

BIBLE ČESKÁ

(LIDOVÉ VYDÁNÍ)

DÍL TŘETÍ:

KNIHY STARÉHO ZÁKONA

KNIHY PROROCKÉ A KNIHY MACHABEJSKÉ

PODLE OBECNÉHO ZNĚNÍ LATINSKÉHO SE STÁLÝM KRITICKÝM
ZŘEATELEM K PŮVODNÍM TEXTŮM PŘELOŽIL

Dr. JAN HEJČL

SE SCHVÁLENÍM ARCIBISKUPSKÉHO ORDINARIÁTU V PRAZE

PODÍL ÚDŮ "DĚDICTVÍ SVATOJANSKÉHO"
NA ROK 1939 A 1940

V PRAZE 1940

NÁKLADEM "DĚDICTVÍ SV. JANA NEPOMUCKÉHO"
TISKEM Č. A. T. ČESKOMORAVSKÝCH AKCIOVÝCH TISKAŘSKÝCH
A VYDAVATELSKÝCH PODNIKŮ V PRAZE

IMPRIMATUR
P r a g a e, 16. Aprilis 1935
Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis N. E. 4892

—————
Všecka práva vyhrazena
—————

KNIHY PROROCKÉ

Úvod.

Proroctví starého zákona.

Zázraky a proroctví byly od nejstarších časů znaky a prostředky, kterými Bůh ověřoval svatě a vyvolené muže u svého národa, že jsou posly jeho zjevení. „Prorokovati“ znamenalo předpovídati budoucí věci. „Prorok“ byl člověk od Boha vyvolený a osvícený, aby u národa vyvoleného zjevení Boží zachovával a lid na budoucího Mesiáše připravoval. Prorok byl tedy „muž Boží“, „služebník Hospodinův“, „posel Hospodinův“ a „tluumočník“ vůle Boží, „strážce“ smlouvy Hospodinovy s lidem vyvoleným, „vidcem“ budoucích osudů lidu vyvoleného a jeho Mesiáše.

Úkolem proroků bylo:”

Zachovati,“ dále podávati, vykládati, prohlubovati a obohacovati *zjevenou nauku*, zejména *sliby mesiášské*, jakož i *bohoslužbu* a vykořeňovati zlořády;

zachovati, rozvíjeti a prohlubovati *mravouku*, na řečené věrouce a bohoslužbě založenou, z ní vyplývající a s ní nerozlučně spojenou;

snažiti se, aby jmenovaná věrouka, mravouka i ryzí bohoslužba *pronikala všecek život soukromý i veřejný;*

připravovati lid na novou „smlouvu“, na nový poměr k Bohu, do kterého uvede lidstvo slíbený Mesiáš.,,

Činnost proroků se uplatňovala také na poli života *společenského*.

Bdělí nad králi, nad veřejnými činovníky, velmoži, kněžími, zjednávali jim a chránili jejich vážnost (autoritu), ale žádali od nich, aby nestranně vládli, aby nezneužívali úřadů, nepřijímali úplatků, pěstovali a vymáhali úctu k zákonu od kohokoliv, od vznešených i nízkých; jakožto mužové nábožensky hluboce založení doporučovali oběti, modlitbu, ale připomínali, že by to bylo jen obřadnictví bezcenné, kdyby s tím nebylo spojeno plnění povinností, jež ukládá sociální spravedlnost; pravé ceny dojdou posty a podobné náboženské úkony, budou-li spojeny s dobročinností. Ujíмали se sociálně slabších, jako vdov, sirotků, otroků a vůbec chudiny, naléhali na to, aby byla zachována sobota, zákony o roce sobotním a jubilejním, jež měly dalekosáhlý význam sociální, hřímali proti přepychu boháčů, proti opilství tehdejší doby. Usilovali, aby všude panoval právní řád, bezpečnost, pořádek, mír a pokoj. Předpokládají posvátnost soukromého vlastnictví, žádají spravedlivé míry a váhy, hřímají proti úskočnosti, lži, jež podřívají společenskou důvěru a činí společenský život nesnesitelným. Byli to „poslanci“ své doby, zvolení od Boha. Hledajíce popředně čest Boží, hledali spolu tím samým blaho duševní i hmotné svého lidu, které jest se ctí Boží nerozlučně spojeno. Činili vše s nevšedním nadšením, ohněm, horlivostí, láskou k Bohu i k lidu, který všele milovali, za který se vroucně modlívali, pro který trpěli, pro který se obětovali.

K úřadu prorockému volil si a povolával Bůh toho, koho za dobrého uznal; člověk nemohl ani přirozenou vynikající vlohou, ani vědou, ani svatým životem milost proroctví si zjednat, ježto byl to „milodar“.

Kdežto za dávnějších dob byli proroci jen tu a tam, od Samuela jsou častí a tvoří jakýsi stav. Proroky možno rozdělit na dvě období: na období proroků směru opravného a na období proroků připravujících popředně na Mesiáše.

Proroci prvního období horlili pro ryzí jednobožství, brojili proti modlářství, dokazovali své poslání popředně zázraky; nepoznamenali písemně svých řečí.

Proroci druhého období předpovídali tresty, jež stihnou ty, kdož nedbali hlasů prorockých, chlácholili své posluchače, že soudy Boží budou jen k tomu, aby se národ vyvolený vytříbil, že spravedlivci budou zachováni, že Bůh zbytek národa obrodí, rozmnoží, že nastanou blažené časy mesiášské. Ježto činnost těchto proroků měla veliký význam také pro pokolení budoucí, vedla je Prozřetelnost k tomu, aby svá proroctví písemně zaznamenali. Počítáme jich 16, třídíme je na 4 proroky *větší* a 12 proroků *menších*. „Větší“ slují ne proto, že vynikají *obsahem* nad menší, ale proto, že spisy jejich jsou *rozsahem* větší, t. j. delší než spisy proroků „menších“.

Mezi proroky „větší“ se řadí: Isajáš, Jeremiáš, k němuž se přičítá i Pláč nebo Žalozpěv Jeremiášův a kniha proroka Barucha, Ezechiel a Daniel. K menším prorokům počítají se: Oseáš, Joel, Amos, Abdiáš, Jonáš, Micheáš, Nahum, Habakuk, Sofoniáš, Aggeáš, Zachariáš, Malachiáš.

Nadpřirozený ráz proroctví S. z. vyplývá ze všech míst biblických, na kterých se proroci dovolávají svého božského poslání a Božího vlivu na sebe.

Nadpřirozený ráz proroctví S. z. dosvědčují a prohlašují apoštolově : „*Také máme pevnější slovo prorocké . . . to předem poznávajíce, že žádné proroctví Písma nespočívá na výkladě vlastním; neboť nikoli z vůle lidské stalo se kdy proroctví, nýbrž Duchem svatým nadchnuti mluvili svatí lidé Boží*“ (2 Petr 1, 19.–21.).

Církev katolická jako synagoga viděla v proroctví *vždycky* zjev nadpřirozený. Přesvědčení církve vyslovili na nesčetných místech církevní Otcové, vyslovily je i všeobecné sněmy církevní ne jednou.

Na otázku, *jakým způsobem Bůh prorokům pravdu a vůli svou oznamoval*, odpověděl již sv. Pavel: „*Bůh na mnohokráte a mnoha způsoby mluvil k otcům skrze proroky*“ (Žid 1, 1.).

Přehled mesiášských proroctví.

Starý zákon	Proroctví	Nový zákon
Mich 5,2.	1. Rodiště Mesiášovo: Betlem.	Mt 2, 6; Jan 7, 42.
Gn 12, 3; 22, 18; 26, 4; 28, 14; 49, 8. až 12; I Par 17, 11.	2. Předkové Mesiášovi: Abraham, Isák, Jakob, Juda, David.	Mt 1, 2.–6.; Lk 3, 31.–34.
Is 7, 14.	3. Matka-panna. – Emmanuel, Syn Boží.	Mt 1, 18.–25.; Lk 1, 27.–34.
Nm 24, 17.	4. Hvězda a narození Mesiášovo.	Mt 2, 2. 7. 9 n.
Gn 49, 10; Agg 2, 8 až 10.	5. Narodí se, až poklesne moc Judova.	Lk 2, 1; Jan 19, 15.
Ž 71, 10 n. 15; Is 60, 3-6.	6. Mágové budou se mu klaněti.	Mt 2, 1.–11.
Mal 3, 1; 4, 5.	7. Předchůdce Páně, druhý Eliáš.	Lk 1, 5.–25. 57. až 80.
Jer 31, 15.	8. Rachelin pláč (pobití mláďátek).	Mt 2, 18.
Os 11, 1.	9. Útěk do Egypta.	Mt 2, 15.
Gn 49, 26; Dt 33, 16.	10. Pobyt v Nazaretě.	Mt 2, 23.
Is 9, 1.	11. Kázání Jana Křtitele.	Mt 3, 1; 14, 1.–10.; Mk 1, 4; Lk 3, 3.
Is 9, 1. Is 11, 3 n.	12. Půst na poušti.	Mt 4, 2; Mk 1, 13.
Ž 34, 13; 68, 11.	13. Počátek kázání a zázraků na území Neftaliově a Zebulonově.	Mt 4, 13.–15.
Ez. 47, 8 n; Is 29, 14.	14. Apoštolové povoláni.	Mt 4, 18.–21.; Mk 1, 16; Lk 5, 2.–11.
Is 35, 4.–10.	15. Slepí, hluchoněmí uzdravováni.	Mt 11, 5.
Is 53, 7; 16, 1; 31, 1.	16. Tichý jak beránek, silný jako lev.	Jan 1, 29; 16, 33; Zjev 5, 5.
Is 53, 2 n; Moudr 2. 12.–20.	17. Ponižený, znevážený, v nená visti, ježto ruka Boží jest nad ním.	Mt 11, 29; Lk 16, 14; Jan 15, 18.
Is 29, 14; 61, 1.	18. Zahanbuje mudrce, káže chudým a maličkým.	I Kor 1, 28; Mt 11, 5.
Dt 18, 15 n; I Mach 14, 41.	19. Prorok věrný.	Mt 21, 11; Lk 7, 16; Jan 4, 19.
Is 11, 12; Ez 37.	20. Nevěra Židů.	Jan 12, 37 n; I Petr 2, 7.–9.
Zach 9, 9.	21. Vítězný výjezd do Jerusalema na oslátku.	Mt 21, 4n.
Mal 1, 11; Ž 109, 4.	22. Ustanovení nové oběti a nového kněžství.	Mt 26, 26.–29.; I Kor 11, 23.–29.
Ž 17, 5 n; 54, 4 n.	23. Smrtelný zápas, krvavý pot.	Mk 14, 33; Lk 22, 44.
Ž 40, 10; 44, 14 n.	24. Zrada příteleva.	Mt 26, 14 n; Jan 13, 18. 26. 30.
Zach 11, 12 n.	25. Prodán za 30 stříbrných, za které koupeno bylo pole hrmčífovo.	Mt 26, 15; 27, 3 až 10.
Moudr 2, 10.–20.	26. Obžalován, protože byl spravedlivý a že pravil se býti Synem Božím.	Mt 26, 64 n; 27, 4. 19.
Ž 2, 2.	27. Odsouzen na smrt od Židů i od pohanů.	Lk 22, 6.–24.
Pláč 4, 20.	28. Opuštěn od apoštolů.	Mt 26, 56.
Ž 34, 11; 108, 1; Is 53, 7.	29. Falešní svědkové, obžalovaný mlčí.	Mt 26, 59 n; 27, 12; Mk 14, 56.
Is 50, 6.	30. Zpolíčkován a poplíván.	Mt 26, 67 n.
Is 53, 12.	31. Na roveň postaven se zločinci.	Mk 15, 7 n.
Moudr 2, 10.–20.	32. Odsouzen na smrt, ačkoliv uznán za nevinného.	Mt 27, 24.–26.
Gn 22, 6.	33. Nese si dřevo na oběť.	Jan 19, 17.
Ž 21, 18; Is 53, 12.	34. Ukřížován hřeby v rukou i nohou mezi dvěma lotry.	Mt 27, 38; Mk 15, 24.–27.; Lk 23; 33, Jan 19, 18
Ž 21, 7; 34, 14.	35. Předmětem posměchu.	Mt 27, 39; Mk 15, 29
Ž 21, 19.	36. Dělili se o roucho, o svrchní šat metalilos.	Mt 27, 35; Lk 23, 34; Jan 19, 24.

Knihy Prorocké

Starý zákon	Proroctví	Nový zákon
Ž 68, 22.	37. Žluč a ocet.	Mt 27, 34.
Ž 17, 7.	38. Zemřel zvolav hlasem velikým za měsícem.	Mt 27, 46. 50; Jan 19, 30.
Ex 12; Ž 40, 10.	39. Zemřel po velikonočním beránku.	Mt 26, 19 n.
Ex 12; Is 53, 7.	40. Je beránkem velikonočním.	I Kor 5, 7; Jan 19, 33.
Ex 17, 12.	41. Zůstane na kříži do večera.	Mt 27, 57.
Gn 2, 21.	42. Otevřený bok.	Jan 19, 34.
Dan 9, 25 n.	43. Kdy zemře?	Mt 24, 1 n.
Is 53, 9.	44. Pohřben u boháče.	Jan 19, 38 n; Mt 27, 57.
Jon 2, 1; Is 11, 10.	45. Třetího dne vstane z mrtvých.	Mt 28, 6.-9.; Jan 20, 14.
Is 11, 10; Nm 21, 8 n; Dt 33, 17.	46. Kříž, prapor a lék.	Lk 2, 24; Jan 3, 14n.
Ex 36, 25; Zach 13, 1.	47. Odpuštění hříchů skrze krev.	Mt 26, 27 n; Lk 24, 45 n.
Zach 13, 1.	48. Moc odpouštětí hříchů.	Mt 28, 18; Sk 2, 38; 8. 36.
Ž 23, 7; 46, 6; 109, 1.	49. Vstoupil na nebesa, sedí na pravici Otce ...	Mk 16, 19; Sk 1. 9. 2, 23 n.
Joel 2, 28; Is 44, 3.	50. Sešle Ducha sv.	Lk 24, 49; Jan 7, 37 n; 16, 7; 20, 22; Sk 2, 2 n.
Is 49, 18 atd.	51. Pohané se obrátí.	I Tim 2, 4.-7.
Is 54, 12 n.	52. Náboženství, pramen svatosti.	Mt 19, 28.
Is 53; Ž 109.	53. Náboženství, jež přemůže všechny útoky.	Jan 16, 33.
Ž 2, 44; 67, 25 n; 109; Is 9, 7; Dan 9.	54. Věčné království Kristovo.	Mt 16, 18; Jan 19, 15. 19.- 22.; Žid 13, 8.

KNIHY
VELKÝCH PROROKŮ

KNIHA PROROKA ISAJÁŠE

Životopis proroka Isajáše.

Isajáš se narodil kolem r. 767. Otec Isajášův slul *Ámos*, kterého dlužno dobře lišit od *Ámosa* proroka, který vystoupil r. 765. Bydlil v Jerusalemě a byl ženat. Z manželství jeho vzešli dva synové, kterým se dostalo náznačných jmen jako samému otci. Podle podání židovského skončil za panování krále Manassesu mučednickou smrtí, byv rozřezán dřevěnou pilou.¹⁾

K úřadu prorockému povolán byl r. 737 a působil veřejně asi 60 roků, asi do r. 680. Kromě spisů prorockých napsal také díla dějepisná.

Žil za dob pohnutých a byl svědkem hrozných událostí.

Nejzávažnější z nich jsou tyto: V říši severní po smrti *Jeroboama II.* (r. 744) nastaly politické zmatky, ve kterých byl Zachariáš, syn Jeroboamův po šesti měsících zabit od Selluma. *Selluma* za měsíc života i trůnu zbavil *Menahem*, který byl vasalem assyrským. Po jeho smrti syn jeho *Pekachja* udržel se na stolci královském toliko dva roky, byltě zabit od vojevůdce svého, který slul *Pekach*, syn *Romeliášův*. Jako vraždou se trůnu domohl, tak ho vraždou také *Pekach* pozbyl. Zabil jej *Oseáš*, poslední král říše severní. Za něho přitřhl *Salmanassar IV.*, oblehal tři roky *Samar*; jeho nástupce *Sargon* města dobyl a odvedl výkvět obyvatelstva *do zajetí assyrského*.

Ke konci vlády Joatamovy napadl král damašský Judsko; po smrti Joatamově král judský *Achaz* nechtěl vstoupiti do spolku protiassyrského, proto spojenci chystali se napadnouti Jerusalem. *Achaz*, jsa v úzkých, proti radě Isajášově hledal pomoc u assyrského krále *Tiglat-Pilesara IV.* Král assyrský, známý svými četnými válečnými výpravami, o kterých zajisté Isajáš slyšel mnoho vypravovati, přitáhl r. 734, prošel Palestinou, obořil se na *Filišťany*, zpusťošil *Gazu* a zabral velikou část severní říše, ze které, odvedl značnou část obyvatelstva do *Medie* do zajetí. Ve zbytku vládl s dovolením assyrským *Oseáš*. Po delším obléhání dobyl *Tiglat-Pilesar* *Damašku*, Isajášovi na velkou bolest bylo patřiti, kterak *Achaz* posílá do *Damašku*, aby tam odevzdal velekráli „dar“, který sehnal tím, že obral chrámový poklad. Krvácelo srdce prorokovi, když se *Achaz* vrátil a dal ve chrámě postaviti oltář takový, jaký viděl v *Damašku*, aby se assyrskému králi zavděčil (4 Král 16.). Lépe bylo za zbožného nástupce *Achazova*, za krále *Ezechiáše*, který zprvu dbal varovných hlasů prorokových, aby nevcházal ve spolek s *Egyptem* proti *Assyrii*. Isajáš byl svědkem královny nemoci, pozdravení jeho, příchodu poselství *babylonského*, přežil smrt *Tiglat-Pilesarovu* (r. 727), *Salmanassarovu* (r. 722), násilnou smrt *Sargonovu* (r. 705), zažil hrůzy *Senacheribova* vpádu do *Judska* r. 701, obléhání *Jerusalema*, jeho osvobození a snad i smrt *Senacheribovu* r. 681.

Žádná kniha jiná S. z. není tak často uvedena od Spasitele a spisovatelů novozákonních jako kniha *Is. **)

Židovské i křesťanské podání pokládalo od nejstarších dob všecka proroctví v dnešní knize Is obsažená za dílo Isajášovo. Proti různým kritikům a popiračům celistvosti a jednotnosti knihy Isajášovy prohlásila *papežská komise biblická*, že není pevných důvodů pro důkaz, že kniha Isajášova nemá býti přičítána jedinému Isajášovi.

¹⁾ Římský kalendář mučedníků (martyrologium) klade památku jeho na 6. července.

^{*} V N. z. jest 50 míst z *Is* uvedených přesně a 40 volně; 14krát jest *Is* jmenován. Proto také církevní Otcové a spisovatelé velmi často se dovolávají božské vážnosti Isajášovy, proto býval *Is* tak často vykládán, proto bylo také tolik úryvků z *Is* pojato do bohoslužby.

Proroctví o budoucích osudech Israele a pohanů.

Nadpis.

HLAVA 1. – ¹ Vidění Isajáše, syna Amosova, která měl o Judsku a Jerusalemu za dnů Oziáše, Joatama, Achaza a Ezechiáše, judských králů.

První řeč úvodní (1, 2.–31.).

Národ, zapomenuv na své poslání, zabředl do těžkých hříchů; ani přísnými tresty nechce se dáti přivesti na cestu spásy; nepatrná toliko naděje svítá (2.–9.). Nestáčí jen obřady vnější, třeba se obrátiti k Bohu *srdцем*; pak splní také Bůh, co slíbil (10.–20.). Žalozpěv nad Jerusalemem (21.–31.).

² Slyšte nebesa, pozoruj země, neb Hospodin mluví: „Syny jsem vychoval, vyvýchčil, oni však pohrdli mnou. ³ Zná býk hospodáře, i osel (jesle) svého pána; Israel však mne nezná, lid můj rozumu nemá. ⁴ Běda národu hříšnému, lidu, ježž vina tíží, plemeni nešlechternému, dětem pokaženým: opustili Hospodina, Svatého Israelova tupí, (obrátili se [k němu] zády. ⁵ Kam ještě bít vás mám, kdyžtě hřešíte dále? Hlava všecka jest bolavá, srdce všecko choré.

⁶ Od paty do temene nic není zdravého na tobě; samá rána, modřina a oteklina, ježž nemá obvazku, léčení, oleje hřejivého. ⁷ Země vaše je zpusťlá, města vypálená ohněm; půdu vaši před vámi cizinci vyžírají; zpusťtvena jest jako bývá, když nepřítel pustoší. ⁸ Zbývá jen Sionská dcera jak budka na vinici, jak chyše na poli okurek, jako sevřené město.“ ⁹ Kdyby Hospodin zástupů nebyl nám ponechal zbytku, bylo by nám jako Sodomě, podobně jako Gomorrze.

¹⁰ Slyšte slovo Hospodinovo, knížata sodomská, pozor měj na zákon našeho Boha, gomorrhský lide! ¹¹ „K čemu jest mi množství obětí vašich?“ – praví Hospodin – „Syt jsem skopových žrtev a tuku krmných hovad; krve telat a beranů a kozlů nechci. ¹² Když přicházíte přede mne, kdo žádá od vás toho, byste vyšlapávali nádvoří má? ¹³ Nenoste již obětí nicotných; kouř jest mi odporný; nových měsíců, sobot a jiných slavností nesnesu; bezbožná jsou shromáždění vaše. ¹⁴ Měsíce nové a svátky vaše duše má nenávidí; jsou mi břemenem, jsem unaven, abych je nesl. ¹⁵ Když rozprostíráte své ruce, odvracím oči své od vás, a když rozmnožujete modlitby, nevyslychám (vás).

HI. 1. V. ¹. „Vidění“ znamená tu v širším významu slova vůbec poučení, kterých se Isajášovi dostalo inspirací, nadpřirozeným vnuknutím Božím. V. 1. má na zřeteli všech 66 hlav Isajášových proroctví. Napsán byl nejspíše při poslední redakci celého díla.

V. ². Nebesa a země, t. j. všecek svět ať dosvědčí, co vše Hospodin vykonal pro blaho svého národa za dob minulých, ať vidí černý nevědk lidu za to, ať je k službám Hospodinovi, až bude jej trestati! – Řeč Hospodinova jde až po v. 8. včetně. – Hospodin přijal národ israelský za svého prvorozeného syna a od té doby jej také pečlivě jako laskavý a dobrotivý otec vychovával.

V. ⁶. Stát judsky přirovnán je tu k lidskému tělu. – Bůh trestal je tak, že není již na celém státním těle místa, které by nebylo trestem stíženo.

V. ⁸. „Sionská dcera“ = obyvatelstvo Sionu = Jerusalema. – Jerusalem podobá se boudě, kterou hlídač si porídí na vinici a kterou, když jest úroda doma, ponechá osudu.

V. ⁹. „zbytek“ = hlava a srdce čili Jerusalem jest zárodek naděje, že nemocný stát judský zase ožije.

V. ¹⁰. Lid a knížata judská nazývá prorok pro jejich společenské zločiny – „knížaty sodomskými“, „lidem gomorrhským“. Nemohou se dovolávat proti výtkám prorokovým množství obětí, ježto žertvy mají cenu toliko tehdy, jsou-li výronem upřímné zbožnosti, která dbá také spravedlnosti k bližnímu; pouhé *vnější obřadnictví*, třeba sebe nákladnější, nedužili-li se k němu opravdivé přiměřené *smýšlení* a zejména, je-li nad to spojeno se *zavřelým ubližováním jiným*, nemá ceny, Bohu se nelíbí!

V. ¹². Israelita chodil *do chrámu s dary* „před Hospodina“ třikráte do roka: na velikonoce, letnice a slavnost stanovou. Kdo tam chodil toliko nohama, nikoli však srdcem, byl *darmošlapem* na dlažbě chrámových nádvoří.

V. ¹³. „nový měsíc“ býval svátek (zejména nov. měsíce sedmého, nový rok).

¹⁶ Vždyť máte ruce své plné krve; čistě se umyjte! Odstraňte zlé své smýšlení, abych neviděl ho; ¹⁷ přestaňte jednati zvrhle, učte se činiti dobře: hleďte spravedlnost, přispějte potlačenému, ku právu pomozte sirotku, zastaňte se vdovy! ¹⁸ Můžete přijít, byste mne kárali: – Hospodin praví – byť byly vaše hříchy jak šarlat, jak sníh budou zblíleny; byť byly červené jak červce, jak vlna zbledějí. ¹⁹ Chutě-li budete poslouchat mne, dober světa budete požívat. ²⁰ Nebudete-li však chtít, a popudíte-li mne k hněvu, meč vás pohltí, neb ústa Hospodinova mluvila."

²¹ Jaktě se udělalo nevěstkou město (kdys) věrné, plné práva; spravedlnost v něm přebývala, nyní však vrazi! ²² Z tvého stříbra je truska, víno tvé zředěno vodou. ²³ Knížata tvá jsou buřiči, spolčení se zloději. Všichni milují dary, honí se za úplatky. Sirotků se neujmou, a pře vdovy netkne se jich.

²⁴ Proto dí Pán, Hospodin zástupů, Silný Israelův: „Hoj, utěším se nad svými odpůrci, vymstím se nad nepřáteli. ²⁵ Obrátím ruku svou na tebe, vypálím dočista trusku tvou, vyloučím všecko tvé olovo. ²⁶ Vrátil ti soudce, jak bývali, rádce jak za starých časů; poté slout budeš městem práva, městem věrným!" ²⁷ Sion právem bude spasen a obnoven správností; ²⁸ zkáza však stihne nešlechtné, hříšníky vesměš, a kteří opouštějí Hospodina, zhynou. ²⁹ Budeť vám hanbit se pro modly, kterým jste obětovali, stydět se pro háje, ve kterých se vám líbívало, ³⁰ kdyžtě budete jako dub, s něhož listí prší, a jako zahrada, ve které není vody. ³¹ Síla vaše bude pýř koudel, a dílo vaše jiskra; obé spolu se vznítí, a nebude, kdo by uhasil.

Druhá řeč úvodní: Tresty Boží nad Judskem a Jerusalemem pro nevděk Judovců (2, 1.–5, 30.).

Nadpis (2, 1.). Jerusalem bude kolébkou nové církve, ke které pohrnu se pohané (2, 2.–4.). Ať přijdou také Judovci, potrestáni za svou zpupnost (2, 5.–22.); potrestáni budou zejména vůdcové lidu (3, 1.–15.) a ženy (3, 16.–4, 1.). Mesiáš posvěti a chrániti bude zbytků národa (4, 2.–6.). Běda nevděčnému národu, podobnému neplodné vinici (5, 1.–7.), běda lichvářům (5, 8.–10.), labužníkům (5, 11. až 17.), pohrdacům náboženstvím, nespravedlivým soudcům (5, 18.–23.); jakým způsobem budou potrestáni (5, 24.–30.).

HLAVA 2. – ¹ Co viděl Isajáš, syn Amosův, o Judovi a Jerusalemu.

² V posledních dnech zpevněna bude hora domu Hospodinova; bude nejvyšším vrcholem horstev, vyvýšená nad pahorky. Proudít bude k ní každý národ, ³ hrnout se mnoho

V. ¹⁸. „šarlat“ (jasně, ostře červený) vyráběn byl z „červce“ – látka (vlna), do které se šarlatová barva vpila, nemohla být prostředky, které staří znali, vyčištěna tak, aby barvy pozbyla. Právě tato trvalost dodávala barvě šarlatové veliké ceny. – Hříchy velmi vhodně jsou tu připodobněny k *červené barvě*. – *Barva bílá* znamená čistotu a svatost.

V. ²². „stříbro“ – „víno“ jsou „knížata“, činovníci, kteří svým úřadem jsou povoláni k tomu, by uplatňovali vždy a všude právo a spravedlnost. Ze stříbra – škváry, z vína – obarvená voda.

V. ²⁵. „na tebe,“ Jerusaleme, „Obrátím ruku“ ve smyslu zlém. V úřednictvu jerusalemském je přece jen ještě nějaké dobré jádro: je v něm mnoho korupce (strusky, olovo), tu třeba ohněm, t. j. přísnými Božími tresty, spáliti, aby zbylo jen čisté stříbro, t. j. poctivost a péče o spravedlnost ve veřejné správě.

V. ²⁶. „soudcové“ = knížata, „jak bývali“ Mojžíš, Josue, Gedeon, Samuel, David a jiní výborní králové, dále jako byl Eliáš, Eliseus a j. proroci. Co tu vysloveno, splnilo se částečně za dob Zorobabelových, Esdrášových, Machabejských bratří, zejména však *za dob mesiášských*.

V. ²⁹. Nedbání spravedlnosti, utlačování, vykořisťování sociálně slabších neodpovídá duchu náboženství Jahvova, je to cizáctví, které Jerusalem zachvítilo spolu s cizáckou bohoslužbou.

V. ³⁰. Za dob soudů Božích zpustnou háje, schnouti budou duby pro nedostatek vody a taktéž povede se těm, kteří se tam kochávali bohoslužbou cizáckou, spojenou s výstřednostmi pohlavními.

V. ³¹. Síla Jerusalemských bude jako *koudel*; jejich hříchy budou *jiskrou*, která tu koudel zapálí, že vzplane v oheň neuhasitelný.

Hl. 2. V. ¹. Zde „viděl“ prorok vyvýšenou horu chrámovou, ke které se hrnou národové z celého světa – obraz to příští novozákonné světové církve, která pojme do svého lůna všechny lidi.

kmenů, a řeknou: „Pojďte a vystupme na horu Páně, do domu Boha Jakobova! Ať nás naučí svým cestám, a choditi budeme po jeho stezkách!“

Vyjdeť se Siona nauka, a slovo Páně z Jerusalema. ⁴ Porovnávat bude národy, rozsu-
zovat četné kmeny, že zkují v radlice své meče, a svá kopí v srpy ženců. Nezdvihne meče
kmen proti kmeni, aniž cvičit se budou k boji. ⁵ (Nuže,) dome Jakobův, pojdte, a chodme
ve světle Hospodinově!

⁶ Vždyť (Pán) zavrhl svůj národ, Jakobův dům, že má jak zdávna plno věstců jako Fi-
lišťané, a s cizozemci se spolčuje. ⁷ Plno má v zemi stříbrá a zlata, a není konce pokladům
jeho; plno má v zemi své koní, a nesčetné množství vozů. ⁸ Plná jest země jeho model; koří
se dílu svých rukou, jež prsty jejich učinily. ⁹ Sklání se každý, ponižuje se kdekdo; protož
neodpouštěj jim!

¹⁰ Zalez do skály a schovej se do děr v zemi z bázně před Hospodinem, před jeho slav-
nou velebností! ¹¹ Pýcha lidí snížena, skloněna bude jich zpupnost; jediný Hospodin
vyvýšen bude v den ten. ¹² Přijdeť den Hospodina zástupů na vše, co pyšné a vysoké, a na
vše, co hrdé jest, a bude to poniženo. ¹³ (Přijde) na všechny libanské cedry, (vysoké a vyvý-
šené) a na všechny basanské duby; ¹⁴ na všechny vysoké hory a na všechny pahrbky vyvýšené;
¹⁵ na každou vysokou věž a na každou pevnostní zeď; ¹⁶ na všechny tarsiské lodí a na vše, co
lahodí zraku.

¹⁷ Pýcha lidí snížena, skloněna bude jich zpupnost, jediný Hospodin vyvýšen bude v
den ten, ¹⁸ kdežto po modlách dokonce bude veta. ¹⁹ I zalezou do slují skalních, a do děr v
zemi z bázně před Hospodinem, před jeho slavnou velebností, až povstane, aby udeřil
(hrůzou) zemi. ²⁰ V den ten zahodí lidé modly své stříbrné a sochy zlaté, které byli si udě-
lali, aby se klaněli jim, krtky a netopyry. ²¹ I zalezou do rozsedlin horských a do slují skal-
ních z bázně před Hospodinem, před jeho slavnou velebností, až povstane, aby udeřil
(hrůzou) zemi. ²² Protož upustte od lidí, kteří život v chrápcích mají, neboť bývají přečeňo-
váni.

HLAVA 3. – ¹ Aj, Panovník, Hospodin zástupů odejme Jerusalemu a Judovi sílu a po-
silu, (všecku sílu chleba a všecku sílu vody) ² junáka, válečníka, soudce, proroka, věstce i
staršího, ³ setníka, člověka váženého, rádce, dovedného umělce a znalce zařikání.

⁴ A dám jim chlapce za vladaře, ženy budou jim vládnout. ⁵ Oboří se v lidu muž na
muže, a každý na svého druhu; bouřit bude chlapec proti starci, a vyvrhel proti šlechtě. ⁶

V. ³. Nové království Boží na zemi, říše Mesiášova, vzejde ze starého království Božího, jehož hlavou byl Je-
rusalem, pravé náboženství křesťanské vzejde z náboženství israelského. – Nová církev bude *jedna*, jako byl
toliko jeden zákonitý chrám ve S. z., bude *viditelná*, ježto vysoko povýšená; bude *všeobecná* (katolická), ježto ze
všech končin všichni národové do ní se pohnou; bude *svatá*, ježto bude vyučovati cestám Hospodinovým, t. j.
svatému životu; bude *neochvějná* jako hora; bude *vznešená*, povýšena nade vše.

V. ⁴. Nauka Kristova a milost jeho je s to, aby smířila národy, aby zamezila krvavé války; *příčina válek tkví ve
vůli lidské*, která, se od pravého náboženství odvrátila a vrátila do stavu pohanstva. Bůh sám bude „*porovnávat
národy*“, bude rozhodčím soudcem mezi nimi.

V. ⁶. Hospodin totiž počíná již ukazovati, že zavrhl národ israelský proto, že žije podle vzoru pohanických ná-
rodů proti zákonu; je tedy třeba, aby lid, který se byl od něho odvrátil, zase k němu se vrátil, aby Hospodin byl
usmířen.

V. ¹⁰. počíná líčiti den Božího soudu, kdy všecko vysoké bude poniženo.

V. ²⁰. *Ke krtkům a k netopyrům* přirovnány jsou tu slepé a tmu milující modly, které ctí slepí lidé.

HI. 3. V. ¹. počíná líčiti rozvrat společenský, anarchii politickou i náboženskou, kterou stihne Jahve Jerusa-
lem a říši judskou.

V. ². Ježto město (stát) *nebude mítí branné síly*, nebude, kdo by udržoval *pořádek uvnitř* (policie), kdo by há-
jil města (státu) proti *nepříteli vnějšimu*. Nebude dosti způsobilých úředníků, nebude *intelligence*, nebude tříd
vzdělaných, nebude zkušených lidí, kteří by měli autoritu.

Když chopí muž svého bratra v domě otce svého (a řekne): „Máš oděv, buď naším knížetem, a tato ssutina buď pod tebou!“⁷ odpoví v ten den a řekne: „Nejsem ranhojičem, nemám v domě chleba ni oděvu; nečinite mne knížetem lidu!“

⁸ Ano, bortí se Jerusalema a Juda padá; jsoutě řeči jejich i činy proti Hospodinu, aby popudili oči velebnosti jeho. ⁹ Výraz tváře jejich svědčí proti nim; hřích svůj (jako Sodom) hlásají nepokrytě. Běda jim, neboť si připravují odplatu zlou. ¹⁰ (Rcete spravedlivci, že dobře mu bude, neboť ovoce svých skutků užívat bude. ¹¹ Běda bezbožnému! Zle mu bude, neboť dle toho, co činil, bude mu splaceno.) ¹² Lid můj vydríduší loupí, a ženy jim vládnou. Lide můj, kdo tě blahoslaví, klamají tě, a kazí cestu, po které máš kráčet.

¹³ Hospodin vstává, by soudil, vstává, by ujal se lidu. ¹⁴ Pán přijde k soudu se staršími a s knížaty lidu: „Vždyť jste spásli vinici, co jste chudému uloupili máte doma. ¹⁵ Proč roztíráte lid můj, a chudasy rozemíláte?“ dí Hospodin, Bůh zástupů.

¹⁶ Hospodin také řekl: Za to, že pyšní se sionské dcery, že nosí vysoko bradu, že chodí s okem vyzývavým, že nohou o nohu bijíce do taktu pořád si vycupují: ¹⁷ Pán oblsí téměř hlavy sionským dcerám, Hospodin jejich vlasy obnaží.

¹⁸ V den ten odejme Pán okrasu střeвиčků a půlměsíčky a řetízky ¹⁹ a zápony a náramky a čepce ²⁰ a kadeřadla a podvazečky a sponky a voňavky a náušky a prsteny ²¹ a draho-kamy visící s čela a roucha na převlek a pláštiky, ²² a lněná roucha a jehlice a zrcadla ²³ a fousky a vínky a letní plachetky.

²⁴ Bude pak místo vůně puch a místo pásu provazec; místo kadeřených vlasů lysina a místo živůtků žínice. ²⁵ (Nejlepší) mužové (Sionu) padnou mečem a jeho junáci v boji. ²⁶ Kvílit a truchlit budou brány jeho, (Sion) zpustlý na zemi sedět bude.

HLAVA 4. – ¹ Sedm žen se chápati bude jednoho muže v den ten a řeknou: „Svůj vlastní chléb jísti a svým šatem se odívati budeme; ať jen se dostane jména tvého nám;

V. ⁴. O neštěstí říše, která má za krále nezkušeného, panovačného, sobeckého, ukrutného, rozpustilého chlapce, srv. Kaz 10, 16.

V. ⁶. V této bídě vznikne touha po člověku, který by zavedl pořádek; kdo bude mít jen trochu „lepší kabát“, bude mu nabízena diktatura, ale nikdo nebude mít chuti, aby nabízenou vládu přijal. – Příjmy vladařovy vyszly, korunní statky zašantročeny, od krále žádá se, aby své poddané srazil a šatil, kandidát, jemuž knížecí korunu podávají, nemá však na to soukromého jmění, proto nestojí o důstojnost, které si ostatně nikdo neváží.

V. ⁸. „počiná líčiti Hospodinův soud nad bezbožnými utlačovateli lidu.

V. ¹⁴. „přijde“, až svou přítomnost ukáže zřetelnými činy své všemocné spravedlnosti. – „vinici“ sluje národ již Dt 32, 32; Ž 79, 9. – „spásli“ a tím zpusťošili jako hltavé stádo.

V. ¹⁵. O takových nepravých „pastýřích“ lidu srv. Ez 34, 2. n; Mt 9, 36.

V. ¹⁶. Úředníci jerusalemsí a judští potřebovali mnoho peněz, aby se mohli baviti se zpupnými, parádívními a vilnými ženami. Ženy, které činily veliké nároky, měly také spoluvinu na utiskování poddaných, budou proto také přiměřeně potrestány. – „nosí vysoko své brady“, ježto natahují krk jako labuť. – Na nohách mají šperky, opatřené chrěstidly; když jdou, chrěstí, jako bývá při hudbě.

V. ¹⁷. „oblsí“ (podle hebr.: „raní svrabem“), že bude veta po tom, na čemž si zakládaly, v čem viděly svou krásu; „obnaží vlasy“ na spáncích, až přijde nepřítel a strhne jim s obličeje závoj.

V. ¹⁸. Aby znázornil přepych jerusalemských žen, vypočítává Is neméně než 21 složku dámské garderoby. Dodnes jest touha východní ženy po špercích vášnivá.

V. ²⁴. Puch z propocených, zaprášených a špinavých šatů, které budou nositi ženy v zajetí. – „žínice“ – roucha z hrubé látky, jaké nosivali nejchudší.

V. ²⁵. Vojny vyhubí muže, že bude nesnadno ženám se vdáti; bude jim vzdáti se radosti manželských, budou za to, že kdysi hýřily, pocífovati velmi bolestně opuštěnost, samotu, nedostatek mužské ochrany.

Hl. 4. V. ¹. Nevdáti se a nemítí děti bylo ženě starozákonné klebrou Boží a potupou před lidmi. – Podle zákona bylo povinností muže ženu živiti a šatiti. – Prorok předpovídá, že nouze o muže bude tak veliká, že se budou ženy vzdávati práva na výživu a šat, jen když je muž vezme za manželku a dá jim tím své „jméno“. – Předpovědi splnily se za dob zajetí babylonského a později za posledních časů židovské samostatnosti.

odejmi potupu naši!"

² Tehdy bude výhonek Hospodinův na zvelebení a na slávu, a plod země na povznese-ní a na radost těm, kteří zachováni budou z Israele. ³ Každý, kdo zbude na Sionu, kdo zůstane v Jerusalemě, svatým bude slouti každý zapsaný k životu v Jerusalemě, ⁴ až Pán smyje skvrny sionských dcer, až z Jerusalema vyhledá jeho krev duchem soudu a duchem žáru, ⁵ až nad každým místem sionské hory, a nad jejím shromážděním utvoří Hospodin oblak přes den a dým, a blesk plápolajícího ohně v noci. ⁶ Ano, (Hospodin) bude ochra-nou nad veškerou slávou, bude stánkem, skýtajícím stín ve dne proti horku, a bezpečné útočiště proti vichru a dešti.

HLAVA 5. – ¹ Zpívati budu svému miláčkoví píseň (přítele svého) o jeho vinici. Vinici měl můj miláček na tučném pahorku. ² Oplotil ji, vybral z ní kamení, osázel ji (ušlechti-lou) révou. Postavil prostřed ní věž, lis v ní vydlabal, a čekal, že ponese hrozny, ale plodila pláňata.

³ „Teď tedy, občané jerusalemsští, a mužové judští, buď te soudci mezi mnou a vinicí mou!“ ⁴ Co víc jsem učinit měl své vinici a neučinil jsem jí? Proč, když jsem čekal, že pone-se hrozny, plodila pláňata? ⁵ Teď tedy ukáži vám, co učiním já své vinici: ⁶ Odejmu jí plot, že na pospas bude. Pobořím jí zeď, že ji rozšlapou. Pustinu z ní udělám: nebude řezána. Nebude okopávána, vzroste v trní a v hloži; i mrakům dám příkaz, by nespouštěly na ni deště!“

⁷ Vinice Hospodina zástupů je důrn Israelův, a Judovci – toť rozkošná jeho sazenice. Čekal, že bude činiti *pravost*, hle však – *nepravost!* (Očekával) *právo*, hle však – *bezpráví!*

⁸ Běda vám, kteří připoujete dům k domu, a pole s polem slučujete, že nezbyvá meze-ry; zda chcete bydleti v zemi vy sami? ⁹ Privil to do mých uší Hospodin zástupů: „Jistě, že mnoho domů zpustne, že velké a krásné liduprázdný budou. ¹⁰ Deset totiž jiter vinických vydá soudek jeden, a třicet měř výsevu vydá míry tři.“

V. ². Prorok mírní hrozby výše pronesené poukazem na to, že z národa israelského vzejde *nové plémě*, tresty Božími očistěné a v dobrém upevněné, které Bůh oslaví a oblaží *Mesiášem*. – „*výhonek Hospodinův*“ – *Mesiáš* a jeho království. „*Hospodinovým*“ výhonkem slove, ježto *Hospodin* dá mu vzejítí, jak byl slíbil Davidovi. Tento výhonek, *dílo Boží* sluje dále „*plod země*“. Mesiáš bude na zvelebení, na slávu zbytkům národa, které se k němu přidruží v novou společnost, v nové království Boží.

V. ³. Mesiáš zavede mezi svými stoupenci *svatost* proti bezbožnosti, „*zapsaný*“ mezi *občany jerusalemské*: Is chce říci, že stoupencům Mesiášovým bude třeba *znova se naroditi* (ve křtu) a státi se členy nového Jerusalema, t. j. církve Kristovy, „*k životu*“ novému v té církvi.

V. ⁵. Celému *Sionu*, jeho církvi (hebr.) bude Bůh prokazovati podobná dobrodiní, jaké prokazoval svému li-du sloupem ohnivým a oblakovým při východu z Egypta. Ta blaživá, dobrotivá přítomnost Boží nebude obme-zena *na dobu* pochodu pouští, nýbrž se snese na celý Sion, bude patrna každému členu nového království.

V. ⁶. popisuje podrobněji tu ochranu, ze které se bude těšiti novozákonná *slavná* církev.

HI. 5. V. ¹⁻⁷. *Podobenství o vinici*: Hospodin = vinař, národ israelský = vinice. Prorok přednáší půvabné po-dobenství, aby si zjednal sluchu a donutil národ k tomu, aby sám odsoudil způsob svého jednání.

V. ¹. Tím „*miláčkem*“, „*přítelem*“, „*milým*“ jest Hospodin-vinař. – Výklad celého podobenství podává níže ve v. 7. sám prorok.

V. ². *Lisy* jsou *dvě prohlubně*, vytesané do skály, jedna vyšší, druhá nižší. Vyšší má sklon do rohu, ve kterém jest stružka (žlábek) a otvor, ústící do prohlubně nižší. V oné (asi 4 m dlouhé i široké) bývaly hrozny šlapány (níže 63, 2.); vyšlapané víno stékalo do prohlubně druhé, ze které bývalo naléváno do měchů nebo do hliněných nádob. Dnešní vinař již těchto starých lisů neuzívá.

V. ⁸. vykládá, co jsou ona „*pláňata*“ nebo nepravosti, a líčí podrobněji, co hodlá učiniti Hospodin za to své vinici. Těch nepravostí vypočteno je tu *šestero*. – Nejprve jmenování jsou *lakotní hrabivci*, kteří neštítí se žád-ných prostředků, jen aby získali mnoho domů a scelili pozemky ve velké plochy.

V. ⁹. Ty domy však se stíjí, ježto obyvatelstvo je opustí, nemajíc z čeho živu býti. Ta pole (scelená) totiž ne-budou dávat úrody očekávané.

¹¹ Běda vám, kteří vstáváte ráno, byste šli za lihovinami, a pili až do večera, hořice vínem! ¹² Citaru a harfu, buben a píšťalu míváte s vínem na hodech svých, ale na dílo Hospodinovo nehledíte, aniž, co činí ruce jeho, pozorujete. ¹³ Proto tedy, že lid můj rozumu nemá, veden bude do zajetí, urození zhynou hladem, a množství jeho žizní uschne. ¹⁴ Protož rozevřou pekla svůj jícen roztáhnou svá ústa do nekonečna, i sletí mocní i lid jeho, vznešení i slavní do nich. ¹⁵ Sehnut bude každý, ponížén kdekdo, a oči pyšných budou pokořeny. ¹⁶ Ale Hospodin zástupů vyvýšen bude soudem, a Bůh svatý zjevív svou svatost spravedlností.

¹⁷ A pástí se budou (tam) beránci dle obyčeje svého, a co zase pustina urodív, cizinci snědí.

¹⁸ Běda vám, kteří táhnete (pokutu za) nepravost provazy marnosti, a jako za lano u vozu (táhnete pokutu za) hřích, ¹⁹ kteří říkáte: „Nechat pospíšív, a brzy přijde dílo jeho, abychom je viděli; nechat se přiblíží a přijde úradek Svatého Israelova, abychom jej poznali!“

²⁰ Běda vám, kteří říkáte zlému dobré a dobrému zlé, kladouce tmu za světlo a světlo za tmu, pokládajíc hořké za sladké a sladké za hořké!

²¹ Běda (vám), kteří jste moudří ve svých očích, a sami před sebou opatrní!

²² Běda (vám), kteří jste obry v pitív vína, a velikány v míchání lihovin; ²³ kteří za úplatky osvobozujete bezbožného, a právo tomu, jemuž přísluší, odpíráte!

²⁴ Protož, jako jazyk ohně šířív strniště, a žár plamene spaluje (seno), tak bude kořen jejich jako pýř, a květ jejich rozprchne se v prach za to, že zavrhlí zákon Hospodina zástupů, a řeči Svatého Israelova se rouhali. ²⁵ Protož rozhorlív se hněv Hospodinův na lid jeho, vztáhne ruku svou na něj a pobije jej, že se třástí budou hory a mrtvol bude jak bláta na ulicích. Tím vším nebude vyčerpán hněv jeho, ale ruka jeho dále zůstane vztažena. ²⁶ Vyzdvihne znamení dalekému národu, a přívábív jej od končin světa, a ejhle, pospíšív si, aby přišel rychle. ²⁷ Nebude v něm mdlého ani nemocného, nebude dřímajícívho ani spícívho; nerozváže se pás jeho beder, aniž se přetrhne řemen obuvi jeho. ²⁸ Šípív jeho jsou naostřeny, a všecka lučičtš jeho natažena; kopyta konív jeho jsou jako křemen, a kola jeho jako prudký vichor. ²⁹ Řev jeho jako řev lvice; řve jako lvičata a vrčí; chápe se kořistív, drží jí, a není, kdo by jí vydřel. ³⁰ Hučeti bude nad ním v ten den jako hukot moře; pohlédneme na zemi a hle – tísni vá tma. Světlo se zatmív v temnu jeho.

V. ¹¹. také medovinu možno sem zařadít.

V. ¹⁸. Prorok mluví proti těm, kteří si tropív posměšky z hrozeb prorokových. Takové posměšky vyskytují se snadno při pitkách, při kterých hodují labužníci a pijané. Obraz jest vzat od saňkovité mlátivky, do které býval dobytek zaprahován. *Mlátivka*, která rozdrtív obilí, je tu obraz *trestů*, *hřichů* jsou *provazy*, za které hřívníci ty tresty táhnou, k sobě a na sebe přitahují. – „*marnost*“ jsou *onopovážlivé řeči*, kterými se prorokům vysmívají.

V. ²⁰. Hrozív těm, kteří převracují pojmy mravnívho dobra a zla, práva i bezprávív.

V. ²¹. Namířeno jest proti těm, kteří hledalív spásu říše v politických smlouvách s cizívmi mocemi.

V. ²². n. bičuje ty, kteří jsou *silní* v pitív, ale *slabí* tu, kde mají svým úřadem zjednatív vrch právu a spravedlností.

V. ²⁴. Slámu po mlácení rozdrobenou stařív pálivalív, jako bývá pálena u nás pýřka.

V. ²⁵. Kdysi měl Hospodin *ruku vztaženu*, aby lidu dobře činil, teď jí vztáhne, aby ho bil.

V. ²⁶. popisuje zkázu ve v. 24. předpověděnou, „*vyzdvihne znamení*“, prapor nebo standartu, na vyvýšeném místě (na hoře), aby bylo zřejmo, že se verbuje mužstvo na vojnu.

V. ²⁷. lícív neobyčejnou sílu toho národa, která se nevyčerpá dalekívmi pochody.

Třetí řeč úvodní: Isajáš povolán k úřadu prorockému (6, 1.–13.).

Hospodin, obklopený serafy, zjevuje se Isajášovi (6, 1.–4.). Jeden seraf očisťuje prorokovy rty (6, 5.–7.). Bůh Isajáše posílá a naznačuje účinky toho posláni (6, 8.–13.).

HLAVA 6. – ¹ Toho roku, kdy zemřel král Oziáš, viděl jsem Pána, an sedí na trůnu vysoko vyzdvíženém; cípy roucha jeho naplňovaly chrám. ² Serafové vznášeli se nad ním; šest křídel měl každý; dvěma zastíral si tvář, dvěma zastíral si nohy a dvěma létal. ³ A volal jeden ke druhému: „Svatý, svatý, svatý (jest) Hospodin, Bůh zástupů, plná jest všechna země slávy jeho.“ ⁴ Chvěly pak se podvoje veřeji od hlasu volajícího a dům naplnil se dýmem.

⁵ I řekl jsem: „Běda mně, neb veta jest po mně; vždyť jsem člověk rtů posvrtných, vždyť bydlím mezi lidem rtů posvrtných, a krále, Hospodina zástupů, viděl jsem očima svýma!“ ⁶ I přiletěl ke mně jeden ze serafů, mající v ruce ohnivý kamének, který kleštěmi vzal s oltáře, ⁷ dotekl se (jím) úst mých a řekl: „Ejhle, dotklo se toto rtů tvých, odhata jest nepravost tvá, a tvůj hřích jest očistěn.“

⁸ I slyšel jsem hlas Páně, an praví: „Koho mám poslat, a kdo nám půjde?“ I řekl jsem: „Aj, já, pošli mne.“ ⁹ I řekl: „Jdi a pověz tomu lidu: Slyšte, slyšte, ale nerozumějte; vizte, vizte, ale nepoznávejte!“ ¹⁰ Oslep srdce tohoto lidu, uši mu zatěž, oči mu zavři, ať očima nevidí, ušima neslyší, myslí ať nechápe, aby se neobrátil, a já abych ho neuzdravil!“ ¹¹ I řekl jsem: „Až dokavád, Pane?“ I řekl: „Dokud nebudou města zpuštěna, liduprázdna, domy vylištěny a země pustá a prázdná.“ ¹² Dá totiž Hospodin daleko odvésti lidi, a veliká bude v zemi spoušť. ¹³ Ale (zbude) v ní ještě desátý díl, ten se obrátí a bude na odív jak terebint nebo dub, který rozkládá své větve; símě svaté bude to, co zůstane v ní.“

Druhá řada řečí: O Emmanuelovi (7–12).

Prvá řeč: Emmanuel narodí se z panny (7, 1.–8, 4.).

Vstup: proctví proti Samaři a Damašku (7, 1.–9.). Emmanuel – znamení (7, 10.–16.). Prve bude Judsko zpuštěno (7, 17.–25.). Dvě znamení zkázy Damašku a Samaře (8, 1.–4.).

HLAVA 7. – ¹ Za dnů Achaza, syna Joatama, syna Oziáše, krále judského, vytáhl Ra-

Hl. 6. V. ¹ Isajáš modlil se nejspíše *ve chrámě*, a tu dostalo se mu *povolávacího vidu*, který zde popisuje. – Král Oziáš (= Azariáš) zemřel roku 787. „*seděti*“ zdůrazňuje vladařskou moc a tedy také *velebnost* Hospodino-
vu. – Chrám, ve kterém Isajáš Hospodina vidí, není ani *nebeský* ani *pozemský*; nýbrž *chrám* v myslí prorokově vytvořený.

V. ² „*vznášeli se*“, jsouce pohotové ke službám, které jim Bůh přikáže. Zahalují svou *tvář*, nemohouce snést světla velebnosti Boží. – Zahalují si *nohny* na znamení, že jsou neviditelni. – *Létají* na znamení, že jsou to bytosti hbité, *nadlidské*, ačkoliv jinak vystupují v podobě *lidské*. – Z činnosti serafů zde popsané vyplývá, že to byli andělé, jak za to měla vždy církev. (Serafové - andělé byli první, nejvyšší sbor andělů, *andělů hořící lásky*.)

V. ⁶ Bůh odmíná prorokovi nedostatky mravní, které byl pokorně vyznal.

V. ⁹ n. Isajáš má svou činnost k tomu přispěti, má hlásati zákon Boží, povzbuzovati, aby jej plnili, čím horlivěji a usilovněji se bude o to namáhati, tím více budou se zatvrzovati jeho posluchači, kteří nemají dobré vůle. – Spolu připravuje Bůh proroka, aby se nedal mýlití neúspěchem své činnosti.

V. ¹¹. Ta otázka je prochnuta upřímnou láskou k lidu, jemuž bude nyní hlásati vůli Boží; je to *i jakási přímluva za lid*. – Bůh odpovídá, že cesta utrpení povede ku blahu, že tresty způsobí obrat v lepší části národa, který tím obratem bude zachráněn.

V. ¹². Ta slova se splnila zejména zjetím babylonským a vším tím, co je provázelo.

V. ¹³. Smysl tohoto verše jest: Z národa israelského, který bude podfát jako dub, přece jen zbude pařez a z něho vypučí se nové výhonky, t. j. „*símě svaté*“. Takovými výhonky byli po zjetí babylonském Zorobabel, Josue, Esdráš, Nehemjáš, Agegeu, Zachariáš a jejich stoupenci; takovým semenem svatým byli po řádění Antiochově Machabejští, takovým semenem konečně byli a jsou *křesťané*.

Hl. 7. V. ¹. Již za Achazova předchůdce Joatama počal Rason (assyrsky Racunu) a Pekach Judsko znepokojovati (4 Král 15, 37.). – Tyto potyčky vedly roku 735 k otevřenému válce za bezbožného Achaza. – Příčina k té 1132

son, král syrský, a Pekach, syn Romeliášův, král israelský, proti Jerusalemu do boje, ale nemohli ho dobýt. ² Když bylo domu Davidovu oznámeno: „Syrané táboří v Efraimsku,“ zatřásl se srdce jeho i srdce lidu jeho jako se třesou stromy v lese větrem. ³ I řekl Hospodin Isajášovi: „Vyjdi vstříc Achazovi ty a syn tvůj Searjasub až na konec potrubí hořejšího rybníka na cestě k poli valchářovu ⁴ a řci mu“: Pozor! Buď klidný, neboj se a srdce tvé nestrachuj se těchto dvou oharků kouřících se polen, hněvem zuřícího Rasona, krále syrského a syna Romeliášova. ⁵ Protože Syrie a Efraim se synem Romeliášovým proti tobě se spikli (řkouce): ⁶ „Táhneme na Judu, postrašme ho, a přivtělme jej k sobě, ⁷ a ustanovme v něm králem syna Tabeelova,“ toto praví Pán Bůh :

„Nestane se tak, a nebude toho! ⁸ Ale hlavou Syrie buď Damašek a hlavou Damašku Rason; ještě pětadesát let, a přestane Efraim býti národem. ⁹ Hlavou pak Efraima buď Samař, a hlavou Samaře syn Romeliášův! Jestliže neuvěříte, neostanete.“

* * *

¹⁰ I mluvil dále Hospodin k Achazovi a řekl: ¹¹ „Požádej si znamení od Hospodina, Boha svého, (buď) hluboko, v podzemí, nebo vysoko, na výsostech.“ ¹² Achaz řekl: „Nebudu žádati, abych nepokoušel Hospodina.“ ¹³ I řekl: „Slyšte tedy, (členové) domu Davida! Jest vám málo roztrpčovatí lidí, že i Boha mého roztrpčujete? ¹⁴ Proto sám Hospodin dá vám znamení: Aj, panna počne a porodí syna, zván bude jménem „Emmanuel“, ¹⁵ máslo a med bude jísti, až dovede zavrci zlé a volili dobré. ¹⁶ Neboť prve než bude dítě umět zavrci zlé a voliti dobré, bude zpusťována země, jejížto dvou králův se hroziš.

¹⁷ (Ale) Hospodin přivede i na tebe a na tvůj lid a na dům otce tvého dny, jakých nebylo od té doby, co se odštěpil Efraim od Judy, assyrským králem. ¹⁸ I stane se v ten den, že

válce byl odpor krále Achaza, přistoupení ke spolku protiasyrskému, jehožto členy byl Rason i Pekach.

V. ² „*Efraimsko*“ byla říše severní, israelská, zvaná tak od nejsilnějšího svého kmene. Achaz nemaje patřičné důvěry v Boha umínil si, že se obrátí o pomoc proti spojencům k assyrskému králi Tiglat-Pilearovi IV.

V. ⁴ „*buď klidný*“, nebudť malomyslný, úzkostlivý, neohlížej se úzkostlivě po lidské pomoci. – Oba králové příslovečně přirovnání jsou ke dvěma polům, která sice ještě kouří, ale již dohořívají a brzy zhasnou, aniž koho nebo co popálí. Timto přirovnáním potupně jest vyslovena nemohoucnost společených králů. Potupně sluje také král israelský prostě: „*syn Romeliášův*.“

V. ⁸ Efraim přestal býti národem, když byla nejlepší část jeho odvečena do zajetí assyrského a když byli na jeho pozemcích usazeni kolonisté, přivedení z Assyrie, kteří se smísili se zbytky domorodých Efraimovců, že vznikl nový národ. – 65 let uběhlo r. 670, kdy panoval v Assyrii *Asarhaddon*, který pěstoval hojnou měrou umělé stěhování národů.

V. ⁹ „*neostanete*“, neudržíte se, nebudete mítí trvání, zahynete. Osud Judska závisí na jeho důvěře v Boha.

V. ¹⁰ n. Achaz neodpovídá; jeho mlčení jest projev nedůvěry v pomoc Boží. Aby mu důvěry dodal, Bůh ústy Isajášovými vybízí Achaza, aby si vyvolil sám *záračný* nějaký *důkaz*, že Bůh jistojistě pomůže. Tak se sklání Bůh k němu a nabízí mu svou milost.

V. ¹² Žádati záznak, vybízí-li k tomu sám Bůh, neznamená Boha pokoušeti, ale odmítali pomocnou ruku Boží.

V. ¹⁴ Tím „*znaméním*“ bude Mesiáš, který bez součinnosti muže z panny se počne a narodí. Slovem „*panna*“ překládá Vulg. hebr. „*há-almá*“, znamená tu *mladistvou*, pohlavně zachovalou dívku, schopnou manželství, tedy *pannu*. Nikde v bibli neznamená to slovo ženu vdanou. V tom smyslu vykládá toto místo také sv. Matouš (1, 16. 18. 20. 22 n, 25.; srv. Lk 1, 27.– 31, 35.) a *církevní podání*. Podle hebr. dá sama *Panna* svému synu jméno *Emmanuel*, t. j. „*S námi Bůh*“. Bylo to jméno tehdy neobvyklé a vyslovovalo božství Mesiášovo.

V. ¹⁵ „*Máslo a med*“ mohou znamenati jakýsi *blahobyt*. Všichni vidí ve slovech „*máslo a med*“ vyjádřen „*dětský věk Emmanuelův*“.

V. ¹⁶ zpusťována bude země syrská a israelská, jejichž králův ty se hroziš.

V. ¹⁷ Dvou králův, jichž se Achaz hrozil, netřeba se báti; dlužno však obávati se assyrského krále, u něhož byl Achaz hledal pomoci. Kterak se splnilo slovo prorokovo, vypravuje 2 Par 28, 19 *nn*.

V. ¹⁸ n. *Egyptané* přirovnání jsou *k mouchám*, jichž bývalo v Egyptě velmi mnoho a jež byly velmi dotěrné, obtížné, pravou pohromou. – „*egyptské řeky*“ jsou, prameny Kilu. – „*nejzazší končiny*“ jest Etiopie. – Nebez-

privábí Hospodin mouchu, která jest v nejzazších končinách egyptských řek, a včelu, která jest v Assyrii.¹⁹ I přijdou a tábořit budou všichni v roklích údolních, v jeskyních skalních, na každé chrastině a ve všech děrách.²⁰ V ten den oholí Pán břitvou najatou mezi těmi, kteří jsou za Řekou, assyrským králem, hlavu i chlupy klínu, jakož i každou bradu.

²¹ I stane se v ten den, že chovat si bude člověk krávu a dvě ovce;²² a pro hojnost mléka jísti bude máslo; neboť (jen) máslo a med bude jísti každý, kdokoli zbude v zemi.²³ Stane se také v ten den, že každé místo, kde bývalo tisíc vinných kmenů za tisíc stříbrných, trním a hložíím bude.²⁴ S šípy a s lukem budou tam chodit, neboť hloží a trní bude všechna země;²⁵ a každá hora, jež motykou bývala kopána, bude chodce odstrašovat trním a hložíím, bude pastviskem býkův a rejdištěm bravu."

HLAVA 8. – ¹ Hospodin mi také řekl: Vezmi si velikou desku a napiš na ni obyčejným písmem : „Rychlekořisti – Spěšnělov!“² I vzal jsem si spolehlivé svědky, Uriáše, kněze, a Zachariáše, syna Barachiášova.³ Když pak jsem přistoupil ku prorokyni, počala a porodila syna. Tu řekl mi Hospodin: „Dej mu jméno: Rychlekořisti – Spěšnělov.“⁴ Neboť prve než umět bude dítě volati „Otče“ a „Matko“, budou odnášet bohatství Damašku a kořist Samařska před krále assyrského.

Řeč druhá: Emmanuel, osvoboditel Božího lidu (8, 5.–9, 7.).

Assyřané vpadnou do Judska, ale Bůh pomůže k vůli Mesiášovi (8, 5.–10.), který však bude kamenem úrazu (8, 11.–15.). Netřeba se tedy báti, čeho se obává zvrhlý lid; toliko Boha dlužno se báti (8, 16.–18.). Bázeň Boží třeba dokazati šetřením zákona a vystříháním se pověry (8, 19.–22.). O narození a panování Kristově. (9, 1–7.).

⁵ Hospodin mluvil ke mně dále a řekl: ⁶ Proto, že zavrhl tento národ siloeské vody, tiše řinoucí, a zvolil si raději Rasona a syna Romeliášova: ⁷ proto, hle, Pán uvede na něj silné spousty vodstva Eufratského, krále assyrského a všecku slávu jeho. I vystoupí ze všech svých koryt, překročí všechny své břehy, ⁸ poteče Judou, zaplaví jej, rozlije se jím a zavodní ho až po krk, a nejzazší okraje jeho naplní celou tvou zemi, ó Emmanuele!

⁹ Kupte se, národové, abyste poražení byli! Slyšte, všechny daleké země! Dodávejte si síly, abyste poražení byli! Opasujte se, abyste poražení byli!¹⁰ Zosnujte plán, aby se zha-

pečnější svým žahadlem jest *včela*, jichž bylo mnoho v Assyrii a Babylonu. – Brzy Egyptané, brzy Assyrové budou jako mouchy nebo včely zasypávati svými vojsky Judsko.

V. ²⁰. „břitvou“ je tu král assyrský, který zhanobí a zneuctí Judsko.

V. ²¹ n. ličí vyliďnost Judska. – Místo stád hověžích dobytka a množství bravu, zbude prořídlym obyvatelům po jedině krávě a po dvou ovcích.

HL. 8. V. ^{1–4}. obsahuje opět prorocství a jiné „*znamení*“, že Damašek a Israelsko bude učiněno Judsko neškodným. – „*Znamením*“ je tu náznačné jméno syna Isajášova.

V. ¹. „*obyčejným písmem*“, které může každý pisma znalý snadno čísti. Neznámo, byla-li ta deska z hlíny, kamene, kovu nebo ze dřeva.

V. ². Uriáš a Zachariáš měli dosvědčiti 1. že Isajáš toto významné jméno skutečně napsal, 2. že předpověděl, co to jméno znamená, a 3. měli později dosvědčiti, že předpověď Isajášova se skutečně splnila.

V. ³. „*přistoupil*“ a manželsky obcoval. – „*prorokyně*“ je tu Isajášova manželka.

V. ⁶. „*tento národ*“ = Judovci s Achazem v čele. – Siloe byl pramen a rybník na jv. úpatí Jerusalema, Siloeské vody tiše tekoucí jsou náznakem Boží moci nenápadně působící a podle slibů národu vyvolanému a dynastii Davidově pomáhající.

V. ⁷. Eufkrat náznakem říší mezopotámských, zde *Assyrie* a její okázalé branné moci.

V. ⁸ n. Isajáš, jak i jiní proroci činivali, předpovídá těmito slovy udalosti moci, od které Achaz očekává všecku pomoc. Prorok má na zřeteli zejména vpád Senacheribův.

V. ⁹. Judsko sluje tu „*zemí Emmanuelovou*“ jako jinde sluje „*zemí Hospodinovou*“ – Z toho plyne opět, že *Emmanuel* = *Bůh*. – Protože Judsko a Davidova dynastie má od tohoto Boha zvláštní sliby, mohou pohané Svatou, zemi zpusťošiti, ale nikoliv nadobro zničit! Bůh si ji zachová!

til! Vyslovte usnesení, aby se nestalo! Vždyť je s námi Bůh !

¹¹ Neboť toto pravil mi Hospodin, když mne silnou rukou varoval, abych nechodil cestou tohoto lidu. Řekl: ¹² Nenazývejte svatým vše, co tento lid svatým zove; a čeho on se bojí, nebojte se, nestrachujte se. ¹³ Hospodina zástupů, toho za svatého mějte; on buď vaší bázní, on buď vašim strachem. ¹⁴ I bude vám svatým, kamenem úrazu, a balvanem pádu oběma domům israelským; osidlem a zkázou občanům jerusalemským. ¹⁵ Mnozí z nich narazí na ten kámen, padnou a rozbijí se, zapletou se a chytí se.

¹⁶ Zaváží zjevení, zapečetím zákon v mých učednících, ¹⁷ a čekati budu na Hospodina, který skrývá tvář svou před domem Jakobovým, doufati budu v něho. ¹⁸ Aj, já a dítky mé, které mi dal Hospodin, jsme znamením a předpovědí Israelovi od Hospodina zástupů, který sídlí na hoře Sion.

¹⁹ Až pak vám řeknou: „Dotazujte se věštců a hadačů, kteří mumlají při svých zaříkáních,“ (řcete): „Zda nemá se dotazovati lid Boha svého spíše, než mrtvých na živé?“ ²⁰ K zákonu raději a ke zjevení! Nebudou-li mluvití dle tohoto hesla, nebude pro ně ranního světla. ²¹ I budou se tudy potloukati a padati hlady; když pak zlační, budou se vztekat a zlořečit králi svému i Bohu. Vzhlednou vzhůru ²² a popatří k zemi a hle (všudy) soužení a tma, rozvrat a úzkost, ustavičná mrákota, a nebude lze uniknouti úzkosti své.

HLAVA 9. – ¹ Kdysi v ponížení byla země Zabulon a Neftali, ale posléze bude ve vážnosti Přímoří, Pojordání, Galilea pohanů. ² Lid, který chodí ve tmě, vidí veliké světlo; obyvatelům země, již zastíňuje smrt, těm vzchází světlo. ³ Rozmnožil jsi národ, zvýšil jsi radost; veselí se před tebou jako býval veselost ve žni, jako plesají vítězi, když se dělí o

V. ¹¹. „silnou rukou“ ve vysokém stupni prorockého nadchnutí.

V. ¹². „svatým“, vznešeným, velikým, jako Achaz a stoupenci jeho pokládali za velikou a hroznou věc „spolek“ Rasonův s Pekachem a proto hledali „spolek“ s Assyrii.

V. ¹³. Bůh všemohoucí (Emmanuel) bude těm, kteří v tísní ho nedbají, nechtějí doufati v něho, kamenem úrazu; je nejsvatější („svatý“), jehož nelze nedůvěrou bez trestu zneuctíti!

V. ¹⁶. „zjevení“ = „zákon“ = prorocký zjevená Isajášovi. Ta prorockti má *neporušeně* uložiti do srdcí svých posluchačů, (= „učedníků“), aby se v nich *uchovala*, „zapečetí“ je, aby nemohlo býti na nich nic měněno, nic ubráno, nic přidáno.

V. ¹⁷. „Čekati bude,“ až Hospodin ta prorockti splní. – Hospodin „skrývá svou tvář“ milostivou, když sesílá útrapy, když trestá.

V. ¹⁸. Prorok a synové jeho svými náznačnými jmény jsou „znameními“. Isajáš znamená: „Hospodin jest pomoc“. Bydliště Hospodinovo na Sionu, jemuž se dostalo zvláštních slibů, jest zárukou, že co slíbil, také splní.

V. ¹⁹. „věštců“, kteří vyvolávají duše zemřelých jako 1 Král 28, 7. Za dob veřejného neštěstí bujela pověra: lidé dotazovali se věštců, co činiti, aby bylo lépe, kdo neštěstí zavínil, kdy přestane atd. Podle hebr. ti věštki „mumlají a šeptají“.

V. ²⁰. Prorok heslem „K zákonu a ke zjevení“ povzbuzuje k důvěře ve slova Boží, která dodávají věřícímu v neštěstí útěchy a síly.

V. ²¹. n. líčí stav Israelitů, kteří nemají důvěry v Boha. Osvědčí se na nich slovo Páně, pronesené výše (7, 9): „Jestliže neuvěříte, neostanete!“

Hl. 9. V. ¹. „Kdysi“, kdy do ní vpadl Tiglat-Pileasar a odvedl z ní množství obyvatelstva. Šalomoun daroval Hiramovi králi tyrskému 20 měst v tomto území. – „v ponížení byla“ = uvedl ji do ponížení *Hospodin*. – území Zabulonova a Neftali znamená tu Galileu (horní i dolní). – „kdysi“ proti „posléze“ doby mesiášské, „bude ve vážnosti“, kterou jí zjedná *Hospodin* (hebr.). – „Přímoří“ je tu krajina kolem „moře“ Genesaretského (nebo krajina při cestě, vedoucí z Damašku ku břehům moře Středozemního). – „Okruh pohanů“ jest severní (horní) Galilea. Všecka tři jména znamenají tutéž krajinu, co výše „země Zabulon a Neftali“, tedy Galileu. Kdy se splnila tato slova mesiášská, viz Mt 4. 12.–16. – V Galilei (v Nazaretě) se Pán počal, tam trávil své mládí, tam veřejně působil, tu krajinu naplnil světlem své nauky (v. 2.), oslavil svými záranky, jež tu počal činiti.

V. ². „světlo“ = štěstí doby mesiášské, které vzejde s *Emmanuelem*.

V. ³. Za dob Mesiášových bude mnoho ctitelů pravého Boha = „čestný národ“.

kořist. ⁴ Neboť jho, jež ho tíží, prut na jeho šiji, a osten poháněče jeho lámeš jako za dnů Madianských. ⁵ Neboť každá kořist, uloupená ve válečném ryku, a roucho zbrocené krví bude spáleno, bude potravou ohně.

⁶ Neboť dítě narodí se nám a syn bude nám dán, vladařství na rameni bude míti, a nazýván bude: Zázračný, rádce, Bůh silný, otec na budoucí věky, kníže pokoje. ⁷ Vladařství jeho vzroste a pokoji nebude konce; na trůně Davidově a v království jeho vlasti bude, aby je utvrzoval a upevňoval právem a spravedlností od tohoto času až na věky. Horlivost Hospodina zástupů to učiní.

Třetí řeč: Tresty Boží stihnou popředně Samař a Efraimsko (9, 8.–10, 4.).

Efraimsko bude pykati za svou zpupnost (9, 8.–12.). Všichni budou pokutováni, ježto všichni byli vzpurní (9, 13.–17.). Občanské války (9, 18.–21.). Běda zejména nešlechetným úředníkům (10, 1.–4.).

⁸ Slovo poslal Pán na Jakoba, i dopadlo na Israele. ⁹ Všecek lid efraimský a občané samařští zvědí o něm; ti, kteří v pýše a nadutosti srdce se usnesli: ¹⁰ „Cihly se sesuly, stavějme (místo nich) kvádry; sykomory podřaty jsou, pěstujeme místo nich cedry! ¹¹ Tu pozdvihl Hospodin [Rasonovy] nepřátele proti němu, protivníky jeho popudil: ¹² Syry od východu a Filišťany od západu; i žrali Israele plným hrdlem. Tím vším není vyčerpán hněv jeho, ale ruka jeho zůstává dále vztažena.

¹³ Lid však nevrátil se k tomu, jenž bil ho, a Hospodina zástupů nehledali. ¹⁴ I odřal Hospodin od Israele hlavu i ocas, poddaného i vladaře, v jeden den. ¹⁵ Starší a vážení, ti jsou (ta) hlava, prorok pak, jenž učí lži, ten jest ocas. ¹⁶ Ti, kteří byli vůdci tohoto lidu, stali se svědci a jimi vedení byli svedeni do zkázy. ¹⁷ Protož neměl radosti Pán z mládeže jeho, ani nad sirotky jeho a vdovami se nesmiloval; neboť všichni jsou pokrytci a ničemníci, a každý jazyk mluvil pošetilost. Tím vším není vyčerpán hněv jeho, ale ruka jeho zůstává dále vztažena.

¹⁸ Neboť bezbožnost hořela jak oheň, který šířá bodláčí a trní; a zapálil houštinu lesní, že se zavalila vysoko kotouči kouře. ¹⁹ Hněvem Hospodinovým zmatek nastal v zemi, lid se stal takořka potravou ohně; nikdo nešetřil bratra svého. ²⁰ Hltali napravo, ale lačně-

V. ⁴. První původ radosti: Mesiáš zlomí jho nevolnictví a zjedná svobodu, zbaví lid otrokářů jako kdysi učinil Gedeon.

V. ⁵. Druhý důvod radosti: Všecky stopy po bojích zmizí, aby zavládl věčný mír.

V. ⁶. podává *třetí* důvod radosti, jímž jest *osoba Emmanuelova*, Narození Mesiášovo. – Dvakrát opakované „*nám*“ uvádí na mysl slovo vánoční písně: „*Nám, nám narodil se.*“ – „*vladařství*“ slíbené Davidovi na věky. – „*na rameni*“ nosival král israelský náramek, odznak na své královské moci. Proto má také „*na rameni své vladařství*“ – Bude netoliko „*nazýván*“, ale skutečně *bude tím*, co jména jeho značí. „*Zázračný*“ – vlastně „*Zázrak*“ – Zázračný byl již svým původem, jak řečeno výše 7, 14., zázračným Bohem-člověkem, Emmanuelem. – „*rádce*“, který oznámí lidstvu úradky Prozřetelnosti v příčině spásy lidstva. – „*Bůh silný*“ = Bůh-hrdina, jak sluje Hospodin, bude tedy pravý Bůh, jak bylo již výše ze jména Emmanuel vyvozeno. – „*otec na věky*“, jehož otcovská láska a péče nikdy nepřestane. – „*Kníže pokoje*“ – panovník, jenž ve své říši zavede dokonalý blahobyt.

V. ⁷. líčí podrobněji vládu Mesiášovu. – „*vladařství jeho*“ – říše jeho, církev“ N. z. – „*je*“ t. j. království své. – „*právem a spravedlností*“ ? ne tedy násilím. – „*od tohoto času*“, kdy se narodí a počne vlasti. – „*Horlivost*“, vyplývající z lásky Boží k lidu svěmu.

V. ⁸. Třetí řeč jest rozdělena refrémem na čtyři odstavce „*Slovo*“, hrozby a trestný ortel. – „*dopadlo*“ = skutečně zasáhlo. – „*vědí o něm*“ = zakoušejí je.

V. ¹². „*plným hrdlem*“ jako divé šelmy. Ruka Boží zůstává vztažena, aby dále trestala, ježto Israelité Hospodina dále hněvají.

V. ¹⁴. Smysl jest: Bůh potrestal smrtí *vznešeného i nízkého*. Místo „*ocas*“ mohlo by býti řečeno: „*patu*“.

V. ¹⁷. „*mládež*“ toho lidu jest jeho *vojsko*. Hospodin ukázal, že nemá v něm záliby tím, že dopustil, aby bylo od nepřitele poraženo. – Bůh, který sliboval, že bude ochráncem vdov a sirotek, přestal jím tentokrát za trest hříšného lidu býti!

li; žrali nalevo, ale nebyli syti; každý požíral maso svého bližního: ²¹ Manases Efraima a Efraim Manasa, a oba spojili se proti Judovi. Tím vším není vyčerpán hněv jeho, ale ruka jeho zůstává dále vztažena.

HLAVA 10. – ¹ Běda těm, kteří vydávají zákony bezbožné, běda písářům, kteří píší nespravedlnost, ² aby úředně utlačovali chudé, a znásilňovali ubožáky mého lidu, vdovy aby kořistí jejich byly, a sirotky aby otupovali. ³ Co učiníte v den navštívení, až pohroma z daleka přijde? Ke komu se o pomoc utčete, a kde zanecháte bohatství své, ⁴ abyste nebyli skloněni pod okovy, nebo se zbitými abyste nepadli? Tím vším není vyčerpán hněv jeho, ale ruka jeho zůstává dále vztažena.

Čtvrtá řeč: Běda Assyřanům! (10, 5.–34.)

Assyřané jsou metlou Boží, která národ israelský ztrestá, ale nevyhubí (10, 5.–11.). Dojde i na ně pro jejich zpupnost (10, 12.–19.). Zbytky národa israelského se obrátí a budou zachovány, kdežto Assyřané budou vyhlazeni (10, 20.–27.). Vojsko, jež napadne Judsko, bude náhle zničeno (10, 28.–34.).

⁵ Běda Assurovi, metle rozhořčení mého, holi, kterou hněv svůj uplatňuji. ⁶ Na národ proradný posílám ho, proti národu hněvu mého káži mu jíti, aby lup si odnesl, aby kořist sebral, a jej zdeptal jako bláto na ulici. ⁷ On však nesoudí tak, srdce jeho nesmýšlí tak, ale vyhladiti zamýšlí, zahubiti národů mnoho.

⁸ Práví totiž: „Zdaž moji vladaři nejsou yesměš králi? ⁹ Nestihl týž osud Charkamis i Kalano, Arfad i Emath, Damašek i Samař? ¹⁰ Jako sáhla má ruka na říše model, – a soch jejich bylo více než v Jerusalemě a v Samaři – ¹¹ zdali, jako jsem učinil Samaři a modlám jejím, taktéž neučiním Jerusalemu a sochám jeho?“

¹² Až dokoná Pán všechny své skutky na hoře sionské a na Jerusalemě, potrestá výplody zpupného smýšlení assyrského krále, jakož i okázalou pýchu očí jeho. ¹³ Rekl totiž: „Silou ruky své jsem učinil (to), a svou moudrostí byl jsem dovedl toho, že jsem hranice národů zrušil, vladaře jejich oloupil, a jako všemocný strhl jsem ty, kteří vysoko seděli. ¹⁴ Ruka má našla jak hnízdo poklady národů; jako bývají vybrána opuštěná vejce, tak jsem zabral všechnu zemi, a nebylo, kdo by hnul pérem aneb otevřel ústa a zasípěl.“

¹⁵ Zda bude sekera chlubit se proti tomu, kdo jí seká, nebo zda bude pila honositi se

HL. 10. V. ^{1–4}. líčí vrchol zla: zneužívání úřadů a falšování veřejných listin ze zisku.

V. ³. „den navštívení“ = den trestu je tu vpád Assyřanů, kteří oblehli Samař a dobyvše jí vyvrátili říši israel-skou r. 721.

V. ⁴. Ani zajetím assyrským nepřestaly tresty Boží. Bylot i zajatcům dále mnoho trpěti a v Palestině zůstávala ruka Páně vztažena nad jejich soukmenovci – nad říší judskou, kterou konečně stihla podobná pohroma – *zajetí* babylonské.

V. ⁵. Assyřané mají býti metlou Prozetelnosti, aby trestala hříšný národ judský. Mají ho zkrušit, zeslabit, ale nikoli vyhubit, ježto zbytky jeho mají zvláštní poslání v dějinách lidské spásy. Assyřané však nechtěli chápati hranic, po které směli jíti, chtěli Judovce z kořene *vyhubili* předsídlencem do zajetí, jako byli učinili říši severní po r. 721. Tato zpupná jejich snaha byla příčinou jejich pádu, který vyličen jest níže ve v. 16.–19.

V. ⁶. „*proradný*“ = bezbožný (který nedrží slova Bohu při smlouvě daného).

V. ⁹. *Charkamis*, assyrsky *Gargamis* nebo *Kargamis* bylo pravděpodobně tam, kde je dnes *Džerábis*, na pravém břehu Eufratu. Bylo to jedno z hlavních měst Hefanů a klíč pro krále assyrské k Syrii, Fénicii a Palestině. Proto ho ne jednou králové assyřští dobývali a dobyli. *Kalano* jest *Kullani* klínových nápisů, město v severní Syrii, jež dlužno rozlišovati od stejnojmenného města v Babylonii. *Emat* a *Arfad* byly aramské státy v Syrii. Tiglat-Pileasar dobyl Arfadu a učinil z něho assyrskou provincií. Proti Damašku a Samaři táhl v II. 734–732. – Slova tato přonesl Isajáš kolem r. 734 a proto nelze tu mysliti na pád Samaře r. 721.

V. ¹². Pán dokoná Všecky své skutky, až potrestá věrolomnost a bezbožnost Judovců; až část jich upřímně se obrátí k Hospodinu, Pán nedá již Assyřanům dále je ničiti. – „*výplody*“ zpupnosti assyrské jest úmysl, Judovce dokonale zničiti předsídlencem do jiných zemí.

V. ¹⁴. Také Tiglat-Pileasar přirovnává Rasona, kterého v Damašku oblehl, *ku ptáku*, uzavřenému do klece.

V. ¹⁵. Assyřané nemohou nic svěsti proti Bohu, který nechce, aby národ jeho byl nadobro vyhuben, ale aby

proti tomu, kdo ji tahá? Jako kdyby se pozdvihl prut proti tomu, kdo jej zdvihá, a jako kdyby se vzepřela hůl, která je přece jen dřevo.

¹⁶ Proto pošle panovník Hospodin zástupů na jeho tučnost úbytě, a pod jeho slávou zapálen bude oheň, požár. ¹⁷ A světlo Israelovo bude ohněm, jeho Svatý bude plamenem, který vzplane a pohltní jeho trní a bodláčí v den jeden. ¹⁸ Také nádherné lesy jeho a štěpnice do kořenů stráveny budou, [že se dá ze strachu na útek.] ¹⁹ Zbylých pak stromů lesů jeho bude tak málo, že bude možno je sčítati; dítě je sepíše.

²⁰ V ten den zbytek Israele, a ti, kteří z domu Jakobova se zachrání, nebudou již společati na toho, který je tepe, ale společati budou upřímně na Hospodina, Svatého Israelova.

²¹ Zbytek se obrátí, zbytek, pravím, z Jakoba k Bohu silnému. ²² Ano, byť bylo lidu tvého, Israeli, jako mořského písku, zbytek (jen) obrátí se z něho; ustanovená zkáza přivede jako povodeň spravedlnost. ²³ Zkázu totiž ustanovenou Pán Bůh zástupů vykoná prostřed celé země.

²⁴ Protož toto praví Pán Bůh zástupů: Neboj se, můj lide, sídlící na Siónu, Assura, že tě prutem bije a svou hůl na tebe napřahuje jako (kdysi) Egypt! ²⁵ Neboť ještě jen málo, maličko, i dovršeno bude rozhořčení a hněv můj (obráti se) na jejich zločinnost. ²⁶ A napřáhne na něj Hospodin zástupů bič, jako když bil Madianské na skále Horeb a pozdvihne hůl svou nad moře, jako (kdysi) proti Egyptu. ²⁷ V ten den bude snato břímě jeho se šíje tvé, a jeho s hrdla tvého; praskne jeho následkem tuku.

²⁸ Přichází na Ajat, prochází Magronem, u Machmasu skládá svá zavazadla. ²⁹ Přichází během, v Gabě nocuje. Chvěje se Rama, Gabaat Saulova dává se na útek. ³⁰ Křičte hlasitě, občané Gallimu, poslouvej, Laiso, ubohý Anatote. ³¹ Medemena se stěhuje, obyvatelé Gabimu, vzmuzte se. ³² Ještě dnes se položí táborem v Nobe; mávati bude rukou proti hoře sionské, pahorku jerusalemskému. ³³ Aj, Panovník, Hospodin zástupů otrhá větve děsnou silou; vypínající se (stromy) budou podfaty, a vysoké budou poníženy.

³⁴ Houště lesní vysekány budou železem, a Libanon se (svými) velikány padne.

Řeč pátá: Světová říše míru za dob Mesiášových (11, 1.–12, 6.).

Emmanuel z rodu Davidova bude spravedlivým knížetem pokoje (11, 1.–9.). Pohané se obrátí, rozptýlení Israelitě se shromáždí (11, 10.–16.). Chvalozpěv děkovný zachráněných (12, 1.–6.).

HLAVA 11. – ¹ Prut vzejde z pahýlu Jeseova, výhonek z kořene jeho vykvete, ² a spočine na něm duch. Hospodinův: duch moudrosti a rozumu, duch rady, a síly, duch umění a pobožnosti, ³ a naplní jej duch bázně Hospodina. Ne dle toho, co oku se zdá, bude soudit, aniž dle toho, co uslyší, bude trestat. ⁴ Ale dle práva bude se ujímat chudých, a spra-

aspoň zbytek byl zachován.

V. ¹⁷. „světlo Israelovo“ = „jeho Svatý“ = Hospodin. – Assyřané, jemu se protivíc! zaniknou jako *trní*, spálené ohněm.

V. ²⁰. „*kteří je tepe*“ – na krále assyrského. Prorok naráží na Achaza, který se spoléhal na Tiglat-Pilesara IV.

V. ²¹. Nemají všichni potomci Abrahamovi zaručeno, že budou na nich splněna zaslíbení Boží; toliko část jejich, Bohu oddaná, smí doufati!

V. ²⁴. „*sídlící*“ na Sionu, kde i Hospodin sídlí, který nedopustí, aby Sion nadobro byl vyhlazen! Hospodin, na Sionu mezi lidem svým sídlící, nedá mu zahynouti. – Jako kdysi Bůh dopustil, aby jeho lid byl jarmem robotami v Egyptě, ale později ho slavně z této robotárny vyvedl, tak bude i nyní!

V. ²⁸–³². Jmenovaná místa leží v okolí Jerusalema. . Nepřátelské vojsko se přibližuje.

Hl. 11. V. ¹. Tato *pátá řeč* souvisí úzce s řečí *čtvrtou*; tak *úzce*, že bychom obě mohli pokládati za *řeč jednu*. – „*pahýl*“, „*kořen*“ Jeseův = rod Davidův.

V. ². *Duch Hospodinův*, který se snášel na vynikající muže, jako byl Gedeon, Jefte, Samson, Saul, David, Šalomoun a jiní proroci, tento duch Hospodinův spočine *trvale* na Emmanuelovi *v nejhojnější míře*. Náplň ducha Božího vyslovena je tu *výčtem sedmi vlastností* a sedmi *dary* toho ducha. V sedm pojmu rozčleněn tu podrobně pojem „*moudrosti*“ starozákonně. – *Počátek, základ její jest bázeň Boží*.

vedlivě mstítí utlačené. I bude bítí zemi metlou úst svých, zabije dechem rtů svých bezbožného.⁵ Spravedlnost opásá jeho bedra, a věrnost bude opaskem jeho boků.

⁶ Bydliti bude vlk s beránkem, a rys s kozlátkem bude ležeti; tele a lev [a ovce] budou spolu se žít, a malé dítě bude je poháněti.⁷ Kráva s medvědicí bude se pásti, spolu odpočívati budou mladé jejich; lev pak jako, býk bude žrátí slámu.⁸ Dítě od prsů bude si hráti nad děrou zmije, a nedávno odstavené sáhne rukou do jeskyně basiliškovy.⁹ Nebudou škodit ani zabíjet na mém celém svatém pohoří, protože země bude plná známosti Hospodina, jako vody, jež mořskou vprostat přikrývají.

¹⁰ V ten den bude výhonek Jeseův státi jakožto znamení národům; pohané budou ho hledati, a místo jeho odpočinku bude (samá) sláva.¹¹ V ten den Pán opět vztáhne svou ruku. aby si osvojil ostatek lidu svého, který zanechán bude od Assyřanů, od Egyptanů, od Petrosanů, od Etiopanů, od Elamců, od Senaaranů, od Emafanů a od Přímoří.¹² Vyzdvihne znamení národům, shromáždí rozběhlé Israelity, a sebere rozptýlené Judovce ode čtyř stran země.¹³ Řevnivost Efraimova zmizí, a nepřátelé Judovi zahynou; Efraim nebude nenáviděti Judy, a Juda nebude bojovati proti Efraimovi.

¹⁴ Ale vrazí na pás filištinský na západě, spolu olupovati budou Východňany, na Edomce a Moabany ruce své vztáhnou, a Ammoňané budou jich poslouchati.¹⁵ A vysuší Hospodin jazyk moře egyptského, a zdvihne ruku svou na Eufrat v síle svého dechu, a rozrazí jej na sedm potoků, takže jej obutí budou přecházeti.¹⁶ I vznikne cesta zbytku. lidu jeho, který zanechán bude od Assyřanů, jako ji měl Israel v ten. den, kdy vycházel z egyptské země.

HLAVA 12. –¹ Tehdy pak řekneš: „Oslavuji tě, Hospodine, nebo když rozhorlil ses na mne, hněv tvůj se obrátil, a tys mne potěšil! ² Ejhle, Bůh je Spasitel můj! Doufat mohu bez obavy. Ano, má síla a sláva jest Hospodin, neboť on stal se mojí spásou.“³ Váziti budete vody s radostí ze studnice Spasitelovy.⁴ Tehdy pak řeknete: „Oslavujte Hospodina, vzývajíce jméno jeho! Zvěstujte národům, co učinil, hlásejte vznešenost jména jeho.“⁵ Pějte Pánu, že velebně jednal, buďiž to známo po zemi veškeré!⁶ Plesejte, jásejte, občané sionští, neboť velký jest mezi vámi Svatý národa israelského.“

V. ⁵ Jako *roucho* člověka provází, zdobí, rozlišuje od jiných, tak bude zdobiti Emmanuela-krále – *spravedlnost* a věrnost. Jako bojovníkovi *opasek*, podkasávající jeho šat, pomáhá k vítězství, tak povede Emmanuela – *spravedlnost* a věrnost.

V. ⁶–³. líčí obrazně, náznačně *pokoje* (vrchol blaha), který zavládne v říši Emmanuelově. Tuto líceň nelze bráti *ve smyslu vlastním*

V. ⁹. „*svaté pohoří Hospodinovo*“ jest Palestina, popředně Sion, předobraz říše mesiášské. Jako mořské vody zakrývají mořské hlubiny, tak znalostí Boha bude plná všecka země

V. ¹⁰. vrací se k v. 1., aby líčil *vzrůst říše mesiášské*. – Z Jeseova výhonku Hospodin učiní *znamení všemu světu*, aby všichni národové kolem Emmanuela se shromáždili a s ním a pod ním bojovali.

V. ¹¹. Hospodin po prvé „*osvojil si*“, t. j. svým majetkem učinil národ israelský, když jej vyvedl z Egypta; „opět“ ve smyslu vyšším učiní tak za dob mesiášských. – „*od Petrosanů . . . od Přímoří*“. Assyřané a Egyptané jsou dva nejmocnější nepřátelé Israelovi a znamenají tu předobrazné moci, říši Emmanuelově nepřátelské. – „*Petrosané*“ byli obyvatelé horního Egypta. – *Senaarané* = Babyloňané. – „*Přímoří*“ – pobřeží moře Středozemského.

V. ¹⁵ n. „*jazyk moře Egyptského*“ = záliv Heroopolský, jako jej vysušil, když jej Israelité za Mojžíše přecházeli. – „*dech Boží*“ = vítr.

Hl. 12. Jako pěli Israelité chvalozpěv, když byli přechodem Rudého moře vysvobozeni z poroby egyptské, tak budou zpívati zachránění Judovci po návratu ze zajetí, zejména však po vstupu do církve Kristovy, *píseň díků* za to, že došli spásy.

V. ⁶. „*občané sionští*“ = Jerusalemané = občané města Božího, údobé Kristovy církve, pocházející ze židovstva.

Řada třetí: Proroctví proti pohanům (13, 1.–23, 18.).

1. Zkáza Babylonu a konec zajetí babylonskému (13, 1.–14, 23.).

Nadpis 13, 1. Hospodin shromáždí vojsko proti Babylonu, které se hrůzou bude třásti (13, 2.–8.). Babylon padne; děsné krveprolití (13, 9.–18.); bude zpusťošen a zanikne (13, 19.–22.). Konec babylonského zajetí (14, 1 n.). Píseň Židů nad zkázou Babylona (14, 3.–21.). Všecek svět má pokoj od té doby, co je po Babyloně (14, 4.–8.); král babylonský v podsvětí (14, 9.– 11.); jak hluboký jeho pád (14, 12.–51.); takový mocnář – a tělo jeho není pochováno (14, 16.– 19.); za jeho ukrutnost budou synové jeho povražděni (14, 20 n.). Hlas Boží potvrzuje proroctví toto (14, 22 n.).

HLAVA 13. –¹ Co viděl Isajáš, syn Amosův, o zatížení Babylona.

² Na hoře mráкотné zdvihnete znamení, volejte hlasitě, zdvihnete ruku, ať vejdou do bran vůdcové. ³ Já (sám) jsem vyzval své posvěcence, povolal jsem junáky své ve hněvu svém, své hrdiny jásjící. ⁴ Hlučí množství na horách jako četné vojsko; hlučí králové a národové shromáždění; Hospodin zástupů třídí válečné mužstvo. ⁵ Přicházejí ze zemí dálných, od končin nebes; (přichází) Hospodin a nástroje hněvu jeho, aby zhubil všecko zemi.

⁶ Kvilte, neboť blízko je den Hospodinův; jako zpuštění od Pána přijde. ⁷ Protož všechny ruce oslábnu, a srdce každého člověka rozdraceno zchabne. ⁸ Křeče a bolesti zachvátí je, jak žena před porodem budou se svíjet, jedenkaždý nad druhým trnouti bude, tváře rozpalené vzezření jejich. ⁹ Aj, den Hospodinův přijde, ukrutný, plný rozhořčení, hněvu a prchlivosti, aby obrátil zemi v poušť, a její hříšníky z ní vyhladil. ¹⁰ Neboť hvězdy na nebi a jejich lesk nebudou šířit světla, zatmí se slunce při východě svém, a měsíc nebude se stkvít v světle svém.

¹¹ „Potrestám totiž zlobu na okruhu země, a na bezbožnicích nepravost jejich, učiním přítrž zrupnosti nevěřících, a vypinavost násilníků pokořím. ¹² Řidší bude smrtelník nežli zlato, a člověk nežli čistý ryzí tento kov.“ ¹³ Proto bude nebe se třásti, a pohne se země se svého místa pro hněv Hospodina zástupů, až přijde den rozhořčené nevěle jeho. ¹⁴ Jako poplašená srna a jako ovce, jichž nikdo neshromažďuje, každý obrátí se k národu svému, každý do své vlasti prchne. ¹⁵ Každý, kdo bude chycen, zabit bude; a každý, kdo se dá dohonit, mečem padne. ¹⁶ Děti jejich budou před očima jejich rozráženy; domy jejich vyloupeny a manželky jejich zneuctěny.

¹⁷ Aj, já vzbudím proti nim Medy, kteří na stříbro nedbají, aniž zlata jsou chtiví, ¹⁸ ale střelami pobijí malíčké, ani s matkami kojícími nebudou soustrasti mítí, a pro děti nebudou mítí soucítěného oka. ¹⁹ A Babylon, onu ozdobu království, pyšnou nádheru Chaldejských

HL 13. V. ¹ „viděl“ v prorockém vidu (vidění). – „zatížení“ trestem

V. ² Hospodin vybízí Judovce v zajetí babylonském žijící, aby vztýčili na hoře znamení, ke kterému se budou scházeti vojáci, aby se tu seřadili a vítězně vtáhli do Babylona. O dobytí tohoto města Cyrem viz k 2 Par 36, 22 n. – „mráкотná hora“ je ta, na které zapálen byl oheň, který svým kouřem horu zahalil. – Židé v zajetí bab. mají hlasitě volati „na ně“, t. j. na Medy, aby se shromáždili a sešikovali. – Také rukou mají jim kynouti, je volati, aby vešli „vůdcové“ a s nimi jejich mužstvo do bran babylonských.

V. ³ Dobytí Babylona byl čin prozřetelnosti Hospodinovy. Ježto si Bůh Medy (vojsko Cyrovo) vyvolil k úkolu svému, proto byli mu „zasvěceni“, proto slují jeho „posvěcenci“.

V. ⁶ „Kvilte“, Babylónané, bolem a hrůzou. – „den Hospodinův“ = den hrozného jeho soudu.

V. ¹⁰ Prorok líčící hříchy a tresty Babylona, přechází do líčení hříšníků, vůbec na soudě obecném.

V. ¹⁴ V Babyloně, obchodním veleměště, bývalo usedlých mnoho cizinců; ti všichni jako plachá zvěř uprchnou domů, aby jim nebylo zakoušeti hrůzy pádu veleměsta.

V. ¹⁷ Medové, až dobudou Babylona, nebudou tak žízňiví pokladů, jako spíše lidské krve; nedají se uplatiti výkupným. – Pozoruhodno, že tu jsou jmenováni toliko Medové a nikoliv Peršané.

V. ¹⁹ Jak právem nazývá tu Is Babylon „ozdobou říší“, dosvědčuje bible na jiných místech (na př. Gn 11, 1.–9.), dosvědčují spisovatelé klasičtí (Herodot, Curtius), dosvědčují klínopisné památky a zříceniny, které proko-

potká, co potkalo Sodomu a Gomorrhru, když je Hospodin podvrátil. ²⁰ Nebude v něm bydleno až do konce, nebude znova stavěn rod od rodu; aniž rozbije tam stany Arab, aniž pastýři tam odpočívát budou. ²¹ Ale lítá zvěť tam lehat bude, domy jejich budou plny sov, sídliti tam budou pštrosi, a chlupáči tam poskakovat, ²² šakalové budou se ozývati tam v palácích jeho, a hyeny v zámcích rozkoše.

HLAVA 14. – ¹ Blíží se již doba jeho, a dny jeho nejsou daleko. Neboť slituje se Hospodin nad Jakobem, vyvolí zase Israele, a usadí je ve vlasti jejich; připojí se k nim cizinci, a přidrží se domu Jakobova. ² Vezmou je národové a přivedou je na jejich místo; a bude je míti dům Israelův v zemi Hospodinově za nevolníky a nevolnice; i zajmou ty, od kterých byli kdysi zajati, a podmaní sobě utlačovatele.

³ Tehdy, až ti dá Bůh odpočinek od tvých útrap, od tvého nepokoje, od tvrdé služby, kterou bylo ti prve sloužit, ⁴ počneš zpívat tuto píseň proti babylonskému králi; řekneš:

„Ejhle, jak skončil mučitel, jak přestal útlak! ⁵ Rozlámal Hospodin žezlo bezbožných a hůl vládců; ⁶ která bila národy ve hněvu ranami nezhojitelnými, podmaňovala ve vzteku národy ukrutně je pronásledujíc. ⁷ Ve klidu požívá míru všecek svět, raduje se a jáásá. ⁸ I jedle veselí se nad tebou, a libanské cedry (řkouce): „Od té doby cos usnul, nikdo neleze na horu, aby nás podtínal.“

⁹ Peklo dole jest pobouřeno, čekajíc na tvůj příchod, budí pro tebe obry, všecka knížata země; vstávají se svých trůnů králové národů. ¹⁰ Všichni se chápají slova a praví tobě: „Také ty jsi zchřadl jako my, stal ses podobným nám? ¹¹ Svržena jest do pekla tvá pýcha, svalilo se tvé tělo; hnilobou je ti ustláno a příkrývka tvá jsou červi.“

¹² Kterak jsi spadla s nebe, jasná jitřenko, kterak svalil ses na . zemi, ty, kterys ranival národy! ¹³ Tys v duchu si říkával: „Na nebe vystoupím, nad hvězdy Boží vysoko postavím trůn svůj, posadím se na hoře shromáždění na nejzazším severu, ¹⁴ vystoupím nad výšiny oblaků, budu podobný Nejvyššímu.“ ¹⁵ Avšak do pekla svržen budeš, do nejzazších hlubin.

¹⁶ Kdo tě uzří, nakloní se k tobě a na tebe patřit budou (řkouce): „To je ten muž, který bouřil svět a říšemi trásal, ¹⁷ který obracel kruh země v poušť a města jeho bořil, ¹⁸ neotvíral žaláře svým zajatcům, všem králům národů; (ti) všichni odpočívají ve cti, každý ve

pává Německá východní společnost. Vynikal opevněním, chrámy, věžemi, paláci, vysutými zahradami, ulicemi, branami, kanalisací, obchodem, průmyslem atd. – *Byl pokládán za div světa.*

V. ²¹ „chlupáči“ – kozli, ve kterých viděl lid zlé duchy, bydlící na poušti.

Hl. 14. V. ¹. Se zřetelem na dobu velikých měst a říší, jest době Isajášově *blízký* pád Babylona r. 538. Další pokles veleměsta nenastal náhle, ale dál se pozvolně. – *Zkáza Babylonu* jest počátek *vysvobození Židů ze zajetí*. – Bůh se smiloval, přijal je *zase* za národ vyvolený. – „*cizinci*“, kteří se k nim připojí, budou *proselyté*, t. j. pohané, kteří přijmou od nich zcela neb aspoň částečně *náboženství israelské*. Popředně však budou to pohané, kteří přijmou od Israele za dob mesiášských *náboženství křesťanské!*

V. ². líčí podporu, které se Židům dostane od vlády perské, aby se mohli zařadit v Palestině. – Židé rozprášení mezi pohany jsou nuceni podrobiti se jejich žezlu; přijde však doba, kdy si Židé ve vyšším, duchovním smyslu podrobí pohany – svým nejvznešenějším náboženstvím, které jim dá Mesiáš.

V. ⁴⁻⁵. líčí *pokoj*, který zavládl na zemi po smrti babylonského tyrana. Kdekdo, i libanské stromy se radují.

V. ⁸. Jako králové assyrští, tak i vládcí babylonští dávali dopravovatelům stavební dříví z Libanonu do Babylonie.

V. ⁹⁻¹¹. líčí potupné přijetí zemřevšího krále v podsvětí. – Pekla jsou pobouřena hrůzou nad změnou osudu králova, nad jeho náhlým příchodem. Pekla t. j. podsvětí chce monarchu přiměřeně přivítati (mysleno úštěpkem). – „*obry*“ = duše zemřelých. – „*vstávají*“, ježto podsvětí je burcuje; ty duše jako by *spaly*.

V. ¹⁰. Zupný „*král králů*“ stal se tím, čím byli jeho poddani.

V. ¹²⁻¹⁶. líčí hloubku pádu babyl. krále.

V. ¹⁸. Králové, které přemohl, sobě podrobil a věznil babylonský monarcha, přece jen došli pohřbu – „král králů“ však nikoliv! Is líčí, jak *hanebně* se shroutí říše babylonská. – „*ve svém domě*“ = ve své hrobce. – Nebýti pohřbeni, nebo býti z hrobu vyhozeni, byla starým největší pohana.

svém domě; ¹⁹ ty však jsi pohozen mimo hrob svůj jako nedochůdče, zprzněný, zasypaný těmi, kteří padli mečem, a sletěli do nejhlubších pekel jako shnilá mrcha. ²⁰ Nebudeš údělu míti s těmi, kteří jsou pohřbeni v hrobě, ty totiž zemi svou jsi pohubil, tys lid svůj bil; na věky nebude pamatováno potomstva zločinců. ²¹ Vedte na popravu syny jeho pro nepravost otců jejich, ať nepovstanou, by zabrali zemi, aby svět naplnili městy.

²² Povstanu na ně, praví Hospodin zástupů, a zahladím jméno Babylonu, potomstvo, útěžek i dítě, dí Hospodin. ²³ Učiním z něho majetek ježků a bažiny vod, vymetu jej chvostíčkem zkázy," praví Hospodin zástupů.

2. Hospodin potře v Judsku Assyřany (14, 24.–27.).

²⁴ Přisáhl Hospodin zástupů takto: „Jistě že, jak jsem myslil, tak bude; a jak jsem zamýšlel, tak se stane: ²⁵ Roztříštím Assyřana ve své zemi, na horách svých pošlapu ho; i bude snato s ním jeho, a břímě jeho se šíje jim bude vzato.“ ²⁶ To je jen úradek, který jsem usmyslel na všecko zemi, a to je ta ruka, vztažená na všechny národy. ²⁷ Neboť Hospodin zástupů tak-li usoudil, kdo to zruší? Ruka jeho je-li vztažena, kdo ji zpět ohne?

3. Proti Filištanům (14, 28.–32.).

²⁸ Toho roku, kdy zemřel král Achaz, dostalo se (mně) tohoto zatížení: ²⁹ Nevesel se všecko, ty, Filištínsko, že je zlomena hůl toho, jenž bil tě; neboť z kořene hadího vzejde basilíšek, a plod jeho bude okřídlený had. ³⁰ I bude blahobyť míti plémě chudých, nužní bezpečně odpočívati budou; avšak tvůj kořen umožím hladem, a kdo z tebe zbude, toho dám zabít.

³¹ Běduj, bráno, křič, ó město; poraženo jest všecko Filištínsko; neboť od severu přichází dým, a nikdo neutíká od své čety. ³² A jaké odpovědi se dostane pohanským poslům? „Hospodin založil Sion a v něm budou míti ochranu chudí jeho lidu.“

4. Proti Moabanům (15, 1.–16, 14.).

Nadpis. Počátky pohromy moabské (15, 1.–9.). Jak ji zamezít? (16, 1.–6.) Vrchol pohromy moabské (16, 7.–12.). Doslov (16, 13 n.).

HLAVA 15. – ¹ Zatížení Moabska. Ano, za noc jest Ar Moab zpuštěno, jest po něm veta; ano, za noc jest Kir-Moab zpuštěno, jest po něm veta! ² Dibonští vystupují na výšiny, aby kvíleli! V Nebu a v Madabě kvílí Moabané; na každé hlavě lysina, a každá brada jest oholena. ³ Na veřejných cestách chodí v pytlovině, na střechách i na ulicích všecko nařiká, rozplývá se slzami. ⁴ Křičí Hesebon a Eleale, až do Jasy slyšet hlas jejich; proto nařikají rekové moabští, Moabsko nařiká z hloubi duše.

V. ²⁰–²³ líčí jiný trest krále babylonského – *nebude míti potomstva*.

V. ²⁴–²⁷. Proroctví proti *Assyřům*, jež se splní *dříve*, má býti znamením (zárukou), že se splní také *později* výroky proti *Babylonu*, výše podané.

V. ²⁵. Hospodin nazývá Palestinu „*svou*“ zemi, která sluje výše *zemí Emmanuelovou* (8, 8.). – „*s nich*“ = Judovců. – „*jím*“ = Judovcům.

V. ²⁸. Achaz umřel r. 721. – „*zatížení*“ = vidění o zatížení, o pohromě, která stihne Filištány.

V. ²⁹. „*hůl*“, had, basilíšek, okřídlený had jest velmoc assyřská, t. j. králové assyřští.

V. ³⁰. „*Plémě chudých*“ = „*nužní*“ = Judovci. – „*bude mít blahobyť*“ – budou míti kde se pásti proti hladu Filištanů.

V. ³¹. líčí vpád Assyřů *od severu*.

V. ³². „*pohanským, poslům*“ krále *Senacheriba*. – Hospodin Sion „*založil*“, nedá, aby jím pohané pohnuli!

HL. 15. V. ¹. *Ar-Moab* – hlavní město Moabska, bylo tam, kde je dnes zřícenina *er-Rabba*. – *Kir Moab* – dnešní *Kerak*. – Obě města byla, jak zřejmo, v noci náhle přepadena.

V. ². Tim, že padly dvě opory Moabska, padlo Moabsko celé. Proto všecko se rozplývá v slzách. *Ostříhaný vlas, oholená brada* – známky smutku.

V. ⁴. *O Hesebonu* viz Nm 21, 25; Jos 13, 17. – *O Jase* Nm 21, 23; Jos 13, 18. – *O Eleale* Nm 32, 3. – „*rekové*“ – vojínové. Bolesť zachvívá i neohroženým srdcem mužů, zvyklých na útrapy válečné.

⁵ Srdce mé pro Moabsko pláče; obrana jeho jest již v Segoru, v Eglath-Šelíšija; ano, s pláčem jdou nahoru cestou k Luitu, a na cestě k Oronaim zdvíhá se křik pro zkázu.⁶ Ano, vody Nemrim v poušť jsou obráceny, ano, tráva zvadla, co klíčilo, zhytno, všechna zeleň zanikla.

⁷ Podle velikosti zločinu jsou navštíveni; k potoku Vrbovému jsou hnáni.

⁸ Ano, křik obchází hranice Moabska, až do Gallimu (jde) kvílení jeho, až ke studni Elim jeho nářek.⁹ Ano, vody Dibonu plny jsou krve; ano, Dimonu přidám trestu; lva na ty, kdo z Moabských se zachrání, i na ty, kteří v zemi zbudou!

HLAVA 16. – ¹ Pošlete berany pro zeměpána z Petry pouští na horu obyvatelstva Sionu:² – Jako ptáče na útěku, jako mláďata z hnízda vyplašená jest obyvatelstvo moabské u brodu Arnonu.³ „Porad (nám), buď rozhodčím, učín, by stín tvůj o polednách byl jako noc; skryj uprchlíky, a poběhlých nezrazuj!“⁴ Kéž směji u tebe bydlení moji vyhnanci; Moabanům buď skrýš před zhoubcem!“ Neboť přestane pustošení, skončí se bída, zahyne ten, který zemi deptal,⁵ a postaven bude milostivě trůn. A na něm seděti bude ustáven ve stánku Davidově soudce, jenž hledá spravedlnost a rychle podle práva oplácí.

⁶ Slyšeli jsme o pýše Moabově, že pyšný jest velmi; jeho pýcha, hrdost a zpupnost větší jest než jeho moc.⁷ Protož Moab Moabovi nařiká, všichni nařikají; pro hrozinkové pečivo Kir-Charesetu vzdychají zdrceni jsouce.⁸ Jsoutě pole kolem Hesebonu zpustlá, páni národů vysekali vinici Sabamskou, jejíž ratolesti šly až do Jazeru, zabloudily na poušť, výhonky její se rozbíhaly až za moře.

⁹ Proto pláče s Jazerskými pro vinici Sabamskou; napájím slzami svými tebe, Hesebone a Eleale; neboť do tvého vinobraní a do žně tvé vpadl výskot šlapajících (nepřátel).

¹⁰ Zmizelo veselí a plesání ze zahrad, na vinicích není radostného křiku, vína v lisu nešlape, kdo tak činíval, výskot šlapajícím jsem odňal.¹¹ Proto nitro mé zvučí (soucitem) s Moabem jako citara, a útroby mé s Kir-Charesetem. . .¹² Moab dostavuje se na své výšiny a namáhá se, vchází do svých svatyní, aby se modlil, ale ničeho nedosahuje.

V. ⁵. „obrana“ Moabska jsou jeho vojíni, kteří nyní prchají a jsou již na hraničích jižních, na pomezí Edomska. – „Eglathšelíšija“ jest vlastní jméno místa, blízkého Segoru.

V. ⁶. „vody“ – prameny, které nepřítel ucpal a zasypal. Podle souvislosti dlužno potok Nimrím hledati na jihu Moabska a nikoliv se severu, kde jest město stejnojmenné.

V. ⁷. Potok „Vrbový“, dnešní potok *Uádi el-Achsa*, stará hranice Moabska a Edomska. – „navštívení“ – potrestání.

V. ⁸. *Eglajim* (= Gallim) podle Musila *Chirbet Džaldžúl* jiv. Keraku. – Studna *Elim* (*Beér-Élim*) je snad to též místo, jež sluje Nm 21, 16. *Beér*.

V. ⁹. Podle svědectví sv. Jer bývalo město jmenováno bez rozdílu Dibon nebo Dimon. Zde užívá prorok názvu „Dimon“, aby doslal hříčku slov tím, že hebr. *dam* znamená *krev*. – „lva“ buď jako 4 Král 17, 25., nebo vůbec trest horší dosavadního.

Hl. 16. V. ¹. Prorok vyzývá moabské uprchlíky, kteří se ulekli do hlavního města edomského, Petry, tam však žádoucí ochrany nenašli, aby poslali *do Jerusalema*, panovníkovi judskému poplatek na znamení, že uznávají jeho nadvládu nad sebou, která jim dává právo, aby se nyní dovolávali jeho *ochrany*. Jak má to poselstvo v Jerusalemě mluvit, o tom poučuje prorok dále ve v. 3. – Prorok má snad na myslí některého krále, judského (Ezechjáše), mluví však zřejmě o dobách mesiášských, kdy zasedne na trůn Jerusalemský – Emmanuel, král nejvznešenější, jemuž holdovati a od něhož ochrany dožadovati se budou i Moabané.

V. ³. „rozhodčím“, mezi námi a našim nepřitelem, který nás z vlasti vyhnal. Ujmi se náši spravedlivé věci. Poselstvo moabské má těmito slovy osloviti Sion, případně zeměpána, který na Sionu trůní.

V. ⁴. počíná prorok dokazovati, *proč* má poselstvo mluvit, jak byl doporučil. Vždyť ten, který zpustošil *Moabsko*, nebude moci učiniti podobně *Sionu*. Prorok má nejspíše na myslí některého krále assyrského, *snad Senacheriba*, kterému bylo s nepořízenou odtáhnouti od Jerusalema, popředně však má na zřeteli moc království Božímu nepřátelskou vůbec, která bude pokořena příchodem říše *Emmanuelovy*.

V. ⁹⁻¹². vyslovuje prorokovou soustrast s neštěstím, jež stihne Moabsko. – Moabští; ve své tísní budou se namáhati na svých výšinách, aby uprosili Kemóše (srv. 15, 2.), ale vše bude marno. – Srv. Jer 48, 35.; viz také tamže 48, 13.

¹³ To je to slovo, které mluvil Hospodin kdysi k Moabovi. ¹⁴ Nyní pak mluví Hospodin toto: Ve třech letech, jako v letech žoldnéřových, vzata bude sláva Moabovi, ač má všeho lidu velmi mnoho, a co mu zůstane, bude málo, poskrovnu, ne mnoho!

5. Proti Syrům a Israelitům (17, 1.–14.).

Nadpis. Zpustošen bude Damašek (17, 1.–3.). Zkrúšen bude Israel, i obrátí se k Bohu (17, 4.–11.). Až vykoná Assyrie svůj úkol, který jí Prozřetelnost vykazala, zanikne také sama (17, 12.–14.).

HLAVA 17. – ¹ Zatížení Damašku. „Ejhle, Damašek přestane býti městem, bude jak hromada kamení v zbořeništi. ² Města Aroer budou ponechána stádům, budou tam odpočívát a nebude, kdo by je plašil. ³ Zanikne opora Efraimova, království Damašku; ostatek Syrie zahyne jako sláva Israelitů,“ praví Hospodin zástupů.

⁴ „Tehdy ztenčena bude sláva Jakobova, a tučnost jeho těla zvadne. ⁵ Bude jako když ve žni žnoucí shrne stojící (stébla), a když rámě jeho (jim) klasy uřezává; bude jako když někdo hledá klasů v údolí Rafaim. ⁶ Zbudou v něm jakési paběrky, jako když bývá oliva oklepávána: dvě nebo tři olivky na vrchu větve, nebo čtyři až pět na vrcholcích jejich plodivých,“ praví Hospodin, Bůh Israelův.

⁷ Tehdy nakloní se lidé k tvůrci svému, a oči jejich ke Svatému Israelovu patřiti budou; ⁸ nebudou se kloniti k oltářům, které učinily ruce jejich, aniž budou hleděti k tomu, co udělaly prsty jejich, k hájům a ke svatyním. ⁹ Tehdy budou tvá pevná města opuštěna jako pluhý a osení, která opuštěna byla před Israelity a zpusťneš, ¹⁰ protože jsi zapomněl na Boha, spasitele svého, na silného pomocníka svého nepamatovals.

Proto jen zakládej spolehlivé štěpnice, a vysázej je odnoží cizokrajnými, ¹¹ (již) v den zasazení je to réva planá: ráno kvěsti bude, co jsi nasázel, (ale) nebude co sbírat v den vinobraní, a boleti to bude těžce.

¹² Hoj, hukot národů mnohých! Hučí jako hučící moře; a šumot zástupů, šumí jako spousty vodstva. ¹³ Hučí národové jako hukot vod vzdutých. Ale (Pán) je okřikuje, i rozprchají se daleko, a jsou hnáni jako pleva na horách od větru, a jako kotouček (rostlinný) od vichoru. ¹⁴ Večer jsou zaraženi a ráno jest po nich veta – to jest úděl našich hubitelů, toť los našich lupičů.

Hl. 17. Is spojuje v jednom proroctví království israelské a království damašské, která se spikla proti Judsku, srovnává jejich osudy, oznamuje jejich trest. Předpověď nedala dlouho čekat na své splnění. Tiglat-Pileasar dobyl r. 732 Damašku; jeho království bylo zničeno: assyrský guvernér byl ustanoven na místě krále.

V. ³. „opora Efraimova“ = Damašek, hlavní město syrského (aramského) státu. – S Damaškem zanikne moc „ostatní Syrie“, s ním spojené.

V. ⁴. „Tehdy“, kdy padne sláva Damašku. – „tučnost“ = kvetoucí život říše israelské, politický, hospodářský i kulturní, který vedl ke zpupnosti a přepychu.

V. ⁵. Říše israelská jest jako veliké pole, na kterém je zralé obilí. Jako ženci snadno a rychle žnou srpem klasy a přenášejí je na humno, tak i Assyrové přijdou, seberou, sváží obyvatelstvo Israelská a převeďou je do zajetí. Již r. 734 (733) Tiglat-Pileasar, zabrav Galileu a Zajordání, odvedl množství obyvatelstva z obou zemí do Medie. Zejména Sargon, dobyv Samaře r. 721, odvedl jádro obyvatelstva bývalé říše israelské do Assyrie. Snadno se lze domyslíti, že nestalo se tak najednou, nýbrž postupně ve větších anebo menších houfech.

V. ⁶. Z těch paběrků, smíšených s pohany, vznikli „Samaritané“.

V. ⁷. Is popisuje spásitelný účinek Božích trestů – obrát k Bohu.

V. ⁹. Jako kdysi za Josuových časů Kanaaňané prchající před Josuem opustili své role, tak bude Israelitům před Assyry opustiti města.

V. ¹⁰. „štěpnice“, vysázené „odnoží cizokrajnými“ jsou tu svatyně, které Israelité stavěli a ve kterých ctíli bohy cizí. – Ty štěpnice slují úštěpkem „spolehlivé“ nebo „líbezne“, ohledem na zisk, který cizokrajná bohoslužba skýtala. Je velmi pravděpodobno, že Is naráží na bohoslužbu syrskou, ve které rostliny hrály velikou roli: jsou to zahrady Adonisovy, které pěstovány jsou ve půdě lehké, kvetly a zvadly týž den.

V. ¹².–¹⁴. líčí pohromu Assyřů r. 701 za Senacheriba u Jerusalema. – Assyrové podle 17, 1.–11., jakožto nástroj Prozřetelnosti, zničí Damašek, zničí Israelsko, pak však dojde také na ně, jak již bylo řečeno výše.

6. Proti Kušanům (18, 1.–7.).

Co Kušany stihne (18, 1.–6.). Obrátí se (18, 7.).

HLAVA 18. – ¹ Hoj, země šelestících křídel, která jest za řekami etiopskými, ² která posílá po Nilu posly, na lodkách z papyrového rokytí po vodě. . . Jděte, rychlí, poslové, k národu vysoké postavy a lesklé pleti, k lidu hroznému, za nímž není jiného, k národu svalnatému, vše pošlapávajícímu, jehož zemi řeky brázdí. ³ Všichni obyvatelé světa, kteří na zemi přebýváte, až bude vyzdvíženo znamení na horách, hleďte, a zvuk trubky slyšte! ⁴ Neboť toto praví Hospodin ke mně: „Klidně budu pozorovati na svém místě jako jasné polední světlo a jako rosný oblak ve žni.“ ⁵ Neboť přede žni, až bude po všem květu, až nezralý hrozen počne dozrávat: podřezány budou ratolístky jeho kosíři, a co zůstane, . odřezáno a vyvrženo bude. ⁶ Zanechání budou vesměs ptákům z hor a zvířatům polním; i bude na nich přes celé léto ptactvo, a všeliká zvěř polní zůstane na nich přes zimu. ⁷ Tehdy přinášeny budou dary Hospodinu zástupů od národa vysoké postavy a lesklé pleti, od lidu hrozného, za nímž není jiného, od národa svalnatého a vše pošlapávajícího, jehož zemi řeky brázdí, na místo jména Hospodina zástupů, na horu Sion.

7. Proti Egyptu (19, 1.–20, 6.).

Nadpis. Jak bude Egypt potrestán (19, 1.–15.). Spasitelný následek těchto trestů (19, 16.–25.). Náznačný úkon Isajášův, kterým předpovídá zajetí Egyptanů a Kušanů (20, 1.–6.).

HLAVA 19. – ¹ Zatížení Egypta. Ejhle, Hospodin jede na lehkém oblaku, a přichází do Egypta. Modly egyptské třesou se před ním, a srdce chabne, v útrokách Egyptanům. ² „Popudím Egyptana proti Egyptanu, že bude bojovati bratr proti bratru, přítel proti příteli, město proti městu, království proti království. ³ Zdrčen bude duch Egyptanů v útrokách jejich, rozvahu jejich zmatu, i budou se tázat svých model, kouzelníků, věstcův a hadačů.

HL 18. Prorocství Isajášovo ke *Kušanům* zapadá velmi dobře do dějinných poměrů před r. 702. Chystalo se k válce mezi dvěma velmocemi: *Assyrií* a *Egyptem*, Země zvaná v hebr. bibli „*Kúš*“, Vulg. překládá „*Etiopie*“, *Kušané*, tedy = Etiopané. Je to dnešní *Nubie*. Staří počítali k Etiopii také Habeš a Somalско. Staří Egyptané vyobrazovali Kušany jako *čistokrevné černochy*: Kromě jmenovaných černochů sídlili v „Etiopii“ od nejstarších dob kmeny příbuzné Egyptanům, kmeny pleti hnědočervené, byli to kočovníci, kdežto černoši byli usedlí zemědělci. – Později přenesli křesťanští Habešané název Etiopie na svou říši, na Habeš.

V. ¹. „*řeky*“ etiopské, je tu popředně *Nil* a přítok jeho *Astaboras*. – Množné číslo jest odůvodněno také tím, že Nil činí mnoho ostrovů, teče *mnohými koryty*. – *Kúš* sluje „*země šelestících křídel*“, ježto je v ní *množství létajícího hmyzu*.

V. ². „*po Nilu*“, který tu sluje „*mořem*“ jako každé množství vody. – „*na lodkách*“, nejběžnějším to dopravním prostředkem Kušanů i Egyptanů. – „*Jděte*“ – oslovuje *Is* posly. – Herodot nazývá Etiopany „největší a nejkrásnější“ lidi. – Egyptané brali z nich strážce veřejného pořádku (policie), královskou osobní stráž a sestavovali z nich své vojsko. *Kušané*, vyrostlí v bídě a zvyklí od mládí na lup, byli znamenití bojovníci, silní a hrozní, jak je tu *Is* líčí.

V. ³. klade poslancům do úst, co mají oznámiti netoliko národům, ke kterým jsou posláni, ale vůbec národům všem na zemi. – Mají mítí pozor, až počnou dvě velmoci (Assyrie a Egypt) sbírat vojsko do boje. – „*znamení na horách*“, na vysokých místech vztyčená (prapory, ohně), daleko široko viditelná, oznamující, že zeměpan nařídil mobilisaci.

V. ⁶. líčí bez básnického obalu zkázu Assyřů. Nepohřbených jejich mrtvol bude tolik, že stačí na výživu ptactva na dlouhou dobu („*léto*“ – „*zimu*“ = celý rok).

V. ⁷. Sion, sluje „*místo jména Hospodinova*“, protože Pán, který v Jerusalemě ve chrámě sídlí, ukazuje tam svou velebnost a věrnost. – Co tu prorok předpovídá, splnilo se po osvobození Jerusalema od Assyřů za Ezechiáše r. 701, kdy „*mnozí přinášeli*“ oběti krvavé i nekrvavé Hospodinu do Jerusalema“. Etiopané budou přinášeti dary zejména později, až s jinými národy (za dob mesiášských) pohnou se k Sionu, jak předpověděno výše 2, 2.–4.

HL 19. V. ¹. Modly se třesou, aby se neopakovaly rány, jež je stihly kdysi při východu Israelitů z Egypta.

⁴ Vydám Egyptany na pospas ukrutným pánům, a král přísný panovat bude nad nimi," praví Pán Bůh zástupů. ⁵ „Vymizí voda z veletoku, řeka vyschne v poušť. ⁶ Vyhynou koryta vodní, opadnou a vyschnou proudy průplavů. Sítí a rokytí zvadne. ⁷ Obnaženo bude dno proudu od pramene, a všechno osení kdysi zvlažované uschne, zvadne, vezme za své. ⁸ Truchliti budou rybáři, kvíliti všichni, kdož házejí do řeky udici, a kteří rozstírají na vody síť, zmalomyslní. ⁹ Rdíti se budou ti, kteří zdělávají len, kteří jej vochlují a tkají tenké věci. ¹⁰ Zmizí všechno závodění, všichni, kdož dělali zátky k lovení ryb.

¹¹ Zbláznila se knížata Taniská, moudří rádcové faraonovi radí hloupě. Kterak můžete říkati faraonovi: „Syn mudrců jsem já, syn králů starobyých?“ ¹² Kde jsou nyní mudrci tvoji? Nechat oznámí tobě a ukáží, co zamýšlí Hospodin zástupů s Egyptem. ¹³ Zbláznila se knížata Taniská, zchabla knížata Memfiská, matou Egypt ti, kdož jsou úhelným kamenem kmenů jeho. ¹⁴ Hospodin vlil do nich ducha závrativého, i uvádějí v potácení Egypt ve všem co činí, jako se potácí opilý a zvracející. ¹⁵ Egypt se nevzmůže na dílo, jež by učinila hlava nebo pata, poddaný nebo vladař.

¹⁶ V ten den budou Egyptané jako ženy, ustrnou a báti se budou před napřažením ruky Hospodina zástupů, kterou on napřáhne na ně. ¹⁷ I bude Judsko Egyptanům na postrach; každý, kdo si na ně vzpomene, děsiti se bude úradku Hospodina zástupů, na kterém se ustanovil proti nim.

¹⁸ V ten den bude v Egyptě patero měst, mluvících řečí chananejskou, a přísahajících skrze Hospodina zástupů; „Město slunce" bude jedno (z nich) slouti. ¹⁹ V ten den bude oltář Hospodinův prostřed Egypta a památník Hospodinův na pomezí jeho. ²⁰ Bude to na znamení a na svědectví Hospodinu zástupů v Egyptě. Když budou volati k Hospodinu pro utlačovatele, pošle jim vysvoboditele; ten bude bojovati (za ně) a spasí je. ²¹ Tím se ukáže

V. ⁴ „ukrutní pánové" jsou tu králové assyrští, novobabylonští, jak svědčí egyptské dějiny;

V. ⁵ „veletok" = řeka = Nil, který v hebr. sluje „moře", právem zejména za dob rozvodném, kdy zaplavuje celý Egypt. – Nil je podmínkou veškerého života v Egyptě. Kam lze zavést vodu a jí zavlažovati, jest ráj; kde přestává vlaha Nilu, začíná i dnes poušť.

V. ⁹ Tkalcovství bylo dávno v Egyptě vyvinuto. – Tkalci budou kvíliti, ježto nebude – surovin. – „tenké", jemné věci == bílý kment

V. ¹¹. Tanis je staré, slavné město egyptské, sídlivali tam králové egyptští. Již Hyxové měli střed své vlády v Tanis a dovolili, aby se tam vyvíjela dále „moudrost" tamního kněžského sboru. 21. dynastie slula „taniská", ježto v tomto městě povstal její zakladatel *Siámon*.

V. ¹². oslovuje *faraóna*.

V. ¹³. vrací se k v. 11. – Mudrci egyptští měli býti „úhelnými kameny" své říši svou *moudrostí*, zejména *státnickou*.

V. ¹⁶. V. 16. n., 22. 21., líčí *spasitelné účinky* trestu, který stihne Egyptany – náboženskomravní obrod (v křesťanství). – Egyptané poznají chabost svých model, které nebudou s to, aby je vysvobodily ze svizelů, i budou hledati Boha mocnějšího, který se dá jim také naléztí – Emmanuela.

V. ¹⁸–²⁰. líčí osady židovské v Egyptě, které budou středisky nového náboženství za dob mesiášských. – „patero" nelze tu bráti s počtařskou přesností, nýbrž lidově: „několik". – „řeč chananejská" jest *hebrejščina*. – Jméno „Město slunce" jest překlad znění hebrejského. Je to nejspíše město egyptské *On*, proslulé chrámem, zasvěceným bohu slunce, odkudž jeho název Město Slunce. Is jmenuje výslovně toto město, které bylo nedaleko dnešní Kahýry (severovýchodně), aby upozornil, že osady židovské zařídí v Egyptě novou úctu Boha, který bude lidstvo mnohem dokonaleji *osvěcovati a hráti*, nežli činí egyptský bůh *slunce*. – „*přisahati skrze Hospodina zástupů*" – znamená vyznávati náboženství, které uznává jediného Hospodina za pravého Boha, t. j. náboženství israelské a později křesťanské.

V. ¹⁹. „*oltář*" Hospodinův nemůže tu nic jiného znamenati, nežli *náboženství křesťanské*, které má *svou obět* a pro kterou také v Egyptě budou stavěny *oltáře*.

V. ²⁰. „*Když budou volati*" křesťanství Egyptané, – „*vysvoboditelé*", jako kdysi posílal „soudce" svému lidu israelskému.

V. ²¹. Hospodin dá jim poznati svou moc, dobrotivost, otcovskou laskavost tím, že jim pošle v tísní osvoboditele.

Hospodin Egyptanům, Egyptané pak poznají Hospodina v ten den, ctíjí jej budou obětmi a dary, činiti budou sliby Hospodinu a plniti je.²² Ano, Hospodin bude bítí Egypt ranou, kterou je vyléčí, i obrátí se k Hospodinu, který se usmíří na ně a uzdraví je.

²³ V ten den bude cesta z Egypta do Assyrie, i budou choditi Assyřané do Egypta a Egyptané do Assyrie, a společnou bohoslužbu konati.²⁴ V ten den bude Israel s Egyptany a s Assyřany třetím, požehnáním prostřed země,²⁵ které požehná Hospodin, zástupů těmito slovy: „Požehnan buď lid můj, Egyptané; dílo rukou mých, Assyřané; a dědictví mé Israel.”

HLAVA 20. – ¹ Toho roku, kdy přišel tartan do Azotu – když poslal jej Sargon, král assyrský, aby oblehl Azot a dobyl ho – ² toho času mluvil Hospodin skrze Isaiáše, syna Amosova, taktó: „Nuže, odvaž si žínici od beder a zuj si střevíce s nohou.” I učinil tak a chodil bez svrchního roucha a bosý.³ Tu řekl Hospodin: „Jako chodí služebník můj Isajáš bez svrchního roucha a bosý (již) tři roky jako znamení a náznak Egyptu a Etiopii:⁴ tak požene král assyrský zajaté Epyptany a odvedené Kušany, mladé i staré, bez svrchního roucha a bosé, s obnaženými zadky na hanbu Egypta.⁵ I zděsí se a hanbiti se budou nad Etiopií, ve kterou doufali, a nad Egyptem, kterým se honosili.⁶ A řeknou obyvatelé tohoto pomoří v ten den: „Ejhle, tito byli nadějí naší, k nim utíkali jsme se o pomoc, aby nás vysvobodili, před králem assyrským! Kterak bychom mohli uniknouti my?”

8. Druhé prorocství proti Babylonu (21, 1.–10.).

HLAVA 21. – ¹ Zatížení pláně mořské. Jako táhnou od jihu větrné smršťe, tak jde (to) z pouště, ze země hrozně.² Vidění tvrdého dostalo se mně: „Lupič loupí a zhoubce hubí . . . Vzhůru, Elame! Obléhej Mede! Všemu úpění jejich učiním konec . . .”

³ Proto jsou kyčle mé plné křečí, úzkost mne jímá, jak úzkost ženy před porodem; padl jsem, když jsem to slyšel, zdrcen jsem byl, když jsem to viděl.⁴ Ochablo mi srdce, tma mě

V. ²³. Společné náboženství, které Egypt a Assyrie přijme, způsobí mezi oběma velmocemi, kdysi ustavičně nepřátelskými, mír, přátelské vztahy a styky.

V. ²⁴. Israel, ve kterém byly počátky říše Boží na zemi, proti které kdysi bojovali jak Assyřané, tak i Egyptané, bude v novém království Božím, netoliko členem („*třetím*”), nýbrž i *středem*, jako kdysi Palestina byla zeměpisně uprostřed obou velmocí. V těchto velmocích možno i zde viděti zástupce všech pohanů. – „*požehmáním*” podle starých slibů.

V. ²⁵. „*lidem Hospodinovým*” nebudou, jako dosud toliko Israelité, nýbrž i Egyptané, pohané.

Hl. 20. V. ¹. O „*tartanovi*” srv. 4 Král 18, 17. – O výpravě *Sargonově*, poslané proti *Azotu* (Jos 13, 3.), vypravuje několik assyrských klinopisných pramenů. – „*Toho roku*” = 711.

V. ². „*žínici*”, kterou proroci místo vrchního roucha nosívali. – Bosí a bez roucha svrchního bývali odváděni *do zajetí*; má tedy prorok choditi *jako zajatec*.

V. ³. *Tři roky* chodil prorok „*nahý*” a bosý, byl tedy tři roky znaméním, že Egyptané a Etiopané budou vedeni *do zajetí*. Co prorok naznačoval, splnilo se za výprav Asarhaddonových (r. 675, 674, 671, 669) a Assurbanipalových (677, 666, 663) do Egypta.

V. ⁶. „*pomoří*”, hebr. „*’t*” znamená tu celou Palestinu i Sýrii, tedy země, které kdysi spoléhaly na vojenskou moc Egypta; popředně má ovšem prorok na mysli Judsko.

Hl. 21. V. ¹. „*moře*” = Eufrat se svými četnými vedlejšími rameny, kalužemi, průplavy, zejména za doby, kdy jest rozvodněm Jako větrná smršť nepřemožitelnou silou se žene a vše poráží, tak ženou se hordy perské a medské, aby zaplavily Babylonii a dobyly jejího hlavního města.

V. ². Mluví tu *Hospodin*. Připomíná, co násilí spáchali *Babyloňané* na jiných národech, zejména na Judovcích. („*Lupič loupí . . .*”); teď hodlá úpění národů, od Babyloňanů utiskovaných, učiniti přítrž. Nástrojem Božím k tomu cíli budou Peršané a Medové, které Hospodin proto vyzývá, aby podnikli výpravu proti Babylonu a *oblehli její*.

V. ³. líčí dojem vidění o pádu Babylonu na vidce Isajáše. – Bolesti rodičky bývají často uváděny na přirovnání.

přestrašila; můj milý Babylon stal se mi hrůzou. ⁵ „Prostřete stůl! Postavte stráž!“ Jedí a piji. ⁶ „Vstaňte, knížata, uchopte štít!“

Neboť toto mi řekl Pán: „Jdi a postav strážného, a cokoliv uzří, ať ohlásí! ⁷ Uvidí-li zástup koní, dva a dva, zástup oslů a zástup velbloudů: ⁸ ať pilně pozoruje napjatým zrakem a zavolá jako lev!“

Na stráži Páně já jsem, stojím tu ustavičně za dne, na své stráži stojím celé noci. ⁹ Aj, přichází zástup mužstva, koně dva a dva; ozývá se hlas a dí: „Padl, padl Babylon, a všechny jeho modly jsou rozbity na zemi!“

¹⁰ Lide můj, rozmlácený, rozbitý! Co jsem slyšel od Hospodina zástupů, od Boha Isralova, (to) jsem oznámil ti.

9. Proti Edomcům a Arabům (21, 11.–17.).

¹¹ Zatížení Edomu. Ze Seiru volali na mne: „Strážný, mnoho-li zbývá ještě z noci? Strážný, mnoho-li zbývá ještě z noci?“ ¹² Strážný řekl: „Přichází jitra i noc; chcete-li se ptáti, ptejte se, přijďte zas!“

¹³ Zatížení Arabie. V křoví u večer spěte karavany z Dedanu! ¹⁴ Vyjděte vstříc s vodou žiznivému, vy, kteří sídlíte v zemi Tema; vstříc vyjděte s chleby uprchlíku. ¹⁵ Neboť před mečem utekli, před mečem broušeným, před lukem nataženým, před těžkým bojem.

¹⁶ Neboť toto praví mi Pán: „Ještě jeden rok, jako rok žoldnéřův, a odňata bude všechna sláva Kedaru. ¹⁷ Zbytek pak z počtu hrdinných střelců kedarských bude malý.“ Ano, Hospodin, Bůh Isralův mluvil.

10. Proti Jerusalemu a proti Sobnovi, správci domu (22, 1.–25.).

Nadpis. Jerusalelem bude obléhán (22, 1.–4.). Výklad vidu (5.–14.). Na místo Sobново bude dosazen Eliakim (15.–25.).

HLAVA 22. – ¹ Zatížení údolí vidění. Co je také tobě, že i tvůj všecek lid vystoupil na střechy? ² Město plné křiku, lidnaté, město (kdysi) plesající! Zbití tvoji nejsou zbiti me-

V. ⁴. Noc, která poskytovala jindy vidci odpočinek ve sladkém spánku, ta jej nyní videm hrozným naplňuje hrůzou.

V. ⁵. podává výjev z vidu, který mu ukázal stav Babyloňanů za dne hrůzy. Babyloňané slaví svátek. Všady se ozývá „*Prostřete stůl!*“ Mají ovšem zprávy, že Cyrus táhne na Babylon, avšak spokojují se s rozkazy: „*Postavte stráž!*“, a oddávají se svátečnímu kvasu („*Jedí a piji!*“). – Vtom však náhle počne ryk, vybízející důstojníky, aby vstali od stolů, chopili se zbraně („*uchopte štít!*“) a vyšli hájit města, ježto nepřítel jest již tu.

V. ⁶. Prorok dostává ve vidu rozkaz, aby se postavil na vysokou horu, jakoby na rozhlednu, se které lze daleko široko viděti, aby bedlivě, jako hlásný, pozoroval a pak oznámil, co spatří.

V. ⁷. Zástup koní, zapřažených do vozů nebo nesoucích jezdce. – Oslí a velbloudi nosovali břemena, ale i jezdce.

V. ⁸. Prorok poslechl Hospodina a vykonával svědomitě úřad pozorovatele, jak sám vyznává slovy: „*Na stráží, Pane, já jsem . . . celé noci.*“

V. ⁹ líčí, co viděl na rozhledně.

V. ¹⁰. Prorok oslovuje zajatce židovské, žijící v Babylóně.

V. ¹¹. *Seir* stovstvo v Edomsku. „*Strážný*“ je Isajáš. Úpěnlivě táží se ho, kdy bude konec svízeli, které je tlačí (= „*noc*“). – Toto vidění svědčí vlastně „*Dumě*“. „*Duma*“ = Ticho bylo by náznačné jméno Edomska.

V. ¹². Is odpovídá, že přichází sice „*jitra*“ (pro Zidy = vysvobození se zajetí babylonského), ale nebude to ještě počátek jasného dne; „*noc*“ útrap Edomcům, potrvá dále. Dlouho-li, prorok nemůže nyní říci, ale ať počkají a později přijdou zase optat se. Tim jim dodává naděje v lepší doby (mesiášské).

V. ¹³. „*Arabie*“ je tu zastoupena jedním mocným kmenem – *Kedařany*, jakožto utlačovatelem, a jiným kmenem – *Dedaňany*, jakožto utiskovanými. – Prorok *vidí*, kterak *Dedaňané*, prchající před *Kedařany*, nuceni jsou o hladu a žízni přenocovati na neschůdných místech, krytých křovím.

V. ¹⁶. *Kedařané* byl silný kmen v severní Arabii. Co tu je praveno o *Kedařanech*, splnilo se aspoň částečně v bojích *Sargonových*, *Senacheribových*, *Asarhaddonových* a zejména *Assurbanipalových*.

čem, aniž padli v boji. ³ Všecka tvá knížata prchají vesměs, prchají daleko, nebo tvrdě jsou poutána; všichni, kteří byli jati, jsou vesměs svázáni. ⁴ Proto pravím: „Odstupte ode mne, hořce budu plakat; neusilujte, abyste mne potěšili nad zpuštěním lidu mého.

⁵ Neboť (přichází) od Pána, Boha zástupů, na údolí vidění den zabíjení, a deptání a pláčů, (den) vyšetřující zeď, a plný křiku nad horou. ⁶ I Elam vzal toulec a válečný vůz, štít pak obnažil stěnu. ⁷ Překrásná údolí tvá plna jsou vozů a jezdci položili se proti bráně.

⁸ Odstraněn jest Judovi závoj, a oči tvé jsou upřeny v ten den na zbrojnici v „domě háje“, ⁹ shledáváš, že jest mnoho trhlin v městě Davidově, shromažďujete vody dolejšího rybníka, ¹⁰ sčítáte domy jerusalemské, a boříte je, abyste opevnili hradby. ¹¹ A děláte nádržku mezi oběma zdmi pro vodu starého rybníka, ale nezhledáte k tomu, který to učinil, nevidíte toho, který to dávno byl ustanovil.

¹² A Pán Bůh zástupů volá ten den ku pláči a nářku, abyste si činili lysiny a opásali se žinícemi. ¹³ A aj, radost a veselí! Zabijejí telata, a bijí berany, jedí maso a pijí víno: „Jezme a pijme, vždyť zítra zemřeme!“ ¹⁴ I zjevil se mi v úších hlas Hospodina zástupů: „Jistě že nebude vám odpuštěna tato nepravost, dokud nezemřete,“ praví Pán, Bůh zástupů.

¹⁵ Takto mluví Pán, Bůh zástupů: Nuže, jdi k tomu, jenž bydlí ve stánku, k Sobnovi, správci domu a rci mu: ¹⁶ „Co ty tu(máš) aneb kým jsi ty zde, žes vytesal sobě hrob zde, vytesals vysoko pečlivě pomník, ve skále stánek sobě?“

¹⁷ Aj, Hospodin dá tě odnésti, jako odnesen bývá kohout, a jako oděv tak tě odstraní. ¹⁸ Ovine tě důkladně soužením, a jako míčem vrhne tebou do země široké a dlouhé; tam zemřeš a tam bude vůz tvůj nádherný, hanbo domu svého pána! ¹⁹ Vyženu tě z postavení tvého, z úřadu tvého tě sesadím.

²⁰ V ten den povolám služebníka svého Eliakima, syna Helkiášova, ²¹ obleku jej v tvou

HI. 22. V. ¹. „Údolí vidění“ (zjevení) jest *Jerusalem*. Sluje místem „vidění“ proto, že o žádném jiném místě nebylo prorokům zjeveno tolik jako o Jerusalemě. – Judovci, místo aby činili pokání, hodují; místo aby se utíkali k Hospodinu, spoléhají toliko na lidská opatření proti nepříteli. Is hrozí, že přijde pohroma mnohem horší. Tu pohromu líčí v. 1.–14. – Videc vidí pád Jerusalema za *Nebukadnezara* r. 587.

V. ². Smrt řádila v obleženém Jerusalemě *hladem a morem*.

V. ⁵. Ten den bude zeď „vyšetřovati“, zdali je dosti pevná, t. j. nepřítel bude Jerusalema *dobývatí*. Při tom bude se rozléhati válečný ryk k horám.

V. ⁶. vypisuje některé národy ve vojsku Jerusalem obléhajícím zastoupené. Štíty a jiné zbraně za doby míru visely na kolicích, zatlučených do *zdi, kterou kryly*. Za doby války, když je vojíni sňali, byla tím stěna „obnažena“.

V. ⁷. Úrodná údolí, vroubíci Jerusalem, jako bývají na jaře plná zeleně, tak jsou nyní plná válečných vozů nepřítelových!

V. ⁸. Jako jest *potupno* ženě, strhne-li jí kdo závoj s obličje, tak bude i Jerusalem nasycen *potupou*. – O „*domu háje*“ libanského viz 3 Král 7, 2.–7.; 10, 17.–21.

V. ⁹. Před příchodem nepřitele bývala ohledávána zeď městská, trhliny zazdívány, opatrována voda atd. Tak činil také Ezechjáš před příchodem Senacheribovým, tak budou činiti před obléháním Nabuchodonosorovým. – „*dolejší rybník*“ je *spodní rybník* Siloe, do kterého tehdy *ústil* vodovod, vedoucí vodu z pramene Mariánského.

V. ¹⁰. „*starý rybník*“ je tůž, který výše ve v. 9. sluje „*dolní*“.

V. ¹². *Pláč, lysina, žínice* – vesměs náznaky smutku a *kajícnosti*, „*ten den*“; kdy se pohroma bude blížiti, kdy proroci na ni budou upozorňovati.

V. ¹³. Judovci však se *vysmějí* prorokům, hrožícím smrtí („*Zítra zemřeme!*“), a budou hodovati vesele dále.

V. ¹⁴. Judovci smrti se nekajícně vysmívají; za to je stihne skutečně smrt.

V. ¹⁵. Sobna je vzor člověka, jaký prorok líčil výše zejména ve v. 8.–13. – „*jenž bydlí ve stánku*“ vzniklo z neprávne domněnky, že Sobna byl veleknězem! Tím, že si vystavěl nádhernou hrobku, dal najevo, že se nebojí ani pro sebe ani pro své potomstvo hrozeb prorockých o zajetí.

V. ¹⁹. Mluví Hospodin. Vystupuje *Eliakim* jako „*správce domu*“ královského.

V. ²⁰. Zdá se, že má prorok na mysli dobu, kdy byl Manases, nástupce Ezechjášův (r. 652) odvrácen do zajetí

řízu, a pasem tvým opáší ho; moc tvou odevzdám do ruky jeho, i bude otcem obyvatelstvu jerusalemskému a Judovu domu. ²² Položím klíč domu Davidova na jeho rámě, otevře-li, nikdo nebude moci zavřít, zavře-li, nikdo nebude moci otevřít. ²³ A vetknu jej jako kolík na pevném místě, i bude slavným trůnem domu otce svého. ²⁴ Na něm bude viset všechna sláva domu otce jeho, náradí všelijakých tvarů, každá maličkost, od číši až do všech nástrojů hudebních.

²⁵ V ten den – praví Hospodin zástupů – odňat bude kolík, který vbit byl na pevném místě, zlámán bude, a spadne, i veta bude po všem, co na něm bylo viselo, neboť Hospodin mluvil.

11. Proti Tyru (23, 1.–18.).

Nadpis. Tyrus pro svou zpupnost bude zpuštěn (23, 1.–14.). Bude však zas obnoven i obrátí se k Pánu (15.–18.).

HLAVA 23. – ¹ Zatížení Tyru. Kvilte, lodi mořské; vždyť je zpuštěn domov (vás) odkud (jste) obyčejně přicházely! (Na cestě) ze země Kethim bylo jim to oznámeno. ² Oněměli obyvatelé přímoří; kupců sidonských, kteří se plavívali přes moře, bývalo na něm plno. ³ Na vodách mnohých býval jeho zisk: plodiny nilské, žeň (toho) poříčí; to (přimoří) tržištěm národů se stalo. ⁴ Zastyď se, Sione, pravít moře, praví skála mořská: „Nepracovala jsem ku porodu, a neporodila jsem; nevychovala jsem jinochů, a nevypěstovala jsem panen.“ ⁵ Až přijde zpráva o tom do Egypta, kvileti budou, až uslyší o Tyru.

⁶ Prchejte za moře, kvilte, obyvatelé přímoří! ⁷ Zdali to není vaše (město), jež odedávna se chlubívalo svou starobylostí? Jeho nohy je vodívaly, aby daleko putovalo. ⁸ Kdo to stanovil proti Tyru, kdysi korunovanému, jehož kupci byli knížaty, jehož obchodníci světoznámí? ⁹ Hospodin zástupů to ustanovil, aby strhl pýchu vsí slávy, a zahanbil všechny velikány světa. ¹⁰ Zaplav svou zemi jako řeka, mořská dcero, nemáš již pásu!

babylonského a kdy byla všechna moc soustředěna v rukou Eliakimových. – Veliké klíče východních domů mohly být dobře nošeny na rameně. – „klíče“ odznak nejvyšší moci královské.

V. ²⁴. „Na něm“ – na kolíku vetknutém pevně do zdi. – Na Eliakimovi budou záviseti zájmy jeho rodu, ale také zájmy všeho lidu. K němu se budou všichni utíkat, on bude o vše pečovat.

V. ²⁵. Věčně však moc Eliakimova trvati nebude. Přejde Emmanuel, který se ujme otěží vlády královské sám; jeho říše nebude mít konce! Na něm bude viseti vždycky.

Hl. 23. V. ¹. *Tyr*, slavné město fénické. – „Starý“ Tyrus rozkládal se na pevnině, půdě nevalně skalnaté. „Nový Tyr“ byl vystavěn na dvou skalnatých ostrovech v moři proti „Starému Tyru“, na staré časy byl nedobytný, ježto byl vzdálen 4 hony, t. j. 1000 kroků od pevniny. Plavci tyrstí, Vracejice se z dálné plavby, dovidají se ve Středozemním moři, že jejich útelek, na který se těší, je zatím zpuštěn! Jaký to důvod, aby lkali!

V. ². „přimoří“, na kterém se rozkládaly oba Tyry, dále však celé „přimoří“ fénické. – „Oněmělí“ hrůzou nad zpuštěním. – „Sidonští“ – Feničané vůbec. Tyrstí kupovali v Egyptě obilí, rozváželi je, a co na něm vydělali, byla „jejich žeň“. Do Tyru (do Fénicie) dováželi všelijací národové své výrobky, aby je tam zpeněžili. Tyrané je kupovali, a co na nich při prodeji získali – byl jejich „zisk“.

V. ⁴. Neplodné „moře“ (neplodná „skála“?) mluví k zpuštěné Fénicii, která, nemajíc obyvatelstva (synů a dcer), hanbí se, jako bylo se hanbiti bezdětné ženě starozákoně.

V. ⁵. Ve velikém zápasu Egypta s Babylonií-Assyrií záleželo mnoho na Fénicii. Pokud Assyřané nedobyli Fénicie, nemohli snadno se vypravit do Egypta. Pochopitelně, že také Egypt truchlí po zprávě o pádu Tyru, Fénicie.

V. ⁶. „za moře“ = do Taršíše „obyvatelé přímoří“ = Feničané.

V. ⁷. Starobylost města tohoto dosvědčují Jos. Flavius, Strabo, Curtius, Justin, jakož i památky klinopisné, ve kterých bývá často jmenována. – „daleko putovaly“, daleko zakládaly osady, daleko se plavívaly; ty nohy putují nyní daleko, do vyhnanství.

V. ⁸. „korunovanému“, byl tedy Tyrus „královnou měst“. – Vzpomeň na krále tyrsté, jakým byl známý *Hiram* již od r. 980.

V. ¹⁰. Podle Vulg. byl by smysl: Taršišané nejsou vázání již pasem nadvlády tyrsté, jsou samostatní, mohou

¹¹ Ruku svou na moře vztáhl, otrásl říšemi, Hospodin dal rozkaz, aby zničeny byly pevnosti chanaanské. ¹² A řekl: „Nebudeš již se veselit, znásilněná panno, sidonská dce-ro; nuže, přeplav se do Kethimu; ani tam ti nebude pokoje (dopřáno). ¹³ Ejhle, země Chaldejských– nebylo prve takového národa, Assur dal jí podklad – do zajetí vedou jeho junáky, boří domy jeho, učinili z něho ssutinu. ¹⁴ Kvilte, mořské lodi, neboť zpuštěna je pevnost vaše!

¹⁵ V ten den v zapomenutí budeš, ó Tyre, sedmdesát roků, roků to jednoho krále; po sedmdesáti pak rocích bude Tyru dle písně o nevěstce : ¹⁶ Vezmi citaru, procházej město, nevěstko, na kterou zapomněli! Pěkně hřej, zpívej opět a zase, aby si na tě vzpomněli!

¹⁷ Po sedmdesáti letech totiž navštíví Hospodin Tyr, a přivede jej zase k vydělkům jeho; a zase bude obchodovati se všemi říšemi světa, co jich na světě jest. ¹⁸ Zisky a výdělků jeho budou zasvěceny Hospodinu; nebudou schovávány ni ukládány, ježto těm, kteří před Hospodinem sídlí, dostane se zisků jeho, aby jedli do syta a odívali se do šatů nezvetšlelých.

Čtvrtá řada proroctví: O konci světa (24–27).

1. Popis obecného soudu (24, 1.–23.).

Země bude zpuštěna (1.–4.). Proč (5 n.). Dojem toho na lidi (7.–13.). Zbožní oslavují Boha-soudce, bezbožní nemohou hněvu Božímu uniknouti (14.–18.). Co bude se zemí (19 n.). Ortel Boží proti bezbožným bude vykonán (21 n.). Po tom všem Hospodin bude slavně panovati na Sionu (23.).

HLAVA 24. – ¹ Ejhle, Hospodin činí zemi prázdnou a pustou; převrací tvářnost její, rozptyluje její obyvatelstvo. ² Jako lidu, jest i kněžím, jako služebníkům, tak i pánům, jako služebným, tak i paním, jako kupujícím, tak i prodávajícím, jako půjčujícím, tak i vypůjčujícím, jako věřitelům, tak i dlužníkům. ³ Skrz na skrz bude země zpuštěna a o všecko oloupena, neboť Hospodin mluvil tato slova.

⁴ Kvílí a vadne země, chřadne; vadne svět, chřadne nebe nad lidmi. ⁵ Jeť země poskvřněna od jejich obyvatelů, ježto přestupující zákony, zvracejíce právo, porušili věčnou

se podle libosti rozlévati přes břehy po své vlasti, ano dále, mohou k ní připojiti také kraje sousední.

V. ¹¹. „vztáhl svou ruku“, jako kdysi v Egyptě. – „otrásl říšemi“, které po hnul k tomu, aby táhly na Tyrus a Fénicii. – „chanaanské“ = fénické. Název „Feničané“ jim dali Řekové.

V. ¹². Město, jehož hradby nepřítel prorazil a průlomem do něho se dostal, bývá přirovnáno k panně *znásilněné*. – „sidonská“ = fénická. – „Dcero“ = obyvatelstvo. – *Kethim* jmenován již ve v. 1.; také zde dlužno to jméno bráti ve významu *širším*.

V. ¹³. došel nás porušen tak, že nesnadno se dopídití původního znění a smyslu. Chaldejští a ne Assyrané zpuštějí Tyrus.

V. ¹⁵. Číslici 70 nelze bráti *přesně*, nýbrž ve významu „mnoho“.

V. ¹⁶. „nevěstko“ = město *obchodní*. Přístavní město nádherně oblečené (stavbami), okrášlené nabízí kdekomu nejrozkošnější pohostinost, ovšem – za peníze, za *zisk*.

V. ¹⁸. „Smysl jest: Tyrus obnovený počne ctíti pravého Boha a přijme náboženství Kristovo; tím se stane, že svých obchodů a zisků nebude již užívati k tomu, by sloužil ďáblovi, jak byl prve zvyklý, nýbrž jedinému pravému Bohu.

Hl. 24. Prorok nelíčí tu ten neb onen toliko soud Boží, nýbrž *soud Boží vůbec* (= „obecný“), který se vyvíjí postupem časů a teprve na konci věků bude skončen (= „*soud poslední*“). Prorok líčí Boží soudy pojmy, jež bývají *odloučeny od času a prostoru*. – Soud Boží nad národem judským jest Isajášovi počátkem, předeherou, poslem a předobrazem soudu posledního.

V. ¹. podává stručný obsah celého dalšího popisu. – Hospodin vyprazdňuje zemi, aby ji naplnil věcmi lepšími, převrací její tvářnost, aby jí podal podoby dokonalejší.

V. ². Všem bude stejně, bez rozdílů.

V. ³. Ježto Hospodin to řekl, jistojistě se vše splní.

V. ⁴. Místo „chřadne nebe nad lidmi“ novější po oprav: „chřadne nebe i země!“

smlouvu. ⁶ Proto kletba sžírá zemi, obyvatelstvo její za hříchy pyká, proto blázní se ti, kteří ji vzdělávají a zbývá lidí velmi málo.

⁷ Plno nářku jest vinobraní, chřadne vinný kmen, vzdychají všickni, kteří se srdečně veselili. ⁸ Přestala radost bubnů, utichl křik veselících se, ⁹ umlkla líbezná citara; nepijí vína s písní, hořká jest lihovina tomu, kdo ji pije.

¹⁰ Zbořeno jest město pustoty, zavřen jest každý dům, nikdo do něho nemůže vstoupit. ¹¹ Nářek je pro víno na ulicích, minulo všecko veselí, odstěhována jest rozkoš země. ¹² Zbyla ve městě (jen) zpoušť, a zkáza v ssutiny obrací brány. ¹³ Ano, tak bude prostřed země, prostřed národů; jako kdyby málo oliv, které pozůstaly, setřeseno bylo se stromu, nebo (jako málo) hroznů po skončeném vinobraní.

¹⁴ Ti počnou nahlas zpívat chválu, až se oslaví Hospodin, zajásá Západ: ¹⁵ „Protož na Východě oslavujte Hospodina, na mořských ostrovech jméno Hospodina, Israelova Boha!“ ¹⁶ Od končin země slyšíme chvály: „Sláva Spravedlivému!“ I řekl jsem: „Co to vidím? Co to vidím!? Běda mně! Zločinci páchají zločiny, zločinci bezbožně páchají zločiny.“

¹⁷ Hrůza a jáma a osidlo na tebe (čeká), obyvateli země!“ ¹⁸ Kdo před hrůzou uteče, upadne do jámy; a kdo se Vyprostí z jámy, lapen bude osidlem; neboť průduchy nebeské jsou otevřeny a základy země budou se třásti. ¹⁹ Popraská, popuká země, roztoupí a rozpadne se země, ²⁰ bude se kolísat a houpat, viklat a motat se bude země jak opilý, bude se kolíbat jak budka na jednu noc, nepravost její zatíží ji, že padne, a již nepovstane.

²¹ V ten den navštíví Hospodin vojsko nebeské na výsosti, i krále země, co jich na zemi jest. ²² Svázáni budou do jednoho snopku, do jámy; tam budou zavřeni, žalářováni, po mnohých dnech budou navštíveni. ²³ A zardí se měsíc, a zahanbí se slunce, až bude kralovat Hospodin zástupů na hoře Sion, až v Jerusalemě před staršími svými se oslaví.

2. Díky, blaho a radost spravedlivých (25–26, 21.).

Zpěv diků (20, 1.–5.). Mesiášské blaho (20, 6.–8.). Úděl spravedlivcův a bezbožníkův (25, 9.–12.). Radostná píseň naděje, kterou budou zpívat vysvobození a obnovení Israelité (26, 1.–21.).

V. ⁵ „Smlouvu“, která zavazovala „na věčné časy“, kterou Bůh učinil s lidstvem, když byla země, hříchy zne-
svěcená, omyta vodou potopy.

V. ⁶ „sžírá“, strahuje jakožto oheň. – „blázní se“ z děsných bolestí a z hrůzy. – Málo „vyvolených“. Co budou
tito činit, líčí v. 14 n.

V. ⁸ Všecka rozkoš *náhle* scvrkne se v hořkost.

V. ¹⁰ „město pustoty“ = chaosu. Jako kdysi pustošilo zemi hříchy, tak je nyní zpustošeno, v ssutinu obrá-
ce-
no.

V. ¹³ vrací se k myšlence v. 6., že zbylých lidí bude velmi *málo*.

V. ¹⁴ „Ti“ vyvolení. – „Hospodin se oslaví“ těmi soudy, ježto ukáže jimi svou *spravedlnost a všemohoucnost*.
Ty soudy přispějí k větší cti a slávě Boží, ze které vyvolení budou mít radost.

V. ¹⁶ Prorok, vyličiv radost vyvolených, vrací se zase *k popisu hrůz*.

V. ¹⁹ n. Srv. Mt 24, 29.; Mk 13, 24.; Lk 21, 25.; 2 Petr 3, 11. – Jako *budka*, kterou si počestný udělal na jednu
noc (z chrastí), snadno se větrem i nepatrným otřese, tak lehce budou kolovati: země i odprýskané její kusy. –
To vše proto, aby *povstala země* nová. 2 Petr 3, 13.

V. ²¹ n. Původci nepravosti budou potrestáni (= „navštívení“).

V. ²³ „starší“ představení a vládcové v království Božím sluli a slují dosud v církvi *kněží*. – Vlasti bude v Je-
rusalemě *pozemském*, kde se zrodí církev Kristova, později pak v Jerusalemě *nebeském*, až nastane nová země a
nové nebe. *Povšech hrůzách, výše líčených, nastane blahovyvolených!*

HLAVA 25. – ¹ Hospodine, Bůh můj jsi ty, velebím tě a děkuji jménu tvému; neboť divné věci jsi vykonal: záměry odvčké, pravdivé a spolehlivé. ² Vždyť jsi obrátil město v hromadu rumu, město opevněné v zřícenině, paláce zpupných, aby nebyly městem, na věky aby nebylo znova vystavěno.

³ Proto tě chválí národ silný, město národů ukrutných boji se tě. ⁴ Neboť byl jsi silou chudému, silou nuznému v soužení jeho; útočištěm před vichrem, stínem před vedrem. Zvůle totiž násilníků jest jako vichor, který pere do zdi. ⁵ Jako vedro za sucha tlumiš hluk zpupných, a jako za horka pod pražícím oblakem kážeš usychat dorostu násilníků.

Hospodin zástupů učiní všechněm národům na této hoře hody s tuky, s výborným vínem, s tuky výživnými, s vínem učištěným. ⁷ A zničí na této hoře roušku, která halí všechny lidi, příkrývku, která příkrývá všechny národy. ⁸ Zničí smrt na věčné časy, setře Pán Bůh slzu se všech tváří, a potupu lidu svého odejme s celého světa, neb Hospodin to pravil.

⁹ V ten den (každý) řekne: „Ejhle, tento jest Bůh náš, doufali jsme v něho, i vysvobodil nás; on jest Hospodin, v něhož jsme doufali, plesejme vesele ze spásy jeho!“ ¹⁰ Vždyť spočívá ruka Hospodinova na této hoře, a rozmlácen jest Moab na svém místě jako bývá sláma drcena pod mláticím vozidlem. ¹¹ A roztáhne-li (Moab) ruce své pod ním jako je roztahuje plavec ku plování, poníží (Bůh) slávu i nárazy rukou jeho. ¹² Opevnění tvých vysokých zdí se sřítí, sníženy, strženy budou k zemi až do prachu.

HLAVA 26. – ¹ V ten den zpívána bude v Judsku tato píseň:

Sion, pevné naše město! Jest spásou, Spasitel jest v něm zeď i predezď. ² Otevřete brány, ať vejde národ spravedlivý, jenž zachovává věrnost. ³ Starý blud pominul, zachováš (nám) pokoj; pokoj, neboť doufali jsme v tebe!

⁴ Doufejte v Hospodina na věky věčné, v Hospodina, Boha silného, po všechny budoucí časy. ⁵ Neboť on sklonil ty, kteří sídlili na výšinách, město vyvýšené snížil; snížil je až k zemi, strhl je až do prachu. ⁶ Šlape po něm noha, nohy chudého, kroky nuzných.

⁷ Stezka spravedlivého jest rovná, rovná jest cesta spravedlivého k chuži. ⁸ Na stezce tvých soudů, Hospodine, čekáme na tě, jméno tvé slaviti jest naše dychtivá žádost. ⁹ Toužebně prahnu po tobě v noci, a s vroucností duše i srdce tě hledám. Když činíš soudy své na světě, učí se spravedlnosti obyvatelé země. ¹⁰ Dostane-li se smilování bezbožnému,

Hl. 25. V. ¹. Zpěv díky (25, 1.–5.) rozvádí podrobněji, co bylo řečeno již výše. – „*jménu tvému*“, t. j. tvé spravedlnosti, všemohoucnosti a všem vlastnostem, které z řízení Božího vysvítají. – „*divné věci*“, mnohdy i skutečně *zázraky* činila Prozřetelnost v dějinách lidstva a činiti bude dále až do skonání.

V. ². „*Město*“, o kterém viz již výše 24, 10.

V. ³. „*Proto*“, že je zničena moc, ohrožující spásu vyvolených, „*bojí se tě*“= ctí tě. Národ (město), který kdysi užíval své moci proti Bohu k násilí, byv od Boha potrestán, obrací se k němu a zanechává bezpráví.

V. ⁶. „*učištěné*“= dokonale vykvašené, tedy *staré*. Kdežto ve S. z. *tuk* byl vyhrazen Bohu, v příštím království Božím dostane se tuku, t. j. nejlepších částí, také Božím přátelům. *Touto hostinou dlužno rozuměti všechna dobra, kterých se dostane příslušníkům všech národů v církvi Boží na zemi i na nebi*. Na zemi je to popředně *hostina eucharistická*, při které jest *pokrmem sama žertva*.

V. ⁷. „*rouška*“ – „*příkrývka*“, která nedovolovala viděti zrakem víry na zemi a světlem slávy na nebi.

V. ⁸. Smrti nebude, ježto hostina ve v. 6. jmenovaná, bude dodávati *pokrm a nápoj nesmrtelnosti*. – „*potupa*“, vyplývající z poroby, do které padával lid pro své hříchy. Srv. *účinky Svátosti oltářní*.

V. ¹⁰. „*ruka Hospodinova*“ ochranná a dobročinná. – O „*mláticím vozidle*“ viz 2 Sam 24, 22. *Moab* je tu vzat za příklad každého nepřítele říše Boží.

Hl. 26. V. ¹. To „*město*“ jest nebeský Jerusalems. Sám Bůh-Spasitel bude dvojnásobným opevněním jeho, proto bude nedobytný, „*v Judsku*“= v království Božím.

V. ⁹. „*v noci*“ utrpení. Viz výše 21, 11.

nenaučí se spravedlnosti, v zemi svatých páchá bezpráví a nedbá velebnosti Hospodiny.

¹¹ Hospodine, pozdvížena je tvá ruka; oni (to) nevidí: s úžasem vidí horlivost lidu. Oheň na tvé nepřátele kéž je pohltil! ¹² Hospodine, udělíš nám pokoj, neboť všechny skutky naše učinil jsi nám. ¹³ Hospodine, Bože náš, páni nám vládli neznali tebe, toliko skrze tebe vzpomínáme na jméno tvé. ¹⁴ Mrtví nejsou živi, zemřeli nevstávají; proto jsi zakročil a potřels je, zahladils všecku památku jejich.

¹⁵ Odpustils národu, Hospodine, odpustils národu; proslavil ses; rozšířil jsi všechny hranice země. ¹⁶ Hospodine, v blízkosti hledali tebe, tíseň, v níž stenali, byla jim poučením. ¹⁷ Jako žena těhotná, když se blíží ku porodu, svjí se a v bolestech křičí, tak bylo nám, ó Hospodine, před tebou. ¹⁸ Počali jsme a jako ku porodu jsme pracovali, a porodili jsme vítr; spásu jsme zemi nepřinesli, proto nepadli obyvatelé země.

¹⁹ Žiti budou tvoji mrtví, moji zabítí zase vstanou. Probudíte se a jásejte, kteří bydlíte v prachu! Jeť rosou světla tvá rosa, a zemi mrtvých uvrhneš do zkázy.

²⁰ Nuže, můj lide, vejdi do svých kobek, zavři dveře za sebou, skryj se maličko, na chvílku, dokud nepřejde rozhořčení. ²¹ Neboť ejhle, Hospodin vyjde ze svého bydliště, aby potrestal nepravost obyvatelů země na nich; i odkryje země svou krev a nebude již přikrývat zabítých svých.

3. Zkáza bezbožných národů, věčná svoboda Israelova.

Zkáza bezbožných (27, 1.). Píseň o pravé vinici, kterou bude Pán vždycky opatrovati (27, 2.–5.). Obnova Israele (6.–13.).

HLAVA 27. – ¹ V ten den trestati bude Hospodin svým tvrdým, velikým a silným mečem Leviatana, hada sochorovitého, Leviatana, hada stácivého, a zabije velikána, který přebývá v moři.

² V ten den bude vinice ušlechtilá opěvována: ³ „Já Hospodin jsem její strážce, každou

V. ¹¹. Ježto nevidí, t. j. nechtějí viděti velebnosti Hospodiny, nemohou pochopiti horlivost lidu spravedlivého pro Boha. – „*oheň na tvé nepřátele*“ – připravený.

V. ¹³. Za vysvobození z poroby cizinců děkují Hospodinu, neboť to vysvobození bylo dílem toliko Hospodina. – „*neznali tebe*“ = bezbožní.

V. ¹⁴. „*Mrtví*“ ti bezbožníci již nás nemohou utiskovati. Aby nás nemohli utlačovati, „*proto*“ jsi zakročil . . .

V. ¹⁵. „*Odpustils národu*“ a *rozmnožil jsi jej* (hebr.). – Ve S. z. bylo království Boží omezeno na Palestinu (Judsko) a národ israelský (judský); hranice tyto byly v N. z. rozšířeny na celý svět a lid Boží se skládá ze všech národů světa.

V. ¹⁸. „*obyvatelé země*“ = páni, *neznající Hospodina*. Lid Boží, nečetný, ztratí mnoho mrtvých a *nemoha se rozmnožiti*, nemohl sám zhostiti se nepřátelského jha. – „*vítr*“ = nic.

V. ¹⁹. „*mrtví tvoji*“ – kteří zemřeli, spojeni jsouce s tebou, Bože. – „*moji*“ – jsou ti, kteří za lid Boží, t. j. za majetek jeho bojovali a v tom boji padli. Jest jasno, že tu prorok mluví o vzkříšení těl spravedlivých. O vzkříšení těl i bezbožných mluví teprve Daniel (12, 2.).

V. ²⁰. počíná mravní doložku pro vrstevníky Isajášovy: *Tichá trpělivost a důvěra v Boha za dob utrpení*. Útrapy jsou chvílkou proti dlouhému času, po který potrvá království Boží. – „*rozhořčení*“ Boží, jehož projevem jest trest, pohroma.

V. ²¹. „*ze svého bydliště*“ na nebesích. – „*na nich*“, t. j. na obyvatelích, kteří nepravostí byli páchali, „*svou*“ krev, kterou byla vypila, „*své*“ zabité, kteří na ni byli zabiti a do ní pochováni.

Hl. 27. V. ¹. *Levjátan, had, velikán, obluda, drak je náznak Egypta a Mezopotamie* (Babylonie a A.syrie); tyto dvě velmoci jakoby v jednu obludu splynulé jsou dále náznakem *každé moci* bohovládě na zemi nepřátelské, tedy také *náznakem, říše zlých duchů*. – „*velikánem*“ nazývá Is Egypt níže 51, 9. – „*moře*“ je tu *Nil*, případně *Eufrat*, zejména v době rozvodnění. Nil i Eufrat na horním toku svým „*rychle*“ tekou (slapy nilské), obě řeky mají mnoho záhybů, že se podobají hadu „*stácivému*“.

V. ². Jako ve hl. 5. Is. přirovnal vzpurný národ israelský *k vinici neplodné*, tak přirovnává zde sbor vyvolení, soudy Božími očištěných a posvěcených, *k rozkošné vinici*.

chvilku ji zavlažují; aby nikdo nic nepodnikl proti ní, ve dne v noci ostrýchám" ji. ⁴ Hněvu při mně není. Kdo mě trním a bodlácím ozbrojím, abych proti ní vytáhl, a všechno na ní spálil? ⁵ Či spíše bude se držeti mé síly, učiní mír se mnou, mír učiní se mnou?"

⁶ Přejde čas, kdy bude Jakob zapouštět kořeny, pokvete a poroste Israel, a naplní povrch země ovocem. ⁷ Nebil ho jako ty, kteří ho bili, nezabil ho, jako ty, kteří ho zabíjeli. ⁸ Mírně, třebaže zavrženého, souditi jej budeš; uvázils to ve svém roztrpčeném duchu v den hněvu. ⁹ Proto tím bude odpuštěna nepravost domu Jakobovu, a to bude všecek užitek zahlazení hříchu jeho: že ze všech kamenů oltářních nadělá kamení na prach zetřeného; že nebudou již státi háje ani modlářské svatyně.

¹⁰ Neboť město hrazené (kdys) zpuštěno bude, krásné (kdysi) opuštěno a zanecháno bude jak poušť; tam se pásti bude a odpočívati tele, a ožíratí výšiny jeho. ¹¹ Ušchlé větvičky budou ulamovány; přijdou ženy a užijí jich na palivo; jeť to národ bez moudrosti, proto nesmiluje se nad ním tvůrce jeho, stvořitel jeho mu neodpustí.

¹² V ten den Hospodin bude klepati (kasy) od řečiště Eufratu až k Potoku egyptskému; a vy, synové Israelovi, po jednom budete sbíráni. ¹³ V ten den troubeno bude velikou polnicí, i přijdou ztracení z Assyrie a vyhnáni do Egypta, aby se klaněli Hospodinu na svaté hoře v Jerusalemě.

Pátá řada: Proroctví proti národu Božímu a proti Assyrii (28–35).

1. První bída Samařsku, Judsku a Jerusalemu (28, 1.–29.).

Pád zpupné Samaře (1.–4.); toliko zbytky lidu budou zachovány (v. 5 n.). Bída Judovcům pohansky smýšlejícím (v. 7.–15.); zbožní budou zachráněni (v. 16.–22.). Bůh tresty vyléčí Jerusalem (v. 23.–29.).

HLAVA 28. – ¹ Bída pyšné koruně opilců efraimských, a oprchávající květině jejich chludné ozdoby, na vrcholu tučného údolí vínem se potácejících! ² Ejhle, silný a mocný

V. ⁴. V obnoveném lidu Božím bude milost Nejvyššího působiti, že nebude hřešiti, ale zůstane svatým.

V. ⁵. „*mé síly*“ ochranné. Bude se držeti té síly s *milostí Boží*. Nikdy se již Bohu nezprotiví, bude s ním žíti vždycky v pokoji, „*pokoj*“ = vrchol všeho blaha a štěstí.

V. ⁶. jest jakýsi výklad prorokův k písni o vinici (v. 3.–5.). – „*Jakob*“ – lid Boží v obnoveně říši jeho.

V. ⁷. „*ho*“ národ israelský. – „*bili ho*“ Assyřané, Babyloňané a jiní nepřátelé. Bány, jež bylo Israelovi nésti, byly pro jeho konečné dobro.

V. ⁸. „*zavrženého*“ = do zajetí odvedeného. – „*uvázils to*“ a netrestal jsi ho nemírně, jako činívá člověk rozněvaný.

V. ⁹. „*odpuštěna*“ = *odčiněna*, smyta. – „*Proto*“, že Bůh svůj lid milosrdně bude trestati, a nezničí ho . . .

V. ¹⁰. Národ israelský nechá modlářství a obrátí se k Hospodinu, až bude Jerusalem zpuštěn a lid odveden do zajetí. – Kde stával kdysi Jerusalem, tam bude plno křoví, do kterého budou ženy choditi sbíratí dříví na domácí potřebu. – „*bez moudrosti*“ – nechce si dáti říci od proroků, aby přestal sloužiti modlám.

V. ¹². Po zpuštění Jerusalema a po rozptýlení lidu Bůh zase lid shromáždí. „*Bude klepati*“ = mlátiti, aby mohlo býti zrno odděleno od slámy a od plev. – „*od řečiště Eufratu až k Potoku egyptskému*“ jest největší rozloha říše israelské, jaké nabyla za Šalamouna. – „*sbíráni*“ a sebrání v jednu obec, v jedno město, v jedno *království Boží*. Občané této říše budou *praví Israelité*.

V. ¹³. Zajetí assyrské i babylonské; rozptýlení po Egyptě přispěje k tomu, že vyhnanci zoškliví si modlářství, a když přijde hodina Bohem ustanovená, houfně budou se valiti do pravé církve. – Také pohromy, které stihnou pohany, oddělí zrno Šod plevy a zrno, t. j. pohané dobré vůle pohrnou se s rozprchlými Israelity na Sion, aby se klaněli pravému Bohu a stali se občany jeho království. To vše čelí k tomu, *aby země byla plná Boží slávy*.

Hl. 28. V. ¹. *Prvé bída*. Srv. níže 29, 1.; 29, 15.; 30, 1.; 31, 1.; 33, 1. – „*pyšná koruna*“ nebo *věncej* jest Samař, která seděla na pahorku dokola *údolímí* obepjatém, jako koruna na hlavě; zejména její hradby dodávaly jí podobu věnce. Viz o tomto městě 3 Král 16, 24. – *Efraimovci* = Israelité, obyvatelé říše severní, podle hlavního kmene tak zvaní. Hověli pijanství a vášním s ním souvislým: necudností, násilností atd. Pijané věnčovali se při hosti-

(přichází) Pán, jako prudké krupobití, jako ničivý vichor, jako příval dravých spoust vodních, rozlitých po zemi široširé.³ Nohama pošlapána bude pyšná koruna opilců efraimských.⁴ Květině oprchávající chlubné ozdoby jejich na vrcholu tučného údolí bude jako ranému fíku před [podzimmím] dozráním: jak jej kdo uvidí, hned jej slupne, jak jej do ruky vezme.

⁵ V ten den bude Hospodin zástupů slavnou korunou a věncem plesání zbytku svého lidu; ⁶ duchem práva bude tomu, jenž u soudu zasedá, a silou těm, kteří zanesou válku až ku branám.

⁷ Ale i tito pro víno jsou bez rozumu a pro lihovinu se potácejí: kněz i prorok jsou bez rozumu pro lihovinu, přemoženi vínem, potácejí se v lihovině, nerozumějí vidci, neumějí soudit.⁸ Ano, všechny stoly jejich plny jsou vývratků, není místa, kde by nebyl neřád.

⁹ Koho chce učít moudrosti a komu vykládati nauku svou? Odstavené od mléka, odtržené od prsů? ¹⁰ Neboť „Rozkaz ' a opět ‚Rozkaz‘, ‚Rozkaz‘ a opět ‚Rozkaz‘, ‚Počkej‘ a opět ‚Počkej‘, ‚Počkej‘ a opět ‚Počkej‘, maličko tu, maličko tam.“ ¹¹ Ano, rty mumlajícími a řeči cizí mluvíti bude k tomu lidu, ¹² jemuž řekl: „To jest můj odpočinek – popřejte odpočinku unavenému, a to jest mé občerstvení,“ ale nechtěli slyšeti.¹³ Protož dostane se jim slova Hospodinova: „Rozkaz' a opět ‚Rozkaz‘, ‚Rozkaz‘ a opět ‚Rozkaz‘, ‚Počkej‘ a opět ‚Počkej‘, ‚Počkej‘ a opět ‚Počkej‘, maličko tu, maličko tam,“ aby cestou naznak padli a rozdrceji byli, aby se zapletli do osidel a polapeni byli.

¹⁴ Slyšte tedy slovo Hospodinovo, posměvači, kteří panujete nad mým lidem v Jerusalemě! ¹⁵ Řekli jste totiž: „Učinili jsme smlouvu se smrtí, a s pekly jsme se dojednali; až se povalí jak povodeň metla, Nepřijde na nás; neboť lež jsme učinili svým útočištěm, a podvodem chráníme se.“

nách květinami; odtud lze si vysvětliti, že prorok přirovnává jejich sídlo k věnci a ke „*květině*“—Ta „*květina* jest již *zvadlá*, jako bývá na věnci opilců den po pitce. Samař jest *zvadlá*, zralá k tomu, aby byla zahozena a pošlapána. Samařané (Jerusalemáné) holdující alkoholu, zakládali si hlavně na svých hradbách, („= *koruna*“) a nejspíše i na diplomatických stycích a spolcích s cizími mocnostmi.

V. ² „*přichází „silný a mocný“*“ od Pána. Je to Assyř.

V. ⁴ „*fikové raničky*“ jsou první plody fíkovníku, které počátkem dubna bývají (v Palestině) o něco větší nežli třešně; toto nezralé ovoce trhá kdekdo, domnívaje se, že má k tomu právo, a se solí je pojídá jako lahůdky. Jako hladový, chtějí hltat rané fíky, tak budou Assyřané hltati Samař. O dobytí Samaře viz 4 Král 17, 5. Toto proroctví vydal Is ještě před r. 721., kdy Samař padla; když se tak stalo, opakoval je, připomenul, aby ukázal, co čeká Judsko, půjde-li dále po cestách Samaře.

V. ⁵ Věřícím Judovcům jest a bude korunou i věncem – ne hradby, moc atd.; „*nýbrž Hospodin sám*. – „V ten den“, až padne Samař, dále až r. 701 přitáhne také do Judska Senacherib a až řízením Božím bude nucen od táhnouti, zejména však bude Hospodin těm, kterým v něho doufati budou, korunou za dob mesiášských.

V. ⁶ „*u soudu zasedá*“ král. Toho naplní Hospodin smyslem pro právo a spravedlnost a snahou zjednatí jí všude platnost. Prorok má na mysli zbožného krále Ezechjáše, zejména pak – Emmanuela.

V. ⁷ „*i tito*“ Judovci, jako Efraimovci. – „*prorok*“ nepravý, lžíprorok „*dvorní*“. – „*nerozumější*“, t. j. nechtějí rozuměti „*vidci*“, prorokům pravým, kteří je od požitkářství odvracejí a obracejí k Hospodinu.

V. ⁹ n. uvádí mluvu odpůrců Isajášových, kteří měli pro jeho hrozby toliko slova – posměchu. Co Isajáš mluví, hodí se pro malé děti, sotva odstavené, ne však pro dospělé, vzdělané kněze a „*proroky*“ Isajáš neumí o ničém jiném mluvíti, nežli o povinnostech („*rozkaz*“, „*rozkaz*“); jako rodiče ustavičně dětem přikazují a žádají poslušnost a opět poslušnost. Jako malým dětem předmět jen hrozí tresty: „*Počkej, počkej!*“

V. ¹¹ „*mluviti bude*“ Hospodin skrze assyřské vojsko, které bude zpito a v tom stavu bláboliti při týrání Judovců. V assyřském vojsku bývali zastoupeni všelijací národové, jejichž řeč byla skutečně Judovcům cizí a nesrozumitelná.

V. ¹² Jinak mluvil Hospodin k Judovcům dosud. Vzdají-li se Judovci důvěry v pomoc lidskou a budou-li ji hledati u Hospodina, dopřejí Hospodinovi „*občerstvení*“.

V. ¹³ Prorok vrací svým posměvačům jejich slova a připojuje, jaký trest je stihne. Srv. v. 10. Kterak se splnila tato slova, viz 4 Král 18, 13.

¹⁶ Protož toto praví Pán Bůh: Aj, já kladu na Sionu základný kámen, kámen spolehlivý, úhelný, vzácný, na pevnou ležící; kdo věří, nebude se kolísati; ¹⁷ váhou učiním právo a měrou bude spravedlnost; krupobití podvrátí útočiště lži, a vody odplaví její ochranu. ¹⁸ Zrušena bude smlouva vaše se smrtí, a dohoda vaše s pekly nebude mítí trvalosti; až se povalí jak povodeň metla, pošlape vás. ¹⁹ Kdykoliv se povalí, zachvátí vás.

Neboť každé jitro povalí se, ve dne v noci, a jen utrpení naučí vás rozuměti tomu, co jste slyšeli. ²⁰ Neboť úzké jest lůžko, takže jeden spadne, a plášť krátký nemůže přikrýti dvou. ²¹ Neboť jako na hoře Perasim povstane Hospodin, jako v údolí Gabaonském bude se hněvat, aby vykonal své dílo – zvláštní je to dílo – aby učinil své dílo – podivné je to dílo. ²² Nuže tedy, nežertujte sobě, aby nebyla utažena pouta vaše, neboť slyšel jsem od Pána Boha zástupů, že jest ustanovena zkáza na celou zemi.

²³ Nakloňte ucho a slyšte hlas můj, pozorujte a slyšte řeč mou!

²⁴ Zdalíž den co den oráč oře, by sel, (den co den) brázdí a vláčí svou půdu? ²⁵ Ano, když byl srovnal povrch její, rozrhazuje kopr, rozsívá kmín, a klade řádně pšenici a ječmen, a prosa i víkev na příslušné souvrati. ²⁶ Bůh jeho vycvičil ho, co správně jest, tomu ho naučil. ²⁷ Nebývá přece kopr mlácen šaněmi, aniž kolo vozu po kmínu se točívá, ale prutem bývá kopr vytloukán a kmín holí. ²⁸ Obilí sice bývá mláceno, ale mlatec nemlátí ho věru věčně, aniž ustavičně je roztlučuje kolem vozní (mlátičky), aniž kopyty dobytka svého rozšlapává je. ²⁹ I to vyšlo od Hospodina, Boha zástupů, aby podivuhodným učinil svůj úrdek, a proslavil svou spravedlnost.

V. ¹⁶. Ne u světské velmoci radno hledati ochrany, ale u Hospodina ha Sioně. Bůh přirovnává se tu ke staviteli, kladoucímu na Sionu základ k novému městu (Jerusalemu). Tím základem jsou *mesiášská proctví* o Davidově věčném království (2 Král 7, 14.), která jsou k Sionu připoutána, tím základem je *slíbený Mesiáš-král*. „úhelný“ (kámen rožní), spojující a držící dvě zdi. – Kdo se o tento úhelný kámen bude *opíráti věrou a důvěrou*, bude pevný, odolá všemu zlu. Kdo neuvěří, je ztracen. Jakýsi „základ“ byl dán již Ezechjášem; v plném slova významu však došla tato slova splnění v Kristu.

V. ¹⁷. „váha“ a „míra“ (olovnice, krokvice) jsou vzaty ze života stavitelského. – Na jmenovaném základě (v. 16.) postaveny budou zdi podle přesných měr, stavba Hospodinova bude domem (městem) *práva a spravedlnosti*. – „útočiště lži“ jsou říše. ve kterých „právo a spravedlnost“ nevládně.

V. ¹⁸–¹⁹. Slova prorokova se splnila r. 701 za vpádu Senacheribova. – „každé jitro“ nasvědčuje tomu, že záplava assyrská dlouho trvala. – „co jste slyšeli“ z úst. Isajášových, že nepomůže spoléhati se na lidi, ale že jediná důvěra věřícího Judovce má býti Hospodin.

V. ²⁰. Jak nedostatečná jest pomoc lidská, vyslovuje v. 20. běžným příslovím. – Vulg. myslí na lůžko, na kterém dva chtějí se vyspati a přikrýti jednou přikrývkou.

V. ²¹. Jako jindy Bůh zázračně pomohl, tak pomůže i příště (proti Assyřanům).

V. ²². Nevěrci judští již tím, že se spojili s mocí pohanskou, upletli sami na sebe pouta; budou-li ve své nevěře trvati, utáhne nepřítel (Assyř) jejich pouta mnohem tuzeji. Pout bude prost jen ten, kdo pevně důvěruje v Hospodina. – „na celou zemi“, tedy také na Judsko. Toliko hlouček věřících bude zachráněn.

V. ²³. jest obvyklý úvod k následující básni (podobenství) v. 24.–29.

V. ²⁴. Hospodin přirovnává se k moudrému oráči a národ israelský ke své roli. Hospodin nestrestá svůj lid ustavičně, den co den, ale toliko tehdy, když za dobré uzná; činí tak proto, aby v lidu zasel nové přesvědčení a snahu po nábožensko-mravní obnově, činí tak na prospěch svého národa.

V. ²⁶. líčí *moudrost* rolníkovu při setí.

V. ²⁷. rozvádí dále *soudnost* rolníkovu. O sáňkovité mlátičce viz výše 25, 10. Kromě těchto *sáňek* mlátivali staří také *vozidlem zvláštním*: Ve vozním (sáňkovitém). rámci jsou zasazeny válce, opatřené železnými kruhovitými pilami, které obilí netoliko vymlátily, ale spolu již rozřezaly (na řezanku). – O mlácení holí srv. Sdc 6, 11.; Rut 2, 17.

V. ²⁸. „obilí“ = pšenici a ječmen. – „dobytka svého“ = koní. – Bůh všelijak nakládá s lidstvem: brzy je trestá, brzy se nad ním smilovává.

V. ²⁹. Bůh sesílá hrozné pohromy, aby spravedlivě trestal bezbožné, ale umí i v největších ranách zachrániti a právě těmi pohromami k sobě připoutati spravedlivce. Proto klaněj se za dob neštěstí Prozřetelnosti a buď přesvědčen, že nebude trvati věčně, a že bude mítí blahodárné účinky!

2. Druhé běda Jerusalemu (29, 1.– 14.).

HLAVA 29. – ¹ Běda tobě, Ariele, Ariele město, jehož dobyl David! Bok k roku, až pomine sváteční okruh, ² obeženu Ariela náspem, že bude smutné truchlit, a bude mi jako Ariel. ³ Oblehnu tě kolem do kola, vyženu proti tobě násyp, a ohrady zřídím k obležení tebe. ⁴ Ponížen jsa ze země budeš mluvit, z prachu bude slyšet řeč tvou; hlas tvůj bude jako strašidla ze země, a z prachu řeč tvá sípěti bude.

⁵ Jako drobného prachu bude smýkajících sebou, a jako prchavého popela utiskovatelů tvých; ⁶ znenadání, náhle Hospodin zástupů navštíví tě hromem, zemětřesením, velikým rachotem, vichrem, bouří a plamenem ohně szírajícího. ⁷ Jako sen, jako noční předud bude množství všech národů, kteří bojovali proti Arielovi, všichni, kteří válčili proti němu, jej obléhali a násilně si proti němu vedli. ⁸ A jako když se zdá lačnému ve snu, že jí, ale když procitne, cítí prázdno v sobě, nebo jako když se zdá žíznivému ve snu, že pije, ale když procitne, cítí ještě únavu, žízeň a prázdno v sobě: tak bude množství všech národů, kteří bojovali proti hoře Sion.

⁹ Žasněte a děste se, zmítejte sebou a potácejte se, zpívejte se, ale ne vínem, vrávorejte, ale ne opojením! ¹⁰ Neboť nalil vám Hospodin ducha dřímoty, zavřel vám oči, proroky, a zastřel vůdce vaše, kteří mívají vidění. ¹¹ Zjevení toho všeho jest vám jako slova zapečetěné knihy; když ji dají tomu, kdo umí čísti a řeknou: „Čti ji,“ odpoví: „Nemohu, protože jest zapečetěná.“ ¹² Dají-li pak knihu tomu, kdo neumí čísti, a řeknou-li mu: „Čti,“ odpoví: „Neumím čísti.“

¹³ Hospodin řekl dále: Protože lid tento blíží se ke mne (toliko) ústy a ctí mne (jen) rty svými, kdežto srdce jeho daleko jest ode mne, a že se bojí mne podle naučených zásad lidských: ¹⁴ proto aj, já zase vzbudím úžas v tomto lidu zázrakem velikým a předivným.: zmizí totiž moudrost jeho mudrců, a schová se rozum jeho vědců.

HI. 29. V. ¹. *První běda* prorokovo svědčilo Samaří tak, že se týkalo také Judovců, kteří svým smýšlením a jednáním byli Samařanům velmi blízcí. Druhé běda oznamuje již přímo samému městu Jerusalemu, který, ačkoliv je místem oltáře Božího a městem Davidovým, kterému slíben je trůn věčný, přece brzy bude největší tísní sevřen. „*Ariel*“ = oltářní krb Boží (jediný v Jerusalemě). – Je tedy Jerusalema, 1. *sidlo Boží*, 2. *sidla Davida krále*. – „*Rok k roku*“ atd. – za jeden rok, *do roka*. Podle toho pochází toto proroctví z r. 702 př. Kr. – „*jako Ariel*“ – jakýmsi jiným „oltářem Božím“, t. j. Jerusalema bude krbem velikým, a na něm bude planouti obrovský plamen Božího hněvu a trestu . . .

V. ⁵. Assyrského vojska bude jako prachu, jako plevy. Podle jiného pojetí bude z množství assyrského vojska prach a plevy.

V. ⁷. O *Arielovi* viz výše 1. – Jako sen se rozprchne, že z něho nic nezbuďe, tak i vojsko, které oblehne a dobývatí bude Jerusalema.

V. ⁸. Assyřané, kteří oblehnou Jerusalema, vžijí se do jistoty, že Jerusalema dobudou; bude jim, jako by již město drancovali – když však bude jejich naděje největší, náhle Bůh zasáhne a vše se rozplyne v nívěč.

V. ⁹–¹². svědčí Judovcům, kteří zavírají uši k tomu, co Is jim jménem Božím hlásá; trest za to – větší zaslepenost a zatvrzelost. – Místo „*zmítejte sebou a potácejte se*“, hebr.; „*dělejte jako slepí, ať oslepnete!*“

V. ¹⁰. „Proroci“ jsou „oči“, „vůdčové“ lidu.

V. ¹¹. Vzdělání i nevdělání nechťejí slovu Božímú rozuměti, všichni se vymlouvají, že jest jim nepřístupno.

V. ¹³. Obradnictví, které Judovci pěstují, nemůže jim získati milost Boží, aniž zachrániti je od trestu – většího a většího zaslepení. – „*blíží se*“ = „*ctí*“ = „*bojí se*“ – bohoslužebně. – „*naučené zásady lidské*“ jsou náboženské obyčeje lidové, formulky prosebné atd., které Judovci odřikávají toliko zevně, nedbajíce, že vůle jejich jest od Boha odvrácena! Srv. Řím 1, 21 nn.

V. ¹⁴. Moudrost lidská venkoncem – selže.

3. Třetí běda zpozdilým státníkům (29, 15.–24.).

¹⁵ Běda vám, kteří hluboko v srdci před Hospodinem skrýváte záměr, jejichž skutky dějí se v temnu, a (kteří) říkají: „Kdo nás vidí, a kdo si nás všímá?“ ¹⁶ Zvrhlo je toto smýšlení vaše! Jako by hlína proti hrnčíři mohla mít záměry, jako by dílo mohlo říci tomu, jenž učinil je: „Neučinil jsi mne,“ a jako by hliněná nádoba mohla říci hrnčířovi: „Ničemu nerozumíš!“

¹⁷ Zdali zakrátko, brzy nebude Libanon obrácen v zahradu a zdali zahrada nebude pokládána za les? ¹⁸ V ten den uslyší hluší slova knihy, z temnosti a mrákoty očí slepých viděti budou, ¹⁹ a chudí budou opět se veselit z Hospodina, a nuzní ve Svatém Israelově plesati budou; ²⁰ neboť veta jest po násilníku, za své vzal posměvač, vyhlazení jsou všichni, kdož nepravostí se mnoho zabývali, ²¹ kteří vinili ze hříchu lidí u soudu, soudci ve bráně osidla kladli, a pro nic toho, jenž měl právo, zaháněli.

²² Proto Hospodin, který vykoupil Abrahama, toto praví domu Jakobovu: „Nebude tehdy zklamán Jakob, nezardí se tehdy obličej jeho; ²³ ale když uzří synové jeho dílo mých rukou uprostřed sebe, budou jméno mé za svaté pokládati, za svatého pokládati budou Svatého Jakobova, a Boha Israelova hlásati budou; ²⁴ i nabudou na duchu zmatení rozumu, a buřiči přijmou poučení.

4. Čtvrté běda těm, kteří chtějí s Egyptem vejíti ve smlouvu (30, 1.–33.).

Hledati pomoc v Egyptě jest nečestno a neužitečno (v. 1.–7.). Je v tom nedůvěra v Boha, který se bude hněvati proto na Judsko (v. 8.–14.) a je trestati (v. 15.–17.). Kterí se obrátí k Bohu, dojdou požehnání (v. 18.–26.).

Bůh sám zasáhne do bojů Judovců a zničí nepřítele (Assyřany) (v. 27.–33.).

HLAVA 30. – ¹ Běda vám, synové odpadlí, dí Hospodin, kterým jde o plán, jenž není ze mne, kteří navazujete styky, jež nejsou z mé vůle, a hřích na hřích hromadíte; ² kteří chcete na cestu do Egypta se vydat, – ale úst mých jste se netázali, – abyste se posilnili silou faraonovou, a útočiště hledali ve stínu Egypta. ³ Avšak síla faraonova bude vám

V. ¹⁵. Státníci, kterým tato vyhrůžka patří, vyjednávají tajně s velmocí egyptskou proti Assyrii; nevěří v pomoc Boží, spoléhají se *na svou státnickou moudrost a pomoc lidskou*. – Před Assyřany mohou svou tajnou diplomacii třeba ukrýti, nikoli však před Bohem a před jeho mluvčím – Isajášem!

V. ¹⁷. „*Libanon*“ pověstný svými nádhernými lesy. Co bylo pokládáno za neplodné (les), vydává ovoce, a co bylo pokládáno za žirné, selže, nedá plodů. Egypt, od něhož judští státníci čekali vydatnou pomoc, nemohl zabránit Senacheribovi, aby nezaplavil celé Judsko svým vojskem. Pomoc Boží, která se zdála jim býti pochybnou, přiměla nade vše očekávání krále assyrského, aby ustal od obléhání Jerusalema.

V. ¹⁹. „*chudí*“ = „*nuzní*“, kteří doufali v Hospodina a proto byli terčem posměchu zpozdilých diplomatů judských. Budou plesali, až bude zřejmo, že pomohl – Hospodin!

V. ²¹. popisuje Assyřany, ale tak, že zabírá také Judovce, kteří svým smýšlením i životem k nim se družili.

V. ²². „*Proto*“, že se splní, co řečeno výše v. 17. – 21. – Veliké jsou Boží sliby, dané domu Jakobovu, t. j. národu israelskému. Srv. Gn 49. – Bůh, který si vyvolil Abrahama, nedopustí, aby záměry jeho, které při té volbě měl, byly zmařeny, t. j., aby potomstvo Abrahamovo, národ israelský, byl vyhuben od pohanů!

V. ²⁴. „*na duchu zmatení*“ (= bloudící) a *buřiči*“ jsou zpozdilí státníci judští, kterým svědčí prorokovo „*Běda*“ ve v. 1. – „*buřiči*“ vzpouzeli se kdysi „*poučení*“ prorockému.

Hl. 30. vykládá, jaký záměr snaží se odpůrci Isajášovi ukrýti.

V. ¹. „*odpadlí*“ = buřiči (hebr.). – Svou vůli Hospodin projevoval skrze proroky (Isajáše). nebo posvátným osudím, kterého používal velebných.

V. ². Prorok prozrazuje, že ví o všem, co politická strana v Judsku, oddaná Egyptu, pokoutně kuje, – Dalekou cestu podnikáte, abyste hledali pomoci lidské, ac můžete míti božskou. – „*ústa Boží*“ jsou proroci. – „*stín*“ – slovo obojaké, znamenající *útočiště*, ale také *nicotnost*.

V. ³. Slova Isajášova se splnila, když Egypt nemohl zabránit vpádu Senacheribovu do Judska, za kterého měla země kromě Jerusalema padla do rukou Assyřů. – „*Potupy*“ doslalo se Judovcům od velitele assyrského.

zklamáním, a útočiště ve stínu Egypta potupou.⁴ Byť byla totiž v Tanis tvá knížata, a poslové tvoji až do Chanes přišli:⁵ všichni zklamou se v národě, který jim prospěti nemůže; není jim na pomoc jakoukoliv, není na užitek, ale na zklamání a potupu.

⁶ Zatížení soumarů jihu. Do země rmutu a tísně, ze které vychází lev a lvice, zmije a drak létající, na plecích soumarů odnášejí bohatství své, a na hrbech velbloudů poklady své k národu, který jim prospěti nemůže.⁷ Neboť Egypt jalovou a marnou poskytne pomoc; proto zvolal jsem: „Je to jen nadutost! Dej si pokoj!“

⁸ Nyní tedy vejda napiš mu list, a do knihy pečlivě to vtěl, aby to bylo pro příští čas na svědectví až na věky.⁹ Jeť to lid k hněvu popouzející, prohaní synové, synové, kteří nechťi slyšeti poučení Božího,¹⁰ kteří vidcům říkají: „Nemějte vidění!“ a mluvčím (Božím): „Pravdu nám nemluvte! Mluvte věci nám milé, mějte vidění klamná!“¹¹ Jděte mně s cestou (práva), kličte se mně se stezkou (spravedlnosti), dejte nám pokoj se Svatým Israellovým.“

¹² Pročež dí Svatý Israelův toto: „Za to, že jste zavrhli toto slovo, že jste doufali v násilí a lomoz a na to že spoléháte,¹³ za to bude vám nepravost tato jakoby trhlina hrozící pádem, provalující se ve vysoké zdi, která náhle, znenadání se shroutí.“¹⁴ Rozbije se jako rozbitá bývá nádoba hrnčířská na padrt, že nelze nalézt ze zlomků jejich střepiny, ve které mohl by nesen být ohniček s ohniště, nebo kterou by možno bylo nabrati maličko vody z jámy.

¹⁵ Toto dí totiž Pán Bůh, Svatý Israelův: „V obratu a v klidu tkví vaše spása; v tiché důvěře jest síla vaše. Avšak vy nechcete a říkáte: „Nikoli!“¹⁶ Ale na koních se žeňme“ – proto budete také se hnáti. – „A na rychloběžce vsedněme!“ – proto rychlejší budou vaši stihatelé. –¹⁷ Tisíc (vás) ze strachu před jedním a ze strachu před pěti (všichni) budete

V.⁴ Isajáš dokazuje, že podniky státníků judských, výše jmenovaných, jsou mu dopodrobna známy; ví velmi dobře o tom, že „knížata“ judska odebrala se do *Tanis* a jiné poselstvu judské, že je na cestě do města *Chanes*. – O *Tanis* viz výše 19, 11. – *Chanes* bylo město ve středním Egyptě. Prorok naznačuje chabost Egypta pomocí Judovcům.

V.⁶ „*soumarové*“ jsou podle výkladu některých poselstva judska, putující pustinami, kterými se brali kdysi jejich předkové z Egypta do Palestiny; ježto vezou s sebou dary, slují „*soumaři*“ – Nežli Egypt vojsko zmobilisuje a nežli do Palestiny přitáhne! O neúčinnosti Egypta bylo již mluveno výše ve v. 5.

V.⁷ Jaký to nerozum, nositi do Egypta zlato a stříbro a za ně si kupovati – *potupu!* – „*to*“, co Egypt slibuje, jsou jen „*nadulá*“, chlubná slova. „*Dej si pokoj*“ s Egyptem.

V.⁸ Proroku dostává se rozkazu, výrok proti Egyptu pozorně zapsati, aby na věčné časy bylo zjištěno, jak velmi se protiví Bohu takové jednání, a aby proctví, pečlivě zachované, až se věc dostaví, ukázalo Boží péči, prozřetelnost, předvídatost a bylo na hanbu těm, kteří byli nadarmo napomenuti.

V.⁹ „*ke hněvu popouzející*“ svým rebelanstvím vůči Bohu. – „*prohání*“, kteří ústy, obřadnictvím vyznávají oddanost Bohu, ale skutky dokazují, že ji nemají, že jejich slova – jsou lživá.

V.¹² „*toto slovo*“, které vám zakazuje vcházení v diplomatické styky s Egyptem. – „*násilí a lomoz*“ válečný. – Místo „*lomoz*“ podle hebr.: „*zvrácenost*“ ztrácejí důvěru v Boha a spoléhati se na lidi.

V.¹³ Přátelé Egypta chtějí se zabezpečiti *zdi*; *hříšnost* jejich záměru je však jako trhlina, kterou se *zed* sesuje a z velké části zasype Judsko. Senacherib zvěděv, že se blíží egyptská pomoc, s úsilím tím větším se snažil dobyti Jerusalema, aby s veškerou mocí a bez nepřítele v týle mohl se postaviti proti Tarakovi (4 Král 19, 9.).

V.¹⁴ Ta *zed* při sesutí se rozbije na padrt. – „*zed*“ – podnik státníků judských, hledajících pomoc v Egyptě. – Místo „*na padrt*“ – hebr.: „*bez milosti*“. Doslova se splnilo toto proroctví později za Nabuchodonosora (r. 587) a zejména r. 70. po Kr., kdy dobyli Římané Jerusalema, a kdy zanikla samostatnost Židů.

V.¹⁵ „*V obratu*“ smýšlení, že vojenská zdatnost a cizí pomoc zachráni Judsko. – „*v klidně*“ důvěře v Boha, nikoli v hlúčných přípravách vojenských.

V.¹⁶ „*žeňme se*“ útokem na nepřítele. – „*budete se hnáti*“ = utíkati před nepřítelem, jsouce poraženi.

V.¹⁷ Prorok myslí na dobu, kdy Senacherib zaplaví svými pluky celé Judsko, a kdy zůstane toliko Jerusalema obležený. – Ten Jerusalema bude „*žerd*“ a „*vľajka*“ daleko široko viditelná na výstrahu.

prchati, dokud z vás nebude jakoby žerď na vrchu hory a jakoby vlajka na pahorku.¹⁸ Proto čeká Hospodin, aby se smiloval nad vámi, a proto se zdvihne, aby vám odpustil, neboť Bůh práva jest Hospodin, blaze všem, kteří doufají v něho.

¹⁹ Ano, lide sionský, bydlíci v Jerusalemě! Nikoliv! Nebudeš ustavičně plakati, jistojistě se smiluje nad tebou, na hlas tvého volání, hned jak je uslyší, odpoví ti.²⁰ A Pán dá vám chleba tísně a vody bídy; a neďá již, aby tvůj učitel od tebe odešel, ale tvé oči budou viděti ustavičně vychovatele tvého,²¹ a za sebou na své uši slyšeti budeš slovo napomínajícího: „Toť jest cesta, chodte po ní; a neuchylujte se ani napravo ani nalevo!“²² Za nečisté budeš mítí stříbrné plechy svých model, a zlaté povlaky svých sošek, rozmetáš je jako hnus krvotoké a řečneš jim: „Klidte se!“

²³ Dostane se deště výsevu tvému, kdekoliv jím zasiješ půdu. Chleboviny, úroda země, budou šťavnaté a tučné; v ten den beránek bude se pásti na tvém širém majetku.²⁴ Býci tvoji a oslátka, vzdělávající půdu, dobře smíšenou píci žrátí budou, na humně převátou.

²⁵ Na každé vysoké hoře a na každém vyvýšeném pahorku budou potoky, proudy vod v den velkého vraždění, kdy padnou věže.²⁶ Světlo měsíce bude jako světlo slunce, a světlo slunce bude sedmeronásobné jako světlo sedmera dnů v ten den, kdy obváže Hospodin zlámaninu lidu svého, a ránu, kterou ho zbil, mu vyléčí.

²⁷ Ejhle, velebnost Páně přichází z daleka, hněv jeho plane, těžko jej nésti, rty jeho plny jsou rozhořčení, a jazyk jeho jak oheň sžírající;²⁸ dech jeho jako dravý proud až po krk rozvodněný, aby národy zničil, a (jako) donucující uzda v čelistech národů.²⁹ Písně budete zpívat jako když světíte sváteční noc, a srdečně se radovati jako ten, kdo s píšťalou putuje, aby se dostal na horu Hospodinovu k Silnému Israelovu.³⁰ Hospodin dá slyšet velebný svůj hlas, a hrůzu ramene svého ukáže hrozivým hněvem, plamenem ohně sžírajícího, až bude bítí vichrem a krupobitím.³¹ Hlasu Hospodinova zděsí se Assur (jako) holí

V.¹⁸ „čeká“ = touží. – Bůh „práva“ – trestá hříšníky, odplácí spravedlivcům, na milost přijímá kajcníky. – Bůh „čeká“ na ty, kteří čekají (doufají) neb aspoň později čekati budou na něho.

V.¹⁹ Jerusalem za. Senacheriba r. 701 skutečně byl zachráněn. – Prorok velmi vhodně po hrozbách líčí laskavost Boží, aby duše, které hrůzou porazil, naději zase pozdvihl, nebo aby ti, kteří se nedají hrozbami a tresty ohnouti, dali se aspoň laskavostí a dobrotou přivábiti k víře v Boha. Prorok zkouší všechny cesty, aby získal duše.

V.²⁰ „tvůj učitel“ – proroci nebudou se skrývatí jako tehdy, kdy se jim nedostávalo porozumění, kdy bývali pronásledováni. – Takovým „vychovatelem“ ukázal se Isajáš za dob tísně, jak vypravují níže 37, 2. 6 n. 21 n.

V.²² Smlouva s pohany neobešla se bez pohanské bohoslužby. Ostatně, ačkoli Ezechiáš přísně modlářství potíral, snadno si představití, že i přes to tu a tam bujelo dále.

V.²⁴ Píce dobytčí bude na humně váta a třibena lopatou a vidlemi, aby byla jadrná. Bude do ní přimíšeno kyselých rostlin, které jsou takořka její „solí“.

V.²⁵ „v den velkého vraždění“, kdy bezbožní Judovci budou od Assyřanů pobiti. – „věže“ = opevnění judska mimo Jerusalem.

V.²⁶ Světlo je tu náznak štěstí. – Bůh rány svého lidu vyléčil, když“ mu po odchodu Senacheribově zase žehnal. Mnohem dokonaleji vyléčí Bůh své spravedlivce, kteří do smrti pevně, v něho byli doufali, až na konec dob mesiášských vstanou z mrtvých.

V.²⁷ n. popisuje Boha, přicházejícího na soud s Assyřany. – Velebnost Boží kreslena podobně také Ž 17, 95 n. – Bůh byl – zdálo se – daleko, ježto neztrстал, dlouho shovíval, nebylo viděti mraků bouře; přijde znenadání, jako když zčistajasna uhoří.

V.²⁸ „až po krk“ člověku jdoucí, – „aby národy ničil“ = aby třibil národy věječkou (lopatou) zkázy. – „donucující“ = ženoucí je neodvratně do záhuby.

V.²⁹ Zkáza nepřátel bude radostí vysvobozeného zbytku Judovců. – „sváteční noc“ = noc velikonoční, zejména první, kdy vyšli Israelité z egyptské robotárny. – O radostných poutech za zvuků hudby do Jerusalema srv. Ž 121. – „k Silnému“ = ke Skále. Srv. Dt 32, 4. 18. 37.

V.³⁰ Hospodin ukáže, jak dopadá rámě jeho. – „za bouře, lijavce a kamení krupobití“. – „hlas Hospodinův“ = hromy. – Podobně líčen jest Hospodin v Ž 17.

V.³¹ „Holí ho (Assura) bítí bude“ (Bůh).

jsa bit. ³² Údery holí budou dobře namířeny; budou dopadati na něho za zvuků bubnů a citar, v bojích obrovských porazí ho. ³³ Neboť dávno již jest připraveno Tofet, od krále jest připraveno, hluboké a široké. Potrava jeho – hojnost ohně a dříví; dech Hospodinův jako proud síry je zapaluje.

5. *Páté běda těm, kteří hledají pomoc v Egyptě (31–32, 20).*

Blaho Judska nelze čekat od Egypta (31, 1.–3.), nýbrž jen od Hospodina (31, 4.–9.). To blaho přinese království spravedlnosti, jež v Judsku zřízeno bude (32, 1.–8.). Prve však bude Judsko zpusťeno (32, 9.–14.). Co čeká spravedlivce za chráněné (32, 15.–20.).

HLAVA 31. – ¹ Běda těm, kteří chodí do Egypta o pomoc, kteří skládají naděje v koně, doufají v množství vozů a v počet veliký jezdců, ale nedůvěřují Svatému Izraelovu, Hospodina nehledají. ² A přece jest i on moudrý; přivede neštěstí a slova svého neodvolá; povstane proti domu zločinců a proti pomoci těch, kdo páší nepravost. ³ Vždyť jest Egypt člověk a ne Bůh, a jejich koně tělo a ne duch. Hospodin pokyne svou rukou, i svalí se pomocník a padne ten, jemuž pomáhal; oba zahynou spolu.

⁴ Neboť toto řekl mně Hospodin: Jako když lev řve, lvíče naci kořistí, a vyjde na něho mnoho pastýřů, hlasu jejich se nestrachuje, a množství jejich se neděsí: tak sestoupí Hospodin zástupů, aby bojoval na hoře Sion, na pahrbku jejím. ⁵ Jako poletující ptáci tak Hospodin zástupů hájit bude Jerusalema, uhájí a vysvobodí jej, ušetří a zachrání jej. ⁶ Vraťte se k tomu, od něhož tak hluboko jste odpadli, synové Izraelovi!

⁷ Neboť v ten den zahodí každý své stříbrné a zlaté modly, kterých nadělaly vám ruce vaše ke hříchu. ⁸ Assur padne mečem ne člověka, ne meč člověka ho pohltí, a ne před mečem bude prchat; a junáci jeho budou robotníky; ⁹ síla jeho strachem zhyne, a děsiti se budou přchající knížata jeho, řekl Hospodin, jenž oheň má na Sionu a pec v Jerusalemě.

HLAVA 32. – ¹ Ejhle, spravedlivě kralovati bude král, a knížata podle práva vlasti budou. ² Každý bude jako před větrem ukrytý a uschovaný před bouří, jako potoky vod za sucha, jako stín vysedlé skály na poušti. ³ Oči vidoucích nebudou zatemněny, a uši slyšících bedlivě budou pozorovati. ⁴ Mysl ukvapených naučí se rozvažovat, a jazyk blábolících

V. ³². Každý ten úder budou Judovci slaviti hudbou a tancem, ježto bude jim. vítězstvím.

V. ³³. „Tofet“ zde = místo, krajina tak ohavná, hrozná, veliké spáleniště, jako bývalo *Tofet na jihu Jerusalema*. – „*hluboké a široké*“, aby pojalo mnoho lidí. Sv. Jer. a latinští vykladatelé bezmála všichni vidí tu tresť věčné, které bezbožné stihnou v pekle. Aspoň tolik dlužno připustiti; že na tomto místě se již připravuje onen význam údolí Ben-Hinnom (gehenna), který vidíme v Novém zákoně jasně vyslovený.

Hl. 31. V. ². „*moudrý*“ a ví tedy, jakých prostředků má užiti, aby svůj národ proti nepříteli uhájil. – Boží *moudrost* je tu postavena proti *moudrosti státníků* judských, hledajících pomoc v Egyptě 5; 21; 29, 14. – „*nepravost páší*“ Egyptané svým modlářstvím. – „*dům zločinců*“ – Judovci, popsáni ve v. 1.

V. ³. „*pokyne*“ = vztáhne (hebr.).

V. ⁴. Jako lev hájí svou kořist, svůj majetek, neohroženě, tak i Bůh bude hájiti svůj národ, soustředěný za vpádu Assyřů v Jerusalemě. – Ovšem také zkořistí, co za dobré uzná – Judovce nemajíc! důvěry v Hospodina.

V. ⁷. „*V ten den*“, až Bůh bude trestati Judovce skrze Assyřany, vrátí se k němu tím, že se zřeknou modlářství.

V. ⁸. „*ne člověka*“, nýbrž mečem Božího anděla. Viz níže 37, 36. – „*ne meč člověka*“, ve který doufali státníci judští, smlouvající se s Egyptem.

V. ⁹. „*knížata jeho*“ hrůzou opustí své prapory. – „*oheň*“ = „*pec*“ = posvátná výheň na oltáři ve chrámě, kde Hospodin sídlí a kde mu přinášeji ustavičně oběti.

Hl. 32. V. ¹. „*král*“ Ezechias, až Senacherib odtáhne s nepořízenou od Jerusalema.

V. ². Vlasti bude dokonala *bezpečnost, mír, blahobyť*.

V. ³. Nebude *zaslepení* jako kdysi podle 29, 10.; 30, 10.

V. ⁴. „*blábolili*“ posměvači proroků. Srv. 28, 10.

cích mluvití bude rychle a zřetelně. ⁵ Nebude již slouti nešlechtný šlechtným, aniž podvodník bude nazýván vznešeným.

⁶ Neboť nešlechtný mluví věci nešlechtné, a mysl jeho se zabývá nepravostí, takže jedná pokrytecky, mluví k Hospodinovi lživě, hladu lačného neukájí a nápoj žíznivému odpírá. ⁷ Zbraně podvodníkovy jsou velmi zlé; neboť přemýšlí jen, jak by zničil chudého lživou řečí, i když chuďas právo své dokázal. ⁸ Ale šlechtný myslí jen na šlechtné věci, ten při tom, co šlechtno jest, stává. ⁹ Ženy lhostejné, vstaňte a slyšte hlas můj, dcery bezstarostné, popřejte sluchu mým řečem! ¹⁰ Do roka do dne znepokojeny budete, vy bezstarostné, neboť konec bude vinobraní, česání ovoce již nebude. ¹¹ Zděšete se, lhostejné, znepokojte se, bezstarostné! Svlechte se a rděte se, přepaste svá bedra. ¹² Bijte se do prsou pro rozkošné kraje, pro vinici úrodnou; ¹³ pro půdu lidu mého – trní a hloží na ní vzhází – tím více pro všechny domy veselosti v městě radostném! ¹⁴ Neboť palác jest opuštěn, hluk města zanikl, makavá tma na věky snáší se na jeskyně, radost divokých oslů pastvíska stád.

¹⁵ Až bude na nás s výšin vyelit duch, bude z pouště zahrada a zahrada za les bude pokládána; ¹⁶ na poušti bude bydlení právo, a spravedlnost v zahradě přebývatí. ¹⁷ Účinek spravedlnosti bude pokoj, a ovoce práva bude pokoj a bezpečí až na věky. ¹⁸ Lid můj sídliti bude v líbezném pokoji, ve stánku bezpečnosti a v dokonalém klidu. ¹⁹ Až pak budou kroupy padat při zániku lesa, a město až do prachu bude pokoreno: ²⁰ blaze vám, kteří sijete při všech vodách, že smíte volnost dáti noze býka i osla!

6. Šesté běda Assyřanům, kteří se provinili na lidu Božím (33,1.–24.)

Ten, který loupil, bude sám oloupen (1.–6.). Zpustošení Jerusalema obrátí se na hlavu pustošících (7.–12.). Podmínky nového štěstí (13.–16.). Království Hospodinovo na Sioně (17.–24.).

HLAVA 33. – ¹ Běda tobě, který loupíš, zdaž i ty sám nebudeš oloupen? A který potlačuješ, zdaž i sám nebudeš potlačen? Až budeš s loupěním hotov, oloupen budeš; až jsa unaven přestaneš potlačovati, potlačen budeš.

V. ⁵. „*nebude slouti šlechtným*“, váženým, nebudou mu svěřovány vlivné úřady atd. – Každý bude jmenován a za takového považován, jakým skutečně jest.

V. ⁶. „*Istivě*“= věci šílené.

V. ⁷. „*podvodník*“ (padouch) jmenován již ve v. 5.

V. ⁸. „*při šlechtném stává*“, snaží se uskutečnití je, a žádnou překážkou nedá se od své snahy odvrátiti.

V. ⁹. Prorok oslovuje své vrstevnice, které se dokonale spoléhaly na smlouvu Judska s Egyptem. Jako kdysi 3, 16 nn káral jejich přepych, tak jim nyní vytýká hříšnou bezstarostnost. – V. 9. jest obvyklý úvod k následující poučné básni.

V. ¹⁰. Prorok měl tuto řeč kolem r. 702. – „*Do roka do dne*“ znamená *přibližně* rok a něco dalšího času (několik dní nebo týdnů).

V. ¹¹ n. Prorok rozkazovacím způsobem předpovídá, co budou bezstarostné ženy činiti, až pohroma přijde; budou se souziti, chvěti a bolest svou všelijak dávatí najevo. Svlechte nádherná roucha, odložte šperky atd.

V. ¹⁴. Prorok myslí na města mimo Jerusalema a snad i na škody, které Jerusalemu z obléhání a dobývání nepřátelského vzejdou.

V. ¹⁵. Prorok líčí poměry, které nastanou, až Assyř otáhne, takže má spolu na myslí doby mesiášské, za kterých Duch svatý způsobí velikou změnu v lidstvu. – V té zahradě bude ovocných stromů tolik a tak vysokých, že bude po této stránce jako les. Srv. blahodárné účinky křesťanství na pohanství.

V. ¹⁶. „*na poušti*“, která je náznakem Boží kletby.

V. ¹⁷. naráží na onu nepravou *bezpečnost* ve v. 9. 11.

V. ¹⁹. „*les*“ jsou tu *Assyřští*. – „*město*“ Jerusalema obléhaný.

V. ²⁰. Kdo sijete při všech vodách, dosahuje tak veliké úrody, že mu není třeba, by pečlivě dobytek ke kolu přivazoval, aby se nepásl v osení. Prorok myslí na blaho, po odchodu Senacheribové a na štěstí v říši Mesiášově.

HL. 33. V. ¹. Prorok vyzývá spravedlnost Boží, aby Assyra, který tolik národů tak dlouho olupoval a tolik krajin zpustošil, za to vše přiměřeně potrestal; také hned předpovídá, že se tak stane. Tou předpovědí prorok

² Hospodine, buď nám milostiv, neboť v tebe doufáme; buď naším ramenem (každé) jítro, spásou naši v čas tísně!

³ Před hlasem anděla národové na útěk se dávají, před tvou vznešeností, jak se zdvihneš, rozprcháají se kmenové. ⁴ Sbíratí budete kořist jako sbírají kobylky, jako když jimi bývají naplněny jámy. ⁵ Vznešený jest Hospodin, neb přebývá na výsosti; plní Sion právem a spravedlností. ⁶ Bezpečné časy budeš mít; hojnost blaha, moudrost, vědu a bázeň před Hospodinem – to jest poklad tvůj!

⁷ Ejhle, kteří to vidí, křičí venku, poslové pokoje hořce nařikají. ⁸ Zpustlé jsou ulice, neviděti chodce, zrušena jest smlouva, stržena jsou města, lidé nemají ceny. ⁹ Kvílí a vadne země, bez naděje za své bere Liban, ze Saronu poušť se stala, opadal Basan i Karmel.

¹⁰ „Nyní povstanu,“ praví Hospodin, „nyní se zdvihnu, nyní se vzhopím.“ ¹¹ Počali jste seno, rodíte slámu, váš hněv jako oheň pohltí vás. ¹² Národové budou jako po spálení popel, jako sebrané trní ohněm spálení budou.

¹³ „Uslyší vzdálení, co jsem učinil, a poznají blízcí mou sílu. ¹⁴ Přestrašeni jsou na Sionu hříšníci, bázeň posedá pokrytce.“ Kdo z vás bude moci bydleti s ohněm šířajícím, kdo z vás bude moci bydleti s věčnými žáry? ¹⁵ Ten, kdo chodí v správnosti a mluví pravdu, kdo pohrdá ziskem z útisku, kdo odmítá jakýkoliv úplatek, kdo si zacpává uši, by neslyšel o vraždě, a své oči zavírá, by neměl záliby ve zlém. ¹⁶ Takový bude přebývat na výsostech, skalní pevnosti jsou jeho hrad; chléb mu bude dáván, voda mu nevyschne.

¹⁷ Oči tvé uzří krále v lesku jeho, budou patřiti na zemi široširou. ¹⁸ Mysl tvá vzpomínati bude časů hrůzy. Kde jest mudřec? Kde vykladač slov zákona? Kde učitel maličkých?

posiluje víru a naději zbožných Judovců, spolu pak děsí jejich bezbožné soukmenovce, buď v nich spasitelnou bázeň.

V. ². je modlitba, která vyvěrá z prorokova srdce a řine se na jazyk zbožných Judovců. – Prosbu mají Judovci opíratí o svou *naději*, kterou neskládali v modly ni. v pomoc lidskou (v Egypt), ale v *Hospodina!*

V. ³. Prorok vidí již výsledky té modlitby, plně důvěry (v. 2.).

V. ⁵. Z pohromy nepřátel vzejde sláva Bohu a blaho lidu, který v něho doufal. Vznešenost Boží vysvitá ze spravedlnosti, které bude na Sionu plno. – „*bázeň Boží!*“, t. j. cílý náboženský život, který jest počátek a zdroj moudrosti, je poklad největší. Ty bezpečné časy zavede Hospodin a nikoliv Egypt!

V. ⁷. „*Poslové!*“ judští, kteří byli posláni, aby s Assyřany jednali o mír, kteří viděli pohromu „*venku!*“, t. j. mimo Jerusalema, křičí a hořekují.

V. ⁸. „*smlouva!*“ = právo, místo něhož Assyřané zavedli násilí, „*města!*“ judska kromě Jerusalema. Assyř vraždí a odvádí do otroctví lidi v zástupech jako bezcenný brak.

V. ⁹. O *Saronu* viz Jos 19, 47. – O *Basanu*, pověstněm svými lesy a tučným dobyt看, viz Jos 13, 30. – Jak pustošili Assyřané *Libanon*, viz níže 37, 24.

V. ¹¹. Prorok oslovuje nepřítel. Sny Assyřských se zhatí. „*Vaše soptění jest oheň, který vás pohltí.*“

V. ¹². „*Národové!*“ ze kterých se skládá vojsko assyrské. – „*sebrané!*“ = vysekané.

V. ¹³. uvádí řeč Hospodinovu. – „*vzdálení!*“ pohané, „*blízcí!*“ = Judovci.

V. ¹⁴. V ohni Božích trestů zhynou také judští zatvrzelí hříšníci. Jen spravedlivci ten oheň přechkají, jim neublíží, mohou býti klidni.

V. ¹⁶. „*na výsostech!*“ = na místech bezpečných, nepříteli nepřístupných, jako jsou vysoké skály, na kterých bývaly stavěny pevnosti a hrady.

V. ¹⁷. Ezechiáš, který byl kdysi oblečen v žinici, odloží ji a obleče se zase v nádherné roucho královské, zasedne na trůn atd. – „*široširá země!*“ bude prosta nepřítel, který ji kdysi zaplavoval. Dokonaleji se splnila slova Isajášova v *Kristu a jeho říši*, v církvi.

V. ¹⁸. „*mudřec!*“, který radil ke smlouvě s Egyptem a všecku naději do ní skládal, buď zahynul, nebo se nyní kajícím hanbí. Totéž dlužno říci o lžiprorocích, kteří dokazovali, že smlouva s Egyptem nepřičí se zákonu Božímu, kteří chtěli býti „*učiteli!*“ lidu.

¹⁹ Národa nestydatého (již) neuvidíš, národa nesrozumitelné řeči, že bys nemohl rozumět i obratnosti jeho jazyka, v němž není žádného smyslu.

²⁰ Popatř na Sion, město našich svátků! Oči tvé uzří v Jerusalemě bezpečné sídlo, stánek, který nikterak nebude moci přenesen býti. Kolíky jeho nebudou vytaženy na věky, žádný jeho provazec se nepřetrhne. ²¹ Neboť tam jen se proslavovat bude Hospodin náš, tam jest místo řek, proudů široko rozložených, nepůjde po nich loď hnaná vesly, aniž popluje po nich velká loď válečná.

²² Neboť Hospodin jest soudce náš, Hospodin zákonodárce náš, Hospodin král náš, onť nás vysvobodí. ²³ Provozce tvé jsou uvolněny, a nedrží, že nemůžeš na svém stěžni vztýčiti vlajku. Tehdy dělena bude hojná kořist, i kulhaví budou kořistit. ²⁴ A neřekne žádný občan: „Jsem slab“; lid, který tam sídlit bude, zproštěn bude hříchu.

7. *Trest, který stihne hříšný svět (34, 1.–17.).*

Výzva k pozornosti (1.). Slabost nebes i země (2.–4.). Nevěrci budou vyvražďeni (5.–8.). Země jejich obrácena v poušť (9.–17.).

HLAVA 34. – ¹ Přistupte, národové, a slyšte! Kmenové, pozorujte! Nechat poslouchá země i s tím, co ji plní, okruh zemský a vše, co na něm vyrůstá! ² Neboť rozhněván jest Hospodin na všechny národy, roztrpčen jest na všecku válečnou moc jejich; dává je do klatby, vydává je na zabití. ³ Padlí jejich jsou povrženi, z mrtvol jejich vzchází puch, hory se rozplývají v krvi jejich. ⁴ Roztéká se všecko vojsko nebeské, nebesa se svinují jako kniha, a všecko vojsko jejich oprchává jako oprchává list s révy nebo s fíku.

⁵ Neboť opojil se na nebi meč můj, aj, na Edomskou zemi sestoupí, na národ mou klatbou stížený, k soudu. ⁶ Meč Hospodinův crčí krví, obalen je tukem, krví beráneků a kozlů, krví a tukem beranů, neboť Hospodin koná obět v Bosře, zabíjení veliké v zemi Edom. ⁷ Padají s nimi zubří, (padají) telata s býky, opojena jest země jejich krví, a půda jejich tukem crčí. ⁸ Bude totiž den Hospodinovy odvety, rok odplaty, kdy se dostane Sionu práva.

⁹ Potoky její budou obráceny ve smolu, prsí její v síru, a půda její bude hořící smolou. ¹⁰ Ani v noci ani ve dne neuhasne, věčně bude vystupovat její dým, od rodu do rodu zpuš-

V. ¹⁹. Assyřtina byla sice řeč hebrejštině příbuzná, avšak mimo Assyry byli ve vojště jejich národové, jejichž jazyk byl Judovcům venkoncem neznámý.

V. ²⁰. Na Sionu, v Jerusalemě byl jediný chrám, tam byla konána zákonitá bohoslužba, tam slavivali Judovci s radostí *své svátky*. Prorok popisuje blažený stav Jerusalema, až odtáhne Assyry, spolu však *líčí štěstí ve městě a v říši Boží*, t. j. v církvi Mesiášově.

V. ²¹. Prorok přirovnává Jerusalem (a církve Kristovu) ke městu na Nilu nebo na Eufratu, které jest obehnáno širokými příkopy, jež lze zavodnit, že k němu nepřítel nemá přístupu na *malých* ani na *velkých* lodích.

V. ²². „*náš*“, t. j. občanů jerusalemských.

V. ²³. přirovnává stav Jerusalema za tísně assyrské k loďi, které nelze užítí ku plavbě. Bůh však ji zachrání, že se jí dostane hojně kořisti.

Hl. 34. a 35. popisuje konečný osud *všeho*: kletbu bezbožných (hl. 34.) a štěstí spravedlivou (hl. 35.); proto vymývá prorok *všecko* k pozornosti.

V. ⁵. Edomci byli odvěci a zavili nepřátelé Judska. *Edomci* jsou tu *zástupci všech národů*, říši Boží *nepřátel-ských*, a co tu řečeno o nich, splní se také na všech nepřátelích církve Boží, ne-li dříve, aspoň na konci světa. – „*klatbou stížený*“ = na smrt odsouzený.

V. ⁹. „*její*“ země Edomské. – Básník bere si barvy z osudu Sodomy a Gomorrhly, která nebyla od Edomska daleko.

V. ¹⁰. Potoky smoly, prsí ze síry, půda. hořící smolou, věčný požár, to vše dostatečně samo sebou ukazuje, že prorok nepředpovídá osud a zpusťování Edomska, ale že takovým popisem kreslí, jak hrozný bude soud Boží a kterak do klatby hříchu a do trestu zahrnuty budou také věci stvořené.

těna bude, na věky věkův nebude, kdo by šel přes ni.¹¹ Zabere si ji pelikán a ježek, ibis a krkavec bydliti budou v ní, položena bude na ni míra pustoty a olovnice prázdnoty.

¹² Šlechticů jejich nebude tam, po králi budou toužebně volat, všechna knížata její budou v nic.¹³ Na domech jejich vzroste trní, kopřivy a bodláčí na hradech jejich, a bude přibýtkem šakalů a pastvinou pštrosů.¹⁴ Běsové potkávají se tam budou se strašidly, chlupáči na sebe budou pokřikovat, tam se uloží noční příšera, odpočinutí sobě tam najde.¹⁵ Tam bude doupeť míti ježek, živiti mladé, hrabati kolem, chovati je ve svém stínu; tam se shromáždí luňáci, druh ke druhu.

¹⁶ Hleďte pilně v knize Hospodinově, čtěte! (Ani) jedno z nich neschází, jedno druhého nebude pohřešovat; neboť co vychází z mých úst, On přikázal, a jeho duch – ten je shromáždil.¹⁷ On jim sám los vrhl, jeho ruka jim ten úděl vyměřila, až na věky tam domov mít budou, od rodu do rodu budou tam sídlit.

8. Blaho mesiášské (35).

HLAVA 35. – ¹ Veselit se bude neschůdná pustina, plesat a kvést bude poušť jak lilie.² Bujně pučeti se bude, plesat bude a jásat a výskat, nádhera Libanu bude jí dána, krása Karmelu i Saronu. Oniť uzří slávu Hospodinovu, krásu našeho Boha.³ Posilněte ruce skleslé, a kolena klesající utvrďte!⁴ Rcete malomyslným: Vzmuzte se a nebojte se!

Aj, Bůh váš odvetu konat bude, odplatí, Bůh sám přijde a spasí vás.⁵ Tehdy se otevrou oči slepých, i uši hluchých odemknou se.⁶ Tehdy poskočí chromý jak jelen, a rozvázán bude jazyk němých. Neboť na poušti vyprýstí se vody, a potoky na pustině.⁷ Země vyprahlá jezerem bude, a v žíznivé budou vyvěrat prameny. V peleších, kde prve sídlili šakalové, vzroste zelený rákos a sítí.

⁸ Bude tam také stezka, cesta, cestou svatou slouti bude; nepůjde po ní poskvrněný, ta bude vám cestou přímou, ani zpozdilci nezbloudí po ní.⁹ Lva tam nebude, šelma zlá ne-

V. ¹¹. počíná popisovati poušť, ve kterou se obrátí Edomsko, t. j. země nepřátel Božích.

V. ¹². O „knížatech“ Edomských srv. Gn 36. – „po králi“, který by se ujal vlády a zavedl pořádek a bezpečnost, „budou volati“, avšak nadarmo!

V. ¹³. „jejích“ – země Edomské.

V. ¹⁴. bývá překládán podle hebr.: „Divocí psi a kočky budou se tam potkávají.“ – „chlupáči“ (satyrové) jmenování již výše 13, 21. – „noční příšera“ jest příbuzná noční ďáblici, známé z assyrských klínopisů. Rabíni bájili o noční ďáblici, která úklady strojí dětem.

V. ¹⁶. Prorok vyzývá Judovce, aby četli v jeho knize a svým časem se přesvědčili, že se skutečně stalo, co tu předpověděl. Ježto Is uložil ve své knize „slovo Hospodinovo“, může ji právem nazvati „knihou Hospodinovou“. – „ani jedno“ ze zvířat výše jmenovaných.

V. ¹⁷. „los“ metalí Israelité také o území za dob Josuových, úděl pak rodům byl „vyměřován“ provazci. Tyto dva způsoby má tu Is na mysli.

Hl. 35. „Poušť“ bylo Judsko za dob assyrského vpádu; ta poušť bude pro Judovce, kteří si zachovali důvěru v Hospodina, obrácena znenadáni v ráj. – V plně míře splnila a splní se slova prorokova v lidu Božím *zákona Nového*. Z pouště pohanstva bude ráj církve Kristovy.

V. ³. Prorok těší a dodává důvěry těm, kteří v útrapách tehdejší doby chabli, jejichž kolena klesala. Netoliko *sami* mají se vzmužiti, ale vzpružiti také *jiné*.

V. ⁴. Bůh „přichází“, když pomáhá. – Nejdokonalejším způsobem „Bůh přišel“, když *se vtělil*, aby spasil, co bylo zahynulo.

V. ⁵. Příchod té doby naznačil a prohlásil Mesiáš, když pravil: „Jděte a zvěstujte Janovi, co jste slyšeli a viděli: slepi vidí, hlouši slyší . . .“ Mt 11, 4 n.

V. ⁸. líčí *svatost*, která zavládně. Každý, i ten, kdo býval kdysi hříšník, snadno a bezpečně uchová si svou svatost.

V. ⁹. líčí bezpečí lidu Božího.

vkročí na ni, ani vidět ji tam nebude. Chodit však budou (tam) vykoupení, ¹⁰ domů se vracet vysvobození od Hospodina, a přijdou na Sion s jásotem. Veselí věčné budou mít v tváři, radosti a veselí dojdou, za své vezme bolest a úpění.

9. Dějinný doslov k prvému dílu prorocství Isajášových: Vpád Senacheribův do Judska a vysvobození Jerusalema (hl 36 n = 4 Král hl 18, 13, 17.–19, 38.).

HLAVA 36. – ¹ Čtrnáctého léta krále Ezechiáše přitáhl Senacherib, král assyrský, proti (všem) hrazeným městům judským, a dobyl jich. ² I poslal král assyrský rabsaka z Lachise do Jerusalema ke králi Ezechiášovi s vojskem velikým, a zastavil se u potrubí hořejšího rybníka na cestě k poli valchářovu. ³ I vyšel k němu Eliakim, syn Helkiášův, správce domu a Sobna, písař, a Joahe, syn Asafův, kancléř. ⁴ I řekl jim rabsake: „Řcete Ezechiášovi: Toto praví král veliký, král assyrský: Jaká je to naděje, kterou doufáš? ⁵ Nebo na jaký plán neb moc se spoléháš hodlaje vzdorovati? V koho doufáš, žes odpadl ode mne? ⁶ Aj, doufáš v tu zlomenou třtinovou hůl, v Egypt, na kterou podepře-li se kdo, vnikne mu do ruky a probodne ji? Tak je farao, král egyptský, všem, kteří doufají v něho. ⁷ Jestli mi odpovíš: „V Hospodina, Boha svého doufáme,“ zdali to není ten, jehož výšiny i oltáře Ezechiáš odstranil a přikázal Judovi i Jerusalemu: „Před tímto oltářem klaněti se budete?“ ⁸ Nyní tedy vsaď se s pánem mým, králem assyrským: dám ti dva tisíce koní, a že nebudeš moci vydati ze sebe, kdo by na ně vsedli? ⁹ Kterak můžeš odolati knížeti jediného místa, jednomu z nejmenších služebníků pána mého? Či máš naději v Egypt, ve vozy a jezdecké? ¹⁰ Nuže, přitáhl jsem bez Hospodina do země této, abych ji zničil? Hospodin mi řekl: „Táhni na zemi tu, a znič ji!“ ¹¹ I řekl Eliakim (Sobna a Joahe) rabsakovi: „Mluv služebníkům svým řečí syrskou, však jí rozumíme, nemluv nám judsky, ježto slyší lid, který je na zdi.“ ¹² Rabsake jim řekl: „Poslal mne pán můj ku pánu tvému a k tobě, bych mluvil všechna tato slova, a ne spíše k mužstvu, které sedí na zdi, že budou (sice) jísti lejna svá a pítí moč svou s vámi?“ ¹³ A postaviv se rabsake volal hlasem velikým judsky: „Slyšte slova velekrále, krále assyrského! ¹⁴ Toto praví král: Ať vás neklame Ezechiáš! Nebo nebude moci vytrhnouti vás. ¹⁵ A nechať vám Ezechiáš nedodává důvěry v Hospodina, říká: „Jistě vysvobodí nás Hospodin, a nebude vydáno toto město do rukou krále assyrského!“ ¹⁶ Neposlušujte Ezechiáše! Nebo toto praví král assyrský: „Učiňte se mnou dobrou smlouvu, a vyjděte ke mně; i bude jísti každý z vinice své, a každý z fiku svého, a pítí každý vody z cisterny své, ¹⁷ dokud nepřijdu a nepřevedu vás do země, která jest jako země vaše, do země obilí a vína, do země chleba a vinic. ¹⁸ Nechať vás nemate Ezechiáš říká: Hospodin vysvobodí nás! Zda vysvobodili bohové národy, každý svou zemi z ruky krále assyrského? ¹⁹ Kde je bůh Ematu a Arfadu? Kde je Bůh Sefarvaimu? Zda vysvobodili Samař z ruky mé? ²⁰ Který ze všech bohů zemí těchto vysvobodil zemi svou z ruky mé, aby (také) Hospodin mohl vysvoboditi Jerusalem z moci mé? ²¹ I mlčeli a neodpověděli

V. ¹⁰. „domů se vracet“ budou zajatci, které Hospodin ze zajetí vysvobodí. – Jako v Edomsku nepřátelé Boží podrobeni jsou největší bídě na věky, tak občané sionští, přátelé Boží požívají věčné radosti a slávy.

Hl. 36. Is předpověděl tolikráté již od hl. 7. a opět od hl. 28. počínaje vpád Assyřanů; pochopitelně, že na konec svých řečí položil dějepisnou zprávu o tom, kterak se řečená prorocství o assyrské záplavě splnila. Možno však mítí za to, že Is napsal tyto dvě hlavy *teprve na sklonku svého života (po r. 690), když své životní dílo pořádal v jeden celek.*

V. ⁷. „klaněti se“ = oběti podávati. – Ezechiáš odstraňoval protizákonně svatyně a oltáře, tím však Bohu se nezaprotivil, nýbrž naopak zavděčil se mu (4 Král 18, 4; 2 Par 29, 18.).

V. ⁸. Židé jezdců neměli (31, 1.), kdežto Assyřané právě tímto druhem vojska vynikali (5, 28.).

V. ¹⁶. „dobrou smlouvu“ = mír. – „vyjděte ke mně“ = vzdejte se.

V. ²⁰. Tato potupa jest *ovoce zpupného srdce Assyrova*, o němž výše 10, 12.

V. ²¹. To mlčení jest důkaz, že nebyly řeči Isajášovy, povzbuzující k neochvějné důvěře v Boha, nadarmo.

mu slova. Nebo jim byl rozkázal král řka: „Neodpovídejte mu!“²² I přišel Eliakim, syn Helkiášův, správce domu, Sobna, písař, a Joahe, syn Asafův, kancléř, k Ezechiášovi, majíce roucha roztržená, a oznámili mu slova rabsakova.

HLAVA 37. –¹ Když to uslyšel král Ezechiáš, roztrhl roucha svá, a zahaliv se do žínice vešel do domu Hospodinova.² Poslal také Eliakima, správce domu, Sobnu, písaře, a starší z kněží, oblečené v žínice, ku proroku Isajáši, synu Amosovu,³ a ti mu řekli: „Toto praví Ezechiáš: Den trápení, trestu a potupy je den tento; nebo přišli synové až ku porodu, ale není síly k porodu.“⁴ Snad si nějak všimne Hospodin, Bůh tvůj, slov rabsaka, ježž poslal král assyrský, pán jeho, by rouhal se Bohu živému a haněl řečmi, které slyšel Hospodin, Bůh tvůj; vykonej tedy modlitbu za ostatek (lidu), který ještě zbývá.“

⁵ Když tedy přišli služebníci krále Ezechiáše k Isajášovi,⁶ Isajáš jim řekl: „Toto povíte pánu svému: Takto mluví Hospodin: Neboj se těch řečí, které jsi slyšel, jimiž rouhali se mi služebníci krále assyrského.“⁷ Hle, já mu dám ducha, že uslyše novinu vrátí se do své země, a učiním, že padne mečem ve své zemi.“

⁸ I navrátil se rabsake a zastal krále assyrského, an dobývá Lobny; byltě slyšel, že odtrhl od Lachise.

⁹ Když pak uslyšel (Senacherib) o Tarakovi, králi etiopském, ani pravili: „Vytáhl, aby bojoval proti tobě,“ když to uslyšel, poslal (opět) posly k Ezechiášovi, řka: ¹⁰ „Toto rcete Ezechiášovi, králi judskému: Ať neošálí tě bůh tvůj, v něhož doufáš, říkáje: Nebude dán Jerusalemu do ruky krále assyrského.“¹¹ Aj, ty jsi slyšel všechno, co učinili králové assyrští všem zemím, které vyvrátili; a ty budeš moci vyvážnouti?¹² Zda vysvobodili bohové národů ty, jež pohubili otcové moji, Gozan, Haran, Resef, obyvatelstvo Edenu, které bylo v Talassaru?¹³ Kde je král Ematu, král Arfadu, a král města Šefarvaimu, Any a Avy?“

¹⁴ Když tedy vzal Ezechiáš list z ruky poslův, a přečetl jej, šel nahoru do domu Hospodinova, rozvinul jej Ezechiáš před Hospodinem,¹⁵ a modlil se Ezechiáš k Hospodinu, řka: ¹⁶ „Hospodine zástupů, Bože Israelův, který sídlíš nad cheruby, ty jediný jsi Bůh všech království země, tys učinil nebe i zemi.“¹⁷ Nakloniž, Hospodine, ucho své a slyš! Otevři, Hospodine, oči své, a viz! Slyš všechna slova Senacheribova, která vzkázal, aby se rouhal Bohu živému.¹⁸ Ano, tak jest, Hospodine, zpusťošili králové assyrští země a krajiny jejich;¹⁹ a uvrhli bohy jejich do ohně – neboť nebyli (to) bohové, ale dílo rukou lidských, dřevo a kámen – a zahladili je.²⁰ Nyní však, Hospodine, Bože náš, vysvobod' nás z ruky jeho; ať poznají všechna království země, že ty, Hospodine, jediný jsi (Bůh)!“

V.²² Ezechiášovi poslové měli dvě příčiny, aby se vrátili k pánu svému s roztrženým rouchem: bolest, že rabsake se rouhal Jahvovi, a bolest, že poselstvu jest vrátit se s nepořízenou.

Hl. 37. V.³ „den trápení“ našeho, „trestu“ Božího, „potupy“ nepřátel (Jer). – Není síly, ježto pomoc lidská, kterou hledali a na kterou se spoléhali, selhala.

V.⁴ O těch „zbytcích“ mluvil často Is výše 1, 9; 10, 20.–22. – Král chtěl Boha usmířiti, chtěl však také k milosrdenství pohnouti toho, o němž věděl, že jest prostředník a orodovník mezi Bohem a lidem.

V.⁹ Ti poslové dostali od svého pána list, který měli Ezechjášovi odevzdati (srv. v. 14).

V.¹⁴ Ten čin má veliký význam, jako by řekl: O tvou věc tu jde, tvé jméno je tupeno, to jest nejhrubší rouhání tobě, ty je potrestej!

V.¹⁶ Hospodin zástupů nebeských má v moci také vojska pozemská. – Bůh, který se zavázal tolikráte sliby Israelovi, že aspoň zbytky jeho zachrání, nemůže býti nevěrným. – Ježto v Jerusalemě „sídlí nad cheruby“, nedopustí, aby Jerusalemu, chrám, dostal se do rukou sverfepých pohanů. Ti cherubové připomínají ono vojsko nebeských duchů, kterými Bůh vykonává záměry své prozřetelnosti. Jahve, Bůh Israelův, jest jediný pravý Bůh proti všem bohům, o kterých mluvil rabsake.

V.²⁰ Jde o čest Hospodinovu! – Jako assyrský zábor pohanských říší byl svědectvím, že jejich domnělí bohové nic nejsou, tak osvobození Jerusalema, tvého města, Hospodine, dokáže a ukáže všemu světu, že ty jediný jsi Bůh na nebi i na zemi (Sv. Cyril alex.).

²¹ I vzkázal Isajáš, syn Amosův, Ezechiášovi: „Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Zač jsi mne prosil stran Senacheriba, krále assyrského – ²² o tom Hospodin promluvil toto slovo:

<p>Pohrdá tebou a posmívá se tobě za tvými zády hlavou pokyvuje ²³ Koho jsi potupil a komu ses rouhal? Proti komu jsi vysoko pozdvihl oči své? ²⁴ Sluhy svými zhaněl jsi Hospodina. vyjel já jsem na vrcholy horské, zpodtínal jsem vysoké jeho cedry, Pronikl jsem na jeho až konec, ²⁵ Já jsem vykopával a pak pil jsem vysušil jsem chodidly svých nohou ²⁶ „Zdali slyšíš? Od pradávných časů Od starých dob připravoval jsem to, by zničeny byly pahorky ohrazené, ²⁷ jejich obyvatelstvo vysílené trávně na poli by se podobalo, rostlině na střeše, která vadne dřívě ²⁸ Jak sedáš, sem tam chodíš, cestu tvou znám ²⁹ Když jsi proti mně se vztekal, proto vstrčím kroužek do tvých chřipí, a nazpět odvedu tě zase cestou,</p>	<p>panenská dcera sionská, dcera jerusalemská. Proti komu jsi mluvil? Proti Svatému Israelovu! mysle si: „S množstvím svých vozů na vrchy Libanonu, jakož i výběrné jedle. v houštinu lesů jeho. vody (cizozemské); všecky proudy příkopů.“ chtěl jsem to učiniti. teď jsem způsobil to: opevněná města, by se chvělo a hanbilo, zeleni na pastviskách, nežli může dorůst.</p> <p>i třeštění tvé proti mně. zrupnost tvá došla mých uší udidlo do tvých pysků, po které jsi přišel."</p>
---	--

³⁰ Tobě pak (Ezechiáši) toto bude znamením
Jez letos, co se samo rodí,
druhý rok pak požívej jablek;
třetí rok však sejte a žněte,
štěpujte vinice, jezte z nich plody!
³¹ Co zbude z Judova lidu, zapustí
kořen dolů a plod vydá vzhůru.
³² Vyjdoutě z Jerusalema zbytky,
zachránění s hory Sion;
horlivost Pána vojsk to učiní."

³³ Pročež toto praví Hospodin o králi assyrském: „Nevejde do města tohoto, nevstřelí do něho šíp, štít ho neobklíčí, násep ho neoběpne! ³⁴ Cestou, kterou přišel, se vrátí, avšak do města tohoto nevejde– [dí Hospodin]. ³⁵ Záchranným štítem jsem tomuto městu pro mne a pro mého sluhu Davida."

V. ²². Jerusalem, Sion sluje „*pannou*“, ježto nepřítel dosud se jí nezmocnil, jí nezneuctil.

V. ²³. O Svatém Israelovu srv. 6, 3.

V. ²⁴. n. Ten, který takové věci vykonal, aby nedobyl Jerusalema?

V. ²⁹. Srv. 10, 7. 12. – Hodný trest zrupné mysli; ten, který myslel, že jest nadčlověkem, byl svržen ve stav němého zvířete (Sanchez).

V. ³⁰ srv. s 4 Král 19, 29. – Jak již tam vyloženo, Is chce říci, že brzy nastanou zase pravidelné časy. – Assyřané žeň jednoho roku zabrali. Druhého roku vzrostlo sice něco z obilí při žni utroušeného, avšak toho nemohli Judovci použítí na chleba, nýbrž *na osev*; třetí rok mohli již vedle osevu zrní semlíti na chleba.

V. ³⁵. „*pro Davida*“ – pro sliby, Davidovi dané, které nemohou zůstatí nesplněny.

³⁶ Tedy vyšel anděl Hospodinův a porazil v ležení assyrském sto osmdesát pět tisíců. Když ráno vstali, viděli samé mrtvolky. ³⁷ I odtrhl, odešel, vrátil se Senaerib, král assyrský, a zůstal v Ninive. ³⁸ Když pak (jednou) klaněl se ve chrámě Nesrochově bohu svému, Adramelech a Sarasar, synové jeho zabili ho mečem, a utekli do Armenie. I stal se králem Ásarhaddon; syn jeho, místo něho.

DÍL DRUHÝ (38–66).

Útěšná proroctví příštím zajatcům babylonským.

Dějinný úvod: Ezechiášova nemoc a uzdravení (38). Poselství z Babylonu (39).

HLAVA 38. – ¹ V těch dnech roznemohl se Ezechiáš až k smrti; i přišel k němu prorok Isajáš, syn Amosův, a řekl mu: „Toto praví Hospodin Bůh: Poříd' o svém domě, neboť zemřeš a nebudeš živ.“ ² Ezechiáš však obrátil tvář svou ke stěně a modlil se k Hospodinu řka: ³ „Prosím, Hospodine, rozpomeň se přece, že jsem chodil před tebou věrně a se srdcem celým, a co je libé před tebou, že jsem činil!“ A plakal Ezechiáš pláčem velikým.

⁴ I oslovil Hospodin Isajáše a řekl: ⁵ „Jdi a rci Ezechiášovi: Toto praví Hospodin, Bůh Davida, otce tvého: Slyšel jsem modlitbu tvou, a viděl jsem slzy tvé; hle, já přidám ke dnům tvým patnácté let; ⁶ a z ruky krále assyrského vysvobodím tebe i toto město, a budu je chrániti. ⁷ Toto pak budeš míti znamení od Hospodina, že učiní Hospodin věc tuto, kterou řekl: ⁸ „Aj, já navrátím stín po čárkách, po kterých sešel na slunečných hodinách Achazových, zpátkem o deset čárek.“ I navrátilo se slunce o deset čárek po stupních, po kterých bylo sešlo.

Píseň prosby (38, 10.–16.) a díky (17.–20.) krále Ezechiáše za zdraví.

⁹ Zápisek Ezechiáše, krále judského, když byl stonal a ozdravěl po nemoci své.

V. ³⁶. Splnilo se, co předpovídal Is. Když Bůh nebo neviditelný tvor činí něco, co lze smysly chápati, říká Písmo, že „*vychází*“.

V. ³⁸. Ten, který povrhoval pravým Bohem, byl zabit ve svatyni svého nepravého božstva; nezahynul mečem andělovým jako jiní, ale vraždou synů. Z památek assyrských vyplývá, že Asarhaddon, nástupce Senaeribův, nastoupil r. 680. Zemřel tedy Senaerib r. 681. – Bylo-li Isajášovi r. 737., kdy nastoupil prorocký úřad (Srv. 6, 1.) 30 roků, bylo mu při smrti Senaeribově 87 roků, mohl tedy ještě v. 38. připsali sám. Byl-li již mrtev, byl sem v. 38. napsán později, buď od Isajášova žáka, nebo snad i ze 4 Král, 19, 37., aby bylo zřejmo, že proroctví jeho, vyslovené výše ve v. 7., se skutečně splnilo. Svaté město, t. j. Sion či Jerusalems, může býti předobraz církve Kristovy a pravějšího Sionu, který kdysi, ba bezmála pořád nepřátelé pravdy obléhají . . . najavše si moci a dynastie světa, což jim našeptává . . . Senaerib. t. j. satan . . . Když tedy nepřátelé pravdy slibují čest a pokoj, jako tu zločinný rabsake, nebo když hrozí nebezpečí a boje, dlužno k Bohu přistupovati a na pomoc vyšší toliko se spoléhali. Stačí totiž nebeská přemocná pravice tak k tomu, aby zachováni byli, kteří krácejí správně, jako k tomu, aby zahynuli, kdož se protíví . . . Osvobodí válkou Sion, vpravdě svatý a neposkvrněný, t. j. církev, které brány pekelné nepřemohou (Sv. Cyril alex.).

Hl. 38. a 39. vypravující, za kterých okolností bylo zajetí babylonské předpověděno, připravují čtenáře na hl. 40–66, ve kterých prorok mluví o vysvobození z tohoto zajetí, jež bylo počátkem a náznakem vysvobození (vykoupení) mesiášského.

V. ² n. Obrátil se ke stěně, aby se odtrhl od svého okolí, jež by ho mohlo vytrhovati, a připoutal mysl svou jedině k Bohu.

V. ⁸. Toto „*znamení*“ na stínoměru mělo posílit důvěru královi, že budou další sliby mu dané splněny, a dokázati, že Is je prorok pravý (Dt 18, 22.)

¹⁰ Řekl jsem: Prostřed života svého mám jíti? U bran věčnosti postrádat ostatku let svých? ¹¹ Řekl jsem: Nemám zít Pána Boha v zemi živých? Nemám vídat již člověka v sidle ticha?

¹² Věk můj mi svinují, stěhují jako stan kočovný. Život jak tkadlec mám navíjet, – řežou mi osnovu.

¹³ Dnes, v noci konec mi učiní; doufat smím do rána. Jako lev tak drtí všechny mé kosti. [Dnes, v noci konec mi učiní.] ¹⁴ Jak mládě vlašťovčí cvrlikám, vrkám jak holub. Zrak mi mdlí zdviháním, Pane, jsem znásilněn, zastaň se mne! ¹⁵ Co říci? A co mi odpoví, když to sám učinil? Všecka svá léta mu vzpomenu v hořkosti duše své. ¹⁶ Proto-li, Pane, má člověk žít, k tomu-li život můj? Chceš-li trestati mě, zase mě obživ!

¹⁷ Ejhle, ve zdraví změnil se hořkost má přehořká! Tys tedy vytrhl duši mou z propasti zhouby, zahodils za svá záda všechny mé hříchy. ¹⁸ Neb tě podsvětí neslaví, aniž smrt chválí tě; kdož padají v hrob, na tvou milost nečekají. ¹⁹ Živý, živý, ten tě ctí, jakož i já dnes; otec synům tvou věrnost vypravuje. ²⁰ Pán mi dá zdraví, i budeme písně své zpívat

V. ¹⁰–¹⁶. je prosba krále nemocného, v. 17.–20. dík jeho za slíbené zdraví. (Možno také celou píseň pokládati za modlitbu prosebnou, vyřinulou z duše, jejíž tělo churavělo.)

V. ¹⁰. „*prostrěd*“, v poledne žítí, ve věku mužném, a nemám tedy dosíci vyššího věku, jakého mnozí a hříšníci docházejí? Králi byly tehdy 44 roky. Je to vzdech člověka, jemuž hrozí předčasná smrt, který lpí ještě na životě, který horoucně přeje si žítí dále. – „*postrádati*“ a pohřešovati s bolem, že nebylo mu dopřáno žítí déle. Předčasná smrt byla Ezechiášovi trpká zejména proto, že bývala pokládána za trest lidí bezbožných, kdežto Ezechiáš vynasazoval se žítí bohobojně, jak vysvětá z v. 3. – O „*branách věčnosti*“ srv. Job 38, 37.; Ž 9, 15.; 106, 18.

V. ¹². Kočovník snadno a rychle „*vytrhá*“ koly ze země, „*odkryje*“ stan Svůj a se svinutým stanem stěhuje se jinam. „*věk*“ = život můj, ke kterému jsem se narodil. Člověk jest tkadlec: na stavu má navinutou osnovu života; do té vetkává útek, a hotový výrobek navíjí na kolo. Člověk, který dosáhne pravidelného věku, dodělá osnovu svého života do konce, nenechá žádných tršání útkem neprotkaných. Tak měl tkát i Ezechiáš. Předčasná smrt však mu odstřihuje od vratidla osnovu nedokončenou, takže mu zbude u jeho kusu mnoho tršání, t. j. roku neprožitých a plánů nedokončených.

V. ¹³. Ezechiáš cítí již ledový dech smrti. Zitrka sotva se dožije, „*drtí mě*“ a do rána *zdrti* – nemoc, smrt, Bůh.

V. ¹⁴. „*cvrlikám*“, pipám, pískám, pištím = běduji, lkám. – Ezechiáš tolikrát a tak dlouho již zdvihal plačtivě oči k nebesům o pomoc, že se jnež kalí, únavou mdlí. „*zastaň se*“ mne, u soudu zaruč se za mne proti smrti, která již již na mne sahá. *Smrt ho „znásilňuje“*

V. ¹⁵. Co lepšího může činiti, nežli s hořkostí připomínati Bohu utrpení dosavadního života, který byl přece zasvěcen skutkům zbožnosti, za které Bůh sliboval dlouhý a blažený život na zemi. Kterak se splní ty sliby Boží, umře-li nyní předčasnou smrtí, štěstí slibovaného neokusiv?

V. ¹⁶. Může tkvítí smysl a účel života v tom, že člověk se rodí, aby, zbožně živ jsa, mnoho trpěl a na konec umřel předčasnou smrtí, stanovenou hříšníkům za trest? Ezechjáš přijímá z rukou Božích nemoc za trest, ale prosí, aby nebyl trestán *smrtí*, která činí konec pozemskému životu, prve nežli může dojiti člověk na zemi odměny za své dobré činy.

V. ¹⁷. možno porozumětí, představíme-li si, že Isajáš právě přinesl králi zprávu, že ho Bůh uzdraví. Král s pevnou důvěrou ve slovo Boží opakuje si s myslí vzrušenou a vděčnou, co mu Isajáš oznámil. – „*Za sebe zahoditi*“ – zapomnití, nedbati na něco. – Výše dovolával se král *milosrdenství* Božioho poukazem na svou *zbožnost*, tu zdůrazňuje to *milosrdenství* poukazem na svou hříšnost, „*propast*“ zhouby = podsvětí, šeol.

V. ¹⁸. Ezechiáš má za to, že Bůh mu popřál další léta proto, aby v nich Boha slavil způsobem, jakým zemřelí tak činiti již nemohou. – Nemohou také čekali na projevy Boží přízně jako činí pozemšťané, kteří za ně vděčně Bohu děkují.

V. ¹⁹. „*věrnost*“, která plní, co slibuje pro tento život, jako jest četné potomstvo a pod. Otec, vypravující synům o léto vlastnosti, slaví Boha a děti své k oslavě Boží vybízí, což v podsvětí již nebude mu lze činiti. Srv. Dt 32, 7.

V. ²⁰. „*písně zpívat*“ s doprovodem na hudební nástroje. Myslí na *bohoslužebný* zpěv a hudbu. Církev užívá velmi vhodné této Ezechiášovy písně v hodinkách za mrtvé. *Vzdechy* trpícího krále klade takofka do úst duši v očistci a slovy Ezechjášových *díků* připomíná věřícím, že třeba dobře činiti, dokud čas jest, ježto smrtí přestává doba zásluh a počíná se čas odměny za to, co si člověk na zemi zasloužil dobrými skutky a dobrým příkladem, jakým jiné vzdělával.

všecky dny života svého v domě Páně.

²¹ I přikázal Isajáš, aby vzali hruď fíků a přiložili ji na ránu, aby uzdraven byl. ²² I řekl Ezechiáš: „Jaké znamení bude, že budu moci jít nahoru do domu Hospodinova?“

HLAVA 39. – ¹ Toho času poslal Merodach-Baladan, syn Baladanův, král babylonský, list a dary Ezechiášovi; neboť byl slyšel, že nemocen byv ozdravěl. ² Ezechiáš se radoval z nich, a ukázal jim klenotnici, stříbro, zlato, vonidla, také masti nejlepší jakosti, i všecku zbrojnici svou, a vše, co bylo lze nalézt v pokladech jeho; nebylo, čeho by jim nebyl ukázal Ezechiáš v domě svém a v celé říši své.

³ Tu však přišel Isajáš prorok ke králi Ezechiášovi a řekl mu: „Co pravili muži tito? A odkud přišli k tobě?“ Ezechiáš odpověděl: „Ze země daleké přišli ke mně, z Babylona.“ ⁴ A řekl: „Co viděli v domě tvém?“ Ezechiáš odvětil: „Vše, cokoli je v domě mém, viděli; nic není v pokladech mých, čeho bych jim nebyl ukázal.“ ⁵ Řekl tedy Isajáš Ezechiášovi: „Slyš slovo Hospodina zástupů: ⁶ Hle, přijdou dni, kdy bude odneseno vše, co je v domě tvém, a co nachovali otcové tvoji až do tohoto dne, do Babylonu: nezůstane (z toho) nic,“ praví Hospodin. – ⁷ A ze synů tvých, kteří vzejdou z tebe, které zplodíš, vezmou a stanou se komorníky při dvoru krále babylonského. ⁸ I řekl Ezechiáš Isajášovi: „Dobrá jest řeč Hospodinova, kterou jsi pronesl;“ a dodal: „budiž jen trvalý pokoj za dnů mých!“

První řada řečí: Israel bude vysvobozen ze zajetí babylonského (40–48).

1. Řeč první: Přítští svoboda Israelova jest pevný úrdek Boží (40).

Spása Israelova je slíbena (1.–5.). Vše se mění, ale Hospodin jest nezměnitelný (6.–8.). Hospodin si odvede své stádečko domů (9.–11.). Hospodin je Bůh nevyzpytatelný (12.–17.) a všemohoucí a věčný, proto dlužno v něho doufat (18.–31.).

HLAVA 40. – ¹ „Těšte, těšte můj národ,“ praví Bůh váš. ² „Mluvte k srdci Jerusalema, volejte k němu! Jeť skončena robota jeho, jeť odčiněn hřích jeho, vzaltě dvojnásob z ruky mé za všecky viny své.“

³ Hlas volá: „Na poušti připravte cestu Pánu, srovnejte stezky našemu Bohu! ⁴ Každé údolí zvýšeno budiž a každá hora i pahorek snížen! Co je kde křivého, srovnáno budiž,

HI. 39. V. ². Smlouvy králů s cizími dvory kárali již dávno proroci. Pokladnice Ezechiášovy byly plné, ježto dosud nebyl zapravil Senacheribovi poplatku, u kterém se zmiňuje 4 Král 18, 15 n.

V. ³. Čím *vzdálenější* byla země, ze které poslové přišli, tím větší byla pozornost Ezechiášovi věnována, tím větší pokušení, aby se pyšnil.

V. ⁷. Kterak se toto proroctví splnilo, viz 4 Král 24 n; Dan 1, 3 n. 6.

HI. 40. V. ¹. Isajáš častěji předpovídal, že *Assyřané pokoří* sice lid Boží, ale že Bůh zase národ svůj *vzkřísí*. 39, 6 n. předpověděl *Is porobu babylonskou*; s obdobou lze čekat, že bude nyní líčiti vysvobození z poroby této. Prorok skutečně zalétá v duchu mezi babylonské zajatce, ponořuje se do jejich života a *vyzývá proroky*, kteří budou s vyhnanci v zajetí žít, aby své soukmenovce *těšili* slovem Božím, které slibuje vysvobození: „*Těšte, těšte* ...“ Tím dává *základní tón* k celé druhé části knihy svých proroctví.

V. ². Kdo domlouvá truchlícímu, kdo jest chlácholivý těšitel, o tom pravivá Písmo, že *mluví k srdci*. – „*volati*“ mají, důrazně připomínati, co praví dále. „*Jerusalem*“ = obyvatelstvo Jerusalema, které jest nyní v zajetí babylonském, které však brzy již se vrátí domů.

V. ³. Zejména na Východě, kde věnována cestám veřejným nepatrná péče, bývá cesta spravována aspoň tehdy, kdy má. se bráti po ní panovník. Každá překážka, veliká moc politická Babylonu i bída zajatců judských, které nedovolovaly návratu, bude odstraněna. – Má-li býti panovníku připravena cesta, dlužno prve, aby poslové s náležitou mocí byli vysláni, kteří by vládní rozkaz ohlásili („*Hlas volá*“) a *provedli*. – Ve smyslu mesiášském byl tento „*hlas volajícího na poušti*“ – předchůdce Páně Jan Křt.

hrboly buďtež plochou cestou! ⁵ Ať se ukáže velebnost Páně, každý, kdo tělo má, ať to vidí! Vždyť ústa Páně mluvila.

⁶ Hlas řekl: „Volej!“ I řekl jsem: „Co mám volati?“ „Vše, co má tělo, jest jako tráva; a všechna sláva jeho jak polní květ. ⁷ Usychá tráva a oprchává květ, když dech Hospodinův ovane jej. Ano, tráva jest lid. ⁸ Usychá tráva a oprchává květ, slovo však našeho Boha zůstává na věky.

⁹ Vystup na vysokou horu ty, jenž blahou zvěst přinášíš Sionu, vydávej silný, vysoký hlas ty, jenž blahou zvěst přinášíš Jerusalemu! Vydávej, neboj se, rci městům judským: „Ejhle, Bůh vás!“ ¹⁰ Aj, Pán Bůh přichází v síle, rámě jeho má vládu; aj, mzda jeho s ním a dílo jeho jest přeci ním. ¹¹ Jak pastýř stádo své pase, ramenem beránky sbírá, do klína je zdvíná, kojící sám nosí.

¹² Kdo změřil hrstí vody, a vážil nebesa dlaní, kdo vzal do tří prstů tíži země, kdo zvážil na váze hory a pahrbky na závaží? ¹³ Kdo pomohl duchu Hospodinovu, neb kdo mu rádcem byl, jemu cos oznámil? ¹⁴ S kým se radil, by poučil se, aby jej učil stezce správnosti, kdo se sdílel s ním o vědění, a cestu moudrosti mu ukázal? ¹⁵ Aj, národové jak krůpěj na okovu, a jako prach na závaží jsou před ním; aj, ostrovy jako drobný prášek! ¹⁶ Ani Liban nestačí na zátop, a zvěř jeho nestačí za žertvu. ¹⁷ Všichni národové jako by nebyli, tak jsou před ním, a za nic a prázdnotu je cení.

V. ⁵. Jako se jevila „*vlebnost Hospodinova*“ cestou z Egypta do Palest., jako mrak, národ předcházející, byl mu ochráncem proti nepřátelům (Ex 14, 20.; 40, 36.), tak ukáže se „*vlebnost Hospodinova*“ na cestě z Babylonu do Jerusalema, a to *všemu světu*. Veškerému lidstvu zjevila se „vlebnost Hospodinova“ zejména vykupitelským dílem Mesiášovým. Dílo Mesiášovo jest netoliko království Boží v náboženské společnosti, ale *i v srdcích lidských*, která měla (a mají) také přiměřeným způsobem připravit se na příchod tohoto království a jeho panovníka, na Mesiáše – vymýtit hřích (hrbol, pahorek.) a doplnit chybějící ctnosti (údolí), zejména *pokoru a důvěru* v Boha, v jeho slovo. – „*Vždyť ústa Hospodinova mluvila*“ jest pečeť, která tvrdíva správnost podaných výroků prorockých, jako již 1, 20.; 21, 17.; 22, 25.

V. ⁶. Is slyší zase hlas, který ho vybízí, aby kázal (= „*Volej*“). Prorok aby dodal důvěry v nezměnitelné slovo Boží, slibující vysvobození, poukazuje na vrátkost a pomíjejcnost všelické moci lidské, tedy i okázalosti babylonské. – O rostlině vadnoucí, obraze prchavosti lidské síly a slávy, srv. Is 37, 27.; 51, 12.; 4 Král 19, 26. a j. Všecka sláva – polní tráva.

V. ⁷. „*dech Hospodinův*“ = vítr žhoucí. – „*lid*“ = lidstvo vůbec.

V. ⁸. „*slovo Boha*“, slibující vykopení ze zajetí.

V. ⁹. „*Jerusalem*“ = „*Sion*“ ležící v sutinách; „*města judská*“ pobořená. – Prorok oslovuje posly, kteří přinesou radostnou zprávu do Palestiny, že Pán přivede svůj národ ze zajetí. Vyzývá je, by vystoupili „*na horu*“, odkud je bude daleko široko viděti a slyšeti, a tam ať volají plným hrdlem svou „*radostnou zvěst*“ (evangelium).

V. ¹⁰ n. „*rameni*“ Hospodinovu přičítá bible velečiny Boží při vysvobození národa z Egypta. – „*dílo*“ – bývá překládáno buď „*odveta*“ nepřátelům nebo „*odměna*“ spravedlivým. Podle toho přichází Pán jakožto nejvyšší odměnitel, aby dal spravedlivcům „*mzdu*“ a bezbožníkům za jejich „*dílo*“ *trest*.

V. ¹². vrací se k vv. 6.–8. – chce dodatí zajatcům důvěry v moc Boží, která dovede splnit, co slíbila. – „*vody*“ – moře. – „*tři prsty*“ = špetka.

V. ¹³ n. Bůh, nejvyšší moudrý tvůrce a správce světa, který na nikom nezávisí, ví, kdy a kterak vyvede svůj národ ze zajetí. Nikdo nemůže plány jeho zkrátit.

V. ¹⁵. Jakou cenu má krůpěj, která zbyla na okovu, takovou cenu mají národové i velící, jako na př. Babyloně, před Hospodinem. Nemohou se mu protiviti v jeho záměrech, a protiví-li se přece, Bůh má dosti síly, aby je – odstranil jakožto překážku své prozřetelnosti. – „*prach na závaží*“, který nemá žádného účinku na miskou, že není ani třeba, by jej vážící setřel.

V. ¹⁶. Bůh jest bytost tak velebná, že mu nemůže býti podána přiměřená oběť; ani kdyby celý Libanon byl obrovským oltářem, na kterém by podána byla v oběť všechna jeho zvěř v ohni, udržovaném dřívím všech jeho lesů!

¹⁸ Ke komu tedy chcete připodobnit Boha, aneb k čemu ho přirovnati? ¹⁹ Zdalíž modlu neslévá slevač, zda zlatník ji nepotahuje zlatem a stříbrník stříbrnými plechy? ²⁰ Dovedný umělec vybírá si pevné, nehnijící dřevo, a hledá, jak nehybně postavit sochu.

²¹ Nevíte? Neslyšeli jste o tom? Nebylo vám to řečeno od počátku? Nepoznali jste základů země? ²² Ten trůní nad klenbou země, jejíž obyvatelé jsou mu jako kobylinky; ten roztáhl jako nic nebesa, rozprostřel je jak obytný stan. ²³ Ten velmože obrací v niveč, a vládce světa v nic přivádí. ²⁴ Prve než zasazen, nebo zaset, prve než kořeny zapustil kmen jejich: náhle zavane na ně, i uschnou, a vichor jak stéblo zanese je.

²⁵ Ke komu mne chcete připodobnit, ke komu přirovnat? praví Svatý.

²⁶ Zdvihněte k výšinám své oči, a vizte, kdo je stvořil, kdo vyvádí sčítané vojsko jejich, kdo je všechny jménem volá, pro množství síly a veliké moci jeho ani jediná neschází! ²⁷ Proč říkáš, Jakobe, proč mluvíš, Israeli: „Co mne potkává, skryto jest Hospodinu, a Bohu mému právo mé ušlo.“

²⁸ Nevíš, neb neslyšel jsi o tom? Věrný Bůh jest Hospodin, který stvořil končiny země; nezemdlí, aniž se unavuje, aniž lze vystihnout moudrost jeho. ²⁹ Je ten, který znavenému sílu dává, a bezmocnému hojně zdatnosti a moci. ³⁰ Ať mdlí mládež a znavuje se, junáci slabostí ať padají, ³¹ ti, kteří doufají v Hospodina, nabývají sil nových a nových, dostávají křídla jak orlí, běží a nemdlí, jdou bez únavy.

2. Řeč druhá: Hospodin budoucno předpovídá a pořádá (41).

Bůh vyzývá národy k veřejnému soudu o své moci předvídat, předpovídat a řídití budoucí věci (1.). Bůh vzbudí vítězného vojevůdce (Cyra), který bude postrachem světa (2.–7.). Israeli nebude třeba se děsiti, ježto Hospodin je s ním (8.–10.). Hospodin pomůže Israelovi, by zvítězil nad svými nepřáteli (11.–14.). Bůh pomůže mu ku blahu (15.–20.). Bůh vyzývá opět pohany, by soudili mezi ním a svými modlami, kdo z obou těchto stran je vševědoucí a všemohoucí a tedy pravý Bůh: Hospodin anebo modly? (21.–29.)

HLAVA 41. – ¹ Pozor mějte na mne, ostrované, a národové sbírejte své síly; přistupte a pak mluvte; sejděme se k společnému soudu! ² Kdo vzbudil od východu „spravedlivé-

V. ¹⁸. Prorok upozorňuje, že odepřítí Hospodinovi důvěru jest hřích proti jeho velebnosti. Tím větší, klade-li kdo důvěru v nicotné modly. – „*náklad*“ na modlu *kovovou*, zlatem pobitou, bývá pro méně zámožného veliký, proto takový spokojí se s modlou dřevěnou, jen když pevně stojí, nekolísá se nebo snad dokonce nepadá.

V. ²¹. O velebnosti Boží mohli se Israelité přesvědčiti *rozumem i zjevením*, z knihy přírody i z knih posvátných, jejichž obsah býval ústním podáním z pokolení „od počátku“ národa, t. j. od *časů arciotců*, přenášen. – „*základů země*“ – kdo a jak zemi založil.

V. ²². „*klenba*“ nad zemí se proucí, jsou nebesa. – „*jako nic*“ – jako *jemná opona* z floru, tylu, nebo pod. látky.

V. ²⁴. Stačí slabý pokyn Boží, *znázorněný tu zavanutím* neb ovanutím *větru*.

V. ²⁵. opakuje otázku v. 18. Bůh je bytost ve svatosti nejvýše vznešená. Nemá sobě rovna. Kdo v Boha nedůvěřuje, popírá jeho vznešenost, představuje si ho jako malomocného člověka. „*Svatý*“ nemůže nespílniti, co slíbil; nevěrnost byla by i proti svatosti.

V. ²⁷. Bůh, který spravuje nebeské hvězdy, řídí také osudy národů; ten, který ví o každé hvězdě, ví také o národu israelském, o jeho stavu v zajetí.

V. ³⁰ n. I když největší *síly přirozené* chabnou, nechabne věřící, doufající v Boha, kterého sílí *nadpřirozená pomoc* (milost) *Boží*.

HL 41. V. ¹. Bůh vybízí pohany *k soudnímu roku*. Stranou jednu budiž Hospodin Bůh Israelův, stranou druhou buď těž modly, bohové pohanských národů. Rozhodčími soudci ať jsou pohané sami, ať rozhodnou, kdo je pravý Bůh. Důkazem, že Hospodin je pravý Bůh, jest jeho *vševědoucnost*, která předpověděla dílo Cyrovo, kladežto modly nemohly nic takového předvídati, neřku-li předpovídati. Na tento v. 1. navazuje níže teprve v. 21. – „*ostrované*“ – obyvatelé *ostrovů*, a *pobřeží*; ježto ,si staří představovali zemi jako ostrov, možno říci, že „*ostrované*“ jsou tu všichni národové země. – „*sbírejte své síly*“, abyste neohrožené u soudu mluvili.

V. ². „*spravedlivý*“ je tu Cyrus. „Spravedlivým“ slove proto, že řízením Božím dopomohl Judovcům k jejich „*právu*“, které jim dávaly sliby Boží, že budou ze zajetí propuštěni.

ho"; povolal ho, aby šel za ním? Kdo mu dává národy, poddává krále, vydává je jako prach jeho mečí, jak zaváté stéblo luku jeho? ³ Žene je, (sám) táhna zachovalý, že není vidět cesty po nohách jeho. ⁴ Kdo to dělá, kdo to činí? Kdo volá rody od počátku? Já, Hospodin, první, já, jenž i poslední jsem.

⁵ Vidí to ostrované i bojí se, končiny země žasnou, sblížíjí se a shromažďují. ⁶ Druh druhu pomoc poskytuje, a praví sousedu svému: „Zmuž se!“ ⁷ Kovář, kladivem bijící, povzbuzuje kovotepce toho času říka: „Sletována je dobře,“ a upevňuje ji hřebíky, aby se nemohla hýbat.

⁸ Ty však, Israeli, můj služebníče, Jakobe, kterého jsem vyvolil si, símě Abrahama přítele mého, ⁹ v němž jsem uchopil tě od končin země, z dálných jejích koutů jsem povolal tě, a řekl tobě: „Služebník můj jsi ty, vyvolil jsem tě, nepohrdnuv tebou, – ¹⁰ neboj se, neboť já jsem s tebou, neviklej se, neboť já jsem Bůh tvůj, posiluji tebe a pomáhám tobě, drží tě pravice mého „spravedlivého“.

¹¹ Aj, hanbit a styděti se budou všichni, kdož bojují proti tobě; budou jako by nebyli, zahynou lidé. kteří tě napadají. ¹² Hledati budeš jich a nenalezneš těch, kteří bouří se proti tobě; budou jako by nebyli, v niveč se obrátí lidé válcící proti tobě.

¹³ Neboť já Hospodin jsem Bůh tvůj, který tě drží za ruku, a říká tobě: Nestrachuj se, jáť – pomáhám tobě! ¹⁴ Neboj se, červíčku (můj) Jakobe, Israeli, (můj) broučku! Já pomohu tobě, dí Hospodin, spasitel tvůj, Svatý Israelův. ¹⁵ Já tě učiním mlatebným vozem, novým, majícím troudcí zuby; mlátiti budeš hory a zdrtíš je, pahorky obracet budeš v prach. ¹⁶ Převěješ je a vítr je zavěje, vichřice rozpráší je: ty však plesati budeš v Hospodinu, ve Svatém Israelově se honosit.

¹⁷ Chudí hledají marně vody, jazyk nuzných vysychá žízní. Já, Hospodin, vyslyším je, já, Bůh Israelův, jich neopustím. ¹⁸ Otevru na strmých pahorcích řeky, a uprostřed polí prameny; obrátím poušť v jezera vod, a zemi vyprahlou v prýstící vody. ¹⁹ Dávat budu v poušti růsti cedrům, akáciím, myrtám a olivovým stromům, štípit budu v pustinách cypřiše, jilmy a spolu i jedle, ²⁰ by viděli, poznali a povážili, aby spolu porozuměli, že ruka Hospodinova to udělala, že Svatý Israelův to učinil.

V. ³. Cyrus obtíže cesty nebude cítit, aniž jaké únavy slabosti lidské.

V. ⁴. „rody“ = pokolení lidstva. Kdežto pokolení přichází a pokolení odchází, Hospodin zůstává a zůstane týž ustavičně.

V. ⁵. „to“ dílo Cyrovo, t. j. dílo Boží. – Podrobněji to dílo bude vypsáno níže 45, 1.–6., 13; 46, 11. „ostrované“ jako výše ve v. 1. Celý svět se děsí vítězství Cyrových, národové se radí, jak zachovati svou samostatnost proti němu, scházejí se a spolčují se na obranu (v. 6.). Dávají také dělati nové strážce svých krbů i říši – *modly* (v. 7.).

V. ⁸. n. uvádí důvody, pro které přísluší Judovcům právo na Boží ochranu. Kdysi Bůh se nazval Bohem Abrahama, Isáka a Jakoba (Ex 3, 15.). „Jakob“, „Israel“ jsou nejčestnější jména národa. – Bůh vyvolil si Abrahama za otce národa, se kterým má veliké úmysly, nedokončil by svého díla, kdyby dal Judovcům, potomkům Abrahamovým, zahynouti. – „končiny země“ jest chaldské město *Ur*, kde kdysi Abraham sídlil.

V. ¹⁰. Pětí důvody posiluje Bůh důvěru Judovců. *Cyrus* bývá právem pokládán za *předobraz Mesiáše* a co tu řečeno ve smyslu slovném o *onom*, bývá rozuměno ve smyslu předobrazném o *tomto*.

V. ¹¹. n. Nepřátelé Israelovi zahynou. – „kdož bojují“ = „kdož jsou zaniceni“ zčásti. – „hledati budeš jich“, aby ses proti nim zabezpečil.

V. ¹⁴. Národ v zajetí *deptaný*, ponížený jest jako *červík*, *brouček*, lezoucí po zemi. – „spasitel“, t. j. příbuzný, který jest povinen chrániti a případně pomstíti svého spřízněnce.

V. ¹⁷. „Chudí“ Israelité v zajetí marně se namáhají zbaviti se své bída palčivé.

V. ¹⁸. Bůh bude poskytovat *nápadně* lidu svému vše, čeho potřebuje, měrou nejhojnější.

V. ¹⁹. Vrchol blaha, které tu prorok líčí, dostaví se dokonale za *dob mesiášských*. Z toho všeho bude zřejmo, že láska Boží zázračně pečuje o svůj lid.

²¹ Předneste svou spornou věc, dí Hospodin, přineste modly své, praví král Jakobův.
²² Necht přijdou a řeknou nám, co bude; předešlá (proroctví), která to byla, oznamte, i budeme pozorovat, bychom zvěděli, zdali se splní; co má přijíti, ukažte nám! ²³ Oznamte, co přijíti má přistě, ať poznáme, že bohové jste vy. Čiňte, co můžete dobrého nebo zlého, i budeme rokovat a spolu uvidíme! ²⁴ Hle, vy nejste nic a práce vaše je nicka; ohavník jest, kdo si vyvolil vás!

²⁵ Já (však) vzbudil jsem od severu – od východu slupce přišel ten, jenž moje jméno vzývá, i deptá mocnáře jako bláto, jako hrnčíř po hlině šlape. ²⁶ Kdo (z vás) to zvěstoval od počátku, bychom to věděli, a od začátku, bychom říci mohli: „Ty máš pravdu!“? Nebylo hlasatele, nebylo věštce, nikdo neslyšel vašich řečí. ²⁷ První (jsem já byl, jenž) Sionu řekl: „Tu jsou,“ (já) jsem dal Jerusalemu hlasatele blaha. ²⁸ I hleděl jsem, a nebyl z těchto nikdo, kdo by poradil a jsa tázán odpověděl. ²⁹ Aj, všichni jsou v nepravu, práce jejich je nicka, prázdný vítr jsou sochy jejich.

3. Třetí řeč: Mesiáš služebníkem Hospodinovým, prostředníkem Izraelovým a světlem pohanů (42, 1.–43, 13.).

Mesiáš, učitel národů (42, 1.–4.), světlo pohanů a divotvůrce (42, 5.–9.). Píseň díky za vykoupení (42, 10.–12.). Mesiáš, Boží bojovník (42, 13.–17.). Zaslepenost Božího lidu (42, 18.–23.). Řeč Hospodinova, kterou těší právě Israelity (43, 1.–8.). Pohané jsou svědky Hospodinovy vševědouce (43, 9.–13.).

HLAVA 42. – ¹ Ejhle, služebník můj, příjemný mně, vyvolený můj, zalíbil jsem si v něm; dal jsem ducha svého na něho, aby pravdu národům přinesl. ² Nekřičí, nedbá stranicky osob, aniž je slyšeti hlas jeho venku. ³ Třtiny nalomené nedolomí, a knotu doutnajícího nedohasí; věrně bude pronášet pravdu. ⁴ Nebude smutný, zmalátnělý, dokud nezaloží na zemi pravdy, zákona svého, na nějž ostrovy čekají.

V. ²². mluví o dvou druzích proroctví: 1. o *proroctvích „prvních“*, předešlých, *starých*, 2. o *nových* (= „co bude“ = „co má přijíti“ = „co přijíti má přistě“ (v. 20.)). Modly, aby dokázaly, že jsou bohové, mají se vykázati buď proroctvími staršími, *která se již splnila*, nebo mají předpověděti věci nové a Hospodin jest ochoten vyčkat, splní-li se nové předpovědi. Kterými „*starými*“ proroctvími, již splněnými, může se vykázati Hospodin, o tom poučuje v. 25.–28.

V. ²⁴. O lživosti, obojakosti a temnu věštb pohanských srv. výše úvod na str. 257.–259.

V. ²⁵. „od východu“ (z Persie) pocházel a přišel *Cyrus*. Přišel do Babylonie „od severu“, t. j. z *Medie*, které se byl zmocnil, když porazil Astyaga. *Cyrus* „*vzýval jméno*“ Hospodinovo (Jahve) ve vyhláске, kterou dovolil Judovcům návrat do vlasti.

V. ²⁶. „z vás“ z *model*. – „od počátku“ = „od začátku“ = dlouhou dobu dříve nežli se předpovědi splnila. Hospodin mluví vítězně, ježto jen jemu přísluší „*pravda*“, že předvídal a předpověděl, co se stane a co se stalo za dlouhou později. Hospodin měl své „*hlasatele*“, jejichž „*řeči*“ – t. j. pravá proroctví, *bylo*, „*slyšeti*“.

V. ²⁷. „*Tu jsou*“ hlasatelé blaha.

V. ²⁸. „*hleděl jsem*“ – ohlížel jsem se, hledal jsem. – „z těchto“ *model*, bohů pohanských.

V. ²⁹. „*jsou v nepravu*“ = prohrávají při.

HL. 42. V. 1.–7. obsahuje *první* píseň o „*služebníkovi Jahvově*“ (Hospodinově). *Druhá* píseň jest níže v 49, 1.–9a.; *třetí* v 50, 4.–9.; *čtvrtá* v 52, 13.–53. 12. – „*Služebníkem Hospodinovým*“ sluje zejména *Mojžíš* (Nm 12. 7.) a *David* (2Sam 7, 8.; Is 20, 3.). Také *příštího krále – Mesiáše* jmenuje Hospodin častěji jm. „*služebníkem*“. Jest přirazeno viděti ve „*služebníku Hospodinově*“ jedince, *osobu*, pokud není dokázáno, že jest označeno tím slovem zosobněné množství, národ israelický.

V. ³. Služebník Hospodinův bude s velikou *mírností* a pečlivou šetrností konati své dílo: slabé posilovati, nemocné léčiti atd. Srv. 50, 4. – Nebude slabými, hříšníky pohrdati (jako činili později farizeové) a život duchovní v nich uhašeti, ale každou jiskřičku doutnající bude se snažiti vzkřísiti a zachovati. – „*Třtiny nedolomiti* atd.“ jest rčení příslovečné, vyslovující pečlivou *šetrnost*. – „*pravdu*“ jako výše ve v. 1. – Určitě mluveno, je to *evangelium Kristovo*.

V. ⁴. S. H. nedá se ve své snaze odstrašiti žádnou překážkou, bude pracovati neúnavně, vytrvale, vítězně. – Ta „*pravda*“ – toť nový „*zákon*“, na který pohanstvo („*ostrovy*“) se těší.

⁵ Toto praví Hospodin Bůh, jenž stvořil nebe a roztáhl je, upevnil zemi s tím, co na ní roste, který život dává lidem na ní, a dech těm, kteří chodí po ní: ⁶ „Já, Hospodin, povolal jsem tě k spravedlnosti, vzal jsem tě za ruku a zachoval jsem tebe. A učinil jsem tebe prostředníkem, smlouvy lidu a světlem národům, ⁷ abys otevřel oči slepých, abys vyvedl vězně ze žaláře, a z věznic ty, kteří sedí ve tmách.

⁸ Já jsem Hospodin, to jest mé jméno; cti své jinému nedám, nedám chvály své modlám. ⁹ Co bylo prve (předpověděno) hle, splnilo se; já i nové věci oznamuji; prve než počnou, ať o nich slyšíte!“

¹⁰ Zpívejte Hospodinu novou píseň, chválu jeho od končin země; plavci na moři se vším, čeho je plno, ostrovy a obyvatelé jejich. ¹¹ Ať jása poušť a osady na ní, vesnice stanové, v nichž Kedar bydlí; zpívejte chvály obyvatelé skal, s vrcholů hor radostně volejte! ¹² Vzdávejte Hospodinovi slávu, a chválu jeho pohanům zvěstujte! ¹³ Hospodin vychází jako hrdina, jak válečník budí (v sobě) chuť k boji; počíná válečný křik a volá ukazuje svým nepřátelům sílu: ¹⁴ „Byl jsem ticho dosud, mlčel jsem, byl jsem trpělivý; jak žena k porodu pracující křičím, supám a (spolu) soptím. ¹⁵ Činím, že pustnou hory i pahorky, všecka zeleň jejich že vadne; obracím veletoky v suchou zemi, a jezera vysušuji. ¹⁶ Provázím slepé po cestě, které, neznali, po stezkách neznámých vedu je, obracím tmu před nimi v světlo, a hrboly v rovné plochy. Tyto věci činím pro ně a neopouštím jich. ¹⁷ Zpět se obrací s velkou hanbou ti, kteří doufali v modly, kteří sochám říkali: „Vy jste bohové naši!“

¹⁸ Hluší, poslouchejte, slepí, prohlédněte, ať vidíte! ¹⁹ Kdo je slepý, leč služebník můj, a kdo hluchý, leč ten, k němuž posly jsem poslal? Kdo je slepý, leč ten, který prodán jest, kdo je slepý, leč služebník Hospodinův? ²⁰ Mnoho vida, nemáš toho dbáti? maje sluch

V. ⁵. Bůh, který stvořil nebe a zemi, který obé ustavičně zachovává, má moc, aby splnil, na čem byl se ustanovil a co slibuje.

V. ⁶. „*ke spravedlnosti*“, t. j. aby zavedl řád Bohem ustanovený, právo a spravedlnost v nejširším slova významu. Aby tomu povolání dostal, bude ho Pán podporovali, jak byl i Cyrovi slíbil výše 41, 3.; 45, 2. Jako povolal Cyra (41, 2.), tak „*povolal*“ i svého služebníka. – „*prostředníkem*“, který smlouvy Boží s národem učiněnou, hříchy lidu porušenou, *obnoví a zdokonalí*.

V. ⁷. vykládá podrobněji, v čem bude záležeti ona „*smlouva*“, případně ono „*světlo*“.

V. ⁸. Srv. 41, 25.–29. Pohané, klanějící se modlám, brali Hospodinu čest, jemu jedinému příslušnou. Toho Věčný (Jahve) nestrpí; služebník jeho, až pohany osvítí, vrátí Hospodinu bohopoctu, kterou mu i pohané jsou povinni prokazovati. To bude Hospodinovo vítězství nad modlami. Bůh jest povinen sám sobě, své velebnosti, aby splnil, co o *služebníku* svém byl slíbil.

V. ¹⁰. Prorok si představuje zajatec babylonské, vysvobozené Cyrem, představuje si v budoucnu vysvobozené lidstvo Kristem, a již předem všem těm osvobozenecům klade do úst *radostný zpěv díků*. Bude to zpěv vítězství Hospodinova nad modlami (v. 8.).

V. ¹³–¹⁷. líčí *přítomným časem budoucnost*, jako by již nyní vše se odehrávalo.

V. ¹³. Když má Bůh vykonati nějaké *veliké dílo*, praví se, že „*vychází*“. (Srv. Mich 1, 3.; Is 36, 21.)

V. ¹⁴. Hospodin *třemi slovy* vyjadřuje, že dosud nechával národ svůj v pohanské porobě, jako by se o něj nestaral. *Třemi slovy* zase Hospodin vyjadřuje vnitřní sílu, která ho pudí, aby zasáhl.

V. ¹⁵. líčí vítězství Hospodinovo a děsnou porážku nepřátel jeho.

V. ¹⁶. „*slepým*“ byl národ israelský.

V. ¹⁹. „*služebník*“ Hospodinův je tu pojem *hromadný*; je to *národ israelský*, zejména jeho část *pohansky smýšlející*. Býti služebníkem Hospodinovým bylo pro Israele největší cti. On však byl *služebníkem*, ke slovům pána svého *hluchým*, k pokynům jeho „*slepým*“! Ten služebník měl zvláštní poslání, měl býti „poslem Hospodinovým“, který měl zvěstovati jeho pravdu pohanům. – Trest národa jest již *zpečetěn* – již jest „*prodán*“ jako otrok pohanům do poroby.

otevřený, nemáš slyšet? ²¹ Hospodinovi se zlíbilo posvětit ho, aby zvelebil a proslavil zákon" ²² Týž však lid jest oloupen a pohuben, mládež jeho v okovech je všecka, ve věznicích schování jsou, na lup jsou, a není, kdo by je vytrhl, na rozchvat, a není, kdo by řekl: „Navrať!" ²³ Kdo z vás věnuje pozornost tomu, bedlivě poslouchá pro budoucí časy?

²⁴ Kdo vydal na pospas Jakoba, kdo Israele zhoubcům? Zdali ne Hospodin, proti němuž jsme zhřešili, po jehož cestách nechtěli choditi, a jehož zákona neposlouchali? ²⁵ I vylil na něj prudkost svého hněvu a silnou válku, obklopil jej ohněm, ale nezmoudřel; a zapálil jej, ale nenabyl rozumu.

HLAVA 43. – ¹ „Avšak nyní“ – takto mluví Hospodin, stvořitel tvůj, Jakobe, tvůrce tvůj, Israeli, – „neboj se, neboť vykoupil jsem tebe; nazval jsem tě tvým jménem: „Můj jsi ty.“ ² Když půjdeš vodami, budu s tebou, nebo řekami, nepřikryjí tě; když budeš choditi v ohni, nespálíš se, plamen nebude hořeti na tobě. ³ „Neboť já jsem Hospodin, Bůh tvůj, Svätý Israelův, spasitel tvůj. Dal jsem výkupným Egypt, Etiopsko a Sabu za tebe. ⁴ Proto, že jsi mi drahý, ctihodný, a že tě miluji, národy dám za tebe, lidi za tvůj život. ⁵ Neboj se, neboť já jsem s tebou; od východu přivedu potomstvo tvé, od západu shromáždím tě. ⁶ Řeknu severní straně: „Vydej!“ a jižní: „Nezabraňuj!“ „Přines syny mé z daleka, dcery mé od končin země! ⁷ Každého, kdo se jmenuje podle mne – k slávě své jsem stvořil, způsobil a učinil ho.“

⁸ Vyved ven lid slepý, ač přece oči má, a hluchý, ač přece uši má! ⁹ Všichni národové ať se sejdou, ať se shromáždí kmenové! Kdo z vás oznámil tyto věci, a co nejprv bude, dal nám slyšet? Necht' vystaví svědky a dáme jim za právo, ať je slyšíme a řekneme: „Opravdu!“ ¹⁰ Vy jste svědkové moji, dí Hospodin, a můj služebník, jehož jsem vyvolil, aby to poznali a ve mne věřili, a přesvědčili se, že já jsem jediný. Předě mnou nebyl učiněn Bůh žádný, aniž po mně jaký bude. ¹¹ Já jsem, já, Hospodin, a není kromě mne spasitele. ¹² Já jsem to zvěštoval a spasil, oznámil jsem to, kdy jste neměli (ještě) modly; vy jste svědkové moji, praví Hospodin, ¹³ a já Bůh jsem; od počátku jsem jím! Není, kdo by z ruky mé vytrhnout mohl; budu jednat, a kdo odvrátí to?

V. ²¹. Hospodin pověřil národ israelský vznešeným, *posvátným* (= „posvětil ho“) úkolem, rozšířiti znalost „zákona“, t. j. zjevení, jehož se mu dostalo, mezi pohany, a tím jej „zvelebiti a proslaviti“ – on však nedbal svého *svätého* povolání, a proto uvalil na sebe osud, vypsany dále ve v. 22.

V. ²². Prorok líčí zajetí babylonské, jeho vrstevníkům však bylo velmi snadno vzpomenouti si při těchto slovech osudu, který stihl obyvatele říše severní – *zajetí assyrského*. – „Navrať chrámové nádoby, přikázal Hospodin teprve později Cyrovi, králi perskému, jak vypravuje Esdr 1, 7.

Hl. 43. Prorok, vylíživ tresty (42, 22. 24.), líčí jejich spasitelný účinek a štěstí zbylých věrných, Hospodinu oddaných. Zastrášiv mysle hrozbami, těší a vábí je nyní sliby, aby dokonale přilnuli k Hospodinu.

V. ³. Možno, že jsou tu Egyptané, Etiopané (Kušané) a Sabané jmenování náznačně místo velikých vzdálených říší a národů vůbec. Hospodin dá za svůj národ Peršanům náhradou četné národy, třeba Egypt atd.

V. ⁴. srv. s Řím 11, 17. 28.

V. ⁷. „který se jmenuje podle mne“ = „služebník Hospodinův“, a jím také jest.

V. ⁸. počíná vyvozovati z prorocoty o dílu Cyrově důkaz, že ten, který je předpověděl, jest pravý Bůh, jako bylo dokazováno již výše 41, 22.; 42, 9.

V. ¹⁰. „Vý“ – národ israelský jest svědkem Bohu, že předpověděl Cyrovo dílo a že se již částečně splnilo; že se částečně splnilo, dosvědčí Cyrus sám (= „můj služebník, jehož jsem vyvolil“).

V. ¹¹. „Hospodin“ – Bůh věčný, před nímž Boha jiného nebylo aniž po něm bude.

4. Čtvrtá řeč: Israel bude vysvobozen ze zajetí a dostane se mu Ducha sv. (43, 14.–44, 5.).

Hospodin rozčeří národy, aby národ jeho mohl se vrátit do vlasti ze zajetí babylonského (43, 14.–21.). Bude to čin pouhé milosti Boží (43, 22.–28.). Bůh vylíje na svůj lid Ducha svatého; co bude v něm působiti. (44, 1.–5.).

¹⁴ Toto praví Hospodin, vykupitel váš, Svätý Israelův: Pro vás pošlu do Babylona, a strhnu všechny závozy, i Chaldy, hrdé na své lodě, ¹⁵ já Hospodin, váš Svätý, stvořitel Israele, král váš. ¹⁶ Toto praví Hospodin, který učinil cestu mořem, vodami prudkými stezku, ¹⁷ který vyvedl vozy i koně, vojsko a junáky; spolu zesnuli, aniž kdy vstanou, zhaslí jako knot, jenž dohořel. ¹⁸ Nevzpomínejte věci minulých, nedbejte, co se dávno stalo! ¹⁹ Aj, já činím věci nové, teď již vzházejí, jistě je zpozorujete: učiním poušti cestu, a na pustiné řeky. ²⁰ Slavit mne bude divoká zvěř, šakalové a pštroši, že jsem dal na poušti vody, řeky na pustiné, abych dal nápoj lidu svému, vyvolenci svému. ²¹ Tento lid jsem stvořil sobě, chválu mou bude hlásat.

²² (Neboť) nevolals ty, Jakobe, na mne, nepracovals o mne, Israeli. ²³ Nepodávals mi berana, zápalnou obět svou, žertvami krvavými jsi mne nectil, netýral jsem tě obětmi nekrvavými, aniž jsem tě obtěžoval kadidlem. ²⁴ Nekupovals mi za stříbro puškvorce, a tukem obětí svých jsi mne neopájel, ale týral jsi mne svými hříchy, obtěžovala mne svými nepravostmi. ²⁵ Já jsem, já jsem ten, jenž shlazuji hříchy tvé, pro sebe nepravostí tvých nevzpomínám. ²⁶ Uved' mi na pamět; a sudme se spolu; přednes, máš-li co, abys za pravdu dostal. ²⁷ První otec tvůj (už) zhřešil, a tvoji zástupci zpronevěřili se mně. ²⁸ Proto dal jsem knížata svatá znesvětit, vydal jsem Jakoba v klatbu, Israele na potupu.

HLAVA 44. – ¹ Slyš však teď, Jakobe, můj služebníče, Israeli, jež jsem vyvolil si! ² Toto praví Hospodin, stvořitel tvůj, tvůrce, tvůj pomocník od matčina lůna: Neboj se, můj služebníče, Jakobe, Miláčku, kterého jsem si vyvolil! ³ Vylejít vody na žíznivou, potoky na vyprahlou zemi. Vyleji ducha svého na tvoje potomstvo, a své požehnání na tvůj kmen; ⁴ i budou rašiti mezi bylinami jako vrboví podle tekoucích vod, . ⁵ tento řekne:

V. ¹⁴. Bůh, válečník, jejevůdce nejvyšší (42, 13.), pošle do Babylonu vítězného reka (41, 2 n.) v čele svých zasvěcenců (13, 3.), aby vyvedl Judovce („Pro vás“) ze zajetí.

V. ¹⁵. „Hospodin“, který s vámi učinil smlouvu. „Svätý“, který nebude déle trpěti, aby jeho posvátný majetek byl znesvěcován. – „stvořitel“, který nedá, by jeho tvor zahynul. – „král“, který je svým úřadem zavázán, by svůj národ chránil a bránil.

V. ¹⁶. mluví o přechodu Rudým mořem.

V. ¹⁷. připomíná zkázu vojska faraonova, které pronásledovalo Israelity, opouštějící Egypt.

V. ¹⁸. „věci minulé“, jež „dávno se sběhly“, jest východ z Egypta, provázený zázračnými událostmi. Proti těmto starým zázrakům staví v. 19 n. nový východ (ze zajetí babylonského), který bude slavnější nežli byl onen. – Srv. 42, 13.; 43, 5 n.

V. ²⁰. Srv. výše 11, 6.; 13, 22.

V. ²². počíná poučení, že národ israelský nezasloužil si, aby vysvobozen byl, že tedy osvobození bude projev milostivosti a štědroty Boží. – Israel nedal si mnoho práce, aby si vysvobození vymodlil.

V. ²⁴. „puškvorec“ býval složkou posvátné masti, o čemž viz Ex 30, 23. Zde jest asi náznakem všelijakých vonidel, kterých užíval při bohoslužbě (na př. na posvátné kuřidlo) a která draho kupoval.

V. ²⁷. vykládá sv. Jer.: „První otec tvůj zhřešil na poušti: to jest všecek národ israelský.“ – „první otec“ jsou tu tedy otcové předkové národa, kteří byli vysvobozeni z Egypta. – „zástupci“ jsou zákonití prostředníci lidu před Bohem, t. j. kněží (Lv 10, 11.; Mich 3, 1.), „soudcové“ a „knížata“.

Hl. 44. V. ^{1–5}. „ted“, kdy jsem shladil tvé hříchy (43, 25.), teď, kdy uzná váš, že je to pouhá milost má (43, 26.–28.), teď nastává nová doba. – „od matčina lůna“ = od kolébky, od prvopočátků národa israelského (od Abrahama). Pohané budou se přidávati k obnovenému, znovuzrozenému Israelovi, budou se hlásiti do jeho (nové) církve. – „napíše“ = upíše a zapíše sebe Bohu Israelovu tím, že ho jediného bude vyznávati.

„Hospodinův já jsem,“ onen se zvat bude jménem Jakobovým, a jiný napíše rukou svou: „Hospodinův“, a za Israelitu se přizná.

5. Pátá řeč: Vševědoucí, pravý Bůh proti nicotným modlám (44, 6.–23.).

Israel může nejlépe dosvědčiti vševědoucnost Hospodinovu (6.–8.). Modlářská pošetilost (9.–20.). Israel at přijme milost vykoupení a všecek svět at za ni děkuje (21.–23.).

⁶ Toto dí Hospodin, král Israele, jeho vykupitel, Hospodin zástupů: Já první (jsem) a já poslední (jsem) a mimo mne Boha není! ⁷ Kdo jest mně podoben – ozvi se, oznam a řádně mi to předlož – od té doby, co odvěký národ jsem založil? Věci příští, jež přijdou, at poví nám! ⁸ Nebojte a nezarážejte se, před časem dávným ohlásil jsem vám to. oznámil jsem to, vy jste svědkové moji. Zda jest mimo mne Bůh, stvořitel, jehož já bych neznal?

⁹ Výrobci model všichni jsou lidé prázdni, a miláčci jejich nic jim neprospívající; oni sami jsou svědkové jejich, že nevidí, aniž rozum mají, na svou hanbu. ¹⁰ Kdo vytvořil Boha, kdo slil modlu užitečnou k ničemu? ¹¹ Aj, všichni druhové jeho budou se hanbit; a umělci jsou smrtelníci; at se všichni sejdou, at se dostaví: zhrzoí se a budou spolu se hanbit.

¹² Mistr železa lopotí se pilníkem, (žárem) uhlí a kladivy tvoří své dílo, dělá je rame-nem svým silným, mívá hlad až do zemdení, nepije vody až do únavy. ¹³ Mistr dřeva natahuje šňůru, železkem své dílo vytváří, dělá je podle úhelnice, kružidlem je vytáčí, a činí sochu muže, jakéhos krásného člověka, aby bydlil v domě. ¹⁴ Podtíná cedry, vybírá si svídu a dub, který mezi lesním stromovým stál, oklestuje sosnu, kterou děšť napájel, ¹⁵ a která bývá lidem za palivo; bere si z toho a zahřívá se, nebo zatápí a napéká chlebu; ze zbytků pak dělá boha a klaní se mu, činí si modlu a sklání se před ní. ¹⁶ (Jeden) díl tedy spaluje ohněm, (druhým) dílem připravuje si maso k jídlu, vaří si krmí a nasycuje se, ohřeje se a řekne: „Haha, ohřál jsem se, cítím oheň!“

¹⁷ Z toho, co zbylo pak, dělá si boha, modlu; sklání se před ní, klaní se jí, a modlí se k ní říkáje: „Vysvobod mne, neboť bůh můj jsi ty!“ ¹⁸ Nevědí to a nerozumějí tomu; jsoutě zalepeny oči jejich, by neviděli, a svou myslí nechápali. ¹⁹ (Taci) neuvažují v své mysli, nemají (tolik) vědomí ni smyslu, aby (si) řekli: „Díl toho spálil jsem ohněm, při jeho uhlí napekl jsem chleba; vařil jsem maso a jedl jsem; z toho, co zbylo pak měl bych udělat modlu? Před dřevěným klickem měl bych klekat?“ ²⁰ Díl jeho jest popel, lidé nemoudrého srdce klanějí se mu, nevysvobozují se, aniž si řeknou: „Snad mám lež v své pravici?“

V. ⁶. počíná líčiti *velebnost Hospodinovu* jakožto *záruku*, že sliby jeho se splní – proti nicotě model, jež nemohou nic přislíbiti, nerci-li co splniti. – „*Hospodin*“, který vešel ve smlouvu s Israelem, jest „*první*“ a „*poslední*“, počátek a konec, jest Bůh věčný (*Zjev 1, 8*).

V. ⁷. „*Kdo jest mně podoben?*“ = kdo umí předpovídati budoucno jako já? Hospodin vyzývá modly na soud.

V. ⁸. Až přijdou hrozné události, které pohany poděsí, nebude třeba Judovcům se lekatí, ježto vše, *i konec pro ně šťastný*, Hospodin dávno předpověděl.

V. ⁹. Prorok věnuje modlářství tolik pozornosti, aby od něho své souvěkovce odvrátil. – „*lidé prázdni*“, kteří pracují naprázdno, ježto jim modly nepřinesou užitku, ale jen zklamání a hanbu. – „*miláčci jejich*“ = modly, bohové.

V. ¹¹. Kdyby všichni modláři a výrobci model se dostavili na soud s jediným Bohem, budou se trásti hrůzou a skončí hanbou a záhubou.

V. ¹⁵. Z téže hmoty, kterou klade na oheň, aby se zahřál, nebo aby si upekl chléb, z téže hmoty, z téhož kusu dřeva, ano „*ze zbytků*“ jeho, které se ani nehodí za obyčejné palivo – dělá si boha!

V. ¹⁹. Jsou zaslepeni *svou vinou*, ježto nechtějíce uživati rozumu, zalepují si sami oči, aby neviděli pravdy. Srv. Řím 1, 21.

V. ²⁰. Díl toho klicku byl spálen, jest z něho popel, a druhému dílu téhož na popel spáleného klicku se klaní! – „*nevysvobozují sebe*“, t. j. nevyprošují se z bludu svého. – „*lež*“ = modla, *nepravý* bůh. – „*v své pravici*“, která modly dělá, je hladí atd. Podobně jako tu Is, bičují nerozum pocty vzdávané modlám jiní spisovatelé *bibličtí* (Jer 1180

²¹ Pamatuj na to, Jakobe, Israeli, neb služebník můj jsi ty, já jsem tě stvořil, služebník můj jsi ty, Israeli, nezapomínej na mne. ²² Zahladím jako oblak tvé nepravosti, jako mlhu hříchy tvoje; vrať se ke mně, jsemť tvůj vykupitel. ²³ Jásejte nebesa, činit' Hospodin milosrdenství, plesejte nejzazší končiny země, zvučte hory chválou, les i veškero stromoví jeho, neboť vykoupil Hospodin Jakoba, na Israelovi se proslavuje.

6. Řeč šestá: Cyrus, pomazaný Hospodinův, vysvobodí Israele (44, 24.–45, 26.).

Bůh vyvolil si Cyra, by osvobodil Israele ze zajetí babylonského (44, 24.–28.). Hospodin oslovuje Cyra a oznamuje mu jeho poslání (45, 1.–7.). Hospodin-spasitel (45, 8.). Babyloňané ani Israelité nemohou proti Hospodinovu úradku nic činiti (45, 9.–13.). Israel bude se sdílet s Cyrem o bohatství Babylonu (45, 14.–17.). Pohané se obrátí (45, 18.–26.).

²⁴ Toto praví Hospodin, tvůj vykupitel a tvůj tvůrce od matčina lůna: Já jsem Hospodin, jenž činím všechno, roztahuji nebesa sám, utvrzuji zemi, a žádný se mnou. ²⁵ Ten, který hatím znamení hadačů a věštce matu; ten, který mudrce zatlačuji, a jejich vědění obracím v bláznovství. ²⁶ Ten, který plním slovo svého služebníka, a úradek poslušných svých vykonávám. Ten, dí Jerusalemu: „Buď obydlen!“ a judským městům: „Vystavěna budete!“ „Trosky jejich vzdělám.“ ²⁷ Ten, který praví hlubině: „Buď prázdná!“ a „Tvé proudy vysuším!“ ²⁸ Ten, který Cyrovi řekne: „Pastýř můj jsi, a vše, cokoli chci, učiníš!“ Ten, který řekne Jerusalemu: „Vystavěn buď!“ a chrámu: „Založen buď!“

HLAVA 45. – ¹ Toto pravím (já) Hospodin pomazanému mému Cyrovi, jehož jsem uchopil za pravou ruku, abych podmanil mu národy, hřbety králův ohnul, otevřel před ním vrata, by žádná brána nebyla zavřena: ² „Já půjdu před tebou, vyvýšeniny země ponižím, brány kovové: potru, závory železné zlámu.“ ³ Dám ti poklady skryté, dám ti tajnosti komor, abys zvěděl, že já jsem Hospodin, jenž tě jmenoval jménem tvým, Bůh Israelův.

⁴ Pro svého služebníka Jakoba, pro Israele, vyvolence svého jmenoval jsem tě tvým jménem, zobrazil jsem tě prve, než jsi mne poznal. ⁵ Já jsem Hospodin a není žádného

10, 2.–9.; Moudr 13, n.–19.; Řím 1, 23.), *pohanští* (Horác, Plutarch, Cicero), i *křesťanští* (Justin muč., List Diognetovi, Atenagoras, Origenes, Arnob a jj.).

V. ²¹ „na to“, jak bývají modly vyráběny, že jsou lež, klam a mam.

V. ²² opakuje slib daný 43, 25. Hospodin byl zastáncem a vysvoboditelem, zejména při východu z Egypta, a bude jím opět, zejména při východu z Babylonie.

V. ²³ jest chvalo zpěv, zakončující předchozí odstavec.

V. ²⁵ Pohanští hadači a mudrci nemohli v Egyptě zhatit záměrů Hospodinových, vyvésti národ z poroby. Ani chladší pověsti hadači nebudou s to, aby zamezili plán Hospodinův, vysvoboditi národ vyvolený.

V. ²⁷ Jako kdysi Bůh vysušil *Rudé moře* a tak odstranil Israelitům překážku lidsky nepřekonatelnou s cesty, tak odstraní také nyní překážky, které se přiči jeho dílu – vysvoboditi Judovce ze zajetí.

V. ²⁸ Králové východní bývali nazýváni *pastýři*. Také Hospodin byl nazván výše 40, 11. – „*pastýřem*“ dobrým, který své stádo (svůj národ) vyvede a dovede do Palestiny. Nástrojem při tomto díle Božím bude Cyrus, proto sluje tu „*pastýř Hospodinův*“.

Hl. 45. V. ¹ Cyrus, který slul výše 44, 28. „*pastýř Hospodinův*“, sluje tu „*pomazaný*“ jeho, jako sluli králové israelští a jako slul ten, kterého Cyrus předobrazoval – Spasitel světa. – „*uchopil za pravici*“ = bezpečně jej povede, budu jej siliti, aby vykonal dokonale, co jest mu uloženo. – „*hřbety králův ohnul*“, t. j. odzbrojí je. „*vrata*“ – „*brána*“ – do pevnosti, zejména do Babylonu, do královských paláců, do chrámů atd.

V. ³ Staří vypravují o obrovských pokladech, které Cyrus nalezl ve městech, jež byl vzal, zvláště v Kroesových Sardech a v Babylóně.

V. ⁴ „*Pro Jakoba, pro Israele*“, jak již bylo řečeno výše 44, 28. – „*jmenoval tvým jménem*“, abys vykonal, co to jméno a úradek můj, s ním spojený znamená. – Cyrus, Peršan ctil původně bohy perské, o kterých viz Esdr 1, 2. Dobýváje říše a podmaňuje si národy, poznával jejich bohy. Pravého Boha Israelova poznal po dobytí Babylonu, když přišel do bližších styků s Judovci. – Viz také výše Is 44, 28.

jiného⁸, mimo mne není Boha; přepásal jsem tě prve než jsi mne poznal,⁶ aby věděli lidé od východu . slunce i od západu, že není (Boha) mimo mne.⁷ Já, Hospodin, jsem to a nikdo jiný, ten, který tvořím světlo a činím tmu, ten, který tvořím štěstí a činím neštěstí, já, Hospodin, to všechno činím."

⁸ Rosu dejte nebesa s hůry, mraky deštěte spravedlivce! Otevři se země a vpuč spasitele, a spolu vzejdi spravedlnost! „Já, Hospodin, stvořil jsem to."

⁹ Běda tomu, kdo se pře se svým tvůrcem, střepina ze střepů hliněných! Zda řekne hlína hrnčířovi: „Co to děláš?" a jeho dílo: „Bez rukou jest!?"¹⁰ Běda tomu, kdo říká otcí: „Co plodíš," a ženě: „Co rodiš?!"¹¹ Toto praví Hospodin, Svätý Israelův, jeho tvůrce: „Na věci budoucí chcete mne se dotazovat, o mých synech, o dílu mých rukou mi rozkazovat?"¹² Já jsem učinil zemi, a člověka na ní já stvořil jsem; ruce mé roztáhly nebesa, a všemu vojsku jejich velím.¹³ Já jsem ho vzbudil ke spravedlnosti, a všechny cesty jeho narovnáám; on vystaví mé město, a mé zajatce propustí ne za úplatu ani za dary," praví Hospodin, Bůh zástupů.

¹⁴ Toto praví Hospodin: Co získal Egypt prací a Etiopie kupectvím, i sabejšti vysocí muži – tobě se toho dostane, bude tvoje; za tebou choditi budou, s rukama svázanýma budou se bráti, budou se klaněti tobě, a prositi budou tě, (řikajíce): „Toliko u tebe jest Bůh, a není krom u tebe Boha!"¹⁵ Věru, ty jsi Bůh skrytý, Bůh Israelův, vysvobozující." ¹⁶ „Zahanbeni jsou a potupeni všichni, vesměs odešli s potupou ti, kteří vyráběli modly.¹⁷ Israel je spasen od Hospodina spásou věčnou. Nebudete zahanbeni ani potupeni na věky věkův."

¹⁸ Ano, toto praví Hospodin, stvořitel nebes, On, Bůh: – Ten, který utvořil zemi, učinil ji, ten, který upravil ji; ne pouští by byla, ji stvořil; aby obývána byla, ji utvořil. – Já jsem Hospodin, a jiného není.¹⁹ Ne v skrytě mluvíval jsem, ne v tmavém koutě země; neřekl jsem potomstvu Jakobovu: „Nadarmo hledejte mne!" Já, Hospodin, mluvím, co

V. ⁵ n. Z díla Hospodinova, které vykoná skrze Cyra, budou mít zisk i *pohané*. – „*přepásal*" = ozbrojil, opatřil vítěznými zbraněmi. Ze všeobecných dějin je známo, že měl Cyrus neobyčejné, báječné štěstí v bitvách.

V. ⁸ Prorok vidá, že z díla Cyrova vzejde *národu israelskému spása a pohanům světlo*, že se přiblíží mesiášská *správnost*, t. j. řád Bohem stanovený, vřele vzdychá, aby se tak již stalo. – Místo „*spravedlivce*" hebr.: „*spasitel*", a místo „*spasitele*" hebr.: „*spásu*". Překlad Vulg zdůrazňuje mesiášský ráz tohoto místa, kterého užívá církev katolická v adventě, aby ukázala, kterak byl Mesiáš horoucně očekáván a vzbudila ve věřících touhu a snahu po Kristu a jeho větší a větší spravedlnosti na světě i v srdcích lidstva.

V. ⁹ „*bez rukou jest*" – malomocný, neschopný. Jest bezbožno („*běda tomu . . .*"), aby člověk, střepina (Gen 2, 7.) volal Boha k odpovědnosti, že to neb ono činí či nečiní, že to činí tak a ne jinak. Nerci-li, aby se protivil uskutečnění jeho plánů!

V. ¹⁰. Bezbožno jest volati Boha, aby zodpovídal za to, proč ke spáse lidu svého volí si pohana (Cyra) a proč jej posílá také pro blaho pohanů. Národ israelský je sice syn Boží (Ex 4, 22.; Jer 31, 9.), ale toliko prvorozený, ne jediný; nemůže zazlívati Bohu, povolává-li také pohany ke světlu. Srv. 19, 24.; 66, 21.

V. ¹¹. kára nedočkavost Judovců, kdy konečně sliby Hospodinovy o vysvobození zajatců se splní.

V. ¹². Bůh vyožuje ze svého stvořitelského díla poznání, že může splnit, co Judovcům slíbil. Je potřeba jen důvěřivě čekat. – „*vojsko nebeské*" – hvězdy.

V. ¹³. „*ho*" Cyra. – „*mé město*" Jerusalem. – „*ke spravedlnosti*" – aby zavedl stav a řád, který podle vůle Boží má být.

V. ¹⁴. Hospodin oslovuje *zajatce*. Peršané, Babyloňané, kterým se dostane podle 43, 3. za propuštění Judovců ze zajetí náhradou Egypta, Etiopie a Sabska, budou také sami poklady z těchto zemí nositi do Jerusalema, t. j. do církve Kristovy. Ti národové dají se dobrovolně spoutati vazbou příslušnosti k národu israelskému, t. j. k církvi křesťanské.

V. ¹⁵. Pohané oslavují Hospodina, jehož dosud byli neznali, který jim byl „*skrytý*".

V. ¹⁹. Co vyplývá z účelnosti Boží práce, aby totiž Palestina byla obydlena od Israele, lidu Božího, to se stane; to Bůh také zřetelně a veřejně předpověděl. *Ne skrytě*, jakožto tajemství, svěřenému jednomu nebo několika důvěrníkům, zasvěcencům.

je správně, a oznamují pravdu.

²⁰ Shromážďte se, a pojdte, sestupte se, z pohanstva pozůstalí: Bez rozumu jsou ti, kteří nosí dřevo své modly, kteří doprošují se boha, jenž nemůže vysvobodit. ²¹ Oznamte to a pojdte, byste se vespolek poradili: Kdo to kázal hlásat před věky, kdo to dávno předpověděl? Zdali já ne, Hospodin, já, mimo něhož není Boha? Není mimo mne Boha vítěze, který vysvobozuje.

²² Obrátte se ke mně a dejte se spasit, všechny končiny světa! Neboť já jsem Bůh a nikdo jiný. ²³ Při sobě samém přísahám, z úst mých vychází slovo opravdivé, jež nebude odvoláno: ²⁴ „Mně bude klanět se každé koleno, (skrže mne) přísahat každý jazyk; ²⁵ řekne: „Jen v Hospodinu budu mít vítězství a sílu. K němu přijdou, ale s hanbou všichni, kteří se vzpírali mu. ²⁶ V Hospodinu vítězství dojde a slávy všecek rod Israelův.“

7. Řeč sedmá: Pád bohů babylonských.

Zánik model babylonských (1. n). Jak se liší Hospodin od model (3.–13.).

HLAVA 46. – ¹ Běl padl, skrčil se Nabo. Modly jejich (jdou) na dobytek, na soumary, ty, které jste nosivali, jsou břemenem slabých. ² Skrčily se, padly vesměs, nemohou spasiti nesoucího, ony samy jdou do zajetí.

³ Poslyšte mne, dome Jakobův, vše, co zbylo z domu Israelova, kteří jste nošeni od [mého] života, kteří neseni jste od [mého] lůna. ⁴ Až do starého věku já jsem týž, až do šedin já ponesu vás; já jsem (tak) činil, a já nositi (vás) budu; já ponesu a spasím vás.

⁵ Ke komu jste mne připodobnili, ke komu přirovnali, ke komu jste mne přiměřili a podobna učinili ⁶ vy, kteří sypete zlato z pytlíka, a stříbro na přezmenu vážíte, najímající zlatníka, aby udělal boha; i padají (lidé) a klanějí se (mu). ⁷ Berou ho na ramena a nosí

V. ²⁰. Bůh svolává pohany (jako výše 41, 1.), kteří po hrozných soudech Božích, jež Cyrus vykoná (41, 2. 25.) zbudou na světě, aby přišli a uznali, co zmohly modly a co zmohl pravý, jediný Bůh. Z díla Cyrova nemohou než vyvozovati, jaký nesmysl jest modlářství: „Bez rozumu jsou . . .“ Jasněji vysvitne nerozum modlářství po příštím vítězství Kristově, „dřevo“ svých model nosivali pohané při slavných průvodech, jak vysvitá ze zachovaných vyobrazení babylonských.

V. ²². V poznání pravého Boha a v povinnostech z něho vyplývajících tkví; spása, blaho člověkovu. K tomu konci, ku blahu lidstva Bůh kázal předpovídati budoucnou, k tomu konci poslal a podporoval Cyra, k tomu konci se nese všechna Boží prozřetelnost, vždýť ta spása splývá v jedno s *Boží cti*.

V. ²³. „přísahat“ při Hospodinu znamená vyznávati ho za pravého Boha, vševědoucího, všemocného, nejvyššího spravedlivého atd.

V. ²⁵. „vítězství“ spravedlivého řádu. – „kteří se vzpírali mu“ – jsouce proti němu zaniceni, na něho dopálení (hebr.).

V. ²⁶. „vítězství“ v boji za spravedlnost, t. j. za řád, od Boha stanovený. Sláva Israelova, toť sláva Boží, která jest posledním cílem všeho, také díla Cyrova.

Hl. 46. Politická zkáza Babylonu bude spolu zkázou jeho bohů, jeho model, zejména *Béla-Marduka* a *Nabu*. Jako místní bůh města Babylonu Marduk s rozmachem moci Babylonie rostl, pohlcoval jiné bohy místní, zejména Béla, tak po pádu, Babylonie nabudou vrchu bohové jiní – sláva a lesk Mardukův pobledne, „padl“ na kolena. – „skrčil“ se před Bohem, který vydal Babylon Cyrovi. – Modly, které kdysi nosivali za slavných průvodů, ty nakládají nyní Babyloňané na „slabé“ soumary (velbloudy, osly atd.), aby je zavčas zachránili, aby se nestaly kořisti a válečnými trofejemi vítězných Peršanů!

V. ². Modly samy nemohou spasiti *sebe*, kterak by mohly spasiti ty, kteří je kdysi nosivali ve slavných průvodech a kteří je nyní nesou do úkrytu (= „nesoucí“).

V. ³ n. Kdežto Babyloňané pečlivě a s námahou vlekli své bohy do úkrytu, národu israeláckému nebylo podobným způsobem svého Hospodina nositi, naopak Hospodin vlácel se s israeláckým národem od prvopočátků, od jeho „lůna“ (mateřského), t. j. od Abrahamových dob. Národ israelácký mu tu práci vzpurností svou ztěžoval, avšak Hospodin přece od ní neupustil a neupustí nikdy.

V. ⁶. „na přezmenu“ = na váze.

ho, postavují ho (zase) na jeho místo, i stojí s místa svého se nehýbaje; a i když volají k němu, neslyší, a z tísně nevysvobozuje jich.

⁸ Pamatujte na to a zastyďte se, povšimněte si toho, odpadlici! ⁹ Rozpomeňte se na minulé věky, že já jsem Bůh a není jiného, Bůh, jemuž není podobného, ¹⁰ jenž od počátku oznamuje věci poslední, před dávno to, co se ještě nestalo, jenž řekl: „Můj úradek se splní, vše, co chci, se stane.“ ¹¹ jenž povolal od východu orla, ze země daleké muže své vůle; řekl jsem a splním to, umínil jsem si a vykonám to. .

¹² Slyšte mne, vy tvrdého srdce, kteří daleko jste od spravedlnosti! ¹³ Blízko jsem přivedl svou spravedlnost, nevzdálí se a spása má nebude meškati. Na Sionu udělím spásu a v Izraeli svou slávu.

8. Řeč osmá: Nad padlým Babylonem.

HLAVA 47. – ¹ Sestup, sedni si do prachu, pannu, dcero babylonská, sedni si na zemi, zbavená trůnu, dcero chaldejská, neboť již nebudeš nazývána změkčilou a rozmařilou! ² Vezmi mlýnek a mel mouku, sejmi svůj závoj, zdvihni vlečku, obnaž stehna, přebroď řeky! ³ Odkryta bude tvoje hanba, vidět budou tvou mrzkost! „Učiním pomstu, nikdo mne nezdrží,“ ⁴ (praví) náš spasitel. „Hospodin zástupů“ jest jeho jméno, „Svatý Izraelův.“

⁵ Mlčky sed a vejdi do tmy, dcero chaldejská, neboť nebudeš již slouti „Pani říší.“ ⁶ Hněval jsem se na svůj národ, znesvětil jsem své dědictví, vydal jsem je do tvých rukou, nemělas soucitu s nimi; i starci jsi učinila jho své velmi těžkým. ⁷ Řekla jsi: „Na věky nepřestanu býtí paní.“ Nedbalas toho, nemyslelas na své konce.

⁸ Nyní tedy slyš toto, změkčilá, jež pevně sedíš, kteráš řekla si v duchu: „Já jsem a mimo mne nikdo! Nebudu seděti jako vdova, neuzřím bezdětnosti.“ ⁹ Přijde na tebe to obé náhle dne jednoho – bezdětnost i vdovství – vrchovatě stihne tebe pro množství kouzel tvých, jakož i pro náramnou tvrdost tvých zaklínačů.

¹⁰ Důvěřovalas v zlobě své, řeklas: „Není, kdo by mne viděl.“ Moudrost tvá a umění

V. ⁹–¹¹. „Stará“ ta proctví, která se splnila, mají býtí nedůvěřivým Judovcům zárukou, že Hospodin skrze *dravého ptáka od východu*, t. j. skrze *Cyra* také nyní provede své úradky, t. j. zkázu Babylona a vysvobození Judovců ze zajetí.

HI. 47. V. ¹. Dobyti Babylona od Cyra bylo počátkem zkázy Babylonu. – Babylon bylo dosud město, jež nikdo neznásilnil, na němž dosud nepřítel svou rozkoš a vášeň (dobytím) si neukojil, dosud šatu (t. j. hradeb jeho) neodkryl, proto sluje „*pannou*“ – „*chaldejskou*“ sluje právem, ježto tehdy (za dob zajetí) vládli v Babylonu Chaldové.

V. ². Prorok předpovídá, že obyvatelstvo Babylonu bude *přes vodu* potupně odvedeno do zajetí, kde mu bude konati *otrocké práce*. – Mliti mouku byla práce, kterou konávaly otrokyně. – Závoj nosily a nosí vznešené svobodné ženy, nikoli však *otrokyně*.

V. ³. Zajatým ženám, vedeným ve vítězové průvodu, bývalo uloženo zdvihnouti přední okraj šatu a obnažiti nohy – na potupu.

V. ⁴. „*dědictví*“ Hospodinovo jest národ israelský; za trest byl „*znesvěcen*“ tím, že byl vydán pohanům v porobu. Bůh sice použil Babyloňanů za metlu, která měla slehali, nikoli však ubíjeti. – *Ukrutnost* Babyloňanů jest jeden důvod jich zkázy.

V. ⁷. Druhý důvod zkázy té: *zpupnost Babylonu*.

V. ⁸. Babylon byl „*změkčilý*“ také proto, že v něm kvetlo bohoslužebné nevěstkářství při chrámě bohyně *lasky Išтары*. Babylon pokládá se za bohorovná. Ke „*vdově*“ opuštěné, zbavené opory muže svého, možno přirovnati město, ve kterém nebývají ti, kteří mu byli oporou, jako popředně *bohové* jeho, *knížata*, šlechta, ano i *cizinci*, kteří udržovali s městem *obchodní styky*.

V. ⁹. „*bezdětné*“ jest město, které pozbylo svého *obyvatelstva*. – Babylonie slynila ve starověku astrologií, magií a podobným tajuplným (okultistickým) uměním. Babyloňané chlubili se tímto „*mocným*“ činitelem; avšak ani to vše nedovede Babylon zachrániti.

V. ¹⁰. „*Důvěřoval*“ Babylon *ve své zaklínačství*, to byla jeho „*moudrost*“ a „*umění*“. – „*v zlobě své*“ – ačkoliv

tvé to tě oklamalo. V duchu jsi pravila si: „Já jsem a mimo mne nikdo!“¹¹ Přijde na tebe neštěstí; odkud, nebudeš tušit. Oboří se na tebe zkáza, které zažehnat nelze. Přijde na tebe nenadále bída, nebudeš o ní mít zdání.

¹² Drž se (jen) svých zaklínačů a spousty svých kouzel, s kterými ses lopotila odjakživa; možno, že to prospěje ti, neb že se posilíš.¹³ Jsi již unavena množstvím porad svých; ať (tedy) vystoupí a vysvobodí tě měřiči nebes, kteří ve hvězdách pátrají a měsíce čítají, aby z nich oznámili, co má přijít tobě.

¹⁴ Ejhle stali se takořka plevou, oheň je páli; nemohou zachránit života svého z moci plamene; není (to) uhlí, by zhřáli se od něho, není (to) oheň, by sedli si k němu.¹⁵ Tak je ti se všemi, o které jsi stála, s kterýmiš odedávna obchod vedla; každý vrávorá svou cestou, není, kdo by tě vysvobodil.

9. Řeč devátá: Juda vysvobozen z moci Babylonu.

Bůh kárá zatvrzelé Judovce (48, 1.–11.). Napomíná je, by činili pokání (12.–19.). Zbožným slibuje vysvobození ze zajetí (20.–22.).

HLAVA 48. – ¹ Slyš to, dome Jakobův, vy, kteří nazýváte se jménem „Israel“, kteří z Judy jste se vyprýstili, přísaháte ve jménu „Hospodin“, Boha Israelova velebíte, ale ne v pravdě ani v spravedlnosti!² Jmenují se totiž dle svatého města, a jsou založeni na Bohu Israelově, jehož jméno jest „Hospodin zástupů“.³ „Předěšlé věci dávno oznámil jsem, z úst mých vyšly, ohlásil jsem je, a náhle jsem učinil, že přišly.“⁴ Ježto jsem věděl, že tvrdý jsi, že jest (jak) železná žíla tvá šíje, a tvé čelo že jest z kovu:⁵ (proto) předpověděl jsem ti věci ty dávno, prve nežli přišly, oznámil jsem je, abys neřekl snad: „Modly mé to učinily, řezby a slitiny mé to přikázaly.“⁶ Co jsi slyšel, na vše (to) patří. . . zdali však jste vy to zvěštovali?

Oznamuji ti nyní věci nové, jsou to věci skryté, kterých neznáš.⁷ Nyní se dějí – ne dávno; včera (ještě) jsi neslyšel o nich, abys neřekl snad: „Aj, já věděl jsem to.“⁸ Nesly-

zloba tvá mravní byla veliká, žádající trestu. „Není“ boha, který by mě viděl a potrestal.

V.¹² Mluví uštěpačně (ironicky). – „Drž se“ jich v zápase proti zkáze. . . „odjakživa“ = od mládí svého. Nejstarší památky klínopisné potvrzují, že kouzelnictví kvetlo v Babylonii *odjakživa*.

V.¹³ Babylonané odjakživa radili se skrze své hadače s bohy, jaký bude osud jejich veleměsta, radili se, co činiti, aby se budoucna dopídili; lopotí se již staletí, že jsou nyní „unaveni“. – „měřiči nebes“ – astrologové babylonští, kteří měli řady pozorování na hvězdnatém nebi rozděleny na čtyři veliké skupiny; jedna (skupina) týkala se *měsíce*, druhá *slunce*, třetí *Venuše*, čtvrtá *bouře a deště*. Z klínopisných památek babylonsko-assyryjských vyplývá, že býval popředně pozorován *měsíc* a podle něho předpovídána budoucnost. Hadači (bárú) podávali králi úřední zprávy o stavu měsíce a o znamení, jež vyplývá z něho pro budoucno.

V.¹⁵ cizinci „vrávorati“ budou hrůzou, aby nezahynuli spolu s Babylonom.

Hl. 48. V.¹ Prorok obrací se na ty, kteří jsou dosud Israelity toliko podle jména; ať se dokonale přikloní k Bohu svému a dokáží, že jsou Israelity, Judovci opravdu, upřímně, jak jim ukládá řád náboženskomravního života, Bohem stanovený (– „spravedlnost“).

V.⁶ a. vyzývá Israelity, aby přehlédli všecka proroctví *stará*, která se již splnila, ať vyvodí z toho všechny důsledky, ať to vše veřejně vyznají, ježto tak dosud neučinili (Vulg.). – Za dob Isajášových byly pád Babylona a vysvobození zajatců judských skutečně „*věci skryté*“, kterých nemohl nikdo tušit.

V.⁷ „*dějí se*“ (před Bohem věčným) = pro člověka „jsou předpověděny“; „*dějí se*“ (počinají se dít) v myslí těch, kterým byly prorokovány, a kterým byly dosud venkoncem neznámy. – „*včera*“ = prve, dřívě.

V.⁸ „*ucho*“ Israelovo se neotevřelo, ježto nebylo komu a čemu. Nebylo, kdo by mu oznámil ty budoucí věci. Prorok všemožně vylučuje přirozený ráz proroctví a zdůrazňuje nadpřirozenost jeho. Bůh věděl velmi dobře, že Israel pro své hříchy nezaslouhuje takové péče výchovné, ale Boží „*čest*“ (= „*jméno*“) žádala, aby Bůh svůj lid způsobem výše jmenovaným odváděl od model a k sobě připoutával. Israel nemůže, toho všeho přičítati svým zásluhám! – „*od lána matčina*“ = od kolébky, odjakživa. Nevěrnost má národ vyvolený takořka v krvi, jest jí bezmála dědičně zatížen, za tolik pokolení s ním jaksi srostla, zapustila do něho hluboké kořeny. – „*čest*“ Hospodinova žádá, aby splnil, co byl národu israelskému slíbil, aby ukázal, že jest nejvyšš věrný.

šels o tom, nevědělš toho, ucho tvé dávno se neotevřelo. Vědělť jsem, že se zpronevěříš zrádně, odpadlíkem od lůna matčina nazval jsem tě.⁹ Pro jméno své (jen) zadržuji hněv svůj, a pro svou čest tě vodím, bys nezahynul.¹⁰ Aj, vyvařil jsem tě, ale ne jako stříbro, vytríbil jsem tě v peci bídý.¹¹ Pro sebe, pro sebe to učiním, abych se neznesvěcoval: cti své jinému nedám.

¹² Slyš mne, Jakobe, Israeli, můj povolání! Já jsem to, já první a já poslední!¹³ Ruka má také založila zemi, a má pravice změřila nebesa. Já jsem zavolal na ně, i bylo tu všechno!¹⁴ Shromazďte se vy všichni a slyšte: „Kdo z nich oznámil tyto věci? Hospodin miluje ho, učiní vůli jeho na Babyloně, ukáže sílu jeho na Chaldejských.“¹⁵ Já, já jsem mluvil a povolal ho, přivedl jsem ho, cestu jsem mu srovnal.¹⁶ Přistupte ke mně a slyšte to! Ne v skrytě mluvil jsem od počátku, zavčas, když mělo se co díti, byl jsem tu.

A nyní posílá mne Pán Bůh a jeho duch.¹⁷ Toto praví Hospodin, vykupitel tvůj, Svatý Israelův: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, jenž tě učím užitečným věcem, a vedu tě cestou, kterou máš jíti.“¹⁸ Ó, bys byl šetřil mých příkázání! Bylo by jako řeka tvé blaho, a tvé štěstí jako mořské vlny;¹⁹ bylo by jako písku potomstva tvého, a dětí lůna tvého jako zrnek jeho; nebylo by vyhynulo, nebylo by vyhlazeno jméno jeho s očí mých.

²⁰ Vyjděte z Babylona, utecte od Chaldejských, jásavým hlasem to ohlašujte, zvěstujte, rozneste to až do končin světa, rcete: „Vykoupil Hospodin služebníka svého Jakoba!“²¹ Nežíznil na poušti, když je vedl; vodu ze skály vyvedl jim, roztrhl skálu i tekly vody.²² Nemají pokoje bezbožní, praví Hospodin.

Druhá řada řeči: Sluha Hospodinův, t. j. Mesiáš pokorený a oslavený.

1. Řeč prvá: Sluha Hospodinův ohlašuje národům své povolání – obnoviti Sion.

Mesiáš-vykupitel Israelitův i pohanů (1.–6.). Israel i Sion budou obnoveni (7.–11.). Pohané budou sluhý v království Božím (22.–26.).

HLAVA 49. – ¹ Popřejte (mi) slechu, ostrované, poslouchajte, národové dalecí! Hospodin mne od lůna matčina povolal, vzpomněl, by jméno mi dal již v životě mateř-

V. ¹⁴. Bůh oslovuje podle běžného výkladu *Judovce*. – „*ho*“ Cyra; vždyť *ho* vyvolil, povolal, dopřál mu nevdaných vítězství a pokladů, vše to důkazy lásky Boží k němu (Cyrovi).

V. ¹⁷.–¹⁹. chtějí dodatí váhy napomenutí, aby zajatci babylonští použili dovolení Cyrova a vrátili se domů k novému, lepšímu životu náboženskomravnímu, kterému Hospodin slibuje požehnání. – Hospodin ukáže vysvobozením ze zajetí, že jest „*vykupitel*“ svého národa; měli by Judovci toto dobrodiní nechat ležeti ladem? – V Palestině bude lze žiti národu *svatě*, (odděleně od pohanů), jak žádá jeho poměr ke „*Svatému*“ Israelovu. – Hospodin, který posílá zajatce domů, má na zřeteli užitek, blaho svého národa. Netřeba lekat se obtížné cesty; Hospodin ho povede.

V. ²⁰. Návrat lidu vyvoleného do vlasti a život od. pohanů oddělený, „*svatý*“, toť účel díla Cyrova, který mu Prozřetelnost vytkla.

Hl. 49. jest jakýsi úvod nebo spíše obsažník všeho následujícího. Jako totiž tato řeč líčí nám *služebníka* Hospodinova a *Sion*, tak hl. 50–53 popisují *služebníka* Hospodinova pokoreného spolu s užtkem toho pokorení, od hl. 54 pak líčena jest budoucí sláva *Sionu*.

V. ¹. „*ostrované*“ – obyvatelé všech přímořských krajín, tedy *všecek svět*. Vždyť běží o událost všelidskou, světovou! Srv. 41, 1.; 42, 4. 6. – „*mne*“ – „*služebníka Hospodinova*“, o kterém byla řeč již vjše 42, 1.–7. – „*povolal*“ k důležitému poslání. Srv. 42, 6.: „*Já Hospodin, povolal jsem tě k správnosti*“. Hospodin ho povolal a sobě *vyvolil*, jak řečeno také již 42, 1 b: „*vyvolený můj*“ – „*jméno*“ služebníka Hospodinova jest vše, co patří k jeho bytosti, povolání, úřadu. K tomu ho *uzpůsobil* již v mateřském lůně (= „*vzpomněl*“ . . . 49, 1 d). – Srv., co pravil anděl ve snech pěstounovi Páně: „*Josefe, synu Davidův, neboj se přijmouti Marii, manželku svou . . . Porodí pak syna a nazveš jméno jeho Ježíš, neboť on spasí lid svůj od hříchů jejich*“ (Mt 1, 20 n; srv. Lk 1, 31.). – Kdož by tu nevzpomněl záračného početí Kristova v panenském lůně Marie Panny?

ském.² Učinil ústa má takofka ostrým mečem, ve stínu ruky své mne opatroval; učinil mne bezmála vybraným šípem, (a) v svém toulu bezpečně uschoval mne.

³ Rekl mi pak : „Služebník můj jsi ty, Israel, neboť na tobě se proslavím.“⁴ Já však jsem pravil: „Nadarmo (tedy) jsem pachtil se, na prázdno, zbytečně sílu svou jsem strávil! Jistě však právo mé jest u Hospodina, a mé práce (zásluha) u Boha mého.“⁵ Avšak nyní (toto) praví Hospodin, jenž si mne učinil sluhou již v matčině lůně, abych zase přivedl Jakoba k němu, Israele abych shromáždil mu: – i byl jsem oslaven před očima Páně, a můj Bůh se ráčil stát mou silou. –⁶ Děľ tedy: „Málo je to, žes mým sluhou, abys vzbudil kmeny Jakobovy, a zbytky Israelovy přivedl nazpět; ejhle, činím tebe světlem národů, abys byl spásou mou až do končin světa.“

⁷ Toto praví Hospodin, Israelův Spasitel a Svatý duši potupené, odporu lidu, sluhovi krutovládčů: „Králové budou patřit, i vstanou, knížata se budou sklánět pro Pána, že jest věrný, pro Světce Israelova, který tě vyvolil.“⁸ Toto praví Hospodin: „V době milosti vyslyším tě, a v den spásy pomohu ti; zachovám tě a učiním tě prostředníkem smlouvy lidu, abys vzkřísil lad a polí a ujal dědičné podíly zpustošené,⁹ abys řekl věžňům: „Vyděte,“ a těm, kteří ve tmě jsou: „Ukažte se!“ Na cestách se budou pásti, na všech pustinách pastvíska jejich.¹⁰ Nebudou lačnět ani žíznit, nebude trýznit je vedro ni slunce, budeť je slitovník jejich vodit, a u vodních zřidel napájeti.¹¹ Ze všech hor svých udělám cesty, a stezky mé budou vyvýšeny.¹² Vizte, tito z daleka přijdou; oni, ejhle, od púlníci; (jiní) od moře, a tito (zase) z poleďních (až) končin.¹³ Jásejte nebesa, plesej země, vesele zpívejte hory chválu, neboť potěší Hospodin lid svůj a nad chudými svými se smiluje.

¹⁴ Sion děľ: „Opustil mne Hospodin, Pán se na mne zapomenul.“¹⁵ Může zapomněti na své dítko žena, bez citu s plodem své krve býti? A byť i ona se zapomněla, já přece nezapomenu tě!¹⁶ Aj, na své ruce jsem si tě poznamenal; zdi tvé jsou před očima máma

V.² „ústa“ – ze kterých bude se řinouti slovo Boží. Srv. výše 11, 4. – „A z úst jeho vychází meč na obě strany ostrý, aby jím bil pohany“ (Zjev 19, 15.). „Nebot živé jest slovo Boží, a účinné a říznější nad každý meč dvojbrýtký; proniká až do rozdělení duše a ducha, hloubův i morku, a rozeznává myšlenky a úmysly srdce“ (Žid 4, 12.). Srv. také Mt 10, 34. – Šíp znamená obrazně totěž, co meč. – Služebník Hospodinův bude se těšiti ve svých bojích ze zvláštní ochrany Boží. Ličen je tu boj duchovními zbraněmi a proto nemůže zde býti řeč o Cyroví. Mesiáš bude bojovati, aby získal pro svou pravdu (a milost) národy; ty, kteří ji zamítou, bude trestati. – Hospodin zatím uschovává svého služebníka v toulu jako šíp; až nadejde při , měřená doba, vytáhne jej a bude jím porážeti nepřátele království svého, říše pravdy (Srv. příchod Mesiášův na svět a na poslední soud.).

V.³ Nový důvod, proč zasahuje služebník Hospodinův poslušnosti (1). – Hospodin si ho vyvolil, aby skrze něho byl oslaven, vyvolil si ho pro svou čest a slávu (44, 23.; 42, 8., 10.–12.).

V.⁸ n. Opakovati dlužno, že „služebník Hospodinův“, který bude prostředníkem nové smlouvy Boha s národem israelským, nemůže býti sám Israel, nýbrž Mesiáš, který bude Israele před Bohem zastupovati. – Judovci, až se vrátí do vlasti, budou zase vzdělávati pozemky, které byly kdysi zpustošeny a které ležely ladem; budou se o ně dělití, jako kdysi po příchodu z Egypta za dob Josuových; ti, kteří ve vězení zajetí jsou drženi, budou vysvobozeni. Království Boží na zemi bude obnoveno. Prorok má však na mysli dokonalejší osvobození, které zjedná ne Cyrus, ale „služebník Hospodinův“, dokonalejší obnovu království Božího na zemi, t. j. založení církve křesťanské. – „doba milosti“ bude doba mesiášská, kdy bude „sluha Hospodinův“ modliti se k Otci. Srv. modlitby Kristovy; Jan 17, 1 n; Žid 5, 7. – Také „doba spásy“ je doba mesiášská. Prve, nežli Hospodin služebníku svému „pomůže“, bude trpěti. Je tedy „den spásy“ den utrpení a smrti Kristovy.

V.¹³ jest výraz radosti vysvobozených zajatců, kteří vyzývají celý svět, aby plesal a děkoval Bohu s nimi. – Křesťanský čtenáři, považ tu zbožnost a lásku prorokovu, a jakou touhou po spáse všech byl zabrán ten, který všem němým živilům přál jazyky, aby jimi blahopřáli vracejícím se ze zajetí hříchu; jet to věc, ze které radost má nebe.

V.¹⁵ Hospodin prohlašuje svou lásku k lidstvu, jež nemá sobě rovné a snaží se Sion přesvědčiti, že nemůže nikdy zapomněti svého tvora. – Jeť Israel Hospodinův prvorozenec.

vždycky. ¹⁷ Již jsou tady stavitelé tvoji; ti, kdož tě bořili, hubili, odešli od tebe. ¹⁸ Rozhlédni se kolem sebe a patři: tito všichni se shromáždili, přišli k tobě.

„Jako že živ jsem,“ praví Hospodin – „těmi všemi jako šperky oděna budeš, obložíš je kolem sebe jako nevěsta.“ ¹⁹ Neboť pustiny tvé, pouště tvoje a země zbořeniny tvé budou teď úzké pro obyvatelstvo a daleko zahnáni budou, kteří tě sžírali. ²⁰ Ještě řeknou před tvým sluchem synové, jichž se ti dostane po tvé neplodnosti: „Těsný mi jest prostor tento, učň mi místo, bych mohl tu bydlet!“ ²¹ A řekneš si v duchu: „Kdo mi porodil tyto? Bylat jsem (přece) bezdětná, neplodná, v zajetí odvedena; kdo tyto vychoval? Zůstalat jsem sama; kde tito byli?“

²² Toto praví Pán Bůh: „Aj, pohanům pozdvihnu svou ruku, národům vyzdvihnu znamení své; (i) budou přinášet syny tvé za nadry a dcery tvé na plecech donášet budou.

²³ Králové budou pěstouny, královny chůvami tvými; klesnouce tváří k zemi, budou se klaněti tobě a prachem nohou tvých lízati. I poznáš, já že Hospodin jsem, v němž se nezklamou, kteří doufají v něho.“ ²⁴ Zdalíž odňata může být olbřimu kořist, neb vyproštěno, co silák zajal?“ ²⁵ Ano, toto praví Hospodin: „Jistě, co zajal, olbřimu odňato bude, a mocný co zabral, bude vyproštěno: neboť s těmi, kteří se prou s tebou, já se přít budu a tvé syny já vysvobodím.“ ²⁶ Tvým nepřátelům dám krmit se vlastním masem, a jako moštěm krví svou budou se opájet, i pozná každý, kdo tělo má, já že jsem Hospodin, spasitel tvůj a vykupitel, Silný Jakobův.

2. Řeč druhá: Israel sám zavinil, že byl zavržen (50, 1.–3.). Ochota Mesiášova utrpením, zjednání spásu (50, 4.–11.).

HLAVA 50. – ¹ Toto praví Hospodin: Jaký je to západný lístek vaší matky, kterým jsem ji propustil? Nebo kdo jest mým věřitelem, kterému jsem zaprodal vás? Aj, pro své nepravosti byli jste prodáni, pro vaše zločiny propuštěná jest vaše matka. ² Neboť přišel

V. ¹⁹. Sion (nová církev) bude mít tolik občanů (příslušníků), že dosavadní prostory nestačí. Území království Božího *starého*, zabírajícího jeden toliko národ, nestačí království *novému*, které obsáhne všechny národy, celý svět!

V. ²⁰. „Neplodným“ byl Jerusalelem za dob zajetí, kdy ležel v troskách. *Neplodná* byla také *církev* S. z., jak učit zejména sv. Pavel Gal 4, 9.

V. ²¹. Církev starozákonná neměla síly ni prostředků, aby přivábila a připoutala množství pohanů do svého lůna. Tu přitažlivost a sílu udělil Bůh teprve církvi novozákonné, mající dokonalou nauku a milost Boží, ano Boha samého (v Eucharistii). Synagoga (Sion) se diví, kde se vzalo tolik jejich dětí (pohanů, vstoupilých do církve Kristovy).

V. ²². Hospodin pokyne pohanům, dá jim *znamení* praporem svým, budou nositi své děti do nového města Božího, přihlásí je za jeho příslušníky (občany); tam se duchovně obrodí a stanou se dětmi Jerusalema, t. j. nové církve Boží.

V. ²³. Králové a královny budou služby prokazovati církvi, aby docházela účelu svého, oslavit Hospodina a spásu poskytnouti lidstvu.

V. ²⁴. Ve smyslu vyšším jest onen „*olbřím*“ ten, jež nazval později Pán „*knížetem tohoto světa*“; ten držel v zajetí veškero lidstvo, tomu tu kořist vyrval vítězný Kristus. Srv. Mt 12, 29; Mk 3, 27; Lk 11, 22.

V. ²⁵. Judovci budou vzati Babylonu, lidstvo bude vyrváno „*knížeti tohoto světa*“, ježto sám Hospodin svede boj s těmito obry, nepřáteli církve staré a nové.

V. ²⁶. Hospodin dopustí, že mezi nepřáteli církve vzniknou spory, že se ubijí navzájem sami.

Hl. 50. V. ¹.–² b. líčí *neposlušnost* Israelitů, která zavinila jejich bídu.

V. ¹. odpovídá na stížnost Sionu, že na něj Hospodin zapomněl (49, 14.).

V. 1.–9. mluví o „*služebníkovi Hospodinově*“, o kterém již byla řeč výše 42, 1.–7.; 49. 1.–9 a. Je to *třetí* píseň o něm. – Proti *neochotě*, neposlušnosti Israele, služebníka Hospodinova postavena tu *vzácná ochota* jiného služebníka Hospodinova – Mesiáše, poslechnout, podrobit se všemu, co Hospodin bude vyžadovat. „*naven jest*“ dlouhým očekáváním Boží spásy. — Sluha Hospodinův vystupuje tu jako *učelivý žák* Hospodina učitele, „*mistra*“; – „*každé ráno*“ = den co den dostává se mu od Hospodina poučení.

jsem, a nebylo člověka, volal jsem, a nebylo, kdo by slyšel. Zda jest krátká a maličká ruka má, abych vykoupil? Nebo není ve mně moci, bych vysvobodil? Aj, zehráním svým vysušuji moře, obracím řeky v pouště. Hnijí ryby (jejich) nedostatkem vody, (živočišstvo jejich) umírá žízni.³ Obláčím nebesa ve smutek, a žinící je zahalují.

⁴ Hospodin dal mi dovedný jazyk, abych uměl slovem podporovat toho, který unaven jest; každé ráno mi budí ucho, abych slyšel ho jako mistra.⁵ Hospodin Bůh otvírá mi ucho, já pak neodmlouvám, necouvám zpět.⁶ Tělo své vydávám katům a líce své rváčům; obličej svého neodvracím od těch, kdož lají mi a plijí na mne.⁷ Pán Bůh mi pomáhá, nebudu tedy zklamán; proto nastavuji svou tvář jako křemen, a vím (jistě) zahanben že nebudu.⁸ Blízko je ten, který ku právu mi pomůže! Kdo chce se domlouvat se mnou? Postavme se! Kdo chce se mnou se přítí? Ať ke mně přistoupí!⁹ Hle, Pán Bůh pomáhá mi. Kdo mne odsoudí? Hle, jak šat všichni se rozpadnou, mol je zhltní.

¹⁰ Kdo jest mezi vámi, jenž bojí se Pána, a hlasu služebníka jeho poslouchá? Komu jest chodit ve tmě, že nemá světla, doufej ve jménu Páně, spolehni na Boha svého!¹¹ Aj, vy všichni, kteří zaněcujete oheň, a opasujete se ohněm, chodte ve světle ohně svého, v plamenech, které jste zapálili! Mojí rukou stane se vám to: na bolestech budete ustláno mít.

3. Řeč třetí: Dílo spásy bude vykonáno (51, 1.–5, 2, 12.).

Doufejte! Hospodin zjedná věčnou spásu (51, 1.–8.); Hospodin dodává zmužilosti zajatcům, kteří se báli Chaldů (51, 9.–16.). Prve, než nastane spása, budou zpupní pohané potrestáni (51, 17.–52, 6.). Pryč z Babylonu (52, 7.–12.).

HLAVA 51. – ¹ Slyšte mne vy, kteří o právo usilujete, kteří hledáte Hospodina; pohleďte na skálu, z níž jste vytesáni, na důl prohlubně, z níž jste vykopáni!² Pohleďte na Abrahama, vašeho otce, a na Sáru, která vás porodila; neb jsem jej jediného povolal, požehnal jsem mu a rozmnožil jej.³ Protož potěší Hospodin Sion, potěší všechny zbořniny jeho; učiní z pustiny jeho takorča ráj a z pouště jeho zahradu Hospodinovu. Radost a veselí v něm bude, děkovaní a hlas chvály.

V. ⁵. Hospodin *otevívá* sluhovi svému *ucho*, když mu to ono přikazuje; sluha Hospodinův podrobuje se každému příkazu, plní jej bez reptání, důsledně, vytrvale. „*Tak činím, jak mi Otec přikázal*“ (Jan 14, 31.).

V. ⁶. Ochotnou poslušnost ukáže Mesiáš zejména v útrapách, které mu Otec uloží; žádná bolest ho nepřiměje, „*aby couvl*“, „*bude totiž vydán pohanům a budou se mu posmívat i ho bičovati a na něho plivati*“ (Lk 18, 31.). Srv. Mt 26, 27.; 27, 30.; Mk 14, 65.; Lk 22, 64.; Jan 18, 22. Tou poslušností bude Mesiáš dobrovolně pykati za neposlušnost Izraelovu; o tom náměstném, zástupném dosti učinění poučuje níže 53, 4 n.

V. ⁷. Mesiáš je si jist, že překoná všecko odporné a že jeho útrapy nebudou nadarmo; „*jako křemen*“ jest výraz vnitřní síly, vytrvalosti, neohroženosti, se kterou se snaší utrpení. Srv. Jer 1, 18.; Ez 3, 8.

V. ⁸. „*Ku právu*“ na ovoce svého utrpení – na vítězství, na slíbenou blaženost a slávu. Srv. výše 49, 4. 6. – „*postavme se*“ a začněme se soudit. – „*Kdo z vás bude mě vinit z hrůchy?*“ (Jan 8, 46.).

V. ⁹. Nepřátelé Kristovi jistojistě, třebaže znenáhla zahynou; stačí zdánlivě nepatrné příčiny. Srv. 1 Kor 1, 27 n.

V. ¹⁰. Blaze těm, kteří poslouchají služebníka Hospodina! Kdo se bojí Pána, t. j. kdo ho ctí, jak náleží, ten také poslouchá jeho služebníka. „*Kdo nectí Syna, nectí Otce, který ho poslal*“ (Jan 5, 23.).

V. ¹¹. *Jičí* osud nepřátel Kristových, druhou to stránku jeho vítězství. – „*budete ustláno mít*“, lehnete si a zůstanete ležeti. – „*oheň*“ útoků, kterými hnali na služebníka Hospodina a jeho dílo, obrátil se na své původce a bude je páliť. S jakým ohněm záští, s jakým fanatismem hnali se na př. zatvrzelí Židé na Krista a výsledek – oheň jím spálil chrám, město, samostatnost, tisíce životů (r. 70 po Kr.).

Hl. 51. V. ¹ n. Hospodin, který dal praotci národa sliby, plnil je, plní a splní zejména za dob Mesiášových. Jako Abraham důvěřoval ve věrnost Hospodinu, tak nechť v ni důvěřují také zajatci, Abrahamovi potomci. Bůh, který počal dílo požehnaní v Abrahamovi, také je v jeho potomcích tělesných i duchovních, dokončí.

V. ³. Jako vystavěl Hospodin z Abrahama a Sáry dům Izraelův, tak vystaví také Sion, vystaví velikou budovu nové církve. – „*Rájem*“ bude nové království Boží již na zemi, zejména však na onom světě.

⁴ Pozorujte mne, můj lide, a mé plémě, slyšte (mne)! Neboť zákon ode mne vyjde, a své právo zavedu k osvětě národů. ⁵ Blízko jest spravedlivý můj, vyšel můj spasitel, ramena má národy budou soudit, mne přímoří budou očekávat, na mé rámě budou se těšit. ⁶ Pozdvihněte k nebi své oči a pohledte na zemi dolů: neboť nebesa jako dým se rozplynou, země jako roucho se rozpadne a obyvatelé její taktéž zahynou. Ale spása moje na věky bude a má spravedlnost nezahyne.

⁷ Slyšte mne, kteří víte, co spravedlivo jest, můj lide, v jehož srdci můj zákon jest! Nebojte se hany smrtelníkův, a posměchů jejich se nestrachujte. ⁸ Neboť jak roucho, tak je bude trávit červ, a jako vlnu, tak je žrátí bude mol. Ale spása moje na věky bude, a má spravedlnost rod od rodu.

⁹ Povstaň, povstaň, oblec se v sílu, rámě Hospodinovo, povstaň jako za dnů dávných, za rodů odvěkých! Zdalíž ty jsi nerozřal zpupníka, neprobodl draka? ¹⁰ Zdalíž ty jsi nevy-sušil moře, vody propastí náramné, který jsi z hlubiny mořské učinil cestu, by přešli vysvobození? ¹¹ Teď tedy vykoupení od Hospodina vrátí se a na Sion s jáсотem přijdou, veselí věčné bude jim věnciti hlavy, radost a veselí jich se zmocní, prchne bolest a úpění.

¹² Já, já sám potěším vás! Kdo jsi ty, abys bál se smrtelných lidí, zroence lidského, kterýž uschne jak tráva? ¹³ Zapomněls Hospodina, svého tvůrce, který roztáhl nebe a založil zemi, a strachuješ se ustavičně den celý vzteku toho, který tě utiskuje a tvou zkázu připravuje! Kde přece jest vztek utiskovatele? ¹⁴ Brzo přijde ten, který má přijít, by otevřel; – nebude moci vše vyvraždit – aniž bude nedostatek chleba jeho. ¹⁵ Jáť přece jsem Hospodin, Bůh tvůj, který bouřím moře, že dmou se vlny; „Hospodin zástupů“ jest jméno moje. ¹⁶ Položil jsem slova svá ve tvá ústa a ve stínu své ruky střehl jsem tě, abych roztáhl nebe a založil zemi, a Sionu abych řekl: „Národ můj jsi ty!“

¹⁷ Pozdvihni se, pozdvihni se, povstaň, Jerusaleme, který jsi pil z ruky Hospodinovy kalich jeho hněvu; až do dna z kalicha opojného pil jsi, vypil ješ do poslední kapky. ¹⁸ Není, kdo by tě podepřel z všech synů, které jsi zplodil, není, kdo by tě za ruku vzal ze všech synů, které jsi vychoval. ¹⁹ Dvě jsou věci, které potkaly tě: – Kdo se nad tebou rmoutí? – pustošení s bořením a hlad s mečem. – Kdo tě může potěšit? – ²⁰ Synové tvoji leželi povrženi na rozích všech ulic jako zvěř lapená v síti, zasypání jsouce Hospodinovým hněvem, žehráním Boha tvého.

V. ⁴. Zákon, který byl dosud výhradním majetkem jediného národa, tento zákon zdokonalený bude dán *všem lidstvu*. Nový náboženskomravní *řád* (= „spravedlnost“) bude *světlem*, které onen ráj učiní a způsobí radost, o které mluvil v. 3.

V. ⁶. O změně nynější oblohy i země viz výše 13, 10. 13.; 24, 1 n. – „*Nebe a země pominou, ale slova má nepominou*“ (Mt 24, 35.). „*spravedlnost*“ = řád náboženskomravní, jaký má být podle Boží vůle.

V. ⁷. Spravedlivým netřeba se báti pomíjejících útoků lidských, kdyžtž Bůh věčný a všemohoucí je podporuje. – „*v srdci*“ má zákon, kdo upřímně se vynasnažuje podle něho žítí.

V. ⁸. Srv. s 50, 9. – Jako služebník Boží prošel utrpením a ponížením, ve kterém Hospodin ho podporoval a ze kterého vyzvedl ho k věčnému vítězství, tak dlužno každému spravedlivci ponížením jíti k povýšení.

V. ⁹. vyslovuje prorok horoucí touhu po spase tak vznešené a trvalé. Ta toužebná slova klade zajatcům na jazyk. – *Rámě* Hospodinovo, které dopouští, aby pohané vládli a jeho lid jařmili, zdá se odpočívati, *spátí*; proto je prorok vyzývá, aby se „*probudilo* . . .“ „*za dnů dávných*“ – když vycházeli Israelité z Egypta. Bůh, který dílo osvobození lidu svého tehdy počal, zajistě také nyní bude o něm dále pracovati, až je dokoná. Jako ukázal tehdy svou všemohoucnost, tak jí ukáže i teď. – „*Zpupník*“ = Rahab = Egypt. O „*draku*“ viz výše 27, 1. – Bůh „*roztál*“ a „*probodl*“ toho zpupníka, když pomřeli egyptští prvorození a když se utopilo vojsko egyptské v Rudém moři. – S vysvobozením z Egypta srovnává Is vysvobození z Babylonie, jakož i vysvobození mesiášské.

V. ¹². odpovídá Bůh na slova touhy a přičiňuje k nim pokárání netrpělivých, malomyslných bázlivců.

V. ¹⁶. Bůh mluví dále k národu svému, jež zastupovati a v jehož čele státi bude služebník Hospodinův, „*slova svá*“ = proroctví a vůbec zjevení S. i N. z. – „*Sion*“ – církev Kristova, v Jerusalemě zrozená.

V. ¹⁷. Protože spása Jerusalema se blíží, ať povstane ve své bídě a těší se! – „*kalich* (Božího) *hněvu*“ = tresty, kterými Hospodin stihl Jerusalem a všechno Judsko: město leží v rozvalinách a obyvatelstvo jeho chřadne v zajetí.

²¹ Proto slyš to, chudšase opojený, nikoli (však) vínem! ²² Toto praví panovník tvůj, Hospodin, Bůh tvůj, který bojuje za lid svůj: „Ejhle, vezmu z ruky tvé kalich opojivý, hluboký kalich svého hněvu, nebudeš již pít z něho. ²³ Ale dám jej do ruky těch, kteří tě utiskovali a řekli tobě: „Sehni se, ať jdeme přes tebe.“ I učinils ze hřbetu svého takořka zemi, takořka cestu chodcům.

HLAVA 52. – ¹ Povstali, povstaň, oblec se ve svou sílu, Sione, oblec se v roucho své slávy, Jerusaleme, město svaté; neboť nevstoupí již do tebe neobřezaný a nečistý. ² Otrěs se z prachu, povstaň, posaď se, Jerusaleme! Rozvaž svazky svého hrdla, jatá dcero Sionská! ³ Neboť toto praví Hospodin: „Bez peněz jste zaprodáni, i budete bez stříbra vykoupeni!“

⁴ Neboť toto praví Pán Bůh: Do Egypta sestoupil lid můj na počátku, aby tam hostem byl, a Assur ho beze vší příčiny utiskoval. ⁵ A nyní, co mám tuto, praví Hospodin, kdyžtě zadarmo vzat byl lid můj? Páni jeho bezbožně činí, dí Hospodin, pořád, celý den jméno mé haněno bývá. ⁶ Protož ať pozná lid můj jméno mé v den ten, že já sám jsem ten, který řekl: „Tu jsem.“

⁷ Vizte (již) na horách lepé nohy posla radosti, který zvěstuje pokoj, hlásá blaho, káže spásu, který praví Sionu: „Králem je Bůh tvůj!“ ⁸ Hlas tvých hlásných! Pozdvihují hlas a jásají pospolu; neboť okem v oko vidí, kterak Hospodin na Sion se vrací. ⁹ Radujte se a jásejte vespolek, trosky jerusalemské! Neboť potěšil Hospodin svůj národ, vykoupil Jerusalem. ¹⁰ Obnažil Hospodin své svaté rámě před očima všech národů, aby užřely všechny končiny země spásu našeho Boha.

¹¹ Odejděte, odejděte, vyjděte tamodtud, poskvrněného nedotýkejte se! Vyjděte z prostředka jeho, očistte se, vy, kteří nesete nádobí Hospodinovo! ¹² Neboť nevyjdete v

HI. 52. V. ¹. Jerusalem jest město *svaté*, ježto bylo sídlem *Svatého* Israelova, t. j. Boha jeho. Jerusalem obleče se ve svou nádheru, až na něm bude vystavěn nový chrám, až bude obydlen občanstvem, Hospodinu věrným, *svatým*, obleče se ve svou sílu, až budou znova vystavěny jeho hrady. Ve smyslu dokonalejším splní se to vše, až na Sionu vznikne nová obec svatá, nové město Boží, církev katolická, které žádný pohan (= „*neobřezaný a nečistý*“) nerozboří, jako rozbořili kdysi Chaldové Jerusalem!

V. ⁴. „*Assur*“ znamená tu nejspíše ve významu obecném *vůbec utiskovatele*, ukrutníka, kteréhožto obecného výrazu užívá Is o Egyptanech.

V. ⁶. Bůh nestrpí déle, aby jeho jméno bylo zlehčováno, aby jeho všemoc a velebnost (= „*jméno*“) byla zesměšňována, Hospodin ukáže, že jest nejvyšší *věrný*, který splní, co slíbil, který, až přijde ustanovený čas, pomůže, vysvobodí.

V. ⁷. „*na horách*“, rozložených severně Jerusalema, ležících dosud v troskách. – Jerusalem zpusťosený vidí, že po těch hořácích chvátají poslové z Babylonu, kteří ohlašují, že Babylon padl do rukou Cyrových a zajatcům že bude možno vrátit se do Palestiny a vystavět znova Jerusalem, obnoviti Sion. – Nohy těch poslů jsou „*lepé*“, ježto nesou radostné poselství, že se blíží 1. *pokoj*, 1. *blaho*, 3. *spása*, 4. *království Boží* (= „*Králem je Bůh tvůj*“).

V. ⁸. Takoví hlásní byli na příkl. Aggeus, Zachariáš, Malachiáš a později Jan Křtitel, Anna, Simeon, apoštolové. – Hospodin „*vrací se na Sion*“ v čele lidu, aby se tam zase usídlil a znova počal panovati v novém svém království, t. j. v náboženské obci židovské, zřízené po návratu ze zajetí, zvláště však v církvi *novozákonní*.

V. ¹⁰. „*Obnažil*“, aby ukázal jeho moc. – „*On učinil mocné věci ramenem svým . . .*“ (Lk 1, 51.) – „*užřely*“ spásu a z ní také těžily. Prorok má na mysli obnovu netoliko *Zorobabelovu*, nýbrž i *Mesiášovu*. Srv. Gal 4, 26; Žid 12, 22.

V. ¹¹. Ježto zajatci v Babyloně měli již nemovitý majetek, kdežto v Palestině je čekaly ssutiny, bylo třeba k tomu, aby Babylon opustili a domů se vrátili *náboženské a vlastenecké obětavostí*, kterou prorok těmito slovy chce vzbudit. Bůh, Svatý Israelův žádá, aby ti, kteří půjdou do Palestiny, kterým sám bude státi v čele, byli *svatí*. Ten průvod nesl posvátné nádoby (Esdr 1, 7.–11.), které byl Nabuchodonosor dal přenést z jerusalemského chrámu do Babylonu (4 Král 24, 13.; 25, 13.). Prorok zdůrazňuje povinnost národa svatým býti, aby připomenul, že v Palestině, kde budou sami, snáze bude možno vyhnouti se nečistému duchu pohanství, než zůstanou-li v Babyloně mezi pohany.

ryčném spěchu, nebudete kvapně prchat, neboť Hospodin půjde před vámi, shromáždí vás Bůh Israelův.

4. Řeč čtvrtá: Utrpení, smrt, vzkríšení a oslava Mesiášova (52, 13.–53, 12.).*

Mesiáš půjde cestou ponížení ke slávě (52, 13.–15.). Mesiáš ponížený (53, 1.–3.). Jeho zástupné dostiučnění (53, 4.–6.). Jeho smrt a pohřeb (53, 7.–9.). Jeho sláva (10.–12.).

¹³ Ejhle, můj služebník bude mítí zdar, bude vyvýšen, vyzdvižen, vznešený bude velmi. ¹⁴ (Ale) jak mnozí budou nad ním žasnout! Tak zohaven bude obličej jeho mezi muži, tvářnost jeho mezi lidskými syny.

¹⁵ Ten pokropí národy mnohé, před ním stoulí králové svá ústa; neboť co jim nebylo vypravováno, spatří, a o čem neslychali, budou pozorovat.

HLAVA 53. – ¹ Kdo tomu uvěří, co bude od nás slyšet? A komu bude moc ramene Božího zjevena? ² Vyšel totiž jako výhonek před. Ním a jako kořen ze žíznivé země. Podařilo se mu nemít krásy, bychom naň patřili, neměl vzhledu, bychom se kochali v něm. ³ Povržen byl a nejposlednějším z lidí, mužem bolestí, zkušeným v utrpení, před jakým lidé tvář si zastírají, tupen byl, že jsme si nic ho nevážili.

⁴ Vpravdě bolesti naše tento vzal na sebe, ano, co my jsme trpět měli, on snášel; my pak jsme měli ho za malomocného, zbitého od Boha a sklíčeného. ⁵ Ale on byl raněn pro hříchy naše, roztlučen byl pro nepravosti naše; tresty pro naši spásu na něho (dolehly), a jeho jizvami jsme uzdraveni. ⁶ My všichni jako ovce zbloudili jsme, každý na svou cestu uchýlil se; i složil Hospodin na něj nepravost všech nás.

⁷ Obětoval se, protože sám chtěl, a neotevřel úst svých; jako ovce na porážku vedená, a jako beránek před tím, kdo ho stříhá, němý bývá, neotevřel úst svých. ⁸ Z tísně, když

* Co bylo výše o utrpení a povržení Mesiáše stručně řečeno (49, 4.–7.; 50., 5.–7.), to čtvrtá píseň rozvádí a zřetelně poučuje čtenáře, že to vše bude snášeti za hříchy lidstva. – V. 13. líčí třemi slovy „zdar“, který bude mítí Mesiáš sám ze svého díla: bude povýšen. Křesťan, čtoucí v. 13., Vzpomíná slovo apoštolského vyznání víry: „vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa, sedí na pravici Boha Otce...“

V. ¹⁵. „pokropí“ = očistí, s Bohem smíří. „očistí je svou krví svatou a božským křtem“ (Efrem.). – Ten úkon činil kněz, Mesiáš bude knězem, jenž krví oběti, kterou přinese, očistí, s Bohem smíří a jemu zasvětil lidstvo. O té oběti zmiňuje se prorok určitěji níže 53, 10. „stoulí“ – zavrou, sevrou ústa údivem nad jeho povýšením, a úctou oněmí. O úctě králův k Mesiáši byla již zmínka výše 49, 7. – „Uzří ti, jimž nebylo zvěstováno o něm, a ti, kteří neslyšeli, porozumějí“ (Řím 15, 21.).

Hl. 53. V. ². Isajáš líčí utrpení Mesiášovo názorně, bezmála jako evangelisté. Isajáš a Israelité, jejichž jménem tu mluví, nemohli se kochati pohledem na Mesiáše zohaveného. Srv. 52, 14. Naopak hrozno, odporo na něho pohlédnouti. Prorok mluví v množném čísle jménem národa, který očekával Mesiáše slavného, mocného.

V. ³. „nejposlednější z lidí“ – přestal býti takorča člověkem. Před člověkem k nepoznání zohaveným lidé hrůzou a ošklivostí si zastírají líce. „nevážili jsme si ho“ – my, Židé, větší část národa; Is tím vinu národní bere také na sebe.

V. ⁴. Israelité podle tehdejších běžných názorů se domnívali, že tento trpí za své vlastní hříchy, jak žádá Boží spravedlnost. Mesiáš však, který hříchu neměl, trpěl za hříchy naše. „vzal na sebe“, naložil si je jako břímě a nesl je. – „Ejhle, Beránek Boží, který snímá hříchy světa“ (Jan 1, 29.). – „bolesti naše“ – které my jsme zavinili a za které my jsme pykati měli. „A uzdravil všechny, kteří byli nemocní, aby se naplnilo, co bylo předpověděno skrze proroka Isajáše slovy: „On přijal mloby naše a nesl neduhy naše“ (Mt 8, 16 n.).

V. ⁵. „raněn“ = proboden – „roztlučen“, rozdrčen. – „spásu“ = pokoj, vrchol blaha vůbec, zejména mesiášského.

V. ⁶. líčí hříšnost lidu Božího, který bývá častěji přirovnáván ke stádu. Srv. 40, 11. – „uchýlil se“ od cesty pravé, „na svou cestu“, kam ho pudila jeho vášeň. – „složil“ – přikázal mu, aby nesl, chce-li za nás učiniti dosti spravedlnosti.

V. ⁷. Mesiáš vezme ty tresty na sebe dobrovolně a ponese je tiše jako ovečka. – Vulg. slovně: „jako ovce k zabiti veden bude, a jako beránek před tím, kterýž ho stráže, oněmí...“

odsouzen byl, (smrt) ho vyrvala; a kdo z jeho pokolení uvážil, že země žijících že vytržen byl, a bit pro zločin lidu svého? ⁹ Budou chtít ho pohřbit s bezbožníky, avšak u bohatce pochován bude, protože nepravosti neučil, aniž klam byl (shledán) v ústech jeho.

¹⁰ Pánu se zalíbilo zdeptat jej utrpením, bude-li chtít dáti ve smírnou obět svůj život. (I) bude vidět potomstvo (po) dlouhé věky, úradek Hospodinův on konat bude. ¹¹ Z (ovoce) toho, co vytrpěl, bude se těšit, nasycen bude (radostí) z toho, co zkusil. Spravedlivý sluha můj ospravedlní mnohé, neboť on jejich hříchy na sebe vezme. ¹² Proto v úděl mu dávám zástupy, i bude mocné v kořist přidělovat. Za to, že vydal na smrt svou duši, že se nechal ke hříšníkům čítat, za to, že on hříchy mnohých nesl, a za ty, kteří se provinili, prosil.

5. Řeč pátá: Sláva bezpečná duchovního Jerusalema, t. j. církve Kristovy.

Jerusalem, nyní bezdětný, bude mít brzy mnoho potomstva (1.–2.); chof Boží, nyní zapuzená, bude brzy zase šťastnou jeho manželkou (4.–6.). Bůh ji bude milovati věčně (7.–13.). Bude bezpečná, že ji nestihne žádné zlo (14.–17.).

HLAVA 54. – ¹ Chválu pěj neplodná, která jsi nerodila, jásej, výskej, která jsi nebyla těhotná; neboť má více synů osamělá, nežli ta, která muže má, praví Hospodin, ² Rozšíř prostor stanu svého, kože stanů svých roztáhni, nešetř, prodlouží provázky své, a své kolíky pevně zaraz! ³ Neboť napravo i nalevo pronikneš, tvé potomstvo národy bude dědit, a města pustá zalidní. ⁴ Neboj se, neboť nebudeš zahanbena, a nerdi se, nebudeš styděti se tobě; vždyť na hanbu mládí svého zapomeš, a na potupu vdovství svého již

V. ⁸. Po bolestech nastala smrt. – „země živých“ = tento svět proti onomu, který sluje „země mrtvých“, pekla. – „vytržen“ násilnou smrtí.

V. ⁹. Spravedlivý Mesiáš bude za své útrapy *odměněn*. Ta odměna počne již při jeho pohřbu: pochován bude u bohatce (Josefa z Arimatie, Mt 27, 57 nn.) a nikoliv se zločinci, jak chtěli jeho vrazi.

V. ¹⁰. Aby trpěl, nebylo nucení, nýbrž byla to vůle Otcova a jeho. (Jer.) – „Krev Kristova, jenž . . . sebe sama obětoval jako obět bezúhonnou Bohu, očistí svědomí naše . . .“ (Žid 9, 14). – „On jest obětí smírnou za hříchy naše, ale nejen za hříchy naše, nýbrž i (za hříchy) celého světa“ (1 Jan 2, 2.) a jj. – Ovoce, odměna za tu obět: nesčítané množství lidí bude ho pokládati za svého otce, který jim dá nový, vyšší život; to množství budou jeho děti, jeho potomstvo. Co slibil Hospodin svému „služebníkovi“ Abrahamovi, to splní ve smyslu vyšším a dokonalejším svému „služebníkovi“ – Mesiáši, který bude druhým Abrahamem, t. j. duchovním praotcem svého národa, ano druhým Adamem, t. j. otcem veškerého lidstva. – „konal bude“ se zdarem, jak již bylo řečeno výše 52, 13. – Ten „úradek Hospodinův“ jest dosti učiniti uražené spravedlnosti Boží, vzdáti Bohu čest, kterou mu lidé odepřeli, a spasiti lidstvo.

V. ¹¹. „To pak jest život věčný, aby poznali tebe, jediného pravého Boha a toho, jehož jsi poslal, Ježíše Krista“ (Jan 17, 3.). Srv. Mt 11, 27.; Řim 3, 26.

V. ¹². „Požádej a dám ti národy v majetek – a v tvé vlastnictví končiny země.“ – „zástupy“ slovně: „mnohé“, množství těch, kteří skutečně Krista za Mesiáše, za svého Pána uznají. – „Tento však má kněžství nepomíjející, poněvadž zůstává na věky, proto také může dokonale spasit ty, kteří přistupují k Bohu skrze něho, jsa vždycky živ, aby za ně orodoval“ (Žid 7, 2, 4 n.). Vše, co tu Is o služebníkovi Hospodinově předpovídá, splnilo se dokonale na Ježíši Kristu, jak dosvědčuje Písmo N. z. S tím srovněj: „On vznesl naše hříchy sám na svém těle na dřevo, abychom, odemrouce hříchům, žili spravedlností; jeho zsinalostí byli jsme uzdraveni. Byli jsme zajisté jako ovce bloudící . . .“ (1 Petr 2, 24.).

Hl. 54. V. ¹. *Jerusalem*, t. j. stát a *církev starozákonná*, za doby zajetí byla jako žena neplodná, bezdětná; *nový Jerusalem* však, t. j. *církev Mesiášova*, bude mít více dětí, nežli mívala synagoga před zajetím babilonským.

V. ². *Církev Mesiášova* bude potřebovati pro množství synů svých prostraného *bydliště*, jež tu přirovnáno ke *stanu*. – „*kože*“ = plachty, ze kterých býval stan stavěn. Býval připevněn provazci, přivázanými ke kolíkům, zatlučeným do země. Čím. *větší stan*, tím *delší provazce*, tím *větší kolíky*, tím pevněji bylo je zatknouti do země.

V. ⁴. Hanbou mládí byla doba *egyptské poroby*; *vdovstvím* jeho bylo *zajetí babilonské*. Ta hanba nebude se již v N. z. opakovati.

nevzpomeněš.⁵ Budeť tvým manželem stvořitel tvůj, jehož jméno jest „Hospodin zástupů“, a tvým vykupitelem Svatý Israelův, který „Bohem všeho světa“ slouti bude.

⁶ Ano, jako ženu opuštěnou a na duchu sklíčenou povolal tě Hospodin, a jako manželku z mládí (třebaže) zavrženou, praví Bůh tvůj.⁷ Na maličkou chvilku jsem opustil tebe, s velkým však slitováním domů tě zavedu.⁸ Ve chvilce hněvu jsem skryl svou tvář maličko před tebou, ve věčné milosti však jsem se slitoval nad tebou, praví tvůj vykupitel, Hospodin.⁹ Bude mi to jak za dnů Noemových: Jemu jsem přísáhl, že již neuvedu potopy Noemovy na zemi; tak přísahám, že se na tě nerozhnevám, aniž na tě žehratu budu.¹⁰ Ať se hory hýbají a pahorky třesou: má milost se nepohne od tebe, má smlouva pokoje se nezatřese, praví slitovník tvůj Hospodin.

¹¹ Ó chudinko, bouří zvrácená, beze vši potěchy, aj, já budu řadem klásti tvé kameny, založím tě na safirech,¹² z jaspisu udělám cimbuří tvá, brány tvoje z řezaných kamenů, a tvé ohrady všechny z drahokamů.¹³ Všichni synové tvoji dostanou za vyučenou od Hospodina, a množství blaha budou mít synové tvoji.¹⁴ Na právu budeš založena, daleko útlaku, nemajíc čeho se báti, daleko hrůzy, neb nepřiblíží se k tobě.

¹⁵ Aj, za občana se přihlásí, kdo se mnou nebyl, člověk kdysi ti cizí – připojí se k tobě.¹⁶ Ejhle, já jsem stvořil mistra, který rozdymuje uhlí v oheň, a vytahuje svoje dílo-zbraň; já jsem také stvořil zhoubce, aby (ji) zničil.¹⁷ Žádná zbraň, na tebe kutá, nebude zdaru mít, a každý jazyk, jenž tě soukromě obžaluje, usvědčíš (ze lži). To jest dědictví sluhů Hospodinových, a spravedlnost jejich u mne, dí Hospodin.

6. Řeč šestá: Gesta spásy.

Výzva k užívání nebeských výhod (1.–5.). Bůh věrně bude plnit, co slibil, uvidí-li srdce upřímně kající (6.–13.).

HLAVA 55. – ¹ Všichni, kteří žijíte, pojdte k vodám, kteří jste bez peněz, pospěšte, kupujte, jezte; pojdte, kupujte bez peněz, beze vši náhrady víno a mléko.² Proč odvažujete stříbro za to, co neživí, a svůj perný výdělek za to, co nesytí? Slyšte, slyšte mne, i budete hodovat, bude se kochati v tučných jídlech duše vaše.³ Nakloňte ucho své, a pojdte ke mně; poslouchajte, a živa bude vaše duše, učiním s vámi smlouvu věčnou na

V.⁵ Bud' klidná, církví nová, neboť budeš mít manžela *mocného* („*Hospodina zástupů*“), který tě bude milovat a pečovat i to, bys byla *svatá* („*Svatý Israelův*“).

V.⁷ Zajetí babylonské bylo „*maličkou chvilkou*“ proti „*velikým*“ projevům Božího milosrdenství, které potrvají věčně.

V.⁸ „*chvilka hněvu*“= doba zajetí babylonského. – „*věčně*“ potrvá milost Boží k novému Jerusalemu, církví novozákonně.

V.^{11 n} *Bůh sám* vystaví na troskách starého Jerusalema město nové, nádherné. – „*safir*“, modrý drahokam, připomíná klenbu nebeskou, náznak *pevnosti* základů nového Jerusalema. Místo „*jaspis*“ překládají novější „*rubín*“, místo „*řezaných kamenů*“ pak „*kříšťálu*“; „*ohrady*“= mezníky a ploty, které bývají z polních kamenů.

V.¹⁵ Dostanou za vyučenou, ježto budou *učelivými* jeho *učedníky*, bude tedy v novém Jerusalemě větší znalost náboženskomravní a z té znalosti vyplne všecko štěstí.

V.¹⁴ „*Na právu založena*“, t. j. na spravedlnosti a *svatosti*. Protože setrvá ve svatosti, Bůh nedopustí, aby hrůza se přiblížila k ní jako se kdysi blížovala k synagoze, když se od svatosti vzdalovala.

V.¹⁶ Jerusalemu netřeba se báti, ježto v ruce Boží jest tak ten, kdo zbraně vyrábí, jako ten, kdo ničí jejich působnost.

V.¹⁷ Církev zvítězí nad každým útokem; to ustavičné vítězství jest dědictví spravedlivcův.

Hl. 55. V.¹ „*vody*“, „*vino a mléko*“ jsou *dobra mesiášská*, jež ukájejí dokonale náboženské potřeby lidské duše. – Mesiášská dobra jsou *milosti Boží*, kterých si člověk sám nemůže zasloužit, kterých nemůže si koupiti, ježto mají cenu *nadpřirozenou*.

V.³⁻⁴ Slib, že David bude ve svém potomku, t. j. Mesiáši, kralovati věčně, jest základem nové smlouvy Boha s lidstvem, jejíž prostředníkem bude Mesiáš. *Od Davida*, skvělého předobrazu Kristova, *snadný jest přechod na Mesiáše* (= „*ho*“) ve v. 4.; „*svědkem*“, který svědectví vydá pravdě, svou naukou i životem.

věrných milostných slibech Davidu daných.⁴ Ejhle, svědkem národům učiním ho, vůdcem a zákonodárcem kmenů.⁵ Ejhle, národy, kterých neznáš, přivoláš, a národové, kteří tě neznali, poběhnou k tobě, pro Hospodina, Boha tvého, pro Svatého Israelova, protože oslaví tě.

⁶ Hleďteje Pána, dokud možno ho najít, vzývejte ho, pokavád je blízko.⁷ Nechat opustí bezbožný svou cestu, a muž nešlechtný smýšlení své; vrať se k Pánu, i slituje se nad ním, k našemu Bohu, neb hojně odpouští.⁸ Nejsouť myšlení má, myšlení vaše, ani cesty vaše, cesty mé – dí Pán.⁹ Oč totiž převyšují nebesa zemi, o tolik cesty mé vyšší jsou než cesty vaše a má myšlení než myšlení vaše.¹⁰ A jako sestupuje déšť a sníh s nebe, a již se tam nevrací, ale napájí zemi, zalévá ji a uschopňuje, by plodila, a dává sémě k setí a chléb k jídlu:¹¹ tak bude slovo mé, jež vyšlo z úst mých; nevrátí se ke mně bez účinku, ale způsobí (vše), cokoli chtěl jsem, zdaří se mu, k čemu jsem je poslal.

¹² Nebot s veselím vyjdete, a v pokoji zprovozeni budete; hory i pahorky budou před vámi jásat, a všecko stromoví polní rukama tleskat.¹³ Místo hloží vzejdou jedle, místo kopřivy vzroste myrta, Hospodinu bude to na slávu, na znamení věčné, nezrušitelné.

7. Řeč sedmá: Také pohanům nabídnuta bude spása, kdežto mnoho Israelitů jí nedojde.

Praví Israelité (56, 1.–8.). Stádo Israelitů podle krve toliko má vůdce sobě přiměřené (56, 9.–57, 6.). Věro-
lomní Israelité (57, 7.–13.). Léčebný ráz trestů Hospodinových (57, 14.–21.).

HLAVA 56. –¹ Toto praví Hospodin: Šetrte práva a čiňte spravedlnost; nebot již blíží se moje spása, brzy již zjeví se má spravedlnost.² Blaze člověku, který činí toto, smrtelníku, který se drží toho, by šetřil soboty a jí neposkvrnil, by šetřil rukou svých a nečinil nic zlého.

³ Ať neříká cizinec, který se přidrží Hospodina: „Jistě mne odloučí Hospodin od svého lidu!“ aniž říkej kleštěnc: „Ejhle, já jsem suchý strom!“⁴ Nebot toto praví Hospodin kleštěncům: „Těm, kteří šetří mých sobot, volí, co já chci, a drží mou smlouvu: ⁵ dám ve svém domě a mezi zdmi svými místo a jméno, jež jest lepší nežli jsou synové a dcery; jméno věčné dám jim, kteréž nezahyne.“⁶ Cizince pak, kteří se přidrží Hospodina, aby ho ctili a milovali jeho jméno, aby byli jeho služebníky – všechny, kteří šetří soboty, aby jí neznesvěcovali, a kteří drží mou smlouvu,; ⁷ ty přivedu na svou svatou horu, a obveselím je ve svém domě modlitby; jejich žertvy a oběti jejich budou se líbiti mně na mém oltáři; nebot můj dům bude slouti domem modlitby pro všechny národy.“⁸ (Toto) praví Pán Bůh, jenž shromažďuje rozptýleného Israele: „Dále budu shromažďovat k němu, k jeho shromážděným.“

V. ⁶–¹¹. Pohané budou hledati a najdou své štěstí u Hospodina v novém Jerusalemě; „svou cestu“ = své smýšlení náboženskomravní. Uražený člověk se domnívá, že nemůže odpustit bližnímu urážku, jinak smýšlí Bůh nekonečně milosrdný, který odpouští i nejhrubší pohany *kajícím*.

V. ¹² n. I příroda bude se radovati s vykoupenými a oslavenými. Obnova veškeré přírody a blaho vykoupených bude věčným pomníkem (= „znamení“), hlásajícím čest a slávu Boží.

Hl. 56. a hl. 57. rozvádějí podrobněji výroky 54, 15.; 55, 5. jakož i 49, 4.; 50, 11.; 53, 1. 8. V. ¹. „moje spása“, kterou zavedu skrze *Cyru* a poté skrze *Mesiáše*.

V. ³–¹¹. Zákon mojišský, který bránil kleštěnci, Ammonanům a Moabanům, vstoupiti do církve S. z., pozbuđe účinnosti v církvi N. z. Míti místo v domě Hospodinově, t. j. církvi, má větší cenu, nežli mítí mnoho potomstva, „svatá hora“, kde byl chrám, náznak církve N. z. V církvi Mesiášově dojdou všichni národové slasti, jakou poskytují výkony náboženské, spojující člověka s Bohem, popředně *modlitba a obětní hostina*. Hospodin shromáždí do své říše nejprve *Israelity*, ale pak bude k nim shromažďovati také *pohany*.

⁹ Všecka zvířata polní, pojdte k zrádлу, všecka zvířata lesní! ¹⁰ Strážní jeho všichni jsou slepí, všichni nevědomí; němí psi jsou, kteří nejsou schopni, aby štěkali; oddávají se snům, rádi si poleží, rádi si pospí. ¹¹ Spolu jsou to psi velmi hltaví, nevědí, co je sytost; sami pastýři (jsou nešlechtní), neznají, co rozumno jest; všichni se uchylují na své cesty, každý za svým ziskem, od nejvyššího až do nejnižšího: ¹² (Říkají): „Pojďte, vezměme víno, napijme se lihovinou; a budiž jako dnes, tak i zítra, nad všecku míru!“

HLAVA 57. – ¹ Spravedlivý hyne, a není, kdo by si toho všiml; lidé zbožní vymírají, a není, kdo by toho dbal. Ano, pro zlobu vymírají spravedliví. ² Dochází pokoje, odpočívá na svém lůžku, kdo chodil v poctivosti.

³ Vy však přistupte sem, synové čarodějky, plémě cizoložné záletnice! ⁴ Z koho jste hříčku měli? Na koho jste rozvírali ústa, a vyplazovali jazyk? Zdali vy nejste synové nešlechtní, prolhané plémě? ⁵ Vy, kteří kocháte se v bozích, pod každým stromem ratolestným, kteří zabijíte děti v údolích, pod vysedlým skalím? ⁶ Oblásky v údolí jsou úděl váš, (oblázky), ty jsou los váš; vždyť jím vyléváte obět mokrou, obětujete obět suchou. Zdali se nemám proto hněvat?

⁷ Na hoře vysoké, vyvýšené ustlala sis lůžko; a tam vystupuješ, bys oběti přinášela. ⁸ A za dveře, za veřeje kladeš znamení své. Ano, vedle mne se odkrýváš a přijímáš cizoložníka; rozšiřuješ své lůžko, smlouváš se, s nimi; ráda spíš s nimi kdekoliv. ⁹ Okrašluješ se mastí k vůli králi, a množíš líčidla svá. Posíláš posly své daleko, a snižuješ se až do pekel. ¹⁰ Mnohými cestami se unavuješ, (a přece) neřekneš: „Nechám toho!“ Oživení síly své nacházíš, proto mne nedbáš. ¹¹ Koho se tak úzkostlivě obáváš, že lžeš? Na mne si nevzpomínáš, mne si nevšímáš. Protože já mlčím a jako bych neviděl, (proto) na mne zapomínáš? ¹² Já (ted) oznámím tvou spravedlnost, díla tvoje nic ti neprospějí. ¹³ Až budeš křičet, ať vysvobodí tebe sbírky tvoje. Všecky je odnese vítr, dech je odstraní.

Kdo však má důvěru ve mne, dědit bude zemi, dostane svatou mou horu. ¹⁴ Pravím: Dělejte cestu, dělejte cestu, urovnejte stezku, odklidte překážky s cesty lidu mého! ¹⁵ Neboť toto pravě Nejvyšší, který vysoko věčně trůní, a který „Svatý“ sluje: „Na výsosti, na místě svatém sídlím, a s každým, kdo jest zkrúšeného a poníženého ducha, abych oživil ducha ponížených, abych oživil srdce zkrúšených. ¹⁶ Nebudut se věčně vadit, aniž až do konce se hněvat, neboť život ode mne vychází, a dýchání já činím. ¹⁷ Pro neřest

V. ⁹ n. Prorok náhle přechází k líčení žalostného stavu církve za své doby: Judovci podobají se stádu ovec, o které pastýři nedbají, takže dravci (cizí národové) mají volný přístup k němu. „strážní“ = vůdcové lidu. – „jeho“ = Israele. „štěkot“ je známka věrné ostražitosti, té však israelští „hlásní“ nemají, hoví sladké nečinnosti. Jsou-li tací „sami pastýři“, jaký je teprve lid! – „neznají“, t. j. nechtějí znáti, co vyžaduje *veřejné blaho*, jsouce zaslepeni *sobecktím*, vyvírají obec.

Hl. 57. V. ³ n. Synagoga sluje tu „čarodějka“, ježto si libovala proti zákonu Božímu v pověřivosti, která bývala spjata s *modlářstvím*; „zalétnou cizoložnicí“, ježto, jsouc chotí Hospodinovou, porušila manželskou věrnost tím, že chodila za cizími bohy – modlářstvím a hledajíc politických spolků s pohanskými národy, „synové nešlechtní“ = odpadlíci. „kteří kocháte se v bozích“ = které rozpaluje terebint. Judovci byli tak oddáni vášni modlářské a s ní spojené vášni, že stačil jediný pohled na kterýkoli posvátný strom, aby tu vášeň v nich vznítit, „pod vysedlým skalím“ – v jeskyních. „Údělem“ synagogy (národa israelského) byl sám *Hospodin*, mnozí však volili si za své bohy, za svůj úděl, hladké kameny (oblázky) v údolích a těm vzdávali bohoctu. Bohocta kamenů posvátných byla za dob starých na Východě značně rozšířena.

V. ⁷ n. Na „výšinách“ páchají modlářství a smilstvo. Totéž činí i doma, ano kdekoliv.

V. ¹¹. Lidé se obáváš, ale nikoli Boha, kterého jsi obelhala – slíbilas mu věrnost, ale nedodržela jsi ji. . . Protože Bůh „mlčel“, t. j. netrestal hned proradnost Judovců, proto na Hospodina zapomínali a páchali modlářství. Nyní však nebude Bůh mlčet.

V. ¹³ „sbírky“, t. j. model.

V. ¹³ n. klade proti útrapám modlářů blaho těch, kteří zůstanou Hospodinu věrni nebo se k němu vrátí. Těm dostane se zase půdy palestinské, posvátné hory chrámové, ke které se váže tolik vzácných slibů.

chtivosti jeho rozhněval jsem se, a ubil jsem jej; skryl jsem před ním tvář svou, a rozhněval jsem se. I odešel a bloudil, jak ho srdce vedlo.¹⁸ Viděl jsem jeho cesty, ale uzdravím ho, budu ho zase vodit a opět těšit jej, to jest kvílící jeho.¹⁹ Udělím ovoce rtů: „Pokoje, pokoj“ tomu, kdo daleko; i tomu, kdo blízko jest, – praví Hospodin – uzdravím ho.²⁰ Bezbožní jsou však jak rozbourené moře, které nemůže se uspokojit, jehož vlny vyvrhují kal a bláto.²¹ Nemají pokoje bezbožní, praví Pán Bůh.

Třetí řada řeči: Nádhera a blaho nebeského Jerusalema (58–66).

1. Řeč prvá: O pravá a nepravé svatosti (58.).

Co dělí Boha od Israele, jest hřích (1.–8.). Israel vyznává, že právem je trestán (9.–15.). Bůh učiní novou smlouvu (15.–21.).

HLAVA 58. – ¹ Volej (co máš hrdla), nepřestávej, zvuč jak trouba hlas tvůj pronikavě; oznam lidu mému zločiny jeho, domu Jakobovu hříchy jeho! ² Neboť den ode dne na mne doléhají, a mé cesty poznati usilují jakožto lid, který spravedlnost činil, a práv Boha svého neopustil. Dotazují se mne, dle práva-li soudím; chtějí cítit blízkost Boží (říkající): ³ „Proč jsme se postili, kdyžžé toho nedbáš, proč jsme se mrtvili, když nechceš vědět o tom?“

„V postní své dny, hle, hovoříte svým chťičům, a všechna práva svoje vydíráte.⁴ Ejhle, k svárům a svádám postíte se, abyste tepali pěstí nešlechetně. Nepostíte se jako až do dne tohoto, aby slyšen byl na výsostech křik váš.⁵ Je to půst takový, jaký mně se líbí, aby ten den (totiž) člověk se umrtoval? Ohýbati šíji svou jak obruč, z žinic a popela si lůžko stláti, to-li nazveš postem a dnem libým Hospodinu?

⁶ Není-liž půst, jaký miluji, spíše toto: Rozvázati svazky bezbožnosti, rozvolniti pouť, jež utlačují, utiskované propustit na svobodu, a jho jakékoli poroby zlomit? ⁷ Lámej chléb svůj tomu, který lační, nutně a pocestné uváděj do svého domu; uvidíš-li nahého, přidoď ho, a tvůj bližní neujdi z tvé pozornosti! ⁸ Tehdy vyrazí jak zora tvé světlo, svého zdraví brzy dojdeš, před tebou půjde tvoje spravedlnost, a Boží sláva za tebou bude tě provázet. ⁹ Tehdy volat budeš, a Pán tě vyslyší; vzývat ho budeš, i řekne: „Ejhle, tu jsem!“

V. ¹⁹. Hospodin Israele uzdraví; všichni pak uzdravení, daleko nebo blízko středu církve, budou vděčně jása-ti, že se jim dostalo největšího štěstí – „*pokoje*“.

V. ²⁰. Proti dokonalému „*pokoji*“, z něhož se těší spravedlivci, prorok staví nespokojené, zmítané bezbožníky, kteří vyvrhují kal a bláto, t. j. skutky sprosté, nízké, které jsou s to, aby třísnily i jiné.

Hl. 58, V. 1.–9. čítá církev v pátek po popelci, v. 9.–14. v sobotu na to.

V. ¹. počíná *třetí řada* prorocství Isajášových. Kdo chce připravit se na dobu mesiášskou, tomu třeba, by s úkony bohocty spojoval spravedlnost a milosrdenství s bližním.

V. ². Judovci jsou podle všeho utlačováni od nepřátel, jest jim snášetí útrapy a zdá se, že Bůh je daleko; jako by nechtěl vykonati, co *spravedlnost* jemu, nejvyššímu *soudci* ukládá – zastat se svého utlačovaného lidu a potrestati nepřátele.

V. ³ n. Hospodin vytýká lidu, že o postních dnech nemrtví stejným způsobem jiné své chťiče, jako mrtví postem žádost jídla. Nepracující o postních dnech, zneužívají volného času ke *sporům*, *hádkám* a *rvačkám*, „*všecka práva svoje vydírají*“, honice neúprosně dělníky, otroky do těžké práce, vymáhající nemilosrdné dluhy, utiskující poddané.

V. ⁸. počíná líčiti *odměna* pravé, vnitřné svatosti, zejména *spravedlnosti vůči bližnímu* a *milosrdenství s nim*, které bylo ve v. 7. tolik doporučeno. Národ judský bude šťastně putovati cestou tohoto života.

V. ⁹. „*Tu jsem*“ znamená největší ochotu, bezmála poslušnost, s jakou Hospodin vyslyší modlitby Judovců. Tak mluvívají služebníci, když je pán zavolal. – Ukazovati na někoho *prstem* = do očí ho tupiti, zejména křivě u soudu obžalovati, „*křivě mluvít*“ = na cti utrhat, pomlouvat, *nadávat* a *hádat se*.

Vymýtíš-li ze sebe ujařmování, prst-li vztahovat přestaneš, křivě mluvit, ¹⁰ budeš-li rozplývat se štědrostí lačnému, a duši ztrápenou-li ukojíš: (tehdy) vzejde v temnotě světlo tvoje, a z tvé tmy bude jako o polednách. ¹¹ A dá ti Hospodin klid ustavičný, jasným leskem plnit bude tvou duši. A tvé kosti by slábly, nedopustí; budeš jak zahrada hojně zvlažovaná, a jako zřídlo, jehož vody nevyschnou. ¹² Plémě tvé zastaví místa prastarych ssutin, obnovíš základy zašlých pokolení, i budeš slouti „oprávce průlomů do zdí,“ který cestami zřizuje obytné krajiny. ¹³ Zadržíš-li nohu před sobotou, abys nečinil zvůle své v den můj svatý, budeš-li sobotu nazývat rozkoší svou, a svátek Hospodinův slavnostním dnem, budeš-li jej slavit, bys nekalal cest svých, nehledal přes tvé zvůle a mnoho nemluvil: ¹⁴ tehdy budeš se kochati v Hospodinu, vysoko poneseš též své hory doly, dědictvím Jakoba, otce tvého, tě nakrmím. Ano, Hospodinova ústa to mluvila.

2. Řeč druhá: Bůh učiní novou smlouvu s kajícím Izraelem.

HLAVA 59. – ¹ Aj, není zkrácena ruka Hospodinova, aby nemohla pomoci; aniž ucpano jest ucho jeho, aby neslyšelo; ² ale nepravosti vaše jsou přehradou mezi vámi a Bohem vašim, hříchy vaše skryly tvář jeho před vámi, aby neslyšel. ³ Jsouť vaše ruce potřísněné krví, a vaše prsty nepravostí; rty vaše mluví lež a jazyk váš šepce nepravost. ⁴ Není, kdo by se dovolával spravedlnosti, kdo by vedl při dle poctivosti; ale spoléhají na zmatek a mluví marnosti; počínají utrpení a rodí zkázu, ⁵ Vejce hadí vysedávají, vlákna pavučin setkávají, kdo z jejich vajec jí, ten umírá, a z rozmáčknutého vypukne se basilíšek. ⁶ Z toho, co utkají, nemůže býti roucho, aniž možno díly jejich se odít; díla jejich jsou díla zhoubná, dílo nešlechtnosti je v rukou jejich. ⁷ Nohy jejich ke zlému běhají, chvátají, aby vyhlili nevinnou krev; myšlení jejich jsou myšlení zhoubná, zpuštění a zkáza jsou na jejich cestách. ⁸ Cesta pokoje neznáma jest jim, není práva, kudy kráčívají, stezky si učinili křivolaké, nikdo, kdo po nich chodí, nepozná pokoje.

⁹ Proto vzdaluje se nás právo, neproniká k nám spravedlnost; čekáme na světlo, a ejhle – tma jest; na úsvit – a chodíme v temnu. ¹⁰ Makáme jako slepí stěnu, a jako bez očí hmatáme; klopytáme o poledni jako potmě, jsme v mrákotách jako mrtví. ¹¹ Bručíme jako medvědi všichni, a jako nyjící holubi vrkáme; čekáme na právo, ale nepřichází, na spasu, ale daleko jest od nás.

¹² Jeť mnoho nepravostí našich před tebou a naše hříchy žalují na nás; jsouť naše nešlechtnosti před námi, a naše nepravosti jsou nám známy. ¹³ Hřešili jsme a lhali proti Hospodinu, odvrátili jsme se, abychom nechodili za svým Bohem, abychom mluvili slova útisku a vzpoury; vymýšleli a mluvili jsme vědomě věci lživé. ¹⁴ Tak je právo zpět zatlačováno, a spravedlnost daleko stojí; neboť pravda na ulici padá k zemi, a spravedlnost nemůže vjíti. ¹⁵ I upadla správnost v zapomenutí, a kdo se straní zlého, jest na pospas vydán.

V. ¹⁰ „*Temno*“ = neštěstí, „*světlo*“ = štěstí, „*polední slunce*“ = vrchol blaha. – Duše „ztrápená“ bývá nedostatkem chleba, přístřeší, šatu a pod.

V. ¹². Svati Judovci vystavějí znova města, která byla rozbořena za hříchy jejich obyvatelů. – Nadělají „*cest*“ a tím promění pustiny v kraje husté zalidněné.

V. ¹⁴. Požehnání, které slibuje prorok těm, kteří budou šetřit sobot, jakož i celou řeč opatřuje *pečeti*: „*Hospodin to řekl*“.

Hl. 59. Příčina, proč Bůh otálí se svou pomocí Judovcům, jsou *jejich hříchy*; dlužno jim proto vřele jich želeti a opravdu náboženskomravně se polepsiti. At *tedy přičítají vinu* neutěšených poměrů *sami sobě* a nikoliv Bohu.

V. ⁵. „*vejce hadí vysedávají*“ = ve hlavách jejich líhnou se plány na zkázu jiných. Se stanoviska mravního mají skutky jejich cenu, jakou má „*pavučina*“. – O „*basilíškov*“ srv. 11, 8.

V. ¹¹. „*jako medvědi*“ hladoví, věznění, nebo jako medvědice, které berou mladé. – „*spása*“ jest blaho, které vyplývá ze „*spravedlnosti*“.

Hospodin to viděl, a nelíbilo se očím jeho, že není spravedlnosti. ¹⁶ Když viděl, že nikoho není, když užasl, že není, kdo by tomu čelil, pomohlo mu rámě jeho, spravedlnost jeho ta (jen) mu přispěla. ¹⁷ Oblekl se ve spravedlnost jako v pancíř, přílbu spásy na hlavu si vzal, oblekl se v roucho odvety, a oděl se horlivostí jako pláštěm, ¹⁸ aby vykonal odvetu, aby odplatil hněvem svým protivníkům, a odměnil svým nepřátelům; ostrovanům se odplatí.

¹⁹ I báti se bude Západ jména Hospodinova, a Východané jeho velebnosti, když přijde jako dravá řeka, kterou dech Hospodinův žene, ²⁰ když přijde jakožto vykupitel Sionu, a těm, kteří v Jakobu vracejí se od nepravosti, praví Hospodin. ²¹ To jest smlouva má s nimi, praví Hospodin, duch můj, který je v tobě, a má slova, jež vložil jsem do úst tvých, nezmizí z úst tvých, ni z úst potomstva tvého, ani z úst potomstva potomstva tvého, dí Hospodin, od tohoto času až na věky.

3. Řeč třetí: Sláva nového Jerusalema.

K Jerusalemu budou prouditi všichni králové a národové (1.–9.). Jerusalema bude znova vystavěn ve veličkých rozměrech (10.–14.). Jeho sláva, bohatství a svatost (15.–18.). Jerusalemský král a občané (19.–22.).

HLAVA 60. – ¹ Vstaň, a sviť, ó Jerusaleme, vzešlť tvé světlo a velebnost Boží je nad tebou! ² Neboť, hle, temno zemi přikrývá, mrákoty (zahalují) národy. Ale nad tebou vzešel Hospodin, a jeho slávu lze nad tebou viděti. ³ Pohané chodí ve tvém světle, i vládci v lesku, kterým jsi zazářil. ⁴ Pozdvihni vůkol oči své a viz: všichni ti pospolu přišli k tobě. Synové tvoji z daleka přibyli, a tvé dcerky z klínů vstávají. ⁵ Pak budeš hledět a rozplývat se, divit a šířit se bude tvé srdce, až k tobě zaměří bohatství moře, až přijde zámožnost pohanů k tobě. ⁶ Záplava velbloudů tě zatopí, dromedáři z Madjanu, z Efy; všichni také ze Saby přijdou, zlato, jakož i kadidlo přinesou a slávu Páně zvěstovat budou. ⁷ Všecka stáda kedarská shromáždí k tobě, beránky nabajotské zasvěti tvé službě, budou je obětovat na mém oltáři smíru; tak oslavím dům své velebnosti. ⁸ I řekneš: „Kdo jsou tito, kteří

V. ¹⁶. Nikdo nemohl zavésti pořádek, pobořiti zeď, která dělila lidi od Boha, nikdo nemohl „zakročiti“, čeliti zlořádu, kromě jediného Boha. „Spravedlnost“ Boží, t. j. láska jeho ke spravedlnosti, jeho svatost ho mocně pudila, aby potrestal zatvrzelé hříšníky a spasil zbožné a kající. Bylo to dílo obrovské, že na ně stačilo toliko „rámě“ Boží, t. j. všemohoucnost jeho.

V. ¹⁷. Hospodin vystoupí jako *válečník*, který vyprostí svůj lid z moci nepřátel.

V. ¹⁹. Národové Východu i Západu, všecek svět pozná, vyznávat a ctít bude Hospodina, Boha Israelova. Ta bohocťa bude se šířiti po světě řízením Božím jako *povodeň*, provázená *vichrem*.

V. ²⁰. „Sionu“ – národu israelském. – Sv. Pavel odtud vyvozuje (Řím 11, 26.), že, až vstoupí do církve všichni pohané, i kající židovstvo bude přírůstkem nové církve.

V. ²¹. „smlouva“ nová, „s nimi“ s pohany i s Judovci, se svou novou církví. Hospodin slibuje, že duch jeho i zjevení jeho, které nové církvi svěří, bude v lůně církve ustavičně na věky věkův. Poklady milosti a pravdy Boží nebudou církvi katolické nikdy vzaty.

HL. 60. V. ¹.–⁶. čítá církev na svátek Zjevení Páně. Jerusalema, církev starozákonná, *seděla* v prachu, hořekující. Doba trestu, pokolení vypršela; nyní „vstane“ k novému životu slávy. – Jerusalema bude *osvěcovatí* jiné, sám jsa osvěcován od Boha, jehož velebnost, jasná jako slunce, vznáší se nad Jerusalemem, jako se kdysi vznášela v podobě světelného mraku nad svatostánkem mojižiským.

V. ². „mrákoty“ = bída náboženská, mravní i sociální pohanského světa před Kristem.

V. ⁴. Sion lkající kdysi *klopil zrak*. Teď však at *pozdvihne oči* a patří . . . „všichni ti“ = pohané, i králové přiveďou s sebou i Israelity (= „syny a dcery Sionu“), rozprchle po všech národech.

V. ⁶. *Madjan* sídlil východně zálivu Elanského. *Efa* byl madjanský kmen.

V. ⁷. *O Kedaraneck* srv. 21, 17.; 42, 11. *Nabajoté* jsou nejspíše *Nabatáné*, o kterých mluví Gn 25, 13. Kočovali od *zálivu Elanského na sever* až do Zajordánie. – *Národové obchodní*ť holdovati budou nově církvi zlatem a rostlinným bohatstvím: své vlasti; *národové pastýřští* budou tak činiti svými stády; hold ten Hospodin se *zálibou* přijme. Myšlenka novozákonná je tu vyslovena obrazy, vzatými z bohoslužby starozákonné, „*dům* Boží velebnosti je tu novozákonná církev, zobrazená chrámem jerusalemským.

letí jak oblak, a jako holubice ke svým děrám? ⁹ Mne totiž očekávají ostrovy a lodi mořské v jejich čele, aby přivezly syny tvé z daleka, stříbro a zlato své s nimi, pro jméno Hospodina, Boha tvého, pro Svatého Israelova, jenžto oslaví tě.

¹⁰ I vystavějí synové cizinců zdi tvé, a jejich králové zasvětili tobě tvé služby; neboť ve hněvu svém bil jsem tě (sice), ale v milosti své se slituji nad tebou. ¹¹ Otevřeny budou brány tvé ustavičně, ve dne v noci nebudou zavírány, aby přineseno bylo k tobě bohatství pohanů, a králové jejich aby přivedeni byli. ¹² – Národ totiž a říše, která by nesloužila tobě, zahyne; a národové zpustošením pohubeni budou. ¹³ Nádhera Libanu přijde k tobě, jedle, jilmy a sosna spolu, aby zdobily místo mé svatyně; tak oslavím místo svých nohou. ¹⁵ Přijdou k tobě sklonění synové tvých utlačovatelů, a skláněti se budou k chodidlům tvých nohou všichni, kteří utrhlí tobě; i budou tě nazývat „Městem Hospodinovým“, „Sionem Svatého Israelova“.

¹⁵ Za to, že jsi byl opuštěný, v nenávisti, a nebylo, kdo by ti přispěl, učiním tě chloubou věků, radostí od pokolení do pokolení, ¹⁶ Ssáti budeš mléko národů, prsem královským kojen budeš, i poznáš, že já jsem Hospodin, pomocník tvůj, vysvoboditel tvůj, Silný Jakobův. ¹⁷ Místo mědi přinesu (ti) zlato, místo železa přinesu stříbro, místo dříví měď a místo kamene železo; pokoj učiním tvou vládou, a tvou vrchností spravedlnost. ¹⁸ Již nebude slyšáno o násilí v zemi tvé, o pustošení a ničení v končinách tvých, ale blaho osadí zdi tvé, a tvoje brány jásoť.

¹⁹ Již nebude (třeba ti) slunce, by svítilo za dne, ani měsíční záře, by osvěcovala tě, ale Hospodin bude ti světlem věčným, a tvůj Bůh tvým leskem. ²⁰ Slunce tvé nebude již zapadat, aniž měsíce tvého ubývat; neboť Hospodin bude ti světlem věčným, a skončí se dny tvého smutku. ²¹ Občané pak tvoji – všichni budou spravedliví, na věky budou vládnouti zemi, sazenice to štípení mého, dílo mé ruky na oslavu. ²² Z nejmenšího bude tisíc, z nejnepatrnějšího národ velemocný; já Hospodin časem svým rychle to učiním.

4. Řeč čtvrtá: Mesiáš, prostředník a původce této slávy Jerusalema.

Poslání Krista Spasitele (1.–3.), Israel bude zase vlastníkem a držitelem zaslíbené, země a první mezi národy (4.–9.). Radostný dík církve za takové dary Boží: (10 n.).

HLAVA 61. – ¹ „Duch Hospodinův jest na mně, neboť Hospodin pomazal mne,

V. ⁹. „ostrovy“ = Ostrované = obyvatelé Západu dychtivě čekají, až Pán pokyne, aby mohli holdovati stříbrem a zlatem Hospodinovi v Jerusalemě. Čest, vzdávaná Svatému Israelovu, bude také ctí Jerusalema.

V. ¹⁰. Jako kdysi cizinci účastnili se stavby Jerusalema, tak budou také pohané od východu i od západu stavěti nový Jerusalema, t. j. církve katolickou. Králové církvi slouží tím, že ji chrání „světským ramenem“.

V. ¹⁵. Nový Jerusalema bude nádhernější, vznešenější, nežli byl starý i se stavbami Šalomounovými, ke kterým bylo použito libanských cedrů, cypřišů atd. – Nová svatyně, ve které trůní Bůh = nová církev.

V. ¹⁶. Nová církev bude bohatstvím pohanů živena jako *mlékem*, a blahovůlí králů bude podporována jako péčí nejlaskavějších matek.

V. ¹⁷. Dobra nová církev bude vysoko převyšovati to, co mohla poskytnouti synagoga. *Křest* místo obrázky, *Eucharistie* místo chlebů předkladných, *Kristus* místo beránků, *svátost pokání* místo všelijakých očíst. Zlato, stříbro, měď atd. jsou hmoty, ze kterých byl vystavěn jerusalemský chrám.

V. ¹⁹. *Světlo*, t. j. osvícení, kterým Bůh naplní novou církev, bude tak veliké a trvalé, že převyší daleko slunce, které svítí jen ve dne, jakož i měsíc; ono duchovní světlo převyší radost, kterou působí člověku dvě „veliká“ světla na obloze.

V. ²¹. *Věčná svátost církve katolické*. Splněno bude, co pěli serafové 6, 3.

V. ²². líčí podivuhodnou *plodnost sazenice* výše jmenované, církve, která z nepatrných počátků a slabými prostředky zarostla a zarůstá všecek svět. Srv. 1 Kor 1, 27. „časem svým“ = až nevyzpytatelná Moudrost za vhodně uzná. Srv. Sk 1, 7.

Hl. 61. V. ¹–³. mluví Mesiáš. Spasitel v nazaretské synagoze vyložil ta slova sám o sobě (Lk 4, 16.–21.). – Hospodin ho „pomazal“, proto sluje hebr. „*Mašjach*“, řecky „*Christos*“, t. j. *Pomazaný* (= Kristus). – Tím, že ho 1200

abych zvěstoval (radost) trpícím, poslal mne, abych léčil zkrušené srdcem, abych hlásal jatým propuštění, a zavřeným vysvobození: ² abych hlásal Hospodinovo milostivé léto, a den odvety našeho Boha. ³ Abych těšil všechny kvilící; abych dal kvilícím sionským, abych dal jim věnec místo popela; olej radosti místo (roucha) smutku; plášť jáсотu místo ducha truchlivosti, i budou slouti duby spravedlnosti, štípení Hospodinovo na oslavu (jeho)."

⁴ „A vystavějí (znova) odvěké zbořeniны, ssutiny staré vyzdvihnou, obnoví města zpusťošená, zpusťošená od rodů do rodů. ⁵ K službám budou (vám) cizinci, pásti váš dobytek, synové příchozích vašimi oráči a vinaři budou. ⁶ Vy pak kněžími Hospodina budete slouti, „služebníci našeho Boha" budou vám říkat. Bohatství národů jísti budete a slávou jejich se honositi. ⁷ Místo dvojnásobné potupy hany své budou si pochvalovati svůj úděl; místo toho v zemi své dvojnásobné díly obdrží, a věčně budou se veseliti.

⁸ Neboť já Hospodin miluji právo, a nenávidím zločinnou loupež; odměním útrapy jejich věrně a smlouvu věčnou učiním s nimi. ⁹ I známo bude mezi pohany plémě jejich, potomstvo jejich uprostřed národů; všichni, kteří je uzří, poznají je: „Tito jsou plémě, jemuž Hospodin žehná!"

¹⁰ „Raduji se, raduji se z Hospodina, plesá duše má z Boha mého, neboť oblekl mne v roucho spásy, šatem spravedlnosti přioděl mne, jako ženicha okrášleného věncem a jako nevěstu ozdobenou šperky. ¹¹ Jako totiž vydává země rostlinstvo a jako zahrada dává svému osevu vzejít: tak Pán Bůh rozplodí spravedlnost a jáсот přede všemi národy."

5. Řeč pátá: Po spáse, má-li přijít, dlužno toužit.

Mesiáš-Bůh slibuje, že bude o spáse usilovně pracovati (1.–3.). Mesiáš tu spásu popisuje (4.–9.). Mesiáš již se blíží (10.–12.).

HLAVA 62. – ¹ K vůli Sionu nebudu mlčet, k vůli Jerusalemu nebudu ticho, dokud spravedlivý jeho nevyjde jako světlo, dokud spasitel jeho jak pochodeň se nerozhoří. ² I uzří národové spravedlivého tvého, a všichni králové slavného tvého; a dáno bude tobě

„pomazal", ustanovil ho knězem, prorokem, (učitelem) a králem (pastýřem).

V. ^{2.–3.} Všecek čas Nového zákona je doba Boží milostivosti. *Odveta*, t. j. dostiučinění bude žádati Bůh od svých nepřátel. Kdežto doba *trestu* jmenována jest „den", doba *milosti* jest označena „rokem" – vyslovena tím veliká *dobrota a milosrdenství* Boží. – „kvilící" jsou ti, kteří se trápí z bídného stavu náboženskomravního života a církve israelské. – Staří se „věčňivali" a „olejem" mazávali za dnů *radosti*, jako na př. na hostiny. V „popela" sedávali, popel si na hlavu sypávali za dnů *smutku*. – „štípení" Hospodinovo plodné, plné života, „duby" nebo terebinth jako Ž 1, 3; 91, 13.

V. ^{4.–9.} pronáší také *Mesiáš*. Ti, kteří nyní kvílí, že Sion a s ním církev, jsou v žalostném stavu, vystavějí po návratu ze zajetí Jerusalema i Judsko; to bude počátek další *veliké stavby církve světové*.

V. ^{7.} *Dvojnásobné* potupy dostalo se jim za dob zajetí babylonského. Dosud mluvil Mesiáš *k Judovcům* ve 2. osobě, v. 7. počíná mluvit k prorokovi o *Judovcích* ve 3. osobě.

V. ^{8.} „*zločinné loupeže*" dopustili se Babyloňané na Judovcích, zločinné loupeže na všem lidstvu, majetku Božím, dopustil se *satan*, „*smlouvu věčnou*" proti smlouvě S. z., která za dob zajetí byla na čas přerušena, zastavena.

V. ^{9.} „*plémě jejich*" duchovní Israelitě, křesťané. Srv. Gal 6, 16.

V. ^{10.} n. jest výrok lidu Božího, podle jiných mluví tu Mesiáš jakožto člověk. Možné je si mysliti, že tu mluví Mesiáš jménem svým („*ženich*"), ale také jménem své církve („*nevěsta*"). Církev užívá v. 10. na svátek Nejsv. Vykupitele a Neposkvrněného početi P. M.

Hl. 62. V. ^{1.} „*nebudu mlčet*" = „*nebudu ticho*", ale počnu s úsilím pracovati. Bůh-Mesiáš bude usilovati o to, aby brzy založena byla nová církev svatosti a štěstí, aby všecek svět pohanský tu svatost a štěstí viděl.

V. ^{2.} Dosud mluvil Mesiáš-Bůh o Jerusalemě (církvi) ve třetí osobě, nyní jej (Jerusalema-církev) oslovuje (2. osoba). Za starých dob bylo samozřejmým obyčejem dávatí osobám nové jméno, dostalo-li se jim nového úřadu. Srv. Abram-Abraham Gn 17, 5. a jj. To jméno ustanoví sám Hospodin, a národové se svými králi budou je opakovati.

jméno nové, kteréž ústa Hospodinova vyřknou. ³ I budeš korunou slávy v ruce Hospodinově, členkou královskou v ruce svého Boha.

⁴ Nebudeš slouti již „Opuštěná“, aniž tvá země bude slout „Pustá“; ale slouti budeš „Záliba má v ní“, a tvá země „Hledaná“, neboť zalíbilo se Hospodinu v tobě, a tvá země bude hledaná. ⁵ Jako totiž hledá jinoch pannu, budou tvé děti hledati tebe. A jako má ženich radost z nevěsty, radost bude mít z tebe Bůh tvůj.

⁶ Na zdech tvých, Jerusaleme, ustanovím strážné, celý den a celou noc, nikdy nebudou mlčet: „Vy, kteří vzpomínáte na Hospodina, nemlčte, ⁷ nedávejte mu pokoje, dokud nezaloží, dokud neučiní Jerusalem chloubou na světě!“ ⁸ Přisáhl Hospodin skrze pravici svou, skrze silné své rámě: „Nedám nikdy již pšenice tvé za pokrm tvým nepřítelům, aniž pít budou cizinci tvého vína, o němž jsi lopotil se. ⁹ Ano, kdo ji klidili, budou jísti (z ní) a chváliti Hospodina; a kteří je sbírali, budou je píti ve svatých mých síních.“

¹⁰ Vyjděte, vyjděte skrze brány, připravte cestu lidu, vyrovnejte stezku, vyberte kamení a vyzdvihněte znamení národům!“ ¹¹ Ejhle, Hospodin (již) ohlašuje v končinách země: Rcete dceři Sionské: „Aj, tvůj spasitel přichází, aj, mzda jeho (přichází) s ním, a odměna jeho před ním.“ ¹² I nazvou je „Lidem svatým“ a „Vykoupenici Hospodinovými“. Ty pak slouti budeš „Hledaným městem“ a ne „Opuštěným“!

6. Řeč šestá: Hospodin potrestá nepřátele Boží (63, 1.–6.).

HLAVA 63. – ¹ „Kdo je to, který jde (všecek) červený, jehožto šat je víc skropen než vinařův, který ve svém rouchu se stkvěje, a kráčí v plnosti své síly?“ ² „Já jsem to, jenž hlásám spravedlnost, a jenž dobývám hojně spásy.“ ³ „Proč však je červený tvůj oděv, a tvůj šat jak těch, kdo šlapají hrozny?“ ⁴ „V lisu šlapal jsem samojediný, z národů nebylo nikoho se mnou. Pošlapal jsem je ve svém hněvu, zdeptal jsem je ve svém rozhorlení, až jejich krev mi stříkala na šat, a všecko roucho jsem potřásl si.

V. ³. Jako velebněz svou členku a jako král se zálibou brává do rukou korunu, tak i Hospodin se zálibou bude v rukou držeti vzácnou, krásnou, milovanou církev svou, která bude hlásati po celém světě jeho cest.

V. ⁴. Církev nová bude věrnou chotí Boží a proto svazek manželský, který bude poutati Boha (Mesiáše) s ní, nebude nikdy uvolněn, jako byl uvolněn podobný svazek synagogy za babilonského zajetí, kdy Bůh trestal její nevěru. Srv. 2 Kor 11, 2.; Ef 5, 25.; Zjev 21, 2. „Hledána“ bude církev N. z. od pohanů, poněvadž si ji zamilují jako ženich nevěstu.

V. ⁶. Bůh bude udržovati v synagoze ustavičně „strážce“, t. j. muže dbalé blaha církve S. z. jako proroky, kněze, zbožné spravedlivce a ti budou ustavičně ve svých modlitbách připomínati Bohu žalostný stav synagogy, sliby, jež jí dal, a horoucně budou ho prositi, aby je již splnil.

V. ⁷. Starozákonní „strážci“ měli zastávati svůj úřad, připomínati Hospodinu sliby, že „založí“ nový Jerusalem, t. j. novou církev, dokud se tak nestane. Srv. prosbu modlitby Páně: „Přijď království tvé.“

V. ⁸. Nač Bůh přísahá, jistojistě splní. – „pravice“ = „rámě“ Boží = jeho uše“ *mohoucnost*, která pro svůj národ za minulých dob tolik byla vykonala. – Bůh nebude nové církve trestat tím, čím hrozil Lv 26, Dt 28, ježto církev nezavdává k tomu příčiny, ježto zůstane Bohu vždycky věrná.

V. ¹⁰. Mesiáš vyzývá občany nového Jerusalema (církve), aby vyšli do celého světa, u každého národa vyzvihli praporec a kolem něho shromažďovali bojovníky. Oslovení jsou hlasatelé křesťanství u všech národů (jejich apoštolové).

V. ¹¹. „*dceř Sionská*“ – obyvatelstvo Sionu, členové nové církve.

V. ¹². „*je*“ vykoupence, Israelity i pohany, kteří budou hledati spásy. „*Lid svatý*“, od hříšníků oddělený, Bohu zasvěcený, který bude žíti k jeho cti.

HI. 63. V. ^{1.–6.} souvisí úzce s 62, 11. Prorok vidí Mesiáše, an vítězně se vrací z boje proti nepřítelům Božím a škůdcům lidské spásy. Jak tuhy ten boj byl, dokazují krvavé skvrny na jeho rouchu. Jako vinař, vyšlapávající v lisu z červených hroznů víno, se postříká, tak jest Mesiáš zbrocen krví. (Srv. patero ran na těle Krista, který přemohl největšího nepřítele Božího – dábla a s ním i smrt, který slavně z mrtvých vstal a vítězně vstoupil na nebe.) Církev čítá 63, 1.–7. ve středu po Květné neděli.

⁴ Mělt jsem den odvety na paměti, a přišel rok mého vykoupění. ⁵ Hleděl jsem vůkol – a pomocník nikde; hledal jsem, nebyl však, kdo by přispěl. Ale vytrhlo mne mé rámě, a můj hněv mi síly dodal. ⁶ Pošlapal jsem tedy národy v hněvu svém, napojil jsem je svým roztrpčením, do prachu jsem strhl moc jejich!"

7. Řeč sedmá: Hospodin – Vykupitel (63, 7.–64, 12.).

Vděčná vzpomínka na minulá dobrodíní Boží a nevděk lidu (63, 7.–14.) jest nejlepší příprava na modlitbu za Boží smilování (63, 15.–64, 12.).

⁷ Milosti Hospodinovy budu připomínat, slavné jeho činy, podle všeho, co učinil nám Hospodin, Bůh náš, a množství dobrodíní domu Israelovu, kteráž udělil jim podle smilování svého, podle množství svých milostí. ⁸ Řekl totiž: „Vždyť je to lid můj, synové, kteří nezklamou mne.“ Proto stal se jim spasitelem ve všeliké námaze jejich. ⁹ Nenamáhal se anděl, on sám je vysvobodil, v lásce a shovívavosti své vykoupil je, nosíval a vyzdvihoval je, po všechny dny minulosti.

¹⁰ Oni však ke hněvu ho popudili, trápili svatého ducha jeho;; i obrátil se jim v nepříteli, a sám bojoval proti nim. ¹¹ I rozpomenuli se dnů věku Mojžíšova a jeho lidu: „Kde je ten, který vyvedl je z moře s pastýří stáda svého? Kde je ten, který vložil do jejich nitra svého svatého ducha? ¹² Který vedl Mojžíše za pravici ramenem své velebnosti, který rozdělil před nimi vody, aby si zjednal věčné jméno? ¹³ Který vedl je hlubinami jako koně na poušti bez úrazu? ¹⁴ Jako stádo, sestupující do údolí, tak duch Hospodinův je vedl.“ Tak jsi vedl lid svůj, abys zjednal si slavné jméno.

¹⁵ Pohled s nebe a viz, se svého svatého, nádherného sídla: Kde jest horlivost a síla tvoje? Kde množství milosrdenství a slitování tvých? Zadržují se nám! ¹⁶ Tys (přece) otec náš! Abraham nás nezná, a Israel neví o nás; ty, Hospodine, jsi náš otec, a „Vykupitel nás“ od věků sluješ. ¹⁷ Proč jsi dal nám, Hospodine, zblouditi s cest tvých, zatvrdil jsi srdce naše, abychom se nebáli tě? Obrát se pro své služebníky, pro kmeny, jež jsou tvým dědictvím! ¹⁸ Jako nic zabrali svatý lid tvůj, nepřátelé naši pošlapali svatyni tvou. ¹⁹ Je nám, jako bys odjakživa nebyl panoval nad námi, jako bychom nebyli zváni podle jména tvého.

HLAVA 64. – ¹ Ó bys protrhl nebe a sestoupil, aby se před tebou hory rozplývaly, ² jako spalované ohněm by mizely, vody ohněm by hořely; aby ve známost uvedeno bylo

V. ⁵. vyslovuje, jak tuhý a krutý byl zápas Mesiášův. Vzpomeň na Kristovu smrtelnou úzkost v zahradě Getsemanské a další utrpení až po smrt na kříži.

V. ⁶. Utrpením a smrtí svou zasloužil Kristus sobě slávu, zasloužil si, aby soudcem byl všech živých i mrtvých, aby konečně všichni nepřátelé byli položeni za podnož jeho nohou. Utrpením svým potřel nepřátelské moci.

V. ⁷. Prorok, počínaje díky, učí nás, jak účinná jest prosba, o ně (díky) opřená, a jak milá jest Bohu vděčná vzpomínka dobrodíní, kterých se nám od něho dostalo.

V. ¹⁰. vyslovuje stručně, ale obsažně celé dějiny národa israelského. „*bojoval proti nim*“ skrze národy, kteří je jařmili.

V. ¹¹. Vysvobození z poroby egyptské bývá přirovnáno k vykoupění ze zajetí babylonského. *Svatého svého ducha vkládal* do Mojžíše, Árona, jejich sestry, sedmdesáti starších a jiných.

V. ¹⁶. *Otcové* národa israelského, jako *Abraham* a *Jakob* jsou v šeólu, nemohou tedy svých dětí vytrhnouti z bíd, ve které vězí. Bůh jest *otec* svého lidu, od věků sluješ „*vykupitel*“ národa, ježto od věků opět a opět ho z tísne vysvobozoval, jemu pomáhal.

V. ¹⁷. *Proč* jsi, otče, potrestal děti své tím, že jdi dopustil, by padaly do hříchů tak hluboko? Kterak se to srovnává s posláním národa tvého, které jsi mu ustanovil? *Tyto otázky nejsou než nejvřelejší prosba*, kterou prorok Boha zapísal skrze jeho vlastní plány, aby padlému lidu co nejrychleji pomohl.

Hl. 64. V. ¹ n. Prorok vroucně touží, aby Bůh sestoupil na zemi jakožto *soudce s veškerou svou hroznou velebností* a ujal se lidu svého.

jméno tvé nepřítelům tvým, aby národové před tebou se báli, ³ když budeš činiti divy neočekávané, – (ó bys) sestoupil a před tebou (by) se hory rozplývaly! – (divy), od věků neslychané. ⁴ Nikdo ušima nepostřehl, žádné oko nevidělo boha krom tebe, který tolik činí pro ty, kdož doufají v něho. ⁵ Zastal ses těch, kteří (vesele) činí spravedlnost, těch, kteří eklebí tvé cesty!

Ejhle, tys hněval se, a my jsme hřešili (dále), byli jsme v tom ustavičně; budeme spaseni? ⁶ Jako (člověk) nečistý byli jsme my všichni, a jako roucho ženy krvotoké byly všechny spravedlnosti naše. Zvadli jsme vesměs jako listí, a nepravosti naše jako vítr nás unášely. ⁷ A (přece) nebylo, kdo by vzýval tvé jméno, kdo by se vzchopil a přidržel se tebe. Skryl jsi (totiž) tvář svou před námi, vydals nás na pospas síle naší nepravosti.

⁸ A přece, Hospodine, jsi ty náš otec, my jsme hlína a ty jsi náš tvůrce; dílo rukou tvých jsme my všichni. ⁹ Nehněvej se, Hospodine, příliš, aniž vzpomínej ještě na naše nepravosti; aj, viz, lid tvůj jsme my všichni! ¹⁰ Ze svatého města tvého poušť jest, ze Sionu poušť, z Jerusalema jsou trosky. ¹¹ Dům naší svatyně, chloubka naše, ve kterém tě chválivali otcové naši, stal se potravou ohně. A ze všech našich skvostů jsou trosky. ¹² Můžeš, Hospodine, přes to zůstat zdržlivý, můžeš mlčeti, a nás tolik trápit?

8. Řeč osmá: Hospodin odpovídá na modlitbu Israelovu.

Zatvrzelé hříšníky dlužno potrestati (1.–7.). Malý zbytek Israele dojde spásy (8. až 10.). Každému dostane se podle jeho zásluhy (11.–12.). Toliko praví služebníci Hospodinovi budou spaseni (13.–19.). Spása bude dokonalá (20.–25.).

HLAVA 65. – ¹ Dával jsem na sebe tázati se těm, kteří se [prve] neptávali, dával jsem se naléztí těm, kteří mne nehledali. Řekl jsem: „Tu jsem, tu jsem“ k národu, který nevzýval mého jména. ² Rozprostíral jsem své ruce den celý k národu neposlušnému, který kráčel po cestě nedobré, za svými myšlenkami. ³ K národu, který ke hněvu mne dráždí tváří v tvář ustavičně; který obětuje v zahradách, kadidlo pálí na cihlách; ⁴ který ve hrobech sedává, a ve skrýších modlářských nocuje, který jídá vepřové maso, a nečistou jichu mívá v nádobách svých. ⁵ Který říká: „Odstup ode mne, nepřibližuj se ke mně, neboť svatý jsem ti!“ Ten působí dým v mých chrápcích, oheň, jenž celý den hoří.

⁶ Ejhle, je to psáno přede mnou. Nebudu mlčeti, ale vykonám odvetu, ⁷ odplatím jim do klína nepravosti jejich, a spolu nepravosti jejich otců, – praví Hospodin – těch, kteří obětovali na horách a na pahorcích utrhali mně; naměřím jim do klína za to, co, dávno činivali.

V. ⁸. Oč může hříšný lid opřítí svou naději, že mu Hospodin přece jen pomůže? O svou *křehkost* („hlína“) a zejména o *Boží lásku a čest*. Bůh *stvořitel miluje své tvory, své cti jest povinen*, aby, co byl stvořil, také zachovával, zdokonaloval a *neničil*. Původně končila tato modlitba Isajášova nejspíše v. tímto (9.) nebo šel po něm hned v. 12. Modlitbu tuto, zdá se, zajatci babilonští často se modlivali a povoláný prorok přičinil k ní v. 10 n. (nebo snad i v. 12.), ve kterých zřetelněji vyslovil stav církve S. z. za babilonského zajetí.

Hl. 65. V. ¹. počíná odpověď Boží na předchozí modlitbu prorokovu. Není to vina Hospodinova, že Judovci tolik trpí; Hospodin měl otevřené srdce i pro pohany, tím více pro svůj vyvolený lid. – „*Tu jsem*“ vyslovuje neobyčejnou Boží ochotu, splnití přání i *pohanů*, kteří se k němu obrátí. Také *sv. Pavel* Řím 10, 20. vidí tu *pohany*.

V. ³. „*tváří v tvář*“ = před mýma očima, *nestydaté*. Ta nestydatost neušetrila ani Hospodinova chrámu, i v něm byla časem páchána modloslužba.

V. ⁴. Ve hrobkách *sedávali*, aby předkům podávali oběti a jich se dotazovali, jejich duchy vyvolávali, což bylo zákonem zapovězeno přísně. Ve skrýších modlářských nocovali, buď aby se jim dostalo od božstva snu, nebo aby konali tajnou bohoslužbu. O zákazu vepřového masa viz Lv 11, 7 n.; Dt 14, 8. – „*jichu*“ nebo „*sousta*“ z obětí podaných modlám, nebo aspoň pokrmu israelitům zakázané, *znečišťující*.

V. ⁵. Národ israelský rozněcuje oheň Božího hněvu, který ustavičně hoří a kouří Bohu z nosu. (Antropomorfismus.)

⁸ Toto praví Hospodin: Jako když zbývá z hroznu (ještě) zrno, a řeknou: „Nekaz ho, jeť to požehnání,“ tak učiním k vůli svým služebníkům, že nevyhubím všeho. ⁹ Vyvedu z Jakoba plémě, z Judy dědice hor mých, děditi je budou moji vyvolení, služebníci moji budou tam sídlit. ¹⁰ I budou roviny (Saronu) shromaždištěm stád, a údolí Achor tábořištěm dobytka lidu mému, který mne vyhledával. ¹¹ Vás však, kteří jste opustili (mne) Hospodina, kteří jste zapomněli na mou svatou horu, kteří prostíráte Štěstěně stůl a na něm podáváte mokré oběti (Osudu), ¹² vás odpočítávám pro meč, všichni se schoulíte na zabití, protože jsem volal a neodpovídali jste, mluvil jsem a neslyšeli jste, ale činili jste, co zlé bylo přede mnou, a čeho jsem nechtěl, volili jste si.

¹³ Protož toto praví Pán Bůh: „Ejhle, služebníci moji budou jísti, vy však lačněti; ejhle, služebníci moji budou pítí, vy však žíznoti. ¹⁴ Ejhle, služebníci moji budou se veselíti, vy však hanbiti se; ejhle, služebníci moji budou jásat pro radost srdce, vy však křičeti budete pro bolest srdce, a pro sklíčenost ducha kvíliti. ¹⁵ Zanecháte jména svá na kletbu mým vyvoleným: „Zabij tě Pán Bůh . . .“ ale své služebníky nazve jménem jiným. ¹⁶ Proto, kdo se žehnati bude na zemi, bude se žehnati Bohem pravdy. . . a kdo přísahat bude na zemi, přísahat bude skrze Boha pravdy; neboť zapomenuto bude na úzkosti předešlé, a skryjí se mým očím.

¹⁷ Neboť, aj, já utvořím nebesa nová, a zemi novou; a nebude pamatováno na to, co minulo, aniž vstoupí to komu na mysl. ¹⁸ Ale radovati se a plesati budete až na věky z toho, co utvořím já; neboť, aj, já přetvořím Jerusalem v jásat a lid jeho v radost. ¹⁹ I budu plesati z Jerusalema a radovati se ze svého lidu, a nebude v něm slyšeti již hlas pláče nebo křiku.

²⁰ Tam (již) nebude dětí několika dní, ani starce, který by nedošel svého věku, neboť dítě ve stém roce umře, a stoletý stížen bude kletbou hříšníka. ²¹ Budou stavěti si domy a bydliti (v nich); vinice budou štěpovat a ovoce z nich jísti. ²² Nebudou stavěti, a jiný bydlit; nebudou štěpovat, a jiný jísti; ano, podle věku stromu bude věk lidu mého, a díla

V. ⁸. „požehnání“ = Boží dar je to zrno. Jako kdys Bůh zachoval království „pro svého služebníka“ Davida, zachová také část národa „pro svévěrné služebníky“, pro spravedlivce.

V. ⁹. „hory Boží“ = Palestina. Návrat ze zajetí bude počátkem nové doby.

V. ¹⁰. O údolí Achor viz Jos 7, 24.–26. Zbytek národa vzroste a bude oplývat blahobytem, ježto bude svatě žíti. Srv. 40, 11.

V. ¹¹. „zapomněli“ na svatou horu, kde byl jediný chrám Hospodinu, a honili se raději po jiných horách, kde byly svatyně bohů cizích. – „prostíráte stůl“ připomíná tak zvané *lektisternie* (prostrání podušek) obřad náboženský, známý zejména z dob římských. Užívali tohoto obřadu, velmi podobného oběti, zejména ukázalo-li se nějaké zvláštní znamení (zlověstné), aby odvrátili hrozící neštěstí. Podobný obyčej vládl také v Syrii a (Palestině a) v jiných krajinách. I v Babylonii byly lektisternie, jak vysvítá z Bar 6, 27.; Dan 14, 2. Z toho však nikterak nelyne, že Is mluví tu o obyčejích výhradně babylonských!

V. ¹². „odpočítávám“ = ustanovujívám trest smrti. Za to, že se kdysi skláněli před modlami, budou se skláněti, choulíti před mečem trestajícím.

V. ¹³. Bezbožníci budou pak potrestáni, že se stanou jména i trest jejich příslovečným rčením, zejména v *zaklínání* (= kletbě). Když bude někdo svolávati kletbu na nepřítele, bude říkati, aby se mu stalo jako bezbožným Israelitům. Formulka zaklínací: „Zabij tě Pán Bůh“ není tu podána celá. Svě služebníky uvede do stavu venkoncem jiného, vyššího a dá jim jméno, tomu stavu přiměřené.

V. ¹⁶. Štětí služebníků Božích stane se příslovečným. Kdo si bude přátí něco dobrého, bude říkati, aby se mu stalo tak, jak učinil *Hospodin* (Jahve) svým požehnaným. Jméno toto („Jahve“) bude tím tak proslaveno, že všichni budou při tom jménu *přísahati*, t. j. Boha Jahve ctíti. Na všechno zlo, na hříchy i následky jejich bude zapomenuto a Bůh již nebude stíhati tresty, kterými kdysi hříšníky bil, ježto všichni budou svatí.

V. ²⁰. *Dlouhý, šťastný život* byla vrcholná tužba člověka starozákonného. Ta bude na novém světě dokonale splněna. *Dlouhověkost tu lícená, jest náznak života dokonale šťastného.*

rukou jejich trvati budou; ²³ vyvolenci moji nebudou namáhat se nadarmo, aniž roditi ke zděšení; jsoutě plémě požehnaných od Hospodina, a potomci jejich (zůstanou) s nimi. ²⁴ Prve než volati budou, já budu slyšet, když ještě oni mluviti budou, já vyslyším je. ²⁵ Vlk a beránek pásti se budou spolu, lev jako býk bude žrát slámu, hadu však bude prach za chléb jeho; nebudou škodit ani hubit na celé mé svaté hoře, dí Hospodin.

9. Řeč devátá: Nový Jerusalem, soud nad bezbožnými.

Bude v něm bohopocta opravdová, vnitřní (1.–4.). Počátky říše mesiášské (5.–9.). Rozkoše dobrých (10.–14.). Zkáza bezbožných (15.–18.). Spojení pohanů se židy (18.–22.). Sláva a hanba věčná (23 n.).

HLAVA 66. – ¹ Toto dí Hospodin: „Nebe je trůn můj, a země podnož mých nohou. Jaký to dům mohli byste mi vystavěti, jaké místo mého odpočinku? ² (Vždyť) to všecko ruka má učinila, všechny ty věci stvořeny jsou,“ dí Hospodin. „Ale na koho shlédnu? Jen na chudičkého, zkroušeného ducha, a třesoucího se před mými řečmi. ³ Kdo zabijí býka, ten zabijí člověka, kdo zabijí berana, ten uskrceje též psa, kdo přináší obět suchou, ten obětuje též krev vepré, kdo páli kadidlo, ten dobrořečí též modle. Jako zálibu mají ve svých cestách, a jako v ohavnostech svých kochá se jejich duše: ⁴ tak i já budu zálibu mít v neštěstí jejich, a čeho se bojí, uvedu na ně; neboť jsem volal, a nebyl, kdo by se ozval; mluvil jsem a neslyšeli, činili, co zlé bylo před mýma očima, a čeho jsem nechtěl, volili.“

⁵ Slyšte slovo Hospodinovo, kteří se bojíte slova jeho! Říkají bratři vaši, kteří vás nenávidí, kteří vás odkopávají pro mé jméno: „Ať se oslaví Hospodin, abychom viděli radost vaši!“ Ale oni zahanbeni budou, ⁶ Hlas! Hluk z města, hlas z chrámu! (Je to) hlas Hospodinův, an dává odplatu svým nepřítelům!

⁷ „Prve než pracovala ku porodu, porodila; prve než bolesti přišly, porodila chlapce. ⁸ Kdo slyšel kdy co takového? Nebo kdo viděl co tomu podobného? Zdali se zrodí země za jediný den, aneb zda může se zroditi národ najednou? Ano, (jak počne) k porodu pracovat, (hned) porodí (dcera) se Sionská své syny. ⁹ Zdali já, který činím, by jiní rodili, sám nebudu ploditi? praví Hospodin. Zdali já, který jiným děti dávám, . neplodný budu?“ dí Hospodin, Bůh tvůj.

V. ²³ Rodiče „se děsí“, zkosí-li smrt jejich dítě předčasně, zejména přijde-li již dítko mrtvé na svět.

V. ²⁴ Bůh jim bude splňovati přání prve, nežli je modlitbou vysloví.

V. ²⁵ opakuje to, co bylo řečeno výše 11, 6.–9., přidává toliko třetí člen a chce říci, že prokletý a přemožený ďábel nebude již Božím vyvolencům škoditi.

Hl. 66. jest doslov, ve kterém ls obsah celého svého díla stručně shrnuje.

V. ¹ Bůh jest nekonečně vznešený. Ať se nikdo nedomnívá, že učinil pro něho dosti, přispěl-li k opravě, ozdobě, rozšíření chrámu, přináší-li hojnost vnějších obětí, nemá-li pravé bázně Boží, neodřekl-li se dokonale modlářství a nespravedlnosti vůči bližnímu.

V. ² „shlédnu“ se zálibou. Před Božími řečmi se třese, kdo má patřičnou úctu k Božímu slovu.

V. ³ líčí objakost a náboženskomravní polovičitost současníků Isajášových, jak byla líčena již 1, 11 nn. Zabíjejí býky, aby je podali v *přikázanou obět*, ale zabíjejí také bližního! Obětují Hospodinovi, Bohu svému *berany*, ale obětují také s Kanaanci cizímu bohu *psy, vepré, kadidlo*.

V. ⁵ „kteří se bojíte slova jeho“ = „třesoucí se před jeho řečmi“ (v. a.), ve kterých má Hospodin zálibu. Ti jsou nyní terčem posměchu pro svou zbožnost a utrpení, přijde však den Božího soudu, kdy se dostane tupené spravedlnosti; zadost. „Zahanbeni budou“, až Bůh skutečně ukáže *patrným způsobem* svou slávu, na radost svých tupených služebníků.

V. ⁶ „hlas Hospodinův“ jest hromobití, naznačující hrůzu přicházejícího soudce. Zkáza bezbožných, výsledek toho soudu bude líčiti níže v. 15.–17.

V. ⁷ n. Jerusalem má se státi matkou celého „národa“, který má zalidniti celou „zemi“! Nový Jerusalem (Sion), církev nebude roditi svých dětí předčasně, ale také ne opožděně: jak vyprší její čas. Hospodin nebude porodu překážeti, nebude ho oddalovati (v. 9.). Kdy počal Jerusalem roditi, vypravují Sk 2, 41; 4, 4. Jde tu o děti Boží, o kterých mluví Jan 1, 13.; 3, 4, 7.

¹⁰ „Veselte se s Jerusalemem, plesejte nad ním všickni, kteří jej milujete, radujte se s ním, radujte se všichni, kteří jste kvílili nad ním, ¹¹ abyste ssáli do sytosti z prsů potěšení jeho, abyste srkali nadbytek rozkoše z veškeré nádhery jeho! ¹² Neboť toto praví Hospodin: „Ejhle, já na něj přivedu jako řeku pokoj, a jako rozvodněný potok slávu národů, kterou ssáti budete; u prsů chování budete, a na klíně budete laskáni. ¹³ Jako když matka někoho těší, tak já potěším vás; ano, v Jerusalemě budete potěšeni. ¹⁴ Až to uzříte, bude mít radost vaše srdce, a kosti vaše jako bylina pučeti se budou.“ Ukáže se ruka Hospodínova na jeho sluzích, ale hněvat se bude na své nepřátele.

¹⁵ Neboť ejhle, Hospodin v ohni přijde, a jako víchor vozy jeho, aby vykonal ve hněvu svou roztrpčenost, a zehráni své v plameni ohně; ¹⁶ neboť ohněm bude Hospodin soud vykonávat, a mečem svým nad každým, kdo má tělo, a mnoho bude zbitých od Hospodína. ¹⁷ Ti, kteří se posvěcovali a očišťovali v zahradách, za dveřmi uvnitř, kteří jídali vepřové maso, ohavnosti i myši, ti vesměs zahynou, dí Hospodin.

¹⁸ „Ale já (znám) skutky jejich a myšlení jejich; přijdu, abych shromáždil (je) a národy všech jazyků; i přijdou a uvidí mou slávu. ¹⁹ A učiním na nich znamení: pošlu některé z těch, kteří spaseni budou, k národům: na moře, do Afriky a Lydie, k Lučištníkům, do Itálie a do Řecka, k ostrovům dálným, k těm, kteří neslyšeli o mně, a neviděli mé slávy. I budou hlásat slávu mou národům, ²⁰ a přivedou všechny bratry vaše ze všech národů v dar Hospodínu, ha koních, na vozech a na nosítkách, na mezcích a na velbloudech na mou svatou horu do Jerusalema,“ – praví Hospodin. – „Jako když vnášíjí synové Israelovi dary v čisté nádobě do domu Hospodínova. ²¹ A vezmu (si) z nich kněze a levity,“ dí Hospodin.

²² Neboť jako nebesa nová a země nová, jež stvořím, pevně budou trvati přede mnou, dí Hospodin, – tak bude pevně trvat vaše plémě i jméno. ²³ I bude měsíc ze měsíce a sobota ze soboty každý, kdo má tělo, chodit, aby se klaněl před mou tváří, praví Hospo-

V. ¹⁵ n. *Vichrem* naznačena rychlost a prudkost, *ohněm* palčivost a muky. Ten soud vykoná *Hospodin* skrze *Cyra* (45, 1.), skrze *Římany* nad národem židovským (r. 70 po Kr.), ten soud bude konati *Mesiáš* (Mt 3, 10. 12.; 10, 34.) zejména až přijde po druhé.

V. ¹⁷ „*posvěcovali a očišťovali se*“ pro tajemnou, t. j. pokoutní bohoslužbu (mysterie) konanou v zahradách (hájkách). – „*za dveřmi*“ znamenati může podobnou pokoutní bohoslužbu domácí. – *O vepřovém mase* srv. výše 65, 4.; 66, 3. – „*ohavnosti*“ jsou pokrmy Israelitům zakázané, kterých požívali při pohanské bohoslužbě. Srv. Lv 11, 12 nn. *O myši* viz tamže v. 29. Bývaly prý starým labužníkům vzácnou pochoutkou.

V. ¹⁸ Počátky říše mesiáské budou již *světový soud*. Ten má tu prorok na mysli! Mesiáš a jeho apoštolové shromáždí kolem sebe všechny národy světa a přede všemi budou odsuzovati modlářství, náboženské bludy, nemravy a bezpráví a proti němu vítězně kázati křesťanství. S odsouzením náboženských bludů budou před celým světem odsouzeni také *modláři, bludaři a hříšníci všech věků*.

V. ¹⁹ „*znamení*“, které Hospodin učiní na shromážděných židech i pohanech, jest líčeno níže v. 20 nn.: zářné rozšíření křesťanství s celým svým obsahem a se všemi divy, které je provázely. Prorok chce říci, že hlasatelé křesťanství rozejdou se *do celého světa* a shromáždí *pohany i židy* (v. 18.), aby jim kázali „*slávu Hospodínovu*“, t. j. náboženství Kristovo.

V. ²⁰ „*bratři*“ Judovců budou všichni, kteří uznají Hospodína, Boha a otce jejich také za Boha a otce svého. Srv. Řím 4, 12.; Gal 3, 29.; 5, 6.; Ef 2, 11.–14.– Všelijaké druhy vozidel tu vypočítané znamenají podivuhodné cesty, po kterých povede milost Boží pohany i vzdálené židy do lůna nového Jerusalema, t. j. do katolické církve.

V. ²¹ „*z nich*“ – shromážděných pohanů i židů, kteří nejsou příslušníci kmene Levi. – „*vezmu*“ – vyvolím (Žid 5, 4.).

V. ²² „*vaše plémě i jméno*“ *Israele*, se kterým učiní Bůh *novou úmluvu věčnou*, lidu Božího v nové církvi. Srv. Os 12, 4.

V. ²³ Israel nebude již chodit do jerusalemského chrámu třikrát do roka jen, aby se klaněl Hospodínu, jak ukládal zákon starý; každý, kdo tělo má, tedy všichni národové, budou klaněti se Bohu ustavičně.

din. ²⁴ Venku bude vidět mrtvoly lidí, kteří odpadli ode mne; červ jejich neumře a oheň jejich neuhasne, i budou hnusit se každému, kdo má tělo.

V. ²⁴. rozvádí a prohlubuje myšlenku, vyslovenou výše 57, 21. „*Venku*“ – znamená tu místo *mimo Jerusalem*, nejspíše „*Tofeth*“ v údolí *Ennom*, kde byla kdysi lidská těla pálena v obětním ohni. Na tomto nečistém, prokletém místě budou mrtvoly hříšníků po soudu ležeti bez pohřbu na hrůzu všeho světa, budou hořeti, ale neshoří, červi je budou žrát, ale nesežerou jich – protože utrpení jejich *nebudou mít konce*.

KNIHA PROROKA JEREMIÁŠE

Nástin Jeremiášova životopisu.

*Jeremiáš*¹⁾ narodil se v *Anatotu* ze zámožné rodiny *kněžské* kolem r. 651. Nelze pochybovat, že se mu dostalo v domě otcovském pečlivého vzdělání náboženskomravního i literárního. Když bylo Jer asi 25 roků, t. j. třináctého roku vlády Josiášovy, byl *povolán k úřadu prorockému*.²⁾ Tehdy připravovaly se na dávném Východě veliké noviny. R. 626 zemřel assyrský král *Asurbanipal*, který vládl také v Babylonii. Po něm zmocnil se vlády *Chald Nabopolasar* (626– 605), zakladatel říše novobabylonské čili chald(ej)ské. Na obzoru politickém vystávala tehdy hrozivě *Medie*. Také *Égypt* probouzel se k novému životu.

Zatím co se připravovaly veliké světodějně události, jež nemohly zůstat bez vlivu na Judsko, Jer vykonával svůj prorocký úřad. Jakousi pomoc poskytla Jeremiášovi *reforma náboženskomravního života*, kterou vykonal Josiáš r. 622– 621, kdy byl nalezen ve chrámě zákoník (4 Král 22, 8 nn). Aby oprava pronikla také *do nitra národa*, o to pracoval Jer všemi silami. Z této doby (Josiáše krále) pocházejí Jeremiášovy řeči:

a) Hl. 1.: *Kterak byl Jer povolán k úřadu prorockému*, b) 2, 1.– 4, 4.: *Odpad Israelův, jeho neštěstí a pokání*, c) Hl. 11.: *Výzva k zachování smlouvy s Hospodínem. Co čeká národ věrolomný. Anatotáné se spiklí proti Jer*. d) 12, 1.– 6.: *Proč se dařívá bezbožným*

¹⁾ O významu jména „Jeremiáš“ viz k 1, 1.

²⁾ Jer byl tehdy svoboděn a neoženil se, jak se zdá, ani později. Srv. 16, 2. Pohnutka, proč tak učinil, nebyla ovšem evangelická, ale přesto bezženství jeho uschopnilo ho, by mohl svému povolání nerozdílně se obětovati. Ježto S. z. neměl smyslu pro dobrovolné doživotní panictví, bylo bezženství Jeremiášovo jakž takž váženo od těch, kteří ho pokládali za pravého proroka, za to však kamenem úrazu a příčinou posměchu těm, kteří jeho božského posláni uznati nechtěli.

dobře? e) 13, 1.– 11.: *O shnilém pásu.* f) 13, 12.– 14.: *O kalichu Božího hněvu,* g) 4, 5.– 6, 30.: *O vpádu nepřitele od severu do Palestiny.*

Z těchto řečí vysvítá neutěšený náboženskomravní stav souvěkovců Jeremiášových. Modlářství bylo zakořeněno tak, že Judovci běhali jako posedlí ze, svatyně do svatyně, s pahorku na pahorek, aby pod každým zeleným stromem obětovali tomu či onomu bůžkovi, a užívali smyslných rozkoší, jež jim modloslužba skýtala. Lid opustil Hospodina, porušoval svatou smlouvu s ním učiněnou, nedůvěřoval v jeho ochranu, hledal pomoc v politické tísní u pohanů (2, 18.) a u jejich bohů (2, 5.; 3, 13.). S modlářstvím kvetly věrolomnost (5, 1.), krivopřísežnictví (5, 2.), lež a podvod (6, 6. 13.), útisk a násilí (6, 6.); ziskost (6, 13.), pomluva (6, 28.), cizoložství (5, 7.) a jiné pohlavní výstřednosti (5, 8.), vraždění nevinných (2, 34.). Ve všech vrstvách jsou tyto neřesti zakořeněny, dole i nahoře (5, 4 n; 6, 13.), mezi proroky a kněžími (5, 31.; 6, 13.). A přece jest Hospodin ochoten odpustit, na milost přijmouti (3, 19. 22.), jen vrátí-li se k němu (3, 22.), vzdají-li se modlářství (3, 24 n). Jak vřele zní výzva prorokova, aby lid se kál (3, 12 n)! Ale jak se zklamal! S jakým úspěchem potkaly se šlechetné snahy prorokovy, líčí 6, 10 16 11. Neuznání, nepochopení, pohrdání, výsměch.

Zatím slábla Assyrie víc a více. Slabosti té použil farao Nechao II. (610– 595), aby obnovil staré panství egyptské v Syrii. Vtrhl do Palestiny, dobyl Gazy a Askalonu a chystal se táhnouti pobřežím dále na sever. Josiáš chtěl mu další cestu zastaviti. Nechao žádal toliko za volný průchod (2 Par 35, 21.). Josiáš chtěl uplatniti nároky své na území bývalé říše severní (2 Král 23, 15.– 20.), proto postavil se Nechaovi na odpor. Došlo k bitvě u *Megidda* na jaře r. 608, v níž byl Josiáš poražen a smrtelně raněn. V Jerusalemě, kam byl dopraven, brzy skončil. Smrt Josiášova dotkla se měkkého Jeremiáše velmi bolestně. Vyslovil svůj zármutek v žalozpěvu, který zlidověl, býval později často zpíván, který však, – bohužel – nezachoval se nám (2 Par 35, 2 5.). Smrt Josiášova byla Jeremiášovi trpká zejména proto, že poškodila zdar jeho náboženskomravních snah.

Nechao II. zmocnil se na další výpravě celé Syrie (západně Eufratu) a již za tři měsíce po smrti Josiášově povolal ho do Ribly, kde měl svůj hlavní stan *Joachaza*, zbavil ho trůnu, dal ho spoutati a odvedl ho do Egypta, kdež Joachaz zemřel. Místo něho dal Judsku za krále staršího syna Josiášova *Eliakíma* a změnil mu jméno v „*Joakim*“. Judsku uložil velikou daň (4 Král 23, 34.). – Poměr Jeremiášův k novému králi vyjadřuje 22, 13.– 19. Z prvních let Joakimových pocházejí:

a) Hl. 7, 1.– 8, 12.: *Hrozby proti chrámu, který, jak se bezbožní domnívají, má magicou moc je chrániti,* b) Hl. 26.: *Jer v nebezpečí smrti pro své hrozby,* c) Hl. 8, 13.– 9, 21.: *Nepřítel vpadne do Judska, zpusťoší je, odvede obyvatelstvo do zajetí za jeho zločiny,* d) 10, 17.– 24.: *Zajetí hrozí. Rozhovor prorokův s Jerusalemem,* e) 18, 1.– 17.: *Hliněná nádoba v hrncářově ruce.* f) 18, 18.– 23.: *Spiknutí proti životu Jeremiášovu,* g) Hl. 19.: *Rozbitý džbán,* h) Hl. 20.: *Pašchúr (Fašúr) dal zmrskaného Jeremiáše do klády. Jer mu hrozí trestem; stěžuje si Hospodinu a v hořkosti duše proklíná den, kdy se narodil,* i) Hl. 25.: *Soud nad Judskem a nad národy, kteří budou vydáni Chaldům.* j) Hl. 46., 1.– 12.: *Jer předpovídá, že budou Egyptané od Chaldů poraženi.* k) Hl. 49, 23.– 33.: *Jer hrozí Damašku, Kedařanům a jiným pohanům.* l) Hl. 36.: *Joakim spálil knihu proroctví Jeremiášových, Bariích napsal nové, rozmnožené jich vydání,* m) Hl. 45.: *Proroctví, svědčící Baruchovi.*

Ne jedna z těchto hlav líčí podrobně tehdejší poměry, osudy a duševní stavy Jeremiášovy.³⁾ Vystupoval často v nádvoří chrámovém, jako jiní proroci i lži proroci.

Na počátku vlády Joakimovy hrozil Jeremiáš Judovcům, nepolepší-li se, že chrám jeruzalémský zanikne a Jerusalem zpustne (26, 1.– 6.). V tom vidělo tehdejší kněžstvo, lži proroci i lid *rouhání, jež hodno je smrti*. Pohnali Jer na soud. Soud se však skončil příznivě (26, 12.– 19.).

Když byl Jer jindy názorně (rozbitým džbánem) předpověděl zkázu Jerusalema a Judska, kněz a dozorce chrámu dal Jer zbití a na den do lády (20, 1 n.).

Zatím Nabopolasar s Kyaxarem dobyli r. 606 Ninive, vyvrátili říši assyrskou a rozdělili se o její dědictví tak, že Kyaxares dostal krajiny severně Tigridu, Nabopolasar pak Mezopotamii. Ježto činil si na ni nárok také Nechao, došlo k válce odvěkých soupeřů: Babylonie s Egyptem, jež se skončila porážkou faraona u *Charkamise na jaře* (v květnu) r. 605. Velitelem vojska babylonského byl syn Nabopolasarův, korunní princ *Nabuchodonosor*, jenž zahnal Nechao až k hranicím Egypta. Jer předvídal a předpovídal tuto porážku ve hl. 46, 3.– 12.

Bitva u Charkamise znamenala, že *pánem Syrie* jest a zůstane na dlouhou dobu *Babylon*. Odpor malých národů v Syrii, jako byl národ Judovců proti veleříši babylonské, byl beznadějný, proto radil Jer, aby se Joakim Nabuchodonosorovi (dočasně) podrobil, ježto tehdy nemohl nic moudřejšího učiniti. Ještě téhož roku 605 sebral Jer zápisky řečí, jež měl od svého veřejného vystoupení (od r. 626) až do té chvíle a nadiktoval je přáteli a písaři svému Baruchovi (36, 1.– 4.). Nabuchodonosor po bitvě u Charkamise (v květnu) vtrhl do Palestiny a dorazil až po hranice Egypta. Z Dan 1, 1 vyplývá, že Nabuchodonosor tehdy (v červnu nebo červenci 605) také obléhal krátce Jerusalem. Podle 2 Par 36, 6 dal Joakima spoutati, aby ho odvedl do Babylona, avšak udělil mu milost a spokojil se toliko vznešenými Judovci jakožto rukojmími, částí chrámových nádob, jakož i slibem věrnosti, který Joakim zachoval tři další roky, t. j. 605– 602 (4 Král 24, 1.).

Za rok od té doby, kdy počal Jer diktovati Baruchovi své řeči, t. j. v zimě r. 605– 604 (pátý rok Joakimův) devátého měsíce, t. j. v prosinci byl vyhlášen ve chrámě jeruzalémském den veřejného postu, na který sešlo se do chrámu mnoho Judovců. Jer, nemoha sám jíti do chrámu, poslal tam Barucha, aby před lidem přečetl řeči, jež mu byl nadiktoval. Baruch odebral se do chrámu a předčítal knihu mistrovu v jizbě Gemariáše (syna) Šafanova. Král o věci se dověděl, dal si knihu předložit i před svým dvorem v zimním paláci předčítati. Když byla část přečtena, odřízl ji a hodil do ohně krbu, u něhož se zhríval. Kus po kuse odřezával a házel do ohně, až byla celá kniha, jež měla podobu závitů, spálena. Obsah působil na krále tak, že kázal Barucha i Jeremiáše zatknouti a přivésti. Prozřetelností Boží dlužno přičítati, že se podařilo oběma skrýti se (36, 9.– 26.). Jer diktoval znova své spálené řeči a přidal k nim proroctví další a *Baruch napsal po druhé knihu výroků Jeremiášových* (36, 27.– 32.). Možno, že z této doby, kdy král ohrožoval Jeremiáše, pochází:

a) Hl. 14, 1.– 15, 9.: *O suchu, hladu a válce; mamu uprošovati Hospodina, který se ustanovil na tom, že bude trestati*, b) Hl. 15, 10.– 21.: *Jer si naříká, že jest pronásledován. Snad i* c) Hl. 17, 19.– 27.: *O sobotě*.

Po třech letech poddanství král Joakim odpadl od Nabuchodonosora (r. 602). Jak snadno lze se dovtipiti, Nechao vybízel Joakima k novému spolku proti Babylonu, a třetího roku vlády Nabuchodonosorovy (v květnu 602 – 601) povstala severní Syrie proti

³⁾ O žádném proroku S. z. nemáme tolik životopisných podrobností, jako o Jer, jemuž možno na základě těchto pramenů ještě dnes takořka nahlédnouti do duše. Proto se těšival Jer v církvi vždy tolik pozornosti.

Babylonii. Toho použil Joakim, aby setřásl babylonské jho také. Zdá se, že Nabuchodonosor vtrhl tehdy osobně do Syrie, ale netáhl dále na jih do Palestiny; tam poslal ze svého hlavního stanu (z Ribly) oddíly vojska, skládající se z Aramců a Chaldů a kázal Ammoňanům a Moabanům, aby spolu s nimi nevěrné Judsko ztrestali (4 Král 24, 2.). Nabuchodonosor nemohl se dostavití osobně, ježto byl zaměstnán důležitějšími věcmi na Východě. Za těchto dob (před r. 598) vznikla:

a) Hl. 12, 7.– 17.: *Země israelská napadena a pustošena od svých sousedů*, b) Hl. 35.: *Příklad věrnosti Rechabovců*. Také ještě – za Joakima proslovil (a dal napsati) Jer: a) Hl. 16, 1.– 17, 4.: *Mnoho zabitých a zpoušť – trest, za modlářství*, b) Hl. 17, 5.– 10.: *Blaze tomu, kdo doufá v Hospodina*, c) Hl. 17, 12.– 18.: *Jer se modlí, aby byl zachráněn a spravedlivě pomstěn*. d) Hl. 21, 11.– 23, 8.: (Částečně: viz poznámky k těmto hll.) e) Hl. 23, 9.– 40.: *Proti lži prorokům*. (Viz poznámky k této hl. 23.)

Svoboda, které nabyl Joakim odpadem od Babylonie, byla nepatrná a netrvala dlouho. Již po pěti letech objevilo se vojsko Nabuchodonosorovo před Jerusalemem zase. Joakim nedožil se pohromy. Po jeho smrti nastoupil na trůn osmnáctiletý jeho syn Jechoniáš. Město nemohlo se dlouho brániti, Jechoniáš brzy se vzdal a proto došel mírnějšího osudu. Byl odveden s matkou a výkvětem Jerusalema do Babylonie r. 598. Jer vyličil zajetí jeho jakožto spravedlivý soud Boží v 22, 24.– 30.

Nabuchodonosor ustanovil králem judským syna Josiášova *Mattaniáše*, jemuž dal nové jméno Sedekiáš (4 Král 24, 17.). Měl zůstatí věrným a oddaným služebníkem Babylonu proti Egyptu. Ježto nebránil s náležitou rozhodností modlářství, šířila se úcta model i ve chrámě (Ez 8.– 11.; 19, 5 nn; Jer 38, 5.). Proto pronásá skladatel 4 Král o něm úsudek nepříznivý, srovnává ho s Joakimem (24, 19.). Jeho matka Amital, jež si zjedнала veliký politický vliv (Jer 38, 19.; Ez 19, 5.), jakož vysocí činovníci počali zase pěstovati politiku příznivou Egyptu, nepřátelskou Nabuchodonosorovi, jemuž byl Sedekiáš přísahal věrnost (Jer 37, 2 nn; Ez 17, 3.). Sedekiáš vzdoroval zprvu nátlaku této strany, poslal brzy po nastoupení na trůn poselství do Babylonu, jež mělo tlumočiti jeho oddanost Nabuchodonosorovi, odmítal návrhy opačné, jež mu na počátku vlády jeho činila poselstva sousedních států: Edomců, Moabanů, Ammoňanů a Feničanů (Jer 27, 2 nn). Ano čtvrtého roku své vlády, t. j. 595– 594 (Jer 51, 59.), Sedekiáš sám podnikl cestu do Babylonu. Za něho Jeremiáš veškerým úsilím snažil se o to, aby konal dále svěřený úřad prorocký a zejména by udržel krále i vůdce lidu ve slíbené věrnosti říši babylonské.

Sedekiáš vlivem strany, Egyptu přející, počal se kolísati, zpronevěruje se Nabuchodonosorovi proti radě Jeremiášově. Následek toho byl, že záhy objevilo se zase vojsko chald(ej)ské u bran Jerusalemských, že veleměsto oblehlo a počalo ho dobývati v lednu r. 589.

Do doby, prve nežli Sedekiáš vypověděl Chaldům poslušnost, dlužno klásti:

a) Hl. 24.: *O dvou koších říků*. b) Hl. 27.: *O jhu*. c) Hl. 28.:

Zápas Jeremiášův proti lži proroku Chananiášovi. d) Hl. 29.: List Jeremiášův, poslaný judským zajatcům v Babyloně.

Ani za doby, kdy byl Jerusalemem obležen, neustoupil Jer od svých zásad na jedinou píď. Když se ho Sedekiáš dal tázati, odpověděl mu radou, aby se vzdal Nabuchodonosorovi (21, 1 nn).

Král uznával, že pravdu má Jer, avšak neměl dosti síly, aby uskutečnil radu Jeremiášovu proti vlivu svého válečně naladěného okolí, které chtělo vydržeti do poslední chvíle. Jerusalemem padl.

Vítěz dovolil Jeremiášovi jít kam chce, do Babylonie nebo zůstatí v Palestině, a Jer použil té svobody k tomu, by zůstal ve vlasti, chtěje býti dobrým pastýřem zbytkům svého lidu tolik zkrúšeného. Jer dožil se toho, že Godoliáš, místodržící v Judsku, byl úkladně zabit od Ismaela, královského judského prince. Původce vraždy prchl a Judovci, bojíce se, že Chaldové na nich přísně pomstí vraždu svého místodržitele, prchli do Egypta a přinutili násilím Jeremiáše i Barucha, aby odebrali se s nimi do země faraonů. Jeremiášovi, starci 64 letému, bylo na velikou bolest pozorovati, že jeho soukmenovci ani po tom všem, co byli viděli a zakusili, nenaučili se Hospodina, Boha svého, poslouchati! Jeho zármutek v Egyptě, kde Jer dále zastával prorocký svůj úřad, rostl jen, když viděl, že Judovci oddávají se modlářství zase. Zemřel ve velikém věku nejspíše v Egyptě, tedy jako vyhnanec v cizí zemi, byv ukamenován. Možno, že list k Žid (11, 36 n) naráží na tuto smrt výrokem: „Jiní zakusili posměchy a bití, ano i okovy a žaláře; byli kamenováni. . .“

Ač nedošel u svých krajanů slechu za živa, ač jím pohrdali (43, 2.; 5, 13.), jej pronásledovali, jakoby navzdor jeho slovům činili, došel přece Jer velikého uznání a úcty u Židů po smrti, kdy se splnily jeho předpovědi, kdy byly uznány jeho šlechetné snahy a ryzí láska k národu. S úctou zmiňuje se o Jeremiášovi Sir 49, 8 n; dále list Židů jerusalemských, poslaný k souvěrcům jejich do Egypta, uložený 2 Mach 1, 10.– 2, 19. (2, 1 nn). Podle téže knihy (15, 12.– 16.) viděl Juda Machabejský velekněze Oniáše, který mu ukazuje na ctihodnou postavu starce: „Tento jest přítel bratří svých a národa israelského; tento se modlí mnoho za lid a za svaté město: (to je) Jeremiáš, prorok Boží.“ Jeremiáš pak podává pravici Judovi zlatý meč se slovy: „Vezmi tento svatý meč, který ti Bůh dává; jím potřeš nepřátele národa mého.“ Ve 4 Esdr, jež bývá přidávána k Vulg. jakožto jakýsi dodatek, praví Hospodin Israelovi (2, 18.): „Pošlu ti na pomoc své služebníky Isajáše a Jeremiáše.“

Za časů Kristových zdá se, že Židé čekali Eliáše a Jeremiáše na svět. Když se Pán tázal apoštolů: „Kým praví lidé býti Syna člověka?“, odpověděli mu: „Jedni Janem Křtitelem, jiní Eliášem, jiní Jeremiášem nebo jedním z proroků“ (Mat 16, 14.).

Větší úcty došel Jer v církvi křesťanské, která v něm viděla jasný a živý předobraz Krista, zvláště Krista trpícího.⁴⁾ – Jer narodil se v malém městečku nedaleko Jerusalema, v Anatotě, Kristus v Betlemě. Jer nedošel ohlasu ve svém rodišti; Anatotští spikli se proti němu a chtěli ho sproviditi se světa (11, 18.– 23.); podobně chovali se Nazaretští ke Kristu (Lk 4, 29.). – Jer vystupoval neohroženě proti zlořádům, i když jimi vinni byli kněží a lžiproroci; Pán káral farizeje a zákoníky. Jer vytýkal Judovcům jménem Hospodinovým, že učinili z chrámu peleš lotrovskou (Jer 7, 11.); podobně Pán, který z chrámu vyhnal kupčíky (Mt 21, 13.; Mk 11, 17.). Oba plakali nad Jerusalemem, jehož zkázu předpovídali, oba vzbudili tím, že hlásali neohroženě slovo Boží, zášť proti sobě, oba žili panicky, bez rodiny, oba byli opuštěni od svých nečetných beztak přátel, oba byli tajně vyhledávání a žádání o radu, oba byli obžalováni, že se rouhali, souzeni od kněží a vládců, bití, věznění v Jerusalemě, nejednou v nebezpečí smrti, oba cítili velmi živě tíhu svého úřadu, cítili se v utrpení opuštěnými, oba trpěli tiše jako beránci vedení na zabití (Jer 11, 19.), oba s vroucí láskou k lidu byli a zůstali do smrti oddáni svému povolání, oba byli si vědomi jasně svého poslání, oba svým způsobem zakládali království Boží na zemi, oba položili za své zásady i život.⁵⁾

⁴⁾ Sv. Isidor z Pelusía praví o Jeremiášovi, že je to prorok, jenž ze všech nejvíce zakusil útrap.

⁵⁾ Martyrologium římské dává čísti na den 1. května: „V Egyptě svatého Jeremiáše proroka, jenž byv od lidu kamením zasypán, u Tafne zahynul a tam pohřben byl; u jeho hrobu věřící (jak vypravuje sv. Epifan) se modlí vají a prachem z něho vzatým léčí uškntutí od hadů.“

Jeremiášovo dílo.

Hlavní, nesmrtelná práce Jeremiášova jest *kniha jeho proroctví*. K tomu druží se 2. jeho *list o nesmyslnosti modlářství*, který jest ve Vulg. připojen ke knize Baruchově jakožto hl. 6. Kromě těchto knih prorockých Jer psal také žalozpěvy, z nichž zachoval se nám tak zvaný „*Pláč Jeremiáše proroka*“. Nadpis Ž 136 přičítá i tento zpěv Jeremiášovi. Židovská tradice, kterou hájí dosud někteří biblisté, pokládala Jer za spisovatele 3 a 4 Král.

Kniha Jer proroctví došla dnešního tvaru postupně; možno rozlišovati v jejím vývoji patero stupňů. Jádro knihy činí řeči Jeremiášovy oděné rouchem básnickým, ale protkané delšími nebo kratšími úryvky, psanými řečí nevázanou, ve kterých Jer o sobě mluví v *osobě první* nebo v osobě *třetí*.

Pokus, seřaditi Jeremiášovy řeči a zprávy životopisné v postupu časovém, podán jest výše v nástinu životopisném. Vyzkoumati hledisko, se kterého jsou řeči Jer uspořádány, ztěžuje ta okolnost, že hebr. podává řeči v pořadu od LXX dosti značně odlišném. Kromě odlišného pořadu jest LXX *proti hebrejskému znění značně kratší*.

Která z těchto dvou recensí jest lepší, která podává původní znění, jak je nadiktoval (nebo napsal) Jer? Po stránce *kritické* má své přednosti a vady ta i ona, i dlužno případ od případu vyšetřovati, které znění jest původnější, zda něco při opisování bylo do hebr. omylem vsunuto nebo ze LXX vypuštěno. Po stránce věroučné obě recenze jsou rovnocenné. Spisovatelé novozákonní užívali obojího znění. Obě recenze jsou schváleny od katolické církve: Řecké užívaly všechny církve prvních šest století a užívají jí dosud (mnohé) církve východní, znění hebrejského v latinském překladě, pořizovaném od sv. Jeronýma, užívá Západ od VI. století. Ze schválení latinského překladu na sněmu Tridentském vyplývá, že zejména větší úryvky, jako 33, 14.–26., třebaže jich LXX nemá, dlužno pokládati za částky inspirované a za kanonické.

Kniha Jeremiášova nevyrovná se původností obsahu, uhlazeností tvaru ani čistotou jazykovou Isajášovi, nelíčí tak často a barvami tak sytými blaho doby mesiášské, proto netěšila se té pozornosti jako kniha Isajášova, přesto však bývala čítána a s úctou uváděna.

Ačkoli v knize Jer převládají hrozby, přece nemusí, ba ani nesmí *Israel* zoufati. Bude sice přísně za svou zpronevěru potrestán, ale *nebude zničen nadobro*, zbytek z něho bude zachráněn, bude znova vypěstěn, sjednocen v jednu společnost, se kterou Hospodin učiní „*novou smlouvu*“; nastane doba nová, doba milosrdenství a odpuštění. I pohané vstoupí do nové společnosti. V čele jejím nebudou již bezbožní králové, jací byli v Israeli a Judsku, Hospodin dá jí pastýře podle svého srdce, dá jí krále spravedlivého, krále, který bude netoliko slouti, ale skutečně bude „*Hospodin spravedlnost naše*“; bude to *nový David*, který bude spolu i *knězem*. Nastanou nové řády, za kterých archa úmluvy nebude mítí již významu. Ty nové řády nebudou psány na kamenné desky, ale milostí Boží do srdcí věřících. Budou nezměnitelné, budou věčné.

Jest velmi pozoruhodné, kterak Jeremiáš, jenž vetkává tak často své city do řečí svých, přesto *přesně kriticky rozlišoval* své názory od nadpřirozených vnuknutí Božích v duchu Dt 18, 21 n. Vnuknutím Bolím věděl na př., že přijde k němu jeho bratranec, aby mu nabídl ke koupi kus pole v Anatotě. Jeremiáš čeká, až se vnuknutí splní, a teprve tehdy, když bratranec přichází, nabývá *přesvědčení, že k němu skutečně byl mluvil Bůh* (32, 6.–15.)! – *Podobně* 28, 9.; 42, 7. – Jak dalek je toho, by vydával za vnuknutí Boží své nápady!

Nadpis (1.– 3.).

HLAVA 1. – ¹ Řeči Jeremiáše, syna Helkiášova, z kněží usedlých v Anatotě, v území Benjaminově. ² Hospodin mluvil k němu ty řeči za dnů Josiáše, syna Amonova, krále judského, třináctého léta kralování jeho, ³ jakož i za dnů Joakima, syna Josiášova, krále judského, až do přestěhování Jerusalema, v měsíci pátém.

Jeremiáš povolán za proroka.

Hospodin oslovuje Jeremiáše (4.– 10.). Dvěma vidy ho poučuje (11.– 16.) a proti odpůrcům posiluje (17.– 19.).

⁴ Hospodin mě oslovil a řekl: ⁵ „Dříve než jsem tě utvořil v (matčině) lůně, znal jsem tebe; dříve nežli jsi vyšel z (jejího) života, posvětil jsem tě, a za proroka pro národy ustanovil jsem tě.“

⁶ I řekl jsem: „Ach, Pane Bože, aj, neumím mluvit, nebo dítě jsem já.“

⁷ I řekl Hospodin ke mně: „Neříkej: ‚Dítě jsem já, neboť ke všemu, k čemu tě pošlu, půjdeš, a vše, cokoli tobě rozkáži, mluvití budeš.‘ ⁸ Nestrachuj se před nimi, neboť já jsem s tebou, abych tě vytrhl, di Hospodin.“

⁹ I vztáhl Hospodin svou ruku, dotekl se úst mých, a řekl Hospodin ke mně: „Ejhle, kladu slova má v ústa tvoje; ¹⁰ ejhle, ustanovuji dnes tebe nad národy a nad říšemi, abys vytrhával a strhával, abys ničil a bořil, abys stavěl a štípil.“

¹¹ Hospodin mne oslovil a řekl: „Co vidíš, Jeremiáši?“ I řekl jsem: „Prut mandloňový vidím.“ ¹² I řekl mi Hospodin: „Dobře jsi viděl, neboť já bdím nad svým slovem, abych je splnil.“ ¹³ Hospodin mne oslovil po druhé a řekl: „Co vidíš?“ I řekl jsem: „Vidím kotel, v němž to vře; a přichází od severu.“ ¹⁴ I řekl Hospodin ke mně: Od severu otevře se zlo na

HL. 1. V. ¹ *Jeremiáš* bylo jméno již v Izraeli dávané. 1 Par 5, 23.– 24. jmenován mezi potomky Manassovýchmi Jeremiáš. Mezi bojovníky Davidovými byli muži téhož jména. Jer jmenuje sám (35, 3.) svého soujmenovce, otce Jezoniášova. Nejspíše znamená to jméno: (Hospodin) – *zakládá* (rodinu). Je to radostný výrok otce nebo matky, kterému (které) se narodilo dítě, zejména chlapec. *Anatot* jmenováno mezi městy levitskými. Dnes je to malá vesnička arabská asi hodinu cesty severovýchodně Jerusalema. Z Jer 32, 7.; 37, 12. vyplývá, že rodina Jeremiášova měla v Anatotě statky. Postavení rodové mělo na vzdělání, výchovu a nábožensko-mravní smýšlení prorokovo značný vliv. *Helkiáš*, velekněz, jmenovaný 4 Král 22, 8., byl potomek *Sadokův* (linie Eleazarova), jež ustanovil Šalomoun veleknězem, a proto *nemůže býti ztotožňován s Helkiášem, otcem Jeremiášovým*, jak činili někteří starší toliko na základě stejného jména.

V. ²–³. *Třináctý* rok Josiášův byl r. 627– 626 před Kr. Jedenáctý rok Sedekiášův byl předčasně odvedením obyvatelstva jerusalemského do zajetí ukončen. Podle nadpisu působil prorok úhrnem 3g roků a necelých pět měsíců, tedy okrouhle 40 roků.

V. ⁵. „*znal*“ jsem tebe = *vyvolil jsem tebe k nevdědnému* úřadu, jako byl vyvolen *Mojžiš* (Ex 33, 12.), *Cyrus* (Is 45, 4.), *služebník Hospodinův* (49, 1.) a sv. *Pavel* (Gal 1, 15.). „*Posvětil jsem tebe*“, t. j. vyloučil z obecného, všedního oběhu a *zasvětil*/Boží službě.

V. ⁶. „*Ach*,“ (Vulg. a, a, a) jest *výraz hrůzy*. Jer zdráhá se, jako kdysi *Mojžiš* (Ex 4, 13.); namítá, že nemá dosti životních zkušeností, že nedošel dosud věku, který sám sebou ukládá vážnost. Jeremiáš se nemýlil, že mu úřad proroka přinese hořký kalich. Způsob, jakým byl Jer povolán, liší se od způsobu, kterým Bůh povolal *Is*.

V. ⁷. Bůh slibuje vytrvalost, výmluvnost, odvahy. (Tomáš Akv.)

V. ⁹ n líčí, kterak Bůh takofka svátostně, *úkonem* náznačným a *slovy*, jej provázejícími, činí z Jer svého tlumočníka, uděluje mu práva, s úřadem tím spojená.

V. ¹¹ n poučuje Jeremiáše, že úkolem jeho bude opakovati sliby a hrozby, které Bůh *proslovil* („slovo“) skrze starší proroky, potvrditi jejich pravdivost a jistotu, a připomenouti, že se *blíží* již doba, kdy Bůh, který na ně nezapomíná, všechno splní.

V. ¹³. Druhým videm zdůrazňuje Bůh *hrozby* předešlých proroků, které bude Jer opakovati, a které se brzy, ještě za života Jeremiášova, budou děsně plniti. – „*kotel, v němž to vře*,“ jest *Východanovi obraz války*. V našem případě znamená vrčící voda všecku válečnou moc *Babyloňanů*, která od severu přijde do Palestiny a vylije se na celé Judsko, aby je opařila.

všecky obyvatele země. ¹⁵ Neboť, aj, já svolám všechny národy severních říší, praví Hospodin. I přijdou, a každý postaví trůn svůj u vchodu do bran Jerusalema, a proti všem zdem jeho vůkol, i proti všem judským městům. ¹⁶ A vypořádám se s nimi soudně pro všecku zlobu jejich, že mě opustili, obětovali cizím bohům, a klaněli se dílům svých rukou.

¹⁷ Ty tedy přepásej svá bedra, vstaň a mluv k nim všechno, co já ti budu ukládati. Nelekej se tváře jejich, nedopustímť, abys bál se jich. ¹⁸ Já totiž činím z tebe dnes pevnost, železný sloup a bronzovou zed' veškeré říši, judským králům, knížatům jejich, kněžím i lidu. ¹⁹ Budou bojovat proti tobě, avšak vrchu nenabudou; jáť budu s tebou – praví Hospodin – abych vysvobodil tebe.

Bůh potrestá lid, ježto si toho svým odpadem od Boha zasloužil.

Bývalé spojení Hospodina s Israelem (2, 1.–3.). Nevděk lidu za to, že jej Bůh vyvedl z Egypta (2, 4.–7.). Bezpříkladný odpad národa (2, 8.–n.). Trest za to (2, 12.–19.). Národ vzpurný, zvrhlý, špinavý (2, 19.–22.). Cizoložná láska k modlám (2, 23.–25.). V neštěstí lid poznává nicotu model (2, 26.–28.). Nevěra a nevděk nenapravitelný (2, 29.–32.). Národ zklamaný (2, 33.–37.). Navždy zavržen (3, 1.–2.). Chybná litost (3, 2.–5.).

HLAVA 2. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Jdi a křič do uší Jerusalema toto: Toto praví Hospodin: Vzpomínám na lásku tvého mládí, na přichylnost (z dob) tvého zasnoubení, když jsi šla za mnou na poušti, v zemi, jež nebývá osívána. ³ Israel byl (majetek) Hospodinu zasvěcený, byly to prvotiny úrody jeho; kdokoli z nich jedl, pykal za to, zlé věci přicházely na něj, praví Hospodin.

⁴ Slyšte slovo Hospodinovo, dome Jakobův, a všechny rody domu Israelova! ⁵ Toto praví Hospodin: Jaké bezpráví našli při mně otcové vaši, že se vzdálili, ode mne, že chodili za nicotami, a nicotnými se stali? ⁶ Neřekli: Kde jest Hospodin, který nás vyvedl z Egyptské země, který nás provedl skrze poušť, skrze zemi pustou, plnou roklí, skrze zemi vyprahlou a temnou, skrze zemi, kterou nikdo nechodí, aniž kdo na ní bydlí. ⁷ A uvedl jsem vás do rajske země, abyste jedli ovoce a vzácnosti její, vy však, všedše, poskvrnili jste moji zemi, a z mého dědictví jste ohavu učinili.

⁸ Kněží neřekli: „Kde jest Hospodin?“ Ti, kteří zákon v rukou mají, nedbali mne. Pastýři odstoupili ode mne, proroci prorokovali jménem Baalovým a za modlami chodili. ⁹ Protož mám ještě s vámi soudně se vypořádat, – praví Hospodin – a s vašimi syny se příti. ¹⁰ Jděte na břehy Keťanů a vizte, pošlete ku Kedařanům a pilně pozorujte! Vizte, stalo-li

V. ¹⁶. Vlastním *soudcem* bude *sám Hospodin*; velitelé vojska, na „trůnech“ sedící, budou vykonavatelé Božího soudu.

V. ¹⁷. Jer má pracovat *ochotně a bezpečně*. (Tomáš Akv.) – „*přepásati bedra*“ = připravit se, odstranit překážky.

Hl. 2. V. ². Národ israelský v Egyptě žijící přirovnán tu k mladistvé nevěstě, kterou si Bůh oblíbil a kterou vyzval, aby šla za ním na poušť, kde budou pod horou Sinaj slaviti manželský sňatek. Nevěsta svolila, *slíbila* Hospodinu manželství a šla za ním jakožto *snoubenka* jeho po poušti; její láska překonávala všechny překážky.

V. ⁴. n. Hospodin vyzývá potomky *Jakoba*, který mu věrně byl oddán a požehnání jeho žádostiv, aby soudili, kde jest vina: zda na straně Boží, či na straně předků jejich, že se od Boha vzdálili. „*nicoty*“ jsou modly.

V. ⁷. Ježto Hospodin v Palestině sídlí, jest Palestina země *posvátná*. *Znesvěcována* bývá hříchy. Palestina je zvláštní *trvalý Boží majetek* = „*dědictví*“.

V. ⁸. „*zákon*“ (psaný) v rukou mají *kněží*, kteří jej měli znáti a učiti *mu*. Jiné. „*pastýři*“ jsou králové a jejich činovníci, „*proroci*“ = lžíproroci. *Baal* = bůh fénický. „*za modlami*“ = za těmi, kteří *nic neprospívají*, jejichž bohoctou Israelité si nesmírně škodí.

V. ⁹. *Staré hříchy otců* nejsou dosud odčiněny, a *synové* páchají hříchy *nové!*

V. ¹⁰. Žádný pohanský národ na západě = (*břehy „Keťanů“*) ani na východě („*Kedařanů*“) neopustil tak habebně svých bůžků, jako opustili Israelité svého Hospodina. – „*Keťané*“ jsou obyvatelé města „*Kition*“ na ostrově *Kypru*. „*břehy Keťanů*“ je tedy popředně tento *ostrov* (Kypros), pak i jiné sousední ostrovy moře Středozemského. – *O Kedařanech*, bydlících za Jordánem, viz níže.

se (tam) co takového! ¹¹ Zдали změnil (který) národ svoje bohy? – a ti přece nejsou bohové! – Ale můj národ změnil svou slávu – za modlu!

¹² Užasni se, nebe, nad tím, a brány jeho, zkormuťte se velmi, ¹³ – praví Hospodin – neboť dvojitě zlo spáchal můj národ: Mne opustili, pramen vody živé, a kopali sobě cisterny, cisterny rozpukané, které nemohou držeti vody. ¹⁴ Zдали jest Israel otrok, nebo syn z nevolnice doma zrozený? Proč tedy stal se kořistí? ¹⁵ Lvové na něho řvali, vydávali ryk, ze země učinili poušť, města jeho jsou vypálena, nikdo v nich nebydlí. ¹⁶ Také Memfidští a Tafnesští zprznili tě až do vrchu (hlavy). ¹⁷ Zдали tě nestihlo to proto, žes opustila Hospodina, Boha svého, tehdy, když tě po cestě vodil? ¹⁸ A nyní, co tě pudí k cestě do Egypta, abys pila vodu z Nilu? A co tě nutká k cestě do Assyrie, abys pila vodu z Reky? ¹⁹ Stíhati bude tě zloba tvoje, a tvůj odpad bude tebe trestat. I zvíš a zakusíš, jak zlá a hořká věc to jest opustiti Hospodina, Boha svého.

A není bázně mé při tobě, praví Pán, Bůh zástupů. ²⁰ Dávno (již) zlámala jsi jho mé, roztrhla jsi svazky mé a řeklas: „Nebudu sloužiti.“ Neboť na každém pahorku vyvýšeném a pod každým stromem ratolestným tys kladla se, nevěstko! ²¹ Já přece štípl jsem tě z révy ušlechtilé, všechny sazenice byly pravé; jak jsi mohla zvrátit se mi v révu zvrhlou? ²² I kdybys umyla se louhem, a vypotřebovala mnoho mýdla, zkálená jsi nepravostí svou přede mnou, praví Pán Bůh.

²³ Jak můžeš říci: „Nejsem poskvrněna, za Baaly jsem nechodila?“ Pohled na své cesty v Údolí, uznej, cos učinila! Lehká velbloudice, křížem krážem běžající, ²⁴ divoká oslice, zvyklá na pustinu, (která) ve vášnivé touze lapá vítr své lásky; žádný ji neodvrátí; nikomu, kdo ji hledá, netřeba se namáhati: v měsících jejích naleznou ji. ²⁵ Pozor měj na svou nohu, ať není bosá, (pozor) na hrdlo, ať nevyprahne! Ty však říkáš: „Vše marno! Nikoliv, tak neučiním! Neboť miluji cizince, a za nimi budu chodit.“

²⁶ Jako zahanben bývá dopadený zloděj, tak jest zahanben dům Israelův, oni, králové jejich i knížata, a kněží i proroci jejich; ²⁷ ti, kteří říkají dřevu: „Otec můj jsi ty,“ a kameni: „Tys mne zplodil!“ Obracejí se ke mně zády a ne tváří, ale za dob svého souzení říkají: „Vstaň, a vysvoboď nás!“ ²⁸ Kde jsou bohové tvoji, kterých jsi nadělal si? Ať vstanou a vysvobodí tě za dob souzení tvého! Neboť kolik měst, tolik bohů máš, Judo!

²⁹ Proč chcete se mnou vésti soud? Všichni jste odpadli ode mne, praví Hospodin. ³⁰ Nadarmo bil jsem syny vaše, nepřijali kázně; meč váš sežral proroky vaše jako dravý lev.

³¹ Jaké jste plémě, vy! Vizte slovo Hospodinovo! Byl jsem já pouští Israelovi, anebo zeměi temnot? Proč tedy říká lid můj: „Odešli jsme, již nepřijdeme k tobě!“ ³² Zдали zapomene panna na svou ozdobu, anebo nevěsta na svůj pás? A můj národ zapomněl na mne ode dnů nesčíslných!

V. ¹⁶. *Tafnes*, *Tachpanches* byla egyptská pohraniční pevnost proti vpádům Asijců, jz *Pelusia*. *Memfis* = město známé z Is 19, 13. Srv. také Os 9, 6.

V. ¹⁷. Jer líčí ve v. 14.– 17. útrapy, které bylo Judovcům snášeti od Egyptanů po bitvě u Megiddar r. 608, kde byl král Josiáš od faraona Nechao poražen a zabit, a kdy Joakim, král judský, uložil Judovcům veliké berně, aby mohli dostát požadavkům egyptského krále.

V. ¹⁸. *Nil* i „*Řeka*“, t. j. Eufrat, *Egypt* i *Assyrie*, jsou takořka veliké cisterny, v jejichž kalných vodách hledají Judovci život, nedbajíce, že mají ve svém *Hospodinu pramen vody živé!* Srv. Is 23, 3.

V. ²⁴. Jako plachá zvěř v měsících, kdy řijí, prudkým pudem pohlavním jsouc hnána, jako šílená běhá sem tam, lapá vítr, přinášejíci jejimu čichu vůni vzdáleného samce, s takovou vášní Israel, jako posedlý, běhá a slídí, kde která modla, aby s ní hřešil.

V. ²⁷. „*dřevu*“, „*kameni*“ = modle ze dřeva, z kamene. – „*otec*“ = ochránce.

V. ³¹. Hospodin svou štedrostí a dobrotou byl národu svému spíše zahradou, *rájem* nežli „*pouští*“.

V. ³². Východanka lpí nevýslovně na svých špercích, zvláště dostala-li je od milovaného snoubence, cožť. *Chotěm i klenotem* národa israelského byl sám *Hospodin*.

³³ Co usiluješ ukázat, že dobře znáš cesty, jak hledat milování, ty, která jsi nad to i na zločiny navykla své cesty? ³⁴ I na rukou tvých krev jest nalezena duší nevinných ubožáků; nebyly přistiženy při vloupání, ale na všech místech jmenovaných. ³⁵ A (přece) říkáš: „Bez hříchu a nevinná jsem já; a protož ať se obrátí hněv tvůj ode mne.“ Aj, já v soud vejdu s tebou proto, žes řekla: „Nehřešila jsem!“ ³⁶ Jak přesnadno bývá tobě měnit tvou cestu! I od Egypta zklamána budeš, jako jsi zahanbena od Assura! ³⁷ Neboť i tamodtud vyjdeš s rukama na hlavě, neboť zavrhl Hospodin ty, v které doufáš, a nebudeš mít štěstí v nich.

HLAVA 3. – ¹ [Obecně se říkává:] Propustil-li by muž svou ženu, a ona, odejdouc od něho, pojala by sobě muže jiného, zdali se navrátí k ní zase? Zdali nebude poskvrněná a zprzněná ta žena? Ty však jsi smilnila s milovníky mnohými, a chtěla bys vrátiti se ke mně, praví Hospodin, [a já bych měl přijmouti tebe?] ² Zdvihni oči k výšinám a rozhlédni se, kde bys nebyla sebe prostřela; na cestách sedávala jsi, čekajíc jich jako Arab na poušti.

Poskvrnilas zemi smilstvy a zločiny svými. ³ Proto zadrženy byly krupěje dešťů, a nebylo pozdního lijavce. Čelo nevěstky zjednala sis, nechtěla jsi styděti se. ⁴ Nyní ovšem voláš ke mně: „Otče můj!, ty jsi průvodce mládí mého!“ ⁵ Zdali hněvati se budeš ustavičně, setrváš (ve hněvu) na věky?“ Aj, (tak) mluvíš, ale jednáš zle, jak jen můžeš.

Čiňte pokání! (3, 6.–4, 4)

Nejprve hřešil Israel (říše severní) a byl potrestán. Juda (říše jižní) nevzal si z toho poučení, ale hřešil také (3, 6.–10. Hospodin vyzývá Israele ku pokání (3, 11.–13.). Jeho nevěrnost přes to, že byl napominán (3, 19.–21.). Sliby mesiášské (3, 14.–18, 22.). Odpověď kajícího Israele (3, 22.–25.). Podmínky odpuštění (4, 1.–4.).

⁶ Za dnů krále Josiáše řekl mi Hospodin: „Viděl-lis, co učinila odpadlice israelská? Šla na každou vysokou horu a pod každý ratolestný strom, a smilnila tam. ⁷ I řekl jsem, když to všecko učinila: „Navrať se ke mně!“ – ale nenavrátila se.“ I viděla to nevěrnice, sestra její judska, ⁸ (viděla), že pro smilstvo propustil jsem odpadlici israelskou, a že dal jsem jí západný lístek. Avšak nebála se nevěrnice, judska sestra její, ale šla a smilnila i ona. Lehkomyslným svým smilstvem poskvrnila zemi, smilnila s kamenem i s dřevem. ¹⁰ Přes to všecko nenavrátila se ke mně nevěrnice, sestra její judska, celým svým srdcem, ale na oko, praví Hospodin.

V. ³³. Národ s takovou vášní honí se za všelijakými milovníky (= „milování“), t. j. za modlami, jako by chtěl dokázatí neobyčejnou znalost cest k nim vedoucích. Modlářství bylo spojováno se zločiny, zejména s krvavými oběťmi lidskými, s vraždami proroků, kteří brojili proti modlářství. Srv. v. 30.

V. ³⁴. „nevinné duše ubožácků“ jsou děti, podávané za obět krvavou modlám. Nevinné děti (praví proroci) nebyly dopadeny při krádeži, ale zabíjeny „na všech místech jmenovaných“ výše.

Hl. 3. V. ¹ a je glosa (V LXX není).

V. ². „k výšinám“ (holým), na kterých bývaly svatyně pohanské. – Jako Arab (Beduín) cihává nedaleko cest, aby mohl olupovati, tak činily nevěstky, čekající na rozcestí, koho uloviti (Gn 38, 14.; Bar 6, 42.), tak dychtivě hledal Israel svých milovníků – pohanských bůžků. Srv. 2, 25.

V. ⁶. „odpadlice israelská“ = severní říše, která po smrti Šalomounově odtrhla se od dynastie Davidovy, od chrámu jerusalemského, a za své hříchy, plynoucí hlavně z modlářství, r. 721. byla vyvrácena a obyvatelstvo její odvedeno do zajetí assyrského. *Bůh to dopustil* a v tom smyslu dal říši israelské, jako nevěrné ženě, *západný lístek* (v. 8.). Od té doby minulo celé století od času, kdy počal Jeremiáš svou prorockou činnost, ale Judsko ani za celé to století nevzalo si z výstrahy israelské poučení, že týž trest stihne i je, neodvrátí-li se od modlářství . . .

V. ⁷. Obě říše, israelská i judská, severní i jižní, byly „sestry“, ježto pocházely z téhož rodu – Abrahamova, Isákova, Jakobova (Jer).

V. ¹⁰. předpokládá jakýsi návrat, ale ne upřímný. Srv 2 Par 34, 3 n.

¹¹ Hospodin mi řekl: Odpadlice israelská jeví se spravedlivější proti nevěrnici judské. ¹² Jdi a proslov tyto řeči k severu: Navrať se, odpadlice israelská, dí Hospodin, a neodvrátím tváře své od vás; neboť já milosrdný jsem, dí Hospodin, a nehněvám se na věky. ¹³ Jen uzněj nepravost svou, žes Hospodinu, Bohu svému, se zpronevěřila, a žes běhala za (bohy) cizími pod každý strom ratolestný, hlasu mého slyšeti nechťic, dí Hospodin.

¹⁴ Vratte se zase, synové, praví Hospodin, neboť já jsem Pán vás: a vezmu vás, třebaš po jednom z města, a po dvou z kmene, a uvedu vás na Sion. ¹⁵ A dám vám pastýře podle srdce svého, i budou vás pásti rozumně a moudře. ¹⁶ Až pak se rozmnožíte a vzrostete v zemi, za dnů těch, praví Hospodin, nebudou již říkati: „Hospodinova archa úmluvy!“ Nikoho nenapadne, aby vzpomínal na ni. Nebudou jí pohřešovati, nebudou jí znova zřizovati! ¹⁷ Tehdy budou nazývati Jerusalem trůnem Hospodinovým; k němu shromáždí se všichni národové ve jménu Hospodinově [do Jerusalema] a nebudou choditi po nepravosti svého zkaženého srdce. ¹⁸ Za dnů těch sejde se dům judský s domem israelským, a přijdou společně ze země severní do země, kterou jsem dal vašim otcům.

¹⁹ A já jsem si myslil, kterak vás učiním syny svými, a dám vám rozkošnou zemi v nejvzácnější dědictví mezi [zástupy] národů. A myslil jsem si: Otcem nazývali mne budeš, a za mnou choditi nepřestaneš. ²⁰ Ale jako když pohrdne žena svým milovníkem, tak pohrdl mnou dům Israelův, praví Hospodin. ²¹ Hlas na cestách je slyšet, pláč a kvílení synů Israeľových, protože po cestách nepravosti chodili, zapomněli na Hospodina, Boha svého. ²² Vratte se, synové (odpadlí), a uzdravím vás z (následků) odpadu vašeho.

Aj, my přicházíme k tobě, neboť ty jsi Hospodin, Bůh náš. ²³ Ano, lživé jsou pahorky, a hluk na horách! Ano, (jen) v Hospodinu, Bohu našem, jest Israelova spása. ²⁴ Hanebné (modly) pohlťily práci otců našich, [od mladosti naší], brav jejich i skot jejich, syny jejich i dcery jejich. ²⁵ Lehněte si do své hanby, ať přikryje nás potupa naše, že jsme proti Hospo-

V. ¹¹. *Vina Judska jest větší nežli vina bývalé říše severní.*

V. ¹². Prorok oslovuje obyvatelstvo bývalé říše severní, které jest nyní většinou v zajetí assyrském, *nepříteli však svědčí slova prorokova obyvatelstvu říše jižní!*

V. ¹⁴. „Synové“ zbujní, odpadlíci. „Pán“ znamená tu majitele práv, vyplývajících z manželského sňatku, v jaký vešel kdysi Hospodin s národem israelským. Hospodin sebere zbytky obyvatelstva bývalé severní říše s největší pečlivostí, třebaš by z toho či onoho kmene zbývali dva, nebo z toho či onoho města toliko jeden, jediný Israelita! Nejnepatrnější ostatky uvede do nové své církve. Nebude již rozkolu, Israelité nebudou rozštěpeni na dvě říše, splynou všichni v jediné říši Mesiášově!

V. ¹⁵. „rozumně a moudře“ pásl, spravoval svůj lid – Šalomoun. – Slib, který tu Hospodin dává, splnil se později v *Zorobabelovi, Josuovi, Esdrášovi, Nehemiášovi* jj. Dokonale splnil se v *Mesiáši, pastýři nejlepší.*

V. ¹⁶. „rozmnóží se a vzroste“ duchovní Israel za dob Mesiášových. Archa úmluvy byla „slávou“ Israelovou. Nikdo nebude na ni vzpomínati, t. j. přestane ona as ní veškerá bohoslužba S. z., i bude nahrazena *bohoslužbou novou nepoměrně dokonalejší.*

V. ¹⁷. O této obnově bohovlády srv. Is 2, 2 n; 4, 5 n; Mich 4, 1. „Trůnem Božím“ nebude již jen archa úmluvy, nýbrž celý Jerusalem, t. j. celá říše Mesiášova.

V. ¹⁸. *Ze země severní*, t. j. od severu, dům judský ze zajetí babylonského, dům israelský ze zajetí assyrského. Nebude tedy již bratrovražedných bojů jako kdysi, jak líčí Is 7. 2.; 9, 20.

V. ¹⁹. *Prvorozeným* synem svým jej chtěl učiniti! Srv. Ex 4, 22. – O tom, jaká perla byla Palestina, srv. Ex 3, 8. 17.; 13, 5.; 33, 3. a jj.

V. ²⁰. „pohrdne“ – tím, že se *zpronevěřím*mu.

V. ²¹. V. 21. líčí následek nevěrnosti, jmenované ve v. 20. – tresty Boží, které budí všeobecný pláč.

V. ²². – ²⁵. učí Israelity, s jakými pocity, s jakým smýšlením a slovy mají se kajícím vrátiti k Hospodinu. – Srv. Spasitelovo podobenství o *marnotratném synu*

V. ²³. „pahorky“ se svými pohanskými svatyněmi, ve kterých a kolem kterých konána bývala hlučná bohoslužba (= „*hluk na horách*“).

dinu, Bohu svému, hřešili my i otcové naši od svého mládí až do dneška, že jsme nechťeli slyšet hlas Hospodina, Boha svého.

HLAVA 4. – ¹ Obrátíš-li se, Izraeli, praví Hospodin, ke mně smíš se vrátit; vzdálíš-li své ohavnosti, nebude ti stranit se mých očí! ² Budeš-li přísahat: „Živ jest Hospodin,“ podle pravdy, práva, spravedlnosti, budou mu národové dobrořečiti, a chváliti jej budou. ³ Neboť toto praví Hospodin lidu Judska a Jerusalema: „Zorejte sobě novinu, a nerozsívejte na trní! ⁴ Obřežte se Hospodinu, odejměte předkožky svých srdcí, mužové judští a obyvatelé jerusalemští, aby nevyšlehl jak oheň hněv můj, a nevzplál, že by ho nikdo nemohl uhasiti pro zlobu vašeho smýšlení.

Nepřítel přijde od severu (4, 5.– 6, 30.).

Judsku hrozí vpád nepřítele (4, 5.– 7.), který přijde jako větrná smršť (4, 11.– 13.). Pokání! (4, 8.– 10.). Jerusalem bude obléhán (4, 14.– 18.). Válka a zpuštění (4, 19.– 22.). Ssutiny (4, 23.– 26.). Kdo zachrání život, bude prchatí (4, 27.– 29.). Proradná choť uškrcena od svých záletníků (4, 30 n.). Není spravedlivce, pro kterého mohl by se Hospodin smilovati (5, 1.– 9.). Trest lidu, který vzdoroval svému Bohu a prorokům (5, 10.– 14.). Cizinci sežerou všecek majetek Izraelův (5, 15.– 18.). Lid zanechal bázně Boží a zapomněl na Boží dobrodiní, aby mohl páchatí nespravedlnosti (5, 19.– 30.). Jerusalem bude pobořen (6, 1.– 8.). Všichni obyvatelé země pykati budou (6, 9.– 15.). Oběti nepomohou (6, 16.– 20.). Vpád nepřítel (6, 21.– 23.). Zdrčený lid (6, 24.– 30.).

⁵ Hlásejte v Judsku i v Jerusalemě, provolávejte, mluvte, trubte na rohy v zemi, křičte silně a rcete: Shromažďte se a vejděme do měst opevněných! ⁶ Vyzdvihněte znamení k Sionu, zachraňte se, neotálejte! Neboť pohromu já uvedu od severu, velikou zkázu. ⁷ Vystoupil lev z brlohu svého, zhoubce národů pozdvihl se; vyšel z místa svého, aby obrátil zemi tvou v pustinu, aby tvá města byla zpuštěna, liduprázdná.

⁸ Protož přepašte se žíněmi, kvilte a hořekujte, neboť žár hněvu. Hospodinova není odvrácen od nás. ⁹ V den ten, praví Hospodin, pozbude srdce král i velmoži, ustrnou se kněží, a proroci se zděsí. ¹⁰ I řekl jsem: Ach, Pane Bože, zdali jsi tedy neoklamal tento lid a Jerusalem, říkáje: „Pokoj budete míti,“ kdyžtě, ejhle, přichází meč k duši?!

¹¹ V čas ten řečeno bude tomuto lidu a Jerusalemu: Vítr žhoucí (věje) na lysých horách pouště směrem k dceři lidu mého, ne k převívání, ne k přečišťování, ¹² vítr příliš prudký na to přichází mně. A nyní já mluviti budu s nimi o svých soudech: ¹³ Aj, jako mračna vystupuje, jako vichor vozy jeho, rychlejší než orli jsou koně jeho. Běda nám, neboť veta jest po nás!

¹⁴ Omyj od zloby své srdce, Jerusaleme, abys byl spasen! Dokavad zůstávati budou v tobě myšlení zhoubná? ¹⁵ Neboť od Danu přichází zpráva o tom, od hor Efraimských oznamují zhoubu. ¹⁶ Rcete národům, ať to slyší: Vzhůru, proti Jerusalemu! Přicházejí oblehatelé z daleké země, vydávají proti městům judským hlas. ¹⁷ Jako polní hlídači obklí-

HI. 4. V. ¹ Obrátí-li se mravně, polepší-li se Israel, bude mu dovoleno vrátit se k Hospodinu jako choti k manželskému životu pospolitě lásky. – „*své ohavnosti*“ – modly.

V. ³ Dosud mluvil prorok *přímo k obyvatelstvu* bývalé *říše severní* (Israel), kdežto k *Judovcům* mluvil *toliko nepřímě*. Nyní počíná mluvit k *Judovcům* již *přímo*. Pokání, obnova mravní, ke které se Judovci odhodlali, nesmí býti *povrchní*, ledabylá, ale musí jíti *do hloubky*, jako rolník hluboko zapouští pluh; musí býti pečlivá, *pracná*, musí *odkliditi všecky překážky*, jako jest na poli trní a hloží.

V. ⁶ „*od severu*“ jako bylo již předpověděno výše 1, 14.

V. ⁷ „*lev*“ náznak války a jejích hrůz.

V. ⁹ „*srdce*“ = rozvaha, moudrost i srdatost. – „*kněží*“, málo dbali svých povinností. – „*proroci*“ lživí.

V. ¹⁰ Jeremiáš oroduje za lid u Hospodina; omlouvá jeho vinu, ježto byl od lži proroků bídně oklamán. „*Pokoj*“, t. j. blahobyt, slíbovali lži proroci podle Jer. 6., 14.; 14, 13.; 23, 17. Co Bůh toliko dopustil, jest přičteno jemu, za jeho dílo. – „*až k duši*“ = na smrt.

čí jej, neboť popudil mne k hněvivosti, dí Hospodin. ¹⁸ Cesty tvé, smýšlení tvé ti to způsobily; to jest ovoce tvé zloby, že jest hořká tobě, že se to dotýká tvého srdce!

¹⁹ Mé nitro, mé nitro! Bolno mi! Záhyby srdce mého! Bouří to ve mně, nemohu mlčet! Neboť hlas polnice slyším, válečný ryk. ²⁰ Zkázou za zkázou oznamují, pohubena je všechna země. Ve chvílce jsou zničeny mé stany, mžikem oka obydlí má. ²¹ Dokavad vídati budu uprchlíky, slyčati hlas trouby? ²² To proto, že pošetilý jest můj národ, nepoznává mne; jsou to synové nemoudří, bez rozumu; moudří jsou, aby činili zlé věci, ale dobře činiti neumějí.

²³ Hleděl jsem na zemi, a aj, prázdná byla a pustá; na nebesa – a nebylo světla na nich. ²⁴ Hleděl jsem na hory, a aj, chvěly se; a pahorky všechny se trásly. ²⁵ Hleděl jsem, a nebylo tu člověka; všechno ptactvo nebeské prchlo. ²⁶ Hleděl jsem, a aj, ze zahrady poušť; města pak všechna zbořena byla od Hospodina, od žáru hněvu jeho!

²⁷ Nebo toto praví Hospodin: Zpustošena bude všechna země, ale konce všemu neučiním. ²⁸ Kvíliti bude země, a truchliti budou nebesa svrchu, protože jsem to řekl, aniž lituji toho, ustanovil jsem se na tom, aniž se odvrátím od toho. ²⁹ Před křikem jezdců a lučištníků utíká každé město; zalézají do houštin, vystupují na skály; všechna města jsou opuštěna, nebydlí v nich člověk.

³⁰ Ty pak pohubená, co učiníš? Když se odeješ šarlatem, když se ozdobíš záponou zlatou, a zmaluješ líčidlem své oči, nadarmo budeš se strojit: milovníci tvoji pohrdnou tebou, o krev tvou usilovati budou! ³¹ Ano, křik jako ženy před porodem slyším, hlas úzkosti jako prvoroďičky; je to hlas dcery Sionské umírající, která rozprostírá své ruce: „Běda mně, neboť umdlela má duše pro zabitě!“

HLAVA 5. – ¹ Obejděte třídy Jerusalema, hleďte a patřte, hleďte v ulicích jeho, naleznete-li koho, kdo činí spravedlnost, kdo se snaží věrným býti: i budu jemu milostiv! ² I když říkají: „Jakože živ jest Hospodin . . .“ křivě tím přísahají. ³ Hospodine, oči tvé patří na věrnost; bil jsi je, a nebolelo jich; potírali je, a nechtěli přijímat poučení; zatvrdili tvář svou nad skálu; nechtěli se navrátiti. ⁴ I řekl jsem: (si): Snad jsou to jen lidé chudí, pošetilí proto, že neznají cesty Hospodinovy, práva Boha svého. ⁵ Půjdu tedy k předním, a mluvití budu s těmi; neboť oni znají cestu Hospodinovu, právo Boha svého. Avšak hle, tito vesměs (více) rozlámali jeho, roztrhali svazky!

⁶ Proto pobíjí je lev z lesa, vlk z pustiny je hubí, rys cihá nad jejich městy: kdo z nich vychází, polapen bývá; neboť četné jsou jejich přestupky, velmi mnoho nevěrnosti jejich. ⁷ Pro kterou věc budu ti moci milostiv býti? Synové tvoji mne opustili, přísahají skrze ty, kteří bohy nejsou; sytil jsem je, a oni cizoložili: v domě nevěstky smilstvo provozovali. ⁸

V. ¹⁸ „Do srdce“, do duše proniká, co ohrožuje život. Srv. výše v. 10.

V. ¹⁹ Prorok projevuje synům národa svého bolest a chce je pohnouti ku pokání.

V. ²⁰ Prorok ztotožňuje se s národem, proto praví „mé“ stany, „mé“ domy.

V. ²² jest odpověď Boží prorokovi. „pošetilý“ = bezbožný.

V. ²³ Prorok vidí v duchu příští věci, aby lid, až o nich slyšeti bude, se bál, a čině pokání, nezakoušel, čeho se strachuje.

V. ²⁷ Hospodin potvrzuje slovem správnost toho, co Jer viděl. Neučiní konce všemu, ježto slíbil, že zbytek národa zachrání. Srv. Is 6, 13.; 10, 21.; 11, 11. 16.

V. ³⁰ oslovuje Sion jako ženu. „milovníci“ Jerusalema (Judska) jsou národové, se kterými Judsko kdysi se spolčovalo proti radám proroků. Bývali ti spolčenci budou usilovati o krev, t. j. o životy Judovců!

Hl. 5. V. ⁴ n. „chudí“, obecný lid proti „předním“, vůdcům jeho ve v. 5.

V. ⁶ Dravci tu vypočítáni jsou nepřátelé, kteří válčí proti národu israelskému.

V. ⁷ „cizoložili“, zpronevěřili se Hospodinu modlářstvím.

Jsou jako koně bujni, jako hřebci: každý řehťá po ženě bližního svého. ⁹ Zda proto neměl bych trestat, praví Hospodin, národ takový neměl bych stíhat?

¹⁰ Vystupte na zdi její a ničte, ale konce jí nečiňte; odejměte její výstřelky, protože nejsou Hospodinovy. ¹¹ Neboť opravdu zpronevěřil se mně dům Israelův a dům Judův, dí Hospodin. ¹² Zapřeli Hospodina, řekli: „To není on! Nepřijde na nás nic zlého, neuzříme meče ani hladu.“ ¹³ Proroci do větru mluvili, slovo Boží nebylo v nich; protož na ně at ty věci přijdou!“ ¹⁴ Toto praví Hospodin, Bůh zástupů: Protože mluvili takové řeči, aj, já činím ze slov mých v ústech tvých oheň, a z lidu tohoto dříví, aby je pohltil.

¹⁵ Aj já přivedu na vás národ z daleka, dome Israelův, praví Hospodin; národ silný, národ starobylý, národ, jehož jazyka nebudeš umět, aniž budeš rozumět, co mluví. ¹⁶ Toul jeho jako otevřený hrob, a všichni jsou obři. ¹⁷ A pohlť tvá osení i chléb tvůj, pohlť syny tvé i dcery tvé, pohlť brav i skoty tvé, pohlť vinici i fík tvůj. A poboří tvá hrazená města, ve která doufáš, mečem. ¹⁸ Avšak ani v ty dny, praví Hospodin, konce vám neučiním.

¹⁹ Řeknou-li pak: „Proč učinil nám Hospodin, Bůh náš, všechno toto?“ řekneš jim: „Jako jste opustili mne a sloužili bohu cizímu v zemi své, tak sloužiti budete cizincům v zemi nesvé.“

²⁰ Oznamte domu Jakobovu, a rozhlase v Judsku toto: ²¹ Slyš lide pošetilý, který ro-zumu nemáš, kteří majíce oči, nevidíte, majíce uši, neslyšíte. ²² Což se nebudete báti mne, dí Hospodin, před tváří mou se chvítí? Jáť jsem položil moři písek za hranici zákonem věčným, ježž nepřestoupí; bouřiti budou vlny jeho, ale nezmohou jej, dmtouti se budou, ale nepřejdou jej. ²³ Ale lid ten má ducha zpurného, buřičského, odvrátili se a odešli, ²⁴ aniž si v duchu řekli: „Bojme se Hospodina, našeho Boha, který nám dává déšť raný i pozdní svým časem, a plnost roční žně nám zachovává.“

²⁵ Nepravosti vaše pokazily vše to, hřichy vaše vzdálily to blaho od vás. ²⁶ Ano, v lidu mém jsou bezbožníci, číhají jako ptáčníci, osidla kladou, pletky, aby lapali lidi. ²⁷ Jako léčka plná bývá ptáků, tak jsou domy jejich plné nekalého zisku: proto jsou velicí a bohatí. ²⁸ Jsou tlustí, vypasení, pomíjejí řeči mé nešlechtně. Práva vdov se nezastávají, práva sirotků se neujímají, spravedlivé věci chudých se nezastávají. ²⁹ Zda proto neměl bych trestat, praví Hospodin, národ takový neměl bych stíhat. ³⁰ Úzasu hodné a divné věci dějí se v zemi: ³¹ Proroci prorokují lživě, kněží (jim) rukama tleskají, a lid můj miluje takové věci; co tedy konec konců s nimi bude?

HLAVA 6. – ¹ Posilněte se, synové Benjaminovi, k útěku z Jerusalema, v Tekue trubte na polnici, a nad Bethakarem vztyčte korouhev! Jeť viděť pohromu od severu, velikou zkázu. ² Krásnou a rozkošnou dceru Sionskou (zahladím): ³ Přijdou na ni pastýři se svý-

V. ⁹ jest refrén, opakován níže ve v. 29.

V. ¹⁰ vyzývá pohany, aby vykonali rozsudek Boží na věrolomném národě israelském, který je tu připodobněn k vinici; „výstřelky“ nevyrostly ze sazenic ušlechtilé révy, kterou byl Hospodin vinici osázel.

V. ¹¹ „dům Israelův“ = bývalá říše severní, „dům Judův“ = Judsko.

V. ²⁹ jest refrén (srv. v. 9.), který patří za v. 31.

V. ³⁰ n. Věci hrozně, mrzké a děsné; ti, kteří mají býti vůdci, jsou všech zločinů původci. Proroci a kněží, („přední“ v. 5.) pískají a lid tančí podle toho!

Hl. 6. v. ¹. Jerusalem byl na půdě území Benjaminovců (Jos 15, 8.; 18, 16.). Benjaminovci mohli tedy nej-snáze v Jerusalemě hledat úkryt proti nepříteli. Tekua bylo městečko 17 km jižně Jerusalema, vévodící ve výši 850 m okolí, vhodné místo pro korouhev, viditelnou daleko široko a znamenající, kterým směrem Benjaminovci mají prchat. Beth-hak-kerem (Vinice) bylo snad tam, kde je dnes Džebel el-Furejdís, vrchol velmi vhodný pro praporec.

V. ² Podle Vulg. slovně: „Krásné a rozkošné (panně) připodobnil jsem dcera Sionskou“.

V. ³ „pastýři“ = vojevůdcové, „stády“ = armádami. Oblehnou „jí“, dceru Sionskou.

mi stády, rozbijí na ní stany kolem dokola; spase každý, co mu do rukou přijde. ⁴ Zasvěťte se válce proti ní, vstaňte, táhněte (ještě) o poledni! Běda nám, že se nachýlil den (již), že se natahují večerní stíny! ⁵ Vstaňte, táhněme v noci a rozmetejme domy její! ⁶ Neboť toto praví Hospodin zástupů: Vysekejte stromy její, a udělejte okolo Jerusalema náspy; toť jest město, jež zasluhuje trestu, není než násilí v něm. ⁷ Jako cisterna uchovává vodu čerstvou, tak čerstvou uchovává (Sion) svou zlobu; nepravost a zkázu je v něm slyšet, přede mnou ustavičně bolest a rány. ⁸ Dej se poučiti, Jerusaleme, aby snad neodloučila se duše má od tebe, abych snad neobrátíl tebe v poušť, v zemi nebydlitelnou!

⁹ Toto praví Hospodin zástupů: „Paběrkovati budou jako vinici do (posledního) hrozu ostatky Israele. Vztahuje ruku, jak sběratel vína, k putně.“ ¹⁰ Ke komu mluvit mám, komu svědčit, aby (mne) slyšel? Aj, neobřezané jsou uši jejich, i nemohou slyšet; aj, slovo Hospodinovo stalo se jim potupou, nemají záliby v něm. ¹¹ Proto plný jsem hněvu Hospodinova, a námahou jej (v sobě) zadržují: „Vylíj jej na maličkého na ulici, na shromážděnou mládež!“ Ano, všichni, muž i žena budou jati, stařec s tím, kdo jest pokročilého věku. ¹² Domy jejich dostanou se jiným, taktéž pole i ženy; neboť vztáhnou svou ruku na obyvatele (této) země, dí Hospodin. ¹³ Neboť od nejmladšího do nejstaršího všichni hledí lakomství; a od proroka až do kněze všichni činí podvod. ¹⁴ Hojí rány lidu mého lehkovázně říkájce: „Zhojí se, zhojí se,“ ačkoliv se nehojí. ¹⁵ Zahanbeni budou, protože činili ohavnosti; ba nikoliv, nebudou se hanbit, neumějí se (již) stydět! Protož padnou mezi padající, až je budu trestat, padnou, dí Hospodin.

¹⁶ Toto pravil Hospodin: Postůjte na cestách a vizte, a tažte se na stezky staré: Která jest cesta dobrá? Po té choďte, i najdete občerstvení svým duším. Oni řekli: „Nebudeme chodit (po ní).“ ¹⁷ I ustanovil jsem nad vámi strážné (aby vám říkali): „Slyšte hlas polnice!“ Oni řekli: „Nebudeme poslouchati!“ ¹⁸ Protož slyšte národové a poznej shromáždění! Jak veliké věci já učiním, slyš, země! ¹⁹ Aj, já uvedu na lid tento pohromu, ovoce smýšlení jeho, protože neslyšeli slov mých, protože můj zákon zavrhli. ²⁰ K čemu mi přinášíte kadidlo ze Saby, a libě vonící třtinu z daleké země? Žertvy vaše nejsou (mi) příjemný a vaše oběti nelíbí se mně.

²¹ Protož toto praví Hospodin: Aj, já nakladu lidu tomuto překážek, i budou klopýtat o ně otcové a synové s nimi, soused se sousedem zahyne. ²² Toto praví Hospodin: Ejhle, přichází lid ze země od severu, národ veliký povstává od končin země. ²³ Luk a kopí má v ruce, ukrutný jest, bez milosrdenství; hlas jeho jako moře hučí, na koních sedí, vyzbrojeni jsou jak válečník do boje proti tobě, Sionská dcero.

²⁴ Slyšeli jsme zprávu o něm, klesly naše ruce, úzkost na nás padla, bolesti jak na ženu před porodem. ²⁵ Nevycházejte na pole, po cestě nechoďte, neboť meč nepřítelův a hrůza

V. ⁴ n. jsou ozvěna slov, kterými nepřátelé navzájem se povzbuzují proti Jerusalemu, a ve kterých se zračí jejich bojnost; chtějí nastavit noc, aby měli město v moci co nejdříve.

V. ⁹. Chaldové budou s Judska sbíratí víno a budou na něm paběrkovati, to jest, z Judova kmene odvedou nejprve vznešenější a poté chudinu; odvedení prvních nazývá vinobraním, odvedení druhých paběrkováním.

V. ¹⁰, jsou slova prorokova.

V. ¹¹. „Proto“, že *tupí* slovo Boží. V. 11. jest modlitba prorokova v duchu žalmů zaklínacích. Prorok v zájmu Boží cti si přeje, aby všechno to zkažené pokolení bylo vyhlazeno. V. 11 ef 12. jest *Boží odpověď* na modlitbu prorokovu

V. ¹⁵. Hanbu mítí budou před celým světem, budou však tak otrlí, že si jí nebudou vědomi!

V. ¹⁶. Napomíná je, aby se připodobnili svým otcům, zvrhlých synů jejich však aby nenásledovali.

V. ¹⁷. *strážné* = *hlásné* (proroky), kteří s výšín viděli do dálky a jakoby polnicí ohlašovali nebezpečí, válečné vpády, které hrozí národu vyvolenému, nepolepší-li se.

V. ¹⁸ n. „národové“ – pohané. – „shromáždění“ = obec lidská.

V. ²⁵. předpokládá, že Judovci se ukryli před nepřitelem, jak je byl prorok vyzval.

všady! ²⁶ Dcero lidu mého, přepas se žíní a posyp se popelem; můj smutek jak nad jedno-
rozencem, a béduj hořce, neboť náhle přijde zhoubce na nás.

²⁷ Za zkoumatele zdatného ustanovil jsem tebe ve svém lidu, abys poznal a zkusil ces-
ty jejich. ²⁸ Všichni jsou velící ve zpurnosti a chodí lstivě; jsou jako měď a železo, všichni
jsou zvrhlí. ²⁹ Zemdlel měch, v ohni stráveno jest olovo, nadarmo přepaloval slevač: jejich
zlobu nelze odloučiti. ³⁰ Stříbrem zavřzeným jmenujte je, neboť Hospodin zavrhl je.

Nespoléhejte se příliš na chrám a oběti (7, 1.– 8, 3.).

Marné spoléhati se na chrám (7, 1.– 15.). Modlářský a zatvrzelý národ (7, 16.– 28.). Plačte nad blízcí se
zkázou (7, 29.– 8, 3.).

HLAVA 7. – ¹ Řeč, kterou promluvil Hospodin k Jeremiášovi: ² Stůj ve bráně domu
Hospodinova a kaž tam tato slova. Rci: Slyš slovo Hospodinovo, všecek Judo, vy, kteří
vcházíte těmito dveřmi, byste se klaněli Hospodinu! ³ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh
Israelův: Polepšete své mravy a snahy, i budu bydliti s vámi na tomto místě. ⁴ Nespoléhejte
se na slova klamná, říkájící: „Chrám Hospodinův, chrám Hospodinův, chrám Hospo-
dinův je to!“ ⁵ Neboť polepšíte-li své mravy a snahy, budete-li uplatňovati spravedlnost ve
vzájemných sporech, ⁶ nebudete-li cizince, sirotka, vdovy utiskovati, ani krve neyinné
vylévati na tomto místě, a nebudete-li za bohy cizími choditi na svou vlastní škodu, ⁷ byd-
liti budu s vámi na tomto místě, v zemi, kterou jsem dal otcům vašim, od věků až na věky.

⁸ Aj, vy skládáte naději svou v řečech klamných, ze kterých nemáte užitku. ⁹ Kradete,
zabíjíte, cizoložíte, krivě přísaháte, obětujete Baalům, chodíte za bohy cizími, kterých
neznáte, ¹⁰ a pak přicházíte, předstupujete přede mne v tomto domě, který má jméno mé,
a říkáte: „Jsme v bezpečí, abychom konali všechny tyto ohavnosti.“ ¹¹ Zdali tedy pokládáte
za peleš lotrovskou dům tento, který má mé jméno? Také já, ejhle, to vidím, dí Hospodin.
¹² Jděte na mé sídlo v Silo, kde přebývalo jméno mé s počátku, a vizte, co jsem učinil jemu
pro zlobu lidu svého israelského! ¹³ A nyní, ježto jste páchali všechny ty skutky, praví Hos-
podin, ježto, ačkoliv jsem ustavičně a důrazně k vám mluvil, jste neslyšeli, a ježto, přes to,
že jsem na vás volal, jste neodpověděli, ¹⁴ naložím s domem tímto, který má mé jméno, a
do kterého vy skládáte naději svou, s místem, které jsem dal vám a otcům vašim, jako

V. ²⁶ „Dcero lidu mého“ = lide můj. Prorok vyzývá lid ke kajícímu smutku.

V. ²⁷. Hospodin mluví k Jer. „zkoumatel“ rozpouštěl vzácné kovy, aby viděl, co je v nich ryziho, co příměšků, trůsky aby odstranil a získal kov čistý. Tak měl i Jer zkoumati, co je v lidu mravně dobrého, co špatného; toto měl odstraniti, ono zachovati, aby lid byl mravně čistý, svatý. – Aby stříbro snáze se roztavilo, bylo prý k němu přidáváno něco olova. Národ isr. byl stříbro nečistě, Bůh skrze proroky dal si všecku práci, aby je (slovem, trestem) roztavil a od trůsek očistil, ale vše marné.

Hl. 7. V. ¹. Řeč tuto podanou Jer proslovil na počátku panování Joakimova (II 608– 605) za okolností, po-
psaných níže ve hl. 26. Zdá se, že úryvek 7, 1.– 8, 3. nebyl původně zde (za hl. 6), nýbrž za zprávu hlavy 26,
která podává obsah toho úryvku ve v. 2.– 6.

V. ². „brána“ vedla do vnějšího nádvoří, ve kterém se lid shromažďoval. – Možno, že to bylo o jedné ze tří Vý-
ročních slavností, kdy všichni Judovci podle zákona . dostavili se do chrámu.

V. ⁴. brojí proti klamně domněnce, že chrám Hospodinův má sílu magickou, která nedopustí, aby nepřítel
zmocnil se posvátného tohoto místa, ani Jerusalema. *Třikrát* opakováno „chrám Hospodinův“, ježto pověřiví
stoupenci názoru o magické moci posvátného místa *opět a opět* svůj blud s *důrazem uplatňovali* proti proro-
kům, kteří ten klam potírali, žádajíc *vniternou zbožnost a mravnost*.

V. ¹¹. Pokládají chrám za své útočiště (asyľ), kde si zjednávají větší odvahu k dalším hříchům. Ano, také v
očích Hospodinových jest chrám jerus. v tomto smyslu „peleš lotrovskou“. Taktéž nazval Pán chrám podle Mt
21, 13.; Mk 11, 17.

V. ¹². *V. Sílu* byl svatostánek, archa, a tedy *sídlo Boží*. Později mizí Silo z dějin nejspíše proto, že bylo poboře-
no. Svatyně sama ho nezachránila!

jsem naložil se Silem.¹⁵ A zavrhnou vás od své tváře jako jsem zavrhl všechny vaše bratry, všecko plémě Efraimovo.

¹⁶ Ty pak (Jeremiáši) nemodli se za lid tento, aniž počínej úpěnlivou prosbu za ně, a nestav se přede mně, neboť nevyslyším tě.¹⁷ Zdali nevidíš, co oni tropí v městech judských a po ulicích jerusalemských?¹⁸ Synové sbírají dříví, otcové zaněcují oheň a ženy skropují běl, by pekli koláče královně nebes, by obětovali oběti mokré bohům cizím, a mne (aby) trýznili.¹⁹ Zdali mne (tím) trýzní, praví Hospodin, a ne sami sebe na svou vlastní hanbu?

²⁰ Pročež toto praví Pán Bůh: Aj, roztrpčení mé a hněv můj sleje se na toto místo, na lidi i na dobytek, na stromy krajiny i na úrodu země; zapálí se a nebude uhašen.

²¹ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Rozmnožujte své zápalné oběti žertvami krvavými a jezte (to) maso!²² Neboť jsem nemluvil s otci vašimi a nepřikázal jsem jim, v den ten, kdy jsem je vyvedl ze země Egyptské, nic o zápalných obětech a krvavých žertvách.²³ Ale to jsem přikázal jim: Poslouchejte hlasu mého, a budu vaším Bohem, a vy budete mým lidem, a choďte po všech cestách, které přikáži vám, aby vám dobře bylo.²⁴ A neposlechli, aniž (mi) popřáli sluchu svého, ale odešli po choutkách svého zvrhlého srdce zlého, obrátili se ke mně zády a ne tváří²⁵ ode dne, kdy vyšli otcové jejich ze země Egyptské až do dneška. I posílal jsem k nim den co den ustavičně a usilovně všechny své služebníky, proroky,²⁶ ale neposlechli mne, aniž popřáli (mi) sluchu svého, zatvrdili šíji svou, a činili hůře než otcové jejich.²⁷ I mluvíti budeš k nim všechna slova tato, a neposlechnou tě; volati budeš na ně, a neodpovědí tobě.²⁸ I řekneš jim: Tento jest národ, který neposlechl hlasu Hospodina Boha svého, aniž přijal kázně! Věrnost vymizela, vyhnula z jejich úst.

²⁹ Ostríhej své vlasy a zavrž je, a počni na lysých výšinách žalozpěv; neboť zavrhl Hospodin a opustil národ, na který se hněvá.

³⁰ Neboť Judovci činili, co jest zlé v mých očích, dí Hospodin: Postavili ohavy své v domě, který má mé jméno, aby jej znesvětili;³¹ a zřídili obětiště Tofet v údolí Ben Ennom, aby (tam) pálili syny své a dcery ohněm! Ani mně nenapadlo jim to přikázati!³² Protož aj, přijdou dni, dí Hospodin, kdy nebude se již říkati: „Tofet“ a „Údolí Ben Ennom“, ale „Údolí zabíjení“, a pochovávatí budou v Tofetu, že nebude (jinde) místa.³³ I budou mrtvoly tohoto lidu za pokrm ptactvu nebeskému a divokým zvířatům, a nebude, kdo by je

V. ¹⁵ Hospodin zavrhl „plémě Efraimovo“, obyvatelstvo severní říše, když je potrestal zajetím assyrským.

V. ¹⁸ „královna nebes“ byla Babyloňanům bohyně Ištar, které bývaly obětovány *placký*. Ištaru, královnu nebes, pokládali Babyloňané a Assyřané také za matku bohů a zobrazovali ji s dětátkem u prsu.

V. ²¹ Oběti pouze větší, které nevyvěrají z upřímné zbožnosti, nemají před Bohem ceny, nejsou opravdu posvátným úkonem, ale *zůstávají všedním masem*, které si mohou všecko sami snísti; Hospodin o takovou žertvu nedbá!

V. ²² n. má na zřeteli Ex 19, 5.–8., kde jest vyjádřena *podstata smlouvy Hospodinovy s lidem*, „nepřikázal jsem jim nic o zápalných obětech“ dlužno vykládati *nadsázkou*, v souhlase s podobnými místy, jako na př. Os 6, 6.; 1 Sam 15, 22. Jer tu zdůrazňuje *hlavní* složku předmětu (vniternou obětavost) proti složce *vedlejší* (zevní oběti) tak silně, že se zdá, jako by popíral význam složky podřadné, ač toho nečiní!

V. ²⁸ „kázně“ = polepšení. „věrnost“, kterou kdysi byli Hospodinu slavně slíbili (Ex 19, 8.).

V. ²⁹ oslovuje „dceru Sionskou“. Ostríhaná hlava – znamená smutku. „na lysých horách“, kde konávali kdy-si modloslužbu.

V. ³⁰ „ohavy“, t. j. modly postavili ve chrámě za Manasse podle 4 Král 21, 4.

V. ³¹ Srv. 4 Král 21, 6.; 2 Par 33, 6.; Is 30, 33.; Jer 19, 5.; 32, 35.

V. ³² n. Až přijde pohroma, bude tolik mrtvol, že nestačí obecné hřbitovy, ale budou naházeny na *nečistě* místo, jakým bylo údolí Ennomské. To bude děsný trest za to, že tu byly kdysi *zabíjeny ke cti cizího boha děti!* Nebýtí pohřbeni byl pro dávného Východana *krutý trest*. Nepřítel neušetří ani starých hrobů! Otevře je, oloupí mrtvoly a nechá je na pospas dravcům!

odehnal.³⁴ A učiním, že umlkne v městech judských a v ulicích jerusalemských hlas radosti a hlas veselí, hlas ženicha a hlas nevěsty, neboť ze země bude poušť.

HLAVA 8. – ¹ V ten čas, dí Hospodin, vyvrhou kosti králů judských, i kosti velmožů jejich, kosti kněží, kosti proroků i kosti obyvatelů jerusalemských, z hrobů jejich;² a rozmetají je proti slunci, proti měsíci i proti všemu vojsku nebeskému, kteréž milovali, kterým sloužili, za kterými chodili, kterých se dotazovali a kterým se klaněli; nebudou sebrány a nebudou pochovány; hnůj z nich bude na povrchu země.³ I bude milejší smrt nežli život těm, kteří zůstanou z tohoto nešlechtného pokolení na všech místech, na které vyvrhnu, co z nich zůstane, praví Hospodin zástupů.

Smutně skončí lid nenapravitelný (8, 4.– 9, 26.).

Hospodin si stěžuje na nepolepšitelnost lidu (8, 4.– 12.). Odpor prorokův ke zlo činům lidu (9, 1 n). Prohnanost a věrolomnost jeho (9, 3.– 5.). Trestu je třeba (9, 6.– 8.). Zpuštěná země (9, 9 n) pro odpad jejího obyvatelstva (9, 11.– 13.). Hrozba zajetím a smrtí zdrcuje lid (9, 14 n; 8, 14 n). Nářky (9, 16.– 18.). Žalozpěv (9, 19.– 21.). Země bude zpustošena (8, 13. 16 n). Pláč lidí ve chvíli, kdy se chystá Hospodin jej opustit (8, 18.– 20.). Bolest proroka, vidoucího propast zla (8, 21.– 23.; 9, 22.– 25.).

⁴ I řekneš jim: Toto praví Hospodin: Zdali kdo padá, zase nepovstává? a kdo se odvrátil, zda se zase nevrací?⁵ Proč tedy odvrátil se tento lid (v Jerusalemě), odvrátil se zatvrzele? Chytil se klamu, a nechce se vrátit.⁶ Pozorně jsem poslouchal: nikdo nic dobrého nemluví, není, kdo by pokání činil z hrůchy, kdo by řekl: „Co jsem to učinil? Všichni se ženou ve svém běhu jako kuň, rozběhlý prudce k útoku.“⁷ Čáp ve vzduchu zná svůj čas, hrdlička, vlaštovka a jeřáb dbají času svého stěhování, avšak lid můj nechce znáti zákona Hospodinova.

⁸ Jakým právem říkáte: „Jsme moudří a máme zákon Hospodinův?“ Ano, ale v lež jej obrátilo lživé péro vykladačův.⁹ Stydět bude se moudrým, budou zděšeni a jati, neb slovo Hospodinovo zavrhlí, a (jiné) moudrosti v nich není.

¹⁰ Protož dám ženy jejich cizákům, pole jejich (jiným) držitelům; neboť od nejmladšího do nejstaršího všichni hledí lakomství; a od proroka až do kněze všichni činí podvod.¹¹ Hojí rány lidu mého, lehkovážně říkajíce: „Zhojí se, zhojí se,“ ačkoliv se nehojí.¹² Zahanbeni budou, protože činili ohavnosti; ba nikoliv, nebudou se hanbit, neumějí se (již) stydět! Protož padnou mezi padající, až je budu trestat, padnou, dí Hospodin.¹³ Posbírám, posbírám je, praví Hospodin; nebude ani hroznu na vinném kmeni, nebude fíků na fíkovém stromě, (ano i) listy opadají; ustanovil jsem (již) lidi, kteří je napadnou.

¹⁴ Proč sedíme? Sejděme se, a vejďme do hrazeného města, abychom (tam) zahynuli. Neboť Hospodin Bůh náš dává nám zahynouti, dává nám pítí žlučovou vodu, protože jsme hřešili proti Hospodinovi.¹⁵ Čekati pokoj? Nepřijde nic dobrého; (čekati) na čas vyléčení? Ejhle – zděšení!¹⁶ Od Danu jest slyšet frkat jeho koně, od silného řehotu jeho běžců chvěje se všecka země. Přicházejí a pohlcují zemi se vším, co v ní jest, město i s obyvatel-

Hl. 8. V. ¹ n. Vyhrabávati a vyhazovati mrtvolu byl ukrutný nemrav assyrský.

V. ⁶. Jako setrvačnost nedovoluje tomu, kdo se rozběhl, aby se hned zastavil, tak setrvačnost ve zlém nedopuští ani Judovcům, aby zarazili.

V. ⁷. Zvířata, ptáci stěhují, pudem jsou vedeni, vrací se do svého bydla; ale národ judský nejde za svým rozumem, za svým štěstím, domovem.

V. ⁸. Jako výše 7, 4. přičítali magickou moc chrámu, tak ji nyní připisují zákonu, „vykladači“, t. j. zvrhlí kněží a lži proroci překrucovali zákon ústně i písemně. Judovci neposlouchali přísných slov zákona, ale překrucovaných jeho výkladů, jež jim lichotily.

V. ¹⁰, ¹². opakuje bezmála. doslovně 6, 12.– 15.

V. ¹⁴ n. Jsou hlasy zoufalosti. O žlučové vodě srv. Dt 29, 17.; 32, 32.

stvem jeho.¹⁷ Neboť aj, já pošlu na vás hady, basilisky, proti nimž není zaklínání, a štípati budou vás, praví Hospodin.

¹⁸ Bolest mám, nad kterou není, srdce mně chřadne v útrokách mých.¹⁹ Aj pronikavý křik mého lidu (slyším) ze země daleké: „Zdaliž není na Sionu Hospodina, a není-liž (už) na něm krále jeho?“ „Proč mne ke hněvu popudili modlami svými, nicotami z cizozemská?“²⁰ Jest po žni, minulo léto, a my nejsme vysvobozeni!²¹ Nad zdrcením lidu svého jsem zdrcen, zarmoucen, jat užasnutím.²² Což není (již) balšámu v Galaadě, nebo není tu lékaře? Proč tedy nemůže se zahojit rána lidu mého?

HLAVA 9. – ¹ Ó, by hlava má vodou byla, a mé oči studnicí slz, abych dnem i nocí plakal nad ranami lidu mého!² Ó, bych měl na poušti útulek pro počestné, abych mohl opustit lid svůj, odejít od nich! Jsoutě všichni cizoložní, rota zrádců.³ Natahují svůj jazyk jako lučičte ke lži a nikoli ku pravdě. Nabylí v zemi moci, neboť od zločinu do zločinu chodí, a mne nepoznávají, praví Hospodin.

⁴ Stráž se každý bližního svého, a žádnému bratru nedůvěřuj, neboť každý bratr rád by tě obelstil, a každý bližní s pomluvou chodí.⁵ Druh druhu oklamává, pravdu mluvit neumějí, neboť naučili jazyk svůj mluvití lež, jde jim jen o to, by zločiny páchali.⁶ Obklopen jsi lstivostí se všech stran; pro lest nechtějí mne znáti, praví Hospodin.

⁷ Pročež toto praví Hospodin zástupů: Aj, já přepustím je a zkusím v ohni, neboť jak jinak měl bych naložiti s (takovým) svým lidem?⁸ Zraňující šíp jest jazyk jejich, mluví lest; ústy blahovonně s přítelem svým mluví, ale tajně mu ukládají.⁹ Zda proto neměl bych trestat, praví Hospodin, národ takový neměl bych stíhat?

¹⁰ Nad horami počnu pláč a nárek a nad lučinami pastvin kvílení; neboť spáleny jsou, není, kdo by se bral jimi, neslyšet hlasu pána (stáda) od ptáka nebeského až do zvěře, všecko se odstěhovalo, zmizelo.¹¹ Z Jerusalema učiním hromadu kamení, a bydlíště šakalů; z měst judských učiním poušť bez obyvatele.

¹² Který mudrlec pochopil to, který prorok může oznámit to, proč zahynula země, proč jest vypálena jako poušť, že není, kdo by jí procházel?¹³ I řekl Hospodin: (To) proto, že opustili můj zákon, který jsem dal jim; a nechtěli slyšeti hlasu mého, aniž choditi podle něho.¹⁴ Ale šli za svým zvrhlým srdcem a za Baaly, čemuž se naučili od svých otců.¹⁶ Pročež toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Aj, já nakrmím lid tento pelyňkem, a dám jim za nápoj žlučovou vodu.¹⁶ A rozptýlím je mezi národy, jichž neznali oni ani otcové jejich; a pošlu na ně meč, dokud nebudou zničeni.

V.¹⁷ Jako *basilisk* (had) nemůže býti zbaven jedu ani žádným uměním býti ochočen, tak ani Chaldy nebudou moci žádné prosby pohnouti k milosrdenství, žádné výkupné nebude moci jich odvrátit od vraždění.

V.¹⁸ Pohroma výše líčená zadírá se prorokovi do kostí a morku; slyší již nárek lidu svého „ze země daleké“, t. j. ze zajetí babylonského; truchlí, že Sion tak dlouho již leží v troskách, jako by nebylo Hospodina, který kdysi na něm kraloval a sídlil.

V.²⁰ jest stesk lidu, že zajetí dlouho trvá, že dosud nadarmo čeká na vysvobození . . . Jaro po jaru, (žeň) léto po létě miji, od každého času ročního čekáme spásu, dosud však všecko nadarmo!

Hl. 9. V.¹ n. Prorok vyslovuje soustrast s lidem, který bude tolik trestán; počíná líčiti svůj odpor ke hříchům národa; kéž by mu nebylo na ně patřiti!

V.⁴ „*Náboženské netečnosti*“ vyplývá všeobecný *společenský rozvrat*, že nelze nikomu, ani příbuzným důvěřovati.

V.⁹ jest *refrén* známý z 5, 9, 29.

V.¹² Lid nechtěl pochopiti, aniž od proroka dáti se poučiti, co je příčinou tak hrozného pohromy. Srv. níže 26, 8.; Os 14, 10.

¹⁷ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Rozhlédněte se a zavolejte lkajícnice, ať přijdou, k těm, které jsou dovedné, pošlete! ¹⁸ Ať spěšně přijdou, ať si popílí, a dají se nad námi v naříkání, ať roní oči naše slzy, a naše víčka ať tekou vodami! ¹⁹ Ano, hlas nářku slyšeti se Sionu: Kterak jsme pohubeni! Jaká to hanba, že jest nám opustit domov, že jsou stržena obydlí naše! ²⁰ Ano, slyšte, ženy, slovo Hospodinovo; nechat přijmou vaše uši řeč úst jeho! Učte dcery své žalozpěvům, jedna druhou truchlým písním. ²¹ Neboť smrt vchází našimi okny, vyniká do domů nám, vybijí děti z ulic, mládež z veřejných míst. ²² Mluv: Toto praví Hospodin: A mrtvolý lidské leží jako mrva na poli; a jako snopy za žencem, kterých nikdo nesbírá.

²³ Toto praví Hospodin: Nechlub se moudrý moudrostí svou, nechlub se silný svou silou, aniž chlub se boháč bohatstvím svým! ²⁴ Ale v tom ať se chlubí, kdo se chlubí: že ví a zná mne: že já jsem Hospodin, který činím milosrdenství, právo a spravedlnost na zemi, neboť ty věci líbí se mi, praví Hospodin. ²⁵ Aj, přijdou časy, praví Hospodin, kdy navštívím každého neobřezance: ²⁶ Egypt, Judsko, Edomsko, Ammoňany a Moabany, všecky, kteří oholené mají spánky, a kteří na poušti bydlí; neboť všichni pohané mají předkožku, všecek pak dům Israelův jest neobřezaného srdce.

Poučení pro zajatce (hl. 10.).

Nicotnost model (10, 1.– 5.). Jediný Jahve jest všemohoucí (5.– 9.). Jahve všemocný stvořitel, modly bezmocné (10.– 16.). Kterak dlužno zbožným podrobiti se zajetí (10, 17.– 25.).

HLAVA 10. – ¹ Slyšte řeč, kterou mluví k vám Hospodin, dome Israelův! ² Toto praví Hospodin:

Na mravy pohanů si nezvykejte; znamení nebeských nebojte se, jako se jich pohané bojí; ³ neboť zákonodárci pohanů nicoty jsou; jsoutě podfaté dřevo z lesa, dílo, jež učinila ruka řemesníkova sekerou, ⁴ a jež stříbrem a zlatem ozdobil. Hřebíky a kladivem je přibila, aby se nekolísalo. ⁵ Jsou to výrobky podobné palmovému špalku, neumějí mluvit, nošení a zdvihání musejí býti, neb nemohou chodit. Nebojte se jich, neboť nemohou škodit, aniž co prospět.

⁶ Není podobného tobě, Hospodine, veliký jsi ty, a veliké je tvé jméno svou mocí! ⁷ Kdo by se nebál tebe, ó králi národů? Ano, tobě přísluší úcta; mezi všemi mudrci národů a ve všech královstvích jejich není žádného podobného tobě! ⁸ Zkušenost učí, že všichni jsou zpozdití a pošetilí. Nauka nicoty jejich – dřevo je to! ⁹ Roztepané stříbro, z Tarsisu přivezené, a zlato z Ofiru; dílo řezbáře a zlatníkovy ruky, oděné v purpur červený a modrý, všecko je to dílo řemeslníků,

¹⁰ Ale Hospodin je prav) ⁷ Bůh, onť jest Bůh živý, a král věčný. Od hněvu jeho chvěje se země, a národové nemohou snést pohružky jeho. ¹¹ Protož toto jim řekněte: „Bohové, kteří nebes a země neučinili, se země a z podnebe zmizí!“ ¹² On učinil zemi svou mocí,

V. ¹⁷ „lkajícnice“ z povolání, které umějí zpívati žalozpěvy, s příslušnými posunky, tím budit v posluchačích soucit a vyluzovati z jejich očí slzy.

V. ¹⁹ zachycuje chvíli, kdy již mají se zajatci loučiti s troskami pobořeného Jerusalema a jíti do zajetí. Srv. 4, 31.

V. ²³ n. je takoička *hrobní nápis*, který píše prorok na trosky judského státu a lidské síly. Srv. Is 2, 11.– 17.; 1 Kor. 27.– 31.

V. ²⁵ n. Jeremiáš tu mluví o *obřízecv* témže smyslu jako mluvil výše o *obětech*. Bez poslušnosti a bez pobožnosti vnitřní (= bez obřízky srdce) pouhou obřízkou těla lid Hospodinův nelíší se dostatečně od národů pohan-ských. Tutéž nauku vyvinul důrazně sv. Pavel v listě Řím 2, 25.– 29. „*oholené spánky*“ měli *Arabové*.

Hl. 10. V. ¹ „*dům Israelův*“ = čestné jméno národa.

V. ³ „*zákonodárci*“ – bohové, modly.

V. ⁶ n. líčí velikost Hospodinovu proti nicotným modlám.

V. ⁸ n. „*pošetilí*“ jsou všichni *mudrci* pohanští; nauka jejich přiměřena jest modlám jejich – *dřevu*.

založil (svět moudrostí svou, a důmyslem svým roztáhl nebe. ¹³ Když zahřmí, káže vodám na nebi, aby se kupily, káže mlhám, aby vystupovaly od končin země; blesky k lijavci přičiňuje, a vyvádí vítr ze svých zásobáren. ¹⁴ Nejspný jest (tu) každý člověk nerozumný, zahanben jest každý řemeslník pro (svou) modlu: neboť klam jest, co slil, není v tom ducha. ¹⁵ Nicoty jsou to, díla smíchu hodná, v čas soudu bude veta po nich. ¹⁶ Není jim podoběn Jakobův úděl: onť jest ten, který stvořil všecky věci, Israel jest vlastní kmen jeho, „Hospodin zástupů“ jest jméno jeho.

¹⁷ Sesbírej se země své věci, (město) obleženě! ¹⁸ Neboť toto praví Hospodin: Aj já teď daleko zavrhu obyvatele země (této); a sužovati je budu tak, aby byli nalezeni. ¹⁹ Běda mně pro mou ránu! Nezhojitelná jest má bolest! Přece však pravím já: Ano, tento svízel můj jest, ponesu jej. ²⁰ Stan můj popleněn jest, všecky mé provázky jsou potrhány, synové moji mne opustili, není jich! Není již, kdo by roztáhl stan můj, kdo by vyzdvihl mé plachty. ²¹ Neboť bláznivi jsou pastýři, Hospodina nehledají; proto nemají zdaru, všecko stádo jejich jest rozptýleno. ²² Slyšte! Aj hluk se blíží, ryk velký od severní strany, aby obrátil judská města v poušť, a v bydlíště šakalů.

²³ Vím to, Hospodine, že není (v moci) člověka cesta jeho; aniž jest (v moci) muže, aby chodil a kroky své řídil (k cíli). ²⁴ Potresci mne, Hospodine, ale s mírou, ne však ve svém hněvu, abys nezničil mne! ²⁵ Vylij hněv svůj na národy, kteří nepoznali tebe, a na krajiny, které jména tvého nevzývaly, neboť snědli Jakoba; ano, snědli jej a strávili jej, a krásu jeho rozmetali.

Věrolomnost Judovců a její následky (11, 1.– 17).

Držte smlouvu! (11, 1.– 10.). Trest za nevěrnost (11, 11– 17.).

HLAVA 11. – ¹ Slova, která promluvil Hospodin k Jeremiášovi: Řekl: ² Slyšte slova smlouvy této, a oznamte je Judovcům a obyvatelům Jerusalema!

³ Řekneš jim: Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Zlořečený člověk, jenž by neposlechl slov této smlouvy, ⁴ kterou jsem uložil otcům vašim v den, kdy jsem je vyvedl z Egyptské země, ze železné huti, říka: „Slyšte hlas můj, a činite všecko, co přikazuji vám, i budete mým národem a já budu vašim Bohem, ⁵ abych splnil přísahu, kterou jsem se zavázal otcům vašim, že jim dám zemi, tekoucí mlékem a medem, jak ji dnes máte. I odpověděl jsem: „Amen, Hospodine!“ ⁶ A Hospodin mi řekl: Hlásej všechna tato slova po městech judských a po ulicích jerusalemských! Říkej: Slyšte slova této smlouvy a činite je! ⁷ Neboť ustavičně vystříhal jsem otce vaše v ten den, kdy jsem je vyvedl z Egyptské země až do dneška, usilovně jsem je vystříhal, a říkal: Poslouchejte hlasu mého! ⁸ Ale neposlechli, nepopřáli mi sluchu, nýbrž odešli, každý za svým zvrhlým srdcem zlým. I uvedl jsem na ně všechna slova této smlouvy, kterou podle příkazu mého činiti měli, ale nečinili.

V. ¹⁶. „úděl Jakoba“ t. j. národa israelského jest *Hospodin, pravý Bůh*. Israel jest „*kmen jeho*“ podle Ex 19, 5 n; Dt 32, 9.

V. ¹⁷. n. Prorok vidí blížící se pád Jerusalema, „*své věci*“ = zavazadla, „*zavrhu*“ = zahodím jako kámen, mrštěný prakem, „*ted*“, neboť *dosud* národ tímto způsobem (zajetím) trestán nebyl.

V. ¹⁹. Nařiká Jerusalem srv. s 3, 23.– 25.; 4, 31.; 6, 26.; Pláč 1, 1.; Is 3, 26.; 49, 14.

V. ²¹. n. Prorok uvádí příčinu zkázy bláhovost a odpad vůdců národa od Boha.

V. ²³. n. Jerusalem obrací se k Hospodinu, aby nedal úplně zničit svůj národ.

Hl. 11. V. ¹ n. „*Slyšte*“ svědčí *všem Judovcům*, také Jeremiášovi, „*slova smlouvy této*“ jest *pátá kniha Pentateuchu* (její obsah), nalezena osmnáctého roku vlády Josiášovy (622– 621), jak vypravuje 4 Král 22 n.; 2 Par 34 n. Úryvek 11, 1.– 8., jest nápadně podoběn četnými slovy a rčeními páté knize Pentateuchu (Dt). Hospodin tedy ukládá Jeremiášovi, by pracoval o důkladné naprávě náboženskomravní na základě smlouvy, slavnostně obnovené.

V. ⁵. „*Amen*“ = *Ano*, stalo se, t. j. splnil jsi, co jsi slíbil (Jer).

⁹ I řekl mi Hospodin: Judovci a obyvatelstvo jerusalemské se spikli! ¹⁰ Navrátili se k prvním nepravostem otců svých, kteří nechtěli poslouchati slov mých. Těž oni tedy odešli za bohy cizími, aby jim sloužili; dům Israelův a Judův – zrušili smlouvu mou, kterou jsem učinil s otcí jejich. ¹¹ Protož toto praví Hospodin: Aj, já uvedu na ně pohromu, ze které nebudou moci vyjít; když budou volati ke mně, nevyslyším jich, ¹² I půjdou města judská a obyvatelé jerusalemská a budou volati k bohům, kterým obětují (kadidlo), ale nevysvobodí jich včas soužení jejich. ¹³ Kolik totiž měst, tolik i bohů máš, Judo, a kolik jest v Jerusalemě ulic, tolik postavil jsi oltářů hanby, oltářů k obětování (kadidla) Baalům.

¹⁴ Ty tedy nemodli se za lid tento, aniž počínej úpěnlivou prosbu za ně, neboť nevyslyším jich, až budou křičeti ke mně, v čas soužení jejich.

¹⁵ Co chce můj miláček v mém domě, kdyžtě páchá mnoho nešlechetností? Zdali pošťavné maso odejme tvou zlobu, abys mohl po té radovat se?

¹⁶ Olivou košatou, pěknou, plodnou, krásnou Hospodin tě nazval; když hromem promluví, zapálí se veliký oheň v ní a spáleny budou její ratolesti. ¹⁷ Hospodin zástupů, který té byl stípil, ustanovil pohromu na tebe pro zločiny domu israelského a judského, kterých si napáchali, aby mě popudili, obětující (kadidlo) Baalům.

Anatotští ohrožují Jeremiáše (11, 18.– 12, 6.).

¹⁸ A ty, Pane, zpravils mne, že jsem to zvěděl; dals mi tehdy, bych prohlédl úskoky jejich. ¹⁹ A já jsem byl jako krotký beránek, kterého vedou na porážku. Aní potuchy jsem neměl, že mně strojí úklady, řkouce: „Zkazme strom i s ovocem jeho, vytněme jej ze země živých, nebudiž památky po jeho jméně!“ ²⁰ Ty však, Pane zástupů, soudce spravedlivý, který vyšetřuješ srdce i ledví, nechať vidím pomstu tvoji nad nimi, neboť tobě svěřuji věc svoji.

²¹ Protož toto praví Hospodin o mužích z Anatotu, kteří mi ukládají o život, a říkají: „Neprorokuj ve jménu Hospodinovu, sice zemřeš rukou naší!“ ²² Toto tedy praví Hospodin zástupů: „Aj, já navštívím je: jinoši zemrou mečem, synové i dcery jejich zemrou hladem.“ ²³ Nic z nich nezбудe, neboť uvedu pohromu na muže Anatotské toho roku, kdy je navštívím.“

HLAVA 12. – ¹ Spravedlivý sice jsi ty, Hospodine, abych se přel s tebou, přece však chci se s tebou spravedlivě domluvit: Proč se práce bezbožníkům daří, (proč) je dobře

V. ⁹ n. Po obnově smlouvy, kterou vykonal Josiáš, polepšil se poněkud náboženskomravní život Judovcův, ale nakrátko. Brzy zase „navrátili se“ k bývalým neřestem, jako by se byli smluvili („spikli“), že smlouvy s Hospodinem obnovené šetřiti nebudou. Josiáš odklidil modly také z území, jež patřilo kdysi „domu Israelovu“, t. j. říši severní.

V. ¹⁶. „můj miláček“ = národ israelský (Ž 59, 6.; 107, 7.).

V. ¹⁸. Jeremiáš horlivě pracoval o to, aby obnova náboženskomravní v duchu nalezeného Dt byla všude prodvedena. Tím popudil proti sobě zatvrzelé spoluobčany, že se ho chtěli zbavití *vraždou*. Bůh závčas upozornil Jeremiáše na nebezpečí života že se mohl spasiti.

V. ¹⁹. „krotký“ = ochočený. Takový beránek nic netuší, když ho vedou na zabití, ale běží radostně za známým, který mu kyne, jako běhával dosud . . . Tím „stromem“ jest ve smyslu slovném *Jeremiáš*, ve smyslu předobrazném *Kristus*. – „zkazme“ – „vytrhněme“. Je to odpověď Anatotánů na pohrůzku Jeremiášovu (v. 16.), že Judovci shoří jako neplodná *oliva*, „ovoce“ (slovně „chléb“) toho stromu byla *prorocví Jeremiášova*. Zničí proroka a s ním i nauku jeho. Podobně ukládali později Kristovi soukmenovci jemu, nauce i ovoci práce jeho, t. j. církvi katolické.

H. 12. V. ¹.–¹². Námětem tohoto odstavce (12, 1.–6.) byl věrojatně atentát, chystaný na Jeremiáše, o kterém byla řeč výše (11, 18.–23.).

V. ¹. Prorok ví, že kdyby chtěl se s Hospodinem přítí, podlehl by; ukázalo by se, že Bůh jest nejvýše spravedlivý. Ačkoli o té spravedlnosti nepochybuje, přece cítí v duši nepokoj, který ho puďí, aby otevřel Bohu své srdce, aby mu přednesl své smýšlení.

všem věrolomným bezbožníkům? ² Štípíš je, i zapouštějí kořen, prospívají a ovoce nesou; blízko jsi ty ústům jejich, ale daleko jsi od jejich srdce. ³ Ty však, Hospodine, znáš mne, pronikáš mne, a zkusil jsi mne, jak o tobě smýšlím. Shromažď je (tedy) jako stádo na porážku, a zasvěť je na den zabítí! ⁴ Dokavad kvíliti bude země, a rostliny na poli všady schnouti? Pro zlobu jejich obyvatelů zmizela zvěř i pactvo; neboť řekli: „Neuzří našeho konce!“

⁵ „Protože s pěšimi běže ses unavil, kterak budeš moci závodit s koňmi? A (ne)cítíš-li se bezpečným v zemi pokoje, co budeš činiti v houštinách Jordánu? ⁶ Neboť i bratři tvoji, dům tvého otce, i ti se chovají zrádně proti tobě, a volají za tebou plným hrdlem; nevěř, jim, když budou mluvití tobě po přátelsku.“

Zalozpěv nad zkázou Svaté země (12, 7.– 17.).

⁷ Opustil jsem dům svůj, zanechal dědictví své, dal jsem miláčka své duše do rukou nepřátel jejich.

⁸ Dědictví moje jest mi jako lev v lese: počalo řvátí na mne, proto ho nenávídím.

⁹ Zdali je strakatý pták (mně) dědictví moje, zdali jest pták to všecek zbarvený? Pojďte, shromažďte se všechna zvířata polní, pospěšte k žrádlu!

¹⁰ Pastýři mnozí zkazili vinici mou, poslapali podíl můj; obrátili podíl můj rozkošný v prázdnou poušť.

¹¹ Zpuštění z něho učinili, kvílí (tu) přede mnou; pustá a prázdná jest všechna země, neboť nikdo nepřemýšlí.

¹² Na všechny cesty pouště zhoubcové přišli, neboť meč Hospodinův hltá . . . od kraje do kraje země není spásy žádnému tělu!

¹³ Seli pšenici a klidili trní; namáhali se – bez užitku. Hanbit se budete za svou úrodu pro roztrpčený hněv Hospodinův.

¹⁴ Toto praví Hospodin: „Proti všem zločinným sousedům svým, dotýkajícím se dědictví, které jsem udělil lidu svému israelskému: Aj, já vytrhnu je ze země jejich, jako vytrhnu dům Judův z prostředka jejich. ¹⁵ Až pak je vytrhnu, smilují se zase nad nimi, a uvedu je zpět, každého do jeho dědictví, každého do jeho země. ¹⁶ A naučí-li se mravům od mého lidu, aby přisahal ve jménu mém: „Jakože živ jest Hospodin,“ jako učili lid můj přisahati skrze Baala, vzdělání budou prostřed lidu mého. ¹⁷ Nebudou-li však poslouchati, vypléním národ ten, vypléním a zahubím (ho), praví Hospodin.“

V. ⁵ n. podává odpověď Boží prorokovi. Bůh vytýká Jeremiášovi *netečnost a bázlivost* – „*houštiny Jordánu*“ byly skrýšemi lvů, proto místa *nebezpečná*.

V. ⁷–¹⁷. prosloven byl věrojatně r. 601– 600, *kdy bylo Judsko přepadeno a vyloupeno od svých sousedů*, od tlup Chaldů, Syrů, Moabanů a Ammonů, jak vypravuje 4 Král 24, 2. Nesouvisí tedy tento odstavec (12, 7.– 17.) ani se starším úryvkem předchozím (12, 1.– 6.) ani s úryvkem dalším (13, 1.– 14.).

V. ⁷. Mluví *Hospodin*, „*dům*“ jeho je tu *Palestina*. „*dědictví*“ Hospodinovo byl *národ israelský*. „*miláček*“ Hospodinovy duše jest jeho snoubenka – jeho „*choť*“ (= „*jejích*“) národ israelský. „*nepřátelé její*“ jsou sousední národové, výše jmenovaní. V. ⁹. jmenuje *Israele „supem*“, jako byl nazván výše (v. 8.) *Ivem*, t. j. nepřítelem Božím; strakatina peří znamená všelijaké prvky modlářské, které si národ Hospodinův vypůjčil od četných pohanských sousedů, „*zvířata polní*“ jsou tu pohanští kmenové, jmenovaní výše.

V. ¹⁰. „*pastýři*“ – kočující kmenové výše jmenovaní.

V. ¹³. Judovci, ctíce bohy cizí, domnívali se, že si tím zjednávali jejich přízeň a ochranu, že *síjí pšenici*, která, přinese hojnou žeň. Zklamali se; místo pšenice mají *trní* – Boží trest.

V. ¹⁵. Vyhnanství národů, výše jmenovaných, bude netoliko trestem, ale i lékem pro jejich náboženskomravní život. Poznají od Judovců pravé náboženství, pravého jediného Boha, budou moci ve jménu jeho „*přisahati*“, t. j. přijmouti jeho bohoctu. „*proštěd lidu*“ Hospodinova nemůže znamenati toliko Palestinu a několik proselytů, kteří by se do ní vešli, ale znamená království Boží na celém světě, které založí Mesiáš, t. j. církev katolickou. V té „*budou vzdělání*“, t. j. porostou nábožensky, mravně, společensky, hospodářsky Srv. Řím 11, 17. n. Viz také Z 86; Is 4, 3.

O zpuchřelém pásu (13, 1.– 11.).

HLAVA 13. – ¹ Toto mi pravil Hospodin: Jdi a zjednej ,sobě lněný pás, polož si jej na bedra, ale do vody jej nedávej! ² Zjednal jsem si tedy pás podle slova Hospodinova a položil jsem si jej kolem beder.

³ I oslovil mne Hospodin po druhé takto: ⁴ Vezmi pás, který sis zjednal, který máš okolo beder, vstaň, jdi k Eufratu a skryj jej tam do skalní díry. ⁵ Odešel jsem tedy a skryl jsem jej u Eufratu, jak mi byl přikázal Hospodin.

⁶ Po mnohých dnech řekl mi Hospodin: Vstaň, jdi k Eufratu, a vezmi odtud pás, který jsem ti přikázal tam skrytí. ⁷ I odešel jsem k Eufratu, kopal jsem a vzal jsem pás s místa, kde jsem jej byl skryl, avšak hle – shnilý byl (ten) pás, že nebyl k žádné potřebě.

⁸ Hospodin pak oslovil mne a řekl: ⁹ Toto praví Hospodin: Tak učiním, že shnije pýcha Judova, a veliká pýcha Jerusalema; ¹⁰ lid tento velmi zlý, který nechce poslouchati slov mých, a chodí za svým zvrhlým srdcem, který odešel za bohy cizími, aby jim sloužil a klaněl se jim – bude jako tento pás, který se k žádné potřebě nehodí. ¹¹ Neboť jako se připoutává pás k bedrám muže, tak jsem byl připoutal k sobě všecek dům Israelův i všecek dům Judův, dí Hospodin, aby byli mým lidem, jménem, chválou a slávou, ale neposlechli.

O džbánech plných vína (13, 12.– 14.).

¹² I řekneš jim toto: Takto praví Hospodin, Bůh Israelův: „Každý džbán má býti naplněn vínem.“ Když pak ti řeknou: „Zdali nevíme, že každý džbán má býti naplněn vínem?“

¹³ řekneš jim: „Toto praví Hospodin: Aj, já naplním všechny obyvatele této země, i krále, kteří, jsouce z rodu Davidova, sedí na trůně jeho, i kněze a proroky, všechny obyvatele jerusalemské – opojením; ¹⁴ a rozbijí jednoho o druhého, jak otce, tak také syny, dí Hospodin; nebudu šetřiti, aniž poshovím, aniž se smiluji, abych nerozbil jich.“

Hospodin bude věrolomnost trestati zajetím. (13, 15.– 27.).

Napomenutí před trestem (13, 15.– 17.). Neodvratný Boží soud (13, 17.– 20.; 13, 21.– 27.).

¹⁵ Slyšte, mějte pozor, nepyšněte se, neboť Hospodin mluví: ¹⁶ Vzdejte čest Hospodinu, svému Bohu, prve nežli se zatmí; prve nežli se obrazí nohy vaše o temné skály: čekati budete světlo, on však je obrátí v stín a mráкотu. ¹⁷ Neuposlechnete-li však toho, v skryté kvíliti bude má duše nad (vaší) pýchou, kvíliti, kvíliti bude, a mé oko slzy bude ronit, že zajato jest Hospodinovo stádo.

¹⁸ Rci králi a královně-matce: Sedněte si hodně nízko, neboť padá vám s hlavy vaše nádherná koruna. ¹⁹ Města jižní zavřená jsou, nikdo jich neotvírá. Odveden jest Juda všecek do zajetí, je to přestěhování úplné. ²⁰ Pozdvihněte oči a vizte ty, kteří přicházejí od severu! Kde je stádo, jež bylo ti dáno, nádherný brav tvůj?

HI 13. V. ^{1.– 14.} dlužno klásti *do časů Josiášových*. – *Jeremiáš* tu představuje samého *Hospodina*, *pás* je tu náznakem *zpučnosti národa israelského*, nebo jinými slovy: *zpučného, zbujného Israele*, jak vyplývá z v. 9.– 11. – Z této zpučnosti bude národ důkladně vyléčen v *zajetí babylonském*, při řece Eufratu, kde zatvrzelost jeho *shnije*.

V. ^{12.} Výrok prorokův, vyslovující účel džbánu, je tak zřejmý, že budí u posluchačů pošklebek; z toho výroku však náhle zaznívá *děsná hrozba*.

V. ^{13.} Sedí sice právem nástupnictví na *trůně Davidově*, ale nejsou muži podle srdce Božího, jako byl David, jejich praotec.

V. ^{15.– 27.} pochází pravděpodobně z krátké vlády *Joachina a jeho matky* (v. 18.). V prvních dnech jeho (r. 598) Jer předpovídá příchod Nabuchodonosorův, pád judského krále, zajetí. Výtky, jež prorok činí, hodí se dobře do časů po bezbožném Joakimovi.

V. ^{18.} Podle mínění sv. Jer, Tomáše Akv., Condamina byl tímto králem *Joachin* a matka jeho byla *Nohesta*, dcera Elnatanova z Jerusalema (4 Král 24, 8.).

²¹ Co řekneš, až ti za pány ustanoví ty, které jsi sama na sebe navykla? Zdali nepopadnou tebe bolesti jako ženu před porodem? ²² Hekneš si snad v duchu: Proč přišly na mne tyto věci? Pro množství tvých nepravostí zdvihli ti odolky, obnažili na hanbu tvoje paty. ²³ Zda může mouřenín změnit svou kůži, nebo rys svou kropenatost? (Tak) budete moci činiti dobře, i vy, kteří jste zvyklí na zlé. ²⁴ A rozptýlím je jako plevy, kterými zmitá vítr z pouště. ²⁵ To jest los tvůj a úděl, který jsem odměřil tobě, dí Hospodin. Proto, že jsi zapoměla na mne, a doufala jsi v lež, ²⁶ já také – dám ti zdvihnout odolky před očima tvýma, aby se ukázala tvoje hanba. ²⁷ Tvá cizoložství, tvá řehtání, hanebné tvé smilstvo na pahorcích, v poli viděl jsem své ohavnosti. Běda tobě, Jerusaleme! Nechceš býti čistý [mnou se řídit]? Dlouho-li ještě?

Hrozné sucho. Hospodin odmítá proroka prosícího za vysvobození (14, 1.–15, 9).

Zhoubné účinky sucha na lidi (14, 1.– 3.), na zemi a na zvířata (14, 4.– 6.). Prosba za smilování (14, 7.– 9.). Zamítavá odpověď Hospodinova (14, 10.– 12.). Jer uvaluje vinu všeho na lži proroky, kteří lid svedli (14, 13.). Hospodin odpovídá, že i tito svědkové zahynou, ale na zkáze lidu nelze nic změnit (14, 14.– 16.). Modlitba prorokova za smilování Boží (14, 17.– 22.). Hospodin opět odmítá a líčí vražednou válku, kterou hříšný lid potrestá (15, 1.– 9.).

HLAVA 14. – ¹ Řeč Hospodinova, kterou promluvil k Jeremiášovi v příčině sucha:

² Kvílí země Judská, a brány její padají; na zemi se černají, a křik Jerusalema stoupá vzhůru. ³ Zamožní posilají své podřízené pro vodu: přicházejí vážit, nenalézají vody; zpět nesou nádoby prázdné . . . zklamání a omráčení jsouce zahalují si hlavy.

⁴ Pro neplodnost země, že na ni nepřišel déšť, zklamání jsou oráči, zahalují si hlavy. ⁵ Ano i laň na pláni opouští, co porodila, protože není trávy. ⁶ Divocí osli stojí na skalách, lapají po vzduchu jako draci; umdlévají oči jejich, protože není trávy.

⁷ Svědčí-li nepravosti naše proti nám, jednej, Hospodine, pro své jméno! Ano, mnoho jest odpadů našich, hřešili jsme proti tobě. ⁸ Naděje Israelova, spasitelé jeho v čas tísně, proč chceš být jak cizinec v zemi, jako pocestný, který se staví jen na noc? ⁹ Proč chceš být jako tulák, jako silák, který nemůže pomoci? Tys přece mezi námi, Hospodine, tvoje jméno máme, neopouštěj nás!

¹⁰ Toto praví Hospodin o tomto lidu: Rád se potuluje, nohám, nedá pokoje, i nelíbí se Hospodinu; nyní vzpomíná jejich nepravosti a navštěvuje hříchy jejich.

¹¹ Hospodin řekl ke mně: Nemodli se za tento lid, za jeho blaho. ¹² Když se postí, neslyším proseb jejich; a když podávají oběti krvavé i suché, nepřijímám jich; ale mečem a hladem a morem zahladím je.

V. ²². Srv. Is 47, 2 n. Na bronzovém povlaku bran, kterými se vcházelo do paláce Salmansara II., je zobrazen zástup mužů a žen, odváděných do zajetí; všichni jsou bosí, muži nazí a ženy drží si sukně zdvižené vysoko nad kolena.

V. ²³. líčí beznadějnou zatvrzelost a nenapravitelnost Judovců (Jerusalema).

Hl. 14. Nelze přesně stanovit, ze které doby pochází úryvek 14, 1.– 15., 9. Knabenbauer se domnívá, že hl. 14n byly prosloveny za posledních dob, kdy po tolika napomenutích, minuvších se s cílem, osud říše judské byl již zpečetěn.

V. ². „brány“ = města, jejich obyvatelstvo jest oblečeno v temné roucho smutku, na hlavě má špinavý popel (prst), padá vysílením na zemi a na ní sedíc, hořekuje. Země „truchlí“, ježto rostlinstvo, její to šat i ozdoba, vyhynulo nebo bídne živoří, nemajíc vláhy.

V. ³. *O zahalené hlavě* srv. 2 Král 13, 19.; 15, 30.; Est 7, 8. – „Zamožní“ Jerusalemané.

V. ⁷. Nepravosti Judovců ovšem svědčí proti nim, i nezasluhují než trestu, avšak *čest Boží žádá*, aby jim bylo *pomoženo*. Srv. Jos 7, 9.; Ž 78, 9 n; Is 48, 9.– 11.

¹³ I řekl jsem: „Ach, Pane Bože! Proroci říkají jim: Neuzříte meče, aniž hlad bude mezi vámi, ale pokoj pravý dá vám (Hospodin) na místě tomtoto.“

¹⁴ Hospodin mi odpověděl: Křivě prorokují ti proroci ve jménu mém; neposlal jsem jich, nepřikázal jsem jim (nic), nemluvil jsem k nim; vidění lživá, věštby klamně, svůdné výmysly své prorokují vám. ¹⁵ Protož toto praví Hospodin: O prorocích, kteří prorokují ve jménu mém, jichž jsem já neposlal, říkáje: „Meče ani hladu nebude v této zemi.“ – Mečem a hladem zhynou ti proroci! ¹⁶ Lidé pak, jimž prorokují, rozmetáni budou po ulicích jerusalemských pro hlad a meč, a nebude, kdo by je pochoval: oni i ženy jejich, synové i dcery jejich; vyleji na ně zlobu jejich. ¹⁷ A řekneš jim toto:

Roňte, oči mé, slzy ve dne v noci, bez ustání, neboť pohromou velikou zničena jest panna, dcera lidu mého, ranou náramně těžkou. ¹⁸ Vyjdu-li na pole, aj – zbití mečem; vejdu-li do města, aj – zmoření hladem. Prorok také, i kněz odcházejí do neznámé země.

¹⁹ Zavřel jsi venkocem Judu, nebo zošklivila si duše tvá Sion? Proč tedy biješ nás ranou nezhojitelnou? . . . Čekáme blaho – a není nic dobrého; (čekáme) čas uzdravení, a aj – zděšení!

²⁰ Poznáváme, Hospodine, bezbožnosti svoje i nepravosti svých otců, že jsme zhřešili proti tobě. ²¹ Nedávej nás v potupy pro své jméno, aniž nám pohaň slavný trůn svůj; rozpomeň se, a neruš smlouvy své s námi! ²² Zda jsou mezi modlami pohanů dárci deště, nebo mohou nebesa (sama) dáti přívaly? Zдали nejsi ty to, Hospodin, Bůh náš? Ten, v něhož doufáme, ježto všechno to činíš?

HLAVA 15. – ¹ Hospodin mi řekl: Byť se postavil Mojžíš i Samuel přede mne, srdce mé (se nenachýlí) k tomuto lidu; vyvrz je z mých očí, nechať jdou! ² Zeptají-li se tě: „Kam máme jít?“ řekneš jim: „Toto praví Hospodin: Kdo k smrti (určen jest), (ten) k smrti (půjde); kdo k meči, (ten) k meči; kdo ke hladu, (ten) ke hladu; a kdo do zajetí, (ten) do zajetí.“ ³ A navštívím je čtvěrym druhem, dí Hospodin: mečem k zabití, psy k roztrhání, ptactvem nebeským a zvěří polní k sežrání a rozsápání. ⁴ A dám je na pospas všem královstvím země pro Manasa, syna Ezechiášova, krále judského, pro vše, co činil v Jerusalemě.“

⁵ Ano, kdo se slituje nad tebou, Jerusaleme, aneb kdo se zarmoutí pro tebe, aneb kdo přijde se tázat na tvé štěstí?

⁶ Tys mne opustil, dí Hospodin, obrátils mi záda; i vztáhnu ruku svou na tebe, abych tě zabil; unaven jsem prošením. ⁷ A rozvěji je věječkou ve branách země; pobiji a zkazím svůj národ, že se od svých cest neodvrátil. ⁸ Rozmnoží se mně vdovy jejich nad písek moř-

V. ²⁰. Prorok tvrdí, že byli i tehdy mezi lidem zbožní, kteří plakali nad vinou národní; na ty tedy ať Bůh shlédne, k vůli nim ať ušetří národa, jako byl kdysi hotov pro několik spravedlivou ušetřiti Pětiměstí. Srv. Bar 1, 15.; Dan 9, 2.

V. ²². Překrásný příklad prosby, která činí Bohu takořka zbožné násilí, která používá Božích slibů, skutků a plánů, aby ho pohnula k milosrdenství; spolu však uč se, kterak pravá láska k soukmenovcům naučila proroka modlití se a Boha všemi způsoby zapřísahati.

Hl. 15. V. ⁴. O hříších *Manasových* viz 4 Král 21, 2 n; 2 Par 33, 2 n. Ještě i za Manasa Hospodin lidu poshověl, a dal mu krále zbožného (Josiáše), který jak jen mohl usiloval o nápravu, ale lid byl již tak zatvrzelý, že ani Josiáš mnoho nedokázal. Proto nyní bude Bůh bít nepolepšitelný národ bez milosti . . .

V. ⁵. Až bude Jerusalem v troškách, až jeho obyvatelstvo bude sténati v zajetí, nikdo nebude mít s ním soustrasti.

V. ⁶. Jako kdysi Hospodin *vztahoval* ruku, aby lidu svému dobře činil, tak ji *vztáhne* nyní – aby ho až na nějaký zbytek vyhubil! – Hospodin jest „*unaven*“ svou shovívavostí.

V. ⁷. Hospodin rozptýlí Judovce na všechny strany a z celé Palestiny. To proto, že nechtěli se odvrátit od svých špatných mravů (= „*cest*“).

ský; uvedu jim na matky mladých vojínů zhoubce o polednách, pošlu na ně náhle úzkosti a hrůzu. ⁹ Zchladne, která porodila sedm (synů), vypustí svou duši; zapadne jí slunce ještě za dne, hanbiti a rdítí se bude; a co z nich zbude, vydám pod meč před očima nepřátel jejich, dí Hospodin.

Jeremiáš, stěžujícímu si, dostává se Boží útěchy (15,10.–21.).

Jer si nařká, že ho úřad činí nenáviděným (15, 10.–14.). Jer prosí, aby byl spravedlivě pomstěn a konečně vysvobozen (15, 15.–18.). Hospodin odpovídá (15, 19.–21.).

¹⁰ Běda mně, matko má, že jsi mne porodila, abych se hádal a přel se s celým světem! Nepůjčil jsem, aniž kdo půjčil mně, (a) všichni mi zlořečí. ¹¹ Hospodin řekl: Konec tvůj jistě bude dobrý; jistě vyjdu tobě vstříc v čas trápení a v čas soužení proti nepříteli! ¹² Zdali se poláme železo, severní železo a bronz? ¹³ Bohatství tvá a poklady tvé dám na pospas ne pro náhradu, ale pro tvé všeliké hříchy (páchané) ve všech končinách tvých. ¹⁴ A přivedu tvé nepřátele ze země, které neznáš; neboť se rozpálil oheň hněvu mého, (i) bude hořeti proti vám.

¹⁵ Ty (to) víš, Hospodine, rozpomeň se na mne, zastañ se mne, zjednej mi dostiučinění na mých odpůrcích, ne podle své shovívavosti ujmi se mne; věz, že snáším pro tebe pohanění! ¹⁶ Dostalo se mi tvých řečí, a pochutnal jsem si na nich. Slovo tvé bylo mi radostí a veselím srdce mého, protože mám tvoje jméno, Hospodine, Bože zástupů! ¹⁷ Neseděl jsem v kruhu smějících se, abych se radoval; pro tvou ruku v ústraní jsem sedával, neboť pohrůžkou naplnils mne. ¹⁸ Proč jest bolest moje nekonečná, rána má beznadějná, nechce se zhojit? Zdali budeš mi jako klamavý potok, na který není spolehnutí?

¹⁹ Protož toto praví Hospodin: Vrátiš-li se (ke mně), dovolím ti vrátit se a přede mnou (zase) státi; a oddělíš-li vzácné od všedního, jako ústa má (zase) budeš; oni budou se obracet k tobě, ale ty nebudeš obracet se k nim. ²⁰ A učiním tě tomuto lidu zdí bronzovou, silnou: když budou bojovat proti tobě, nezmohou nic, neboť já jsem s tebou, abych tě vysvobodil, abych tě vytrhl, dí Hospodin. ²¹ Vysvobodím tě z ruky zločinců, vytrhnu tě z ruky silných.

Jak má Jeremiáš žít, aby byl živým náznakem příští pohromy lidu (16, 1.–9.).

HLAVA 16. – ¹ Hospodin oslovil mne a řekl: ² Nepojmi ženy a neměj synů ni dcer na tomto místě. ³ Neboť toto praví Hospodin o synech a dcerách, kteří se rodí na tomto místě, a o matkách jejich, které zrodily je, i o otcích jejich, kteří zplodili je v zemi této: ⁴ Bolestnými způsoby smrti pomrou, nebudou oplakávání ani pochováni, hnůj z nich bude na povrchu země; mečem a hladem zhubeni budou, a mrtvá těla jejich budou za pokrm ptacstvu nebeskému a pozemské zvěři!

V. ¹⁰. Úryvek 15, 10.–21. vznikl nejspíše za *posledních let krále Joakima*. Jeremiáš chce říci, že neudrhuje s nikým obchodních styků, že nejde za ziskem a přece má tolik sporů, je tolik nenáviděn. Cítí tíhu prorockého úřadu.

V. ¹³. n. byl sem nejspíše nedopatřením vložen z 17, 3 n. Tam patří, zde však ruší souvislost.

V. ¹⁶. Prorok, aby dodal váhy své prosbě, dovolává se horlivosti, s jakou vykonával svůj úřad.

V. ¹⁷. Jeremiáš netoliko, že měl radost z toho, že za proroka byl povolán a že Hospodin k němu mluvil; on žil také tomuto úřadu přiměřeně. . . . „pro tvou ruku“, která mne držela na výsosti úřadu prorockého.

V. ¹⁹. Hospodin napomíná proroka, aby upustil od netrpělivosti a mrzutosti a tiše by čekal na Boží pomoc.

Hl. 16. Úryvek 16, 1.–17., 18 vznikl věrojatně za krále *Joakima*; přesně doby udati nelze.

K v. ². Prorok má postrádati radostí manželských i rodinných na znamení, že jich postrádati budou (za trest) jeho vrstevníci. Náznorné kázání.

⁵ Ano, toto praví Hospodin: Nevcházej do domu smutku, nechod', abys kvílil nebo je těšil; neb jsem vzal svůj pokoj tomuto lidu, milosrdenství i slitování, praví Hospodin. ⁶ Zemrou velící i malí v zemi této, nebudou pochováni ani oplakáni, nebudou se (pro ně) nařezávat, ani lysiny na hlavě sobě dělat. ⁷ Nebudou lámati u nich kvílicímu chleba, aby ho nad mrtvým potěšili; aniž jim dají píti z číše útěchy nad otcem nebo nad matkou jejich.

⁸ A do domu kvasu nevcházej, abys seděl s nimi, a jedl a pil, ⁹ neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já odejmu od místa tohoto před očima vašima a za dnů vašich hlas radosti a hlas veselí, hlas ženicha a hlas nevěsty.

Trest za hříchy Judska – zajetí (16, 10.– 18.).

¹⁰ Když pak oznámíš tomu lidu všechna tato slova, a otáže-li se tebe: „Proč hrozil nám Hospodin všemi těmito velikými zly? Jaká jest nepravost naše, a jaký hřích náš, kterými jsme se provinili proti Hospodinu, Bohu svému?“ ¹¹ řekneš jim: Protože opustili mne otcové vaši, praví Hospodin, odešli za bohy cizími, aby jim sloužili a klaněli se jim; opustili mne a zákona mého nedbali. ¹² Vy pak hůře jste činili než otcové vaši, neboť aj, každý chodí za svým zlým, zvrhlým srdcem, aniž mne poslouchá. ¹³ Vyvrhu vás tedy ze země této do země, které neznáte vy ani otcové vaši; tam sloužiti budete bohům cizím dnem i nocí, kteří nedají vám odpočinku.

¹⁴ Protož aj, dnové jdou, dí Hospodin, a nebudou již říkati: „Jako že živ jest Hospodin, který vyvedl syny Israelovy ze země Egyptské,“ ¹⁵ nýbrž: „Jako že živ jest Hospodin, který vyvedl syny Israelovy ze země severní a ze všech zemí, do kterých je byl vyvrhl.“ A přivedu je zase do země jejich, kterou jsem dal otcům jejich.

¹⁶ Aj, já pošlu mnoho rybářů, praví Hospodin, a schytají je, a potom pošlu jim mnoho lovců, a vyloví je na všech horách a na všech pahorcích i ze skalních jeskyní. ¹⁷ Neboť všechny cesty jejich na očích mám, nejsou přede mnou skryty; nemůže se schovat nepravost jejich mému zraku. ¹⁸ [Nejprve] pak odplatím jim dvojnásobně za jejich nepravosti a hříchy, protože zprznili mou zemi mrchami svých model, a ohavnostmi svými naplnili dědictví mé.

Modlářství – příchina příští pohromy (16, 19.– 17, 4.).

¹⁹ Hospodine, má sílo a hrade, útočiště moje v den tísně, k tobě přijdou národové od končin země a řeknou: „Věru, lež byla majetkem našich otců, nicota, která jim nemohla prospět! ²⁰ Může-li člověk si udělat bohy? To přece bohové nejsou!“ ²¹ „Protož aj, já ukáži jim tentokráte, ukáži jim ruku svou a moc, i zvědí, že jméno mé jest Hospodin.“

HLAVA 17. – ¹ Judův hřích jest napsán železným rydlem, diamantovým hrotem jest vyryt do tabulky jejich srdce. Na rozích oltářů jejich, ² které mají na paměti synové jejich, na oltářích jejich, na ašerách, pod (každým) stromem ratolestným, na vysokých horách i na polích, kde obětuji. ³ Bohatství tvé i všechny poklady tvé na pospas dám, i výšiny tvoje pro hříchy, (páchané) ve všech končinách tvých. ⁴ A zůstaneš sám jen z dědictví tvého, které dal jsem tobě. A podrobím tě v službu tvým nepřátelům v zemi, které neznáš, neboť jsi zanítil oheň mého hněvu, (který) na věky hořeti bude.”

V. ⁵ n. Tvrdoostí zde přikázanou měl prorok naznačovati, že trestání Judovci nedojdou soucitu, *milosrdenství*.
V. ⁷. V dnešní Palestině po pohřbu vrací se muži do domu příbuzné rodiny, která je pozvala, a tu bývá hostina, k níž přinášejí přátelům chléb čerstvě pečený, něco rýže, vejce, olivy, máslo a med.

V. ¹⁶. Nepřítel, který Judovce schytá, aby je odvedl svázané do zajetí, přirovnán tu k *rybářům* a k *lovcům*.

V. ¹⁹. Prorok těší sebe i příští zajatce tím, že i zajetí bude mít své výhody – i pohané poznají nicotu model, nepravdu svého náboženství a pohrnu se k Bohu Israelovu, jak již byl předpověděl Isajáš 2, 2.; 41, 1 n; 45, 14.

Hl. 17. V. ¹. Hřích Judovcův jest zaryt do jejich srdce písmem nesmazatelným, t. j. hříchy volají za pomstu Boží. Napsány jsou také na rozích oltářů, také odtud křičí k nebi, aby bylo za ně dosti učiněno. „ašery“ = háje.

Důvěra v lidi a Boha (17, 5.– 18.).

⁵ Toto praví Hospodin: Kletý člověk, který spoléhá na člověka, kdo za svou oporu pokládá smrtelníka, ale od Pána odstupuje svým srdcem! ⁶ Neboť jest jako jalovec na pustině: nevidá, by dobrého co přišlo, bydlo jeho je v suchopárné poušti, v kraji solném, kde nelze bydlet.

⁷ Požehnaný člověk, který doufá v Hospodina, jehož oporou jest Hospodin! ⁸ Jest jako strom, který zasazen jest u vod, který, kde vláha jest, pouští kořeny své: Nestrachuje se, když přijde vedro, listí jeho zůstává zelené, ani v letech sucha starostí nemá, nikdy nepřestane ovoce nésti.

⁹ Záludné je srdce nade všecko, nevzpytatelné, kdo je pozná? ¹⁰ Já, Pán, zpytuji srdce a zkouším ledví, abych dal každému podle jeho mravů, podle ovoce jeho předsevzetí. ¹¹ Koroptev vysedává, čeho nenakladla; tak i ten, kdo si nadělal bohatství, ale ne spravedlivě, uprostřed života svého jest nucen opustit je, a na konec se ukáže, že byl blázen.

¹² Trůne slávy, vznešený od počátku, místo svatyně naši! ¹³ Naděje Israelova, Hospodine, všichni od tebe odpadající zahanbeni budou, kteří odstupují od tebe, do prachu zapsáni budou, neboť opustili pramen vod živých, Hospodina! ¹⁴ Uzdrav mne, Hospodine, abych zdrav byl, spas mne, ať spasen jsem, neb chvála má ty jsi. ¹⁵ Ejhle, oni říkají mi: „Kde je slovo Páně? Ať přijde!“ ¹⁶ Já však jsem se nezalekl, vždyť jsem šel za tebou, Pastýřem; a dne zhouby jsem nesvolával – ty víš; co z mých rtů vyšlo, pravda před tebou byla, ¹⁷ Nedopouštěj, abych myslí pozbyl, ty má naděje za dob utrpení! ¹⁸ Ať jsou zahanbeni odpůrci moji, ale já ať zahanben nejsem! Nechať myslí pozbývají oni, ale ať nepozbývám já jí! Uved' na ně časy utrpení, na padrt' je roztráští!

Světě sobotu! (17, 19.– 27.).

¹⁹ Toto pravil Hospodin ke mně: Jdi a postav Se do brány „Synů lidu“, kterou vcházejí a vycházejí králové judští, a do všech bran jerusalemských, ²⁰ a řekneš jim: „Slyšte slovo Hospodinovo, králové judští, veškeren Judo, i všichni obyvatelé jerusalemsští, kteří vcházíte těmito branami! ²¹ Toto praví Hospodin: Dbejte svého života, a nenoste břemen v den sobotní, abyste je vnášeli branami jerusalemskými! ²² Aníž vynášejte břemen ze svých domů v sobotní den, a žádného díla nekonejte; světě sobotní den, jak jsem přikázal vašim otcům! ²³ A neuposlechli, aniž popřáli (mi) sluchu, ale zatvrdili svou šíjí, aby mne neuposlechli, a nepřijali kázně. ²⁴ Uposlechnete-li mne, dí Hospodin, abyste nevnašeli břemen branami tohoto města v den sobotní a budete-li světiti den sobotní, abyste nekonali v něm žádného díla: ²⁵ vcházení budou branami města tohoto králové [a knížata,] sedící na trůně Davidově, a jezdící na vozech i na koních, oni i knížata jejich, muži judští a obyvatelstvo jerusalemské; a bude bydleno v městě tomto na věky. ²⁶ I budou přicházeti z měst judských, z okolí Jerusalema, z území Benjaminova, z rovin i z hor, i od jihu, nesouce oběti

V. ⁶. „jalovec“ nebo jiný podobný keř zakrslý, od zvířat ozraný, „dobrého co“ jest vláha, déšť nebo rosa. „kraj solný“ jako půda sodomská.

V. ¹¹. uvádí příklad, kterak Bůh odměňuje člověka podle skutků na boháči, který nespravedlivě nakupil si majetek.

V. ¹⁴ n. Jeremiáš, jako již jiní proroci před ním (Is 6, 11 n), předpovídal jménem Božím hrozně tresty, která přijdou na Judskou říši a na její obyvatelstvo. Mnozí však pokládali Jeremiáše za proroka lživého a posmívali se mu, že jeho „slovo Páně“ dlouho se nesplňuje.

V. ¹⁶. Jer pro ten posměch a svízele s ním spojené nemalomyšlní, ježto jest si vědom, že předpovídáje temnou budoucnost, nečinil tak proto, že si sám takovou přál, ani že nevyslovoval své kletby. Předpovídal jen proto, že ho Pán poslal a pouze to, co mu na jazyk položil.

V. ²¹. Zákon stanovil na rušitele soboty trest smrti, proto: „Dbejte svého života“ (Ex 31, 14 n).

V. ²². Hospodin přikázal „otcům“ světiti sobotní den Ex 20, 8.– 10.; 23, 12.; 31, 13.– 17.

zápalné a žertvy na zabití, jakož i oběti suché a kadidlo, a přináseti budou obětí díky do domu Hospodinova.²⁷ Neuposlechnete-li mne však, abyste světili den sobotní a nenosili břemen, nevnášeli (jich) branami jerusalemskými v sobotní den: zapálím oheň ve branách města, i zhltná domy jerusalemské, a neuhasne.

Hrnčířova práce – náznak Boží prozřetelnosti (hl. 18.).

HLAVA 18. – ¹ Řeč, kterou promluvil Hospodin k Jeremiášovi.

Řekl: ² „Vstaň a sejdí do domu hrnčířova, a tam uslyšíš má slova.“ ³ I sešel jsem do domu hrnčířova, a aj, on pracoval na kruhu. ⁴ Když se mu nepodařila nádoba, kterou dělal rukama z hlíny, udělal z ní zase nádobu jinou, jak se líbilo oku jeho (ji) udělati. ⁵ Tu mne oslovil Hospodin a řekl: ⁶ „Zdali jako tento hrnčíř nemohu naložit s vámi, dome Izraelův, dí Hospodin? Aj, jako jest hlína v ruce hrnčířově, tak jste vy v ruce mé, dome Izraelův! ⁷ Brzy řeknu národu nebo království, že je vykořením, zkazím a vyhubím; ⁸ upustí-li (však) národ, kterému jsem byl hrozil, od svého zla, upustím i já od zlého, kterým jsem hodlal stihnouti ho. ⁹ Brzy však řeknu o národu nebo o království, že je vystavím, že je štípiti budu; ¹⁰ činí-li však, co je zlé mým očím, neposlouchaje hlasu mého: i já upustím od dobra, které, jak jsem byl řekl, hodlal jsem mu prokázati. ¹¹ Protož nyní rci mužům judským a obyvatelům jerusalemským: Toto praví Hospodin: Aj, já připravuji pohromu na vás, mám úmysl proti vám; obrať se (tedy) každý od svých zlých mravů, polepšete své mravy i snahy své. ¹² Oni však řeknou: „Vše marné! Za svými tužbami půjdeme a každý podle svého zvrhlého, zlého srdce činiti budeme.“ ¹³ Protož toto praví Hospodin:

Otažte se národů, kdo slyšel takové věci hrozné, kterých příliš se napáchala panna Israelská? ¹⁴ Zdali může zmizeti s plání skalních sníh na Libanonu, nebo zda možno vyvážití vody studené, ze zřídla vyvěrající? ¹⁵ Avšak lid můj zapomněl na mne, nicotám obětuje (kadidlo), klopýtají na svých cestách, na odvěkých stezkách, chodíce po stezkách, po cestě neprotřené, ¹⁶ aby byla země jejich pouští, na věčný sykot; každý, kdo půjde skrze ni, užasne se, a kývati bude hlavou. ¹⁷ Jako východní vítr rozptýlím je před nepřítelem; záda a ne tvář jim ukáží v den záhuby jejich.“

¹⁸ Řekli: „Pojďte a vymysleme si proti Jeremiášovi plány; nemůžet pozbytí zákona kněžstvo, mudrci rady, ni proroci řeči. Pojďte a ubijme ho jazykem, nemějme pozor, ať mluví cokoliv!“ ¹⁹ Pozoruj, mne, Hospodine, a slyš hlas mých protivníků! ²⁰ Má být odplaceno zlým dobré, že mi vykopali jámu? Vzpomeň, že jsem před tebou stával, abych přimlouval se za ně, a tvůj hněv bych odvrátil od nich! ²¹ Proto dej syny jejich na pospas hladu, učni, aby padli do rukou meče, ženy jejich bez dětí budtež a bez mužů, muži jejich ať jsou zbiti smrtí, jinoši jejich zbodáni mečem v boji! ²² Ať se rozléhá nářek z jejich domů, že jsi přivedl na ně lupiče náhle; vykopaliť jámu, aby mne lapili, a mým nohám tajně na-

Hl. 18. vznikla nejspíše za vlády *Joakimovy*, v prvních letech jeho. V. 1.–12. vyslovuje všeobecné *podmínečný ráz prorocství*. *Tresty*, jimiž Bůh hrozí, mohou být *oddáleny* navždy neb aspoň na čas *pokáním*: odměny, které Bůh slibuje, mohou být zmařeny pozdějšími hříchy. Tu pravdu Hospodin vštěpuje *slovy i názorným úkonem*.

V. ¹³. Hříchy právě *na panně* bijí do očí. Israel jest dosud „*pannou*“, ježto nebyl vydán na pospas cizimu národu.

V. ¹⁵. „*nicotám*“ = modlám, „*odvěké jejich cesty*“ vymezil jim zákon Mojžíšův, „*neprotřené*“, neschůdné, nebezpečné cesty a stezky jsou modlářství a s ním spojené mravy pohanské.

V. ¹⁸–²³. předcítá církev *v sobotu před Smrtnou nedělí*, ježto Jeremiáš byl předobrazem, Krista křivě obžalovaného a odsouzeného na smrt. – Jer oznamoval, že zanikne říše Judská. Židé pak že půjdou do zajetí. Odpůrci jeho se domnívali, že jest nemožno, aby to Hospodin dopustil. Vždyť podle jeho slibů *kněžstvo* židovské bude konati *bohoslužbu podle zákona* na věčné časy, a nová pokolení *proroků* budou oznamovati vůli Boží jako za století minulých.

V. ²¹ n. prosí Boha podrobně, aby se splnilo, čím byl hrozil.

kladli osidel.²³ Ale tobě, Hospodine, je známo vše, co si na mne smyslili, bych umřel; nenech bez trestu nepravosti jejich, a hřích jejich nebuď před tebou shlazen; nechať padají před obličejem tvým, za dob hněvu svého s nimi nalož!

O roztřískaném džbánů (19, 1.–20, 6.).

HLAVA 19. – ¹ Toto pravil Hospodin: Jdi a vezmi hliněný džbán od hrnčíře, vezmi (s sebou) několik starších lidu a několik starších kněží ² a jdi ven, do údolí Ben-Ennom, které jest u vchodu do brány Hrnčířské, a hlásej tam slova, která já mluviti budu tobě. ³ Řekneš: Slyšte slovo Hospodinovo, králové judští, i obyvatelé jerusalemští! Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já uvedu trápení na toto místo, takže každému, kdo uslyší o něm, zníti bude v uších, ⁴ protože opustili mne, zcizili toto místo, obětovali (kadidlo) na něm bohům cizím, jichž neznali oni, ani otcové jejich, ani králové judští, a naplnili toto místo krví nevinných; ⁵ zřídili výšiny Baalům, aby pálili své děti ohněm v zápalnou oběť Baalům, čehož jsem jim nepřikázal, a co mně ani nenapadlo, abych se o tom zmínil. ⁶ Protož, aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy nebude již slouti, toto místo Tofet a údolí Ben-Ennom, ale „Údolí zabíjení“. ⁷ A zvrátím tužby Judy a Jerusalema na tomto místě, a učiním, že budou padati mečem před nepřáteli a rukou těch, kteří jim ukládají o život; a mrtvoly jejich dám za pokrm ptactvu nebeskému a divoké zvěři. ⁸ A učiním to město úžasem a na sykot: každý, kdo půjde skrze ně, užasne se a syčeti bude nade všemi ranami jeho.

⁹ A krmíti je budu masem synů jejich a masem dcer jejich; budou navzájem své maso jísti v obležení a v úzkosti, kterou je sevrou nepřátelé jejich, ti, kteří jim ukládají o život.

¹⁰ I rozbiješ džbán před očima mužů, kteří půjdou s tebou, ¹¹ a řekneš jim: „Toto praví Hospodin zástupů: Tak rozbijí tento lid a toto město, jako rozbíta bývá nádoba hrnčířská, kterou nelze již opravit; a v Tofetu budou pochovávat, ježto nebude jiného místa k pohřbení. ¹² Tak naložím s tímto místem, dí Hospodin, a s obyvatelstvem jeho; učiním z města tohoto takořka Tofet. ¹³ I budou domy jerusalemské a domy králů judských nečisté jako místo Tofet, všechny domy, na střeších jejichž obětovali všemu vojsku nebeskému, a přinášeli oběti mokrě bohům cizím.“

¹⁴ Přišel pak Jeremiáš z Tofetu, kamž jej byl poslal Hospodin, aby tam prorokoval, postavil se v nádvoří domu Hospodinova a řekl všemu lidu: ¹⁵ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já uvedu na toto město a na všechna města jemu poddaná všechno zlo, kterým jsem byl jemu hrozil; neboť zatvrdili svou šíji, aby neposlouchali řeči mých.

HLAVA 20. – ¹ Když uslyšel Fašur, syn Emmerův, kněz, který ustanoven byl dozorcem v domě Hospodinově, Jeremiáše, an prorokuje . tyto řeči, ² Fašur dal zbíti Jeremiáše proroka a vsaditi jej do klády, která byla v hořejší bráně Benjaminově u domu Hospodinova. ³ Nazítří však, když se rozednilo, Fašur dal Jeremiáše z klády vyvésti. I řekl mu Jeremiáš: „Ne, Fašur nazývá tě Hospodin, nýbrž „Strach se všech stran“. ⁴ Neboť toto praví Hospodin:

Aj, já vydám tě v strach, tebe i všechny přátele tvé: padnou mečem nepřátel svých, a tvé oči to uzří. A veškeren lid judský vydám v ruce krále babylonského; zavede je do Babylo-na, nebo mečem je pobije. ⁵ A dám všechno jmění tohoto města, všechny výtěly jeho i všec-

HI. 20. V. ¹ n. *Faşur*, syn *Immera*, dal Jer vysázeti věrojatně 40 ran podle zákona Dt 25, 3, za to, že rušil svou řeč ve chrámě veřejný klid a že lid „pobuřoval“. Tím se Fašur prohřešil proti zákonu Dt 18, 15 n. „kláda“ byl nástroj, k němuž bývaly přivazovány ruce a nohy odsouzcenci tak, že jimi nemohl pohybovati, a že byl nucen býti skrčen. Srv. Job 13, 27. Ta kláda byla v bráně nejspíše na postrach kolemdjoucích.

V. ³. Nové jméno Fašurovo jest náznačné; předpovídá, co Fašura stihne, bez ohledu na to, co jeho dosavadní jméno (Fašur) znamená. Tentokráté *nebál se* Boha, dav Jeremiáše nevinného do klády; přijde však doba, kdy bude *strachem sevřen se všech stran*.

ky skvosty, i všechny poklady kráľů judských dám v ruce nepřátel jejich; a oni je rozchvátí, a poberou, a dovezou do Babylona. ⁶ Ty pak, Fašure, i všichni obyvatelé domu tvého, půjďte do zajetí: do Babylona přijdeš, tam umřeš, a tam pochován budeš, ty i všichni přátelé tvoji, kterým jsi prorokoval lež!

Trpký, ale přece do vůle Boží oddaný stesk Jeremiášův (20, 7.– 18.).

⁷ Svedl jsi mne, Hospodine, a dal jsem se (ti) svěsti; silnější byl jsi než já, i zmocnil ses mne! Jsem na posměch den celý, všichni mně se posmívají. ⁸ Neboť dávno již, když mluvím, dlužno mi křičet, násilí a zpustošení ohlašovat; i stala se mi řeč Hospodinova poháněním, ku posměchu celý den. ⁹ I řekl jsem (si): Nebudu naň vzpomínati, a nebudu již mluvit jeho jménem; ale bylo v nitru mém jak oheň, hořící a zavřený v mých kostech; i zemdlél jsem, nemoha toho snéstí. ¹⁰ Ano, slyšel jsem hanění mnohých: „Hrůza se všech stran! Stíhejte ho! Budeme ho stíhat!“ I ode všech mužů, kteří byli přátelé moji, kteří po boku mi na stráž byli (bylo slyšet): „Snad se dá podvésti, i zmocníme se ho, a pomstíme se na něm!“

¹¹ Ale Hospodin jest se mnou jako bojovník silný; protož, kteří mne stíhají, padnou a nesvedou nic. Zahanbeni budou náramně, neboť nepoštěstí se jim; bude to hanba věčná, jež nikdy nebude shlazena. ¹² A ty, Hospodine zástupů, který zkoušíš spravedlivce, který vidíš ledví i srdce, prosím, ať uzřím pomstu tvou nad nimi, neboť tobě svěřil jsem při svou. ¹³ Zpívejte Hospodinu, chvalte Hospodina, že vysvobodil život chudého z ruky zlých!

¹⁴ Zlořečený den, kdy jsem se zrodil! Den, kdy porodila mne má matka, ať není pozeňnaný! ¹⁵ Zlořečený muž, který, zvěstovav otcí mému: „Narodilo se ti dítě, chlapeček“, radostí jej obveselil! ¹⁶ Buď člověku tomu jest městům, která Hospodin podvrátil bez milosrdenství; ať slyší z jitra křik a lomoz válečný o polednách, ¹⁷ že mne nezabil (hned) v mateřském lůně, aby mně byla matka má hrobem, a její život v útězku věčně. ¹⁸ Proč jsem vyšel z mateřského lůna, abych viděl (jen) námahu a bolest, abych ztrávil v hanbě dny své?

Jerusalem jistojistě padne (hl. 21.). Hrozby proti judským kráľům (22, 1.– 23, 8.).

HLAVA 21. – ¹ Řeč, kterou promluvil Hospodin k Jeremiášovi, když byl poslal k němu král Sedekiáš Fašura, syna Melchiášova, a Sofoniáše, syna Maasiášova, kněze, aby mu

V. ⁷ „Svedl jsi mne“ = přiměl jsi mě, bych přijal úřad prorocký, ačkoli jsem se zdráhal (1, 6.). Svedl, překonal ho sliby, že mu bude pomáhati, zatím však – trží posměch.

V. ⁹ Toto místo jest jedno z nejdůležitějších netoliko knihy Jer, nýbrž všeho písemnictví prorockého. Je tu na živém příkladě zřejmá pravda slov sv. Petra: „Nikoli z vůle lidské stalo se kdy prorocktví, nýbrž Duchem svatým nadchnuti mluvili svatí lidé Boží“ (2 Petr 1, 21.). Jeremiáš, jak vidno, měl plně sebevědomí a velmi živý sebecit o vnějším, o nadpřirozeném božském původu své inspirace, svých zjevení, a když mluvil jménem Hospodinovým, nebylo to z jeho vlastního popudu.

V. ¹⁰. Obsah všech kázání prorokových jest „Hrůza se všech stran!“ Ti, kteří se dělali, že jsou přáteli jeho, činili tak proto, aby ho mohli špehovati.

V. ¹¹. Prorok přemáhá kolísavost důvěrou v pomoc Boží.

V. ¹⁴ n. srv. s Job 3, 1.– 6. Jer mluví básnicky, v nadsázkách, vyslovuje svou palčivou bolest, která ho tu a tam přemohla, ale nerouhá se Bohu! Podobně bylo také Eliáš, že si přál smrt (3 Král 19, 4.).

Hl. 21. V. ¹⁰. vypravuje o poselství krále Sedekiáše k Jer za doby, kdy byl Jerusalem sevřen, že bylo lze toliko zázrakem Božím očekávati osvobození; níže, 37, 3.– 10., vypravováno o jiném poselství téhož krále k Jer za doby pozdější, kdy Babyloňané na čas upustili od obléhání Jerusalema, ježto táhli proti egyptskému vojsku, které chvátalo Jerusalemu na pomoc.

V. ¹. Co Bůh výše, 15, 11, 19, prorokovi slíbil, již se plní. – Fašur tento jest jiný než jmenovaný výše 20, 1. Srv. níže 38, 1. – O Sofoniášovi níže 29, 25; 37, 3.; 52, 24.

řekli: ² „Otaž se za nás Hospodina, neboť Nabuchodonosor, král babylonský, obléhá nás, naloží-li Hospodin s námi podle všech zázraků svých, a odtáhne-li od nás.“ Jeremiáš jim odpověděl: „Toto povíte Sedekíášovi: ⁴ Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Aj, já obrátím zbraně, které máte v rukou, a jimiž vy bojujete za hradbami proti králi babylonskému a proti Chaldejským, kteří vás oblehli, shromáždím je uprostřed tohoto města, ⁵ a bojovati budu já proti vám rukou vztaženou a ramenem silným, rozhořčeně, roztrpčeně, ve hněvu velikém. ⁶ A udeřím na obyvatelstvo tohoto města, ze lidé i dobytek morem velikým pomrou. ⁷ A potom, dí Hospodin, dám Sedekíáše, krále judského, a činovníky jeho i lid jeho zbylý ve městě po moru, po meči a po hladu do rukou Nabuchodonosora, krále babylonského, do rukou nepřátel jejich, do rukou těch, kteří jim o život ukládají, i budou pobiti mečem bez lítosti, bez ohledu, bez milosrdenství. ⁸ A tomuto lidu řekneš: Toto praví Hospodin: Aj, já dávám vám na vybranou cestu k životu a cestu k smrti. ⁹ Kdo zůstane v tomto městě umře mečem, nebo hladem, nebo morem; ale kdo vyjde a uteče k Chaldejským kteří vás obléhají bude živ; život bude mu takorča kořistí. ¹⁰ Neboť obrátil jsem tvář svou proti tomuto městu ke zlému a ne k dobrému, dí Hospodin: do rukou krále babylonského bude vydáno, i vypálí je ohněm.

¹¹ A domu krále judského (rci): Slyšte slovo Hospodinovo, ¹² (členové) domu Davidova! Toto praví Hospodin: Konejte každé jitro spravedlivý soud, a vychvacujte znásilněného z rukou násilníkůvých, aby snad nevyšlehl jako oheň hněv můj, a nerozpálil by se, že by nemohl uhašeni býti, pro zlobu vašich tužeb.

¹³ Aj, já na tebe (přijdu), obyvatelko údolí, skálo roviny, praví Hospodin, (na vás), kteří říkáte: „Kdo udeří na nás? aneb kdo vejde do příbytků našich?“ ¹⁴ A navštívím vás, dí Hospodin, podle ovoce tužeb vašich; a zapálím oheň v lese jeho, (který) pohltí všecko vůkol něho.“

HLAVA 22. – ¹ Toto praví Hospodin: „Sejdi do domu krále judského a rci tam toto slovo: ² Slyš slovo Hospodinovo, králi judský, který sedíš na trůně Davidově, ty i činovníci tvoji, i lid tvůj kteří vcházíte těmito branami. ³ Toto praví Hospodin: Čiňte právo a spravedlnost, vysvobozujte znásilněného z rukou násilníkůvých, cizince sirotka a vdovy nezarmucujte, neutiskujte jich, a krve nevinné nevylévejte na tomto místě. ⁴ Neboť budete-li opravdu činiti podle tohoto slova, vcházeti budou branami domu tohoto králové z rodu Davidova, sedící na trůně jeho a jezdicí na vozech i na koních oni, činovníci i lid jejich Neuposlechnete-li však slov těchto, přísahám skrze sebe samého, dí Hospodin, že v ssutinu bude obrácen dům tento. ⁶ Neboť toto praví Hospodin o domu krále judského: Galaadem jsi ty mně, temenem Libanu; přísahám, že z tebe učiním poušť, město nebydlitelné! ⁷ Chystám si na tebe zhoubce přiměřeně ozbrojené, i zpodtínají výborné tvé cedry, a uvrhnou je do ohně.

V. ². „Otaž se“ a přimlív se. – „zázraků“, jako se stalo zejména za dob Ezechiášových, kdy podobně byl Jerusalem sevřen od Senacheriba.

V. ¹¹–¹⁴. Úryvek 21, 11.–23, 8. pochází z dob *Joakimových*, je tedy starší nežli úryvek 21, 1.–10., který pochází z doby *Sedekíášovy*.

V. ¹³. Jerusalem sluje „obyvatelkou údolí“, ježto jest obklopen vyššími horami. Sluje „skalou roviny“, ježto se všech stran jest obklíčen údolními více méně hlubokými a širokými.

Hl. 22. V. ¹. Tohoto rozkazu dostalo se prorokovi pravděpodobně *ve chrámě* jež byl výše nežli palác královský. „*králem judským*“ byl tehdy *Joakim* (608–598).

V. ⁶. Palác královský byl *ozdobou* blízkého chrámu, stal se okrasou sídla Hospodinova („*mně*“). Ta nádhara vyslovena jest „*Galaadem*“, pohořím pověstným vzácnými lesy, a „*Libanem*“ proslulým *cedry*, jejich dříví bylo hojnou měrou použito při stavbě královského domu, 3 Král 7, 2.–5.

⁸ A půjdou mnozí národové kolem tohoto města a říkati bude druh druhu: „Proč tak učinil Hospodin tomuto veleměstu?“⁹ I bude jim dána odpověď: „Protože opustili smlouvu Hospodina, Boha svého, protože se klaněli cizím bohům a sloužili jim.“¹⁰ Neopлакávejte mrtvého, nekvilte nad ním; plačte nad tím, který odchází, neb již se nenavráti, aniž uzří rodnou svou zemi!

¹¹ Neboť toto praví Hospodin o Sellumovi, synu Josiášovu, králi judském, který nastoupil na trůn královský po Josiášovi, otci svém, a který odešel s tohoto místa: Již se sem nenavráti,¹² ale v místě, do kterého jsem jej převedl, tam umře, a této země již neuvidí!

¹³ Běda tomu, kdo staví dům svůj s nespravedlností a své pokoje s bezprávím; kdo žádá práci od bližního bezplatně, mzdy příslušné mu nedávaje!¹⁴ Kdo říká: Vystavím sobě dům široký, a pokoje prostranné; dělá si veliká okna, cedrové stropy, a maluje červcovou barvou.¹⁵ Zdali proto kralovati budeš, že se přirovnáváš k cedru? Otec tvůj jedl a pil (ovšem také), ale činil podle práva a spravedlnosti: tehdy dobře bylo jemu.¹⁶ Zastával se práva chudého a nuzného, i bylo mu dobře. Zdali ne proto, že znal mne? dí Hospodin.¹⁷ Ale tvé oči a tvé srdce hledí toliko na zisk, na prolévání nevinné krve, na útisk a jak bžet za zlým činem.

¹⁸ Protož toto praví Hospodin o Joakimovi, synu Josiášovu, králi judském: Nebudou ho oplakávat: „Běda, bratře!“ „Běda, sestro!“ Nebudou ho oplakávat: „Běda, pane!“ „Běda, Veličenstvo!“¹⁹ Pohřbem osličím pohřben bude, odvečen a povržen bude daleko za branami jerusalemskými.

²⁰ Vystup na Liban a křič, na Basansku vydávej hlas svůj, křič s hor Abarimských, neboť veta jest po všech tvých milovnících!²¹ Mluvil jsem k tobě, když mělaš všeho hojnost, ale řeklas: „Nebudu poslouchati!“ Takový jest mrav tvůj od tvého mládí: neposlouchalas hlasu mého!²² Všecky tvé pastýře spase vichor, a milovníci tvoji půjdou do zajetí; tehdy hanbit a stydět se budeš za všecku svou zlobu.²³ Ty, jenž sídlíš na Libanu, a na cedrech hnědíš, jak budeš úpěti, když na tě přijdou bolesti jako bolesti ženy před porodem!

²⁴ Jakože živ jsem, dí Hospodin, Jechoniáše, syna Joakimova, krále judského, byť i byl prstenem na mé pravici, i odtud jej strhnu!²⁵ A vydám tě do rukou těch, kteří o život ti ukládají, do rukou těch, jichž ty se děšíš, do rukou Nabuchodonosora, krále babylonského, do rukou Chaldejských.²⁶ A zahodím tebe i matku tvou, která tě porodila, do země cizí, v níž jste se nezrodili, tam pak zemřete!²⁷ Do země však, k níž oni zdvívají svou duši, aby se navrátili tam, nenavráti se!²⁸ Zda jest nádoba hliněná, rozbitá, tento člověk, Je-

V. ¹⁰–¹². má na zřeteli *Joachaza, syna Josiášova*, „mrtvého“ krále Josiáše, jenž padl v bitvě u Megidda r. 608. Ať zapomenou již na smrt Josiášovu, a lkají nad neštěstím novým, větším, nad jeho synem! Marná jest naděje, že se vrátí z Egypta, kam jej byl Nechao odvedl do zajetí!

V. ¹². Joachaz (Sellum) zemřel v zajetí v Egyptě, jak vypravuje 4 Král 23, 30.–34.

V. ¹⁵–¹⁹. mluví proti *Joakimovi*, nástupci Joachazově (4 Král 23, 34.). Joakim stavěl si „pokoje“ v domě na poschodí, nádherně si vše zřizoval, ale zadržoval dělníkům spravedlivou mzdu!

V. ¹⁸. Joakimovi nedostane se obvyklých pohřebních žalozpěvů.

V. ¹⁹. „osličí pohřeb“. Východan nechá chcipajícího osla na místě, kde padl, pojití a tam ležeti, až ho dravci rozsápou. Týž osud Jer předpovídá Joakimovi také níže 36, 30. Kdy a za jakých okolností tato předpověď se splnila, Písmo nevypravuje. Byl buď úkladně zabit, nebo padl v bojích proti četám Chaldů.

V. ²⁰. Prorok oslovuje „dceru“ lidu svého (zosobněnou). Vystoupiti má na vysoká pohoří, aby ji bylo daleko široko slyšeti. „milovníci“ jsou národové, se kterými Judovci kdysi vcházeli ve smlouvy na odboj, zejména *Egyptané*. Také ti budou od Chaldů porobeni!

V. ²³. K Libanu přirovnán Sion. „hnězí na cedrech“, ježto v Jerusalemě jest mnoho domů, k „jejichž stavbě bylo použito značně dřeva cedrového.

V. ²⁶. „matku tvou“ Nohestu (4 Král 24, 8.). Srv. 13, 18.

V. ²⁸. Nádoba taková bývá zahozena a zůstává povržena – tak i Jechoniáš.

choniáš? Zda jest nádoba, která se nikomu nelíbí? Proč jsou zavrženi, on i rod jeho a uvrženi do země, které neznali? ²⁹ Země, země, země, slyš řeč Hospodinovu! ³⁰ Toto praví Hospodin: Napiš o tomto muži: „Muž bez dětí, jemuž za dnů jeho dobře se nevedlo.“ Neboť nebude z potomstva jeho nikdo, kdo by seděl na trůně Davidově, a panoval ještě nad Judou.

HLAVA 23. – ¹ Běda pastýřům, kteří rozsápávají a rozptylují stádo mé pastvy, dí Hospodin. ² Protož toto praví Hospodin, Bůh Israelův, o pastýřích, kteří pasou lid můj: Vy jste rozptýlili mé stádo a rozehnali jste je; nestarali jste se o ně; aj, já se postarám o vás, o zlobu vašich nápadů, dí Hospodin. ³ Aj, já shromáždím zbytky stáda svého ze všech zemí, kamž vyvrhnu je; přivedu je nazpět na jejich luhy, a budou růsti a rozmnoží se. ⁴ A vzbudím nad nimi pastýře, kteří je budou pásti, nebudou se již báti ani strachovati, a nic nebude se nedostávatí do počtu, praví Hospodin.

⁵ Aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy vzbudím Davidovi potomka spravedlivého, krále, jenž panovati bude moudře, a konati bude právo a spravedlnost na zemi. ⁶ Za dnů těch dojde spásy Juda, a Israel bydliti bude bezpečně; a toto jest jméno, kterým ho nazývati budou: „Hospodin naše spravedlnost.“ ⁷ Protož, aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy nebudou již říkati: „Jakože živ jest Hospodin, který vyvedl syny Israelovy ze země Egyptské,“ ⁸ ale „Jakože živ jest Hospodin, který vyvedl a přivedl plémě domu Israelova ze země severní,“ a ze všech zemí, kam je byl vyvrhl, aby (zase) bydlili v zemi své.

Proti lži prorokům (23, 9.–40.).

⁹ O prorocích: Zdrčeno jest srdce mé ve mně, třesou se všechny mé kosti, jsem jak opilý člověk, jako ten, koho víno zmohlo, pro Hospodina a pro svatá slova jeho. ¹⁰ Jeť cizoložníky naplněna země . . . Ano, pro kletbu země kvílí, vyschly lučiny pastvisk . . . (Všecko) úsilí jejich jest zloba, a síla jejich jest nepravost. ¹¹ Vždyť proroci i kněží jsou poskrvnění, i v domě svém našel jsem zlobu jejich, dí Hospodin!

¹² Protož cesta jejich bude jako kluzká stezka ve tmě, budou je strkati, i budou padat na ní! (Ano), přivedu na ně pohromu (toho) roku, kdy je navštívím, dí Hospodin. ¹³ V prorocích samařských viděl jsem bláznovství: prorokovali jménem Baalovým, oklamávali lid můj israelský; ¹⁴ v prorocích však jerusalemských viděl jsem úžasné věci: cizoloží a chodí cestou lži. Podporují ruce zločinných lidí, aby se neobrátíl nikdo od své zloby. V očích mých jsou všickni jako Sodomané, a obyvatelé města jako Gomořané. ¹⁵ Protož toto praví Hospodin zástupů o prorocích: Aj, já nakrmím je pelyňkem, a napojím je žlučí; neboť od proroků jerusalemských vychází poskrvna na všecku zemi.

¹⁶ Toto praví Hospodin zástupů: Neposlouchejte slov proroků, kteří vám prorokují! Klamají vás, výtvary svého srdce za vidy vydávají, nemluví z úst Hospodinových! ¹⁷ Říkají těm, kteří mnou pohrdají: Mluvil Hospodin: „Pokoj bude vám!“ A každému, kdo chodí

V. ²⁹. Trojím opakováním „země“ naznačena závažnost toho, co má slyšeti.

Hl. 23. V. ³. Dosud Jer ustavičně *hrozil*. Ty hrozby nyní mírní poukazem na to, že národ nevyhyne, ale že zůstane zbytek, který bude míti skvělou budoucnost.

V. ⁴. „*pastýře*“ Zorobabela a další správce židovské obce po zajetí, *zejména* však *Mesiáše*.

V. ⁹. Jer jest *poděšen* viděním, ve kterém spatřil rozněvaného Hospodina a slyšel děsná jeho slova, jež má nyní tlumočiti.

V. ¹¹. svaluje vinu všeho zla na lži proroky a kněze.

V. ¹³. *Lži proroci jerusalemsští* jsou horší nežli věštki *samařští*. Samařští prorokují jménem *Baala*, který není Bůh, proto je to „*bláznovství*“. Jerusalemsští vydávají se za proroky *Hospodinovy*, odporují pravým jeho prorokům, podkopávají činnost jejich.

podle zvrhlého srdce svého, říkají: „Nepřijde na vás nic zlého!“¹⁸ Ano, kdo byl v radě Hospodinově, a viděl a slyšel jeho hlas? Kdo znamenal a postřehl jeho slovo?

¹⁹ Aj; vichor hněvu Hospodinova vybuchne, bouře vyrazí, na hlavu bezbožných se spustí.²⁰ Neobrátí se hněv Hospodinův, dokud nevykoná, dokud nesplní záměrů srdce svého. Za posledních dnů porozumíte úradku jeho.²¹ Neposílal jsem proroků, a oni běhali; nemluvil jsem k nim, a oni prorokovali.²² Kdyby byli stáli v mé radě, a hlásali slova má lidu mému, bylť bych je odvrátil od cesty jejich zlé, od zločinných myšlení jejich.

²³ Zda jsem já Bůh (jen) zblízka, dí Hospodin, a ne Bůh i zdaleka?²⁴ Zda může člověk skrýti se v skrýších, a já ho neuvidím? dí Hospodin. Zдали nebe i země já nenaplňuji? dí Hospodin.

²⁵ Slyším, co mluví proroci, prorokující ve jménu mém lež, říkajíce: „Měl jsem sen! Měl jsem sen!“²⁶ Dlouho-li (ještě) bude to v srdcích proroků, předpovídajících lež a prorokujících klamy svých srdcí,²⁷ (dlouho-li) budou se snažiti, by zapomněl lid můj jména mého pro jejich sny, které si vespolek vypravují, jako se zapomněli otcové jejich na jméno mé pro Baala?²⁸ Prorok, který měl sen, ať vypravuje sen! A kdo má slova má, ať mluví slova má věrně. Nač mísiti plevy s pšeničným zrnem? dí Hospodin.²⁹ Zдали nejsou má slova jak oheň, praví Hospodin, a jako kladivo rozrážející skálu?

³⁰ Protože aj, já (přijdu) na proroky, dí Hospodin, kteří druhým kradou slova má.³¹ Aj, já (přijdu) na proniky, dí Hospodin, kteří pořád melou jazyky svými a říkají: „Praví Hospodin.“³² Aj, já (přijdu) na proroky, kteří mají lživé sny, dí Hospodin, kteří je vypravují a svádějí lid můj lži svou a zvláštnostmi svými, kterých jsem já (přece) neposlal, aniž jim příkaz dal, kteří nic neprospívají tomuto lidu, dí Hospodin.

³³ Proto, bude-li se tázati tebe tento lid, nebo prorok, nebo kněz, řka: „Jaké jest zatížení Hospodinovo?“ řekneš jim: „Vy jste to zatížení, a já vás jistě zahodím,“ dí Hospodin.

³⁴ Proroka pak, kněze i (člověka) z lidu, který říká: „Zatížení Hospodinovo,“ navštívím jej i dům jeho.³⁵ Takto mluvte druh ke druhu a vespolek: „Co odpověděl Hospodin? A co mluvil Hospodin?“³⁶ Ale „Zatížení Hospodinovo“ nebudíž již připomínáno, sice zatížením bude každému řeč jeho, ježto překrucujete slova Boha živého, Hospodina zástupů, Boha našeho.³⁷ Takto se taž proroka: „Co odpověděl tobě Hospodin? Aneb co mluvil Hospodin?“³⁸ Budete-li však mluvíti o „Zatížení Hospodinovo“, také toto praví Hospodin: Protože opakujete to slovo „Zatížení Hospodinovo“, ačkoli jsem vám vzkázal: Neříkejte: „Zatížení Hospodinovo“,³⁹ proto hle, já vezmu vás, zdvihnu a odhodím vás i město, které jsem dal vám a otcům vašim, od sebe.⁴⁰ A způsobím, že budete na věčnou potupu, a že na věky budete mít hanbu, která nikdy nepřijde v zapomenutí.

V. ¹⁸. chce snad říci: „Nikdo z těch, kteří tak mluví (v. 17.) nebyl v radě Hospodinově, neviděl . . . neslyšel . . . neznamenal . . . nepostřehl . . .“

V. ²³ n. Ježto jest Bůh *všudy přítomen*, daleko (v nebi) i blízko (na zemi), ví o všem a „*slyší, co mluví proroci*“.

V. ²⁹. Aby ukázal sílu a vznešenost slova Božího, užívá *tří* přirovnání: *pšenice*, která jest pravým pokrmem člověkovým, *ohně*, který vše stravuje, a *železa*, které vše překonává (Efrem).

V. ³³. Ježto Jer velmi často tresty předpovídal, lžíproroci a jejich posluchači slova jeho nazývali potupně „*zatížení*“, „*břímě*“. Posmívali se prorokovi, tázajice se ho, jaké zase nové „*zatížení*“ má. Hospodin poučuje proroka, kterak má odpověděti na podobné úsměšky, jakou odpověď má na ně *navázati*.

O dvou koších fíků (hl. 24).

HLAVA 24. – ¹ Když byl Nabuchodonosor, král babylonský, odvedl z Jerusalema do zajetí Jechoniáše, syna Joakimova, krále judského, a činovníky jeho i kováře a zámečníky a přivedl je do Babylona – ukázal mi Hospodin: – aj – dva koše plné fíků, položené před chrámem Hospodinovým. ² V jednom koši byly fíky velmi dobré jako bývají fíky rané; ve druhém však koši byly fíky velmi špatné ani nebylo možno jísti jich, jak byly špatné.

³ I řekl mi Hospodin: „Co vidíš, Jeremiáši?“ Řekl jsem: „Fíky, fíky dobré, velmi dobré i špatné, velmi špatné, kterých nelze jísti, jak jsou špatné.“ ⁴ Tu mne Hospodin oslovil a řekl: ⁵ Toto praví Hospodin, Bůh Izraelův: Jako (se zálibou patříš) na tyto dobré fíky, tak pohlédnou se zálibou na judské zajatce, které jsem poslal z tohoto místa do země Chaldejské. ⁶ Obrátím milostivě oči své na ně a přivedu je zase do země této, a vystavím je, a nepoborím, zasadím je a nevytrhnu. ⁷ A dám jim srdce, aby mne poznali, že já jsem Hospodin; i budou mým lidem a já budu Bohem jejich, až se navrátí ke mně celým svým srdcem. ⁸ A jako s fíky špatnými, jichž nelze jísti, jak špatné jsou – praví to Hospodin – tak naložím se Sedekiášem, králem judským, s činovníky jeho i s ostatním obyvatelstvem Jerusalema, kteří zůstali v tom městě i s těmi, kteří bydlí v zemi Egypťské. ⁹ A učiním, že budou sužováni a týráni ode všech království země, že budou na potupu, na posměch, na přísloví a na kletbu na všech místech, do kterých je rozeženu. ¹⁰ A pošlu na ně meč a hlad i mor, dokud nezmizí ze země, kterou byl jsem dal jim i otcům jejich.

Chaldové vykonají soud Boží na Judsku i na jiných národech (hl. 25).

HLAVA 25. – ¹ Řeč, kterou měl (Hospodin) k Jeremiášovi o všem lidu judském, léta čtvrtého Joakima, syna Josiášova, krále judského, první rok Nabuchodonosora, krále babylonského, ² kterou promluvil Jeremiáš prorok ke všemu lidu judskému a ke všemu obyvatelstvu jerusalemskému. Řekl:

³ Od třináctého léta Josiáše, syna Ammonova, krále judského, až do dneška, tedy dvacet tři roky, mluví ke mně Hospodin a já mluvím k vám ustavičně a usilovně, ale neposlouchali jste. ⁴ Hospodin posílal ustavičně a usilovně k vám všechny své služebníky, proroky, ale neposlouchali jste, aniž jste nachýlili svých uší, abyste slyšeli, ⁵ když řekl: Vratte se každý od své cesty zlé, a od prašpatných myšlení svých, i budete bydleti v zemi, kterou dal Hospodin vám i otcům vašim, od věků až na věky. ⁶ Nechodte za bohy cizími, abyste sloužili jim a klaněli se jim; a mne ke hněvu nepopouzejte díly svých rukou, i neučiním vám nic zlého. ⁷ Ale neuposlechli jste mne, praví Hospodin, abyste ke hněvu mne popouzevali díly svých rukou na své neštěstí. ⁸ Protož toto praví Hospodin zástupů: Protože jste

Hl. 24. V. ¹. Nabuchodonosor odvedl jmenované řemeslníky, by měl doma více dělníků na výrobu zbraní a aby Judovci – nemajíce zbraní – nemohli pomýšlet i na nový odboj. „ukázal“ ve vidu prorockém, patrně ve chrámě při modlitbě.

V. ². *O raných fících*, srv. Is 38, 4.; Os 9, 10.; Mich 7, 1.

V. ⁶. mluví o znovuzřízení obce judské po návratu ze zajetí, obce, která bude počátkem, předzvěstí a předobrazem příští slavné obce mesiášské.

V. ⁷. Zajetí babylonské přispěje k tomu, že Judovci vrátí se k Hospodinu celým srdcem, a to bude počátek nového jejich štěstí.

V. ⁸. V *Egyptě* bydlili Judovci, kteří se utekli tam za dob hladu, války, kteří tam hledali výživu, kteří tam snad byli odvlčeni s Joachazem (4 Král 23, 34.). Netřeba tu mysliti na Judovce, kteří se uchýlili do Egypta teprve po r. 587, jak vypravuje níže 43, 5.–7.

Hl. 25. V. ¹. *Čtvrtý rok Joakimův* byl rok 606– 605 před Kristem. Téhož roku 606– 605 *bylo Jeremiášovi uloženo, by sepsal své řeči* (níže 36, 1 n), Nesnadno říci, byla-li hl. 25 napsána před *touto* knihou proroctví Jeremiášových, nebo teprve po ní.

V. ³. *Třináctý rok Josiášův* byl r. 627 – 626.

neuposlechli slov mých, ⁹ aj, já vezmu, pošlu všechny severní národy, dí Hospodin, a Nabuchodonosora, krále babylonského, služebníka svého, a přivedu je na tuto zemi, na její obyvatele a na všechny národy, kteří vůkol ní jsou; i zbiji je a učiním, že budou na úžas a na posměch věčnou pouští. ¹⁰ A zahladím mezi nimi hlas radosti, hlas veselí, hlas ženicha, hlas nevěsty, hřmot žernova i světlo lamp. ¹¹ Všecka tato země bude pouští, bude na úžas, a služíti budou všichni národové tito králi babylonskému sedmdesát let.

¹² Když pak se naplní sedmdesáté let, navštívím na králi babylonském a na tom národu, dí Hospodin, nepravost jejich, to jest na zemi Chaldejské, a učiním z ní věčnou poušť. ¹³ A splním na té zemi všechna svá slova, kterými jsem jí hrozil, všechno, co psáno jest v této knize, co prorokoval Jeremiáš proti všem národům; ¹⁴ neboť sloužití budou národům početným a velikým králům; odplatím jim podle skutků jejich, podle činů rukou jejich.

¹⁵ Neboť takto dí Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Vezmi tento kalich vína hněvu z ruky mé a dej píti z něho všem národům, k nimž já tebe pošlu. ¹⁶ Ať pijí, potácejí se a blázní před mečem, který já pošlu mezi ně. ¹⁷ Vzal jsem tedy kalich z ruky Hospodinovy, a dal jsem píti všem národům, k nimž mne Hospodin poslal: ¹⁸ Jerusalemu, judským městům, králům a činovníkům jejich, abych učinil z nich poušť na úžas, na posměch a na kletbu – jak tomu dnes jest – ¹⁹ faraonovi, králi egyptskému, dvořenínům a činovníkům, i všemu lidu jeho, ²⁰ jakož i veškeré směsici národů; všem králům země Ausitis, všem králům země Filištinské, také Askalonu, Gazy, Akkaronu, jakož i zbytku Azofanů, ²¹ též Edomcům, Moabanům a synům Ammonovým; ²² dále všem králům Tyrským, všem králům Sidonským a králům země přímořské, která jest za mořem; ²³ dále Dedanovi, Temovi, Buzovi, všem, kteří mají oholené spánky; ²⁴ všem králům arabským, [všem králům na západ slunce,] kteří bydlí na poušti, ²⁵ všem králům Zambri, všem králům elamským, všem králům medským, ²⁶ všem králům severním, ať jsou blízko sebe nebo daleko, vůbec všem královstvím země, která jsou na jejím povrchu; král pak Sesach píti bude po nich.

²⁷ A řekneš jim: Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Pijte, opijte se, zvracejte, padajte a nevstávejte pro meč, který já pošlu mezi vás! ²⁸ A kdyby nechtěli přijmouti kalichu z tvé ruky, aby pili, řekneš jim: Toto praví Hospodin zástupů: Musíte píti! ²⁹ Neboť hle, ve městě, které má jméno mé, počne mé trápení, a vy byste měli zůstatí bez úhony a bez pomsty? Nebudete bez pomsty! Neboť meč já zavolám na všechny obyvatele země, praví Hospodin zástupů.

V. ⁹. O „severních“ národech srv. výše 1, 14.; 6, 22.; 8, 16. Nabuchodonosor sluje „služebník“ Boží, ježto bude vynikajícím nástrojem Prozetelnosti. Srv. Is 13, 3.

V. ¹¹. „*Sedmdesát*“ roků zajetí babylonského, skončeného r. 538 jest počítáno od roku 605 od bitvy u Karkemiše, která měla pro dějiny přední Asie i Palestiny veliký význam. Počítáme-li „70“ roků od této události (r. 605), shledáme, že zajetí trvalo toliko 67 nebo 68 roků, a že tedy 70 je tu číslice okrouhlá.

V. ¹⁴. „velicí králové“ byli popředně Achéménovci.

V. ¹⁵ n. „*kalich vína*“ znamená tu pohromu; potáčení až do šilenství její neobyčejnou velikost. Srv. 13, 13.; Is 19, 14.; 29, 10. – „*meč*“ (= hrůzy válečné), vyslovuje, v čem ta pohroma bude tkvíti.

V. ²². „*přímorí za mořem*“ Středozezemním jsou krajiny, jež toto moře omývá na západě (ostrovy i poloostrovy), zvláště ty, na kterých měli Feničané své osady.

V. ²⁴. Co jest ve hranaté závorce, není v LXX, i zdá se býti glosou.

V. ²⁵. „*Zambri*“ není v LXX a jest jméno dokonce neznámé.

V. ²⁶. „*král pak Sesach píti bude po nich*“ není v LXX. – Jisto jest, že „*Šé-šach*“ zde a níže 51, 1. 41. znamená *Bábel*, podle kabbalistické tajné abecedy. Ježto však za dob Jer toto šifrové písmo nebylo známo, a ježto řečený úryvek není v LXX., dlužno pokládati tuto větu za pozdější dodatek.

V. ²⁷. Zahynou nepřítelé Boží, t. j. buď přestanou býti nepřáteli Božími, a přistoupí k říši Boží, nebo po nezdaru svých snah skutečně vezmou za své.

³⁰ Ty pak prorokuj jim všechny tyto věci; rci jim: Hospodin s výsosti řve, ze svého svatého přibytku vydává hlas; ryčně řve nad svou pastvinou; píseň radosti, jako když bývá šlapáno víno, zníti bude proti všem obyvatelům země. ³¹ Až ke krajům země dochází hluk; neboť Hospodin soud má s národy, soudí se s každým, kdo tělo má; bezbožné vydám pod meč, dí Hospodin.

³² Toto praví Hospodin zástupů: Aj, trápení vychází z národa na národ, a vichřice velická se zdvíhá od končin země. ³³ Budou pak zbiti od Hospodina ten den ležeti od konce do konce země, nebudou oplakáváni, nebudou sbíráni ani pochováváni; jako hnůj na povrchu země ležeti budou. ³⁴ Kvilte, pastýři, a křičte, posypte se popelem, vůdcové stáda! Neboť vypršely dny vaše, abyste zbiti, a rozptýleni byli, abyste padali jako jemné nádoby.

³⁵ Není možný útek pastýřům, není vysvobození vůdcům stáda.

³⁶ Slyšte! Křičí pastýřové, kvílí vůdcové stáda! Neboť hubí Hospodin pastvy jejich, ³⁷ a veta jest po klidných lukách pro roztrpčený hněv Hospodinův. ³⁸ Opustil jako lev svůj přibytok : ano, v poušť jest obrácena země jejich pro meč hubitele, pro roztrpčený hněv Hospodinův.

Jeremiáš před soudem (hl. 26).

HLAVA 26. – ¹ Na počátku kralování Joakima, syna Josiášova, krále judského, oslovil mne Hospodin takto: Řekl: ² „Toto praví Hospodin: Stůj v nádvoří domu Hospodinova, a mluv ke všem městům judským, ze kterých přicházejí (lidé), aby se klaněli v domě Hospodinově, všechny řeči, kteréž já přikázal jsem tobě, abys mluvil k nim; neujímej (ani) slova; ³ snad poslechnou, a obrátí se každý od své cesty zlé, i upustím od zla, kterým hodlám je stihnouti pro zlobu snah jejich. ⁴ Rci jim: Toto praví Hospodin: Neuposlechnete-li mne, abyste chodili v zákoně mém, který jsem dal vám, ⁵ abyste poslouchali řeči služebníků mých proroků, které já k vám ustavičně usilovně posílám, kterých však neposloucháte: ⁶ naložím s tímto domem jako se Silem a toto město vydám na kletbu všem národům země.“

⁷ Kněží, proroci a všecek lid slyšeli Jeremiáše, an mluvil ta slova v domě Hospodinově.

⁸ Když pak Jeremiáš domluvil vše, co byl přikázal mu Hospodin, aby řekl všemu lidu, jali jej kněží, proroci a veškeren lid křičíce: „Ať umře, ať umře! ⁹ Proč prorokoval ve jménu Hospodinově řka: Jako Silo bude dům tento, a město zpustne, že nebude v něm obyvatele!“ A všecek lid shrnul se proti Jeremiášovi v domě Hospodinově.

¹⁰ Když to uslyšeli judští činovníci, odebrali se z domu královského do domu Hospodinova, a posadili se (k soudu) u dveří nové brány domu Hospodinova. ¹¹ I pravili kněží a proroci k činovníkům a ke všemu lidu: „Tento muž zasluhuje, aby odsouzen byl na smrt, neboť prorokoval proti tomuto městu, jak jste slyšeli na své uši.“ ¹² Jeremiáš řekl [všem] činovníkům a všemu lidu: „Hospodin poslal mne, abych prorokoval proti domu tomuto a proti městu tomuto všechna slova, která jste slyšeli. ¹³ Protož nyní napravte své mravy, své snahy, a poslouchajte hlasu Hospodina, Boha svého; i upustí Hospodin ode zla, kterým hrozil vám. ¹⁴ Já pak – aj, v rukou vašich jsem; naložte se mnou, jak za dobré a za správné uznáváte; ¹⁵ vězte však a poznejte, že zabijete-li mne, krví nevinnou zatížíte sami sebe,

HL. 26. V. ². „nádvoří“vnější, jako 19, 14. – „neujímej ani slova“snad ze strachu Srv. 1, 17.

V. ⁶. „na kletbu“. Až budou proklínati některé město, řeknou: Staň se tobě jako Jerusalemu . . .!“

V. ⁷. „proroci“lživí, jmenovaní také níže ve v. 8., 11., 16.

V. ¹⁰. „činovníci“= příslušní soudci, které byli povolali žalobci, t. j. kněží a lžiproroci, – O „nové bráně“ srv. níže 36, 10.; 4 Král 15, 35.

V. ¹¹. srv. s v. 9. – Srv. soud s Kristem Mk 14, 58.), se sv. Štěpánem Sk 6, 12.– 14.). jakož i se sv. Pavlem (Sk 21, 27.– 31.).

toto město i obyvatelstvo jeho, neboť v pravdě poslal mne Hospodin k vám, abych mluvil v uši vaše všechna tato slova." ¹⁶ I řekli činovníci a všecek lid kněžím a prorokům: „Tento muž nezasluhuje, aby byl odsouzen na smrt, poněvadž ve jménu Hospodina, Boha našeho, nám mluvil.“

¹⁷ Povstali také někteří starší země a řekli ke všemu shromáždění lidu: ¹⁸ Micheáš Morastan byl prorokem za dnů Ezechiáše, krále judského, a pravil všemu judskému lidu: Toto praví Hospodin zástupů: „Sion jako pole oran bude, z Jerusalema hromada kamení bude, a z hory domu Hospodinova lesnatá výšina!“

¹⁹ Zdali (proto) na smrt odsoudil ho Ezechiáš, král judský, a všecek Juda? Zdali nebáli se Hospodina a neprosili ho za milost, i upustil Hospodin od zlého, kterým byl jim hrozil? My pak chtěli bychom dopustiti se velikého zla na svou škodu?“

²⁰ Prorokoval také ve jménu Hospodinově Uriáš, syn Semejův z Kariatiarimu; prorokoval proti městu tomuto i proti zemi této totéž co Jeremiáš. ²¹ Když Joakim král a všichni důstojníci i činovníci jeho slova ta uslyšeli, král chtěl dáti jej usmrtiti. Uriáš, dovědév se o tom, bál se, i utekl a uchýlil se do Egypta. ²² Král Joakim poslal muže do Egypta; a Elnatana, syna Achoborova, s nimi. ²³ I vyvedli Uriáše z Egypta, a přivedli jej ke králi Joakimovi; (ten) dal ho popraviti mečem a mrtvolu jeho vhoditi do hrobu obecného lidu.

²⁴ Avšak Ahikam, syn Safanův, chránil Jeremiáše, aby nebyl vydán v ruce lidu, aby ho nezabili.

Jeremiáš a lžiproroci o tom, co stihne Judu (27, 1.– 29, 32.).

HLAVA 27. – ¹ Na počátku vlády Joakima, syna Josiášova, krále judského, Hospodin oslovil Jeremiáše takto: ² Toto praví Hospodin ke mně: Udělej si provázky a jha, polož si je na hrdlo, ³ a pošli je králi Edomskému, králi Moabskému, králi synů Ammonových, králi Tyrskému, a králi Sidonskému po poslech, kteří přišli do Jerusalema k Sedekiášovi, králi judskému. ⁴ Prikaž jim, aby řekli svým pánům: Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraelův: Toto povíte svým pánům: ⁵ Já jsem učinil zemi, lidi i zvířata, cokoliv jich na povrchu země jest, mocí svou velikou a ramenem svým vztaženým, a dal jsem ji komu bylo mi libo. ⁶ Nyní pak dal jsem já všechny země tyto do rukou Nabuchodonosora, krále babylonského, služebníka svého; nadto i polní zvěř dal jsem jemu, aby mu sloužila. [⁷ Všichni národové budou podrobeni jemu, synu i vnuku jeho, dokud nepřijde čas země jeho i jeho samého, kdy podrobí si ho mnozí národové a velicí králové]. ⁸ Národ pak a království, [které by nechtělo se poddati Nabuchodonosorovi, králi babylonskému,] a kdokoliv by nechtěl skloniti hrdla svého pod jho krále babylonského – mečem, hladem a morem navštívím ten národ, dí Hospodin, dokud ho neshladím jeho rukou. ⁹ Protož vy neposlouchejte: proroků

V. ¹⁷ n. „starší země“ šejkové, kteří se byli sešli do Jerusalema na svátky. Místo zde uvedené jest Mich 3, 12.

V. ²⁰ – ²³. O *Kariatiarimu* viz Jos. 9, 17 nn. O tomže Uriášovi nic bližšího není známo. Možno míti za to, že to byl prorok pravý. Útěk jeho do Egypta nebyl znamení bážlivosti, nýbrž *opatrnosti*. Srv. Mt 10, 23.

V. ²². Joakim mohl dostati od faraona „zločince“, ježto, byv sám od faraona ustanoven, žil s ním přátelsky. *Elnatan, syn Achoborův*, jmenován také níže 36, 12. 25.

V. ²⁴. Přes to, že Jer byl z obžaloby propuštěn, nepřátelé neustávali štváti proti němu lid. Proti úkladům chránil ho *Ahikam, syn Safanův*, otec *Godolíšův*. *Ahikam* tu jmenovaný jest týž, který byl poslán k prorokyni Holdě podle 4 Král 22, 12. 14.

Hl. 27. V. ¹. Místo „*Joakima*“ dlužno čísti se Syr a se zřetelem na v. 3., 12., 20.; 28, 1. „*Sedekiáše*“.

V. ³. Jmenovaní poslové přišli do Jerusalema nejspíše proto, by ujednali se Sedekiášem *spolek proti Babylonu*.

V. ⁷. bývá pokládán za glosu, ježto v LXX. není a ruší souvislost.

V. ⁸. Co jest; v závorce, není v LXX i bývá právem pokládáno za glosu. Národ, který se dobrovolně nepodrobí králi babylonskému, bude násilím přinucen tak učiniti: to násilí zbaví mnoho lidí života.

svých, hadačů, snářů, ptakopravců a kouzelníků, kteří praví vám: „Nebudete sloužiti králi babylonskému,"¹⁰ neboť lež vám prorokují, aby vás vyhnali z vaší země, aby vás vyvrhli, abyste zahynuli.¹¹ Národu však, který poddá šíji svou pod jho krále babylonského, a sloužiti bude jemu, toho nechám v zemi jeho, dí Hospodin, i bude ji vzdělávati a sidliti v ní.

¹² Také Sedekiášovi, králi judskému, mluvil jsem tak; řekl jsem: Poddejte šíje své pod jho krále babylonského a služte jemu i lidu jeho. a budete živi.¹³ Proč měli byste zemřít, ty a lid tvůj mečem, hladem i morem, jak hrozil Hospodin národu, který by nechtěl podrobiti se králi babylonskému?¹⁴ Neposlouchejte slov proroků, kteří vám říkají: „Nebudete sloužiti králi babylonskému," neboť oni mluví vám lež.¹⁵ Neboť neposlal jsem jich, dí Hospodin, a oni prorokují ve jménu mém lživě, aby vás vyvrhli, abyste zahynuli vy i proroci, kteří vám prorokují.

¹⁶ Ke kněžím pak a k lidu tomuto mluvil jsem takto: Toto praví Hospodin: Neposlouchejte slov svých proroků, kteří prorokují vám říkajíc: „Aj, náradí (domu) Hospodinova navráceno bude z Babylona [již brzo]," neboť lež vám prorokují.¹⁷ [Protož neposlouchejte jich, ale podrobte se králi babylonskému, abyste živi byli. Proč dělati z tohoto města poušť?]¹⁸ A jsou-li to proroci, a mají-li slovo Hospodinovo, nechat vyprosí u Hospodina zástupů, aby nepřišlo náradí, které zbývá V domě Hospodinově, v domě krále judského a v Jerusalemě, do Babylona.¹⁹ Neboť toto praví Hospodin zástupů o [sloupech, o moři o podstavcích a] ostatním náradí, které zbývá v tomto městě,²⁰ jehož nepobral Nabuchodonosor, král babylonský, když odváděl do zajetí Jechoniáše, syna Joakimova, krále judského, z Jerusalema do Babylona, jej a všechny přední Judovce i Jerusalemany.²¹ [Ano, toto dí Hospodin zástupů, Bůh Israelův o náradí, které zbývá v domě Hospodinově, v domě krále judského a v Jerusalemě:]²² Do Babylona přeneseno bude [a tam zůstane, až do dne, kdy si pro ně přijdu], dí Hospodin, [a rozkáží je zase přinésti a navrátiti na toto místo].

HLAVA 28. – ¹ Toho léta, na počátku kralování Sedekiáše, krále judského, čtvrtého léta, pátého měsíce, řekl mi Hananiáš, syn Azurův, prorok z Gabaonu, v domě Hospodinově před kněžími i přede vším lidem toto: ² Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: „Zlomím jho krále babylonského!³ Ještě dvě léta a dám zase, přinésti na toto místo všechno náradí domu Hospodinova, které byl pobral Nabuchodonosor, král babylonský, s tohoto místa, a přenesl je do Babylona.⁴ Jechoniáše pak, syna Joakimova, krále judského, a všechny judské zajatce, kteří se dostali do Babylona, přivedu já nazpět na toto místo, dí Hospodin, neboť zlomím jho krále babylonského."

⁵ Tu řekl Jeremiáš prorok Hananiášovi prorokovi před očima knězi a před očima všeho lidu, který stál v domě Hospodinově: ⁶ [Řekl tedy Jeremiáš prorok:] „Amen! Učiniž tak Hospodin! Splniž Hospodin tvá slova, která jsi prorokoval, aby zase přineseno bylo náradí do domu Hospodinova, a všichni zajatci z Babylona na toto místo.⁷ Ale slyš toto slovo, které já promluví do uší tobě a všemu lidu: ⁸ Proroci, kteří byli přede mnou a před tebou, od počátku, prorokovali proti mnohým zemím a proti velikým královstvím válku, soužení a hlad.⁹ Prorok (však), který prorokuje štěstí – když se splní slovo jeho, pozná se prorok, kterého poslal opravdu Hospodin!

V. ¹⁶. „*již brzy*" není v LXX, je to glosa, namířená proti sedmdesáti rokům Jeremiášovým To náradí dal odnésti *Nabuchodonosor za Jechoniáše* (r. 598) podle 4 Král 24, 13.

V. ²². Co v LXX není, jest v závorce. Jsou to věrojetné glosy.

Hl 28. V. ². Hananiáš, lžiprorok, hlásá pravý opak než Jeremiáš.

¹⁰ Tu sňal prorok Hananiáš jho s hrdla proroka Jeremiáše a polámal je. ¹¹ Privil pak Hananiáš přede vším lidem: „Toto praví Hospodin: Takt polámu jho [Nabuchodonosora], krále babylonského, [po dvou letech] (a strhnu je) s hrdla všech národů.“ I odešel Jeremiáš prorok svou cestou.

¹² Avšak Hospodin oslovil Jeremiáše, když byl prorok Hananiáš polámal (a strhl) jho s hrdla Jeremiáše proroka, a řekl: ¹³ Jdi a rci Hananiášovi: „Toto praví Hospodin: Jho dřevěné jsi polámal, ale udělej místo něho jho železné! ¹⁴ Neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Jho železné položím na šíji všech [těchto] národů, aby sloužili Nabuchodonosorovi, králi babylonskému, [a (také) mu sloužiti budou; nadto i zvířata polní mu dám.]“ ¹⁵ Jeremiáš pak prorok řekl Hananiášovi prorokovi toto: „Slyš, Hananiáši! Neposlal tebe Hospodin; ale ty jsi svedl tento lid, aby se spoléhal na lež! ¹⁶ Protož toto praví Hospodin: Hle, já pošlu tebe se světa: tohoto roku zemřeš; neboť jsi mluvil proti Hospodinu!“ ¹⁷ I zemřel Hananiáš prorok ten rok, měsíce sedmého.

HLAVA 29. – ¹ Takto zněl list, který poslal Jeremiáš prorok z Jerusalema zbývajícím starším zajatců, kněžím, prorokům a všemu lidu, který byl převedl Nabuchodonosor z Jerusalema do Babylona, ² když byl vyšel Jechoniáš král, královna (matka), dvořenínové, činovníci judští i jerusalemští, kováři a zámečníci z Jerusalema. ³ (Poslal jej) po Elasovi, synu Satanovu, a po Gamariášovi, synu Helkiášovu, které vypravil Sedekiáš, král judský k Nabuchodonosorovi, králi babylonskému, do Babylona:

Zněl: ⁴ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův všem zajatcům, které přestěhoval z Jerusalema do Babylona: ⁵ Stavějte domy, a bydlete (v nich); štěpujte zahrady, a jezte ovoce jejich! ⁶ Pojímejte ženy, a plodte syny i dcery; dávejte synům svým ženy, a dcery své vdávejte za muže, ať rodí syny i dcery; množte se tam, a nedopustte, aby vás ubylo! ⁷ Pečujte o blaho města, do kterého jsem zastěhoval vás, a modlete se za ně k Hospodinu, neboť v blahu jeho bude blaze vám. ⁸ Toto zajisté praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Ať se nedáte sváděti od proroků vašich, kteří jsou mezi vámi, nebo od vašich hadačů, a nepozorujte snů svých, které míváte! ⁹ Neboť oni lživě prorokují vám ve jménu mém; neposlal jsem jich, dí Hospodin.

¹⁰ Neboť toto praví Hospodin: (Tepřv) až se počne plniti v Babyloně sedmdesáté let, navštívím vás, a splním na vás slib svůj libý, že vás přivedu zase na toto místo. ¹¹ Neboť jsem si vědom toho, co zamýšlím s vámi, dí Hospodin, co zamýšlím pro vaše blaho a ne utrpení. – dáti vám budoucnost plnou naděje. ¹² Budete mne vzývati, a půjdete, a modliti se ke mně budete, a já vyslyším vás. ¹³ Hledati mne budete, a naleznete, když mne hledati budete celým svým srdcem. ¹⁴ Dám se vám nalézti, dí Hospodin, přivedu zpět vaše zajat-

V ¹⁰. Hananiáš tímto náznačným (symbolickým) vnějším úkonem chce dodat důrazu a názornosti svým slovům.

V. ¹⁵ n. Hospodin „neposlal“ Hananiáše, aby konal úřad prorocký, Hananiáš osobil si jej sám; za to Hospodin „posle“ ho do podsvětí . . . „mluvil“ (hlásal) „proti Hospodinu“ vzpouru; tím dokázal, že není pravý prorok podle Dt 13, 5, že je prorok falešný, který zasluhuje trestu smrti Dt 18, 20.

Hl. 29. Jako poučoval Jer své soukmenovce v *Judska živým slovem* (27, 16.–22.), tak poučuje zajatce *listem* (29, 1.–20.); jako doma bojoval proti lži– prorokům ústně (28), tak proti nim brojí v *Babylonii písemně* (29, 21.–32.). List Jeremiášův poslán byl do Babylonie prve nežli vystoupil Ez, t. j. před pátým rokem zajetí Jechoniášova, (čili před pátým rokem vlády Sedekiášovy).

V. ¹ „zbývajícím“, kteří cestou nepomřeli, nebo nebyli utýráni. – „starším“, t. j. činovníkům; měliť zajatci v Babylonii samosprávu. Mezi „kněžími“, r. 598 *odvedenými byl také Ezechiel*, pozdější prorok.

V. ⁵ n. Oddávati se naději, že se zajatci brzy vrátí domů, bylo by škodlivlo jejich blahobytu. Odkládati se ženitbou, až se vrátí do Palestiny, mohlo by zeslabiti počet zajatců, kteří podle 24, 5.–7. mají býti základem nového Israele.

ce, shromáždím vás ze všech národů a ze všech míst, kamkoliv jsem zahnal vás, dí Hospodin; učiním, byste se navrátili z místa, do kterého jsem vás zastěhoval.

¹⁵ Právíte-li: „Vzbudil nám Hospodin“ proroky v Babyloně – ¹⁶ ano, toto praví Hospodin o králi, který sedí na trůně Davidově, a o všech obyvatelích tohoto města, o vašich bratřích, kteří neodešli s vámi do zajetí. ¹⁷ Toto praví Hospodin zástupů: Aj, já pošlu na ně meč, hlad a mor; a učiním je jakoby fíky špatnými, jichž nebude lze jísti, jak budou špatné. ¹⁸ Stíhati je budu mečem, hladem a morem; a vydám je v útisk všem královstvím světa, v kletbu, v úžas, v posměch i v pohanu všem národům, ke kterým jsem já je vyvrhl, ¹⁹ protože neposlechli slov mých, dí Hospodin, která jsem jim vzkázal po svých služebnících, po prorocích: ustavičně jsem je posílal, a neposlechli jste jich, dí Hospodin. ²⁰ Protož slyšte vy slovo Hospodinovo, všichni zajatci, které jsem poslal z Jerusalema do Babylona.

²¹ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův o Achabovi, synu Koliášovu a o Sedekiášovi, synu Maasiášovu, kteří prorokují vám ve jménu mém lživě: Aj, já vydám je v ruce Nabuchodonosora, krále babylonského, aby je popraviti dal před vašima očima. ²² A všichni zajatci judští, kteří jsou v Babyloně, budou jich používati ke kletbě říkající: Nechat učiní tobě Hospodin jako Sedekiášovi a jako Achabovi, které smažil král babylonský na ohni, ²³ protože spáchali bezbožnost v Israeli cizoloživše se ženami svých přátel, a mluvili slova lživá ve jménu mém, čehož jsem nepřikázal jim; já jsem soudce i svědek, dí Hospodin.

²⁴ Semejášovi pak Nehelamskému rci: ²⁵ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Proto žes poslal jménem svým list [všemu lidu, který jest v Jerusalemě, a] Sofoniášovi, synu Maasiášovu knězi [, jakož i všem kněžím] tohoto znění: ²⁶ „Hospodin ustanovil tě za kněze místo kněze Jojady, abys dozíral v domě Hospodinově na každého muže duchem nadšeného a prorokujícího, abys jej vsadil do klády a do vazby. ²⁷ Proč jsi tedy nedomlouval Jeremiášovi Anatotskému, který vám prorokuje? ²⁸ Vždyť i nám do Babylona vzkázal: Dlouho to bude. . . Stavějte domy, a bydlete (v nich); štěpujte zahrady, a jezte ovoce jejich.“ ²⁹ Sofoniáš kněz četl tento list Jeremiášovi prorokovi osobně. ³⁰ Tu oslovil Hospodin Jeremiáše a řekl: ³¹ Vzkaž všem zajatcům: Toto praví Hospodin Semejášovi Nehelamskému: Protože prorokoval vám Semejáš, a já jsem ho neposlal; a že vás přiměl, abyste doufali v lež, ³² proto praví Hospodin toto: Aj, já navštívím Semejáše Nehelamského i potomstvo jeho; nebude mítí nikoho, kdo by sídlil mezi tímto lidem, aby uzřel dobro, které zjednáám já lidu svému, dí Hospodin, neboť vzpouru hlásal proti Hospodinu.

V. ¹⁶. Jest pravděpodobno, že lžiproroci se dovolávali slibů, daných na věčné časy trůnu Davidovu. Jer zdůrazňuje trůn Davidův, aby naznačil, že přes to, co mu slíbeno, království a král zahyne.

V. ²². „všichni“, at jsou usazeni kdekoliv v Babylonii. „smažil“ = spálil v peci ohnivé. Srv. Dan 3, 6. 15.–23. Zákoník Chamurapiův §§ 25, 110, 157.

V. ²³. O cizoložství lžiproroků mluvil Jer již 23, 14. Bůh je potrestá tím, že je vydá králi babylonskému, který je dá popraviti z jiných pohnutek, nejspíše proto, že popouzelí lid ke vzpouře.

V. ²⁴. Semejáš, lžiprorok v Babylonii žijící, poslal list dozorcí chrámovému, ve kterém mu vytýká, že nechává Jeremiáše bez trestu mluvit, a snaží se přiměti ho k tomu, by ho uvěznil Proti němu káže Hospodin Jeremiášovi psáti do Babylonie. Srv. v. 31 níže.

V. ²⁶. *Jojada* byl snad nástupce *Fasura*, jmenovaného výše. Sotva to byl velekněz, o němž mluví 4 Král 11, 17 n.

V. ²⁸. „vzkázal“ dopisem, který byl podán výše ve v. 4 nn. – Jer poslal vyhnancům babylonským dopis; ten pohnul *Semejáše*, aby psal *Sofoniášovi*. Dopis ten přiměl Jeremiáše, aby psal do Babylonie po druhé *proti Semejášovi*.

V. ³². Srv. s 28, 16.–Potomstvo Semejášovo nedočká se konce babylonského zajetí.

Prorocství o vysvobození a povýšení všeho lidu (hl. 30 n).

HLAVA. 30. – ¹ Jeremiášovi dostalo se od Hospodina [těchto slov: ² Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Napiš sobě všechna slova, která jsem mluvil tobě do knihy. ³ Neboť aj, přijdou dni, dí Hospodin, kdy obrátím osud lidu mého israelského a judského, dí Hospodin: uvedu je zpět do země, kterou jsem dal otcům jejich a budou jí vlastní. ⁴ Tato jsou slova, která mluvil Hospodin o Israelovi a o Judovi: ⁵ Ano, toto praví Hospodin: Hlas hrůzy slyšeti jest; (všude) strach a nikde pokoje. ⁶ Ptejte se a vizte, rodívá-li samec? Proč tedy vidím každého muže, an má ruku na bedrech svých jako rodící žena, a proč mění se všechny tváře v (smrtnou) bleďost?

⁷ Běda, nebo veliký jest den ten, aniž podobného má sobě. Je to čas soužení pro Jakoba, ale bude z něho vysvobozen. ⁸ V den ten stane se toto: – praví Hospodin zástupů. – Polámu jho jeho, (srazím je) s hrdla tvého, a svazky jeho roztrhám! Nebudou již nad nimi vlastní cizáci; ⁹ ale sloužiti budou Hospodinu, svému Bohu, a Davidovi, králi svému, kterého jim vzbudím.

¹⁰ Protož ty neboj se, služebníče můj Jakobe, dí Hospodin, a nestrachuj se, Israeli! Neboť aj, já vysvobodím tebe z daleké země, a tvé potomstvo ze země zajetí jeho; i vrátí se Jakob, aby požíval pokoje, všim blahem bude oplývati, a nebude, koho by se strachoval. ¹¹ Neboť já jsem s tebou, dí Hospodin, abych tě vysvobodil; neboť učiním konec všem národům, mezi které rozprášíl jsem tebe; ale tobě neučiním konce, nýbrž potrestám tě podle práva, abys nezdržel se sobě bez viny býti.

¹² Neboť toto praví Hospodin: Nezhojitelné jest zlomení tvé, velmi zlá tvá rána. ¹³ Není, kdo by se ujal tě, aby ovázal tebe, léku prospěšného není pro tebe! ¹⁴ Všichni milovníci tvoji na tebe zapomněli, o tebe se nestarají! Neboť ranou nepřítelů udeřil jsem tebe, trestem ukrutným, pro množství tvých nepravostí, protože ztvrdly tvoje hříchy. ¹⁵ Co křičíš pro své poranění? Nezhojitelná je bolest tvoje? Pro množství tvé nepravostí, pro tvrdé hříchy tvé naložil jsem tak s tebou. ¹⁶ Ale všichni, kteří hltají tebe, pohlceni budou; všichni nepřátelé tvoji do zajetí odvedeni budou; kteří tě hubí, pohubeni budou, a všechny loupežníky tvoje dám v loupež. ¹⁷ Neboť obváží tvou ránu, z poranění tvých tě vyhojím, dí Hospodin, protože tě, Sione, „zapuzenou“ nazývají říkajíce: „Toť jest ta, o kterou nikdo se nestará.“

¹⁸ Toto praví Hospodin: Aj, já obrátím osud stanů Jakobových, nad příbytky jeho slituji se, i bude město vystavěno na své výšině, a chrám podle řádu svého založen bude. ¹⁹ A vycházet bude z nich chvalozpěv a hlas jásajících. Rozmnožím je, a nebude jich; oslavím je a nebudou neváženi. ²⁰ Synové jeho budou jako na počátku, shromáždění jeho přede mnou setrvá, a navštívím všechny, kteří jej sužují. ²¹ Vévoda jeho (vzejde) z něho, a kníže ze středu jeho vyveden bude. Dovolím, aby se přiblížil ke mně, i přistoupí ke mně. Neboť

Hl. 30. V. ¹ n. „všecka slova, která jsem mluvil k tobě“ jsou hl. 30 n. Ten rozkaz dostal prorok, když mu byl prve zjeven obsah jejich, proto „mluvil jsem“ (minulý čas). Hl. 30 n. byly napsány nejspíše po pádu Jerusalema r. 587. Měly býti knihou útěchy příštím pokolením v zajetí i v Palestině žijícím.

V. ⁷. „den ten“ = pád Jerusalema a jeho následky – zajetí babylonská až do Cyra. Je to dlouhý den soudů Božích. Bůh trestá, ale také léčí.

V. ⁸. „V den ten“ = v den soudu nad Babylonom, který vykoná Cyrus – „jeho“ Babylonu. Srv. 27, 2 n; 28, 14.; Is 9, 4.

V. ⁹. „David“ = potomek Davidův, na němž se splní dokonale sliby, dané trůnu Davidovu, je tu *Mesiáš*. Jer přehlíží časovou mezeru od návratu ze zajetí až po Krista, ježto návrat ze zajetí jest mu počátek a předobraz doby mesiášské.

V. ¹⁴. „milovníci“ národa israelského jsou sousední národové, se kterými kdysi vcházeli ve smlouvy. Dokud měl Juda nějakou moc, hledali sousední smlouvy s ním; led, kdy té moci nemá, pohrdají jím.

V. ²¹. „Vévoda“ = „kníže“ = Mesiáš. – „přiblíží se ke mně“ jakožto kněz.

kdo by odvážil se přiblížit se ke mně? dí Hospodin. ²² A budete mým lidem, já pak budu vaším Bohem.

²³ Aj, vichor Hospodinův, hněv vybuchá, bouře se strhuje, aby na hlavy bezbožných se snesla. ²⁴ Neodvrátíť rozhořčeného hněvu Hospodin, dokud nevykoná, dokud nesplní záměrů srdce svého. Za posledních dnů porozumíte tomu.

HLAVA 31. – ¹ Toho času, dí Hospodin, budu Bohem všechněm rodům Israelovým, oni pak budou mým lidem! ² Toto praví Hospodin: Nalezl milost na poušti lid, který byl ušetřen meče! Israel se odebral na místo svého odpočinku; ³ zdaleka ukázal se jemu Hospodin. Ano, láskou věčnou miloval jsem tebe, proto jsem zachoval tobě smilování. ⁴ Zase budu tě stavět, i budeš vystavěna, Israelova panno! Budeš se zase zdobiti bubínky svými, a vycházeti v reji jásajících. ⁵ Budeš zase štěpovati vinice na horách Samařských; štěpovati budou štěpující a sbíratí víno, až přijde čas. ⁶ Neboť bude den, kdy volati . budou strážní na pohoří Efraimském: „Vstaňme a vystupme na Sion k Hospodinu, Bohu svému!”

⁷ Neboť toto praví Hospodin: Plesejte, veselte se z Jakoba, jásejte z. prvního národa; zvučte a zpivejte řkouce: Spasil Hospodin lid svůj, zbytky z Israele! ⁸ Aj, já přivedu je nazpět ze severní země, shromáždím je od končin země; slepí a kulhaví budou mezi nimi, těhotné s nimi, i ženy, jež nedávno slehly; zástup veliký bude těch, kteří sem se vrátí! ⁹ S pláčem přijdou, a v milosrdenství zase je přivedu; přivedu je přes potoky vod přímou cestou, na které neklopýtnou. Neboť stal jsem se Israelovi otcem, a Efraim jest můj prvorozenec! ,

¹⁰ Slyšte slovo Páně, národové, a zvěstujte je na ostrovech dálných; rcete: Který rozptýlil Israele, ten shromáždí jej, a bude hlídat ho jako pastýř své stádo. ¹¹ Neboť vykoupí Hospodin Jakoba, a vysvobodí jej z ruky mocnějšího. ¹² I přijdou a budou jásat na hoře Sion, sběhnou se k dobrodiním Hospodinovým, k obilí a vínu, a k oleji, jakož i k dorostu bravu a skotu; duše jejich bude jak svlažená zahrada, a nebude jim třeba dále strádat. ¹³ Tehdy bude se veselíti panna rejem, také jinoši a s nimi starci. Obrátím kvílení jejich v radost, potěším a rozveselím je z bolesti jejich. ¹⁴ Napojím pak duši kněží tukem, a lid můj dobrý mými naplněn bude, dí Hospodin.

¹⁵ Toto praví Hospodin: Hlas nářku, žalosti a pláče slyšeti jest na výšině: Rachel pláče nad svými syny, nechce se potěšit nad nimi, protože jich není. ¹⁶ (Avšak) toto praví Hospodin: Ať přestane hlas tvůj plakat a tvé oči slzet! Neboť dostane se ti odměny za tvou námahu, dí Hospodin, navrátí se z nepřátelské země. ¹⁷ Máš ještě naději pro svou budoucnost, dí Hospodin: navrátí se synové do území svého!

¹⁸ Slyším dobře Efraima v zajetí: (Lká:) „Potrestals mne, byl jsem potrestán, jako býček prve nekrocený; přivedl mne zpět a já přijdu zpět, neboť tys Hospodin, Bůh můj. ¹⁹ Neboť když jsi mne obrátil, činil jsem pokání, a když jsi mne poučil, udeřil jsem se do kyčle. Zahanben jsem a červénám se, neboť pykám za hanbu mládí svého.” ²⁰ Jest mi Efraim syn (tak) milý a dítě rozkošné? Neboť kdykoliv mu hrozím, ještě na něj pamatují. Proto rmoutí se mé nitro nad ním; smiluji, smiluji se nad ním, dí Hospodin.

Hl. 31. V. ². „na poušti” babilonského zajetí. „ušetřen meče” babilonského; „na místo svého odpočinku” = do Palestiny.

V. ⁶. Říše severní israelská i judská se přátelsky spojí; Sion a chrám bude opět cílem zbožných poutí.

V. ⁷. – ⁹. Prorok mluví o době mesiášské. Jakub se vrací domů jako hlava národů ze všech končin země, za vedení Božího.

V. ¹⁰. – ¹⁴. Obrazy časného blaha jest tu popisováno bohatství a velikost mesiášského požehnání.

V. ¹⁵. – ¹⁷. Když obyvatelé severní říše byli odvedeni do zajetí, synové to Josefa a Benjamina, matka jejich Rachel je oplakávala. Nyní smutek přešel, děti Racheliny vracejí se do vlasti.

²¹ Nastav sobě sloupů, naklad sobě znamení, pozor měj na cestu, na stezku, kterou jsi šla! Vrať se, Israelova panno, vrať se do těchto měst svých! ²² Dokud budeš pro rozkoš otálet, toulává dcero? Neboť stvořil Hospodin na zemi věc novou: žena obklíčí muže!

²³ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Budou zase říkati tato slova v zemi Judově a v městech jeho, až obrátím jejich osud: „Požehnej tobě, Hospodin, přibytku spravedlnosti, svatá horo!“ ²⁴ A bydliti bude v ní Juda a všecka jeho města spolu, oráči a pohaněči stáda. ²⁵ Neboť napájím duši unavenou, a každou duši lačnou nasycuji. ²⁶ Proto jako ze spánku procitl a prohlédl jsem; a můj spánek byl mi sladký.

²⁷ Hle, jdou dni, dí Hospodin, kdy oesejí dům Israelův a dům Judův semenem lidí a semenem dobytka. ²⁸ A jako jsem bděl nad nimi, abych je plnil a bořil a rozptýlil a hubil a trápil: tak budu nad nimi bdíti, abych je stavěl a štípil, dí Hospodin. ²⁹ Za těch dnů již nebudou říkat: „Otcové jedli nezralé hrozny, a zuby synů (tím) otupěly.“ ³⁰ Ale každý pro nepravost svou zemře; každému, kdo bude jísti nezralé hrozny, tomu zuby otupí.

³¹ Hle, jdou dni, dí Hospodin, kdy učiním s domem Israelovým a s domem Judovým smlouvu novou: ³² ne jako byla smlouva, kterou jsem učinil s otci jejich, tehdy, když jsem je za ruku vzal, abych je vyvedl z Egyptské země, smlouva, kterou oni zrušili, ačkoli já jsem byl pán jejich, dí Hospodin. ³³ Ale tato smlouva, kterou učiním s domem Israelovým po těch dnech, dí Hospodin: Vložím zákon svůj do jejich útroby, a do srdce jim jej napíši; a budu jejich Bohem, a oni budou mým lidem! ³⁴ A nebude již učiti druh druhu, bratr bratra: „Poznej Hospodina!“ Neboť všichni poznají mne od nejmenšího z nich do největšího, dí Hospodin; neboť milostiv budu nepravosti jejich, a na hříchy jejich již nevzpomenu.

³⁵ Toto praví Hospodin, který ustanovil slunce za světlo denní, pořádek měsíce a hvězd za světlo noční, který bouří moře, že hučí vlny jeho, „Hospodin zástupů“ jest jméno jeho. ³⁶ Přestanou-li tyto řády přede mnou, dí Hospodin, přestane i potomstvo Israelovo býti národem přede mnou na věky. ³⁷ Toto praví Hospodin: Bude-li možno nebesa změřiti nahore, nebo vyšetřit základy země dole: zavrhu i já všecko potomstvo Israelovo pro vše, co činili, dí Hospodin.

³⁸ Hle, jdou dni, dí Hospodin, kdy vystavěno bude město Hospodinu od věže Hananel až ku bráně Rožní. ³⁹ A provazec měřický půjde dále přímo na pahrbek Gareb, a zahne ke Goatě. ⁴⁰ A celé údolí mrtvol a popela, a všecko území [smrti] až ku potoku Kedron, až k rohu Koňské brány na východ zasvěceno bude Hospodinu; nebude již vyplněno a nebude zkaženo na věky!

Bůh potvrzuje své mesiášské sliby (hl. 32 n).

HLAVA 32. – ¹ Slova, kterých se dostalo Jeremiášovi od Hospodina léta desátého Sedekiáše, krále judského; byl to osmnáctý rok Nabuchodonosorův.

² Vojsko krále babylonského tehdy obléhalo Jerusalema, a prorok Jeremiáš byl zavřen ve střeženém dvoře, který byl v domě krále judského. ³ Sedekiáš, král judský, byl dal jej

V. ²². Vtlení Mesiášovo bez součinnosti mužské jest ona „věc nová“, neslýchaný zázrak. (Jer. Tomáš Akv.)

V. ²⁹ n. jest přísloví, jehož užito také Ez 18, 2. Zajatci judští si stěžovali, že pro viny otců trpěti mají (oni) jejich synové. Jer prohlašuje, že za doby mesiášské, v nové říši Boží nestane se již, aby pro hříchy pokolení starších pykalo později celé království Boží, jako pykalo království judské; bude-li přece kdo hřešiti, bude osobně volán k odpovědnosti, nebude však pro něho trestána celá společnost, celá církev.

V. ³³. N. z. bude se lišiti od z. Starého tím, že bude *dávati mnohem více vniterných milostí Božích, vniterně* posily. Také pohnutky dobra budou dokonalejší, nežli bývaly, budou netoliko ruku vzdalovati od hříchu z básně, ale *srdce z lásky*. Zkrátka: zákon Nový bude mnohem dokonalejší, nežli býval zákon Starý, s ohledem *na nitro věřících*. Srv. 2 Kor 3, 3.

V. ³⁴. Prorok zdůrazňuje to, čím vynikati bude N. z. nad Starý: *vniternou svatost*.

V. ³⁸. – ⁴⁰. v nové říši nebude míst nečistých, bude to říše svatá.

zavřítí řka: Proč prorokuješ říkáje: Toto praví Hospodin: „Aj, já dám toto město v ruce krále babylonského, a dobude ho: ⁴ Sedekiáš, král judský, neuteče z ruky Chaldejských, ale vydán bude v ruce krále babylonského, i bude mluvit s ním ústy v ústa, a uzří ho očima v oči. ⁵ Do Babylona povede Sedekiáše, a tam bude, dokud ho nenavštívím, dí Hospodin. A budete-li bojovati proti Chaldejským, žádného štěstí mítí nebudete.“

⁶ [I řekl Jeremiáš:] Hospodin mne oslovil a řekl: ⁷ „Aj, Hanameel, syn Selluma, tvého strýce, přijde k tobě a řekne: Kup si mé pole, které jest v Anatonu, neboť máš, jakožto příbuzný, předkupní právo na ně.“ ⁸ I přišel ke mně Hanameel, syn strýce mého, podle slova Hospodinova, do střeženého dvora, a řekl mně: „Uvaž se v držbu mého pole, které jest v Anatonu, v území Benjaminově, neboť ty máš právo dědičné i předkupní na ně, ježto jsi příbuzný.“ Tu jsem porozuměl, že to bylo (opravdu) slovo Hospodinovo. ⁹ Koupil jsem tedy to pole od Hanameela, syna mého strýce, které jest v Anatoně, a odvážil jsem jemu sedmnáct lotů stříbra. ¹⁰ Napsal jsem to na list, opatřil pečeti, pojal svědky, a odvážil jsem stříbro na váze. ¹¹ A vzal jsem písemnou kupní smlouvu, opatřenou pečeti (to jest) smlouvu a ustanovení (její), (vzal jsem) také otevřený (její) opis, ¹² a dal jsem kupní ten list Baruchovi, synu Neriáše, syna Maasiášova, před očima Hanameela, syna strýce svého, před očima svědků, kteří byli podepsáni v listu koupě, a před očima všech Judovců, kteří dleli ve střeženém dvoře. ¹³ Před nimi přikázal jsem Baruchovi: ¹⁴ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Vezmi tyto listy, tento list koupě, opatřený pečeti a ten list otevřený, a vlož je do hliněného pouzdra, aby se mohly dlouho zachovati. ¹⁵ Neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: „Ještě budou kupovány domy, pole a vinice v této zemi!“

¹⁶ Když jsem byl odevzdal list kupní Baruchovi, synu Neriášovu, modlil jsem se k Hospodinu takto: ¹⁷ Ach, Pane Bože! Aj, tys učinil nebe i zemi mocí svou velikou, vztaženým svým ramenem; tobě není nic těžkého. ¹⁸ Ty, který činíš milosrdenství s tisíci, a odpacuješ nepravost otců do klína synů jejich po nich, nejsilnější, veliký a mocný, který služeš „Hospodin zástupů“, ¹⁹ veliký v radě, nevystižitelný myšlením, jehožto oči otevřeny jsou na všechny cesty synů Adamových, abys odplatil každému podle cest jeho, a podle ovoce tužeb jeho; ²⁰ ty, který jsi činil divy a zázraky v zemi Egyptské (a) až do dneška (je činíš), jak na Israelitech, tak i na pohanech, a učinils jméno sobě, jak je dnes viděti. ²¹ Vyvedls lid svůj, Israele, ze země Egyptské divy a zázraky, rukou mocnou, ramenem vztaženým, za veliké hrůzy; ²² a dals jim tuto zemi, kterou že jim dáš otcům jejich přísahou ses zavázal, zemi tekoucí mlékem a medem. ²³ I vešli a zabrali ji, ale neposlouchali hlasu tvého a v tvém zákoně nechodili; ničeho, co jsi přikázal jim činiti, nečinili, i přišlo jim všecko toto zlo.

²⁴ Aj, náspy vystavěny jsou proti městu, aby vzato bylo, a město dáno bude Chaldejským, kteří bojují proti němu mečem, hladem i morem; čímkoli jsi hrozil, stalo se, jak sám vidíš, ²⁵ a ty pravíš mi, Pane Bože: „Kup to pole za stříbro a osvědč to svědky!“, ačkoliv jest již město dáno v ruce Chaldejských!

Hl. 32. V. ⁷. *Sellum* byl bratr Jeremiášova otce. Srv. v. 8 n. Podle zákona Lv 25, 25. byl-li nucen někdo prodati své dědičné pole, měl nejbližší příbuzný povinnost i právo pole to *koupiti* nebo, bylo-li již prodáno, *vykoupiti*. Měl tedy *předkupní* a *výkupní* právo na ně.

V. ⁹. Kupní ta smlouva byla nejspíše psána podobně, jako od pradávna v Babylonii a Assyrii bylo zvykem: Zápis, podpisy svědků, jejich pečeti bývaly psány na hliněnou tabulku a ta bývala vkládána do hliněného pouzdra. Na plochy pouzder býval psán ověřený *opis* (kopie, druhopis) tabulky v něm zavřené. Jeremiášova kupní smlouva byla uložena do zapečetěné obálky a na obálku byl napsán opis její. Smlouva v obálce byla uložena do hliněného pouzdra, aby byla zachována na „dlouhé časy“.

²⁶ Tu oslovil Hospodin Jeremiáše a řekl: ²⁷ „Aj, já jsem Hospodin, Bůh všeho, co tělo má; zdali mně těžká bude jakákoli věc?“ ²⁸ Protož toto praví Hospodin: Aj, já dám toto město v ruce Chaldejských, v ruce krále babylonského: dobudou ho. ²⁹ Chaldejští, kteří bojují proti tomuto městu, přijdou, a spálí je ohněm; spálí je i domy, na jejichžto střechách obětovali (kadidlo) Baalovi a přinášeli oběti mokré bohům cizím, aby mne hněvali. ³⁰ Neboť synové Israelovi a synové Judovi ustavičně činili, co je zlé v mých očích od svého mládí; synové Israelovi, kteří ustavičně ke hněvu popouzeli mne dílem rukou svých, dí Hospodin. ³¹ Ano, na hněv a na roztrpčení bylo mně toto město ode dne, kdy je vystavěli, až do dneška, kdy zmizí mi s očí ³² pro zlobu synů Israelových a synů Judových, kterou páchali ke hněvu mne popouzejice, oni i králové jejich, činovníci jejich, kněží jejich, proroci jejich, lid judský i obyvatelé Jerusalema. ³³ Obrátili se ke mně zády a ne tváří; když jsem je usilovně učil a cvičil, nechtěli poslouchati, aby se dali poučiti. ³⁴ A postavili své modly v domě, který má mé jméno, aby jej poskvrnili. ³⁵ A zřídili svatyni Baalovi v údolí Ben-Ennom, aby zasvěcovali syny a dcery své Molochovi; toho jsem jim nepřikázal; ani jsem nepomyslel, že by činili takovou ohavnost a ke hříchu přiváděli Judu.

³⁶ Nyní tedy toto praví Hospodin, Bůh Israelův, o tomto městě, o němž vy pravíte, že jest vydáno v ruce krále babylonského skrze meč, hlad a mor: ³⁷ Aj, já shromáždím je ze všech zemí, do kterých vyvrhl jsem je ve svém rozhořčení, ve svém roztrpčení a ve hněvu velikém, přivedu je zase na toto místo, a učiním, že tu budou sídliti bezpečně. ³⁸ I budou mým lidem a já budu jejich Bohem. ³⁹ Dám jim srdce jedno a cestu jednu, aby se mne báli po všechny dny, a dobře aby bylo jim i synům jejich po nich. ⁴⁰ Učiním s nimi smlouvu věčnou, že nepřestanu jim dobře činiti, a bázeň svou vložím do srdce jejich, aby neodstoupili ode mne. ⁴¹ Bude mou radostí, když jim budu dobře činiti, a štípmi je budu v zemi této věrně, celým srdcem svým a celou duší svou. ⁴² Neboť toto praví Hospodin: Jako jsem uvedl na ten lid všecko toto veliké zlo, tak uvedu na ně všecko dobro, které jim slibuji. ⁴³ A budou (zase) nabývatí (koupí) polí v této zemi, o níž vy nyní pravíte, že pustá jest, ježto nezbylo člověka ni zvířete, a že dána jest v ruce Chaldejských. ⁴⁴ Pole za stříbro budou kupována, kupní smlouvy budou psány, pečeti opatřovány, svědci bráni, v území Benjaminově, v okolí Jerusalema, v městech judských, ve městech na horách i ve městech na rovinách, i ve městech, která jsou na jihu, neboť obrátím osud jejich, dí Hospodin.

HLAVA 33. – ¹ Hospodin oslovil Jeremiáše po druhé, když ještě zavřen byl ve střežném dvoře, a řekl: ² Toto praví Hospodin, který učinil, utvořil a upevnil (zemi), jehož jméno jest Hospodin: ³ Volej ke mně, i vyslyším tě, a zvěstuji tobě věci veliké a skryté, jichžto nevíš. ⁴ Neboť toto praví Hospodin, Bůh Israelův, o zbořených domech tohoto města, o domech judských králů, o náspech – také o meči ⁵ těch, kteří přišli, aby bojovali s Chaldejskými – plných mrtvol lidí, které jsem pobil ve svém roztrpčení a hněvu, odvrátiv tvář svou od tohoto města pro všecku jeho zlobu. ⁶ Aj, já dám na jejich ránu obvazek a náplast, a vyléčím je, a otevru jim požehnání pokoje a bezpečnosti. ⁷ A přivedu zpět zajatce judské i zajatce israelské, a vystavím je jako na počátku. ⁸ Očistím je ode všech nepravostí, kterými hřešili proti mně, milostiv budu všem nepravostem jejich, kterými se provinili proti mně, a pohrdli mnou. ⁹ A bude mi to na slávu, na radost, na chválu a na zvele-

HI. 33. V. ³. Kdežto prve (7, 16.) byl Hospodin zakazoval Jeremiášovi modliti se za lid, nyní jej vyzývá, aby tak činil! – „skryté“ a nepřístupné rozumu lidskému, kterých by ani Jer nemohl vědět, kdyby mu jich byl Hospodin nezjevil.

V. ⁹. Národové, vidouce, jak veliká dobrodlní Hospodin Jerusalemu prokázal, budou s úžasem hleděti na jeho moc a dobrotivost, budou jej *slaviti, velebiti* a Hospodin bude míti z toho uznání „*radost*“, Srv. Dt 26, 19.

bení u všech národů země, kteří uslyší o všem dobru, kteréž já činím jim: užasnou se a zarazí se nad veškerým tím dobrem a nad veškerým blahem, které já jim působím.

¹⁰ Toto praví Hospodin: Zase bude slyšeti na tomto místě, o kterém pravíte, že je pusté, ježto není tu člověka ni zvířete, ve městech judských a na ulicích jeruzalémských, (ve městech,) jež jsou zpustlá, bez člověka, bez obyvatele, bez zvířete – ¹¹ já sot radosti a já sot, veselí, já sot ženicha a já sot nevěsty, já sot volajících: „Oslavujte Hospodina zástupů, neboť dobrý jest Hospodin, neboť na věky (trvá) milosrdenství jeho!“ (já sot) těch, kteří ponесou oběti díků do domu Hospodinova, neboť obnovím (tuto) zemi, že bude jako prve, dí Hospodin.

¹² Toto praví Hospodin zástupů: Bude zase na tomto místě pustém, bez člověka, bez zvířete, a ve všech městech jeho pastvisko pastýřů, kteří popřejí (tu) stádům odpočinku.

¹³ Ve městech na horách, ve městech na rovině, i ve městech, která na jihu jsou, v území Benjaminově, i v městech judských půjdou zase stáda pod ruku počítajícího, dí Hospodin.

¹⁴ Hle, jdou dny, dí Hospodin, kdy splním libé sliby, které jsem dal domu Israelovu a domu Judovu. ¹⁵ V ty dny, za toho času učiním, aby vzrostl Davidovi kmen spravedlnosti; a konati bude právo a spravedlnost na zemi. ¹⁶ Za dnů těch spásy dojde Juda a Jerusalelem bydliti bude bezpečně; a toto jest jméno, kterým jej zvatí budou: „Hospodin naše spravedlnost.“ ¹⁷ Neboť toto praví Hospodin: Nikdy nebude, aby někdo z Davida nesešel na trůně domu Israelova. ¹⁸ Nikdy nebude, aby z kněží-levitů někdo přede mnou neobětoval celopalů, nezapaloval oběti, nezabíjel žertev po všechny dny!

¹⁹ Hospodin oslovil Jeremiáše a řekl: ²⁰ Toto praví Hospodin: Může-li býti zrušena má smlouva se dnem a má smlouva s nocí, aby nebyvalo dne a noci svým časem: ²¹ i má smlouva s Davidem, mým sluhou, bude moci zrušena býti, aby neměl (kdy) ze sebe syna, který by kraloval na jeho trůně, jakož i (má smlouva) s levity-kněžími, služebníky mými. ²² Jako nemohou sečteny býti hvězdy nebeské, ani změřen býti písek mořský: tak rozmnožím potomstvo Davida, sluhy svého, a levity, své služebníky.

²³ Hospodin oslovil Jeremiáše a řekl: ²⁴ Nepozoroval jsi, co tito lidé mluví: „Oba rody, které si Hospodin byl vyvolil, jsou zavrženy,“ (nepozorovals), že mým lidem pohrdají, jako by již nebyl národem v jejich očích? ²⁵ Toto praví Hospodin: Neučinil-li jsem smlouvy se dnem a s nocí, a nestanovil-li jsem zákonů nebi a zemi: ²⁶ zavrhu také potomstvo Jakoba a Davida, sluhy svého, že nebudu bráti z potomstva jeho panovníků nad potomstvem Abrahamovým, Isákovým a Jakobovým; neboť přivedu zpět jejich zajatce, smiluji se nad nimi.

Co čeká Sedekiáše? (34, 1. – 7.)

HLAVA 34. – ¹ Hospodin oslovil Jeremiáše a řekl mu, když Nabuchodonosor, král babylonský, všecko vojsko jeho, i všecka království země, která byla pod mocí jeho, i všichni národové bojovali proti Jerusalemu a proti všem jeho městům:

V. ¹⁷. rozvinuje slib, daný Davidovi 2 Sam 7, 14. – Srv. Jer 22, 30. Království jeho bude obnoveno a v tom obnoveném (duchovním) království bude potomek Davidův kralovati (Mesiáš v církvi). Dynastie Davida – Mesiáše = církev panující = „*církevní knížata*“.

V. ¹⁸. Bohoslužebný řád S. z. bude *obnoven*; nezanikne, ale trvati bude i v N. z. *kněžstvo*. Bude-li kněžstvo, bude také *oběť*, která patří k podstatě úřadu kněžského, bez které nebyl by kněz knězem.

Hl. 34. V. ¹. – ⁷. líčí, co se stalo na počátku obležení Jerusalema, jež počalo roku *devátého vlády Sedekiášovy* (níže 39, 1.; 52, 4.; 4 Král 25, 1.), kdy byl Jer ještě na svobodě (v. 2.). Jer snaží se hrozbami přiměti krále, aby se vzdal Nabuchodonosorovi.

² Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: „Jdi a mluv k Sedekiášovi, králi judskému; ři mu: Toto praví Hospodin: Aj, já vydám toto město v ruce krále babylonského, a (ten) je vypálí ohněm. ³ A ty neunikneš jeho ruce; ale dostižen, jat a v ruku jeho vydán budeš; uvidíš krále babylonského okem v oko, mluvíti budeš s ním ústy v ústa, a půjdeš do Babylonu. ⁴ Slyš však slovo Hospodinovo, Sedekiáši, králi judský! Toto praví Hospodin tobě: „Neumřeš mečem, ⁵ ale v pokoji umřeš, a jako pálili (vonidla při pohřbu) tvých otců, předešlých králů, kteří byli před tebou, tak budou páliť vonidla při pohřbu tvém, a „Běda, Pane!“ . kviliti budou nad tebou. Neboť toto slovo já jsem řekl, dí Hospodin.“

⁶ Jeremiáš prorok řekl všechna tato slova Sedekiášovi, králi judskému, v Jerusalemě, ⁷ kdy vojsko krále babylonského bojovalo proti Jerusalemu a proti [všem] zbývajícím judským městům, proti Lachisi, a proti Azece; neboť zbývala z judských měst hrazených.

Tresty za to, že nepropustili Judovci otroků, jak se byli zavázali (34, 8.–22.).

⁸ Hospodin oslovil Jeremiáše, když byl král Sedekiáš učinil smlouvu se vším lidem v Jerusalemě a (když) byli ohlásili: ⁹ „Každý ať propustí otroka svého, každý svou otrokyni, Hebreu i Hebrejku, na svobodu; a dokonce ať jich nedrží v otroctví, to jest Judovce, svého, bratra!“ ¹⁰ Tedy uposlechli všichni činovníci i všecek lid, kteří byli smlouvou (k tomu) se zavázali, a propustil každý otroka svého, každý svou otrokyni na svobodu, aniž jich ještě drželi v otroctví; uposlechli tedy a propustili (je). ¹¹ Poté však obrátili: přitáhli zpět své otroky a otrokyně, které byly propustili na svobodu, a porobili si je za otroky a otrokyně.

¹² Oslovil tedy Hospodin Jeremiáše a řekl: ¹³ „Toto praví Hospodin, Bůh Israelův: Já jsem učinil smlouvu s vašimi otci, tehdy, když jsem je vyvedl z Egyptské země, z (té) robotárny, a řekl jsem: ¹⁴ „Když vyprší sedm let, propust každý bratra svého, Hebreu, který se mu zaprodal; sloužití bude tobě šest let, (poté) propustíš jej na svobodu!“ Ale neposlechli mne otcové vaši, nepopřáli mi sluchu. ¹⁵ Vy pak dnes jste se obrátili (sice), učinili jste, co jest správné v mých očích, že jste ohlásili svobodu, každý svému soukmenovci, a vešli jste ve smlouvu před mým obličejem v domě, který má jméno mé. ¹⁶ Ale obrátili jste, a poskvrnili jste mé jméno: přivedli jste zase každý otroka a každý otrokyni svou, které jste byli propustili, aby byli svobodní a svémocní, a porobili jste si je, aby byli (zase) vašimi otroky a otrokyněmi.

¹⁷ Pročež toto praví Hospodin: Vy jste mne neuposlechli, abyste ohlásili svobodu každý bratru, soukmenovci svému; aj, já ohlašuji vám, dí Hospodin, svobodu meče, moru a hladu; vydám vás na úžas všem královstvím země. ¹⁸ A mužům, kteří přestoupili mou smlouvu, kteří nedodrželi slov smlouvy, kterými se byli před mou tváří zavázali, učiním (jako) býčku, kterého rozřali na dva díly, a prošli mezi nimi: ¹⁹ činovníkům judským a činovníkům jerusalemským, komorníkům a kněžím, i všem lidem té země, kteří prošli mezi díly býčka. ²⁰ Vydám je v ruku nepřátel jejich, v ruku těch, kteří jim o život ukládají; i budou mrtvoly jejich za pokrm ptactvu nebeskému i zvířatům zemským. ²¹ Sedekiáše pak, judského krále, i činovníky jeho, vydám v ruku nepřátel jejich, v ruku těch, kteří jim: o život ukládají, v ruku vojsk babylonského krále, která (nyň) odtáhla od vás. ²² Aj, já při-

V. ³. Sedekiáš nebyl jen do Babylonu odveden, ale byl také uvězněn a zemřel tam. Srv. níže 52, 11.; Ez 12, 13.

V. ⁸. Smlouvu činil Sedekiáš za téhož obležení Jerusalema, o kterém byla zmínka již výše, zavázal slavně před Bohem obyvatelstvo jerusalemské.

V. ⁹. Judovci bojíce se, že by mohl Hospodin trestati je *otroctvím* (zajetím) za to, že proti zákonu drželi své soukmenovce *v otroctví*, ochotně je propustili, aby tím zachránili svobodu *svou*.

V. ¹¹. Učinili tak nejspíše, když Babyloňané upustili od obléhání Jerusalema a táhli proti Egyptanům (v. 21.), kdy přestaly důvody, pro které je byli propustili (v. 9.).

káží, dí Hospodin, přivedu je zase k tomuto městu, i budou bojovati proti němu, dobudou ho, a vypálí je ohněm; města pak judská obrátím v pustinu, že budou liduprázdná.

Věrnost Rechabovců proti věrolomnosti Judovců (hl 35).

HLAVA 35. – ¹ Hospodin oslovil Jeremiáše za dnů Joakima, syna Josiášova, judského krále, a řekl: ² „Jdi ke společnosti Rechabovců, mluv k nim, uved je do domu Hospodinova, do jedné místnosti a dej jim pítí vína!“ ³ I pojal jsem Jezoniáše, syna Jeremiáše, syna Habsaniášova, bratry jeho, všechny syny jeho i veškerou společnost Rechabovců, ⁴ a uvedl jsem je do domu Hospodinova, do místnosti synů Hanana, syna Jegedeliášova, muže Božího, která byla podle místnosti činovníků, nad místností Maasiáše, syna Sellumova, který byl strážným nádvoří. ⁵ A postaviv před příslušníky společnosti Rechabovců džbánky a číše, plné vína, řekl jsem jim: „Pijte víno!“ ⁶ Oni však odpověděli: „Nebudeme pítí vína. Neboť Jonadab, syn Rechabův, otec náš, zakázal nám říka: „Nebudete pítí vína vy, ani synové vaši, na věčné časy; ⁷ ani domu stavěti nebudete, semene nebudete rozsvíati, vinic nebudete štěpovati ani míti, ale ve stanech přebývatí budete po všechny dny vaše, abyste živi byli dlouho na zemi, ve které jste hostmi.“ ⁸ I poslechli jsme hlasu Jonadaba, syna Rechabova, otce našeho, ve všem, co přikázal nám; protož nepijeme vína po celý život my, ani ženy, ani synové naši, ani dcery naše; ⁹ nestavíme domů k bydlení, nemáme vinic, ani rolí, ani osení; ¹⁰ ale bydlíme ve stanech a poslušni jsme všeho, co přikázal nám Jonadab, náš otec. ¹¹ Když však vtrhl Nabuchodonosor, král babylonský, do naší země, řekli jsme (si): „Pojďte a vejděme do Jerusalema před vojskem Chaldejských, před vojskem země syrské,“ i zůstáváme v Jerusalemě.“

¹² Tu oslovil Hospodin Jeremiáše a řekl: ¹³ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Jdi a rci mužům judským a obyvatelům jerusalemským: „Což nepřijmete kázně, abyste poslouchali slov mých?“ dí Hospodin. ¹⁴ Tolik zmohly řeči Jonadaba, syna Rechabova, kterými přikázal svým stoupencům, aby nepili vína, že ho nepijí až do dneška, neboť poslušni byli příkazu svého otce; já však mluvil jsem k vám důrazně a ustavičně – a neuposlechli jste. ¹⁵ Posílal jsem k vám ustavičně a usilovně všechny své služebníky, proroky, vzkazuje vám: „Obrat se každý od svých zlých mravů, napravte své snahy, nechodte za cizími bohy a nectěte jich, i budete bydlet v zemi, kterou jsem dal vám i otcům vašim,“ ale nepopřáli jste mi sluchu, neposlechli jste mne! ¹⁶ Ano, stoupci Jonadaba, syna Rechabova, zachovali věrně přikázání otce svého, které byl jim dal – ale lid tento neuposlechl mne! ¹⁷ Protož toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já přivedu na Judu a na všechny obyvatele jerusalemské všecko soužení, kterým jsem jim hrozil, protože mluvil jsem k nim, a neposlechli, volal jsem je a neodpověděli mi.“

¹⁸ Společnosti pak Rechabovců řekl Jeremiáš: Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Že jste poslušni byli přikázání Jonadaba, otce svého, a šetřili jste všech jeho příkazů, a že jste činili vše, co vám uložil: ¹⁹ protož toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: „Na věky nebude, aby někdo z rodu Jonadaba, syna Rechabova, nekonal službu přede mnou!“

Hl. 35. V. ¹. „za dnů Joakima“, poslední doby jeho vlády (v. 11. níže). Srv. 4 Král 24, 1 n.

V. ². Podle 1 Par 2, 55., byli Rechabovci větev Kenovců čili Kiňanův. – O jejich předku Jonadabovi vypravuje 4 Král 10, 15.–17, 23. Jer má je podrobiti. veřejné zkoušce z věrnosti otcovským slověm.

V. ⁸.–¹⁰. Nikde jinde nás bible nepoučuje tak podrobně o Rechabovcích jako tu. Sv. Jeroným vidí v jejich životě počátky života asketického.

Jeremiáš dal dvakrát řeči své sepsati (hl. 36).

HLAVA 36 .– ¹ Léta čtvrtého Joakima, syna Josiášova, judského krále, Hospodin oslovil Jeremiáše a řekl: ² Vezmi závit, knihu a zapiš do ní všechna slova, která jsem mluvil tobě proti Izraelovi a Judovi a proti všem národům, ode dne, kdy jsem počal mluvití tobě, ode dnů Josiášových až do dneška. ³ Možno, že dům Judův, uslyše všechno zlo, které já hodlám jim učiniti, navrátí se každý od své zlé cesty, i budu milostiv nepravosti a hříchu jejich.

⁴ Zavolal tedy Jeremiáš Barucha, syna Neriášova, a Baruch napsal z úst Jeremiášových všechny řeči Hospodinovy, které mluvil k němu, do závitů. ⁵ A přikázal Jeremiáš Baruchovi: Já jsem zabaven, nemohu jít do domu Hospodinova. ⁶ Protož jdi ty, a čti ze závitů, do kterého jsi napsal z úst mých slova Hospodinova, aby je slyšel lid v domě Hospodinově v den postu, aby je slyšeli také všichni Judovci, kteří přicházejí z měst svých, budeš (je) čísti. ⁷ Snad se obrátí modlitbou k. Hospodinu a odvrátí se každý od cesty své zlé, neboť veliké jest rozhořčení i hněv, ve kterém hrozí Hospodin tomuto lidu. ⁸ Baruch, syn Neriášův, učinil všechno, jak mu přikázal Jeremiáš prorok:, četl z onoho závitů řeči Hospodinovy v domě Hospodinově.

⁹ Léta pátého Joakima, syna Josiášova, krále judského, měsíce devátého, vyhlásili půst před Hospodinem všemu lidu v Jerusalemě a všemu množství, které se bylo sešlo z judských měst do Jerusalema. ¹⁰ Tu četl Baruch z knihy řeči Jeremiášovy v domě Hospodinově v místnosti Gamariáše, syna Safanova, písaře, v horním nádvoří u vchodu do nové brány domu Hospodinova, aby to všecek lid slyšel. ¹¹ Když Micheáš, syn Gamariáše, syna Safanova, uslyšel všechny řeči Hospodinovy z té knihy, ¹² sešel do domu královského, do místnosti písařovy, a aj, zasedali tam (právě) všichni činovníci: Elisama, písař, Dalajáš, syn Semejášův, Elnatan, syn Achoborův, Gamariáš, syn Safanův, Sedekiáš, syn Hananiášův, zkrátka všichni činovníci. ¹³ Micheáš oznámil jim vše, co slyšel, když četl Baruch z knihy zřetelně lidu. ¹⁴ Protož vzkázali všichni činovníci po Judim, synu Nataniáše, syna Selemiáše, syna Chusiova: „Vezmi knihu, ze které jsi lidu zřetelně předčítal a přijď (k nám).“ Vzav tedy Baruch, syn Neriášův, knihu, přišel k nim. ¹⁵ I řekl mu: „Sedni a čti ty věci hodně zřetelně.“ Baruch, tedy četl hodně zřetelně. ¹⁶ Když vše uslyšeli, hleděli s úžasem druh na druh, a řekl Baruchovi: „Musíme to všechno oznámiti králi.“ Pověz nám – tázali se ho – jak jsi sepsal všechny ty řeči z úst jeho.“ ¹⁸ Baruch jim odpověděl: „Ústně mi předříkával, jako by četl všechny ty řeči, a já psal jsem je do knihy černidlem.“

¹⁹ Tu řekl činovníci Baruchovi: „Jdi a schovej se ty i Jeremiáš, ať žádný neví, kde jste.“ ²⁰ I vešli ke králi do dvorany – knihu však uložili v místnosti Elisamy, písaře – a oznámili všechny ty věci králi (pozorně) poslouchajícímu. ²¹ Král poslal Judiho pro knihu; ten ji vzal z místnosti Elisamy, písaře, a četl, an král se všemi činovníky, kteří stáli kolem krále, poslouchal. ²² Král seděl v zimním paláci – devátého měsíce – a před ním stála kamínka, plná řěavého uhlí. ²³ Kdykoli přečetl Judi tři nebo čtyři sloupce, odřizl je král písařovým nožičkem a hodil je do ohně, který byl v kamínkách, až byla spálena celá kniha ohněm v

Hl. 36. V. ¹. Čtvrtý rok Joakimův byl r. 606–605 před Kr. Srv. výše 25, 1. 3 n.

V. ². „závit(ek)“ kožený nebo papýrový; nejspíše opatřený na koncích hůlkami, kolem kterých byl ovinován.

V. ⁴. Po prvé tu jmenován *Baruch*. Byl to Jeremiášův oddaný přítel, nerozlučný druh, pomocník, průvodce a písař. *Jeremiáš diktoval* a Bar psal.

V. ⁹. „pátý rok Joakimův“ byl r. 605–604 před Kr. – „devátý“ měsíc podle počítání babylonského byl konec našeho listopadu a první větší díl našeho prosince. Ten půst byl snad vyhlášen jakožto součást národního smutku nad pohromou, která stihla po bitvě u Karkemiše Palestinu, Judsko i Jerusalema, když vítězný Nabuchodonosor vše vojsky svými zaplavil. Srv. 1 Sam 31, 13.; 2 Sam 1, 12.

V. ¹⁹. Činovníci se obávali, že by král mohl naložiti s Jer i Bar jako naložit kdysi s *Uriášem*. Viz 26, 21.

kamínkách. ²⁴ Král a všichni služebníci jeho, kteří slyšeli všechny ty řeči, nebáli se, aniž roztrhli svá roucha. ²⁵ I když Elnatan, Dalajáš a Gamariáš naléhali důrazně na krále, aby nepálil té knihy, král jich neuposlechl, ²⁶ ale přikázal Jeremielovi, synu Amelechovu, Sarajášovi, synu Ezrielovu, a Selemiáši, synu Abdeelovu, aby jali Barucha, písaře, a Jeremiáše, proroka; ale skryl je Hospodin.

²⁷ Když spálil král knihu s řeči, které byl sepsal Baruch z úst Jeremiášových, oslovil Hospodin proroka Jeremiáše a řekl: ²⁸ „Vezmi knihu jinou a napiš do ní všechny dřívější řeči, které byly v knize první, spálené od Joakima, judského krále. ²⁹ O Joakimovi pak, králi judském, řekneš: Toto praví Hospodin: Ty jsi spálil tu knihu řka: Proč jsi psal v ní a oznamovals: „Jistě přijde babylonský král, zkazí tuto zemi a učiní, že zmizí z ní člověk i zvíře?“ ³⁰ Protož toto praví Hospodin proti Joakimovi, judskému králi: Nebude z něho, kdo by seděl na trůně Davidově; a mrtvola jeho pohozena bude na vedro přes den a na mráz přes noc. ³¹ Navštívím na něm, na potomstvu jeho, i na služebnících jeho nepravosti jejich: uvedu na ně, na obyvatele jerusalemské i na Judovce, všecko zlo, kterým jsem jim hrozil, aniž mne poslechl.“

³² Jeremiáš tedy vzav knihu jinou, dal ji Baruchovi, synu Neriášovu, písaři, a ten vepsal do ní z úst Jeremiášových všechny řeči knihy té, kterou byl spálil Joakim, judský král, ohněm; a nad to byly přidány řeči, že jich bylo mnohem více nežli prve.

Jeremiáš byl zatčen a uvězněn (hl. 37).

HLAVA 37. – ¹ Po Jechoniášovi, synu Joakimovu, stal se králem Sedekiáš, syn Josiášův; – Nabuchodonosor, král babylonský, ustanovil ho králem v Judsku, – ² ale neposlouchal on, ani služebníci jeho, ani lid země slov Hospodinových, která mluvil skrze proroka Jeremiáše. ³ I vzkázal král Sedekiáš po Juchalovi, synu Selemiášovu, a po knězi Sofoniášovi, synu Maasiášovu, Jeremiáši proroku: „Modli se za nás k Hospodinu, našemu Bohu!“ ⁴ Jeremiáš chodil svobodně mezi lidem, neboť ho nebyli ještě vsadili do žaláře. – Vojsko faraonovo vytáhlo (tehdy) z Egypta; Chaldejští, kteří byli oblehli Jerusalema, uslyševše zprávu o tom, odtrhli se od Jerusalema.

⁵ Tu oslovil Hospodin proroka Jeremiáše a řekl: ⁶ Toto praví Hospodin, Bůh Izraelův: Takto rcete králi judskému, který vás poslal ke mně, abyste se otázali mne: Ať, vojsko faraonovo, které vytáhlo vám na pomoc, vrátí se zase do své země, do Egypta. ⁷ Vráti se také Chaldejští, oblehnou toto město, dobudou ho a vypálí je ohněm. ⁸ Toto praví Hospodin: Neklamejte se, myslíce si: „Odejdou, jistě odtáhnou od nás Chaldejští,“ neboť neodejdou! ⁹ I kdybyste všecko vojsko Chaldejských, kteří bojují proti vám, pobili a kdyby z nich zůstalo toliko několik raněných, povstane každý ze svého stanu a zapálí toto město ohněm.

¹⁰ Když tedy odtrhlo vojsko Chaldejských od Jerusalema pro vojsko faraonovo, ¹¹ vyšel Jeremiáš z Jerusalema, by se odebral do území Benjaminova, aby uvázal se tam v držbu majetku svého před měšťany.

¹² Když však přišel ku bráně Benjaminové, tu strážný brány toho času, jménem Jeriáš, syn Selemiáše, syna Hananiášova, zadržel Jeremiáše proroka řka: „K Chaldejským utíkáš!“ ¹³ Jeremiáš odpověděl: „Lež je to! Neutíkám k Chaldejským.“ Jeriáš však nechtěl slyšeti, ale jal Jeremiáše a přivedl ho k činovníkům. ¹⁴ Činovníci rozhněvali se pro tu věc

V. ³⁰. neodporuje zprávě 4 Král 24, 8., že nastoupil po *Joakimovi synu jeho Jechoniáš*. Panoval neslavně toliko tři. měsíce, po kterých byl odveden do zajetí babylonského a králem ustanoven *bratr Joakimův – Sedekiáš*.

Hl. 37. V. ¹². „*Brána Benjaminová*“ byla nejspíše na severu, snad tam, kde je dnes brána Damašská. Velitel stráže měl důvod, aby se domníval, že chce Jer uprchnouti k Chaldejským, ježto byl hlásal, že jedině ti, kdož k nim se uchýlí, zachovají si život. Viz 21, 8 n.

na Jeremiáše, zbili ho a uvěznili ho v domě Jonatana písaře, jemuž svěřili dozor nad uvězněným.¹⁵ Tak se dostal Jeremiáš do podzemního sklepení a seděl tam mnoho dní.

¹⁶ Sedekiaš král však poslal pro něho, vzal ho (k sobě) a tázal se ho tajně v domě svém, řka: „Řekl něco Hospodin?“ Jeremiáš odpověděl: „Ano“ a dodal: „V ruce krále babylonského vydán budeš!“¹⁷ A dále tázal se Jeremiáš krále Sedekiaše: „Čím jsem hřešil proti tobě nebo služebníkům tvým nebo lidu tvému, žes mne vsadil do žaláře?“¹⁸ Kde jsou proroci vaši, kteří prorokovali vám a říkali: „Nepřijde král babylonský na vás a na zemi tuto!“¹⁹ Nyní tedy slyš, pane můj králi! Buď platná prosba má před tebou, a neposilej mne zase do domu Jonatana písaře, abych tam neumřel.“²⁰ Přikázal tedy král Sedekiaš, aby zavřen byl Jeremiáš ve střezném dvoře a každý den aby dána mu byla chlebová placka kromě zeleniny, dokud nebude ve městě všecek chléb stráven, I zůstal Jeremiáš ve střezném dvoře.

Jeremiáš v bahnitě studni (38, 1.– 13.).

HLAVA 38. – ¹ Safatiáš, syn Matanův, Gedeliáš, syn Fašurův, Juchal, syn Selemiášův a Fašur, syn Melchiášův slyšeli řeči, které Jeremiáš mluvil ke všemu lidu, říkáje: ² „Toto pravil Hospodin: Kdokoli zůstane zde ve městě, umře mečem nebo hladem nebo morem; ale kdo uteče k Chaldejským, bude živ, živ a zdrav.“³ Toto praví Hospodin: Jistě vydáno bude toto město do rukou vojska krále babylonského; dobude ho.“⁴ I řekli činovníci (výše jmenovaní) králi: „Prosíme, aby popraven byl tento člověk; neboť úmyslně oslabuje ruce bojujícího mužstva, které zůstalo v tomto městě i ruce všeho lidu mluvěj k nim takové řeči; jistě nehledá tento člověk blaha lidu tomuto, ale neštěstí.“⁵ Král Sedekiaš pravil: „Ejhle, jest ve vašich rukou; neboť nesluší se ani, aby vám král co odepřel.“⁶ Vzali tedy Jeremiáše a uvrhli ho do cisterny Melchiáše, syna Amelechova, která byla ve střezném dvoře; spustili Jeremiáše po provazech do cisterny, ve které nebylo vody, nýbrž bahno; i zapadl Jeremiáš do bláta.

⁷ Avšak Abdemelech, Etiopan, komorník v královském domě uslyšev, že vsadili Jeremiáše do cisterny – král zasedal (tehdy) v Benjaminské bráně –⁸ vyšel z domu královského a mluvil ke králi: ⁹ „Pane můj králi, zlého činu se dopustili tito muži vším, cokoli spáchali proti Jeremiášovi proroku vsadivše ho do cisterny, aby tam umřel hladem, neboť není již chleba ve městě.“¹⁰ Tu rozkázal král Abdemelechovi, Etiopanu: „Vezmi s sebou odtud třicet mužů a vytáhni Jeremiáše proroka z cisterny, prve než umře.“¹¹ Vzal tedy Abdemelech s sebou ty muže, všel do domu královského (do místnosti) pod skladištěm, nabral odtud starých hadrů a vetších cárů a spustil je Jeremiášovi do cisterny po provazech.¹² A řekl Abdemelech Etiopan Jeremiášovi: „Podlož si ty staré hadry a vetché cáry pod paže svých rukou, pod provazy!“ Jeremiáš tak učinil,¹³ i vytáhli Jeremiáše po provazech a vyvedli ho z cisterny a Jeremiáš zůstal ve střezném dvoře.

Jeremiášova poslední rozmluva s králem Sedekiašem (38, 14.– 28.).

¹⁴ Král Sedekiaš poslal pro Jeremiáše proroka, vzal si ho ke třetím dveřím domu Hospodinova, a řekl král Jeremiášovi: „Já chci se tebe. na něco zeptati; netaj přede mnou nic!“¹⁵ Jeremiáš řekl Sedekiašovi: „Oznámím-li ti co, dáš mne popraviti; a dám-li tobě radu, neuposlechneš mne!“¹⁶ Tedy přísáhl král Sedekiaš Jeremiášovi tajně, řka: „Jakože živ jest Hospodin, který nám učinil tento život! Nedám tě zabítí a nevydám tě v ruce těch-

V. ¹⁵. Toto vězení v podzemním sklepení písaře Jonatana dlužno rozlišovati od „střeženého dvoru“ v paláci královském, kde byl později Jer internován (níže v. 20.), jakož i od „cisterny“, do které byl spuštěn (38, 1.– 13.).

V. ²⁰. Sedekiaš nepropustil sice Jer na svobodu, ale zmínil jeho trapný stav.

HL 38. V. ¹⁵. Jer naznačuje, že nemůže prorokovati, co by si král přál. Srv. 3 Král 22, 8.

to lidí, kteří ti ukládají o život!"¹⁷ Řekl tedy Jeremiáš Sedekiášovi: „Toto pravil Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Skutečně-li vyjdeš k velitelům krále babylonského, živ budeš ty a toto město nebude vypáleno ohněm; zachován budeš ty i dům tvůj.¹⁸ Nevyjdeš-li však k velitelům krále babylonského, vydáno bude toto město v ruce Chaldejských, a vypálí je ohněm; ty pak neunikneš z ruky jejich.“¹⁹ Král Sedekiáš pravil Jeremiášovi: „Mám obavy před Judovci, kteří utekli k Chaldejským, abych snad nebyl vydán v ruce jejich, i posmívali by se mi.“²⁰ Jeremiáš odpověděl: „Nebudeš (jim) vydán. Uposlechni, prosím, hlasu Hospodinova, který mluví skrze mne k tobě, i bude dobře tobě a budeš živ.“²¹ Nebudeš-li však chtít vyjít, viz, co mi. Hospodin zjevil:²² Aj, všechny ženy, které zbudou v domě judského krále, až vyvedeny budou k velitelům krále babylonského, řeknou:

„Svedli tě a přemohli tě tvoji nejdůvěrnější přátelé! pohrouživše v bahno a bláto tvé nohy ukázali ti svá záda.“²³ Všecky tvé ženy i synové tvoji vyvedeni budou k Chaldejským; a neutčeš rukou jejich, ale rukou krále babylonského budeš jat a toto město vypálí ohněm.“

²⁴ Tu pravil Sedekiáš Jeremiášovi: „Žádný ať nezví, o této rozmluvě, sice zemřeš!²⁵ Kdyby se doslechli činovníci, že jsem s tebou mluvil, a kdyby přišli k tobě, žádající: „Oznam nám, cos mluvil s králem – netaj (toho) před námi, a nezabijeme tě – a co mluvil s tebou král?“²⁶ řekneš jim: „Složil jsem já prosby své před králem, aby mne zase nekázal věsti do domu Jonatanova, abych tam neumřel.“²⁷ Když (skutečně) přišli všichni činovníci k Jeremiášovi a tázali se ho, mluvil k nim přesně, jak byl přikázal jemu král. I dali mu pokoj, neboť nebylo nic (dále) slyšeti.“²⁸ Zůstal pak Jeremiáš ve strážném dvoře až do dne, kdy bylo dobytto Jerusalema.

Co potkalo Jeremiáše po pádu Jerusalema (38, 28b–39, 14.).

HLAVA 39. – Po dobytí Jerusalema –¹ Léta devátého Sedekiáše, krále judského, měsíce desátého, přišel Nabuchodonosor, král babylonský s veškerým svým vojskem k Jerusalemu, a oblehli jej.² Jedenáctého pak léta Sedekiášova, měsíce čtvrtého, pátého (dne tohoto) měsíce, bylo město prolomeno.³ I vtrhli tam všichni velitelé babylonského a obsadili prostřední bránu: Neregel, Sereser, Semegarnabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag a všichni ostatní důstojníci krále babylonského.⁴ Když je uzel Sedekiáš, král judský a všechno mužstvo bojovníků, dali se na útěk; vyšli v noci z města po cestě k zahradě královské skrze bránu, která byla mezi zdmi a dali se na cestu k pustině.⁵ Vojsko Chaldejských hnalo se za nimi, dostihli Sedekiáše na rovině jerišské pustiny a javše ho, přivedli ho k Nabuchodonosorovi, králi babylonskému do Rebly, která jest v zemi Emat, a ten Vyřkl nad ním soud.⁶ Král Babylonský dal pobít syny Sedekiášovy v Reble před očima jeho; také všechny urozené Judovce dal pobít král babylonský.⁷ Sedekiášovi pak dal oči vyloupati, svázati ho řetězy a věsti do Babylona.⁸ Dům královský, jakož i domy obecného lidu vypálili Chaldejští ohněm a hradby jerusalemské pobořili.⁹ Ostatek lidu, který byl ve městě zůstal, i přeběhlíky, kteří byli k němu utekli, vůbec ostatní obecný lid, který byl zůstal, převedl Nabuzardan, velitel vojska, do Babylona.¹⁰ Něco však lidu chudého, kteří dokonce nic. neměli, zanechal Nabuzardan, velitel vojska, v zemi Judské a dal jim vinice a cisterny v ten den.

V.²⁶ Jeremiášovi šlo, o to, aby *zachoval tajemství*; zakryl obsah této rozmluvy tím, že jim oznámil, zač prosil krále při jiné příležitosti (výše 37, 19.). Oznámiti jim vše nebyl ani povinen, ba ani nesměl tak učiniti, ježto byl mu to král zakázal.

¹¹ O Jeremiášovi však Nabuchodonosor, král babylonský, přikázal Nabuzardanovi, veliteli vojska, toto: ¹² „Vezmi jej, věnuj mu všecku pozornost a nic zlého mu nečiň, ale jak bude chtít, tak mu vyhov.“ ¹³ Poslal tedy Nabuzardan, velitel vojska, Nabusezban, Rab-sares, Neregel, Sereser, Rebmag, vůbec všichni přední krále babylonského ¹⁴ poslali pro Jeremiáše, vzali ho ze střeženého dvora a dali ho Godoliášovi, synu Ahikama, syna Safanova, by si ho zavedl domů, aby mohl volně se pohybovat mezi lidem.

Odměna Abdemelechova (39, 15.– 18.).

¹⁵ Ještě když byl Jeremiáš zavřen ve střeženém dvoře, oslovil ho Hospodin a řekl mu: ¹⁶ Jdi a rci Abdemelechovi: Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraelův: Aj, já splním řeči své na tomto městě na jeho zlo a ne dobro; před očima tvýma bude to v ten den. ¹⁷ Ale tebe vysvobodím v ten den, dí Hospodin, a nebudeš vydán v ruce mužů, kterých se strachuješ; ¹⁸ ano, jistě vysvobodím tebe, že nepadneš mečem, ale zachráníš svůj život, protože doufal ve mne, dí Hospodin.

Osudy Jeremiášovy po pádu Jerusalema (hl. 40– 44).

HLAVA 40. – ¹ Kterak oslovil Hospodin Jeremiáše, když ho byl propustil Nabuzardan, velitel vojska, z Ramy, (kde) ho zastal svázaného řetězy mezi všemi, kteří byli vedeni z Jerusalema a z Judska do zajetí do Babylona.

² Velitel vojska vzav tedy Jeremiáše řekl mu: Hospodin Bůh tvůj hrozil tímto zlem tomu místu, ³ a uvedl je Hospodin, učiniv, jak byl hrozil; protože jste hřešili proti Hospodinu, a neposlouchali jste jeho, stalo se vám to. ⁴ Nyní tedy viz, rozvázal jsem tě dnes z řetězů, které máš na rukou; libo-li ti jít se mnou do Babylona, pojď; budu ti věnovati všecku pozornost; není-li však libo tobě jít se mnou do Babylona, zůstaň zde; aj, celá země je ti volná; co si vybereš, kam bude ti libo jít, jdi; ⁵ nemusíš jít se mnou; můžeš zůstat u Godoliáše, syna Ahikama, syna Safanova, kterého král babylonský postavil v čelo judským městům; můžeš přebývat s ním mezi lidem; nebo jdi kamkoli je ti libo.“ Dal mu také velitel vojska pokrmy i (jiné) dary, a propustil ho. ⁶ Jeremiáš pak přišel ke Godoliášovi, synu Ahikamovu do Masfy, a bydlil s ním mezi lidem, který byl v zemi ponechán.

⁷ Všichni velitelé vojska, kteří byli se rozprchli po krajinách, oni i mužstvo jejich, když uslyšeli, že král babylonský ustanovil Godoliáše, syna Ahikamova, nad zemí a že mu podřídil muže, ženy i děti, a ty z chudiny země, kteří nebyli odvedeni do Babylona, ⁸ přišli ke Godoliášovi do Masfy: Ismael, syn Nataniášův, Johanan a Jonatan, synové Kareovi, Sarajáš, syn Tanehumetův, synové Ofiovi, kteří byli z Netofy, a Jezoniáš, Maachan, oni i

Hl. 39. V. ¹¹. Nabuchodonosor byl slyšel od uprchlíků (a později snad i od Sedekiáše), že Jer dávno radil, aby se Judovci bez boje vzdali Babyloňanům, i pokládal Jeremiáše za přítele své armády i říše.

V. ¹⁴. „domů“, t. j. do svého domu Godoliášova. Godoliáš byl ustanoven babylonským místodržitelem v Judsku. Viz 40, 5. Zdá se, že Jer po dobytí Jerusalema jakožto „internovaný“ byl s ostatními zajatci odveden do Ramy (40, 1.) a tu teprve došel rozkaz krále babylonského, zde uvedený, který byl ihned vykonán. Byl tedy Jer i v Ramě „ve střeženém dvoře“, t. j. pod policejním dozorem.

V. ¹⁶. Ježto *Abdemelech* byl královským dvořanem, mohl si Jer pro něho ze dvora, kde byl střežen, poslati. Možno, že Abdemelech tu a tam na jmenovaný dvůr přicházel.

Hl. 40. V. ¹. jest *nápis nové knihy*, nové sbírky proroctví, která pronesl Jer po pádu Jerusalema (hl. 42 nn). Úvodem k těm řečem podává události, které s nimi souvisely (hl 40 n). Kterak se dostal Jer do *Ramy*, bylo řečeno již k 39, 14.

V. ². Nabuzardan uznával Hospodina (Jahve) za boha Jerusalema i Palestiny. Aby neurazil náboženského přesvědčení velikého proroka, přítele Babyloňanů, nechlubí se, že bohové babylonští porazili boha palestinského, ale mluví v duchu Jeremiášově, že bůh palestinský trestá nevěrnost lidu své země.

V. ⁶. Van Est se domnívá, že Jer zůstal v Palestině proto, že duchovní blaho obyvatelstva palestinského toho žádalo; v Babylonii měli zajatci *Ezechiela*. *Masfa* v území Benjaminově byla asi 7 km severozápadně Jerusalema.

mužstvo jejich. ⁹ I přísáhl Godoliáš, syn Ahikama, syna Safanova, jim i lidu jejich říka: „Nebojte se sloužit Chaldejským; zůstaňte v zemi, buďte poddáni králi babylonskému, a dobře bude vám. ¹⁰ Aj, já bydlím v Masfě, abych se zachoval podle rozkazu Chaldejských, kteří budou posíláni k nám; vy pak sbírejte víno, ovoce i olej a ukládejte (to) do svých nádob a zůstaňte ve městech svých, která si zaberete!“ ¹¹ Také všichni Judovci, kteří byli v Moabsku, mezi Amoaňany, v Edomsku a ve všech (jiných) krajinách, uslyševše, že babylonský král zůstavil zbytek (obyvatelstva) v Judsku, a že ustanovil nad nimi Godoliáše, syna Ahikama, syna Safanova, ¹² všichni Judovci, pravím, se všech míst, na která byli utekli, vrátili se, a přišli do země Judské ke Godoliášovi do Masfy; a nasbírali vína i ovoce velmi mnoho.

¹³ Johanan pak, syn Kareův, i všichni vůdcové vojska, kteří se byli rozprchli po krajinách, přišli ke Godoliášovi do Masfy, ¹⁴ a řekli mu: „Věz, že Baalis, král amonský, poslal Ismaela, syna Nataniášova, aby tě zabil!“ Godoliáš, syn Ahikamův jim však nevěřil. ¹⁵ I řekl Johanan syn Kareův tajně Godoliášovi v Masfě: „Půjdu a zabiji Ismaela, syna Nataniášova – nikdo o tom nezví – aby nezabil tebe, aby se nerozpýtýlili všichni Judovci, kteří se shromáždili k tobě, a zbytek Judovců aby nezahynul.“ ¹⁶ Avšak Godoliáš, syn Ahikamův řekl Johananovi, synu Kareovu: „Neciň toho; neboť křivou věc mluvíš o Ismaelovi!“

HLAVA 41. – ¹ Avšak sedmého měsíce přišel Ismael, syn Nataniáše, syna Elisamova, z potomstva královského a nejpřednější činovníci království, (přišel) s desíti muži ke Godoliášovi, synu Ahikamovu do Masfy, a jedli tam v Masfě spolu. ² Tu povstal Ismael, syn Nataniášův, a deset mužů, kteří byli s ním, udeřili Godoliáše, syna Ahikama, syna Safanova mečem a zabili ho, toho, kterého byl král babylonský ustanovil nad zemí. ³ Také všechny Judovce, kteří byli s Godoliášem v Masfě i Chaldejské, kteří tam právě byli, vojenské mužstvo pobil Ismael.

⁴ Dva dny po zabití Godoliáše, prve než kdo o tom zvěděl, ⁵ přišli muži ze Sichemu, ze Sila, ze Samaře – bylo jich osmdesát – s oholenými bradami, s roztrženými rouchy a ušpinění; měli s sebou dary a kadidlo, aby je obětovali v domě Hospodinově. ⁶ Ismael, syn Nataniášův vyšel (z Masfy) jim vstříc; s pláčem kráčel a když se potkal s nimi, řekl jim: „Pojďte ke Godoliášovi, synu Ahikamovu!“ ⁷ Když pak přišli doprostřed města, pobil je Ismael, syn Nataniášův na kraji cisterny, on i mužstvo, které bylo s ním. ⁸ Vyskytlo se však deset mužů mezi nimi, kteří řekli Ismaelovi: „Nezabíjej nás, neboť máme na poli (skryté) zásoby obilí, ječmene, oleje i medu.“ I ušetřil jich a nezabil jich s druhy jejich. ⁹ Cisterna, do níž vmetal Ismael všechny mrtvolky mužů, které pobil pro Godoliáše jest ona, kterou byl udělal král Asa (za obrany) proti Baasovi, králi israelskému; tu naplnil Ismael, syn Nataniášův, zbitými.

¹⁰ A všechny zbytky lidu, který byl v Masfě – dcery královské a všecek lid, který byl zůstal v Masfě – které byl podřídil Nabuzardan, velitel vojska, Godoliášovi, synu Ahikamovu, Ismael, syn Nataniášův vedl do zajetí, když se vydal na cestu, aby přešel k Amoaňanům.

¹¹ Johanan, syn Kareův, a všichni vůdcové vojska, kteří byli s ním, uslyševše o všem zlu, které spáchal Ismael, syn Nataniášův, ¹² vzali všechno mužstvo, vytáhli do boje proti Ismaelovi, synu Nataniášovu, a střetli se s ním u velikého rybníka v Gabaonu. ¹³ Když

Hl. 41. V. ¹. „sedmého měsíce“, tedy tři měsíce po pádu Jerusalema.

V. ². Vražda tato nemohla nemít dalekosáhlých následků, když Godoliáš byl nejvyšší babylonský úředník v Judsku!

V. ³. Pobití babylonské posádky bylo novým zločinem, který nemohl zůstat bez trestu. Jak veliký význam přičítali Judovci po zajetí zabití Godoliáše, vysvítá z toho, že třetí den sedmého měsíce, jakožto výročí jeho, byl prohlášen za den národního smutku a v tom duchu také slaven.

uzřel všecek lid, který byl s Ismaelem, Johanana, syna Kareova, a všechny vůdce vojska, kteří s ním byli, zaradoval se; ¹⁴ veškeren lid, který vedl Ismael z Masfy do zajetí, obrátil se; obrátil se a přešel k Johananovi, synu Kareovu. ¹⁵ Ismael však, syn Nataniášův, utekl s osmi muži Johananovi, a odešel k Amonoňům. ¹⁶ Johanan tedy, syn Kareův, a všichni vůdcové vojska, kteří byli s ním, vzali všecek zbytek lidu, který byl do zajetí vedl z Masfy Ismael, syn Nataniášův, když byl zabil Godoliáše, syna Ahikamova, silné muže k boji, ženy, děti i komorníky, které byl vedl z Gabaonu, ¹⁷ vytáhli a na cestě se zastavili v Chamaamu, vedle Betlema, hodlajíce táhnouti do Egypta ¹⁸ před Chaldejskými; bálili se jich, protože zabil Ismael, syn Nataniášův, Godoliáše, syna Ahikamova, kterého byl ustanovil král babylonský nad zemí Judskou.

HLAVA 42. – ¹ Všichni vůdcové vojska, Johanan, syn Kareův, Jezoniáš, syn Osaiášův, i ostatní lid od malého až do velikého přistoupili ² k proroku Jeremiášovi a řekli mu: „Vyslyš prosbu naši, a modli se za nás k Hospodinu, Bohu svému, za všechny tyto ostatky, neboť málo nás zůstalo z mnoha, jak na své oči vidíš; ³ ať oznámí nám Hospodin, Bůh tvůj, cestu, po které bychom šli, a co máme činiti.“ ⁴ Prorok Jeremiáš jim řekl: „Vyslyším vás: vizte, já budu se modliti k Hospodinu, Bohu vašemu podle slov vašich. Všecko, cokoliv mi odpoví, oznámím vám; aniž co před vámi tajiti budu.“ ⁵ Oni řekli Jeremiášovi: „Ať jest Hospodin proti nám svědkem pravdivým a věrným, nebudeme-li šetřiti každého slova, s nímž pošle tebe Hospodin, Bůh tvůj k nám. ⁶ Ať bude dobré nebo zlé, hlasu Hospodina, Boha našeho, k němuž tě posíláme, poslechneme; aby nám, poslouchajícím hlasu Hospodina, Boha našeho, bylo dobře.“

⁷ Když vypršelo deset dní, Hospodin oslovil Jeremiáše. ⁸ I povolal Johanana, syna Kareova, a všechny vůdce vojska, kteří s ním byli, jakož i všecek lid od nejmenšího až do velikého, ⁹ a řekl jim: „Toto praví Hospodin, Bůh Israelův, k němuž jste mne poslali, abych rozprostíral prosby vaše před obličejem jeho: ¹⁰ Zůstanete-li klidně v této zemi, vystavím vás a nezbořím (již), vštípím a nevyplením; neboť mi dostačí zlo, které jsem učinil vám. ¹¹ Nebojte se krále babylonského, jehož vy bázlivci se strachujete; nebojte se ho, dí Hospodin, neboť já s vámi jsem, abych vás vysvobodil, vytrhl z ruky jeho. ¹² A prokáži vám milosrdenství a smiluji se nad vámi, a učiním, abyste zůstali ve své zemi. ¹³ Reknete-li však vy: „Nebudeme bydleti v zemi této, neposlechneme hlasu Hospodina, Boha svého, ¹⁴ říkájice: „Nikoli, ale do země Egyptské půjdeme, kde nebude nám patřiti na válku, poslouchati zvuku polnice, kde nebude nám trpěti hlad, a tam se usadíme“: ¹⁵ pak – nuže, slyšte slovo Hospodinovo, zbytky Judska! – Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Upřete-li zraky své na Egypt, abyste šli tam, a vkročíte-li do něho, abyste tam bydli: ¹⁶ meč, kterého vy se bojíte, tam v zemi Egyptské vás postihne; a hlad, který vám působí starosti, přijde na vás v Egyptě, a tam zemřete. ¹⁷ Všichni muži, kteří upírají zraky na Egypt, aby tam vkročili, a bydli tam, zemrou mečem, hladem a morem; nikdo z nich nezůstane, nikdo neunikne zlu, které já uvedu na ně. ¹⁸ Neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Jako se rozpálil hněv můj a rozhořčenost má na obyvatele jerusalemské, tak se rozpálí roztrpčenost má na vás, když vejдете do Egypta, i budete na zaklínání, na úžas, na zlořečení a na potupu; a nikdy již neužříte tohoto místa. ¹⁹ Slovo Hospodinovo pro vás, ostatky

HL. 42. V. ⁵ Judovci přísahou zaklínači slubují, že učiní, jak jim Hospodin přikáže. Hospodin, kterého volají za svědka proti sobě, bude také jejich soudcem, který podle pravdy je potrestá a ukáže, že plní, čím hrozí, že jest Bůh nejvýš věrný.

V. ⁷ Jer neodpověděl hned, ježto nedostalo se mu od Boha poučení, kterak má lidu odpověděti. Ačkoli průtah budil v tazatelích netrpělivost a nespokojenost, ač mohli štváci použití 10 dní k tomu, by přemluvíli lid k útěku do Egypta, Jer mlčel, nechtěje uplatňovati názoru, který mu dával jeho zdravý rozum. Z tohoto místa jasně vysvítá, jak přesně rozlišoval Jer přirozené výroky svého rozumu od nadpřirozených výroků Božích!

Judska; Nechodíte do Egypta! Vězte, vězte – neb vám to dnes prohlašuji – ²⁰ že jste sami sobě uškodili, když jste vy sami poslali mne k Hospodinu, Bohu našemu, řkouce: „Modli se za nás k Hospodinu, Bohu našemu, a vše, cokoliv tobě řekne Hospodin, Bůh náš. nám oznam, a učiníme.“ ²¹ Oznámil jsem vám to tedy dnes, ale neposloucháte hlasu Hospodina, Boha našeho v žádné z těch věcí, pro které poslal mne k vám. ²² Proto nyní vězte! Vězte, že mečem, hladem a morem pomřete v místě tom, do něhož chcete vkročiti, abyste bydlili tam!”

HLAVA 43. – ¹ Když Jeremiáš dokončil řeči k lidu, všechny řeči Hospodina, Boha jejich, které jim po něm vzkázal Hospodin, jejich Bůh, (když dokončil) všechna ta slova, ² řekl Azariáš, syn Osiášův a Johanan, syn Kareův, jakož i všichni ti zbujnící, řekli Jeremiášovi: „Lež mluvíš! Neposlalť tebe Hospodin Bůh náš, řka: Nevcházejte do Egypta, abyste tam bydlili!“ ³ Ale Baruch, syn Neriášův, ponouká tě proti nám, aby vydal nás v ruce Chaldejských, aby nás pobili nebo odvedli do Babylona.“ ⁴ Johanan, syn Kareův tedy, všichni vůdcové vojska a všecek lid neposlechli hlasu Hospodinova, by zůstali v zemi Judské, ⁵ nýbrž Johanan, syn Kareův, a všichni vůdcové vojska, pojavše všechny zbytky Judovců, kteří ze všech národů, mezi něž prve byli se rozprchli, zase vrátili se do Judska, aby tam bydlili, ⁶ muže, ženy, děti, královny dcery, všechny lidi, které byl zanechal Nabuzardan, velitel vojska, s Godoliášem, synem Ahikama, syna Safanova, (vzali) proroka Jeremiáše a Barucha, syna Neriášova, ⁷ i vešli do země Egyptské – neposlechli totiž hlasu Hospodinova – a přišli až do Tafnisu.

⁸ V Tafnisu oslovil Hospodin Jeremiáše a řekl mu: ⁹ „Naber si do ruky velikých kamenů a schovej je ve skrýši, která jest pod cihlovou zdí v bráně domu faraonova v Tafnisu, před očima Judovců.“ ¹⁰ A rci jim: Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraelův: Aj, já pošlu, přivedu Nabuchodonosora, babylonského krále, svého služebníka, postavím trůn jeho na těchto kamenech, které jsem schoval; a on postaví stan svůj na nich. ¹¹ Přijde, pobije zemi Egyptskou; kdo (jest určen) na smrt, na smrt půjde; kdo do zajetí, do zajetí a kdo na meč, na meč. ¹² V chrámech egyptských bohů zapálí oheň, spálí je, do zajetí odvede je, a přivede se zemi Egyptskou tak, jako se odívá pastýř svým pláštěm; a vytáhne odtud klidně. ¹³ Jehlany Domu Slunce, které jsou v zemi Egyptské, roztluče, a chrámy egyptských bohů popálí ohněm.

HLAVA 44. – ¹ Hospodin oslovil skrze Jeremiáše všechny Judovce, kteří bydlili v zemi Egyptské, v Magdalou, v Tafnisu, v Memfisu a v zemi Fatures, a řekl (jim): ² Toto praví Hospodin, Bůh Izraelův: Vy jste viděli všechno to zlo, které jsem uvedl na Jerusalema, a na všechna města judská – aj, pustá jsou podnes a liduprázdná – ³ pro zlobu, kterou páchali, aby mne ke hněvu popudili, chodíce, aby obětovali bohům cizím, aby ctili ty, jichž neznali ani oni, ani vy, ani otcové vaši. ⁴ Posílal jsem k vám (sice) všechny své služebníky, proroky, ⁵ ustavičně, důrazně vám vzkazuje: „Nečiňte takových ohavných věcí, které nenávidím“, ⁵ ale neposlechli, nepopřáli mi sluchu, aby se odvrátili od zlých skutků svých, aby neoběto-

Hl. 43. V. ¹⁰. Nabuchodonosor sluje „*služebník Hospodinův*“ jako 25, 9.; 27, 6.; srv. Is 13, 3.

V. ¹³. „*Dům Slunce*“ = *Heliopolis* = *On*, severovýchodně dnešní Kahýry. Viz Is 19, 18. Jeden z těch „*jehlanů*“, t. j. *obelisků* dosud tam stojí. Nabuchodonosor vítěznou výpravu do Egypta skutečně podnikl. Splnilo se tedy proroctví Jeremiášovo (a Ezechiellovo)! Dva jehlany (sloupy, obelisky) stávaly u vchodu do svatyně dávného Východu.

Hl. 44. V. ¹. Co tu vypravováno, sběhlo se při slavnosti, kterou konali Judovci buď v Tafnisu nebo na jiném místě Egypta. Sešli se k ní se všech osad, i z Horního Egypta. Slavnost byla tedy konána *delší dobu po příchodu Jeremiášově do Egypta*, kdy se byli uprchlíci judští již rozdělili na hloučky a založili více osad po Egyptě. Čím jížněji prchali Judovci, tím bezpečnějšími se cítili před Babyloňany. Jak hluboko jíti byl přinucen Jer, byl-li také až v jižním Egyptě, není známo. – Fatures = Horní Egypt (Tebaida).

vali bohům cizím (kadidla).⁶ I vzplál můj hněv, mé rozhořčení, a rozpálil se ve městech judských a na ulicích jerusalemských, že obrácena jsou v poušť a prázdnotu, jak je dnes viděti.⁷ Nyní tedy toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Proč vy činíte zlo toto převeliké na svou vlastní škodu, aby z vás, z Judovců vyhynuli mužové i ženy, děti i kojenci, aby vám nic nezbylo,⁸ popouzejíce mne díly rukou svých, obětujícíce (kadidlo) bohům cizím v Egyptské zemi, do níž jste vešli, abyste bydlili tam, abyste zahynuli a byli na zlořečení a na pohanu všem národům země?⁹ Zapomněli jste na nešlechetnosti otců svých, na nešlechetnosti králů judských, na nešlechetnosti manželek jejich, i na nešlechetnosti své i na nešlechetnosti manželek svých, které páchali v zemi Judské a v ulicích jerusalemských?¹⁰ Do dneška nejsou očištěni, nebojí se, nechodí v zákoně Hospodinově a v příkazech mých, které jsem předložil vám a otcům vašim.¹¹ Pročež toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Aj, já obrátím tvář svou na vás ke zlému, a zahladím všechny Judovce.¹² Vezmu judské zbytky, které upřely zraky své na Egypt, aby tam vkročily a bydlily tam; zahynou všichni v Egyptské zemi; padnou mečem a hladem; zahynou od nejmenšího do největšího, mečem a hladem pomrou; a budou na zařikávání, na úžas, na kletbu a na potupu!¹³ Navštívím obyvatele Egyptské země, jako jsem navštívil Jerusalem, mečem, hladem a morem.¹⁴ A nebude, kdo by utekl nebo zbyl ze zbytků judských, z těch, kteří šli, aby pohostinu byli v zemi Egyptské, a kteří zdvívají své duše k zemi Judské, aby se zase do ní navrátili a mohli tam bydlet, nebude kdo by se z nich vrátil; nenavrátil se kromě (několika) uprchlíků!

¹⁵ Tu odpověděli Jeremiášovi všichni mužové, kteří věděli, že obětovaly (kadidlo) manželky jejich bohům cizím, i všechny ženy, kterých se sešlo veliké množství, i všecek lid přebývajících v egyptské zemi Fatures, a řekli:¹⁶ Řeč, kterou jsi mluvil k nám ve jménu Hospodinově, nechceme od tebe slyšeti;¹⁷ ale (raději) splníme věrně každé slovo, kterým jsme slíbili, že budeme obětovati královně nebeské, že jí budeme podávati oběti mokré, jak jsme činivali my i otcové naši, i činovníci naši, ve městech judských i po ulicích jerusalemských, kdy jsme mívali do syta jídla, kdy dobře nám bývalo, kdy jsme zlého nevíдали.¹⁸ Ale od toho času, jak jsme přestali obětovati (kadidlo) královně nebeské, a podávati jí oběti mokré, nedostatek trpíme ve všem, a mečem a hladem hyneme.¹⁹ A obětujeme-li královně nebeské (kadidlo), a podáváme-li jí oběti mokré – zdali bez (souhlasu) mužů svých děláme jí koláče, abychom ji uctili, a podáváme jí mokré oběti?

²⁰ Tu řekl Jeremiáš všemu lidu, mužům i ženám, všemu lidu, který mu byl odpověděl ona slova, toto:²¹ „Ano, na obět, kterou jste obětovali ve městech judských a po ulicích jerusalemských, vy i otcové vaši, králové vaši, činovníci vaši, i lid země, na tu rozpomněl se Hospodin, ta mu vstoupila na mysl!²² Hospodin nemohl již snášeti zloby záměrů vašich, ohavností, které jste činili, i stala se země vaše pouští, na úžas a na zlořečení, takže není (v ní) obyvatele, jak je dnes viděti.²³ Protože jste obětovali (kadidlo) modlám, a zhřešili jste Hospodinovi, že jste neposlouchali hlasu Hospodinova, v zákoně jeho, v příkazech jeho, ve výrocích jeho že jste nechodili: proto přišly na vás tyto zlé věci, jak viděti dnes.“

²⁴ Řekl pak Jeremiáš všemu lidu a všem ženám: „Slyšte slovo Hospodinovo, všichni Judovci, kteří jste v zemi Egyptské!²⁵ Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Vy i ženy vaše slibovali jste svými ústy – a rukama svýma jste to plnili – říkající: „Plňme své

V. ¹⁷ n. O „*královně nebeské*“ viz 7, 18. – „*přestali jí obětovati*“ od r. 622. Královna nebes byla jim tedy kdysi příčinou všeho štěstí; od té doby, co ji přestali, ctíti, hněvá se na Judovce a proto je stihá nezdar za nezdar: porážka a smrt Josiášova, poroba a útisk od Nechoa, později vpády Nabuchodonosorovy a konečně i vražda Godoliášova. . . .

V. ²⁰. Jer byl již tehdy stařeček.

sliby, které jsme učinili, že budeme obětovati (kadidlo) královně nebeské, a podávati jí oběti mokré." Splňte tedy své sliby a uskutečňte je.

²⁶ Proto slyšte slovo Hospodinovo všichni Judovci, kteří bydlíte v Egyptské zemi! Aj, já přísahám skrze veliké své jméno, dí Hospodin, nikdy již nebude vzýváno jméno mé v celé zemi Egyptské, ústy žádného Judovce, aby řekl: „Jako že živ jest Hospodin, Bůh." ²⁷ Aj, já bdít budu nad nimi ke zlému a ne k dobrému; a hynouti budou všichni Judovci, kteří jsou v Egyptské zemi, mečem a hladem, dokud docela nevyhynou. ²⁸ Mužů, kteří utekou meči, kteří se vrátí ze země Egyptské do země Judské, bude malíčko; a zvědí všecy zbytky judské, vcházející do země Egyptské, aby tam bydlili, či řeč se splní: má-li, či jejich. ²⁹ A to vám (bud) znamením, dí Hospodin, že já navštívím vás na tomto místě, abyste věděli, že jistojistě splní se mé řeči proti vám ke zlému. ³⁰ Toto praví Hospodin: Aj, já vydám faraona Efra, egyptského krále, v ruku nepřátel jeho, a v ruku těch, kteří" mu o život ukládají, jako jsem vydal Sedekiáše, krále judského, v ruku Nabuchodonosora, krále babylonského, nepřítele jeho, který mu o život ukládal.

Jeremiáš těší Barucha (hl. 45).

HLAVA 45. – ¹ Léta čtvrtého Joakima, syna Josiášova, judského krále, když byl Baruch napsal tato slova do knihy z úst Jeremiášových, řekl Jeremiáš prorok Baruchovi, synu Neriášovu: ² Toto praví Hospodin, Bůh Israelův, o tobě, Baruchu: ³ Řikáš: „Běda mně bídnému, neboť přidává mi Hospodin bolest k bolesti; uaven jsem nářkem, ale úlevy nenalézám."

⁴ Toto praví Hospodin: „Rci mu toto: Aj, já bořím, co jsem postavil a vytrhuji, co jsem byl zasadil: všecku tuto zemi. ⁵ A ty žádáš si tak velikých věcí? Nežádej! Neboť aj, já přivedu pohromu na každého, kdo tělo má" dí Hospodin; „ale tobě zachovám život na všech místech, kamkoli půjdeš."

Jeremiáš prorokuje proti pohanským národům (hl. 46– 51).

HLAVA 46. – ¹ Co řekl Hospodin proroku Jeremiášovi o národech.

² O Egyptu. – O vojsku faraona Nechao, krále egyptského, jež bylo při řece Eufratu v Charkamis, které zbil Nabuchodonosor, král babylonský, léta čtvrtého Joakima, syna Josiášova, judského krále.

³ Připravte štít a puklír, a jděte do boje! ⁴ Zaprahejte koně, vsedejte jezdcí! Do řady v přílbách, čistte kopí, oblecte pancíř!

⁵ Co, že vidím je v bázni, že obracejí hřbety? Junáci jejich jsou zbiti, prchají rychle, neohlédají se, strach odevšad, dí Hospodin. ⁶ Rychlý (raději) ať neutíká, silák ať nemyslí na možnost záchrany! Na severu, podle řeky Eufratu, klopýtli a padli.

⁷ Kdo je to, jenž jako Nil se bere, jehož vlny dmou se jak řeky? ⁸ Egyptan je to, jenž jako Nil se bere, jehož vlny dmou se jak řeky! Praví: Vystoupím a zaplavím zemi, zkazím město i obyvatelstvo jeho.

Hl. 45. V. ¹ „čtvrtý rok Joakimův" jest rok 605 před Kr.

V. ⁵. Podobně těšil Hospodin zarmouceného Jeremiáše 12, 7 n . . . Které jsou ty „veliké věci", zda veřejné blaho, pokoj národa, Jeremiáše i Barucha nebo co jiného, nelze zjistit. Z odpovědi Boží zdá se vyplývat, že i Baruchovi ukládali o život jako Jeremiášovi. I na svatého muže doléhá někdy tíže úřadu a nebezpečí s ním spojených, že potřebuje Boží potěchy.

Hl. 46. V. ¹ „jest nadpis ke sbírce proroctví .o pohanech, napsané asi později, když tato sbírka byla přivtělena k ostatním řečem Jeremiášovým.

V. ². Nadpis „O Egyptu" patří k celé hl 46. V básni prvé líčí Jer tak živě porážku Egyptanů u Karkemiše, že by bylo možno domnívat se, že tu Jer popisuje událost *minulou*. Ježto však báseň tato jest mezi proroctvími, vidí v ní veliká většina katolických vykladačů *předpověď budoucích věcí*.

⁹ Vseďte na koně, plesejte na vozech, nechať vytáhnou junáci! Etiopané a Libyjští, kteří drží pušky, Lydijští, kteří šípy drží a vystřelují!

¹⁰ Ale je to den Pána, Boha zástupů, den pomsty, by potrestal své nepřátele! Meč je bude hltať, nasýtí se, napojí se krví jejich! Ano, bude to krvavá oběť Pánu, Bohu zástupů v zemi severní podle řeky Eufratu. ¹¹ Vystup na Galaad a našbírej balzámu, pannu, dceru Egyptská! Nadarmo plýtváš léky, zdraví pro tebe není! ¹² Slyší národové o tvé hanbě, kvílení tvého plná jest země. Junák narazil na junáka, a oba spolu padli.

¹³ Co řekl Hospodin proroku Jeremiášovi o tom, že přijde Nabuchodonosor, král babylonský, a pohubí Egyptskou zemi.

¹⁴ Oznamte to v Egyptě, ohlaste to v Magdalu, ať se to rozléhá v Memfisu a v Tafnisu! Rcete: Stůj a připrav se, neboť hltať (již) meč vše kolem tebe.

¹⁵ Proč se shroutil tvůj silný, proč neobstál? Protože Hospodin podvrátil jej! ¹⁶ Mnoho učinil padlých; muž na muže padal, i řekli: Vstaňme a vraťme se k lidu svému, do země, kde jsme se narodili, před mečem hubitelem. ¹⁷ Nazvete jméno faraona, egyptského krále: „Hluk, jenž propásl čas!“

¹⁸ „Jakože živ jsem“ dí král, jehož jméno „Hospodin zástupů“ jest! „Ano, jako Tábor mezi horami a jako Karmel nad mořem přijde!“ ¹⁹ Připrav si zavazadla do zajetí, obyvatelstvo, dceru Egyptská, neboť Memfis pustinou bude, opuštěno, bez obyvatele!

²⁰ Jalovice výborná a krásná jest Egypt; pobaďač od severu přijde na ni. ²¹ Také žoldněři jeho, kteří bydlí prostřed něho, jako telata vykrmená obrátí se na útěk spolu, nebudou moci odporovat; neboť den smrti přišel na ně, čas jejich navštívení.

²² Hlas jejich jako zvuk kovu bude zníti, neboť s vojenskou mocí přikvačí, se sekerami přijdou na ně jako dřevorubci: ²³ posekají jejich les, dí Hospodin. Neboť nemožno bude je sečíst, bude jich více nežli kobylek, bez počtu jich bude. ²⁴ Zahanbena bude dcera Egyptská, vydána v ruce národa severního.

²⁵ Řekl Hospodin zástupů, Bůh Israelův: „Hle, já navštívím Ammona Thebského, a faraona, i Egypt, bohy jeho, krále jeho, faraona, i ty, kteří se na něho spoléhají.

²⁶ A vydám je v ruku těch, kteří o život jim ukládají, v ruku Nabuchodonosora, babylonského krále a v ruku služebníků jeho! Potom však bude (Egypt) obyden (zase) jako za dnů předešlých, dí Hospodin.

²⁷ Ty však, neboj se, sluho můj Jakobe, nestrachuj se Israeli! Neboť aj já vysvobodím tebe z daleké země a tvé potomstvo ze země zajetí tvého; i vrátí se Jakob a požívat bude pokoje, šťastně se povede mu, a nebude, kdo by ho děsil. ²⁸ Ty tedy neboj se, sluho můj Jakobe, dí Hospodin, neboť já jsem s tebou, neboť já zahladím všechny národy, mezi které jsem vyvrhl tě, tebe však nezahladím, nýbrž potrestám tě podle práva, jakoby nevinnému, neodpustím tobě.

V. ¹⁰. „den pomsty“, den trestu za smrt Josiášovu, zajetí Joachazovo atd. Splní se, co již Is předpovídal.

V. ¹². Egyptané budou šileně prchatí, každý bude si klestí cestu třebas i vraždou svého druhu.

V. ¹³ - ²⁵. rozvádí, co stručně bylo řečeno již 43, 8.- 13. Srv. výše 46, 2.

V. ¹⁴. *Migdol a Tafnis*, pohraniční tvrže proti vpádům Asijců do Egypta, mají se připravit na vpád Nabuchodonosorův.

V. ¹⁷. Náznačné jméno faraonovo (Srv. Is 30, 7.) vystihuje povahu egyptských králů: Mnoho slov, kterými se na nepřitele kasají, případně jiným pomoc slibují, mnoho haraší a řinčí zbraní, ale přicházejí k vítězství - *pozdě*.

V. ¹⁸. Jako vyčnívá *Tabor* (osamělá hora) nad okolím, jako trčí *Karmel* nad mořem, tak bude síla Nabuchodonosorova vynikati nad všechny národy, jejichž územím, přitrhne do Egypta.

V. ²⁰. Egypt pro svou úrodnost připodobněn jest ku pěkné jalovici.

V. ²². Egypt přirovnán tu pro svou lidnatost k lesu.

HLAVA 47. – ¹ Prve nežli zbil farao Gazu, oslovil Hospodin Jeremiáše proroka o Filištanech:

² Toto praví Hospodin: Aj, vody vystupují od severu, vzniká z nich rozvodněný potok; přikrývají zemi, se vším, co jest na ní, město i obyvatelstvo jeho. Křičí lidé, kvílí všichni obyvatelé země. ³ Pro hlomoz lesklých zbraní a bojovníků jeho, pro hrkot vozů a pro rachot kol jeho nebudou otcové ohledat se na syny, spustí (nečinně) ruce. ⁴ To proto, že přijde den zkázy na všechny Filištany, kdy rozmetán bude Tyru i Sidonu každých zbývajících pomocníků jejich. Neboť zkazí Hospodin Filištany, ostatky z ostrova Kaftor. ⁵ Přichází na Gazu holohlavost, veta jest po Askalonu, i po ostatcích údolí jejich. Dlouho-li budeš se řezat? ⁶ Ó meči Hospodinův, dokud neodpočíneš? Vrať se do své pochvy, ochlad se a mlč! ⁷ Kterak má odpočinout, kdyžž Hospodin mu kázal proti Askalonu a přímoří jeho? Tam mu vykázal úkol!

HLAVA 48. – ¹ O Moabovi toto praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův: Běda Nebu, neboť pohubeno bude! Zahanbeno dobyté Karjataim, zahanbena jest tvrz a chvěje se! ² Veta jest po slávě Moabově! Proti Hesebonu kují zlé plány: „Pojďte a vyhladíme jej z národů!“ Ty také, Dimone, vezmeš za své, za tebou půjde meč! ³ Hlas křiku (se rozláhá) z Oronaimu: Zhoubá; zkáza veliká! ⁴ Zbito jest Moabsko, křik jeho zaznívá k Segoru! ⁵ Cesta nahoru k Luitu – s pláčem stoupají po ní; s cesty dolů od Oronaimu slyší nepřítel nářek nad porážkou. ⁶ Utecte, spaste svůj život! Budte jak jalovec na poušti!

⁷ Ano, protože jsi se spoléhal na hradby a poklady své, také ty budeš zabrán, i půjde Chamos do zajetí, a kněží a činovníci jeho s ním! ⁸ Přijde zhoubce na každé město, žádné město nebude zachováno; zničena budou údolí, roviny pohubeny, neboť řekl (to) Hospodin. ⁹ Dejte křídla Moabovi, ať vzlétne a odletí; města jeho zpustnou, budou bez obyvatel. ¹⁰ Zlořečený, kdo koná dílo Hospodinovo nedbale, zlořečený, kdo zdržuje meč svůj od krve.

¹¹ Pokoj měl Moab od svého mládí, odpočíval na svých kvasnicích.; nebyl přeléván z nádoby do nádoby, do zajetí nebyl odveden; proto zůstala mu jeho chuť, a vůně jeho se nezměnila. ¹² Protož aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy pošlu jemu skladníky (a ukladače džbánů), ti jej uloží, sudy jeho vyprázdní a džbány jejich rozbijí. ¹³ A hanbu mít bude Moab z Chamosa, jako hanbu měl dům Israelův z Betelu, na nějž se spoléhal. ¹⁴ Kterak můžete říkat: „Junáci jsme a muži k boji?“ ¹⁵ Hubitel Moabska pohubí jeho města; výkvět jeho jinochů půjde na zabití, praví král, jehož jméno jest „Hospodin zástupů“. ¹⁶ Zkáza Moabska již se přiblížila, neštěstí jeho velmi rychle přikvačí. ¹⁷ Těšete jej všichni sousedé jeho, všichni, kdož znáte jméno jeho, rcete: Kterak jest polámána silná hůl, žezlo slavné!

¹⁸ Sestup se slávy a sed' v žizni, obyvateli Dibonu, neboť zhoubce Moabův táhne proti

Hl. 47. V. ⁴. Pohromou, která stihne *Filištany*, budou trpěti také *Feničané*, kteří mívali ve Filištanech zdatné spojení. „*Kaftor*“= Kreta. Zbytky z ostrova Kaftor jsou *Filištané*.

Hl. 48. Také Is mluvil o *Moabanech* (hl. 15n) a to, jak jest pravděpodobno, na základě staršího proroctví. – Jer 48, 29.– 38. jest nápadně podobno řečem Isajášovým. Buď použil Jeremiáš Isajáše, nebo vážili oba z téhož staršího pramene.

V. ¹⁰. „*dílo Hospodinovo*“ = od Hospodina uložené = zkáza Moabska, kterou má nepřítel (Babyloňané) vykonati. Běda tomu, kdo ten úkol bude konati nedbale, kdo bude šetřiti krve těch, kdož odsouzeni jsou na smrt!

V. ¹¹. Moabané jsou přirovnáni k vínu, země jejich k sudu (měchu), pokoj a blahobyt ke kvasnicím, mravy jejich k chuti a vůni vína. Pokoření byvše od Davida, vzbouřili se Moabané po smrti *Achabově*. Se Syry jsouce spolení dlouho válečně Israelity znepokojovali, vytlačující je znenáhla ze Zajordání (4 Král 10, 32, 33.; 13, 20.). *Jeroboam II.* obnovil sice staré hranice říše, ale Moabané opět a opět se spolčovali s nepřítelem proti lidu Hospodinovu.

V. ¹⁸. „*v žizni*“; t. j. na místě žiznivém, vyprahlém, *v kraji zpusťošném*. – *O Dibonu*= *Dimonuv* Is 15, 2. 9.

tobě, rozmetává ohrady tvé.¹⁹ Postav se na cestě a do dálky hled, obyvateli Aroeru, otaž se uprchlíka, tomu, kdo vyvázl, rci: „Co se přihodilo?“²⁰ Zahanben jest Moab, neboť jest poražen: kvílte a křičte, hlásejte to na Arnonu, že pohuben jest Moab!²¹ Soud přišel na rovinu, na Helon a na Jasu, na Mefaat²² a na Dibon, na Nebo a na Bet-Deblataim.²³ Na Karjataim, na Bet-Gamul, na Bet-Maon,

²⁴ na Kariot a Bosru; na všechna města Moabské země, vzdálená i blízka.

²⁵ Odtát jest roh Moabův, a rámě jeho zlomeno jest, dí Hospodin.

²⁶ Opojte jej, zdvihlť se proti Hospodinu; ať si obrazí Moab ruku v tom, co zvrátí; na posměch budiž také on!²⁷ Byltě na posměch Israel tobě, jako bys mezi zloději byl dopadl ho; pro slova, kteráš proti němu mluvil, půjdeš do zajetí.²⁸ Opusťte města a přebývejte ve skalách, obyvatelé moabští! Buďte jak holubice, hnízdící vysoko na krajích propasti!²⁹ Slyšeli jsme o pýše Moabově – velmi se pyšnil – o jeho zpupnosti; hrdosti, pýše, o nadutosti srdce jeho.³⁰ Znáám já, dí Hospodin, chlubitost jeho, že není podle toho jeho moc, a že ani co mohl, nechtěl konat.

³¹ Protož nad Moabem kvílím, nad celou Moabskou zemí křičím, nad mužstvem Kir-Cheresu naříkám.³² S Jazerem pláči nad tebou, vinice Sabamo! Ratolesti tvoje přešly moře, šly až do Jazeru; na žeň tvou a na tvé vinobraní připadl zhoubce.³³ Vzátá jest veselost a radost zahradě. Moabské zemi: víno z lisů dal jsem pobrat, nezpívá nic tlačitel hroznů.³⁴ Nikdo, jak obyčej býval, nezpívá, od křiku u Heseboně až do Eleale, až do Jasy rozléhá se jejich hlas; od Segoru až do Oronaimu, až do Eglat-Šelišyje. I vody Nemrim vyschnou!³⁵ Učiním, že z Moabska zmizí, dí Hospodin, ten, kdo chodí obětovat na výšině, kdo kadidlo pálí svým bohům!

³⁶ Protož srdce mé nad Moabem jako píšťala kvílí, srdce mé nad lidem Kir-Cheresu jako píšťala kvílí; že více činil než mohl, proto vzal za své.³⁷ Neboť každá hlava ostríhána, každá brada oholena bude; všechny ruce rozedrány a na každém boku žínice.³⁸ Na všech střechách Moabových, na ulicích jeho nic než samý nářek; neboť rozdrťm Moaba jako neúčinnou nádobu, dí Hospodin.³⁹ Kterak je zničen! Kvílte! Jak obrátil záda Moab! Bďte se! I bude Moab na posměch a na úžas všem sousedům svým!

⁴⁰ Toto praví Hospodin: Aj, jako orel poletí (nepřítel) a roztáhne svá křídla na Moaba.⁴¹ Vzata jsou města, zadržány tvrze; srdce moabských junáků budou ten den jako srdce ženy před porodem,⁴² Moab přestane národem býti, ježto proti Hospodinu se vzepjal.⁴³ Strach a jáma a osidlo na tebe, obyvateli moabský, dí Hospodin!⁴⁴ Kdo unikne strachu, padne do jámy; a kdo vyleze z jámy, osidlem lapen bude; přivedu na Moaba rok navštívení jeho, dí Hospodin.⁴⁵ Ve stínu Hesebonu zastaví se vysílení uprchlíci; ale oheň vyjde z Hesebonu, plamen z města Sehonova, pohlť boky Moabovy, a téměř (hlavy) mužstva hlučícího.⁴⁶ Běda tobě, Moabe, veta po tobě, národe Chamosův! Neboť povedou syny tvé do zajetí, a tvé dcery do otroctví.⁴⁷ Ale obrátím Moabův osud v posledních dnech, dí Hospodin. Až potud (jde ličení) soudů nad Moabem.

V. ²⁵ „roh“ náznak síly. Srv. 1 Sam 2, 10.; Ž 74, 11.; Lk 1, 69.

V. ²⁶ . Prorok vybízí nepřítele, vykonavatele spravedlnosti Boží, aby *napojil* Moabany *utrpením*. Srv. 13, 13.; 25, 16. 27.; Is 19, 14.

V. ²⁸ . „*města*“, z nichž byly výše ve v. 21. n. jmenována zejména ta, která bývala majetkem Rubenovců, která jim však Moabané vzali. Nyní budou Moabanům i jejich města vzata.

V. ⁴⁰ . „*nepřítel*“ – Babyloňané (Nabuchodonosor). Srv. 46, 18.; Dt 28, 49.; Is 46, 11.

V. ⁴⁵⁻⁴⁶ . zní podobně jako Nm 21, 28 n; 24, 17. – „*ve stínu*“ = pod ochranou. O *Hesebonu* byla řeč již ve v.

HLAVA 49. – ¹ O Ammoňanech. Toto praví Hospodin: Zdali nemá Israel synů, nebo zda postrádá dědice? Proč tedy Melchom v dědictví obdržel Gada, proč národ onoho bydlí v městech tohoto? ² Protož, aj, dnové jdou, dí Hospodin, kdy učiním, že bude slyšeti proti Babbat-Ammonu válečný ryk. Rozmetáno bude v hromadu (kamení), dcery jeho vypáleny budou ohněm, a Israel bude pánem jeho pánů, praví Hospodin.

³ Kvil, Heseboně, neboť pohuben jest Haj; křičte, dcery Bab-batu, oblect se v žínice, kvilte, obcházejte po ohradách; neboť Melchom půjde do zajetí, kněží a činovníci jeho s ním! ⁴ Co se chlubíš údolími, vyschlo údolí tvé, dcero rozmazlená, která spoléhajíc na své poklady, říkala jsi: „Kdo na mne přijde?“ ⁵ Aj, já uvedu na tebe hrůzu, odevšad dokola kolem, dí Pán, Bůh zástupů, i rozprchnete se každý horempádem, aniž kdo zastaví prchající. ⁶ Ale potom přivedu ze zajetí zpět Ammoňany, praví Hospodin,

⁷ O Edomsku! – Toto praví Hospodin zástupů: Což není již moudrosti v Temanu? Pozbyli potomci rozumnosti? Vymizela moudrost jejich? ⁸ Utíkejte, obraťte hřbety, sestupte do propastí, obyvatelé Dedanu; neboť zkázu Esauovu přivedu na něj, čas navštívení jeho. ⁹ Až přijdou sběrači vína na tebe, nenechají (ani) hroznu; až (přijdou) zloději v noci, poberou, co jim stačí. ¹⁰ Jáť (sám) obnažím Esaua, odkryji skryše jeho, že nebude moci se skrýti; pohubeno bude potomstvo jeho, bratří i sousedé jeho, nebude (ho)!

¹¹ Zanech sirotků svých, já se postarám o jejich život; a tvé vdovy ať doufají ve mne!

¹² Neboť toto praví Hospodin: Aj, ti, kteří neměli píti kalich, budou nuceni jej píti; ty však bys měl bez restu býti? Nebudeš bez restu, ale jižť jej budeš píti! ¹³ Neboť skrze sebe samého přísahám, praví Hospodin: V pustinu a pohanu a v poušť a v zlořečení bude Bosra obrácena; všecka města její budou na věky ssutinami!

¹⁴ Novinu slyšel jsem od Hospodina, posel k národům poslán jest (s výzvou): Shromážděte se a táhněte proti němu, povstaňte k boji. ¹⁵ Ano, viz, maličkým učiním tě mezi národy, opovrženým mezi lidmi. ¹⁶ [Zpupnost tvá], nadutost srdce tvého zklame tebe, který bydlíš v jeskyních skalních, a udržeti snažíš se vrcholky pahorků; i kdybys vysoko jak orel postavil si hnízdo, tamodtud strhnu tě, praví Hospodin. ¹⁷ Země Edomská bude (úžasnou) pouští: každý, kdo půjde skrze ni, užasne se, a sípěti bude nade všemi ranami jejími. ¹⁸ Jako (když) podvrácena byla Sodoma, Gomorrhá a okolí jejich, praví Hospodin, nebude tam přebývatí člověk, nebude v ní bydlíti smrtelník.

Hl. 49. V. ¹. Tiglat-Pilešar odvedl r. 734 výkvět obyvatelstva za jordánského, příslušníky kmenů Manase, Gada a Rubena do zajetí. Přes to však zůstalo dosti lidu israelského ve svém území pánem dědičného majetku, i dopustili se bezpráví na něm Amoňané, kteří použili vítané příležitosti, aby zeslabeně Gadovce z jejich dědictví vypudili a sobě je přivlastnili. „*Milkom*“ = národní bůh Amoňanů. *Milkom* obdržel dědictví *Gadovo* = národ Milkomův zabral nemovitý majetek Gadovců.

V. ². *Rabbat-Ammon*, hlavní město Ammonska, jež nazval později Ptolemeus Filadelfos: *Filadelfia*. – „*dcery*“ hlavního města jsou *města menší* jemu poddaná.

V. ³. „*Haj*“ jest jméno neznámého nám města amonského.

V. ⁷. Edomci, ač kmen pokrevný, příbuzný, velmi často chovali se nepřátelsky k národu Hospodinovu, zejména za posledních dob Jerusalema. Srv. Nm 20, 18.; Ez 35, 1.– 15.; Pláč 4, 21.; Ž 136, 7. Abdiáš mluví o Edomcích tak podobně, že možno právem se domnívati, že Jer i Abdiáš použili staršího prorocství, jež přiměřeně zpracovali. *Temaňané slyšeli moudrosti*. Viz Job 2, 11.; Abd 8; Bar 3, 22 n. – Ale ta moudrost je nezachráná před zkázou.

V. ⁸. *Dedaňané byli sousedé Edomců*, kterým hrozilo nebezpečí, že nepřítel, který zaplaví Edomsko, překročí jeho hranice a dá pocítiti svou moc i *Dedaňanům*, necouvnou-li od hranic do vnitrozemí, nebo neskryjí-li se dobře. „*Esau*“, praotec Edomců, zde národ jeho.

V. ¹³. O *Bosře* viz Is 34, 6.; Am 1, 12.; Mal 1, 3 n.

V. ¹⁵. srv. s Abd 2. – Mluví Hospodin.

¹⁹ Jako lev (když) vystoupí z jordánského houští na zelenou pastvinu . . . , mžikem oka jej odeženu s ní, a kdo bude ten vyvolený, toho ustanovím nad ní. Neboť kdo jest podobný mně, kdo obstojí přede mnou? A který pastýř mohl by mně odporovat? ²⁰ Protož slyšte, na čem se ustanovil Hospodin proti Edomovi, (slyšte), jaké plány má proti obyvatelům Temanu: Ano, odeženou je (jako) slabý brav, ano, rozmetají s nimi i bydlíště jejich. ²¹ Pod ranou pádu jejich země bude se chvítí, křik hlasu jeho slyšet bude na moři Rudém. ²² Aj, jako orel se vznese, vzletí, a roztáhne křídla svá na Bosra; srdce junáků edomských bude v ten den jako srdce ženy před porodem.

²³ O Damašku. – Zahanben jest Emat i Arfad, neboť došla jich novina velmi zlá; jsou rozbouřeni jako moře, pro obavy nemohou se uklidniti. ²⁴ Zmalomyslněl Damašek, obrací se na útěk; hrůza ho jala, úzkost a bolest jej drží jako ženu před porodem. ²⁵ Kterak jest opuštěno město slavné, město rozkoše! ²⁶ Proto padnou jinoši jeho na ulicích jeho, všichni jeho válečníci vezmou za své v ten den, dí Hospodin zástupů. ²⁷ Zapálím oheň ve zdi damašské, a pohltí zdi Benhadadovy.

²⁸ O Kedarovi a o královstvích Asorských, která porazil Nabuchodonosor, král babylonský. Toto praví Hospodin: Vzhůru! Táhněte na Kedara, pohubte Východany! ²⁹ Stany jejich i stáda buďtež jim vzaty, plachty jejich, všecko nářadí, i velbloudi buďtež jim pobráni! Budiž voláno na ně: „Hrůza se všech stran!“ ³⁰ Utectě, prchněte rychle, v propastech usadte se, obyvatelé Asoru, dí Hospodin; neboť Nabuchodonosor, král babylonský, pojal záměr proti vám, vymyslí si proti vám plán. ³¹ Povstaňte a táhněte proti národu pokojnému, žijícímu v bezpečí, dí Hospodin, který nemá bran ani závor, a sídlí osaměle. ³² Buďtež velbloudi jeho na pospas a množství dobytka jeho za kořist (vám)! Rozpráším je na všechny větry, ty, kteří oholené mají spánky, a se všech stran přivedu na ně zkázu, dí Hospodin. ³³ Asor bude bydlíštěm šakalů, pouští až na věky: nezůstane tam člověk, nebude v něm bydliti smrtelník.

³⁴ Na počátku kralování Sedekjáše, judského krále, oslovil Hospodin proroka Jeremiáše a řekl mu o Elamcích toto: ³⁵ Toto praví Hospodin zástupů: Aj, já polámu lučičště Elamců, největší jejich sílu. ³⁶ A uvedu na Elamce čtyři větry ode čtyř stran nebe. Rozvějí je na všechny ty větry, a nebude národa, k němuž by nepřišli elamští uprchlíci. ³⁷ Na ženu Elamců strachu před jejich nepřáteli, a před těmi, kteří o život jim ukládají; a uvedu na ně pohromu, hněv svého roztrpčení, dí Hospodin. Pošlu meč, by je pronásledoval, dokud jich nezničím. ³⁸ Postavím soudnou svou stolicí v Elamu, a vyhladím tamodtud krále i velmože, dí Hospodin. ³⁹ Avšak poslední dny přivedu nazpět zajatce elamské, praví Hospodin.

HLAVA 50. – ¹ Řeč, kterou promluvil Hospodin o Babylonu a o zemi Chaldejské skrze proroka Jeremiáše: ² Oznamte to mezi národy, ohlaste to, zdvihněte znamení, ohlaste to,

V. ¹⁹–²¹. s příslušnými změnami opakován jest níže 50, 44.–46.

V. ²⁵. *Damašek*, t. j. Aramové (Syrové) častěji chovali se k lidu Božím nepřátelsky, proto již Amos (1, 3.–5.) a Isajáš jim hrozili (17, 1. n). Posléze znepokojovali Aramci Joakima s Chaldy, Moabany a Amoňany (4 Král 24, 2.).

V. ²⁸. O *Kedaranech* viz výše 2, 10.; Is 21, 16 n. Většina jich žila *ve stanech* životem kočovníků, někteří z nich žili *ve vsích*, tedy v bydlíštích *pevných*.

V. ³⁴. *Elamsko* bylo na jihu ohraničeno Perským zálivem, na západě dolním tokem Tigridu (Babylonu), dále na severu Assyrii a Medií; bylo to území dnešního *Chusistanu*. Elamci bývali ve vojsku babylonském, které sužovalo lid Hospodinův. Srv. Is 22, 6.

V. ³⁵. *Elamci* byli vynikající *lučičtíci*, jak již zjevno z Is 22, 6.

HL. 50 n dělí Condamin na čtyři básně. První báseň (50, 2.–20.): Konec Babylonu, který bude také koncem zajetí židovského. – Druhá báseň: Babylon bude napaden mečem Hospodinovým (50, 2:.–46.). – Třetí báseň: 1274

netajte toho, rcete: Dobyt jest Babylon! Zahanben jest Běl, přemožen jest Merodach, zahanbeni jsou bůžkové jeho, přemoženy jsou modly jeho.³ Táhněť proti němu národ od severu, který obrátí zemi jeho v poušť; nebude, kdo by v ní bydlil, člověk i zvíře utekou, zmizí.

⁴ V ty dny, toho času, dí Hospodin, přijdou synové Izraelovi, oni a synové Judovi s nimi; cestou plačíc brátí se budou, Hospodina, Boha svého, budou hledat.⁵ Na cestu k Sionu ptáti se budou, tam budou upřeny zraky jejich. Přijdou a připoutají sebe k Hospodinu věčnou smlouvou, která žádným zapomenutím nevezme za své.⁶ Stádo zbloudilé byl lid můj, pastýři jejich je svedli, po horách je rozprášili, s hory na horu pobíhali, zapomněli na svůj domov.⁷ Všichni, kteří je nalézali, sžírali je, nepřátelé jejich řekli: „Nehřešíme!“ To proto, že zhřešili proti Hospodinu, proti Hospodinu, sídlu spravedlnosti, proti naději jejich otců, Hospodinu.

⁸ Utečte z obvodu Babylona, ze země Chaldejské prchněte, buďte jako kozlové v čele stáda!⁹ Neboť aj, já vzbudím a přivedu na Babylon spoustu národů velikých ze severu. Ti jej oblehnou, a odtud bude dobyt: střely jejich jako střely zdatného válečníka nevrátí se naprázdno.¹⁰ Země Chaldejská bude na kořist; všichni dosyta ji pohubí, dí Hospodin.¹¹ Ano, veselte se a jásejte, lupiči dětství mého, ano, skákejte jako telata v travě, řvete jako býci!¹² Zahanbena bude vaše matka velmi, plna prachu bude ta, jež vás porodila! Vizte, poslední mezi národy bude, pustá, prázdná, vyprahlá.¹³ Pro hněv Hospodinův nebude bydleno v ní, ale obrácena bude všecka v poušť. Každý, kdo půjde kolem Babylonu, úzasem sípěti bude nade všemi ranami jeho.

¹⁴ Seřadte se proti Babylonu do kruhu všichni lučištníci, střílejte na něj, nelitujte střel, neboť zhřešil proti Hospodinu!¹⁵ Křičte se všech stran proti němu: zdvihl ruce, padly opory jeho, zbořeny jsou hradby jeho. Protože je to pomsta Hospodinova, vykonejte na něm pomstu: jak činil on, učinite jemu!¹⁶ Vyhubte rozsévače z Babylona, i toho, jenž drží srp za doby žní. Před mečem zhoubcem každý se obrátí k národu svému, každý do své vlasti se uteče.

¹⁷ Rozptýlené stádo jest Izrael, lvi jej rozehnali; nejprve jej sžíral král assyrský, nyní pak naposled rozdrtil mu kosti Nabuchodonosor, král babylonský.¹⁸ Protož toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraelův: Aj, já navštívím krále babylonského i zemi jeho, jako jsem navštívil krále assyrského.

¹⁹ Přivedu zase Izraele do jeho domova, pásti bude na Karmelu i v Basanu; na horách Efraimských i v Galaadu bude moci dosyta jísti.²⁰ V ty dny a toho času, dí Hospodin, hledána bude nepravost Izraele, a nebude (jí); (hledán bude) hřích Judův, a nebude nalezen; neboť milostiv budu zbytku, který zůstavím.

Ten, který kdysi hubil, bude sám zahuben (51, 1.–37.). – Čtvrtá báseň: Pád babylonských model a hradeb (51, 38.–58.). O postupu prorocství Jeremiášových proti pohanům srv. výše 25, 12 n. 26.

V.² líčí pád Babylonu jako *hotovou věc*. „*Merodach*“ = *Marduk* městský a nejvyšší říšský bůh Babylonu.

V.⁵ Zajatci judští půjdou domů s velikou touhou v Jerusalemě novou obec náboženskou, chrám, bohoslužebný řád, vejítí s Hospodinem ve *smlouvu novou*.

V.⁶ Národ izraelský byl *zbloudilým stádem* za dob zajetí assyrského i babylonského. Byl to trest Boží za to, že králové izraelsí a judští podporovali nebo nezamezovali modlářství.

V.¹² Město Babylon je tu „*matkou*“ svých obyvatelů.

V.¹⁷ srv. s v. 6. 7. – *Assyráné* vyvrátili říši *severní*, *Babyloňané* rozbili říši *jižní*. Srv. výše 2, 15.; 4. 7.; 5, 6.; 49, 19.

V.¹⁸ Zkázu *Ninive*, hlavního města assyrského, vyličil *Nahum*. S Ninivem padla i říše assyrská (r. 606). Srv. také Is 10, 5 n; 30, 30.

²¹ Vytáhni proti zemi násilníků, obyvatelstvo její navštiv, rozmetej a vykonej klatbu v jejich zádech, dí Hospodin, a učíš vše, co jsem přikázal ti! ²² Válečný lomoz v zemi a pohroma veliká! ²³ Kterak na padrt jest rozbito kladivo celého světa! Kterak jest obrácen v poušť Babylon mezi národy! ²⁴ Osidlo jsem ti políčil, a lapil ses, Babylone, aniž jsi pozoroval; dopaden a popaden jsi, protože jsi Hospodina popudil. ²⁵ Otevřel Hospodin zbrojnicí svou, vynesl zbraně svého hněvu; neboť Pán, Bůh zástupů, má co činiti v Chaldejské zemi. ²⁶ Pojdte na ni od posledních koncín, otevřte, ať vyjdou, kteří ji pošlapají; seberte s cesty kamení a metejte je na hromady, zbijte ji, ať nezbuďe nic! ²⁷ Pobijte všechny její tury, ať se schýlí k zabití! Běda jim, neboť přišel jejich den, čas navštívení jejich.

²⁸ Slyš uprchlíky, ty, kteří vyvázli z Babylonska, chtějí oznámit na Sionu pomstu Hospodina, našeho Boha, pomstu za chrám jeho. ²⁹ Svolejte proti Babylonu množství, všechny, kteří umějí napínat luk; rozložte se táborem proti němu dokola, ať nikdo nevyvázne! Odplaťte jemu podle skutků jeho, všechno, jak činil, učíte jemu, neboť proti Hospodinu pozdvihl se, proti Svatému Israelovu. ³⁰ Protož padnou jinoši jeho na ulicích jeho, všichni válečníci (jeho) vezmou za své ten den, dí Hospodin.

³¹ Aj, já (přijdu) na tebe, zpupný, praví Pán Bůh zástupů; neboť přišel den tvůj, čas tvého navštívení. ³² Klopýtne (ten) zpupník a svalí se, a nebude, kdo by jej zdvihl; zapálím oheň v městech jeho, a ten pohltí všechno kolem něho.

³³ Toto praví Hospodin zástupů: Znásilnění jsou synové Israelovi a synové Judovi s nimi; všichni, kteří je zjímali, drží je, nechtějí propustit jich. ³⁴ Vysvoboditel jejich jest silný, „Hospodin zástupů“ jest jeho jméno, soudem bude hájit práva jejich, aby pokoj zjednal zemi, aby otrásl obyvateli Babylona.

³⁵ Meč na Chaldejské, dí Hospodin, a na obyvatele Babylona, i na činovníky a mudrce jeho! ³⁶ Meč na hadače jeho, ať jsou z nich blázni, meč na jeho junáky, ať jsou z nich baby!

³⁷ Meč na koně a na vozy jeho, i na všecek lid, který jest v něm, ať jsou jako ženy; meč na poklady jeho, ať jsou rozebrány; ³⁸ meč na vody jeho, ať vyschnou! Neboť země model je to, a obludami se pyšní. ³⁹ Protož bydliti tam budou šelmy se šakaly, sídliti budou v něm pštrosi; a nebude v něm již bydleno na věky, nebude vystavěno od rodu do rodu. ⁴⁰ Jako když podvrácena byla Sodoma, Gomorrha a okolí jejich, praví Hospodin, nebude tam přebývatí člověk, nebude v něm bydliti smrtelník.

⁴¹ Ejhle, přichází lid od severu, národ veliký, a králové mnozí povstávají od koncín země. ⁴² Luk a kopí v ruce mají, ukrutní jsou, bez milosrdenství! Hlas jejich jako moře hučí, na koních sedí, vyzbrojeni jsou jak válečník do boje proti tobě, dcero Babylonská! ⁴³ Uslyšel král babylonský zprávu o nich, klesly mu ruce, úzkost na něho padla, bolest jako ženy před porodem.

⁴⁴ Ejhle, jako lev (když) vystoupí z jordánského houští na zelenou pastvinu . . . , mžikem oka jej zaženu s ní, a kdo bude ten vyvolený, toho ustanovím nad ní. Neboť kdo jest podobný mně, kdo obstojí přede mnou? A který pastýř mohl by odporovat? ⁴⁵ Protož slyšte, na čem se ustanovil Hospodin proti Babylonu, (slyšte), jaké plány má proti Chal-dejské zemi! Ano, odeženou je (jako) slabý brav, ano, rozmetají s nimi i bydlíšť jejich. ⁴⁶ Pod ranou pádu Babylona země bude se chvítí, křik mezi národy bude slyšet.

V. ²¹. Hospodin káže svému vyvolenému nástroji, aby vykonal nad Babylonom, stanovený trest.

V. ²⁸. Ti „uprchlíci“ jsou Judovci. – „za chrám“ Hospodinův, který byli Babylóňané r. 587 spálili. – Srv. níže 51, 11.

V. ³¹. n. prohlašuje, že pád zpupného Babylona, o němž byla výše řeč, jest neodvratný úrdek Prozřetelnosti.

V. ³³. Tato mezisloha počíná líčiti *vinu* Babylóňanů a přechází k líčení *trestu* za ni.

HLAVA 51. – ¹ Toto praví Hospodin: Aj, já vzbudím proti Babylonu, proti obyvatelům „Srdcem povstávajícím proti mně“ jakoby zhoubný víchor. ² A pošlu na Babylon převěvače, ti jej převějí a vyprázdní zemi jeho. Když jej obklíčí odevšad za dne souzení jeho, ³ střelec ať nenapíná luku svého, ať nevystupuje oblečený v pancíř! Nešetřte jinochů jeho, vykonejte klatbu nade vším vojskem jeho! ⁴ Ať padají zabiti v zemi Chaldejské, a ranění na ulicích jeho! ⁵ Neníť Israel a Juda vdovou po svém Bohu, Hospodinu zástupů; země pak jejich plna jest zločinů proti Svatému Israelovu. ⁶ Utectě z obvodu Babylona, zachraň každý svůj život, ať nezhyne pro nepravost jeho! Jeť to čas pomsty Hospodinovy, on odplatu dá jemu.

⁷ Kalich zlatý byl Babylon v ruce Hospodinově: opojoval celý svět, z vína jeho pili národové, a proto byli jak šilení. ⁸ Náhle Babylon padl a rozdrčen byl, kvílte nad ním, přines- te balšámu na bolest jeho, zdali by snad mohl být vyhojen! ⁹ Chtěli jsme vyhojit Babylon, ale není zhojitelný; opustme jej a pojďme každý do své vlasti! Neboť sahá až k nebesům jeho trestuhodnost, zdvýchá se až k oblakům. ¹⁰ Hospodin ukázal spravedlnost naší věci: pojďte a vypravujme na Sionu dílo Hospodina, Boha našeho.

¹¹ Nabruste střely, a naplňte touly! Hospodin vzbudil ducha medských králů, (neboť) plán má proti Babylonu – zničití jej; neboť pomsta Hospodinova je to, pomsta za chrám jeho. ¹² Proti zdem babylonským zdvihněte znamení, rozmnožte hlídky, postavte strážné, připravte zálohy, neboť stanovil Hospodin a vykoná, čímkoli hrozil, obyvatelům babylonským. ¹³ Ty, jenž bydlíš nad spoustami vodstva, bohatý poklady, přišel tvůj konec, míra tvého přestřížení. ¹⁴ Přisáhl Hospodin zástupů skrze sebe samého: Naplním tě lidem jako kobylkami, a píseň vítěznou budou nad tebou zpívat!

¹⁵ Onť učinil zemi mocí svou, založil svět moudrostí svou, a důmyslem svým roztáhl nebe. ¹⁶ Když zahřmí, káže vodám na nebi, aby se kupily, káže mlhám, by vystupovaly od končin země, blesky k lijavci přičiňuje, a vyvádí vítr ze svých zásobáren. ¹⁷ Nejspným stává se (tu) každý člověk, bezradným; zahanben jest každý řemeslník pro (svou) modlu: neboť klam jest, co slil, není v tom ducha. ¹⁸ Nicoty jsou to, hodné smíchu, v čas soudu bude veta po nich. ¹⁹ Není jim podoben Jakobův úděl, onť je ten, který stvořil všechny věci, Israel jest vlastní kmen jeho, „Hospodin zástupů“ jest jméno jeho.

²⁰ Za kladivo byl jsi mi, za válečnou zbraň, a já jsem tebou rozbíjel národy, ničil jsem tebou říše. ²¹ Rozbíjel jsem tebou koně i jezdcy, rozbíjel jsem tebou vůz i vozku, ²² rozbíjel

Hl. 51. V. ³. Hospodin oslovuje dobyvatele Babylonu: Babyloňané nebudou klásti odporu, nebude tedy třeba nepříteli napínati luk atd. . . .

V. ⁴. „ranění“ = probodení (hebr.)

V. ⁵. „Svatým Israelovým“ nazývá Hospodina nejčastěji *Isajáš*. Národ israelský není „vdova“, která nemá, kdo by se jí zastal, kdo by pomstil její útlík. Hospodin jakožto manžel potrestá zločiny, na své manželce od Babyloňanů páchané.

V. ⁶–¹⁰. jest *rozhovor zajatců* židovských se zajatci jiných národů pohanských, držených od Babyloňanů.

V. ⁷. Hospodin trestával všelijaké národy skrze Babyloňany. Srv. výše 25, 15.–28.; 50, 23.; níže 51, 20.–23.; Is 10, 5 a jj.

V. ⁹. pronášejí spíše příslušníci cizích národů, kteří s Babylonom obchodovali a v něm nalézali všelijaké rozkoše, nežli zajatci.

V. ¹⁰. Jest rozhovor zajatců židovských s pohany, jsou tu i pohané vybidnuti, aby šli a na Sionu hlásali velikost Hospodinovu.

V. ¹¹. vrací se k popisu boje s Babylonom.

V. ¹². „zdvihněte znamení“, t. j. vztyčte prapory, aby viděti bylo, kde ten onen oddíl obléhajícího vojska tábořil.

V. ¹⁵–¹⁹. opakuje s malými změnami, co bylo řečeno již výše 10, 12.–16.

V. ²⁰. Hospodin oslovuje Babylon.

jsem tebou muže i ženu, rozbíjel jsem tebou starce i dítě. Rozbíjel jsem tebou jinocha i pannu,²³ rozbíjel jsem tebou pastýře i stádo, rozbíjel jsem tebou oráče i spřežení jeho, rozrážel jsem tebou vládce i správce.

²⁴ Avšak odplatím Babylonu i všem obyvatelům Chaldejským všecko jejich zlo, jež činili na Sionu před očima vašimi, dí Hospodin. ²⁵ Aj, já (přijdu) na tebe, horo zkázonosná, dí Hospodin, která kazíš všecku zemi, vztáhnu ruku svou na tebe, svalím tě se skal, učiním tě horou vypálenou. ²⁶ Nevezmu, z tebe kamene do rohu, ani kamene do základu, ale pustinou na věky budeš, praví Hospodin.

²⁷ Vyzdvihněte znamení v zemi, trubte polnicí mezi národy, zasvěťte národy do války proti němu, zavolejte na něho království Ararat, Menni a Askenez. Ustanovte proti němu důstojníky, přiveďte (na něj) koní jako ježatých kobylek. ²⁸ Zasvěťte národy do války proti němu, krále země medské, jeho vládce i všecky správce, i všecku zemi, jemu podřízenou.

²⁹ Země se chvěje a třese, neboť počíná se plnit plán Hospodinův proti Babylonu: učiniti ze země babylonské pustinu liduprázdnou.

³⁰ Přestali válečníci babylonští bojovati, ve tvrzích sedí, vyčerpána jest síla jejich, jsou jako ženy; spálena jsou obydli jejich, polámány jsou závory jejich. ³¹ Běžec na běžce naráží, posel naráží na posla, aby oznámili babylonskému králi, že je vzato jeho město na všech stranách, ³² mosty že jsou osazeny, bažiny že ohněm jsou spáleny a válečníci poděšeni. ³³ Neboť toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraelův: Babylon jest jako humno, když je pýchováno; ještě maličko, i přijde doba jeho žně.

³⁴ Snědl mne, polkl mne Nabuchodonosor, babylonský král, odložil mne jako prázdnou nádobu. Pohltil mne jako drak, naplnil své břicho, z rozkoše mé vyvrhl mne. ³⁵ „Tělo mé znásilněné přijel na Babylon!“ praví obyvatelstvo Sionu, a „Krev má na obyvatelstvo Chaldejské země!“ praví Jerusalem.

³⁶ Protož praví Hospodin: Aj, já povedu při tvou, a pomstím tebe; vezmu vodu moří jeho, vysuším jeho pramen. ³⁷ I bude Babylon hromadou kamení, bydlištěm šakalů, na úzas a na sípění, protože nebude, kdo by v něm bydlil.

³⁸ Všichni jako lvi řvou, kňučí jako lvíčata. ³⁹ V horečce jejich předložím jim nápoje jejich, a opojím je, aby se omámili, a usnuli spánkem věčným, z něhož není probuzení, praví Hospodin. ⁴⁰ Povedu je jako berany na zabítí, jako skopce, jako kozly.

⁴¹ Kterak dobyt byl Sesach, vzata sláva celého světa! Kterak stal se úžasem Babylon mezi národy! ⁴² Vystoupilo proti Babylonu moře, množstvím vln jeho přikryt jest! ⁴³ Města jeho stala se pouští, zemí neobydlenou a prázdnou, krajem, ve kterém nikdo nepřebývá, kterým nechodí člověk.

V. ²⁴. Srv. výše 50, 15, 29.

V. ²⁵. Babylon sluje „*horou*“ pro své velmocenské postavení. Srv. 46, 18. – „*hora vypálená*“ = sopka.

V. ²⁶. Staviva, jež zbudě v sсутinách starého Babylona, nebude použito ke stavbě města nového.

V. ²⁷. Výzva k sbírání vojska jako výše 50, 14.; 51, 11. – *Ararat* byla říše severně od jezera *Vanského*. – *Menni* sídlili na jihovýchod jmenovaného jezera *Vanského*. – *Askenez* jmenování již Gn 10, 3. – „*ježatá kobylka*“ jest nejspíše kobylka na druhém stupni svého vývoje.

V. ³⁴. Mluví zajatci.

V. ³⁵. Judovci svolávají trest Boží za násilí Babyloňanů, které tak bolestně zakusili na svém těle. Srv. Mt 23, 35.; 27, 25.

V. ³⁶. Hospodin slibuje, že se ujme práva svého národa.

V. ³⁸. *Čtyři básně* (50, 1.– 51, 58.) vznikly za sebou postupem, jakým jsou tu podány, neznámo však, za jakých časových mezer.

V. ⁴¹. *Sesach* = *Babel* jako 25, 26.

⁴⁴ Navštívím Béla v Babyloně, a vyrvu, co zhltil, z úst jeho, a nepohnou se k němu již národové, neb i zeď babylonská padne. ⁴⁵ Vyjdi z něho, můj lide, ať zachrání každý svůj život od rozhořčeného hněvu Hospodina! ⁴⁶ Ať neochabne srdce vaše, ať se nebojíte pověsti, kterou bude v zemi slyšeti; přijde totiž v jednom roce pověst, a po tom roce (jiná) pověst, násilí bude v zemi a panovník proti panovníku. ⁴⁷ Neboť, ejhle, přijde doba, kdy navštívím modly Babylona, kdy bude všecka země jeho zahanbena, a všichni jeho zabítí padnou prostřed něho. ⁴⁸ A plesati budou nad Babylonem nebesa i země se vším, co jest na nich, neboť od severu přitáhnou na něj zhoubcové, praví Hospodin.

⁴⁹ Jako vinou Babylonu padali zbití v Izraelovi, tak budou zbití Babyloňané padati v celé zemi. ⁵⁰ Vy, kteří jste unikli meči, pojdte, nezastavujte se; vzpomínejte v dáli na Hospodina, a Jerusalem mějte ustavičně na mysli. ⁵¹ „Zahanbeni jsme, neboť jsme slyšeli pohanění, hanba přikrývá nám obličej, že vstoupili cizáci na svatá místa domu Hospodina.“ ⁵² Protož, ejhle, přijde doba, dí Hospodin, kdy navštívím modly jeho, a po vší zemi jeho řvají budou ranění. ⁵³ Byť pak vystoupil Babylon až k nebi, a na výsostech opevnil své hrady: přijdou ode mne zhoubcové jeho, praví Hospodin.

⁵⁴ Křik je slyšeti z Babylona, pohroma veliká v Chaldejské zemi. ⁵⁵ Ano, pohubí Hospodin Babylon, a vyhladí veliký jeho lomoz. Hučeti budou vlny jejich jako spousty vodstva, hlučeti bude jejich křik; ⁵⁶ neboť přijde na něj, na Babylon zhoubce, zjímání budou junáci jeho, rozlámán jejich luk, neboť Hospodin, Bůh odplaty, jistě odplatí jim.

⁵⁷ A opojím činovníky a mudrce jeho, vládce a junáky jeho, usnou spánkem věčným, z něhož není probuzení, dí král, jehož jméno jest „Hospodin zástupů“. ⁵⁸ Toto praví Hospodin zástupů: Zeď Babylonu, ta přeširoká do základů bude rozbořena, vysoké brány jeho spáleny budou ohněm. Národové pracují k ničemu, kmenové pro oheň na smrt se lopotí.

⁵⁹ Příkaz, který dal prorok Jeremiáš Sarajášovi, synu Neriáse, syna Maasiášova, když se bral s králem Sedekíášem do Babylona, léta čtvrtého kralování jeho. – Sarajáš byl vrchním tlumočnickem. –

⁶⁰ Jeremiáš napsal všecko zlo, které přijíti mělo na Babylon, na jeden list; všecka tato slova, která jsou psána proti Babylonu, ⁶¹ a řekl Jeremiáš Sarajášovi: „Když přijdeš do Babylonu, pečuj o to, a bys přečetl všecka tato slova.“ ⁶² Rci: „Hospodine ty jsi hrozil tomuto místu, že je zkažíš, aby nebyl, kdo by v něm bydlil, člověk ani zvíře, aby bylo věčnou pustinou.“

⁶³ Až pak ten list dočteš, přivaž k němu kámen, vrz jej do prostřed Eufratu, ⁶⁴ a rci: Tak bude potopen Babylon; nepovstane ze soužení, které já přivedu na něj, ale zhyne. Až potud (jdou) slova Jeremiášova.

V. ⁴⁴. O *Béloví* srv. výše 50, 1.; Is 46, 1. – Běl, Babylon zhltil judské zajatce, posvátné nádoby chrámu jerusalemského atd. To vše bude mu nyní vzato. Srv. Esdr 1, 7.– 11.

V. ⁵⁰. oslovuje Izraelity, *kteří zbyli*, nepadše rukou Babyloňanů jako ti, kteří byli osloveni ve v. 49. – „v dáli“, v Babylonii. – „na Hospodina“, který ctěn byl ve chrámě jerusalemském.

V. ⁵¹. jest odpověď zajatců judských na výzvu v. 50. – Žádají, aby Hospodin potrestal Babyloňany za to, že chrám jerusalemský tak hanebně znesvětili.

V. ⁵⁸. Jak shledáno při posledních vykopávkách, násep babylonský se skládal ze tří zdí. Celá pevnost měla v obvodu" 18 km. V. 58 de zdá se býti *přísloví*: Co jedni z kamene a ze dřeva postaví na svou obranu, to jiní zboří a spálí. Kolikráte se osvědčila pravdivost toho přísloví v dějinách lidstva!

V. ⁵⁹. *Sarajáš* byl bratr Baruchův. Viz 32, 12.

V. ⁶². *Čtvrtého roku Sedekíášova* říše babylonská velmi kvetla; vysloviti za takové doby proctví Babylonu tak nepřiznivě, byla věc Boží prozřetelnosti.

DODATEK.

Kterak se splnilo, čím Jeremiáš Jerusalemu a Judsku byl hrozil (hl. 52).

HLAVA 52. – ¹ Dvacet jeden rok byl stár Sedekiaš, když počal kralovati, a jedenácte let kraloval v Jerusalemě. Jméno matky jeho: Amital, dcera Jeremiášova z Lobny. ² Činil, co bylo zlé před Hospodinem, všecko tak, jak byl činil Joakim. ³ Nebo (proto, že) se hněval Hospodin na Jerusalema a na Judu, (stalo se, že) až i zavrhl je od sebe.

Sedekiaš odpadl od krále babilonského. ⁴ I přitáhl léta devátého kralování jeho, měsíce desátého, desátého dne (toho) měsíce, Nabuchodonosor, král babilonský, on i všecko vojsko jeho na Jerusalema; i obklíčili jej a vystavěli kolem něho náspy. ⁵ Tak bylo město obléháno až do jedenáctého roku krále Sedekiaše. ⁶ Devátého dne čtvrtého měsíce, když byl rozmohl se hlad ve městě, že neměl venkovský lid co jísti, ⁷ učiněn byl průlom do města; tu všecko mužstvo bojovníků jeho uteklo; vyšlo z města v noci cestou brány, která jest mezi dvěma zdmi, a vede k zahradě královské – Chaldejští měli obklíčeno vůkol město – a dali se na cestu, vedoucí na pustinu. ⁸ Vojsko chaldejské hnalo se za králem, a postihli Sedekiaše na pustině vedle Jericha; zatím všichni, kteří ho provázeli, rozprchli se opustivše ho. ⁹ Javše krále přivedli ho ke králi babilonskému do Rebly, která jest v zemi Emat, a ten vyřkl nad ním soud: ¹⁰ syny Sedekiašovy král babilonský dal pobíti před očima jeho, ano i všecky zrozené Judovce dal pobíti v Reble. ¹¹ Sedekiašovi pak dal král babilonský oči vyloupati, svázati jej řetězy, přivésti do Babylona, a vsaditi do žaláře až do dne smrti jeho.

¹² Měsíce pátého, desátého (dne toho) měsíce – bylo to roku devatenáctého Nabuchodonosora, krále babilonského – přitáhl Nabuzardan, velitel vojska, služebník babilonského krále, do Jerusalema, ¹³ zapálil dům Hospodinův, dům královský i domy jerusalemské – všecky paláce spálil ohněm – ¹⁴ a všecku zeď jerusalemskou vůkol pobořilo všecko vojsko chaldejské, které bylo s (tím) velitelem vojska. ¹⁵ (Chudý pak lid), ostatek obecného lidu, který byl zůstal ve městě, sběhy, kteří byli utekli ke králi babilonskému, ostatní obecný lid odvedl Nabuzardan, velitel vojska; ¹⁶ něco však chudého lidu venkovského zanechal Nabuzardan, velitel vojska, za vinaře a za orače. ¹⁷ Měděné sloupy, které byly v domě Hospodinově, podstavce a měděné moře, které bylo v domě Hospodinově, ztloukli Chaldejští a vzali všecku měď z nich do Babylona. ¹⁸ Také hrnce, lopaty, nože, misky, číše, vůbec všecko náčiní měděné, kterým bylo posluhováno, pobrali. ¹⁹ Rovněž i štoudve, nádoby na vonidla, džbány, měděnice, svícny, moždíře a koflíky, ať byly ze zlata nebo ze stříbra, pobral vůdce vojska. ²⁰ Tedy: sloupy dva, moře jedno, býčků měděných dvanáct, kteří byli místo podstavků, jež byl dal udělati Šalomoun do chrámu Hospodinova; nebylo lze zvážití měď všeho (toho) náradí. ²¹ Sloupy ty – osmnáct loket byl každý sloup vysoký, dvanácte loket měl v obvodu, tlustý byl na čtyři prsty, a vnitř byl dutý. ²² Na obou byly měděné hlavice, každá hlavice byla pět loket vysoká, a mřížování, jakož i granátová jablka na hlavici dokola, všecko měděné. Podobně také druhý sloup s granátovými jablky. ²³ Granátových jablek bylo devadesát šest visutých; všech jablek granátových bylo sto (kolem dokola) na mřížování.

HL. 52. Prorocstvím Jer přidána jest hl. 52, jež vypravuje, kterak se uskutečnilo, co byl Jer předpověděl o Jerusalemu, o králi judském, o chrámu, o lidu. Již dávní vykladatelé se domnívali, že hl. 52 přidal Baruch nebo Esdráš.

V. ¹². Splnilo se, co věstil Jer 34, 22.; 37, 7.

V. ¹⁸. Viz o tom bohoslužebném náčiní 3 Král 7, 40.

V. ¹⁹. Splnilo se, co byl Jer předpovídal 27, 19.- 22.

²⁴ Velitel vojska vzal dále Sarajáše, kněze prvního, Sofoniáše, kněze druhého, a tři strážné nádvoří. ²⁵ Z města vzal jednoho komorníka, který byl ustanoven nad vojáky; sedm mužů z těch, kteří vidali tvář královu, které ve městě nalezl; vrchního, písaře vojska, který vyšetřoval nováčky; a šedesáte mužů z venkovského lidu, které nalezl ve městě. ²⁶ Ty vzav Nabuzardan, velitel vojska, zavedl je ke králi babylonskému do Reblu. ²⁷ Král babylonský dal je pobíti, dal je popraviti v Reble, v území Ematském. Tak odveden byl Juda ze své země.

²⁸ Lidu, který dal Nabuchodonosor odvésti do zajetí, bylo tolik: Léta sedmého (své vlády) tři tisíce dvacet tři Judovci. ²⁹ Léta osmnáctého Nabuchodonosora, osm set třicet dvě duše z Jerusalema. ³⁰ Léta dvacátého třetího Nabuchodonosora, odvedl Nabuzardan, velitel vojska sedm set čtyřicet pět duší Judovců. Všech tedy duší: čtyři tisíce šest set.

³¹ Léta třicátého sedmého zajetí Joachina, krále judského, měsíce dvanáctého, dvacátého pátého (dne toho) měsíce, Evilmerodach, král babylonský, toho roku, kdy počal kralovati, povýšil Joachina, krále judského, dav jej vyvésti ze žaláře. ³² Mluvil s ním doobrotivě, postavil křeslo jeho nad křesla králů, kteří s ním byli v Babyloně, ³³ změnil mu roucho, které měl v žaláři, a jedl u něho vždycky po všechny dny života svého. ³⁴ Zaopatření, zaopatření ustavičné bylo mu dáváno od babylonského krále, vyměřené na každý den, až do dne smrti jeho, po všechny dny života jeho.

V. ²⁸. *Sedmý* rok vlády Nabuchodonosorovy byl r. 598/7 počítaný podle způsobu babylonského.

V. ²⁹. *Osmnáctý* rok Nabukadnezarův byl r. 587 podle babylonského počítání; podle judského počítání byl to rok *devatenáctý* jeho vlády.

V. ³⁰. *Dvacátý třetí* rok Nabuchodonosorův byl r. 582 před Kr., tedy pět let po pádu Jerusalema !

THRENI, TO JEST PLÁČ JEREMIÁŠE PROROKA

Úvod.

Threni jest z řeckého „Thrénoi“, t. j. „nářky“ latinsky „lamentationes“ čili „žalozpěvy“. Hebrejsky znělo slovo to „qinóth“, t. j. asi „truchlozpěv“ nad mrtvým, jako byl Davidův nad smrtí Saulova a Jonatanovou. Později tento „Pláč“ byl nazván „éché“ (Ach, jak) podle prvního slova 1., 2. a 4. hlavy.

Tato kniha v hebr. bibli jest zařazena *do třetí skupiny* posvátných knih, za knihou *Rut a předKaz. LXX* klade ji za proroctví *Jeremiáše*, jež podání pokládá za jejího spisovatele.

Pláč je složen z 5 zpěvů: *Zpěv první a druhý jest jakýsi výklad*. Ke zpěvu 1 a 2 druží se velmi úzce *píseň třetí*, zdůrazňující důvod a význam pohromy, a vybízející k pokání jakož i k důvěře v Hospodina; *je to vrchol* celé knihy. *Další dva zpěvy*, t. j. zpěv čtvrtý a pátý, nejsou nic jiného než lyrický vývoj a hojnější závěr předešlého. Patero písní činí ucelené literární dílo.

Pláč Jeremiášův *zpívá o pádu Jerusalema*, říše Judské r. 587. před Kr., jakož i o smutných následcích toho pádu, jak zcela jasně vysvětluje z *obsahu*.

Poslední dny Jerusalema jsou v Pláči tak živě, podrobně a názorně vykresleny, že dlužno míti za to, že patero jeho žalozpěvů bylo napsáno *brzy* po líčených událostech, *na troskách Jerusalema* neb aspoň nedaleko nich, tedy tehdy a tam, kdy a kde měl spisovatel všecko ještě v čerstvé paměti a v živém citu.

Spisovatelem Pláče jest prorok Jeremiáš.

První čtyři básně Pláče jsou *básně abecední* (první, druhá a čtvrtá hlava jednoduše, třetí trojnásobně). Hl. pátá jest *báseň abecedující*. Básník učinil tak nejspíše proto, že 22 verše byly mu rámcem a hranicí, kterou *omezoval zpěv*, a také pamět posluchačů (případně i zpěváků, kteří chtěli zpěvy přednáseti) nalezla v abecedním postupu vítanou pomůcku.

Církev starozákonná (synagoga) zpívala Pláč při bohoslužbě každý rok ve výročí dne, kdy byl zbořen chrám první (Šalomounův, r. 587 před Kr.) i druhý (Zorobabel-Herodův r. 70 po Kr.); proto byl Pláč zařazen do sbírky patera knih, zvaných „*megillóth*“. Také církev novozákonná užívá při bohoslužbě „Pláče“, zejména při „temných hodinkách“ na Zelený čtvrtek (1, 1.– 14.), na Veliký pátek (2, 8.– 15.; 3, 1.– 9.) a na Bílou sobotu (3, 22.– 30.; 4, 1.– 6.; 5, 1.– 11.). Za každou „lekcí“ dodává výzvu: „Jerusaleme, Jerusaleme, obrať se k Hospodinovi, Bohu svému!“

Pláč Jeremiáše proroka.

Když byl Israel odveden do zajetí a když byl Jerusalem zpuštěn, usedl prorok Jeremiáš, pláče, a zalkal tímto žalozpěvem nad Jeruselem; z hořké mysli vzdychaje a hořekuje řekl:

Žalozpěv první (1, 1.–22.).

HLAVA 1. – ¹ Alef – Ach, jak opuštěno sedí (tu) město, plné (kdysi) lidu; jako by odověla paní národů; kněžna nad zeměmi octla se v porobě!

² Beth – Bolestně pláče (celé) noci, slzy (kanou) jí po lících; není, kdo by potěšil ji ze všech jejích milců; všichni přátelé pohrdli jí, jsou z nich nepřátelé.

³ Ghimel – Útlak přiměl Judu, by se vystěhoval, poroba tuhá; sídlí mezi pohany, aniž nalézá klidu; všichni, kdož hnali se za ním, drží ho v úzkých.

⁴ Daleth – Cesty k dceři Sionské truchlí, neb nikdo na slavnost nejde; všechny brány její jsou pobořeny, kněžstvo její vzdychá, panny její špinavé jsou, ona sama jest hořkostí zdrcena.

⁵ He – Hlavou její stal se nepřítel, odpůrci její zbohatli; neboť Hospodin (rozsudek) vykřikl nad ní pro množství nepravostí jejích; dítky její odehnal do zajetí mučitel před sebou.

⁶ Vau – Vystěhovala se z dcery Sionské všechna její krása; knížata její jsou jako berani, (kteří) nenašli pastvy; odešli vysileni před tím, jenž hnal je.

⁷ Zain – Zabývá se dcera Jerusalemská vzpomínkami na dny své tísně a bloudění (svého), [na všechny své rozkoše, jež mívala ode dnů dávných] kdy padal lid její pod rukou nepřítelů, nemaje pomocníka; nepřítel se na ni díval a smál se sobotám jejím.

⁸ Heth – Chybila, chybila dcera Jerusalemská, proto stala se tulačkou; všichni ctitelé její pohrdli jí, ježto spatřili její hanbu; ona pak vzdychá a odvrací se.

⁹ Teth – Skvrny viděti jí na nohou, nedbala své budoucnosti; klesla ku podivu, nemá těšitele. „Shlédni, Hospodine, na mou bídu, neboť nepřítel se vypíná!“

¹⁰ Iod – Nepřítel vztáhl svou ruku na všechny poklady její; ano, viděla, kterak pohané vcházejí do svatyně její, ti, jimžto jsi zakázal vstoupiti do tvé obce.

¹¹ Kaf – Všecek lid její vzdychá, a hledá chleba; dává všechny skvosty za pokrm, aby zachránil život. „Shlédni, Hospodine, a považ, kterak jsem opovržena!“

¹² Lamed – „Ó vy všichni, kteří (kolem) jdete cestou, pohleďte a vizte, je-li bolest jako bolest má, neboť jak vinici obral mne Hospodin – tak byl vyhrožoval – v den svého horoucího hněvu.“

HI. 1. V. ¹. LXX a Vulg. klade před každý verš (slohu) název hebrejského písmene, dle pořadu hebrejské abecedy, aby čtenáře upozornila, že tento zpěv jest v hebr. *báseř* abecední. Napodobiti tuto hebrejskou hříčku slov v překladu řeckém, latinském a českém, jest velmi nesnadno (ne-li nemožno), neboť pořad písmen v abecedě hebrejské uchyluje se od postupu písmen v abecedě řecké, latinské i české. „Ach, jak“ jest výkřik úžasu, bolestného podivu. Žalozpěvy počínají se těmi slovy častěji.

V. ². O nočních mukách viz Job 7, 13 n. – O množství slz Jer 9, 1.

V. ³. Byl to „útlak“ cizinců, Chaldů, (Babyloňanů), před nimiž i Judovci, kteří nebyli odvedeni do zajetí babylonského, ale ponecháni byli v Palestině, uprchli do sousedních zemí, zejména do Egypta. O útrapách v Egyptě viz Jer 44, 27.

V. ⁴. Kdysi hrnuly se nejméně třikráte do roka po cestách vedoucích k Jerusalemu (= Sionu) četné průvody ve slavnostním rouchu z celé Palestiny.

V. ⁶. Chaldové hnali knížata judská do zajetí, jako lovci honí hladové jeleny, kteří, vysileni jsouc nedostatkem potravy, stávají se kořistí svých stíhatelů.

V. ⁷. „Jerusalem“ = obyvatelstvo jeho ve vyhnanství babylonském.

V. ¹¹. líčí bídu judských vyhnanou, jimž, beztoho již ožebračeným, dlužno skývu chleba draho kupovati.

V. ¹². klade církev do úst *Bolestně Bohorodičky*. – Po vinobraní bývá na vinici *paběrkováno*, že nezbude na ní ani zrna; podobně podle Vulg. Hospodin dal obrati Jerusalem o všecek majetek jeho.

¹³ Mem – Metl shůry oheň do mých kostí, a pokáral mě; rozestřel síť mým nohám, na znak mě zvrátil; učinil, že jsem zpustlá, celý den žalem mořená.

¹⁴ Nun – Nebyla jsem ušetřena jha mých nepravostí, ruka jeho upletla je, vložila je na mou šíji; zlomena je (tím) síla má; Hospodin vydal mě do ruky, pod níž nelze mi vstáti.

¹⁵ Samech – Odňal všechny junáky moje Hospodin z mého lůna; ohlásil na mne svátek, by potřel mé jinochy; jako v lisu zdeptal Hospodin pannu, Judovu dceru.

¹⁶ Ain – Proto hořekuji a mé oko rozplývá se v slzách; jeť daleko ode mne těšitel, jenž by mi zachránil život; děti mé zahynuly, ježto se nepřítel zmožil."

¹⁷ Fe – „Siónská dcera vztahuje své ruce nemajíc, kdo by ji potěšil; poslal Hospodin na Jakoba nepřátele z okolí jeho; Jerusalemská dcera jest mezi nimi jako žena pokálená krvotokem."

¹⁸ Sade – „Spravedlivý jest Hospodin, neb jsem slovu jeho vzdorovala. Slyšte to, prosím, všichni národové, a vizte mou bolest! Dívčí i chlapecká mládež moje odešla do zajetí.

¹⁹ Kof – Volala jsem na své milovníky, ti však zklamali mě; kněží a starší moji ve městě zumírali, když se sháněli po chlebě, aby

život zachránili.

²⁰ Res – Popatř, Hospodine, jak jest mi úzko, vnitřnosti třesou se mně; srdce v nitru převrací se mně, jak jsem plna hoře; na ulici vraždí meč a v domech smrt jiná.

²¹ Sin – Slyšeti jest, kterak vzdychám, není však, kdo by mne potěšil; všichni moji nepřátelé vědí o mé bídě, jásají, žes ty to učinil. Přived den potěšení, kdy bude jim jako mně jest!

²² Thau – Zloba jejich všecka před tebe se dostav, a jako vinici je ober, jako jsi mne obral pro všechny nepravosti mé; neboť mnoho jest mých vzdechů, a mé srdce zármutkem zchradlo."

Žalozpěv druhý (2, 1.– 22.).

HLAVA 2. – ¹ Alef – Ach, jak mrákotu zastřel Hospodin v svém hněvu Sionskou dceru; svrhl s nebe na zemi slávu Israelovu, nevpomněl si na podnož svých nohou v den svého hněvu.

² Beth – Strhl Hospodin bez milosti všechny krásy Jakobovy; zbořil ve svém hněvu hradby panny Judské; srazil k zemi, znesvětil království i knížata jeho.

³ Ghimel – Zlomil v žáru svého hněvu všecku sílu Israelovu, vztáhl zpět svou pravici před nepřitelem, zapálil v Jakobovi plamen ohně kolem dokola zžírajícího.

⁴ Daleth – Natáhl luk svůj jako nepřítel, mávl svou pravici jako protivník, a zbil vše, co lahodilo oku v stánku dcery Sionské; vyřil jako oheň hněv svůj . . .

⁵ He – Z Hospodina stal se jakoby nepřítel, svrhl Israele, svrhl všechny jeho zdi, rozmetl tvrze jeho, a nakupil na dceru Judskou ponížení a pokoření.

V. ¹⁶. Nepomůže-li Hospodin, dcera Sionská jistě zahyne; proto vztahuje ruce k Bohu za pomoc neb aspoň za útěchu.

V. ¹⁸. Jerusalem vybízí národy, by dosvědčili, že bolest jeho nemá příkladu. Uznává, že je to spravedlivý trest za jeho hříchy.

V. ²⁰. „*vnitřnosti se mně třesou*“= věř to v nich (hebr.) „*převrací*“= obrací a svíjí se *bolestí*. – Místo „*Jak jsou plna hoře*“ hebr. „*že jsem vzpurně se vzepřela*“ proti Hospodinu. – „*jiná smrt*“ – hlad a mor (Jer 14, 18.; Ez 7, 15.; Dt 32, 25.).

V. ²¹. „*Potěšení*“ v duchu mesiášských slibů, podle nichž pád Babylona bude počátkem spásy Israele i všeho lidstva.

Hl. 2. Vystupují *tytéž dvě osoby* jako ve hl. 1. – „*Řečnice*“ zabírá zase bezmála polovici zpěvu (1.– 10.). Prvek dramatický je tu silnější: Řečnice oslovuje dceru Sionskou, vybízí ji k nářku, dcera Sionská ji poslouchá.

V. ¹. „*mrákota*“= náznak neštěstí (Job 24, 17 a jj.). Sionská dcera = Jerusalem.

⁶ Vau – Zpustošil jako zahradu stan svůj, zbořil svou svatyni; uvedl v zapomenutí Hospodin na Sionu svátek i sobotu; v žáru hněvu svého dal na potupu krále i kněze.

⁷ Zajin – Zapudil Hospodin svůj oltář, do klatby dal svatyni svou; vydal v ruku nepříteli zeď jejich věží; hlučeli (nepřátelé) v domě Hospodinově jako o slavnosti.

⁸ Heth – Hospodin se ustanovil na tom, že zborí zeď dcery Sionské; natáhl měřidlo svoje, a neodvrátil od zhouby své ruky; i kvílilo předezdí a nejinak zeď rozmetaná.

⁹ Teth – Propadly se do země její brány, zničil, polámal závory její; král a knížata její mezi pohany jsou, není právního řádu; proroci její nedostávají vidění od Hospodina.

¹⁰ Jod – Sedí na zemi zmlklí starší Sionské dcery; posypaly popelem své hlavy, žínice mají kol beder; svěsily hlavu k zemi Jerusalemské panny.

¹¹ Kaf – „Od slzení chřadnou mi oči, útroby chvějí se mně, vnitřnosti mi na zemi plynou pro pohromu dcery lidu mého, kdyžtě hyne dítě i kojeneček na ulicích města.

¹² Lamed – (Kdyžtě) říkají svým matkám: „Kde jest chléb a víno?“, kdyžtě hynou jako poranění na ulicích města, kdyžtě vydechují duše v lůně svých matek.”

¹³ Mem – Komu mám tě přirovnati, komu připodobnit, Jerusalemská dcero, s kým tě mám na roveň postavit, bych tě potěšil, panenská dcero Sionská? Jeť jako moře veliká pohroma tvá, kdož tě zhojí?

¹⁴ Nun – Tvoji proroci vydávali ti za vidění klam a mam, neodhalovali tvých nepravostí, aby tě k pokání vyzývali; vydávali ti za vidění výroky na klam, abys vyhnána byla.

¹⁵ Samech – Tleskají nad tebou rukama všichni, kteří jdou cestou; sípějí a hlavou pokyvují nad dcerou Jerusalemskou: To-li jest – říkají – to město, „koruna krásy“, rozkoš všeho světa?

¹⁶ Pe – Otvírají na tebe svá ústa všickni nepřátelé tvoji; sípějí a skřípějí zuby říkající: „Shltli jsme ji! Ejhle, toť je den ten, jehož jsme čekali, dožili jsme se (ho), vidíme (jej).”

¹⁷ Ain – Učinil Hospodin, na čem byl se ustanovil, splnil řeč svou, kterou byl dávno vzkázal, zkázu seslal bez milosti, radost dal z tebe nepříteli, zdvihl čelo tvých protivníků.

¹⁸ Sade – Křič srdce jejich k Hospodinu na zdech Sionské dcery! Ať jak potok tekou ti slzy dnem i nocí; nepopřej si odpočinku, ať neustává zřítelnice oka tvého!

¹⁹ Kof – Nuže, hlasitě volej v noci, na počátku každé hlídky, vylévej jako vodu své srdce před tváří Páně, pozdvihuj k němu své ruce za život svých dětí, [které hynou hladem na rozích všech ulic].

²⁰ Res – „Pohleď, Hospodine, a popatř, koho jsi tak obral! Což mají ženy jísti své plody, děti, jež chovaly ve svých dlaních? Což má zabít býti ve svatyni Páně kněz i prorok?

²¹ Sin – Leží na zemi venku chlapec i stařec; panny mé i mládenci moji padli mečem; pobíj jsi (je) v den hněvu svého zbils (je) bez milosti.

²² Tau – Povolal jsi jako na svátek ty, kteří by na postrach mi byli, se všech stran; a nebylo v den Hospodinova hněvu, kdo by utekl, kdo by zůstal; ty, jež jsem odchovala a vyživila, ty můj nepřítel vyhladil.”

V. ⁷. O svátcích býval na chrámovišti radostný hluk *poutníků israelských*; teď tam hlučí *pohané*, výskající nad svým vítězstvím a nad ponižením Judovým! Splnilo se Jer 26, 6.

V. ⁸. „*měřidlo*“ = provazec stanovíc, na kterém místě, případně jak hluboko má býti vše pobořeno.

V. ⁹. Ježto král i činovníci jsou v zajetí, není řádu, jehož vykonavatelé a strážci byli, není „*zákona*“. Z „*proroků*“ zbývali Jer (Jer 42, 4 n), Bar, Ez, Dan; z nichž poslední dva byli také ve vyhnanství.

V. ¹¹. srv. s Jer 9, 1, „*Vnitřnosti*“, vlastně „*játra*“, sídlo citů, zárem bolesti takorůzka se rozplývají, nabobtnávají, derou se ven, aby vytekly na zemi.

V. ¹². má na zřeteli, co vypravuje 4 Král 25, 3.; Jer 52, 6.

V. ¹⁴. Lžiproroci hověli vášním lidu, kryli jeho hříchy, následek toho byl *zajetí*.

V. ²⁰. Sion modlí se k Hospodinu; vylévá své srdce, jak mu bylo uloženo ve v. 19.

Žalozpěv třetí (3, 1.– 66.).

HLAVA 3. – ¹ Alef – Já jsem (ten) muž, jenž zakusil, co jest bída, metlou jeho hněvu, ² Alef – Mne zahnal, zavedl do tmy, ve které není světla. ³ Alef – Toliko na mne opět a opět obrací ruku svou celý den.

⁴ Beth – Učinil, že se scvrkla má kůže i maso, rozdrtil mi kosti. ⁵ Beth – Nakupil kolem mne, obsypal mne žlučí a svícelem. ⁶ Beth – Do temnot mne usadil jako věčně mrtvé.

⁷ Ghimel – Postavil proti mně se všech stran zeď, že nemohu uniknouti, utáhl mé pouť. ⁸ Ghimel – Ano i když volám a prosím, nepřipouští modlitby mé. ⁹ Ghimel – Zazdil cesty mé kvádry, stezky mé vyvrátil.

¹⁰ Daleth – Byl mi jako medvěd číhající, jako lev na čekané. ¹¹ Daleth – Sehnal mne s cesty, a rozsápal mě; zahubil mě. ¹² Daleth

– Natáhl luk svůj a postavil si mě za terč šípů.

¹³ He – Vystřílel do mých ledví střely svého toulu. ¹⁴ He – Stal jsem se posměchem všemu lidu svému, písničkou jejich celý den. ¹⁵ He

– Nasytil mě hořkostmi, opojil mě pelyňkem.

¹⁶ Vau – Kázal mi, na křemeni zuby si lámat, zasypal mne popelem. ¹⁷ Vau – Vzdálena jest duše má od štěstí, zapomněl jsem, co jest blaho. ¹⁸ Vau – I řekl jsem si: „Veta jest po mně, a po mé naději v Hospodina!“

¹⁹ Zain – Rozpomeň se na mou bídu a mé zavržení, na (ten) pelyněk a žluč! ²⁰ Zain – Ustavičně mám to na paměti, takže chřadne ve mně má duše. ²¹ Zain – Co (však) na mysli míti a proč doufati budu, je toto:

²² Heth – Je to hojnost milostí Hospodinových, že není veta po nás; nemá konce jeho milosrdenství. ²³ Heth – Nová jest každým jitem; hojná je tvá věrnost. ²⁴ Heth – Údělem mým jest Hospodin, praví má duše, proto budu v něho doufat.

²⁵ Teth – Dobrotivý jest Hospodin těm, kteří doufají v něho, duši, která ho hledá. ²⁶ Teth – Dobře jest čekati mlčky na pomoc Boží. ²⁷ Teth – Dobře jest muži, nese-li járho od svého mládí.

– ²⁸ Jod – Sedí v samotě a mlčí; kdyžtě na něho je vložil. ²⁹ Jod – Klade ústa svá do prachu, snad (ještě) naděje zbývá. ³⁰ Jod – Nastavuje líce tomu, kdo ho bije, dává se nasytit potupami.

³¹ Kaf – Neboť nezavrhuje na věky Hospodin. ³² Kaf – Ano, zavrhne-li koho, smiluje se (zase) podle množství svého milosrdenství. ³³ Kaf – Vždyť neponižuje pro svou rozkoš, nezavrhuje člověka.

HI. 3. Tento zpěv jest vrchol celé knihy. Kromě dosavadních dvou osob vystupuje tu *třetí*: Jeremiáš; řeči jejich jsou více spojeny než byly dosud. Prorok odhaluje *význam pohromy v plánu Prozřetelnosti* a ukazuje, kterak Israel se podrobuje vůli Nejvyššího. Ježto Jer tu hraje hlavní úlohu a rozvinuje své myšlenky, mohou tyto zpěvy již proto býti zvány právem: „*Žalozpěvy Jeremiášovy*“.

V. ¹. Neštěstí říše Judské a jejího obyvatelstva bylo také neštěstím Jeremiášovým. Metla hněvu Božího způsobila, že Jer zakusil, co je bída.

V. ¹⁶. podle Vulg. slovně: „Vylámal mi zuby do jednoho, krmil mě popelem“. Popel na hlavě je známka smutku.

V. ²². Že nejsme dosud dokonce zničeni, je dílo milosrdenství Božího a spolu důvod proto, bychom doufali, že se to milosrdenství osvědčí i příště měrou větší (Is 1, 9.; Jer 4, 27.).

V. ²³. „Nová“ jest hojnost milostí Božích. Bůh, nejvýše věrný, slíbil, že bude vždycky milostivý svému lidu. Ten slib dokonale plní každý den znova.

V. ²⁹. Ústy do prachu zabořenými naznačena jest pokorná modlitba, vylučující jakékoliv reptání.

V. ³⁰. Jer tu ukazuje, s jakým smýšlením má národ snášeti křivdu a potupu, kterou ho Bůh trestá za minulé hříchy.

³⁴ Lamed – Aby pod nohama deptáni byli všichni zajatci (té oné) země, ³⁵ Lamed – aby ukřivděno bylo právu člověkovu před tváří Nejvyššího. ³⁶ Lamed – aby na rub obrácena byla pře člověková – (to vše) Hospodin chce.

³⁷ Mem – Kdo může poručit, aby se co stalo, nepřikáže-li (toho) Hospodin? ³⁸ Mem – Zda z úst Nejvyššího nevychází jak zlé tak i dobré? ³⁹ Mem – Proč reptá člověk, pokud žije, smrtelník pro (tresty za) své hříchy?

⁴⁰ Nun – Pilně zpytujme své mravy, zkoumejme (je), a navraťme se k Hospodinu! ⁴¹ Nun – Zdvíhejme svá srdce i ruce k Pánu, k nebesům! ⁴² Nun – My jsme bezbožně činili, a k hněvu (tě) popudili; proto jsi ty neúprosný.

⁴³ Samech – Tys obestřel se hněvem a stíhal jsi nás; zbil jsi nás bez milosti. ⁴⁴ Samech – Postavils před sebe oblak, aby modlitba nepronikla. ⁴⁵ Samech – Vyrhelem a opovržením učinils mne mezi národy.

⁴⁶ Fe – Otevřeli na nás ústa svoje všichni nepřátelé. ⁴⁷ Fe – Hrůza a osidlo jest nás úděl, zpusťování a zkáza. ⁴⁸ Fe – Proudý vod roní mé oko nad zkázou dcery lidu mého.

⁴⁹ Ain – Oko mé se trápí ustavičně, ježto není úlevy, ⁵⁰ Ain – až popatří a shlédne Hospodin s nebe. ⁵¹ Ain – Oko mé k smrti mne mučí pro všechny dcery města mého.

⁵² Sade – Štvali mne, chtěli mne chytiti jako ptáka ti; kteří nevráží na mne bez důvodu.

⁵³ Sade – Padl do jámy můj život, položili kámen na mne. ⁵⁴ Sade – Proudily mi nad hlavou vody, řekl jsem (sí): „Veta jest po mně!“

⁵⁵ Kof – Vzyval jsem jméno tvé, Hospodine, z hlubin jámy. ⁵⁶ Kof – Slyšel jsi hlas můj: „Neodvracej ucha svého od mých vzdechů, od mého volání!“ ⁵⁷ Kof – Tys přiblížil se v den ten, kdy jsem tě vzyval, řekl jsi: „Neboj se!“

⁵⁸ Res – Tys ujal se, Hospodine, práva mého, vysvoboditeli života mého! ⁵⁹ Res – Viděl jsi, Hospodine, bezpráví jejich na mně, zastaň se práva mého! ⁶⁰ Res – Viděl jsi všecku mstivost, všechny plány jejich proti mně.

⁶¹ Sin – Slyšel jsi, jak mne tupí, Hospodine, všechny plány jejich proti mně, ⁶² Sin – řeči mých protivníků, kterak plány kují proti mně den celý. ⁶³ Sin – Ať sedí nebo stojí, viz je; já jsem písničkou jejich.

⁶⁴ Tau – Odplatíš jim, Hospodine, podle skutků rukou jejich. ⁶⁵ Tau – Obestřeš jim srdce, (sešleš na ně) svoje utrpení. ⁶⁶ Tau – Budeš je stíhati ve svém hněvu a potřeš je pod nebesy, Hospodine!

Žalozpěv čtvrtý (4, 1.– 22.).

HLAVA 4. – ¹ Alef – Ach, jak zčernalo zlato, zvrhla se barva nejvzácnější! Rozmetány jsou kameny svaté na rozích všech ulic! ² Beth – Sionští synové, ušlechtilí, odění nejčistším zlatem, pokládání jsou za rovnocenné hliněným nádobám, výrobku rukou hrncířových!

³ Ghimel – I obludy obnažují prsy, kojí svá mláďata; – dcera lidu mého jest ukrutná jako pštros na poušti. ⁴ Daleth – Jazyk kojenci se lepí žízni na podnebí; maličci žádají chleba, není však, kdo by (ho) lámal jim.

V. ³⁴–³⁶. Cokoli se děje, děje se z vůle neb aspoň z dopuštění Božího. – Hospodin (to vše) „chce“ – Hospodin „0 tom ví“.

V. ³⁹. Pokud člověk žije, potud může doufat, že bude lépe, až si odpýká trest.

V. ⁵¹. Slzy hojně vylévané nemírily bolesti duše, jak bývá; množily ji spíše „dcery“= děvy jerusalemské.

Hl. 4. Ke každému písmeni abecedy hebrejské patří tu jen dva verše; v předešlých zpěvech patřily ke každému písmeni tři verše. Čtvero vv. činí tu (ve hl. 4) zpravidla skupinu (slohu) myšlenkově ucelenou.

⁵ He – Kteří jídali lahůdky, hynou na ulicích; kteří chováni bývali v purpuru, chápají se kalu. ⁶ Vau – Vzrostla tedy nepravost dcery lidu mého nad hřích Sodomy, která vyvrácena byla mžikem oka, bez mávání (lidské) ruky.

⁷ Zajin – Bělejší byli knížata její než sníh, leskli se nad mléko, rděli se více než stará slonová kost, krásní nad safír byli. ⁸ Heth – Zčernala nad uhel jejich tvář, nelze poznat jich na ulicích; kůže na kostech jim visí, uschla, jest jako dřevo.

⁹ Teth – Lépe bylo zbitým mečem než umořeným hladem, kteří uchřadli stráveni by-
 vše nedostatkem plodů země. ¹⁰ Jod – Ruce citlivých žen vařily své děti, byly jim pokrmem za zkázy dcery lidu mého.

¹¹ Kaf – Vyčerpal Hospodin své rozhořčení, vylil svůj roztrpčený hněv, zapálil oheň na Sionu, i shtal základy jeho. ¹² Lamed – Nevěřili králové země, žádný obyvatel světa, že by mohl vtáhnouti protivník, nepřítel branami jerusalemskými.

¹³ Mem – (To) pro hřichy proroků jeho a nepravosti kněží, kteří v něm vylévali krev spravedlivých. ¹⁴ Nun – Bloudili jako slepí po ulicích, krví jsouce poskvrněni, a když nemohli jinak, zdvíhali spodek svého roucha.

¹⁵ Samech – „S cesty, poskvrnění!“ volali na ně, „s cesty, vyhněte se, nedotykejte se!“ I mezi pohany byli plísňeni, budili rozruch, a lidé říkali: „Nesmí sídlit mezi námi.“ ¹⁶ Fe – Tvář Hospodinova je rozptýlila, neshledá, již na ně; tváří kněží nedbají, aniž se staršími mají smilování.

¹⁷ Ain – Když jsme ještě stáli, chřadly oči naše touhou po nicotné pomoci; dychtivě jsme hleděli k národu, který (nás) vysvoboditi nemohl. ¹⁸ Sade – Vinou jejich klouzaly nám nohy cestou po ulicích našich, přiblížil se konec náš; naplnily se dny nám stanovené, ano, přišel náš konec.

¹⁹ Kof – Rychlejší byli naši stihatelé nežli orlice pod nebem; po horách stíhali nás, na poušti číhali na nás. ²⁰ Res – Dech našich úst, pomazaný, pán, jat byl za naše hřichy: (ten) jemuž jsme řekli: „Ve tvém stínu žítí budeme mezi národy.“

²¹ Sin – (Jen) se raduj a vesel, edomská dcero, která bydlíš v zemi Hus! Také tobě do-
 stane se kalicha, opojena a obnažena budeš. ²² Tau – Odčiněna je tvá nepravost, Sionská dcero, nedá již, abys odvedena byla; tvou (však) nepravost potrestá, Edomská dcero, odkryje tvé hřichy.

Žalozpěv pátý (5, 1.– 22.). Modlitba proroka Jeremiáše.

HLAVA 5. – ¹ Rozpomeň se, Hospodine, co nás potkalo, popatř a viz naše pohanění. ² Dědictví naše dostali cizáci, domy naše cizinci. ³ Osířeli jsme, bez otce jsme, matky naše

V. ⁶. Takovým trestem byl Jerusalelem stížen pro hřichy, jež převýšily nepravosti Sodomami. Bolesti Sodom-
 nův náhle zahynuvších byly menší nežli vleklé útrapy Jerusalemských. Lidská ruka nepracovala tak ukrutně v
 Sodomě jako v Jerusalemě.

V. ¹⁴. Kněží a proroci bloudili, zaslepeni jsouce svými zločiny a hnání jsouce šílenou záští proti zbožným, je-
 jichž nevinnou krví se poskvrnili. Podle hebr. „*takže nikdo nesměl se dotknouti – roucha jejich*“.

V. ¹⁹. Chaldové stíhali Sedekjáše a družinu jeho, když prchal přes hory a doly z Jerusalema k Jerichu; tam v
 poušti (= „na poušti“) ho zajali.

V. ²². Ježto Judsko učinilo již dosti za své nepravosti, přestanou tresty, vrátí se zase štěstí a blaho. Sion bude
 znova zřízen a obyvatelstvo jeho nebude již odvedeno do vyhnanství (Jer 30, 3.– 31, 37.).

HL. 5. Nadpis „*Modlitba proroka Jeremiáše*“ není ani v hebr., ani v LXX. V syrském překlade jest.

V. ³. Siroťci a vdovy neměli nutné opory v otcích a v manželích. Také Judovci jsou nyní bez dosavadní opory
 Boží...
 1288

ovdověly. ⁴ Vodu svou za peníze pijeme, dříví své za stříbro kupujeme. ⁵ Za šije nás táhnou, unaveným nedávají odpočinku.

⁶ Po Egyptě vztáhli jsme ruce, po Assyrii, bychom se nasýtili chlebem. ⁷ Otcové naši, (kteří) zhřešili, (tu) nejsou, ale my jejich nepravosti neseme. ⁸ Otroci panují nad námi, není, kdo by (nás) vytrhl z ruky jejich. ⁹ Chléb sobě přinášíme s nebezpečím, že nám život vezme meč pouště. ¹⁰ Kůže naše jako pec jest vypálená od palčivého hladu.

¹¹ Ženy na Sionu zneuctivali, panny v městech judských. ¹² Knížata rukou (jejich) zvěšena jsou, tváře starších neostýchají se. ¹³ Jinochů nedůstojně užívají, chlapci pod dřívím klesají. ¹⁴ Starci vymizeli z bran, mládež ze sborů zpívajících. ¹⁵ Zmizela radost našeho srdce, obrátil se v kvílení rej náš. ¹⁶ Spadla koruna s hlavy naší; běda nám, že jsme zhřešili!

¹⁷ Proto zesmutnělo srdce naše, proto zkalil se nám zrak; ¹⁸ pro horu Sion, že zpusťla, (že) lišky po ní rejdí. ¹⁹ Ty přece, Hospodine, na věky chtěl jsi (tam) zůstat, trůn tvůj měl (tam) být od rodu do rodu.

²⁰ Proč bys zapomínal na věky na nás, proč bys opouštěl nás na dlouhé doby? ²¹ Obrat nás, Hospodine, k sobě, ať se obrátíme, obnov nám bývalé časy! ²² Ale ty nás venkoncem zavrhuješ, náramně se na nás hněváš.

V. ⁴ Chaldové zdanili v Palestině i věci k životu nejprostšímu nezbytně nutné.

V. ⁶ Judovci zbylí v Palestině jsou odkázáni na milost Egypta, do něhož uprchlí (Jer 41, 17 n), nebo na milost Chaldů (= „Assyrů“) ti, kteří zůstali v Palestině. „Assur“ znamená ve smyslu obecném netoliko Assyrii, ale i Babylonu, jež nastoupila jakožto dědic po Assyřanech (r. 606).

KNIHA PROROKA BARUCHA

BARUCH (= Benedictus = Požehnaný), syn Neriášův, vnuk Maasiášův (Jer 32, 12.), oddaný učedník, nerozlučný druh a písař (tajemník) proroka Jeremiáše (Jer 36, 26.; 45, 1 nn), byl též sám prorok, jak vyplývá z knihy proroctví, podle něho pojmenované „*Proroctví Baruchovo*“. Vulg. dělí je na patero hlav, k nimž připojuje jakožto hlavu šestou „*List Jeremiášův*“.

Čtvrtého roku vlády Joakimovy (t. j. r. 606/5) diktoval Jeremiáš z Božího vnuknutí své řeči Baruchovi a kázal mu, aby je ve chrámě o mimořádném postním dnu lidu předčítal (Jer 36, 5 nn). Dověděvše se o tom judští činovníci, povolali Barucha, by přečetl také jim ty řeči. Užasnouše nad hrozbami v nich obsaženými, že totiž král neujde jhu babylonskému, oznámili věc králi. Král dal si předčítati řeči Jeremiášovy, a zavaz na vědomost jejich hrozivý obsah, kus po kuse rozřezal závit, na němž byly napsány, a spálil je. Jeremiáš pak a Barucha kázal uvězniti. Místo spálené knihy diktoval Jeremiáš Baruchovi řeči své znova, a to ve větším rozsahu, než ve vydání prvé, spáleném. (Jer 36, 16. až 32.) Po pádu Jerusalema a po zavraždění Godoliáše Judovci, obávající se trestu, uprchlí před Babyloňany do Egypta a vzali Jeremiáše i Barucha násilně s sebou (Jer 43, 6.; 4 Král 25, 26.).

Pět let po pádu Jerusalema vidíme *Barucha* již zase v *Babylonii*, kde předčítá zajatcům svou knihu (Bar 1, 2 nn). Možno, že jej tam poslal z Egypta Jeremiáš. Z Babylonie byl Bar poslán s knihou svou, s listem, dary a posvátnými některými nádobami do Jerusalema k bratřím tam zůstávším. Vykonav svěřený úkol, Baruch vrátil se do Egypta, kdež byl prý se svým mistrem od nevděčných Judovců ukamenován.

Kniha proroctví Baruchových došla nás ve znění *řeckém*, ve čtyřech recensích překladu *starolatinského*, ve dvou překladech *syrských*, v překladě *koptickém* a v překladě *etiopském*.

Prvních pět hlav proroctví Baruchova činí ucelenou slovesnou jednotku.

Na otázku, kdo a, kdy knihu Bar sepsal, odpovídá zřetelně nadpis její, Bar 1, 1 n.

Z toho, že knihu napsal Baruch Neriášův, plyne, že nebyla napsána původně řecky, nýbrž hebrejsky, a to *celá kniha hebrejsky*. Tomuto tvrzení nasvědčuje značný počet hebraismů, vyskytujících se netoliko v části první, nýbrž i v části druhé. Podle „*Ustanovení apoštolských*“ a podle svědectví *sv. Efrema* předčítali Židé při bohoslužbě knihu Baruchovu – zajisté *hebrejsky*. Teprve později, když Židé Bar ze sbírky svých posvátných knih vyloučili, nebylo dbáno hebrejského původního znění, že se nadobro ztratilo.

Že Židé původně ve sbírce svých svatých knih Barucha měli, vysvítá také z toho, že ji Theodotion přeložil, jakož i ze seznamů jejich, jež nám zachovali církevní otcové. Tak *Cyril Jer.* jmenuje „Jeremiáše s Baruchem a s Pláčem a s Listem,“. *Sněm Laodicejský*: „Jeremiáš a Baruch, Pláč a Listy.“ – *Atanáš* jmenuje „Jeremiáše a s ním Barucha a . . . List“. Kdyby nebyli Židé pokládali Bar za knihu posvátnou, nebyl by se dostal její překlad do LXX.

Když vznikla církev křesťanská, byla kniha Bar ještě všeobecně od Židů pokládána za posvátnou, a církev křesťanská přijala od synagogy toto přesvědčení i knihu Bar jakožto posvátné dědictví. Jménem Baruchovým knihu uvádí Dionysius Alex. Ježto byly Baruchovy životní osudy s Jeremiášem tak úzce spjaty, ježto Bar psal řeči Jeremiášovy, a ježto kniha Bar bývala v řeckých rukopisech hned za Jer, snadno lze vysvětliti, že mnozí otcové nerozlišovali dosti přesně Barucha od Jeremiáše a uvádějí ho s Jeremiášem.

Nejčastěji církevní spisovatelé uvádějí a vykládají ve smyslu mesiášském Bar 3, 36.–38. V prvních pěti stoletích jsou tato slova uvedena neméně než třicetkrát!

List Jeremiášův, jenž činí ve Vulg. šestou hlavu Baruchovy knihy prorocství, zachován jest v týchž rukopisech jako Bar. List varuje vyhnance babylonské před modlářstvím, jehož nicotu všelijak vylučuje. Nadpis zachovaný přičítá list proroku *Jeremiášovi*. O jeho hodnověrnosti nelze pochybovat, ježto není dostatek důvodů. List byl napsán také původně *hebrejsky*.

Původnosti nadpisu „List Jeremiášův“ nasvědčuje celý obsah jeho, jenž k době Jeremiášově dokonale přiléhá. Hroziloť vyhnancům židovským v Babylonii skutečně nebezpečí oddati se modlářství; je tedy zcela přirozeno, že Jer. plný horlivosti pro čistotu a pravost náboženství ve svém milovaném lidu, snažil se tímto listem hrozící nebezpečí zažehnati. List Jeremiášův uvádějí otcové východní; v seznamech latinských býval vynecháván, ježto býval v latinských rukopisech připojován k Bar, jak se děje dosud.

Úvod (1, 1.–14.).

HLAVA 1. – ¹ Toto jest znění knihy, kterou napsal Baruch, syn Neriáše, syna Maasiáše, syna Sedekiáše, syna Sedeje, syna Helkiášova v Babylóně, ² léta pátého, sedmého dne měsíce, toho času, kdy Chaldejští, dobyvše Jerusalema, vypálili jej ohněm. ³ Baruch četl knihu tuto před Jechoniášem, synem Joakimovým, králem judským, jakož i před veškerým lidem, jenž přišel k (četbě) knihy (této), ⁴ před junáky, před královskými syny, před staršími a před lidem od nejmenšího až do největšího, přede všemi, kteří bydlili v Babylonii, při řece Sodi. ⁵ Slyšíce (to) plakali, postili a modlili se před Hospodinem. ⁶ Sebrali také peníze podle toho, jak byl kdo zámožný ⁷ a poslali (je) do Jerusalema knězi Joakimovi, synu Helkiáše, syna Salomova, jakož i kněžím a všemu lidu, který nalezne s ním v Jerusalemě, ⁸ když byl dostal nádoby chrámu Hospodinova, vzaté z chrámu, aby je zpět dopravil do Judska, desátého dne měsíce sivanu, (to jest) nádoby stříbrné, jež byl dal udělati Sedekiáš, syn Josiášův, král judský, ⁹ když byl Nabuchodonosor, král babylonský vzal Jechoniáše, knížata i všechny velmože i venkovský lid, aby je z Jerusalema odvedl svázané do Babylona.

Hl. 1. *Úvodem* jest řečeno, že Bar četl judským vyhnancům v Babylóně svou knihu na *pátý výroční den spáleni Jerusalema*. Vyhnanci sebrali peníze a poslali je po Baruchovi, (který hodlal přenést posvátné stříbrné nádoby z Babylonie do Judska), knězi Joakimovi, aby za ně byly podávány na místě bývalého chrámu oběti. *List*, jež po něm do Jerusalema posílají, podán jest ve v. 10.–14. – Kniha Baruchova, kterou předčítal v Babylóně, počíná se v. 15.

V. ² Páté výročí zničení Jerusalema bylo 7. dne měsíce abu (27. červenec) roku 582.

V. ³ *Jechoniáš* se dobrovolně Nabuchodonosorovi vzdal (4 Král 24, 12.), i dostalo se mu proto v zajetí větší svobody. Prve nežli Bar počal knihu čísti, dal zajatcům přiměřeně ohlásiti, že tak činiti bude na výroční den smutné památný, dne 7. V.; proto přišli „*ke knize*“, t. j. k četbě knihy Bar.

V. ⁷ *Joakim* sám *veleknězem nebyl*, neboť zákonitým veleknězem té doby byl *Josedek*, odvedený po smrti svého *otce* do Babylonie. *Že* však je zde Joakim uveden vedle kněžích jiných, možno se dohadovati, že byl jim v čele. Jsa nejspíše „*knězem druhým*“ (Jer 52, 24.).

V. ⁸ n. Nabuchodonosor dal odnésti *část* zlatých posvátných nádob z Jerusalemského chrámu, r. 598 za *Jechoniáše* (v. 9.) *Sedekiáš*, jeho nástupce dal zhotoviti aspoň nádoby *stříbrné*. R. 587 dal Nabuchodonosor odvésti do Babylona také tyto *stříbrné* nádoby (se zbývajícími nádobami zlatými). Těchto nádob, aspoň nejdůležitějších, potřeboval *Joakim*, kněz, jenž konal bohoslužbu na zříceninách jerusalemského chrámu, Baruch „*dostal*“ ty nádoby buď za peníze nebo z milosti královny, když bylo slíbeno, že jich bude použito při bohoslužbě, při níž budou modlitby konány také za něho a za jeho syna. – „*sivan*“ byl měsíc *třetí* (asi náš červen).

¹⁰ A řekli: Aj, posíláme vám peníze, nakupte za ně zápalných obětí a kadidla; učiňte obět suchou a podejte obět za hřích na oltáři Hospodina, Boha našeho; ¹¹ a modlete se za život Nabuchodonosora, krále babylonského, jakož i za život Baltasara, syna jeho, aby byly dni jejich jako dni nebes nad zemí; ¹² (modlete se) také, aby nám dal Hospodin sílu, a osvitil oči naše, abychom živi byli pod ochranou Nabuchodonosora, krále babylonského, a pod ochranou Baltasara, syna jeho, abychom sloužili jim mnoho dní, a našli milost před nimi. ¹³ A také za nás modlete se k Hospodinu, našemu Bohu, neboť jsme zhřešili (proti) Hospodinu, našemu Bohu, a není hněv jeho odvrácen od nás až do dneška. ¹⁴ A čtete tuto knihu, kterou vám posíláme, abyste ji čítali ve chrámě Hospodinově na den slavný, na den příhodný.

Část prvá: Baruch povzbuzuje lid (1, 15.–4, 4).

¹⁵ Hospodin, Bůh náš je spravedlivý, nám pak (sluší) hanbou na tvářích se rdítí dnes; všem Judovcům, i obyvatelům Jerusalema ¹⁶ králům našim, knížatům našim, kněžím našim, prorokům našim i otcům našim. ¹⁷ Zhřešili jsme proti Hospodinu, Bohu našemu, zpronevěřili jsme se mu, nedůvěřovali jsme mu, ¹⁸ nebyli jsme poddáni jemu, a neposlechli jsme hlasu Hospodina, Boha našeho, bychom chodili v příkazech jeho, jež nám dal. ¹⁹ Ode dne, kdy vyvedl otce naše ze země Egyptské, až do dneška byli jsme neposlušni Hospodina, Boha našeho, a odtrhli, vzdálili jsme se, abychom neslyšeli hlasu jeho. ²⁰ I ulpělo na nás mnoho zlých věcí i kletby, jež kázal Hospodin oznámiti Mojžíšovi, služebníku svému, který vyvedl otce naše ze země Egyptské, aby nám dal zemi tekoucí mlékem a medem, jak je dnes viděti. ²¹ Avšak, neposlechli jsme hlasu Hospodina, Boha našeho, podle všech slov proroků, jež poslal k nám; ²² ale odešli jsme každý podle smýšlení svého zlého srdce, bychom sloužili bohům cizím, páchajícíce, co bylo zlé v očích Hospodina, Boha našeho.

HLAVA 2. – ¹ Proto splnil Hospodin, Bůh náš slovo své, kterým hrozil nám i vládcům našim, kteří vládli nad Israelem, králům našim, knížatům našim, všemu Israelovi i Judovi, ² že přivede na nás Hospodin veliká zla, která se nestala pod nebem, jako se stala v Jerusalemě, podle toho, jak psáno jest v zákoně Mojžíšově, ³ že (totiž) bude člověk jistí maso syna svého a maso dcery své. ⁴ A dal je pod ruku všech králů, kteří jsou okolo nás, na

V. ¹¹. „za život“ dlouhý a šťastný. Zajatci činí tak po rozumu napomenutí Jeremiášova 29, 7. – Tento Baltasar není onen, ježž jmenuje Dan 5, 1 n, zemřel asi prve než Nabuchodonosor. „jako dny nebes nad zemí“ = věčně. Srv. kterak provolávali králům babylonským „život věčný“ 3 Král 1, 31.; Neh 2, 3.; Dan 3, 9. jj.

V. ¹². Nyní, pět let po pádu Jerusalema, vyhnanci vystřízlivěli z jalových nadějí, že se brzy vrátí domů (Jer 28, 2.; 29, 16. 31.); uvěřili tomu, co Jer předpovídal, a činili to, k čemu radil: podrobili se jhu chaldskému. Vyhnanci si přejí, aby Nabuchodonosor s nimi laskavě nakládal, a ta laskavost aby *dlouho trvala*, aby snad nenastoupil panovník jiný, krutý.

V. ¹⁴. „den příhodný“ jest den shromáždění náboženské obce, které se konávalo o svátcích. Nejbližší „slavný a příhodný den“ mohli býti první a poslední den svátku stanového, slaveného od 15.–22. měsíce sedmého (tišrí).

V. ¹⁵ n. Baruch povzbuzuje vyhnance kající *modlitbou*, kterou jim klade na jazyk. Zdá se, že mezi vyhnanci zlidověla; také Daniel leccos z ní později opakoval.

V. ¹⁷. srv. s Dan 9, 8.

V. ¹⁹ srv. s Dan 9, 11.

V. ²⁰. O jmenovaných kletbách viz Lv 26; Dt. 28. – „*dnes je viděti*“ jak mnoho neštěstí chytilo se Israelitů a drží se jich (= „*ulpělo*“).

V. ²¹. srv. s Jer 2, 7 n; 7, 24.; 9, 14. a jj.

V. ²². srv. s Jer 7, 24.; 9, 14.; 11, 8.; 13, 10.

Hl. 2. V. ¹. srv. Dan 9, 12.

V. ² srv. Lv 26.; Dt 28.

V. ³. Srv. Lv 26, 29.; Dt 28, 53.; Jer 19, 9.; Pláč 2, 20.; 4, 10.; Ez 5, 9 n.

hanbu a na pospas mezi všemi národy, mezi něž rozptýlil nás Hospodin. ⁵ I dostali jsme se vespod a ne navrch, nebo zhřešili jsme (proti) Hospodinu, Bohu svému, neposlušující hlasu jeho. ⁶ Hospodin, Bůh náš je spravedlivý, nám pak a otcům našim jest hanbou na tvářích se rdíti dnes. ⁷ Nebo hrozil nám Hospodin všemi těmi zly, jež přišla na nás; ⁸ a nevnasnažili jsme se usmířiti tvář Hospodina, Boha našeho, aby se navrátil každý z nás od cest svých velmi zlých. ⁹ I nezapomněl Hospodin na (ta) zla, a přivedl je na nás; neboť spravedlivý jest Hospodin ve všech skutcích svých, které přikázal nám. ¹⁰ Ale neposlechli jsme hlasu jeho, bychom chodili v příkazech Hospodinových, které položil nám před oči.

¹¹ Nyní tedy, Hospodine, Bože Israelův, jenž jsi vyvedl lid svůj ze země Egyptské rukou mocnou, za znamení a zázraků, mocí svou velikou, ramenem vztaženým, a učinils jméno sobě, jaké dnes máš! ¹² Hřešili jsme, bezbožně jsme činili, nepravost jsme páchali, Hospodine, Bože náš, proti všem tvým zákonům. ¹³ Nechat se odvrátí hněv tvůj od nás, neboť zbývá nás málo mezi národy, mezi něž jsi rozptýlil nás. ¹⁴ Vyslyš, Hospodine, modlitby a nářky naše a vysvoboď nás sám pro sebe dej nám naléztí milost před těmi, kteří nás odvedli, ¹⁵ aby věděla všechna země, že jsi ty Hospodin, Bůh náš, a že podle jména tvého sluje Israel a pokolení jeho. ¹⁶ Shlédni, Hospodine, se svého svatého domu na nás, nakloň ucho své a vyslyš nás. ¹⁷ Otevři své oči a viz; neboť nemohou mrtví, kteří jsou v peklich, jichžto duch vzat jest jim z těla, nemohou slávu a spravedlnost Hospodinovu velebiti, ¹⁸ ale duše, zarmoucená nad velikostí zla, chodící zkrivená, neduživá, oči chřadnoucí, duše lačná může slávu tvou a spravedlnost Hospodinovu velebiti. ¹⁹ Nebo ne podle spravedlností svých otců vyléváme prosby a žádáme milosrdenství před tvou tvář, Hospodine, Bože náš, ²⁰ ale že jsi seslal hněv svůj a rozhořčenost svou na nás, jak jsi hrozil skrze služebníky své proroky říka:

²¹ „Toto praví Hospodin: Sehněte rámě své a šiji svou, a služte králi babylonskému, i budete seděti v zemi, kterou jsem dal otcům vašim.

²² Pakli neuposlechnete hlasu Hospodina, Boha svého, abyste sloužili králi babylonskému, učiním, že zmizíte z měst judských a z ulic jerusalemských; ²³ a odejmu od vás hlas veselí a hlas radosti, hlas ženicha a hlas nevěsty, a nebude v celé zemi stopy po jejím obyvateli.“ ²⁴ Avšak neposlechli hlasu tvého, aby sloužili králi babylonskému, i splnil jsi svá slova, která jsi mluvil skrze služebníky své proroky, že vyneseny budou kosti králů našich a kosti otců našich s místa svého. ²⁵ A aj, povrženy, jsou na vedro sluneční a na mráz noční; zemřeli v největších bolestech, hladem, mečem a vyhnanstvím. ²⁶ A učinil jsi z chrámu, který sluje podle jména tvého to, co z něho dnes jest, pro nepravost domu

V. ⁸. srv. s Dan 9, 13n; Jer 2, 30.; 3, 8. a jj.

V. ¹⁰. srv. s Jer 6, 16 n; 26, 4.; 32, 23.

V. ¹¹. „Nyní“ převádí od pokorného vyznání viny k prosbě za milost; srv. Is 43, 3. 16.; 63, 11.; Jer 31, 20n; Dt 26, 8. Viz Dan 9, 15 n.

V. ¹⁴. „pro sebe“ = pro svou čest. Viz Is 48, 11.; Jer 14, 7.

V. ¹⁵. O názvu „*národ Hospodinův*“ viz Jer 14, 9.; 15, 16.; 34, 15.

V. ¹⁶. „*se, svatého domu svého*“, třebaže nyní *pobořeného*. Srv. 3 Král 8, 29.; 9, 3. – Viz také Is 52, 5.; Jer 41, 5.; Dan 6, 10.

V. ¹⁷. n. srv. s Is 38, 18 n; Ž 6, 6.; 29, 10.; 87, 11.; 113, 17. V. 18. popisuje duši *kající*, plnou *naděje*. Srv. Is 61, 3.; 26, 9.

V. ¹⁹. srv. s Dan 9, 18. – Viz také Jer 36, 7.; 37, 20.; 38, 26.; 42, 2.

V. ²¹–²³. složen z Jer 27, 12.; 7, 34.; 25, 10. – Srv. 16, 9.; 27, 17. – „*nepude v celé zemi . . . obyvateli*“ vzato z Jer 25, 11. 38.; 26, 9.; 34, 22.

V. ²⁴. n. O „*kostech králů a otců*“ srv. Jer 8, 1 n.; 36, 30. – O „*hladu* . . .“ Jer 4, 14.; 10, 19.; 14, 12. 17.; 15, 18.; 24, 10.; 30, 12.; 34, 17.; 38, 2. a jj.

V. ²⁶. srv. Jer 7, 14.; 26, 6. 9.

Israelova a domu Judova. ²⁷ Ale naložil jsi s námi, Hospodine, Bože náš, podle veškeré dobroty své a podle všeho toho svého velikého smilování ²⁸, jak jsi mluvil skrze služebníka svého Mojžíše tehdy, kdy jsi přikázal jemu, aby napsal zákon tvůj synům Israelovým ²⁹ říka: Nebudete-li poslouchati hlasu mého, obrátí se množství toto veliké v nejmenší mezi národy, mezi které já je rozptýlím. ³⁰ Neboť vím, že mne neposlechne lid (ten) – jet to lid tvrdé šíje – avšak v zemi zajetí svého zamyslí se, ³¹ i zvědí, že já jsem Hospodin, Bůh jejich, a dám jim srdce, i zmoudří; uši, i budou slyšeti; ³² i budou mě chváliti v zemi zajetí svého a pamatovati budou no mé jméno. ³³ A odvrátí se od své zatvřelosti a od své zloby, neboť rozpomenu se na cestu svých otců, kteří zhřešili proti mně. ³⁴ A povolám je zase do země, kterou jsem přísězně slíbil otcům jejich, Abrahamovi, Isákovi a Jakobovi i budou jí vlásti; rozmnožím je, a nebudou jich. ³⁵ A učiním s nimi úmluvu jinou, věčnou, že budu jejich Bohem a oni mým lidem; a nepohnu již lidem svým, syny Israelovými ze země, kterou jsem dal jim.

HLAVA 3. – ¹ A nyní, Hospodine všemohoucí, Bože Israelův, duše stísněná, duch souzený volá k tobě: ² Slyš, Hospodine, a smiluj se, neboť Bůh milosrdný jsi; smiluj se nad námi, neboť jsme zhřešili proti tobě! ³ Ano, ty trůníš na věky, a my bychom měli zahynouti na věky? ⁴ Hospodine všemohoucí, Bože Israelův, slyš nyní modlitbu mrtvých Israelitů a synů těch, kteří zhřešili proti tobě a neposlechli hlasu Hospodina, Boha svého – proto jest nám neštěstí (ustavičně) v patách. ⁵ Nevzpomínej na nepravosti našich otců, ale vzpomeň na svou ruku a na své jméno toho času; ⁶ neboť ty jsi Hospodin, Bůh náš, i budeme chváliti tebe, Hospodine! ⁷ Ano, proto jsi pohnul srdce naše, bychom se báli tebe, bychom vzývali tvé jméno a chválili tě v zajetí svém, neboť obrátili jsme se od nepravosti svých otců, kteří hřešili proti tobě. ⁸ Viz však, dnes (ještě) jsme v zajetí svém, do něhož jsi rozptýlil nás na hanbu a na kletbu a na hřích, podle všech nepravostí otců našich, kteří odpadli od tebe, Hospodine, Bože náš!

⁹ Slyš, Israeli, přikázání života, napni sluch, bys uměl moudrost! ¹⁰ Čím to, Israeli, že jsi v zemi nepřátelské, ¹¹ že chřadneš v cizí zemi, že poskvrněn jsi jako mrtvoly, že jsi připočten k těm, kteří do pekel sestoupili? ¹² Opustil jsi studnici moudrosti. ¹³ Neboť

V. ²⁷. Ač Bůh Israelity trestá, trestá je *mírně*, (Is 1, 9.; Pláč 3, 22.) pudí Chaldy, aby nenakládali s Judovci příliš krutě (Srv. 1, 8. 11 n.; Jer 29, 5 n.); – *Smějí a mají doufati*, žetrest je vyhojí (níže v. 31. nn.; Jer 4, 27.; 5., 10.), že bude zase lépe.

V. ²⁸. Mojžíš nazýván jest „*služebník Hospodinův*“ Ex 14, 31.; Nm 12, 7.; Dt 34, 5.; Jos 1, 1. n. 7.; 11, 15. – Hospodin „*mluvil*“ tehdy Lv 26, 32. n.; Dt 28, 62.–64.

V. ³⁰. Srv. Ez 32, 9.; 33, 3. 5.; 34, 9.; Dt 9, 6. 13.; 31, 27. 29.

V. ³¹. Srv. Lv 26, 44.; Dt 4, 39.; 30, 6. – Dt 29, 4.; Jer 5, 21.; 24, 7.

V. ³². Srv. Lv 26, 41. 43.; Dt 30, 1.

V. ³³. Srv. Lv 26, 40. n.; Dt 30, 2.

V. ³⁴. Srv. Dt 30, 3. 5. a nn.; Jer 30, 3. 10. 19. – Jer 29, 6.; 30, 19.

V. ³⁵. Srv. Lv 26, 42. 44. 45.; Dt 30, 9.; Os 2, 18.; Is 54, 8. n.; 60, 20. a jj.; Jer 31, 33.; 32, 40.; Ez 11, 19. a jj.

Hl. 3. V. ¹. „*A nyní*“ vhodně dodává Vulg. „*duše stísněná*“, kterou Hospodin nepohrdá. Viz Ž 50, 19.; 11, 6.

V. ³. Srv. výše 2, 11. 27. 35.; Pláč 4, 19. n.

V. ⁴. Srv. výše 1, 17. 20n; 2, 10. a jj. – Israelité, Judovci jsou tak zkrušeni zajetím, že jest bezmála již po nich *veťa*, že jsou „*mrtvi*“. Srv. níže v. 11.; Pláč 3, 6.; 1 Sam 2, 6. a jj.

V. ⁸. Srv. výše 2, 4. 13.; Jer 18, 16.; 19, 8.; 24, 9.

V. ⁹. O přikázáních „*života*“ viz Ex 20, 12.; Dt 5, 16.; Přís 4, 13. – O výzvě k moudrosti viz Přís 2, 1 n; 4, 20.–22. a jj.

V. ¹⁰ n. Srv. Lv 26, 39.; Dt 28, 65.

V. ¹³. „*v pokoji*“ = v blahobytu. – Srv. Is 48, 18.

kdybys byl na cestě Boží chodil, byl bys ovšem v pokoji věčném přebýval.¹⁴ Nauč se, kde jest poznání, kde síla, kde rozumnost, abys spolu zvěděl, kde jest dlouhověkost a blahobyť, kde jest světlo očí a pokoj.¹⁵ Kdo nalezl její místo, a kdo vešel do její klenotnice?

¹⁶ Kde jsou panovníci národů a ti, kdož panovali nad zemskými zvířaty? ¹⁷ Ti, kdož s ptactvem nebeským si hráli, ¹⁸ kteří stříbro na hromady kupili, a zlato, na něž lidé se spoléhávají, jejichž dobývání není konce? (Kde jsou) ti, kteří stříbro kuli a lopotili se, že nelze vyzkoumat díla jejich? ¹⁹ Zmizeli, do pekel sestoupili, a jiní na místo nich povstali.²⁰ Mladší viděli světlo a bydli na zemi, ale cesty k moudrosti nepoznali,²¹ aniž pochopili stezky k ní, aniž si ji osvojili synové jejich, daleko zůstala z dohledu jejich.

²² Nebylo slyšet o ní v zemi Chanaanské, nebylo vidět ji v Temanu.²³ Ani synové Agařini, hledající moudrost po světě, kupci merrhanští a temanští, básníci mudroslovní, ti, kteří se pídí po moudrosti a rozumnosti, ani (ti) cesty k moudrosti nepoznali, aniž myslili na stezky k ní.

²⁴ Ó Israeli, jak veliký jest Boží dům, jak veliké jest místo, kde pánem jest!²⁵ Veliké jest a nemá konce; vysoké a nesmírné,²⁶ Tam byli oni slovní obři, kteří v pravěku žili, postavy veliké, umějíce bojovati.²⁷ Nevyvolil těch si Hospodin, aby našli cestu k moudrosti, proto zahynuli.²⁸ Ježto neměli moudrosti, zahynuli pro svou nemoudrost.

²⁹ Kdo vystoupil na nebe a dostal ji, a (kdo) ji přivedl s oblaků dolů? ³⁰ Kdo se přeplavil přes moře a nalezl ji, a přinesl ji za výborné zlato? ³¹ Není, kdo by vyzvědět mohl cesty k ní, aniž kdo by vyhledal stezky k ní!

³² Ale ten, který ví všechno, zná ji, vynalezl ji důmyslem svým; ten, který založil zemi na věčné časy, a naplnil ji dobyt看em a čtvernožci;

³³ který vypouští světlo a jde; a volá na ně, i poslouchá ho s třesením.

³⁴ Hvězdy pak dávají světlo na svých strážnicích a veselí se;³⁵ jsou-li zavolány, řeknou: „Tu jsme,“ a s veselostí svítí tomu, jenž učinil je.³⁶ Tenť jest Bůh náš, nemůže jiný

V.¹⁴ Srv. Lv 26.; Dt 28. – „*síla*“ mravní. – O dlouhověkosti a blahobytu srv. Ex 20, 12.; Dt 5, 16.; Přís 3, 1. 2. 16.; Ž 20, 5.; 90, 16.; Sir 1, 12. – „*Světlo očí*“ jako výše 1, 12.

V.¹⁵ Srv. Job 28, 12.

V.¹⁶ K moudrosti nepřivádí moc pozemská. Srv. Job 28, 13.– 22. Mnoho, velmi mnoho dokáže člověk, nedovede však bez pomoci Boží opatřit si moudrost.

V.¹⁹ odpovídá na otázku v. 16.–18.

V.²⁰ n. „*Mladší*“ = pozdější pokolení; – „*světlo*“ světa, života, slunce (Job 3, 16. 20.; 33, 30.; Ž 55, 13.) – Mladší pokolení, budující na poznacích, jichž se dopracovali starší, mohou dojít v poznání i v dovednosti větší dokonalosti; ne tak v moudrosti. – Srv. Job 28, 23.

V.²² „*v zemi Chanaanské*“ = ve Fenicii; Feničané vynikali znalostí plavby, obchodu a pod. – Srv. Nm 13, 30.; Jos 5, 1.; Is 23, 11. – *Temaňané* vynikali moudrostí, jak vyplývá z Joba 2, 11.; Jer 49. 7.; Abd 8.

V.²³ „*synové Agařini*“ byli Ismaelovci, o nichž viz Gn 16, 3.; 37, 25.; Sdc 8. 24. – *Merrha* jest jméno venkocem neznámé; bývá opravováno v „*Medan*“. – Místo „*temanští*“ dlužno čísti „*z Terny*“. Terna byla v Arabii. Srv. Job 6, 19.

V.²⁴ „*Boží dům*“ = „*místo, kde Bůh jest pánem*“ = celý vesmír.

V.²⁶ Srv. Gn 6, 4.; Sir 16, 7.; Job 22, 15. – Viz také Nm 13, 34.; Dt 2, 10 n; 2, 20.; 3, 11.; Jos 12, 4.; 13, 12.

V.²⁷ „*moudrost*“ = zjevené náboženství S. z. (mojížiské).

V.²⁹ U Boha je ta moudrost; aby se jí dostalo člověku, třeba jest, by Bůh mu ji dal; člověk sám nemůže se jí zmocnit! Srv. Dt 30, 11.–13.

V.³⁰ b. Srv. Job 28, 15.–19.

V.³¹ Srv. výše vv. 15. 20. 21. 23.

V.³² nn. Srv. s Job 28, 23.–27. – V. 32. odpovídá na otázku, danou ve v. 15.

V.³³ „*světlo*“ slunečné, měsíčné, hvězdné i bleskové. Srv. Job 36, 32.; 37, 3. 15.; 38, 35.

V.³⁴ „*Hvězdy*“ = nebeské vojsko, které má také místa od Boha vykázaná (= „*strážnice*“).

V.³⁵ Slovy „*Tu jsem*“ vyslovoval zavolaný sluha svou ochotu pána poslechnouti. Srv. naše „*prosím*“. Viz Job 38, 35.; Ž 18, 1 n.

býti přirovnán k němu. ³⁷ Ten vynalezl všecku cestu k moudrosti, a dal ji Jakobovi, služebníku svému, Israelovi, miláčkovi svému. ³⁸ Potom na zemi se ukázal a obcovoal s lidmi.

HLAVA 4. ¹ Ta jest kniha přikázání Božích, a zákon, jenž jest na věčné časy; všichni, kteří se jí drží, přijdou k životu, kteří pak ji opustili, k smrti. ² Obrat se, Jakobe, a chop se jí, chod po cestě v jejím lesku, podle jejího světla! ³ Nedávej slávy své jinému, a důstojenství svého národu cizímu. ⁴ Blahoslaveni jsme, Israeli, že, co se Bohu líbí, nám známo jest.

Část druhá: Útěcha lidu (4, 5.–5, 9.).

⁵ Buď dobré myslí, lide Boží, pamětihodný Israeli; ⁶ prodání jste národům ne k zahynutí, ale, že jste k velikému hněvu popudili Hospodina, proto vydání jste protivníkům. ⁷ Vždyť jste rozhněvali svého stvořitele, věčného Boha, obětující zlým duchům, kteří bohoové nejsou. ⁸ Vždyť jste zapomněli na Boha, který vás vychoval, a zarmoutili jste (dceru) Jerusalemskou, která vás vyživila.

⁹ Vidělať, kterak hněv od Boha přichází na vás, a řekla: Slyšte, sousedé Sionu, neboť přivedl Bůh na mne velikou žalost! ¹⁰ Byloť mi viděti, kterak jest veden do zajetí lid můj, synové a dcery, jež na ně uvedl Věčný. ¹¹ Ano, krmila jsem je s potěšením, ale propustila jsem je s pláčem a žalostí. ¹² Nikdo se neraduj nade mnou, vdovou a opuštěnou. Od mnohých jsem opuštěna pro hříchy svých synů, že se uchýlili od zákona Božího, ¹³ spravedlnosti však jeho nechtěli znáti, nechodili po cestách přikázání Božích, po stezkách pravdy jeho spravedlivě nekráčeli. ¹⁴ Necht' přijdou sousedé Sionu, a uváží zajetí synů a dcer mých, jež uvedl na ně Věčný! ¹⁵ Neboť přivedl na ně národ z daleka, národ nestydatý, jiného jazyka, ¹⁶ který nešetřil starce, aniž se nad dětmi slitovali, odvedli miláčky vdovy, a bez dětí samojedinou (ji) zůstavili.

¹⁷ Já pak, jak bych mohla pomoci vám? ¹⁸ Ten však, který uvedl na vás neštěstí, ten vás vytrhne z rukou nepřátel vašich. ¹⁹ Jděte, synové, jděte, neboť já mám opuštěná zůstat, sama! ²⁰ Svlékla jsem se z roucha blaha, oblékla jsem se v prosebnou žinici, a křičeti budu k Nejvyššímu, pokud živa budu.

²¹ Dobré myslí buďte, synové, volejte k Hospodinu, i vytrhne vás z ruky nepřátelských vládců. ²² Neboť já doufám ve Věčného, že budete vysvobozeni, a Svatý dává mi radovat se z milosrdenství, jehož se dostane vám od věčného spasitele našeho. ²³ Ano, propustila jsem vás s žalostí a s pláčem; ale Hospodin zase přivede mně vás na radost a potěšení na věky. ²⁴ Neboť jako viděli sousedé Sionu zajetí vaše od Boha, tak uzří i v brzkosti vysvobo-

V. ³⁶ Srv. Jer. 10, 6.

V. ³⁷ Srv. Jer 11, 15.; 12, 7. a jj. – Srv. Ž 147, 19.

V. ³⁸ se zřetelem na v. 37. a 4, 1. mohl a měl by správně podle řec. zníti: „Potom na zemi se ukázala a obcovoala s lidmi“ (moudrost zjevená Israelovi). Srv. Sir 24, 13. To vše byl jakýsi úvod k vrcholnému zjevení Božímu, které jest viděti ve vtělení, o němž sv. Otcové velmi často tato slova prorokova uvádějí.

Hl. 4. V. ² „v lesku“ moudrosti (zákona) a „podle jejího světla“ jako jde ve světlo a podle světla pochodně, kdo si jí na cestu svítí. Srv. Příš 6, 23.; Ž 118, 105.

V. ³ Místo „důstojenství“ řec: „prospěchů svých“. Sláva a prospěch je to, že má Israel od Boha moudrost, zjevenou (3, 37.–4, 2.). – Srv. Mt 21, 43.

V. ⁴ Srv. Dt 4, 8.; 33, 29.

V. ⁵ Israel, jemuž se dostalo od Hospodina tolik slibů na věčné časy, nemůže zahynouti tak, že by nezůstalo z něho žádných zbytků, žádné památky.

V. ⁹ „sousedé“= obyvatelstvo sousedních měst a snad i národů. Srv. Jer 22, 20.; Pláč 1, 12.

V. ¹⁵ n. Srv. Dt 28. 49 n; Jer 5, 15. – „jiného jazyka“, který nerozumí prosbám, steskům Judovců. Srv. Ž 80, 6.

V. ²⁰ O „žinici bídy“ srv. 2 Král 12, 16.–20.; Judit 9, 1.; Est 14, 2. a jj. Lkajícím na Sionu byla dána zaslíbení. Viz Is 61, 3.; Sof 3, 18 hebr.

V. ²² Milosrdenství toho dostane se jim „brzy“ (LXX). Srv. Is 14, 1.; 54, 7.

zení vaše od Boha, které přijde vám s velikou slávou a s leskem věčným.²⁵ Synové, trpělivě snásejte hněv, který přišel na vás; neboť stíhal tě (sice) nepřítel tvůj, ale brzy zahynutí jeho uziříš, a na jeho šíje položíš nohu.²⁶ Maličkým mým bylo drsnými cestami chodit, neboť byli odvedeni jako stádo, jež uloupil nepřítel.

²⁷ Dobré myslí buďte, synové, a volejte k Hospodinu, neboť bude vás na paměti mít ten, jenž odvedl vás.²⁸ Avšak jako mysl vaše tíhla k tomu, abyste od Boha se vzdalovali, desetkrát tolik zase obrátíte se, hledějte ho.²⁹ Ano, ten, jenž uvedl na vás neštěstí, přivede vám zase věčné veselí s vysvobozením vašim.

³⁰ Dobré myslí buď, Jerusaleme, neb tě potěší ten, který jméno ti dal.³¹ Zahynou škůdcové, kteří tě trápili, ti, kteří těšili se z tvého pádu, trestání budou;³² města, jimž sloužili synové tvoji, budou pokutována, také to, jež pobralo tvé syny.³³ Ano, jako se radovalo nad tvým pádem, a veselilo se nad tvou pohromou, tak se rmoutit bude nad tvým zpuštěním.³⁴ Odňat bude mu jásos množství (lidu) jeho, a z radosti jeho bude žalost,³⁵ neboť oheň přijde na ně od Věčného na dlouho, a obýváno bude od zlých duchů mnoho časů.

³⁶ Pohled na východ, Jerusaleme, a viz potěšení, které od Boha k tobě přichází!³⁷ Neboť aj, přicházejí synové tvoji, které ti bylo propustiti rozptýlené, přicházejí shromáždění jsouce od východu až na západ slovem Svatého, radující se ze slávy Boží.

HLAVA 5. – ¹ Svleč se sebe, Jerusaleme, roucho žalosti a soužení svého, a oblec se v okrasu a v ozdobu slávy věčné, kterou ti Bůh dává.² Přiděje tě Bůh dvojnásobným rouchem spravedlnosti, a postaví ti na hlavu korunu slávy věčné.³ Bůh totiž ukáže lesk svůj na tobě každému, kdo pod nebem jest.⁴ Neboť dáno bude tobě jméno od Boha na věky: „Blaho spravedlnosti“ a „Vznešenost pobožnosti“.

⁵ Vzchop se, Jerusaleme, a postav se na výšině, pohled na východ a viz své syny, shromážděné slovem Svatého od východu slunce až na západ, ani se radují z toho, že Bůh na ně pamatoval.⁶ Neboť vyšli z tebe pěšky, vedeni jsouce od nepřátel, ale přivede je Hospodin k tobě nesené se slávou jako syny královské.⁷ Uložilť Bůh snížití všelikou horu vysokou, odvěké skály, a údolí vyplniti na roveň s zemí, aby šel Israel (domů) bezpečně ke cti Boží.⁸ Zastíní pak také lesy a každý vonný strom Israele z Božího rozkazu.⁹ Ano, přivede Bůh Israele, radujícího se ve světle své velebnosti, s milosrdenstvím a se spravedlností, která je z něho.

Dodatek: List Jeremiášův zajatcům (6, 1.–72.).

HLAVA 6. – Opis listu, poslaného od Jeremiáše těm, již měli zavedeni býti do Babylo-na od krále babylonského, aby jim oznámil, co mu bylo přikázáno od Boha.

V.²⁶. Viz Jer 6, 2.; Dt 28, 56.

V.³⁰. Jerusalemu se dostalo jména Hospodinova; sluje „*město svaté*“; „*město Svatého Israelova*“, „*město Hospodinovo*“. Viz Is 48, 2.; 52, 1.; 60, 14. – Srv. dále Is 48, 11.; Jer 3, 17.; 33, 16. (hebr.).

V.³⁵. O tom „*ohni*“ srv. Jer 51, 58.; Hab 2, 13. – „*dlouho*“ zůstáváje Babylon vypálen a zpuštěn. – O sídle zlých duchů srv. Is 13, 21.; Jer 50, 39.

Hl. 5. V.¹ n. Srv. Is 52, 1.; 61, 3. 10. – „*spravedlnosti*“ = svatosti. – O „*koruně*“ srv. Is 61, 3. 11.; Judit 10, 3.; 16, 10.

V.⁴. *Bude tedy* (Jerusalem, církev N. z.) *městem, ve kterém bude nadbytek blaha* (pokoje), *vyplývající ze spravedlnosti, jakož i sláva, řinoucí se z pobožnosti*.

V.⁹. Jako jej kdysi vedl a přivedl z Egypta do Palestiny. O radosti Israelově srv. výše 4, 23. 29.; Is 35, 10.; 51, 11.; Jer 31, 7. 13.

Hl. 6. lze rozčleniti takto: Nadpis (ve Vulg. nečíslován). – Babyloňští zajatci ať babylonských bohů necítí a nechať se jich nebojí! (1.–6.). Jsoutě mrtvé dílo lidské (7.–15 a.). Jsoutě jako trám v domě (15 b.–22.), jako mrtvoly (23.–28.). Lidem nemohou ani zle, ani dobře činiti (29.–39.). Jest nerozumno a hanebno je čtiti (40. až

¹ Pro hrůchy, kterými jste zhřešili proti Bohu, zavedeni budete, do Babylona do zajetí od Nabuchodonosora, krále babylonského. ² Vejdouce tedy do Babylona, budete tam mnoho let a dlouhé časy, až do sedmého kolena, poté však vyvedu vás tamodtud s pokojem. ³ Nyní však užijete v Babyloně bohy zlaté a stříbrné, i kamenné a dřevěné, nošené na ramenou, (a přece) nahánějící strachu pohanům. ⁴ Protož hledte, ať nejste i vy podobní cizincům [takovými činy], ať se nebojíte, a strachu ať nemáte z nich. ⁵ Až tedy užijete dav zezadu i zpředu klaněti se, rcete si v duchu: „Tobě se sluší klaněti, Hospodine!“ ⁶ Neboť můj anděl s vámi jest a sám budu chrániti životy vaše.

⁷ Jeť jazyk jejich od řemeslníka vyřezán, a oni sami jsou pozlacení a postříbřeni; falešně jsou a mluviti nemohou. ⁸ Jako pro fintivou děvů berou zlato a dělají ⁹ koruny zlaté na hlavy svých bohů; proto mohou z nich kněží (někdy) ukrádati zlato a stříbro a osvojovati si je. ¹⁰ Dávají z něho také obecným ženám a ozdobují nevěstky; a když to vezmou zase od nevěstek, okrašlují tím opět své bohy. ¹¹ Ti pak nejsou s to, by se osvobodili od rzi a molů. ¹² Přikryvše pak je rouchem šarlatovým, stírají s tváří jejich chrámový prach, jehož mnoho na nich bývá. ¹³ Má také žezlo jako člověk, jako vladař země, který (však) hřešícího proti sobě nemůže zabit. ¹⁴ Má též v ruce meč a sekeru, ale nemůže se ubrániti útoku ani lupičům. Proto známo buď vám, že nejsou to bohové! ¹⁵ Protož nebojte se jich!

Ano, jako nádoba člověková, která rozražena byvši neužitečnou se stala, takoví jsou také bohové jejich. ¹⁶ Když je postaví ve chrámě, oči jejich bývají plny prachu s nohou těch, kteří tam ucházejí. ¹⁷ A jako člověku, jenž se prohrěšil proti králi, bývají východy na všech stranách uzavírány, nebo jako mrtvolu do hrobu ulozenou, tak zabezpečují kněží dveře závorami a zámky, aby od lupičů nebyli ukradeni. ¹⁸ Světla jim rozsvěčují a to mnoho (světél), ze kterých žádné viděti nemohou. Jsoutě jako břevno v domě. ¹⁹ Srdce jejich, jak se praví, rozežírají červi zemští; a když žerou je i roucho jejich, oni toho necítí. ²⁰ Tváře jejich černávají od dýmu, který v chrámě bývá. ²¹ Na tělo a na hlavu jim slétají sovy a vlaštovky a jiní ptáci; také kočky (na ně skákají). ²² Z toho poznáte, že nejsou to bohové. Protož nebojte se jich!

²³ Zlato, jež mají (na sobě), jest (jim sice) na okrasu; (avšak) nevytře-li nikdo rzi, nebudou se blýštěti; vždyť ani necítí, když slévání byli. ²⁴ Stůj co stůj koupeni byli, ačkoli není v nich ducha. ²⁵ Bez nohou jsouce, na ramenou nošeni bývají, ukazující (tím) nicotu svou lidem. – Budtež také zahanbeni, kteří je ctí! – ²⁶ Protož padnou-li na zemi, sami od sebe nevstanou; ani když jej (bůžka) někdo přímo postaví, sám od sebe se neudrží; ale jako mrtvým bývají oběti jejich předkládány jim. ²⁷ Oběti jim podané kněží jejich prodávají a zle jich užívají; též i ženy jejich utrhují (z nich), aniž dávají co nemocnému nebo žebřákovi. ²⁸ Obětí jejich dotýkají se šestinedělky a měsíčky trpící! Poznajíce tedy z těch věcí, že nejsou bohové, nebojte se jich!

²⁹ Ano, z jakého důvodu mohli by bohy býti nazýváni, kdyžť ženy předkládají, (oběti) bohům stříbrným, zlatým i dřevěným, ³⁰ a v chrámech jejich sedí kněží, majíce řízy roztržené, vlasy i vousy oholené a hlavy obnažené. ³¹ A řvou a křičí před bohy svými, jako bývá

44.). Lidé je učinili (45.–51.). Nejsou schopni jakékoli činnosti (52.–55.). Nemohou prospěti sobě ani lidem (56.–64.). Jsou bídnejší bytosti nežli zvířata (65. až 68.). – Budou v zemi na potupu (69.–72.).

V. ³. O nebezpečích, jež hrozila náboženskému životu Judovců v Babyloně, viz k 2 Par 36, 21.; Is 10, 10. – O soškách bohů, nesených v průvodech srv. Is 45, 20.; 46, 1.

V. ⁶. Jako když šli z Egypta. Srv. Ex 32, 34.; 33, 2. Někteří vyvozují z Dan 10, 13, 21.; 12, 1., že to byl archanděl Michael. – „chrániti životy vaše“ proti těm, kteří by vám je chtěli bráti proto, že se modlám nechcete klaněti.

V. ²⁹. Judovci pokládali za neslušné a nemožné, aby žena zastávala úřad kněžský, vyhrazený toliko mužům!

V. ³⁰. Zákon zakazoval kněžím israelským konati bohoslužbu s hlavou obnaženou a v šatu roztrženém (znamení smutku)! Viz Lv 10, 6. Zakazoval jim holiti (stříhati) si vlasy a vousy. Lv 19, 27.; 21, 5.

na hodech za mrtvého. ³² Šaty jim kněží odnímají a šatí své ženy a děti. ³³ A zakusí-li co zlého od někoho nebo co dobrého, nemohou (toho) odplatiti; nemohou krále ustanoviti ani sesaditi. ³⁴ Podobně nemohou ani bohatství dáti ani zlého potrestati. Učiní-li jim kdo slib a nesplní, také ho nevymáhají. ³⁵ Od smrti nemohou člověka vysvoboditi, aniž slabšího od silnějšího vytrhnouti. ³⁶ Slepému nemohou zraku navrátiti, aniž z nouze člověka vymaniti. ³⁷ Se vdovou nemají smilování, aniž sirotkům dobře činí. ³⁸ Kamenům ze skály podobní jsou bohové jejich, dřevění, kamenní, zlatí a stříbrní. Kdož pak je ctí, zahanbeni budou. ³⁹ Jak tedy může někdo si mysliti, nebo (dokonce) říci, že oni bohové jsou?

⁴⁰ Vždyť i sami Chaldejští je zneuctívají; oni totiž, když slyší o němém, že nemůže mluvíti, vedou ho k Bělovi a žádají od něho, (aby mohl) mluvíti; ⁴¹ jako by slyšeti mohli ti, kteří nemohou se hýbat; když pak zmoudřejí, (zdalíž) opustí je, kdyžž smyslu nemají sami bohové jejich? ⁴² Ženy pak ovázavše se provazy, sedávají na cestách a podpalují olivové pecky. ⁴³ Když pak některou z nich mimojdoucí vezme s sebou a ona spí s ním, vytýká své družce, že není za hodnou pokládána, jako ona, a že provaz její není roztržen. ⁴⁴ Všecko tedy, co se s nimi děje, klam jest. Jak může někdo si mysliti, nebo (dokonce) říci, že oni bohové jsou?

⁴⁵ Od řemeslníků, od zlatníků udělání jsou; ničím jiným nemohou býti, než tím, co z nich kněží míti chtějí. ⁴⁶ Ani řemeslníci sami, kteří je dělají, nemají dlouhého života. Zda tedy mohou ty věci, které od nich udělány jsou, bohové býti? ⁴⁷ Ano, zůstavuji klam a hanbu potomkům svým. ⁴⁸ Neboť když přijde na ně válka nebo neštěstí, radí se vespolek kněží, kde by se s nimi skryli. ⁴⁹ Kterak tedy může si kdo mysliti o nich, že bohové jsou, kdyžž nemohou ani z války sebe vysvoboditi ani z neštěstí se vyprostiti? ⁵⁰ Ano, poněvadž jsou to věci dřevěné, pozlacené a postříbřené, všichni národové a králové poznají poté, že je to klam; je to věc zjevná, že nejsou to bohové, ale díla rukou lidských, a žádným dílem božím nemohou se vykázati. ⁵¹ Z toho tedy zřejmo jest, že nejsou to bohové, ale díla rukou lidských, a že žádným dílem božím nemohou se vykázati.

⁵² Nemohou vzbuditi zemi krále aniž dáti lidem deště. ⁵³ Spravedlnosti nemohou zjednatí aniž vysvoboditi země od krivdy, neboť nic nemohou jako havrani mezi nebem a zemí. ⁵⁴ Ano, i když zachvátí oheň chrám bohů dřevěných, stříbrných a zlatých, kněží jejich sice utekou a sebe zachrání, ale oni jako břevna prohoří. ⁵⁵ Králi ani válečníkům neodolají. Jak tedy může někdo si mysliti nebo přesvědčen býti, že jsou to bohové?

⁵⁶ Ani od zlodějů ani od lupičů nemohou sebe vysvoboditi bohové dřevění, kamenní, pozlacení a postříbření, ježto ti, kteří silnější jsou, ⁵⁷ zlato a stříbro i oděv, kterým přikryti jsou, jim poberou a odejdou, a oni pomoci si nemohou. ⁵⁸ Proto lépe jest býti králem, který může dokázati, že moc má, nebo nádobou užitečnou v domě, kterou se chlubiti může majitel její, nebo dveřmi v domě, jež zabezpečují, co jest v něm, nežli (těmito) falešnými bohy. ⁵⁹ Slunce totiž, měsíc a hvězdy, jež se třpytí a ustanoveny jsou k tomu, by užitečny byly, poslušny jsou. ⁶⁰ Taktěž třpytí se i blesk, když se ukáže; ne jinak i vítr věje v každé zemi. ⁶¹ I mračna, když jim Bůh rozkáže, aby prošla všecek svět, vykonávají, co jim rozkázáno jest. ⁶² Tež oheň, seslaný shůry, by strávil hory a lesy, činí, co mu jest přikázáno. Ale tyto (modly) nejsou ani krásou ani silou jednomu z oněch podobny. ⁶³ Protož nemá si nikdo ani mysliti ani říkati, že to bohové jsou, ježto nemohou ani vykonati soud, aniž co pro lidi učiniti. ⁶⁴ Věduce tedy, že nejsou bohové, nebojte se jich.

⁶⁵ Ano, nemohou králům ani zlořečiti, ani dobrořečiti. ⁶⁶ Nemohou národům ukázati znamení na nebi, aniž mohou jako slunce svítiti nebo jako měsíc osvětovati. ⁶⁷ Divoké

zvěři jest lépe nežli jim; můžeť ona utéci do skrýše a zachrániti se. ⁶⁸ Žádným tedy způsobem není nám zjevno, že to bohové jsou; protož nebojte se jich!

⁶⁹ Ano, jako strašák na tykvišti, (jenž) nic neuhlídá, takoví jsou bohové jejich dřevění, stříbrní a pozlacení. ⁷⁰ Jsou jako hloh v zahradě, na nějž každý pták si sedne. Těž i mrtvole hozené do tmy podobní jsou dřevění, pozlacení a postříbření bohové jejich. ⁷¹ Také po purpuru a červci, které na nich molí kazí, poznáte, že to nejsou bohové. Také oni sami naposledy sežráni a na hanbu budou v zemi. ⁷² Lépe jest člověku spravedlivému, jenž nemá model; neboť daleko bude od hanby.

V. ⁶⁶. Srv. Jer 10, 2. „*znamení na nebi*“ jako když se slunce při modlitbě Josuově „*zastavilo*“, nebo jako když stín se posunul zpět za Isajáše. – Srv. Ex 9, 23.; 19, 16.; 1 Král 7, 10.; 12, 17 n; Ž 96, 4.

V. ⁷⁰. Hloh má sice ostny, které na první pohled ptáka zahánějí, brzy však ptáče shledá, že příliš nepíchají, a že možno na hlohu dobře si poseděti. – „*do tmy*“ hrobu.

V. ⁷¹ n. „*sežráni*“ od červů budou *dřevění* bohové. Budou v té oné zemi na hanbu, až jim upadne snad nos, ucho nebo pod. – Bude to také hanba *ctitelů jejich*. – Srv. Is 1, 29.; 42, 17.; 44, 11.; 45, 16.; Jer 10. 14. – Netoliko, že spravedliví budou bez hanby, ale dostane se jim jména, cti od Hospodina!

KNIHA PROROKA EZECHIELA

Kniha proroctví Ezechielových možno rozčleniti na Úvod (1, 1.–3, 21.): Kterak byl Ez povolán a ustanoven za proroka roku pátého ¹⁾ zajetí Jechoniášova.

DÍL PRVÝ:

KNIHA HROZEB (3, 22.–32, 32.).

Část prvá:

Hrozby proti Judovcům (3, 22.–24, 27.).

Prvá řada: Soud nad Jerusalemem vyjádřený činem (3, 22.–5, 4.) i slovem (5, 5.–7, 27.). Druhá řada: O příčině a velikosti soudů Božích roku šestého ²⁾ zajetí Jechoniášova (8, 11.). Třetí řada: Všeobecná bezbožnost zasluhuje Božích trestů (12.–19.). Čtvrtá řada: Poslední přípravy na konečnou zkázu roku sedmého, ³⁾ roku devátého ⁴⁾ (20.–2a.).

Část druhá: Hrozby proti pohanům (25.–32.).

1. Proti Amoňanům (25, 1.–7.).
2. Proti Moabanům (25, 8.–11.).
3. Proti Edomcům (25, 12.–14.).
4. Proti Filištanům (25, 15.–17.).
5. Proti Tyru roku ⁵⁾ jedenáctého (26, 1.–28, 19.).
6. Proti Sidonu (28, 20.–26.).
7. Sedmero proroctví proti Egyptu (29.–32.): roku ⁶⁾ desátého, roku ⁷⁾ dvacátého sedmého, roku ⁸⁾ jedenáctého, roku ⁹⁾ jedenáctého, roku ¹⁰⁾ dvacátého, roku ¹¹⁾ dvanáctého.

DÍL DRUHÝ:

KNIHA SLIBŮ (33.–48.).

Úvod do řeči slibů (33.): roku jedenáctého ¹²⁾ přišel posel se zprávou, že Jerusaleml padl.

Část prvá:

Prorocká slova o vzkříšení Israelově (34.–39.).

1. O příštím dobrém, jediném pastýři (34.).
2. Kdežto Edomsko bude zpuštěno, Israel bude obnoven (35.–36.).
3. Hospodin svůj národ vzkřísí (37.).
4. Bůh dá svému lidu vítězství nad posledními nepřáteli (38.–39.).

¹⁾ t. j. v červenci r. 594 před Kristem.

²⁾ t. j. v září r. 593 před Kristem.

³⁾ t. j. v srpnu r. 592 před Kristem.

⁴⁾ t. j. v lednu r. 589 před Kristem.

⁵⁾ t. j. r. 588/7 před Kristem.

⁶⁾ t. j. v lednu r. 588 před Kristem.

⁷⁾ t. j. v dubnu r. 572 před Kristem.

⁸⁾ t. j. v dubnu r. 588 před Kristem.

⁹⁾ t. j. v červnu r. 588 před Kristem.

¹⁰⁾ t. j. v březnu r. 587 před Kristem (podle opraveného znění).

¹¹⁾ t. j. v dubnu r. 587 před Kristem.

¹²⁾ t. j. v lednu r. 586 před Kristem.

**Část druhá:
Prorocký vid o vzkříšení Israelově (40.–48.).**

1. Nové království Boží v obraze nového chrámu (40.–43.); roku dvacátého pátého¹³⁾.
2. Nová bohoslužba (44.–46.).
3. Nová země (47.–48.).

Úvod do knihy proctví Ezechielových.

Ezechiel (= Posiluje Bůh), syn kněze jménem *Buzi*, narodil se *kolem roku 624*, t. j. asi 16. roku vlády Josiášovy,¹⁾ brzy potom, kdy byl k úřadu prorockému povolán Jeremiáš. Byl tedy *Ez asi o 30 roků mladší nežli Jeremiáš*, jenž spatřil světlo světa kolem r. 651.

Ez byl *kněz*, který znal dopodrobna chrám Šalomounův a jeho bohoslužebný řád.²⁾ Zdali však sám také bohoslužbu konal, jest pochybné.³⁾

Kněžský rod, z něhož Ez pocházel, byl *zámožný a vlivný*. Z toho možno se dohadovati, že se mu dostalo pečlivého vzdělání nábožen-skomravního, literárního,⁴⁾ zeměpisného (27.), stavitelského (40 nn.), loďařského (27.) atd.

Jaké *veliké noviny* připravovaly se *na dálném Východě* těchto dob, o tom viz výše. Jako *Jertak i Ez* zažíval všecky svízele, jež tehdy Judsko potkávaly. Když na bolest všech spravedlivců *skonal* tragicky král *Josiáš* r. 608, bylo Ezechielovi asi 16 roků.

Činnost proroka *Jeremiáše* za vlády Joakimovy sotva ušla Ezechielovi.⁵⁾ Mohl znáti i *Sofoniáše*.

Ez zažil pohromu, jež r. 605 stihla Judovce; mohl osobně znáti *Daniela* a druhy jeho, kteří byli toho roku (605) odvedeni do Babylonie jakožto rukojmí.

Ez byl očitým svědkem všech událostí dalších. R. 598 byl odveden od Nabuchodonosora s králem Jechoniášem, s matkou jeho, jakož i s výkvětem národa do zajetí babylonského. Bylo mu tehdy asi *25 roků*. Žil v *Tel-Abíbu*,⁶⁾ osadě babylonské při průplavu *Náru kabaru*, asi 90 km jihovýchodně Babylonu; obýval svůj dům s milovanou manželkou, kterou mu roku devátého zajetí, t. j. 590–89, náhlá smrt na velikou bolest odňala (24, 1.). V Tel-Abíbu byla celá obec judských vyhnanců, spravovaná *starsími*, kteří k Ez docházivali (8, 1.; 11, 25.; 14, 1.).

R. 594 počátkem července (nebo koncem června) byl *Ez* u Ke-baru *povolán k úřadu* prorockému vznešeným, velebným zjevením Božím (1, 1 nn).

Poslední časový údaj prorocké jeho činnosti máme *z počátku dubna* (nebo konce března) r. 572 před Kr. (Ez 29, 17.); podle toho zastával prorocký úřad 22 roky (594–572), t. j. od 30.–52. roku svého věku. Zdali a dlouho-li působil i po r. 572, a kdy zemřel, o tom prameny, jež se nám dochovaly a zasluhují dějinné hodnověrnosti; mlčí. Možno se

¹³⁾ t. j. v dubnu r. 574 před Kristem.

Uspořádání knihy Ezechielovy podobá se nápadně uspořádání látky Isajášovy. Srv. zejména Is 40.–66. s Ez 34.–48.

¹⁾ Počítáme, že bylo Ezechielovi, když byl r. 594 (Ez 1, 1 nn) povolán k úřadu prorockému, 30 roků.

²⁾ Tu znalost předpokládá vidění jeho hll 40 nn.

³⁾ Došel-li třicátého roku teprve r. 594 a počínala-li služba kněžská teprve 30. nebo 25. rokem, nekonal Ez služby kněžské, ježto byl odveden do zajetí ve svém 25. roce. – Možno však, že byl již před tímto rokem do služby kněžské prakticky zasvěcován a tím že si osvojil znalost chrámu a jeho řádů

⁴⁾ Zná dějiny svého národa (16), zná zákon, proroky Os, Am, Is, Sof, Jer atd.

⁵⁾ Viz výše str. 433.

⁶⁾ Tel-Abib jest dlužno pokládati za jméno babylonské, vzniklé z babylonského „til-abúbi“, t. j. *naplavený kopec* za rozvodněného Eufratu. Vyhnanci si babylonský název přetvořili v hebrejský: „Tel-Abib“ = Pahorek klasů, snad proto, že se rodilo na něm znamenitě obilí.

domnívati, že žil i po roce 572 aspoň tak dlouho, že měl dosti času, aby zápisky o své činnosti a náčrty svých řečí mohl uspořádati a zpracovati v dnešní tvar knihy prorocství.⁷⁾

Zajatci, kteří přišli s Ezechielem r. 598 do Babylonie, přinesli s sebou z Palestiny smýšlení, proti němuž bylo Jeremiášovi tolik brojiti. Na zajetí hleděli s lehkomyšlnými, růžovými nadějemi, opřenými o domnělou kouzelnou sílu jerusalemského chrámu a jeho obětí, které byly Hospodinu i po r. 598 podávány pravidelně dále. (Srv. Jer 7, 1.–8, 12.) Hospodin, který sídlí v Jerusalemě, který slíbil věčné království Davidově dynastii, který tolikrát již osvobodil Jerusalem od zkázy (posledně r. 605 a 598), nedopustí ani příště, aby utrpěl větší škody. Dopustil sice nyní, že král Jechoniáš s matkou a s výkvetem národa byl odveden do zajetí, ale to nebude trvati dlouho, brzy, brzy zase bude možno zajatcům vrátit se do vlasti. V těchto pověřených nadějích byli zajatci ukolébáváni od lži proroků. Sám prorok Jer uznal za dobré listem, poslaným zajatcům, čeliti těmto škodlivým proudům, jež nedovolovaly, by zajetí dosáhlo svého výchovného účelu (Jer 29, 24 nn). Zajetí, jakožto trest, mělo vzbuditi v Judovcích *hluboké vědomí viny*; také hrozby Hospodinovy, že vezme za své říše Judska, království, veleměsto, chrám, bohoslužba, měly zajatce přesvědčiti o tom, *jak velká jest vina národa*, když jej bude Hospodin stíhati takovými pohromami. Zajatci nechťeli se dáti přesvědčiti o velikosti té viny. Nejsouce přesvědčeni o tom, jak daleko jsou od Hospodina, neměli lítosti, neměli náležitě touhy k Hospodinu se vrátiti. Úkolem Ezechielovým bylo buditi živé vědomí národní i osobní viny, která je tak veliká, že trest za ni učiní konec říši, královské moci, městu i chrámu, že národ bude rozptýlen mezi pohany. *Tento úkol plnil Ez v zajetí, hlásaje přísnou spravedlnost Boží* (3, 22.–24, 27.) *v dokonalém souhlasu s Jer, jenž působil v témže duchu v Palestině.*⁸⁾

Obrat v činnosti Ezechielově nastal *pádem Jerusalema*. Když se byly hrozby Jeremiášovy a Ezechielovy hrozně splnily, když král Sedekiáš pozbyl trůnu, zraku, synů a svobody, když Jerusalem, chrám i celá říše odpočívaly v ssutinách, *nebylo třeba* Ezechielovi *dále hroziti*. Spoluzajatci jeho byli nyní událostmi usvědčeni, že mluvil pravdu; skutečnost je vyléčila z klamně, pověřivé důvěry ve chrám jerusalemský a v jeho účinnost.

Zajatci, jak již mezi lidmi bývá, *upadli z jedné výstřednosti do výstřednosti opačné – do zoufalosti*. Tato zoufalost čelila právě tak proti výchovnému rázu zajetí, jako bývalá pověřivá důvěřivost. I bylo Ezechielovi léčiti lid po pádu Jerusalema z oné, jako jej byl léčil před zkázou veleměsta z této. Ez chápal bolest svých souvěkoců, že jsou rozptýleni po zemích pohanských; *čelil však beznadějnosti jejich sliby*, že Hospodin zase *shromáždí a uvede lid svůj do Palestiny* (47, 13 nn). (Tu myšlenku pak rozpředl v duchu mesiášském, že Hospodin shromáždí v církvi, předobrazené Palestinou a Jerusalemem, národy rozptýlené po celém světě). Místo králů a činovníků, kteří pozbyli své moci trestem za to, že jí zneužívali, dá jim *jiného, vynikajícího pastýře-krále* (17, 22 nn; 34, 23.; 37, 24.), jenž s nimi vejde *ve smlouvu novou*, přinášející všecko blaho („*smlouvu pokoje*“). *Město i chrám vstanou z troskek*, ve chrámě bude zavedena *nová, dokonalejší bohoslužba* (40 nn), po zajetí národ israelský, jenž se podobá nyní spoustě rozptýlených, vyschlých lidských kostí, zase ožije (37.), utvoří novou náboženskou obec, jejíž členové budou vynikati zbožností, svatostí, poslušností, oddaností svému Bohu tak, že *Hospodin*, který *zase* mezi nimi *ve chrámě se usídli* (43, 1 nn), nikdy již se z něho neodstěhuje, jako byl učinil před zkázou chrámu Šalomounova. Tak splní dávné sliby a ukáže, že jest *Jahve, t. j. Hospodin*

⁷⁾ Církev katol. ctí jej 10. dubna. (Viz římské martyrologium.)

⁸⁾ O významu prorocství proti pohanům viz hl 25 nn.

věčný; jenž to, *co byl předpověděl*, (vždycky splnití může, splnití chce a) *jistojistě splní*, že je tedy Bůh nejvýše věrný.⁹⁾

Tak budil Ez ve svých posluchačích pravou důvěru v Boha všemohoucího, milosrdného, dobrotivého, nejvýše věrného, budil v nich ošklivost nad hříchy, hlubokou kajícínost, i možno právem říci: Ez přispěl svou hrůznou k tomu, že zajatci přijali Barucha, druha Jeremiášova, když k nim r. 583 do Babylonie přišel, s tak velikým náboženským zanicením a obětavostí (Bar 1, 1.–3, 8.). Přispěl k vytržení národa v zrno a plevu, přispěl k tomu, že když přišel čas, nalezl se hlouček zbožných Judovců, kteří pospíchali do Palestiny, aby tu obnovili starou církev, jež měla býtí podkladem veliké, světové církve nové!

V prvním období své prorocké činnosti (do zkázy říše Judské) Ez působil *slovem* dosti *zřídka*, takořka *výjimečně*, působil více záhadným, významným *mlčením* a zejména *četnými úkony náznačnými*, které svou nápadností, zvláštností, jakousi výstředností budily značnou pozornost a zájem i otrlých vyhnanců. Teprve *ve druhém období* své činnosti, kdy měl těšiti, „*byla mu ústa otevřena*“, aby mluvil netoliko to, co mu Bůh vdechne, ale aby i ze svého budil a udržoval ve svých posluchačích naději ve sladké sliby Boží. Jako *četné úkony náznačné*, tak i *vidění prorocká*, jichž se mu dostávalo více než kterémukoli jinému prorokovi, byly vydatné prostředky jeho působnosti. Slova, kterými vidění přednášel a nadšeně, úchvatně popsal (21, 2. 7.) byla ohlasem, jeho vznětlivosti, jež slova a obrazy Boží vnuknuté celou duší chápala, a jimi skrz naskrz proniknouti a prudce anašeti se dávala, hlouběji než jiný prorok. Ez uměl *se soustřediti* dokonale *na jeden předmět*; následek toho byl, že jej vyličil velmi plasticky, *vymaloval do podrobností*. Viz na př. 13, 10.–15., 15, 16, 16., 23, 17, 19. Své náznačné úkony, svá vidění, ač je psal později, popisuje tak živě, jako by na ně ustavičně hleděl.¹⁰⁾ Kdežto na př. Jer úkony a vidění (podobností) svá popisuje několika črtami, za to však věnuje více pozornosti jejich významu, činí Ez naopak: jako by celé těžiště vidění (podobností) spočívalo více v malbě podrobností nežli ve smyslu jeho (Srv. 4, 5, 12.).

Ez neliší se v požadavcích náboženskomravních od jiných proroků, třebaže nedosahuje *uhlazenosti slohové*, jakou vyniká Isajáš nebo Jeremiáš, třebaže tu a tam pozorovati tvrdost, *drsnost*. Ačkoli zná proroky jiné, zachovává si *samostatnost* i ve slohu: má svou vlastní zásobu slov, rčení a vazeb; hebrejščina jeho jeví vliv aramejštiny.

Z knihy Ezechielovy možno vyčísti *živou jeho povahu* (temperament) a představiti si, s jakými posunky, pohyby rukou, nohou, hlavou, celého těla Ez své řeči přednášival (6, 11.; 21, 17, 19). Od těch pohybů byl k úkonům náznačným toliko krok.

Nápadné, takořka *výstřední úkony* náznačné, přivábily často do jeho domu zástup posluchačů, mezi nimiž byli také *starší* (2, 6.; 8, 1.; 11, 25.; 14, 1.; 20, 1.; 24, 18 nn; 33, 30. a jj.). Sedíce v kruhu, hleděli na muže, z něhož mluvil Bůh, poslouchali zvědavě řeči jeho, ano slova jeho byla jim i požitkem, hovicím zvědavosti a vkusu (33, 30 nn); přesto zůstali *zatvrzelí*, nevěřili hrozbám prorokovým, tím méně dali se pohnouti k pokání, proto je nazývá Ez tak často „*plémě vzpurné*“ (2, 5. 7 n; 3, 9.; 12, 2 n a jj.); žádný jiný prorok neuzívá tohoto rčení kromě Isaiáše, který užil ho toliko jednou (30, 9.). Měli pro toho, jenž je uměl tolik baviti – posměch a hanu. Ezechielovi bývalo v tom prostředí velmi trapno. Teprve *po zkáze Jerusalema* (33, 21.), kdy se mu dostalo dostučinění tím, že se nápadně splnilo, čím byl hrozil, došel více víry, našel více porozumění a dobré vůle.

⁹⁾ Jako Is byl popředně hlasatelem *milostivosti* Boží, Jer přísné *spravedlnosti*, tak kázal Ez hlavně *věrnost* Boží, která plní, čím hrozí, ale i to, co slibuje. Asi 70 krát opakuje: „*zvíte, že já jsem Jahve*“ (= Hospodin) = Věčný, jenž plní sliby dané před sty a sty roků.

¹⁰⁾ Jak živě líčil je teprve živým slovem!

Kniha mluvila, těšila, varovala, napomínala i po smrti Ezechielově potomky jeho posluchačů, kteří ji pokládali za knihu božskou. Sirachovec uvádí Ez *po* Jeremiášovi a *před* dvanácti menšími proroky (49, 10 n).

Byla tedy kniha Ez ve II. století před Kr. jistě již ve sbírce knih, jež pokládala starozákonná církev za posvátné.

Církev křesťanská ale, majíc na zřeteli starší všeobecnou víru židovstva v nadpřirozený ráz knihy Ez, pokládala ji od prvopočátků vždycky jednomyslně za knihu inspirovanou od Ducha sv. (Kniha *prvokanonická!*) V N. z. sice není Ez výslovně citován, nelze však pochybovati, že Pán, když se nazval „*pastýřem dobrým*“ (Jan 10, 11 n) narážel na Ez 34, 11 n. Také podobenství o *zrnu hořčičném* (Mt 13, 32.) podobá se mesiášskému stromu Ezechielovu (17, 23.). Zejména však Zjev předpokládá Ez jakožto knihu Boží a o ni opírá hl 18–21.

Kniha *nemá* sice *nadpisu*, který by ji výslovně přičítal Ezechielovi, avšak *Ez* býval jednomyslně pokládán za jejího spisovatele.

Postup, podle něhož jsou řeči v knize Ez uloženy, jest *zpravidla přísně časový*, jak dosvědčují údaje doby, kdy Hospodin proroka oslovil. Dlužno míti zpravidla za to, že všechny další řeči bez údaje časového patří více méně k předešlému údaji. *Tu a tam* byla dána při uspořádání *přednost souvislosti věčné* proti posloupnosti časové. (Srv. 25, 32. a 29.–32.)

Hebrejské znění proctví Ezechielových není tak přesně zachováno jako některých knih jiných, i *dlužno je opravit*, zejména dle LXX.

Úvod (1, 1.–3, 21.).

Kterak byl Ezechiel povolán a ustanoven prorokem.

HLAVA 1. – ¹ Léta třicátého, (měsíce) čtvrtého, pátého dne (toho) měsíce, když jsem byl mezi zajatci u řeky Chobar, otevřela se nebesa, a měl jsem vidění Boží.

² Pátého dne (toho) měsíce – byl to pátý rok zajetí krále Joachina – ³ oslovil Hospodin Ezechiela kněze, syna Buziova, v Chald(ej)sku u řeky Chobar, a spočinula tu na něm ruka Hospodinova.

⁴ Měl jsem tedy vidění: Aj, vichor bouřlivý přicházel od severu, veliký mrak; v tom (mraku) vůkol lesk a plápolající oheň; a z něho, to jest z ohně, (vyzíralo) cosi podobného čistci; ⁵ uprostřed toho bylo viděti čtvero jakýchsi živočichů; a podoba jejich: měli postavu lidskou.

⁶ Čtvero tváří měl každý a čtvero křídel každý. ⁷ Nohy jejich byly přímé – spodek jejich byl jako spodek nohy telete – a trpýtily se jako když hledíme na rozpálený kov. ⁸ Lidské

Hl. 1. V. ¹–³. „*Léta třicátého*“ – *pátý rok zajetí krále Jechoniáše* = doba od nisanu r. 594 – do nisanu roku 593 před Kr. – R. 30. znamená zde nejspíše *Ezechielův věk*; má tím býti upozorněno, že Ez došel zákonitého věku (Nm 4, 3.–30.), kdy nabyl práva zastávat úřad levitský a kněžský. Chobar zde jmenovaný byl průplav široký, splavný, řece podobný, v oblasti Babylonu a Nippuru.

V. ³. Ezechiel hebr.: *Jechezqél* = „*Silný jest Bůh*“ – „*knězem*“ byl jako Jeremiáš. – „*ruka*“ Hospodinova jest *náznak jeho všemohoucnosti*. – „*spočinula na něm*“ a vykonávala mocný nadpřirozený vliv na něho, na jeho rozum i vůli. – „*Chaldskem*“ slove *Babylonie* právem, ježto tehdy byla poddána „*chaldejské*“ dynastii, již založil otec Nabuchodonosorův.

V. ⁴. navazuje na v. 1. „*čistec*“ byla směsina zlata (64 proc.) a stříbra (36 proc.), tedy kov. největšího lesku, zejména byl-li v ohni. (Srv. níže v. 28.; 8, 2.; Zjev 1, 15.)

V. ⁵. „*měli postavu lidskou*“, t. j. přímé nohy (v. 7.), tedy postavu přímou, (ne ležící, ne vodorovnou jako sfinga), měli *lidské* ruce (v. 8.) a vpředu *lidskou tvář* (v. 10.). Postava *lidská* tedy *převládala*.

V. ⁶. Míšenci (cherubové) Ezechielovi, stojící *pod trůnem* Božím, mají po *čtyřech* křídlech, kdežto *serafové* Isajášovi (hl 6) mají po *šesti* křídlech, z nichž dvou potřebují k tomu, by stojíce *nad Božím, trůnem* zahalovali si 1306

ruce měli pod křídly po čtyřech stranách; měli totiž tváře i křídla po čtyřech stranách.⁹ Křídla jednoho dotýkala se křídel druhého. Neobraceli se, když šli, ale každý kráčel čelem vpřed.¹⁰ Tváře pak jejich měly tyto podoby: tvář člověka (vpředu), tvář lva na pravé straně těch čtyř (živočichů), tvář býka na levé straně těch čtyř (živočichů) a tvář orla [shora] těch čtyř (živočichů).¹¹ (To byly) tváře jejich; křídla jejich byla do výše roztažena, dvě křídla každého z nich se (navzájem) dotýkala a dvě přikrývala jejich těla.¹² Každý z nich chodil čelem vpřed; kam je duch pudil, tam kráčeli, aniž se obraceli, když chodili.

¹³ A bylo zřítí, že podoba živočichů jest jako uhlí planoucí ohněm a jako by hleděl člověk na pochodně. Mezi živočichy kmital se velmi jasný oheň, a z ohně sršelyblesky.¹⁴ Živočichové pohybovali se sem i tam jako kmitající blesk.

¹⁵ Když jsem hleděl na ty živočichy, ukázalo se po jednom kole na zemi podle živočichů na každé ze čtyř předních stran.¹⁶ Kola byla udělána tak, že jejich podoba byla jako bys hleděl na moře; tutéž podobu měla čtyři kola; byla udělána tak, že se zdálo, jako by kolo bylo v kole.¹⁷ Na své čtyři strany chodila, když chodila, a neobracela se, když chodila.¹⁸ Kola byla také mohutná, vysoká a hrozného vzezření; a všecek povrch těch čtyř (kol) byl plný očí kolem dokola.

¹⁹ Když chodili živočichové, chodila spolu i kola podle nich; a když se pozdvíhovali živočichové od země, pozdvíhovala se spolu i kola.²⁰ Kamkoli chtěl jítí duch, tam, když duch šel, i kola spolu zdvíhajíce se, šla za ním. Byltě duch (toho) živočicha (také) v koláč.²¹ Když (živočichové) šli, šla s nimi, když se zastavili, zastavila se s nimi, a když se pozdvihli od země, pozdvihla se spolu i kola jdouce za nimi; byltě duch živočicha (také) v koláč.

oblíček na znamení své nízkosti. Ezechielovi míšenci měli *po jedné hlavě*, hlava pak měla *čtyři obličej*: člověka (vpředu), lva (vpravo), býka (vlevo), orla (vzadu). Viz níže v. 10.

V. ⁷. Nohy okřídlených kolosů assyrských, patříme-li na ně se strany, kde zobrazeny jsou tak jako by kráčely, jsou *přímé* a mají podobu nohou *býčích*. Prohlížíme-li si originály býčích kolosů, přenesených z paláce Sargona do Louvru (pařížského musea), pozorujeme nadto, že kopyta jejich nohou jsou hlazena a že „blyštší se jako vyleštěný kov“. (Vigouroux-Podlaha.)

V. ⁸. Podle Vulg v. 8. odůvodňuje v. 8.: Ježto měli čtyři tváře a čtyři křídla, na každé straně jedno, měli také po čtyřech rukách (jednu vpravo, druhou vlevo, třetí vpředu, čtvrtou vzadu).

V. ⁹. Ze souvislosti vyplývá, že jmenování čtyř živočichové (cherubové) s rozpjatými křídly činili *uzavřený čtverec*, tedy *čtyři fronty*; každý z nich hleděl tváří lidskou ven a tváří orlí dovnitř (do čtverce).

V. ¹². Tvořili čtverec a jeden celek, jenž se mohl pohybovatí vpřed, na pravo, nalevo, i vzad, aniž bylo třeba některému z nich se obracetí vpravo nebo vlevo v bok nebo dokonce čelem vzad a pak snad zase čelem vpřed. Pohybovali se na kolech. „*duch*“ = síla jim vstípená od toho, jenž nad nimi trůnil = od Nejvyššího.

V. ¹³. Oheň, o němž byla řeč výše v. 4. plápolal *mezi živočichy* (ve čtverci) a ozařoval je; zářil tak jasně, že bylo prorokovi, jako by hleděl na řeřavé uhlí nebo na hořící pochodně.

V. ¹⁶. „*kolo v kole*“, t. j. jako by dvě kola se protínala v pravém úhlu a činila jakousi kouli, jež umožňovala pohyb na čtyři strany, bez potřeby vůz obracetí (v. 17.).

V. ¹⁷. Běží tu o kola „*ve vidění*“, o kola *náznácná* (symbolická) (od nichž nemožno právem žádatí, aby vyhovovala dokonale zákonům mechanickým o osách (nápravách) dvou protínajících se kol.

V. ¹⁸. Co tu (ve Vulg.) řečeno o kolech a jejich povrchu, řečeno v hebr. pouze o jejich *loukotích*. Podle 10, 11. byli také čtyři živočichové a celá kola plna očí. Byly to pravděpodobně *oči lidské*, jaké bývaly malovány také na památkách babylonských. Zde u Ez znamenají ostrážitost a bdělost strážců Božích, případně i vševidoucnost Boha samého.

V. ¹⁹. Kdežto v. 17. popisoval *pohyb samotných kol*, vyslovuje v. 19. *vztah* jejich pohybu k *pohybu živočichů*.

V. ²⁰. „*duch*“, o němž se zmínil již výše v. 12. – „*živočichové*“ výše jmenovaní činili jednotný celek tak, že služí tu „*živočich*“ jako níže 10, 15, 20, – Srv. také níže hebr. v. 22.

V. ²¹. Čtyři živočichové s koly výše popsanými činili *trůnní vůz* (povozný trůn) Boží. – (Srv. o něm Sir 49, 10; 1 Par 28, 18.; 3 Král 6, 19.; 8, 8.; Ž 17, 1.; 98, 1.; Dan 7, 9.) – Vůz ten svou pohyblivostí naznačoval *všudpřítomnost* Boží.

²² A cosi podobného obloze bylo nad hlavami živočichů; vypadalo to jako hrozný křišťál, roztažený nad hlavami jejich svrchu.

²³ Pod oblohou křídla jednoho byla přímo rozepjata ke druhému; každý dvěma křídly přikrýval své tělo, jeden jako druhý.

²⁴ A slyšel jsem šelest křídel jako hukot vodních spoust, jako hřmění svrchovaného Boha; když chodili, bylo to jako lomoz množství, jako lomoz vojska; a když se zastavili, spustila se křídla jejich. ²⁵ Když totiž (zazněl) hlas nad oblohou, jež byla nad hlavou jejich, zastavili se a spustili křídla.

²⁶ A nad oblohou, jež byla nad hlavou jejich, bylo cosi jako safírový kámen; bylo to podobno trůnu, a na tom, co bylo podobno trůnu, byla svrchu postava, jež měla podobu člověka. ²⁷ I viděl jsem cosi jako čistec a jako oheň z něho (sálající) kolem dokola, od beder jeho nahoru; a od beder dolů viděl jsem cosi jako oheň, zářící vůkol; ²⁸ jako bych viděl duhu, když bývá na obloze v den deště; tak bylo, viděti lesk vůkol.

HLAVA 2. – ¹ V této podobě zjevila se velebnost Hospodinova. Když jsem ji uviděl, padl jsem na tvář, i slyšel jsem, že někdo ke mně mluví.

A pravil: „Synu člověkův, postav se na nohy, budu mluvit s tebou!“

² I všel ve mne duch, když byl promluvil ke mně, a postavil mě na nohy, a slyšel jsem, an mluví ke mně ³ a praví: „Synu člověkův! Já tě posílám k synům Israelovým, k odpadlým pohanům, kteří odstoupili ode mne; oni i otcové jejich přestupovali mou smlouvu až do dneška. ⁴ Lidé drzé tváře a nezkroutného srdce jsou synové (jejich), k nimž já posílám tebe. A řekneš jim: Toto praví Pán Bůh! ⁵ Ať – snad – poslechnou nebo neposlechnou – jež to plémě zpuřné; ať zvědí, že prorok byl mezi nimi. ⁶ Protože ty, synu člověkův, neboj se jich, aniž z řečí jejich strach měj – jsoutě nevěřící a zpuřní proti tobě a se štíry je ti přebý-

V. ²². popisuje *podnož Božího trůnu*, o němž viz níže v. 26. – „*hrozný*“ svou velebností, budící posvátnou úctu. – Viz podobně podnože trůnu Božího Ex 24, 10.; Is 40, 22.; Zjev 4, 6.

V. ²³ a vyslovuje vztah oblohy ke čtyřem živočichům; v. 23 b opakuje, co bylo řečeno výše ve v. 9. 11.

V. ²⁴. „*spustila se křídla jejich*“ = „*spouštěli svá křídla*“ (hebr.) toliko *částecně*, ježto podle v. 9. 11. 23. dotýkali se navzájem roztaženými dvěma křídly i když byli v klidu.

V. ²⁵. „*hlas nad oblohou*“ = rozkaz sedícího na trůně (v. 26.).

V. ²⁶. Bůh zjevuje se v podobě *lidské* jako Dan 7, 9. – Byltě člověk obraz Boží (Gn 1, 27. Srv. Is 6, 1.; Zjev 4, 2.). Zjevuje-li se Bůh v podobě člověka, po vtělení snadno v tom uznáš jakousi předzvěst a počátek jeho (vtělení Boha). *Safír*, modrý drahokam téže barvy jako nebeská obloha, nebo, jež jest sídlo Boží (Dan 3, 54.). Trůn Hospodinův v oblacích znamená tu jeho panství a královskou, vladařskou moc nad vesmírem. (Srv. Ex 15, 1.–18, 21.; 17, 16.; Nm 10, 35.; 21, 27 nn, 27 nn; hll. 23 n; Dt 33, 3.; Sdc 5.)

V. ²⁷. „*čistec*“ jmenován již výše ve v. 4. – *Horní část těla* zářila jako *čistec*, jako zlato nebo stříbro rozžhavené ohněm; leskla se tedy ušlechtlejší část těla více nežli část spodní, méně ušlechtilá, jejíž lesk přírodnán toliko k ohni.

V. ²⁸. *Duha* – náznak *smlouvy lidstva s usmířeným Bohem*. (Srv. níže 10, 1.; Gn 9, 12.; Zjev 4, 3.)

Hl. 2. V. ¹. Ez neviděl velebnosti Boží, ale toliko její *obraz*. – Přítomnost Boží ochromila Ez a naplnila ho posvátnou hrůzou, úctou, jakož i pocitem lidské nicoty. „*Někdo*“ byl Bůh, jehož Ez, ležící na tváři, nevidí a proto takto („někdo“) jej označuje. – „*Synu člověkův*“ – člověče křehký, smrtelníku nicotný. Na nohou stával před páнем sluha (otrok), *ochotně přijímající rozkaz* jeho. Takovou ochotu k poslušnosti má projevit Ez Hospodinovi. I k té poslušnosti potřebuje Ez pomoci Boží, proto ho „*duch*“, t. j. síla Boží, zdvihá a na nohy staví (v. 2.).

V. ³. Toto nadpřirozené povolání jest základ veškeré činnosti prorocké.

V. ⁴. Drzá (tvrdá) *tvář* jest jen *výraz jejich srdce*, jež se nedá zlomiti (změkčiti) hrozbami ani sliby, po zlém ani po dobrém. – Hospodin Ezechiela zmocňuje, aby mluvil lidu jménem jeho („*toto praví Hospodin*“), t. j. Hospodin ustanovuje Ezechiela svým tlumočником, prorokem. „*Pán Bůh*“ vlastně „*Pán Jahve*“ (= Hospodin) vyskytuje se v hebr. Ez úhrnem 228krát, kdežto jednoduché „*Jahve*“ toliko 218krát. „*Pán Jahve*“ kromě několika výjimek jest původní.

vati. Slova jejich se neboj, a tváří jejich se nestrachuj – jeť to plémě zpurné.⁷ Mluv tedy slova má k nim, ať – snad – poslechnou nebo neposlechnou, neboť zpurní jsou.

⁸ Ty tedy, synu člověkův, slyš co ti pravím, a nebuď zpurný jako toto plémě zpurné jest; otevři ústa a jez, co ti dám."⁹ I pohleděl jsem, a aj, ruka vztažená ke mně, a v ní svi nutá kniha;¹⁰ i rozvinul ji přede mnou, a byla popsána uvnitř i zevnitř; a byl v ní psán nárek a žalozpěv a běda.

HLAVA 3. – ¹ Tu mi řekl: „Synu člověkův, čehokoliv se ti dostane, jez; sněz tuto knihu a jda mluv k synům Israelovým!"² Když jsem otevřel ústa, dal mi snísti knihu tu³ a řekl mi: „Synu člověkův, břicho tvé ať jí, a střeva tvá ať se naplní touto knihou, kterou já dávám tobě!" I snědl jsem ji a zesládla mi v ústech jako med.

⁴ A řekl mi: „Synu člověkův, jdi k domu Israelovu, a mluv k nim slova má.⁵ Neboť ne k lidu nesrozumitelné řeči a neznámého jazyka ty poslán jsi (jda) k domu Israelovu;⁶ ani k mnohým národům nesrozumitelné řeči a neznámého jazyka, jejichž slovům nemohl bys rozuměti (poslán jsi); – ano, kdybych tě poslal k nim, oni by tě slyšeli.⁷ Ale dům Israelův nechce tě poslouchati, poněvadž nechtějí poslouchati mne; máf všecek dům Israelův otrlé čelo a tvrdé srdce.⁸ Viz, činím tvář tvou tvrdší než tváře jejich a čelo tvé tvrdší než čela jejich;⁹ jako diamant a jako křemen činím tvář tvou. Neboj se jich, aniž se strachuj tváří jejich, jeť to plémě zpurné."

¹⁰ A řekl mi: „Synu člověkův! Všecka má slova, jež já k tobě mluvím, vlož si do srdce, ušima je slyš;¹¹ a jdi, odeber se k zajatcům, k synům lidu svého, mluv k nim a rci jim: „Toto praví Pán Bůh," – jestli – snad – poslechnou nebo neposlechnou."

¹² Tu pojal mne duch, a slyšel jsem za sebou zvuk velikého lomozu, oslavované velebnosti Hospodinovy, (zvedající se) s místa svého,¹³ lomozu křídel živočichů, tepoucích jedním o druhé a rachotu kol jdoucích za živočichy, zvuk lomozu velikého.¹⁴ Duch tedy mne zdvihl a odnesl mne, i odcházel jsem v hořkosti a roztrpčenosti své duše, avšak ruka Hospodinova byla se mnou a posilovala mne.¹⁵ I přišel jsem k zajatcům do Tel-Abíb, k těm, kteří bydlili podle řeky Chobar, usadil jsem se tam, kde oni usazeni byli, a zůstal jsem tu sedm dní truchle mezi nimi.

¹⁶ Když pak minulo sedm dní, oslovil mne Hospodin takto:¹⁷ „Synu člověkův! Za strážného ustanovil jsem tě domu Israelovu. Uslyšíš-li z úst mých slovo, oznámíš jim je

V. ⁸. Aspoň ty bud poslušen mých příkazů, a nezdráhej se zastávat úřad, abys nenapodoboval tvrdosti svých otců a bratří.

V. ⁹. Byla to ruka *Boží*. Ez Boha nejmenuje, protože ho nevidí. „*kniha svinutá*" = papyrový (nebo pergamenový) závit, knižní tvar, jaký tehdy byl běžný.

V. ¹⁰. „*rozvinul*" ji Bůh, aby mohl do ní Ez nahlédnouti. „*uvnitř i zevnitř*" = na líci i na rubu, po obou stranách – znamená množství látky (hrozeb) v knize obsažené; obyčejně bývaly podobné závitky popsány toliko na straně jedné (syngrafon), zřídka na obou stranách (opistografon). – Smutný ten obsah, proroctví Božích soudů, obsažen jest v prvních 32 hlavách Ezechielových. Když se splnil, dostalo se Ez *nového poslání* a nového, *radostného* obsahu.

Hl. 3. V. ¹. Ez má netoliko slovo Boží, jehož se mu dostane, *mechanicky* posluchačům tlumočiti, ale má je prve strávití, t. j. promyslití, zažítí, pročití a *hlásati je pak s celou duší, s veškerou vřelostí svého citu, z nejhlubšího přesvědčení*.

V. ¹². „*duch*" = síla Boží, jež použila pravděpodobně *větru*.

V. ¹³. „*lomozu*" závisí na „*slyšel jsem za sebou zvuk*" (v. 12.). – Kola lomozila, odvázejíce trůn velebnosti Hospodinovy; při tom pohybu „*živočichové*" mávali křídly, tepouce . . .

V. ¹⁴. „*duch*", o němž se byl zmínil již ve v. 12. – Prorok byl přenesen nikoliv, jak se někteří domnívají, v duchu, nýbrž *v samém těle*. *Rozhořčen a roztrpčen* byl Ez na zatvrzelost svých soukmenovců.

V. ¹⁶. Bůh počíná Ezechielovi oznamovati *odměnu*, jež ho čeká, bude-li svůj úřad věrně zastávati, jakož i *trest*, bude-li jej zastávati nedbale (v. 17. – 21.).

mým jménem. ¹⁸ Řeknu-li já bezbožnému: „Smrti zemřeš!“ a nebudeš-li ho varovati, nebudeš-li mu domlouvati, aby se odvrátil od své bezbožné cesty a živ byl: umře on, bezbožník, ve své nepravosti, ale krev jeho z ruky tvé vymáhati budu. ¹⁹ Budeš-li však ty varovati bezbožného, ale on se neodvrátí od své bezbožnosti, od své cesty bezbožné, on zajisté ve své nepravosti zemře, ty však jsi zachránil svou duši. ²⁰ Taktéž odvrátí-li se spravedlivý od své spravedlnosti a bude-li činiti nepravost, a položím-li před něho, nač by narazil: onť zemře, protože ho nevaroval, ve svém hříchu umře, a nebude pamatováno na skutky jeho spravedlivé, jež byl činil: ale krev jeho z ruky tvé vymáhati budu. ²¹ Budeš-li však vystříhati spravedlivého, aby nehřešil spravedlivý, a on nebude hřešiti: jistě bude živ, protože ho vystříhal a ty jsi zachránil svou duši.”

DÍL PRVÝ: Kniha hrozeb (3, 22.–32, 32.).

ČÁST PRVÁ:

Hrozby proti Judovcům (3, 22.–24, 27.).

²² Hospodin položil svou ruku na mne, a řekl mně: „Vstaň a vyjdi na pole; tam budu mluvit s tebou!” ²³ I vstal a vyšel jsem na pole, a aj, velebnost Hospodinova tam stála jako velebnost, již jsem viděl u řeky Chobar; i padl jsem na tvář. ²⁴ Tu šel ve mne duch a postavil mne na nohy; a mluvil se mnou, a řekl mi: „Jdi a zavři se ve svém domě. ²⁵ A ty, synu člověkův, viz: Dána budou na tebe pouta, a sváží tě jimi, a nedostaneš se z nich. ²⁶ A učiním, že přilne ti jazyk k podnebí, i budeš němý, že nebudeš karatelem; jeť to plémě vzpurné. ²⁷ Když pak mluvit budu k tobě, otevru ti ústa, a řekneš jim: „Toto praví Pán Bůh! Kdo chce slyšeti, ať slyší, a kdo chce toho nechat, ať toho nechá; jeť to plémě vzpurné.”

HLAVA 4. – ¹ „A ty, synu člověkův, vezmi sobě cihlu, polož si ji před sebe, a vyryj na ni město Jerusalema. ² A zaříd' proti němu obležení: vystav ohrady, nanes násep, rozlož proti němu vojska, a postav berany vůkol. ³ Poté vezmi si železnou plotnu, a postav ji jako železnou stěnu mezi sebe a mezi město; upří tvář svou proti němu; budíž obklíčeno a ty je obléhej. Budíž to znamením domu Israelovu!

V. ²³. „na pole“= do údolí. – Ezechielovi se opakovalo vidění, jež měl před osmi dny u řeky Chobar. – Bylo to *dvanáctého nebo třináctého dne čtvrtého měsíce roku pátého zajetí Ezechielova.*

V. ²⁷. Ez byl tím vším veden, by rozlišoval své myšlenky od myšlenek, jež mu Bůh bude vnukati (inspirovati); měl si uvědomiti, že jakožto pravý prorok počne mluvit z popudu Božího, nikoli z popudu svého. – Toto zjevení utvrdilo Ez v přesvědčení, že předešla slova Hospodinova (zejména 2, 8.–3, 3.) byla skutečnost a netoliko nějaký přelud. Ez byl zachvácen dočasnou němotou až do chvíle, kdy přišel posel se zprávou, že Jerusalema padl (33, 21.). Němota této doby bývala výjimečně přerušena, kdykoli Bůh mu uložil něco k lidu promluvit. Mimo ty chvíle mohl se s okolím dorozumívati posunky (mimikou). Ez oněměl podobně jako později Zachariáš (Luk 1, 22.). Slova proroka jindy němého, došla tím více pozornosti a u zbožných i vážnosti. Ez byl němý od července 594 do ledna r. 586, tedy 7 a půl roku. Byl to vlastně *trest vzpurného lidu*, jenž se učinil nehodným, aby Bůh k němu mluvil a tím ukazoval jemu své milosrdenství. Přesto byl to *trest hojivý*, kterým chtěla Prozřetelnost přiměti Judovce k přemýšlení, k obratu. *Spravedlnost* Boží, vystupující do popředí, snoubila se. podivuhodným způsobem s Boží milostivostí.

HL. 4. V. ¹. Předchozí úkon náznačný (3, 22.–27.) byl *úvodem* k dalším podobným čtyřem úkonům: a) 4, 1.–3.; b) 4, 4.–8.; c) 4, 9.–17.; d) 5, 1.–17. – Tento úkon učinil Ez r. 594, tedy půl páta roku před začátkem obležení Jerusalema (r. 589 př. Kr.).

V. ³. Ez má mítí cihlu s plánem obleženého Jerusalema *ustavičně před sebou*, nemá se k ní obracetí zády. Z v. 7. vyplývá, že bude Ez Jerusalema *náznačně obléhati* tak dlouho, jak potrvá jeho nehybnost na tom onom boku, t. j. 190, *tedy déle nežli půl roku*. Tak dlouho mohli viděti zajatci v Tel-Abíbu Ezechiela němého, spoutaného, an nehybně leží na tom neb onom boku a upírá zraky na cihlu, na níž narýsováno bylo proroctví o příštím neštěstí. Prorok nebyl by nikdy došel takového účinku na mysli souvěrců pouhými *slovy*; jakého dosáhl těmito *úkony*.

⁴ Lehni si pak na levý bok a vlož naň nepravosti domu Israelova; podle počtu dnů, v nichž ležeti budeš na něm, poneseš nepravost jeho. ⁵ Já pak ukládám tobě za roky nepravosti jeho počet dnů: tři sta devadesát dnů; tak poneseš nepravosti domu Israelova. ⁶ Až pak to. splníš, ležeti budeš po druhé, na boku pravém, a poneseš nepravost domu Judova čtyřicet dnů; den za rok, den, pravím, za rok, ukládám ti. ⁷ A na obležený Jerusalema upřeš tvář svou a rámě své rozpráhneš, a budeš prorokovati proti němu. ⁸ Aj, svázal jsem tě pouty, abys neobrátil se s boku na bok, dokud nevyplníš dnů obležení svého.

⁹ A ty vezmi sobě pšenice, ječmene, bobu, čočky, prosa a vikve, dej to do jedné nádoby, a nadělej si chlebě podle počtu dnů, v nichž ležeti budeš na boku; tři sta devadesát dnů budeš to jísti. ¹⁰ Pokrmu, ježž jísti budeš, bude na váhu dvacet lotů na den; čas od času budeš to jísti. ¹¹ A vodu na míru pítí budeš, šestý díl hinu; čas od času budeš to pítí. ¹² V podobě podpopelného chleba ječného budeš to jísti; lejnem lidským budeš to péci před očima jejich. ¹³ A Hospodin řekl: „Tak budou jísti synové Israelovi chléb svůj poskvrněný mezi národy, k nimž je vyvrhnu.“ ¹⁴ Tu jsem řekl: „Ah, Pane Bože, aj, neposkvrnil jsem se, zdechliny a roztrhaného od zvěře nejedl jsem od svého dětství až dosavad; neval jsem do úst žádného masa nečistého.“ ¹⁵ I řekl mi: „Aj, dávám ti hnůj býčí místo lejn lidských; upeč si chléb tím.“ ¹⁶ A řekl mi: „Synu člověkův, aj, já zlomím sílu chleba v Jerusalemě; jísti budou chléb na váhu a v starostlivosti; vodu na míru a v úzkosti pítí budou, ¹⁷ aby, až se jim nedostáváti bude chleba a vody, padl bratr na bratra, a ve svých nepravostech aby uchřadli.

HLAVA 5. – ¹ A ty, synu člověkův, vezmi sobě meč ostrý (jako břitvu), holící vlasy; vezmi jej a veď jej přes hlavu i přes bradu svou; pak si vezmi váhu na vážení a rozděl je. ²

V. ⁴. Ležeti na *levém*, boku jest člověkovu tuhé pokání, tužší než ležeti na *pravém* boku; znamená to, že zajetí *assyrské* jest a bude pro obyvatelstvo bývalé říše severní (= „*dům Israelův*“) tvrdší a zhoubnější nežli zajetí *babylonské* pro Judovce (= „*dům Judův*“). Toto pokání Ezechiellovo liší se od náhradného utrpení služebníka Hospodinova ve druhé knize prorocství Is; není to zástupné dostiučinění; Ez nezastupuje svého národa. Pokání, jemuž se podrobuje, nezkrátí trestu, jenž čeká hříšné Judovce; *to pokání jest výhradně prorocké a náznačné*, nikoli smírné.

V. ⁶. Ez leže čtyřicet dní na pravém boku, naznačoval a předobrazoval hrůzy za obležení Jerusalema, jeho pád a zajetí babylonské.

V. ⁸. Srv. výše 3, 25. Bůh proroka „*svázal*“, aby, obtíží byv přemožen, nezměnil polohy své.

V. ⁹–¹⁷. Co tento náznačný čin znamená, vyslovuje v. 16. a v. 13.: tiseň v obleženém Jerusalemě (v. 16.) a pohromy zajetí (v. 13.), jež jakožto následek s pádem Jerusalema úzce souvisí. Jerusalema bylo již vícekrát dobyto, ale dobytí to nemělo dosud tak hrozných následků, jako bude mítí tentokrát! Pád Jerusalema bude tentokrát pádem říše i národa!

V. ¹⁰. „*Dvacet lotů*“, t. j. sotva 400 gr *chleba*; potřebuje-li vzrostlý člověk na Východě denně průměrně asi 1500 gramů potravy, bylo 400 gr množství, jež stačilo . k bídnému živoření.

V. ¹¹. *Hin* obsahoval 6,074 l, tedy *šestina hinu* = 1 *litr*. Potřebuje-li dospělý denně 2 litry tekutin, znamená jeden litr na den *žízeň*, jež trápití bude obléhané. Ani ten litr vody nesměl Ez vypítí najednou, nýbrž po částech, jako výše chleba.

V. ¹². Na Východě, kde jest nedostatek dříví na palivo, sbírají trus hovězí a velbloudí, smísí je s hlínou, uhnětou ze směsice placky, jež pak suší na slunci; tak si opatřují palivo. Ježto za dob obléhání Jerusalema nebude ve městě již hovězího dobytka ani velbloudů, ani palivového dříví, nezbude než užívatí za palivo výkalů lidských, podobně sušených.

V. ¹³. *Pokrmu*, jichž požívali zajatci mezi pohany, byly *bohoslužebně nečisté*, ježto nebyly posvěceny obětí prvních snopků o velikonocích ani obětí prvních placek (chlebů) o letnicích.

V. ¹⁴. Ez neprotiví se vůli Boží, ale vyslovuje odpor, ježž měl od maličkosti k pokrmům, jež zákon prohlašuje za nečisté.

Hl. 5. V. ¹–⁴. líčí poslední náznačný čin z této řady (3, 22.–5, 4.): osud obyvatelstva jerusalemského za obléhání a po něm. – Jako vlas a vous kráslí muže, tak chtěl Hospodin, aby národ vyvolený byl ozdobou jeho (Hospodina) ... Srv. *opasek Jeremiášův* Jer 13, 1 nn. – *Ez tu představuje Hospodina*.

Třetinu spal ohněm prostřed města, až vyprší dny obležení; třetinu vezmi a zesekej ji mečem vůkol něho; třetinu pak zbývající rozptyl do větru; a já vytasím po nich meč. ³ A vezmi tamodtud něco málo a zavaž to do cípu roucha svého. ⁴ Z těch pak opět vezmi, uvrhni je doprostřed ohně, a spal je ohněm; z toho vyjde oheň na všecek dům Israelův."

*

⁵ Toto praví Pán Bůh: „To jest Jerusaleml; mezi národy postavil jsem jej a vůkol něho země. ⁶ Ale vzepřel se mým ustanovením, že byl bezbožnější nežli pohané; (vzepřel se) mým příkázáním více nežli země, jež jsou kolem něho. Neboť ustanovení má zavrhl, a v mých příkazech nechodili.

⁷ Pročež toto praví Pán Bůh: „Protože jste předstihli pohany, kteří vůkol vás jsou, že jste v mých příkazech nechodili, a ustanovení mých nečinili, že jste podle ustanovení (mých) ani jako pohané, kteří jsou vůkol vás, nečinili: ⁸ proto praví Pán Bůh toto: „Aj, já (chystám se) na tebe, a já sám uplatním prostřed tebe ustanovení (má) před očima pohanů. ⁹ Učiním v tobě, čeho jsem (dosud) neučinil, a čemu podobného již neučiním – to pro všechny ohavnosti tvé. ¹⁰ Protož otcové budou jísti syny prostřed tebe a synové jísti budou otce své; uplatním v tobě ustanovení (má) a rozvěji všechny zbytky tvé na všechny strany světa. ¹¹ Protož praví Pán Bůh: Jakožto živ jsem! Za to, že jsi poskrvnil svatyni mou všelijakými zločiny a všelijakými ohavnostmi svými: zajisté také já rozdrťím tebe, a neodpustí tobě oko mé, aniž slituji se (nad tebou). ¹² Třetina tebe morem zemře a hladem zhyne uprostřed tebe; třetina tebe mečem padne vůkol tebe; třetí pak díl tebe na všechny strany světa rozptělím, a meč z pochvy vytrhnu po nich, ¹³ Vyleji svůj hněv, ukojím roztrpčenost svou na nich, a potěším se; i zvědí, že já Hospodin mluvím jsem to v horlivosti své, až vyleji svou roztrpčenost na ně. ¹⁴ Učiním tě pouští, pohanou národům, kteří jsou vůkol tebe, před obličejem každého tudy jdoucího. ¹⁵ Budeš na pohanu, na potupu, na výstrahu a na úžas mezi národy, kteří jsou vůkol tebe, až vykonám na tobě soudy ve hněvu a v rozhořčení a v roztrpčených trestech – ¹⁶ Já, Hospodin, mluvím jsem to – až vystřelím nehorší střely hladu na ně, které budou smrtelné a které pošlu, abych vás vyhubil; až hlad na vás nakupím, a zlomím mezi vámi sílu chleba. ¹⁷ Pošlu na vás hlad a zvěř nehorší až do vyhubení; mor a krev půjde přes tebe, a meč uvedu na tebe. Já, Hospodin, mluvím jsem to."

HLAVA 6. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² „Synu člověkův, upři tvář svou k horám Israelovým, prorokuj proti nim, ³ a rci: Hory Israelovy, slyšte slovo Pána Boha! Toto praví

V. ⁵. Co byl Ez dosud (4, 1.–5, 4.) předpovídal náznáchnými *úkony*, to předpovídá nyní *slovy*. – „To“ = náznaky výše uvedené, zejména město na hliněné desce vyobrazené. – *Jerusalem* pro svůj význam v dějinách lidské spásy byl *střediskem celého světa*. Měl býti sídlem pravého náboženství, pravé zbožnosti a mravnosti. Avšak zvrhl se!

V. ⁷. „*ustanovení*“, jež pohané zachovávali, byl *přirozený zákon*, který měli zapsaný v srdcích, a který jim ukládal *věrně* plniti, co byli komu slíbili. I pohané činili mnoho dobrého vedeni jsouce hlasem přirozeného zákona. Judovci napodobovali jejich neřesti, ne však ctnosti.

V. ⁹. Jako Judovci hřešili více nežli pohané, tak budou i citelněji potrestáni. než jini národové. Ta hrozba se splnila při pádu Jerusalema r. 587 před Kr., později r. 70 po Kr., kdy dobytí Jerusalema Římané, a splní se na konci světa. – Srv. Mt 24, 21.

V. ¹². Srv. 5, 2 n. – I zajatce bude Pán stíhati taseným mečem! Srv. Lv 26, 33.

V. ¹⁶ n. Hrozba *čtyřmi* pohromami: hladem, morem, válkou a dravou zvěří, která se rozhostí v liduprázdných krajinách, a ohrožuje, i poslední zbytky obyvatelstva. „*O síle chleba*“ srv. výše 4, 16. – „*krev*“ prolitá v bratrovražedných bojích. :- „*Já Hospodin*“ ručím svým božstvím za to, že se splní, čím hrozím. Ta slova – tof božská pečeť, jež předešlou řeč zakončuje tím, že jí dodává nejvyšší hodnověrnosti.

Hl. 6. – V. ¹. Dosud mřil Ez svými hrozbami na *město*, nyní počíná je rozšiřovati na celé *Judsko*, jež bylo všechno poskrvněno modlářstvím (výše 5, 11.).

Pán Bůh horám a pahorkům, skalním žlabinám a údolím: Aj, já uvedu na vás meč, pohubím výšiny vaše, ⁴ zbořím oltáře vaše, ztroskotány budou sochy vaše, a svrhu zbité vaše před modly vaše. ⁵ Položím mrtvolky synů Israelových před sochy vaše, a rozptýlím kosti vaše okolo oltářů vašich ⁶ ve všech sídlech vašich. Města zpuštěna budou, výšiny budou zbořeny, za své vezmou oltáře vaše, budou polámany; veta bude po modlách vašich, pobořeny budou chrámy vaše, a vyhlazena budou díla vaše. ⁷ Padnou zabití prostřed vás, i zvíte, že já jsem Hospodin!

⁸ Avšak zůstavím z vás některé, kteří ujdou meči, mezi pohany, až vás rozptýlím do zemi (cizích). ⁹ I vzpomínati budou na mne vysvobození vaši mezi pohany, k nimž do zajetí odvedeni byli; neboť zlomím srdce jejich smilné, jež odpadlo ode mne, (zlomím) oči jejich smilně se poohlédající po svých modlách, i zoškliví si sami sebe pro zlé věci, jež činili k vůli všem ohavnostem svým. ¹⁰ A zvědí, že já Hospodin ne nadarmo jsem mluvil, že jim učiním to zlé.

¹¹ Toto praví Pán Bůh: Práskni rukou, dupni nohou, a rci „Běda“ pro všechny ohavnosti hříchů domu Israelova! Neboť mečem, hladem a morem dlužno jim padnout. ¹² Kdo daleko jest, umře morem, a kdo blízko, mečem padne, a kdo zůstane a obležen bude, umře hladem; tak vylijí hněv svůj na ně. ¹³ Zvíte, že já jsem Hospodin, když budou zbití vaši mezi modlami vašimi, vůkol oltářů vašich, na každém vysokém pahorku, na každém horském vrchu, pod každým stromem hájovým, pod každým dubem rátolestným a na (každém) místě, na němž zapalovali vonná kadidla všem svým modlám. ¹⁴ Vztáhnou ruku svou na ně, a učiním zemi pustou a opuštěnou od pouště až do Ribly, kdekoliv mají svá sídla, i zvědí, že já jsem Hospodin.“

HLAVA 7. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² „A ty, synu člověkův, toto praví Pán Bůh zemi Israelově: Konec přichází, přichází konec na (všecky) čtyři strany země. ³ Nyní přichází konec na tebe, vypustím hněv svůj na tebe; souditi budu tebe podle cest tvých a postavím proti tobě všechny ohavnosti tvé. ⁴ Neodpustí oko. mé tobě, neslituji se, ale mravy tvé položím na tebe; ohavnosti tvé prostřed tebe budou; i zvíte, že já jsem Hospodin. ⁵ Toto praví Pán Bůh: Trápení nevidané, trápení – ejhle – přichází. ⁶ Konec přichází, přichází konec, vzbudil se proti tobě, aj, hle, přichází. ⁷ Přichází zkáza na tebe, obyvateli země; přichází čas, blízko jest den zabíjení a ne jásotu na horách. ⁸ Nyní zblízka vylijí hněv svůj na tě a vyčerpám rozhořčenost svou na tobě; budu tě souditi podle cest tvých,

V. ³ n. „meč“= hrůzy válečné stihnou místa a nástroje modlářství spolu s modláři.

V. ⁵. Modlářům nedostane se slušného pohřbu; jako padali za živa před modlami, tak budou padati před nimi také mečem nepřítelovým. Ukáže se názorně nicota model i modlářství.

V. ⁸ n. „zlomilí srdce“=pohnouti je k lítosti. – „smilné“=k modlářství náchylné, ježto smilstvo (cizoložství) znamená obrazné modlářství. – Odvrátí se od hříchu a přilnou k Hospodinu, což bylo podle vůle Boží ovoce všech trestů.

V. ¹¹. Ruce člověk *spráskne*, když se něčeho zhróží, *dupá nohou*, když se na něco hněvá. Prorok má ustrnouti nad zločiny Judovců a rozhořčiti se na ně.

V. ¹⁴. „od pouště“ na jihu Palestiny. – *Ribla* známé město v Syrii (Ematsku). Vzdálená a neobvyklá tato severní hranice Palestiny má naznačiti, že celá Palestina od jihu až do nejzazšího severu bude pohromou stížena. Již Jer navrhl čísti „*Ribla*“ místo porušeného *Deblatha*.

Hl. 7. Proroctví o zkáze Jerusalema vyznívá žalozpěvem, ježž možno rozdělit na šest částí: I. (7, 1.–4.), II. (5.–9.), III. (10.–13), IV. (14.–18.), V. (19.–22.). VI. (23.– 27.). Základní tón té písně jest: *Konec jest již tu*, Žalozpěv opakuje a rozvíjuje, co bylo dosud řečeno o příčinách a účincích zkázy Jerusalema, jakož i o okolnostech, jež ji budou provázeti.

V. ³ n podává obsah (téma) celého truchlozpevu. – „*postavím proti tobě*“jako nepřítel trestajícího, jehož na tebe uvedu.– „*položím na tebe*“=přivedu na tebe tresty za ně. – „*mravy*“slovně: „cesty“. – „*ohavnosti budou uprostřed*“Judska, až se vybijí svou trestností před očima všech.

vložím na tebe všechny tvé nešlechtnosti; ⁹ neodpustí oko mé, neslituje se, ale mravy tvé položím na tebe, a ohavnosti tvé prostřed tebe budou, i zvíte, že já Hospodin jsem ten, jenž tepe.

¹⁰ Ejhle, den ten, ejhle, přichází! Vzešla zkáza, zkvetl prut, vypučela se pýcha; ¹¹ násilí vzrostlo v prut na bezbožnost. Nic z nich nezbude, nic z národa, nic z jásotu jejich, a nebudou mít odpočinku. ¹² Přišel čas, blízko jest den. Kdo kupuje, ať se neveselí, a kdo prodává, ať nekvílí, ježto hněv přijde na veškeren lid její. ¹³ Neboť kdo prodává, nevrátí se k tomu, co byl prodal, třebaš byl život jejich mezi živými (zachován); neboť proctví proti všemu jejímu národu se nezvrátí, a život nikoho nebude nepravostí jeho posílněn.

¹⁴ Trubte (si) na roh a všichni ať se připravují, ale nebude, kdo by do boje táhl, neboť hněv můj přichází na všecek lid její. ¹⁵ Meč (zuří) venku, mor a hlad uvnitř; kdo jest na poli, umírá mečem, a kteří jsou ve městě, morem a hladem jsou sežírání. ¹⁶ A budou-li zachováni uprchlíci, budou na horách jako údolní holubice, každý se bude trásti, každý pro svou nepravost.

¹⁷ Každá ruka ochabne, a každé koleno poteče množstvím vody. ¹⁸ I přepáší se zínice-mi, strach je přikryje, na každé tváři bude zahanbení, a na všech hlavách jejich lysina. ¹⁹ Stříbro své budou vyhazovat na ulici a zlato budou mít za svinstvo. Stříbro a zlato jejich nebude moci jich vysvobodit v den Hospodinova hněvu. Hladu svého (tím) nenasytí, a břicha jejich nebudou naplněna; neboť stalo se jim podnětem k nepravosti jejich. ²⁰ Okrasy svých šperků použili k pýše, obrazů ohav svých a soch z toho nadělali; protož obrátil jsem jim to v svinstvo, ²¹ a dám to rukám cizích v plen, a bezbožníkům země za kořist, i znesvěti to.

²² Neboť odvrátím tvář svou od nich, že znesvěti svatyni (mou); vejdou do ní lupiči a znesvěti ji. ²³ Udělej pouta! Neboť země jest plná krevní viny a město plné násilí. ²⁴ Nejhorší z národů přivedu, i zaberou domy jejich; konec učiním pýše mocných; zaberou svatyně jejich.

V. ¹⁰. „Vzešla“ jako símě. – „prut“ jest metla Boží (Is 9, 4), říše Chaldská, nedávno založená. Ten prut „zkvetl“. (Srv. Jer 1, 11 n) a přinese ovoce: trestnou zkázu Judska. – „pýcha“ = zpupnost a násilnictví Chaldů. Srv. Jer 50, 31.

V. ¹¹. „čas“, „den“ soudu a trestu. Kupec nemá se veselit, že nabyl nového majetku, ježto ho brzy pozbude. Kdo byl donucen z bíd svých majetek prodati, ať toho neželí, ježto by si jej do zajetí beztoho nemohl odnésti a příštího roku milostného nebude ještě doma, nýbrž v zajetí. Bude tedy zajetí trvat dlouho.

V. ¹⁴. Marné všecko zbrojení! Nebudeť bojovníků silných, dobře živěných a nebojácných. „Hněv“ Boží naže-nem jim strachu, a hladem jej zeslabí.

V. ¹⁶. Holub, hnízdící v údolích a zlabínách, aby se nestal kořistí jestřábovou jest obraz *plachosti*, bázlivosti a Východan slyší v jeho vrkání výraz *bolesti*. Komu se podaří utéci na hory, bude se tam potulovati *plný strachu a nářku*. Srv. Jer 48, 28.; Is 2, 19.; 38, 14.

V. ¹⁸. Známký smutku. Srv. Is 15, 2.; Jer 48, 37.; Am 8, 10.; Mich 1, 16.

V. ¹⁹. Zlato a stříbro jich nenasytí, z neštěstí nevykoupí, naopak nepřítelé přivábí! Co starostí, práce i *hříchů* je stálo, a nic jim nyní nepomáhá. Vzniká v nich odpor ke kovu, na němž lpí kletba a proto jej vyhazují na ulici, pokládajíce jej za věc odpornou. To bohatství svedlo je k tomu, že zbujněli, že se vzpírali proti samému Bohu.

V. ²¹. Co Judovci mají, jest všecko posvátný *majetek Boží*; uloupí-li jej pohané, bude to *svatokrádež*. Os 2, 9.; Is 8, 8.; 14, 25.; níže Ez 16, 10 n.

V. ²². Hospodin odvrátí od Judovců svou *milostivou tvář*, a následek toho bude, že Chaldové zaberou posvátnou zemi, město a zejména *chrám*!

V. ²³. „pouta“ na znamení, že Judovci budou spoutáni a odvedeni do zajetí. Srov. Jer 28, 13. – „*krevní*“ za prolitou krev, vraždami a jinými krivdami, jež bližnímu „*krev pily*“.

V. ²⁴. Srv. Dt 28, 50. Bůh svatyni již nejmenuje „*svou*“, ježto se z ní vystěhuje a vydá ji pohanům; je to svatyně „*jejich*“ ježto jí přičítali magickou moc, která nedopustí, aby jí pohané znesvětili.

²⁵ Až přijde úzkost, hledati budou pokoje, ale nebude ho. ²⁶ Zarmoucení na zarmoucení přijde a zlověst na zlověst; i budou vidění žádati od proroka, ale kněz pozbuďte zákona, a starší rady. ²⁷ Král bude kviliti, kníže zahálí se smutkem, a ruce lidu země předěšeny budou. Podle cesty jejich naložím s nimi, podle soudů jejich souditi je budu, i zvědí, že já jsem Hospodin.

Druhá řada řečí: O příčině a velikosti soudů Božích.

HLAVA 8. – ¹ Šestého roku, šestého měsíce, pátý den (toho) měsíce, seděl jsem ve svém domě a starší judští seděli přede mnou, i spočinula tu náhle na mně ruka Pána Boha; ² měl jsem vidění: ejhle – postava, jako bych viděl oheň; od toho, co vypadalo jako bedra její dolů, oheň; a od beder jejich vzhůru jako bych viděl lesk, jako bych patřil na čistec. ³ A cosi jako vztažená ruka chopilo mne za kstiči hlavy, a duch pozdvihl mne mezi zemi a nebe, a uvedl mne ve vidění Božím do Jerusalema ku bráně vnitřní, jež hledí na sever, kde byla postavena modla žárlivosti, aby buchla žárlivost. ⁴ A hle, (zjevila se) tu velebnost Boha Israelova jako ve vidění, jež jsem měl na poli.

⁵ I řekl mně: „Synu člověkův, pozdvihni oči k severu!“ I pozdvihl jsem oči k severu, a aj – na severu brány oltářové byla modla žárlivosti, právě u vchodu. ⁶ A řekl mně: „Synu člověkův, vidíš-li ty, co tito činí? Veliké ohavnosti, jež činí tuto dům Israelův, abych daleko se vzdálil od svatyně své? Avšak uvidíš ohavnosti ještě větší!“

⁷ Poté zavedl mne ke vchodu do nádvoří; když jsem pohleděl, aj, díra tam byla do stěny. ⁸ A řekl mi: „Synu člověkův, proraz tu stěnu!“ Když jsem ji prorazil, ukázaly se jedny dveře. ⁹ I řekl mi: „Vejdí a viz ohavnosti nejhorší, jež tito zde činí!“ ¹⁰ Všel jsem tedy a viděl jsem – aj, všelijaké podoby zeměplazů a zvířat, ohavy a všelijaké modly domu Israelova zobrazeny byly na stěně vsudy vůkol. ¹¹ A sedmdesát mužů ze starších domu Israelova – Jezoniáš, syn Safanův, stál prostřed nich – stálo před tím malováním, a každý měl

V. ²⁶. „vidění“ = prorocký výrok, rada, jak z pohromy vyváznouti; ale nedostane se jim odpovědi. Srv. Os 3, 4.; 9. 7.; Am 8, 12.; Ž 73, 9.; Pláč 2, 9. – Kněz, jenž měl vykládati zákon (Mal 2, 7.) nebuďte věděti si rady, čím by ze zákona potěšil, čím by pomohl. Srv. Jer 18, 18.

V. ²⁷. „cesty“ = mravy. – Podle toho, jak nakládali se zásadami práva, spravedlnosti a mravnosti (= „podle soudů jejich“) budou souzeni také sami. – Hospodin nejvýše věrný; jenž splní, čím byl hrozil. Věrný a *spravedlivý*.

Hl. 8. v. ¹. Šestý měsíc byl asi náš září (roku 593 př. Kr.). Bylo to rok a dva měsíce po příkaze Božím, aby Ez ležel na boku, daném výše 4, 4. – „starší judští“, byli pohlaváři rodoví zajatců babylonských. – „Ruka Páně spočinula na Ezechielovi“ = dostalo se mu u vytržení vidění, jež dále popisuje. Srv. 1, 3.; 3, 22. – Přítomní starší byli svědky toho, že Ez upadl do vytržení, i mohli snáze uvěřiti prorokovi, až jim bude líčiti, co „viděl“, a tu víru buditi v jiných svých souvěřích.

V. ². Podle Schmalzla znamená „oheň“ od beder dolů trestající *spravedlnost* (9, 1.–11, 12.), kdežto silný lesk od beder nahoru značí *milostivou svatost* Boží (11, 13.–24.).

V. ³. Řčení „cosi jako“ užívá Ez, aby zmínil představu, že má Bůh tělo lidské (antropomorfismus). – Toliko „ve vidění Božím“ a nikoli ve skutečnosti byl Ez přenesen do chrámu jerusalemského! – „brána vnitřní“, vedoucí z nádvoří vnějšího do vnitřního; níže ve v. 5. sluje „brána oltářová“ a ve 9, 2.: „horní“. – „modla“ tam byla postavena za dob *Manasových* podle 4 Král 21, 7. Snad se ještě na to Ez pamatoval. Ez bylo tehdy 31 roků. – Josiáš dal ji odstraniti, později snad byla tam zase postavena. – Byla to nejspíše socha *Baal*. – Modla budila „žárlivost“ Boha, jenž pokládal církev S. z. za svou choť, od níž přísně žádal, aby jej jediného ctíla a milovala jakožto svého chotě; proto se hněval, když se mu zpronevěřovala modlářstvím, jež sluje (obrazně) ve S. z. „cizoložství“ (smilstvo). Srv. Ex 20, 5.; Os 12, 14.

V. ¹⁰. „zeměplazů“ jako chrobáků, štírů, hadů, krokodilů. – „zvířat“, jako psů, koček, býčků, beranů atd. To vše znamená modlářství *egyptské*, provozované také v Jerusalemě, jak svědčí Jer 2, 18, 36 n zejména od těch, kteří i politicky se klonili k Egyptu.

V. ¹¹. O „sedmdesáti starších“ viz Ex 24, 1.; Nm 11, 16, 24; 2 Par 19, 5. – Zastupovali celý národ; z toho, že všichni páchají tajnou modloslužbu, vidno, jak byly všechny vrstvy národa judského tímto zločinem prožrány.

kadidelnici v ruce, a mráček dýmu z kadidla vystupoval.¹² I řekl mně: „Jistě vidíš, synu člověkův, co činí starší domu Israelova ve tmách, každý v úkrytě pokoje svého; říkají totiž: „Nevídá nás Hospodin! Opustil Hospodin zemi!“¹³ A řekl mi: „Uvidíš ještě větší ohavnosti, jež tito činí!“

¹⁴ Poté zavedl mne ke dveřím brány domu Hospodinova, jež hleděla k severu, a aj – tu seděly ženy oplakávající Adonida.¹⁵ I řekl mně: „Zajisté jsi to viděl, synu člověkův! Uvidíš ještě větší ohavnosti nežli tyto.“

¹⁶ Poté zavedl mne do vnitřního nádvoří domu Hospodinova, a aj – u vchodu do chrámu Hospodinova mezi předsíní a oltářem pětadvacet mužů obrácených zády ke chrámu Hospodinovu a tváří na východ klanělo se k východu slunce.

¹⁷ A řekl mně: „Zajisté viděl jsi (to), synu člověkův! Zdali je to málo. domu Judovu činí ohavnosti tyto, jež tu činí, že naplňují (také) zemi nepravostí a mne opět a zase pouzejí (ke hněvu)? Viz, dávají si ratolest k nosu!¹⁸ Proto také já ve hněvu s nimi naložím: neodpustí (jim) oko mé a nesmlují se; a když volati budou k mým uším hlasem Velikým, nevslyším jich.“

HLAVA 9. – ¹ A volal mi do uší hlasem velikým toto: „Přiblížili se vykonavatelé trestů na město a každý má nástroj smrtící v ruce.“² A aj, šestero mužů přicházelo cestou brány hořejší, jež hledí na sever, a každý měl svůj nástroj zhouby v ruce; uprostřed nich byl také jeden muž, oděný rouchem lněným, a potřeby písarské měl na boku; i vešli a postavili se podle měděného oltáře.³ A velebnost Pána Israelova zdvihla se s cherubů, na nichž byla, ku prahu chrámu, i zavolal Hospodin muže, jež byl oblečen v roucho lněné a potřeby písarské na boku měl,⁴ a řekl mu: „Jdi prostředkem města, prostředkem Jerusalema, a poznamenej (písmenem) Tau čela mužů lkajících a truchlících nade všemi ohavnostmi, které se dějí prostřed něho.“⁵ Ostatním pak řekl tak, že jsem to slyšel: „Jděte skrze město,

V.¹⁴. Sýrskofenický *Adonis*, jest jméno řecké, jemuž odpovídá hebrejské *Tam-Muz = Syn života*. *Byl* to bůh, ježž Babyloňané přijali od nesemitského národa, před nimi v Mesopotamii usazeného. Byl to bůh květeny, která v červnu až v červenci usychá, umírá: bůh prý vstupuje do podsvětí, i nastává doba smutku, za které ženy oplakávají jeho smrt.

V.¹⁶. *Čtvrtý druh modlářství*. – Mezi oltářem na zápalné oběti a vchodem do samého chrámu bylo místo, na němž podle Joela 2, 17 kněží se modlivali. Klaněli se k východu slunce, t. j. *slunci*. Ježto chrám Hospodinův byl obrácen čelem k západu, obracelo těchto 25 mužů k Hospodinovi neuctivě záda. – Srv. Jer 2, 27.; 32, 33. – Těchto 25 mužů představuje 24 hlavy kněžských tříd s veleknězem v čele. Čtvrtý druh modlářství jest nejhorší právě proto, že jsou jim vinní *kněží*, kteří svým úřadem byli vázání netoliko konati výhradně bohoslužbu Bohu jedinému, ale měli vyhlazovati jakékoliv modlářství!

V.¹⁷. Judovci nejen modlářstvím, ale i jinými zločiny zasloužili si dávno Božího trestu. „*Dávají si ratolest k nosu*“ = čichají se zálibou vůni z obětí podávaných modlám, jakož i z krve, kterou prolévají.

Hl. 9. V.¹. „*hlas veliký*“ vyjadřoval hrozný Boží hněv i hrůzu trestů, jež již kvačí na Israele. „*vykonavatelé trestů*“ = hlídky, strážné nebeské, jež jsou ustanoveny na ochranu, ale také na trest města, dobří andělé, Is 37, 36. – „*na městě*“ = Jerusalema.

V.². „*šestero*“ andělů, ježto jim bylo pobiti *šestero* tříd obyvatelstva: 1. starce, 2. jinochy, 3. panny, 4. děti a 5. ženy, a zejména pak 6. kněze. *Sedmý*, oděný v bílé roucho *jako velekněz v den smíru* (jako anděl čistý, svatý, velebný), jest pokládán od některých za samého Krista. Srv. Zjev 15, 6. – brána „*hořejší*“ jest ona, o které Ez mluvil výše 8, 3, 5. Sluje „*hořejší*“, ježto bylo do ní z nádvoří vnějšího *po schodech vystupovati*. – Ještě dnes nosí písari na Východě černidlo a péro za pasem, tedy po boku. – „*měděný*“ oltář byl ve vnitřním nádvoří, a u něho stálo 25 *kněží*, klanějících se slunci; s nimi měli andělé počítati dílo smrti; proto se staví podle tohoto oltáře.

V.⁴. Anděl, oblečený v bílé roucho „*nebyl z těch, kteří měli trestati, ale vysvoboditi ty, kteří byli spásy hodni*“. – „*lkají a truchlí*“, ježto řečenými ohavnostmi trpí čest Boží a blaho jejich souvěrců. Srv. Is 61, 3.; Ž 118, 136, 139. – „*Tau*“ může býti „*znamení*“ nebo poslední *písmě* hebrejské abecedy. Užívali ho místo podpisu ti, kdož neuměli psáti. – Většina křesťanských vykladatelů vidí v tom znamení jakýsi předobraz *kříže Kristova*, znamení spásy všeho lidstva. Srv. Ex 12, 13.; Zjev 7, 3.; 14, 1.

jděte za ním a bijte bez milosti, bez lítosti! ⁶ Starce, jinocha, pannu, dítě i ženy bijte až do vyhubení; ale nikoho, na němž uzříte Tau, nezabíjejte! Od svatyně mé začněte!" Začali tedy od mužů, starších, kteří byli před chrámem. ⁷ I řekl jim: „Znesvěťte chrám a naplňte sině zbitými! Vyděte!" I vyšli a bili ty, kteří byli v městě. ⁸ Když pak bylo to zabíjení dokonáno, já (jediný) pozůstalý, padl jsem na tvář a volal jsem: „Ouve, Pane Bože, zdali zahubíš všechny ostatky Israelovy, vylévaje hněv svůj na Jerusalem?" ⁹ Tu mi řekl: „Nepravost domu Israelova a Judova veliká jest převelmi, země naplněna jest množstvím krve a město plno jest násilí, neboť říkají: „Opustil Hospodin zemi" a „Hospodin nevidí." ¹⁰ Protož ani oko mé (jim) neodpustí, a neslituji se; mravy jejich na hlavu jim vrátím." ¹¹ A hle, muž, jenž oblečen byl v roucho lněné, jenž měl psací potřeby na boku, hlásil řka: „Učinil jsem, jak jsi mi rozkázal."

HLAVA 10. – ¹ I pohleděl jsem a aj – na obloze, jež byla nad hlavami cherubů, byl jakoby kámen safírový; cosi, co vypadalo jako podoba trůnu, ukázalo se nad nimi. ² I oslovil muže, jenž oblečen byl v roucho lněné, a pravil: „Vejdí mezi kola, jež jsou pod cheruby, a naplň ruku svou řefavým uhlím, jež jest mezi cheruby, a vysyp je na město!" I všel před mýma očima. ³ Cherubové stáli po pravé straně chrámu, když ten muž vcházel, a mrak naplnil vnitřní nádvoří.

⁴ Když se velebnost Hospodinova zdvihla s cherubů ku prahu chrámu, chrám se naplnil mrakem a nádvoří se naplnilo bleskem slávy Hospodinovy.

⁵ Zvuk křídel cherubů bylo slyšeti až ve vnějším nádvoří, jako hlas Boha všemohoucího, když mluví. .

⁶ Když tedy byl přikázal muži, oblečenému v roucho lněné: „Vezmi oheň z prostředka kol, jež jsou mezi cheruby," on vešel a postavil se podle kola. ⁷ Tu vztáhl (jeden) cherub ruku z prostředka cherubů k ohni, který byl mezi cheruby, vzal (uhlí) a dal do rukou muže oblečeného v roucho lněné, a ten vzav (je) vyšel. ⁸ Ukázalo se totiž nad cherubem cosi jako ruka lidská pod křídly jejich. ⁹ Pohlédl jsem, a aj, čtyři kola podle cherubů: kolo jedno podle cheruba jednoho, a kolo druhé podle cheruba druhého, kola pak vypadala, jako bys hleděl na kámen chrysolit. ¹⁰ Co se týče podoby jejich – týž tvar měla čtyři (kola): jako by bylo kolo prostřed kol. ¹¹ Když chodila, kráčela na (všecky) čtyři strany; neobracela se,

V. ⁸. Ježto ve chrámě byli sami modláři (8, 7.–17.), nemohl anděl-pisář nikoho poznamenati ochrannou značkou, důsledně byli všichni pobiti; Ez viděl, že zbyl samojediný; má obavy, aby snad nezahynul celý národ do jednoho, že by se nesplnily sliby Hospodinovy, že zbytek malý bude zachován. *I prosí Hospodina za milosrdenství* aspoň pro ten zbytek.

HL. 10. V. ¹. Ez vidí velebnost Boží, stojící na prahu chrámu, ale líčí zatím jen povozný trůn, stojící prázdný na jihu chrámu na znamení, že všecko jest již k odjezdu Hospodinovu z chrámu připraveno.

V. ². Rozkaz spáliti město dostává anděl bílý, jenž představuje toho, který bude netoliko k povstání (9, 4.), ale i k pádu mnohých (Lk 2, 34.). Již 1, 13. zmínil se o *ohni*, jenž plápolal mezi cheruby; byl to oheň naznačující *tresty Boží*; řefavé *uhlí*, jež tu anděl-kněz bere, znamená hněv *Boží*. Srv. níže 21, 24. – Trůn *slávy*, který měli Judovci mezi sebou, stává se jim *soudnou stolicí* jejich vlastní vinou, a *kněžství*, jež jim bylo dáno k *blahu*, stává se jim zkárou!

V. ⁸. srv. s 1, 8.; 8, 3. – Prorocký popis soudu 9, 1.–10, 8., možno s prospěchem srovnati se *skutečností*, líčenou v knihách dějinných, abychom poznali poměr této k onomu (líčení v prorockém vidění). – Podle vypravování dějinného (4 Král 25, 1 n; 2 Par 36, 12 n; Jer 39, 1 n; 52, 1. Sedekiaš zavinil svou vzpourou, že Nabuchodonosor Jerusalem oblehl a delší dobu ho dobýval; pokus Egyptanů, pomoci městu – selhal. Chaldové prolomili zeď a vnikli do města, jež bylo již velmi trpělo hladem. Král s knížaty prchá, ale jest chycen, zaveden před Nabuchodonosora, synové před zraky jeho popraveni, on sám pak oslepen, svázan a zaveden do Babylona. Za měsíc přichází Nabuzardan, zapaluje a spaluje chrám, palác královský, domy Jerusalema a hradby jeho boří. Judovci za všelijakých příležitostí se rozprchli do okolí Palestiny, jini na několikrát odvedeni do zajetí, chudina ponechána v Palestině. Tak podle dějin.

když šla, ale k místu, k němuž směřovalo (kolo) přední, šla za ním i (kola) ostatní, aniž se obracovala. ¹² Všecko tělo jejich, hrdla, ruce, křídla, i loukotě čtyř kol plná byla očí vůkol.

¹³ Ta kola nazval tak, že jsem to slyšel: „Vír“.

[¹⁴ Čtyři tváře měl každý: tvář jedna – tvář cheruba; tvář druhá – tvář lidská; na třetím (místě) byla tvář lvi, a na čtvrtém tvář orlí.]

¹⁵ I zdvihli se cherubové. Byl to týž živočich, jež jsem viděl u řeky Chobar. ¹⁶ Když cherubové šli, šla spolu i kola podle nich; a když zdvíhali cherubové křídla, aby se zdvihli od země, nebyla kola nehybná, ale i ona zůstávala vedle (nich). ¹⁷ Když stáli oni, stála i kola, a když se vyzdvihovali, vyzdvihovala se s nimi; neboť duch živočicha byl v nich.

¹⁸ Tu odešla velebnost Hospodinova od prahu chrámu, a postavila se (zase) nad cheruby. ¹⁹ Cherubové pak pozdvíhše křídla vznesli se od země přede mnou; – když oni vycházeli, šla za nimi také kola – a zastavili se u vchodu do východní brány domu Hospodinova; velebnost Boha Israelova byla nad nimi. ²⁰ Byl to týž živočich, jež jsem viděl pod Bohem Israelovým u řeky Chobar; a poznal jsem, že to byli cherubové. ²¹ Čtyři tváře měl každý a čtyři křídla každý; a jako by lidské ruce měli pod křídly. ²² Podoba tváří jejich: byly to tytéž tváře, jež jsem viděl u řeky Chobar; vypadali taktéž; a každý byl puzen kráčetí čelem vpřed.

HLAVA 11. – ¹ I zdvihl mne duch a zavedl mne k východní bráně domu Hospodinova, hledící na východ slunce; a aj, u vchodu brány bylo pětadvacet mužů; viděl jsem uprostřed nich Jezoniáše, syna Azurova, a Feltiáše, syna Banajášova, knížata lidu. ² I řekl mně (Hospodin) : „Synu člověkův, toť jsou ti muži, kteří vymýšlejí zkázu a velmi zle radí v tomto městě ³ říkajíce: „Zda nejsou domy dávno vystavěny? Totof jest kotel, a my jsme maso.“ ⁴ Pročež prorokuj proti nim, prorokuj, synu člověkův!”

⁵ I připadl na mne duch Hospodinův, a řekl mi: „Mluv: Toto praví Hospodin: Tak mluvíte, dome Israelův, a myšlení srdce vašeho já znám. ⁶ Velmi mnoho zbili jste jich v tomto městě, a naplnili jste ulice jeho zbitými. ⁷ Pročež toto praví Pán Bůh: Zbití vaši, které jste položili uprostřed něho, ti jsou maso, a ono jest kotel; ale vás vyvedu z něho. ⁸ Meče se bojíte, meč uvedu na vás, dí Pán Bůh; ⁹ a vytrhnu vás z něho, dám vás do rukou nepřátel, učiním nad vámi soudy. ¹⁰ Mečem padnete, na pomezí israelském souditi vás budu, a zvíte, že já jsem Hospodin. ¹¹ Toto (město) nebude vám kotlem, a vy nebudete v něm masem; na pomezí israelském souditi vás budu. ¹² I zvíte, že já jsem Hospodin, v jehož příkazech jste nechodili, podle jehož řádů jste nečinili, činíce proti tomu podle řádů

V. ¹⁸. Zatím co byl přikázaný soud vykonáván, velebnost Hospodinova stála na prahu chrámu na znamení, že jest zastavena závaznost smlouvy, kterou byla učinila s národem; vůz čekal na Hospodina na jižní straně chrámu.

V. ²⁰. Ez zjišťuje, že Hospodin opouštějící chrám je týž, jež viděl v Babylonii na řece Chobar; z toho se těší, že ačkoli chrám opouští, neopouští venkoncem národa v zajetí.

Hl. 11. V. ¹. *Hl. 11 doplňuje a rozvádí to, co již bylo ve dvou hlavách předchozích. Pětadvacet mužů, o nichž je tu zmínka, byla státní rada (1 Par 27, 16 n). Zasedala v místnostech u brány, jak již vysvitá z Jer 26, 10. Jistě to není 25 mužů, jmenovaných výše 8, 16. – Dva jsou uvedeni zejména asi proto, že byli zajatcům známí jakožto vůdcové strany v Jerusalemě, jež osnovala odpor proti Babylonu, doufajíc v pomoc Egypta. – Tento Jezoniáš jest jiný než jmenovaný výše 8, 11.*

V. ². „radí“ spolčit se s Egyptem *proti Nabuchodonosorovi*: ta rada přinesla „zkázu“ říši i národu. Byla to rada proti radě Jeremiáše, skrze něhož mluvil Hospodin!

V. ¹⁰. *Mečem, jehož se tolik obávali, padl byvše na útěku i s králem chyceni a v Rible, nedaleko hranic palestinských, popraveni (Jer 39, 6.; 52, 27.; 4 Král 20, 21.). Tam v cizině (tedy ne v posvátné hlině palestinské) budou jejich kosti pohozeny! „Hospodin“ nejdříve věrný; jenž plní, čím hrozí.*

národů, kteří jsou vůkol vás." ¹³ Když jsem prorokoval, tu Feltiáš, syn Banajášův, (náhle) skončil; i padl jsem na tvář, volal jsem hlasem velikým, a řekl jsem: „Ouve, Pane Bože, chceš učiniti konec ostatkům Israelovým?"

¹⁴ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁵ „Synu člověkův, bratři tvoji, bratři tvoji, lidé z tvého příbuzenstva, i všecek dům Israelův, všichni, jimžto říkají obyvatelé jerusalemští: „Daleko jste od Hospodina, nám jest dána země ve vlastnictví". ¹⁶ Protož toto praví Pán Bůh: „Že jsem je daleko dal odvésti mezi národy, a že jsem je rozptýlil po zemích, budu jim nakrátko svatyní v zemích, do kterých přišli. ¹⁷ Protož mluv: Toto praví Pán Bůh: Shromáždím vás z národů a seberu vás ze zemí, v nichž jste rozptýleni, a dám vám zemi Israelovu. ¹⁸ Vejdou tam, a odepnou všechny svody a všechny ohavy její z ní. ¹⁹ A dám jim jedno srdce; ducha nového vložím do nitra jejich; odepnu srdce kamenné z těla jejich, a dám jim srdce z masa, ²⁰ aby v příkazech mých chodili a řádů mých dbali činíce podle nich; i budou mně lidem, a já jim budu Bohem. ²¹ Mravy však těch, jichž srdce za svody a ohavami svými chodí, položím na hlavu jejich, praví Pán Bůh.

²² Tu zdvihli cherubové křídla, a kola se zdvihla s nimi. Velebnost Boha Israelova byla nad nimi, ²³ a (ta) Hospodinova velebnost vystoupila z prostřed města, a postavila se na hoře, jež jest na východ města.

²⁴ Poté duch mne zdvihl a přivedl mne do Chaldejska k zajatcům u vidění, v duchu. Božím, a vidění, jež jsem měl, vzdálilo se ode mne. ²⁵ I vypravoval jsem zajatcům všechny věci Hospodinovy, jež mi byl ukázal.

Třetí řada řeči: Všeobecná bezbožnost zasluhuje trestů. Božích.

HLAVA 12. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² „Synu člověkův, prostřed plemene zpuřného ty bydlíš; mezi těmi, kdož oči mají k vidění a nevidí, uši k slyšení a neslyší; jeť to

V. ¹³. *Smrt Feltiáše*, jmenovaného výše ve v. 1. byl náznak a záruka, že i ostatních 24 rádců zahyne. Tak chápe i Ez jeho smrt. Z tohoto vidu nevyplývá nutně, že Feltiáš v tu chvíli, kdy ho Ez viděl umírat, skutečně také v Jerusalemě umřel. Vidění se splnilo, když později za vpádu Chaldů zahynul.

V. ¹⁶. „*nakrátko*" po dobu zajetí jejich proti dlouhé době, za které budou ve vlasti. V. 16. odpovídá na slova „*Daleko jste od Hospodina*" (v. 15.).

V. ¹⁸. Lid, jenž vrátí se ze zajetí, bude náležitě z modlárství vyléčen, bude to národ obrozený, svatý, jak již prve předpovídal Os 2, 14.; 3, 5.; Am 9, 9.; Is 40, 1. a jj. Srv. Dt 30, 3.

V. ¹⁹. Dosud byl národ všelijak rozdvojen, kulhal mezi Hospodinem a modlami, byl také před r. 721 politicky rozštěpen. Po návratu ze zajetí vymizí tato dvojakost, všecek národ bude mít *jednu vládu, jednu bohoslužbu*. Srv. níže 37, 16 nn; Jer 32, 3g. Hospodin jim vdechne *nového ducha*, odpovídajícího *nové smlouvě*, kterou s nimi učiní. Srdce „*kamenné*", jež nedbalo napominání proroků, jež bylo neposlušné, nekající, zpuřné atd. – „*srdce z masa*" = měkké, vnímavé, poslušné, zbožné, milující atd. Čemu učí Nový zákon o pravém znovuzrození z Ducha sv., to skvělým způsobem již zde jest naznačeno a připraveno. Srv. Is 4, 4.; 44, 3.; 66, 9.; Jer 31, 33.; Ez 36, 26.; Joel 2, 28.

V. ²⁰. Srv. Ex 6, 7.; Lv 25, 18.; 26, 12.; Dt 4, 5n; Řím 8, 3 n. – Zásady, jež byly sice ve S. z. vysloveny, ale ne do života uvedeny, budou v N. z. uskutečněny! Srv. Zjev. 21, 3.

V. ²⁴ n. Jako byl u vidění do Jerusalema podle 8, 1 nn přenesen, tak byl nyní zase odnesen zpět, t. j. vidění přestalo, Ez nabyl zase normálního smyslu pro okolí, pro starší, kteří se byli k němu sešli a se zájmem vrušení prorokovo zajisté pozorovali a nyní dychtivě poslouchali, když jim vypravoval, „*co viděl*". Ez jim vše vylíčil proto, aby své souvěrce přesvědčil, že se klamou, domnívají-li se, že není možno, aby Hospodin chrám opustil a dal jej i s Jerusalemem pohanům na pospas. Srv. výše 3, 13, 27.

Hl. 12. Ježto hl. 19 se vrací ke hl. 12 bývá úryvek hll. 12–19 pokládán za *celek*. Poslední časový údaj byl podán 8, 1.: pátý den šestého měsíce *šestého roku zajetí* Jechoniášova, t. j. září r. 593 před Kr. – Další údaj časový podán jest teprve v 20, 1.: desátý den pátého měsíce *sedmého roka* téhož zajetí, to *jest srpen r. 592* před Kr. Podnět k této třetí řadě řeči zavdaly tytéž poměry, jež přiměly pod vlivem Božím proroka k tomu, by pronesl řeči předchozí 5, 5.–7, 27.; hll. 8–11. Úryvek hll. 12–19 zdůrazňuje popředně *pád království* (hll. 12, 17, 19).

plémě zpuřné. ³ Ty tedy, synu člověkův, připrav sobě zavazadla na cestu [a vystěhuj se] za bílého dne před nimi a přestěhuj se s místa svého na místo jiné, před očima jejich, zda by snad si toho povšimli; jeť to plémě zpuřné. ⁴ A vynes ven zavazadla svá jako zavazadla vystěhovalce za bílého dne před očima jejich; [sám však vyjdeš u večer před nimi jako vystěhovalce vycházívá.] ⁵ Před očima jejich prokopej sobě stěnu a vyjdi skrze ni. ⁶ Před očima jejich na ramenou dej se vynést, v mrákotě dej se odnést; tvář svou přikryješ a země neužríš; neboť zázračným znamením domu Israelovu jsem učinil tebe." ⁷ I učinil jsem, jak mi rozkázal Hospodin: zavazadla svá vynesl jsem jako zavazadla vystěhovalce za bílého dne, u večer pak prokopal jsem stěnu sobě rukou, a v mrákotě jsem vyšel na ramenou jsa nesen před očima jejich. ⁸ Ráno mne Hospodin oslovil a řekl: ⁹ „Synu člověkův, zdali neřeklo tobě plémě Israelovo, plémě zpuřné: „Co ty děláš?“ ¹⁰ Rci jim: „Toto praví Pán Bůh: Zatížení toto patří vůdci, jenž jest v Jerusalemě a všemu domu Israelovu, jenž jest v něm. ¹¹ Rci:

Já jsem zázračným náznakem vám: Jak jsem učinil, tak se stane jim: do vyhnanství, do zajetí půjdou. ¹² A vůdce, jenž jest mezi nimi, na ramenou nesen bude, v mrákotě vyjde, stěnu prokopají, aby jej vyvedli, tvář jeho bude přikryta, aby neviděl očima země. ¹³ A roztáhnu síť svou nad něho, polapen bude do tenat mých, přivedu ho do Babylona, do země Chaldejské, – té však neužrjí – a tam zemře. ¹⁴ Všecky pak, kteří jsou kolem něho, pomocníky jeho i houfy jeho, rozptýlím do všech větrů, a meč vytrhnu za nimi. ¹⁵ I zvědí, že já jsem Hospodin, až je rozptýlím mezi národy a rozseje je po zemích. ¹⁶ Zůstavím však z nich několik lidí po meči, po hladu a moru, aby vypravovali všechny nešlechtnosti jejich mezi národy, k nimž přijdou, i zvědí, že já jsem Hospodin."

¹⁷ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁸ „Synu člověkův, chléb svůj s třesením jez; též i vodu svou ve spěchu a v starostlivosti pij! ¹⁹ A rci lidu země: Toto praví Pán Bůh o těch, kteří bydlí v Jerusalemě, v zemi Israelově: Chléb svůj ve starostlivosti jísti budou a vodu svou v úžasu pít, aby zámožnost země spustla pro nepravost všech, kteří bydlí v ní, ²⁰ Města, v nichž nyní bydlí, zpustnou, země bude pouští, i zvíte, že já jsem Hospodin."

²¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ²² „Synu člověkův, jaké to máte přísloví v zemi Israelově, říkájce: „Dni se táhnou, dlouží a všeliké vidění v nic se scvrká?“ ²³ Protož rci jim: „Toto praví Pán Bůh: Učiním konec tomuto přísloví, a nebudou ho již říkati v Israeli vůbec. Ale mluv k nim, že se přiblížily dny a obsah všech vidění. ²⁴ Nebudeť již žádného vidění lživého ani proroctví klamného mezi syny Israelovými. ²⁵ Budu totiž mluvití já, Hospodin; kterékoli slovo promluví, splní se a nebude již prodlévati, ale za dnů vašich, plémě zpuřné, promluví slovo a splním je, dí Pán Bůh."

V. ³. „zavazadla“ šaty, pokrmy nejnütnější domácí nářadí, jež bylo možno naložit na ramena – v. 4. „před nimi“ = „před očima jejich“, aby jim to bilo do očí, a vzbudilo otázku, co to znamená (v. 9.). – „s místa svého“ z Tel Abibu a do osady jiné nespouš z domu svého do jiné ulice téže osady.

V. ¹⁵. „až je rozptýlím“, až se splní hrozby proroků. Jer 40, 7. 12.; 52, 8.

V. ¹⁶. Zajatci, kteří uniknou meči, budou mezi pohanstvem živými svědky: *svými tresty* budou dosvědčovati, že Hospodin jest Bůh všemohoucí, nejvyšší spravedlivý a věrný. Rozptýlil je, protože tak učiniti *chtěl a mohl*; nejsou tedy rozptýleni nebo, že jich zachránil nechtěl nebo, nemohl. – Jak Judovci tak i pohané poznají z toho Hospodina. Srv. 14, 22.; Dt 29, 24.; Jer 22, 8 n.

V. ¹⁷ n. Prorok má jiným náznačným úkonem, *chvěním při jídle a pití*, předobraziti hrůzy Jerusalemských za příštího obležení města. – „ve spěchu“ = s třesením.

V. ²¹ n. Podobně nevěrecky mluvili již posluchači Isajášovi (5, 19.) a Jeremiášovi (17, 15.). Srv. také 2 Petr 3, 4.

V. ²⁵. Hrozby Ezechielovy splní se *již brzy*, ještě za života jeho spoluzajatců. Tu myšlenku zřetelně vyjadřují další vv. 26.–27.

²⁶ Hospodin mne oslovil a řekl: ²⁷ „Synu člověkův, aj, dům Israelův říká: „Vidění, které tento má, jest na dálné dny, a na dlouhé časy prorokuje!“ ²⁸ Pročež rci jim: „Toto dí Pán Bůh: Nebude již prodlévati žádné slovo mé; slovo, jež mluvím, splní se, praví Pán Bůh.“

HLAVA 13. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, prorokuj proti prorokům Israelovým, kteří prorokují, a rci těm, kdož prorokují podle srdce svého: Slyšte slovo Hospodinovo! ³ Toto praví Pán Bůh: Běda prorokům pošetilým, kteří jdou za svým duchem a nic nevidí! ⁴ Jako šakalové v ssutinách jsou proroci tvoji, Israeli! ⁵ Nepostavili jste se na odpor, aniž jste postavili ochranou zeď pro dům Israelův, abyste obstáli v boji v den Hospodinův. ⁶ Vidí klam a prorokují lež, říkajíce: „Praví Hospodin,“ kdežto Hospodin jich neposlal; a potvrzují ustavičně (ty) řeči. ⁷ Zdali jste klam nevydávali za vidění, zdali jste nehádali lživě? Říkáte: „Praví Hospodin,“ kdežto jsem já nemluvil! ⁸ Protož toto praví Pán Bůh: „Že jste mluvili klam a viděli lež: proto hle, já na vás (přijdu), dí Pán Bůh. ⁹ Ruka má (přijde) na proroky, kteří vidí klam a hádají lež; v obci lidu mého nebudou, v seznamu domu Israelova nebudou zapsáni, a do země Israelovy nevejdou; i zvíte, že já jsem Pán Bůh.“

¹⁰ (To) proto, že zklamali můj lid říkajíce: „Pokoje,“ kdyžť pokoje není; a když on staveš stěnu oni ji omazávali hlinou bez plev. ¹¹ Rci těm, kteří omazují (hlinou) bez příměsku, že to spadne; neboť až (přijde) dravý příval, až dám kamenům převelikým padati shůry, až přikáží bouřlivému větru, aby to rozmetal, ¹² až pak, hle, padne stěna, zdaliž vám nefeknou: „Kde jest omaz, jímž jste omazávali (ji)“? ¹³ Protož toto praví Pán Bůh: Ve svém hněvu učiním, že se strhne bouřlivý vítr, a v mém rozhořčení (přijde) dravý příval, jakož i veliké kamení ve hněvu na zkázu. ¹⁴ I zkazím stěnu, kterou jste omazali bez příměsku, srovnám ji se zemí, odkryt bude základ její, padne, i zhynou lidé uprostřed ní, a zvíte, že já jsem Hospodin.

¹⁵ Vylíhni hněv svůj na stěnu a na ty, kteří ji omítají bez příměsku a řeknu vám: „Veta jest po stěně a veta jest po těch, kdož ji omítali,“ ¹⁶ po prorocích Israelových, kteří prorokují o Jerusalemu a mají o něm vidění pokoje, kdyžť není pokoje, praví Pán Bůh.

¹⁷ A ty, synu člověkův, upři tvář svou na dcery lidu svého, jež prorokují podle srdce svého, prorokuj proti nim, ¹⁸ a rci:

V. ²⁶–²⁸ čelí proti těm, kteří tvrdili, že se prococtví nesplní *brzy*, kdežto v. 21.–25. měl na zřeteli ty, kteří tvrdili, že se nesplní *nikdy*.

Hl. 13. V. ² n. „*prorokům*“ lživým, kteří „*prorokují podle srdce svého*“ a „*jdou za svým duchem*“, t. j. kteří nejsou od Boha k úřadu prorockému povoláni ale oso~ bují si jej sami; nejsou puzeni od Boha, ale od své vášně; nehlásají jakožto zástupci Hospodinovi všecko a jediné to, co jim Hospodin klade na jazyk, ale vydávají za slovo Boží své nápady, jež v nich budí jejich samoláska. Srv. Dt 18, 18.

V. ³ „*nic nevidí*“, nemají vidění, ježto jim ho Bůh nedává.

V. ⁴. Stát Judsky podobá se náboženskomravní i politické *zřícenině*; lžiproroci jako šakalové nebo lišky vyhrabávají si v nich brlohy a tak podkopávají poslední zdi, které ještě ve zbořenisku stojí. Takovou ssutinou byli také babylonští zajatci; i tyto *trosky* ničili lživí proroci a prorokyně. Že byli tito škůdci i mezi zajatci, vysvítá z Jer 29, 21.

V. ⁹. „*Ruka*“ Hospodinova, která tak milostně působila na proroky pravé, spočine hrozným trestem na prorocích lživých.

V. ¹⁰. Z přisvojovacího zájmena „*můj*“ vyzírá Boží láska k lidu, soucit s ním, ale také hněv na lžiproroky, kteří *jeho*, Boží lid svádějí do záhuby.

V. ¹³ n. *Třikrát* zdůrazněn tu hněv Boží na řádění lžiproroků! Srv Mt 7, 26 n; „*uprostřed ní*“= ve městě, tou zdi hrazeném.

V. ¹⁵ n. O Jerusalemu prorokovali lžiproroci nejen jerusalemští, ale i ti, kteří v Babylonii odporovali Ezechieľovi.

Toto praví Pán Bůh: Běda těm, které šíjí podušky pod každý kloub ruky, a dělají podhlavnice pod hlavu každého věku, aby lapaly duše; a lapajíce duše lidu mého, slibují si život.¹⁹ A zlehčují mne u lidu mého pro hrstku ječmene a kus chleba, aby zabíjely duše, jež nemají umřítí, a zachraňovaly duše, jež nemají žítí, lhouce lidu mému, jenž snadno věří lžem.²⁰ Proto praví Pán Bůh toto: „Aj, já (přijdu) na podušky vaše, jimiž vy duše lapáte jako ptáky; strhám je s ramenou vašich, a propustím duše, které jste polapily, (propustím) duše, aby mohly vzlétnout.“²¹ A zpřetrhám podhlavnice vaše, vysvobodím lid svůj z ruky vaší, nebudou již v rukou vašich lapadlem, i zvíte, že já jsem Hospodin.²² Proto že jste rmoutily lživě srdce spravedlivého, jehož jsem já nechtěl zarmoutiti, a že jste posilnily ruku bezbožného, aby se nevrátil od své zlé cesty, a živ byl:²³ proto nebudete již viděti klam ani hádati nebudete, ale vytrhnu lid svůj z ruky vaší, i zvíte, že já jsem Hospodin!

HLAVA 14. –¹ Přišlo pak ke mně několik starších israelských a sedli si přede mne.² I oslovil mne Hospodin a řekl.³ „Synu člověkův, tito muži postavili si modly své na srdce a svůdce k nepravosti své položili si před sebe; zdali měl bych jim, jsa tázán, odpověděti?

⁴ Proto mluv s nimi a rci jim: „Toto praví Hospodin Bůh: Každému z domu Israelova, kdo si postaví modly své na srdce a svůdce k nepravosti své položí si před sebe, a přijde ku proroku, aby se mne skrze něho tázal, tomu já Hospodin odpovím (sám) podle množství model jeho,⁵ aby dům Israelův vzat byl za srdce, kterým odpadli ode mne skrze všechny své modly.“

⁶ „Protož rci domu Israelovu: Toto praví Hospodin Bůh: Obratě se a odstupte od model svých, ode všech ohav svých odvratě své tváře!⁷ Neboť každému z domu Israelova i z novověrců, cokoliv jich, jakožto příchozích v Israeli jest, kdo se mně odcizil, postavil si modly své na srdce a svůdce k nepravosti své si položili před sebe, a přijde ku prorokovi, aby se tázal mne skrze něho: tomu já Hospodin odpovím skrze sebe samého:⁸ upru tvář svou na toho člověka, učiním jej výstrahou a příslovím, vyhladím jej zprostřed lidu svého, i zvíte, že já jsem Hospodin.

⁹ Dá-li pak se svěsti prorok, aby pronesl výrok: já Hospodin oklamal jsem proroka toho, i vztáhnu ruku svou na něho, a vyhladím ho z lidu svého israelského.¹⁰ (Oba) ponevou svou vinu: jakou vinu bude míti tazatel, takovou vinu bude míti také prorok,¹¹ aby nebloudil již dům Israelův (vzdaluje se) ode mne, aby se neposkrvňoval všemi zločiny svými, ale ať jsou mým lidem, a já budu jejich Bohem, praví Hospodin zástupů.“

V.¹⁷ Kromě proroků vystupovaly také *prorokyně*, pravé i lživé. (Srov. Ex 15, 20 (Sestra Mojžíšova); Sdc 4, 4 (Debora); 4 Král 22, 14 (Holda).

V.¹⁹ „za hrstku ječmene“ = za nepatrný zisk. – Vydávající lži za výroky Boží, zneužívající autority Boží k tomu, by lichotili bezbožnosti, schvalovali nemravnost, „zlehčují“ Hospodina.

V.²⁰ Ty hebké, kypré podušky sladkých slibů a lahodných slov jsou *tenata*, do kterých lžiprorokyně lehkověrné duše chytají. Co tu Pán slibuje, splnil tím, že posílal proroky pravé a že trestal proroky lživé. Jer 28, 16; 29, 21.

V.²² n. Nebudou míti klamných vidění, nebudou hádati – až je Bůh potrestá smrtí. Srv. Jer 28, 16; 29, 21 n.

HI. 14. V.¹ Zajatci v Babylonii měli svou samosprávu, tedy také své „starší“, kteří chodívali k Ez. Srv. 8, 1. – Tentokrátě přišli, aby se tázali na něco Hospodina skrze Ezechiela (v. 4). – O poměrech zajatců viz k Esdr 1, 5.

V.⁴ „odpovím“ ne skrze proroka, ale *sám*; ne slovem, ale *skutkem*: trestem podle toho, jak zasluhuje.

V.⁶⁻⁸. Hospodin žádá *vnější* i *vnitřní* odvrát od model a, příklon dokonalý k sobě. Slova připomínají Lv 17, 8. 10. 13.; 18, 26; 20, 2.

V.¹⁰ n. Oba budou pykati tresty za svou vinu; ty tresty budou míti také výchovný a léčivý účinek. Judsky tazatel měl se držeti *hrozeb Hospodinových*, jež mu oznamovali *proroci praví*, a neměl si vědomě kupovati *sliby klamavě*. – Srv. výše 11, 20.; Jer 31, 33.

¹² Hospodin mne oslovil a řekl: ¹³ „Synu člověkův, zhřeš-li země (některá) proti mně, že věrolomně odpadne, vztáhnu svou ruku na ni, zlomím sílu chleba jejího, a pošlu na ni hlad, i vyhladím z ní člověka i dobytek; ¹⁴ a kdyby v ní byli tito tři mužové: Noe, Daniel a Job, (toliko) oni spravedlností svou zachránili by své životy, praví Hospodin zástupů.

¹⁵ Nebo uvedu-li nejhorší zvěř na zemi, abych ji pohubil a zputstne-li, protože nebude žádný, kdo by šel přes ni, pro zvěř, ¹⁶ kdyby v ní byli tito tři mužové, jako že živ jsem, praví Hospodin Bůh, ani synů ani dcer (svých) nevysvobodí, ale (toliko) oni sami vysvobození budou, země však zpuštěna bude.

¹⁷ Nebo uvedu-li meč na tu zemi, a řeknu-li meči: „Projdi skrz zemi!“ a vybijí-li v ní člověka i dobytek, ¹⁸ i kdyby v ní byli tito tři mužové: jako že živ jsem, praví Hospodin Bůh, nevysvobodí synů ani dcer (svých), ale (toliko) oni sami vysvobození budou.

¹⁹ Nebo pošlu-li mor na tu zemi, a vylíjí-li krvavě hněv svůj na ni, abych vyhladil v ní člověka i dobytek, ²⁰ a kdyby v ní byli Noe i Daniel i Job, jako že živ jsem, praví Hospodin Bůh: ani syna ani dcery nevysvobodí, ale (toliko) oni sami sebe vysvobodí svou spravedlností.“

²¹ Ano, toto praví Pán Bůh: „Tak i když pošlu čtyři své největší tresty, meč, hlad, divokou zvěř a mor na Jerusalema, abych pobil v něm lidi i dobytek; ²² přece (však) zůstane v něm zbytek zachovaných, kteří vyvedou syny a dcery; ti, ejhle, přijdou k vám, užijete mravy jejich i smýšlení jejich i dojdete útěchy nad neštěstím, jež jsem uvedl na Jerusalema, nade vším, co jsem uvedl na něj. ²³ Budou vám na útěchu, až užijete mravy jejich a smýšlení jejich, i poznáte, že jsem neučinil bez příčiny všecko to, co jsem učinil v něm. praví Hospodin Bůh.

HLAVA 15. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův! Jak bude naloženo se dřevem vinného kmene proti všemu dříví, s roštěm, kterým jest proti lesnímu stromovi? ³ Zdali možno z jeho dřeva učiniti (nějaké) dílo, nebo zda možno udělati z něho kolík, aby mohlo býti na něj pověšeno všelijaké nářadí? ⁴ Viz, ohni je dávají za potravu. Strávil-li (pak) oheň oba konce jeho a byl-li prostředek jeho obrácen v popel, zda bude (ještě) užitečné na nějaké dílo? ⁵ I když bylo celé, nebylo způsobilé na nějaké dílo; tím méně, když je oheň ztráví, opálí, může z něho býti co děláno!

⁶ Protož toto praví Pán Bůh: Jako se dřevem révovým mezi dřívím lesním, jež jsem dal ohni za potravu, tak naložím s obyvatelstvem jerusalemským. ⁷ Upru svou tvář proti

V. ¹²⁻¹⁴ „věrolomně“ porušivši svatou smlouvu, kterou se mnou byla učinila – *modlářstvím*.

V. ¹⁵ n. Přísná spravedlnost Boží neušetří ani hříšných *děti lidí spravedlivých*, tím méně jejich *spoluobčanů!* – (Srv. Lv 26, 22.) – Ta spravedlnost se časem nemění, jaká byla za *Noema a Joba*, taková jest i nyní za *Daniela*. – Noe byl podle Gn 6, 9.: „*muž spravedlivý a bezúhonný mezi svými vrstevníky*“ a „*chodil s Bohem*“. Také Jobovi dává Písmo svědectví, že „*byl upřímný a poctivý, bál se Boha a vystříhal se zlého*“ (Job 1, 2.).

V. ¹⁷ n. Tolikerym opakováním vštěpuje Bůh *nezměnitelnost svého rozsudku* nad Jerusalemem. Spolu zdůrazněna jest *moc přimluvy spravedlivých*, které tedy užitečno se dožadovati.

V. ²¹ obrací na Judsko, co bylo výše řečeno o jakékoli zemi, oddané *modlářství*. – Jako žádala spravedlnost Boží v případech výše jmenovaných (v. 12. až 20.), aby modláři v té oné zemi vyhynuli bez ohledu na to, jsou-li mezi nimi také spravedlivci: „*tak bude i když pošle*“ Hospodin tresty na *Jerusalem*.

Hl. 15. V. ¹ n. Národ vyvolený bývá často přirovnáván k vinici nebo k révě. Viz Dt 32, 32.; Is 3, 14.; 5, 1 n; Os 10, 1.; Jer 2, 21.; Ž 79, 9.

V. ⁶ srv. s 4 Král 25, 9.

V. ⁷ srv. s 4, 5.; 13, 17.; 14, 8. – Vyhnanci z r. 587 z jednoho „*ohně*“ útrap vyjdou, ale, neobrátí-li se, Bůh i ve vyhnanství bude je stíhati: „*ohněm*“ svízeli jiných. – To vše bude se dít před očima ostatních vyhnanců – kteří z toho zakusí a dosvědčí, že Hospodin jest Bůh nejvyšší spravedlivý a věrný, že plní, čím byl hrozil. Totéž svědectví bude vydávati zpustlá svatá země (v. 8.).

nim; z ohně vyjdou, ale oheň je stráví, i zvíte, že já jsem Hospodin, až upru svou tvář proti nim,⁸ a učiním zemi jejich neschůdnou pouští za to, že odpadli, praví Pán Bůh.

HLAVA 16. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, známé učíš Jerusalemu ohavnosti jeho! ³ Rci: Toto praví Pán Bůh Jerusalemu: Kofen tvůj a rod tvůj jest ze země Chanaanské: otec tvůj byl Amorrhejský, a máti tvá Heťanka. ⁴ Když ses narodila, v den tvého narození, nebyl přiřezán tvůj pupek, vodou nebylas umyta na své zdraví, ani solí potřena, ani plénkami ovinuta. ⁵ Oko nikoho se neslitovalo nad tebou, aby byl učinil tobě něco z těch věcí z milosrdenství s tebou, ale bylas pohozena na širou zemi z odporu k životu tvému v den tvého narození.

⁶ Jda mimo tebe viděl jsem, že budeš rozšlapána v krvi své, i řekl jsem tobě, když ses házela v krvi své: „Živa bud!“ Řekl jsem, pravím, tobě: „Ve své krvi živa bud!“ ⁷ Rozmnožil jsem tebe jako polní trávu; rozmnožila ses, stala ses velikou, vzrostla jsi a dosáhla jsi vnady ženské; prsy tvé se oduly a vlasy tvé vzrostly, ale byla jsi (ještě) obnažená a všechna nahá. ⁸ Jda mimo tebe viděl jsem tě, a aj – čas tvůj byl čas milování; i prostřel jsem oděv svůj na tě, přikryl jsem nahotu tvou, přísáhl jsem tobě, vešel jsem ve smlouvu s tebou – praví Hospodin Bůh – i stala ses mou. ⁹ Okoupal jsem tě vodou, smyl jsem krev tvou s tebe, pomazal jsem tě olejem, ¹⁰ oděl jsem tě šatem pestrých barev, obul jsem tě v střevíce fialové, ověncil jsem tě kmentem, a přioděl jsem tě nejjemnějším závojem. ¹¹ Ozdobil jsem tě šperky, dal jsem ti náramky na ruce, a řetěz okolo hrdla. ¹² Dal jsem prsteneček ti nad ústa, kroužky na uši a nádhernou korunu na hlavu. ¹³ Zdobila ses zlatem a stříbrem, odívala ses kmentem, vyšíváním, rouchem pestrých barev. Běl, med a olej jídala jsi, stala ses velmi, velmi krásnou a dospěla ke království. ¹⁴ Jméno tvé rozneslo se mezi národy pro tvou krásu, ježto jsi byla dokonale krásná v ozdobe mé, kterou jsem byl vložil na tebe, praví Pán Bůh.

¹⁵ (Ale) spoléhajíc se na svou krásu, smilnilas na své jméno a vyložilas smilství své každému mimojdoucímu, abys byla jeho. ¹⁶ Vzavši z oděvů svých nadělala sis výšín pestře sešívaných, a smilnilas na nich, jak nikdy nebývalo, aniž kdy bude. ¹⁷ Vzala jsi šperky svoje ze zlata mého, ze stříbra mého, jež jsem tobě dal, nadělala sis mužských podob, a

Hl. 16. rozvádí v jiném obrazu myšlenku, vyslovenou ve hl. 15. – Hospodin z nevýslovného milosrdenství svého ujal se národa svého a vyvoliv si jej z hrozné bídy (1.–14.), zasnoubil se s ním jako s chotí, ale Israel modlářstvím a jinými zločiny zpronevěřoval se mu (15.–34.); za to bude potrestán (35.–52.), ale Bůh konečně přece zase nad ním se smiluje (53.–63.). Posluchači Ezechielovi měli poznati a uznati hříšnost svého národa i jeho trestuhodnost.

V. ³. Ez chce říci, že *národ sám ze sebe neměl žádné přednosti před ostatními pohany*, jako byli Kanaanové, Amorrhejsí a Heťané. Jmenuje *Kanaany* proto, že Jerusalem byl kdysi městem *kanaanským*, a že v Palestině, kde přebýval Jakob se svými syny, byli kromě jiných národů také *Amorrhejsí a Heťané*.

V. ⁴. líčí žalostný stav národa v egyptské porobě. – Národ podobal se dítěti *ženského* pohlaví, jehož rodiče náležitě neošetřili, ale *pohodli*. Obvyčej soliti novorozené děti uvádí také sv. Jer. Do plének bývaly ditky zavazovány už proto, aby se jim údy neznetvořily.

V. ⁵. „*odpor*“ k životu dívky měli *rodiče*, odpor k životu národa israelského měli Egypťané, zejména král, jenž kázal Israelity vyhubiti. Ex 1, 22.

V. ⁹. Nevěsta *před svatbou se koupávala* a mazávala se olejem, jakož i jinými vonidly. Srv. Ef 6, 20. Národ israelský byl pomazán, když mu byl svěřen úřad kněžský, královský a prorocký.

V. ¹⁴. připomíná dobu, kdy národ israelský zřídil si *království*, jež tolik slyňulo za dob *Šalomounových*. – O přednostech národa israelského srv. Řím 9, 4. – Milostí Boží byla synagoga, co byla. – Každý člen národa israelského měl podíl na přednostech své církve. Mnohem větších předností dostalo se církvi N. z., kterou synagoga předobrazovala. Možno tedy na *onu* obrátit, co tuto Ez praví *o léto*. A ježto církev se skládá z nesmrtelných duší, možno všeho více méně použití také o každé duši křesťanstvím omilostněné.

V. ¹⁷. Srv. Os 2, 8.; Is 2, 20.; 46, 6. – Modly slovou tu „*mužské*“ podoby, ježto synagoga byla „*manželkou*“ Hospodinovou, tedy „*ženou*“.

smilnilas s nimi.¹⁸ Vzalas roucha svá pestrobarevná a přidělās je; olej můj a vonidla má kladlas před ně.¹⁹ Chléb můj, který jsem tobě dal, běl, olej a med, jimiž jsem tě krmil, kladlas před obličej jejich k líbezně vůni. Stalo se, praví Hospodin Bůh.²⁰ Vzala jsi své syny a dcery, které jsi mně porodila, a obětovalas jim je, aby je snědli. Zdali malé je to smilstvo tvé?²¹ Obětovalas mé syny, zasvěcovala a darovalas je jim.²² A po všech (těch) ohavnostech svých a smilstvech, nerozpomenula ses na dny mládí svého, kdy jsi byla obnažená a celá nahá, v nebezpečí, že budeš rozšlapána ve své krvi.

²³ A po vši zlobě své – běda, běda, praví Pán Bůh –²⁴ vystavěla sis nevěstinec, a udělala sis hampejs v každé ulici.²⁵ Na rohu každé ulice vystavěla sis znamení smilstva svého, zahavilas krásu svou, roztáhlas nohy své každému tudy jdoucimu, a množila jsi smilství svá.²⁶ Smilnilas se syny egyptskými, tělnatými sousedy svými, rozmnožila jsi smilství své, abys mne popudila.²⁷ Ejhle, já jsem vztáhl ruku svou proti tobě, ubral jsem ti výživu tvé a dal jsem tě na pospas vášni nenávidících tebe dcer filišťánských, jež se rdí nad tvou cestou nepravosti.²⁸ Smilnila jsi také se syny assyrskými, protože nebyla ještě nasycena, a když jsi se nasmilnila, ani tím ses nenasytila.²⁹ I rozmnožila jsi smilství své v zemi kramářů s Chaldejskými, avšak ani tím ses nenasytila.³⁰ Čím bych mohl očistiti srdce tvé, praví Pán Bůh, kdyžtě činíš všechny tyto skutky nejnestydatější nevěstky?³¹ Kdyžtě vystavěla sis nevěstinec na rohu každé cesty, a výšinu svou zřídila sis v každé ulici. Avšak nebylas jako nevěstka, jež nelibostí zvyšuje mzdu,³² ale jako žena cizoložná, jež místo muže svého uvádí cizí.³³ Každé nevěstce bývá dávana mzda; tys však (sama) dávala mzdy všem svým milovníkům; dary jsi jim dávala, aby vcházeli k tobě odevšad a smilnili s tebou.³⁴ I stala ses opakem obyčejných žen při svých smilstvích, a po tobě nebude smilnění (takového); nebo tím, žes dávala mzdu a mzdy jsi nebrala, stal se při tobě případ opačný.

³⁵ Protož, nevěstko, slyš slovo Hospodinovo!³⁶ Toto praví Pán Bůh: Za to, že se rozplynul kov tvůj, že odkryta byla hanba tvá při tvých smilstvech před milovníky tvými a před ohavnými tvými modlami, pro krev synů tvých, jež jsi jim dala,³⁷ aj, já shromáždím všechny milovníky tvé, s nimiž jsi se stýkala, všechny, jež jsi milovala, se všemi, jež jsi nenáviděla, shromáždím je na tebe odevšad, obnažím nahotu tvou před nimi, i uzří všecku hanbu tvou.³⁸ A budu tě souditi podle práva proti cizoložnicím, a těm, kdož prolévají krev, a vydám tě na krvavou smrt hněvu a žárlivosti.³⁹ Dám tě v ruce jejich, i rozboří tvůj nevěstinec, a strhnou tvůj hampejs, obnaží tě z roucha tvého, poberou ti své šperky a nechají tě nahou, plnou hanby;⁴⁰ a přivedou proti tobě zástup, ukamenují tě a rozsekají

V.¹⁸ n. Modly bývaly oblékány v drahé šaty. Jer 10, 9. – *Med*, jež obětovati Hospodinu bylo zakázáno, jmenován proto, by naznačeno bylo, že Israel obětoval modlám po způsobu pohanském, jenž med na oltář připouštěl.

V.²⁰ n. Děti, jež Hospodin Israelitům dával, měly býti vychovány ke službě jediného Boha-Hospodina, oni však je obětovali ke cti Molocha ohněm v *krvavou obět!* Srv. níže 20, 31.; 23, 37.; Jer 7, 31.; 32, 35.; 4 Král 16, 3.; 23, 10.; Ž 105, 37 n. – Ty děti byly majetek Hospodina-stvořitele. Srv. Ex 4, 22.; Dt 14, 1. – „*zasvěcovala*“ je tím, že byly spalovány ohněm; v tom smyslu je Moloch „*zhltal*“, („snědl“). – Srv. 4 Král 21, 6.; Is 57ⁿ, 5.; Mich 6, 7.

V.²³⁻²⁵ „*nevěstinec*“ = umělou *vyvýšeninu*, na kterou byl pak postaven oltář, aby na něm obětováno bylo modlám. Srv. 4 Král 23, 8.; 21, 3 n.

V.²⁶ n má na zřeteli modlářské *smlouvy politické*, ve které Judovci vcházeli s Egyptány a jež byly s modlářstvím úzce spjaty. Srv. Is 57, 9. – „*dcery filišťánské*“ jsou města a malá území Filišťanů, kteří jakožto metla spravedlnosti Boží často si na Israelitech shlazovali svou válečnou záhu. Srv. Sdc 13, 1 nn; 1 Král 4, 2 n; Am 1, 6. – Filišťané, věrní svým místním bohům, *rděli* se nad zpronevěrou národa israelského.

V.³⁸ *Cizoložnice* podle zákona byly ukamenovány. Dt 22, 24. – *Vrah* byl trestán smrtí podle Gn 9, 6.; Ex 21, 12.; Lv 24, 17. – „*Hněvivě a žárlivě*“ vydával manžel cizoložnou svou ženu na soud a na popravu. Srv. 35, 6.

V.⁴⁰ Jako manžel přivedl na cizoložnou ženu zástup, který ji měl ukamenovati, tak přivede Hospodin na Je-

meči svými. ⁴¹ Domy tvé spálí ohněm a vykonají na tobě soudy před očima mnohých žen; i přestaneš smilniti, a mzdy již nebudeš dávatí. ⁴² I ukojí se hněv můj na tebe, žárlivost má vzdálí se od tebe, upokojím se a nebudu se již hněvati. ⁴³ Za to, že ses nerozpomenula na dny mládí svého, ale žes popouzela mne všemi těmi věcmi, za to i já dám mravy tvé na hlavu tvou, – praví Pán Bůh – avšak neučiním podle (míry) nešlechtností tvých ve všech ohavnostech tvých.

⁴⁴ Hle, každý kdo mluvívá přísloví, užije o tobě tohoto: „Jaká matka, taková dcera!“ ⁴⁵ Ty jsi dcera své matky, jež zavrhla muže svého a děti své, a sestra sester svých jsi ty, jež zavrhla muže své a děti své; matka vaše jest Heřanka, a otec váš Amorrhetský. ⁴⁶ Sestra tvá větší byla Samař, ona i dcery její, jež bydlila na levici tvé; sestra tvá pak menší tebe, jež bydlila na pravici tvé, byla Sodoma a dcery její. ⁴⁷ Avšak ani po cestách jejich jsi nechodila ani o maličko méně podle nešlechtností jejich jsi nečinila; daleko nešlechternější věci jsi páchala nežli ony, ve všech cestách tvých. ⁴⁸ Jako že živ jsem, praví Pán Bůh, nečinila Sodoma, tvá sestra, ona ani dcery její, jako jsi činila ty a dcery tvé. ⁴⁹ Ejhle, to byla vina Sodomy, tvé sestry: pýcha, nadbytek jídla; dostalo se jí i dcerám jejím blahobytu a pohovu, ale ruky nuznému a chudému nepodávaly; ⁵⁰ zpyšněly a činily ohavnosti přede mnou, i vyhledil jsem je, jak jsi viděla. ⁵¹ Samař pak (ani) polovici hříchů tvých nenahřešila. Ale tys převýšila je svými nešlechtnostmi, a ospravedlnila jsi sestry své všemi ohavnostmi svými, jež jsi spáchala. ⁵² Protož i ty nesíš hanbu svou, která jsi překonala sestry své hříchy svými nešlechterněji činíc než ony; neboť spravedlivější jeví se býti než ty; buď tedy zahanbena a nesíš hanbu svou ty, která jsi ospravedlnila své sestry.

⁵³ I obrátím osud Sodomy a jejích dcer, obrátím i (osud) Samaře a jejích dcer; obrátím také osud tvůj uprostřed nich, ⁵⁴ abys nesla hanbu svou, a zahanbena byla pro všechny věci, které jsi činila, jim na potěchu. ⁵⁵ Sestra tvá Sodoma i dcery její vrátí se do svého staršího stavu; i Samař a dcery její vrátí se do svého starého stavu; také ty a dcery tvé vrátíte se do svého starého stavu. ⁵⁶ A nebylo jméno Sodomy, tvé sestry slyšáno z úst tvých za dnů tvé pýchy, ⁵⁷ prve nežli se ukázala tvá zloba, jako dnes, na potupu dcerám syrským, a všemu tvému okolí, dcerám filištínským, jež tě obklíčují vůkol. ⁵⁸ Nešlechtnost svou a hanbu svou dlužno ti nésti, praví Pán Bůh.

⁵⁹ Nebo toto praví Pán Bůh: Učiním sice tobě jako ty jsi (učinila, když jsi) pohrdla přísahou zrušivši smlouvu; ⁶⁰ avšak rozpomenu já se na svou smlouvu, v níž jsem vešel s tebou za dnů tvého mládí, a učiním s tebou smlouvu věčnou. ⁶¹ I rozpomeň se na své

rusalem zástupy nepřítel, který bude na něj házeti kameny. – Rozsekávána meči bývala vrahyně malých dětí. – Srv. 4 Král 25, 9.; Jer 52, 13.

V. ⁴¹. Choť Hospodinova bude trestána před očima žen na větší svou hanbu. – Ty „ženy“ byli všelijací národové, zastoupení ve vojště Nabuchodonosorově. Jer 25, 9. – Jerusalem (Judsko) dá se tím trestem odvrátiti od modlářství, t. j. „*přestane smilniti*“.

V. ⁴⁴. „*matka*“ národa byla Heřanka, potřísněná modlářstvím a zločiny, jež bývaly s ním spojovány.

V. ⁵³ n. Sodoma a Samař zastupuje tu *pohanstvo* vůbec. Srv. Jer 48, 47.; 49, 39. – „*obrátil osud*“ = obnovím, vzkřísím je. Dlužno mysliti na *obrození náboženskomravní* pohanů, jak je líčili již předchůdci Ezechielovi, na př. Is 2, 2 n; 11, 10.; 42, 6.; 49, 6.; 60, 1.; Am 9, 12.; Mich 4, 1.; 7, 11 n a jj. – V království mesiášském přestanou výsady národa vyvoleného, všichni národové budou v něm bratři („*sestry*“) sobě rovní. Srv. Is 19, 24. – Judsko dojde obnovy teprve *třetí*.

V. ⁵⁶ n. Tak bude pokořen Jerusalem proti pohanům, ten Jerusalem, který kdysi se vynášel nad ně, že nechtěl ani jejich jména „*vzíti do úst*“.

V. ⁶⁰. „*za dnů tvého mládí*“ na Sinaji. – *O nové smlouvě* srv. Ez 11, 19 n; Os 2, 19.–24.; Jer 31, 33.

V. ⁶¹. „*sestry větší a sestry menší*“ jsou větší a menší národové *pohanští*. Srv. v. 53., 55. – Z těch sester stanou se „*dcery*“ Jerusalema, který bude matkou a středem mesiášské spásy, kde se všichni pohané znova zrodí. Srv. Ž 86, 4.–6.; Is 2, 3.; Mich 4. 2. a jj. – Jerusalem nebude tím středem spásy na základě práva, vyplývajícího ze

cesty, a budeš se hanbiti, až dostaneš sestry své větší i menší; neboť dám ti je za dcery, ale ne podle smlouvy tvé.⁶² A zřídím já smlouvu svou s tebou, i zviš, že já jsem Hospodin,⁶³ aby ses rozpomenula a zahanbila, a nemohla již úst otvírati pro hanbu, až ti odpustím všecko, co jsi činila, praví Pán Bůh.

Podobenství o věrolomnosti Sedekiášově (17, 1.–24.).

HLAVA 17. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, dej hádanku a pověz podobenství domu Israelovu. ³ Rci: Toto praví Pán Bůh: Orel veliký, velikých křídel, dlouhých údů, plný pestrého peří přiletěl na Liban. Vzal duši cedru, ⁴ vršek ratolestí jeho ulomil, a přenesl jej do země obchodu, ve městě kupeckém položil jej. ⁵ Vzav pak (zrno) ze semene (té) země vsadil je do kypré půdy, aby pustilo kořeny za hojně vláhy, (ale jen) na povrch položil je. ⁶ Mělo vzejít a vzrůsti ve vinici široko rozloženou, (ale) nízkou; její ratolesti měly hledět na něj, a kořeny její měly pod ním býti. Stala se tedy (ze zrna) vinice, vydala ratolesti a vypustila výhonky.

⁷ Byl však jiný orel veliký, velikých křídel, a mnohé peří; a hle, ona vinice zapouštěla kořeny své k tomuto (orlu); ratolestmi svými táhla se k němu ze svých osázených záhonů, aby ji svlažoval, ⁸ (ač) byla štípena v půdě dobré, kde bylo hojně vláhy, že mohla vypustit ratolesti a nésti ovoce, aby z ní byla vinice veliká.

⁹ (Protož) rci: Toto praví Pán Bůh: Zdali se jí to podaří? Zdaliž (onen) kořenů jejich nevytrhá, ovoce jejího neotrhá, a nevysuší všech plodných ratolestí jejich, že uschne, až ji vytrhne z kořene – ne ramenem velikým a s množstvím vojska? ¹⁰ Aj, štípena jest; zdali se podaří? Zdali, jak se jí dotkne žhoucí vítr, neuschne, a na záhonech, na nichž roste, neuvadne?

¹¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹² Rci plemeni zpurnému: Nevíte-li, co toto znamená? Rci: Hle, král babylonský přišel do Jerusalema, vzal krále i knížata jeho, a zavedl je k sobě do Babylona. ¹³ Vzal pak (jednoho) z královského rodu, učinil s ním smlouvu, a přijal od

smlouvy s Bohem; toho práva pozbyl, ježto řečenou smlouvu porušil. Jerusalem bude matkou duchovní všech národů z nové milosti Boží. Srv. Jan 4, 22.; Řím 1, 16.; 11, 17.

HI. 17. V. ¹. Toto podobenství proslovil Ez mezi šestým a sedmým rokem Jechoniášova zajetí (t. j. 593–591 před Kr.).

V. ³ n. *Orel*, jakožto *král* ptačtva, často znamená *krále* (Srv. Is 46, 11.; Jer 48, 40.; 49, 22.; Pláč 4, 19.), zde znamená babylonského *Nabuchodonosora*. Ve velikých křídlech lze viděti rychlost, s jakou vodil Nabuchodonosor své voje ze země do země, s jakou se objevoval také před Jerusalemem. V „*plnosti peří*“ možno čísti životní svěžest, jakési mládí říše Novobabylonské za Nabuchodonosora. *Liban* tu znamená *Jerusalem*; snad proto, že v něm bylo mnoho cedrového dříví použito k nádherným stavbám. – „*cedr*“ znamená *tu královský rod Davidův*, pak také Judskou říši, již dynastie Davidovců vládla, „*duše*“ znamená tu totéž co „*vršek*“. Dějinně znamená tu „*vršek*“ *krále Jechoniáše*, ježž Nabuchodonosor r. 598 před Kr. odloučil od ostatních členů dynastie Davidovy a *odvedl do Babylona*. „*země obchodu*“ je tu Babylonie.

V. ⁵. vyložen jest níže ve v. 13. – „*zrno*“ byl syn krále Josiáše, *Mattaniáš*, ježž babylonský král posadil na trůn judský a jemuž dal jméno Sedekiáš. (Viz 4 Král 24, 17.) – „*ta země*“ = Judsko.

V. ⁷. *Druhý* tento *orel*, jak vyplývá z v. 15. níže, byl *Egypt* (faraos); nemá tolik přívlastků jako výše orel prvý, ježto Egypt byl tehdy proti Babylonii značně slabší. – Vinice, vinný kmen, t. j. Sedekiáš, nechtěl býti poddán Nabuchodonosorovi (prvému orlu), ale hleděl se osamostatniti pomocí druhého orla (Egypta), se kterým počal navazovati styky politické, až se s ním skutečně spojil.

V. ⁹. Nabuchodonosor Judsko z kořene vyvrátí („*vytrhá její kořeny*“), pobije syny Sedekiášovy, pobije mnoho lidí, jiné odvede do zajetí („*vysuší všechny plodné ratolesti*“) a k tomu všemu nebude potřebovati mnoho vojska, nebude třeba velikého napětí sil.

V. ¹¹ n. „*plémě zpurné*“ jsou *Ezechielovi posluchači*, judští vyhnanci v Babylonii, nechtějící přijímati slov Ezechielových za slova Boží, kterým dlužno se podrobiti.

V. ¹³. vykládá v. 5. – „*jednoho*“ – Sedekiáše, který se zavázal přísahou, že bude věrným vasalem babylonským.

něho přísahu; ale velmože (té) země pobral. ¹⁴ (To proto), aby království zůstalo ponížene, a nepozdvihovalo se, ale šetřilo smlouvy jeho, a zachovalo ji. ¹⁵ Ten však odstoupil od něho poslal posly do Egypta, aby mu dal koně a mnoho vojska. Zdali se mu to podaří, (zdali) blaze bude tomu, jenž to učinil? A kdo smlouvu zrušil, zdali vyvázne? ¹⁶ Jako že živ jsem já, praví Pán Bůh: V sídle krále, jenž ho králem ustanovil, jehož přísahu zrušil a smlouvu protřhl, kterou s ním měl – v Babyloně zemře! ¹⁷ A ne s vojskem velikým, ne s lidem četným bude s ním farao válčiti, až bude vyházen násep, až budou vystavěny valy, aby mnoho lidí bylo pobito. ¹⁸ Neboť pohrdl přísahou, aby mohl zrušiti smlouvu; ejhle, dal na to ruku; protože toto vše učinil, nevyvázne.

¹⁹ Protož toto praví Pán Bůh: Jako že živ jsem já: Prísahu, kterou pohrdl, a smlouvu, kterou přestoupil, položím na hlavu jeho. ²⁰ Roztáhnu na něho síť svou, i bude polapen do tenat mých; přivedu jej do Babylona, a tam ho souditi budu pro zradu, kterou pohrdl mnou. ²¹ Všichni, kteří s ním prchnou, s veškerým vojskem jeho mečem padnou; ostatní pak do všech větrů rozptýleni budou, i zvíte, že já, Hospodin, jsem mluvil.

²² Toto praví Pán Bůh: Také já vezmu duši vysokého cedru a zasadím ji; s vršku ratolestí jeho (jednu) něžnou ulomím, a vstípím ji na hoře vysoké, vyvýšené. ²³ Na vysoké hoře Israelově ji vstípím, i vypučí se a ponese ovoce, a bude z ní veliký cedr; budou pod ním bydleti všichni ptáci, vše, co létá, ve stínu ratolestí jeho hnízdití bude. ²⁴ A všechny polní stromy zvědí, že já, Hospodin ponižuji strom vysoký a povyšuji strom nízký, že schnouti dávám stromu zelenému, a zelenati se stromu suchému. Já, Hospodin mluvím to, a činím!

HLAVA 18. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² „Co je (to), že mezi sebou ustavičně obracíte přísloví toto na zemi Israelovu, říkájice: „Otcové jedli nezralé hrozny, a zuby synů (tím) otupěly“? ³ Jako že živ jsem, praví Pán Bůh, nesmí býti vám již toto přirovnání pří-

V. ¹⁶. V Babyloně, v cizině, ve vyhnanství zeměřiti znamenalo prve zbavenou býti trůnu. Staří králové si vroucně přáli, by po smrti odpočívali ve hrobce svých předků.

V. ¹⁷. Farao bude válčiti se *Sedekiašem* proti Nabuchodonosorovi, který oblehne a obepne *náspem* dobývácím Jerusalem. Viz Jer 37, 5.

V. ²⁰. „*soudit*“ = soud vykonávatí, trestati. – Zrušení přísahy (smlouvy, přísahou potvrzené) pokládá Bůh za zradu na sobě samém (Bohu) spáchanou.

V. ²². Slova Ezechielova vzbudila i ve zbožných a věřících posluchačích zdrcující dojem, který vynutil otázku: Kterak se tedy splní sliby o věčném kralování domu Davidova? Na tu otázku odpovídá Ez ve v. 22.–24. poukazem na věčné panování Mesiáše, potomka Davidova. – Jako vzal onen první orel (v. 30.) odnož, výhonek z cedru, t. j. z domu Davidova, tak učiní „*také*“ Hospodin . . . *Vzbudil* z domu Davidova, určitěji řečeno, z *domu Jechoniášova* (viz rodopis Kristův Mt 1, 12. z doby zajetí, začínající Jachoniášem) *potomka*, odnož, sazenici „*něžnou*“, nepatrnou, neznámou zprvu, zasadí ji na horách palestinských (Nazaret, Sion) a z té sazenice vzroste *obrovský strom*, to jest z Mesiáše poníženého vzroste obrovská koruna stromu věčně zeleného, *t. j. církev katolická*, ve které domov a ochranu hledati budou všichni národové. (Srv. Is 4, 2.; 11, 1 nn, 53, 2.) – Sion sluje horou vysokou pro svůj veliký nábožensko-dějinný význam. – O velikém vzrůstu království Božího z nepatrných („*něžných*“) počátků, srv. *podobenství Kristovo o zru hořčičném* (Mt 13, 31.; Mk 4, 31.; Lk 13, 19.).

V. ²⁴. „*polní stromy*“ proti cedru nemohou býti než ostatní panující rody a jejich říše, kromě dynastie Davidovy. Poslední věta jest jakási pečť, která potvrzuje předchozí výroky Boží.

Hl. 18. Ez ve hl. 18. zdůrazňuje osobní vinu a spoluvinu zajatců na národní pohromě, jež se blíží. Spravedlnost Boží soudí každého podle jeho *osobního* jednání a ne podle viny jiných (1.–20.); jedině stav, v němž soud člověka zastihne, rozhoduje (21.–29.).

V. ². Příslloví toto uvedl již Jer 31, 29. Smysl přísloví: Za to, co minulá pokolení zavinila (jedli nezralé hrozny), pykají potomci, Ezechielovi vrstevníci.

V. ³. Ježto Bůh všechny „*duše*“, osoby, lidi stejně stvořil, jest poměr jeho ke všem týž, a proto Bůh nejvyšší spravedlivý *nemůže nikomu straniti*. Srv. Gn 18, 25.; Job 34, 13.: Řím 3, 5 n. – „*umře*“ za trest svých vin, až nastane 1328

slovím v Israeli! ⁴ Hle, všechny duše moje jsou; jak duše otcova, tak i duše synova jest moje; duše, která se proviní, ta umře!

⁵ Ale každý, kdo bude spravedlivý, kdo bude činiti podle práva a spravedlnosti, ⁶ nebude-li na horách (při obětech) jísti, nebude-li očí svých pozdvihovati k modlám domu Israelova, neposkrvni-li manželky bližního svého, nepřistoupí-li k ženě krvotoké, ⁷ nikomu-li neukřivdí, vrátí-li zástavu dlužníkovi, nevezme-li nic násilně, chléb svůj bude-li lačnému dávatí, a nahého rouchem přiodívati, ⁸ nebude-li na lichvu půjčovati a více bráti (nežli půjčil), odvrátí-li od nepravosti svou ruku, podle pravdy bude-li rozsuzovati pře soudících se, ⁹ v příkazech mých bude-li choditi a mých ustanovení dbáti, by činil podle pravdy – ten jest spravedlivý, jistě živ bude, praví Pán Bůh.

¹⁰ Zplodí-li pak ten, jenž činí všechny ony věci, syna násilníka, prolevače krve, ¹¹ a tento nebude-li činiti nic z onoho, ale na horách bude-li jídat, manželku bližního poskrvni-li, ¹² nužného a chudého zarmoutí-li, bude-li násilně bráti, zástavu nevrátí-li, k modlám očí bude-li zdvíhat, provozovat ohavnost, ¹³ na lichvu půjčovat a více brát (nežli půjčil), zda bude živ? Nebude živ! Za to, že všechny tyto ohavnosti páchal, smrtí zemře! Krev jeho na něm (lpí).

¹⁴ Zplodí-li pak syna, a ten vida všechny hříchy otce svého, jež činil, bude se báti a nebude činiti nic podobného jim: ¹⁵ na horách nebude-li jídat, očí k modlám domu Israelova zdvíhat, manželky bližního neposkrvni-li, ¹⁶ nikoho nezarmoutí, zástavy nezadrží, nic násilně nevezme, bude-li z chleba svého lačnému dávat a nahého rouchem přiodívati, ¹⁷ od křivdy na chudém odvrátí-li svou ruku, nebude-li bráti lichvy ani nadávku, bude-li podle práva mého činiti, v příkazech mých chodit, tenť neumře pro nepravost otce svého, ale jistě bude živ! ¹⁸ Otec jeho, protože bezpráví a násilí činil bratru a zlé páchal mezi lidem svým, aj, zemře pro nepravost svou. ¹⁹ Říkáte: „Proč nenese syn nepravosti otcovy“? Proto, že syn činí podle práva a spravedlnosti, šetřil všech mých příkazů, a činil je, (proto) jistě bude živ! ²⁰ Duše, jež zhřeší, ta ať umře! Syn neponese nepravosti otcovy a otec neponese nepravosti synovy! Spravedlnost spravedlivého na něm budíž! Bezbožnost bezbožného budíž na bezbožném!

²¹ Bude-li však bezbožný činiti pokání ze všech hříchů svých, jež prve činil, bude-li šetřiti všech mých příkazů, a bude-li činiti podle práva a spravedlnosti: jistě bude živ, aniž umře! ²² Všech nepravostí jeho, jež učinil, nevzpomenu; pro svou spravedlnost, kterou činil, bude živ! ²³ Zdali vůle má jest smrt bezbožného – praví Pán Bůh – a ne (spíše) aby se obrátil od cest svých, a živ byl? ²⁴ Odvrátí-li se však spravedlivý od své spravedlnosti, a bude-li činiti nepravost podle všech ohavností, jež obyčejně bezbožník páchá, zdali bude žíti? Na žádný spravedlivý skutek jeho, který byl učinil, nebude pamatováno; pro věrolomnost, které se dopustil, a pro hřích svůj, který spáchal, pro ty zemře

²⁵ Říkáte: „Není správné jednání Hospodinovo“! Proto slyš, dome Israelův! Zda mé jednání není správné, a zda není spíše jednání vaše křivé? ²⁶ Ano, odvrátí-li se spravedlivý od své spravedlnosti, a bude-li činiti nepravost, umře pro ni; pro nepravost, kterou spáchal, umře. ²⁷ Odvrátí-li se však bezbožný od své bezbožnosti, kterou spáchal, a bude-li

predpovídáný soud nad Judskem. – Smrt znamená tu souhrn všech *ostatních trestů*, jako jinde *život* znamená *á soubor všech odměn*.

V. ⁵. Zásadu výše vyslovenou osvětluje Ez třemi příklady: 5.–9.; 10.–13.; 14.–18.

V. ⁹. podává souborně znaky spravedlnosti výše vypočítané. – „*živ bude*“ dlouho a šťastně. Srv. Lv 18, 5.; Dt 5, 33.; 8, 1.; 16, 20.; 30, 16, 20.

V. ²¹. Hříchy otců nestékají na syny a zločinný otec nezatěžuje spravedlivého syna do té míry, aby jeden a tým člověk, jenž byl prve bezbožník a hříšník, koná-li později pokání, souzen byl podle starého hříchu. (Jer.)

V. ²⁷. svědčí vrstevníkům Ezechielovým a napomíná je nepřímou, aby činili pokání.

činití podle práva a spravedlnosti, tent' zachová svůj život.²⁸ Neboť proto, že zmoudřel a odvrátil se ode všech svých nepravostí, jež spáchal, jistě bude živ, aniž umře.²⁹ Synové Israelovi říkají: „Není správné jednání Hospodinovo!“ Není-li skutečně správné jednání mé, dome Israelův? Zdali není spíše jednání vaše nesprávné?

³⁰ Protož každého (z vás) podle skutků jeho souditi budu, dome Israelův, praví Pán Bůh. Obrat'te se, a činite pokání ze všech svých nepravostí, a nebude vám ku pádu nepravost (vaše).³¹ Odvr'te od sebe všecky své věrolomnosti, jichž jste se dopustili, a učíte sobě srdce nové, ducha nového; neboť proč bys chtěl umřítí, dome Israelův?³² Vždyť nechci smrti toho, jenž umřítí má, praví Pán Bůh. Obrat'te se, a buďte živi!

HLAVA 19. – ¹ Ty pak počni žalozpěv nad knížaty Israelovými ² a rci: Kterak matka tvá lvice mezi lvy odpočivala, mezi lvíčaty vychovala mláďata svoje! ³ Vychovala jedno ze svých lvíčat, a udělal se z něho lev; naučil se kořistit a lidi žráti.⁴ Uslyšeli o něm národové, ne bez ran svých chytili jej, a přivedli ho na řetězích do Egyptské země.

⁵ Matka vidouce, že pozbyla síly, že se zhatila naděje její, vzala jiné ze svých lvíčat, aby učinila z něho lva.⁶ Ten mezi lvy si vykračoval, udělal se z něho lev; naučil se kořistit a lidi žráti.⁷ Naučil se vdovy dělat a jejich města obracet i v poušť; ztrnulá země i s tím, čeho plna byla od hlasu řvaní jeho.⁸ I sešli se proti němu národové, odevšad z krajin, rozestřeli na něj tenata svá, rány utrpěvše lapili ho.⁹ Dali jej do klece, na řetězích přivedli jej ke králi Babylonu, dali jej do vězení, aby nebylo již slyšet hlasu jeho na horách Israelských.

¹⁰ Matka tvá byla jako vinice v tvém klidu nad vodou štípená; ovoce její i ratolesti rostly z hojné vody.¹¹ Měla mocné pruty na vladařská žezla; vysoko vzrostla postava její nad křoviny, libovala si ve své výši v množství haluzí svých.¹² Ale vytržena byla v hněvu, a na zemi pohozena; vítr žhavý usušil ovoce její, zvadly, uschly silné její pruty; oheň je strávil.¹³ A nyní přesazena jest na poušť, v zemi neschůdnou a žíznivou.¹⁴ Oheň vyšel z prutu

V. ²⁹. Hospodin jedná správně, ježto nenakládá s dobrými i se zlými stejně, ale podle zásluh a vin jejich. Tak nalož! i s nynějšími Judovci. Jsou *hříšní*, za vinu národní stihne je pohroma; zastihne-li je (ta pohroma) v osobním hříchu, dostane se jim i osobního trestu; budou-li činití pokání, Bůh jim osobní vinu odpustí, odmění je, třebaže za vinu národní jakožto členům celku bude jim snáseti společné útrapy; ty časné útrapy a časná smrt budou jim prostředky k očistě, k osvědčení trpělivosti a jiných ctností, k upevnění a zdokonalení v dobrém, jakož i mostem do jiného „*života*“.

Hl. 19. vrací se ke hl. 12 a zakončuje úryvek hll. 12–19. – Podobně zakončila výše hl. 7 předchozí úryvek. První dva králové byli již s trůnu svrženi – náznak a záruka to, že podobně stane se co nevidět i králi Sedekiašovi a s ním i království Judskému. – V. ¹. Žalozpěv nad hrobem „*knížat*“, t. j. králů Joachaza (2.–4.), Joachina (5.–9.) národa judského i s králem Sedekiašem, pohřbeného do zajetí babylonského (10.–14.).

V. ². Osloven jest národ judský („*tvá*“). – Žalozpěvy začínávají slovem „*Kterak*“ – „*Matka*“ je tu nábožensko-politická obec judská, synagoga, církev S. z., říše. Říše Judská podobá se *lvici ukrutné, krvelačné*, plně zvířecí smyslnosti, ne jinak nežli se podobají sousední říše se svými králi lvům. Bohu nepřátelským.

V. ³. To lvice jest *Joachaz* (Sellum), o němž viz 4 Král 23, 29 n.

V. ⁵. Matka říše „*pozbyla síly*“ politické (4 Král 24, 9.) tím, že Joachaz, „naděje její“, od něhož mnoho očekávala, byl odveden do Egypta.

V. ⁸. „*národové*“ od Nabuchodonosora poštvání. Viz 4 Král 24, 2.

V. ¹⁰. Říše Judská přirovnána tu k vinici (révě), jako výše ve hl. 15. – „v klidu“, ničím nerušena.

V. ¹¹. „*na vladařská žezla*“ domácí dynastie Davidovy vyrostlé z krve národa. – Říše Judská dala se uchvátit samolibostí, velikáštvím, atd.

V. ¹² n. „*v hněvu*“ od Hospodina. – Babylonie bez chrámu, bez bohoslužeb zdála se býti zbožnému Israelitovi – *pouští*. Pobyt v ní mohl snadno býti přirovnán ke čtyřicetiletému pobytu Israele na poušti, když vycházel z Egypta.

V. ¹⁴. „*prut*“ ratolestí jejích = král Sedekiaš. Judsko nemohlo se zotaviti po ztrátě dvou vynikajících prutů (12.); *třetí prut*, Sedekiaš, zapálil svou věrolomností (hl. 17) sebe a ten oheň zachvátil a zničil dynastii, chrám, město, království. Poslední věta jest pečť hl. 19, ale i celého úryvku, hll. 12–19.

ratolesti jejích, a ten ovoce její strávil; a nezůstalo v ní prutu silného na vladařské žezlo.

Žalozpěv je to a žalozpěvem bude.

Čtvrtá řada řečí: Poslední přípravy na konečnou zkázu.

HLAVA 20. – ¹ Boku sedmého, pátého (měsíce) desátého (dne toho) měsíce přišli někteří starší Israeloři, aby otázali se Hospodina, a posadili se přede mnou. ² I oslovil mne Hospodin a řekl: ³ Synu člověkův, mluv k starším israelským takto: Toto praví Pán Bůh: Vy přicházíte, abyste se mne tázali? Jako že živ jsem, neodpovím vám, praví Pán Bůh. ⁴ Sud je raději, sud je raději, synu člověkův; ukaž jim ohavnosti otců jejich ⁵⁵, a rci jim: Toto praví Pán Bůh: V ten den, kdy jsem si vyvolil Israele, kdy jsem zdvihl ruku svou (k přísaze) potomstvu domu Jakobova, a ukázal jsem se jim v Egyptě: zdvihl jsem jim ruku svou řka: „Já jsem Hospodin, Bůh váš“; ⁶ v ten den zdvihl jsem jim ruku svou (k přísaze), že je vyvedu z Egypta, do země, kterou jsem jim vyhlédl, tekoucí mlékem a medem, vybranou ze všech zemí. ⁷ A řekl jsem jim: „Každý ať svody svých očí zavrhně, a modlami egyptskými se neposkrvňuje! Jáť jsem Hospodin, Bůh váš!“ ⁸ Ale popouzeli mne, nechtíce mne slyšeti; žádný ohav očí svých nezavrhl, aniž model egyptských zanechali. I řekl jsem, že vyleji rozhořčení své na ně, že dokonale ukojím hněv svůj na nich, uprostřed země Egyptské. ⁹ Avšak jednal jsem se zřetelem na své jméno, aby nebylo zlehčeno před národy, mezi nimiž byli, a mezi nimiž ukázal jsem se jim, chtěje vyvésti je z Egypta.

¹⁰ Vyvedl jsem je z Egypta a zavedl jsem je na poušť. ¹¹ A dal jsem jim příkazy své a ustanovení svá jsem ukázal jim, skrze která bude člověk činící je živ. ¹² Také soboty své dal jsem jim, aby byly na znamení mezi mnou a mezi nimi, a aby věděli, že já Hospodin jsem ten, kdo je posvěcuje. ¹³ Ale dům Israelův mne popouzel na poušti, v příkazech mých nechodil, zavrhlí má ustanovení, skrze která živ bude člověk činící je; soboty mé poskrvnili náramně; proto řekl jsem, že vyleji hněv svůj na ně na poušti, že je zahladím docela. ¹⁴ Avšak jednal jsem se zřetelem na své jméno, aby zlehčeno nebylo před národy, z nichž jsem vyvedl je před očima jejich. ¹⁵ Proto já zdvihl jsem ruku svou jim na poušti (ku přísaze), že jich neuvedu do země, kterou jsem jim dal, tekoucí mlékem a medem, vybranou ze všech zemí, ¹⁶ protože soudy mé zavrhlí, v příkazech mých nechodili, a soboty mé poskrvnili; neboť za modlami chodilo srdce jejich. ¹⁷ Avšak odpustilo jim oko mé, že jsem jich nezahladil, že jsem neučinil jim konec na poušti.

¹⁸ Řekl jsem pak synům jejich na poušti: „V příkazech otců svých nechoďte, řádů jejich nešetřte, modlami jejich se neposkrvňujte. ¹⁹ Jáť jsem Hospodin, Bůh váš; v mých příkazech chodte, mých řádů šetřte a číňte je; ²⁰ a soboty mé svěťte, aby byly znamením mezi mnou a vámi, a abyste věděli, že já jsem Hospodin, Bůh váš.“ ²¹ Ale. popouzeli mne (i) synové: v příkazech mých nechodili, a řádů mých pečlivě nezachovávali, skrze které živ bude člověk zachovávající je; a soboty mé poskrvnili; i pohrozil jsem jim, že vyleji rozhoř-

Hl. 20. v. ¹. Nový údaj časový odlišuje úryvek hll. 20–24 od úryvku předchozího. – Hlavní myšlenky předěsých řečí jsou ve hll. 20–24 prohloubeny.

V. ⁵–⁹ připomíná hříšnost Israelovu za jejich pobytu v Egyptě; v. 10.–17. líčí neposlušnost jejich prvního roku po vyjití z Egypta; v. 18.–26. neposlušnost pozdějšího pokolení na poušti; v. 27.–32. modlářství jejich v zemi Kanaan, jehož se nevzdali ani nyní ještě; v. 33.–44. tvrdí, že třeba je utrpením očistiti, nemají-li se úplně popohanštití, a mají-li naopak dojíti slibů, od Boha jim daných.

V. ¹². vzat jest z Ex 31, 13. – V zajetí, kde nebylo bohoslužebných míst ani obřadů, byla sobota, posvátný čas, hlavním výkonem bohoslužebným, kterým se Israelité posvěcovali a kterým veřejně se hlásili ke smlouvě se svým Bohem Jahve. Zachovávat sobotu bylo tehdy vyznávati víru mojžíšskou, od proroků rozvinutou.

V. ¹⁸–²⁰ „Jáť jsem Jahve. . .“, známé zdůraznění zákona z Ex 20, 2.; Lv 11, 45.; Nm 15, 41.; Dt 5, 6. a j. – O sobotě srv. výše v. 12. – Z blahodárných následků šetření zákona „zvědi“ (v. 20.), že Hospodin jest Jahve nejvýš věrný, jenž dává odměny slíbené těm, kdož plní zákony jeho.

čení své na ně, že ukojím hněv svůj dokonale na nich na poušti.²² Ale odvrátil jsem svou ruku, a jednal jsem se zřetelem na své jméno, aby nebylo zlehčeno před národy, z nichž vyvedl jsem je před očima jejich.²³ Opět zdvihl jsem ruku svou (k přísaze) proti nim na poušti, že je rozptýlím mezi národy a rozvěji po zemích,²⁴ protože ustanovení mých nečinili, příkazy mé zavrhli, i soboty mé poskvrnili, že na modly otců svých upřeny měli oči své.²⁵ Protož i já dal jsem jim příkazy nedobré, a ustanovení, skrze která nebudou živi; a poskvrnil jsem je dary jejich, když obětovali všechno, co otvírá mateřské lůno, za své viny; aby zvěděli, že já jsem Hospodin.

²⁷ Proto mluv, synu člověkův, k domu Israelovu takto: Toto praví Pán Bůh: Přesto rouhali se mně zase otcové vaši tím, že potupně mnou pohrdali:²⁸ když jsem je byl uvedl do země, nad kterou zdvihl jsem ruku svou (k přísaze), že jim ji dám, jak viděli kdejaký pahorek vysoký, kdejaký strom listnatý, přinášeli tu oběti své, podávali tu dary své, budící odpor, kladli tu líbezná vonidla svá a vylévali své úlitby.²⁹ I řekl jsem jim: „Co je ta výšina, kam vy chodíváte? A sluje „Výšina“ do dneška?“³⁰ Proto rci domu Israelovu: Toto praví Pán Bůh: Skutečně, na cestě otců svých se poskvřňujete a za svody jejich smilně běháte;³¹ obětující dary své, když vodíte syny své skrz oheň, poskvřňujete se k vůli všem modlám svým do dneška; a já mám odpovídati vám, dome Israelův? Jako že živ jsem, praví Pán Bůh, neodpovím vám!³² Aniž smí se státi, co si v duchu myslíte, říkajíc: „Budeme jako národové, jako pokolení země, ctíce dříví a kamení“.

³³ Jako že živ jsem já, praví Pán Bůh! Rukou silnou, ramenem vztaženým a vylitým hněvem ukáži, že jsem králem nad vámi.³⁴ Vyvedu vás z národů a shromáždím vás ze zemí, po kterých jste (byli) rozptýleni; rukou silnou, ramenem vztaženým a vylitým hněvem ukáži, že jsem králem nad vámi.³⁵ Přivedu vás na poušť národů a budu se tam s vámi pořádati tváří v tvář.³⁶ Tak jako jsem se pořádal s otcí vašimi na poušti země Egyptské, tak budu se pořádati s vámi, praví Pán Bůh.³⁷ A poddám vás žezlu svému a uvedu vás do pout smlouvy.

³⁸ A vyberu z vás odpadlíky a bezbožníky; ze země pobytu jejich vyvedu je, ale do země Israelovy nevedou; i zvíte, že já jsem Hospodin.

³⁹ A ty, dome Israelův, toto praví Pán Bůh: Jdi si každý za svými modlami a služ jim! I kdybyste v tom nechtěli poslouchati, i kdybyste jméno mé svaté dále chtěli poskvřňovati oběťmi a modlami svými;⁴⁰ na mé svaté hoře, na vysoké hoře Israelově, praví Pán Bůh,

V. ²³ n. Bůh *pohrozil zajetím* již na poušti, podle Lv 26, 33.; Dt 28, 33, 64, a potvrdil ty hrozby *přísahou* podle Dt 29, 13, 19. – Novému pokolení na poušti opět *pohrozil* zajetím; *hrozbu splnil* později za několik století po mnohém shovívání, když byla míra hříchů jejich dovršena.

V. ³⁰ n zdůrazňuje souvislost viny Ezechielových spoluzajatců s vinou jejich předků. Srv. 14, 3.

V. ³¹ popisuje *vinu celého národa*, tedy i Judovců, zůstavších v Palestině, která tíží také spoluzajatec Ezechielovy, zastoupené (částečně aspoň) staršími, kteří přišli skrze Ez tázati se Hospodina; tíží je společná vina, třebaže nyní v Babylonii dětí (zejména prvorozených) Molochovi neobětovali. Pro tu vinu nejsou hodni, aby jim Bůh odpověděl na otázky mu dané. Čím pohrozil, jistě se stane, a co jim v zákoně přikázal, neúprosně žádá od nich.

V. ³⁴ Jako kdysi v Egyptě Hospodin odklonil svůj lid od Egyptanů a jejich bohů tím, že dopustil, aby od Egyptanů byli pronásledováni: tak nyní zkázou Jerusalema vyléčí Judovce z přichylnosti k Babyloňanům, kteří tu zkázou vykonají. – „*Vývedení*“ a „*shromáždění*“ se zřetelem na další v. neznamená tu tělesné vyvedení ze zajetí, nýbrž *duchovní odluku Israelitů od pohanství*, v jehož duchu rádi by živi byli.

V. ³⁷. Účinek všech útrap bude, že se Israel podrobí poslušně Hospodinu a že bude plnití závazky, vyplývající ze *smlouvy nové*, ve kterou s nimi vejde. Srv. Os 2, 18.–20.; Jer 31, 32.

V. ³⁹ n. Třebaže nynější pokolení je skrz nazkrz modlářské, zpurné proti Bohu, třebaže mnoho plev z národa odpadne a zahyne, proto přece nebude zmařen plán Boží, vychovati si hlouček věrných ctitelů, kteří budou jedinému Hospodinu vzdávati poctu na „*svaté hoře*“, t. j. *na Sionu*, po návratu ze zajetí, a zejména za. dob pozdějších, až přijde *Mesiáš*. Srv. Is 2, 2.; 11, 9.; Ez 17, 23.

tam bude mi sloužití všecek důmů Izraelův; všickni, pravím, v zemi té, v níž se mi líbiti budou, a tam budu milostivě přijímati vaše prviny a vybrané desátky se všemi posvátnými vašimi dary.⁴¹ Jako líbeznou vůni vás přijmu, až vás vyvedu z národů, a shromáždím vás ze zemí, po kterých jste byli rozptýleni, i ukáže se na vás, že svatý jsem před očima pohanů.⁴² Poznáte, že já jsem Hospodin, až vás uvedu do země Izraelovy, do té země, kterou jsem pozdvížením ruky (k přísaze) slíbil vašim otcům.⁴³ Tam se rozpomenete na své cesty, na všechny nešlechtnosti své, jimiž jste se poskrývali, i budete si oškliviti sami sebe pro všechny zločiny své, které jste spáchali.⁴⁴ Poznáte, že já jsem Hospodin, až vám dobře učiním pro své jméno, a nikoliv podle zlych vašich cest, ani podle nejhorších nešlechtností vašich, dome Izraelův, praví Pán Bůh.

*

⁴⁵ Hospodin mne oslovil a řekl: ⁴⁶ Synu člověkův! Upří tvář svou k jihu, chrli (slova) k poledni, a prorokuj proti lesu země jižní! ⁴⁷ Rci k lesu na jihu: Slyš slovo Hospodinovo! Toto praví Pán Bůh: Až já zapálím v tobě oheň, a spálím v tobě každý strom zelený i suchý. Nezhasne plamen požáru; spálena bude jím všechna plocha od jihu až na sever.⁴⁸ Vše, co tělo má, uzří, že já, Hospodin, jsem zapálil jej; nebude uhašen! Tu jsem řekl: Ach, Pane Bože, oni praví o mně: „Zda nemluví tento v (samých) obrazech?“

HLAVA 21. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův! Upří tvář svou k Jerusalemu, chrli (slova) k svatyni, a prorokuj proti zemi Izraelově! ³ Rci zemi Izraelově: Toto praví Pán Bůh: Až já (přijdu) na tebe, vytrhnu meč svůj z pochvy jeho, a zabiji v tobě spravedlivého i bezbožného.⁴ Proto, že chci zabít v tobě spravedlivého i bezbožného, proto vyjde meč můj z pochvy své na každé tělo, od jihu až na sever,⁵ aby zvěděl každý, kdo tělo má, že jsem já, Hospodin, vytáhl meč svůj z pochvy jeho, a že nemůže odvolán býti.⁶ A ty, synu člověkův, vzdychej, se zdrceným nitrem, s hořkostí vzdychej před nimi!⁷ Až pak ti řeknou: „Proč ty vzdycháš?“ řekneš: „Proto, že přichází zpráva, při které chřadne každé srdce, sklesne každá ruka, zemdlí každý duch, a každé koleno rozplývat se bude jakořka vodou. Ejhle, přichází a splní se, praví Pán Bůh.“

⁸ Hospodin mne oslovil a řekl: ⁹ Synu člověkův, prorokuj, a rci: Toto praví Pán Bůh: Mluv: Meč, meč naostřen a uhlazen jest!¹⁰ Aby žertvy bil, jest naostřen, aby se blyštil, jest uhlazen. Ty jsi ten, jenž bereš žezlo synu mému, podtínáš každý strom.¹¹ Dal jsem jej uhladit, aby jej ruka mohla chopit, naostřen je ten meč, uhlazen jest on pro ruku zabíjejícího.

¹² Křič a kvil, synu člověkův, ten že jest učiněn na můj národ, ten že jest na všechny [uprchlé] vůdce Izraelovy; meči odevzdáni jsou s mým lidem. Protož bij se do kyčle!¹³ Jeť osvědčený a osvědčí se, až podvrátí žezlo, že zanikne, praví Pán Bůh.

¹⁴ Ty tedy, synu člověkův, prorokuj, a tluc rukou v ruku; a dvojnásob se, a to třikrát, meč smrtonosný; toť jest meč velikého zabíjení, jenž je uvádí do ztrnulosti,¹⁵ činí, že srdcem chabnou, že množství jest mrtvých. U každé brány jejich umístil jsem hrozivý meč, ostrý, uhlazený, aby se blyštil, kmitající se, aby zabíjel.¹⁶ Řež, jdi vpravo nebo vlevo,

V. ⁴²–⁴⁴. *Obnova* národa bude dílo *milosti Boží*, jehož si Izraelité nezasloužili. Srv. Jer 3, 21 n; Mich 7, 9; Bar 7, 5; Dan 9, 3 n; Řím 3, 3 n.

Hl. 21. Meč Hospodinův způsobí hrozné krveprolití (1.–17.). Bude dán Nabuchodonosorovi, aby jim bil do Jerusalema (18.–27.). Také Amonané budou stíženi pohromou (28.–32.).

V. ⁶. Ez má tak vzdychati, jako vzdychává, člověk, jehož nitro jest bolestí zlomeno a hořkostí přeplněno, že poutá a dojmá každého, kdo jej vidí. – Srv. ts 21, 3.; Jer 30, 6.; Nah 2, 10.

V. ⁷. „zpráva“ o pádu Jerusalema a Judska způsobí, že budou zajatci zlomeni a vzdychati z nejhlubších útrob, jako činí nyní Ez. – Ta „zpráva“ jest pro Ezechiela již tu, protože mu Hospodin vše oznámil.

kamkoli ostří tvé chuť má. ¹⁷ A také já budu tlouci rukou v ruku, a ukojím hněv svůj! Já, Hospodin, mluvil jsem.

¹⁸ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁹ A ty, synu člověkův, učiň si dvě cesty, (po nichž) by přišel meč krále babylonského; ze země jedné ať vyjdou obě dvě; a z ruky ať může se dohadovati, na počátku cesty ať může se dohadovati, do (kterého) města (táhnout). ²⁰ Cestu (jednu) uděláš, aby mohl (po ní) meč k Rabbatu Amoňanů, a (druhou) do Judska nad Jerusalem, dobře ohrazený. ²¹ Neboť zastaví se král babylonský na rozcestí, na počátku obou cest, bude hledati věštbý, míchati šípy, ptáti se model, hádati ze střev. ²² Do pravice dostane se mu heslo „proti Jerusalemu“, aby postavil válečné berany, aby otevřel ústa k zabíjení, aby zdvihl hlas k válečnému ryku, aby postavil berany válečné proti branám, aby nanesl násep, aby vystavěl ohrady. ²³ Bude se jim zdáti, že dostal klamnou radu od bohů, že napodobuje klid sobotní; on však bude míti na paměti nepravost, aby chycena byla. ²⁴ Proto Pán Bůh praví toto: Proto, že jste upozornili na svou nepravost (tím), že jste ukázali věrolomnosti své, že se objevily hříchy vaše ve všem vašem smýšlení: proto – pravím – že jste na to upozornili, budete jati pevnou rukou. ²⁵ Ty pak znesvěcený, bezbožný vévodo israelský, jehož den, ustanovený na konec nepravosti, přichází, ²⁶ toto praví Pán Bůh: Sejmi královskou čepici, slož korunu; jeť ona to, jež nízkého pozdvihuje, a vysokého poníží. ²⁷ Trest (za nepravost), trest, trest učiním z ní; co jest, nebude, dokud nepřijde ten, jemuž přísluší vládnouti, a tomu ji odevzdám.

²⁸ Ty pak, synu člověkův, prorokuj a rci: Toto praví Pán Bůh k Amoňanům a k tupení jejich: Rci: Meči, meči, vyšlý z pochvy, k zabíjení uhlazený, abys zabíjel a stkvěl se! ²⁹ Ježto klamy ti vydávali za vidění a lži za proroctví – abys dán byl na hrdla bezbožných synů smrti, jichžto den, ustanovený na konec nepravosti, přišel: ³⁰ vrať se do své pochvy, na místě, kde jsi byl stvořen, v zemi narození tvého budu tebe soudit ³¹ a vylíji na tebe hněv svůj; oheň svého rozhořčení rozdmýchám na tebe, a vydám tě do rukou lidí surových, kujících (jen) zkázu. ³² Ohni budeš za potravu, krev tvá bude uprostřed země, v zapomenutí dán budeš, neboť já, Hospodin, mluvil jsem to.

HLAVA 22. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² A ty, synu člověkův, chceš soud vyřknout, soud vyřknouti nad městem krve? ³ Ukaž mu tedy všechny ohavnosti jeho a rci:

V. ¹⁸ n. Jako výše ve hl. 4 Ez má na hliněnou desku rydlem vyryli mapu: „z jedné země“, t. j. Babylonie, má na ní býti vyznačena vojenská cesta, po které potáhne Nabuchodonosor proti neposlušnému Západu; o něco dále má cestu rozdvojit, že vznikne rozcestí; tu má postaviti „ruku“, t. j. sloup, který by ukazoval, která cesta vede do Zajordánie, na hlavní město Amoňanů, a která vede do Předjordánie na Jerusalem. Ez vyryl na své mapě „ruku“, ukazující směr k Jerusalemu. Rozkaz, vyrytí mapu na hliněnou desku, dostal Ez před r. 589 (588), kdy táhl Nabuchodonosor na Západ, aby opět oblehl Jerusalem neposlušný, věrolomný, kterážto obležení skončilo se úplnou zkázou Jerusalema.

V. ²⁷. Království Davidovo nepovstane z trosek, dokud je neobnoví Mesiáš. – „dokud nepřijde ten, jemuž přísluší právo“, vzato jest z Gn 49, 10. – Reč je tu o Mesiáši, a nikoliv o Nabuchodonosorovi, jemuž nepřislušelo právo na korunu dynastie Davidovy. – Žádný Davidovec po Sedekíáši nebude třímáti žezlo královské až do Krista, na němž se splní sliby o věčném kralování.

V. ²⁸. Podle v. 19. táhl Nabuchodonosor proti Jerusalemu a proti Rabat-Amonu. Los rozhodl, aby prve věnoval pozornost Judsku (i pokořeně) má svou budoucnost, o níž se zmínil výše v. 27. Proto v. 28. počíná proroctví proti Amoňanům. – Amoňané „tupili“ Jerusalem škodolibostí, jakou měli, když Nabuchodonosor toho veleměsta dobyl.

V. ³². Nikoho nebude, kdo by krev Amoňanů pomstil. Srv. 24, 7.; Job 16, 18. – Amoňané zaniknou beze stopy, kdežto Judsko (i pokořeně) má svou budoucnost, o níž se zmínil výše v. 27.

Hl. 22. Souvislost: Nabuchodonosor jest již za dveřmi; potrestá hrozně Judsko (21.). Ten trest si Judovci zasloužili všelijakými hříchy, zejména proléváním nevinné krve a modlářstvím (22, 2.–5.). Trest řečený bude spravedlivý; ježto jest veleměsto skrz naskrz prožráno mravní hnilobou (6.–16.); ten trest jest i nutný, má-li 1334

Toto praví Pán Bůh: Město, jež prolévá krev ve svých zdech, aby přišel jeho čas; město, jež dělalo si modly na svou škodu, aby se poskvřňovalo! ⁴ Krví svou, od tebe prolitou, provinilo ses; modlami svými, jichž jsi nadělalo, poskvřnilo jsi sebe; učinilos, že se přiblížily dni tvé, přivedlo jsi lhůtu let svých; proto dávám tě na potupu národům, a na posměch všem zemím; ⁵ které blízko i které daleko jsou od tebe, radovati se budou nad tebou, (město) nekalé pověsti, veliké zkázou! ⁶ Viz, knížata Israelova, každý podle pěstního práva v tobě prolévá krev! ⁷ Otcí a matce děje se křivda v tobě, cizince utiskují uprostřed tebe, sirotka a vdovu zarmucují u tebe. ⁸ Svatyní mou jsi pohrdlo a soboty mé jsi znesvětilo. ⁹ Lidé, kteří utrhnají, aby mohli prolévati krev, jsou v tobě, na výšinách jídají v tobě (při obětech), nešlechtnost páchají prostřed tebe. ¹⁰ Otcův klín v tobě odkrývají, ženu krvotokem nečistou pokládají v tobě. ¹¹ Každý se ženou bližního páchá ohavnost, tchán svou snachu poskvřňuje nešlechtně, bratr sestře své, dceři otce svého násilí činí v tobě.

¹² Dary v tobě berou ku prolití krve, lichvářský přídavek bereš; ze ziskuchtivosti bližního znásilňuješ, a na mne zapomínáš, praví Pán Bůh. ¹³ Hle, spráskl jsem ruce nad tvou lakotou, kterou pácháš, a nad krví, jež vylita jest prostřed tebe. ¹⁴ Zdali vytrvá srdnatost tvá, aneb zda obstojí tvé ruce ve dnech, jež já učiním tobě? Já, Hospodin, mluvím a činím (to). ¹⁵ Rozptýlím tě mezi národy, rozvějí tě do zemí, a vyhladím tvou nečistotu v tobě. ¹⁶ Avšak (poté) přijmu tě za své vlastnictví před obličejem národů, i zviš, že já jsem Hospodin.

¹⁷ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁸ Synu člověkův, dům Israelův zvrhl se mně v trůsku; všichni tito jsou měď a cín a železo a olovo uprostřed peci; trůska stříbra jest z nich. ¹⁹ Pročež toto praví Pán Bůh: Proto, že všichni zvrhli jste se v trůsku, proto, aj, já. nahromadím vás uprostřed Jerusalema, ²⁰ jako bývá nahromaděno stříbro a měď a cín a železo i olovo uprostřed peci, aby zapálen byl nato oheň (můj), a roztavil to: tak shromáždím vás ve hněvu svém a roztrpčení svém, počkám a roztavím vás. ²¹ Shromáždím vás, zapálím vás ohněm hněvu svého, a roztaveni budete uprostřed něho. ²² Jako se taví stříbro v peci, tak bude vám uprostřed něho, i zvíte, že já jsem Hospodin, až vylíji hněv svůj na vás.

²³ Hospodin mne oslovil a řekl: ²⁴ Synu člověkův, rci jí: Ty jsi země nečistá, a neskropená deštěm v den hněvu. ²⁵ Proroci se v ní spikli, jako lev řvoucí a uchvacující kořist, sžírající duše, zboží a skvosty berou, vdovy její rozmnožují uprostřed ní. ²⁶ Kněží její pohrdají mým zákonem, poskvřňují svatyni mou, mezi svatým a všedním nečiní rozdílu, poskvřněného od čistého nerozlišují, od mých sobot odvracují oči, i jsem znesvěcován mezi nimi. ²⁷ Velmoži její uprostřed ní jsou jako draví vlci, (hotovi k tomu), by prolévali krev, hubili životy a lakotně honili se po zisku. ²⁸ Proroci její obmítají je bez příměsku tím, že mají klamné vidění, že jim prorokují lež říkajíce: „Toto praví Pán Bůh“, kdežto Hospodin nemluvil. ²⁹ Obecný lid dopouští se útlaků, bere násilně, nuzného a chudého sužuje, a cizince utiskuje proti právu.

³⁰ I hledal jsem z nich muže, který by se učinil plotem, který by se po stavil proti mně za tuto zemi, abych ji. nezkazil, ale nenalezl jsem.

³¹ I vylíji na ně hněv svůj, ohněm hněvu svého strávím je, mravy jejich dám jim zpět na hlavu jejich, praví Pán Bůh.

aspoň zbytek národa býti nábožensky i mravně očištěn a tak zachráněn (17.– 29.); ani spravedlivci nemohou trest odvrátit (30 n).

V. ¹³ „spráskl ruce“ hrůzou, odporem a hněvem. Srv. 21, 17.

V. ¹⁷–²². Juda (Israel) měl podle vůle Boží býti *ryzím stříbrem* v ohledu náboženskomravním: on však se zvrhl, že se podobá toliko stříbrné rudě, třeba, aby byl *vytříben v ryzí stříbro*. Nejbližší oheň, jenž Israele bude taviti, budou hrůzy, provávající obležení a zkázu Jerusalema.

HLAVA 23. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, dvě ženy, dcery jedné matere byly, ³ ty smilnily v Egyptě, ve své mladosti smilnily; tam byly ohmatány prsy jejich, omačkána panenská jejich ňadra. ⁴ Jména pak jejich: Oolla, větší, a Ooliba, sestra její menší; pojal jsem je, a zrodily syny a dcery. (Později) sluly: Samař, (to) byla Oolla, a Jerusalem, (to) byla Ooliba. ⁵ Smilnila však Oolla vedle mne, vášnivě se zamilovala do svých záletníků, do Assyřanů, kteří se přibližovali k ní, ⁶ oděných modrým purpurem, knížat a úředníků, půvabných jinochů, vesměs jezdců, sedících na koních. ⁷ Věnovala se smilněním svým jim, všem vybraným synům Assyřanů, a u všech, do nichž se šíleně zamilovala, modlami jejich se poskvrnila. ⁸ Nad to ani smilství svých, která měla v Egyptě, nezanechala; i ti totiž spali s ní v mládí jejím, ti omačkali panenská její ňadra, vylili smilství své na ni. ⁹ Proto vydal jsem ji v ruce záletníků jejích, v ruce synů Assyřanů, po jejichžto lásce se bláznila. ¹⁰ Oni odkryli hanbu její, syny a dcery její pobrali, ji samu zabili mečem, ženy (její) staly se pověstné, a soudy vykonali na ní.

¹¹ Ačkoli to viděla sestra její Ooliba, více než ona chlípností zahořela, své smilství nad smilství své sestry ¹² nabízela beze studu synům Assyřanů, knížatům a úředníkům, k ní přicházejícím, oděným rouchem pestrých barev, jezdcům, kteří na koních seděli, všem jinochům vynikající krásy. ¹³ I viděl jsem, že se poskvrňuje, a že cesta obou jest jednotejná. ¹⁴ A páchala svá smilstva dále; když užířela muže, vymalované na stěně, obrazy Chaldejských, malované hlinkou, ¹⁵ (muže) přepásané pásem po bedrách, s barevnými čepicemi na hlavách, vyobrazené všechny jako důstojníky, obrazy synů Babylonie, země Chaldejské, v níž se narodili: ¹⁶ třeštila se po nich žádostí svých očí, a poslala posly k nim do země Chaldejské. ¹⁷ A když k ní synové babylonští vešli, aby se položili na její ňadra, poskvrnili ji smilstvími svými, i byla od nich poskvrněna; avšak duše její nasýtla se jich. ¹⁸ Když tedy páchala svá smilstva otevřeně, když odkryla svou hanbu, odstoupila duše má od ní, jako byla odstoupila duše má od její sestry. ¹⁹ Ona však páchala dále svá smilstva, rozpominajíc se na dny svého mládí, za nichž byla smilnila v Egyptě; ²⁰ třeštila se chlípností po spánku s těmi, jichž maso jest jako maso oslí, jako výron hřebce výron jejich. ²¹

HL. 23. Ježto jde Ezechielovi o to, aby dokázal velikou *vinu národní*, sahá do minulosti národa, do času pobytu jeho v Egyptě, do času, kdy ještě severní říše stála; také hříchy této činí část *viny národní*, za kterou bude nyní Judovcům pykati. Nejzhousebnější z těch politických smluv byl poslední spolek s Egyptem, který měl v zápětí odpad od Babylonie; Babylon, aby tu věrolomnost potrestal, přijde co nevidět a dokoná zkázu Jerusalema.

V. ¹ n. Obě říše jsou přirovnány k „ženám“, jako jindy všecek národ bývá přirovnán k ženě, s níž vešel Hospodin v manželský poměr. – Jedna „matka“ obou byla *Sara*, jedna matka-země by *Palestina*. Měly tolik společných vlastností a zájmů, že mohly právem býti zvány „sestry“.

V. ⁴. *Oolla a Ooliba*. Obě jména jsou velmi podobná, sesterská, ale liší se; dosud Východan dává sestřím jména sice různá, ale počínající stejným nebo podobným kmenem, „*pojal jsem je*“ za manželku. – O „*větší*“ a „*menší*“ sestře byla řeč již ve hl. 16.

V. ⁵. O *šílené* té lásce srv. Jer 4, 30. – Spolky s Assyřany káral již Os 5, 13.; 8, 9; 12, 1.

V. ⁸. „*egyptské smilstvo*“ byla bohopocta vzdávaná býčku (apisovi), které holdoval každý král israelský a která slula „*hřích Israelův*“.

V. ¹¹ n. Srv. výše 16, 47.; Jer 3, 8.–11. – S Assyřany spojil se na př. *Achaz* (4 Král 16, 7.; Is 7, 4 nn). – „*to*“ tresty, jež stihly Samař; Judsko nevzalo si z ní výstrahy. – „*k sobě přicházejícím*“ jako výše ve v. 5.: „*kteří se přibližovali k ní*“.

V. ¹³. „*cesta*“ = náchylnost ke spolkům s pohany a ke všemu, co s tím souviselo.

V. ¹⁹. Hospodin „*odstoupil od ní*“ (v. 18.), t. j. počal ji trestati, ona však toho varovného hlasu nedbala, ale vrátila se k lásce ze svého mládí, t. j. *počala se smlouvat* s Egyptem proti Babylonii, a vešla ve spolek s Hofrou, egyptským králem. Se spolkem s Egyptem nabývalo v Jerusalemě zase více pudy egyptské *modlářství* a *egyptské nemravy*. To dovršilo míru Boží shovívavosti, nyní bylo již na čase, aby Hospodin zakročil a splnil, čím byl hrozil.

Hledalas necudnost mládí svého, kdy ohmatány byly v Egyptě tvé prsy, kdy omačkána byla panenská tvá ňadra.

²² Protož, Oolibu, toto praví Pán Bůh: Aj, já vzbudím všechny milovníky tvé proti tobě, kterých jsi se nasýtla, a shromáždím je proti tobě vůkol: ²³ syny Babyloňanů, všechny chaldejské velmože, mocnáře a knížata, všechny syny Assyřanů, jinochy vynikající krásy, vládce a všechny úředníky, knížata knížat a slovutné jezdce na koních; ²⁴ přijdou na tě vyzbrojeni jsouce vozy a koly, množstvím lidu, pancířem a štíty, i přílbami ozbrojí se proti tobě odevšad; odevzdám jim soud, ať soudí tě podle svého práva. ²⁵ Namířím žárlivost svou na tebe, a tu vykonají na tobě ve hněvu: nos a uši ti ureží, a co zůstane, mečem padne; ti syny a dcery tvé zjímají a zbytek z tebe spálen bude ohněm. ²⁶ Obnaží tě z roucha tvého a poberou ti šperky. ²⁷ Učiním konec necudnosti tvé při tobě a smilstvu tvému (pocházejícímu) z Egypta; i nepozdvihneš (již) oka k nim, a na Egypt již si nevzpomeneš. ²⁸ Ano, toto praví Pán Bůh: Aj, já vydám tě na pospas rukám těch, jež máš v nenávisti, rukám (těch), kterých se nasýtla tvá duše. ²⁹ I budou s tebou nakládati v nenávisti, poberou všechny (plody) práce tvé, nechají tě nahou, plnou hanby, i bude odhalen smilný tvůj klín, necudnost tvá, smilstva tvoje. ³⁰ To ti učiní proto, že jsi smilně běhala za národy, že jsi mezi nimi se poskvřnila modlami jejich. ³¹ Cestou své sestry jsi chodila, proto dám její kalich do tvé ruky. ³² Toto praví Pán Bůh: Kalich své sestry pítí budeš, hluboký a široký; bude na posměch a na potupu, že se do něho tolik vejde. ³³ Opojením a bolestí naplněna budeš; kalichem truchlosti a smutku, kalichem sestry své. – Samaře. ³⁴ Budeš jej pít a vypiješ až do dna, střepiny z něho polkneš a prsy své drátí budeš; neboť já mluvil jsem, praví Pán Bůh. ³⁵ Proto praví Pán Bůh toto: Protože jsi na mne zapomněla, žes mne zavrhlá za záda, ty také pykati budeš za necudnost svou a za smilstva svá.

³⁶ A Hospodin mi řekl: Synu člověkův, zda chceš soudit Oollu a Oolibu a hlásati jim nešlechtnosti jejich? ³⁷ Že cizoložily, že jim krev lpí na rukou, že s modlami svými smilnily, že dokonce i syny své, jež mi porodily, obětovaly jim, aby je pohltily! ³⁸ Ano i toto mně učinily: Znečišťovaly svatyni mou, a soboty mé poskvřňovaly: v týž den, ³⁹ kdy obětovaly syny své modlám svým, vcházely do svatyně mé, v týž den, aby ji poskvřnily; také tyto věci činily v mém domě! ⁴⁰ Posílaly k mužům z daleka přicházejícím; když k nim byly poslaly posla, hle, oni přišli. Těm ses umývala, pomazávalas líčidlem očí své, a ozdobovala ses okrasou ženskou; ⁴¹ sedla sis na překrásnou podušku, stůl prostřený byl před tebou, kadidlo mé a mast mou položilas na něj. ⁴² Hlas výskajícího množství bylo u ní slyšet, mužů, kteří ze spodiny lidí byli přivedeni, nebo přicházeli z pouště; těm kladly náramky na ruce a krásné věnce na hlavy. ⁴³ I řekl jsem o ní, když byla zvadlá cizoložstvími: „Nyní smilní také tato dál a dále, ⁴⁴ a vcházejí k ní jako k nevěstce“. Tak (totiž) vcházeli k Oolle a k Oolibě, necudným ženám. ⁴⁵ Jsou však muži spravedliví, (a) ti souditi je budou podle práva cizoložnic a podle práva prolévajících krev; neboť cizoložnice jsou a krev lpí jim na rukou. ⁴⁶ Neboť toto praví Pán Bůh: Přiveden budiž na ně zástup (lidu), a vydány budtež na pospas shluku a drancování; ⁴⁷ a nechť jsou ukamenovány kamením lidu a rozsekány meči jejich; syny a dcery jejich zabijí a domy jejich ohněm spálí. ⁴⁸ A vyhledám necudnost

V. ³². Kalich útrap, jež bude Jerusalemu usouzen, bude svou neobyčejnou obsažností buditi úžas, a Jerusalem, jemuž bude jej pítí, bude terčem posměchu a potupy.

V. ³⁸ n. Zdá se, že obětovali Molochovi děti právě v sobotu, čímž tento den znesvětili. – Týž den, kdy obětovali modle a tím se znesvětili, vcházejí do svatyně Hospodinovy, vědomi jsouce si své nečistoty a nepřistojnosti, v lom stavu vcházeti do svatyně. Srv. 4 Král 21, 4 n, 7.; Jer 7, 9 n. 17.; 22 n; Ez 20, 13, 16, 31.; 22, 26.

V. ⁴⁵. „muži spravedliví“ = Chaldové, mající smysl pro *spravedlivý trest*, jenž má stihnouti cizoložství a vraždy, a podle toho *spravedlnost* také *vykonají* na „sestře“ judské, jež se provinila řečenými zločiny. – Srv. 16, 38. – „podle práva“, t. j. podle trestů, jež stanoví právo na cizoložství a na vraždu.

ze země, aby se učily všechny ženy nečiníti podle necudnosti jejich.⁴⁹ Necudnost vaše bude položena na vás, hříchy model svých ponese, i zvíte, že já jsem Pán Bůh.

HLAVA 24. – ¹ Roku devátého, měsíce devátého, desátého dne (toho) měsíce, Hospodin mne oslovil, a řekl: ² Synu člověkův, napiš sobě jméno tohoto dnešního dne, kterého obořil se král babylonský na Jerusalema. ³ A rci zpurnému plemeni přísloví, podobenství, mluv k nim: Toto praví Pán Bůh: Postav kotel, postav, pravím, a nalej do něho vody. ⁴ Slož kusy masa jeho do něho, všechny částky dobré, kýtu i plece, (kusy) vybrané s hojnými kostmi; ⁵ nejučtější dobytče vezmi. Slož také hranici dříví pod ním; ať vře a vaří se to v něm, ať rozvaří se i kosti v něm. ⁶ Protož toto praví Pán Bůh: Běda městu krve, kotlu, na němž rez lpí, s něhož rez nesešla! Kus po kusu jej vyházej, nebudíž nad ním losováno! ⁷ Neboť krev jeho jest (ještě) uprostřed něho; na holé skále vylilo ji; nevlilo ji na zemi, aby mohla přikryta býti prachem. ⁸ Abych uvedl hněv svůj na ně, abych vykonal pomstu, dal jsem krev jeho vylít na holou skálu, aby nebyla přikryta.

⁹ Proto Pán Bůh praví toto: Běda městu krve, pro něž já velikou hranici učiním! ¹⁰ Nahrň dříví, jež ohněm zapálím; ať se svaří maso, ať vyvře všechna polévka, a kosti ať zprahnou! ¹¹ Postav jej pak prázdný na uhlí, ať se rozpálí a roztaví měď jeho, ať se v něm rozpustí špína jeho, a nechať se stráví jeho rez!

¹² Mnoho úsilí bylo vynaloženo, avšak nesešlo s něho množství jeho rzi ani ohněm. ¹³ Nečistota tvoje ohavná jest; neboť ač jsem chtěl tě očistiti, nejsi očistěno od neřádů svých; a očistěno nebudeš prve, než ukojím hněv svůj na tobě. ¹⁴ Já Hospodin jsem mluvil: přijde to, učiním tak, neupustím, neodpustím, neukojím se; podle mravů tvých a podle smýšlení tvého souditi tě budu, praví Hospodin.

¹⁵ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁶ „Synu člověkův, aj, já odejmu ti rozkoš tvých očí (náhlou) ranou; nesmíš však kvíliti, ani plakati, nesmí ti slzy téci! ¹⁷ Povzdychej si mlčky, tryzny nad mrtvými nebuděš strojiti, turbanem svým obvaž si hlavu, obuv tvá budiž na nohách tvých, nezastírej oděvem úst a chleba truchlících nejž!” ¹⁸ Mluvil jsem tedy k lidu ráno, a večer mi umřela žena. Za jitra pak učinil jsem, jak mi byl přikázal. ¹⁹ I řekl mně lid: „Proč nám neoznamuješ, co znamenají tyto věci, jež činíš?” ²⁰ I řekl jsem jim: Hospodin oslovil mne a řekl:

²¹ Mluv domu Israelovu: Toto praví Pán Bůh: Aj, já znesvětím svatyni svou, pýchu království vašeho, rozkoš očí vašich, starost duší vašich; synové vaši a dcery, jež jste (tam) zanechali, mečem padnou.“ –

Hl. 24. – Úryvek hlt. 20–24, který dokazoval, že pád Jerusalema jest spravedlivé a nutné zlo, končí se popi-
sem té pohromy (hl. 24).

V. ¹. „Roku devátého“ zajetí Jechoniášova, t. j. 590/589 před Kr. Toto datum uvedeno je také 4 Král 25, 1.; Jer 39, 1.; 52, 4. – „Desátý měsíc“ byl náš leden (r. 598).

V. ². „jméno“ = datum. – „obořil se“, t. j. počal dobývat.

V. ⁶. „město krve“ sluje Jerusalema proto, že v něm tekla krev nevinně zavražděných, zejména dětí, obětova-
ných Molochovi, jakož i lidí jinak utiskovaných. Ez nemá losem stanovit, který kus má vzít prve, který později,
má je bráti a vyhazovati *bez rozdílu*; podobně *bez rozdílu* bude mizeti obyvatelstvo z Jerusalema. Srv. 11, 9.

V. ⁸. Jak Judovci k Bohu, tak Bůh k Judovcům: oni nečiní pokání a Bůh neodpouští (Ž. 17, 27.). Bůh dopus-
til, aby krev nevsákla do země, proto, aby volajíc k nebi ustavičně připomínala, že ji má pomstít; ustavičně má u
Boha žalovati a svědčiti proti Jerusalemu.

V. ¹². Bůh již prve vynaložil mnoho, aby Jerusalema byl očistěn, avšak oheň dosavadních, útrap nestačil na tu
očistu; proto bude třeba roznititi *oheň nový, dosud nevidaný*, popsany výše.

V. ¹⁴. „neukojím se“ = nezměním hrozby vyřčené. Srv. výše 16, 38. – Bůh bude neúprosně trestati, jako lé-
kař, jenž nešetří chorého údu, aby zachránil údy ostatní (Jer).

²² I budete činiti, co jsem učinil já: úst oděvem nezastrěte, chleba truchlících jísti nebudete. ²³ Turbany na hlavách a obuv na nohou míti budete; nebudete kvíliti ani plakati, ale chřádnouti budete pro své nepravosti a každý úpěti bude druh proti druhu. – ²⁴ „Ezechiel bude vám významným předobrazem: vše, co učinil, budete činiti, když to přijde, i zvíte, že já jsem Pán Bůh. ²⁵ A ty, synu člověkův, aj, v ten den, kdy jim vezmu sílu jejich, radost z důstojnosti jejich, rozkoš očí jejich, to, na čem lpí jejich duše, syny a dcery jejich: ²⁶ v ten den, kdy přijde uprchlík k tobě, aby to zvěstoval tobě: ²⁷ v ten den, pravím, otevrou se ústa tvá s tím uprchlíkem, budeš mluvíti a ne již mlčeti; budeš jim významným předobrazem, i zvíte, že já jsem Hospodin!“

V. ²² n. jsou *slova prorokova*, jimiž předem již vykládá další řeč Boží. Až přijde zpráva, že je Jerusalem v rukou Nabuchodonosorových, nebude zajatcům v Babylonii dovoleno veřejně dávatí najevo smutek nad vítězstvím královým, což by Babyloňané jim velmi zazlívali, a proto je i týrali; *jen potají* druh s druhem budou moci si zalkati.

V. ²⁴. *Mluví zase Bůh*. – Ez náznačným úkonem výše popsaným předobrazuje významně a zázračně, skutkem předpovídá, že se zajatci neodváží veřejně dávatí najevo *smutek nad vítězstvím* Babyloňanů. Až „*to přijde*“, co Ez činy předpověděl, zajatci „*zvědí*“, nabudou přesvědčení, že Bůh jest vševědoucí, nejvyšší spravedlivý, věrný, a Ez že jest *pravý jeho prorok*.

V. ²⁷. „*s tím uprchlíkem*“ jak k tobě přijde, jak on otevře ústa. – Podle 3, 26 n. měl Ez *významně mlčeti*; toliko tu a tam, když mu Bůh zvláště uložil, otevíral ústa, aby tlumočil myšlenky Boží; jak přijde zpráva o pádu království Judského, nebude již Ez mlčením náznačným vázán, ale bude moci svobodně mluvíti, těšiti, povzbuzovati atd. nejen za dob inspirace, ale i mimo ni. – Ta zpráva skutečně přišla podle 33, 21. a způsobila v myslích zajatců *veliký obrat*. Shledali, kterak se ve svých nadějích klamali, kterak pravdu měl Ez; shledali, že skutečně skrze něho mluvil Hospodin, vzdali se svých blouznění, proti nimž Ez tolikrát byl mluvil, uznali spravedlnost a věrnost Hospodinovu, přilnuli k němu a k jeho proroku, ježž nyní skutečně pokládají „*za významný předobraz*“ vším, co byl učinil a mluvil, co i příště činiti a mluvíti bude. Čím řídkěji Ez před zprávou o pádu Jerusalema byl mluvil, tím vzácnější bude nyní posluchačům každé jeho slovo.

ČÁST DRUHÁ: Hrozby pohanům (25–32).

4. Proti Amoňanům (25, 1.–7.).

HLAVA 25. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, upří tvář svou na Amoňany a prorokuj o nich! ³ Rci Amoňanům: Slyšte slovo Pána, Boha! Toto praví Pán Bůh: Za to, že jsi řekl „Haha, haha“ nad svatyní mou, že byla znesvěcena, a nad zemí Israelovou, že byla zpuštěna, a nad domem Judovým, že vedeni byli do zajetí: ⁴ za to dám tě Východanům v majetek, i postaví ohrady své v tobě, a rozbijí stany své v tobě; oni jísti budou obilí tvé, a oni budou pít mléko tvé. ⁵ A dám Rabbat za pastvinu velbloudům, a (území) Amoňanů za útulek dobytku; i zvíte, že já jsem Hospodin.

⁶ Ano, toto praví Pán Bůh: Za to, že jsi tleskal rukou, dupal nohou, že jsi (škodolibě) z celé duše se radoval nad zemí Israelovou: ⁷ za to – aj – já vztáhnu ruku svou na tebe, vydam tě v plen národům, vybijí tě z lidí, vyhubím ze země, zničím tě, i zviš, že já jsem Hospodin.

2. Proti Moabanům (25, 8.–11.).

⁸ Toto praví Pán Bůh: Za to, že řekli Moabané [a Seirané]: ⁹ „Hle, jako kterýkoliv národ jiný jest Judův dům“, za to – aj – já učiním, že holé budou stráně Moabovy, bez měst, bez měst, pravím, až do posledního, bez skvostů země jako jsou Betjesimot, Beelmeon a Karjataim. ¹⁰ Východanům ve vlastnictví je přidám k (území) Amoňanů, aby nezbylo již památky na Amoňany mezi národy. ¹¹ Nad Moabem vykonám soudy, i zvědí, že já jsem Hospodin.

3. Proti Edomcům (25, 12.–14.).

¹² Toto praví Pán Bůh: Za to, že Edomsko se pomstilo, aby si mstu vylilo na Judovcích, že těžce se provinilo tím, že mstivě s nimi naložilo, ¹³ za to dí Pán Bůh toto: Vztáhnu ruku svou na zemi Edomskou, zbavím ji lidí i dobytka, a učiním ji pustou; od Temanů až k Dedanu mečem padnou. ¹⁴ Vykonám svou pomstu na zemi Edomské skrze ruku lidu mého israelského, naloží s Edomskem podle hněvu mého, podle mého rozhořlení, i zakusí mou pomstu, praví Pán Bůh.

4. Proti Filištanům (25, 15.–17.).

¹⁵ Toto praví Pán Bůh: Za to, že vykonali Filištané pomstu, že s veškerou vášnivostí se mstili zabíjejíce a projevuující odvěká nepřátelství: ¹⁶ za to praví Pán Bůh toto: Aj, já

Hl. 25. Jako Is (13.–20.) a Jer (46.–51.), tak i Ez prorokuje proti *sedmi* pohanským národům, kteří tou číslicí představují *pohanstvo vůbec*. Když byl Ez oznámil zkázu říše Judské, kterou vykoná Bůh Babyloňany, oznamuje také zkázu pohanských národů, kterou vykoná týž Bůh tímže nástrojem. Ta slova prorocká byla zdrceným Judovcům *na velikou potěchu*. – Hl. 25 svědčí sousedním národům; počíná severovýchodem (Amoňané), jde na jih k Moabanům a Edomcům, poté na západ k Filištanům. – Hl. 25 vznikla brzy po pádu Jerusalema roku 587.

V. ² O smutných koncích Amoňanů Ez mluvil již 21, 28.–32. – O poměru Amoňanů k Israelitům srv. Gn 19, 37 nn; Sof 2, 8.; Jer 49, 1 nn; 4 Král 24, 2.

V. ⁵ „Rabbat“ („veliké“), hlavní město Amonska.

V. ⁶ n. Podle práva odvetného: Amoňané za to, že se radovali ze zkázy Israelitů, budou stíženi podobnou zkázou sami. Od třetího století křesťanského mizí Amoňané jakožto samostatný národ s jeviště dějin.

V. ¹⁰ n. Moabané trpěli spolu s Amoňany pátý rok po pádu Jerusalema (Jos. Flavius, Starož. X, 9, 7.). Po zajetí zmiňuje se o Moabanech ještě Esdr 9, 1.; Neh 13, 1.; Jos. Flav. XIII, 14, 2. Podlehlí Beduinům a zanikli podobně jako Amoňané.

V. ¹² n. Edomsko vešlo ve smlouvu s Judskem proti Babylonii (Jer 27, 3.). Tu smlouvu zrušilo ze msty proti Judovcům a pomáhalo ke zkáze Jerusalema.

V. ¹⁴. Edomska dobyli a podmanili si je Machabejci (1 Mach 5, 65.; 2 Mach 10, 16.).

V. ¹⁵. Filištané použili každé slabé chvílky Israelovy, aby ho vytlačili z pomezí a usadili se na jeho půdě. Sotva si dali ujít příležitost, kdy byli Judovci v Jerusalemě od Nabuchodonosora sevřeni. (Jer 40, 10.)

vztáhnou ruku svou na Filištany, i zabijí ty, kteří zabíjeli, a zničím ostatky přímoří; ¹⁷ vykonám na nich pomsty veliké, ve hněvu je trestaje, i zakusí, že já jsem Hospodin, až uvedu svou pomstu na ně.

5. Proti Tyru (26, 1.–28, 19.).

HLAVA 26. – ¹ Jedenáctého roku, prvního dne měsíce oslovil mne Hospodin a řekl: ² Synu člověkův! Za to, že řekl Tyrus o Jerusalemu: „Haha, polámány jsou dveře národů, obrátí se ke mně, budu plný, zpustlý“: ³ za to praví Pán Bůh toto: Aj, já (přijdu) na tebe, Tyre, přiřenu na tě národy mnohé, jako se žene rozbouřené moře. ⁴ Rozmetají hradby Tyru, zboří jeho věže; vymetu prach jeho z něho, obrátím jej v holou skálu. ⁵ Bude (místem) na sušení síti prostřed moře, neboť já jsem to mluvil, praví Pán Bůh; a bude na kořist národům. ⁶ Také dcery jeho, jež jsou na pevnině, mečem zbity budou, i zvědí, že já jsem Hospodin.

⁷ Neboť toto praví Pán Bůh: Aj, já přivedu na Tyr Nabuchodonosora, babylonského krále, od severu, krále králů, s koňmi i s vozy, s jezdci, s vojskem, s lidem četným. ⁸ Dcery tvé, jež jsou na pevnině, mečem pobije; a obklíčí tě ohradami, nanese násep [vůkol,] a pozdvihne proti tobě štít. ⁹ Přistřeší a berany zřídí proti zdem tvým, a věže tvé zboří nástroji svými. ¹⁰ Od množství koní jeho přikryje tě jejich prach; od hřmotu jezdců a kol i vozů pohnou se zdi tvé, až bude vcházeti do tvých bran, jako bývá při vjezdu do města probořného. ¹¹ Kopyty koní svých pošlape všechny ulice tvé; lid tvůj mečem zbije, a tvé pyšné sloupy na zemi padnou. ¹² Uloupí tvé poklady, rozchvátí zboží tvé, rozboří zdi tvé, a strhnou nádherné tvé domy; a kamení z tebe, dříví z tebe, a prach z tebe do vody vysypou. ¹³ Přítrž učiním množství písni tvých, a zvuku citar tvých nebude již slyšet. ¹⁴ Obrátím tě v holou skálu, na sušení síti budeš, aniž budeš kdy vystavěn, neboť já, Hospodin, mluvil jsem (to), praví Pán Bůh.

¹⁵ Toto praví Pán Bůh Tyru: Zdaliž od hřmotu tvého pádu, od lkání tvých zbitých, až zbiti budou prostřed tebe, nebudou se ostrovy chvítí? ¹⁶ Ano, sestoupí s trůnů svých všechna knížata pomořská, odloží své pláště, roucha svá pestrých barev zahodí, a oblekou se v hrůzu; na zemi seděti budou, zděšení jsouce nad náhlým tvým pádem, diví se budou; ¹⁷ zanotí nad tebou žalozpěv, a řeknou tobě: „Kterak jsi zahynulo, (ty), jež bydlilo jsi v moři, město slavné, jež bývalos na moři mocné, s obyvateli svými, jichž se všichni strachovali! ¹⁸ Nyní se děsí lodí, v den tvého pádu; žasnou ostrovy na moři, protože žádný nevychází z tebe.“

Hi. 26. Jako kdysi hrozil Is (23.) Tyru, tak mu hrozí nyní Ez. Kdežto čtyřem sousedům judským, Amoňanům, Moabanům, Edomcům a Filištanům věnoval toliko *jednu* hlavu, věnuje Tyru, pro jeho veliký význam, *čtyři* proroctví, zabírající bezmála *tři* hlavy. První proroctví Ezechielovo proti Tyru jest výroky „Toto praví Pán Bůh“ rozděleno na *čtyři* slohy: První udává *příčinu*, proč vzbudil Tyrus hněv Hospodinův a *kterak* bude od Hospodina potrestán (2.–6.); druhá sloha udává *nástroj*, kterého použije Hospodin a spolu způsob, jak ten nástroj vykoná úkol od Hospodina mu přikázaný (7.–14.); třetí sloha líčí dojem, jaký vzbudí v širém okolí pohroma, jež Tyrus zachvátí (15.–18.); čtvrtá sloha opakuje čelné myšlenky již vyslovené a dodává, že zkáza Tyru bude trvalá (19.–21.).

V. ¹ „*Jedenáctý*“ rok zajetí Jechoniášova byl r. 588/587 před Kr.

V. ² Tyrus smál se škodolibě jako výše Amoňané nad pádem Jerusalema; jásal, že Jerusalemu „*zpusť*“, a že „*národové*“, t. j. jejich obchodníci, „*obracetí se*“ budou četněji k Tyru a že jej zanesou zbožím a penězi.

V. ⁴ n. Ostrovní město Tyrus bylo vystavěno *na skále*. Až bude město pobofeno, déšť odnese postupem času sutiny i prst do moře, že zbude na místě bývalého, slavného a bohatého místa – *holá skála*, jež bude rybářům vítaným místem na sušení síti.

V. ⁶ „*dcery*“ Tyru jsou města a vesnice na pevnině, na něm politicky závislé.

V. ¹⁵ „*ostrovy*“ a přímoří, po nichž jsou roztroušeny fénické osady.

V. ¹⁶ „*knížata*“ = bohatí obchodníci ve fénických koloniích.

¹⁹ Neboť toto praví Pán Bůh: Až tě učiním městem zpuštěným, jako jsou města, v nichž nikdo nebydlí, až přivedu na tebe moře, že přikryjí tě vodní spousty: ²⁰ strhnu tě s těmi, kteří sestupují do jámy, k lidu dávných věků, a usadím tě v zemi mrtvých jako odvěké ssutiny, u těch, kteří sestoupili do jámy, aby nebylo bydleno v tobě. Až potom dám slávu v zemi živých: ²¹ v niveč budeš obráceno, nebude tě. Budou tě hledati, ale nenajdou tě již na věky, praví Pán Bůh.

Žalozpěv nad Tyrem.

HLAVA 27. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Ty tedy, synu člověkův, počni nad Tyrem žalozpěv. ³ Rci Tyru, jenž sídlí při vchodu (do) moře, obchodníku s národy na ostrovech četných: Toto praví Pán Bůh: Ó Tyre, ty jsi řekl: „Dokonalé krásy já jsem, ⁴ v srdci moře položený!“ [Sousedě tvoji,] stavitelé tvoji doplnili krásu tvou. ⁵ Z jedlí Saniru tě vystavěli se všemi paženími do moře; cedr z Libanu vzali, aby udělali tobě stěžeň. ⁶ Duby z Basanu tesali na tvá vesla, lávky veslařské dělali ti z [indických] kostí slonových, a kajuty ze hmoty ostrovů Vlašských. ⁷ Pestrobarevný kment egyptský utkali ti na plachtu, aby pověšena byla na stěžeň; z modrého a červeného purpuru z ostrovů Eliských byla tvá střecha. ⁸ Obyvatelé Sidonu a Aradu byli veslaři tvými; nejmoudřejší lidé tvoji, Tyre, byli kormidelníky tvými. ⁹ Starší z Gebalu, nejdovednější jeho lidé dodávali (ti) loďáře na správu všelijakého náradí tvého; všechny lodi mořské i s plavci svými byly ve službách obchodu tvého. ¹⁰ Peršané, Lidijští a Libyjští byli ve vojště tvém tvými válečníky; štítů a přilbic navěšeli v tobě, ti dodali tobě lesku. ¹¹ Araďané bývali s vojskem tvým na zdech tvých vůkol; ale i junáci, kteří byli na tvých věžech, touly věšeli na zdi tvé vůkol; oni vyvrcholili tvou krásu. ¹² Kartaginští tvými kupci byli pro množství všelického zboží; stříbrem, železem, cinem i olovem naplnili tvé trhy. ¹³ Řecko, Tubal a Mo-soch – i oni vedli s tebou obchod; otroky a měděné nádoby přiváželi tvému lidu. ¹⁴ Z domu Togormova koně a jezdce, jakož i mezky přiváděli na trh tobě. ¹⁵ Dedaňané kupčili s tebou; mnoho ostrovů měls pohotově k obchodům svým; slonové kosti a ebenové dříví směňovali za tvé skvosty. ¹⁶ Syrští tvými kupci byli pro množství výrobků tvých; drahé kameny, purpur, pestré výšiv-

V. ²¹. srv. s Is 41, 12.; Ž 36, 36.

Hl. 27. vznikla asi za téže doby jako hl. 26. *Tyros*, město se všech stran mořem obklopené, jest líčeno jako *veliká loď*, na jejíž stavbu všichni národové světa přispěli svými vzácnými hmotami a látkami, jako loď, naložená zbožím celého světa. která ve své pýše odvážila se na širé moře, jako by proti všemu neštěstí byla zabezpečena, tu však náhle zavál *vichor*; a ten *ji se vším potopil* . . .

V. ³. Tyrus se pyšnil sebevědomím, že jest nedobytný, a že jest *ideál krásy*. Za tu zpupnost bude pykatí. Srv. Jer 9, 23.

V. ⁶. „*Basanu*“ byly pověstné dubové lesy. (Srv. Is 2, 13.; Zach 11, 2.)

V. ⁷. „*Elisa*“, viz Gn 10, 4. – Zde bývá to slovo obyčejně vztahováno na řecké přímorí, zejména na *Pelopones*, na *Lakonii*, kde bylo mnoho červcových škeblí a barvíren. Ez věděl dobře, že nejlepší purpurové barvivo vyráběli *Feničané sami*; praví-li, že měli na své lodi purpur řecký, chce tím říci, že Tyřané sehnali po celém světě, co kde dobrého a krásného, aby tím vyzdobili svou „loď“, t. j. své město.

V. ⁸ n. Sidon, Arad, Gebal byla města na syrském pobřeží, patřící k Tyru.

V. ¹². „*Kartaginští*“, fénická osada *ve Španělsku*. Kartaginští obchodovali s Tyrem proto, že byl jim vítaným odbytištěm pro jejich kovy a nákupnou pro všechny jejich potřeby („*pro množství všelického zboží*“).

V. ¹³. „*Řecko*“ – hebr.: *Jáván* – *Jánové* v západní Malé Asii. *Tubal a Mo-soch* = *Tibarení a Moschové*, sídlili v severovýchodní Malé Asii, až k Černému moři. *Strabo* (12, 548) dosvědčuje, že tam bylo *hojně železa a mědi*.

V. ¹⁴. „*Togorma*“ = *Armenie*. Herodot (1, 194.) svědčí, že tam bylo mnoho koní a oslů. – „*jezdci*“ = jezdeckí koně.

V. ¹⁵. „*Dedaňané*“, sousedé Edomska. – „*mnoho ostrovů*“ jest pobřeží Perského zálivu a blízkých ostrovů (Ceylon, Malabary, Coromandel atd.); možno mysliti i na *pobřeží Východní Afriky*, odkud byla podle Herodota (3, 114) dovážena nejlepší slonová kost.

V. ¹⁶. „*Syrští*“ = *Aram*. O Aramech viz k. 1. Par 1, 17. – chodchod = jaspis nebo rubín.

ky, kment, hedvábí a chodchod vykládali na tvém trhu.¹⁷ Judovci a země Israelova, i oni kupčili s tebou v pšenici přední; balsam a med a olej a pryskyřici vykládali na tvých trzích.¹⁸ Lidé z Damašku tvými kupci byli pro množství výrobků tvých v množství všelijakého zboží, v silném víně, ve vlně nejlepší barvy.¹⁹ Dan, Rekové a Mosel na tvých trzích vykládali zpracované železo, kasi, puškvorec na výměnu za tvé zboží,²⁰ Dedanští tvými kramáři byli v kobercích pod sedla.²¹ Arabové a všechna knížata kedarská, – i oni byli tobě pohotově k obchodům: s berany a skopci, a s kozelci přicházeli k tobě s tebou obchodovat.²² Prodavači ze Saby a z Reemy – i oni tvými kupci byli se všelikými předními vonidly, drahým kamením a zlatem, kteréž vykládali na tvém trhu.²³ Haran a Chene a Eden tvými kupci byli; Saba, Assur a Chelmad tvými prodavači.²⁴ Ti byli tvými kupci se všelijakým zbožím, s pláští z modrého purpuru a z látek rozličných barev, jakož i s nádhernými příkrývkami, které obvinovány a svazovány bývaly provazy; cedry také do obchodu ti dodávali.²⁵ Velelodi mořské byly kněžny v obchodě tvém; i byls plný bohatství a slávy v srdci moře.²⁶ Na širé moře dovedli tě veslaři tvoji; (ale) vichor od východu ztroskotá tě v srdci moře.²⁷ Bohatství tvá, poklady tvé, mnohonásobné nádoby tvé, plavci tvoji, kormidelníci tvoji, ti, kteří udržovali náradí tvé, ti, kteří nad lidem tvým byli, bojovníci, kteří byli v tobě, s veškerým tvým lidem, který jest uprostřed tebe, – padnou do srdce moře v den tvého pádu.²⁸ Od zvučného křiku kormidelníků tvých bude se chvítí množství lodí;²⁹ i vystoupí z lodí tvých všichni, kteří drželi veslo; plavci i všichni kormidelníci moře na zemi stanou;³⁰ kvíliti budou nad tebou velikým hlasem, hoře křičet budou; nametají si na hlavy prachu, a popelem se posypou.³¹ Vyholí si nad tebou lysinu, opáší se žíněmi, a budou oplakávat tebe v hořkosti duše pláčem přehořkým.³² Počnou nad tebou žalozpěv, budou tě oplakávat: „Které město jest jako Tyrus, jenž oněměl prostřed moře?“³³ Vykládaje zboží své z moře nasytily jsi národy mnohé; množstvím pokladů svých i lidí obohacoval jsi krále světa.³⁴ Nyní ztroskotán jsi, zmizel jsi s moře, v hlubinách vodních je zboží tvé; všechny zástupy (lidstva), jež v tobě bylo, padly (do nich).³⁵ Všichni obyvatelé ostrovů zděšení jsou nad tebou; králové jejich všichni ohromeni jsouce mění (barvy) obličjeje.³⁶ Kupci národů sípějí nad tebou; po tobě jest veta, nevstaneš na věky!"

V. ¹⁷. „přední (nejlepší) pšenice“ sluje v hebr. „z Minnitu“, města v Amonsku. Sdc 11, 33. – „Balsám“ jest překlad hebr. slova „pannag“, neznámého významu, snad nějakého sladkého pamlsku. – „Med a olej“ dodávala Palestina, která mlékem a medem tekla, ještě po zajetí Feničanů; srv. Esdr 3, 7; Sk 12, 20. – „pryskyřici“ vonnou ze stromu *pistacia lentisci*. Srv. Jer 8, 22. – Amoňané dodávali pšenici *Joatamovi* podle 2 Par 27, 5.; Feničanům obilí dodával již Šalomoun. Viz 3 Král 5, 11.

V. ¹⁸. Damašek dodával Tyru víno z *Chelbónu*. Sv. Jeroným poznamenává, že ještě za jeho času dovážel Damašek do Tyru výtečné víno a výbornou vlnu.

V. ¹⁹. kasia: vonná látka, blíže neznámá.

V. ²¹. *O Arabech a Kedařanech* srv. Is 13, 20.; 21, 13, 17.; 60, 7.; Jer 13, 20. Kočovali mezi Skalnatou Arabií a Babylonií. „byli pohotově k obchodu“ jako „Dedaňané“. Z kozí jmenovaných zvířat vyráběli *Feničané*, zejména *Byblané*, pergamen.

V. ²². *Saba a Raema* v jižní Arabii. Drahokamů a zejména vonidel bývalo v Jemenu vždycky dosti; zlata sice dnes tam není, ale podle svědectví starých bývalo tam také.

V. ²³. „Haran“, známé město v severozápadní Mesopotamii. Byla to křižovátka obchodních cest. – „Chene“ bývá ztotožňováno s „Chalanne“, „Eden“, na středním Eufratě. „Saba“ není tu jisto. Sabané dopravovali zboží do Haranu; tam vyměňovali svá vonidla a zboží, jež dovezli z Indie a Etiopie, za zboží Mesopotamie a Babylonie; z Haranu jezdili do Fenicie. „Assur“ = „Assyřané“, „Chelmad“ zdá se býti zkomolenina, jejíž původní znění zachováno jest nejspíše v Targumu: „všichni Medové“.

V. ²⁴. vypočítává, co dovážela Mesopotamie do Fenicie. Babylonie vyvážela nádherné jemné látky s vytkávanými všelijakými obrazy.

V. ²⁵. „Velelodi mořské“ = „Taršišské lodi“, byly lodi prvního řádu mezi ostatním loďstvem menším.

V. ²⁶. – ³⁶. líčí, kterak velelod Tyrus se ztroskotala a potopila.

Pád tyrského krále a žalozpěv nad jeho pádem.

HLAVA 28. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, rci knížeti tyrskému: Toto praví Pán Bůh: Proto, že se pozdvihlo tvé srdce, že jsi řekl: „Bůh já jsem, na trůně božím sedím v srdci moře,“ kdyžtě jsi člověk a ne Bůh, (proto, žes) pokládal bytost svou za bytost Boží: – ³ hle, tys moudřejší nežli Daniel, žádná věc tajná není před tebou skryta; ⁴ moudrostí a důvtipem svým zjednal jsi sobě moc, nabyl jsi zlata a stříbra do svých pokladnic; ⁵ množstvím moudrosti své a obchodem svým rozmnožil jsi svou moc, i pozdvihlo se tvé srdce pro tvou zámožnost – ⁶ proto – praví Pán Bůh toto: Za to, že zpyšněla tvá bytost v domnění, že jest bytost Boží: ⁷ za to – aj – já přivedu na tě cizozemce, nejkrutější z národů; obnaží své meče na krásu moudrosti tvé a znesvěťí nádheru tvou. ⁸ Zabijí, strhnou tě, i umřeš smrtí zbitých prostřed moře. ⁹ Zdali mluvíti budeš „Bůh já jsem“ před zabíjejícími tě, kdyžtě jsi člověk a ne Bůh v ruce zabíjejících tě? ¹⁰ Smrti neobřezanců zemřeš cizinců rukou; neboť já jsem (to) mluvil, praví Pán Bůh.

¹¹ Hospodin mne oslovil a řekl: Synu člověkův, počni žalozpěv nad králem tyrským. ¹² Rci mu: Toto praví Pán Bůh: Ty vrchole dokonalosti, plný moudrosti a nejvyšší krásy! ¹³ V rozkoších ráje Božího byl jsi; všechny drahé kameny tebe pokrývaly: karneol, topas a jaspis, chrysolit, onyx a beryl, safir, rubín a smaragd; ze zlata umělecké dílo byly tvé šperky; dřívokování (jejich) bylo (již) připraveno tobě v den, kdy byl jsi stvořen, ¹⁴ Tys byl (jako) cherub (s křídly) roztaženými a kryjícími; a postavil jsem tě na svaté Boží hoře, mezi ohnivými kameny jsi chodil. ¹⁵ Dokonalých mravů byl jsi ode dne stvoření svého, až byla nepravost shledána při tobě. ¹⁶ Pro velký tvůj obchod naplnilo se tvé nitro nespravedlností, prohřešil ses, i syřhl jsem tě s hory Boží, a vyhladil jsem tě, cherube kryjící, z prostřed ohnivých kamenů. ¹⁷ Pozdvihlo se srdce tvé krásou tvou, ztratil jsi svou moudrost v nádhře své. Na zemi srazil jsem tě, králům na pospas dal jsem tě, aby se zálibou hleděli na tě. ¹⁸ Množstvím svých nepravostí a nepoctivostí v obchodě svém poskvřnil jsi svatost svou; protož vyvedu oheň z prostřed tebe, který tě spálí, a obrátím tě v popel na zemi před očima všech, kteří viděli tě. ¹⁹ Všichni, kteří tě znali mezi národy, ztrnou nad tebou, veta po tobě bude, nebudeš na věky.

6. Proroctví proti Sidonu (28, 20.–26.).

²⁰ Hospodin mne oslovil a řekl: ²¹ Synu člověkův, upří tvář svou proti Sidonu a proroctví proti němu. ²² Rci: Toto praví Pán Bůh: Aj, já (přijdu) na tě, Sidone, a oslavím se prostřed tebe, i zvědí, že já jsem Hospodin, až vykonám na něm soudy, a ukáži na něm, že svatý jsem. ²³ Pošlu na něj mor, a krveprolití do ulic jeho, že padati budou zbití mečem v něm vůkol, i zvědí, že já jsem Hospodin. ²⁴ A tak nebude již mítí dům Israelův podnětu k hořkosti nebo trnu bolest působícího v kruhu všech sousedů, kteří nevrátili na něj, i zvědí, že já jsem Pán Bůh.

²⁵ Toto praví Pán Bůh: Až shromáždím dům Israelův z národů, mezi něž rozptýleni jsou, ukáži na nich před národy, že jsem svatý i bydliti budou ve své zemi, kterou jsem dal svému služebníkovi Jakobovi. ²⁶ Budou bydliti v ní bezpečně; budou stavěti domy, štěpovati

Hl. 28. V. ¹–¹⁰, podává příčinu, proč Tyr zašel: jeho zpupnost, ve které se pokládal býti bohu rovným, „*kníže*“ = král tu zastupuje celou tyrskou říši, jejíž vinu nese. . !

V. ³. Daniel slynul tehdy již netoliko zbožnost! (14, 14.), ale i *moudrostí*, kterou vynikl nad všechny mudrce babilonské, jakož i *znalostí tajných snů*.

V. ¹⁰. „*neobřezanec*“ byl Hebreům cizinec, pohan, barbar, nepřítel, nevěrec, bezbožník, nečistý zločinec; habebnou smrti zločince král zajde!

V. ¹¹–¹⁹. obsahuje pohřební zpěv nad králem; má se k proroctví 28, 1.–10. jako se má žalozpěv hl. 27 k proroctví hl. 26.

vinice, slovem budou bydlíti klidně, kdežto na všech, kteří kolem nich nevrazili na ně, konati budu soudy; i zvědí, že já jsem Hospodin, jejich Bůh.

7. Sedmero proroctví proti Egyptu (29–32).

HLAVA 29. – ¹ Roku desátého, desátého měsíce, jedenáctého dne (toho) měsíce oslovil mne Hospodin a řekl: ² Synu člověkův, upří tvář svou proti faraonovi, králi egyptskému, a prorokuj proti němu jakož i proti všemu Egyptu. ³ Mluv a rci: Toto praví Pán Bůh:

Aj, já (přijdu) na tebe, faraone, egyptský králi, draku veliký, jenž ležíš prostřed řek svých, a říkáš: „Má je (ta) řeka, a já jsem sebe samého učinil.“⁴ Hák vložím tobě do čelistí, připevním ryby řek tvých na tvé šupiny, vytáhnu tě z prostřed řek tvých, a všechny ryby tvé šupin tvých držeti se budou. ⁵ A pohodím tě na poušti se všemi rybami tvé řeky, na holou zemi padneš, a nikdo tě nesebere aniž pohrbí. Šelmám zemským a ptačtvo nebeskému dal jsem tě, aby tě sežrali; ⁶ i zvědí všichni obyvatelé egyptští, že já jsem Hospodin. ⁷ Za to, žeš byl rákosovou holí Israelovu domu, – když se tě chopili rukou, zlámal ses, a rozdrásls jim celé rámě; a když se na tebe podepřeli, rozpadl ses, a rozdrásals jim celé ledví. –

⁸ Za to Pán Bůh praví toto: Aj, já přivedu na tebe meč, a vybiji v tobě člověka i dobytče; ⁹ z Egypta bude poušť a pustina, i zvědí, že já jsem Hospodin. Za to, že jsi řekl: „Řeka má jest, a já jsem učinil ji!“¹⁰ za to – aj – já (přijdu) na tebe a na tvé řeky, obrátím Egypt v pustinu, mečem zkaženou od věže Syene až do pomezí Etiopie. ¹¹ Nepůjde přes něj noha člověkova, aniž noha dobytčete kráčeti bude po něm; nebude obýván čtyřicet roků. ¹² Učiním z Egypta poušť uprostřed zemí zpustošených a města jeho uprostřed měst vyvrácených pustá budou čtyřicet roků; rozptýlím Egyptany mezi národy, rozvějí je po zemích.

¹³ Neboť toto praví Pán Bůh: Až vyprší čtyřicet roků, shromáždím Egyptany z národů, mezi nimiž rozptýleni byli. ¹⁴ Přivedu nazpět zajaté Egyptany, a usadím je v zemi Fatures, v domovské zemi jejich, i budou tam královstvím nepatrným; ¹⁵ mezi ostatními říšemi bude říší nejnepatrnější, že nebude již vynášeti se nad národy; zmenším ji, aby nemohli panovati nad národy. ¹⁶ Aniž budou ještě domu Israelovu nadějí, učice je nepravosti – vzdalovati se mne a následovati jich, i zvědí, že já jsem Pán Bůh.

¹⁷ Dvacátého sedmého roku, prvního (měsíce), prvního dne (toho) měsíce Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁸ Synu člověkův, Nabuchodonosor, král babilonský, dal svému vojsku těžkou službu konati proti Tyru; každá hlava oblyseła, každé rámě orváno jest, ale mzdy se nedostalo jemu ani vojsku jeho z Tyru za službu, kterou mi proti němu prokázal.

Hl. 29. počíná řadu (7) proroctví proti Egyptu, proti němuž prorokoval již také Is (19) a Jer (25, 19.; 43, 8.–13.; 46, 1.–12. 13.–28.). – Ez hl. 29–32, konci proroctví svá proti pohanům, spolu pak také „*Knihu, hrozeb*“ (1.–32.). – První proroctví, čtvrté a páté proti Egyptu pronesl Ez krátce před dobytím Jerusalema; šesté a sedmé krátce po této pohromě; proroctví druhé (29, 17.–21.) a snad i třetí (30, 1.–19.) proslovil před výpravou Nabuchodonosorovou do Egypta, tedy před r. 568 (Jer 43, 12).

V. ¹. „*Rok desátý*“ zajetí Jechoniášova „*měsíc desátý*“ toho roku byl leden r. 588.

V. ⁶. Viz Is 36, 6. – „*Za to*“ dlužno spojití s v. 8. – V. 7. větu přerývá.

V. ⁸. n. Nabuchodonosor na své výpravě do Egypta r. 568 splnil aspoň částečně toto proroctví, rovněž tak později *Kambyses*, nehledě k pohromám, jež Egypt mimo to stihly a které nejsou zaznamenány v pramenech dějepisných, jež nás došly.

V. ¹⁰. „*Syene-Assuan* u prvního nilského slapu, „*pomezí Etiopie*“ (země *Kúš*) počínalo právě za řečeným první slapem.

V. ¹³. n. *Fatures* = Horní Egypt s hlavním městem *Tebami*.

V. ¹⁷. První měsíc dvacátého sedmého roku zajetí Jechoniášova byl duben r. 572, šestnáct roků po pádu Jerusalema, za časů, kdy se chystal Nabuchodonosor na výpravu do Egypta ukončiv obléhání Tyru. Je to *poslední proroctví Ezechielovo*, jež napsal a jež se nám dochovalo.

V. ¹⁸. „*těžká služba proti Tyru*“ bylo třináctileté jeho obléhání 585–572.

¹⁹ Proto Pán Bůh praví toto: Aj, já dám Nabuchodonosorovi, králi babylonskému, zemi Egyptskou, i pobere bohatství její, zloupí ji na kořist a rozchvátí ji v plen, a to bude mzda jeho vojsku. ²⁰ Za práci, kterou vykonal proti němu, dal jsem jemu Egypt, protože pro mne pracoval, praví Pán Bůh. ²¹ V ten den vpučíte se roh domu Israelovu, i dám ti, že budeš moci otevřít ústa uprostřed nich, i zvědí, že já jsem Hospodin.

HLAVA 30. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, prorokuj a řci: Toto praví Pán Bůh: Kvilte! Běda, běda (tomu) dnu! ³ Neboť blízko jest den, blíží se den Hospodinův, den mraku; čas (soudu) národů to bude. ⁴ Meč přijde do Egypta, strach bude v Etiopii, až padati budou zranění v Egyptě, až vzato mu bude bohatství jeho, až zbořeny budou základy jeho. ⁵ Etiopie, Lybie, Lydie a všechna ostatní směsice národů, a Chub, jakož i synové země smlouvy padnou mečem s nimi.

⁶ Toto praví Pán Bůh: Padnou podpory Egypta, zničena bude zpupná jeho nádhera, od věže Syene mečem padati budou v něm, praví Pán Bůh zástupů. ⁷ Zpustošení budou (ležet) uprostřed zemí zpustošených, a města jeho uprostřed pustých měst. ⁸ Zvědí, že já jsem Hospodin, až dám Egypt na pospas ohni, až rozbiti budou všichni jeho pomocníci. ⁹ V ten den vyjdou poslové ode mne na lodích, aby učinili konec bezstarostnosti Etiopie, a budou plni strachu v den (soudu) Egypta, neboť jistě přijde.

¹⁰ Toto praví Pán Bůh: Učiním konec množství (lidu) egyptského rukou Nabuchodonosora, krále babylonského. ¹¹ On i lid jeho s ním, nejkrutější z národů, přivedeni budou, aby zničili tu zemi; vytáhnou z pochvy meče své na Egypt, a naplní tu zemi zbitými. ¹² Vysuším koryta řek, vydám zemi do rukou zlosynů, a zpustoším zemi i s tím, čeho jest plná, rukou cizozemců; já Hospodin mluvil jsem.

¹³ Toto praví Pán Bůh: Zkazím i sochy, modlám v Memfis konec učiním, vůdce v zemi Egyptské nebude již, a pustím hrůzu na Egyptskou zemi. ¹⁴ Zpustoším zemi Fatures, zapálím oheň v Tafnis, a vykonám soudy na Tébách. ¹⁵ Vylíji hněv svůj na Pelusium, oporu Egypta, a povražďím množství (lidu) v Tébách. ¹⁶ Zapálím oheň v Egyptě; jako žena rodící své jeti se bude bolestí Pelusium, Téby budou rozmetány, a v Memfidě úzkosti den co den. ¹⁷ Jinoši z Heliopole a z Bubastis mečem padnou, ostatek pak do zajetí odveden bude. ¹⁸ V Tafnis zčerná den, až tam polámu egyptská žezla, až v něm za své vezme pyšná jeho moc; mrak jej zakryje, dcery pak jeho do zajetí vedeny budou. ¹⁹ A tak učiním soudy v Egyptě, i zvědí, že já jsem Hospodin.

HL 30. V. ¹. Ez přenesl toto proroctví po 29, 1.–16., ale před vpádem Nabuchodonosora do Egypta (r. 568). V. ² n. Srv. Joel 1, 13. 15.; 2, 1 n; Is 13, 6. 9.; Sof 1, 7. 14. – Den soudu a trestu sluje „den Hospodinův“, ježto se dostane potlačované spravedlnosti jeho dostiucínění, zasvitne jeho velebnost a sláva, která byla dosud neuznávána, urážena.

V. ³ „Lybie“ = Put (hebr.) – Lydie = Lud. Viz Jer 46, 9. – „směsice národů“ jako Jer 25, 20. – „Chub“ venkonce mneznámo.

V. ⁶ „podpory Egypta“ jsou jeho velmoži, vladaři, zejména pak vojsko. Také modly. Srv. Is 3, 1.; 19, 10. Místo „od věže Syene“ dlužno čísti: „od Migdólu až po Syenu“ jako výše 29, 10.

V. ¹³ O modlách v Memfidě viz Is 19, 13.; Jer 2, 16. Byl tam slavný chrám Ptahův.

V. ¹⁵ Pelusium, přirozená i umělá pevnost na severovýchodních hranicích Egypta, klíč k němu, sluje právem „opora“ Egypta, ježto každý nepřítel přicházející z Asie po poříčí Nilu, snažil se zmocniti se nejprve tohoto města.

V. ¹⁶ n. Heliopolis = On; viz Jer 43, 13. – Severně tohoto města bylo Bu-bastis, egyptsky Pi-Bast, t. j. město bohyně lásky Bast, vyobrazované s kočičí hlavou. Bylo to hlavní město 18. župy dolního Egypta, nedaleko dnešní stanice železniční Zakazik.

V. ¹⁸ n. Tafnis jmenuje Jer 2, 16.; 43, 7.; 44, 1.

²⁰ Jedenáctého roku, prvního měsíce, sedmého dne (toho) měsíce, oslovil mne Hospodin a řekl: ²¹ Synu člověkův, rámě faraona, krále egyptského, jsem zlámal, a aj, není ošetřeno, aby se mohlo zahojiti, není na ně přiložen obvazek, není obvinuto šátky, aby nabudouc síly mohlo držeti meč. ²² Proto praví Pán Bůh toto: Aj, já se chystám na faraona, egyptského krále, a polámu ramena jeho, (rámě) zdravé i zlámané, a vyrazím z ruky jeho meč. ²³ Egyptany rozptýlím mezi národy, a rozvějí je do země. ²⁴ Ramena však babilonského krále posílím, dám meč svůj do ruky jeho, polámu ramena faraonova, i budou před tváří jeho lkáti, jako probodený. ²⁵ Posílím tedy ramena krále babilonského, ale ramena faraonova sklesnou, i zvědí, že já jsem Hospodin, když dám meč svůj králi babilonskému do ruky, aby jím zamával nad Egyptskou zemí. ²⁶ Ano, rozptýlím Egyptany mezi národy, a rozvějí je po zemích, i zvědí, že já jsem Hospodin.

HLAVA 31. – ¹ Jedenáctého roku, třetího měsíce, prvního (dne toho) měsíce, Hospodin oslovil mne a řekl: ² Synu člověkův, rci faraonovi, králi egyptskému, a lidu jeho: Komu se podobáš ve své velikosti? ³ Aj, Assur byl jako cedr na Libanu, pěkných ratolestí, hustých větví, vysokého zrostu; mezi hustými haluzemi vynikal vysoko jeho vrch. ⁴ Vodstvo jej učinilo velikým, tůň jej udělala vysokým; potoky její tekly kolem kořenů jeho, odtoky své vypouštěl na všechny stromy kraje. ⁵ Proto překonala výše jeho všechny stromy kraje; rozmnožily se větve jeho, a roztáhly se ratolesti jeho pro množství vodstva. ⁶ Když pak rozprostřel, stín svůj, hnízdlilo se na větvích jeho všechno nebeské ptactvo, pod jeho haluzemi rodila všechna lesní zvířata, a ve stínu jeho tábořila směsice četných národů. ⁷ Byl překrásný svou velikostí, délkou svých ratolestí, bylť kořen jeho u vod mnohých. ⁸ Nebylo vyšších cedrů nad něj v Božím ráji, jedle nedosáhly vrchu jeho, javory se nevyrovnaly ratolestem jeho; žádný strom ráje Božího nebyl podobný jemu ani kráse jeho. ⁹ Učinilť jsem jej krásným, s četnými a hustými ratolestmi, i závidělo mu všechno stromovní Edenu, které bylo v ráji Božím.

¹⁰ Proto Pán Bůh praví toto: Za to, že vzrostl tak vysoko, že udělal vrch svůj zelený a hustý, že pozdvihlo se srdce jeho pro svou výšku: ¹¹ dal jsem jej do rukou nejsilnějšího z národů, (ten) s ním zatočí; pro bezbožnost jeho zavrhl jsem jej. ¹² I podřekli jej cizinci, nejkrutější z národů, a pohodili jej; na horách a po všech údolích padaly větve jeho; polámáno leželo větvoví jeho po všech skalách země; všichni národové světa odešli ze stínu jeho a nechali jej ležet. ¹³ Když byl skácen, sedalo na něj všechno nebeské ptactvo, a na ratolestech jeho byla všechna divoká zvířata kraje. ¹⁴ Proto nesmí se pozdvihovati pro svou výši žádný strom u vody, nesmí hnáti vrch svůj mezi hustým a listnatým větvoším do výše, aniž smí pyšně státi ve své výši cokoliv bývá zavlažováno vodami; neboť všichni jsou odevzdáni smrti pro nejzazší kraj, mezi lidy, mezi ty, kteří padají do jámy.

V. ²⁰. První měsíc jedenáctého roku zajetí Jechoniášova (1, 2.) jest *duben r. 588*. Srv. výše 29, 1. – Toto proctví hodí se do času, kdy bylo vojsko Hofrovo, jež vytáhlo na pomoc Jerusalemu, od Chaldů poraženo, že mu bylo vrátit se domů. Srv. Jer 37, 5.

Hl. 31. V. ¹. *Třetí měsíc jedenáctého roku zajetí* krále Jechoniáše byl *červen r. 588 před Kr.*; bylo to tedy sedm týdnů po proctví 30, 20. Pohnutka a účel hl. 31 byl tedy týž, jako 30, 20. – Do pádu Jerusalema chyběl ještě rok a několik týdnů.

V. ². oslovuje faraona a celý Egypt, který ve své domýšlivosti a pýše („ve své velikosti“) neznal mezí. Ez jako by chtěl říci: Dovolíš snad, abych tě směl přirovnati k velemocné Assyrii, k níž se v duchu přirovnáváš sám.

V. ⁷. Srv. 17, 23.; 19, 11.

V. ⁸. *Ez nadsázkou* srovnává „cedr“ (Assyrii) se *stromy rajskými* (Gn 2, 8.), jako by učinil již výše 28, 13. Cedr vynikal výši, cypřiš (Vulg. „jedle“) zelení a platan hustotou ratolestí.

V. ⁹. Bůh, jenž dává vzrůst stromům, dává růsti, jak za dobré uzná té oné říši, politicky, vojensky, hospodářsky. Týž Bůh může jí hned zase všechnu moc vzíti.

¹⁵ Toto praví Pán Bůh: Ten den, kdy padl do pekel, způsobil jsem smutek, zahalil jsem jím tůni, zastavil jsem řeky její, zadržel jsem množství vodstva; truchlil nad ním Liban, a všecko stromoví kraje zatřásl se. ¹⁶ Hřmotem pádu jeho otrásl jsem národy, když jsem jej svrhl do pekel, k těm, kteří padli do jámy; a potěšilo se v kraji nejhlubším všecko stromoví Edenu, nejkrásnější a nejznamenitější na Libanu, všecko, jež svažováno bylo vodami. ¹⁷ Neboť i ti s ním musí do pekel k zabítým mečem, a rámě každého může odpočívat ve stínu jeho mezi národy.

¹⁸ Komu jsi (tedy) podoben, ó slavný a převysoký mezi stromy Edenu? Aj, svržen budeš se stromy Edenu do země nejzazší, mezi neobřezanými ležeti budeš, s těmi, kteří zbiti byli mečem. To jest farao a všecko množství jeho, praví Pán Bůh.

HLAVA 32. – ¹ Dvanáctého roku, dvanáctého měsíce, prvního dne (toho) měsíce, Hospodin oslovil mne a řekl: ² Synu člověkův, počni žalozpěv nad faraonem, egyptským králem, a rci mu: Lvu mezi národy podobal ses, a draku, jenž jest v moři; zmítals rohem ve svých řekách, zakalovals nohama vody, a vlnils proudy jejich. ³ Proto praví Pán Bůh toto: Rozestru na tě síť svou směsicí národů mnohých, a vytáhnu tě v nevodu svém. ⁴ Pohodím tě na zemi, na širé pole povrhu tě; dám na tě sedati všemu nebeskému ptactvu, a nasytím tebou zvířata vši země. ⁵ Maso tvé roznesu po horách, a naplním tvé pahorky hnisem z tebe. ⁶ Svažím zemi smrdutou krví tvou až na hory, a údolí plna budou tebe.

⁷ Zakryji nebesa, když zhasneš, učiním, že zčernají hvězdy jejich; slunce mrakem zakryji, a měsíc nedá světla svého. ⁸ Všem světlům nebeským přikáží nad tebou truchlit, a zahalím v temno tvoji zemi, praví Pán Bůh – [až padnou ranění tvoji prostřed země, praví Pán Bůh.] ⁹ Rozruším srdce národů mnohých, až uvedu trosky z tebe mezi národy, do zemí, jichž neznáš. ¹⁰ Naplním hrůzou z tebe národy mnohé, králové jejich úžasem hrozným nad tebou ztrnou, až počne létati meč můj před tváří jejich; ztrnou náhle, každý o svůj život, v den tvého pádu.

¹¹ Neboť toto praví Pán Bůh: Meč krále babylonského přijde na tě. ¹² Meči siláků prozrazím množství tvého lidu; budou to vesměs nepřemožitelní národové; zpusťou nádheru Egypta, rozptýleno bude množství jeho. ¹³ Pohubím také všecek dobytek jeho, jenž býval u hojných vod; nezakalí jich už noha lidská, aniž je kaliti bude kopyto dobytčí. ¹⁴ Tehdy učiním, že usadí se vody jejich, a řeky jejich jako olej povedu – praví Pán Bůh – ¹⁵ až učiním ze země Egyptské poušť, až bude země zbavena všeho, čeho jest plná, až zbiji všechny obyvatele její; i zvědí, že já jsem Hospodin.

¹⁶ To jest žalozpěv, ten budou zpívat; dcery národů budou jej zpívat; nad Egyptem a nad bohatstvím jeho budou jej zpívat, praví Pán Bůh.

V. ¹⁶. Srv. Is 14, 19 n. – Jako při pádu velikého stromu se zatřese země, tak se zatřásli národové, když padla Assyrie.

V. ¹⁷. „ti“ národové a jejich vladaři, kteří kdysi „ve stínu“ Assyrie hledali ochrany a kteří při pádu jejím padli do mdlob.

Hl. 32. V. ¹. Místo „dvanáctého“ lépe čísti s jinými rukopisy „jedenáctého“ od jara r. 588 do jara r. 587 před Kr. „Dvanáctý měsíc“ byl asi náš březen (r. 587).

V. ². „žalozpěv“ následující není obvyklá píseň nářku, nýbrž píseň hrozeb, jež, až se splní, ovšem budou námětem k žalů.

V. ⁷. Srv. Is 8, 22.; 13, 10.; Joel 2, 10.; Sof 1, 15. a jiná místa líčící den Božího soudu. *Temno* tu líčené naráží snad na egyptské *tmy*, popsané Ex 10, 21. Částečný soud, jaký bude konán nad Egyptem, jest předzvěstí všeobecného soudu posledního, proto jest zde líčen jeho barvami. Srv. Mt 24, 29.

V. ⁹. Srdce národů mnohých, až uvidí zkázu Egypta, budou „rozrušena“ starostí, že ta zkáza zachvátí také je.

V. ¹⁴. Ježto nebude nikdo vod kaliti, usadí se kal na dně a voda poteče čistá a klidná.

V. ¹⁶. „To“, co předcházelo od v. a. – Žalozpěvy zpívaly zejména ženy („dcery národů“).

¹⁷ Dvanáctého roku, patnáctého dne měsíce, Hospodin oslovil mne a řekl: ¹⁸ Synu člověkův, zpívej pohřební píseň nad množstvím Egypta; a sraz je samo i příslušníky mocných národů do nejhlubších pekel k padlým do podsvětí! ¹⁹ Nad koho je ti lépe? Klesni, a lehni si mezi neobřezance! ²⁰ Mezi zbité mečem ať padnou! Meč jest (již) podán! Vlekou (již) jej, i všecky lidi jeho! ²¹ Oslovují ho největší junáci z prostředka pekel, kteří s pomocníky jeho (tam) klesli a leží, neobřezaní, zabití mečem.

²² Tu jest *Assuri* všecek jeho lid; kolem něho hroby (lidu) jeho, všichni zabití, mečem padlí; ²³ hroby jsou jim vykázány v nejzazším koutě pekel, lid jeho seskupil se kolem hrobu jeho, všickni zabití, mečem padlí, kteří byli kdys postrachem v zemi živých.

²⁴ Tam jest *Elam* i všecek jeho lid kolem hrobu jeho; všichni zabití, mečem padlí, neobřezaní, kleslí do nejhlubších pekel. Za to, že byli kdys postrachem v zemi živých, nesou (teď) hanbu svou mezi kleslými do podsvětí. ²⁵ Uprostřed zabitých dali mu lůžko, mezi všemi národy jeho; kolem něho hroby (lidu) jeho; všichni neobřezaní, mečem zabití. Za to, že byli kdys postrachem v zemi živých: nesou (teď) hanbu svou mezi kleslými do podsvětí; uprostřed zabitých (tam) leží.

²⁶ Tu jest *Mosoch a Tubal* i všecek jeho lid; kolem něho hroby (lidu) jeho; všichni neobřezaní, zabití, mečem padlí, za to, že byli (kdys) postrachem v zemi živých. ²⁷ A nespí tam s junáky, třebaže padlími, třebaže neobřezanými, kleslými do pekel se svou zbraní, kterým položili meče pod jejich hlavu; neboť lpí jim nepravosti na jejich kostech, ježto byli kdys postrachem junáků v zemi živých. ²⁸ Tak budeš i ty (Egypte) mezi neobřezanými zdrcený ležet, spáti se zabitými mečem.

²⁹ Tam jest *Edomsko* se svými králi, se všemi knížaty svými, přiřazenými i s vojskem k zabitým mečem; jest jim spáti s neobřezanými, s padlími do podsvětí.

³⁰ Tam jsou všecka *knížata severu* a všichni *Sidoňané*, svržení k zabitým, ustrašení, ve své síle zahanbení; leží (tu) neobřezaní se zabitými mečem, nesou hanbu svou mezi kleslými do podsvětí.

³¹ Uvidí je farao a potěší se nade vším svým množstvím, jež jest mečem zbito – farao a všecko vojsko jeho, – praví Pán Bůh. – ³² Neboť vzbudím před sebou strach v zemi živých, i bude položen mezi neobřezané, zabité mečem, farao i všecko množství jeho, – praví Pán Bůh. –

V. ¹⁷. Rok dvanáctý byl rok *osmnáctý vlády Nabuchodonosorovy*, od jara 587 do jara 586 před Kr. Ježto předchází řeč proslovil Ez na počátku března roku 587, patrná jest časová mezera půl druhého měsíce mezi řečí onou (32, 1.) a touto (17.). Ježto Jerusalema padl teprve v červenci r. 587, byla i tato řeč (17.–32.) pronesena ještě *před pádem Jerusalema*. – Žalozpěv podává ve v. 18. předmět, ježž hodlá opěvati; další vv. líčí společnost v podsvětí, do které se farao dostává. Ez provádí nás podsvětím, jako učinil později Dante ve své nesmrtelné „Božské komedii“.

V. ²⁴. „*Elam*“ popředně *elamský král*. – O Elamu viz Is 21, 2.; 22, 6.; Jer 49, 35.–39.; 1 Par 1, 17.

V. ²⁶. *Mosoch a Tubal* budou jádrem *Goga*, budou mezi posledními nepřáteli království Božího. O Mosochovi a Tubalovi viz také Gn 10, 2.; 1 Par 1, 5.; Is 66, 19.

V. ³⁰. „*knížata severu*“ = aramská, o nichž viz 1 Par 1, 17. „*Sidoňané*“ = Feničané. Viz 1 Par 1, 13.

DÍL DRUHÝ:

Kniha útěch (33–48).

Úvod do řeči slibů (33).

HLAVA 33. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, mluv k synům lidu svého a rci jim: Uvedu-li na (některou) zemi meč, a vezme-li lid země (té) jednoho muže z území svého, a ustanoví-li si ho hlásným, ³ a ten uzří-li přicházeti meč na zemi, a zatroubí-li na roh, a varuje lid: ⁴ kdokoli uslyše zvuk rohu nedá se varovati a přijde-li meč a vezme jej: krev jeho budiž na jeho hlavě. ⁵ Slyšel zvuk rohu, a neopatřil se; krev jeho bude na něm. Kdyby se byl opatřil, byl by zachránil svůj život. ⁶ Uzří-li však hlásný meč přecházeti, a nezatroubí-li na roh, a lid není varován, přijde-li meč a vezme-li z nich někoho: ten bude sice pro svou nepravost postižen, ale krev jeho z ruky hlásného vymáhati budu.

⁷ A ty, synu člověkův, za hlásného dal jsem tebe domu Israelovu, proto uslyšíš-li z úst mých slovo, oznámíš jim je mým jménem. ⁸ Řeknu-li já bezbožnému: „Bezbožníče, smrti umřeš,“ a nedomluvíš-li jemu, aby se vystříhal bezbožný své cesty: on, bezbožný, pro svou nepravost umře, ale krev jeho z ruky tvé vymáhati budu. ⁹ Budeš-li však ty varovati bezbožného, aby se obrátil od svých cest, ale on se neobrátil od své cesty, on pro nepravost svou umře, ty však jsi zachránil svou duši.

¹⁰ Ty, tedy, synu člověkův, rci domu israelovu: Mluvíte takto: „Nepravosti a hříchy naše lpí na nás a v nich my chřadneme; kterak tedy budeme moci živi býti?“ ¹¹ Rci jim: Jakože živ jsem já, praví Pán Bůh, nechci smrti bezbožného, ale aby se obrátil bezbožný od své cesty a živ byl. Obráťte se, obraťte se od svých velmi zlých cest; proč byste měli umřít, dome Israelův?

¹² Ty tedy, synu člověkův, rci synům lidu svého: Spravedlnost spravedlivého nevysvobodí ho, v kterýkoliv den zhřeší; a bezbožnost bezbožného nebude škoditi jemu, v kterýkoliv den obrátí se od své bezbožnosti; a spravedlivý nebude moci živ býti pro svou spravedlnost, v kterýkoli den zhřeší. ¹³ I když řeknu spravedlivému, že jistě bude živ, a on spoléhaje se na svou spravedlnost dopustí se zlého činu, na všechny spravedlivé skutky jeho bude zapomenuto, a pro zlý čin, jehož se dopustil, pro ten umře. ¹⁴ Řeknu-li pak bezbožnému: „Smrti umřeš!“ on však odvrátí se od svého hříchu, bude činiti podle práva a spravedlnosti, ¹⁵ navrátí-li ten bezbožník to, co byl zabavil, vrátí-li, co byl uloupil, a bude-li choditi v příkazech života, aniž bude činiti co nespravedlivého: jistě bude živ a neumře. ¹⁶ Žádný hřích, kterým byl zhřešil, nebude mu přičten; činil právo a spravedlnost, jistě bude živ!

¹⁷ Avšak synové lidu tvého říkají: „Nejedná správně Pán!“ Ale oni nejednají správně! ¹⁸ Neboť odvrátí-li se spravedlivý od své spravedlivosti, a bude-li činiti nepravosti, umře

Hl. 33. V. ¹⁻²⁰ proslvil Ez večer před příchodem uprchlíka z Jerusalema, jenž přinesl do Tel-Abíbu zprávu, že město padlo a vyhořelo (33, 21.). *Pád Jerusalema byl důležitý mezník v dějinách* Judovců, zajatců, i *působení Ezechielova*. Jerusalema, chrám, říše Judská – vše leželo v ssutinách, nebylo tedy již třeba Ezechielovi tuto pohromu předpovídati, jako činil dosud v první části svých proroctví (1–32); mnozí z posluchačů jeho, kteří pokládali Ez za škarohlída, věštícího ustavičně jen *ponuré budoucnost*, byli nyní skutečností usvědčeni, že pravdu měl Ez; upadli do opačné výstřednosti, zmalomyslněli, počali oddávat se zoufalství. Ezechielovi bylo tedy třeba *těšití, nadějí vlévatí* do myslí spoluzajatců. Výtah z potěšných řečí, jež měl Ez od příchodu řečeného uprchlíka (33, 21.) až do 25. roku zajetí Jechoniášova (40, 1.) uloženy jsou ve hll. 34–48. *Přechod od části první k části druhé Ez proroctví činí hl. 33.* – Ez povinností bylo, jest a bude i dále *povzbuzovatí* k pokání a *lepšímu, hlubšímu, vnitřnějšímu náboženskomravnímu životu*. *Povinností lidu* bylo, jest a bude, *poslouchati* jeho slov, třebaš tu a tam nepřijemných, hořkých, a *podle nich žítí*. Tím zachráni svůj život, své blaho *osobní* a připraví, vypěstují ze sebe hlouček spravedlivých, který bude ovocem zajetí a nosičem slibů, jež Bůh dal *všemu národu* . . .

pro ně. ¹⁹ A odvrátí-li se bezbožný od své bezbožnosti, a bude-li činiti právo a spravedlnost: živ bude pro ně. ²⁰ A (přece) říkáte: „Nejedná správně Pán!“ Každého z vás podle mravů jeho souditi budu, dome Izraelův!

²¹ Dvanáctého roku našeho zajetí, desátého měsíce, pátého dne toho měsíce, přišel ke mně jeden uprchlík z Jerusalema a řekl: „Zpustošeno jest město.“ ²² Ale ruka Hospodino-va spočinula na mně uvečer prve než přišel ten uprchlík, a otevřela mi ústa prve než on ke mně ráno přišel; otevřena máje ústa nemlčel jsem již. ²³ I oslovil mne Hospodin a řekl: ²⁴ Synu člověkův, obyvatelé oněch zbořenin v zemi Izraelově mluví takto: „Jediný (člověk) byl Abraham a dostal v dědictví tuto zemi; nás však jest mnoho, nám dána jest země ve vlastnictví.“ ²⁵ Proto rci jim: Toto praví Pán Bůh: Vy, kteří jídáte (maso) s krví, kteří oči pozdvihujete k modlám svým a proléváte krev – vy měli byste zemi dědičně vládnouti? ²⁶ Spoléháte se na své meče, činíte ohavnosti, každý poskvřňuje ženu svého bližního – a měli byste zemi tou dědičně vládnouti? ²⁷ Toto díš jim: Toto praví Pán Bůh: Jakože živ jsem! Ti, kteří ve zbořeninách ještě sídlí, mečem padnou; kdo jest na poli, dán bude zvěři na pospas; a ti, kdož jsou ve skalních pevnostech aneb v jeskyních, morem zemrou. ²⁸ A obrátím zemi v pustinu a v poušť, zhyne pyšná její moc, a zpustnou hory Israelovy, protože nikoho nebude, kdo by šel přes ně. ²⁹ I zvědí, že já jsem Hospodin, až učiním zemi jejich pustinou a pouští pro všechny ohavnosti jejich, jež spáchali. ³⁰ A ty, synu člověkův, – synové lidu tvého mluví o tobě u zdí a ve dveřích domů, říkají si navzájem, druh druhu: „Pojďte a poslechněte, jaká řeč vyšla od Hospodina!“ ³¹ A přicházejí k tobě po zástupech, sedají si před tebou jako lid můj, poslouchají tvé řeči, ale nečiní jich; neboť v píseň úst svých obracejí je (sice), ale za ziskem žene se srdce jejich. ³² A jsi jim jakousi písní v hudbě, jež líbezným a sladkým hlasem zpívána bývá: slyší slova tvá, ale nečiní jich. ³³ Avšak až přijde, co předpověděno bylo – a viz, přichází to – tehdy zvědí, že prorok byl mezi nimi.

ČÁST PRVÁ:

Prorocká slova o vzkříšení Izraelově (34–39).

1. O dobrém pastýři.

HLAVA 34. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, prorokuj o pastýřích Izraelových, prorokuj a rci pastýřům: Toto praví Pán Bůh: Běda pastýřům Izraelovým, kteří pásli sami sebe; zdali nemají býti pasena stáda od pastýřů? ³ Mléko jste jídali, vlnou jste se odívali, co tučného bylo, zabíjeli jste, ale stáda mého jste nepásli. ⁴ Co mdlého bylo, neposilnili jste; co nemocného, nevyhojili jste; co zlámaného, neobvázali jste; co bylo

V. ²¹. *Desátý měsíc dvanáctého roku zajetí* Jechoniášova (a Ezechiela) byl *leden* r. 586; bylo to *pět měsíců po tom*, co Jerusalema vyhořel (srpen).

V. ²⁴. Judovci, kteří zbyli v Palestině, nebo ze svých úkrytů po odchodu vojska Nabuchodonosorova se do ní vrátili, činí si nároky *na samostatnou vládu v Palestině*. Právo své opírají toliko o *Abrahamovu krev*, která prý v nich proudí. Chtí samostatně v Palestině vládnouti, znamenalo tehdy *vzpouru proti Chaldům*, kterým podle vůle Boží, zřetelně zjevené (Jer 27, 6.–11.), měli býti poddáni. Tito lidé nezměnili se ani pohromou Judska, zůstali starými zatvrzelými Judovci, proti jejichž smýšlení proroci tolik byli hřímali, jejichž zpurnost uvedla na Jerusalema krázu. – Podobné *smýšlení, jež se přičilo výchovným úkolům zajetí*, ujmalo a šířilo se *také mezi zajatci*, i bylo Ezechielovi je potírati.

Hi. 34. Hlavní příčina neštěstí Izraelova byli jeho *pastýři*, t. j. králové, úředníci, velmoži, kněží a lžiproroci, kteří v úřadě hledali popředně sebe; ti zavinili, že *ovce*, t. j. svěřenci jejich, byli *rozprášení* (1.–10.). Bůh napravil tuto škodu tím, že rozprchl stádo zase shromáždí, o všechny potřeby jeho se postará (11. až 22.), zejména o vynikajícího *Pastýře-Mesiáše* (23.–31.). Kdežto dosud všechno zlo plynulo na Israele s jeho hlav, poteče příští jeho blaho s *jediné nejvyšší hlavy* – dobrého pastýře. (Jan 10, 11.)

rozptýleno, nepřivedli jste zpět, a co se bylo ztratilo, nehledali jste; ale tvrdě panovali jste nad nimi a ukrutně.⁵ I rozprchly se ovce mé, že nebylo pastýře; a staly se potravou všeliké polní zvěři; a (no), rozprchly se.⁶ Bloudila má stáda po všech horách, po všech vyvýšených pahorcích; po celé ploše země se rozprchla má stáda, a nebylo, kdo by se o ně staral, nebylo, pravím, kdo by se o ně staral.

⁷ Proto, pastýři, slyšte slovo Hospodinovo:⁸ Jakože já živ jsem, praví Pán Bůh: Protože se stala má stáda kořistí, ovce mé potravou všeliké polní zvěři, protože nebylo pastýře – neboť nestarali se pastýři moji o mé stádo, ale pásli pastýři sami sebe, a stád mých nepásli –⁹ proto vy, pastýři, slyšte slovo Hospodinovo:¹⁰ Toto praví Pán Bůh: Aj, já sám (přijdu) na pastýře a budu vymáhati stádo své z ruky jejich, učiním konec s nimi, aby již nepásli stáda, aniž dále pásli pastýři sebe samé; vytrhnu stádo své jim z jícnu, aby jim nebylo již za potravu.¹¹ Neboť toto praví Pán Bůh: Aj, já sám vyhledám své ovce a ujmu se jich.¹² Jako se ujímá pastýř stáda svého, když jest uprostřed ovcí svých rozptýlených, tak ujmu se svých ovec a vysvobodím je se všech míst, kam v den oblaku a mráкотy rozptýleny byly.¹³ Vyvedu je z národů, shromáždím je ze zemí, a uvedu je do země jejich; a pásiti je budu na horách Israellových, při potocích i na všech obyvatelných místech země.¹⁴ Na pastvinách nejlepších pásiti je budu; na vysokých horách Israellových budou pastvy jejich; tam odpocívati budou na bylinách zelených; na pastvinách tučných pásiti se budou na horách Israellových.¹⁵ Já sám pásiti budu své ovce a já dám jim odpocívati, praví Pán Bůh.¹⁶ Co se bylo poztrácelo, shledám, co bylo rozptýleno, zase přivedu, co polámáno, obváží, co mdlého, posilním, a co silného a tučného, opatrovati budu; budu je pásiti jak se sluší a patří.

¹⁷ Vy pak, stáda má, toto praví Pán Bůh: Aj, já budu souditi mezi ovcí a ovcí, mezi skopci a kozly.¹⁸ Nebylo vám dosti spásiti nejlepší pastvy? Ještě i zbytky pastvin svých pošlapali jste nohama; a když jste se napili čisté vody, ostatek nohama svýma zkalili jste.¹⁹ A ovce mé tím, co nohama vašima bylo pošlapáno, se pásly; a co nohy vaše zkalily, to pily.²⁰ Proto vám praví Pán Bůh toto: Aj, já sám rozsoudím mezi bravem tučným a hubeným.²¹ Protože jste boky a plecemi odstrkovali a rohy svými trkali všechny mdlé ovce, až byly ven vytlačeny:²² vysvobodím stádo své; nebude již kořistí, ale souditi budu mezi ovcí a ovcí.

²³ A ustanovím nad nimi pastýře jednoho, jenž je bude pásiti, služebníka svého Davida; ten je bude pásiti, ten bude pastýřem jejich.²⁴ Já pak Hospodin budu Bohem jejich; a služebník můj David bude knížetem uprostřed nich; já Hospodin mluvil jsem (to).²⁵ A učiním s nimi smlouvu pokoje, zapudím dravou zvěř ze země, a ti, kteří sídlí na poušti, bezpečně spáti budou v lesích.²⁶ Učiním je kolem pahorku svého požehnáním, a sesílati budu déšť v čas příhodný; hojně deště požehnání to budou.²⁷ Stromoví na poli dá ovoce své, země vydá svou úrodu, a budou v zemi své bez bázně; i zvědi, že já jsem Hospodin, když rozdrtím řetězy jha jejich a vytrhnu je z ruky těch, kteří je ujařmili.²⁸ A nebudou již za kořist národům, aniž zvěř země žráti je bude, ale bydli budou bezpečně beze všeho strachu.²⁹ A vzbudím jim štípení slavné, nebude již ubývati jich hladem ze země, aniž

V. ¹⁷. Božský pastýř zavede do svého stáda pořádek: oddělí *ovce poslušné* od ovcí divokých, násilných, jež tu jsou znázorněny *skopci a kozly*; ty vyloučí. Srv. Mt 25, 32.

V. ²³. „*pastýře*“ dobrého, pečlivého, nezištného. – „*jednoho*“, jenž nebude mít sobě rovného vrstevníka ani nástupce, jako měli pastýři špatní, kterých tolik bylo. – „*David-Mesiáš*“ Srv. Jer 30, 9. – „*služebníka svého*“ popsaného Is 4, 2, 1.; 52, 13 nn. – I rozumáři uznávají, že tu Ez mluví o *Mesiáši*.

V. ²⁵. Ovce (poddání Mesiášovi) budou požívatí dokonalého *pokoje a bezpečí* na poušti, ano i v lese, kde bývají dravci: Mesiáš, *kníže pokoje* (Is 9, 6 n; Ž 71, 3. 7.) ano ztělesněný *pokoj* (Mich 5, 5.; Agg 2, 10.) zavede na zemi „*pokoj*“, t. j. vrchol všeho, zejména duchovního blahobytu, jako jej měl kdysi Šalomoun ve svém království (Mich 4, 4.). Ten stav bude *trvalý*, jakožto výsledek „*smlouvy*“. Srv. Lv 26, 6.

bude jim dále snášeti pohanu národů, ³⁰ ale zvědí, že já, Hospodin Bůh jejich, jsem s nimi, a oni, dům Israelův, že jsou lid můj, praví Pán Bůh. ³¹ Vy pak jste má stáda, stáda pastvy mé, lidé, a já (jsem) Pán Bůh váš, praví Pán Bůh.

2. *Kdežto Edomsko bude zpuštěno, Israel bude obnoven.*

HLAVA 35. – ¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, upří tvář svou na pohoří Seirské, a prorokuj proti němu. Rci mu: ³ Toto praví Pán Bůh: Aj, já přijdu na tebe, horo Seir, vztáhnu ruku svou na tebe. a učiním tě zpuštěnou a pustou; ⁴ města tvá zbořím. Pustá budeš a zviš, že já jsem Hospodin.

⁵ Za to, že jsi byla nepřítelkyní ustavičnou, za to, že jsi sevřela syny Israelovy se všech stran mocí meče v čas souzení jejich, v čas poslední nepravosti. ⁶ Proto – jakože živ jsem já, praví Pán Bůh – krve nadělám z tebe; krev tě stíhati bude; za to, že jsi krev měla v nenávisti, krev tě stíhati bude. ⁷ Učiním horu Seir zpuštěnou a pustou, vyhladím s ní jdoucího tam i zpět. ⁸ Naplním výšiny její zbitými jejmí; na pahorcích tvých, v údolích, u potoků tvých zbití mečem padati budou. ⁹ Pustinu věčnou z tebe udělám, v městech tvých nebude bydleno, i zvište, že já jsem Hospodin Bůh.

¹⁰ Za to, že jsi řekla: „Ti dva národové a ty dvě země mé budou, dědičně jimi vládnouti budu,“ ačkoli Hospodin byl tam: ¹¹ za to, – jakože živ jsem já, praví Pán Bůh – naložím (s tebou) podle hněvu tvého a podle zuřivosti tvé, s kterou jsi nepřátelsky naložila, (s nimi) a známým se učiním mezi nimi, když tě souditi budu. ¹² A zviš, že já Hospodin slyšel jsem všechny hany tvé, jež jsi mluvila o horách Israelových říkajíc: „Pusté jsou; nám dány jsou na pospas.“ ¹³ Vvyšovali jste se nade mne ústy svými, a utrhavě jste mluvili proti mně slovy svými, já jsem to slyšel. ¹⁴ Toto praví Pán Bůh: Na radost celého světa v pustinu tě obrátím. ¹⁵ Jako ses radovala nad dědictvím domu Israelova, že bylo zpuštěno, tak učiním tobě: pustinou budeš, horo Seir i celé Edomsko, a zvědí, že já jsem Hospodin.

HLAVA 36. – ¹ Ty pak, synu člověkův, prorokuj o horách Israelových a rci: Hory Israelovy, slyšte slovo Hospodinovo! ² Toto praví Pán Bůh: Protože řekl nepřítel o vás: „Ha, výšiny věčné dány jsou nám ve vlastnictví!“ – ³ proto prorokuj a rci: Toto praví Pán Bůh: Za to, že jste zpuštěny a posílány kolem dokola, že jste se staly vlastnictvím zbytku národů, že jste se dostaly na jazyky a do hanlivých řečí lidu: ⁴ za to, hory Israelovy, slyšte slovo Pána Boha! Toto praví Pán Bůh horám, pahorkům, údolím, úvalům, pustinám, rozvalinám a městům opuštěným, která jsou na kořist a na posměch zbytku národů vůkol – ⁵ za to – praví Pán Bůh toto: Jistě že v ohni žárlivosti mluvím proti zbytku národů a proti celému Edomsku, kteří přisvojili si mou zemi s radostí, s celým srdcem a myslí, a vylidnili ji, aby ji mohli zloupiti. ⁶ Proto prorokuj o zemi Israelově a rci horám, pahorkům, úvalům i údolím: Toto praví Pán Bůh: Hle, já v žárlivosti, své a ve hněvu svém mluvím, protože

HL. 35. Proti *Edomcům* mluvil prorok již výše 25, 12., kdy je zahrnul *mezi ostatní pohany*. Zde naskýtají se mu *nové důvody*, aby hrozby proti Edomcům opakoval.

V. ⁵. „ustavičné“, věčné nepřátelství ono tkvělo již v nenávisti *Esauově k Jakobovi* (Gn 25, 15.) jevílo se již *za dob Mojžíšových* (Nm 20, 21.; Sdc 11, 17.) a nikdy nevyhaslo. Srv. Am 1, 11.; Joel 3, 19.; Abd 10, 13. Nový důkaz jeho podali Edomci při pádu Jerusalema. Ž 136, 7.; Pláč 4. 21.; Ez 25, 12. Edomci uprchlých Judovců nepřijali pohostinsky, nýbrž s mečem v ruce!

V. ¹⁰. „dvě země“: Israelsko a Judsko. – Hospodin „*byl tam*“, v Judsku, ve chrámě jerusalemském; i když Jerusalema a chrám vyhořel, bylo *Judsko* zemí Hospodinovou, jeho *posvátným majetkem*, který neměli Edomci práva zabrati.

HL. 36. V. ¹. Po hrozbách Božích proti *horám Seirským* (= Edomsku) vycházejí 7. út Božích sliby *horám Israelovým*, (t. j. celé Svaté zemi i s obyvatelstvem, 6, 1.; Ex 15, 17.; Dt 32, 13. a j.).

vám hanu národů snášeti bylo.⁷ Proto Pán Bůh praví toto: Já zdvihám ruku svou, že národové, kteří vůkol vás jsou, sami hanu svou snášeti budou.

⁸ Vy pak, hory Israelovy, vyhánějte své ratolesti a ovoce své přinášejte pro můj lid israelský, neboť brzy již přijde (zpět).⁹ Neboť, aj, já (přijdu) k vám, obrátím se k vám, i budete orány a osivány.¹⁰ A rozmnožím na vás lidi – veškeren dům Israelův; budou bydlet v městech, a zbořeniny budou zase vystavěny.¹¹ Naplním vás lidmi i dobyt看em, a budou se množit i růsti; obydli vás jako od počátku, a obdařím vás většími dobry nežli jste měly od počátku; i zvíte, že já jsem Hospodin.¹² Přivedu na vás lidi, lid můj israelský, i budou vámi dědičně vládnouti; budete jim dědictvím, a nebudete již bez nich.¹³ Toto praví Pán Bůh: Protože říkájí o vás: „Lidožroutka jsi, a dáviš národ svůj“;¹⁴ proto nebuděš již lidí jísti, a národu svého nebudeš přišťe zabíjeti, praví Pán Bůh;¹⁵ aniž dopustím, aby dále bylo ti poslouchati hanu národů: pohanu lidí nebude ti snášeti a obyvatelstva svého již nepozbudeš, praví Pán Bůh.

¹⁶ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁷ Synu člověkův, dům Israelův, když bydlil ve své zemi, poskrvnil ji mravy a snahami svými; jako nečistota ženy krvotoké byly mravy jejich přede mnou.¹⁸ I vylil jsem hněv svůj na ně pro krev, kterou lili po zemi a (za to, že) ji modlami svými poskrvnili.¹⁹ A rozptýlil jsem je mezi národy, rozváti jsou do zemí; podle mravů a snah jejich soudil jsem je.²⁰ Přišli tedy mezi národy; kamkoli přišli, znesvětili mé svaté jméno, ježto se říkává o nich: „Lid Hospodinův je to, a (přece) bylo jim ze země jeho vyjiti.“²¹ I chtěl jsem ušetřiti svého svatého jména, jež byl znesvětil dům Israelův mezi národy, kamkoli přišel.²² Proto rci domu Israelovu: Toto praví Pán Bůh: Ne pro tebe to učiním já, dome Israelův, ale pro své svaté jméno, jež jste znesvětili, mezi národy, kamkoli jste přišli.²³ A posvětim své veliké jméno, jež bylo znesvěceno mezi národy, jež jste znesvětili uprostřed nich, aby poznali národové, že já jsem Hospodin – praví Pán zástupů – až ukáže před nimi vás, že jsem svatý.²⁴ Vezmu vás totiž z národů, shromáždím vás ze všech zemí a přivedu vás do vaší země.²⁵ A vyliji na vás vodu čistou, abyste očištění byli ode všech poskrvn vašich; a ode všech model vašich očištím vás.²⁶ A dám vám srdce nové, a ducha nového vložím do vás; odejmu srdce kamenné z těla vašeho, a dám vám srdce z masa.²⁷ Ducha svého vložím do vás, a učiním, abyste v příkazech mých chodili, ustanovení mých dbali a činili je.²⁸ Budete bydlet v zemi, kterou jsem dal otcům vašim; a budete mým lidem, a já budu vašim Bohem.²⁹ Až pak vás vysvobodím ze všech vašich poskrvn, přivolám obilí a rozmnožím je, a nebudu vás trestati hladem.³⁰ Rozmnožím ovoce stromů a úrody polní, aby vám nebylo již snášeti pohanu hladu mezi národy.³¹ I rozpomenete se na své velmi zlé mravy, na snahy nedobré, i budou vás mrzeti nepravosti vaše a nešle-

V. ⁸. „*vyhánějte ratolesti*“ na stromech, jež na vás vysazeny budou. – Bylo-li toto proroctví prosloveno krátce před r. 574–573 (srv. níže 40, 1.), zbývalo do r. 538 (Cyrova dovolení) 36 roků, což byla doba na proroctví poměrně krátká. Bylo to řečeno na útěchu vyhnanců.

V. ¹⁰. Hospodin rozmnoží duchovního Israele za dob mesiášských *pohany*, kteří se k němu připojí. Srv. Os 1, 10.; Mich 7, 14.; Zach 10, 6 n.

V. ²². Vysvobození a obnova národa israelského nebude jeho zásluhou, ale milostí Boží. Srv. Is 43, 22.–25.; 48, 11.

V. ²³. Hospodin posvěti své jméno, až na svém národě ukáže pohanům svou *velebnost* (= „*svatost*“), své božství tak jasně, že pohané již se neodváží jeho jméno znesvěcovati, jak dosud činili, ale naopak poznají, že Hospodin (Jahve) je skutečně Bůh veliký.

V. ²⁵. Hlavní příčina všeho neštěstí byl *hřích*; i ten odejme Hospodin od svého lidu, že tedy bude *svatý*. – „*vodu čistou*“ a *očistnou* „*pokropí*“ (hebr.) Hospodin svůj lid, jako býval kropen vodou, do níž přimícháno bylo popela z ryšavé jalovce. Nm 19, 17.–19. Srv. Ž 50, 4. 9. – To se splnilo a plní v N. z. zejména na *křtu* (a ve svátosti pokání). Srv. Jan 3, 3 nn.

V. ²⁹. „*přivolám obilí*“ = příkází, aby v hojné míře vyrostlo. Srv. Os 2, 21.; 4 Král 8, 1.

chetnosti vaše. ³² Ne pro vás to učiním já, – praví Pán Bůh – známo vám to bud! Zahanbi a zastyd' se za své mravy, dome Israelův!

³³ Toto praví Pán Bůh: V ten den, kdy vás očistím ode všech nepravostí vašich, kdy osadím města a postavím znovu zbořeniny, ³⁴ až bude země pustá vzdělaná – ta, jež byla kdysi zpuštěná před očima každého pocestného – ³⁵ řeknou: „Země tato nevzdělávaná stala se takořka zahradou rozkoše a města pustá, opuštěná a vyvrácená stala se obydejnými pevnostmi.“ ³⁶ I poznají národové, kteříkoli zůstanou kolem vás, že já Hospodin vystavěl jsem zbořeniny a vysázel pustiny. Já Hospodin mluvil jsem to a učinil.

³⁷ Toto praví Pán Bůh: Také to si vymůže u mne dům Israelův, abych mu učinil: rozmnožím je jako stádo lidí; ³⁸ jako stádo svaté, jako stádo v Jerusalemě při slavnostech jeho: tak budou pustá města plná stád lidí, i zvědí, že já jsem Hospodin.

3. Hospodin vzkřísí svůj národ.

HLAVA 37. – ¹ Ruka Hospodinova spočinula na mně, Hospodin vyvedl mne v duchu a zastavil mne na rovině (údolní), jež byla plná kostí. ² Obvedl mne okolo nich, bylo jich velmi mnoho na povrchu roviny (údolní), a byly skrz naskrz suché. ³ I řekl mně: „Synu člověkův, co myslíš, mohou tyto kosti býti zase živý?“ Řekl jsem: „Pane Bože, ty víš.“

⁴ Tu mi řekl: Prorokuj o těchto kostech a rci jim: „Kosti suché, slyšte slovo Hospodinovo!“ ⁵ Toto praví Pán Bůh těmto kostem: Aj, já vpustím do vás ducha, abyste ožily. ⁶ A dám na vás (zase) šlachy, učiním, že zroste na vás maso, otáhnu vás kůží; dám vám ducha, i budete živý a zvíte, že já jsem Hospodin.“

⁷ Prorokoval jsem tedy tak, jak mi byl rozkázal. I nastal chrast, když jsem já prorokoval, a aj, pohyb: kosti připojily se ke kostem, každá ke svému kloubu. ⁸ I hleděl jsem, a aj, šlachy a maso na nich vzešlo, na povrchu roztáhla se kůže, ale ducha (ještě) neměly. ⁹ Tu mi řekl: „Prorokuj k duchu, prorokuj, synu člověkův, a rci duchu: Toto praví Pán Bůh: „Ode čtyř větrů přijď, duchu, a věj na tyto zabitě, ať oživnou!“ ¹⁰ Když jsem prorokoval, jak mi byl rozkázal, všel do nich duch, ožili a postavili se na nohy – zástup velmi, náramně veliký.

V. ³⁷ n. Mnoho Judovců padlo mečem Chaldů, do zajetí bylo jich poměrně málo odvedeno (Jer 52, 28.–30.), z těch, jak bylo snadno předvídati, také mnoho zahyne, Judovci v Palestině zůstanou snad také dříve nebo později vezmou za své, zbude tedy z veškerého Israele *malý hlouček*. Kterak budou na něm splněny veliké sliby Boží? Bůh ten hlouček velmi rozmnoží pohany, kteří se stanou příslušníky *duchovního* Israele.

Hl. 37. Jest možno, aby Israel byl zase vzkříšen? Malomyslným zajatcům, kteří se domnívali, že je to nemožno, Ez ukazuje viděním, jež vypravuje, že všemohoucí Bůh národ zase vzkřísí (1.–14.), že jej stmelí v jeden celek, jenž nebude nikdy již rozštěpen, jako kdysi býval (na dvě říše).

V. ². Hospodin *obvádí* proroka, aby viděl množství a vyprahlost kostí, a přesvědčil se, že přirozenými silami nemůže tak veliké množství vyschlých kostí bez masa a beze šlach nabýti života. Ez věděl, že všemohoucí Bůh skrze své služebníky vzkřísil již mrtvolu, ale brzy po smrti. Srv. 3 Král 17, 22.; 4 Král 4, 35. Ez věděl také velmi dobře, že Bůh vzkřísí kdysi všecko lidstvo, ježto byla víra. ve všeobecné zmrtychvstání hluboce zakořeněna v národě israelském, u Egyptanů i Babyloňanů.

V. ³. Ez jest jist, že přirozenými silami nemohou ožítí, ví také, že kosti, jež vidí, neznamenaají všecko lidstvo, nýbrž toliko národ israelský, i odpovídá, že *vše závisí na úradku* Božím: usoudí-li Hospodin, aby kosti ožily, jistě také ožijí.

V. ⁷. Ez *slyšel* nejprve chrastění; pátraje po příčině toho zvuku, *viděl*, že se kosti pohybují, a tím že vzniká chrast, jenž jest odpověď na prorokův rozkaz.

V. ⁸. Ožítí mrtvých kostí jest podobně líčeno jako ožítí prvního člověka Gn 2, 7. – Duše jest vyšší nežli hmota.

V. ⁹. Ježto duši lidskou není viděti, znázorňuje Hospodin prorokovi množství duší *váním větru*, jež Ez cítí. Srv. Job 27, 3.; Is 2, 22.; Jan 20, 21. – Vítr *vanoucí od čtyř stran* znázorňuje všemohoucnost Boží, jež může snadno oživit *veliké množství kostí*. – „*zabití*“ nejsou lidé vůbec, ale toliko národ israelský, násilně zabitý a ubíjený.

¹¹ Řekl mi pak: Synu člověkův, tyto kosti – toť všecek dům Israelův; oni říkají: „Ušchly kosti naše, zhynula naděje naše, veta jest po nás.“ ¹² Proto prorokuj a rci jim: Toto praví Pán Bůh: Aj, já otevru hroby vaše, vyvedu vás z hrobů vašich, lidé můj, a uvedu vás do země Israelské. ¹³ I zvíte, že já jsem Hospodin, až otevru hroby vaše, až vyvedu vás z hrobů vašich, lidé můj, ¹⁴ až dám ducha svého do vás, a živi budete, až vám dám klidně sditli ve vaší zemi; tehdy zvíte, že já Hospodin jsem to mluvil a učinil, praví Hospodin (Bůh).

¹⁵ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁶ A ty, synu člověkův, vezmi sobě dřevo jedno a napiš na ně: „Juda a synové Israelovi spolčení s ním;“ vezmi pak dřevo druhé a napiš na ně: „Josef, to jest dřevo Efraima a všeho domu Israelova, s ním spolčeného.“ ¹⁷ A spoj je sobě, jedno s druhým v dřevo jedno, aby byla jedním kusem v ruce tvé. ¹⁸ Když pak řeknou tobě synové lidu svého: „Což nám neoznámíš; co tím míníš?“, ¹⁹ mluvití budeš k nim: Toto praví Pán Bůh: Aj, já vezmu dřevo Josefovo, jež jest v ruce Efraima, a kmenů israelských, spolčených s ním, připojím je ke dřevu Judovu, učiním z nich dřevo jedno, budou jedním kusem v ruce jeho. ²⁰ Budtež pak ta dřeva, na něž psátí budeš, v ruce tvé před očima jejich, ²¹ a řekneš jim: Toto praví Pán Bůh: Aj, já vezmu syny Israelovy z prostřed národů, ke kterým odešli, shromáždím je odevšad, a přivedu je do země jejich. ²² A učiním z nich národ jeden v zemi na horách Israelových, a král jeden bude nade všemi panovati, i nebudou již národové dva, aniž se dělití budou na dvě království.

²³ Nebudou se již poskvrňovati modlami svými, ohavnostmi svými a všemi nepravostmi svými; vysvobodím je ode všech míst, na nichž hřešili a očistím je, i budou mým lidem, a já budu jejich Bohem. ²⁴ Služebník můj David bude králem nad nimi, pastýře jednoho budou mítí všichni; podle ustanovení mých budou choditi a příkazů mých dbáti a podle nich činiti budou. ²⁵ Bydliti budou v zemi, kterou jsem dal služebníku svému Jakobovi, v níž bydlili otcové vaši; bydliti budou v ní oni i synové jejich, i synové synů jejich až na věky; a David, služebník můj, knížetem jejich bude na věky. ²⁶ A učiním s nimi smlouvu pokoje, smlouva věčná s nimi to bude, a upevním a rozmnožím je, a zřídím svou svatyni uprostřed nich na věky. ²⁷ Stan můj bude mezi nimi, i budu jejich Bohem, a oni budou

V. ¹¹–¹⁵. podává výklad vidu, výše popsaného. – „všecek dům Israelův“= všech 12 kmenů. – „oni“ – malomyslní zajatci. Kostí jsou základ, opora a nosič celého těla; základ, opora a nosiči národa isr. jakožto celku – jsou zničeni.

V. ¹³ n. *Ez nemluví zde přímo ovšeboecně vzkříšení lidstva na konci světa, ale toliko o národním vzkříšení Israelitů.* Avšak celé podobenství (Ezechielovi zde ve vidu ukázané) předpokládá, že Ez všeobecně příští vzkříšení těl bylo známo; a ně navazuje, z něho vychází a tedy nepřímou potvrzuje pravdivost jeho. (Podobenství toto bývá také přízpusobováno a obráceno na *vzkříšení hříšníka milostí Boží k životu spravedlivému.*)

V. ¹⁶. „dřevo“= hole, žezla. *První žezlo* představovalo *Judu a kmeny s ním pod jedním žezlem spojené*: Benjamin, Simeona, Levi, jakož i ty, kteří se ze severní říše přestěhovali pod Judovo žezlo. *Druhé žezlo* představovalo *Efraima a ostatní kmeny s ním pod jedním žezlem spojené*. Efraim, syn Josefův, vynikl početností svého kmene (Jos 17, 14.; 1 Par 12, 30.), první králové severní, Jeroboam a Nadab byli příslušníci tohoto kmene, podle něhož slula i celá říše severní „říše Efraimská“. V jeho území bylo také hlavní město říše. – *Efraim a Manasa* byli synové *Josefa*., jenž tu uveden *proti Judovi, svému rodnému bratru*.

V. ¹⁸. „míníš“= chceš naznačiti. Ze všeho vysvítá, že prorok konal popsany úkon *skutečně* před očima lidu, a *nikoliv jen ve vidění*

V. ¹⁹. Po návratu ze zajetí byla *jediná obec israelská*, již činili velkou většinou *Judovci*.

V. ²². „král jeden“= Mesiáš. Jak vroucně si Mesiáš přál, aby v jeho říši vládla *jednota*, viz Jan 10, 16.; 17, 21.; Ef 4, 4. Pohoršení od severu působilo zhoubně také na Judsko, kde se rozmohly tytéž neplechy, jež vedly konečně i k zániku říše jižní.

V. ²⁶. Srv. 36, 28. – *Palestina*, která zabírala starozákonné království Boží na zemi, ve které bylo založeno a nejprve se rozšiřovalo království Mesiášovo, je zde *náznak církve Kristovy*, bojující i vítězná.

mým lidem.²⁸ I zvědí národové, že já Hospodin jsem posvětitel Israelův, až bude svatyně má uprostřed nich na věky.

4. Bůh udělí Israelovi vítězství nad posledními nepřáteli.

HLAVA 38. –¹ Hospodin mne oslovil a řekl: ² Synu člověkův, upří tvář svou proti Gogovi, proti zemi Magog, proti knížeti Roše, Mosocha a Tubala, prorokuj proti němu³ a rci mu: Toto praví Pán Bůh: Aj, já (chystám se) na tebe, Gogu, kníže Roše, Mosocha a Tubala!⁴ Přivábím tě, ale položím uzdu do tvých čelistí, a vyvedu tebe i všechno vojsko tvé, koně i jezdece, všechny oděné v pancíře, veliké množství s kopími, štíty a meči v ruce.⁵ Peršané, Etiopané a Lybijští s nimi, všichni se štíty a přílbami.⁶ Gomer i všechny zástupy jeho, dům Togormův, nejzazší sever i všechna jeho vojska, a mnozí národové s tebou!⁷ Připrav, připrav se i všechno své množství, jež se shromáždilo k tobě, a buď jim velitelem.⁸ Po mnohých dnech dostane se ti pozornosti, na konci let přitáhneš na zemi, která byla meči vyrvána, (jejíž obyvatelstvo) shromážděno bylo z mnohých národů na hory Israelovy, jež byly ustavičně pusté; to bylo vyvedeno z národů a bydlí vesměs bezpečně v ní.⁹ Tehdy přitáhneš jako bouře, přijdeš jako mrak, abys přikryl zemi, ty i všechny tvé zástupy a mnozí národové s tebou.

¹⁰ Toto praví Pán Bůh: V ten den napadnou tě věci, pojmeš záměr velmi zlý¹¹ a řekneš: „Potáhnu na zemi beze zdi, přitřhnu na pokojné a bezstarostné obyvatelstvo,“ – ti všichni bydlí beze zdi, závor a bran nemají –¹² abys loupil a plnil; abys vztáhl ruku svou na ssutiny znova zalidněné, na lid shromážděný z národů, který počal míti majetek a na pupku země sídliti.¹³ Saba, Dedan, kupci z Taršíše, jakož i všichni velkoobchodníci tamodtud řeknou tobě: „Zda nepřicházíš, abys kořistil? Aj, abys loupil, shromáždil jsi své množství, abys pobral stříbro a zlato, abys odnesl náradí a zboží, abys nabral nescíslné kořisti!“¹⁴ Proto prorokuj, synu člověkův, a rci Gogovi: Toto praví Pán Bůh: Ano, v ten den, kdy bydliti bude lid můj israelský bezpečně, zviš to,¹⁵ i přitáhneš ze svých sídel, z nejzazšího severu, ty a mnoho národů s tebou, všichni na koních, množství veliké a vojsko náramné.¹⁶ Přitáhneš na lid můj israelský jako mrak, abys přikryl zemi.

Za posledních časů přivedu tě na svou zemi, aby mne poznali národové, když ukáží na tobě, ó Gogu, před očima jejich, že jsem svatý.¹⁷ Toto praví Pán Bůh: Ty totiž jsi ten, o

V.²⁸ Srv. 36, 36.

HI. 38. V.¹ n. „Góg“ znamená dalekou zemi na severu, obydlenu *barbary*; podle toho „Góg“ Ezechielův znamená *národ* té země, sousedící se zemí „Magog“, jejíž obyvatelstvo odvozuje Gn 10, 2. od Jafeta. – Tamže na severu dlužno hledati také národy *Róš, Mosocha a Tubala*. „Mágóg“ – podle Josefa Flavia a Jeronyma byli *Skytové*.

V.⁴ Bůh dopustí, že Góg dá se navnaditi („přivábím“) blahobytem království Božího, že přitřhne, aby v něm kořistil, ale na celé té výpravě bude jej Hospodin držeti jako bujného koně na uzdě (Vulg.); nezpůsobí více, než co Bůh dopustí.

V.⁵ S Gogem se spojí mnoho jiných národů. – „Etiopané“ = Kúš. – *Libyjští* = Fut; viz 30, 5.; 27, 10.

V.⁹ Srv. Jer 4, 13. – Jako vystupují u Is (hl. 13.; 25, 10.; 34, 5.). Babyloňané, Moabané, Edomci jakožto *ne-přátelé království Božího vůbec*, jako jiní proroci myslí si jiné národy jakožto představitele a zástupce toho směru: *tak líčí Ez Goga a jeho spolčence*.

V.¹¹ „beze zdi“ = prostředky válečné techniky nechráněnou; království Boží *duchovní*, jež není s tohoto světa, neudrží armády jako stát!

V.¹³ *O Sabanech* viz 27, 22.; *o Dedaňanech* 27, 15.; *o Taršišanech* 27, 12. Jsou to vesměs národové slynoucí obchodním duchem. K vojsku se družili obyčejně *obchodníci*, aby od něho ihned koupili kořist a zajatce do otroctví. Srv. 1 Mach 3, 41.

V.¹⁷ Předešlí proroci předpovídali často zkázu nepřátel království Božího; jako nepřátelství tak i zkáza vyvrcholí se na konci dějin církve bojující. Srv. výše k v. 9. – Prozřetelnost včas varuje své miláčky, aby nebyli hrůzami pronásledování překvapeni.

němž mluvil jsem za dnů dávných skrze služebníky své proroky israelské, kteří prorokovali za dnů těch časů, že tě přivedu na ně.¹⁸ V ten den, v den příští Gogova za zemi Israelovu – praví Pán Bůh – vznítí se hněv můj v roztrpčení mém.¹⁹ V horlivosti své, v ohni hněvu svého mluvím. Neboť v ten den přijde zemětřesení veliké na zemi Israelovu;²⁰ i chvěti se budou přede mnou ryby mořské i ptactvo nebeské, polní zvěř i drobná zvířena lezoucí po zemi, i všichni lidé, kteří jsou na povrchu země; hory se zřítí, hradby se sesují, a každá zeď na zemi se svalí.²¹ A svolám proti němu na všechny své hory meč, praví Pán Bůh; meč bratra proti bratru řízen bude.²² Souditi budu jej morem, krví, náramným přívalem, nesmírným (krupobitím jako) kamením; ohněm a sírou dštíti budu na něj, na vojsko jeho i na mnohé národy, kteří budou s ním.²³ Ukáži svou velikost a svatost, zjevím se před očima mnohých národů, i zvědí, že já jsem Hospodin.

HLAVA 39. – ¹ Ty pak, synu člověkův, prorokuj proti Gogovi a rci: Toto praví Pán Bůh: Aj, já (chystám se) na tebe, Gogu, kníže Bose, Mosocha a Tubala!² Přivábím tě, vyvedu tě, učiním, že vytáhneš od nejzazšího severu, a přivedu tě na hory Israelovy.³ Vyrázím ti lučiště z levice tvé, a střely tvé z pravice ti vypadnou.⁴ Na horách Israelových padneš, ty i všichni zástupové tvoji, i národové tvoji, kteří jsou s tebou; dravému ptactvu, všemu, co létá, zvířatům zemským dal jsem tě za potravu.⁵ V širém poli padneš, neboť já jsem to mluvil, praví Pán Bůh.⁶ A vypustím oheň na Magoga, i na bezstarostné obyvatele pomoří, i zvědí, že já jsem Hospodin.⁷ Jméno své svaté známé učiním uprostřed lidu svého israelského, a nedovolím, aby svaté mé jméno bylo dále znesvěcováno; i zvědí národové, že já jsem Hospodin, Svatý v Israeli.⁸ Aj, přijde to a stane se to, praví Pán Bůh; tot jest ten den, o němž jsem mluvil.

⁹ I vyjdou obyvatelé z měst israelských, a zapálí a spálí brnění, štít a kopí, lučiště a střely, hole i píky; budou je páliť ohněm sedm let.¹⁰ Nebudou nositi dříví s polí, aniž sekati budou z lesů, ježto zbrojí budou topiti a zloupí ty, jimž lupem bývali, a oberou své zhoubce, praví Pán Bůh.

¹¹ V ten den vykáži Gogovi známé místo za pohřebiště v Israeli: „Údolí pocestných“ na východ moře, jež úžasem naplní kolemjdoucí; tam pohřbí Goga a všecko množství jeho, i bude slouti „Údolí množství Gogova“.¹² Pochovávati je bude dům Israelův, aby vyčistili zemi, po sedm měsíců,¹³ všecek lid bude jej pohřbívati, a bude jim na slávu ten den, kdy se oslavím, praví Pán Bůh.¹⁴ A ustanovím muže, kteří by ustavičně procházeli zemi (s těmi), kteří by pochovávali, a vyhledávali ty, kteří zůstali (ležeti) na povrchu země, aby ji vyčistili; po sedmi měsících počnou hledati.¹⁵ Procházeti budou zemi kříž na kříž, a kde

V. ²² n. ličí *soud* (dosud byla líčena toliko předehera k němu). – „*hory Hospodinovy*“ = Palestina, církev Boží. – „*meč bratra proti bratru*“ – vnitřní boje, revoluce ve vojsku a pod.

V. ²³. Srv. výše v. 16.; 35, n.; 36, 23.

Hl. 39. V. ³. Hospodin učiní Goga k boji venkoncem nezpůsobilym. – Všeelijakými obraty opakována tu myšlenka: *Gog bude zničen*. Srv. 38, 21 n.

V. ⁴. Nebýti pohřbeno bylo Východanu hroznou *potupou*. Srv. 1 Král 17, 44–46.; srv. Ez 29, 5.; 39, 17.

V. ⁷. „*znesvěcováno*“ bylo jméno Hospodinovo tím, že barbarský nepřítel rdousil *svatý* národ Boží a ničil svatá jeho zařízení. Srv. 36, 20.

V. ⁹. „*hole*“, ostny na pohánění soumarů. – *Sedmero* druhů zbraní znamená *všechny* druhy její. – *Sedm* let jest *nadsázka*, kterou jest vysloveno množství vojska Gogova, jeho síla, ale také hrozná porážka, jakož i velikost vítězství Božího lidu, jež mu Hospodin dá.

V. ¹¹. „*Údolí pocestných*“ jest údolí horstva *Abarim*, na východním břehu moře Mrtvého. To údolí spoustou kostí a zápachem naplní úžasem každého, kdokoli se k němu přiblíží.

užít lidskou kost, postaví podle ní znamení, až by ji pohřbili hrobaři v „Údolí množství Gogova".¹⁶ Jedno město pak bude sloužit Amona. Tak očistí zemi.

¹⁷ Ty však, synu člověkův – toto praví Pán Bůh: Rci všemu ptactvu, všemu, co létá, i veškeré zvíři polní: Sejděte se, rychle se sběhněte odevšad k mé žertvě, kterou vám zabiji já, k oběti velké na horách Israelových, abyste jedli maso a pili krev:¹⁸ maso junáků jísti budete a krev knízat světa pít: beranů i beránků, kozlů i býků, dobytčat krmných a tučných vesměs.¹⁹ Budete jísti tuk do syta a pít krev do opití ze žertvy, kterou já zabiji vám;²⁰ nasytíte se u mého stolu koněm i jezdcem, junáky i všemi bojovníky, praví Pán Bůh.

²¹ Tím ukáži svou slávu mezi národy; všichni národové uvidí můj soud, který vykonám, a ruku mou, kterou položím na ně.²² Dům pak Israelův zví, že já jsem Hospodin, Bůh jeho od toho dne i přistě.²³ Národové zvědí, že pro svou nepravost do zajetí odveden byl dům Israelův, protože mne opustili, takže jsem skryl tvář svou před nimi, že jsem je vydal v ruce nepřátel, a že padli všichni mečem.²⁴ Podle nečistoty jejich a nešlechtnosti naložil jsem s nimi, a skryl jsem tvář svou před nimi.

²⁵ Proto praví Pán Bůh toto: Nyní přivedu zajatce Jakobovy zase zpět, smiluji se nad veškerým domem Israelovým, a horliti budu (zase) pro své svaté jméno.²⁶ I ponесou pohanění své i všechny své nevěrnosti, kterých se dopustili proti mně, až bydliti budou v zemi své bezpečně, až nebude jim nikoho se báti,²⁷ až je zase přivedu z národů, a shromáždím je ze zemí nepřátel jejich, až ukáži na nich, že jsem svatý, před očima národů mnohých.²⁸ Tehdy zvědí, že já jsem Hospodin, Bůh jejich, který je přenesl (sice) mezi národy, ale shromáždil je (zase) do země jejich a nenechal tam ani jediného z nich.²⁹ A již neskryji tváře své před nimi, protože vylijí ducha svého na všecek dům Israelův, praví Pán Bůh.

V.¹⁶ „Amona“ = ryk, množství. Na památku *množství* nepřátel, jež ohrožovalo církev, jakož i na vděčnou vzpomínku, že Bůh jí dal *zvítěziti*, bude nazváno město *náznačně* (symbolicky) „Ryk“ nebo „Množství“.

V.¹⁷. Při oběti za hřích dostalo se částí její kněžím obětujícím; při této oběti budou *kněze* zastupovati – *dravci a šelmy*. Srv. Is 13, 3.; Zjev 19, 17.

V.²⁵,²⁸. uzavírá prorocství proti Gogovi, spolu pak jest i závěrek slibů, dávaných od hl. 34 nn.

V.²⁸. Cyrus dovolil *všem* bez výjimky vrátiti se domů; bylo to řízení Boží; kdo zůstal v Babylonii, nemohl si naříkati, že tam zůstatí musil. Ani *jediný* spravedlivec v zajetí nebyl odloučen beze své viny od *jádra národa*, jež mělo býti nosičem slibů Božích, a na němž se měly splniti. Ani *jediného* nevyklučuje Bůh od spásy mesiášské.

ČÁST DRUHÁ:

Obnovený Israel vylíčen prorockým videm (40–48).

1. *Nové království Boží v obraze chrámu.*

HLAVA 40. – ¹ Dvacátého pátého roku našeho zajetí, na počátku roku, desátého dne měsíce, čtrnáctého roku po vyvrácení města, toho právě dne spočinula na mně ruka Hospodinova a přivedla mne tam. ² U viděních Božích přivedl mne do země Israelovy, a postavil mne na hoře velmi vysoké, na níž bylo cosi jako vystavěné město, rozložené k jihu. ³ Když mne tam zavedla, tu – aj – byl muž, jenž vypadal jako měď; provazec lněný měl v ruce jedné, a prut na měření v ruce druhé; a ten stál v bráně. ⁴ Ten muž mne oslovil: Synu člověkův, viz očima svýma a ušima svýma slyš; a věnuj pozornost všemu, co já ukáži tobě; neboť aby ti to bylo ukázáno přiveden jsi sem; oznam pak vše, co vidíš, domu Israelovu!

⁵ A aj, zeď byla zevnitř okolo chrámu dokola a (onen) muž měl v ruce prut na měření, šest loket a dlaní (dlouhý); a změřil šířku té stavby: jeden prut (měla) – a výšku: také jeden prut (měla).

⁶ I přišel k bráně, hledící na východ, vystoupil po jejích stupních, a změřil práh brány: jeden prut na šíř; – byl to první práh, jeden prut (měl) na šíř; ⁷ (změřil) jizbu: jeden prut (měla) na dél a jeden prut na šíř; (zdivo) mezi jizbami: pět loket; ⁸ a práh brány, podle předsíně brány, hledící dovnitř: prut jeden. ⁹ Změřil také předsíň brány: osm loket (měla) a její stěny: dva lokte; a (ta) předsíň byla na straně vnitřní. ¹⁰ Jizby brány na východ hledící byly tři s této a tři s oné strany; jedné míry byly (všecky) tři; jedné míry byly také (jejich) mezistěny s obou stran. ¹¹ Změřil dále šíři vchodu do brány: deset loket; a délku té brány: třináct loket; ¹² a ohradu před jizbami: jeden loket (měla na šíř) na straně této a jeden loket na straně druhé; jizby pak měly po šesti loktech na té i na oné straně. ¹³ Dále změřil bránu od střechy jizby jedné až do střechy jizby druhé, (protější): šíře dvacítí pěti loket; dveře proti dverím. ¹⁴ Zdivo průčelí odhadl na šedesát loket, a před zdívem bylo nádvoří kolem brány; ¹⁵ a od průčelí brány až ku průčelí předsíně, hledící dovnitř: padesát loket. ¹⁶ Byla také. šikmá okna v jizbách, ve zdivu jejich, uvnitř v bráně všudy vúkol; tak byla i v předsíni okna vúkol vnitř, a na zdivu byly vymalovány palmy.

Hl. 40. Zbožné Judovce bolelo, že i chrám byl spálen, že přestala pravidelná *bohoslužba* podle zákona konaná. Ez slibuje jim *nový chrám* (40–43), *novou bohoslužbu* (44–46). Jako byl Ez knihu svou počal velikolepým viděním, v němž se zračí *věrnost* Boha, plněního, čím hrozí a co slibuje, *tak i kniha končí* velikolepým videm, v němž opět vystupuje Bůh nejvýše *věrný*, jenž plní, co slibuje (40–48). Co byl Ez líčil *slovy* ve hll. 34–39, to popisuje *náznaky* vidovými ve hll. 40–48. – Jako navazoval ve hll. 34–39 na poměry a zařízení starozákonná a přecházel od nich do časů mesiášských, tak staví i ve hll. 40–48 na základech starozákonných obrovskou budouvovozákonnou, plnou života a ruchu.

V. ¹. „*počátek roku*“ byl podle způsobu, jak Ez zpravidla počítá, *nisan*. *Nisan* roku 25 zajetí a 14 po pádu Jerusalema byl *náš duben r. 574* před Kr. *Desátý den nisanu* budil v zajatcích vzpomínky na lepší časy. Toho dne kdysi vybírali velikonočního beránka (Ex 12, 3.). Týž den kdysi národ přešel Jordán (Jos 4, 19.). Ezechielovi bylo ten den velmi tesknó. *Hospodin těši Ezechiela velikým videm o příštím novém, slavném chrámě*, nádherné bohoslužbě v novém Jerusalemě, v obnovené Palestině. „*Ruka Hospodinova spočinula*“ na proroku jako výše 1, 3.; 37, 1. Ez zůstal *tělem v Babylonii*, ale v duchu, ve vidění octl se „*tam*“, v *Jerusalemě*.

V. ². „*hora velmi vysoká*“. Srv. Is 2, 2.; Mich 4, 1. Byl to *Sion*, ale *novozákonný, mesiášský*; tím Ez naznačuje, že bude dále líčiti poměry *nového a nikoliv starého řádu!*

V. ³. „*muž*“ ten byl *anděl*, který mu chtěl být *vůdcem a tlumočником*. Srv. 43, 6; 44, 2. 5.; Zach 2, 1 n.

V. ⁵. „*zeď*“ vnější, která šla kolem chrámoviště, oddělující je od nesvatého okolí.

V. ¹⁶. *Palma*, vyskytující se často ve stavitelství starého Východu, byla *náznak vždy svěžího života* („strom života“). Palmy na stěnách chrámových hlásaly, že život dlužno hledati u Toho, jenž Ve chrámě sídlí.

¹⁷ Poté vyvedl mne do vnějšího nádvoří, a aj – komory (tam byly) a dlažba kamenná po celém obvodu nádvoří; třicet komor kolem dlažby (té). ¹⁸ Dlažba byla u bočných stěn bran podle toho, jak byly brány dlouhé; byla to (dlažba) nižší. ¹⁹ Poté změřil šířku od průčelí brány dolejší až k vnějšímu čelu vnitřního nádvoří: sto loket; taktéž na východě i na severu. ²⁰ Také bránu vnějšího nádvoří, hledící k severu, zmařil na dél i na šíř; ²¹ i jizby její, tři s jedné a tři s druhé, strany, její mezistěny a předsíní: byly to rozměry brány prvnější, padesát loket byla dlouhá a dvacet pět loket široká; ²² okna její a předsíní a rytiny byly téže míry jako v bráně, jež hleděla na východ; po sedmi stupních se vcházelo do ní, a předsíní měla v přední své části. ²³ Proti bráně severní a východní bylo po (jedné) bráně do nádvoří vnitřního: a naměřil od brány k bráně sto loket. ²⁴ Poté zavedl mne na jih, a aj, brána, jež patřila k jihu; i změřil její mezistěny i předsíní; byly týchž rozměrů jako výše. ²⁵ Okna a předsíní vůkol měla jako okna ostatní; padesát loket zděli a dvacet pět loket zšíři; ²⁶ po sedmi stupních šlo se k ní; předsíní měla v přední své části, a vyryté palmy měla na svých průčelních stěnách, jednu s této a druhou s oné strany. ²⁷ Také byla brána na jihu do vnitřního nádvoří, a naměřil od brány ku bráně na jihu sto loket.

²⁸ Poté uvedl mne do vnitřního nádvoří jižní branou, a změřiv ji, shledal tytéž rozměry jako výše: ²⁹ jizby její a mezistěny její, jakož i předsíní její byly týchž rozměrů; vůkol měla okna a svou předsíní; padesát loket zděli a dvacet pět loket zšíři. ³⁰ A předsíní vůkol zděli pětadvacet loket a zšíři pět loket. ³¹ Předsíní její byla v části, hledící do vnějšího nádvoří, na svých průčelních stěnách měla palmy, a po osmi stupních chodilo se k ní. ³² A zavedl mne do nádvoří vnitřního východní branou, a vyměřil tu bránu podle rozměrů předešlých: ³³ jizby její a mezistěny i předsíní (měly rozměry) jako výše; měla vůkol okna a svou předsíní; zděli padesát loket a zšíři pětadvacet loket. ³⁴ Předsíní její byla v části hledící do vnějšího nádvoří; na průčelních stěnách byly ryté palmy s jedné i s druhé strany, a osmero stupňů vedlo k ní. ³⁵ Poté uvedl mne k bráně, jež hleděla k severu, a změřil ji podle rozměrů udaných: ³⁶ jizby její, mezistěny, předsíní i okna její vůkol: zděli padesát loket a zšíři pětadvacet loket. ³⁷ Předsíní její byla v části hledící do vnějšího nádvoří; na průčelních stěnách byly ryté palmy s jedné i s druhé strany, a osmero stupňů vedlo k ní. ³⁸ Ve stěnách brány byly dveře k té nebráně oné komoře; tam omývali zápalnou oběť. ³⁹ V předsíní pak brány stálo po dvou stolech s jedné i s druhé strany, aby zabíjeny byly na nich žertvy na oběť zápalnou, za hřích a za zpronevěru; ⁴⁰ a venku u zdi, která běžela ke dveřím brány, hledící k severu, dva stoly, a u druhé vnější stěny předsíně brány byly (také) dva stoly: ⁴¹ čtyři stoly s jedné a čtyři stoly s druhé strany; bylo tedy po bocích brány osmero stolů, na nichž zabíjeli žertvy.

⁴² Čtyři stoly na zápalnou oběť byly z kvádrů kamenných, půl druhého lokte zděli, půl druhého lokte zšíři a jeden loket zvýší; na ně mělo býti kladeno nádobí, kterým bývá zabíjena zápalná a krvavá žertva.

V. ²¹–²⁷. udává rozměry obdobné se strany jižní. – „brána“ jmenovaná ve v. 24. byla brána vedoucí zvenku do nádvoří vnějšího.

V. ²⁸. Ez popsav jižní bránu vedoucí do vnějšího nádvoří (24.–27.) jest veden k protější bráně jižní, vedoucí do vnitřního nádvoří; tou sám vchází na toto nádvoří.

V. ⁴¹. shrnuje, co bylo řečeno ve v. 39 n.

V. ⁴². Tyto čtyři kamenné stoly dlužno asi rozlišovati od osmi stolů, dosud jmenovaných, jež byly snad ze dřeva. Bylo tedy v každé bráně vnitřní úhrnem *dvanáct stolů obětních*. – „na zápalnou, oběť“ = na oběť krvavou vůbec; možno se dohadovati, že kamenné stoly nebyly toliko proto, aby na ně byly kladeny nebo na okraj jejich zavěšovány potřeby, jako nože, misky, koflíky atd., ale že i na nich byly žertvy zabíjeny podobně jako na stolech dřevěných.

⁴³ Okraje jejich na dlaň byly prohloubeny dovnitř kolem dokola, a na stolech bylo mnoho obětní. ⁴⁴ A vedle brány vnitřní byly světnice pro zpěváky ve vnitřním nádvoří; jedna byla po boku brány, hledící k severu, a průčelí její bylo obráceno k jihu; druhá byla na boku brány východní, a ta byla obrácena k severu. ⁴⁵ A řekl mi: Tato světnice, jež hledí k jihu, patříti bude kněžím, kteří konají službu ve chrámě; ⁴⁶ světnice pak, hledící k severu, bude náležeti kněžím, kteří mají konati službu u oltáře; jsou to synové Sadokovi, kteří smějí (jediní) z Levitů přistupovati k Hospodinu, aby mu posluhovali.

⁴⁷ Poté změřil nádvoří: sto loket zděli, a sto loket zšíří, na čtyři strany; oltář byl před chrámem.

⁴⁸ Poté uvedl mne k předsíni chrámu a změřil předsíň: pět loket (měla) s jedné a pět loket se strany druhé; a šíři brány: tři lokte se strany jedné a tři lokte se strany druhé; ⁴⁹ dlouhá byla předsíň dvacet loket, široká jedenáct loket, po osmi stupních se vystupovalo k ní, a sloupy byly u průčelního zdiva, jeden s této a druhý s oné strany.

HLAVA 41. – ¹ Dále uvedl mne do chrámu a změřil stěny; šest loket zšíří s této a šest loket s druhé strany. Co se týče šíře budovy: ² vchod byl deset loket široký; bočné stěny pak u vchodu byly na pět loket s jedné a na pět loket s druhé strany; změřil také délku její: čtyřicet loket, a šířku: dvacet loket.

³ Vešel pak do vnitřku, změřil šířku stěny dveří: dva lokte; a (šířku) vchodu: šest loket; a šíři (příčných zdí u) vchodu: po sedmi loktech. ⁴ Změřil také délku vnitřku: dvacet loket a šířku jeho na straně, hledící ku předu chrámu: dvacet loket; a řekl mi: „Toto jest velesvatyně.“ ⁵ Dále změřil (tloušťku) zdi chrámové: šest loket, a (světlost) přístavby: čtyři lokte šíře všudy okolo chrámu. ⁶ Bočných kobek – kobka na kobce – bylo dvakrát třiatřicet; a přečnívaly na výstupky chrámové zdi po stranách kolem dokola tak, že se opíraly o zeď chrámovou, ale do ní nevnikaly. ⁷ A chodba šla dokola vzhůru po šneku do vyššího poschodí chrámové (přístavby) vůkol; a přístavba chrámová byla v horních polohách širší; tak se vystupovalo z přízemí prostředním (poschodím) do horního (poschodí.)

⁸ A viděl jsem při chrámě kolem dokola vyvýšeninu: bočná přístavba byla založena na podezdívce (jeden) prut, (to jest) šest loket zvýši; ⁹ a tloušťka vnější zdi přístavby: pět loket; byla pak vnitřní budova (chrámová) obstoupena přístavbou. ¹⁰ Mezi domy komnat a chrámem se všech stran kolem dokola byla vzdálenost na šířku dvaceti loket. ¹¹ Z přístavby vedly dveře na zvýšenou plošinu: dveře jedny na sever a dveře druhé na jih; a šíře zvýšené plošiny: pět loket "vůkol.

¹² A budova, jež byla oddělena, a stála na západ, byla, sedmdesát loket zšíři; tloušťka pak stěn té budovy: pět loket vůkol, a délka její: devadesát loket.

¹³ Změřil dále délku chrámu: sto loket; (změřil) ohrazené prostranství, (zadní) budovu a délku jejích zdí: sto loket. ¹⁴ Šíře pak průčelí chrámového a ohrazeného prostranství k východu: sto loket. ¹⁵ Změřil také délku budovy (stojící) vzadu proti ohrazenému prostranství a sloupení s obou stran: sto loket.

Svatyně, vnitřek chrámu a předsíň (ústíci) do nádvoří, ¹⁶ tyto tři místnosti měly prahy, šikmá okna a sloupení vůkol; proti každému prahu byly dřevěné desky kolem dokola; od podlahy až po okna zamřížovaná nade dveřmi ¹⁷ od místností vnitřních až do vnějších, po

HL. 41. V. ³ Ježto Ez, jsa toliko prostým knězem, nesměl vstoupiti do velesvatyně, nevede ho tam anděl; vstupuje jen sám a dává mu rozměry. – Svatyni od velesvatyně dělila *zeď dva lokte tlustá* uprostřed přerušena vchodem *6 loket* širokým, takže na každé křídlo její zbylo *7 loket*. Jako byla řečená zeď dva lokte tlustá, *tak i veřeje vchodu byly 2 lokte zšíři*.

V. ⁵ O „*přístavbách*“ srv. 3 Král 6, 5 n; 7, 51. – „*čtyři lokte*“ široké byly kobky přístavby v přizemí; „*všudy okolo chrámu*“ na straně severní, jižní a západní.

celých stěnách kolem dokola, v místnostech vnitřních i vnějších všecko bylo vyloženo deskami; ¹⁸ byli (tam) umělecky uděláni cherubové a palmy; palma byla mezi cherubem a cherubem, a každý cherub měl dvě tváře: ¹⁹ tvář lidskou proti palmě s této strany, a tvář lví proti palmě s oné strany; to bylo vytvořeno po všem domě vůkol; ²⁰ od země až nade dveře cherubové a palmy vyryti byli na stěně chrámové. ²¹ Prahy byly do čtyř hran; a před (vele)svatyní bylo cosi jako ²² oltář dřevěný; tři lokte byl vysoký, dva lokte dlouhý, a rohy jeho, spodek i stěny jeho byly dřevěné. A řekl mi: „Toto jest stůl (stojící) před Hospodinem.“

²³ Dvě křídla měly dveře chrámu a svatyně. ²⁴ Obě křídla měla s obou stran po dvou deskách, jež se vespod skládaly; byla totiž dvě křídla s obou stran dveří. ²⁵ Byli také na těch dveřích chrámových vyryti cherubové a vyřezány palmy, tak jako na stěnách vyryty byly; dřeva v průčelí předsíně venku byla tlustší. ²⁶ [Nad tím] šikmá okna a obrazy palem tu i onde byly na bočných stěnách předsíně tak jako na bočných korbách chrámu a na širokých stěnách.

HLAVA 42. – ¹ Poté vyvedl mne do vnějšího nádvoří směrem k severu, a zavedl mne k domu komnat, jenž byl proti ohrazenému prostranství a proti stavbě, táhnoucí se na severu; ² komnaty měly průčelí dlouhé sto loket a vchod od severu: šíře jejich: padesát loket; ³ proti dvacíti loktům vnitřního nádvoří a proti kamenné dlažbě vnějšího nádvoří byly galerie na galeriích ve třech poschodích. ⁴ A přeci komnatami byl chodník deset loket široký do vnitřku, chodník jednoho lokte; a dveře měly na sever; ⁵ komnaty byly ve vyšších poschodích kratší, ježto jim (řečené) galerie ubíraly více místa nežli spodním a středním (komnatám) domu. ⁶ Měly totiž i třetí poschodí, ale neměly sloupů, jako byly sloupy v nádvořích; proto ubráno bylo (třetímu poschodí více místa nežli) komnatám dolním a prostředním od země [padesáti loket]. ⁷ Rovnoběžně s komnatami, jež byly u vnějšího nádvoří, na vnější straně před komnatami táhla se zeď padesát loket dlouhá, ⁸ ježto komnaty u vnějšího nádvoří byly padesát loket zděli, kdežto komnaty u chrámu byly sto loket dlouhé. ⁹ A pod těmi komnatami byl přístup od východu pro toho, kdo chtěl vejíti do nich z vnějšího nádvoří, ¹⁰ na širí zdi toho nádvoří. Na jihu proti hrazenému prostranství a proti stavbě zděné byly rovněž komnaty ¹¹ a chodník před jejich průčelím; právě takové jako byly komnaty na straně severní, jak co do délky i do šířky jejich se všemi vchody, tvary i dveřmi jejich; ¹² právě takové byly dveře komnat na jihu: dveře na počátku chodníku, chodníku, který před oddělenou síní šel k východu proti tomu, kdo přicházel.

V. ¹⁸ n. Cherubové a palmy byli na dřevěných deskách vyřezáni. *Cherubové* měli znázornit přítomnost Nejvyššího, Všemocného atd. – Proti cherubům, o *čtyřech tvářích* ve hl. 1 mají tito pouze obličje *dva*, ježto na obraze nebo na vypuklině nebylo snadno zobraziti *tváře čtyři*. – Také Šalomoun všecky stěny chrámu vůkol ozdobil rozličnými vypuklinami a řezbami; udělal na nich cheruby, palmy a rozličné obrazce (3 Král 6, 29.). – Tvář člověka a lva jsou ze čtyř tváří cherubů (hlavy 1) *nejušlechtilejší*.

Hl. 42. V. ¹ Ez byl dosud v předsíni chrámové (40, 48.). – Odtud jej vede anděl *k dvoukřídlovému domu kněžských komnat na severu*, jemuž odpovídal druhý dvoukřídlový dům komnat na jihu. K těm komnatám chodili kněží, oblečení ve všední roucho, z vnějšího nádvoří, aby je v nich svlékli a oblékli roucho bohoslužebné; tou cestou má jíti také Ez, proto jej anděl vyvádí z předsíně chrámové do vnitřního nádvoří, odtud severní vnitřní branou do nádvoří vnějšího a odtud teprve po zvláštním schodišti k domu kněžských komnat, stojícímu na severní části nádvoří vnitřního.

V. ¹¹. Dům kněžských komnat měl *dvě křídla*: jižní, 100 loket dlouhé, a severní, 50 loket dlouhé.

¹³ A řekl mně: komnaty severní a komnaty jižní, jež stojí proti ohrazenému prostranství – to jsou jizby svaté; v nich jídají kněží, jimž jest dovoleno blížit se Hospodinu na nejsvětějších místech; tam budou klásti věci svatosvaté, to jest žertvu za hřích i za zprohnevěru, neboť je to místo svaté. ¹⁴ A když tam vejdou kněží, nesmějí vcházeti ze svatyně do vnějšího nádvoří; tam ať (prve) složí roucha svá, v nichž konali službu, neboť svatá jsou; ať oblekou roucha jiná, a tak mohou jíti mezi lid.

¹⁵ Když pak dokonal rozměrování vnitřního chrámu, vyvedl mne cestou brány, hledící na východ, a změřil chrám všady vůkol. ¹⁶ Naměřil na straně východní prutem měřickým: pět set prutů, prutem měřickým vůkol. ¹⁷ Na straně severní naměřil pět set prutů prutem, měřickým vůkol. ¹⁸ Na straně jižní naměřil pět set prutů prutem měřickým vůkol. ¹⁹ A na straně západní naměřil pět set prutů prutem měřickým. ²⁰ Na čtyřech stranách změřil zeď jeho všude vůkol, délku pět set loket a šířku pět set loket; ta měla dělití místo posvátné od všedního.

HLAVA 43. – ¹ A vedl mne k bráně, hledící k východu, ² a aj – velebnost Boha Israellova přicházela od východu; zvuk její byl jako zvuk vodních spoust, a země blyštěla se od jeho velebnosti. ³ A dostalo se mi téhož vidění, jež jsem měl, když (velebnost Boží) přišla, by zkazila město; byl to zjev tíž, jež jsem viděl u řeky Chobar. I padl jsem na tvář. ⁴ Velebnost Hospodinova vešla do chrámu branou, hledící k východu. ⁵ Tu mne duch pozdvihl a uvedl do vnitřního nádvoří, a aj – chrám byl plný velebnosti Hospodinovy. ⁶ I slyšel jsem, že kdosi mluví ke mně z chrámu, a muž, který stál vedle mne, ⁷ řekl mně: Synu člověkův, (viz, místo trůnu mého, a místo šlépějí nohou mých, kde chci bydleti mezi syny Israellovými na věky; a nebude již znesvěcovati dům Israelův mého svatého jména, ani oni, ani králové jejich svými smilstvími, mrtvolami svých králů ani výšinami, ⁸ ti, kteří položili práh svůj vedle prahu mého a veřeje své vedle veřejí mých, že byla (toliko) zeď mezi mnou a mezi nimi; a znesvětili mé svaté jméno ohavnostmi, jež činili, pročež zahladil jsem je ve svém hněvu. ⁹ Nyní tedy ať daleko odvrhnou své smilstvo a mrtvolý svých králů ode mne, i budu bydleti mezi nimi vždycky. ¹⁰ Ty pak, synu člověkův, ukaž domu Israellovu chrám ten, a nechať se zahanbí pro své nepravosti, a nechať změří stavbu; ¹¹ nechať se zastydí za všecko, co páchali; tvar chrámu, zařízení jeho, východy a vchody jeho, celý plán jeho, všechny zákony jeho, všecek řád jeho, všechna pravidla jeho jim ukaž a napiš to před očima

V. ¹³. O věcech „svatosvatých“ viz Lv 2, 3, 10.; 6, 10.; 10, 12.; 6, 22.; 7, 6. – Části z obětí, kněžím příslušné, jichž nesměli nositi domů, měly býti odneseny do těchto místností, aby byly později na blízkém místě (46, 19 n) upečeny a v komnatách těchto snědeny; byly to tedy *obětní, posvátné jídelny*.

V. ¹⁴. Jiné z těchto komnat byly posvátné *šatny*. Ve křídlech 100 loket dlouhých byly posvátné *jídelny*, kdežto ve křídlech 50 loket dlouhých, *sousedících s nádvořím vnějším*, byly *šatny*.

Hl. 43. V. ¹. Anděl ukončil měření u *jihovýchodního* rohu chrámoviště, odkud nebylo daleko vrátiti se ku bráně *východní* (42, 15. 19.). – Kdysi (10, 19.) viděl Ez, že velebnost Boží východní branou *odchází*, nyní vidí, *Z3 zase toutéž branou se vrací*.

V. ⁶ n. Viz Jer 3, 17.; Is 60, 10.; 66, 1.; Pláč 2, 1. – Nová obec náboženská (církvev) bude svatě žítí, že nebude třeba, by jí Bůh trestal jako obec starou tím,, že se vzdálil z ní, opustiv svůj trůn ve chrámě jerusalemském a přerušiv milostné styky s ní.

V. ⁸. připomíná modlářství páchaná v samém chrámě Hospodinově. Viz 4 Král 16, 10.–16. (Achaz): 4 Král 21, 4. 7. (Manase): 2 Par 33, 4 n, 7.; Is 57, 8. Viz také vid Ezechielův, popsany 8, 5.–17.

V. ¹⁰. Pečlivost, s jakou byl anděl dopodrobna změřil rozměry chrámové, naznačuje pečlivost Prozřetelnosti, která má do nejmenších podrobností vpracovaný plán duchovního chrámu Mesiášova, t. j. církve katolické. Ez ať o tom. plánu, který viděl, podá zajatcům zprávu, a ti vidouce řečenou péči a lásku Boží, ať *zatouží po dobách svatosti*, ať sebe a národ na ty časy připravují upřímnou *kajičností*.

jejich, aby dbali všech tvarů jeho i zákonů jeho, a činili je.¹² Toto jest zákon o chrámě na vrchu hory: Celé území jeho vůkol svatosvaté jest. To jest (tedy) zákon o chrámě.

¹³ Tyto pak jsou rozměry oltáře podle dobrého loktu, který má loket a dlaň: okolek jeho (spodní) loket (vysoký) a loket široký, a rámec oltáře;¹⁴ a od okolku (oltáře) na zemi až po okraj spodku dva lokte, jeho až po hranu jeho dokola jednu píď (široký); to je také stružka a šíře (toho okraje) jeden loket; od kraje nižšího až do kraje vyššího: čtyři lokte, a šířka (tohoto okraje): jeden loket;¹⁵ sám pak vrch oltáře byl (zvyší) čtyři lokte, a z (toho) vrchu čněly vzhůru čtyři rohy.¹⁶ Oltářní plocha byla dvanáct loket dlouhá a dvanáct loket široký rovnostranný čtverec.¹⁷ Kmen (oltářní) byl čtrnáct loket dlouhý a čtrnáct loket široký na svých čtyřech stranách; rámec kolem něho byl na půl lokte, a okolek jeho jeden loket vůkol; a stupně jeho byly obráceny na východ.

¹⁸ A řekl mně: Synu člověkův, toto praví Pán Bůh: Toto jsou ustanovení o oltáři, až bude vystaven, aby podávána byla na něm zápalná oběť a vylévána krev:¹⁹ Tehdy dáš kněžím levitským z rodu Sadokova, kteří smějí ke mně přistupovati, – praví Pán Bůh – aby mi obětovali, býčka ze stáda (v oběť) za hřích;²⁰ a vezma z krve jeho, položíš ji na čtyři rohy jeho, na čtyři hrany okraje i na rámec vůkol, a (tak) jej očistíš a zbavíš skvrn.²¹ Poté vezmeš býčka, obětovaného za hřích, a spálíš jej na odděleném místě chrámoviště mimo svatyni.²² Druhý den obětovati budeš kozla bez úhony za hřích, aby očištěn byl oltář (jím), jako byl očištěn býčkem.²³ Až pak dokonáš očištění oltáře, obětovati budeš býčka ze stáda bez úhony, jakož i berana ze stáda bez úhony;²⁴ obětovati je budeš před Hospodinem; kněží ať je posolá i podají v zápalnou oběť Hospodinu.²⁵ Po sedm dní obětovati budeš kozla za hřích den co den, a býčka ze stáda a berana z bravu bez úhony obětovati budou.²⁶ Sedm dní budou (takto) oltář očišťovati, zbavovati skvrn a posvěcovati.²⁷ Až pak vyplní ty dny, osmého dne a potom, ať obětují kněží na oltáři (tom) zápalné oběti vaše, i co bývá podáváno v oběti pokojné; i slitují se nad vámi, praví Pán Bůh.

2. Nová bohoslužba (44–46).

HLAVA 44. – ¹ A zavedl mne zpět k vnější bráně svatyně, jež hleděla na východ; a ta byla zavřena.² Tu mně Hospodin řekl: Brána tato zůstane zavřena; nebude otvírána a nikdo nepůjde skrze ni, neboť Hospodin, Bůh Israelův, vešel skrze ni; proto zůstane zavřena³ knížeti. Toliko kníže sedati bude v ní, aby jedl chléb (obětní) před Hospodinem; dvěma předsině ať vchází a toutéž cestou ať zase vychází!

⁴ Poté přivedl mne po cestě brány severní před chrám, i viděl jsem, a aj– velebnost Hospodinova naplnila chrám Hospodinův, i padl jsem na tvář.⁵ Tu mně Hospodin řekl:

V.¹² Podle *starého zákona chrámového* byla toliko velesvatyně místo svatosvaté, kde sídlil Hospodin a kam směl vkročit toliko velekněz; v *novém zákoně bude celý chrám*, t. j. celá církev *místem svatosvatým*. Bůh bude stejně sdílet v církvi celé a důsledně každý věřící bude mít přístup k Bohu, zdroji svatosti. Takový chrám nebyl ani chrám Zorobabelův ani Herodův, takový jest a bude toliko *duchovní chrám Kristův*. Srv. Is 4, 5.; Žid 9, 8.

V.¹⁸ počíná popisovati *obřad*, kterým byl *oltář posvěcen* prve nežli byly na něm podávány obvyklé oběti.

V.²² Jako svěcení mojížiské (Ex 29, 37.; Lv 8, 33.) a Šalomounovo (2 Par 7, 9.) trvalo *sedm dní*, tak potrvá i toto. Podle LXX mají kozla vzít *kněží* a ti očistí oltář. Očistí jej týmiž obřady, jež přikazoval v. 20 n. – Žertva měla býti bez vady podle zákona Lv 1, 3. 10.

HI. 44. V.² n. Hospodin, který vešel touto branou na chrámoviště (43, 2.) posvětil její dlažbu tak, že jest z ní posvátné místo, na něž nikdo vstoupiti nesmí. Proto nebude otvírána jako brány ostatní, ale zůstane ustavičně zavřena. Ani *král* (= „*kníže*“), zástupce a „*syn Boží*“ (2 Sam 7, 14.; 1 Par 28, 5.; 29, 23.) nesmí dáti si ji otevřít, aby zvenku do ní vstoupil; i jemu bude vstupovati s ostatním lidem branou severní nebo jižní. Výsada jeho bude spočívat toliko v tom, že mu bude dovoleno v *předsiní* řečené *vnější brány východní* konati obětní hostinu (= „*jísti chléb před Hospodinem*“ Ex 18, 12.). Zůstala-li brána, kterou prošel Hospodin, zavřena i pro krále, bylo slušno a spravedливо tím více, aby živá brána panenského lůna Rodičky Boží, kterou byl prošel Syn Boží, zůstala zavřena každému muži, i sv. Josefovi!

Synu člověkův, napni pozornost, viz očima a ušima slyš všecko, co já mluvití budu tobě o všech obřadech domu Hospodinova a o všech zákonech jeho; upni pozornost na cesty chrámové u všech východů svatyně. ⁶ A rci domu Israelovu, zpurnému proti mně: Toto praví Pán Bůh: Dostí měj na všech nešlechetnostech svých, dome Israelův! ⁷ Vždyť vy uváděli jste cizince neobřezaného srdce a neobřezaného těla, aby dleli ve svatyni mé a znesvěcovali dům můj, když jste obětovali chleby mé, tuk a krev, a rušili jste (tak) smlouvu mou všemi nešlechetnostmi svými. ⁸ Neboť nezachovali jste příkázání svatyně mé, ale ustanovili jste (je) za strážné mých řádů ve svatyni mé místo sebe. ⁹ (Proto) praví Pán Bůh toto: Žádný cizinec neobřezaného srdce a neobřezaného těla nesmí, vejítí do mé svatyně, žádný cizinec, jenž dlí mezi syny Israelovými.

¹⁰ Ale i levité, kteří daleko odstoupili ode mne při poblouzení synů Israelových, kteří zabloudili ode mne za modlami svými, i (ti) ať pykají za svou nepravost: ¹¹ ať jsou ve svatyni mé toliko strážnými, vrátnými u chrámových bran, a chrámovými služebníky; oni ať zabíjejí zápalné a (jiné) oběti krvavé za lid, a oni ať stojí před ním, aby mu posluhovali. ¹² Za to, že jim přísluhovali před modlami svými, za, to, že sváděli dům Israelův k nepravosti, za to zdvihl jsem ruku svou proti nim, praví Pán Bůh, že budou pykati za svou nepravost; ¹³ ať se nepřibližují ke mně, aby mi kněžský úřad konali, a nechť nepřistupují k jakémukoliv svatému mému místu vedle velesvatyně, ale ať nesou zahanbení své a (pykají) za nešlechetnosti, které činili; ¹⁴ ustanovím je za strážné u chrámu ke vši službě jeho, ke všemu, co třeba u něm udělati.

¹⁵ Ale kněží levitští, synové Sadokovi, kteří dbali obřadů svatyně mé, když zabloudili synové Israelovi ode mne, ti budou přistupovati ke mně, aby mi přísluhovali; státi budou před mým obličejem, aby mi obětovali krev a tuk, praví Pán Bůh. ¹⁶ Ti vcházeti budou do svatyně mé, ti přistupovati budou k stolu mému, aby mně posluhovali a zachovávali mé obřady.

¹⁷ A když jim bude vcházeti do bran vnitřního nádvoří, v roucha lněná se oblekou, aniž smí přijíti na ně co vlněného, když budou službu konati ve branách vnitřního nádvoří nebo uvnitř. ¹⁸ Čepice lněné budou míti na hlavách, nákyčelnice lněné na bedrách, a neopáší se ničím, v čem by se potili. ¹⁹ Když budou chtítí vyjítí do vnějšího nádvoří k lidu, svlekou se sebe svá roucha, v nichž konali službu, složí je v komnatě svatyně, a oblekou se v roucha jiná, aby neposvěcovali lidu oděvy svými. ²⁰ Hlavy své nebudou holiti, ani kšticí

V. ⁸. Výtka netýká se povolnosti, kterou dovolují Lv 17, 8.; Nm 15, 13. Cizinci, o které tu běží, byli *otroci chrámoví* (Jos 9, 27.; Esdr 8, 20.), kterými bývali činění váleční zajatci (Ž 67, 19.). Ti směli původně pouze nositi do chrámu potřebné dříví a vodu; později však jim dovolovali konati i služby, jež příslušely levitům, a v tom tkvěla ona „*nešlechetnost*“, znesvěcování vznešených výkonů posvátných a *rušení smlouvy Boha s levity*. (Srv. Nm 1, 51.; 18, 4.). – *Kněží* (levité) nevážili si posvátnosti svých úkonů!

V. ¹⁰ n. *Kněží*, kteří se dopustili modlářství, budou zbaveni úřadu svého, budou degradováni na služebníky chrámové, kteří budou konati jen služby nižší, jež konali *levité* (chrámová policie, zabíjení žertev a pod.). – *Levité*, kteří se dopustili podobného zločinu, buďtež *chrámovými otroky*. Ať „*stojí před lidem*“ jemu k službám (nižším). Nezpronevěřili se tak *všichni* levité a kněží, ale toliko *někteří*.

V. ¹⁴. vyslovuje úřady levitů, nižších bohoslužebníků. Srv Nm 3, 25.; 4. 23 nn.

V. ¹⁵. „*přistupovati k Hospodinu*“ = „*přísluhovali mu*“ = „*státi před ním*“ = „*obětovali*“ = zastávají úřad kněžský. – Když kněží z jiných rodin oddávali se modlářství, Sadokovci zůstali věrni smlouvě s Hospodinem (Mal. 2, 5.), následující vzoru svého předka (Sadoka); za tu věrnost budou odměněni.

V. ¹⁶. vypočítává kněžské úkony, konané *ve svatyni*.

V. ¹⁹. O „*komnatách*“, jež byly kněžskými *šatnami*, viz 42, 1.–14. Roucha bohoslužebná byla posvátná lak, že i věc, které se dotkla, stala se svatou. (Viz Ex 29, 37.; 30, 29.; Lv. 6, 18. 27.; Lv. 21, 1.–8.)

V. ²⁰. Hlavu si holívali staří na *znamení smutku*. (Is 22, 12.; Jer 16, 6.; Ez 7, 18. a jj.) – Taková lysina byla kněžím i nekňžím zakázána, ježto byl to mrav pohanský. (Lv 21, 5.; 19, 27.; Dt 14, 1.) Nechali růsti *dlouhý vlas*

nedají růsti, ale budou mít vlasy řádně přistřižené.²¹ Také vína nesmí pít žádný kněz, když mu bude vejít do vnitřního nádvoří.²² A vdovy nebo zapuzené nesmějí si brát za manželku, ale (jen) panny z potomstva domu Israelova; vdovu však, jež ovdověla po knězi, smějí si vzít.

²³ A lid můj učiti budou lišiti svaté od všedního; rozdíl čistého a nečistého ukáží jim.²⁴ Když bude rozepře, podle mých ustanovení budou soudit a rozsuzovat; zákonů mých a příkazů mých při všech slavnostech budou dbáti a soboty mé světiti.²⁵ K mrtvole člověka nevejdou, aby se neposkvrnili, leč k otci nebo k matce, k synu nebo k dceři, k bratru nebo k sestře, která neměla ještě nikoho za muže; na těch smějí se poskvrnit.²⁶ A když se byl očistil, budiž mu sedm dní počítáno;²⁷ a v ten den, kdy vejde do svatyně, do vnitřního nádvoří, aby mi ve svatyni konal službu, obětovati bude za svůj hřích, praví Pán Bůh.

²⁸ Nebudou mít dědičného vlastnictví – jáť jsem dědictví jejich; vlastnictví nedáte jim v Israeli, neboť já jsem vlastnictví jejich.²⁹ Obět i za hřích i za zpronevěru oni jísti budou; a cokoli kdo v Israeli zaslíbí, jejich bude.³⁰ Co máte nejlepšího z prvotín všech, a všechny úděly ze všech věcí, jež byvají obětovány, kněží budou; taktéž prvotiny pokrmů vašich dáte knězi, aby svolal požehnání na dům váš.³¹ Žádné zdechliny zvířecí, ptáků nebo dobytka aniž co roztrhaného nesmějí kněží jídati.

HLAVA 45. – ¹ Až pak počnete zemi dělití losem, oddělte prvotiny Hospodinu, svatý úděl země zdělí dvacet pět tisíc, a zšíří deset tisíc; to bude svaté po celé své rozloze vůkol.

² Z celého (toho) údělu budiž zasvěceno (pro chrám) pětsetkrát pět set (loket) do čtvrtce vůkol; a padesát loket na pás kolem něho.

³ Z této výměry odměříš na délku dvacet pět tisíc loket, a na šíři deset tisíc loket; v tom prostranství bude chrám, místo nejsvětější.⁴ Posvátný tento úděl země bude patřiti kněžím, služebníkům svatyně, kteří smějí přistupovati, aby službu konali Hospodinovi; bude to místo pro jejich domy a svaté prostranství pro svatyni.⁵ Dvacet pět tisíc loket na délku, a deset tisíc na šířku bude patřiti levitům, kteří obsluhují chrám; ti budou držeti dvacet měst.

⁶ Ve vlastnictví města dáte pět tisíc na šíři a dvacet pět tisíc na délku podle údělu pro svatyni; bude to patřiti všemu domu Israelovu.

⁷ Knížeti pak (dáte úděl) s obou stran údělu pro svatyni a majetku městského, proti údělu pro svatyni a proti majetku města, od strany západní až k moři, a od strany východní až na východ, a na délku podle každého údělu od pomezí západního až k pomezí východnímu.

⁸ To mu bude patřiti z půdy: v Israeli, aby již nekoupila knížata lidu mého, ale nechali zemi domu Israelovu podle kmenů jeho.

⁹ Toto praví Pán Bůh: Dosti buď vám, knížata Israelova! Bezpráví a násilnictví nechte, a právo a spravedlnost činite; šetřte hranic vašich a lidu mého, praví Pán Bůh.¹⁰ Vahou

bylo by známkou surovosti. divokosti. (Srv. však Nm 6, 5.) – Podle LXX neměli kněží choditi s *odkrytou hlavou*; i to byla známka smutku; srv. 24, 17.; Bar 6, 30.; Lv 10, 6; 21, 10.

V.²⁶. Kněz směl sice prokázat službu lásky mrtvolám svých nejbližších příbuzných, ale učinil-li tak, *poskvrnil se levitsky*, i bylo mu očistiti se příslušným obřadem. (Nm 19, 11 n.) Nadto bylo mu podrobiti se zákonu přísnějšímu, vyslovenému ve v. 27. Po prvních sedmi dnech očistných nesměl dalších sedm dní vstoupiti do svatyně; když tak po 14 dnech učinil, bylo mu podati *novou obět za hřích* (v. 27.). – Ez opět žádaje více nežli mojižské zákonodárství, pokládá *nové kněžství za světější* a vznešenější.

Hl. 45. V.⁸. Králové israelští neměli zvláštního souvislého území jako kmenové Israelovi, i dávali se snadno svěsti k bezpráví, neb aspoň vybírali veliké daně pro sebe; toho přístěi nebude. Nebudou zabíratí pozemků pod záminkou, že jim vlastník jejich neplatil daní (Is 5, 8.).

V.⁹. srv. s 44, 6.; 46, 18.; Hab 1. 3.; Am 3, 10.; Mich 3, 1 nn.

správnou, efoou správnou i batem správným měřte. ¹¹ Efa i bat ať jsou stejné a jedné míry, aby měl bat desetinu koru a také efa by byla desetina koru; podle míry koru budiž stejno-
měrně stanovena míra jejich. ¹² Lot pak dvacet zrn ať má. A dvacet lotů a dvacet pět lotů a
patnácte lotů ať činí minu.

*

¹³ Toto jest dávka, kterou odváděti budete: šestý díl efy z, koru pšenice a šestý díl efy z
koru ječmene; ¹⁴ a míra oleje: bat oleje; desátý díl koru jest to; neboť deset batů dělá kor,
ježto deset batů naplňuje kor; ¹⁵ dále po jednom beranu ze stáda z (každých) dvou set z
těch, jež chovají Israelité; na oběti suché, na oběť zápalnou a na oběti pokojné, na svou
očistu, praví Pán Bůh. ¹⁶ Všecek lid země bude zavázán tyto dávky odváděti knížeti v
Israelii; ¹⁷ a povinností knížete bude postarati se o zápalné oběti, o suché i mokré oběti na
svátky, na nov měsíce, na soboty; na všechny slavnosti domu Israelova on dá obětovati za
hřích, oběť suchou, oběť zápalnou, i pokojné oběti, na očistu domu Israelova.

¹⁸ Toto praví Pán Bůh: Prvního měsíce, první den (toho) měsíce vezmeš býčka ze sko-
tu bez úhony a očistíš (jím) svatyni. ¹⁹ Kněz vezme z krve oběti za hřích a potře veřeje
chrámu a čtyři rohy okraje oltáře, jakož i veřeje brány vnitřního nádvoří. ²⁰ Taktéž učiníš
sedmého dne (téhož) měsíce, za každého, kdo nevěda nebo omylem byl sveden; tak očis-
tíš chrám.

²¹ Prvního měsíce, čtrnáctého dne toho měsíce budete míti velikonoce: sedm dní
přesné chleby budete jísti. ²² Toho dne bude obětovati kníže za sebe i za všecek lid země
býčka za hřích; ²³ a po sedm dní té slavnosti obětovati bude v zápalnou oběť Hospodinu
sedm býčků a sedm beranů bez úhony, každý den po těch sedm dní; a za hřích kozla každý
den, ²⁴ a v oběť suchou efu na každého býčka, a efu na berana dá obětovati, také oleje: hin
na každou efu.

²⁵ Sedmého dne měsíce, patnáctého dne toho měsíce o slavnosti (stanů) činiti bude
jako svrchu řečeno, po sedm dní; jak v příčině oběti za hřích, tak i oběti zápalné, oběti
suché i oleje.

HLAVA 46. – ¹ Toto praví Pán Bůh: Brána vnitřního nádvoří, hledící k východu, bude
zavřena šest všedních dní; v den sobotní však otevřena bude; též i v den nového měsíce
bude otevřena; ² i vejde kníže skrze předší brány zvenku a postaví se na prahu brány;
když pak budou kněží obětovati jeho zápalnou oběť, jakož i jeho oběti pokojné, klaněti se
bude na prahu brány a poté (zase) vyjde; brána však nesmí býti zavřena až do večera. ³ Lid
země pak bude se klaněti u vchodu té brány ve dny sobotní i na nové měsíce před Hospo-
dinem.

V. ¹⁰ n. povinností vládařů jest usilovati o to, by vládla všude spravedlnost a právo, na př. aby všichni užívali
správných měř a vah. „Efoou“ (= 36.44 litrů) měřili Hebreové věci *sypké*, „batem“ rovnajícím se eře (36.44 l),
tekutiny. „Kor“ (na tekutiny) = 10 batům = 364.4 litru. – *Korna* věci *sypké*, zvaný „*chomer*“ = 10 efám = 364.4
litrů. „*lot*“ = šeqel = síkl, byl *základní jednotkou* hebrejských (babylonských) závaží. – „*Mina*“, mající úhrnem
60 šekelů, je zde rozložena na běžná závaží (20 = třetina miny; 15 = čtvrtina miny) menší.

V. ¹⁸. Hřichy lidu poskvrňují a znesvěcují zemi i oltář (Jer 2, 7.), proto dlužno každý Nový rok (1./1.) oltář
znova světit (Žid 7, 25.).

V. ²¹ n. „*první měsíc*“ = *nisan* podle Ex 12, 6. – „*býčka za hřích*“ zákon mojišský na ten den nepředpisoval;
je to *náhrada za velikonočního beránka*, o němž Ez nemluví. (Viz Dt 16, 1.).

V. ²³ n. „*efu*“ mouky (Nm 15, 4.; 28, 5.; 28, 20.). – V zákoně mojišském (Nm 28, 19.–22.) byl pro těch sedm
dní (15.–21. nisanu) stanoven jiný řád obětní „*hin*“ byla *šestina batu*, t. j. 6,074 litru.

⁴ Bude pak kníže obětovati v oběť zápalnou Hospodinu toto: V sobotu šestero beránků bez úhony a berana beze skvrny; ⁵ a v suchou oběť efu na berana, na beránky pak v suchou oběť, mnoho-li dá ruka jeho; a oleje: hin na každou efu.

⁶ V den pak nového měsíce býčka ze skotu bez úhony, šestero beránků a (jednoho) berana bez úhony; ⁷ také efu při býčkoví a efu při beranu podá v suchou oběť; při berancích pak mnoho-li do ruky vezme; a oleje: hin na každou efu.

⁸ Když bude knížezi vejíti, předsíní brány ať vejde a touže cestou ať (zase) vyjde. ⁹ A když vcházeti bude lid země před Hospodina na slavnosti, kdo vejde branou severní, aby se klaněl, ať vejde branou jižní; a kdo vejde branou jižní, ať vejde branou severní; nebude se vraceti tou branou, kterou přišel, ale naproti ní vyjde. ¹⁰ Kníže pak mezi vcházejícími vejde a mezi vycházejícími vyjde.

¹¹ A na slavnosti a na svátky bude obětí suchou efa na býčka a efa na berana; na beránky pak bude obětí suchou – mnoho-li vezme do ruky; a oleje: hin na každou efu.

¹² Když pak obětovati bude kníže dobrovolně oběť zápalnou nebo dobrovolné oběti pokojné Hospodinu: otevře se mu brána, hledící k východu, a on obětovati bude zápalnou svou oběť nebo pokojné oběti své jak jest obyčej činiti v sobotu; poté vyjde, a brána se zavře, když vyjde.

¹³ A beránka, ročka bez úhony, obětovati bude v zápalnou oběť každý den Hospodinu; vždycky ráno ji obětovati bude; ¹⁴ také oběť suchou přičiní k němu každého jitra: šestý díl efy; a oleje třetinu hinu, aby smíšen byl s bělnou moukou; to budíž zákonitá oběť Hospodinu, ustavičná, věčná. ¹⁵ Tak ať obětuje beránka i oběť suchou i olej každého jitra ve věčnou oběť zápalnou.

¹⁶ Toto praví Pán Bůh: Dá-li kníže ze svého majetku dar některému ze svých synů, bude to vlastnictví jeho synů; dědičně budou jím, vlásti. ¹⁷ Dá-li však úděl z majetku svého někomu ze svých služebníků, bude to jeho až do roku propuštění, i vrátí se zase ke knížezi; neboť dědictví jeho patří synům jeho. ¹⁸ A nesmí bráti kníže nic z dědičného majetku lidu násilím, nic z vlastnictví jeho; ale ze svého majetku ať dá dědictví svým synům, aby nikdo z lidu mého nebyl vyháněn z majetku svého.

¹⁹ Poté uvedl mne východem na boku brány k posvátným komnatám pro kněze, jež byly na severu, a tam byla místnost ležící na západ, ²⁰ a řekl mně: Toto jest místnost, kde vařiti budou kněží oběti za hřích a za zpronevěru, kde péci budou oběť suchou, aby ji nevynášeli do vnějšího nádvoří, že by se lid posvěcoval.

²¹ Poté vyvedl mne do vnějšího nádvoří, a vedl mne dokola ke čtyřem rohům (toho) nádvoří, a aj – dvorek byl v každém úhlu toho nádvoří; po jednom dvorku bylo v každém úhlu nádvoří. ²² Ve čtyřech úhlech toho nádvoří byly zařízeny dvorky, čtyřicet loket zděli a třicet zšíří, jedné míry (všecky) čtyři byly; ²³ a zídka obíhala ty čtyři dvorky a krby byly zařízeny pod podloubími vůkol. ²⁴ I řekl mně: Toto jsou kuchyně, v nichž vařiti budou služebníci domu Páně oběti lidu.

HL. 46. V. ¹¹. Co bylo stanoveno výše 45, 2 4.; 46, 5. 7., platí také pro *ostatní svátky*. – „*slavnosti*“ tři hlavní výroční. (Srv. Ex 23, 15.; 34, 25.; Lv 23, 34.; Dt 16, 10.) „*na svátky*“; kdy bývá svatě shromáždění lidu.

V. ¹². má na mysli dobrovolnou oběť, kterou kníže podává skrze kněze *všední, den*; i v tom případě má být i pro něho otevřena vnitřní východní brána, ale jen po čas, kdy obcuje oběti.

V. ¹⁷ n. „*rok propuštění*“ = rok jubilejní, o němž mluví tu Ez jako o věci *obecně známé*. (Srv. Lv 25, 10.) – „*služebníků*“ = ministru, radů a jiných úředníků, kteří nejsou příbuzní.

V. ¹⁸. srv. s 45, 8. – Aby měl z čeho dvůr svůj vydržovati, a nebyl pokoušen k násilnému zabírání, měl si ponechati z majetku k užívání, kolik potřeboval.

V. ²¹ n. popisují *kuchyně*, v nichž vařeny byly části obětí (pokojných), jež dostávali na obětní hostinu obětujiící věřící, tedy „*kuchyně lidové*“.

Nová země Kanaan.

HLAVA 47. – ¹ Poté zavedl mne zpět ke vchodu do chrámu, a aj – vody vycházely pod prahem chrámu na východ; průčelí chrámu totiž hledělo k východu. Ty vody stékaly na jižní straně chrámu, jižně podle oltáře. ² Poté vyvedl mne branou severní ven a vedl mne venku kolem na cestu ke bráně vnější, na cestu vedoucí k východu, a aj, – z jižní strany prýštily se vody. ³ Onen muž, který měl provazec (na měření) v ruce, dal se na východ, naměřil tisíc loket, (a) provedl mne vodou až po kůtky. ⁴ Poté naměřil opět tisíc (loket) a provedl mne vodou až po kolena. ⁵ A (zase) naměřil tisíc loket, a provedl mne vodou až po pás. Když pak opět naměřil tisíc (loket), byl to potok, který jsem nemohl přejít; vody totiž byly vzrostly v hluboký potok, který nebylo možno přebřísti. ⁶ Tu mi řekl: „Jistě, viděl jsi to, synu člověkův!“ A vedl mne zase zpět ke břehu potoka. ⁷ Když jsem se vrátil, aj – na břehu potoka bylo velmi mnoho stromův s obou stran. ⁸ I řekl mi: „Tyto vody, jež vycházejí na hromady písku k východu a tekou dolů na nížiny pouště, vlejí se do (Mrtvého) moře; když se (do něho) vlejí, budou uzdraveny vody jeho; ⁹ a každý živočich, který se hýbá, kamkoli přijde (ten) potok, bude živ; a ryb bude veliké množství, až tam přijdou tyto vody; všecko bude uzdraveno a živo, kamkoli přijde (ten) potok. ¹⁰ Státi budou nad ní rybáři, od Engaddi až do Engallim bude místo na sušení sítí; velmi mnoho druhů bude ryb jeho, jako ryb moře Velikého, množství veliké. ¹¹ Ale na březích jeho a na místech bahnitých (vody) nebudou uzdraveny, ježto budou nechány solnými ložisky. ¹² A nad potokem, na březích jeho s obou stran, vzejde všeliké stromův nesoucí ovoce; nesprchne list s něho a nepřestane ovoce jeho; každý měsíc ponese čerstvé plody, neboť vody jeho ze svatyně vycházeti budou; a bude ovoce jeho na pokrm a listí jeho na léky.

¹³ Toto praví Pán Bůh: Tatof jest hranice, v níž vlásti budete zemí podle dvanácti kmenů Israellových; – Josef totiž dostane dvojitý úděl. – ¹⁴ budete pak vlásti jí každý stejně, jeden jako druhý, ježto jsem nad ni zdvihl (kdysi) ruku svou, že ji dám otcům vašim; země tato připadne vám v dědičný majetek. ¹⁵ Tatof jest pak hranice země:

Na straně severní od Velikého moře směrem k Hetalonu, až jak se jde do Sedadu, ¹⁶ do Ematu, do Beroty, do Sabarim, jež jest mezi územím Damašku a mezi územím Ematu, do Domu-Tichon, jenž jest na pomezí Hauranu. ¹⁷ Půjde tedy hranice od Moře až do Chasar-Enonu, pomezí Damašku a co je (dále) na sever, bude na severu; také pomezí Ematu. To jest severní strana.

¹⁸ Strana pak východní: Odtud, kde hraničí Hauran s Damaškem, a odtud, kde hraničí Galaad s Israelskem, Jordán budiž hranicí až k Moři východnímu. Tak měřte stranu východní!

¹⁹ Hranice jižní na poledne budiž od Tamaru až k Vodám vzpoury u Kadesu, dále Potok až k Velikému moři. Toť budiž strana jižní na poledne!

HL. 47. V. ¹–¹². V nové zemi bude Bůh sídliti mezi lidem ve svém chrámě (43, 1 n.). Z té přítomnosti bude vyplývati lidu pramen, potok, řeka, ano moře požehnaní, blahobytu (= „života“). Také jiní proroci znázorňovali život vodou, jež činí 7. pouště ráj. (Srv. Is 12, 3.; 27, 3.; 35, 7.; 43, 20.; 44, 3.; 58, 11.; Jer 2, 13.: 31, 12.; Os 14, 6.; Joel 3, 18.; Am 9, 13.; Mich 5, 7.; Zach 10, 1.)

V. ⁹. naráží na Mrtvé moře, v němž není života. Viz „hýbá se“ ve vodě nebo na břehu.

V. ¹². ličí zázračné účinky chrámové vody: zázračné ovoce, uzrávající každý měsíc a zázračně působící listí, vždy zelené. *Celý tento úryvek (47, 1.–12.) dlužno vykládati obrazně o požehnaní, jež vyplývá z chrámu, z bohoslužby.*

V. ¹³. Když Hospodin sliboval zemi, udával také její hranice. Také zde udány jsou hranice země, jež bude obnovena a v dědictví nového Israele dána. *Josef* dostane dvojitý úděl pro své syny *Efraima a Manasa*.

V. ¹⁵ n. udává *severní hranici*, počínající břehem Středozemního moře a jdoucí odtud na východ. Hranice jde podle jižního pomezí udaných měst. – *Emat* jmenován také Nm 34, 8.; 13, 22. – Poloha *Béróthy* jest neznáma. – *Sabarim* = *Zefrona* Nm 34, 9. „*Dům - Tichon*“ známo jest z Nm 34, 9. jakožto *severovýchodní bod Palestiny*.

²⁰ A strana západní: Veliké moře budiž hranicí od (řečené) hranice přímo až proti místu, kde se jde do Ematu. To je strana západní.

²¹ Rozdělitě sobě zemi tuto podle kmenů Israelových; ²² rozlosujete ji v dědictví sobě i cizincům, kteří se připojí k vám a zplodí syny mezi vámi; budou vám jako domorodí synové Israeli; s vámi dělit se budou o dědičný majetek mezi kmeny Israelovými. ²³ V území kmene, v němž cizinec bude sídliti, tam vykážete jemu dědičný majetek, praví Pán Bůh.

HLAVA 48. – ¹ A tato jsou jména kmenů:

Na nejzazším severu, podél cesty do Hetalonu, až tam, kde se jde do Ematu, a (dále až) do Chasar-Enanu – území Damašku zůstane na sever podle cesty do Ematu – od strany východní až do strany západní bude míti Dan – úděl jeden.

² Vedle území Danova od strany východní až do strany západní bude míti Aser jeden (úděl).

³ Vedle území Aserova od strany východní až do strany západní bude míti Neftali jeden (úděl).

⁴ Vedle území Neftaliova od strany východní až do strany západní bude míti Manase jeden (úděl).

⁵ Vedle území Manasova od strany východní až do strany západní bude míti Efraim jeden (úděl).

⁶ Vedle území Efraimova od strany východní až do strany západní bude míti Ruben jeden (úděl).

⁷ Vedle území Rubenova od strany východní až do strany západní bude míti Juda jeden (úděl).

⁸ Vedle území Judova od strany východní až do strany západní bude (posvátný) úděl, ježž oddělíte, dvacet pět tisíc loket široký a dlouhý jako každý (jiný) úděl, od strany východní až do strany západní; a bude svatyně uprostřed něho. ⁹ Úděl (půdy), ježž oddělíte Hospodinu, budiž dvacet pět tisíc loket dlouhý a deset tisíc loket široký. ¹⁰ Tento úděl bude posvátným majetkem kněží: na severu dvacet pět tisíc loket dlouhý, na západe deset tisíc loket široký, na východě také deset tisíc loket široký, a na jihu dvacet pět tisíc loket dlouhý; a bude svatyně Hospodinova uprostřed něho; ¹¹ bude to posvátný majetek kněží ze synů Sadokových, kteří si hleděli mého úřadu a nezbloudili, když zbloudili synové Israeli, jako zbloudili i levitě; ¹² těm bude náležeti úděl z údělu země jakožto svatosvatá půda podle území levitů. ¹³ Ale i levitě budou míti podobně vedle území kněžského dvacet pět tisíc loket na délku a deset tisíc na šířku; úhrnem dvacet pět tisíc loket bude míti délka a deset tisíc šířka. ¹⁴ Nic z toho nesmějí prodati ani směniti, aniž smí ten úděl přenesen

V. ²² n. Za nových řádů nebude rozdílů mezi Židy a pohany, mezi obřezanými a neobřezanými, všichni budou si rovni, přestane účinnost starých zákonů jako Dt 23, 2.–8. – Cizinci budou míti občanské právo a nárok na úděl půdy v území kmene, v němž bydlí. To nebylo myšleno pro doby návratu Židů ze zajetí, toho neprovedl Esdráš ani Nehemiáš, to bylo zůstaveno uskutečnění ve vyšším smyslu – *Mesiáší*. (Srv. Řím 10, 12.; Ef 3, 6.; 2, 19.).

Hl. 48. V. ¹–²⁹. popisuje, jak rozdělena bude země svatá za nových řádů: Uprostřed bude, jak již výše udáno, *území posvátné* (městské a knížecí); na severu jeho budou úděly *sedmi* kmenů (1.–7.), jižně posvátného (městského a knížecího) území bude *patery* údělů kmenů ostatních (23.–27.). – Nejblíže chrámu jsou úděly kmene *Juda a Benjamin*. Byloť Judovi slíbeno království věčné (Gn 49, 10.; 2 Sam 7, 14 n), Benjamin pak byl již prve sousedem Judovým (od rozdělení Josuova).

V. ⁶. Rubenovi, jenž býval v Zajordaní (Jos 13, 15.–23.) bylo vykázano sídlo, vedle Judy a Josefa snad se zřetel na jeho *prvorozenství*, jehož ovšem později pozbyl. Kmenové *Isachar a Zabulon*, kteří kdysi na severu sídlili (Jos 19, 10.–16.; 17.–23.) přeloženi jsou na jih (v. 25 n).

býti (na jiného vlastníka), ježto jest zasvěcen Hospodinu. ¹⁵ A pět tisíc (loket), které zbývají na šíř z dvacíti pěti tisíc, obecní budou pro město k bydlení a na humna; a město bude uprostřed; ¹⁶ rozměry jeho jsou tyto: na straně severní čtyři tisíce pět set, na straně jižní čtyři tisíce pět set, na straně východní čtyři tisíce pět set, a na straně západní čtyři tisíce pět set; ¹⁷ a na humna městská zbudě na severu dvě stě padesát, na jihu dvě stě padesát, na východě dvě stě padesát, a na západě dvě stě padesát; ¹⁸ co pak zbudě na dél podle údělu svatyně, deset tisíc k východu a deset tisíc k západu, bude jako úděl svatyně, a úroda z toho bude výživou obyvatelstvu města. ¹⁹ Obyvatelstvo města, jež bude (tu půdu) vzdělávati, budiž ze všech kmenů Israelových. ²⁰ Tak celý (posvátný) úděl ve čtvrci dvacet pět tisíc dvacetpěttisíckrát oddělen bude; bude to úděl svatyně a majetek města.

²¹ Co pak zbudě, bude knížeti patřiti na obou stranách údělu svatyně a majetku města; od oněch pětadvacíti tisíc (posvátného) údělu až ke hranici východní; ale i na západ, od pětadvaceti-tisíců až ke hranici mořské bude taktéž úděl knížete; úděl svatyně a svatyně (sama) budou uprostřed něho. ²² Kromě majetku levitů a kromě majetku města uprostřed údělu knížete, (vše, co) bude mezi územím Judovým a Benjaminovým, bude majetkem knížecím.

²³ A ostatní kmenové:

Od strany východní až po stranu západní Benjamin měj jeden (úděl).

²⁴ Vedle pomezí Benjaminova, od strany východní až po stranu západní Simeon měj jeden (úděl).

²⁵ Vedle území Simeonova, od strany východní až po stranu západní Isachar měj jeden (úděl).

²⁶ Vedle území Isacharova, od strany východní až po stranu západní, Zabulon měj jeden (úděl).

²⁷ Vedle území Zabulonova, od strany východní až po stranu západní, Gad měj jeden (úděl).

²⁸ Vedle území Gadova pak na jihu, směrem k jihu půjde hranice od Tamaru až k Vodám vzpoury u Kadesu, podle Potoka až k Velikému moři.

²⁹ Tať jest země, kterou rozdělíte losem kmenům Israelovým, a to jsou úděly jejich, praví Pán Bůh.

³⁰ A tyto jsou východy z města:

Na straně severní, (kde) odměříš čtyři tisíce pět set – ³¹ brány města budou slouti podle jmen kmenů Israelových – na severu budou brány tři:

brána Rubenova – jedna;

brána Judova – jedna;

brána Leviova – jedna;

³² Na straně východní, (kde) odměříš čtyři tisíce pět set, budou brány tři:

brána Josefova – jedna;

brána Benjaminova – jedna;

brána Danova – jedna.

³³ Na straně jižní, (kde) odměříš čtyři tisíce pět set, budou brány tři:

V. ²² „levité“= levité a kněží. – Jinými slovy: Kníže bude míti mezi Judou a Benjaminem pás země jako každý jiný kmen, ale uprostřed bude z knížecího území vyňat čtverec 25.000².

V. ³⁰ n. Na každé straně města bude po třech branách, tedy úhrnem 12 bran, zvaných podle 12 kmenů Israelových. Město bude společným majetkem celého národa– Severní brány nazvány jsou podle tří synů Liiných, z nichž první vynikl prvorozenstvím, druhý královstvím, třetí kněžstvím.

V. ³². Východní brány jsou nazvány podle dvou synů Racheliných a podle syna Baly, Racheliny otrokyně.

brána Simeonova – jedna;
brána Isacharova – jedna;
brána Zabulonova – jedna.

³⁴ Na straně západní, (kde odměříš) čtyři tisíce pět set, budou brány jejich tři:

brána Gadova – jedna;
brána Aserova – jedna;
brána Neftaliova – jedna.

³⁵ Dokola bude to osmnáct tisíců, a jméno města bude od toho dne: „Hospodin (jest) tam.“

V. ³³ *Simeon, Isachar, Zabulon* byli synové Liini.

V. ³⁴ *Gad a Aser* byli synové *Zelfy*, otrokyně *Liiny*, *Neftali* byl syn Baly, otrokyně Racheliny.

V. ³⁵ *Jméno* toho města jest *náznačné*. Vyslovuje jeho výsadu: trvalé sídlo Boha nové věčné smlouvy, z jehož přítomnosti poplyne moře požehnání do nové obce náboženské. (Srv. 37, 26 n; Is 62, 4. 12.; Jer 3, 17.; 33, 16.; Mt 28, 20.; Zjev 21 2, 13.)

KNIHA PROROKA DANIELA

Úvod.

Ve sbírce posvátných knih za knihou Ezechielovou jde kniha čtvrtého „*velikého*“ proroka – *Daniela*. Kniha jest psána částečně hebrejsky (1, 1.–2, 3.; hll. 8–12), úryvky 2, 4. – 7, 28. psány jsou „*západní aramštinou*“, zlomky druhokanonické došly nás toliko ve znění řeckém (3, 24.–90.; hll. 13n).

Jméno „*Daniel*“ bylo dáno novorozenému dítěti. Znamená: „*Soudce, t. j. zastánce, vysvoboditel můj jest Bůh.*“

Daniel pocházel ze vznešeného a zbožného rodu kmene Judova.

Čtvrtého roku vlády Joakimovy, t. j. r. 605, byl Daniel odveden spolu s jinými urozenými jinochy jakožto rukojmí do Babylona, kde bylo s ním velmi laskavě nakládáno. (Hl. 1.) Bylo mu tehdy asi 15 roků. V tomto věku byl způsobilý, aby se na dvoře babylonském náležitě vzdělal a mohl později zastávat důležitě úřady (1, 4.). Záhy dával najevo *mysl zbožnou*, jedinému pravému Bohu oddanou, zákona jeho dbalou, předcházeje své druhy dobrým příkladem (1, 8.); za to dostalo se mu později vzácného uznání od proroka *Ez* (14, 14.). Neméně vynikal a slynul moudrostí (*Ez* 28, 3.). Základ k této slávě položil si tím, že vyložil a prve oznámil, co se zdálo (ve snu) králi Nabuchodonosorovi *druhého* roku jeho vlády, t. j. r. 603–2 před Kr. Ký div, že vlivné úřady držel ještě prvního (1, 21.; 10, 1.) roku vlády Cyrovy, t. j. 538–7 před Kr.

Daniel nemohl nevědět, že Nabuchodonosor táhne r. 598 do Palestiny, na Jerusalema; nemohl se nedovědět, jak smutný osud. veleměsto judské stihl.

Živ jsa v Babyloně, měl příležitost přesvědčiti se o tom, že zajatci judští z r. 598 byli usazeni v Babylonii. Přišel s nimi tehdy také král Jechoniáš, jakož i *Ez*, jenž se usadil v Tel-Abíbu. Danielovi bylo tehdy asi 22 let. Za několik roků poté, tedy asi r. 596–5, kdy bylo Danielovi asi 25 roků, sběhla se událost vypravovaná v Dan 13 (O cudné Zuzaně).

Podle Jer 51, 59. přišel r. 595–4 do Babylonie král judský *Sedekiáš*. Zdaž a jak se setkal při té příležitosti s Danielem, nevíme.

Když byl r. 594 *Ez povolán k úřadu prorockému*, bylo Danielovi asi 26 roků; r. 587 *slyšel o pohromě, jež stihla jeho vlast a národ, a viděl na své oči zástupy zajatců judských, kteří byli přivedeni do Babylonie*. Do těchto dob (po zkáze Jerusalema) dlužno klásti události hl. 3 n knihy Dan.

Zdali se setkal Dan s Baruchem, jenž zavítal do Babylonie r. 583, nevíme. Rovněž nemožno říci, dověděl-li se Dan o smrti Ezechielově.

Daniel přežil celé dlouhé panování *Nabuchodonosora II.*, (605 až 562) byl svědkem veliké jeho činnosti stavitelské, a dočkal se dne, kdy nastoupil na trůn babylonský Nabuchodonosorův syn *Amel-Marduk* (561 – 560), jenž popřál více svobody uvězněnému králi judskému Joachimovi (4 Král 25, 27.–30.; Jer 52, 31 nn), zajisté na Danielovu radost.

Do prvního roku Baltasarova patří, co vypravuje *Dan hl. 7*; do třetího roku téhož krále *patří hl. 8*. Dan předpověděl Baltasarovi konec vlády (hl. 5) a byl také svědkem toho, jak se ta předpověď splnila, kterak Babylon padl do rukou Cyrových (viz k 2 Par 36, 22 n).

Daniel měl i s Cyrem styky (Dan 13, 65.; hl. 14). Poslední vidění, jež nám zachoval, Dan měl *prvního roku Cyrovy vlády* (10, 1.). Tehdy, t. j. r. 538–537 bylo Danielovi již asi 83 roků. Nedivno, že se již v tomto věku se spoluzajatci do vlasti nevrátil, ale zůstal s jinými zbožnými (Esdr 7, 1.) v zajetí, aby tam dále ke cti Boží a blahu lidu (i pohanů) působil. Kdy zemřel a kde byl pohřben, nelze zjistiti.

Knihu Daniel(ovu) pokládá dosud většina kritiků *za dílo jednotlivé*, napsané souvisle od jednoho spisovatele.

Veliká většina katolických kritiků soudí, že knihu napsal *Daniel* prorok a judský zajatec v Babylóně *sám*.

Knihy Dan měla na mysli *popředně judské zajatce*, nepouštěla však se zřetele ani babylonských pohanů.

Daniel žil v ovzduší podobném jako Ezechiel. Danielovi bylo tedy působiti také podobně jako Ezechielovi. Kdežto však tento po pádu Jerusalema zdůrazňoval popředně Boží *věrnost*, která splní, co byla slíbila. Daniel slovem, i písmem, t. j. knihou svou hlásal *svrchovanost, velebnost Hospodinovu*, která může splniti, co slíbila, jejíž *všemohoucnost* není vyčerpána tím, že její národ dostal se do područí pohanů. Třeba jen čekati, až nadejde doba Jeho, třeba jen držeti se smlouvy a závazky z ní vyplývající přesně zachovávat. Ta *všemohoucnost* osvědčí se nápadným způsobem v budoucnosti, v příštím řízení světa. *Pohanská říše*, která jest nyní na výši své moci, které – jak se zdá – podlehl i Hospodin se svým národem a chrámem, *zanikne*. Přijdou jiné říše, budou také utiskovati lid Hospodinův, zejména jedno království a jeden král bude pronásledovati lid Boží, jako dosud žádný jiný nečinil, avšak všeho do času: Bůh svého lidu neopustí, konec konců všechno překoná a věčné vítězství slaviti bude *říše Hospodinova*, království Mesiášovo. Pracoval tedy Dan k téměř cíli jako Ez – *zachovati a upevniti zajatce v otcovském náboženství, v mravnosti s ním nerozlučně spojené a těšiti je v útrapách pohledem do lepšího budoucna*. Svě poslání kniha Danielova vykonávala od té doby, kdy byla vydána, až do časů Kristových, zejména tehdy, kdy skutečně nastalo největší pronásledování náboženství židovského – za dob machabejských, a kdy blížila se nová světová říše duchovní, která trvati bude bez konce.

Kdežto Ez žil mezi zajatci v Tel-Abíbu – žil a působil Dan u královského dvora, kde měl hlásati a dokazovati, že Bůh, ježž Daniel ctí, není poražen od Marduka nebo jiného boha pohanského, jak se pohanští Babyloňané domnívali, ale že je to Bůh všemohoucí, svrchovaný Pán celého světa. Daniel měl – pokud bylo tehdy možno – připravovati půdu jednobožství židovskému, z něhož vzejde náboženství nejdokonalejší – jednobožství křesťanské. Tých účel měla také jeho kniha.

Knihu Danielovu lze rozdělit na dvě části: Část prvá je dějepisná (1 – 6), část druhá je prorocká (7–12).

ČÁST PRVÁ: Dějepisná (hl. 1–6).

HLAVA 1. – ¹ Léta třetího vlády Joakima, krále judského, přišel Nabuchodonosor, král babylonský k Jerusalemu a oblehl jej; ² i vydal Pán v ruku jeho Joakima, krále judského a díl nádobí domu Božího; to odnesl do země Sennaar, do domu boha svého; vnesl je do klenotnice boha svého.

³ I řekl král Asfenezovi, vrchnímu komorníkovi, aby vybral ze synů Israelových, z rodu královského nebo knížecího ⁴ jinochy, na nichž by nebylo vady, sličné postavy, vnímavé pro všecku moudrost, schopné vzdělání, ukázněné, kteří by mohli konati službu v královském paláci; (řekl), aby je učil písmu a jazyku chaldejskému. ⁵ Král jim také vykázal stravu na každý den ze svých pokrmů a z vína, jež on sám píval, aby tak chování jsouce tři roky, potom službu konali před králem. ⁶ Byli pak mezi nimi z Judovců Daniel, Ananiáš, Misael a Azariáš. ⁷ A vrchní komorník dal jim jména: Danielovi Baltasar, Ananiášovi Sidrach, Misaelovi Misach, Azariášovi Abdenago.

⁸ Ale Daniel si umínil, že se neposkvrní (něčím) se stolu králova, nebo (něčím) z vína, jež on píval, i prosil vrchního komorníka, aby nebyl nucen poskvrniti se; ⁹ Bůh dal Danielovi, že našel milost a soucit před vrchním komorníkem. ¹⁰ I řekl vrchní komorník Danielovi: „Bojím se pána svého krále, který vykázal vám pokrm a nápoj: uzří-li totiž tváře vaše hubenější než ostatních jinochů, souvěkých s vámi, uvalíte na mou hlavu soud králův.“ ¹¹ Tu řekl Daniel malasarovi, kterého byl ustanovil vrchní komorník nad Danielem, Ananiášem, Misaelem a Azariášem: ¹² „Zkus nás, prosím, služebníků svých po deset dní: budiž nám dávana k jídlu zelenina a voda k pití; ¹³ ohledej pak tváře naše a tváře jinochů, kteří jídati budou pokrm královský, a jak uvidíš; nalož se služebníky svými.“ ¹⁴ I dal si říci v té věci a zkoušel jich po deset dní. ¹⁵ A po deseti dnech se ukázalo, že tváře jejich jsou lepší a tlustší nežli všech (ostatních) jinochů, kteří požívali pokrmu královského. ¹⁶ Tedy malasar kázal odnáseti víno, jež měli pítí a dával jim zeleniny.

¹⁷ A těm jinochům dal Bůh vědění a porozumění pro každé písmo a moudrost; Danielovi pak dal pochopení všech vidění a snů. ¹⁸ Když pak se skončila lhůta, po které podle příkazu králova měli býti předvedeni, uvedl je vrchní komorník před Nabuchodonosora. ¹⁹ Král rozmlouval s nimi, a nenalezl mezi všemi takových, jako byl Daniel, Ananiáš, Misael a Azariáš. I zůstali ve službě králově. ²⁰ A ve všem, co se týkalo moudrosti a rozumu, nač se jich král tázal, našel v nich desetkrát více než ve všech hadačích a zaklínačích, kteří byli v celé říši jeho.

²¹ Tím pak Daniel byl ještě prvního roku krále Cyra.

Hl. 1. V. ¹ Jerusaleml r. 606, Nabuchodonosor byl tehdy korunným princem. Sennaar či babylonsky Sumer označuje tu celou Babylonii.

V. ⁴ *Jazykem spisovným, úředním a dvorským zůstával starý jazyk babylonské, assyrské semitštiny, jehož památky bývaly psány písmem klínovým; toto písmo jmenováno tu písmem „chaldejským“ a tato řeč nazvána tu jazykem „chaldejským“*

V. ⁵ Perští hoši byli vyučováni od královských učitelů, když došli čtrnácti roků (Plato), a v sedmnáctém roce počali (jakožto pážata) službu u krále. Bylo-li Danielovi, když byl přiveden do Babylona, 15 let, bylo mu (za tři roky přípravné) 18 roků, kdy nastoupil službu před králem.

V. ⁸ Israelita mohl se *poskvrnit* zejména požitím masa z nečistých zvířat (Lv 11, 4.–19.; Dt 14, 7.), požitím tuku nebo krve (Lv 3, 17.; 7, 23 n; 17, 10.–14.). Prvotiny pokrmů a nápojů pohanských byly nepochybně obětovány bohům a tím jim. i *ostatek pokrmů (nápojů) zasvěcen*.

V. ¹⁶ „malasar“= vrchní komorník jako ve v. 11.

V. ²¹ „Tim“, mudrcem váženým u *královského dvora*. Nebylo tak pozoruhodná, že Dan zůstal rádcem *králů babylonských*, ale povšimnutí zvláštního zasloužilo, že si jej podržel i *král perský*, jenž Babylona dobyl a říši 1376

1. Daniel vyjevili a vyložili králův sen o soše z pateré látky.

HLAVA 2. ¹ Léta druhého vlády Nabuchodonosorovy měl Nabuchodonosor sen; i zděsil se duch jeho a po spánku (dalším) bylo veta.

² Tu rozkázal král, by svoláni byli hadači, zaklinači, čarodějové a Chaldové, aby oznámili králi, co se mu bylo zdálo. Přišli tedy a stáli před králem. ³ I řekl jim král: „Snil jsem sen, ale na mysli jsa omámen, nevím, co se mně zdálo.“ ⁴ I odpověděli Chaldové králi aramsky: „Králi, na věky živ bud! Pověz sen svým sluhům, a podáme (ti) výklad jeho!“ ⁵ Tu král ujav slovo řekl Chaldům: „Toto ustanovuji pevně: nepovíte-li mi, co se mně zdálo, a nevyložíte-li mi toho, zahynete vy a domy vaše budou zabrány.“ ⁶ Jestli mi však povíte, co se mně zdálo a vyložíte-li mi to, odměny a dary a mnoho cti dostanete ode mne; protože sen a výklad jeho mi povězte!“ ⁷ Ujavše slovo, podruhé řekli: „Račiž král povědětí sen svým sluhům, i podáme výklad jeho.“ ⁸ Král ujav slovo řekl: „Jasně chápu, že chcete nabýti času, nevědouce, že jsem vydal ustanovení pevné.“ ⁹ Pročež nepovíte-li mi toho snu, jeden (jen) úsudek budu mítí o vás: výklad klamný a plný podvodu chcete si smyslití a přednéstí mně, až vyprší něco času. Protož sen mi povězte, bych zvěděl, že jste také s to, abyste podali pravý jeho výklad.“ ¹⁰ Tu Chaldové ujavše slovo před králem řekli: „Není člověka na zemi, který by požadavku tvému, králi, mohl učiniti zadost; ale také žádný král sebevětší a mocnější nedoptává se na takovou věc některého hadače nebo zaklinače nebo Chalda.“ ¹¹ Neboť požadavek tvůj, králi, jest těžký, a nikoho nelze naléztí, kdo by mu učinil zadost před králem, kromě bohů, kteří nesídlí mezi lidmi“.

¹² Král slyše to v prchlivosti a ve hněvu velikém přikázal, by zahynuli všichni mudrci babylonští. ¹³ Když ortel vyšel, a mudrci měli býti (již) pobíjeni, hledali také Daniela a druhů jeho, aby popraveni byli.

¹⁴ Tu Daniel vpytával se na rozkaz a na rozsudek Ariocha, velitele královského vojska, který byl vyšel, aby zabíjel babylonské mudrce. ¹⁵ Ptal se toho královského zmocněnce, pro kterou příčinu tak ukrutný rozkaz od krále vyšel. Když pak tu věc Arioch Danielovi oznámil, ¹⁶ odebral se Daniel ke králi s prosbou za čas, aby mohl králi podati výklad.

¹⁷ Všed pak do svého domu, oznámil věc druhům svým, Ananiášovi, Misaelovi a Azariášovi, ¹⁸ aby si vyprosili milosrdenství před Bohem nebes pro toto tajemství, a nezahynuli Daniel a druhové jeho s: ostatními mudrci babylonskými. ¹⁹ Tehdy zjevno bylo Danielovi tajemství to nočním viděním. I dobrořečil Daniel Bohu nebes. ²⁰ Ujav slovo řekl: „Buď jméno Páně požehnáno od věků až na věky! Neboť moudrost a síla jest jeho.“ ²¹ On mění časy i věky, svrhuje krále a ustanovuje; dává moudrost moudrým, a rozum rozumným. ²² On zjevuje věci hluboké, to, co skryto jest, zná, co ve tmě jest, a světlo jest u něho. ²³ Tebe, Bože našich otců, velebím a chválím, žes moudrost a sílu mi udělil; žes mi nyní ukázal, zač jsme tě prosili, neboť záhadu královu rozřešil jsi nám.“

babylonskou vyvrátil. – *První, rok Cyrův* byla doba od 1. nisanu (t. j. 23. března) 538 do 1. nisanu 537. Tím však spisovatel nechce říci, že udává konečnou lhůtu, po které Dan u dvora již nebyl neboj vůbec nežil.

Hl. 2. V. ¹. „*Druhý*“ rok Nabuchodonosorův byla doba od 1. nisanu 603 do 1. nisanu r. 602. Bůh dal sen králi babylonskému jako kdysi faraonovi, aby poskytl příležitost svým sluhům, zde Danielovi, tam Josefovi, na sebe upozorniti. – Mysl zděšená nemohla se uklidniti, král nemohl již usnouti. – Obsah snu, níže podaný, zejména kámen, jež obrovskou sochu zavalil a rozdrtil, byl s to, aby mysl královu poděsil tak, že se nemohl později na sen podrobně upamatovati.

V. ⁴. „*chaldové*“, kteří se popředně zabývali výkladem snů. Král nemluvil se svými mudrci „*aramsky*“, nýbrž *babylonsky*; proto bývá slovo „*aramsky*“ pokládáno za glosu, která původně na okrajích byla napsána a upozorňovala čtenáře, že od tohoto místa není znění knihy Dan podáno hebr., nýbrž *aramsky*.

V. ¹³. nasvědčuje tomu, že Daniel patřil již mezi babylonské mudrce, že tedy pravděpodobně měl již odbyta tříletá studia (1, 5).

V. ¹⁹. „*viděním*“, jehož se mu dostalo sice v noci, ale za plného bdění a vědomí; tedy *nikoli ve snu*.

²⁴ Potom Daniel všed k Ariochovi, ježž byl král ustanovil, aby pobil babylonské mudrce, takto k němu mluvil: „Nezahlazuj mudrců babylonských; uveď mne před krále, a já podám králi výklad!“ ²⁵ Tu Arioch rychle uveď Daniela ke králi a řekl mu: „Našel jsem jednoho z judských zajatců, jenž podá králi výklad.“ ²⁶ Král ujav slovo řekl Danielovi, jehož jméno bylo Baltasar: „Můžeš-li mi v pravdě povědět sen, ježž jsem měl i výklad jeho?“ ²⁷ Daniel ujav před králem slovo řekl: „Tajemství, na něž se král doptává, mudrci, zaklínači, hadači a věštcí nemohou králi nikterak vyložit.“ ²⁸ Jest však Bůh na nebi, jenž odkrývá tajemství, a ten ukázal tobě, králi Nabuchodonosore, co přijítí má v posledních dobách.

Co se ti zdálo, co viděla hlava tvá na lůžku, bylo toto: ²⁹ Ty, králi, počal jsi myslití na svém lůžku, co se v budoucnosti stane, a ten, jenž odkrývá tajemství, ukázal tobě, co má přijítí. ³⁰ Také mně to tajemství odkryto bylo, ne však proto, že jest ve mně více moudrosti než ve všech ostatních živých, ale proto, aby králi výklad podán byl, a myšlení mysli své aby zvěděl. ³¹ Tys, králi, viděl: Hle, cosi jako veliká socha; socha ta veliká a postavy vysoké stála proti tobě, a vzezření její bylo hrozné. ³² Hlava té sochy byla z nejlepšího zlata, prsa a ramena ze stříbra; břicho a bedra z mědi; ³³ stehna byla železná, nohy pak byly dílem železné a dílem hliněné. ³⁴ Hleděls tak (na to), až se utrhl bez rukou (lidských) kámen s hory, udeřil sochu do nohou železných a hliněných a rozdrtil je. ³⁵ Tehdy roztrženo bylo železo, hlína, měď, stříbro i zlato, a obrátilo se to jakoby v plevy letního humna, jež uchvacuje vítr a po nichž nezbyvá ani stopy. Z kamene pak, který udeřil sochu, stala se veliká hora, a naplnil celou zemi. ³⁶ To byl ten sen.

Také význam jeho povíme před tebou, králi! ³⁷ Tys král králů, jemuž Bůh nebes dal království a zámožnost a moc a slávu, ³⁸ v jehož. ruku dal všecko, kde sídlí lidé, zvěř polní i ptactvo nebeské, a pod jehož panství všechny věci postavil – ty jsi ta hlava zlatá. ³⁹ Po tobě pak povstane království jiné, menší tebe, stříbrné, poté království jiné, třetí měděné, ježž panovati bude nad celou zemi. ⁴⁰ A království čtvrté bude jako železo. Jako železo drobí a tříští všechny věci, tak ono rozdrobí a roztržítí toto všecko. ⁴¹ Žes pak viděl nohy a prsty dílem z hrnčičské hlíny a dílem železné (to znamená), že to království rozděleno bude; něco železné pevnosti bude mítí, ježž jsi viděl, že smíšeno bylo železa hlinou. ⁴² A prsty nohou odpola železné a odpola hliněné (znamenají, že) království bude zpola silné a zpola křehké. ⁴³ Železo pak smíšené s blátem a hlinou, jak jsi viděl, (znamená, že) budou sice

V. ²⁴ Daniel zachránil život ostatním mudrcům; tím mohl získat velmi mnoho uznání a úcty.

V. ²⁵ „jednoho z judských zajatců“, tedy *cizince* zdůrazňuje proti domácím cechům mudrcům. Cizinec dokáže více než slavení učenci domácí!

V. ²⁸ Dan umění povědětí králi, co se mu zdálo a co ten sen znamená, nepřičítá sobě, nýbrž *jedinému svému Bohu*, jehož moudrost a moc má Nabuch. poznati, a jemuž má se vděčně poklonití za to, že jej takovým sdělením vyznamenal. „*poslední doby*“ jsou doby mesiášské. Jeť kámen, z něhož vznikne hora, království, ježž založí Mesiáš.

V. ³⁰ Dan mistrně omlouvá neschopnost babyl. mudrců, vyhýbá se závisti, která by mu nepřála jeho dovednosti, ctí krále, k vůli němuž prý bylo mu tajemství zjeveno, všim pak čelí k poznání a oslavě Boha Israelova mezi pohany.

V. ³¹ n. Sochy bývaly z *hlíny*, ze dřeva, z kamene, také z mědi nebo z bronzu (spěže), povlečeny pláští ze zlata, ze stříbra; železa užíváno bylo v umění babylonsko-assyrském *dávno před Nabuchodonosorem*. Oči, případně jiné části těla bývaly z jiných látek než zbytek sochy. Navazuje tedy sen věrně na představy královny, známé ze života jeho.

V. ³⁹ „*Po tobě*“ = po tvém království.

V. ⁴³ Celé těžiště snu tkví v *soše, představující člověka*, kterou *balvan rozdrtil*. Ježž balvan neznamená, nic jiného nežli Mesiášovo dílo, jeho království (říši. Boží), znamená socha člověka vůbec říše, založené od lidí a stavící se více méně nepřátelsky proti říši Boží, at je těch říši kolikoliv. Popředně byla to říše *Novobabylonská*, jež sama stála na hliněných nohách již za dob svého *zlatého* věku, t. j. za dob Nabuchodonosorových, klesala, 1378

slepena lidským semenem, nebudou však při sobě držeti, jako železo nemůže být smíseno s hlinou.⁴⁴ A za dnů těch králů zřídí Bůh nebes království, jež na věky nebude zničeno, a toho království jeho nedostane se jinému národu; rozdrobí a dokonale zničí všechny ony říše, samo však státi bude na věky⁴⁵ tak, jak jsi viděl, že s hory bez rukou utrl se kámen, a rozdrtil hlinu, železo, měď, stříbro a zlato. Veliký Bůh ukázal králi, které věci přístě přijdou. Pravdivý jest ten sen a spolehlivý jeho výklad."

⁴⁶ Tu král padl na tvář, poklonil se Danielovi a přikázal, aby mu obětovali oběti a kadidlo.⁴⁷ Ujav pak slovo král řekl Danielovi: „Opravdu, bůh váš jest bůh bohů a pán králů, a zjevuje tajemství, kdyžtž ty mohl jsi odkrýti tajemství toto."⁴⁸ Tehdy povýšil král Daniela na výsost, dary mnohé a veliké dal jemu, a ustanovil jej vladařem nad celou župou Babylonskou, jakož i představeným všech mudrců babylonských.

⁴⁹ Daniel vymohl také na králi, že odevzdal správu župy Babylonské Sidrachovi, Misachovi a Abdenagovi; Daniel pak sám zůstal u dvora královského,

2. Druzi Danielovi v ohnivě peci (3, 1.–97.).

HLAVA 3. – ¹ Král Nabuchodonosor dal udělati zlatou sochu, šedesát loket vysokou a šest loket širokou, a kázal ji postavit na rovině Dura v župě Babylonské.

² A Nabuchodonosor král poslal (posly), by shromáždili satrapy, úředníky, soudce, vůdce, vladaře, správce, zkrátka všechny činovníky žup, aby se sešli k posvěcení sochy, již byl dal postavit Nabuchodonosor král.³ Tu se shromáždili satrapové, úředníci, soudcové, vladaři, velmoži, kteří v moci postaveni byli, zkrátka všichni činovníci žup, aby se zúčastnili posvěcení sochy, již byl dal postavit Nabuchodonosor král. I postavili se před sochou, již byl dal postavit Nabuchodonosor král.⁴ A hlasatel volal zvučným hlasem: „Vám, národům, kmenům a jazykům se ohlašuje:⁵ V tu chvíli, jak uslyšíte zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky, žaltáře, symfonie a jiných nástrojů hudebních, padnouce klanějte se zlaté soše, kterou byl dal postavit Nabuchodonosor král.⁶ A kdyby někdo nepadl a neklaněl se, v tu chvíli uvržen bude do pece, do hořícího ohně.⁷ Proto hned jak uslyšeli všichni lidé zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky, žaltáře, symfonie a jiných nástrojů hudebních, všichni národové, kmenové a jazykové, padše klaněli se zlaté soše, již byl dal postavit Nabuchodonosor král.

bledla za dob stříbrných, měděných, za dob železných a hliněných, t. j. za dob nástupců Nabuchodonosorových, rozštěpována jsouc vnitřními spory o trůn, i marné byly snahy sjednotiti říši politickými sňatky, směřováním všelijakých živlů, pobabylonštováním poddaných národů. – Dílo vykupitelské počalo již Cyrem; již tehdy kámen veliký rozdrtil babylonskou říši, království Božímu nepřátelskou, a následek toho byl – *nová říše Boží v Jerusalemě*, kterou založili vrátivší se zajatci babylonští – první to počátek, předzvěst a předobraz příští veliké říše Boží – království Kristova, Říše Perská sice pomohla k těmto počátkům království Božího, brzy však připodobnila se k říši babylonské, království Boží pronásledující. Také tato (Perská) říše byla kolos na hliněných nohách, jež prozřetelnost Boží rozdrtila. Totéž se opakovalo s říší Alexandrovou, s říší Ptolemeovců, Seleukovců atd., a konečně i s říší římskou, totéž bude se opakovati do skonání světa, s každou říší světovou i malou, která se postaví kdy proti říši Boží. Socha, kterou Nab. viděl, byla *bez ducha*; to znázorňuje velmi dobře *bezduchost říši, Bohu nepřátelských* . . . Srv. Jer 51, 58.; Hab 2, 13. a srv. proti tomu živou postavu „*syna člověkovu*“ níže Dan 7, 13 n.

V. ⁴⁵ *Kámen* znamená *církev katolickou* s Kristem v čele.

V. ⁴⁶ Král rozpomíná se na to, co se mu zdálo, a shledává, že mu Daniel správně vše vypověděl. – Nabuchodonosor u nohou Danielových zobrazuje totéž, co jeho sen: vítězství duchovního Israele nad pohanskými králi a říšemi za doby mesiášské. Lze se snadno dovětipiti, že Dan bohocyt nepřijal, ale že upozornil, *komu přísluší*: jedinému Bohu nebes! Tak vysvitá z v. 47.

Hl. 3. V. ¹ Zachované nápisy Nabuchodonosorovy vypravují, že tento král mnoho, rád a velikolepě stavíval ke cti bohů. „*Sochu*“ dal pravděpodobně vystavěti na oslavu některého svého velikého vítězství.

V. ⁶ Upalovati byl trest u Assyřanů a Babyloňanů obvyklý.

⁸ Hned však přistoupivše (muži) Chaldejští žalovali na Judovce. ⁹ Řekli Nabuchodonosorovi králi: „Králi, na věky buď živ! ¹⁰ Ty, králi, vydals ustanovení, aby každý, kdo uslyší zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky, žaltáře, symfonie a jiných hudebních nástrojů, padl a klaněl se zlaté soše; ¹¹ a kdo by nepadl a neklaněl se, aby uvržen byl do pece, do hořícího ohně. ¹² Jsou však muži z Judska, jež jsi ustanovil, nad správou župy Babylonské, Sidrach, Misach a Abdenago: ti mužové, králi, pohrdli tvým ustanovením: bohů tvých nectí, a zlaté soše, již jsi byl dal postaviti, nechtějí se klaněti.“

¹³ Tu Nabuchodonosor v prchlivosti a v hněvu rozkázal, aby přivedeni byli Sidrach, Misach a Abdenago; i byli hned přivedeni před krále. ¹⁴ Nabuchodonosor král ujav slovo řekl jim: „Opravdu-li, Sidrachu, Misachu a Abdenago, bohů mých nechcete ctíti a zlaté soše, již jsem dal postaviti nechcete se klaněti? ¹⁵ Nuže teď, jste-li ochotni, – v tu chvíli, jak uslyšíte zvuk rohu, píšťaly, citary, sambuky, žaltáře, symfonie a jiných hudebních nástrojů, padnouce klanějte se soše, již jsem dal udělati; nebudete-li však chtíti se klaněti: v tu chvíli uvržení budete do pece, do hořícího ohně; a který jest ten Bůh, jenž by vás vytrhnouti mohl z ruky mé?“ ¹⁶ Sidrach, Misach a Abdenago, ujavše slovo řekli králi Nabuchodonosorovi: „Netřeba nám, abychom ti na to odpověděli. ¹⁷ Neboť hle, Bůh náš, ježž ctíme, může vytrhnouti nás z pece, z hořícího ohně, a z rukou tvých, ó králi, vysvoboditi. ¹⁸ Avšak i kdyby to nebyla vůle jeho, známo buď králi, že bohů tvých ctíti a zlaté soše, již jsi dal postaviti, klaněti se nebudeme!“

¹⁹ Tu byl Nabuchodonosor plný prchlivosti.– až se vzezření tváře jeho znetvořilo – proti Sidrachovi, Misachovi a Abdenagovi, i rozkázal, aby rozpálena byla pec sedmkrát více než obyčejně ji rozpalovali. ²⁰ Nejsilnějším pak mužům z vojska svého rozkázal, aby svížíce nohy Sidrachovi, Misachovi a Abdenagovi, uvrhli je do pece, do hořícího ohně. ²¹ I byli hned oni muži svázáni a se svými spodky, čepicemi, obuví, zkrátka šaty uvržení do prostřed pece, do hořícího ohně. ²² Protože královský rozkaz naléhal, a pec byla rozpálena náramně: zabil ohnivý plamen ty muže, kteří do něho uvrhli Sidracha, Misacha a Abdenaga, ²³ ti tři muži pak, totiž Sidrach, Misach a Abdenago padli svázáni jsouce do prostřed pece, do hořícího ohně.

²⁴ I procházeli se uprostřed plamene chválíce Boha a dobrořečíce Pánu.

²⁵ Azariáš stál a modlil se takto: Otevřev ústa uprostřed ohně řekl: ²⁶ „Požehnaný jsi, Pane Bože otců našich, a chvályhodné i slavné jest jméno tvé na věky, ²⁷ neboť jsi spravedlivý ve všem, co jsi nám učinil; všechny činy tvé jsou správné, cesty tvé přímé, a soudy tvé jsou spravedlivé. ²⁸ Neboť jsi vykonal soudy správné ve všem, co jsi uvedl na nás i na Jerusalem, svaté město našich otců; neboť podle práva a spravedlnosti uvedl jsi to všecko na nás pro hříchy naše. ²⁹ Neboť jsme hřešili, nesprávně činili odstoupivše od tebe, provinili jsme se ve všech věcech, ³⁰ příkazů tvých jsme neposlouchali, nechovali jsme se, nečinili jsme, jak jsi byl přikázal nám, by nám dobře bylo. ³¹ Proto všecko, cokoli jsi uvedl na nás,

V. ⁸ „žalovali“, udali je, aby uprázdněna byla jejich místa úřednická, jež jim, cizincům, záviděli. Proč nežalovali Daniela? Poněvadž nebyl povinen se dostaviti.

V. ¹⁴ „Opravdu“= vědomě, nebo jen náhodou?

V. ¹⁹ „sedmkrát“ číslice okrouhlá, znamenající nejvyšší míru.

V. ²². Tři jinoši jsou za vzor všem lidem věřícím, neboť nebáli se zástupu satrapů, aniž, slyšíce královské rozkazy, se chvěli, aniž vidouce oheň hořeti v peci dali se zastrašiti, ale všemi lidmi a veškerým světem pohrdli, majíce na zřeteli toliko bázeň Boží (sv. Hippolyt).

V. ²³. Sv. Jeronym, jenž nenašel vv. 24.–90. v rukopisech hebrejských, přeložil je z řeckého překladu Teodotionova a před veršem 24. poznamenal: „Toho, co následuje, nenašel jsem v rukopisech hebrejských.“

vše co jsi učinil nám, podle práva a spravedlnosti jsi učinil; ³² vydal jsi nás v ruce nepřátel našich, bezbožných, nejnešlechetnějších odpadlíků, a králi nespravedlivému, nejnešlechetnějšímu, jemuž rovna není na celém světě; ³³ a nyní nesmíme otevřítí ústa, hanby a hany se dostalo tvým sluhům, těm, kteří tebe ctí. ³⁴ Nevydávej nás na věky, prosíme, pro své jméno, neruš úmluvy své; ³⁵ neodpírej nám milosrdenství svého pro Abrahama, miláčka svého, pro Isáka, služebníka svého, a pro Jakoba, svatého svého, ³⁶ jimž jsi slíbil, že rozmnožíš potomstvo jejich jako hvězdy nebeské a jako písek na břehu mořském. ³⁷ Jsmeť, Pane, zmenšeni více než kterýkoliv národ, a ponížení jsme na celé zemi dnes pro své hříchy. ³⁸ Neníť toho času knízete, neníť vůdce, neníť proroka, neníť celopala, není oběti krvavé ni nekravé, není kadidla, není místa, kde bychom mohli podávatí své prviny před tebou, ³⁹ bychom došli tvého milosrdenství. Ale s myslí zkroušenou a s duchem poníženími budme přijati! ⁴⁰ Jako celopaly beranů a býků, jako tisíce tučných beránků: tak buď před tebou, co ti dnes v oběť přinášíme, takovou zálibu v tom měj, neboť nebývají zahanbeni, kteří doufají v tebe. ⁴¹ Nyní tedy jdeme za tebou celým srdcem, bojíme se tebe, a hledáme obličje tvého. ⁴² Nezahanbuj nás, ale učiň s námi podle své dobroty, podle množství milosrdenství svého. ⁴³ Vysvoboď nás podle předivných svých skutků, a oslav jméno své, Pane. ⁴⁴ Ať jsou zahanbeni všichni, kteří utiskují sluhy tvé, ať se zklamou ve vsí moci své, síla jejich buď rozdracena! ⁴⁵ Ať vědí, že ty sám jsi Pán Bůh, a slavný po všem světě!

⁴⁶ Služebníci královi, kteří je byli (tam) uvrhli, nepřestávali podpalovati pec naftou, koudelí, smolou a chrastím, ⁴⁷ takže vyšlehoval plamen nad pec devětačtyřicet loket; ⁴⁸ vyšlehl a spálil ty z Chaldů, jež zastihl podle pece. ⁴⁹ Sestoupil totiž s Azariášem a druhy (jeho) anděl Páně do pece, a vyrazil plamen ohně z pece, ⁵⁰ a učinil, že byl prostředek jako když vane vítr z rosy: oheň naprosto se jich nedotekl, neučinil jim bolesti aniž je obtěžoval.

⁵¹ Tehdy ti tři jako jedněmi ústy chválili, dobrořečili a oslavovali v peci Boha řkouce:

⁵² Požehnaný jsi, Pane Bože otců našich;
úctyhodný, slavný a nade všecko vyvýšený jsi na věky,
A požehnané jméno tvé slavné, svaté;
úctyhodné a nade všecko vyvýšené po všecky věky.

⁵³ Požehnaný jsi ve chrámě své svaté velebnosti;
nade všecko úctyhodný a veleslavný na věky.

⁵⁴ Požehnaný jsi na trůně království svého;
nade všecko úctyhodný a vyvýšený na věky.

⁵⁵ Požehnaný jsi ty, který vidíš do propasti a sedíš nad cheruby;
úctyhodný a nade všecko vyvýšený na věky.

⁵⁶ Požehnaný jsi na nebeské obloze;

V. ³² „odpadlíci“, jsou Chaldové, kteří v Judsku byli tolik zla národu vyvolenému způsobili r. 587, a kteří jej nyní drží v zajetí, ano chtějí, aby ctil bohy cizí na úkor svého jediného Boha pravého!

V. ³⁸ Jechoniáš, bývalý král v Babylonii, žije bez moci. Kněží v zajetí babylonském sice byli, ale ježto nemohli konati svůj pravidelný úřad, spisovatel mluví o nich, jako by nebyli. Nebylo pravidelného *stava prorockého* jako kdysi, a ti, kteří byli, jsou daleko (Jer, Bar), nebo nemohou vykonávati svého úřadu, jsouce v zajetí, tak svobodné, jako kdysi v Judsku činivali (Ez, Dan); kromě toho nedostává se jim žádoucích zjevení Božích, aby mohli odpovídati na činěné dotazy. Nekoná se pravidelná bohoslužba, třebaže nějaké oběti na chrámovišti jerusalemském. z nouze kněží Bohu podávají.

V. ⁵¹ „Chválili . . . oslavovali“ – Hromadění souznačných slov zdá se prozrazovati, že i tento druhokanonický úryvek psal spisovatel části prvokanonické, kde častěji projevuje podobnou zálibu, „jedněmi ústy“ mohli chváliti Hospodina modlitbami, kterým byli doma vyučeni prve než byli odvedeni do zajetí.

- úctyhodný a slavný na věky.
57 Dobrořečte všecka díla Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
58 Dobrořečte andělé Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
59 Dobrořečte nebesa Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
60 Dobrořečte všecky vody, které jsou nad nebesy Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
61 Dobrořečte všecky moci Páně Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
62 Dobrořeč slunce a měsíc Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
63 Dobrořečte nebeské hvězdy Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
64 Dobrořeč všecek déšť a rosa Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
65 Dobrořečte všecky Boží větry Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
66 Dobrořeč oheň i žár Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
67 Dobrořeč mráz i vedro Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
68 Dobrořečte krůpěje rosy a jíní Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
69 Dobrořeč mráz i zima Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
70 Dobrořeč led i sníh Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
71 Dobrořečte noci i dni Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
72 Dobrořeč světlo i temno Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
73 Dobrořečte blesky i mračna Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
74 Dobrořeč země Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
75 Dobrořečte hory a pahorky Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
76 Dobrořeč veškeré rostlinstvo na zemi Pánu;
chval a nade všecko ho vyvyšuj na věky.
77 Dobrořečte prameny Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
78 Dobrořeč moře i řeky Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.
79 Dobrořečte veliké ryby a vše, co se hýbá ve vodách Pánu;
chvalte a nade všecko ho vyvyšujte na věky.

- ⁸⁰ Dobrořečte všichni nebeští ptáci Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸¹ Dobrořečte všechna zvířata divoká i krotká Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸² Dobrořeč lidstvo Pánu;
chval a nade všechno ho vyvyšuj na věky.
- ⁸³ Dobrořeč Israel Pánu;
chval a nade všechno ho vyvyšuj na věky.
- ⁸⁴ Dobrořečte kněží Páně Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸⁵ Dobrořečte služebníci Páně Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸⁶ Dobrořečte duchové i duše spravedlivých Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸⁷ Dobrořečte svatí a stísněného srdce Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
- ⁸⁸ Dobrořeč Ananiáši, Azariáši a Misaeli Pánu;
chvalte a nade všechno ho vyvyšujte na věky.
Neboť z pekla vytrhl nás
a vyprostil z moci smrti;
vysvobodil nás z prostřed plamene žhoucího,
z prostřed ohně vytrhl nás.
- ⁸⁹ Chvalte Hospodina, neb je dobrý,
neboť jest na věky milosrdenství jeho.
- ⁹⁰ Dobrořečte všichni nábožní Pánu, Bohu bohů,
chvalte ho a děkujte mu,
neboť po všechny věky trvá milosrdenství jeho.

⁹¹ Tu Nabuchodonosor král ustrnul, spěšně vstal a řekl svým dvořenínům: „Zdali jsme neuvrhli tři muže svázané doprostřed ohně?“ Ti odpovídající králi řekli: „Ano, králi!“⁹² (Král) chopiv slovo řekl: „Aj, já vidím čtyři muže rozvázané, ani se procházejí uprostřed ohně, a není žádné poruchy na nich; a tvářnost čtvrtého podobna jest synu božímu.“

⁹³ Tu přistoupil Nabuchodonosor ke dveřím peci, v níž hořel oheň, a řekl: „Sidrachu, Misachu a Abdenago, služebníci boha nejvyššího, vyjděte a pojdte sem!“ I vyšel Sidrach, Misach a Abdenago z prostřed ohně.⁹⁴ A shromáždivše se satrapové, úředníci, soudci a velmoži královští shledali, že žádné moci neměl oheň na těla jejich, že ani vlas hlavy jejich nebyl opálen, že spodky jejich nedoznaly škody, a že ani puchem ohně nenačichli.

⁹⁵ Tu vzkřikl Nabuchodonosor: „Požehnaný bůh jejich, bůh Sidracha, Misacha a Abdenaga, jenž poslal anděla svého a vytrhl služebníky své, kteří důvěřovali v něho! Slova králova nedbali a vydali svá těla, jen aby nemusili sloužiti a klaněti se žádnému bohu, kromě bohu svému.“⁹⁶ Proto vydávám ustanovení, aby každý kteréhokoliv národa, kmene

V. ⁹³. Král, uznávaje boha jinochů zázračně zachráněných za boha velemocného, božství ostatních bohů nepopírá. (Nestal se tedy jednobožcem!)

V. ⁹⁵ n. Výnos krále nesmí býti pokládán za vyznání víry v Boha jediného! Jako byli jinoši obžalováni, tak mohl nyní každý Judovec obžalovati kohokoliv, kdo by se rouhal Jahvovi, bohu jejich. Královský výnos přispěl k upevnění svobody náboženské; směli tedy zajatci bohoslužebně ctíti svého Jahva, o jehož božské moci byli se přesvědčili i Babyloňané.

nebo jazyka, kdokoliv by mluvil rouhavě proti bohu Sidrachovu, Misachovu a Abdenagovu, popraven byl a dům jeho rozbořen; neboť není jiného boha, který by mohl tak vysvoboditi."

⁹⁷ Poté povýšil král Sidracha, Misacha a Abdenaga v župě Babylonské.

3. Nabuchodonosor onemocněl a uzdravil se (3, 98.–4, 34.).

⁹⁸ Nabuchodonosor král všem národům, kmenům a jazykům, kteří sídlí na veškeré zemi. Mnoho blaha vám! ⁹⁹ Divy a zázraky, jež učinil na mně Bůh nejvyšší, zalíbilo se mi ohlásiti. ¹⁰⁰ Divy jeho jak veliké, a zázraky jeho, jak mocné jsou! Království jeho jest království věčné, a panství jeho od pokolení do pokolení.

HLAVA 4. – ¹ Já Nabuchodonosor žil jsem spokojený ve svém domě a svěží ve svém paláci. ² Měl jsem (však) sen, který mne přestrašil; myšlenky mé na lůžku mém a vidění mé hlavy zarazily mne.

³ I vyšlo ode mne ustanovení, by uvedeni byli přede mne všichni mudrci babylonští, aby mi podali výklad toho snu. ⁴ Když vešli hadači, zaklinači, Chaldové a věstci, vypravoval jsem před nimi sen, ale výkladu jeho mi nemohli podati, ⁵ až konečně vešel přede mne Daniel, jenž sluje Baltasar podle jména boha mého, jenž má v sobě ducha svatých bohů; také před ním sen jsem vypravoval:

⁶ „Baltasare, kníže hadačů, poněvadž vím, že ducha svatých bohů v sobě máš, a žádné tajemství není tobě nepřístupno, vidění snů mých, jež jsem měl (poslyš) a výklad jejich podej!" ⁷ „Vidění hlavy mé na mém lůžku: Viděl jsem – aj strom uprostřed země, výška jeho byla náramná. ⁸ Veliký byl to strom a silný, výška jeho sahala k nebi; bylo jej viděti až na kraji světa. ⁹ Listí jeho bylo velmi pěkné, ovoce jeho přehojně, pokrm pro všechny byl na něm. Pod ním odpočívala zvířata divoká, na ratolestech přebývali ptáci nebeští, a z něho živilo se všechno, co má tělo. ¹⁰ Hleděl jsem u vidění hlavy své na lůžku a aj – strážný, – a byl svatý – sestoupil s nebe, ¹¹ volal silně a řekl: Podetněte strom ten, osekejte větve jeho, otlučte listí jeho a rozmetejte ovoce jeho; ať prchají zvířata, která jsou pod ním, a ptactvo s jeho větví! ¹² Ale pařez s kořeny v zemi nechte; a svázán buď svazkem železným a mědě-

V. ⁹⁷ „povýšil“= vrátil jim úřady, kterých byli zbaveni za doby obžaloby, vyšetřování a odsouzení. Nabuchodonosor vystupuje tu jinak, nežli vystoupil později Antioch Epifan.

V. ⁹⁸. počíná jiný *královský* výnos (proklamaci), ve které 3, 98.–4, 15. a opět 4, 31.–34. mluví sám král; proti tomu úryvek 4, 16.–30. náhle mluví o králi ve třetí osobě, takže dlužno jej (v. 16.–30.) *pokládati za slova Daniela a nikoli* za doslovné znění královského výnosu! Viz podobné královské výnosy v Esdr 1, 1.–4.; 6, 3.–5. a j. Nápadno, že v královském výnosu vyskytuje se mluva biblická, ano mluva Daniela. Podobnosti tyto lze vysvětliti vlivem Danielovým na královské písaře, • jimž byl král uložil, aby výnos sepsali po poradě s Danielem, jak má býti o jeho bohu mluveno. Výnos králův *nemá údaje časového*, nemožno tedy přesně stanovit, kdy byl vydán.

V. ⁹⁹ n. jest trojveršová šestičlenná sloha, jakých jest v Dan více. „*Divy a zázraky*“ byl *sen*, který níže bude vylíčen, jeho *výklad*, jakož i jeho *splnění*. – „*divy a zázraky*“ jest rčení biblické.

Hl. 4. V. ⁴. srv. s 2, 2. 27. – Král, ačkoliv jej již jednou v podobném případě domácí mudrci byli zklamali a ačkoliv byl nad nimi zvitězil Daniel, nemohl snadno pominouti domácích mudrců a kněží, vyznavačů bohů babylonských, nechtěl-li proti sobě vlivné tyto kruhy popuditi; pohrdnouti jimi bylo by bývalo pokládáno za pohrdání bohy domácími; kromě toho král ve své pověře nemohl hned předpokládati, že sen, o který šlo, posílá mu bůh Izraelův; bylo mu spíše domnívati se, že sen posílá některý *domácí* bůh, a že tedy nejlépe jej vyloží kněz, bohu tomu zasvěcený.

V. ⁶. „*bůh*“ nejvyšší (3, g3, 96.) v ústech nebo ve výnosu králově jest titul, který Babyloňané a Assyřané přičítali i jiným bohům svým. Král, domnívaje se, že správný výklad snů mohou dáti toliko bohové, domnívá se důsledně, že je má v sobě Daniel, jenž se byl ve výkladu snu znamenitě osvědčil.

V. ⁷. Král vidal často vyobrazený *posvátný strom*, který střežili dva duchové; možno, že sen navazuje na tento strom. Také *Astyages a Xerxes* viděli ve snu stromy (Herodot I 108; III 19). Staří milovali *obrovské rozměry*.

ným v trávě polní; rosou nebeskou buď smáčen, a se zvěří měj úděl v trávě země. ¹³ Srdce jeho lidské ať se změní, srdce zvířecí budiž mu dáno, a sedmero časů nechť vyprší nad ním. ¹⁴ Podle úradku strážných tak je stanoveno, přání a vůle svatých to jest, aby poznali živí, že Nejvyšší panuje nad královstvím lidským, že komukoli chce, je dává, a že i nejnižšího člověka jím pověřuje. ¹⁵ Takový sen snil jsem já Nabuchodonosor král; ty tedy, Baltasare, podej [rychle] výklad jeho. Neboť všichni mudrci mé říše nemohou mi jej vyložit; ty však můžeš, ježto duch svatých bohů je v tobě."

¹⁶ Tu Daniel, jenž Baltasar slul, počal sám v sobě mlčky přemýšleti asi hodinu, a myšlenky jeho dėsily jej. I ujal král slovo a řekl: „Baltasare, sen a výklad jeho neděsíž tebe!" Baltasar odpověděl a řekl: „Pane můj, sen tvým nepřítelům a výklad jeho tvým protivníkům! ¹⁷ Strom, který jsi viděl, vysoký a silný, jehož výška sahala k nebi, který viděti bylo na celém světě, ¹⁸ jehož ratolesti byly velmi pěkné a ovoce přehojné, na němž byl pokrm pro všecky, pod nímž sídlila zvěř polní, a na jehož ratolestech přebývali nebeští ptáci: ¹⁹ Ty jsi to, králi, jenž jsi velikým a mocným se stal; velikost tvá vzrostla a došla až k nebi, a tvá moc (došla) až na kraj světa. ²⁰ Ze pak viděl král strážného svatého sestupovati s nebe a kázati: „Podetněte strom ten a rozmetejte jej, ale pařez s kořeny v zemi nechte, a svázán buď železem a mědí v trávě polní, rosou nebeskou buď skrápěn, a se zvěří buď potrava jeho, dokud nevyprší sedmero časů nad ním" – ²¹ toť jest výklad úradku, který vyšel od Nejvyššího proti pánu mému králi: ²² Vyvrhnou tě z lidí, a s divokou zvěří bydli ti budeš, trávu jako hovězí dobytek budeš jísti, rosou nebeskou smáčen budeš. A sedmero časů vyprší nad tebou, dokud se nepřesvědčíš, že panuje Nejvyšší nad královstvím lidským, a že komukoli chce, je dává. ²³ A že přikázal, aby zachován byl pařez s kořeny stromu: Království tvé ti vráceno bude, až poznáš, že jest nebeská moc. ²⁴ Proto, králi, ať líbí se ti rada moje: Hříchy své almužnami vykupuj, a nepravosti své soustrastí s chudými; snad odpustí (Bůh) hříchům tvým."

²⁵ Všecko to na krále Nabuchodonosora přišlo. ²⁶ Po dvanácti měsících procházel se na paláci v Babyloně. ²⁷ Tu ujal král slovo a řekl: „Zdaliž to není ten veliký Babylon, jež jsem já vystavěl v královské sídlo, moci své síly a k slávě nádhery své?" ²⁸ Když ještě řeč ta v ústech králových byla, spadl s nebe hlas: „Tobě přísluší výrok, králi Nabuchodonosore: Království tvé odejde od tebe, ²⁹ z lidí vyvrhnou tě, s divokou zvěří bydli ti budeš, trávu

V. ¹³. „*srdce*“ = smýšlení, žádosti, chuti, „*sedmero času*“ jest neurčitá doba. potřebná k tomu, by král poznal a uznal velebnost pravého Boha. Dokud *celá* ta doba nevyprší, bude král stížen *lykantropií*, bude se chovati jako zvíře.

V. ¹⁴. „*svatí*“ jsou „*strážní*“ andělé krajů babylonské říše. Ti se uradili vyžádali si u Boha, by „ustanovil“ se slati na krále nemoc, ze které pozná král i poddání jeho moc pravého Boha. O tom *ustanovení* (úradku) Nejvyššího viz níže v. 21.

V. ¹⁶. „*počal přemýšleti*“, ježto „*se zhrozil*“ (aram.) toho, co sen znamená. Již ze soucitu s nešťastným králem váhal *chvilí* (= „asi hodinu“) podati výklad; kromě toho opatrnost velela, aby si zajistil prve od krále bezpečnost, když mu bude předpovídati budoucno nepříznivé; jak snadno mohl rozlíčený král v návalu zlosti Danielovi kruté se odměniti za neblahou zvěst!

V. ²⁴. Trest oznámený možno odvrátiti (neb aspoň zmírniti, zkrátiti), „*vykupuj*“ = čini dosti za viny, za tresty, kterých za ně zasluhuješ, „*soustrast s chudými*“ jeví se zejména almužnou. Pevně stojí jednotná, církevní, apoštolská a prorocká, zásada, že můžeme Bohu skrze zásluhy Kristovy . . . dobrými skutky dosti činiti a odvrátiti tresty, jež stanovil, ať si třeští bludaři jakkoliv.

V. ²⁵. Všecko to na krále přišlo, ježto napomenutí ke skutkům spravedlnosti a milosrdenství s bližním nedbal, ač mu Bůh, nejvyšš shovívavý popřál lhůty celého roku.

V. ²⁶. „*na paláci*“ – na ploché střeše jeho.

V. ²⁸. Trest oznámen králi ne již spícímu, ale *bdícímu*, nenapravujícímu hříchy minulé, ale novou onou zpupností je rozmnožujícímu, ne hádankami, ale! zřejmě hlasem ne prorockým, ale znějícím s nebeské soudné stolice.

jako hovězí dobytek budeš jísti, a sedmero časů vyprší nad tebou, až nabudeš přesvědčení, že Nejvyšší panuje nad královstvím lidským, a komukoli chce, že je dáva." ³⁰ V tu hodinu splnilo se to slovo na Nabuchodonosorovi: z lidí vyvržen byl, a trávu jako hovězí dobytek jedl. Rosou nebeskou tělo jeho smáčeno bylo, až vlasy jeho vzrostly jako orličí (peří) a nehty jeho jako ptačí byly.

³¹ Tehdy na konci těch dnů zdvihl jsem já Nabuchodonosor oči k nebi, můj rozum zase byl mi vrácen, i dobrořečil jsem Nejvyššímu a Živého na věky jsem chválil a slavil, neboť vláda jeho jest věčná vláda a království jeho od rodu do rodu. ³² A všechny obyvatele země proti němu za nic dlužno pokládáti, neboť podle své vůle nakládá jak s mocnostmi nebes, tak i s obyvatelstvem země; není, kdo by směl opřítí se ruce jeho a říci jemu: „Proč jsi to učinil?“ ³³ Tehdy navrátil se mně můj rozum, ke cti a k nádheře království svého jsem (zase) přišel, a má povaha navrátila se mi; přední šlechta moje a úředníci hledali mne, království mé bylo obnoveno, a moc větší byla mi přidána. ³⁴ Proto nyní já Nabuchodonosor chválím, velebím a slavím krále nebes; neboť všechny činy jeho jsou správné, cesty jeho jsou spravedlivé, a ty, kdož v pýše chodí, může ponížiti.

4. Baltasarovy hody (5).

HLAVA 5. – ¹ Baltasar učinil hody veliké tisíci svých velmožů a každý pil podle svého věku. ² Jsa již napilý rozkázal, aby přinesli zlaté a stříbrné nádoby, jež byl odnesl Nabuchodonosor, otec jeho, z bývalého chrámu jerusalemského, aby pili z nich král a velmoži jeho, ženy i ženiny jeho. ³ Tu přinesli zlaté a stříbrné nádoby, jež byl odnesl (Nabuchodonosor) z bývalého chrámu jerusalemského, a pili z nich král a velmoži jeho, ženy a ženiny jeho. ⁴ Pili víno a chválili bohy své, zlaté a stříbrné, měděné, železné, dřevěné a kamenné.

V. ³⁰. Král byl zachvácen duševní nemocí, která v dějinách lékařství není nic ojedinělého, (měla by vlastně sloužit: zoantropie). – Šílenec má utkvělou představu (fixní ideu), že jest tím oním zvířetem, na př. vlkem (lykantropie), býkem (boantropie), psem, kočkou atd. a řečená zvířata přiměřeně napodobuje hlasem (vytím, bučením, štěkotem, mňoukáním), jakož i veškerým životem: leze po čtyřech, pase se v trávě atd. (Podobné příznaky jeví se u lidí, pokousaných od vzteklého psa, kočky atd.). Nabuchodonosor byl stížen utkvělou představou, že jest býk: potuloval se po zahradě a po dalším okolí královského paláce, nedbal těla, takže zarostl na hlavě i v tváři hustými vlasy a vousy, nechal si růsti nehty, které se zahnulý, že se podobaly ptačím drápům, přenocoval pod širým nebem, že byl plný rosy atd. Král nemohl za tohoto duševního stavu panovati, pozbyl tedy výkonné moci královské. Nebylo třeba, by nemoc králova byla tajena, ježto lid podobně jako dnes na Východě pokládá šilence za lidi, jež si zvolil některý bůh za své sídlo, nebo za svůj zvláštní nástroj, kterým vládne; nebylo tedy šílenství necti; z toho lze i vysvětliti, že se král ve své proklamaci řečenou nemocí nikterak netají, že se za ni nestydí.

V. ³¹–³³. „na konci těch dnů“ když vypršelo „sedmero časů“, t. j. lhůta od Boha ustanovená k tomu, by král za jasných chvil („lucida intervalla“) poznal svou nicotu a závislost na nebeské moci. – Dvořané i lid vidouce v nemocí králově i v uzdravení jeho vliv boží, uznávali oddaněji a zbožněji nyní jeho svrchovanost a svou poddanost (= „moc větší byla mi přidána“).

V. ³⁴. „cesty“ = způsob, jak Bůh s lidmi nakládá a nyní s králem naložil. Poznal, že proto byl ponížěn, ježto byl se povyšoval proti Bohu. Chvála vzdávaná tu bohu Danielovu není nic nápadného, kdyžté Nab. na svých klínových nápisech podobně vzdává úctu Mardukovi (a jiným svým bohům).

Hl. 5. V. ¹. Mezi hl. 4 (Nabuchodonosorovou nemocí) a hl. 5 (Konec říše novobabylonské, pád Babylona) jest značná mezera časová! Z kuchyně králův perských žilo denně 15.000 krků. Alexander pozval si na svou svatební hostinu 20.000 jazyků. – Podle aramského král „pil víno před tisícem“ hostí. Babyloňané milovali víno a ženy. Víno naladilo krále ke zpupné svatokrádeži.

V. ³ n. Hříšnost tkví v tom, že *posvátných* nádob, výhradně bohoslužbě zasvěcených, bylo použito při světské hostině (svatokrádeži), a to na posměch Hospodinovi, bohu Israelovu. Král a hosté chválíce své bohy chtěli tím říci, jak *nepatrný*, malý, bezmocný jest Jahve, bůh palestinský, jenž nedovedl ubrániti své země a svého národa proti moci *velikých* bohů babylonských (rouhání). To bylo tím hříšnější, protože Bůh skrze Daniele již častěji byl ukázal svou moc na dvoře králově, čehož nemohli všichni nevědět.

⁵ V tu chvíli ukázaly se prsty jako ruky člověka, písíciho naproti, svícnu na povrchu stěny paláce královského. Když král viděl články písíci ruky, ⁶ změnila se mu tvář, myšlenky jeho děsily ho, klouby kyčlí jeho se uvolňovaly a koleno bilo mu o koleno.

⁷ A vzkřikl král silně, ať přivedou hadače, chaldy a věštce. Ujav slovo král, řekl mudrcům babylonským: „Kdokoli přečte toto písmo a podá mi výklad jeho, oděn bude purpurem; a zlatý řetěz dostane na hrdlo a třetím bude v království mém.“ ⁸ Tehdy všedše všichni mudrci království, nemohli ani písma přečísti, ani výkladu jeho podati králi. ⁹ Proto král Baltasar velmi se poděsil, obličej jeho se změnil, ano i velmožů jeho se děsili.

¹⁰ Tu královna (matka) pro tu věc, která se přihodila králi a velmožům jeho, vešla do hodovny a ujavši slovo řekla: „Králi, na věky buď živ. Myšlenky tvé neděstež tebe a tvář tvá se neměň!“ ¹¹ Jest jeden, muž v tvé říši, který má v sobě ducha svatých bohů, a za dnů otce tvého rozumnost a moudrost byly v něm shledány; vždyť i král Nabuchodonosor, tvůj otec, knížetem hadačů, zaklínačů, chaldů a věstců jej ustanovil, otec tvůj, pravím, ó králi, ¹² protože duch neobyčejný, rozumnost, moudrost, vykládání snů, zjevení tajných věcí a řešení věcí zavilých shledány byly v něm, to jest v Danielovi, jemuž král jméno dal Baltasar. Proto buď nyní Daniel zavolán a (ten) věc vyloží.“

¹³ Když tedy byl Daniel uveden před krále, král ujav slovo řekl mu: „Ty-li jsi Daniel, jeden z judských zajatců, jež přivedl otec můj, král, z Judska?“ ¹⁴ Slyšel jsem o tobě, že ducha bohů máš a že důvtip, rozumnost a moudrost neobyčejná byla shledána v tobě. ¹⁵ Právě teď vešli přede mne moudří hadači, aby přečetli toto písmo, a podali mi výklad jeho, ale nemohou mi pověděti, co to znamená. ¹⁶ Já pak slyšel jsem o tobě, že umíš temné věci vykládati a zavilé řešiti; proto, jsi-li, nyní s to, abys písmo to přečetl a výklad jeho mi podal, purpurem oděn budeš, zlatý řetěz na hrdlo dostaneš a třetím vladařem v říši mě budeš.“ ¹⁷ Nato ujal slovo Daniel a řekl před králem:

„Dary svoje si nech, a odměny domu svého jinému dej; to písmo však ti přečtu, králi, a výklad jeho ti podám.“ ¹⁸ Ó králi! Bůh nejvyšší dal království a moc, čest a slávu Nabuchodonosorovi, tvému otci. ¹⁹ Pro moc, kterou byl dal jemu, všichni národové, kmenové a jazykové, báli a trásli se před ním. Kohokoli chtěl, toho zabíjel, a komukoli chtěl, život zachoval. Kohokoli chtěl, toho povyšoval, a kohokoli chtěl, toho ponižoval. ²⁰ Když však se pozdvihlo jeho srdce a duch jeho zatvrdil se v pýše, sesazen byl s trůnu království svého a sláva jeho byla mu vzata; ²¹ ze společnosti lidské vyvržen byl a srdce zvířecí bylo mu dáno. S divokými osly bydlil, trávu jako hovězí dobytek jídal a rosou nebeskou těla jeho smáčeno bylo, dokud nenabyl přesvědčení, že Nejvyšší panuje nad královstvím lidským a

V. ⁵ n. „na povrchu“ – na vápeně omítce. – „naproti svícnu“, t. j. na místě od svícnu jasně osvětleném – „změnila se mu tvář“, t. j. barva obličeje a výraz jeho: rozpálená červeň ustoupila smrtelné bledosti, zmizela s tváře zpupná bujarost, rozhostila se na ní jen hrůza, známka to zlého svědomí, větríčního trest, jímž jej stihne vyšší bytost, která se tu zjevila neslychaným způsobem. – Hrůzou král na celém těle se chvěje, jest mu, jako by se uvolňovaly mu klouby, jako by se rozpadal, hrůzou „křičí“.

V. ⁷. Dostati *purpurový šat* znamenalo velikou čest. – *O zlatém řetězu* srv. Gn 41, 42.; Est 6, 8. a jj. – „*třetím bude*“ vladařem, vlásti bude jakožto třetí po králi *Nabonidovi* a po jeho spoluvládci, korunním princí *Baltasarovi*.

V. ¹⁰. „*Královna*“, *králova choť* byla na hostině podle v. 2.; přichází-li teprve nyní do hodovny „*královna*“, je to *jiná královna: Baltasarova matka, choť Nabonidova*, jež byla snad *dcerou Nabuchodonosorovou*; pro svůj vysoký věk neúčastnila se hodů. Královnin matky mívaly na své syny krále veliký vliv.

V. ¹³–¹⁶. Zdá se, že Baltasar král slyšel něco o vynikajících činech Judovce Daniele, že znal také svého dvořenina jménem Baltasara, že však nevěděl, že oba jsou *osoba jedna*.

V. ¹⁷. Daniel nemá soustrasti s Baltasarem, jako měl kdysi v podobných okolnostech s Nabuchodonosorem (4, 16.), neváhá, neděsí se, ale odpovídá hned, věda, že: jest konec království babylonského a počátek spásy Judska za dveřmi.

že kohokoli chce, ustanovuje nad ním. ²² Také ty, synu jeho, Baltasare, neponížil jsi srdce svého, ačkoliv jsi všechno to věděl; ²³ ale proti Panovníku nebes pozdvihl ses, nádoby domu jeho přineseny byly před tebe, a ty i velmoži tvoji, ženy a ženiny tvé víno z nich jste pili. A bohy stříbrné a zlaté, měděné, železné, dřevěné a kamenné, kteří nevidí ani neslyší, aniž číjí – velebil jsi, kdežto Boha, který má život tvůj v ruce i všechny cesty tvé, neoslavoval jsi. ²⁴ Proto od něho poslán byl článek ruky, jež napsala, co psáno jest.

²⁵ A toto jest písmo, jež napsáno bylo: Mane, Thekel, Fares. ²⁶ A význam těch slov jest tento: Mane: Sčetl Bůh tvé království a učinil mu konec. ²⁷ Thekel: Zavěšen byl jsi na váhu a byl jsi shledán lehký. ²⁸ Fares: Rozděleno bude království tvé a dáno Medům a Peršanům."

²⁹ Tu z rozkazu králova oblečen byl Daniel v purpur, zlatý řetěz dali mu na hrdlo a prohlásili o něm, že je třetím vladařem v říši.

³⁰ Těže noci zabít byl Baltasar, král chaldský, ³¹ a Darius Medský nastoupil královskou vládu, maje dvašedesát roků.

5. Daniel v jámě lví (6).

HLAVA 6. – ¹ Dariovi se zalíbilo ustanoviti nad královstvím sto dvacet županů; ti měli býti po celé říši. ² A nad nimi byla tři knížata, z nichž jedním byl Daniel; těm měli župané se zodpovídati, aby král netrpěl škody. ³ Daniel převyšoval všechna ta knížata i župany, neboť neobyčejný duch Boží byl v něm. ⁴ Proto zamýšlel král ustanoviti jej nad veškerou říši. Tu knížata a župani hledali záminky, aby něco našli proti Danielovi stran krále; ale žádné příčiny ani podezření nemohli najíti, protože byl věrný; žádné viny ani podezření nebylo možno nalézt na něm. ⁵ Proto řekli ti muži: „Nelze naléztí proti Danielovi tomuto žádné příčiny, leč snad stran zákona Boha jeho."

⁶ Tu knížata a župani lstivě navrhli králi, takto tnu namlouvajíc: „Darie králi, na věky buď živ! ⁷ Uradila se všechna knížata království tvého, vrchní správce a úředníci, starostové a soudcové, by vyšlo ustanovení královské a výnos: „Každý, kdo by prosil za nějakou věc kteréhokoli boha nebo člověka po třicet dní, kromě tebe, králi, budiž uvržen do lví jámy!" ⁸ Nyní tedy, králi, potvrď usnesení, vydej písemný rozkaz, jehož by nebylo možno změnití podle práva medského a perského a jehož by nikdo nesměl obejítí." ⁹ Tu král Darius vydal písemný rozkaz a potvrdil (jej).

¹⁰ Když se Daniel dověděl o tom, že totiž jest vydán onen zákon, všel do svého domu a maje otevřena okna ve svém nástřešním pokoji proti Jerusalemu, třikrát denně padal na kolena, modlil se a velebil Boha svého, jak i před tím obyčej mívál činiti.

¹¹ Tedy ti muži velmi dychtivě po Danielovi pasouce přistihli ho, an se modlí a prosí Boha svého. ¹² A přišedše ke králi domlouvali mu o zákazu: „Králi, zdali jsi neustanovil,

V. ²⁹. Daniel nepřijal nabízeného vyznamenání pro sebe, pro svou samolibost, nýbrž proto, že zájem Boží, cti a blaho jeho národa to žádal.

Hl. 6. V. ¹. „županů“ = satrapů. Podle Est 1, 1. panoval „Asuer“ nad 127 krajinami (župami); byly to menší části „satrapií“, Ježto mezi 120 politickými správci kromě úředníků *nižších* byli také „satrapové“, t. j. *vyšší* správce, slují všichni „satrapové“.

V. ⁴. „knížata“, nechtějící býti Danielovi podřízeni; poštvali také nižší úředníky. – „stran krále“ = ve věcech úředních. – „nad veškerou říši“ Dan měl býti „okem královým“, úředníkem, jenž býval nejvyšším *dozorcem* říšským v říši Perské. Druhým úředníkem říšským býval „nejvyšší královský číšník“, třetím „chillarch“, t. j. *dvorní maršál a vezír*.

V. ⁸. O neodvolatelnosti a nezměnitelnosti perských královských výnosů viz Est 1, 19.; 8, 8. – Žádají *písemného* výnosu, aby měli záruku jistou proti králi, kdyby nechtěl z přízně k Danielovi výnosu dbáti.

V. ¹¹. Žalobci chytře *zamlčují jméno* domnělého vinníka, táží se krále všeobecně, aby král taktéž všeobecně, zásadně odpověděl; pak bude snadno povšechnou odpověď královi obrátit na Daniele, jehož si tolik váží.

aby každý člověk, který by prosil některého z bohů nebo z lidí do třicíti dnů, kromě tebe, králi, uvržen byl do lví jámy?" Král na to odpověděl říka: „Pevně trvá zákaz podle, práva lidského a perského, jehož nelze změnit." ¹³ Tu chopivše slovo řekli před králem: „Daniel (jeden) z judských zajatců nedbá tvého zákazu, (nedbá) ustanovení, jež jsi vydal, ale třikrát denně modlívá se modlitbu svou."

¹⁴ To slovo když král uslyšel, velmi se zarmoutil a snažil se Daniele vysvoboditi; až do západu slunce usiloval ho vytrhnouti. ¹⁵ Ale ti muži pochopivše krále řekli mu: „Věz, králi, že podle práva lidského a perského žádný zákon, jež král vydá, nemůže býti změněn." ¹⁶ I pokynul král a přivedli Daniele a uvrhli jej do lví jámy. A král řekl Danielovi: „Bůh tvůj, ježž ustavičně ctíš, ten tě vysvobodí!" ¹⁷ Když pak přinesli kámen a položili jej na díru jámy, král jej zapečetil prstenem svým a prstenem svých velmožů, aby se nemohlo nic státi proti Danielovi. ¹⁸ Král odešel do svého domu, nevečeřev ulehl; nedal si pokrmů předložit; nadto i spánek se vzdálil od něho.

¹⁹ Hned na úsvitě král vstav rychle šel ke lví jámě; ²⁰ přiblíživ se k jámě hlasem žalostným zavolal na Daniele a promluvil k němu: „Danieli, služebnice Boha živého, zdali tvůj Bůh, jemuž ty ustavičně sloužíš, mohl tě vysvoboditi ode lvů?" ²¹ Daniel odpověděl králi řekl: „Králi, na věky buď živ! ²² Bůh můj poslal anděla svého a zavřel ústa lvů, že mně neuškodili; neboť před ním byl jsem shledán spravedlivý; ale ani před tebou, králi, neprovinil jsem se."

²³ Tedy král velmi se radoval z toho a rozkázal Daniele vytáhnouti z jámy. Když byl Daniel z jámy vytažen, nebylo žádného úrazu nalezeno na něm, neboť důvěřoval Bohu svému. ²⁴ Tu přivedeni byli rozkazem královským ti muži, kteří byli obžalovali Daniele a vhozeni byli do lví jámy, oni, synové a ženy jejich; a prve nežli dopadli na dno jámy, již je uchopili lvi a všechny kosti jejich rozdrtili.

²⁵ Tu král Darius dal napsati všem národům, kmenům a jazykům, kteří sídlili po veškeré zemi: „Blaho vaše rozhojníž se! ²⁶ Já ustanovuji a nařizuji: Ať v celé říši království mého (všichni) se bojí a třesou před Bohem Danielovým! Jeť on Bůh živý, zůstávající na věky; království jeho nebude rozptýleno, a jeho panování trvá na věky. ²⁷ On vysvobozuje a vytrhuje; činí divy a zázraky na nebi i na zemi; on vysvobodil Daniele ze lví jámy."

²⁸ Daniel byl živ za panování Daria a za panování Gyra Peršana.

V. ¹⁴. Tu teprve prohlédl král, že se dal oklamati svou vlastní odpovědí, a že příčina úkladů jest závist. – Král byl na rozpacích: Nezměnitelnost zákona královského mu velela, aby dal ortel nad Danieleu vykonati; účta, kterou k Danielovi měl, mu bránila tak učiniti. Hledal východu ze spletiého postavení. Jáma byla zapečetěna pečeti královou, aby žalobci nemohli Daniele z ní vytáhnouti a zabítí jinak, kdyby ho lvi ušetřili; byla zapečetěna pečeti velmožů, aby král nemohl bez jejich vědomí dáti Daniele z jámy vysvoboditi. Král, který vídal, že při „božích soudech" („*ordaliích*") tu a tam lidé obžalovaní byli zvláštním způsobem zachráněni, mohl se domnívati, že podobně stane se snad i Danielovi.

V. ²⁴. Žalobci Danielovi chtěli ho dostati *do lví jámy* lstivými, zločinnými prostředky; *podle práva odvetného*, jež vládlo v zákonodárství babylonském, byli stíženi, nyní sami tímže trestem. Král viděl v záchraně Danielově – jako při soudech božích („*ordaliích*") rozsudek boží, že Daniel jest nevinen, a že jest miláček svého boha. – Trestati manžela a otce utracením manželky a dětí, byl obyčej na dávném Východě, zejména u Peršanů zakofenný.

V. ²⁵. n. Jako tam Nabuchodonosor, tak zde „*Darius*" veřejnou vyhlášku uznává boha Danielova. Na slohovou úpravu té vyhlášky měl vliv Daniel, jenž věděl nejlépe, jak má býti o jeho Bohu mluveno a psáno. Tou vyhláškou byl Jahve zařazen do řady (panteonu) velikých bohů babylonských a perských; král i pohanští jeho poddaní chápali vyhlášku v duchu mnohobožství, Daniel a Judovci v duchu jednobožství.

V. ²⁸. „byl živ" blaze, dobře se měl, podniky jeho se mu dařily. – „*Darius*" panoval v Babylonii jakožto zástupce Cyrův. Viz výše 5, 31.

ČÁST DRUHÁ: Prorocká (7–12).

1. O čtyřech světových říších a o království Mesiášově.

HLAVA 7. – ¹ Léta prvního Baltasara, krále babylonského, měl Daniel sen, vidění hlavy na svém lůžku. I popsal ten sen, krátce jej podal; stručně jej načrtl takto: ² Viděl jsem ve svém vidění v noci, a aj – čtyři nebeské větry vzdyly veliké moře. ³ A čtyři šelmy veliké vystupovaly z moře, každá měla podobu jinou. ⁴ První byla jako lvice, a měla křídla orličí; hleděl jsem, až vytrhána byla křídla její, a pozdvížena byla od země, a na nohách jako člověk stála, a srdce lidské bylo jí dáno. ⁵ A šelma jiná, podobná medvědu stála na straně jedné, tři špičáky měla v tlamě, to jest mezi zuby svými, a mluvili k ní takto: Vstaň! Jez mnoho masa!

⁶ Poté jsem hleděl a aj – jiná (šelma) jako pard, měla křídla jako pták čtyři na sobě; čtyři hlavy měla ta šelma, a moc jí byla dána.

⁷ Poté jsem hleděl u vidění nočním a aj – šelma čtvrtá, strašlivá, děsná, náramně silná, měla veliké železné zuby, žrala a drtila, a co zbylo, nohama deptala. Lišila se od ostatních šelem, jež jsem prve viděl, a měla deset rohů. ⁸ Pozoroval jsem ty rohy, a aj – roh jiný, malický vyrostl mezi nimi. Tři pak z prvních rohů vytrženy byly před ním, aj – oči jako oči lidské byly na tom rohu, a tlama, jež mluvila veliké věci.

⁹ Hleděl jsem na to, až byly postaveny trůny, a stařec velikého věku se posadil; roucho jeho bylo jako sníh bílé, a vlasy hlavy jeho jako čistá vlna; trůn jeho byly plameny ohně, kola jeho – hořící oheň.

¹⁰ Ohnivá a dravá reka vytékala z něho. Tisíce tisíců sloužily jemu, a deset tisíckrát sto tisíců stálo před ním; soud zasedl, a knihy byly otevřeny.

¹¹ Díval jsem se pro hlas velikých řečí, které roh ten mluvil, a viděl jsem, jak zabita byla šelma, jak zahynulo tělo její, jak dáno bylo na pospas ohni. ¹² Také ostatním šelmám odňata byla moc a doba života byla jim vyměřena na den a hodinu.

¹³ A viděl jsem ve Vidění, v noci, a aj – s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověkův, přišel až k starci velikého věku, a postavili jej před obličej jeho. ¹⁴ I dal jemu moc a

Hl. 7. V. ¹. *Baltasar* – syn a spoluvladař Nabonidův.

V. ². „*velké moře*“ = národové světa. – „*větry nebeské*“ – řízení Boží, jimž rozbouří se národové; budou bojovat proti sobě jako vlny na moři; budou vznikali, ale také zanikati v tom vlnobití – všelijaké státní útvary, říše; které, popsáno bude níže.

V. ³. Šelmy znázorňují povahu veleříší světových.

V. ⁴. *Lev*, král zvířat pro svou sílu, a *orel* pro svou nedostiznost, vznešenost a rychlost král ptačtva, znamená jít tu království Novobabylonské za doby Nabuchodonosorovy, kdy stálo na výši své moci.

V. ⁵. Druhá šelma asi znamená říši Medoperskou.

V. ⁶. Třetí šelma znamená říši Alexandra Vel. a její 4 nástupnické říše.

V. ⁷. Podle běžného výkladu nastiňuje tato šelma – říši Římskou.

V. ⁹ n. Srv. Mt 19, 28.; Zjev 4, 4. – „*stařec*“ zralé soudnosti. – „*velikého věku*“ = věčný. – *Trůn* bylo postaveno, připraveno *vícero*; jeden pro věčného Soudce, ostatní pro anděly, kteří budou při soudu zasedati. V „*knihách*“ zapsány jsou skutky té oné říše, těch oněch králů a národů, které budou soudně projednávány. Ten soud Boží prozřetelnosti zasedá ustavičně, zejména však – po lidsku mluveno – za velikých státních převratů, kdy mnohá říše, mnohý národ zaniká; ten soud ukáže zejména svou činnost za doby mesiášské a vyvrcholí se na konci světa.

V. ¹³ n. „*syn člověkův*“ = člověk. Znamená tu „*člověk*“ netoliko „*národ svatých Nejvyššího*“, t. j. říši mesiášskou, ale také jejího jediného *krále*, bez něhož nelze si ji mysliti – *Mesiáše*. Z tohoto místa Dan (7, 13.) jest vzat název, kterým se Ježíš Naz. v evangeliích tolikrát jmenuje, aby upozornil, že On jest *Mesiáš od Daniela předpověděný*. Z tohoto místa vzal Ježíš odpověď Kaifášovi Mt 26, 64.: „*Od tohoto času uzříte Syna člověka seděti na pravici moci Boží a přicházeti v oblacích nebeských.*“ Podobně přijde na poslední soud: „A tu ukáže se znamení 1390“

čest a vládu; všichni národové, kmeny a jazyky sloužiti budou jemu; moc jeho jest moc věčná, již nepozbude, a vláda jeho nebude zrušena.

¹⁵ I zhrozil se duch můj, já Daniel ulekl jsem se těch věcí, a ta vidění mé hlavy zarazila mne. – ¹⁶ Přistoupil jsem k jednomu z přistojících, a pravdy jsem hledal od něho o všech těch věcech. Ten pak podal mi Výklad věcí a poučil mne: ¹⁷ „Ty čtyři šelmy veliké čtyři říše jsou, jež na zemi vzniknou. ¹⁸ Obdrží pak vládu svatí Boha nejvyššího, držeti budou vládu na věky, až na věky věkův.“

¹⁹ Poté chtěl jsem se pečlivě poučiti o šelmě čtvrté, jež lišila se velmi ode všech, (jež byla) náramně hrozná, zuby a pazoury měla ze, železa, požírala a drtila, zbytek pak nohama deptala. ²⁰ Také o desíti rozích, které na hlavě měla, jakož i o jiném, jenž byl vyrostl, a před nímž padly (ony) tři rohy; o tom rohu, jenž měl oči, a tlamu mluvící veliké věci, a byl větší než ostatní. ²¹ Viděl jsem, a aj, roh ten válčil proti svatým, a přemáhal je, ²² až přišel stařec velikého věku, a zastal se svatých Nejvyššího, až přišel čas, kdy obdrželi vládu svatí. ²³ A řekl takto: Šelma čtvrtá: Říše čtvrtá na zemi vznikne, jež bude velikostí nade všechny říše, a sežere všecku zemi, a zdeptá a rozdrtí ji. ²⁴ Deset pak rohů: Z říše té deset králů bude, a po nich povstane jiný, ten mocnější bude než první, a tři krále poníží; ²⁵ a řeči proti Nejvyššímu mluvití bude. Svaté Nejvyššího bude tlačovat, bude se domnívati, že může změnití časy a práva, a vydání budou v ruku (jeho) na dobu, a na (dvě) doby a na půl doby. ²⁶ Soud však zasedne, aby moc (mu) byla vzata, a potřena a vyhlazena venkonce. ²⁷ Vláda pak a moc a velikost říši pode vším nebem dána bude národu svatých Nejvyššího. Jeho vláda, jest věčná vláda, a všichni králové jemu sloužiti a jeho poslouchati budou.

²⁸ Až potud konec řeči. Já Daniel myšlenek svých mnoho jsem se děsil, a mé vzezření se proměnilo; tu věc pak zachoval jsem ve svém srdci.

2. O vítězství Řeků a bezbožnosti posledního krále.

HLAVA 8. – ¹ Léta třetího vlády krále Baltasara ukázalo se mně vidění. Já Daniel po tom, co jsem byl viděl na počátku, ² měl jsem vidění, když jsem byl na hradě Susa, který jest v krajině Elam; měl jsem vidění, že jsem u brány Ulajské. ³ Když jsem zdvihl oči, viděl jsem – a aj – jeden skopec stál u močálu, měl vysoké rohy, jeden byl vyšší než druhý, a rostl vzhůru. ⁴ Poté viděl jsem toho skopce, an trká rohama proti západu, severu a jihu. Žádná z šelem nemohla mu odolati aniž se vysvoboditi z ruky jeho, i činil podle své vůle a stal se velikým.

Syna člověka na nebi; i budou kvíletí tehdy všecka pokolení země a *uzří Syna člověka přicházeti v oblacích nebeských mocí a slávou velikou* (Mt 24, 30.; srv. Mk 13, 26.; Zjev 1, 7.).

V. ²⁵. „časy“ posvátné, *svátky* rušiti, překážeti je světiti. – „práva“ = řády náboženské, bohoslužebné, společenské v říši Boží ustálené. Srv. řádění Antiocha Epif. – „doba“ podle běžného výkladu znamená rok, tedy „doba, dvě doby a půl doby“ *úhrnem tři a půl roku*. Srv. Zjev 11, 2.; 12, 6. 14.; 13, 5.

V. ²⁸. Vliv toho vidu na čtenáře Dan knihy byl velmi mocný. Říše lidské pomíjejí a střídají se; připravují si cestu říši Boží, jež nebude mít konce.

Hl. 8. V. ¹. „*třetího roku*“ Baltasarova, tedy dva roky po vidu, popsaném ve hl. předešlé. Hl. tato vykládá podrobněji vidění o *království druhém a třetím*. Hl. osmá psána jest již zase *hebrejsky*.

V. ². Danielovi se zdálo ve vidění, že jest v Susách, jež byly hlavním městem elamské provincie Anšan (za Cyra), později pak *zimním sídlem králů perských*. Viz Est 1, 2.; Neh 1, 1. V Susách, v krajině, odkud *vzešla* perská velmoc a kde byl později její střed, ukázán byl Danielovi ve vidu její *zánik*.

V. ³. „skopec“ = říše Medsko-perská; roh menší znamená Medsko, roh vyšší Peršany, kteří nabyli již za Cyra vrchu nad Medy a kteří rostli dále jak onen druhý roh (náznak síly).

V. ⁴. Cyrus a jeho nástupci válčili („*trkali*“) proti *západu*, t. j. Babylonii, *proti severu*, t. j. proti národům při Černém moři, proti jihu, t. j. proti Egyptu.

⁵ Já pozoroval jsem, a aj – kozel přicházel od západu přes celou zemi aniž dotýkal se půdy, a ten kozel měl vynikající roh mezi očima svýma. ⁶ Přišel až k tomu skopci rohatému, jež jsem byl viděl, an stojí před branou, i běžel k němu v prudkosti své síly. ⁷ Když pak se přiblížil ke skopci, rozlítl se na něho, a trkl skopce. A rozlámal mu oba rohy; skopec nemohl mu odolati; a poraziv ho na zemi pošlapal ho, a žádný nemohl vysvoboditi skopce z moci jeho. ⁸ Ten kozel stal se velmi velikým; a když byl vzrostl – zlámal se roh veliký, a vzešly čtyři rohy pod ním po čtyřech větrech nebeských.

⁹ Z jednoho z nich pak vzešel roh jeden maličký, ale stal se velikým proti jihu, východu a proti skvostu. ¹⁰ A pozdvihl se až k vojsku nebeskému, a svrhl (některé) z vojska, z hvězd, a zdeptal je. ¹¹ Až ke knížeti vojska se zdvihl, odebral mu obět ustavičnou, a snížil místo jeho svatyně. ¹² Síla proti ustavičné oběti dána mu bude pro hříchy; také pravda povržena bude na zemi, učiní tak a bude míti zdar.

¹³ Tu slyšel jsem jednoho ze svatých, an mluvil, i tázal se jiný svatý druha, mně neznámého, jenž mluvil: Do kdy (bude trvati) vidění o (zastavení) ustavičné oběti, o hříchu dokonalého zpuštění, do kdy bude svatyně a moc šlapána? ¹⁴ Odpověděl mu tedy: „Až do večera a jitra, dvou tisíc tří set dnů; a očištěna bude svatyně.“

¹⁵ Když jsem já Daniel měl toto vidění, a toužil jsem porozuměti jemu – aj stála – před mým obličejem postava podobná mužů. ¹⁶ A slyšel jsem lidský hlas mezi břehy Ulaje, jenž volal, a řekl: „Gabrieli, vylož tomuto vidění toto!“ ¹⁷ I přišel a postavil se vedle, kde jsem já stál; když přišel, zhroutil se padl jsem na tvář; i řekl mně: „Pozor, synu člověkův! V čas konce splní se (toto) vidění!“ ¹⁸ A když mluvil ke mně, ležel jsem tváří na zemi, i dotekl se mne, postavil mne na mém místě ¹⁹ a řekl mi: „Já ukáži tobě, co se stane v poslední dobu kletby; neboť (i tento) čas bude míti svůj konec.“

²⁰ Skopec, který, jak jsi viděl, rohy měl, znamená krále medského a perského. ²¹ Kozel pak král řecký jest, a roh veliký, jež mezi očima měl, to jest král první. ²² Že pak, když se

V. ⁵ „kozel“ = třetí říše: *Makedonskořecká*; „roh“ mezi jeho očima = *Alexander Vel.* – „celá země“ = vzdálenost Makedonie od Persie. – „nedotýkal se země“ = *rychlost* makedonsko-řeckých výbojů.

V. ⁸ *Zlomení* velikého rohu = smrt Alexandrova v plné síle života. Po bitvě u Ipsu r. 301 čtvero vůdců Alexandrových takto se o říši jeho rozdělilo: *Kassander* dostal Makedonii a Recko; *Lysimachus* Tracii a Bitynii; *Seleukus* Syrii, Babylonii a Persii; *Ptolemeus* Egypt, Palestinu a skalnatou Arabii.

V. ⁹ „Z jednoho z nich“ (rohů) = z říše Seleukovců. – „roh jeden“ = Antiochus Epifanes; „maličký“ sluje, ježto se vyšvihl z *maličkých počátků*; bytě za vlády bratra svého Seleuka v Římě jedenácte roků rukojmím, nemaje na trůn po bratrovi práva, jež patřilo jeho bratrovci, Seleukovu synu *Demetriovi*. „stal se velikým“ pomoci Eumena, krále pergamského, když byl Heliodor otrávil Seleuka IV., čímž byl trůn uprázdněn; stal se velikým výpravami válečnými proti „*jihu*“, t. j. Egyptu, (171 až 168), proti *východu*, t. j. proti Persii (1 Mach 3, 31. 37.; 6, 1.–4.) „*skvost*“ = skvostná země = *Palestina* (srv. Jer 3, 19. hebr.; Ez 20, 6.; Zach 7, 14.

V. ¹¹ „*Kníže vojska*“ řečeného jest *sám Bůh*. – „*obět ustavičnou*“ = stálou bohoslužbu, kterou Bůh zákonem byl žádal, jež přední složkou byla „*obět ustavičná*“, podávaná každého večera a každého jitra.

V. ¹⁴ Podle hebr. bude ta doba trvati *2300* večerů – jiter. Ta doba se počala roku 170, kdy Antioch na zpáteční cestě z Egypta páchal, co vypravuje 1 Mach 1, 22.–29.; 2 Mach 5, 11.–16. Větší útlaky stihly Židy po dvou letech 1 Mach 30.–67.; srv. 2 Mach 6, 1.–11.; 1 Mach 2, 7 n. Po třech letech bohoslužba byla sice ve chrámě obnovena, avšak pronásledování trvalo dále až do léta r. 163, kdy bylo konečně Židům dovoleno žítí podle svých otcovských obyčejů. *Doba od r. 170 až do léta r. 163 zabírá skutečně 2300 dní.*

V. ¹⁵ „*postava podobná mužů*“ byl *Gabriel*, jak vyplývá z v. 16.

V. ¹⁶ Ten „*lidský hlas*“ vydával *jiný anděl*, vznášející se nad řekou Ulaj; Židé se domnívali, že to byl *Michael*.

V. ¹⁷ Gabriel poučuje Daniela, že vidění jeho *vztahuje se na „čas konce“*, že tedy zasluhuje veškeré pozornosti. – „*čas konce*“ velikého utrpení království Božího; ten čas se skončí spolu s koncem čtvrté světové říše; po ní vzejde již nová říše království Božího, t. j. *doba* království Mesiášova. Ježto Antiochus Epifanes byl *předobraz* Protikrista, může v tomto smyslu „*konec*“ znamenati poslední doby církve bojující, kdy skutečný Protikristus vystoupí a bude pronásledovati církev N. z., podobně jako kdysi činil Antiochus církvi S. z.

zlomil ten roh, povstaly čtyři místo něho: čtyři králové, z národa jeho povstanou, avšak ne v síle jeho.²³ A po království jejich, až vzrostou nepravosti, povstane král nestydatý a úskočný.²⁴ A zmůže se síla jeho, ale ne jeho silou; k neuvěření všecko pohubí, štěstí a zdar bude míti. Pobjíje mocné a národ svatých²⁵ podle své libovůle. Lest bude se mu dařit, srdcem svým se pozdvihne, v nadbytku všech věcí zbijí mnohé, proti vládci vládců se zdvihne, a bez ruky (lidské) zdrcen bude.²⁶ A to vidění večera a jitra, jež bylo (tu) podáno, pravda jest; proto ty zachovej to vidění, neboť po dnech mnohých se splní.²⁷ Já pak Daniel zemdlel jsem, a stonal jsem kolik dní; a když jsem povstal a konal jsem královskou službu, byl jsem předěšen nad tím viděním, ale nikdo nemohl si toho vysvětliti.

3. Kdy přijde Mesiáš a říše jeho.

HLAVA 9. – ¹ Léta prvního Daria, syna Assuera z rodu medského, který panoval nad královstvím Chaldejským, ² léta prvního vlády jeho, já Daniel porozuměl jsem v knihách počtu let, o němž dostalo se poučení Hospodinova proroka Jeremiášovi, že se skončí zpuštění Jerusalema za sedmdesát let.³ I obrátil jsem tvář svou k Pánu, Bohu svému modle se a pokorně prose v postech, v zínici a v popelu.⁴ Modlil jsem se k Hospodinu, Bohu svému, a vyznáváje řekl jsem: „Prosím, Pane, Bože veliký a hrozný, šetřící smlouvy a prokazující milost těm, kteří tě milují a šetří příkazů tvých!“⁵ Zhřešili jsme, nepravost jsme činili, bezbožnost jsme páchali, odpadli jsme, uchýlili jsme se od tvých příkazů a od (tvých) ustanovení.⁶ Neposlouchali jsme sluhů tvých, proroků, kteří mluvili tvým jménem králům našim, knížatům našim, otcům našim i všemu lidu země.⁷ Tobě, Pane, sluší přiznati spravedlnost, nám pak (přísluší) hanbiti se v tváři, jako jsou dnes (skutečně zahanbeni) muži judští, obyvatelé jerusalemští a všecek Israel, ti, kteří blízko jsou i ti, kteří daleko jsou ve všech zemích, do kterých jsi je vyvrhl pro nepravosti jejich, jimiž hřešili proti tobě.⁸ Hospodine, nám (přísluší) hanbiti se v tváři, králům našim, knížatům našim a otcům našim, kteří zhřešili.⁹ Ale u tebe, Pána Boha našeho, milosrdenství a slitování jest. Neboť odpadli jsme od tebe¹⁰ a neposlechli jsme hlasu Hospodina, Boha našeho, bychom chodili v zákoně jeho, jež dal nám skrze sluhy své, proroky.¹¹ Všichni Israelité přestoupili tvůj zákon a uchýlili se, aby neslyšeli hlasu tvého. I vybila se na nás kletba a zaklínání, jak jest psáno v knize Mojžíše, služebníka Božího, neboť jsme hřešili proti němu.

¹² Splnil své řeči, jimiž hrozil nám a knížatům našim, kteří nám panovali, že na nás uvede velikou pohromu, jaké nikdy nebylo pode vším nebem, jak se stalo v Jerusalemě.¹³ Jak psáno jest v zákoně Mojžíšově, všecko to zlé přišlo na nás. A nesnažili jsme se uprosit tebe, Hospodine, náš Bože, abychom se byli navrátili od svých nepravostí a myslili na tvou věrnost.¹⁴ Pamatoval Hospodin na pohromu a uvedl ji na nás, jeť spravedlivý Hospodin, Bůh náš ve všech skutcích svých, jež učinil; neboť jsme neposlechli hlasu jeho.¹⁵ A nyní, Pane, Bože náš, který jsi vyvedl národ svůj z Egypta rukou silnou, a učinil sobě jméno, jaké dnes (ještě) jest, hřešili jsme, nepravost jsme činili.¹⁶ Pane, podle veškeré

V. ²⁶. „vidění večera a jitra“ jest vidění 1150 (2300) dní. – „zachovej“, uschovej, aby se zachovalo, neboť splní se teprve za dlouhou dobu; pečlivě dlužno je opatrovat, aby bylo na útěchu těch, kdo budou žít za dob, kdy se splní.

V. ²⁷. Co kdysi Abraham, uslyšev hlas Hospodinův, řekl – že jest prach a popel – to Daniel ve své nemoci zalkouší. – Nikdo nemohl si vysvětliti, že nemoc Daniela jest následek vidění, jehož se mu dostalo.

Hl. 9. V. ¹. Tento „Darius-Med“ byl *Ugbaru*. „První rok“ jeho vlády byl r. 539 nebo 538 před Kr.; splyál s počátkem vlády nebo s prvním rokem kralování *Cyrova* v Babylonii. – Vidu, jež tu Dan podává, dostalo se mu podle všeho ještě před výnosem *Cyrova*, kterým bylo dovoleno zajatcům judským vrátiti se do vlasti (2 Par 36, 22.; Esdr 1, 1.–4.). Byl-li *Ugbaru* *Peršan*, mohl slouti otec jeho *Assuer*, t. j. *Xerxes*. Toto místo jest v bibli jedině, jež jmenuje Assuera otcem *Dariova*.

(lásky) tvé (ke) spravedlnosti odvrát se, prosím, přísný hněv tvůj od města tvého Jerusalema, od tvé svaté hory. Neboť pro hříchy naše a pro nepravosti otců našich Jerusalema a tvůj národ v pohaně jest u všech vůkol nás.

¹⁷ Nyní však vyslyš, Bože náš, modlitbu služebníka svého a prosby jeho; vyjasni tvář svou nad svou svatyní, jež zpuštěna jest, pro sebe samého (Pána). ¹⁸ Nakloň, Bože můj, ucho své a slyš, otevři své oči a viz, že zpuštění jsme my i město, jež má tvé jméno; neboť prostíráme prosby své před tebou nedůvěřující se ve spravedlivé skutky své, ale v milosrdenství tvá mnohá. ¹⁹ Slyš, Pane, usmiř se, Pane, viz a neprodleně číň, neprodlévej pro sebe samého, Bože můj, má jméno tvé město i národ tvůj!"

²⁰ Když jsem ještě mluvil a modlil se, vyznáváje hříchy své i hříchy lidu svého israelského, a prostíráje prosby své před obličejem Boha svého, pro svatou horu Boha svého, ²¹ když jsem ještě mluvil na modlitbě: aj – muž Gabriel, jež jsem byl viděl v předchozím vidění, rychle přiletěv dotekl se mne v dobu večerní oběti, ²² poučil mne, mluvě se mnou řekl: „Danieli, nyní jsem vyšel, abych tě poučil, abys rozuměl. ²³ Na počátku proseb tvých vyšel výrok, a já jsem přišel, abych ti (jej) oznámil, neboť miláček jsi. Ty tedy pozoruj řeč, a rozuměj vidění!

²⁴ Sedmdesát týdnů je stanoveno tvému národu a svatému městu tvému, aby zamezena byla neřest, aby konec vzal hřích, a zahlazena byla nepravost; aby přivedena byla věčná spravedlnost, aby se splnilo vidění i prorocství, aby pomazán byl svatý svatých. ²⁵ Věz tedy a pozoruj: Od výřítí výroku, aby zase vystavěn byl Jerusalema, až do pomazaného knížete, bude sedm týdnů a šedesát dva týdny; a zase vystavěna bude ulice a zdi za tísňivých časů.

²⁶ A po (těch) šedesáti dvou týdnech zabit bude pomazaný, a nebude jeho [lid, který ho zapře]. A město i svatyni rozmetá národ s knížetem, který přijde; konec jeho zkáza a po válce uložené zpuštění. ²⁷ Utvrdí pak smlouvou mnohým v jednom týdnu; a v polovici (toho) týdne přestane obět krvavá i nekrvavá; ve chrámě bude ohavnost zpuštění, a až do skonání a konce potrvá (to) zpuštění.

V. ¹⁹. *Závěrečná sloha*, opakuje obsah celé modlitby; nevzývá Boží spravedlnosti, ale milosrdenství. – Při každém v. modlitby Danielovy poukázali jsme na podobná místa, vyskytující se v *Esdr*, *Neh* a *Par*.

V. ²⁰–²³. *jest přechod od modlitby k prorocství*. První jeho sloha udává časový poměr předchozí modlitby k andělskému zjevení. Druhá sloha poučuje o době, osobě a okolnostech andělského zjevu. – Sloha třetí oslovuje Daniela a připravuje přímo na prorocství.

V. ²¹. Jméno *Gabriel* nevyskytuje se v žádné knize starozákonní *kromě Dan*.

V. ²³. „*miláček*“ Boží. Srv. 10, 11. – Byl jím také proto, že se modlil za hříšníky.

V. ²⁴. Gabriel poučuje proroka, že po uplynutí 70 sedmiletí přijde království Mesiášovo. Svatý svatých je Mesiáš.

V. ²⁵. Počátek 70 sedmiletí jest „výrok, aby zase vystavěn byl Jerusalema“. Jestliže tímto výrokem se rozumí posláni Esdrášovo do Palestiny pro znovu vybudování Jerusalema (r. 458 př. Kr.), vede počet 7 + 62 + 1 sedmiletí do r. 26–33 po Kristu. Stavba Jerusalema trvala 7 sedmiletí, a po dalších 62 sedmiletích objeví se „pomazaný kníže“.

V. ²⁶. Po 62 sedmiletích zabit bude po soudním rozsudku nevinný a od svých opuštěný Mesiáš (pomazaný). Za to přijde národ (římský) s knížetem (Titem r. 70) a zničí město Jerusalema i chrám a zůstane po válce zpuštěn.

V. ²⁷. *jest chápati jako pokračování v. 24. V 70. čili posledním 7letí Mesiáš zahladí hřích svou smrtí a přestanou oběti starozákonní. Chrám jerusalemský bude (za obležení Titem r. 70?) zpusťoš en a nebude již obnoven.*

4. O říších řeckých a pronásledovateli národa vyvoleného (10–12).

HLAVA 10. – ¹ Léta třetího (vlády) Cyra, krále perského zjeveno bylo Danielovi, přijímám Baltasarovi slovo (Boží) – (to) slovo jest samá pravda, a veliká svízeľ – a porozuměl (té) řeči; je totiž třeba vidění rozuměti.

² Tehdy já, Daniel truchlil jsem celé tři týdny; ³ chutného chleba jsem nejedl, maso ani víno nevešlo do úst mých, ani mastí jsem se nemazal, dokud nevypršely celé tři týdny. ⁴ Dvacátého čtvrtého pak dne, prvního měsíce byl jsem u veliké řeky, to jest Tigridu. ⁵ I zdvihl jsem oči a viděl jsem: Ejhle, jakýs muž, oděný v roucho lněné, bedra měl přepásána ryzím zlatem, ⁶ a tělo jeho jako chrysolit. Tvář jeho zářila jako blesk, oči jeho jako hořící pochodně, ramena jeho a tělo dolů až k nohám jako rozpalená měď, a zvuk řeči jeho jako hukot množství.

⁷ Já Daniel jediný viděl jsem ono vidění; muži, kteří byli se mnou, neviděli ho, ale náramná hrůza padla na ně, i prchli, aby se skryli. ⁸ Já pak zůstav sám viděl jsem len veliký zjev, a nezůstalo ve mně síly; i tvárnost má se změnila, že jsem zvadl, aniž měl jsem co síly. ⁹ I slyšel jsem hlas jeho řeči; uslyšev (jej) padl jsem přestrašený na tvář, a obličej mi přilnul k zemi.

¹⁰ A aj, ruka dotkla se mne, i pozvedla mne na kolena a na články mých rukou. ¹¹ A řekl mně: „Danieli, přemilý muži, pozoruj slova, jež mluvím k tobě, a postav se na svém místě, neboť nyní poslán jsem k tobě.“ A když mi ta slova pověděl, postavil jsem se třesa se. ¹² A řekl mi: „Neboj se, Danieli, neboť (hned) první den, kdy sis umínil, že budeš vyšetřovat a mrtvit sebe před svým Bohem: vyslyšena byla tvá slova, a já jsem přišel pro tvé řeči. ¹³ Ale kníže království Perského odporoval mně jedenadvacet dní: aj – však Michael, jeden z předních knížat, přišel mi na pomoc, a já zůstal jsem tam u krále perského. ¹⁴ Přicházím tedy, abych poučil tě, co má potkati tvůj národ za posledních dnů – jeť to ještě vidění pro (ty) dny.“

¹⁵ Když ke mně mluvil těmito slovy, sklopiv tvář svou k zemi mlčel jsem. ¹⁶ Tu kdosi, podobný člověkoví, dotkl se rtů mých; a otevřev svá ústa mluvil jsem, a řekl jsem tomu, jenž stál naproti mně: „Pane můj, protože tě vidím, rozvazují se mně klouby a nic ve mně nezůstává síly. ¹⁷ A kterak může služebník Pána mého mluvit i (tebou) Pánem svým? Vždyť nic ve mně nezůstává síly, ano i dech mi vázne.“ ¹⁸ Tedy opět kdosi jako člověk dotkl se mne, a posilnil mne řka: „Neboj se, přemilý muži, pokoj tobě, vzmuz se a buď silný! ¹⁹ Když (ještě) mluvil se mnou, cítil jsem se posilněn, že jsem mohl říci: „Mluv, můj Pane, neboť jsi mne posilnil.“ ²⁰ I řekl mi: „Víš tedy, proč jsem přišel k tobě? A nyní se navrátím, abych bojoval proti knížeti perskému; až pak se ho zhostím, ukáže se, že přichází kníže řecké, ²¹ ale oznamuji tobě, co zapsáno jest v písmu pravdy. A nemám žádného pomocníka proti všem těm kromě Michaela, knížete vašeho.“

HLAVA 11. – ¹ Já pak od prvního léta Daria Meda stál jsem jemu po boku, abych mu silně pomáhal. ² A nyní oznamuji tobě pravdu:

HI. 10. V. ¹. Místo „*třetího*“ léta lépe: „*prvního*“. Třetí rok Cyrův byla by doba od 1. nisanu 536–1. nisanu 535. Obsah zjevení bude samá „*pravda o velikých svízlech*“, jež potkají národ Danielův prve nežli zasvitne štěstí mesiášské. – Místo „*je totiž třeba vidění rozuměti*“ hebr.: „*dostalo se mu porozumění vidění*“ od anděla. Ty věty vyzývají čtenáře, aby také on měl bedlivý pozor na to, co mu Daniel předkládá, ježto sice věci neporozumí. V. 1. patří k celému úryvku hll. 10–12.

V. ². Daniel držel veliký smutek, poněvadž věděl, že na jeho lid dolehnou těžké zkoušky. Skutky kajicnosti snaží se vyprositi Boží smilování. Po 3 nedělích ho ujišťuje anděl, že jeho prosby jsou vyslyšeny.

HI. 11. V. ¹. „*jemu*“, „*Michaelovi*“, jenž usiloval o to, aby zajatci za Daria-Meda, t. j. hned na počátku vlády Cyrovy, byli propuštěni domů. – „*tři králové*“ po Cyrovi byli: *Kambyses* (529–522), *Gaumata*, jenž vládl osm

Hle, ještě tři králové povstanou v zemi Perské, a čtvrtý zjedná si bohatství veliké nade všecky; až pak se vzdá bohatstvím svým, popudí všecky proti království Řeckému.³ Ale povstane král silný, panovati bude mocí velikou, a dokáže, čehokoliv se mu zachce.⁴ A sotvaže povstane, rozbita bude říše jeho a rozdělena na čtyři větry nebeské; ne však potomkům jeho, aniž podle moci jeho, kterou byl on vládl; neboť roztrhána bude jeho říše mezi cizince s výlukou oněch.

⁵ Vzdá se král jihu, ale jeden z knížat jeho vzdá se nad něho a panovati bude mocně, neboť veliká bude jeho říše.⁶ A po letech učiní smlouvu. Dcera krále jižního přijde ke králi severnímu, aby zjedнала přátelství, avšak neudrží síly (to) ráme, nebude mítí trvání potomstvo jeho, ale vydána bude (na smrt) ona, i ti, kteří jí přivedli, synové její i ti, kteří jí pomáhali kdysi.⁷ Ale povstane z kořenů jejich výhonek, přitáhne s vojskem, vtrhne do krajiny krále severního, zle bude s nimi nakládali a vzdá se.⁸ Nadto i bohy jejich a modly, jakož i vzácné náradí, stříbrné i zlaté, v zajetí poveze do Egypta; onť zvítězí nad severním králem.⁹ A vejde do království krále jižního, ale navrátí se zase do své země.

¹⁰ Synové však jeho popudí se a shromáždí množství vojsk velikých, i přijde (jeden) s chvatem a jako záplava, a navrátí se, ale zase popudí se, a potká se s mocí jeho.¹¹ A po-

měsíců, a *Darius I. Histaspův* (521–486). „čtvrtý“ byl *Xerxes* (485–465). – „nade všecky“ své předchůdce. – S jakým nákladem podnikl válku proti Řekům, jest velmi dobře známo z pramenů mimobiblických. „popudil“ všecky národy, města a státy (pokud podléhaly jeho vlivu) do velikého zápasu proti Řecku.

V.³ Danielovi nejde o to, aby jako dějepisec vyjmenoval všecky další nástupce Xerxovy na trůně perském za doby úpadku Perské veleříše; proto je pomíjí a přechází hned k *Alexandru Vel.* (331–323). „král silný“ = Alexander Vel. Druhý řádek tohoto v. připomíná báječné štěstí, jež provázelo Alexandra při jeho krkolomných činech, jež zdály se člověku nemožnými. Curtius napsal, že Alexander „velmi mnoho vděčil síle své, více však že byl povinen Štěstěně, kterou samojediný ze všech smrtelníků měl ve své moci“ (10, S. 35.).

V.⁴ Říše Alexandrova byla krátkého trvání (331–323). Vojevůdcové Alexandrovi rozdělili říši po smrti jeho asi na 30 správních obvodů, brzy pak počali se navzájem potírat, až z těch zápasů vytvořily se *čtyři větší říše: na jihu* v Egyptě vládl. Ptolemeus., *Syn Lagův, na západě* v Macedonii Kasander, *na východě*, zejména v Syrii a v Babylonii Seleukus Nikator, *na severu* pak Lysimachus v Tracii. Žádná ze čtyř říší výše jmenovaných nebyla „podle moci jeho“, t. j. nemohla se vyrovnati moci říši Alexandrově. – „oněch“ = bratra a synů Alexandrových.

V.⁵ „král jihu“ = Ptolemeus I., Lagův (323–285). – K němu uchýlil se *Seleukus* (Nikator) obávaje se úkladů Antigonových. Ptolemeus jej přijal a ustanovil svým satrapou a vojevůdcem. Seleukus osamostatnil se a založil říši *Novosyrskou*, která svým rozsahem překonala Egypt: rozprostírala se od hranic *Frygie* na západě až po řeku *Indus* na východě! Tento Seleukus byl tedy „jeden z knížat“ Ptolemeových, o němž tu je řeč.

V.⁶ „po letech“ asi 50 – „učiní smlouvu“ Ptolemeus II. (Filadelfus 285 až 247) s *Antiochem II.* (Theos 261–246) po desítileté válce; tou smlouvou bylo vyjednáno: *Antioch II.* zapudí svou dosavadní manželku *Laodiku* a syny s ní zplouzené vydá; za to pak pojme za choť *Bereniku*, dceru *Ptolema II.* a prvního syna, jež, mu povíje, ustanoví svým nástupcem na trůně říše Syrské. Tato *Berenike jest ona*, „dcera krále jižního, jež přišla ke králi severnímu“.

V.⁷ „kořeny její“ = rodiče její. – „výhonek“ z týchž kořenů jest Bereničin bratr *Ptolemeus III.* (Euergetes 247–221). – *Ptolemeus III.* dověděl se, že sestra jeho Berenike jest od svého manžela i se synem zapuzena, táhl s velikým vojskem do Syrie, aby pomohl sestře k právům. Berenike zatím byla sprovzena se světa, nemohl tedy jí pomoci; za to dal popraviti *Laodiku* a dobyl všech syrských pevností od Cilicie až po Babylonii, mezi nimi důležité pevnosti Seleucie. Byl by pokračoval na vítězném pochodu, kdyby zpráva o povstání v Egyptě nebyla ho zastavila a povolala domů.

V.⁸ Podle svědectví sv. Jeronyma přinesl král do Egypta jakožto kořist *4000 hrůven stříbra a 2500 model.*

V.⁹ Zatím, co *Ptolemeus* potlačoval doma povstání, zmohl se *Seleukus* (Kallinikus), dobyl zase měst maloasijských, ano vtrhl i do Egypta („do království krále jižního“) byl však kolem r. 240 poražen a přinucen „vrátiti se do své země“.

V.¹⁰ *Seleukus* (Kallinikus) byl později zajat od Partů a v zajetí zemřel. Na trůn nastoupil po něm „syn jeho“ Seleukus příjmím *Keraunus* (226–222). Ten však byl od svých důstojníků otráven; „syn jeho“ *Antiochus III.* (Veliký), vedl výpravu proti Egyptu, kde po smrti *Ptolema Euergeta* nastoupil *Ptolemeus IV.* (Filopator 221 až 1396

drážděn jsa král jižní vytáhne a bojovati bude proti králi severnímu, i zšikuje ohromné množství, ale dáno bude množství (to) v ruku jeho.¹² Zjímá množství, a povýší se srdce jeho, porazí mnoho tisíců, ale nevzmůže se.¹³ A opět sešikuje král severní množství mnohem větší než bylo prve, a na konci časů a let přijde chvatně s velikým vojskem a s náramnými prostředky.¹⁴ Za těch časů mnozí povstanou proti králi jižnímu, také zločinci národa tvého pozdvihnou se, aby naplnili vidění, avšak padnou.¹⁵ I přitáhne král severní, dá násyp nanést a dobude měst nejpevnějších; branná síla jižní neobstojí, povstane výkvět její na obranu, ale nebude síly.¹⁶ Ten, jenž přitáhne na něho, činíti bude podle libosti své, nebude, kdo by mohl obstát před ním, usadí se v zemi slavné, jež hynouti bude pod jeho rukou.¹⁷ A bude usilovat o to, aby se zmocnil celé říše jeho, vejde ve smlouvu s ním a dceru dá jemu, aby vyvrátil ji; ale nestane se tak, nepodaří se to jemu.¹⁸ Obrátí tvář svou k ostrovům a dobude mnohých; knížeti, jehož pohaněl, dá pokoj, a jeho hana obrátí se na něho.¹⁹ I obrátí tvář svou k vládě své země, a klopýtne a padne a zmizí.²⁰ Místo jeho nastoupí člověk velmi všední, nehodný královské důstojnosti, ale po nemnohých dnech zničen bude ne hněvem ani ve válce.

²¹ Místo jeho nastoupí člověk hodný opovržení, jemuž nebude dána důstojnost královská, přijde tajně a zmocní se vlády lživě.²² Vojska bojujícího budou od něho smetena a

205). Antioch III. zmocnil se *velmi rychle* egyptských držav v Malé Asii, *Seleucie* na Orontu, *Tyru* a *Ptolemaidu*, zabral Fenicii a Palestinu, „pronikl“ až k Rafii, a usadil se v *Gaze*.

V.¹¹. „král jižní“ (= *Filopator*) najav mnoho žoldnérů v Řecku, sebral veliké vojsko: 70.000. pěchoty, 5.000 jezdců a 73 slony. Ani Antiochus nelenil: „sešikoval ohromné množství“ vojska: 62.000 pěších, 6.000 jezdců a 103 slony. Ale to „množství bylo dáno v ruku“ krále egyptského v *bitvě u Rafie* (jihozápadně Gazy) r. 217 př. Kr.

V.¹². Ptolemeus toho vítězství nevyužítkuje. Antioch byl nucen rychle se vrátiti do Antiochie a ponechati Egyptanům Palestinu, Coelesyrii a Fenicii.

V.¹³. Klid zbraní trval *13 roků*. R. 204 vznikla nová válka, jež řádila do r. 197. R. 205 zemřel Ptolemeus IV. a na trůn nastoupil *pětiletý Ptolemeus V. Epifanes* (205–181). Změny na trůně použil Antioch, aby ve spolku s Filipem III. (macedonským) vypověděl Egyptu novou válku – „s *velikým vojskem*“ a se všemi válečnými prostředky.

V.¹⁴. „Zločinci“ národa Danielova byli židovští stoupenci krále Antiocha; přidali se k němu, opustivše zákonitého krále Ptolemae, svou politiku připravovali půdu příštímu králi syrskému *Antiochovi Epifanovi*, za něhož se splnily předpovědi („*aby naplnili vidění*“) o pronásledování Židů. – „*padli*“ již tehdy, kdy *Skopas*, jevovůdce egyptský celou zimu Judsko pustošil.

V.¹⁵. popisuje dále válku syrsko-egyptskou.

V.¹⁶. „země slavná“ = Palestina. – Antiochus mohl nyní bez překážky, jak mu bylo libo, táhnouti na jih, *usaditi se, v Palestině*, přivtělití tuto zemi trvale (od r. 198) ke své říši a tak připravit půdu k příštím časům Antiocha Epifana, za něhož (Palestina) tolik „*hynula*“.

V.¹⁷. *Ptolemeus* se zavázal, že vezme si *dceru Antiochovu Kleopatru* za manželku. R. 193 slavil sňatek s ní. Kleopatra dbala více zájmů svého chotě nežli otce.

V.¹⁸. „*ostrovů*“ = pobřeží Malé Asie s přilehlými ostrovy. – „*dá pokoj*“ = přestane se posmívati „*knížeti*“ – konsulu římskému *Luciu Scipionovi*, jenž Antiocha *v bitvě u Magnesia* r. 190 na hlavu porazil. Podmínky míru sjednaného s Římany byly potupné pro Antiocha: Asie připadla Římanům, Antioch měl se spokojiti se Syrií, měl vydati všechno své loďstvo, zajatce, zběhy a platiti válečnou náhradu.

V.¹⁹. Aby sehnal válečnou náhradu, kterou měl Římanům platit, Antioch táhl do východních krajin své říše, aby tam „vybíral“ daně. Když plenil chrámový poklad boha Béla v Elymaidě, byl s veškerým svým mužstvem zabit.

V.²⁰. Nástupcem Antiocha Vel. byl *Seleukus IV. Filopator* (187–176). Ježto měl po 9 let platiti Římanům ročně 1000 hriven, rozeslal po říši „*výběrčí*“, kteří by tu částku sehnali. Do Jerusalema přišel nejvyšší králův berní *Heliodor*, aby vybral chrámový poklad.

V.²¹. Byl to *Antioch* příjímím *Slavný* (Epifanes). „*královská důstojnost*“ nebyla mu „dána“ t. j. podle práva přičtena, ježto zákonitým dědicem trůnu po smrti bratra jeho Seleuka byl syn tohoto Demetrius.

zničena; nadto i vůdce smlouvy.²³ Když pak budou se s ním přátelili, bude jednati lstivě; vytáhne (proti nim) a zvítězí s hrstkou lidu.²⁴ Do zámožných a bohatých měst vtáhne, učiní, čeho neučinili otcové jeho, ani otcové otců, lup a kořist a majetek jim rozhází, proti pevnostem bude osnovati plány, a to až do času.

²⁵ I vzbudí se síla a srdnatost jeho s velikým vojskem proti jižnímu králi, a král jižní dá se vyzvati k boji s mnohými a náramně silnými pomocníky, ale neobstojí, protože vymýšleli budou proti němu lsti; ²⁶ jídající jeho chléb jej zničí. Vojsko jeho poraženo bude a padlých bude mnoho. ²⁷ Srdce obou králů bude míti úmysly zlé, za jedním stolem lež budou mluvit, ale nepodaří se jim to, neboť konec nastane jindy.

²⁸ I vrátí se do své země s velikým bohatstvím; úmysly jeho (se obrátí) proti svatému zákonu, vykoná (je) a vrátí se do své země. ²⁹ V uloženy čas přijde zase na jih, ale nepovede se mu tentokrát jako tehdy.

³⁰ Přibudou proti němu lodi, Římané, bude zastrašen a navrátí se; hněvati se bude proti svatému zákonu, vylije si na něm vztek a navrátí se; a pozornost věnovati bude těm, kteří opustí zákon svatý. ³¹ Vojska od něho (poslaná) vystoupí a znesvěti svatyni, baštu; zruší oběť ustavičnou, a postaví ohavu k zpuštění. ³² Bezbožní rušitelé zákona lstivě stavěti se budou, lid však, který zná svého Boha, zůstane pevný a (dle toho) bude jednat. ³³ Učení lidé z národa učít budou mnohé, ale padati budou nějakou dobu mečem a ohněm, zajetím a dlouhým plněním. ³⁴ A když padati budou, zdvihání budou pomocí malíčkou; a připojí se k nim mnozí lstivě. ³⁵ A z učených někteří padati budou, aby byli čistěni, třibení a zkoušeni až do času stanoveného, neboť ještě jiný čas bude.

³⁶ Král bude činiti podle své libovůle, pozdvihne a postaví se pyšně proti každému bohu; proti Bohu bohů mluvití bude zpupné řeči, a šťastně se mu povede, až se dokoná hněv, neboť co bylo uloženo, stane se.

³⁷ Ani boha otců svých nebude dbáti, a bude náramně žádostiv žen; nebude dbáti vůbec žádného boha, neboť nade všecko bude se vynášeti. ³⁸ Místo toho boha pevností bude ctíti; a boha, kterého neznali otcové jeho, ctíti bude zlatem a stříbrem, drahými kameny a skvosty. ³⁹ Osadí pevnosti ctiteli cizího boha, jež uzná a jež bude velmi ctíti; dá jim moc nad mnohými, a zemi jim rozdělí zdarma.

⁴⁰ A (na konec) v ustanovený čas bojovati bude proti němu král jižní; jako bouře přijde proti němu král severní s vozy, s jezdcí a s velikým množstvím lodí; vtáhne do země, zpusťoší a zaplaví je. ⁴¹ Přijde do skvostné země, tisíce lidstva padnou, tito však budou ušetření ruky jeho; Edomci, Moabané a jádro Amoňanů. ⁴² Vztáhne ruku svou na země a Egypt

V. ²³ „*přátelili se budou*“ s Antiochem Židé, přejíce pohanskému hellenismu; proti Židům, potírajícím tyto snahy a držícím se otcovského náboženství, vytáhne Antioch s *malým vojskem* a bude vlásti krutě v Palestině.

V. ²⁵–²⁷. líčí „*druhou*“ výpravu Antiochovu do Egypta r. 170 př. Kr. Vojsko egyptské bylo *mezi Pelusiem a horou Kasius* na hlavu poraženo.

V. ²⁸. „*vrátí se do své země*“ s vítězně výpravu do Egypta. – Na cestě uskutečňoval Antioch své dřívější plány proti *svatému zákonu*“ israeliskému.

V. ²⁹. má na mysli *jinou výpravu* Antiochovu do Egypta (z r. 169 [168?], jež neskončila tak slavně jako předchozí.

V. ³⁰. Ježto bylo Antiochovi s nepořízenou z Egypta odtáhnouti, vyléval si svůj vztek na zpátečním tažení v Palestině na Židech.

V. ³⁶. „*Král*“ Antioch IV. bude se snažiti, aby přestaly bohoslužby všelijakých národů a zavedena byla jediná bohoslužba podle náboženství řeckého. Bůh bohů = pravý Bůh Israelův. – Pronásledování Židů bude se králi dařiti, ježto bude nástrojem v ruce rozněvaného Boha, restajícího národ israeliský. Antioch bude se pyšnit jako by sám byl nejvyšším bohem.

V. ³⁹. Kterak Antioch osadil Jerusalem cizími kolonisty, viz 1 Mach 1, 33.–40. V. ⁴⁰–⁴³. jest úryvek, jež bylo by možno vykládati o další *třetí (?) výpravě Antiochově do Egypta*.

neujde mu. ⁴³ Zmocní se pokladů zlata a stříbra a všech klenotů Egypta; také Lybii a Etiopii projde. ⁴⁴ Avšak zpráva poděsí ho od východu a od severu. I přijde s množstvím velkým, aby mnohé zničil a pobil. ⁴⁵ A postaví svůj stanový palác mezi moři, proti hoře slavné a svaté, přijde až na její vrchol, a nikdo jí nepomůže.

HLAVA 12. – ¹ Toho času pak povstane Michael, veliké kníže, který stojí za syny lidu tvého; a přijde čas, jaký nebyl od té doby, co národové počali býti, až do tohoto času. Toho času však spasen bude tvůj národ, každý, kdo nalezen bude zapsaný v knize. ² A mnozí z těch, kteří spí v prachu země, probudí se; jedni k životu věčnému, a druzí k hanbě, aby (ji) viděli vzdycky. ³ Učení pak stkví se budou jako lesk oblohy; a kteří spravedlnosti vyučují mnohé, jako hvězdy na věčné

⁴ Ty pak, Danieli, uschovej řeči a zapečeť knihu až do času určeného; mnozí budou se jí probírat a vědění poroste. ⁵ I viděl jsem já, Daniel, a aj – dva jiní (tu) stáli: jeden na tomto břehu řeky, druhý pak na onom břehu řeky. ⁶ Á řekl jsem muži, oděnému v roucho lněné, stojícímu nad vodou řeky: „Kdy bude konec těmto divům?“ ⁷ I slyšel jsem muže, oděného v roucho lněné, stojícího nad vodou řeky, když zdvihl pravici i levici svou k nebi, kterak přísahal skrze věčné Živého, že to potrvá dobu a dvě doby a polovici doby; až bude dokonale zlomena moc lidu svatého, splní se všechny ty věci. ⁸ Slyšel jsem (to), ale neporozuměl, i řekl jsem: „Můj Pane, co bude potom?“ I řekl: ⁹ „Jdi, Danieli, neboť ukryty a zapečetěny jsou (ty) řeči, až do uloženého času. ¹⁰ Očištění a vytříbení, [jako v ohni] vyzkoušení budou mnozí; bezbožní bezbožně činiti budou, a žádný bezbožník tomu neporozumí, učení však porozumějí. ¹¹ Od té doby, kdy zrušena bude oběť ustavičná a postavena bude ohava na zpuštění, bude tomu tisíc dvě stě devadesát dní. ¹² Blaze tomu, kdo vyčká, a dožije se tisíce tří set třiceti pěti dní. ¹³ Ty pak jdi k uloženému cíli a odpočiň si; a na konci času povstaneš k údělu svému.“

Hl. 12. V. ¹. *Gabriel*, jenž oznámil *Danielovi* svízele, které čekají Israele, *pouchuje ho* také a *těší* tím, že vystane – až bude nouze nejvyšší – na ochranu Židů odvěký jejich ochránce – *Michael*; těší ho také tím, že zbožným, věrným a vytrvalým trpělivým dostane se odměny též na *onom světě*, kdežto odpadlíci budou *na věky* potrestáni.

V. ². vykládá, jakého života dostane se konečně těm, kdo jsou u Boha dobře zapsáni, v jakém smyslu konečně „budou spaseni“ proti těm, kteří je utiskovali.

V. ⁴. Srv. 8, 26. – „řeči“ = proroctví, jež jsi nyní slyšel. Kniha má býti opatřena *pečetí* na znamení pravosti.

V. ⁵⁻¹³. jest *závěrek úryvku hl. 10–12*, ano i *závěrek celé druhé* (prorocké) *části knihy Dan.* – „*dva jiní*“ – andělé, kteří se dostavili, aby byli svědky přísahy Gabrielovy (v. 7.). – „*řeka*“ jest zde *Tigris*.

V. ⁶. „*muž oděný v roucho lněné*“ = Gabriel. – Daniel se tázal jako výše 7, 16. 19.; 10, 16 n. – „*vody*“ bývají v Písmě často náznakem *útrap*; stojí-li Gabriel nad nimi, znamená to, že bude hleděti na ně shora. – Daniel se tázal, kdy ten „*konec*“, o němž byl anděl tolikrát mluvil, přijde.

V. ⁷. Zdvíhati ruku k nebi bývalo obyčejem starých, když *přisahal*; zdvihnouti *obě ruce* znamená *dvojnásobně* dovolávati se Boha za svědka. Srv. Dt 32, 40.; Ez 20, 5.

V. ⁹. Daniel má se spokojiti s tím, co mu bylo zjeveno. – „*jdi*“ a neptej se již. Stačí, aby bylo proroctví uchováno až do času, kdy se bude plnit; skutečnost sama podá bližší jeho výklad.

V. ¹⁰. Utrpení (za krále Antiocha) bude jedním příležitostí, aby svou šlechtnost osvědčili, vytřibili, utvrdili, jiným budou ty svízele kamenem úrazu – zatvrdí se více ve své zlobě. Má tedy býti proroctví hl. 11. výstrahou každému zbožnému, aby neodpadl, má býti povzbuzením, aby v dobrém vytrval až do konce; k tomu stačí, co bylo zjeveno, k tomu netřeba Danielovi poučení nových.

V. ¹¹. Řeč je zde o *Antiochovi Epifanovi*; na protikrista lze věc vztahovati toliko pokud jest *Antioch předobrazem protikristovým*. Dobu 1290 dní dlužno počítati od zrušení pravidelné bohoslužby ve chrámě jerusalemském a postavení pohanského oltáře na zákonitý oltář ve vnitřním nádvoří.

V. ¹³. „*jdi k uloženému cíli*“ = půjdeš ke konci, t. j. přiblížíš se k němu dalším věkem, ale nedočkáš se ho (pronásledování za dnů Epifanových), „*odpočineš si*“, t. j. umřeš. Nezástaneš však v hrobě na vždy, nýbrž na

Dva dějinné dodatky: O Susaně (13), o Bělovi
a babylonském draku (13, 65.–14, 42.).

Dodatek první: O Susaně.

HLAVA 13. – ¹ V Babyloně bydlil muž jménem Joakim. ² Měl pak manželku jménem Susanu, dceru Helkiášovu, velmi krásnou a bohobojnou; ³ její rodičové totiž, jsouce spravedliví, vychovali svou dceru podle zákona Mojžíšova. ⁴ Joakim byl velmi bohatý, a měl zahradu vedle svého domu. K němu scházivali se Judovci, ježto byl ze všech nejvážnější.

⁵ Toho roku ustanoveni byli z lidu dva starší za soudce. – O těch mluvil Pán: „Vyšla nepravost z Babylonu od starších, soudců, kteří zdáli se spravovati lid.“ – ⁶ Ti chodívali do domu Joakimova, a přicházeli k nim všichni, kteří měli soudy. ⁷ Když se lid vracíval domů o poledni, vcházela Susana a procházela se v zahradě muže svého. ⁸ Ti starší vídajíce ji každý den, když (tam) vcházela a procházela se, vzpláli touhou po ní; ⁹ i převrátili smysl svůj, odvrátili oči své, by neviděli, nebe, a nerozpomněli se na spravedlivé soudy (Boží). ¹⁰ Byli tedy oba raněni láskou k ní, avšak nezminil se druh druhu o své bolesti, ¹¹ ježto se styděli oznámiti si žádost svou, že totiž chtěli by s ní pobaviti se. ¹² Den ode dne vášnivěji číhali, aby ji viděli. I řekl (kdysi) druh druhu: ¹³ „Pojdme domů, jeť hodina oběda.“ Vyšedše tedy rozešli se, ¹⁴ avšak vrátivše se, opět se sešli; vypťavše se pak vespolek na příčinu, vyznali (si) žádost svou. Tehdy ustanovili také společně čas, kdy by ji mohli naléztí samu.

¹⁵ Jednou, když číhali na příhodný den, vešla jednu chvíli jak obyčejně, toliko se dvěma děvečkami, chtějíc se v zahradě okoupati, ježto bylo horko; ¹⁶ nikdo tam nebyl kromě dvou starších, kteří z úkrytu na ni upírali oči. ¹⁷ I řekla děvečkám: „Přineste mi oleje a mýdla, a dveře zahrady zavřete, ať se mohu okoupati.“ ¹⁸ Učinily tedy, jak poručila: zavřely dveře zahrady a vešly zadními dveřmi, aby přinesly, co byla poručila. Že byli starší vnitř ukryti, nevěděly. ¹⁹ Když děvečky, vyšly, vstali oba starší, přiběhli k ní a řekli: ²⁰ „Hle, dveře zahrady jsou zavřeny, žádný nás nevidí, a my po tobě toužíme; proto dovol, nám, bychom se pobavili s tebou. ²¹ Nebudeš-li chtítí, udáme tě, že (tu) byl s tebou jinoch a že jsi pro tu příčinu poslala děvečky domů.“

²² Susana vzdechla a řekla: „Stísněna jsem se všech stran; neboť učiním-li to, čeká mne smrt; pakli neučiním, neujdou rukou vašich.

²³ Avšak lépe mi jest beze skutku upadnouti v ruce vaše, nežli hřešiti před obličejem Páně.“

²⁴ I vzkřikla hlasem velikým Susana, ale vzkřikli také starší proti ní; ²⁵ a jeden běžel ke dveřím zahrady a otevřel. ²⁶ Služebníci domu, když uslyšeli křik v zahradě, vskočili tam

konci časů „povstaneš“ z hrobu, abys obdržel, co zasluhuješ, t. j. *abys vstal se spravedlivci k životu věčnému*. Slibem, který připovídá Danielovi *osobní* poslední ukojení tužeb, anděl končí svou řeč a Daniel svou knihu.

Hl. 13. Všecky staré překlady příběh o Susaně mají. Také v katakombách bývala vyobrazena cudná Susana. Církev předčítá od nepamětných dob při mši sv. příběh o Susaně jakožto čtení v sobotu po III. neděli postní.

V. ¹. *Joakim* tento nesmí býti ztotožňován se stejnojmenným králem judským, tím méně s *Joachinem*. – Kdy se událost zde vypravovaná sběhla, možno vyvozovati z v. 45. Daniel sluje tam „*mladší jinoch*“. Daniel svým zákrokem dokázal, že jest od Boha omilostněn, jak řečeno 1, 17. Proslavil-li se Dan *u dvora*, jak vypravuje hl. 2, proslavil se také u *lidu*, jak poznamenává níže v. 64.

V. ². *Sušanná* – slovo hebr. = *Lilie*. – Ženám bývala dávana jména rostlin, jako na př. *Tamar* (= Palma). Jméno „*Helkiáš*“ vyskytuje se často v kruzích kněžských, i možno se domnívati, že i Susana byla z rodu kněžského nebo levitského. Měla všecky vlastnosti dobré manželky, zejména zbožnost a z ní se řinoucí mravnost.

V. ⁴. Zajatci nemajíce soudních budov, konali soudy v soukromém prostraném domě svého zámožného soukmenovce.

V. ⁵. Podle židovského podání byli to *Ahab a Sedekiáš*, jmenovaní Jer 29, 22., podle syrského překladu Hera-
klejského sluli *Amid a Abid!*

zadními dveřmi, aby viděli, co je to.²⁷ A když starší mluvili, zarděli se služebníci náramně, ježto nikdy nebyla pravena o Susaně věc taková.

Druhý den,²⁸ když přišel lid k muži jejimu Joakimovi, přišli také ti dva starší, plní nešlechetných úmyslů proti Susaně, aby ji zabili.²⁹ A řekli před lidem: „Pošlete pro Susanu, dceru Helkiášovu, ženu Joakimovu!“ I poslali hned (pro ni),³⁰ a ona přišla s rodiči, se syny i se všemi příbuznými svými. –³¹ Byla pak Susana náramně půvabná a krásného vzezření. –³² Tedy ti nešlechetníci rozkázali, aby jí byl sňat závoj; – byla totiž zahalena – aspoň tak chtěli se pokochati její krásou. –³³ Příbuzní její a všichni, kteří ji znali, plakali.³⁴ Povstavše pak oba starší mezi lidem, položili ruce své na hlavu její.³⁵ Ona plačíc vzhlédla k nebi, neboť doufalo srdce její v Pána.³⁶ A starší řekli: „Když jsme se procházeli sami po zahradě, vešla tam tato se dvěma děvečkami, a zavřevši dveře zahrady, poslala děvečky domů.³⁷ Tu přišel k ní jinoch, jenž se byl schoval, a přidružil se k ní.³⁸ My pak, byvše v koutě zahrady a spatřivše tu nepravost, běželi jsme k nim a viděli jsme, ani spolu obcují.³⁹ Jeho sice nemohli jsme chytit, ježto byl silnější než my, a otevířev dveře vyskočil;⁴⁰ tuto však chytivše tázali jsme se, kdo je ten jinoch, ale nechtěla nám říci. Těto věci svědkové jsme.“⁴¹ Obec jim uvěřila jakožto starším a soudcům lidu, i odsoudili ji na smrt.

⁴² Susana zvolala hlasem velikým řkouc: „Bože věčný, který znáš věci skryté, který všecko víš prve nežli se stane,⁴³ ty víš, že křivé. svědectví vydali proti mně; aj, umírám, nic neučinívši z toho, co tito zločinní smyslili si proti mně.“⁴⁴ I vyslyšel Pán hlas její.

⁴⁵ Když vedena byla na smrt, vzbudil Pán svatého ducha mladšího jinocha, který slul Daniel.⁴⁶ I zvolal hlasem velikým: „Čist jsem já od krve této (ženy).“⁴⁷ Všecek lid obrátiv se k němu tázal se: „Co to mluvíš?“⁴⁸ On pak stoje mezi nimi řekl: „Jste tak nerozvážní, synové Israelovi, že nevyšetřívše věc, aniž nabyvše přesvědčení, co pravda jest, odsoudili jste dceru Israelovu?“⁴⁹ Vratte se k soudu, neboť křivé. svědčili proti ní.“⁵⁰ Tedy lid rychle se vrátil. A starší obce mu řekli: „Pojď, posad se mezi nás a podej nám zprávu; neboť tobě dal Bůh čest, jaká přísluší stáří.“⁵¹ Daniel jim řekl: „Oddělte je, jednoho daleko od druhého, a budu je vyslyšati.“⁵² Když tedy oddělen byl jeden od druhého, povolav prvního z nich řekl mu: „Zestárlý ve dnech zlých, nyní přicházejí (tresty za) hříchy tvé, které jsi prve páchal⁵³ nespravedlivě soudě, nevinné odsuzuje a osvobozuje vinné, kdežto Pán dí: „Nevinného a toho, jenž je v právu, nezabiješ!“⁵⁴ Nyní tedy, jestli jsi ji viděl, pověz, pod kterým stromem jsi je viděl, že spolu, mluví?“ On odpověděl: „Pod lentiškem.“⁵⁵ I řekl Da-

V.²⁸ Počíná se soudní řízení.

V.³¹ Zákon Nm 5, 18. prikazoval, aby žena, podezřelá z manželské nevěry, byla předvedena s holou hlavou. Toho zákona starší používají, aby aspoň pohledem na krasavici ukojili svou chlípnost.

V.³⁴ Podle zákona Lv 24, 14. svědkové kladli ruce vinníkům na hlavu.

V.³⁵ Ústy *mlčela*, ale srdcem *volala* (k Bohu).

V.⁴¹ Obec nežádala podrobnějšího vyšetřování, nežádala, aby ti, kteří znali dosavadní cudný život Susanin, promluvili, spokojila se s trestním oznámením dvou úředních osob. Srv. Dt 19, 15.

V.⁴² Cit srdce, čisté vyznání myslí a dobré svědomí učinily hlas její jasnějším: proto byl veliký křik její před Bohem, jehož lidé neslyšeli.

V.⁴⁵ *Duše Danielova* byla zbožná a čistá, tedy *svatá*; té Bůh vnukl, že Susana jest nevinná, že starší jsou vinníci, a dodal jí nadpřirozené síly, aby tu *nevinu* a pokud se týče *vinu* uplatnila.

V.⁴⁶ Výstup Danielův vzbudil všeobecnou pozornost.

V.⁴⁷ Dan žádá, aby. soudní řízení bylo obnoveno. Snad na základě Dt 19, 18.

V.⁵⁰ „čest, jež přísluší stáří“ je zde *právo souditi*. Mluví tu ostatní starší, kteří soud vedli, nikoli dva starší, kteří vystoupili jakožto svědkové.

V.⁵¹ Aby se nemohli domluvit.

V.⁵² Ty „*dny*“ byly *mravně „zlé“*, ježto v nich páchal nepravosti. Byl to muž v *hříších zešedivělý*.

V.⁵⁵ „*lentišek*“ jest „*pistacia lentiscus*“. – Andělé jsou vykonavatelé Prozřetelnosti Boží, která žádá smrt křivých svědků; tu smrt dá anděl vykonati lidem.

niel: „Dobře jsi zalhal proti svému hrdlu; neboť hle – anděl Boží dostal rozkaz od Boha, i rozpůlil tě.“⁵⁶ Odbyv toho a rozkázav přijíti druhému, řekl mu: „Plémě kanaanské, a ne judské, krása tě svedla a chlípnost převrátila ti srdce;“⁵⁷ tak jste činivali dcerám israelským a ony bojíce se byly vám po vůli; ale dcera judská nesvolila k vaší nepravosti.⁵⁸ Nyní tedy pověz mi, pod kterým stromem postihl jsi je, že spolu mluví?“ On řekl: „Pod svidou.“⁵⁹ I řekl mu Daniel: „Dobře i ty zalhal proti svému hrdlu, neboť čeká anděl Páně s mečem, aby tě rozřízl, aby zabil vás.“⁶⁰ I vzkřiklo všechno shromáždění hlasem velikým, a velebilo Boha, jenž vysvobozuje doufající v něho.⁶¹ A povstali proti oběma starším – usvědčilt je Daniel z úst jejich, že křivě svědčili – a učinil jim, co zlého učiniti chtěli oni svému bližnímu.⁶² Aby učinili podle zákona Mojžíšova, zabili je. Tak vysvobozena byla nevinná krev ten den.⁶³ Helkiáš pak i žena jeho chválili Boha pro svou dceru Susanu s Joakimem, mužem jejím, i se všemi příbuznými, že nebyla shledána na ní hanebná věc.⁶⁴ Daniel pak pokládán byl od lidu za velikého od toho dne.

⁶⁵ Král Astyages byl přiřazen k svým otcům, i ujal Cyrus, Peršan, království jeho.

Dodatek druhý: O Bélovi a draku (13, 65.–14, 42.).

HLAVA 14. – ¹ Daniel byl králův spolustolovník a váženější nežli všichni přátelé jeho.

² Babyloňané měli také modlu, jež slula Běl; každý den vynaložili na ni dvanácte měr běli, čtyřicet ovec a šest džbánů vína.³ Také král jej ctil a chodil každý den klanět se jemu, kdežto Daniel klaněl se Bohu svému. I tázal se ho král: „Proč se neklaníš Bélovi?“⁴ On odpověděv řekl mu: „Protože nectím model, udělaných rukou, ale živého Boha, který stvořil nebe i zemi, a má moc nad každým tělem.“⁵ Král mu řekl: „Nezdá se tobě Běl býti bůh živý? Zda nevidíš, jak mnoho sní a vypije každý den?“⁶ Daniel zasmáv se řekl: „Nemyl se, králi; neboť tento jest uvnitř hlína a zevnitř měď, aniž kdy co snědl.“

V. ⁵⁷. „*dcery israelské*“ byly snad potomkyně po Israelitech, odvedených do zajetí *assyrského*, z nichž některé se dostaly až do Babylonie; ježto byly prosáklé duchem pohanským více než obyvatelstvo Judska, byly také méně mravné, neměly tolik hrdinnosti jako Susana, Judovka.

V. ⁵⁸. V řeckém jméno stromu „*pinos*“ hraje se slovem „rozsekne tě“ (prisei). Možno pochybovati, zdali stromy v překladech jmenované vůbec v Babylonii rostly. – Podobná hráčka slov z aramštiny byla převedena do řečtiny také Mt 16, 18. („*petra*“ (aramsky *kěfá*) – *Petr*).

V. ⁶⁰. Rozpor svědků objevil pravdu, osvobodil cudnost.

V. ⁶¹ n Život člověkův na Východě neměl valné ceny; trest smrti za křivě udání ze zločinu cizoložství byl venkoncem v duchu práva babylonského; Židům nebylo tedy se obávati, že budou pohnáni k úřadům babylonským, aby se zodpovídali za utracení dvou lidských životů.

V. ⁶³. Rodiče Susany se radují a díky Bohu vzdávají za to, že jejich snahy, vychovati dceru cudnou, nebyly marný.

V. ⁶⁴. Daniel, který asi již na dvoře byl se proslavil věděním a znalostí věcí tajných (1, 17.; 2, 1 nn.) došel i u svých krajanů uznání, že je *jinoch* (mladý muž) *vedený duchem Božím*.

V. ⁶⁵. bývá právem spojován s úryvkem následujícím (s hl. 14): udává dobu, kdy se událost ve hl. 14 vypravovaná sběhla. Také zde 13, 65. místo „*Astyages*“ dlužno čísti „*Darius*“; toto slovo tu *původně* bylo, jak vyplývá z Klimenta Alexandrijského, podle něhož sběhla se událost ve hl. 14 vypravovaná *za Daria*.

Hl. 14. V. ¹. Nejmenovaný tu „*král*“ bývá pokládán se zřetelem na 13, 65. za *Cyra*. Lépe však mysliti na Kambyasa nebo na Ugbaru. V. ². „*měr*“ = artab.

V. ³. Náboženské smýšlení Cyrovo, známé z klínopisných památek, srovnává se dokonale s tím, co tu řečeno, že totiž Cyrus, ač Peršan, ctil také bohy babylonské. Hada ctil tím spíše, ježto tato bohocta kvetla i v Persii, odkud pocházel. – Otázka králova, proč se Daniel neklaní bohu, jehož sám král vyzývá, neobsahuje nic nedějného, naopak jest zcela přirozena; předchůdci Cyrovi na trůně babylonském žádali totiž od Hebreů: aby se klaněli bohům, jež za bohy uznávají také králové.

V. ⁴. Srv. Moudr 13, 3.; Sk 14, 15.; Řím 1, 19.

⁷ Tu král rozhněvav se, povolal kněžstvo jeho a řekl jim: „Nepovíte-li mně, kdo je ten, jenž tyto náklady sjídá, zemřete.“⁸ Dokážete-li však, že Běl ty věci sjídá, zemře Daniel, neboť rouhal se Bělovi.“ Daniel řekl králi: „Staň se podle slova tvého.“⁹ Bylo pak kněží Bělových sedmdesáte kromě žen a [mládeže,] dětí. – Přišel tedy král s Danielem do chrámu Bělova.

¹⁰ I řekl Bělovi kněží: „Aj, my vyjdeme ven; a ty, králi, předlož jídlo a namíchej vína; zavři pak dveře a zapečeť (je) prstenem svým!¹¹ Až ráno vejdeš, neshleď-li, že jest všecko snědeno od Béla, nechať smrti zemřeme; sice (ať zemře) Daniel, který selhal proti nám!“¹² Nedbali toho, ježto byli udělali pod stolem skrytý vchod, kterým vždycky vcháze-li a šířali ty věci.

¹³ Když tedy vyšli, a král nakladl před Béla jídla, Daniel přikázal svým služebníkům, i přinesli popela, a (on) potrousil jím celý chrám před králem; vyšedše pak zavřeli dveře, a zapečetivše je prstenem královým, odešli.¹⁴ V noci pak podle obyčeje svého vešli kněží, ženy i děti jejich, a snědli všecko i vypili.¹⁵ Při prvním úsvitu král vstal a Daniel s ním.¹⁶ Král se tázal: „Danieli, jsou pečeti celé?“ Daniel odpověděl: „Jsou celé, králi!“¹⁷ A hned, jak otevřel dveře, král pohledv na stůl zkríkl hlasem velikým: „Veliký jsi, Béle, a není u tebe žádné lsti!“¹⁸ Daniel se zasmál, zadržel krále, aby tam nevcházel, a řekl: „Viz podlahu a všimni si, či jsou tyto šlépěje!“¹⁹ Král řekl: „Vidím šlépěje mužů, žen a dětí.“ Tu král rozhněvav se,²⁰ dal schytati kněze, ženy i děti jejich; i ukázali mu tajná dvířka, kterými chodživali a sjídali ty věci, jež byly na stole.²¹ Proto král dal je pobíti, Béla pak vydal Danie- lovi, kterýž jej i s chrámem jeho vyvrátil.

²² Byl tam také veliký drak, a Babyloňané jej zbožňovali.

²³ I řekl král Danielovi: „Hle, nyní nemůžeš říci, že tento není bůh živý, proto klaněj se jemu!“²⁴ „Pánu Bohu svému se klaním“ – pravil Daniel – „neboť on jest Bůh živý, tento však není Bůh živý!“²⁵ Ty pak, králi, dovol mi, a já zabiji draka bez meče i bez kyje!“ Král řekl: „Svoluji.“²⁶ Vzal tedy Daniel smolu, tuk a chlupy, svařil to, nadělal šišek, a dal je draku do tlamy. Když se drak rozpukl, řekl: „Aj, ten, kterého jste zbožňovali!“

²⁷ Když to Babyloňané uslyšeli, rozhněvali se náramně a srotivše se proti králi řekli: „Židem se stal král, Béla zničil, hada zabil a kněze povraždil.“²⁸ A přišedše ke králi řekli: „Vydej nám Daniele, jinak zabijeme tebe i dům tvůj!“²⁹ Tedy král vida, že se obořili na

V. ⁷. Král se rozhněval, ježto Daniel pravil cosi neslychaného, co se nemohlo králi zdáti než *rouháním*. – „náklady“= pokrmy a nápoje, které nepochybně bylo platiti samému králi.

V. ⁹. Sotva je tu podán počet všech kněží, kteří byli zaměstnáni ve velechrámě, těch bylo asi mnohem více. 70 kněží tu jmenovaných patřilo nejspíše k jedné soše, jichž bylo ve chrámě více, nebo k jedné kapli, celle, výklenku, jichž bylo rovněž ve chrámě více.

V. ¹⁰ n. Kněží Hadovi vcházejí s Danielem v sázku na život a na smrt, při které sám král má býti rozhodčím.

V. ¹². „Nedbali“ nebezpečí smrti, ve které se vydávali, spoléhajice se na obvyklou lest, jež se tolikráte již osvědčila.

V. ¹³. „potrousil“ (potrousiti *dal*) podlahu, jež bývala z upěchované hlíny, z cihel a z asfaltu.

V. ¹⁴. Odesli nejspíše vše do chrámových kuchyní, kde ženy maso upekly a z mouky nadělaly placek.

V. ²⁰. Král odsoudil je právem na smrt, ježto se byli zaručili svým životem za to, že bůh (Had) skutečně jí. Jiná jest otázka, byl-li rozkaz krále také ihned s veskerou přísností vykonán, že se nepodařilo ani jednomu ze 70 kněží smrti se vyhnouti.

V. ²⁶. Daniel dal hadu tak veliké *množství* pokrmu *nestravitelného*, že nemohl nezpepeněti.

V. ²⁷. Ačkoli bohocta vzdávaná Hadovi v Babyloně za dob Danielových značně poklesla, měl přece dosud Had tolik ctitelů, že vzniklo *nyní* vzbouření lidu, v jehož čele byli nepochybně kněží a příbuzní popravených jejich druhů. *Teď teprv* vybíjí se roztrpčení lidu, že král (Darius Med-Ugbaru?) dovolil cizinci, Židu, kaziti sochu „Pána“ života a smrti, t. j. Hada atd.

V. ²⁹. Král svého přítele, jehož si na výstos vážil, obětoval *nerad*. Ale učinil tak, aby se vyhnul škodám, jež by byly stihly jeho samého a dynastii jeho.

něho náramně, byl donucen, aby jim Daniele vydal, ³⁰ oni pak hodili jej do lví jámy a byl tam šest dní. ³¹ V jámě bylo sedm lvů, kterým dávali každý den dvě těla a dvě ovce; ale tehdy nebylo jim dáno nic, aby sežrali Daniele.

³² Byl pak v Judsku Habakuk prorok; ten uvařil pokrm, nadrobil chleba do okřínku, a šel na pole, aby to donesl žencům. ³³ I řekl anděl Páně Habakukovi: „Zanes oběd, který máš, do Babylona Danielovi, jenž jest ve lví jámě!“ ³⁴ Habakuk namítl: „Pane, Babylona jsem neviděl a jámy neznám.“ ³⁵ Ale anděl Páně uchopiv ho navrchu za hlavu, nesl ho za vlasy a postavil ho v Babyloně nad jamou prudkostí svého ducha. ³⁶ I zvolal Habakuk: „Danieli, služebnice Boží, vezmi oběd, který posílá ti Bůh!“ ³⁷ Daniel řekl: „Rozpomněl ses na mne, Bože, a neopustil jsi milujících tebe!“ ³⁸ A vstav Daniel jedl, anděl Páně pak postavil Habakuka zase hned na jeho místo.

³⁹ Dne sedmého přišel král, aby oplakával Daniele. Přišed k jámě, pohleděl do ní, a hle, Daniel seděl mezi lvy. ⁴⁰ Tu zvolal král hlasem velikým: „Veliký jsi, Pane Bože Danielův!“ A dal jej vytáhnouti ze lví jámy. ⁴¹ Ty pak, kteří ho chtěli zničit, dal (král) vmetati do jámy, a byli sežráni v okamžení před ním. ⁴² Tehdy řekl král: „Bojte se všichni obyvatelé veškeré země Boha Danielova; neboť on je spasitel, který činí znamení a divy na zemi; on vysvobodil Daniele ze lví jámy!“

V. ³⁰. Daniel byl již jednou *celou noc ve lví jámě* (výše 6, 7. 16.), ale vyvázl z ní. Aby se nemohlo totéž opakovati, byl v ní ponechán tentokrát *šest dní*. – Lvů byla v Babylonii (až do polovice předešlého století) hojnost. – Byli netoliko střeleni, loveni oštěpy a pod., ale i *za živa chytáni a v klecích chováni*.

V. ³². Nelze najisto tvrditi, že „*Habakuk*“ tu jmenovaný jest jeden z „*malých proroků*“, jak se asi domníval Teodotus, nazýváje ho „*prorok*“. – „*okřín*“ = hluboká mísa neb i hrnec, nepochybně *hliněný*. – Podle LXX nesl také *lahvici vína*.

V. ⁴⁰ n. Z toho, že byl Dan zázračně zachován na živu, vyplývalo, že jeho Bůh, jenž ho zachoval, jest Bůh pravý a že *Had*, od Dan zabítý, *není bůh*, aby mohl Daniele potrestati za zločin, kterého se byl na něm dopustil.

KNIHY MALÝCH PROROKŮ

KNIHA PROROKA OSEÁŠE

Úvod.

V řadě dvanácti „malých“ proroků prvé místo zabírá Oseáš, syn Beeriho. Os zabírá toto místo mezi malými proroky asi proto, že jejich sběratelé a opisovači se domnívali, že jest z nich nejstarší. Ž 1, 4. vyplývá, že Os mluví za dob, kdy dynastie Jehuova vládla v Israelsku, kdy však pád její byl již blízko. *Možno vykázati činnosti Oseášově asi patnácte roků: od r. 750 do 736.*

Oseáš působil ve prospěch říše severní (Efraimu); ta poutá všecku jeho pozornost; Efraim jmenován jest v knižecce jeho asi 40krát; také města království severního jsou jmenována velmi často, kdežto Jerusalelem vůbec uveden není. Podle všeho byl příslušníkem říše, ve které a. pro kterou pracoval: království severní jest mu „země“ (1, 2.), krále samařského nazývá „král náš“ (7, 5.); zná velmi dobře poměry náboženskomravní, politické i sociální této říše; zdá se, že i zvláštnosti jeho jazyka prozrazují, že pocházel z království severního. Přesto měl smysl pro zákonitou dynastii Davidovců, vládnoucí v Judsku, jakož i pro zákonitou bohoslužbu jerusalemskou, jak vyplývá z toho, že se zmiňuje o Judsku častěji.

Domnělý hrob Oseášův ukazují v Zajordánii, nedaleko *Es-Saltu*, na hoře, jež sluje na jeho památku *Džebel Oša*. Římská kniha mučedníků (martyrologium romanum) slaví jeho svátek dne 4. července (téhož dne, kdy koná také památku proroka Aggea).

Ježto Os bere rád obrazy ze života *rolnického*, možno míti za to, že vyrostl na venkově; znalost dějin israelských, jakož i obratnost slohová prozrazují, že byl Os *školsky vzdělán* a že tedy pocházel z *rodiny zámožné*.

Hl. 1 a 3 podává *několik životopisných údajů*, týkajících se manželského a rodinného života prorokova, jež bývaly a bývají dosud roztodivně vykládány. Podle 1, 2 n. Os dostal rozkaz od Boha, aby pojal za choť nevěstku Gomeru. Prorok poslechl. Tímto *vnějším* náznačným úkonem měl Os svým vrstevníkům představit „cizoložství“, t. j. modlářství a zločiny s ním spojené, jemuž se oddávala tehdy synagoga (choť Hospodinova).

Gomer zachovávala prorokovi manželskou věrnost. Z manželství Oseášova s bývalou nevěstkou vzešly tři děti, kterým dal prorok náznačná jména. Prvního syna nazval *Jizre'él*; ten byl zárukou, že ukrutnosti, spáchané nedávno na rovině *Jizre'él*, budou potrestány zkázou dynastie (Jehuovy) i království. *Druhé* dítě, dceru, nazval prorok *Ló-ru-chámá*, t. j. Nemilovaná, „*Nepolitovaná*“; jméno mělo Israelitům uvést na paměť, že *Hospodin nemá s nimi již slitování*. *Třetí* dítě, chlapec, jménem svým *Ló-ammí* = „Nemůj-národ“, připomněl Israelitům, že *jich Hospodin již nepokládá za svůj národ*.

Os vešel v *druhou manželství s jinou* nevěstkou, za kterou zaplatil obvyklé snubné, a se kterou učinil smlouvu obapolné manželské věrnosti. I toto manželství byl *vnější úkon náznačný*, který znamenal toto: 1. Jako bylo Oseášovi od Hospodina nařízeno, aby miloval ženu zkažených mravů, tak Hospodin miluje ustavičně národ israelský přes to, že se oddává modlářství. 2. A jako v manželství manželka Oseášova má náležeti jemu jedinému a nikomu jinému, tak i národ israelský zdrží se dlouhou dobu všeho modlářství, ježto bude zbaven všech prostředků, aby hověl své náklonnosti k mnohobozství. Na konec této vynucené zdržlivosti nastane čas, kdy se navrátí konečně a trvale již k bohoslužbě Hospodinové, kdy pozná jeho vlastnosti, zejména milosrdenství, jež tak výmluvně hlásá celá kniha Oseášova. Ten den zasvitne, až přijde Mesiáš. *Náboženské prostředí*, v němž Os působil, popsáno jest 4 Král 17, 7.–13. Anarchii politické, náboženskému popohanštění odpovídal *ubohý stav mravní a společenský*. Os *kárá* všechny ty zlořády a *hrozí* tresty.

Oseáš byl popředně *člověk srdce, citu*, jehož se bolestně dotkly rány, zasazené *lásce Boží*, jakož i zla, jež se blížila na nevděčný národ. *Os byl prorok lásky*. (Srv. Os 11, 8 n.)

Os vtiskl svou osobitost do svého slohu více než kdo jiný; možno pozorovati u *Os* množství *citových výbuchů*, krátkých vět, aforistických, poznámkovitých, heslovitých. *Obrazy*, jimiž jest kniha *Os* hojně protkána, bývají *malebné*, ale také nejednou *divoké*. Tyto zvláštnosti mluvy *Oseášovy*, jakož i okolnost, že původní znění došlo nás dosti porušené, působí, že jest *Os* leckde příslovečně temný a nesrozumitelný.

Hoonacker rozkládá knihu *Oseášovu* na *čtyři části*: *Část prvá* (jakýsi úvod) liší se zřetelně od ostatku (4–14); *prvá* ta *část* jest zakončena slibem, že *Hospodin* po zkoušce přijme kajícího *Israele* na milost (2, 20.–3, 5.). – *Druhá část* zabírá 4–7, 1a. – *Třetí část*, 7, 1b–11, 11. zakončena jest sliby. – *Čtvrtá část*, t. j. 12–14, zakončena jest doslovem, podobajícím se závěrku *prvé části* (2, 20.–3, 5.). – *První část* pochází z doby, kdy byla *dynastie Jehuova ještě na trůně* (1, 1. 4.). Totéž je možno říci o *části druhé* se zřetelem na 5, 1. – Ježto 7, 3 nn zdají se narážeti na smrt *Zachariášovu*, lze se domnívati, že 7–11, jakož i 12–14 patří do *panování Manahemova*.

Nadpis knihy (1, 1.).

HLAVA 1. – ¹ Slovo *Hospodinovo*, jehož se dostalo *Oseášovi*, synu *Beeriho*, za dnů *Oziáše*, *Joatana*, *Achaza*, *Ezechiáše*, králů *Judských*, a za dnů *Jeroboama*, syna *Joasova*, krále *israelského*.

Část I. – Smlouva Hospodinova s národem vyvoleným zobrazena smlouvou manželskou (1, 2.–3, 5.).

² Počátek řečí *Hospodinových* k *Oseášovi*. *Hospodin* řekl *Oseášovi*: „Jdi, vezmi si ženu smilnou, a [učíš si] děti smilství; neboť země ustavičně smilnic (vzdaluje se) od *Hospodina*.“³ Odešel tedy a pojal *Gomeru*, dceru *Debelaimovu*.

I počala a porodila mu syna.⁴ Tu řekl mu *Hospodin*: „Dej mu jméno *Jezrahel*; neboť ještě maličko, a krev, prolévanou v *Jezrahelu*, potrestám na rodu *Jehuově*; konec učiním království domu *Israelova*.“⁵ V ten den rozdrtilm *luk Israelův* v údolí *Jezahelském*.

⁶ Když počala opět a porodila dceru, řekl mu (*Hospodin*): „Dej jí jméno „*Nepolitovaná*“; neboť již nebudu dále míti slitování s domem *Israelovým*, ale venkoncem na ně zapomenu.“⁷ Nad domem *Judovým* pak se slituji, a vysvobodím je skrze *Hospodina*, *Boha* jejich; avšak nevysvobodím jich *lukem* nebo *mečem*, ani *válčením*, ani *koňmi* a *jezdci*.“

⁸ Když odstavila „*Nepolitovanou*“, počala (opět) a porodila syna.⁹ Tu řekl (*Hospo-*

Hl. 1. V. ^{2.–3}. Není pochyby o tom, že *Os* myslí *řádné, zákonité manželství* s *Gomerou*, pročež dává také dětem z něho vzešlým jakožto *zákonitý otec* jména. Pro *Oseáše*, muže *přísných mravů*, byl ovšem *příkaz vzítí* si takovou manželku *tvrdý*, avšak *mravně možný*, ježto bylo *šlechetno* pojmuti ji za *choť* a tím ji *vytrhnouti* z „*volné, lásky*“, které byla *dosud oddána*. Děti *Oseášovy* slují „*děti smilstev*“ proto, že *matka* jejich *vedla* *nemravný život* před *manželstvím* s *Oseášem*. *Vrstevníci prorokovi* nemohli pochopiti *náznačných úkonů* *Oseášových* bez *výkladu*; první věta toho *výkladu* jest „*neboť země* (říše *severní*) *ustavičně smilnic (vzdaluje se) od Hospodina*“. Podle toho *výkladu* znamená „*smilná žena*“ *zemi, t. j. severní říši oddanou modlářství*.

V. ⁴. n *Os* předpovídá 1. *zkázu* *dynastie Jehuovy* a 2. *zkázu* *celé říše severní*. *První předpověď* se splnila, když r. 744 *Sellum* zabil *Zachariáše*, *posledního panovníka* z *dynastie Jehuovy* (4 *Král* 15, 10.). *Druhá předpověď* se uskutečnila r. 721 *pádem Samare* a jeho *následky*.

V. ⁶. *Ve druhém pohlaví* možno viděti *pokyn Boží*, že ani *slabé ženy* *nedojdou* *slitování*, až se *dostaví* *zkáza Hospodinova*.

V. ⁷. nemá na *zřeteli* toliko *vysvobození Judska* za *vpádu Senacheribova* (4 *Král* 19, 34.; *Is* hl. 36 n), ani *svoobodu*, kterou dal *zajatcům Judským* *vítězný Cyrus* (r. 538), nýbrž *veškerou péči Boží* o *Judovce*, aby *vykonali*, k čemu je *Prozřetelnost* ustanovila.

V. ⁸ n *vyslovuje* v *náznačném jménu* *třetího dítěte Oseášova* *vrchol Božího trestu*. *přestane* *milostný poměr Hospodina* k *Israelovi*, *Hospodin* *přestane býti* jeho *Bohem ochranným*, *milostivým*, *Israel* *přestane býti* jeho

din): „Dej mu jméno „Ne-můj-lid“; neboť vy (již) nejste můj lid a já nejsem váš!“

¹⁰ Ale synů Israelových bude (zase) jako písku mořského, který nemůže býti změřen ani sečten. A na místě, kde jim bylo říkáno: „Vy nejste lid můj!“ bude jim říkáno: „Synové Boha živého.“ ¹¹ Shromáždí se synové Judovi a synové Israelovi spolu, ustanoví sobě hlavu jednu, a vystoupí ze země; neboť veliký to bude den Jezrahel.

HLAVA 2. – ¹ (Tehdy) říkejte svým bratřím: „Lid můj“ a své . sestře: „Politovaná.“ ² Čiňte výtky své matce, čiňte (jí) výtky, neboť není ona mou ženou a já mužem jejím. A odstraní smilství svá s tváře a svá cizoložství s prsů svých. ³ Sice ji svleku do naha a pohodím ji jako v den jejího narození; sice udělám z ní pustinu a obrátím ji v zemi bezcestnou a dám jí zahynouti žízní. ⁴ A nad syny jejími se neslituji, proto že jsou to synové smilstev. ⁵ Smilnila totiž matka jejich, hanbu si utřila ta, jež počala je. Řeklať: „Poběhnu za milenci svými, neboť od nich mám svůj chléb a vodu, vlnu svou i len svůj, olej svůj a nápoj svůj.“

⁶ Protož – aj – já oplotím cestu tvou trním, ohradím jí platem, že svých stezek nenalezne. ⁷ Až se rozběhne za svými milenci, nedohoní jich, až jich bude hledat, nenajde jich. I řekne: „Nuže, vrátím se k prvnímu muži svému, byťť mi lépe tehdy nežli nyní.“

⁸ Ta tedy nechce uznat, že já jsem dal jí obilí a víno a olej, a stříbro a zlato, jehož množství jsem jí dal – toho použili k bohostě Baalově. ⁹ Proto vezmu zase zpět své obilí v čas jeho, a víno své v dobu jeho, a vlnu svou a len svůj, jež přikrývaly hanbu její. ¹⁰ Poté odkryjí bláznovství její před očima milenců jejich; a nikdo ji nevytrhne z ruky mé. ¹¹ A konec učiním vši radosti její, slavnostem jejím, novým měsícům jejím, sobotám jejím, všem svátkům jejím. ¹² Zpustí vinici její i fíkoví její, o nichž řekla: „Výdělky moje jsou to, které mi dali milenci moji!“ Obrátím ji v houštinu, že žráti ji bude polní zvěř. ¹³ Potrestán na ní dny Baalů, kdy zapalovala (jim) kadidlo, kdy se šňořila svým kroužkem, svým šperkem, kdy chodívala za svými milovníky. A na mne zapomněla, praví Hospodin.

¹⁴ Protož aj, já ji přivábím, vyvedu ji na poušť, a mluvití jí budu k srdci. ¹⁵ A z toho místa dám jí vinice její, z údolí pak Achor učiním bránu naděje; i bude tam zpívati jako za dnů mládí svého, jako za dnů, kdy vycházela z Egypta.

¹⁶ V den ten – dť Hospodin – volati na mne bude: „muži můj“ a již nebude volati na mne: „Baale můj“. ¹⁷ Vzdálím jména Baalů z úst jejich, a nevzpomene již na jméno jejich. ¹⁸ Učiním k vůli vám smlouvu ten den se zvěří polní, s ptačtvem nebeským, i s drobnou zvířenou pozemskou; luk a meč, vůbec zbroj vyhladím ze země, a zjednám jim bezstarostný spánek. ¹⁹ I zasnoubím tě sobě na věky, zasnoubím tě sobě v právu a v spravedlnosti, v milosrdenství a slitováním. ²⁰ A zasnoubím tě sobě ve věrnosti, i poznáš, že já (jsem) Hospodin. ²¹ V ten den budu milostiv, praví Hospodin, budu milostiv nebesům, a

národem vyvoleným, bude jako kterýkoli národ jiný.

HI. 2. V. ². Hospodin vrstevníky Oseášovy vybízí, by povážili náboženskomravní stav své matky, země své, národa jí obývajícího, a tím i sebe aby *kárali*. Hospodin vybízí děti, aby *činily matce výtky*, vybízí je proto, že již není jeho chotí, t. j. není jeho národem a Hospodin není jejím Bohem, jak bylo řečeno výše 1, 9.

V. ⁶ n. Hospodin znemožní přísnými prostředky Israelovi modlářství; až mu nebude možno je pěstovati, půjde od sebe, bude se káti a vrátí se k Hospodinovi.

V. ¹⁴. líčí dále tresty, popsané výše ve v. 9 nn; ty tresty budou léčebné.

V. ¹⁵. „z toho místa“ = z pouště – ze zajetí vykáže jí Hospodin vinice v Palestině.

V. ¹⁸. Nová doba zavede *pokoje a bezpečnost*, podobnou té, která byla kdysi v ráji. Srv. výše v. 3. 5. 9. 12.; Lv 26, 6.

V. ¹⁹. Hospodin vejde v *novou smlouvu* (manželskou) s Israelem (duchovním), která bude *věčná*, ježto nový Israel (církve) svou nevěrou, odpadem od Boha nebude již rušiti jí. Za té nové smlouvy bude v obci israelské (církvi) panovati *právo a spravedlnost* (Is 11, 4 n; 32, 17.; 33, 5.; 45, 8.; 51, 6. a jj.). *Boží láska a blahovůle*, dokonalá věrnost (smlouva věčná).

ona budou milostiva zemi. ²² Země pak bude milostiva pšenici, vínu a oleji, a tyto budou milostivy Jezrahelu. ²³ I budu si ji v zemi štípiti, slituji se nad Nepochovanou, ²⁴ a řeknu Nemémulidu: „Lid můj jsi ty“, on pak řekne: „Bůh můj jsi ty.“

HLAVA 3. – ¹ I řekl mně Hospodin: „Ještě (jednou) jdi a miluj ženu, milovanou od jiného, cizoložnou, jako miluje Hospodin syny Israelovy, kdežto oni vzhledají k bohům cizím, a milují koláče z vinných hroznů.“ ² I koupil jsem si ji za patnáct stříbrných a za půl druhého koru ječmene. ³ A řekl jsem jí: „Mnoho dní zůstaneš mou, nebudeš smilniti, budeš bez (jiného) muže, a já chovati se budu taktéž vůči tobě. ⁴ Neboť mnoho dní zůstanou synové Israelovi bez krále a bez knížete, bez oběti a bez oltáře, bez efodu a bez terafim. ⁵ Poté však obrátí se synové Israelovi, a hledati budou Hospodina, Boha svého, jakož i Davida, krále svého; a s třesením budou objímati Hospodina a dobra jeho za posledních dnů.“

Část II. – Hrozby trestů proti severní říši (4, 1.–7, 1a).

HLAVA 4. – ¹ Slyšte slovo Hospodinovo, synové Israelovi, neboť soud má Hospodin s obyvateli země (této). Neb není poctivosti, není lásky, a není znalosti Boha v zemi. ² Křivá přísaha, podvod a vražda, krádež a cizoložství rozmohlo se, a krveprolití stíhá krveprolití. ³ Proto kvílí země a chřadnou všichni její obyvatelé s polní zvěří i s ptactvem nebeským; ano i ryby mořské lekají.

⁴ Nikdo však nesmí výtky činit, nikdo nesmí kárán býti, neboť lid tvůj jest jako ti, kteří s knězem se prou. ⁵ Padneš za dne a padne také prorok s tebou; v noci dám zahynouti tvé matce. ⁶ Hyne můj národ, protože nemá znalosti; poněvadž jsi ty zavrhl znalost, zavrhu (i já) tebe, abys nebyl mým knězem; a že jsi (ty) zapomněl na zákon Boha svého, zapomenou na tvé syny také já. ⁷ Kolik jich bylo, tolik jich hřešilo proti mně; slávu jejich v potupu proměním. ⁸ Z hříchů lidu mého se živí, a po nepravosti jejich lační. ⁹ I bude jako lidu, tak i knězi: potrestám na něm cesty jeho, a myšlení jeho odplatím jemu. ¹⁰ I budou jísti a nenasytí se, budou smilniti, ale neukojí se, ježto Hospodina opustili zatvrzele.

¹¹ Smilství, víno a opilství berou rozum. ¹² Lid můj dřeva svého se dotazuje, hůl jeho podává mu zprávu; neboť duch smilství oklamal je, že smilstvem vzdalují se od svého Boha. ¹³ Na vrších hor obětují, na pahorcích zapalují vonidla, pod dubem, pod topolem a

Hl. 3. V. ¹. „*miluj*“ manželsky. Aby ji mohl manželsky milovati, bylo prve třeba, aby ji pojal za choť; „*ženu*“ jinou, *ne* Gomeru, o níž byla řeč již ve hl. 1. Slovo „*ještě*“ nasvědčuje, že má vejíti *Os po druhé* v manželství, v jiné, než to, o němž byla řeč ve hl. 1. „*koláče z vinných hroznů*“ bývaly obětovány modlám a zbytky jejich byly podávány při obětních hostinách. Srv. Jer 7, 18.

V. ². *Os si ji koupil za patnáct síklů stříbra, za chomer ječmene a za letek ječmene.* Byla to cena *otroka* (Ex 21, 32.). Z toho však nejde nutně, že byla druhá žena otrokyní; nanejvýše bylo by možno z nízkého snubného vyvozovati, že byla z chudé rodiny.

V. ⁴. „*bez krále a bez knížete*“, kteří je sváděli k modlářství.

Hl. 4. V. ¹. „*synové Israelovi*“ je *čestný* název; připomíná původ národa. Názvem tím míní tu *Os* toliko říši *severní*, kterou níže ve v. 15. zřetelně odlišuje od Judska.

V. ³. *Sucho*, jež stihlo zemi, prohlašuje *Os* za trest zločinů výše jmenovaných.

V. ⁴. Smysl podle Vulg.; Lid israelský jest velmi nedůtklivý a zpurný; počne-li mu kněz nebo prorok činiti výtky, odporuje mu, hádá se s ním. Srv. Dt 17, 12.; Nm 16.

V. ⁵. oslovuje *kněze*. Za své hříchy bude potrestán *slepotou*, že se svalí za *bílého „dne“*. S ním se svalí také *lži prorok* (za bílého dne). Ten pád bude mu na záhubu, „*matka*“ = národ israelský.

V. ⁶. Lid hyne, ježto nežije správným životem náboženskomravním. *Vinen tím jest kněz, kněžstvo*, které samo toho života nevede, aniž jej v lidu budí nebo zachovává.

V. ¹⁰. líčí *trest kněží* za jejich hříchy. Budou *jísti* z obětí lidu, ale tím nebude hrabivost jejich ukojena, duše jejich nenabude *spokojenosti*. Budou smilniti, t. j. pěstovati modlářství, ale ani v tom nenajdou *pokoje*.

V. ¹². „*kus dřeva jeho*“ jsou modly, jež si lid sám vyrobil.

terebyntem, neboť příjemný jest jeho stín; proto smilní vaše dcery, a nevěsty vaše cizoloží.

¹⁴ Nebudu trestati dcer vašich, že smilní, ani nevěst vašich, že cizoloží, poněvadž (tito) sami s nevěstkami obcují a s posvátnými ženkami obětují. Lid nerozumný vezme za své.

¹⁵ Smilníš-li ty, Israeli, ať nehřeší aspoň Juda! Nechodte do Galgaly, neputujte do Betavenu, aniž (tam) přísahajte: „Jakože živ jest Hospodin!“ ¹⁶ Neboť jako zbujná kráva uchýlil se Israel; nyní je pásti bude Hospodin jako berana na širé pláni. ¹⁷ Spřezán s modlami jest Efraim, nechej ho! ¹⁸ Odlišné jsou hody jejich, ustavičně smilní, zkázu přiváděti jest rozkoší ochránců jeho. ¹⁹ Přiváže si jej vítr ke svým křídlům, a hanbu míti budou ze svých obětí.

HLAVA 5. – ¹ Slyšte to, kněží, pozor měj, dome Israelův, dome královský, poslouchej, neboť proti vám soud jest; protože osidlem staly jste se hlídce, a síti rozestřenou na hoře Tabor. ² Obětní klesli jste hluboko, já však jsem karatel všech jich.

³ Známt já Efraima a Israel není mi skryt; ano, smilní nyní Efraim, poskvrňuje se Israel. ⁴ Myšlení jejich (jim) nedají, aby se navrátili k Bohu svému; neboť ducha smilstva mají v sobě a Hospodina nepoznávají. ⁵ Svědčí zpupnost Israelova proti němu, Israel i Efraim padnou pro nepravost svou, a také Juda padne s nimi. ⁶ Se svým bravem a se svým skotem půjdou hledati Hospodina, ale nenajdou ho, vzdálil se od nich. ⁷ Hospodinovi se zpronevěřili, neboť cizoložnat naplodili, nyní měsíc je polkne i s majetkem jejich.

⁸ Trubte na troubu v Gabae, na polnici v Ramě, trubte na poplach v Betavenu, za tvými zády, Benjamině. ⁹ Efraim zpuštěním bude v den trestu. Pokolením Israelovým oznamují jistou věc: ¹⁰ Knižata judská jsou jako ti, kteří mezníky překládají; vyleji na ně jako vodu hněv svůj. ¹¹ Nátisk trpí Efraim, zlomen jest bezprávím, neboť dal se do běhu za neřády. ¹² Ale já jsem jako mol Efraimovi, a jako houba domu Judovu. ¹³ Tu uzřel Efraim svůj neduh a Juda svoje pouto; i odešel Efraim k Assurovi a poslal ke králi mstiteli; ale on nemůže zhojiti vás, aniž může z pout vás rozvázati. ¹⁴ Jsemť jako lev já Efraimovi, a jako lvíče domu Judovu; já, já uchvátím a odejdu, vezmu a nebude, kdo by vytrhl. ¹⁵ Půjdu a vrátím se na své místo, dokud nezemdlíte a nebudete hledati mé tváře.

HLAVA 6. – ¹ V tísní své snažně budou mne hledat (řkouce) : Pojdte, a vraťme se k Hospodinu; ² onť (nás) rozšlehal, a uzdraví nás, poranil, a vyhojí nás. ³ Navrátí nám život po dvou dnech, třetího dne vzkřísí nás, a žítí budeme před jeho tváří. Poznejme, o to usilujme, abychom poznali Hospodina; jako zora jistě on vysvitne, přijde nám jako déšť ranní, a jako déšť pozdní na zemi. ⁴ Jak s tebou naložit, Efraime? Jak s tebou naložit, Ju-

V. ¹⁵ „Galgala“ jest nejspíše pahorek nedaleko Betelu, na němž byla svatyně, zasvěcená bohopotě býčka (taulatrie). Betel bylo *hlavní sídlo modlářství* israelského. Tam neměl Juda choditi. – *Přísahati při Hospodinu* na místě modlářském znamenalo místiti čistou bohoslužbu Hospodinovu s modlářstvím.

Hl. 5. V. ³. Hospodin schvaluje výtky, jež činil prorok a staví se za něho.

V. ⁶. Až řečená pohroma příkvačí, mamó bude obětovati Hospodinu stáda, aby se smiloval a pohromu odvrátil; Hospodin jich nevslyší.

V. ⁹. *Spuštěním* hrozil již Hospodin Dt 28, 64.; 29, 28. „*Pokolení Israelova*“ jsou zde kmeny říše severní i jižní.

V. ¹². Jako se zastal Hospodin pronásledovaného proroka výše ve v. 2b, tak činí i nyní; potrestá utlačovatele jeho ne hned, ale časem; z Efraima bude roucho, prožrané moly, z Judska dřevo, prožrané houbou nebo červy.

V. ¹⁴. Hospodin sám potrestá severní i jižní říši; toho Božího trestu žádná moc lidská nebude moci jich zbaviti.

Hl. 6. V. ¹. – ⁶. čítá církev na *Veliký pátek*.

V. ³. „*po dvou dnech*“ = „*třetího dne*“ = brzy. „smrt“ znamená útrapy, zajetí, otroctví, nebo veliké nebezpečí. *Konec* těch útrap bývá nazýván *vzkříšením*, životem a pod. Budou se snažiti, aby poznali Boha, protože nedostatek toho poznání byl příčinou neštěstí.

do? Vaše láska jest jako ranní mráček, a jako rosa, která záhy prchá.⁵ Proto jsem prorokům kázal, by tesali (je), zabíjel jsem je slovy úst svých, a že tě trestám, jak slunce bylo jasno.

⁶ Neboť lásku jsem chtěl a ne obět, znalost Boha spíše než celopaly.

⁷ Oni však jako Adam porušili smlouvu, tam se mně zpronevěřili.⁸ Galaad jest město zločinců, potřísněné stopami krve.⁹ Jest jako jícny lupičů, je druhem kněží, kteří zabíjejí na cestě chodce ze Sichemu; ano, hanebnost páchají.¹⁰ V Betelu viděl jsem věc hroznou: tam smilní Efraim, poskvňuje se Israel.¹¹ Ale také, Judo, připravím žeň tobě, až obrátím osud lidu svého, až uzdravím Israele.

Část III. (7, 1b–11, 11).

HLAVA 7. – ¹ Ukázala se nepravost Efraimova, jakož i zloba Samaře. Neboť páchají podvod, zloději loupí (v domech) a lotří na ulicích.³ Nemyslí na to, že vím o veškeré zlobě jejich; nyní obklíčily je zločiny jejich, mám je před očima.

³ Ve své zlobě obveselují krále, a ve svém lichocení knížata.⁴ Všichni cizoloží; jsou jako pec, zapálená od pekaře; přestala obec maličko mísit, až zkynulo všecko těsto.⁵ V den krále našeho knížata vztekají se z vína, (král) vztahuje svou ruku s posměvači.⁶ Ano oddali se mu se srdcem jako pec (rozníceným), když jim úklady činili; celou noc spal pekař jejich, ráno jest on rozpálen jak oheň plamene.⁷ Všichni rozpálili se jak pec; vladaře své pohltili. Všichni králové jejich padli, není mezi nimi, kdo by volal ke mně.

⁸ Efraim jest mezi pohany, on směšuje se s nimi; z Efraima stal se podpopelný chléb, jenž nebyl obrácen.⁹ Užirají cizáci mu sílu, on však toho nevidí, i šediny vysuly se na něm, on však o tom neví.¹⁰ Ponižena jest Israelova zpupnost, před očima jeho; a (přece) se nevracejí k Hospodinu, Bohu svému, a nehledají ho přes to všecko.¹¹ Z Efraima stala se takofka holubice svedená, nemající rozumu; Egypt vzývají, k Assyřanům odcházejí.¹² Až (tam) odejdou, roztáhnou na ně síť svou; jako ptáka nebeského strhnu je, bítí je budu, jak bylo i oznámeno obci jejich.

¹³ Běda jim, že odstupují ode mne! Kletba na ně, že se mi zpronevěřují! Já jsem je vysvobožoval, oni však mluví proti mně lži.¹⁴ A nevolají ke mně ze srdce svého, ale vyjí na svých lůžkách; pšenici a víno přežvykují, odstupují ode mne.¹⁵ Já jsem je (přece) vyučil, posilnil ramena jejich, oni však vymýšlejí proti mně zlé věci.¹⁶ Chtějí býti zase beze jha; jsou jako lučičtě klamavé, padnou mečem knížata jejich, pro zuřivost jazyka jejich, to jest pro posměch v Egyptské zemi.

V. ⁷. Palestina byla jako ráj; „tam“ Israelité odpadli od Boha jako Adam.

V. ⁸. Galaad jest krvežíznivý jako hltnany lupičů; jest jako kněží, kteří . . . prý posílali na cesty lupiče, aby Israelity, kteří Sichemem chodili na svátky výroční do *Jerusalema*, přepadali a tak je přiměli k tomu, by chodili raději do *Danu* nebo do *Betelu* a tam se klaněli býku.

HI. 7. Prorok vytýká ve v. 1.–7. zlořády *společenské a politické*.

V. ³–⁷. mají na zřeteli *politické zmatky a královraždy po smrti Jeroboama II.* (4 Král 15, 8 nn.) Os rozeznává dvě skupiny osob: a) věrolomné *spiklence*, přirovnané k rozpálené peci, a b) *krále a činovníky*, přirovnané k hmotě, která shoří.

V. ⁵. „den krále našeho“ nazvali poddaní den, který oslavoval král se svými dvořany hody a *pillkou*.

V. ⁸–¹². Israel marně hledá pomoci u pohanů.

V. ⁹. „šediny“ známky stáří a *slabosti*; zde slabosti *národní*.

V. ¹¹. nemá na zřeteli určitých historických zákroků Israelových v Assyrii nebo v Egyptě, ale mluví všeobecně o náklonnosti hledati (proti Božím trestům) pomoci u té neb oné velmoci pohanské (podle přání stran, z nichž jedna byla nakloněna důvěřovati Assyrii, jiná Egyptu).

V. ¹³–¹⁵. Od Hospodina pomoci nežádají!

V. ¹⁴. Ježto Israel po jiném netoužil a na nic jiného nemyslel, nežli jak by se dobře najedl a napil („přežvykoval“ jako zvíře), tloustl sice, ale odpadl od Hospodina.

rozumu pozbývá muž osvícený – pro množství tvé nepravosti, pro množství nerozumu.⁸ (Jako) zvěd se chová Efraim k Bohu mému: prorokovi klade osídlo k pádu na všech cestách jeho, nesmyslné nástrahy mu klade i v domě Boha jeho.⁹ Hluboce zhřešili jako kdysi v Gabae; vzpomene Bůh na nepravost jejich, navštíví hříchy jejich.

¹⁰ Jako hrozny na poušti našel jsem Israele, jako první ovoce figu [na vrcholku jeho] viděl jsem otce jejich. Oni, když přišli k Beelfegorovi, oddali se hanbě; staly se z nich ohavy jako to, co milovali.¹¹ Efraim, jako ptáče odletěla sláva jeho, že nebylo porodů, ani mateřství, ani početí.¹² Odchovají-li své syny: bezdětné je učiním, že nebudou člověka; neboť běda i jim, až se vzdálím od nich!¹³ Efraim, jak jsem viděl, byl (jako) Tyrus založený v kráse; a Efraim vyvádí na popravu syny své.

¹⁴ Dej jim, Hospodine – co bys jim měl dáti?– dej jim lůna bez dítek a vyprahlé prsy.

¹⁵ Všecky nešlechetnosti jejich vybuchují v Galgale; ano, tam jsem je počal mít v nenávisti; pro zlobu skutků jejich z domu svého vyvrhnu je; nebudu jich už milovati, všechna knížata jejich jsou odpadlíci.¹⁶ Udeřen jest Efraim, kořen jejich vyschl, ovoce žádného nedají; i když děti zplodí: na smrt vydám přemilé (plody) života jejich.¹⁷ Zavrhl je Bůh můj, protože ho neposlechli, i budou tuláky mezi národy.

HLAVA 10. – ¹ Vinným kmenem, ratolestným byl Israel, podle toho dával také ovoce; čím více měl ovoce, tím více stavěl oltářů, čím více mu půda plodila, tím více si dělal model.² Rozděleno jest jejich srdce, nyní zahynou; ont' poláme modly jejich, poplení oltáře jejich.³ Řeknou-li nyní: „Nemáme krále?“ Nebojíme-li se Hospodina, král – co nám dobrého může učiniti?⁴ Mluvit slova neužitečného snu, vcházeti ve smlouvy – a trest poroste jako plevel na záhonech polních.

⁵ O tele v Bet-avenu bojí se obyvatelé samarštití, ano, kvílí nad ním jeho lid, chvějí se o ně kněží jeho, pro jeho bohatství, že se od něho odstěhovalo.⁶ Neb i ono do Assuru odneseno bude v dar králi mstiteli; potupu si utrží Efraim, zahanben bude Israel ve svých plánech.⁷ Samar způsobila, že král její zmizí jako pěna na povrchu vody.⁸ Zkaženy budou modlářské výšiny, hřích Israelův, trní a hloží bude bujeti na oltářích jejich; tehdy řeknou horám: „Přikryjte nás!“ a pahorkům: „Padněte na nás!“

⁹ Ode dnů Gabay hřešil Israel, tam se postavili (v důvěře, že) nepostihne jich v Gabae válka proti zločincům!¹⁰ Podle žádosti své (spravedlnosti) trestati je budu, seberou se na ně národové, když budou trestáni pro dvě nepravosti své.¹¹ Efraim jest jalovice naučená ráda mlátit, ale já přejudu přes krásnou její šiji, zapráhnu Efraima, orati bude Juda, půdu kypřiti bude sobě Jakob.¹² Sijte sobě podle spravedlnosti, žněte podle lásky (k bližnímu);

V. ⁸. jest nesnadný, bývá proto všelijak vykládán. – *prorok nachází osídlo . . . na všech svých cestách, jakož i pronásledování, v domě Boha svého*."

V. ⁹. O hříchu v *Gabae* viz Sdc hl. 19.

V. ¹¹. „sláva“ znamená bývalou Efraimovu sílu plodivou, množství porodů, těhotenství, početí.

V. ¹². Efraimu nebudou se roditi děti, ale i děti, jež Efraim již vychovává, vezmou za své.

V. ¹⁵. „v *Galgale*“, kde byla modlářská svatyně, počal mít v *nenávisti* ty, které s takovou *láskou* byl do „svého domu“, t. j. do své země, uvedl.

Hl. 10. V. ¹. Hospodin dával Israelovi i hmotný *blahobyt*. Israel, místo, aby za něj byl *vděčen*, *zneužíval ho k modlářství*.

V. ⁴. Král (a jeho pomocníci) bude mnoho mluvit, slibovat, bude vyjednávat s Egyptem a Assyrií a zatím – trest Boží bude tu!

V. ⁵. Nejen král, ani býček Betelský nemůže a nebude moci pomoci Israelovi, ba *ani sám sobě ne!*

V. ⁸. Tresty Boží, jež stihnou Israele, až jeho zemi zaplaví Assyřané, budou tak hrozné, že si poražení Israeli budou přát raději rychlou smrt nežli býti trápeni tak dlouho a tak ukrutně. Srv. Lk 23, 30.; Zjev 6, 16.

V. ¹². Až nevyhnutelný trest přijde, ať ho Israel použije ke svému prospěchu – k návratu k Hospodinovi sprava-

založte si novou roli; jeť čas k tomu, byste hledali Hospodina, až by přišel ten, jenž učít vás bude spravedlnosti.¹³ Zaorali jste bezbožnost, nepravost jste žali, jedli jste úrodu lži. Protože jsi doufal v cesty své, ve množství svých junáků,¹⁴ povstane válečný ryk v tvém lidu, všechna tvoje opevnění zpuštěna budou, jako zpuštěn byl Salmana od domu toho, jenž soudil Baala v den boje, když matka i se syny byla rozbita.¹⁵ Tak učinil vám Betel pro zlobu nepravostí vašich. Jako jitro mívá, (tak) pomine král israelský.

HLAVA 11. – ¹ Když byl Israel (ještě) dítě, zamiloval jsem si ho, a z Egypta povolal jsem syna svého. ² Čím více na ně volali, tím více se jich vzdalovali; Baalům obětovali, modlám pálili kadidlo. ³ A já byl jsem jako pěstoun Efraimovi, nosil jsem je na ramenech svých, ale nepoznali, že jsem je ošetřoval. ⁴ Pouty blahověle táhl jsem je, vazbami lásky; pozdvihl jsem takofka ohlavu na čelistech jejich, a schyloval jsem se k němu, aby měl co jísti. ⁵ Nevrátí se do Egyptské země, ale Assur, ten bude králem jeho, protože se nechťeli obrátit (ke mně).

⁶ Meč počne v městech jeho, a stráví vyvolence jeho, zhltná hlavy jejich.

⁷ Lid můj bude čekat na můj návrat, ale jho bude vloženo na něho spolu, které nebude odňato.

⁸ Jak bych tě mohl vydati na pospas, Efraime? Budu tě chrániti, Israeli! Jak bych mohl naložit s tebou jako s Adamou, učinit tobě jako Seboimu? Srdce mé obrací se ve mně, soucit můj spolu jest roznicen. ⁹ Neučiním podle žáru hněvu svého; nebudu déle Efraima bítí, neboť Bůh jsem já a ne člověk; Svatý uprostřed tebe, nevejdu do města.

¹⁰ Za Hospodinem choditi budou, (jenž) jako lev bude řvátí; ano, on bude řvátí, že báti se budou obyvatelé Západu. ¹¹ A uletí jako pták z Egypta, jako holubice z Assyrské země, i usadí je v domech jejich, praví Hospodin.

Část IV. (11, 12.–14, 1.).

¹² Oplétá mne neupřímností Efraim a lstivostí dům Israelův; ale Juda chodí s Bohem příkladně a se Svatým věrně.

HLAVA 12. – ¹ Efraim pase vítr a honí se za žhavým vichorem; celý den množí nicotnost a marnost: smlouvu činí s Assyřany a olej do Egypta odvádí. ² Spor má Hospodin s Judou, trestati bude Jakoba, podle cest a činů jeho odplatí jemu. ³ „V matčině lůně podtrhl (Jakob) svého bratra, a ve své síle utkal se s andělem. ⁴ Zápolil s andělem, nabyt vrchu, úpěnlivě ho prosil. V Betelu jej našel, a tam mluvil s námi. ⁵ – (Byl to) Hospodin, Bůh zástupů, „Hospodin“ památné jest jeho jméno. – ⁶ A ty pomoci Boha svého se vrátíš, dbej skutků milosrdenství a spravedlnosti, a doufej v Boha svého vždycky.“

⁷ Chanaaňan – v ruce jeho falešná váha, miluje podvod, ⁸ Efraim říká: „Přece však

vedlností, milosrdenstvím, novým životem.

Hl. 11. V. ¹. srv. s Ex4, 22.; 19, 5 n; Jer 2, 2.; Ez 16, 7.; Mt 2, 15.

V. ². „volali“ na ně jménem Božím *proroci* od Mojžíše a Arona počínajíc, Baalům obětovali jako Sdc 2, 11.; 1 Sam 7, 4.; 1 Král 18, 18.

V. ⁴. „ohlava“ = jeho

V. ⁵. *za nevděk*, vyličený ve v. 1.–4., stihne Israele *trest*; nevrátí se do Egypta, ale do *zajetí assyrského*, kde místo dosavadní otcovské vlády *Hospodinovy* bude mu kruté vlastní *král assyrský*.

V. ⁸. Po předpověděném trestu prorok vrací se k Božimu *milosrdenství*, jež nedopustí, aby trestaný Israel zahynul navždy jako Pětíměstí (Sodoma atd.).

Hl. 12. V. ¹. *Efraim marně se snaží najíti záchranu v Egyptě a v Assyrii.*

V. ³. Praotec *Jakob uměl si zjednatí a zachovati Boží požehnání. Jak daleko jsou od něho potomci vzdálení!*

V. ⁴. *O modlitbě* Jakobově *v Betelu* srv. Gn 28, v. 20 nn. Kterak Jakob v Betelu Boha „našel“, viz Gn 35, 1 nn. – *Sliby*, danými Jakobovi a jeho *potomstvu*, mluvil Hospodin s *pozdějšími Israelity* (= „s námi“).

V. ⁷. Israel jest jako *podvodný kupec* (= Chanaaňan); dopouští se neupřímností, podvodu ve svém chování k

jsem zbohatl, zjednal jsem si majetek; v žádných práci mé nelze najít nepravosti, kterou bych zhřešil." ⁹ A já jsem Hospodin, Bůh tvůj, od země Egyptské; zase tě usadím ve stanech jako za dnů svátečních! ¹⁰ Mluvil jsem k prorokům, já vidění (jejich) jsem rozmnožoval a dával jsem je ničití skrze proroky ¹¹ spolu s nicotnými modlami. Není z nich nic než nicota. V Galgale býkům obětovali; také z oltářů jejich budou (jen) hromady na polních brázdách.

¹² „Utekl Jakob do krajiny Syrské, a sloužil Israel pro ženu, pro ženu hlídal (stáda). ¹³ Skrze proroka pak vyvedl Hospodin Israele z Egypta; skrze proroka zachován byl." ¹⁴ K hněvu [mne] popudil Efraim ukrutnými skutky svými: krev jeho na něho přijde, potupu jeho odplatí mu jeho Pán.

HLAVA 13. – ¹ Když mluvíval Efraim, hrůza jíjala Israele; ale provinil se v baalovi; proto jest po něm veta. ² A nyní hřeší dále, učinili sobě slitinu ze svého stříbra, podobnou modlám. Dílo řemeslníků je to všecko, a o těch oni říkají: „Obětujte, lidé, ctitelé telat!" ³ Protož budou jako ranní mlha, jako rosa záhy pomíjející, jako plevy vichrem zachvácené z humna, a jako dým z komína.

⁴ A přece já Hospodin jsem Bůh tvůj z Egyptské země: Boha mimo mne neznáš, a není vysvobození mimo mne. ⁵ (Jen) já jsem se ujal tebe na poušti v zemi pusté; ⁶ podle svých pastev byli nasyceni; byvše nasyceni zdvihli své srdce a zapomněli na mne.

⁷ I budu jim já jako lev, jako pardal na cestě Assyranů. ⁸ Napadnu je jako medvědice, které pobrali mladé, roztrhám vnitřnosti jater jejich, strávím je tam jako lev – polní zvěř je roztrhá. ⁹ Bude to tvá zkáza, Israeli, toliko já bych mohl pomoci tobě. ¹⁰ Kde jest král tvůj, aby zvláště nyní zachránil tě ve všech tvých městech!?! (Kde jsou) soudcové tvoji, o nichž jsi řekl: „Dej mi krále a knížata!?!“ ¹¹ Dávám tobě krále ve hněvu svém, a odnímám (je) ve svém rozhořčení.

¹² Zavázána jest nepravost Efraimova, uschován jest jeho hřích. ¹³ Přijdou (sice) na něho bolesti porodní, (ale) bude to nemoudré dítě; neboť nedostaví se pak k východu z lůna. ¹⁴ Z moci smrti měl bych vysvoboditi je, ze smrti je vykoupiti? Mám býti smrtí tvou, ó smrti, zkázou tvou, říše mrtvých? Lítost skryta jest mým očím. ¹⁵ Protože on bratry rozdvojuje, přivede Hospodin žhavý vítr, od pouště vystupující; i vysuší prameny jeho, dá vyschnouti zřídílům jeho, a on – rozchvátí poklad všeho vzácného majetku (jeho).

HLAVA 14. – ¹ Samař zkázou pykati bude za to, že ke hněvu popudila Boha svého;

Bohu (v. 8.–11.).

Hl. 13. V. ¹. připomíná bývalou moc kmene Efraimova (Sdc 8, 1 nn; 12, 1 nn). Té moci byl a bude zbaven za to, že se oddal službě baalů (Sdc 2, 11.–13.). Bude (bezmála) zničen. Je to jisté tak, že lze o něm říci: „je po něm veta“.

V. ⁴–⁶. přerývá hrozby úvahou o důvodech, proč měl Hospodin právo na věrnost Israelovu, aby vysvitlo, jak zaslužený je trest, který na něho čeká.

V. ⁷. pokračuje, kde byl přestal v. 3. Bůh potrestá důvěru Israelovu v pomoc pohanskou, jaké hledával, na př. v Assyrii.

V. ¹¹. Král daný ve hněvu byl již Saul, po něm Jeroboam a jiní, kteří nebyli podle srdce Božího vladaři svého lidu; takoví králové vládli v Israeli také po smrti Zachariášově. V *rozhořčení* odejme Hospodin Israelovi zejména posledního krále, kterým *království severní vezme za své*.

V. ¹². Zkáza Israelova jest neodvratná, ježto je zatvrzelý, že nebude činiti pokání.

V. ¹³. *Efraim* jako skutečný národ byl *matkou*. Jakožto národ nový, který měl vyjíti očistěn z útrap, byl *dítětem*. Efraim bude trpěti hrozně bolestí (jako matka při porodu), ale neporodí nového národa, jeho útrapy budou bezvýsledné.

V. ¹⁵. *Efraim „rozdvíjel bratry“*, když se politicky byl odtrhl od Judska.

Hl. 14. V. ¹. patří k předchozímu úryvku! Pohroma sice jistojistě Israele stihne, avšak po čase zkoušky zavitnou zase doby lepší.

mečem padnou: děti jejich budou rozráženy a těhotné ženy jejich rozparovány.

Závěrečné povzbuzení a výhled do mesiášských časů (14, 2.–10.).

² Vrať se, Israeli, k Pánu Bohu svému, neboť padl jsi (do bídy) svou nepravostí. ³ Vezměte s sebou slova (modlitby) na cestu návratu k Hospodinu, řkouce mu: „Sejmi všelikou nepravost, a přijmi (naše) dobré činy: místo býčků své rty dáme v obět. ⁴ Assyř nás nebude vysvobozovat, na koně sedat již nebudeme, ani bohy zvat díla svých rukou, najdeť u tebe soucitou sirotek.“

⁵ „Vyléčím rány (odpadu) jejich, milovat budu je dobrovolně, neboť se odvrátí hned můj od nich. ⁶ Budu rosou Israelovi, že bude kvésti jako lilie, a v kořen hnát jak (stromy) Libanu. ⁷ Rozloží se ratolesti jeho, jako oliva bude se stkvítí, a vůně jeho jako (vůně) Libanu. ⁸ Zase budou sedět ve stínu jeho, (se zdarem) pěstíti budou pšenici, kvésti budou jako vinice, a mít slávu jak víno libanské. ⁹ Efraimu nic již nebudou modly, já budu sluchem i zrakem jej provázet, já, že bude jak cypřiš vždy zelený; ode mne že má plody své, uzná.“

¹⁰ Kdo jest moudrý, kéž rozumí těmto věcem, a kdo jest rozumný, kéž je pozná! Neboť přímé jsou cesty Hospodinovy, spravedlivci (bezpečně) chodí po nich, ale bezbožní padají na nich.

V. ^{2.-9.} jsou slova *prorokova*, jimiž vybízí Israele *k pokání*, podává mu *modlitbu*, kterou má vznést k Rozhněvanému, a stanoví podmínky, za kterých bude národ moci doufati od Hospodina v odpuštění (v. 2.–4.). Tyto vv. připravují na doslov knihy (v. 5.–9.), kterým Hospodin, předvídající kajícnost svého lidu, slibuje mu *konečné vzkříšení*. V. 2.–10. čítá církev na pátek suchých dnů záříjových.

V. ^{5.} Rány, t. j. následky odpadu Israelitů od Boha vyléčil Bůh v zajetí a za dob pozdějších; způsobem nejdokonalejším učinil tak za doby mesiášské.

V. ^{5.-9.} *slibuje Bůh* ústy prorokovými, kterak odpoví na kajícnost Israelovu.

V. ^{9.} *Efraim*, t. j. Israelité vystřízlíví z mnohobožství, že za nic nebudou pokládati modly, kterým se kdysi klanívali, ale jedinému Hospodinu budou přednášeti modlitby své a jemu jedinému přičítati vše, co mají.

V. ^{10.} je *doslov*, kterým *Os zavírá celou svou knihu*. Srv. Jer 9, 11.; Ž 106, 43.

KNIHA PROROKA JOELA

Úvod.

O spisovateli knížečky, kterou přičítá nadpis *Joelovi Fatuelovu*, nemáme bližších údajů životopisných. Toliko možno pokládati za jisté, že pocházel z *Judska* a že *působil v Jerusalemě*. Jde mu hlavně o osudy *Judska*, jakož i o nepřátele této jižní říše: Filištany, Edomce, Egyptany. Z výzvy, která svědčí *kněžím* (1, 13.; 2, 17.) možno jest vyvozovati, že *Joel knězem nebyl*. *Sporné* jest, *kdy žil a kdy tedy svou knížečku napsal*. Z pestrých domněnek jest asi pravdě nejbližší ta, která myslí, že Joel byl *vrstevník* proroků Amosa a Oseáše. Podle hebr. biblí a Vulg. jest Joel zařazen mezi Os a Am, tedy na *druhé místo*. Joel *nejmenuje krále* proto, že má popředně na mysli krále nejvyššího – Boha Israelova, a že mu obsah malé knížečky neposkytl dostatečného námětu, aby jej jmenoval. Nejmenuje ani velekněze, ani z toho neplyne, že za Joelových dob Judovci vůbec žádného neměli. Joel se nezmiňuje sice o *modlářství* a jiných nepravostech, z toho však nevyplývá, že byl zákon Boží za Joela již dokonale zachovávan! Joelovi nešlo o to, aby dopodrobna vypočítával, čím lid zhrěšil, ale popředně běželo mu o to, aby živým líčením Božích trestů vzbudil v něm *upřímnou kajičnost*. Joel *neliší se od „starších“ proroků názorem na půst*; podobně nerozchází se s ostatními „staršími“ proroky *v náhledu na oběti*: všichni schvalují jen oběti, které jsou provázeny přiměřeným smýšlením a pocity vnitřními, *zavrhovali oběti pouze a jen vnější*. Vůbec žádá Joel tutéž *vroucnost vnitřního života náboženského*, jakou žádali ostatní „starší“ proroci. Podle *slohu, jazykových tvarů* a zvláštností Joelovy knížečky nelze stanovití dobu, kdy byla napsána.

O prvních letnicích sv. Petr dovolával se Joela jakožto proroka Božího o seslání Ducha sv. (Joel 2, 28.–32.; Sk 2, 16 nn). Srv. také Řím 10, 13. s Joelem 2, 32.

Knížka má 2 části: v první (1, 1.–2, 17.) popisuje prorok soudy boží a vybízí ku pokání; v části druhé líčí budoucí obnovu národa (2, 18.–3, 21.).

Nadpis (1, 1.).

HLAVA 1. – ¹ Slovo Hospodinovo, jehož se dostalo Joelovi, synu Fatuelovu.

ČÁST PRVÁ: Boží tresty vyzývají k pokání (1, 2.–2, 17.).

Oddíl prvý: Záplava kobylek (1, 1.–20.).

² Slyšte to starci, mějte pozor všichni obyvatelé země! Stalo se to za dnů vašich, nebo za dnů otců vašich? ³ Vypravujte o tom synům svým a synové vaši synům svým, a synové jejich pokolení druhému.

⁴ Co zbylo po hlodavci, sežrala kobylka; co zbylo po kobylce, sežral zhrout; co zbylo po žroutu, sežral hltavec. ⁵ Procitněte, opojení, plačte a kvilte všichni, kteří pijete s chutí víno, neboť utrženo jest vám od úst. ⁶ Neboť národ přitáhl do mé země, silný a nesčíslný, zuby jeho jako zuby lva a chrup jeho jako (chrup) lvícete. ⁷ Obrátíl mou vinici, v poušť a fíkoví mé zničil; do hola je oloupal a zpoházel; zběhly ratolesti jejich.

Hl. 1. V. ¹. *Jóél* = *Jahve jest Bůh*. Pethúél = *Přístupný jest Bůh* (modlitbám svých ctitelů). Joel těmito slovy vyjadřuje přesvědčení, že věty, jež podává, byly mu od Boha nadpřirozeným způsobem vnuknuty.

V. ². „to“ = zhoubu, způsobenou kobylkami (1, 2.–20.), jakož i příští pohromu vylíčenou níže ve 2, 1.–11. Ve hrůze soudů Božích mají posluchači prorokovi viděti zásah Všemohoucího a k němu kajičně se obrátiti.

V. ⁷. „obrátil“ národ (v. 6.) kobylek. – „oloupal“ z listí i z kůry. – „zpoházel“ listí a větvičky, jež, byvše překousány, částečně spadaly na zemi; taktéž i úlomky kůry. – „má“ vinice a „mé“ fíkoví, „mé“ země, *Judska* (v. 6.). Je to *země* nejen prorokova, ale i *Hospodina*, jehož jménem prorok mluví. – Podobnou záplavu kobylek líčí „Kölnische Volkszeitung“ ze 27. V. 1901 takto: „Zde u jezera Genesaretského měli jsme poslední zimu velmi

⁸ Kvil jako panna, opásaná žínici, nad mužem mládí svého. ⁹ Zmizela suchá i mokrá oběť z domu Hospodinova, kvílí kněží, sluhové Hospodinovi. ¹⁰ Popleněna je země, kvílí půda; neboť zpustošeno jest obilí hanbí se víno, zvadl olej. ¹¹ Zklamáni jsou orači, kvílí vinaři nad pšenicí a nad ječmenem; neboť zahynula úroda polní. ¹² Vinice jest v hanbě, a fik zvadlý; marhaník, palma, jabloň i všecko stromovní polní zprahlo, ano, zhatila se radost lidí.

¹³ Zahalte se a kvilte, kněží, úpějte, sluhové oltáře; vejďte (do svatyně) a nocujte (tam) v žínici, sluhové Boha mého, neboť zmizela z domu Boha vašeho oběť suchá i mokrá. ¹⁴ Nařídte svatý půst, svolujte schůzi shromážděte starce, všechny obyvatele země do domu Boha svého a volejte k Hospodinu. ¹⁵ Ach, ach, ten den! Jeť blízko den Hospodinův, a jako zhouba od Mocného zhoube přijde.

¹⁶ Zдали nejsou zničeny před očima vašima pokrmy, v domě Boha našeho radost a veselí? ¹⁷ Dobytek shnil ve svém lejně, zbořeny jsou zásobárny, rozmetána skladiště, neboť zmařeno jest obilí. ¹⁸ Proč vzdychá dobytek, bučí stáda skotu? Protože nemají pastvy, ano i stáda bravu hynou. ¹⁹ K tobě Hospodine, volám, neboť oheň sežral nádheru stepi, a plamen spalil všecko stromovní krajiny. ²⁰ Také zvěr polní [jako záhon žiznivý deště] vzhledá k tobě; neboť vyschly prameny vodní a oheň sežral nádheru stepi.

Oddíl druhý: Přístí tresty Boží (2, 11.–17.).

HLAVA 2. – ¹ Trubte na roh na Sionu, křičte na mé svaté hoře, ať se třesou všechny obyvatelé země, neboť přichází den Hospodinův, neboť blízko je ² den temnosti a mrákoty, den mraku a bouře. Jako se rozprostírá jitro po horách, tak i lid [můj] mnohý a silný (při-

málo deště, což bylo na velikou škodu osení. Také léto dává se velmi teple cítiti. Před několika dny bylo ve stínu pod širým nebem 35° Celsia a na slunci 52° Cel. – teplota i pro zdejší krajinu mimořádná. Východní vítr přinesl pak z Mesopotamie (ze Sýrské stepi) tak veliká hejna kobylek, že jich večer leželo na poli na píd vysoko. Jak bylo stromům a zelenině za těchto okolností, lze si snadno domyslit, povážíme-li žravost řečených zvířat. Stromy ovocné a ozdobné stojí tak holé jako u vás (v Evropě) v zimě, a ze zelin zbyly jen tlustší stonky. Vinice jsou venkocem holé, hrozny ožrané leží na zemi. Durra, kukuřice a sesam jsou dokonale ožraný až k zemi.

V. ⁸. „Kvil“, má země (v. 6.) i se svým obyvatelstvem. – Ježto staří viděli největší štěstí v manželství, v líbáčkách, byla nevěsta nevyřaditelně zarmoucená, zemfel-li jí snoubenec před svatbou; „mužem“ sluje snoubenec, ježto po zasnubách byl před zákonem pokládán za manžela (Dt 22, 23.).

V. ⁹. Ježto obilí (v. 10.) i olivý jsou zpustošeny, není hmot na oběti suché („minchy“), jež bývaly přidávány k obětem krvavým, zejména k oběti „ustavičné“, každý den ráno a večer. Ježto zpustošeny jsou vinice (v. 7.), nelze také podávat obvyklých vinných úliteb.

V. ¹¹. Proč kvílí „vinaři“ (zahradníci), udává dále v. 12.

V. ¹². „marhaník“, plodící granátová jablka. Nelze pochybovati o tom, že Joel popisuje tu ve hlavě *prvé skutečnou přítomnou záplavu kobylek*. Jmenuje čtyřmi jmény *kobylky* (v. 4), líčí spoustu, kterou způsobily v květeně, a její následky. *Ta přítomná pohroma je předzvěstí pohromy větší, hroznější, předzvěstí přístího „dne Hospodinova“* (níže v. 15.).

V. ¹³. Ježto kněží nemají co v oběť Bohu podávati, jsou *popředně* povinni Boha kajicně odprošovali a tak dávatí dobrý příklad lidu. Jsouce prostředníci mezi Bohem a lidem mají jej s Bohem smířiti.

V. ¹⁴. *Pást a hlad dlužno rozlišovati*. Postiti mají se kněží i lid ze svatých, náboženskomravních pohnutek; takový půst, který si člověk ukládá, *aby si Boha naklonil*, jest půst „svatý“. – „schůzi“ shromáždění, sbor věřících ke společným projevům pokání. O podobných kajících pobožnostech srv. Sdc 20, 26.; 1 Král 7, 5.; 2 Par 20, 3.–13.; Jer 36, 6. 9.; Neh 9, 1.

V. ¹⁵. Pohnutkou k pokání jest *pohroma přítomná* (v. 2.–14.). Druhou pohnutkou jest *pohroma budoucí*, která přikvačí již co nevidět, jestliže ji lid pokáním neodvrátí neb aspoň neoddáli. – Doba, kdy pohroma přikvačí, sluje „den Hospodinův“, t. j. den Hospodinova trestu, kdy se ukáže hrozným způsobem jeho spravedlnost.

V. ¹⁸. K záplavě kobylek přidružilo se neobyčejné *sucho*.

Hl. 2. V. ¹. Bůh sám vyzývá *kněze*, aby s místa, kde sídlí mezi svým lidem, děsnými signály oznamovali příchod hrozného dne Hospodinova, aby všichni se trásli bázní Boží. Možno upřímnou kajicností „den Hospodinův“ odvrátiti neb aspoň oddáliti!

V. ². Hromadění slov, znamenajících temno, naznačuje hrozně neštěstí „dne Hospodinova“.

cházi). Nebylo mu podobného od počátku, aniž po něm bude od rodu do rodu.

³ Před ním oheň sžírající a za ním žhoucí plamen. Jako rozkošná zahrada je země před ním a za ním jest pustá poušť, aniž je kdo by utekl před ním. ⁴ Jako vypadají koně, tak vypadají, a jako jezdci tak běží. ⁵ Jako hrkot vozů (jež) po vrších horských skákají; a jako praskot plamene ohně, sžírajícího slámu, jako národ silný, připravený k bitvě.

⁶ Před ním trnouti budou národové, všechny tváře budou rozpáleny [jak hrnec]. ⁷ Jako junáci poběhnou, jako válečníci vystoupí na zeď, každý půjde si svou cestou, neuchýlí se od svých stezek. ⁸ Žádný nenarazí na svého druhu, každý půjde svou pěšinou; ano i okny padati budou aniž se dají rozraziti. ⁹ Do města vpadnou, po zdi běhati budou, na domy vylezou, okny vniknou jako zloděj.

¹⁰ Před ním trásti se bude země, chvítí se budou nebesa; slunce i měsíc se zatmí, a hvězdy pozбудou lesku svého. ¹¹ A Hospodin vydá svůj hlas před svým vojskem; ano, velmi mnoho je táborů jeho silných a plnicích rozkaz jeho; ano, veliký je den Hospodinův, a velmi hrozný. Kdo jej snese?

¹² Protož nyní – praví Hospodin – obraťte se ke mně celým svým srdcem, (a to) s postem a s pláčem a s kvílením. ¹³ Roztrhněte však srdce svá a ne roucha, a tak vraťte se k Pánu, Bohu svému; neboť je dobrotivý a milosrdný, shovívavý a velmi milostivý, přístupný slitováním nad neštěstím. ¹⁴ Kdo ví, zda neobráti se, by odpustil, a zda nenechá po sobě požehnaní k oběti, k úlitbě Pánu, vašemu Bohu?

¹⁵ Trubte na roh na Sionu, ustanovte svatý půst, svolajte schůzi; ¹⁶ ať se lid sejde, ať posvěti se obec, shromážděte starce, seberte děti, taky ty, které prsu požívají, ať vyjde ženich z pokojika svého, a také nevěsta ze své ložnice. ¹⁷ Mezi síní a oltářem, ať plácí kněží, sluhové Hospodinovi. Ať řeknou: „Odpusť, Pane, lidu svému, nedávej majetku svého v pohanění, aby nad ním pohané panovali; proč by mělo se říkati mezi národy: „Kde jest Bůh jejich?“

ČÁST DRUHÁ:

Hospodin se smiluje nad kajícím lidem, dá mu požehnaní a potrestá jeho nepřátele (2, 18.–3, 21.).

¹⁸ I počal řevnit Pán na svou zemi a odpustil lidu svému. ¹⁹ Vyslyšel Hospodin lid svůj a řekl: „Ejhle, já vám pošlu obilí, vína i oleje – do sytosti, a nedám vás již v potupu mezi po-

V. ⁴. Příchod pustošícího nepřitele jest vyličen tak, jako by prorok viděl jej s určitého stanoviska, snad se Sionu, kterak se blíží víc a více, až konečně dobývá i města.

V. ¹⁰. Prorok spojuje jednotlivé oddíly světového soudu Božího s posledními jeho tvary; jsou to předzvěsti a přípravou na soud poslední. Rysy posledního soudu splývají s rysy částečných soudů Božích, ježto prorok je vidí v jejich vnitřem příbuznosti, v jejich myšlenkové spojitosti.

V. ¹². vyvozuje z předchozího líčení napomenutí. Budou-li si *dobrovolně* ukládati tresty za své hříchy, budou moci doufati, že jich nebude trestati Bůh.

V. ¹⁴. „Kdo ví, zda se neobráti“ = *snad se obrátí*, když je tak milosrdný, jak byl v. 13. vylíčil.

V. ¹⁶. Do shromáždění, jež bude konati společnou pobožnost kající *ve chrámě*, může vstoupiti jen ten, kdo je před zákonem (levitsky) čist, a v tom smyslu „svatý“; není-li svatý, ať se příslušnými obřady „posvěti“. – *Nevinné děti* mají pohnouti Hospodina k milosrdenství; srv. Jon 4, 11. – *I novomanželé*, kterým zákon dovoľoval úlevy, aby mohli se oddati líbávkám (Dt 24, 5.) mají se vzdáti své radosti a *zúčastniti se kajících společných pobožností!* Pokojíkženichův jest *ložnice* nevěstina.

V. ¹⁷. Dopustí-li Hospodin, aby lid jeho byl pohaněn, utrpí tím i *čest Hospodinova* v očích pohanů, kteří budou Boha Judovců pokládati za boha slabého, který se *nemůže* dostatečně o svůj lid postarati, nebo za boha, jenž nemá k lidu svému lásky, který o něj pečovati *nechce!* Úryvek 2, 12.–19. dává církve předčítati na *popelečném* středu.

V. ¹⁸. Prorok vypravuje *účinky kajícího*: Hospodin se slitoval nad svým lidem a místo, aby ho trestal, zahrnul jej svým požehnaním. – *Abý jej trvale připoutal k Bohu*, toho snaží se dosíci prorok líčením *příštího štěstí*, jež Bůh chystá svým věrným.

hany!²⁰ Seveřana vzdálím od vás, zaženu ho do země bezcestné a pusté, předvoj jeho do moře Východního a konec jeho do moře Nejzazšího, i bude vystupovat zápach z něho, [vystupovat bude puch z hniloby jeho] neboť zpupně činil."

²¹ Neboj se země, plesej a vesel se, neboť velebné skutky činí Hospodin. ²² Nebojte se, zvířata polní, neboť se zazelenají krásné pastvy pouště, neboť přinese stromoví ovoce své, fík a vínice vydají svou sílu.

²³ Také synové Sionští veselte se, plesejte z Hospodina, Boha svého; neb dá vám učitele spravedlnosti, a sešle vám dešť ranní i pozdní, jak bývalo.

²⁴ I budou humna plná obilí, a lisy oplývají vínem i olejem.

²⁵ Náhradu dám vám za roky, které sežraly kobylky, žmouti, hlodavci a hltavci, velké mě vojsko, jež poslal jsem na vás. ²⁶ Budete jíst ustavičně do sytosti, a chválit Hospodina, Boha svého, který učinil na vás divné věci. A nebude zahanben lid můj na věky. ²⁷ I poznáte, že já jsem uprostřed Israele, že já jsem Hospodin, Bůh váš, a že není jiného; a nebude zahanben lid můj na věky.

²⁸ (Hebr. 3, 1.) Potom vyleji ducha svého na každého, kdo má tělo, prorokovati budou synové vaši i dcery vaše, starci vaši sny míti budou a jinoši vaši vidění. ²⁹ (3, 2.) Ano;, i na své nevolníky a nevolnice v ty dny vyleji ducha svého.

³⁰ (3, 3.) A učiním znamení na nebi i na zemi, krev a oheň a dým kouře. ³¹ (3, 4.) Slunce obrátí se ve tmu a měsíc v krev, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný. ³² (3, 5.) Tehdy každý, kdo vzýváti bude jméno Hospodinovo, spasen bude; neboť na hoře Sionu a v Jerusalemě bude spásati, jak byl řekl Hospodin; ke zbytkům (zachráněných) bude patřit, koho povolá Hospodin.

HLAVA 3. (hebr. hl. 4.) – ¹ Neboť aj, – v ty dny, v ten čas, kdy obrátím osud Judy a Je-

V. ²². V. 23.–26. čítá církev v pátek svatodušního týdne.

V. ²³. Požehnání kterého se Israelitům dostane, *poučej je*, že Bůh *spravedlivě* odměňuje také skutky kající.

V. ²⁷. Národ israelský nebude zahanben na věky, ježto *všecky* jeho *naděje*, jak hmotné tak i vyšší, *duchovně se splní*.

V. ²⁸. Oddaná služba Hospodinovi přinese požehnání netoliko hmotné, nýbrž i duchovní. „*Potom*“, po době přípravné nastane nové období, t. j. *doba mesiášská*. Také jiní proroci označují *dobu mesiášskou* jakožto *časy výlevu Ducha Božího*. – „*prorokovati*“, t. j. jako proroci spojí se s Duchem Božím, který je osvití, posílí, k sobě připoutá, povznese do řádu nadpřirozeného, o nový život s nimi se sdělí. Srv. Nm 12, 6. – Toto prorocktví plnilo se zejména v prvních dobách křesťanských, kdy Bůh dával „*milodary*“ (1 Kor 12, 8.; Mk 16, 17.), *splnilo se popředně o prvních letnicích*. Všichni lidé dobré vůle bez rozdílu pohlaví nebo stáří budou zaliti duchem Božím podle svých zvláštních potřeb.

V. ³⁰. Znamení *na zemi*: krev, oheň . . . Znamení *na nebi* popisuje v. 31. – „*krev*“ prolitá při vraždách, vzpourách, válkách. – „*oheň a dým*“ vzniká při sopečných výbuších, za nepřátelských vpádů a pod.

V. ³¹. Měsíc se obrátí *v krev*, t. j. bude nápadně červeně zářítí. Prorok vypočítává *známky posledního soudu*, kterým se doba mesiášská slavně skončí. Srv. Mt 24, 29.; Mk 13, 24.; Lk 21, 25 n.; Zjev hll. 6, 8 n, 16. Možno však, že měl prorok na mysli i jiné (předchozí) soudy Boží, jako byla *zkáza Jerusalema* r. 70 po Kr. Joel líčí hrozný tresty těch, kdož ze zlé vůle nedají se obliti Duchem Božím, kteří zamitnou velikou tuto milost Boží. *Nic jiného nezbyvá lidem*: buď přijmouti Ducha Božího se vším, co člověku přináší, *anebo* báti se příštího, posledního soudu.

V. ³². „*jméno Hospodinovo*“ – *Jahve*, který vešel s národem svým (S. z.) a později s veškerým lidstvem (N. z.) ve zvláštní smlouvu, „*jak byl Hospodin řekl*“ Is 37, 32.; srv. Abd 17. Dojítí spásy lze jen milostí Boží. Prorok má na mysli zákon Nový, v němž následkem vylití Ducha Božího dostává se člověku mnohem dokonalejšího spojení s Bohem nežli bylo ve S. z., kdy Duch Boží tou měrou na lidi se nerozléval.

Hl. 3. V. ¹ n. „*neboť*“ vykládá, proč *na Sionu* bude lze najítí spásu. Hospodin, jenž tam sídlí, potrestá pohany za vše zlo, jež způsobili jeho lidu, a tím zjedná mu blaho. Kdysi *král Josafát* porazil Moabany, Amoňany a Edomce v údolí, jež dostalo název „*Údolí Josafátovo*“; Joel zde po prvé tak jmenuje a spojuje s ním místo, kde sám Hospodin nepřátele národa vyvoleného bude soudit a kde je také dokonce potř. Hospodin dá příležitost 1422

rusalema, ² shromáždím všechny národy, svedu je do údolí Josafat a souditi se budu s nimi tu o lid svůj a o své dědictví, o Israele, kterého rozptýlili mezi národy a o mou zemi se rozdělili.

³ O můj národ metali los, chlapce dali za nevěstku, a dívku prodali za víno, aby pili.

⁴ Ano, co jest mně a vám, Tyre a Sidone, a všechny kraje Filištanů? Chcete se pomstít na mně? Pomstíte-li se vy na mně, velmi brzy vrátím vám pomstu (vaši) na hlavu vaši. ⁵ Neboť stříbro mé a zlato jste vzali a mé skvosty, i nejkrásnější, vnesli jste do modláren svých. ⁶ A syny Judska a Jerusalema prodali jste Rekům, abyste je vzdálili od jejich vlasti. ⁷ Ať, já zdvihnu je s místa, kam jste je prodali, a obrátím pomstu vaši na hlavu vaši. ⁸ A prodám syny vaše i dcery vaše rukou synů Judska; ti je prodají Sabanům, národu dalekému, neboť Hospodin mluvil.

⁹ Provolejte mezi národy toto: „Zasvěťte se válce, vzbudte junáky!“ Ať přitáhnou a vystoupí všichni vyzbrojení muži. ¹⁰ Skujte radlice své v meče, a své vinařské nože v oštěpy. Slabý ať řekne: „Já silný jsem.“ ¹¹ Vyrazte a pojďte všichni národové z okolí, shromážděte se!

pohanům, kteří jeho lid utiskovali, aby mohli na soudě uvést, co by je mohlo ospravedlniti nebo vinu jejich zmenšiti, aby odsouzení byli *spravedlivě*.

V. ⁵. vykládá, že nemají pohané proč se bouřiti proti trestu, k němuž je Hospodin odsoudil.

V. ⁶. Feničané, prodávající Israelity do dálné ciziny, znemožňovali jim styk s Bohem ve chrámě jerusalemském a vydávali je v nebezpečí, že v pohanském okolí zcela se odcizí svému Hospodinovi.

V. ⁸. Sabané = známé kmeny jižní Arabie, tedy krajiny od Fenicie velmi vzdálené, že nebude fenickým a filišťánským zajatcům snadno vrátiti se domů.

V. ⁹⁻¹². líčí již útoky nepřátel na *novozákonně* království Boží. – „*mezi národy*“ království Božímu nepřátel-skými. – „*vzbudte*“ ze spánku míru. Hospodin ústy svého proroka vyzývá své nepřátele k boji – jako vojevůdce, který si jest jist, že zvítězí.

V. ¹⁰. Nepřátelé katolické církve mají použití všech prostředků hmotných, mají poslati do boje i slabochy, mají jim vnuknouti (suggerovati) přesvědčení, že jsou silní . . . Vše marno, v boji proti Bohu podlehnou! Srv. Mich 4, 3.; Is 2, 4.

KNIHA PROROKA AMOSA

Úvod.

Proroka *Amosa* dlužno rozlišovati od *Amosa, otce Isajášova*. Pocházel z *Tekóy*, osady čtyři hodiny jižně od Jerusalema a dvě hodiny jižně Betlema. (1, 1.) Byl tedy příslušníkem říše *Judské*. Poslán byl popředně do říše Israelské (severní). Působil za *judského* krále *Oziáše* (769– 737), a za israelského krále *Jeroboama II.*, (784– 744), počal tedy působiti o něco dříve nežli Oseáš, t. j. mezi roky 765– 760; působil déle než jeden rok. Prve nežli byl k úřadu prorockému povolán, byl pastýřem a šlechtitelem smokvoní.

V poměrech prostičkých vyrostl *Amos* podobně jako nedaleko odtud v Betlemě *David*; také jemu byl znám *řev lva* (3, 4. 8.), také Amos uměl se rvátí se lvem o kořist (3, 12.; srv. 1 Sam 17, 34 n). Zdá se, že tu potkal někdy i *medvěda* (5, 19.), že byl i nebezpečně uštknut *hadem* (tamže). Na poušti chytil *do sklopce ptáky* (3, 5.), někdy také česával ovoce (7, 14.; 8, 1.). Tu v samotě nořival se do svého *jediného Boha*, žil v úzkém spojení s ním; ze slunce, osvěčujícího všecku zemi, z hvězdnatého nebe, které se mu zdálo velmi blízké, tříbil si *pojem, o Bohu, vládci všehomíra* (4, 13.; 5, 8 n; 9, 15 n). Bohu netoliko národa israelského, nýbrž *národů všech*, o Bohu, který trestá netoliko křivdy pohanů, páchané na národu israelském, ale i zločiny jiné, jež národa vyvoleného se nedotýkají! Ve styku se staršími pastýři učil se minulosti svého národa, vážíti si na výsost příslušenství k tomuto národu, od Boha vyvolenému (3, 1 n; 2, 10.; 3, 9 n, 12b, 13.), ctíti tohoto Boha v duchu a v pravdě bez obrazu (2, 4 n); proto vystupuje později s takovou horlivostí a neo-hrožeností proti bohopoctě vzdávané Hospodinovi v podobě býků v Betelu a v jiných městech (4, 4.; 5, 4.– 6.; 8, 14.; 5, 5.). – Patriarchální život pastýřský, který se hodně blíží ke společenské rovnosti, vtiskl Amosovi *odpor ke společenským protivám*, které shledal v Samařsku; proto hřímá s tak velikým důrazem proti tamním velmožům, kteří utiskovali chudinu (3, 9.; 4, 1.; 5, 11. a jj.), lichvařili (8, 5.), dlužníky za babku do otroctví prodávali (2, 6. 8.), úradů k osobnímu zisku zneužívali (2, 7.; 5, 7 nn; 6, 12.). – Láska k prostinkému životu pastýřskému vnukala mu vřelost, s jakou káral *přepych samařských velmožů a jejich paní* (4. 1.): mají nádherné paláce, vily (3, 15.; 5, 11.), skvostně zařízené (3, 12.; 6, 4.), hodují, pijí víno z velikých nádob, maží se nejdražšími voňavkami (6, 4. 6.), dávají si vyhrávati, nebo hrají a zpívají sami (6, 5.). Dokud neodloží této zhyřalosti a nespravedlnosti, nemohou se jejich bohoslužebné úkony Hospodinu líbiti (5, 21 nn). Amos nezavrhoval úkonů bohoslužebných, naopak žádal, aby je plnili dokonale, jak vyplývá z toho, že kárá hrabivost těch, kteří sice na zevnějšek zachovávají sobotní klid, avšak myšlenky své soustřeďují na hmotný zisk, který jim uchází a kterého se nemohou dočkat; žádal, aby v sobotu odpočívala nejen ruka, ale aby se Bohem obírala i mysl! (8, 5.) – Kmenová a rodová *pospolitost*, vládnoucí odedávna mezi pastýři, naučila Amosa milovati *jednotu*, nenáviděti rozkol; jednotu náboženskou, jejímž ohniskem byl jerusalemský chrám, kde sám Hospodin sídlil (1, 2.; 5, 4 nn), jednotu politickou, jejímžto středem bylo totéž město, kde sídlil potomek Davidův; z té duše káral nedostatek smyslu pro tu jednotu, který našel v severní říši, která se odštěpila nábožensky, založila si své národní vzdorovatyně (3, 14.; 4, 5.; 9, 1.) a měla své vzdorokrále.

Amos uměl hroziti i slibovati. Hrozil, aby přivedl nápravu náboženskomravního života, sliboval, aby potěšil. Jako jiní proroci hrozil, aby připomenul všemohoucnost, svatost a spravedlnost Boží, sliboval, aby lid nezapomněl na nekonečné Boží milosrdenství a věrnost (9, 8b–15.).

Knihá Amosova obsahuje úvod (1, 1.– 2, 16.), t. j. hrozby Boží spravedlnosti proti pohanům a národu Božímu. Část prvá (3, 1.– 6, 14.) jsou prorocké řeči o trestech Božích říše severní israelské; část druhá (7, 1.– 9, 6.) podává Amosovy náznačné vidy o soudů Božím. Konec knihy tvoří přípořád znovuzřízení říše Davidovy za dob mesiášských.

ČÁST ÚVODNÍ (1, 1.– 2, 16.).

Hrozby spravedlnosti Boží proti pohanům a národu Božímu.

HLAVA 1. – ¹ Slova Amosa, který patřil k pastýřům z Tekue; co viděl o Israelovi za dnů Oziáše, krále judského, a za dnů Jeroboama, syna Joasova, krále israelského, dvě léta před zemětřesením. ² Řekl: Hospodin ze Sionu řvátí bude, z Jerusalema vydá hlas svůj, i kvíliti budou pastviny pastýřů, a vyschne vrchol Karmelu.

³ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Damašku, a pro čtyři neodvrátím toho, protože mlátili železnými saněmi Galaad. ⁴ Ale pošlu oheň na dům Hazaelův, a zhltná paláce Benhadadovy. ⁵ Rozdrtím závory Damašku, vyhubím obyvatelstvo z údolí modly a žezlonose z domu rozkoše. . i převeden bude lid syrský do Cireny, dí Hospodin.

⁶ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Gazy, a pro čtyři neodvrátím toho, protože odvedli všechny zajatce, aby je vydali Edomcům. ⁷ Ale pošlu oheň na zdi Gazy, a zhltná domy její. ⁸ Vyhubím obyvatele z Azoru a žezlonose z Askalonu; obrátím svou ruku proti Akkaronu, a zahyne zbytek Filištanů, praví Pán Bůh.

⁹ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Tyru a pro čtyři neodvrátím toho, protože vydali všechny zajatce Edomcům, a nemyslili na bratrskou smlouvu. ¹⁰ Ale pošlu oheň na zdi Tyru, a zhltná domy jeho.

HL 1. V. ¹ pochází od pořadatele knížky Amosovy, Uspořádal ji nejspíše sám Amos. – „slova“ == „co viděl“ = co bylo zjeveno Amosovi prorockým vnuknutím a vidy. Místo „který patřil. . . z Tekue“ lze překládati „který byl pastýřem, rodilým z Tekue“. „Israel“ neznamená tu celý národ toho jména, nýbrž toliko obyvatelstvo říše severní, „Israelské“, ke které byl Am poslán. Jeroboam jmenován tu synem Joasovým proti Jeroboamovi I., synu Nabarovu, zakladateli říše odštěpené.

V. ². podává obsah Amosových řečí: Hrozný trest Boží stihne Israele. – „Řekl“ Amos. „Hospodin“, který se Israelovi byl zjevil a jemuž Israel byl zasvěcen. – Sion = Jerusalem, kde Hospodin sídlí, odkud tedy vyjde, aby soudil. – „bude řvátí“ = „vydá svůj hlas“ hrozný, děsný. „Karmel“ známé předhoří v území Aserově, věčně zelené, „pastviny pastýřů“ a „vrchol Karmelu“ znamená tu celou Palestinu.

V. ³. Které národy stihne hrozný trest Boží, oznámený ve v. 2. vykládají vv. další. Trest pohanů bude předehrou trestů národa vyvoleného. „Pro tři a pro čtyři – pro sedm, t. j. pro mnohé a mnohé hříchy, jichž počet jest dovršen. (Sedmíčka náznačné číslo množství a plnosti.) Z mnohých zločinů Aramců (vv. 3.– 4.) zdůrazněn tu jeden: „mlátili. . .“ té ukřulnosti dopustil se zejména Hazael. „Galaad“ = obyvatelstvo Zajordání, jež patřilo k říši Israelské a jež, sousedíc s říši Aramů, často a mnoho trpělo jejich vpády.

V. ⁴. Benhadad = nástupce Hazaelův. Oba okrášlili Damašek nádhernými stavbami.

V. ⁵. „závory“ bran městských, t. j. nepřítel Damašku dobude. – „Údolí modly“ jest nejspíše Coelesyrie, údolí mezi Libanem a Antilibanem; u jižního vchodu do něho byl ctěn Baal (Jos 11, 17.). – „dům rozkoše“ = vlastní jméno místa (na středním Eufrate).

V. ⁶. Gaza, Askalon, Akkaron, Azot (a Gat) – patero hlavních měst filištinských. Nejmenější z nich byla Gaza. – „vydali“ = prodali. – „Edomcům“, kteří s nimi surově nakládali nebo je prodali dále pohanům. – Filištané často vpadali do území, obývaných Israelity, často zchytali kdekoho a dovedli je do obchodního města Gazy, která se postarala o to, aby zajatce netoliko dobře zpeněžila, ale aby se dostali Israelité do rukou neukrutnějších!

V. ⁹. V „bratrskou smlouvu“ s Tyrem, t. j. s Hiramem, jeho králem, vešel Šalomoun.

¹¹ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Edomovy, a pro čtyři neodvrátím toho, protože stíhal mečem bratra svého, že porušil milosrdenství s ním, že choval hněv svůj příliš dlouho, a že vztek svůj udržoval bez konce. ¹² Pošlu oheň na Teman a zhltná domy Bosry.

¹³ Toto pravil Hospodin: Pro tři hříchy synů Antonových, a pro čtyři neodvrátím toho, protože rozparovali těhotné galaadské, aby rozšířili území své. ¹⁴ I zapálím oheň ve zdech Babby, a pohltná domy její za ryku v den boje, a za bouře v den vichru. ¹⁵ A půjde Melchom do zajetí, on a knížata jeho s ním, praví Hospodin.

HLAVA 2.–¹ Toto pravil Hospodin: Pro tři hříchy Moabovy a pro čtyři neodvrátím toho, protože spálil kosti krále edomského až do popela. ² Ale pošlu oheň na Moaba, a pohltná domy Kariotu; i zemře za ryku Moab a za zvuku trouby: ³ a vyhladím vladaře z prostředka jeho, a všechna knížata jeho zbijí s ním, praví Hospodin.

⁴ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Judovy a pro čtyři neodvrátím toho, protože zavrhl zákon Hospodinův, že příkazů jeho nedbal, neb oklamaly je modly jejich, za nimiž běhali otcové jejich. ⁵ Ale pošlu oheň na Judsko a pohltná domy jerusalemské.

⁶ Toto praví Hospodin: Pro tři hříchy Israelovy a pro čtyři neodvrátím toho, protože za peníze prodává spravedlivého a chudého pro opánky. ⁷ Rozdrcují hlavy chudých v prachu země, a právo ubožáků zkrivují, syn i otec jeho chodí k (těže) nevěstce, aby znesvětili mé svaté jméno. ⁸ Na šatech zastavených sedají u každého oltáře, a víno z pokut pijí v domě boha svého.

⁹ A já (přece) vyplenil jsem Amorrhejské před nimi, jejichž výška (jako) výška cedrů, jejichž síla (jako) dubů byla; zničil jsem ovoce jejich svrchu, a kořený jejich vespod. ¹⁰ Já jsem byl to, jenž vyvedl vás z Egyptské země, jenž vodil vás na poušti čtyřicet let, abyste se uvázali v držení země Amorrhejských. ¹¹ Vzbudil jsem také z vašich synů proroky, a z jinochů vašich nazirejské; zdali není tak, synové Israelovi? pravil Hospodin. ¹² Ale vy dáváte nazirejským víno pít, a prorokům zakazujete říkajíce: „Neprorokujte!”

¹³ Aj, já skřípěti budu pod vámi jako skřipá vůz obtížený slamou, ¹⁴ Tehdy přejde rychlého (umění) utíkatí, silný nepodrží moci své, obr nezachrání života svého, ¹⁵ ten, kdo

V. ¹¹. Edomci odvěci, vášniví, bezohlední, zarytí nepřátelé Israelitů.

V. ¹². „Teman” západně pohoří Seirského a Bosra východně od něho znamenají celé území Edomců podle dvou hlavních jeho částí.

V. ¹³. O rozparování těhotných viz 4 Král 8, 12.; 15, 16.; Os 14, 1.; Is 13, 18. V. 13. srv. s v. 3. 6. 9. 11. – O Amonoanech viz Sdc 11, 12 n; Jer 49. 1.;

V. ¹⁴ n. Rabbat-Ammon, hlavní město Amonska.

HL. 2. Byl to nejspíše edomský král, jenž táhl proti Moabanům s králem judským a israelským podle 4 Král 3, 26 n. – Pravděpodobně vyhrabali mrtvolu královi z hrobu a spálili kosti jeho. Bůh potrestá také křivdu spáchanou na králi edomském, aby ukázal, že je pánem všeho a že všechny duše, protože je stvořil, podléhají jeho vládě.

V. ⁴. Prorok, aby ukázal Israeli neúprosnou spravedlivost Boží, hrozí nejprve tresty národům cizím, pak národům s Israelem spřízněným (Edomcům, Amonoanům, Moabanům) a na konec i Judovcům, kteří měli Boha svého ve svém středu. Potrestá-li tyto, oč jistě ji stihne jeho trest i Israelity (říší severní)!

V. ⁹ – ¹². líčí Hospodin dobrodiní Israelovi prokázaná, aby zřejmo bylo, jakého nevděku se Israel dopouští. – Amorrhejský jmenován tu jakožto nejpočetnější národ místo všech pohanů, usazených v Palestině do příchodu Israelitů (= „před nimi”).

V. ¹¹. Hospodin svěřil svému národu také vzácná duchovní dobra: prorocství a nazíreát se všemi dobrodiními, jež tato zřízení přinášela národu. Také nazíreát byl významný zjev mravní síly, kterou dával Bůh svým vyvoleným. Srv. Nm 6, 3n; Sdc 13, 7.

V. ¹². Israelité nechtěli slyšeti slovo Boží, proto zakazovali pravým prorokům mluvit; nechtěli, aby panovaly názory o vyšší mravnosti, podmíněné sebezapíráním, střídmostí, sliby, proto znemožňovali nazíreát.

V. ¹⁴ – ¹⁶. Nikdo soudu líčenému ve v. 13. neunikne. – „nahý” beze zbraně a oděvu, jež zahodil, protože mu bránil v útěku, nebo který mu nepřítel byl odebral.

lučiště drží, neobstojí, rychlo-běžec se nezachrání, jezdec nevyvobodí života svého,¹⁶ a nejstatečnější z junáků nahý bude utíkati v den ten, praví Hospodin.

Část první: Prorocké řeči (3, 1.–6, 15.).

HLAVA 3. –¹ Slyšte slovo, které pronáší Hospodin nad vámi, synové Israelovi: – nad každým rodem, jež jsem vyvedl z Egyptské země –² Dí: „Vás jen znám mezi všemi pokoleními země. Proto potrestám na vás všechny vaše nepravosti.“

³ Zdali chodí dva spolu, ledaže se umluvili? ⁴ Zdali řve lev v houští, ledaže má (tam) kořist? Zdali vydává lvíče hlas z doupěte svého, ledaže něco polapilo? ⁵ Zdaliž upadá pták do osidla na zemi bez ptáčníka? Zdali osidlo se země se zdvíhá prve nežli co popadlo? ⁶ Zdali zazní trouba v městě, a lid se nezastraší? Zdali se přihodí co zlého v městě, jehož by Hospodin neučinil? ⁷ Neboť nečiní Pán Bůh nic, aby nezjevil prve tajemství svého sluhům svým, prorokům. ⁸ Zařve-li lev, kdo by se nebál? A mluví-li Pán Bůh, kdo by neprorokoval?

⁹ Ohlaste to na palácích Azotu, jakož i na palácích Egyptské země! Rcete: Shromážďte se na horách Samaře a vizte bláznovství mnohá v ní, vizte trpící útisk v jejím lůně! ¹⁰ Neumějí činiti, co správného jest, praví Hospodin, hromadíce nepravosti a co uloupili ve svých palácích. ¹¹ Protož toto praví Pán Bůh: Soužena, obležena bude země, stržena bude s tebe tvá síla, a rozchváčeny budou tvé paláce. ¹² Toto praví Hospodin: Jako vytrhne pastýř z tlamy lva dvě kůstky nebo boltec ucha: tak vytržení budou synové Israelovi, kteří sídlí v Samaři, (sedící) na kraji koberce, na pokrývce z Damašku.

¹³ Slyšte a vypovídejte proti domu Jakobovu, praví Hospodin Bůh zástupů. ¹⁴ „Ano, v ten den, kdy počnu trestat přestoupení Israelova, potrestám jej i oltáře v Betelu; odřaty budou rohy oltáře a spadnou na zemi. ¹⁵ Rozbiji dům zimní s domem letním, i vezmu za své domy ze slonových kostí, rozmetáno bude mnoho domů“, praví Hospodin.

HLAVA 4. –¹ Slyšte toto slovo, tučné krávy, jež jste na hoře Samařské, které utiskujete potřebné a ubližujete chudým, které říkáte svým manželům: „Přineste a budeme pít!“² Přisáhl Pán Bůh při své svatosti: Hle, jdou dny na vás, kdy odnesou vás na bidlech, zby-

Hl. 3. V. ¹. „synové Israelovi“ čestné a milé jméno, jež si osobovali obyvatelé severní říše, zabírající ze všech (12) kmenů velikou většinu: 10 (kmenů národa). – „rody“ byly skupiny rodin; „rody“ tvořily kmen (pokolení). – „vyvedení z Egypta“ souviselo úzce s vyvolením národa israelského k úkolům zvláštním, dějinně a nábožensky významným, jest proto veliké dobrodiní Boží.

V. ³. Hospodin nemůže dále svorně kráčet s národem israelským jako kdysi, ježto není mezi nimi souhlasu společně jíti dále: ten souhlas národ hrůchy svými od volal, odepřel choditi s Hospodinem, proto také Hospodin odepřel milostně s ním žiti a – potrestá jej (v. 2.). Ten trest je jistý, neodvratný.

V. ⁶. Hlásným rohem jest prorok: Jak zazní jeho hlas, má si lid uvědomiti, že jest Hospodinův trest velmi blízko. – Ten trest, zlo, jež prorok předpovídá, je dopuštění Boží (v. 6.); nepřítel, který rozsudek Boží vykoná, bude jen nástrojem spravedlnosti Boží!

V. ⁹. Prorok vyslovuje přání, aby sami pohané přišli a. vydali svědectví o Samaři (městě).

V. ¹¹. „země“ = Israelsko, zejména pak jeho hlavní město – Samař. – „stržena“ s tebe, Samaři, která se rozkládá na hoře! – Paláce budou vydrancovány, ježto v nich bylo mnoho bohatství nespravedlivě nakupeno.

V. ¹². Při pohromě Samaře zahynou všichni kromě nepatrného zbytku. Lev = Assyrie. – ovce – Israel. V Damašku tkali již za dávných dob znamenité, látky na divany, koberce atd.

V. ¹³. Prorok oslovuje opět ty, ke kterým promluvil již ve v. 9. – „vypovídejte“ jakožto svědkové, svědčte, slavně prohlašte. Trestuhodnost Israelova je tak veliká, že i pohanům dlužno ji dosvědčiti.

V. ¹⁵. Domy zimní a letní, paláce měli králové a velmoži, o nichž byla řeč výše ve v. 9. – Palác, vykládaný slonovinou, vystavěl si na př. král Achab. Množství těch domů bude „rozmetáno“, až nepřítel Samaře dobude.

Hl. 4. V. ¹. –³. souvisí úzce s hlavou 3.

V. ². Přísahou dodává Bůh nejvyšší jistoty svým slovům.

ky, z vás ve vroucích hrncích.³ Průlomky vyjdete, každá přímo před sebou a vyvrženy budete do Armonu, praví Hospodin.

⁴ Pojdte do Betelu a hřešte, do Galgaly a množte zločiny; a přinášejte ráno oběti své, každý třetí den své desátky.⁵ Podávejte z kvašeného oběti chvály, a provolávejte oběti dobrovolné hlasitě, neboť to se vám líbí, synové Israelovi, praví Pán Bůh.⁶ Protož i já dal jsem vám laskominy zubů po všech městech vašich, nedostatek chleba na všech místech vašich; ale nevrátili jste se ke mně, dí Hospodin.⁷ Já také zadržel jsem vám dešť, kdy ještě tři měsíce byly do žní, spustil jsem, dešť na město jedno, a na druhé město jsem deště nespustil, jeden díl byl deštěm svlažen, druhý pak, na nějž jsem deště nespustil, uschl.⁸ I přišla dvě, tři města k jednomu městu, aby se napíla vody, a nenapojila se; ale nevrátili jste se ke mně, dí Hospodin.⁹ Bil jsem vás větrem žhoucím a obilní snětí, množství zahrad a vinic vašich, olivová a fíková vaše snědly housenky; ale nevrátili jste se ke mně, dí Hospodin.

¹⁰ Poslal jsem na vás smrt jako v Egyptě, zbil jsem mečem jinochy vaše, dal jsem koně vaše za kořist, dal jsem hnilobě táborů vašich vstupovati do vašich chrpípi, ale nevrátili jste se ke mně, dí Hospodin.

¹¹ Podvrátil jsem vás, jako podvrátil Bůh Sodomu a Gomorrhru, byla z vás takořka polena, vytržená z ohně, ale nevrátili jste se ke mně, dí Hospodin.

¹² Protož toto učiním tobě, Israeli: . . . Když tedy tyto věci chci ti učinit, Israeli, připrav se, abys mohl vystoupit proti Bohu svému, Israeli!¹³ Neboť on je ten, jenž činí hory a tvoří vítr, zvěstuje člověku myšlení jeho, činí z jitra mlhu a kráčí po výšinách země; „Hospodin, Bůh zástupů“ jest jméno jeho.

HLAVA 5. – ¹ Slyšte toto slovo, žalozpěv, který nad vámi pronáším, dome Israelův!² Padla a již nepovstane Panna Israelská; leží na své zemi, a není, kdo by ji zdvihl!³ Nebo toto praví Pán Bůh: V městě, z něhož vycházel tisíc, zanecháno bude sto; v tom pak, z něhož vycházelo sto, zanecháno bude deset domu Israelovu.

⁴ Nebo toto praví Hospodin domu Israelovu: Hleďte mne, a budete živi.⁵ A nehleďte Betelu, do Galgaly nechoďte, a do Bersahy neputujte; neboť Galgala bude odvedena do zajetí, a z Betelu nebude nic.⁶ Hleďte Hospodina a buďte živi, aby snad nevzplál jak oheň dům Josefův, i hltal by a nebylo by, kdo by uhasil Betel.⁷ Vy, kteří proměňujete v

V. ⁴–¹³. pronesl prorok pravděpodobně při bohoslužbě sváteční, snad v Betelu, kdy Israelité podávali množství obětí, očekávajice od nich bezpečný blahobyt. Marně! Ty oběti nejsou s to, aby zadržely trestající ruku Boží spravedlnosti.

V. ⁶. Protože měli Israelité zálibu v množství bezmyšlenkovitých obětí, podávaných v Betelu a Galgale, „protož i on . . .“ potrestal je neúrodou. Pětkrát stěžuje si Hospodin refrémem, že to úsilí bylo marné, že se Israelité k Bohu neobrátili, a že tedy blíží se doba neodvratného trestu plně zaslouženého.

V. ⁷. Dešť tři měsíce přede žní byl dešť „pozdní“, bez něhož nemůže obilí nalíti zrno. Srv. Joel 1, 9.–13. V nepravděpodobnosti deště, které člověk nechápe, dlužno viděti zákrok Prozfetelnosti, jež stanovila, kde přseti bude a kde nebude.

V. ¹¹. Pátý trest – zeměřesení, snad to, které jmenováno bylo výše 1, 1.

V. ¹². Že tedy patero všech dosavadních trestů nepohnulo Israele ke kajícínosti, „proto“ Hospodin chystá se k novým trestům, posledním, nejpřísnějším, kterých však nevypočítává, ježto byl jimi hrozil již prve. Israel má se připravit na soud s Bohem, při kterém by mohl „vystoupiti“ a namítati, že je trestán nespravedlivě. (Ironie!)

Hl. 5. V. ¹. „Slyšte“, slyš, dome Israelův – výzva k pozornosti, – „dome Israelův“ = obyvatelstvo severní říše.

V. ². podává ohlášený žalozpěv. – „Panna Israelská“ = severní říše. Ta říše měla být ženou, jedinému Bohu zasvěcenou, od jiného boha, t. j. bohoctou jiného bůžka nedotknoutou, nepokálenou. „Padla“ smrtící rukou nepřítel. Co bude, vidí Am jako hotovou událost. Nad mrtvolou Israelovou píše pohřební píseň.

V. ⁷. „právo“ zavádí příjemný pocit pořádku, bezpečí atd. Opak jeho budí trpkost, trapný pocit nejistoty atd. „necháváte“ = deptáte. – Srv. Is 59, 14 n.

pelyněk právo a spravedlnost necháváte v prachu. ⁸ (Hleďte toho), jenž učinil Kuřátka i Oriona, obrací temno v jitra, den v noc proměňuje, jenž volá vody mořské a vylévá je na povrch země; „Hospodin“ jest jméno jeho. ⁹ On hravě zkázu na silného a zhoubu na mocného přivádí.

¹⁰ V nenávisti mají toho, jenž kárá v bráně, a toho, jenž mluví správně, si oškliví. ¹¹ Proto tedy, že olupujete chudého, a vybranou kořist na něm vymáháte: domy z kvádrů budete stavěti, ale nebudete bydleti v nich; vinice rozkošné budete štípiti, ale vína z nich pítí nebudete. ¹² Ano, známy jsou mně mnohé nešlechtnosti a veliké hříchy vaše; nepřátelé jste spravedlivého berouce úplaty, a chudého utiskujete v bráně. ¹³ Protož i moudrý v čas tento mlčí, neboť čas je zlý. ¹⁴ Hleďte dobrého a ne zlého, abyste živi byli, i bude Hospodin, Bůh zástupů, s vámi, jak říkáte. ¹⁵ Mějte v nenávisti zlé a milujte dobré, zaveďte v bráně spravedlnost, snad se smiluje Hospodin, Bůh zástupů, nad zbytky Josefovými.

¹⁶ Protož toto praví Pán Bůh zástupů, panovník: Po všech prostranstvích bude kvílení, a na všech ulicích budou říkati: „Běda, běda!“ Vyzývat budou orače k pláči a ke kvílení znalce žalozpěvů. ¹⁷ Po všech vinicích bude kvílení, neboť půjdu prostředkem tebe, praví Hospodin. ¹⁸ Běda těm, kteří žádají dne Hospodinova! K čemu bude on vám? Den ten Hospodinův tma bude a ne světlo. ¹⁹ Jako když někdo utíká před lvem, a potká ho medvěd; vejde do domu a spolehne rukou na stěnu, a uštkne ho had. ²⁰ Zdali nebude den Hospodinův tma a nikoli světlo, nebude-liž mrákota, v níž není zásvitu?

²¹ Nenávidím a zavrhuji slavnosti vaše, a nemohu cítit shromáždění vaše. ²² Obětuje-li mi zápalné a suché oběti své, nepřijímám (jich) aniž shledám na oběti díky z krmenců vašich. ²³ Klid se mi s krákoráním svých písní, zvuku tvé harfy nechci poslouchati. ²⁴ Ale ať se valí jako voda právo a spravedlnost jako silný potok. ²⁵ Zdali jste mi přinášeli oběti zápalné a suché na poušti čtyřicet roků, dome Israelův? ²⁶ Ale nosili jste stánek Molocha svého, a obraz model vašich, – hvězdu boha svého – které jste si učinili.

²⁷ Proto přestěhují vás za Damašek, praví Hospodin, jehož jméno jest „Bůh zástupů“.

HLAVA 6. – ¹ Běda (vám), kteří se cítíte bezpečnými na Sionu a žijete bezstarostně na hoře Samařské, vůdcové prvního národa, chodící zpupně v domě Israelově! ² Jděte do Chalane a vizte, odtud se dejte do velikého Ematu, sestupte do Getu Filišťanů, a do kterékoli nejlepšího království jejich, zdali je širší území jejich než území vaše.

³ Vy, kteří jste odděleni ke dni zlému, a blížíte se k stolci nepravosti.

⁴ Vy, kteří spáváte na ložích ze slonových kostí, kteří si hovíte na svých poduškách, kteří jídáte berany ze stáda a telata z prostřed skotu. ⁵ Vy, kteří krákoráte ke zvuku harfy!

V. ¹⁰. „v bráně“, kde byly konány soudy. – „karateli“ takovými byli zejména, proroci, kteří vytýkali soudcům úplatnost; těm byl svědek, mluvící pravdu – odporný.

V. ¹¹. „vybranou kořist“ dávky (poplatky) v obilí, tedy jakýsi desátek, ovšem nespravedlivě vymáhaný. – Trest, kterým tu Am hrozí (vyhnanství) zakládá se na Dt 28, 30. Srv. Sof 1, 13.

V. ¹³. „moudrý“ a šlechtný, který vida velikou znepravěnost a marnost napomínání, mlčí raději a vyhýbá se veřejnému životu. To mlčení jest hrozný soud nad všeobecným mravním bahnem. K těmto „moudrým“ nepatří proroci, kterým Bůh ukládá hřimati proti zlořádům třeba i bez naděje na úspěch. Srv. 3, 8.

V. ¹⁶. Protože naděje na všeobecný obrat jest nepatrná, „protož“ hrozí prorok dále. Pohroma zastihne netoliko města, ale i venkov („orače“). – „znalci žalozpěvů“ jsou básníci, zpěváci, hudebníci obého pohlaví, dále tanečnice. Básníci žalozpěvy skládali, zpěváci a zpěvačky je přednášeli za průvodu hudby a rejů.

V. ¹⁸. Israelité, zakládající si na svém vyvolení a spoléhající na své skutky, domněle zbožné, těšili se na den Páně, doufajíce, že přinese nepřítelům zkázu, jim pak vítězství a odměnu.

Hl. 6. V. ¹. „první národ“, hlava všech ostatních národů byl Israel.

V. ⁵. Ve své nadutosti se domnívají, že si sestrojili hudební nástroje a že z nich umějí vyluzovati zvuky tak nádherné jako David! Jaký rozdíl však! David byl nadšen Duchem sv. – kdežto tito hudci bývají nadšeni vínem! David opěvoval Hospodina, tito opěvují smyslné požitky

Domýšlejí se, že mají hudební nástroje jako David. ⁶ Pijí víno z misek, nejlepší mastí se maží, ale zkáza. Josefova se jich nedotýká. ⁷ Proto půjdou nyní v čele stěhujících se do zajetí, a konec bude smečce labužníků.

⁸ Přisáhl Pán Bůh při svém životě: – praví to Hospodin, Bůh zástupů – „V ošklivosti já mám pýchu Jakobovu, a paláců jeho nenávidím, i vydám město s obyvateli jeho. ⁹ Zůstane-li deset mužů v jednom domě – ti také zemrou. ¹⁰ A vezme-li jednoho příbuzný jeho, aby vynesl kosti z domu, aby ho spálil, a zeptá-li se toho, jenž jest v koutě domu: „Zda jest někdo (ještě) u tebe?“, ¹¹ odpoví: „Konec jest!“ I řekne mu: „Mlč a nepřipomínej jména Hospodinova!“ ¹² Nebo aj, Hospodin přikáže (nepříteli) a (ten) rozboří paláce v rozvaliny a domky v padrť. ¹³ Zda mohou koně běhati po skalách, anebo může-li oráno (na nich) býti buvoly, že jste obrátili právo v hořkost, a ovoce spravedlnosti v pelyněk? ¹⁴ Vy, kteří radost máte z nicoty, kteří říkáte: „Zdali jsme silou svou nezjednali sobě rohů?“ ¹⁵ Ano, aj, vzbudím proti vám národ, dome Israelův. praví Hospodin, Bůh zástupů, a rozdrtí Vás odtud, kudy se jde do Ematu, až do Potoka pouště.

Část druhá: Amosovy náznačné vidy (7, 1.– 9, 6.).

HLAVA 7. – ¹ Pán Bůh mi ukázal toto: Aj, učinil kobylky, když počalo (všecko) se pučeti za pozdního deště – a aj, byl to pozdní déšť po královské senoseči. ² Když dožíraly (kobyly) zeleň země, řekl jsem: „Pane Bože, milostiv bud, prosím; kdo pozdvihne Jakoba, neboť maličký jest?“ ³ (Tu) se zželelo Hospodinovi toho; „Nestane se tak,“ řekl Hospodin.

⁴ Pán Bůh mi (dále) ukázal toto: Aj, povolal oheň Pán Bůh za trest, a ten zhltal velikou tůň a žral spolu i úděl (země). ⁵ I řekl jsem: „Pane Bože, přestaň, prosím; kdo pozdvihne Jakoba, neboť maličký jest?“ ⁶ (Tu) se zželelo Hospodinovi toho: „Však ani to se nestane!“ řekl Pán Bůh.

⁷ Hospodin mi ukázal (dále) toto: Aj, Pán stál na zdi obmítané a měl v ruce zednickou lžíci. ⁸ I tázal se mne Hospodin: „Co vidíš, Amose?“ Odpověděl jsem: „Zednickou lžíci.“

V. ⁸. „při svém životě“ věcném: „Jako že živ jsem . . .“ Srv. výše 4, 2. – „já“ proti labužníkům výše jmenovaným. – „pýchu“ = přepych. – Jakobovu = potomků Jakobových, kteří od něho pocházejí sice podle těla, nikoli však podle ducha. – „město“ Samař.

V. ⁹ n. Deset mužů, t. j. předností domácnosti, jest na jeden dům značný počet; i když bude dům některý čteně obydlen, vymřel Příbuzní jsou (a byli) povinni postarati se o pohřeb pokrevně spřízněných. Israelité nespalovali zpravidla mrtvol; činili tak výjimečně jen za doby moru nebo hrozilo-li mrtvole, že bude zneuctěna. I Sam 31, 10.– 12. Ze zkázy, kterou Hospodin ve hněvu byl uvalil na město – domnívá se mluví – jest viděti vůli Boží, aby na tomto místě panovalo hrobové ticho, nerušené ani žalozpěvy, při nichž bývalo jméno Jahve (Hospodin) často vyslovováno.

V. ¹³. „ovoce spravedlnosti“ má býti sladký pocit bezpečnosti osoby, cti, majetku. Israelští předáci však zneužívají ústavů spravedlnosti (úřadů, soudů) k bezpráví, činí tedy věci protimyslné jako ten, kdo by chtěl honiti koně (neokované) po příkrých, křivolakých, hrbolatih, britkých skalách, kde by brkali, padali, poraňovali se, konečně zůstali ležeti a vůbec se nedostali tam, kam měli klusem rychle, a brzy doraziti.

V. ¹⁵. „národ“ od severu přicházející = Asyřané. „kudy se jde do Ematu“ znamená severní hranici Palestiny a tehdy i říše Israelské. „Potok pouště“ znamená jižní hranici celé Palestiny.

Hl. 7. První a druhý vid (7, 1.– 3. 4.– 6.) naznačuje shovívavost Boží. Tří další vidy (7, 7 n; 8, 1.– 3.; 9, 1.) oznamují Boží trest podobně jako Jer 1, 11 n. 13 nn; 24, 1 nn a jj. – V. 1.– 3.: Am vidí, kterak z vůle Boží se tvoří hejno kobylek, jež hrozí sežrati všecku zeleň. Srv. Josef 1, 2 nn. Prorok oroduje u Boha a Bůh milostivě pohromu zastavuje.

V. ¹. „oheň“ = žár, sucho. – „úděl“ Hospodinův = Palestina. Velikou tůň rozuměli Hebreové vody nebeské, pozemské a podzemské, které podle jejich názorů živily prameny. Vysušil-li sluneční žár podzemské moře, znamená to, že vyschly prameny potoků i řek.

V. ⁷. Bůh trestu již neodloží (Srv. Jer 15, 1.).

V. ⁸. Viz podobnou otázku Jer 1, 11, 13.

Tu řekl Pán: „Aj, já položím lžici uprostřed lidu svého israelského; nebudu již obmítati ho.“⁹ Zbořeny budou výšiny modly, svatyně israelské zpuštěny budou; a povstanu proti domu Jeroboamovu s mečem.

¹⁰ Tu vzkázal Amasiáš, (vele)kněz betelský, Jeroboamovi, králi israelskému: „Štve proti tobě Amos uprostřed Israelska; nebude moci snésti země všech řečí jeho.“¹¹ Nebo toto praví Amos: „Mečem zemře Jeroboam, a Israel do zajetí bude se stěhovat ze své země!“¹² Řekl také Amasiáš Amosovi: „Vidče, jdi, utec do země Judské; tam se živ a tam prorokuj!“¹³ Ale v Betelu nesmíš již prorokovati; neboť svatyně králova tu jest a chrám říšský.“

¹⁴ Amos odpověděl a řekl Amasiášovi: „Nejsem prorok, aniž jsem syn prorokův, ale pastýř jsem já a pěstitel smokvoní;“¹⁵ avšak Hospodin mne vzal, když jsem chodil za stádem. A řekl mi Hospodin: „Jdi, prorokuj lidu mému israelskému.“¹⁶ Nyní tedy slyš slovo Hospodinovo! Ty pravíš: „Neporokuj proti Israelovi, a nekapej na dům modly!“¹⁷ Protož toto praví Hospodin: „Žena tvá ve městě smilniti bude; synové tvoji a dcery tvé mečem padnou; půda tvá provazcem odměřována bude, ty (sám) v zemi poskvrněné zemřeš, Israel pak do zajetí se postěhuje ze své země.“

HLAVA 8. – ¹ Pán Bůh mi ukázal (dále) toto: Hle, hák na ovoce.² A tázal se: „Co vidíš, Amose?“ Odpověděl jsem: „Hák na ovoce.“ Tu mi řekl Hospodin: „Přišeltě konec na lid můj israelský; již nebudu šetřiti ho.“³ Skřípěti budou stěžeje chrámu ten den – praví Hospodin. – Mnoho bude mrtvol pohozených na všech místech. Ticho!“

⁴ Slyšte to (vy), kteří deptáte chudého a chcete vyhladiti nuzáky ze země⁵ říkající: „Kdy již bude po novém měsíci, bychom prodáváti. mohli zboží, a kdy po sobotě bychom otevřít mohli obilnice, zmenšovati míru a zvyšovati cenu, podvrci podvodně váhy,⁶ kupovati nuzného za peníze a chudasa za opánky, zadinu obilní prodáváti?“⁷ Přisáhl Hospo-

V. ⁹. Místo „výšiny modly“ hebr. „výšiny Isákovy“, t. j. potomků Abrahamových (a Isákových), tedy Israelitů. V. ¹⁰. Amasiáš = Silný jest Jahve. – „velekněz“ u hlavní říšské a dvorní královské svatyně, kterou dal vystavěti v Betelu král Jeroboam I. (3 Král 12, 28.). – Amasiáš činí na Amosa trestní oznámení, že se dopouští velezrady. Obyvatelstva prý „nebude moci snésti“ klidně štvavých řečí Amosových, aby se proti králi nevzbouřilo, domnívají se, že král jest vinen pohromami, kterými Amos vyhrožuje. Betel byl „uprostřed“ Israelska, t. j. v náboženském a bohoslužebném jeho středu. – „země“ – obyvatelstvo její.

V. ¹¹. Amasiáš se obával, že lid po řečech Amosových přestane choditi do Betelu; příjmy jeho i kněžstva jemu podřízeného mohly by se snadno ztenčiti, kdyby Amos v Betelu horlil dále proti způsobu ctíti Hospodina ve zlatém býčku (proti zákonu Ex 20, 4.). Proto se dovolává světského ramene, opatření policejních.

V. ¹² n. Amasiáš vykazuje z Betelu Amosa sám snad proto, že král tak nečinil; nechť se k tomu odhodlati nejspíše proto, že se bál trestu Božího, kdyby na proroka Hospodinova dal vztáhnouti ruku. „do země Judské“, ještě tam patříš a zde jsi cizincem.

V. ¹⁴ n. Amos není členem prorockého cechu, není synem ani žákem proroka některého, nevyvolil si prorockého povolání, aby z něho byl živ, jak se Amasiáš domnívá. Amos byl povoláním toliko pastýř a kromě toho živil se také ovocnářstvím. Amos je přesvědčen, že ho posílá Bůh, že ho žádné hrozby ani pronásledování nepřinutí k tomu, aby Betel proti vůli Boží opustil.

V. ¹⁶ n. Hrozby tyto splnily se již r. 734, kdy přírhl Tiglat Pileasar IV. a odvedl část obyvatelstva severní říše do zajetí.

Hl. 8. V. ¹–³. Vid vzat je z života Amosovi, pěstiteli smokvoní, velmi blízkého.

V. ⁴–¹⁴. svým úvodem i obsahem patří ke hll. 3–6. – Oslovení jsou hrabiví boháci jako výše 2, 6.–8. Lichváři tito zachovávají sice klid v sobotu a o novém měsíci, nemohu se však dočkat, kdy ty svátky pominou, aby již mohli zase provozovati své rejdy a nahraditi si všedního dne výdělek, jenž jim ušel ve svátek. Světí svátky jen zevně, ježto v duši se obírají myšlenkami na zisk. – O novém měsíci viz Nm 10, 10; 28, 11.–15; Os 2, 3; Is 1, 13; Ez 46, 1. a j. Ačkoliv zákon Mojžíšský nežádal výslovně na nov měsíce svátečního klidu, zdá se, že jej ukládal obyčej hluboce zakořeněný, jehož dbáti byli nuceni také vydríduchové tu oslovení. – Uživati podvodných vah zakazoval zákon Lv 19, 35 n; Dt 25, 13 n.

din proti pýše Jakobově: „Jistě že nezapomenu nikdy všech skutků jejich!⁸ Zdali nemá se chvítí proto země, a kvileti všichni obyvatelé její? Nemá-li vystoupit všecka jako Reka, a opadnout, odtéci jako Řeka egyptská?

⁹ Stane se ten den, – praví Hospodin Bůh – že zapadne slunce o poledni, a uvedu tmou na zemi za jasného dne; ¹⁰ obrátím slavnosti vaše v nářek, a všechny písně vaše v žalozpěvy; uvedu na všecka bedra vaše žínici a na každou hlavu lysinu; učiním, že to bude jako nářek nad jedináčkem, a konec toho jako den hořký."

¹¹ Aj, dny jdou, praví Hospodin, kdy pošlu na zemi hlad; ne hlad chleba, ani žízeň vody, ale (hlad) slyšet slovo Hospodinovo. ¹² Budou se hýbati od moře k moři, od severu na východ budou obcházeti, hledající slova Hospodinova, ale nenajdou (ho). ¹³ V ten den do mdlob padati budou panny krásné a jinoši zizní. ¹⁴ Ti, kteří přísahají při hříchu Samaře, kteří říkají: „Ať živ je bůh tvůj v Danu! Ať žije cesta do Bersaby!" padnou a nepovstanou již.

HLAVA 9. – ¹ Viděl jsem Pána státi nad oltářem, a řekl: Udeř. v stěžeje, ať se pohnou prahy, neboť hrabivost jest v hlavě všech – posledního z nich mečem zabijí, nebude možno jim utéci. Budou utíkati, ale nebude zachráněn, kdokoli z nich uteče. ² Sestoupí-li až do pekel, odtud ruka má vyvede je; a vystoupí-li až na nebe, odtud je strhnu. ³ Schovají-li se na vrchu Karmelu, vyhledám je a vezmu je odtud; a skryjí-li se před očima mámi v hlubině mořské, tam přikáži hadu, a štípati je bude. ⁴ A odejdou-li do zajetí před svými nepřáteli, tam přikáži meči, aby je zbil. A upru na ně své oči ke zlému a ne k dobrému. ⁵ Neboť Pán Bůh zástupů – On se dotýká země a uvadá, i kvílí všichni obyvatelé její; vystupuje všecka jako Reka, a opadáva jako Reka egyptská. ⁶ On si staví na nebi své příbytky, a klenbu svou na zemi zakládá, On volá vody mořské, a vylévá je na povrch země, „Hospodin" jest jméno jeho.

DOSLOV (9, 7.– 15.).

⁷ Zdali nejste vy mně jako Etiopané, synové Israelovi? dí Hospodin. Zdali jsem nevedl Israele ze země Egyptské, (jako) Filištány z Kaftoru a Aramce z Kiru? ⁸ Aj, oči Pána Boha (jsou upřeny) na hříšné království: vyhledám je s povrchu země. Avšak nevyhledám docela domu Jakobova, dí Hospodin. ⁹ Neboť aj, já přikáži, a zatřesu ve všech národech domem Israelovým jako bývá třesen pšenici v řešetě, že ani zrnko na zemi nepadne. ¹⁰ Mečem zemrou všichni hříšníci lidu mého, již říkají: „Nepřiblíží se a nepřijde na nás neštěstí:"

V. ⁹ „ten den", kdy splní Hospodin, čím byl pohrozil ve v. 7.

V. ¹⁰ „žínice" roucho smutku; Na znamení smutku rvali si staří vlasy, vousy, nebo stříhali si hlavu. Den „hořký" jest den soudu, den bez naděje na odpuštění.

V. ¹¹ n. „slovo Hospodinovo" – slovo odpuštění, neb aspoň útěchy, posily, poučení, co činiti. Od moře (Západního, Středozemského) k moři (Východnímu, Mrtvému) tedy od západu k východu.

V. ¹³ n. „hřích Samaře" jest býkoslužba (taurolatrie) slavená zejména v Betelu a v Danu. Jmenuje-li prorok města, jež udávají obyčejně nejzazší hranici Palestiny na severu a na jihu, chce tím říci, že pohroma, kterou hrozí, zachvátí netoliko říši severní, nýbrž celou Palestinu.

HL 9. V. ¹ počíná vidí lišící se tvarem od vidí předchozích (7, 1.– 8.; 8, 3.).

V. ²–⁴ rozvádějí myšlenku, že se nikomu nepodaří ujítí trestu.

V. ⁵–⁷ Všemohoucnosti Boží jest hračkou trestati, jak bylo výše udáno. Srv. výše 4, 13.; 5, 7 n. Na rozkaz Boží i zemská kůra, která se zdá býti pevná, zdvihá se a klesá jako voda!

V. ⁷ Všemohoucnost Boží může vykazovati a měniti národům sídla, jako učinila Israelitům. Srv. Sk 17, 24–26. Nehledíc k vyvolení Božím, jež bylo úkon pouhé milosti jeho, Israelité nejsou před Bohem nic více, nežli Kušané nebo jiní pohanští národové. Před Bohem všichni národové svou přirozenou cenou jsou si rovni. Jediné Bůh může si vyvoliti a vyznamenati jeden národ nad ostatní.

¹¹ V den ten zdvihnu rozpadlou chýši Davidovu, zazdím zase trhliny v jejich zdech, co se bylo zbořilo, opravím, a zase vystavím ji jako za dnů dávných, ¹² aby vládli zbytky Edomců a všemi národy, kteří budou jménem mým jmenováni. Práví (to) Hospodin, jenž učinil tyto věci.

¹³ Aj, dny jdou, praví Hospodin, kdy ženci zastihnou (ještě) orače, rozsevač toho, jenž hrozny šlapal, hory chrliti budou sladkost, a všechny pahorky se rozplývat. ¹⁴ Ze zajetí přivedu lid svůj israelský, vystavějí znova města zpusťšená, budou bydlet v nich a štípit vinice, pítí budou víno jejich, také si nadělají zahrad, a jíst budou ovoce jejich. ¹⁵ Zasadím je do jejich země, že již nebudou vytrženi z půdy své, kterou jsem dal jim, dí Hospodin, Bůh tvůj.

V. ¹¹. „V den ten“ – soudu, kdy budou zlí odděleni od dobrých.

V. ¹². Judovci, kteří budou vzkříšeni k novému životu, budou vlásti zase týmž národům, kteří poddáni byli kdysi Davidovi. – „Jménem Hospodinovým jmenováni budou ti národové“, kteří budou jeho majetkem, jako by Israel; řečeno to o bývalých pohanech, kteří v církvi Mesiášově stanou se také jeho poddanými a jeho vlastnictvím.

V. ¹³. – ¹⁵. předčítá církev ve středu suchých dnů zářijových. – *Obrazem blahobytu pozemského prorok líčí štěstí doby mesiášské. Hojně to požehnání bude odměna za věrnost, s jakou budou Hospodinu sloužiti.*

KNIHA PROROKA ABDIÁŠE

Úvod.

Prorok Abdiáš (= Sluha Jahvův = Služebník Boží), obsahem nejmenší z malých proroků, napsal kratičké proctví proti Edomcům. Původ prorokův a jeho životní osudy jsou neznámé. Za dobu sepsání se pokládá zpravidla čas vlády judského krále Jorama (849–842). Tehdy bylo nepřátelství mezi Edomci a Židy. Ve spisku nejedná se o dobytí Jerusalema za Nabuchodonosora r. 586, neboť Abdiáš, mluví pouze o dobytí a vyplenění města, nikoliv o jeho zboření a odvedení lidu do zajetí babylonského.

Knížka obsahuje krátké proctví o božím soudu nad Edomci (1–9), o vině Edomců (10–15) a o rozkvětu říše Boží (16–21). Proti jednotnosti a původnosti spisku nelze uvést přesvědčujících důvodů; spisek byl vždy počítán ke kanonickým knihám Písma sv.

Vidění Abdiášovo.

¹ Toto praví Pán Bůh k Edomovi: Zprávu slyšeli jsme od Hospodina, posla k národům poslal (s výzvou): „Vzhůru, povstaňme proti němu v boj!“ —

² Aj, maličkým učiním tebe mezi národy, opovržený ty budeš velmi. ³ Zpupnost srdce tvého pozdvihla tebe, jenž přebýváš v rozsedinách skalních, vysoko stavíš své sídlo, který si říkáš: „Kdo mne strhne k zemi?“ ⁴ Ať bys byl vysoko jako orel, a měl mezi hvězdami své hnízdo: (i) odtud strhnu tě, praví Hospodin. ⁵ Kdyby přišli na tebe zloději nebo lupiči v noci, jak bys byl zničen! (Ale) kradli by (jen) podle své potřeby. Kdyby přišli na tebe sběrači vína, aspoň paběrky by nechali tobě. ⁶ Kterak budou Esaua prohledávat, jak budou poklady jeho prohrabány! ⁷ Až na hranice vyprovodí tě všichni společníci tvoji; oklamou tě, znásilní tě, znásilní tě přátelé tvoji, [tvoji spolustolovníci] poleží úklady tobě, a nebude smyslu pro to! ⁸ Ano, v ten den, dí Hospodin, vyhledám moudré ze země Edomské a rozumnost s pohoří Esauova. ⁹ Tehdy děsiti se budou junáci tvoji, Temane, aby zahynul každý na pohoří Esauově.

V. ¹. „Vidění“ = prorocké osvícení, nadpřirozené poučení, jehož se dostalo Abdiášovi a jehož obsah níže podává.

V. ² n. Edomci budou pokořeni; Abd vidí to příští neštěstí jako hotovou událost a proto ji vyslovuje časem dokonalým (perfektem). Ta pohroma bude následek války Edomových sousedů, o které se zmínil výše v. 1. Edomci byli ještě za dob Abdiášových mocný národ.

V. ⁹. Temansko, část Edomska znamená tu Edomsko celé. I vojenská moc Edomce zklame! Co jest předpověděno ve v. 1.–9. splnilo se ke konci 4. století před Kristem. Tehdy totiž byl na pohoří Seirském, v bývalých sídlech Edomců, usazen již národ jiný – Nabateové.

¹⁰ Pro zabíjení, pro zločiny na tvém bratru Jakobovi zakryje tě hanba a zahyneš na věky. ¹¹ V (ten) den, kdy jsi stál proti němu, kdy jímali cizáci vojsko jeho, kdy cizinci vnikali do bran jeho a o Jerusalem metali los: tys také byl jako jeden z nich. ¹² Neměls totiž kochati se dnem bratra svého, dnem vyhnání jeho, neměls veselit se nad Judovci v den záhuby jejich; neměls otvírat k potupě úst svých v den, kdy byli v tísní. ¹³ Neměls vcházet do bran lidu mého v den jeho pádu, ani kochati se i ty nad neštěstím jeho v den zpuštění jeho; neměls vztáhnouti své ruky na vojsko jeho v den pohubení jeho. ¹⁴ Neměls stavěti se u východů, abys zabíjel uprchlíky (jeho) a neměls zavírat zbytků jeho v den, kdy byl v tísní. ¹⁵ Neboť blízko jest den Hospodinův na všechny národy; jak jsi činil (ty), stane se tobě: jednání tvé vrátí se na tvou hlavu.

¹⁶ Neboť jako vsy jste pili na mé svatě hoře, tak budou pít všichni národové ustavičně; budou pít a skrat a budou jako by (nikdy) nebyli. ¹⁷ Ale na hoře Sion bude spása, a bude svatá; a vládnouti bude dům Jakobův těmi, kteří vládli jím. ¹⁸ Dům Jakobův bude oheň a dům Josefův plamen, z domu pak Esauova bude strniště, jež od oněch bude zapáleno a pohlceno, a nebude zbytků z domu Esauova, neboť Hospodin mluvil. ¹⁹ A vládnouti budou ti, kteří jsou na jihu pohořím Esauovým, ti pak, kteří jsou na rovině, zemí Filištinských; vládnouti budou územím Efraimovým, [Samařském] a Benjamin vládnouti bude Galaadskem. ²⁰ Zajatci z tohoto vojska [z Izraelitů] vlastní budou všemi místy Kanaan-ských až do Sarepty, a zajatci z Jerusalema, již jsou v Bosporu, vlastní budou městy poleďními. ²¹ Vysvoboditelé vystoupí na horu Sion, aby soudili pohoří Esauovo, a Hospodinu bude náležet královská moc.

V. ¹⁰. opakuje stručně to, co bylo podrobně vylíčeno již výše ve v. 2.–9. Jakob, blíženec Esauův znamená tu Izraelity. Esau (Edomci) měl bratra svého Jákoba (Israelity) bratrsky milovati a jemu pomáhati, Edom činil však pravý opak toho! Jakého „zločinu“ dopustili se Edomci na Israelitech, vypisuje podrobně v. 11.

V. ¹⁵. podává obsah úryvku v. 15.–21. Jako potrestá Hospodin Edomce za zločiny, kterých se dopustili na Israelitech, tak ztrestá i pohany za to, co zla způsobili Božímu lidu.

V. ¹⁶. Když dobyli Edomci spolu s jinými pohany Jerusalema, pořádali, jak snadno se dovítipi, na Sionu pitky na oslavu svého vítězství, snad i ve chrámě, který takto znesvětili. Za to budou pít víno (Hospodinovo) v jiném slova smyslu: kalich trestu bude jim vypít do poslední krůpěje! – „budou jako by nebyli,“ kdežto Jahve, ten, který jest, bude vždycky.

V. ¹⁷. „Den Hospodinův“ přinese nepřátelům vyvoleného národa pohromu, národu samému však vysvobození a spásu.

V. ¹⁸. Esau, Edomci, kteří budou pokořeni od pohanů (v. 1.–9.) budou konečně vyhlazeni od Judovců (= „dům Jakobův“) a od Israelitů (= „dům Josefův“); oba totiž domy se spojí zase a společnými silami vítězně napadnou nepřátele, tak Edomce.

V. ¹⁹. Hranice Judska (t. j. duchovního Israele, království Božího) budou na všech stranách rozšířeny: Benjamin je tu jmenován, ježto za časů Abdiášových jeho území patřilo k Judsku, činíc s ním jeden politický celek. Dům Jakobův jest církev katolická, která si křtem podrobovala a podrobila všechny národy světa.

V. ²⁰. „Zajatci“, ti, které byli pohané při dobytí Jerusalema zjímali z vojska judského. Tito vojenští zajatci vrátí se ze zajetí a rozšíří území Judovo na sever až do Fencie, kde leží známé město Sarepta. – „zajatci jerusalemské“ jsou ti, o které se Edomci s ostatními pohanskými dobyvateli Jerusalema losem kdysi byli rozdělili.

V. ²¹. „Vysvoboditelé“ = vítězní vůdcové národa Božího vtáhnou do Jerusalema a budou odtud jakožto zástupcové Boha vlastní (= „souditi“) Edomcův a ostatním pohanům, s nimi společně poraženým. – Hospodinu bude náležeti královská moc proto, že bude králem zvláštní říše, kterou milostně založí, a která pojme všechny národy světa, jak byl ve S. z. zvláštním králem jednoho národa – israelského. V literárním dějinném smyslu splnil se v. 21. za dob machabejských a později r. 68 po Kristu. Juda Machabejský porazil Edomce několikrát. Jan příjím Hirkanus (135–106) poddal si Edomce dokonale (r. 128) a přinutil je, aby přijali obřizku a podrobili se židovským zákonům. Od té doby se požídivšili tak, že byli zuřivými Židy, a osudy jejich byly spjaty úzce s osudy Judska. Ve smyslu vyšším splnil se v. 18., 21., když Judsko stalo se středem a počátkem nového království Božího, které pojalo ve své lůno také pohany.

KNIHA PROROKA JONÁŠE

Úvod.

Hrdina knížečky řečené *Jonáš* jest asi stejnojmenný prorok, syn *Amatiův*, pocházející z *Get-Heferu*, jenž prorokoval, že hranice říše severní budou rozšířeny zase, jako prve bývaly.

Účel knížečky možno vysloviti takto: *Chce poučiti, ze prozřetelnost, všemohoucnost a milosrdenství Boží se vztahuje na všechny lidi; i největší nepřátelé Israelovi mohou kajícíností dojíti odpuštění.* Knížečka Jon nepodobá se ani tak knihám prorockým, jako spíše úryvkům z knih dějinných, vypravujících o Eliášovi a Eliseovi, kteří rovněž pracovali v severní říši. Knížečka nechce popředně poučovati svými stručnými *řečmi*, nýbrž událostmi podrobně a malebně vypravovanými. Těmi událostmi hlásá pravdu, již jiní proroci vyslovovali řečmi: Ani pohané nejsou tak zatvrzelí jako Židé; oni činí pokání na několik slov jediného proroka, a to cizince, kdežto tito zůstávají hlouší k nesčetným výzvám tolika svých vlastních proroků!

Z tohoto důvodu, jakož i proto, že *Jonáš předobrazoval Mesiáše*, jako jej jiní *předpovídali* slovy, byla knížečka Jon zařazena mezi knihy pozdějších proroků (malých).

Většina katolických kritiků, opírajíc se o podání židovské, o výroky Kristovy a o podání křesťanské, pokládá dosud *Jon za knihu dějinnou* proti kritikům nekatolickým, kteří jí upírají cenu dějepisnou, přičítajíce jí roztodivné tvary slovesné. V době nejnovější také *někteří katoličtí* vykladatelé připouštějí *možnost*, že jest Jon snad kniha, která má za; úkol podati náboženskomravní poučení v rouchu zdánlivě dějepisném, že je to tedy podobenství nebo jinotaj nebo jiný podobný druh slovesný, který nečiní nároku na to, aby pokládán byl za přísné dějiny.

Většina židovských i křesťanských vykladatelů měla za to, že knihu Jon napsal sám hrdina její, že tedy vznikla za panování Jeroboama II. Proti tomu nekatoličtí kritikové, kromě nepatrných výjimek, knížečku Jonášovi proroku upírají, kladouce ji do časů pozdějších. Za dob novějších *také mnozí katoličtí kritikové přejí domněnce*, že kniha ve tvaru dnešním napsána byla teprve po pádu Ninive, t. j. po r. 606 před Kristem. Není pochyby o tom, že kniha byla napsána *v Palestině*.

Knížečka Jonášova nejeví žádných trhlin nebo švů, že by bylo možno mluviti o dvou nebo několika pramenech, z nichž prý byla složena.

Jak vysoce si křesťané Jon vážili, vysvítá z toho, že býval velmi často v katakombách vyobrazován jakožto *predobraz Krista, vítěze nad smrtí. Ryba, jež Jonáše sice pohltila, ale byla donucena jej vyvrhnouti, znamenala jim pekelného obra, jemuž měl Bůh duši zemřelého vyrvat.*

Ještě dnes modlí se církev na popeleční středě: „*Všemohoucí věčný Bože, jenž jsi nad Ninivany, kteří v popelu a v žínici se káli, smilovati se ráčil, udělal milostivě, ať příkladu jejich tak následujeme, bychom došli jak oni také odpuštění. Skrze Ježíše Krista . . .*”

ČÁST PRVÁ: Jonáš na útěku před Bohem (1, 1.–2, 11.)

HLAVA 1. –¹ Hospodin oslovil Jonáše, syna Amatiova, takto: ² „Vstaň [a] jdi do Ninive, města velikého, a kaž v něm, neboť vystoupila zloba jeho přede mne.“³ Avšak Jonáš vstal, aby utekl do Tarsise, daleko od Hospodina. Sestoupil do Joppe a našel loď, která měla odplouti do Tarsise; zapravil příslušné jízdné a sestoupil do ní, aby se odebral s nimi do Tarsise daleko od Hospodina.

⁴ Hospodin však spustil vítr veliký na moře, že nastala na moři veliká bouře a lodi hrozilo, že ztroskotá.⁵ Plavci se báli a volali, každý k bohu svému, a vmetali nářadí, které na lodi bylo, do moře, aby jim bylo ulehčeno.

Jonáš pak byl sestoupil dovnitř lodi, lehl si a tvrdě spal.⁶ I přistoupil k němu velitel lodi a řekl mu: „Co ty se poddáváš spánku? Vstaň, vzývej boha svého! Snad (ten) bůh rozpomene se na nás, a nezahyneme.“

⁷ I řekli si vespolek: „Nuže, vržme losy, abychom zvěděli, či vinou nás toto neštěstí potkalo!“ Když metali losy, los. padl na Jonáše.⁸ Tu mu řekli: „Pověz nám, pro koho toto neštěstí nás potkalo, jaké máš zaměstnání, (odkud přicházíš), která země je tvůj domov, [a kam jdeš] a z kterého národa jsi ty?“⁹ Odpověděl jim: „Hebrej jsem já a ctím Hospodina, Boha nebes, jenž učinil moře i pevninu.“¹⁰ Tu zdělili se ti muži bázní velikou a řekli mu: „Cos to učinil?“ – Věděli totiž ti muži, že utíká daleko od Hospodina, protože jim to byl oznámil. –¹¹ A tázali se ho: „Jak máme s tebou naložiti, aby moře přestalo (se bouřiti) proti nám?“ – Moře totiž se vzdouvalo. dál a dále. –¹² Odpověděl jim: „Vezměte mě a uvrzte do moře, i přestane moře (se bouřiti) proti vám; neboť já vím, že pro mne bouře tato veliká přišla na vás.“¹³ I veslovali ti muži, aby se vrátili k zemi, ale nemohli, neboť moře se vzdouvalo proti nim dál a dále.¹⁴ Tu volali k Hospodinu řkouce: „Ach, Hospodine, kéž nezahyneme pro život tohoto muže, a kéž nám nepřičítáš nevinné krve; neboť ty, Hospodine, jak jsi chtěl, učinil jsi!“

¹⁵ Vzali tedy Jonáše a uvrhli ho do moře; i přestalo moře bouřiti se.

¹⁶ A ti muži zdělili se bázní velikou z Hospodina, obětovali mu oběti a učinili mu sliby.

HL 1. V. ² „Ninive“ souvisí se jménem bohyně starobabylonské „Niná“, dcery boha Ea, která postupem doby splynula s bohyní *Ištar*; ježto Ninive sluje „*zamilovaným městem Ištariným*“. Kdo město založil, viz Gn 10, 11. Senacherib je povýšil na své královské sídelní město (4 Král 19, 36), kdežto prve bydlili v něm assyrští králové jen občas. – *Mravní zloba* vystoupila před Hospodina, t. j. křičí k němu se země, jako kdysi volala zloba Sodomy (Gn 18, 20 n). Podrobněji vypisuje tu mravní zkaženost níže prorok *Nahúm* (3, 1.).

V. ³ Jonáš v zaslíbenosti, proroka málo hodné, chce před Hospodinem utéci. *Taršís* = Tartessus, země, řeka a město na Guadalquiviru (v jihozápadním Španělsku), asi tam, kde je dnes Cadix. – Jope, známý přístav, který býval v rukou Filištanů a Feničanů. Židé zmocnili se ho teprve za časů Machabejských.

V. ¹³ Plavci se hrozí utratiti život člověka, který jest dokonce prorokem, proto činí ještě jednou pokus, aby neuválili na sebe krevní vinu: veslují vši silou, aby přistáli a Jonáše vylodili; domnívají se, že když se hříšníka zhostí, když ho nebudou podporovati v útěku před bohem, když naopak, vysadíce ho na břeh, umožní mu příkaz Hospodinův splniti, nebude příčiny, aby Hospodin se hněval na ně a kázal moři, aby se bouřilo proti nim i dále.

HLAVA 2. – ¹ Hospodin pak připravil rybu velikou, aby pohltila Jonáše. A byl Jonáš v břiše té ryby tři dny a tři noci. ² Tu se Jonáš modlil k Hospodinu, Bohu svému, z břicha ryby ³ takto:

Volal jsem z tísně své k Hospodinu, i vyslyšel mne; z lůna podsvětí volal jsem, a vyslyšel jsi hlas můj. ⁴ Uvrhl jsi mne do hlubiny, do srdce moře, proud mne obklíčil; všechny tvé vříty a vlny tvoje nade mnou přešly. ⁵ A já – řekl jsem si: „Zavržen jsem daleko od tvých očí; ale opět uzřím chrám tvůj svatý!“ ⁶ Obklíčily mne vody až k duši, tuň mě obehnala; moře přikrylo mi hlavu ⁷ na úpatí hor. Sestoupil jsem do země, jejížto závozy zavřely mne na věky, ale vytáhl jsi z podsvětí můj život, Hospodine, Bože můj!

⁸ Když vysílena byla ve mně má duše, na Hospodina vzpomněl jsem si, i došla k tobě modlitba má, k tvému svatému chrámu. ⁹ Kterí ctí nicotné modly, opouštějí (zdroj) své milosti! ¹⁰ Já však s hlasem chvály obětovat budu tobě; cokoliv jsem slíbil, splním. Spása jest u Hospodina!

¹¹ I přikázal Hospodin rybě, a ta vyvrhla Jonáše na pevninu.

ČÁST DRUHÁ: Obrácení Ninive (3, 1–4, 11.).

HLAVA 3. – ¹ Hospodin oslovil Jonáše po druhé takto: ² Vstaň, jdi do Ninive, města velikého, a kaž tam, co já ti ukládám. ³ Vstal tedy Jonáš a odešel do Ninive, podle slova Hospodinova; bylo pak Ninive město veliké, na tři denní pochody. ⁴ I počav Jonáš první denní pochod ve městě kázal takto: „Ještě čtyřicet dní a Ninive bude vyvráceno!“ ⁵ Ninivští však uvěřili v Boha, vyhlásili půst a oblékli se v žínice od největšího až do nejmenšího.

HL. 2. V. ¹. Polknutí Jonáše rybou dlužno pokládati – tak jako celou knižičku – za skutečnost historickou a za *událost zázračnou*. Netřeba se domnívat, že Bůh stvořil pro Jonáše zvláštní rybu, ve které by mohl býti živ a při vědomí tři dny! Bible, mluvíc o „*veliké rybě*“, neudává, že to byla *velryba*, která ostatně ani ve Středozemním moři nežije. Bible neudává vůbec blíže jména ani tvaru ryby, možno proto pronášeti pouhé domněnky, jaká ryba to byla. Obvyčejně bývá dnes myšleno na *žraloka*, který ve Středozemním moři dosud žije a má tak veliké hrdlo, že může člověka pohodlně polknouti; má také ohebné zuby, že není třeba, aby pohlcený musil býti značně poraněn. *Žraloci* jsou silní a odvážní, hltaví a žraví tvorové a podle mnohých zpráv *jsou postrachem všech námořníků, a obyvatelů teplejších moří*. Možno také, že to byl mořský obr, který tehdy ještě (před více než půl třetím tisícem let) ve Středozemním moři žil, dnes však patří mezi tvorstvo vymřelé. – „*tři dny a tři noci*“ je rčení hebr., jež neznamená nutně 24 hodiny x 3 dny (72) nýbrž znamená *jeden den celý*, krátký třeba konec prvního a stejně krátký počátek třetího.

V. ². jest úvod do následujícího žalmu (písně). Nápadné jest, že je to *píseň diků* za vysvobození z nebezpečí utonutí. V. 3. podává obsah celé básně, rozvedený dále stupňovitě ve třech slohách (4 n, 6 n, 8.–10.).

V. ³. Srv. Ž 17, 7.; 119, 1. Smrt hrozila Jonášovi v lůně mořských vln tak jistě a neodvratně, že se viděl již v podsvětí, v sídle mrtvých.

V. ⁴. „*Uvrhl jsi mne*“ rukama plavců. – Co líčí Ž 41, 8. obrazně, to líčí zde skutečnou minulost: *vlny tvoje nade mnou přešly*.

V. ¹⁰. Sliby mohl Jon učiniti již na lodi za bouře, když i plavci podobně činili. Možno, že také slíbil, že poslechně Hospodina a poputuje do Ninive, aby tam hlásal pokání.

V. ¹¹. Lidové podání umísťuje toto vylodění Jonášovo na všelijakých místech, jež označuje Jonášovým jménem.

HL. 3. V. ². Obsah kázání v Ninive byl Hospodin oznámil Jonášovi již při prvním poslání, ten příkaz trvá dosud, proto mu obsah kázání „*ukládá*“. *Velikost* Ninive je tu *opakována*, aby bylo zřejmo, proč Hospodinu na něm tolik záleží, že posílá k němu proroka.

V. ⁴. *Čtyřicet dní* bývalo postní období. – Ninivané postili se asi jako dnešní mohamedáni v měsíci ramadana, t. j. nejedli po celý den, až teprve večer, a podobně teprve v poedvečer krmili dobytek.

V. ⁵. Ninivští uvěřili bohu, který mluvil ústy Jonášovými, a tím i v Jonáše jakožto muže boha Palestiny a národa israelského. Proto však nestali se jednobožci, nepřestali ctíti svých národních velikých bohů. – „*vyhlásili půst*“ na rozkaz králův (níže v. 7.). – *O postu* srv. Sdc 20, 26.: 1 Sam 7, 6.; 31, 13. a j. – *O žínici*, t. j. rouchu ze srsti velbloudí nebo kozí, jež se vyvinulo z původní zástěry, srv. Job 16, 16., 3 Král 21, 27.; 4 Král 6, 30. a j.

⁶ Když totiž dostala se ta řeč ke králi ninivskému, vstal se svého trůnu, odhodil svůj háv, oblékl se v žinici a sedl si do popela; ⁷ dal také provolati v Ninive toto: „z rozkazu krále a knížat jeho budíž přikázáno: Lidé i dobytek, skot i brav ať ničeho ani neokusí; ať se nepasou a vody ať nepijí!“ ⁸ Oblečení buďte žinicemi (lidé i dobytek), volejtež k Hospodinu, co mají síly, a každý nechať obrátí se od cesty své zlé, od nepravosti, která lpí mu na ruku. ⁹ Snad obrátí se Bůh a odpustí; snad zanechá přísného hněvu svého a nezahyneme!“ ¹⁰ Když viděl Bůh skutky jejich, že se odvrátili od cesty své zlé, smiloval se nad neštěstím, kterým byl jim hrozil a neučinil ho.

HLAVA 4. – ¹ Ale Jonáše mrzelo to velmi, a rozhněval se.

² Modlil se Hospodinu řka: „Ach, Hospodine, zdali to není to, co jsem si myslel, když jsem byl ještě doma? Proto jsem rychle utíkal do Tarsise; neboť jsem věděl, že jsi ty Bůh milostivý, milosrdný, trpělivý a mnohého smilování, který má slitování nad neštěstím.“ ³ Nyní tedy, Hospodine, vezmi, prosím, život mně; jeť mi lépe, abych umřel nežli žil!“ ⁴ Hospodin odpověděl: „Hněváš se právem?“

⁵ Jonáš pak vyšel z města, a usadil se proti východní straně města; udělal si tu stánek a seděl pod ním ve stínu touže spatřiti, co se stane městu. ⁶ Připravil Hospodin Bůh skočec, aby vzrostl nad hlavu Jonášovu, aby měl stín nad svou hlavou, a chránil ho. Byltě obtížen (vedrem). Jonáš měl ze skočce velikou radost. ⁷ Ale Bůh nastrojil druhého dne při východu jitra červa, který píchl do skočce, že uschl. ⁸ Když pak vzešlo slunce, přivolal Hospodin vražedné, žhouch povětří, a slunce pralo na hlavu Jonášovu, že mu bylo mdlo; i přál si, aby umřel řka: „Lépe jest mi umřítí nežli živu býti!“ ⁹ Tu se tázal Bůh Jonáše: „Právem-li se hněváš pro skočec?“ Odpověděl: „Právem se hněvám až k smrti!“ ¹⁰ I řekl Hospodin: „Ty žalost máš nad skočcem, o němž jsi nepracoval, aniž jsi učinil, aby vzrostl, který za jednu noc se vypučel a jedné noci zahynul; ¹¹ a já bych neměl soucit míti s Ninivem, městem velikým, v němž jest více nežli sto dvacet tisíc lidských bytostí, jež nedovedou rozlišovati pravici od levice, a množství dobytka?“

V. ⁶. Jonáš pohnul lid nejprve ke kajičnosti. Zpráva o všem dostala se ke králi teprve později, když lid byl sám již na rozkaz královský vniterně připraven. – Král s *trůnu* sestupuje do – *popela*; o popelu, znamení pomíjivosti a smutku, viz Job 2, 8.; Jer 6, 26.; Ez 27, 30. a jj. – „*háv*“ = plášť nad svrchním rouchem nošený, ze vzácné látky, řasnatý, lemovaný třepením a třapci.

V. ¹⁰. „*skutky*“ Ninivanů byly: *víra* (v. 5.), *kajičnost* (v. 5.), *modlitba* (v. 8.), *změna života* (v. 8.). – Jako je *smrt* pokoutou za *hřích*, tak jest *život* odměnou za *kajičnost*. Srv. Is 38, 5.; Ez 18, 5.–9.

Hl. 4. V. ¹. Mrzelo ho, že Hospodin šetří nepřítel národa israelského a tím i nepřítel svého (Hospodinova). Aby ho neušetril, proto byl Jon utíkal do Taršíše. Jon tu zase představuje zarytého, úzkoprsého Žida. – K této příčině Jonášovy zasmušilosti družilo se také vědomí, že Ninivané budou Jonášem pohrdati, kdyžť se neosvědčí býti pravým prorokem, když se hrozby jeho nespĺnily. Možno, že měl i obavu, aby Hospodin nyní, kdy pohané činili pokání, neměl novou příčinu k zavržení nekajícího Israele.

V. ⁴. „*Hněváš se právem?*“ = *Nehněváš se právem*. Poučení, jehož se Jonášovi dostává zde krátce *řeky*, opakuje Hospodin níže (ve v. 6.–9.) *názorně na příkladě*.

V. ¹⁰. Rostlina vyrostla „*za jednu noc*“ ze země, aby se pak za několik dní vyvinula, poté však právě tak rychle zas uschla (Selbst).

V. ¹¹. „*Pravici od levice*“, t. j. dobré od zlého rozlišovati (Dt 1, 39.) nedovedou *děti*, jež nedošly užívání rozumu. Počítáme-li, že takových dětí byla v Ninive pětina všeho obyvatelstva, mělo Ninive úhrnem kolem 600.000 lidských duší. – Také zvířata mají od Boha „*dech života*“, proto jim věnuje Stvořitel laskavou pozornost. Srv. Ž 103, 25.–29.; Moudr 11, 24 n. – Náhly konec knížky působí hluboký dojem. Jonáš mlčí a tím ukazuje, že se podrobuje úradku Prozřetelosti, která chce, aby i pohané živi byli. Možno v tom spatřovati pokyn, že i Žid svým časem ochotně schvalovati budou tento záměr všeobecné Boží lásky.

KNIHA PROROKA MICHEÁŠE

Úvod.

Micheáš pocházel z osady zvané hebr. *Mórešeth* a podle nadpisu (1, 1.) působil za judských králů *Joatama* (752–736), *Achaza* (786–721) a *Ezechiáše* (721–693). Také Jer (26, 18.) o něm svědčí, že působil za krále Ezechiáše.

Micheáš, Judovec, který v Judsku působil, věnoval, jak přirozeno, popředně pozornost svou říši jižní, přesto však nezapomínal na Samař; všímal si tohoto města hlavně proto, aby mohl z osudu jeho dávatí výstrahu Jerusalemu. Působil současně s velikým Isajášem; ač venkovan, přece se dovedl po boku proroka-měšťana uplatnit. Duch a směr Micheášův podobal se více Amosovi (pastýři) než Isajášovi. Byl vážný, důsledný a neo-hrožený; nebál se ani předpovídati, že *i chrám se dostane do rukou pohanů*, což opakoval o sto let později důrazně také Jer. Zdá se, že jakožto venkovan zažil sám na sobě útisky od bohatých měšťanů a velmožů, protože s takovou rozhodností *tepe společenské zlořády*. Knižečka Mich podává toliko *výtah z řečí* jeho, jež po delší dobu měl; je to výtah, jak se zdá, neúplný; možno si domyslit, že hlásal tytéž myšlenky náboženskomravní jako jeho předchůdci a veliký jeho vrstevník, třebaže všech těch pravd nelze v dnešní knížečce jeho najít. Hlásal zkázu staré bohovlády, ale také zřízení bohovlády nové, lepší. *V Betlemě Efraťanů* vzejde Israelovi panovník; za něho *zbytky národa israelského budou shromážděny, obnoveny*, nastane doba pokoje a štěstí (5, 2.–14.; 7, 14.–20.). Toho blaha dostane se všemu *lidstvu* (4, 2 nn). Srv. Is 2, 1 nn; hll. 7 n.

Mich, který *rád jmenuje místa* Palestiny a navazuje na ně předpovědi, Mich, který předpověděl *místo*, kde se Mesiáš narodí (5, 2.), bývá nazýván „*zeměpisec mezi proroky*.”

Mt 2, 5n dokazuje, že *Židé za dob, kdy se Kristus narodil, pokládali knihu Mich za posvátnou*.

Proroctví Mich skládá se ze tří částí: V první (1–3) Mich pronáší hrozby proti Samaři a proti Sionu; v části druhé (4–5) předpovídá, že bude Sion zachráněn a že se mu dostane panství nad národy; v části třetí (6–7) ospravedlňuje trest Samaře a prosí Boha, aby se stala účastnou příštího mesiášského vzkříšení národa israelského.

NADPIS.

HLAVA 1. – ¹ Slovo Hospodinovo, jehož se dostalo Micheášovi Moraštanovi za dnů Joatana, Achaza a Ezechiáše, králů judských; co viděl o Samaři a o Jerusalemu.

ČÁST PRVÁ.

Micheášovy hrozby (1, 2.– 3, 12.).

² Slyšte, všichni národové, pozor měj země se vším, čeho je plná! A budiž Pán Bůh proti vám žalobcem, Pán ze svého svatého chrámu! ³ Neboť aj – Hospodin vyjde z místa svého, sestoupí a kráčetí bude; po výšinách země. ⁴ I rozplývati se budou hory pod ním, a údolí roztrhováti se budou, jako vosk před plamenem a jako vody, jež běží s kopce. ⁵ Pro nepravost Jakobovu vše to a pro hříchy domu Israelova. Která jest nepravost Jakobova? Zdali ne Samař? A které jsou výšiny Judovy? Zdali ne Jerusalem?

⁶ I obrátím Samař v hromadu kamení na poli, když bývá štípena vinice, strhám do údolí kamení její, a základy její odkryji. ⁷ Všecky řezby její rozbity budou, všecky mzdy její spáleny budou ohněm, a všecky modly její zahladím; neboť ze mzdy nevěstčí shromážděny jsou, a ve mzdu nevěstčí budou zase obráceny.

⁸ Proto kvíliti a úpěti budu, chodit budu bos a bez oděvu; zanotím žalozpěv jako šakalové, a bolestnou píseň jako pštrosi. ⁹ Neboť jest bez naděje rána její, neboť přišla až k Judovi, přiblížila se k bráně lidu mého, až k Jerusalemu.

¹⁰ Neoznamujte toho v Getu, slzami neplačte, v. Domě prachu prachem sebe posypte.

¹¹ Stěhujte se do vyhnanství, obyvatelé Krásky, zahanbení potupou. Nevychází obyvatelstvo Vyjítí; kvílení vaše poslouchat bude Dům sousední, stojící sám a sám. ¹² Neboť zemdleli pro (ztrátu) dobra ti, kteří v Hořkostech sídlí; neboť sestoupila pohroma od Hospodina do brány Jerusalema. ¹³ Hřmot vozů hrůzy na obyvatelstvo Lachiše. Toto jest počátek trestu Sionské dcery, neboť v tobě nalezeny byly nepravosti Israelovy. ¹⁴ Protož pošle (své posly) na Dědictví Getu, Domy lži budou zklamáním králům israelským. ¹⁵ Ještě tobě dědice přivedu, obyvatelko Maresy; až do Odollamu přijde sláva Israelova. ¹⁶ Učini si lysinu a ohol se pro své milované syny; rozšiř lysinu svou jako sup, neboť do zajetí vedeni budou z tebe.

HLAVA 2. – ¹ Běda (vám), kteří myslíte na bezbožné věci a obíráte se zlými úmysly na svých lůžkách! Za ranního svítání je vykonávají, neboť proti Bohu jest ruka jejich. ² Zachce-li se jim polí, násilně je zabírají; (zachce-li se jim) domů, mocí je odnímají; utiskují muže i dům jeho, muže i dědictví jeho. ³ Protož toto praví Hospodin: Aj, (také) já myslím na zlo proti tomuto pokolení, z něhož nevytáhnete svých hrdel, a nebudete (v něm)

HL 1. V. ² „všichni národové“ znamená tu nejspíše všechny *israelské kmeny* a důsledně „země“ je tu Palestina.

V. ⁴ Velebnost Boží bude působiti na přírodu: na hory jako oheň na vosk a na údolí jako přívaly vody s mračen, které je prohlubují. Srv. Ž 17, 8 n; 67, 9.; 96, 2– 6.; Sdc 5, 4 n. – Hospodin sestoupí na soud podobně, jako kdysi sestoupil na horu Sinaj: Ex 19, .6. – Srv. Joel 3, 16.

V. ⁵ Příchod hrozného Soudce zavinily hříchy národa israelského, jehož dvě *hlavní* města byla také *hlavní* sídla a zřídla náboženskopravní hnily, která se z nich rozlévala daleko široko.

V. ⁷ „řezby“ = dřevěné modly. – *Modlářství* bývá nazýváno smilstvem, *nevěstkářstvím* (Srv. Os 1– 3). Dary, jež ctitelově bůžků (nevěstkáři) dávají svatyním, jsou *mzdy nevěstkám placené*.

V. ⁸ Mich bude svým zjevem předobrazovati národ stížený hrozným neštěstím, zejména zajetím, do něhož odvedeni budou mnozí Israelité. Srv. Is 20, 2 n. – „*bosi a bez oděvu*“ bývali odváděni poražení do zajetí. Srv. Job 22, 6. – O vytí *šakalů* a skřeku *pštrosů* srv. Job 30, 29.; Is 13, 22.).

HL 2. V. ¹ Prorok odůvodňuje své hrozby; ukazuje, pro které hříchy hrozí pohroma. Ustavičně myslí jen na zlo; ani spáti proto nemohou. A jakmile se rozednilo, ihned vykonávají horlivě to, co si byli na lůžku zlého usmyslili.

vzpřímeni, neboť časy jsou velmi zlé. ⁴ V ten den budou o vás říkati básničku a píseň zpívati se zálibou takto: „Zpuštění, pohubeni jsme, úděl lidu mého proměněn jest; kterak odstupuje ode mne, když se vrací ten, který krajiny naše dělití má!“ ⁵ „Protož nebudeš mítí, kdo by roztáhl měřický provazec v obci Hospodinově.“

⁶ Nemluvte mluvíce: „Neskápně na tyto, nestihne jich pohanění!“ ⁷ Praví dům Jakobův: „Zdali je v koncích duch Hospodinův, aneb taková-li jsou myšlení jeho?“ Zdali dobře nenakládám s tím, kdo podle práva chodí? ⁸ Ale lid můj naopak – v protivníka povstal, kromě sukně berete (i) plášť; a proti těm, kteří pokojně jdou svou cestou, dáváte se naopak – do války! ⁹ Ženy lidu mého vyháníte od milovaných jejich krbů, od dětí jejich odnímate chválu mou na věky! ¹⁰ Vstaňte a klíčíte se, neboť není tu pro vás místa odpočinku, pro svou nečistotu zkažena bude (země) zkázou velmi hroznou. ¹¹ Ó bych nebyl muž, mající ducha (Božího), kéž bych raději lež mluvil! Nakapu ti vína do opojení. Ten, na něhož to kapati bude, bude tento lid.

¹² Jistě shromáždím, Jakobe, tebe veškerého, v jedno uvedu zbytky Israelovy, sloučím jej jako stádo v ovčinci, jako dobytek uprostřed ohrad, hlučeti budou množstvím lidí, ¹³ Ten totiž, který cestu rází, kráčeti bude přeci nimi, (oni) prorazí bránu a projdou jí, vyjdou jí majíce před sebou krále a Hospodina ve svém čele.

HLAVA 3. – ¹ I řekl jsem: Slyšte, knížata Jakobova a vůdcové domu Israelova! Zdali nenáleží vám znáti právo? ² Vám, kteří v nenávisti máte dobré a milujete zlé? Vám, kteří násilně s nich stahujete kůži, a maso jejich s kostí jejich? ³ Ti, kteří žerou maso lidu mého, kůži jeho sdírají s něho, kosti jeho lámají a sesekávají jako v kotlu, jako maso v hrnci: ⁴ tehdy volati budou k Hospodinovi, ale nevyslyší jich; skryje tvář svou před nimi v ten čas podle bezbožnosti skutků jejich.

⁵ Toto praví Hospodin proti prorokům, kteří svádějí lid můj; kteří, mají-li do čeho kousat, hlásají blaho; nedá-li však někdo nic jim do úst, hlásají proti němu svatou válku. ⁶ Proto noc mítí budete místo vidění, a tmu mít budete místo věštby; zajde slunce nad pro-

V. ⁴. Zálžopěv budete zpívati, líčící vaše neštěstí, který se stane pořekadlem. Tři věci píseň vyslovuje: 1. Národ kvetoucí stihla pohroma. 2. Úděl, t. j. země, záruka Božího přátelství jim slíbená a darovaná, bude jim vzata. 3. Bude dána nepříteli, který se o ni rozdělí.

V. ⁶. Mich obrací se proti lži prorokům, kteří ustavičně pleskají proti hrozbám proroků pravých, konejšíce lid, že nepadne na něj („*neskápně*“) zlo, kterým Mich hrozí, že ho nepotká potupa, kterou Mich předpovídá.

Verše uvádí ukázkou řeči, brojících proti hrozbám Micheášovým, o kterých se zmínil prorok již ve v. 6.

V. ¹⁰. Podle běžného výkladu hrozí tu, Mich zajetím zločincům, uvedeným, ve v. 8 n. Mich učí, že nemá v zemi svatých bydletí národ bezbožníků (Efrem). Zločiny obyvatelů poskrvňují zemi.

V. ¹¹. Mich přeje svému národu vše dobré a proto byl by raději lživým prorokem, jehož hrozby se nesplní. Ježto však jest mu uloženo, by předpovídal tresty hněvajících se Boha, nemůže než předpovídati účinky hněvu Božího, kterým bude „*tento lid*“ zalit jakoby deštěm, který ho zbaví smyslu a na zemi povalí, jako činí víno nebo jiný opojný nápoj.

V. ¹²⁻¹³. Velmi mnozí vykladatelé, zejména latinští, s Jer v čele, vykládají tyto dva vv. ve smyslu mesiášském; prorok prý chce upozorniti, že zajetí výše předpověděné nebude konečným cílem, nýbrž toliko prostředkem k tomu, aby se Israel očistil, k Bohu svému přilnul a tak se připravil na příchod Mesiášův; vyhnanci nemají zoufati, ale doufati v lepší zít.

HL. 3. V. ¹. Mich vrací se slovy: „*I řekl jsem*“ k celku hlavy 1 n, zejména ke zločincům velmožů, jmenovaným 2, 1 n, 8 n. Ty zločiny uvalí na jejich původce a na Jerusalem tresty Boží.

V. ³ n. Až přijde den pomsty, volati budou k Hospodinovi, ale nevyslyší jich, ježto ani sami prosebníků nevyslyšali; vztahovati budou ruce své k Pánu, ale Bůh odvrátí tvář svou od nich, ježto i oni odvraceli od prosebníků tvář (Jer).

V. ⁶. Místo vidění, kterým slibovali světlo, t. j. štěstí a bezpečnost, zakusí sami noc a temno pohromy, jež stihne všecek národ, neštěstí, za něhož odepre Hospodin světlo i prorokům pravým.

roky a zatmí se nad nimi den. ⁷ Zahanbeni budou, kteří vidění mívají, zahanbeni budou věštcí; zakryjí si všichni obličeje, neboť nebude Boží odpovědi. ⁸ Já však naplněn jsem silou ducha Hospodinova, právem a statečností, abych zvěstoval Jakobovi nešlechetnost jeho a Israelovi jeho hřích.

⁹ Slyšte to, knížata domu Jakobova, soudcové domu Israelova, kterým hnusí se právo, a kteří všecko, co přímé jest, převracíte! ¹⁰ Vy, kteří stavíte Sion krví a Jerusalem nepravostí. ¹¹ Knížata jeho za dary spravují právo, kněží jeho za mzdu učí a proroci jeho za peníze prorokují; a na Hospodina spoléhají říkajíce: „Zdali není Hospodin mezi námi? Nepřijdou na nás věci zlé!“ ¹² Protož, vaší příčinou Sion, jako pole orán bude, z Jerusalema hromada kamení bude a z hory chrámové lesnatá výšina.

ČÁST DRUHÁ.

Micheášovy sliby (4, 1.– 5, 14.).

HLAVA 4. – ¹ V poslední dny zpevněna bude hora domu Hospodinova; bude nejvyšším vrcholem horstev, vyvýšená nad pahorky. Proudít budou k ní národové, ² pohne se mnoho kmenů; řeknou: „Pojďte a vystupme na horu Páně a do domu Boha Jakobova! Ať nás učí o svých cestách, a choditi budeme po jeho stezkách!“

Vyjdeť se Siona nauka, a slovo Páně z Jerusalema. ³ Porovnávat bude národy mnohé, rozsuzovat silné kmeny dlouho, dlouho, že zkují v radlice své meče a svá kopí v motyky. Nevezme meče kmen proti kmeni, aniž se budou cvičit ještě bojovati. ⁴ Ale seděti bude každý pod svým vinným kmenem, a pod svým fíkem, aniž bude, kdo by (ho) děsil; neboť ústa Hospodina zástupů to řekla. ⁵ Ano, všichni národové chodí, . každý ve jménu boha svého; ale my choditi budeme ve jménu Hospodina, Boha našeho, na věky a vždycky. ⁶ V den ten, praví Hospodin, shromáždím to, co kulhalo, a to, co jsem byl vyvrhl, seberu; také to, co jsem byl trápil. ⁷ Z toho, co kulhalo, učiním zbytek a z toho, co trpělo, národ silný, i bude kralovat Hospodin nad nimi na hoře Sion, od toho času až na věky.

⁸ A ty, věže stáda, tvrzí dcery Sionské, k tobě přijde, přijde bývalá vláda, království dcery Jerusalemské. ⁹ Proč bys měla se někdy žalostí svjjet? Zdali nemáš krále, nebo rádce tvůj zahynul, že tě popadla bolest jako rodičku? ¹⁰ Snášeť bolest a námahu, dcero Sionská, jako rodička; neboť nyní vyjdeš z města a bydliti budeš na poli a přijdeš až do Babylona. Tam budeš vysvobozena, tam tě vytrhne Hospodin z ruky nepřátel tvých. ¹¹ Tehdy shromáždí se proti tobě mnoho národů, kteří řeknou; „Ukamenována buď! Ať se pase na Sionu oko naše!“ ¹² Oni však neznají myšlení Hospodinových, nerozumějí úradku jeho, on že je shromáždil jako snopy na humno, ¹³ Vstaň a mlat (je), dcero Sionská, neboť roh tvůj učiním železný, kopyta tvá udělám kovová, i rozdrťš mnoho národů, a v obět podáš Hospodinu loupeže jejich, bohatství jejich Pánu vši země.

V. ⁷. Zahaliti si bradu (a ústa) bylo znamení smutku. Srv. Lv 13; 45.; Ez 24, 17. 22. Lžiproroci budou zahanbeni, až se splní, čím hrozili proroci praví; tehdy se ukáže jejich lživost a úplatnost.

Hl. 4. Království Boží nemůže zůstatí na věky ve smutném stavu, vylíčeném v části předchozí (hll. 1– 3). Všecky útrapy překoná a vyjde z nich vítězně (hll. 4 n); to vítězství nastane za dob mesiášských.

V. ⁸. Bývalá vláda Jerusalema znamená tu bývalé království Davidovo, jež svou rozsáhlostí a leskem bylo předobrazem příštího království Mesiášova. To království bude míti střed na hoře Sionu, se které bude král (Mesiáš) střežiti své šťastné poddané tak, jako pastýř střežívá své stádo s věže. Není tu řeč o znovuzřízení Jerusalema po návratu ze zajetí babylonského, nýbrž o vzkříšení Davidova království v Jerusalemě ve smyslu duchovním, které Hospodin uvede do života, až vysvobodí svůj lid z útrap, kterými jej bude zkoušeti.

V. ¹². Bolest dcery Sionské nebude míti důvodu. Nepřátelé shromáždí se řízením Božím jen proto, aby společně byli pobiti, zdeptáni, jako dobytek šlape po snopech, shromážděných a rozestřených po humně, aby je vymlátli.

HLAVA 5. – ¹ Nyní se drásej, dcero rozdrásaná! Náspem nás obklíčili, holí bítí líce soudce Israelova, ² Ale ty, Betleme Efratský, maličký mezi rody Judovými, z tebe mi vyjde ten, jenž má býti vladařem v Israeli, a jehož původy (jsou) od počátku, ode dnů věčnosti. ³ Protož vydá je až do času, kdy ta, která poroditi má, porodí. A zbytky bratří jeho navrátí se k synům Israelovým. ⁴ Pevně bude státi a pástí v síle Hospodinově, ve velebnosti jména Hospodina, Boha svého; a oni v bezpečí budou, ježto tehdy zveleben bude až do koncín země. ⁵ A bude tento pokojem.

Když vpadne Assyř do naší země, když bude šlapati v našich domech, pošleme proti němu sedmero pastýřů a osmero předních z lidu; ⁶ i budou spravovati zemi Assyrskou mečem, a zemi Nimrodovu kopími jeho; vysvobodí (nás) od Assyra, když vpadne, do naší země, a když bude šlapati v našich krajích.

⁷ I budou zbytky Jakobovy mezi národy mnohými jako rosa od Hospodina a jako krůpěje deště na bylině, která nečeká na člověka aniž očekává zrozců lidských. ⁸ I budou zbytky Jakobovy v národech, mezi mnohými kmeny jako lev mezi zvířenou lesní, jako lvíče mezi stády bravu, který když přijde, pošlape a polapí, nebyvá, kdo by vytrhl. ⁹ Vvysílí se ruka tvá nad nepřátele tvé a všichni protivníci tvoji zahynou.

¹⁰ V den ten, praví Hospodin, bude toto: Odejmu koně tvé z prostřed tebe a zničí tvé vozy. ¹¹ Zahladím města tvé země, zbořím všecky pevnosti tvé, odstraním čáry z ruky tvé a hádání nebudou v tobě. ¹² Zničím tvé řezby a sochy z prostřed tebe a nebudeš se klaněti již dílu svých rukou. ¹³ Vykořením háje tvé z prostřed tebe a potru tvá města. ¹⁴ A vykonám ve hněvu a v roztrpčení pomstu nade všemi národy, kteří neposlouchali.

ČÁST TŘETÍ.

Micheášovo napomenutí (6, 1.– 7, 20.).

HLAVA 6. – ¹ Slyšte, co mluví Hospodin! Vstaň, veď soud proti horám, ať slyší pahorky tvůj hlas I ² Slyšte, hory, Hospodinův soud, (slyšte,) silné základy země; neboť soud má Hospodin se svým lidem, s Israelem povede spor. ³ Lide můj, co jsem ti učinil, anebo v čem jsem byl tobě na obtíž, odpověz mi! ⁴ Vždyť jsem tě vyvedl z Egyptské země, z robotárny jsem tě vysvobodil; poslal jsem před tebou Mojžíše, Arona a Marii! ⁵ Lide můj, po-

Hl. 5. V. ¹. Pravděpodobněji osloven je tu *Sion*, Jerusalem, se kterým se pro rok ztotožňuje.

V. ². Za těch útrap vzejde Israelovi spása; ne však z veleměsta, ale z malého *Betlema*, odkud byl vyšel kdysi také veliký král *David*. Betlem je sice co do zevnějšíku malý mezi rody, ale není malý se zřetelem na toho, kdo z něho vzejde (Mt 2, 6.). Jako vyšel *David* z Betlema, tak vzejde z tohoto městečka také *Mesiáš*, *drahý*, *nový David*. Mich mluví tu o Mesiáši přímo, a tedy o žádné jiné osobnosti, dějinné, jako snad o Zorobabelovi! Poučou je netoliko, že vzejde z rodu Davidova, ale že se narodí v Betlemě (Mt 2, 4 n; Jan 7, 42.).

V. ⁴–⁶. popisují *dílo krále – Mesiáše*. Vlásti (= „*pásti*“) bude pevně, rozšíří své království po celém světě, zavede bezpečnost.

V. ⁶. „*země Nemrodova*“ = Babylonie. Viz Gn 10, 8.– 12. Proroci častěji spojují příští štěstí mesiášské s přítomným neštěstím nebo nebezpečím. Srv. Is 7, 14 nn.

V. ⁷. Mich počíná líčiti *stav Israelův za doby mesiášské* v poměru jeho k ostatním národům (7.– 9.), jakož i Israelův život vnitřní (10.– 14.). „*zbytky Jakobovy*“ = národ obrozený. *Rosa a krůpěje deště* zobrazují tu Boží požehnání. Národ obnovený nebude očekávat pomoci od bídneho člověka, nýbrž od všemohoucího Boha.

V. ¹⁰ n. Israel bude se těšiti z míru a moc jeho bude tak bezpečná, že nebude ani potřebovat zbraní. „*V ten den*“, kdy zvítězí Israel nad nepřáteli, t. j. *za doby mesiášské*.

V. ¹⁴. Spásy dojdou jen ti pohané, kteří se podrobí obnovenému Israelovi tím, že přijmou jeho náboženství; kteří neposlechnou a neučiní tak, zahynou. Srv. 4, 1 nn 8.

Hl. 6 n. byla napsána nejspíše *krátce po pádu Samaře r. 721. Bolest celého národa z neštěstí, jež jej stihl pádem Samaře, prorok mírní naději v příští obnova celého národa.*

V. ³. počíná mluvit Hospodin (srv: v. 1a). – LXX má *tři* otázky, z nichžto druhá zní: „aneb v čem jsem zamroutil tě?“ Srv. velkopáteční výtky Kristovy (improperia).

mni, prosím, co zamýšlel Balak, král moabský, a co jemu odpověděl Balaam, syn Beorův, (co se dalo) od Setimu až do Galgaly, abys poznal spravedlivé činy Hospodinovy!

⁶ S jakou důstojnou obětí mám předstoupiti před Hospodina, sklonit koleno Bohu nejvyššímu? Zdali mám před něho předstoupiti s obětmi zápalnými, s ročními býčky? ⁷ Zdali může usmířen být Hospodin tisíci beranů nebo desetitisíci tučných kozlů? Zda mám (v obět) dáti svého prvorozence za svůj hřích, plod svého života za vinu své duše? ⁸ „Oznámím tobě ó člověče, co je dobré a co Hospodin od tebe vyžaduje: Jen abys činil podle práva, miloval mílovrdenství a pečlivě chodil se svým Bohem.“

⁹ Hlas Hospodinův volá k městu: – Blaze bude bojícím se jména tvého – „Slyšte, pokolení! Ale kdo to schválí?!“ ¹⁰ Ještě jest oheň v domě bezbožného, poklady nepravosti a malá míra, plná hněvu. ¹¹ Zda mohu za spravedlivou prohlásit bezbožnou váhu, a v pytlíku závaží Istimá? ¹² Protože boháči jeho v něm plní jsou nepravosti, a obyvatelstvo jeho mluví lež, majíc jazyk Istimý v ústech svých, ¹³ proto počal jsem i já tebe bítí, ničiti tebe pro tvé hříchy: ¹⁴ Ty budeš jísti, ale nenasytíš se, a snížení tvé bude prostřed tebe; čeho se chopíš, nevytrhneš, a co vytrhneš, vydám na meč. ¹⁵ Ty budeš síti, ale nebudeš žítí; ty budeš lisovat olivu, ale nebudeš se olejem mazat, (budeš lisovat) mest, ale nebudeš pítí vína. ¹⁶ Tys choval se podle příkazů Amriových a podle všech skutků domu Achabova; chodil jsi podle přání jejich, a abych tě vydal na zkázu a obyvatelstvo tamní na posměch. Pohanění lidu mého poneseš.

HLAVA 7. – ¹ Běda mně, nebo jest mi jako tomu, kdo paběrkuje na podzim po vino-braní: Není hroznu k jídlu, raných fíků pohřešuje má duše. ² Zmizel spravedlivý ze země a poctivého mezi lidmi není; všichni cínají na krev, druh druha na smrt loví. ³ Zlo svých rukou dobrem zovou, činovník požaduje (darů), soudce jde na úplatek, velmož mluví podle tužby své duše a tak ve zmatek (vše) uvádějí. ⁴ Nejlepší z nich jest jako hloh, a poctivý jako trn z plotu. Den, který předpovídaly tvé hlídky, navštívení tvé přišlo, nyní nastane, zkáza jejich. ⁵ Nespoléhejte se na přítele, nedoufejte ve vůdce, před tou, která spí v tvém lůně, ostríhej zámku úst svých! ⁶ Neboť syn činí pohanu otci, dcera povstává proti matěři své, snacha proti své tchyni a nepřátelé člověka jsou domácí jeho.

V. ⁶–⁸. přerývá řeč Hospodinovu hlasem národa israelského, jehož jménem prorok mluví. Israelité v zajetí assyrském i Judovci mají stejný zájem tázati se, čím usmíří rozhněvaného Pána; Judovcům dlužno se báti, aby nestihlo jich podobné neštěstí jako Samař; Israelitům v zajetí assyrském jde o to, aby se mohli vrátit, aby Bůh obnovil jejich říši.

V. ⁹. podává další výroky Hospodinovy, přerušené v. 6.–8.

V. ¹⁰. oslovuje národ israelský, zejména jeho díl, který bydlil kdysi v Samařsku. *Amri*, zakladatel dynastie, ze které vzešel *Achab*, neblaze proslulý svou bezbožností. „*příkazy Amriovy*“ = *skutky domu Achabova*“.

Hl. 7. V. ¹. Mluvíti počíná týž hlas, který mluvil výše 6, 6 n: prorok jménem národa israelského; Mich vlévá takořka své smýšlení a své city do duše a do úst národa, pádem Samaře přísné zkoušeného. Nejprv líčí ubohý stav národa, který zavinil to neštěstí: Národ israelský podobá se fíkovníku po vino-braní, kdy s něho všecko ovoce zmizelo.

V. ². *Má na mysli zejména stav severní říše před její zkázou*. Druh druha chce polapiti do sítí jako ptáčník ptáka.

V. ³. může býti přeložen jen přibližně. Velmož vyslovuje svá bezbožná přání soudci a len mu je plní.

V. ⁴. Podle Vulg. je smysl v. 4.: *Kdo se zdá býti poctivcem zdálky, shledán bývá pichlavým a ostnatým zblízka, takže jen bolesti dochází člověk tam, kde hledal pomoci*.

V. ⁵ n vrací se k lícní neutěšeného mravního stavu. Vládla všeobecná neupřímnost, nikomu nelze důvěřovati. Ta neupřímnost provází Samařany i do zajetí, a zůstává mezi zbytky obyvatelstva, zanechaného v zemi bývalé říše severní.

⁷ Já však upírám své zraky na Hospodina, doufám v Boha, svého spasitele, uslyší mě Bůh můj. ⁸ Neraduj se ze mne, má nepřítelko! Neboť (jestliže) jsem padl, (zase) vstanu; sedím-li ve tmě, Hospodin světlo mé jest. ⁹ Hněv Hospodinův ponesu, neboť jsem se prohřešil proti němu, dokud se neujme pře mé a nedopomůže mi k právu, dokud mne na světlo nevyvede, dokud neuzřím jeho spravedlnost. ¹⁰ Uzří to má nepřítelka, i přikryta bude hanbou ta, která mi říká: „Kde jest Hospodin, Bůh tvůj?“ Oči mé podívají se na ni, tehdy budou po ní šlapat jako po blátě na ulicích.

¹¹ (Přijdeť) den, aby vystaveny byly zbořeniny tvé, den ten, kdy bude daleko hranice (posunuta) ¹² Den, kdy přijdou k tobě od Assyrie až k Egyptu, od Egypta až k Řece, od moře k moři a od hory k hoře. ¹³ A země bude pouští pro její obyvatelstvo, pro ovoce smýšlení jejich.

¹⁴ Pasiž (Bože) lid svůj holí svou, stádo majetku svého, ty, kteří přebývají sami v lese, uprostřed Karmelu. Ať jsou paseni v Basanu a v Galaadu jako za dnů dávných. ¹⁵ Jako za dnů východu tvého z Egyptské země ukáží jemu divné věci. ¹⁶ Uzří to národové a zahanbení budou nade vsí svou silou; položí ruku na ústa, uši jejich hluché budou. ¹⁷ Lízati

V. ⁷. Mluví dále prorok, představující celý národ; slova jeho mají vlítni sladkou naději také zajatcům do Assyrie odvedeným, že přijde doba, kdy bude všecek Israel k novému životu vzkříšen, také ta jeho část, která byla se dostala do zajetí assyrského. Srv. Is 8, 11.–22.

V. ¹⁰. Jisto jest, že tu a níže Mich líčí vzkříšení národa israelského za dob *mesiášských*; měl-li kromě toho na mysli také návrat Israelitů ze zajetí, který byl jakousi předzvěstí a počátkem toho vzkříšení mesiášského, ne snadno zjistit. Spíše však se zdá, že má na zřeteli *jedineč*, a tedy *přímo, štěstí mesiášské*.

V. ¹¹. „hranice“ království Božího, omezená kdysi na Palestinu, bude posunuta na kraj světa, ježto nové království Boží bude zabírat celý svět.

V. ¹². „k Řece“= k Eufratu.

V. ¹⁴. Prorok (národ) prosí Hospodina, by zbytky Samařanů, které zůstaly v Palestině, spravoval, aby mohly bezpečně sídliti v úrodných krajích Karmelu, Basanu, Galaadu, jako kdysi za lepších časů.

budou prach jako hadi, jako ti, kteří po zemi se plazí zděšení vylezou ze svých skrýší, Hospodina, Boha našeho báti se budou, třásti se budou bázní z tebe (Bože).

¹⁸ Který bůh jest podoben tobě, jenž odnímáš nepravosti a promíjíš hřích zbytku majetku svého? Nespustí již hněvu svého, neboť rád bývá milosrdný. ¹⁹ Smiluje se zase nad námi, sejme s nás nepravosti naše, a uvrhne do hlubiny mořské všechny hříchy naše. ²⁰ Prokážeš věrnost Jakobovi, milosrdenství Abrahamovi, které jsi přísáhl našim otcům ode dnů dávných.

KNIHA PROROKA NAHUMA

Úvod.

Nahum (= Těšitel) byl krajan proroka *Micheáše*.

Prorokoval pád veleměsta assyrského *Ninive*, působil tedy před r. 606, kdy *Medové a Chaldové* tohoto města dobyli, je poplenili a rozbořili tak, že zaniklo navždy. Z Nah 3, 8. vyplývá, že prve než prorok napsal svou knížku, ležely *Téby, hlavní město Horního Egypta*, již několik let v ssutinách po r. 663, kdy je z kořene vyvrátil *Asurbanipal* na své druhé egyptské výpravě. Možno tedy míti za to, že Nahum napsal své dílko *kolem* roku 620 před Kristem.

Nahum předpověděl *zkázu říše Assyrské*, která byla tolik Israelity utlačovala. Slova Nahumova byla s to, aby potěšila, a k dalším nadějím v příští blaho *veškerého národa* povzbudila jak Judovce tak i zajatce assyrské.

Nikdo z malých proroků nemůže se Nahumovi vyrovnati vzletem, vřelostí a odvahou. Úvod jest velkolepý a nadmíru vznešený; popis příprav na útok proti Ninive a líčení jeho zkázy vykazuje podivuhodnou zřetelnost a důraz.

Kniha Nahumova byla vždy mezi knihami kanonickými, její pravost a jednotnost vždy uznávána.

Podle obsahu dělí se ve 3 části: 1. líčí boží zničující moc nad Ninive a Judou (1, 2.– 2, 2.); 2. popisuje obležení, dobytí a zničení Ninive (2, 3.– 13.); 3. jedná o zlobě a spravedlivém trestu Ninive.

V. ¹⁸ – ²⁰ . jest oslava milosrdenství Božího, která může býti pokládána za doslov knihy Mich.

Nadpis (1, 1.).

HLAVA 1. – ¹ Zátížení Ninive; kniha vidění Nahuma Elkešana.

Část prvá: Úvodní (1, 2.– 2, 2.).

² Bůh-horlitel a mstitel (jest) Hospodin; mstitel (jest) Hospodin a umí se hněvat; mstí se Hospodin na svých nepřátelích a on – hněvá se na své protivníky. ³ Hospodin je trpělivý a veliký silou, a jistě neučiní (z vinníka) nevinného. Hospodin v bouři a vichru chodí a mlhy prach jsou jeho nohou. ⁴ Pohrozí moři a činí z něho souš; a všechny řeky obrací v poušť. Chrádne Basan a Karmel a květ Libanu vadne. ⁵ Hory se třesou před ním a pahorky pustnou; chvěje se země před ním, okruh zemský s veškerým obyvatelstvem. ⁶ Kdož obstojí před jeho rozhořčením a kdo odolá prudkosti hněvu jeho? Rozhořčení jeho rozlévá se jako oheň a hory rozplývají se od něho.

⁷ Dobrý jest Hospodin posilou bývá v den tísně a zná ty, kteří doufají v něho. ⁸ Povodní (vše) zaplavující učiní konec místu jeho a tma bude stíhat jeho nepřátele. ⁹ Co zamýšlíte proti Hospodinu? On dokoná zkázu, nebude rány druhé. ¹⁰ Neboť jako trní v otep svázané, tak oni, kteří na hostinách společně pijí, stráveni budou, jako strniště úplně vyschlé. ¹¹ Z tebe vyšel ten, jenž myslil proti Hospodinovi na zlo, v mysli se zabýval zločiny. ¹² Toto praví Hospodin: Bude-li jich, siláků, sebe více, i přes to pokosení budou a (Assur) zanikne; sklíčím tebe (tak), že mně nebude třeba tě sklíčit po druhé. ¹³ Ted zlomím jeho hůl na tvých zádech, a tvá pouta roztrhám. ¹⁴ Prikázal o tobě Hospodin: Nebude se rodit potomstvo jménu tvému, v domě boha tvého zkazím řezbu i slitinu, připravím ti hrob, neboť bezectný jsi. ¹⁵ Ejhle na horách nohy radostného posla, oznamujícího pokoj; slav, Judo, slavnosti své a plň své sliby; nebudeť již tebou procházet pekelník; jest po něm veta.

HLAVA 2. – ¹ Vystupuje zhoubce proti tobě, který tě bude pečlivě obléhati! Dívej se na cestu, opásej si bedra, zvyš svou sílu co nejvíce! ² Neboť obnoví Hospodin chloubu Jakobovu jako chloubu Israelovu, neboť pustošitelé je zpusťovali, výhonky jejich porušili.

Část druhá: Zkáza Ninive (2, 3.– 13.).

³ Štít jeho junáků jest ohnivý, mužstvo vojska jeho v šarlatu; ohnivě (má) otěže vozu v den kdy se (k útoku) žene a jezdcí jeho (vínem) jsou rozjařeni. ⁴ Na cestách zmatené běsní, vůz do vozu vráží na prostranstvích, podobní jsou pochodním, jsou jako kmitajícíblesky. ⁵ Vzpomíná junáků svých, klopýtají po svých cestách, rychle vystupují na zdi města, připravují přístřeší. ⁶ Brány proudů se otvírají a palác se zemí srovnávají. ⁷ Bojovníci jsou odváděni do zajetí, nevolnice jeho hnány jsou jako holubice, bědují ve svých

Hl. 1. V. ². Ninive, Assyrie, pohanský veleštát, tolik utiskoval národ Hospodinův, dopustil se tolika zločinů, a přece dosud kvetl mocí, bohatstvím, úspěchy válečnými. Hospodin nemůže dopustit, aby Ninivané *trvale beztrestně* sužovali národ, který si byl pro svou čest a slávu vyvolil. Hospodin jest „*mstitel*“, t. j. nejvyšší spravedlivý, který zlé trestá, třebaže *ne vždy hned*.

V. ⁷. *Strašný* jest Hospodin toliko *zatvrzele zlým*; *dobrým* a kajícím jest *dobrotiv*, těm tedy netřeba se hrůzy, vylíčené výše, obávatí.

V. ⁹. oslovuje Ninivany (Assyřany), kteří se rádi chlubilí svou silou a svými *mocnými bohy* proti Hospodinovi, jako Is 36, 20. Hospodin zničí Ninivany *tak důkladně, že nebude již třeba druhé rány*, aby doražení byli; proto národům od nich utiskovaným netřeba se obávatí, že od nich ještě jednou utrpí nějakou škodu.

V. ¹¹. Mluví Hospodin sám; oslovuje Assyřany, ze kterých vycházeli králové do války proti království Hospodinovu, jako byl na př. Senacherib.

V. ¹³. Podle Vulg. oslovuje náhle Hospodin Judovce, kterým slibuje, že budou zbaveni hole a pout, kterými Ninive je tísnilo.

V. ¹⁵. připomíná Is 52, 7. *Pád Ninive bude přípravou na doby mesiášské*. Kdykoliv totiž Juda byl vytržen z nebezpečí, stalo se tak proto, že měly se splniti záměry Boží, t. j. dílo mesiášské.

Hl. 2. V. ⁴. líčí *„sílný útok* Medů a Chaldů na město.

V. ⁷. Z přednějších *paní* ninivských staly se podle válečného práva *nevolnice*.

srdcích. ⁸ Ninive jest jako rybník vodstva, vody jeho – ty však prchají. „Stůjte, stůjte,“ (volají), ale není, kdo by se vrátil. ⁹ Rozchvátejte stříbro, rozchvátejte zlato! Nekonečné bovatství (je tu) všeho vzácného náradí. ¹⁰ Rozmetáno jest, rozsekáno, roztrháno, srdce zmalátnělé, zemdená kolena, chvění ve všech ledvích, a tváře mají všichni jako černá hrnci.

¹¹ Kde je to sídlo lvů, kde je to rejdiště lvícat, kam chodíval lev, lvíče na pobyt, a nebyl, kdo by je přestrašil? ¹² Lev nalapal dosti lvícatům svým, nadávil lvicím svým, naplnil loupeží jeskyně své, a svou peleš kořistí. ¹³ Aj, já (chystám se) na tebe, praví Hospodin zástupů, spálím až do dýmu tvé vozy, lvíčata tvá sežere meč, vyplním ze země tvou loupež, a nebude již slyšet hlasu tvých poslů.

Část třetí: Vina Ninive (3, 1– 19.).

HLAVA 3. – ¹ Běda městu krve, všechno plné lži a násilnictví, jež nepřestáváš loupiti! ² Slyším práskání biče, slyším hrkot kol, ržání koní, skákající vozy, vyskakující jezdcé; ³ kmitající meče, blýskající se kopí, množství zbitých, spoustu (mrtvých) těl. Není konce mrtvol, klopýtají o těla jejich. ⁴ (To jest) pro množství smilstev nevěstky, půvabné krásky, znalé kouzelnictví, která kupovala národy smilstvy a kmeny kouzly svými. ⁵ Aj, já (chystám se) na tebe, praví Hospodin zástupů, odkryj ti stydké údy napřed, ukáží národům tvou nahotu a královstvím tvou hanbu. ⁶ Poházím tě pohaněním, potupou zahrnu tebe, a vystavím tě na odív, ⁷ že každý, kdo uzří tebe, odskočí od tebe a řekne: „Veta jest po Ninive!“

Kdož by tě politoval a, kde mám hledati těšitele tobě? ⁸ Zdali jsi ty lepší nežli Nó-Ámón, které sídlilo nad proudy? Vody je oblávaly, bohatstvím jeho bylo moře, vody jeho zdmi. ⁹ Etiopie byla jeho silou, jakož i Egypt; – nebylo toho konce – Afrika a Lybie byly k pomoci tvé. ¹⁰ Avšak i jemu bylo do zajetí, do poroby se stěhovati; děti jeho rozráženy byly na rozích všech ulic; o jeho velmože metali los, a všichni přední jeho sevření byli pouty. ¹¹ I ty tedy opojeno budeš, budeš opovrženo; i ty budeš hledati pomoci proti nepříteli.

V. ⁸. Ninive pro množství svého obyvatelstva a vojska je tu přirovnáno k rybníku plnému vody; jako když se prorhne hráz, vody z rybníka divě se valí a nelze jich zastavit, tak valí se nyní obyvatelstvo i vojsko ninivské šíleně utíkající; důstojníci volají sice, aby se zastavili, avšak marně. – Ktesjas a Diodor Sicilský vypravují, že po tříletém obléhání pomohl Medům k dobytí Ninive *Tigris*, tehdy velmi rozvodněný.

V. ⁹. Jako se výše ve v. 8. ozýval hlas „*Stůjte*“, tak zde volá hlas: „*Rozchvátejte*“, dodáváje odvahy vítězným dobyvatelům města. Je to hlas *proroka*, který jménem Božím vyzývá Medy a Chaldy, aby vykonali nad městem Boží rozsudek. Králové assyrští hromadili v Ninive poklady, o něž obrali poražené národy, jak vysvitá z jejich chlubných nápisů. Za krále Asurbanipala (668– 626) byly v Ninive nakupeny obrovské poklady, jak svědčí i klasičtí spisovatelé, nazývající ho „*Sardanapal*“.

V. ¹¹. Nah přirovnává Assyry ke *lvům* a dorost jejich ke *lvíčatům* pro jejich moc, sílu, ukrutnost, krvelačnost, kořistivost.

Hl. 3. Za to nesčetné prolévání krve bude prolita krev též Ninivanů a Assyřanů; za to, že tolik se naloupili, budou nyní oloupeni sami.

V. ⁴. Ninive podle běžného výkladu sluje „*nevěstkou*“ proto, že holdovalo modlářství, které jmenuje Písmo *smilstvem*, *cizoložstvím*, manželskou zpronevěrou. Modlářství ninivské lákalo jiné národy, také Israele, svou nádhernou bohoslužbou, zpěvy, hudbou, nádhernými chrámy, blahobytem, politickou i vojenskou mocí, zkrátka *veškerou svou vzdělaností*.

V. ⁸. Nahum chce říci: Ninive nemůže ze své síly a velikosti vyvozovati naději, že zezanikne venkoncem bez milosrdenství. Zanikne jako již nedlouho předtím bylo zaniklo *veleměsto Horního Egypta: Téby*. „*Nó-Ámón*“ neznámená *Alexandrii*, nýbrž *Téby*. Téby se rozkládaly na obou březích Nilu, ale tak, že větší jeho část byla na břehu pravém. Vedle náspů umělých byly Téby chráněny vodou, podobně jako Ninive Tigridem a Chauserem.

V. ¹⁰. „*jemu*“, městu *Nó-Ámón*. Co tedy učinilo Ninive Těbám, to učiní za několik roků (17) jiný nepřítel *městu Ninive*.

¹² Všecky tvé pevnosti jsou jako fikovníky s ranými plody; jak se jimi zatřese, padnou do úst jedlíkových. ¹³ Aj, tvůj lid jsou ženy. uprostřed tebe; nepřítelům tvým dokořán otevřeny budou brány tvé země; oheň sežere závory tvé. ¹⁴ Vody pro obležení navaž sobě, opevni ohrady své, vejdi do hlíny a šlapej, hněť, ať dostaneš cihlu! ¹⁵ Tam tě zhlta oheň, zahyneš mečem, zhlta tě jako žravec. Nahromad' se jako žravec, rozmnož se jako kobylka; ¹⁶ – více jsi zjednalo si kupců nežli jest: hvězd nebeských – žravec, když se byl rozšířil, odletí. ¹⁷ Strážní tvoji (jsou) jako kobylky, a činovníci tvoji jako hejno kobylek, kteréž usedají na plotech v den studený; vyjde slunce, i odlétají, a nebývá známo místo jejich, kde byly. ¹⁸ Dřímají pastýři tvoji, assyrský králi, pohřbena jsou knížata tvá; skrývá se lid tvůj po horách, a není kdo by jej shromáždil. ¹⁹ Není zhojitelná tvoje rána, smrtelná jest pohroma tvá: všichni, kteří slyší pověst o tobě, tleskají rukama nad tebou; neboť na koho nepřicházela zloba tvoje ustavičně?

KNIHA PROROKA HABAKUKA

Úvod.

Jistých zpráv o životě Habakukově nemáme. Z rozmanitých názorů, kdy Hab žil a působil, možno vážně, bráti toliko *dva*, ze kterých *jeden* klade ho do posledních let krále *Manasa* (693–639), *druhý* do prvních roků krále *Joakima*. Podle knížečky Habakukovy samé nebezpečí chaldské jest již na obzoru (1, 6.). To se hodí do času po pádu Ninive (606). *Hab prorokoval krátce před nebo po prvním vpádu Nabuchodonosorově do Judska (r. 605), ještě před druhým jeho vpádem (r. 598)*. Prorok připomíná, že jeho vrstevníci ještě jho chaldské zakusí (1, 5.), že za nadvlády Chaldů bude v Judsku hůře působiti cizáctví i v ohledu náboženskomravním než bylo dosud . . . Hab předpovídal vpád Chaldů *současně s Jeremiášem* (25, 9 nn za čtvrtého roku Joakimova, t. j. z r. 605). Vrstevníkem jeho byl také Sofoniáš.

Nadpis (1, 1.)

HLAVA 1. – ¹ Zatížení, které viděl Habakuk prorok.

V. ¹², počíná líčiti nemohoucnost *Ninive*, ubrániti se proti nepříteli. Pevnosti assyrské budou padati jako padají zralé fíky se stromu, když jím zatřesou.

V. ¹⁴. Prorok vžívá se do doby, kdy ještě Ninivanům hrozilo nebezpečí, že budou obleženi, i vybízí je, aby se pro tento případ opatřili *vodou*, a aby si opravili cihlové zdi hradeb. Prorok mluví uštěpačně (ironicky), věda a prohlašuje, že všecka obrana Ninivanů bude marná.

V. ¹⁶. I kobylky, když byly vykonaly své dílo, odletí a nezbyvá po nich památky; tak i Assyřané, kteří byli tak dlouho zaplavovali národy a země, konečně s větrem „*odletí*“, zmizí, že nezbude po nich ani stopy.

V. ¹⁸. „Dřímají“ spánek smrti. – „pastýři“ = knížata, vladaři, velmoži.

Část první: Prorokova rozmluva s Bohem (1, 2.–2, 20.).

² Dokavád, Hospodine, volati budu, a nevyslyšíš? (Dokavád) křičeti budu k tobě násilí trpě, a nevysvobodíš? ³ Proč mi dáváš patřiti na nepravost a utrpení, loupeživost a bezpráví míti před očima, takže vznikají spory a hádky se rozmáhají? ⁴ Proto roztrhán jest zákon, a neuplatňuje se nikterak spravedlnost; protože bezbožník nabyvá vrchu nad spravedlivcem, proto vychází právo převrácené.

⁵ Popatřte mezi národy a vizte, divte se a trňte, neboť událost se zběhne za dnů vašich, které by nikdo nevěřil, kdyby mu byla vypravována. ⁶ Neboť aj, já vzbudím Chaldy, národ krutý a hbitý, který zchodí široširou zemi, aby zabral sídla, jež vjssou jeho. ⁷ Hrozný a strašlivý jest; z něho samého právo a vážnost jeho vycházejí. ⁸ Lehčí než pardové jsou koně jeho a rychlejší než vlci na večer; rozlijí se široko jezdcí jeho, jezdcí jeho (kteří) z daleka přijdou; poletí jako orel chvátající za potravou. ⁹ Všichni přijdou, aby kořistili; líce jejich jako žhoucí vítr, a nahrabe jako písku zajatců. ¹⁰ Ten nad králi bude vítězně (se smáti), knížata na posměch mu budou; ten se každé pevnosti vysměje: nanese násep a dobude ji. ¹¹ Poté změní se smýšlení (jejich), překročí meze a prohřeší se; tato síla jejich bude bohem jejich.

¹² Zdali ty nejsi od věků, Hospodine, Bůh můj, Svätý můj? Nezemřeme tedy, Hospodine! Tys ho soudcem ustanovil, a učinils ho silným, abys trestal. ¹³ (Příliš) čisté jsou tvé oči, abys mohl na zlo patřit, aby mohl na bezbožnost hledět. Proč (tedy) hledíš na ty, kteří bezbožně činí, a mlčíš, když bezbožný sžírá spravedlivějšího než sám jest? ¹⁴ (Proč) činíš, že jsou lidé jako ryby mořské, jako plazi, nemající pána? ¹⁵ (To) všecku na udici zdvýchá, tahá to ve své síti; hromadí (je) v nevodu svém, (a) raduje se z toho, plesá. ¹⁶ Proto oběti přináší své síti, kadidlo pálí nevodu svému; nebo skrze ně ztuchněl jeho úděl, a pokrm jeho stal se výborným. ¹⁷ Proto tedy rozprostírá síť svou a ustavičně zabíjí národy bez lítosti.

HLAVA 2. – ¹ Na místě své strážě se postavím, státi budu na ohradě a patřiti, abych viděl, co mně řečeno bude, a co bych měl odpovědět karateli svému. ² Tu mi Hospodin

HL 1. V. ². Někteří se domnívají, že si tu Hab naříká na neutěšené poměry, jež panují v *národě vyvoleném*, bez ohledu na útlak zahraniční. Jiní však mají za to, že si tu *Hab stěžuje na útlak cizinců*, t. j. *Chaldů*.

V. ³. „na nepravost“ pohanů a na „utrpení“ národa vyvoleného.

V. ⁵. *Hospodin oslovuje svůj národ*: upozorňuje, jaké zlo hrozí národům Přední Asie, mezi nimi také Judovcům, *od Chaldů*, kteří vystupují na jevišti světových dějin, zejména po bitvě u Karkemiše (r. 605). Co byl Hospodin předpověděl ve v. 5.–11., prorok rozvádí dále tak živě, jako by vše byla již hotová věc. Sv. Pavel (Sk 13, 40.) uvádí tento v. podle znění LXX.

V. ⁷. Chaldové *uznají za právo toliko svou libovůli*; všecku vážnost (autoritu) a slávu si osvojí a jiným jí nepřejí jen tolik, kolik se jim zalíbí.

V. ¹⁰. „násep“ dobývací „z prachu“ (hebr.). – Srv. Jer 50, 23.

V. ¹². Hab jménem národa se táže Hospodina, zdali nebyl od jeho prvopočátků svätým Bohem jeho. Bůh nejvyšší svätý, který nenávidí *hřích*, nemůže dopustiti, aby ustavičně Israel byl *bezbožně* od cizinců utlačován, a ten útlak aby plodil *zvrácené poměry mravní a právní* v národě, který si Hospodin vyvolil a sobě *zasvětil*.

V. ¹⁴ n. Národové, také a zejména Israelité, jsou dopuštěním Božím jako ryby nebo zvířena lezoucí po zemi, která se neumí sdrůžovati, neumí společnými silami nepříteli se postaviti na odpor, nemajíc vůdčů, stává se hříčkou v rukou lovců. Jako rybář všelijakými prostředky snadno loví ryby, tak i Chaldové budou podle libosti nakládati s podmaněnými národy a s majetkem jejich. Srv. Ez 12, 13.; Jer 16, 16.

HL 2. V. ¹. Na hrozbu Hospodinovu (1, 5.–11.) Hab byl odpověděl (1, 2.–4., 12.–17.). Ted prorok přestane mluvit a bude očekávati, co mu řekne na jeho stesky Hospodin. Bude míti na tu odpověď nejbedlivější pozor.

V. ². „co jsi viděl“ vztahuje se na slova Hospodinova, kterými níže slibuje, že Chaldové budou potrestáni; je to jiné, *druhé, útěšné* vidění proti prvnímu, hrozícímu. Protože toto *slibné vidění* splní se teprve později, má býti pro budoucnost čitelně a trvale napsáno. Má napsati 2, 4. – 20., nebo pravděpodobněji *toliko* 2, 4. Až se později

odpověděl a řekl: Napiš, co jsi viděl, vyryj to na desky, aby možno bylo rychle se dočísti toho.³ Jeť ještě daleko (to) vidění; splní se na konci a nezklame. Bude-li prodlévati, čekej, neboť jistě přijde, dostaví se!⁴ Aj, kdo nevěří, v tom není duše přímé, ale spravedlivý u víře své živ bude.

⁵ A jako víno pijícího (je) oklamává, tak se stane zpupnému; nebude ctěn ten, který jako podsvětí se roztahuje se svou hltavostí, ten, který jest jako smrt nenasytný, který si shromažďuje všechny národy, a shrnuje k sobě všechny kmeny.⁶ Zdali ti všichni nezačnou písničku na něho, zda nebudou si dávatí hádanky o; něm? Řeknou: Běda tomu, kdo hromadí cizí majetek – jak dlouho!?! – a zatěžuje sebe na svou škodu hustým blátem!⁷ Zda náhle nepovstanou, kteří tě hrýzti budou, zda nebudou vzbuzeni, kteří tě trhati budou, zda nebuděš jim za kořist?⁸ Protožeš ty zloupil národy mnohé, oloupí tebe všichni, kteří zůstanou z národů, pro krev lidskou a pro násilí (spáchané) na zemi, na městu a na všech jeho obyvatelích.

⁹ Běda (tomu), kdo kupí hříšně zisk svému domu, chtěje míti vysoko své hnízdo, kde se domnívá, že bude prost zlé moci!¹⁰ Zamýšlel jsi hanbu domu svému, pobil jsi mnoho národů, zhrěšila tvá duše.¹¹ Neboť kámen na zdi křičí a dřevo z domovních vazeb (mu) odpovídá.

¹² Běda (tomu), kdo staví město krví, kdo upevňuje osadu nepravostí!¹³ Zdali není ta věc od Hospodina (stanovena), aby totiž lidé se plahočili mnoho pro oheň, a národové aby se vysilovali naprázdno?¹⁴ Neboť plna bude země znalosti slávy Hospodinovy jako vody příkrývající (dno) moře.

¹⁵ Běda (tomu), kdo nápoj dává příteli svému vpouštěje (do něho) žluč svou; kdo ho opojuje, aby na jeho nahotě mohl se pásti!¹⁶ Nasycen budeš hanbou místo slávy; pij také ty a opoj se; obrátí se na tebe kalich z pravice Hospodinovy a chrst hanby na tvou slávu.¹⁷ Neboť zločinnost (páchaná) na Libanu přikryje tebe, a zhouba zvířat vystraší tebe, pro krev lidskou a pro násilí, (spáchané) na zemi, na městu a na všech jeho obyvatelích.

¹⁸ Co prospívá řezba, že ji vyřezává tvůrce její, slitina a lživá socha, že doufá ve své dílo výrobce jeho, že dělá němé modly?¹⁹ Běda tomu, kdo říká dřevu: „Procitni“, „Vstaň“ kameni mlčícímu! Zdali ten bude moci poučovat? Hle, on přikryt je zlatem a stříbrem, ale žádného ducha není v útrobách jeho.²⁰ Hospodin však jest ve svém svatém chrámě; mlč před ním všechna země!

Hospodinův slib splní, budou tabulky, na kterých byl napsán, písemným důkazem, že Hospodin jest vševědoucí. Hab sice nepoznamenává výslovně, že vid skutečně napsal, nelze však pochybovati, že tak učinil.

V.⁴ podává zásadu, podle které Prozřetelnost vždycky, třeba ne hned, jedná.

V.⁵ počíná řečnický rozvíjetí a na dějinné poměry obracetí všeobecnou zásadu, vyslovenou ve v. 4.

V.⁶, „ti všichni“ národové od Chaldů oloupení, pokud Chaldy přežijí. Reč národů obsahuje patero kleteb, začínajících slovem „Běda“ (v. 6. 9. 12. 15. 19.).

V.⁹ počíná druhou kletbu.

V.¹² počíná třetí kletbu. Srv. Mich 3, 10.; Jer 22, 13.

V.¹⁵ počíná kletbu čtvrtou.

V.¹⁹ počíná poslední, *pátou* kletbu; s ním souvisí úzce v. 18.; dlužno tedy tento v. (18.) přemístit za v. 19., aby kletba se počínala slovem „Běda“, jako se jím počínají všechny čtyři kletby předchozí.

V.²⁰ končí řeč národů, kterou byli počali ve v. 6.; končí také předpověď, že Chaldové, tak jako všichni jiní násilníci, zahynou. – Proti němým modlám stojí tu Hospodin nebeský, před ním všechno musí mlčeti na znamení ochotné poslušnosti, která mu ode všech tvorů přísluší.

Část druhá: Příchod Boha soudce (3, 1.– 19.).

HLAVA 3. – ¹ Modlitba proroka Habakuka za nevědomosti. ² Hospodine, slyšel jsem tvůj výrok, a zděsil jsem se, Pane, díla tvého. V blízkých letech uveď je do života, v blízkých letech učiň, by známo bylo; ve svém hněvu pamatuj na smilování!

³ Bůh od jihu přichází, Svátý s pohoří Faran. Sláva jeho nebesa, zahaluje, a velebnosti jeho plná jest země. ⁴ Lesk jeho jako slunce, paprsky v rukou má, v tom jest ukryta síla jeho. ⁵ Před jeho tváří kráčí smrtelný mor, a v patách za ním přichází horečný žár. ⁶ Vystoupil a změřil zemi; pohleděl, a rozptýlil národy. Pukají hory věkovité, sklánějí se odvěké pahorky; blížíť se, jako dávno se blížival. ⁷ Ze zla děsí se stany Etiopských, chvějí se opony země Madianské.

⁸ Zdali na řeky rozhněval ses, Hospodine? Zdali na řeky rozhořčen nebo na moře roztrpčen jsi, že vstupuješ na své koně, na své vítězné vozy? ⁹ Napínáš silně lučiště své, abys přísahy splnil, kmenům dané; řekami prorážíš zemi. ¹⁰ Vidí tě hory, a chvějí se, přívál vodstva se lije, tůně vydává ryk svůj, hlubina ruce své zdvihá. ¹¹ Slunce i měsíc se zastavují v stáncích svých, když počaly svítit střely tvoje; zacházejí před leskem kopí tvého blýskajícího se. ¹² Za řevu šlapeš zemi, ve hněvu děsíš národy.

¹³ Vycházíš, abys spasil lid svůj, spasil pomazaného svého. Srážíš hlavu s domu bezbožníkova, strhuješ jej od základu až do hrdla. ¹⁴ Klněš jeho žezlům, hlavě vojska jeho, těm, kdož se ženou jako vichor, by rozmetli mě s radostí toho, jenž chudasa žere v skrytě. ¹⁵ Cestu. činíš v moři koňům svým, v bahně vodního množství. ¹⁶ Když jsem o tom slyšel, chvělo se tělo mé, při zprávě o tom rty mi drkotaly. Vejdíž hrůza do mých kostí, a budiž jí pode mnou plno; jen ať ušetření dojdu v den tísně, bych vstoupil mezi lid náš přepásaný.

¹⁷ Ano, nebude fík mít květů, nebude plodů na vinicích; zklame oliva pracně pěstovaná, a role nepřinesou pokrmu; oderván bude z ovčince brav, a skotu u jeslí nebude. ¹⁸ Já však v Hospodině budu se radovat, plesat budu v Bohu, svém spasiteli, ¹⁹ Hospodin, můj Pán, je síla moje, dá mi nohy jelení, a vítězně mě zavede na mé výšiny, zpívajícího žalmy.

HL. 3. V. ¹. „*Modlitba*“, žalm jako Žž 16; 85; 89; 101; 141; je to modlitba v širším slova významu, t. j. pozdvižení myslí k Bohu při líčení, jak hrozně zakročí Hospodin proti svým nepřítelům, proti Chaldům.

V. ². „*výrok*“ = vidění o plánu Hospodinově, popsánem v předchozích dvou hlavách, že totiž bude nejprve mnoho trpětí vyvolenému národu od Chaldů (1, 5.– 11.; 1, 2.– 4., 12.– 17.), poté však že budou také Chaldové zničeni (2, 1.– 20.); to dílo Hospodin teprve vykoná!

V. ³. Prorok vidí v duchu, že jeho přání, vyslovené výše, se splňuje, že Hospodin přichází, aby *soudil, odsoudil a potrestal* Chaldy, aby je zničil, čímž bude národ jeho vysvobozen z jejich poroby. Hab proplétá svou báseň vzpomínkami na *minulé soudy Boží*, na minulé Hospodinovy zákroky ve prospěch svého národa.

V. ⁵. Ty průvodce mívá Hospodin, když přichází, aby potrestal nepřátelským vpádem, *válkou* (hlad, mor atd.). Srv. 1 Sam 8, 20.; Job 39, 21. a jj.

V. ¹³. „*pomazaný Hospodinův*“, t. j. jemu zvláštním způsobem zasvěcený, který má proto zvláštní nárok na Hospodinovu ochranu, byl *israelský král, předobraz Mesiášův* (1 Sam 24, 7. 11.; 29, 9.; Pláč 4, 20. a jj.); král činil nerozlučný celek s národem a státem Israelským (Judským). Jiní se domnívají, že „*pomazaný je sám národ israelský*“; Žž 27, 8.; 83, 10. Jiní pokládají „pomazaného Hospodina“ za *Cyru* podle Is 45, 1.

V. ¹⁶. Podle Vulg. prorok rád vytrpí všechny svízele, jen když konečně bude mu dopráno, aby zařazen byl mezi Judovce, opášená na cestu ze zajetí babylonského do vlasti.

V. ¹⁷ n. Ano, Palestina bude vpádem Chaldů krutě postižena, zpusťována, národ Hospodinův bude ožebračen; avšak přes to vše nebude mu zoufati, naopak bude moci doufati radostně, že *ho Bůh zase vzkřísí* (v. 18.), zejména za dob mesiášských.

KNIHA PROROKA SOFONIÁŠE

Úvod.

Sofoniáš působil za *Josiáše*, krále judského (638– 608), jak vyplývá z *nadpisu* (1, 1.) i z *obsahu* knížičky jeho. Ninive tehdy ještě stálo. Zdá se, že vystoupil nějaký čas *před* velikou náboženskomravní opravou, kterou podnikl Josiáš r. 622 – 1. Sof líčí zlořády, které zastihl Josiáš, když byl vstoupil na trůn po svém otci Amonovi (639– 638) a dědu Manasovi (693– 639), které však sotva ještě trvaly po Josiášově reformě. Ježto Jeremiáš vystoupil r. 627 (Jer 1, 1.), působil Sof současně s tímto Anatoťanem. Zkázu Ninive předpověděl prve než Nahum.

Ačkoli není knížička Sofoniášova vzorem slovesné skladby, nelze vážně namítati nic proti její celistvosti.

Sof neumí líčiti tak živě jako Nahum, nevyrovnává se mu ani nadáním básnickým; tím není však řečeno, že toho nadání vůbec neměl. Ačkoli nelze upírati Sofoniášovi samostat-

nosti, dlužno přece uznati v knížečce jeho vliv proroků jiných, zejména Joela, Amosa, Oseáše, Micheáše, Isajáše a Jeremiáše.

Nadpis (1, 1.).

HLAVA 1. – ¹ Slovo Hospodinovo, jehož se dostalo Sofoniášovi, synu Chusiho, syna Godoliáše, syna Amariáše, syna Ezechiášova, za dnů Josiáše, syna Amonova, krále judského.

Část prvá: Hospodinovy tresty (1, 2– 3, 8.).

² Seberu, seberu všechno s povrchu země, praví Hospodin. ³ Seberu člověka i dobytče, seberu ptactvo nebeské i ryby mořské, bezbožní budou padat; zahladím lidi s povrchu země, praví Hospodin. ⁴ Vztáhnu ruku svou na Judu a na všechno obyvatelstvo jerusalemské; zahladím s místa tohoto ostatky Baalovy a jména hadačů s kněžími; ⁵ také ty, kteří se klanějí na střeších vojsku nebeskému, klanějí se a přísahají skrze Hospodina, a (le) přísahají (také) skrze Melchoma. ⁶ I ty, kteří se odvrátili od cesty za Hospodinem, kteří nehledají Hospodina, aniž se na něho ptají.

⁷ Ticho (bud) před Pánem Bohem! Neboť blízko je den Hospodinův; neboť připravil Hospodin obět, posvětil své hosty. ⁸ V den oběti Hospodinovy trestem stihnú knížata, syny královské a všechny, kdož se obléčejí v roucho cizozemské. ⁹ Navštívím v den ten každého, kdo zpupně vstupuje na práh, kdo naplňuje dům Pána Boha svého nepravostí a lstí. ¹⁰ V den ten – praví Hospodin – bude slyšeti křik od brány Rybné, nárek od druhé (brány) a hluk veliký od pahorků. ¹¹ Kvilte, obyvatelé Moždíře, zanikne všecek národ kanaanský, zahynou všichni obalení stříbrem. ¹² V čas ten budu přehledávati Jerusalem se svítilnami, navštívím lidi, kteří ztuhli na kvasnicích svých, kteří si říkají ve svém duchu: „Nečiní nic dobrého Hospodin, a nečiní také nic zlého.“ ¹³ I bude bohatství jejich v roz-

HL 1. V. ¹. Nápadno, že jsou tu z rodokmene Sofoniášova jmenováni čtyři jeho předkové, z nichž poslední sluje Ezechiáš. Byl to snad slavný král judský (721– 693), a byl tedy Sof z královského rodu Davidova, a *Amariáš*, předek Sofoniášův *bratr krále Manasa*.

V. ²–³. Příští soud neomezí se toliko na Judsko, ale zachvátí také sousední národy; ten soud způsobí veliký převrat, bude se podobati potopě (Gn 6, 7.).

V. ⁵. „na střeších“ plochých, kde bývaly pokojíky, kde se staří také modlivali. „vojsko nebeské“ = slunce, měsíc, hvězdy. *Melchom* = *Milkom* (Moloch?) *bůh Amonoňů*. Judovci ctili tedy Hospodina, ale spolu také Milkoma.

V. ⁸n. vypočítává, kdo bude soudem Božím stížen. Bude to nejprve královská rodina a šlechta judská. Josiáš král není tu jmenován, ježto Josiáš, který tehdy na trůně seděl, byl panovník zbožný; jeho synové byli tehdy ještě mladí. Po smrti Josiášově (r. 608) bylo Joachazovi 23 a Joakimovi 25 let. Kterak se prorocství Sofoniášovo splnilo i na nich, viz 4 Král 23, 32.; 24, 2. – „cizozemská roucha“ přinašela do prostého života israelského přepych a spolu s ním cizozemskou, pohanskou vzdělanost, s pohanským náboženstvím a mravy srostlou.

V. ⁹. „zpupně vstupuje na práh“ lupič, který se vloupává do cizího domu. Dům Pána Boha svého tu znamená dům královský.

V. ¹⁰–¹². Líčí dobývání Jerusalema. O poloze „Brány rybné“ viz k Neh 3, 3. Místo „od druhé,“ brány čtou mnozí „od nového města“ a myslí na čtvrt městskou, o které mluví 4 Král 22, 14.; Neh 11, 9.; „hluk“ ten činí dobývající vojsko na výšinách jerusalemských; praskot bořených zdí snáší se do míst města níže položených; nejprve padly severní výšiny do rukou vítězných Babyloňanů.

V. ¹¹. „Moždír“ slula nejspíše část města, rozkládající se na svazích údolí „Sýrařů“; tam nepřítel sežene obyvatelstvo jerusalemské a bude do něho bít, jako bývají v moždíři paličkou rozbíjena všelijaká semena. Možno, že byly konány trhy zejména ve čtvrti mětské, zvané „Moždír“, a že v této čtvrti bydlili bohatí Kanaanové a Feničané, jejichž poklady budou lupem Chalďů.

V. ¹². Jako býval dům prohledáván se svítilnou v ruce, aby nic neušlo zraku hledajícího v některém temném koutě, tak dá Hospodin Jerusalem prozkoumati, aby neunikl nikdo, kdo má být zahuben. Na základě tohoto místa *bývá prorok Sof* vyobrazován se svítilnou v ruce. Srv. Lk 15, 8.

chvátání, a z domů jejich poušt; stavěti budou domy, ale nebudou v nich bydlet; štěpovati budou vinice, ale nebudou pítí vína jejich.

¹⁴ Blízko jest den Hospodinův veliký, blízko jest a velmi rychlý. Zaznívá den Hospodinův hořký, úzko bude tu srdnatému. ¹⁵ Den hněvu je den ten, den soužení a úzkosti, den psoty a bídy, den temnosti a mrákovy, den mlhy a víchru. ¹⁶ Den polnice a troubení proti městům hrazenými a proti vyčnívajícimu cimbuří. ¹⁷ Soužití budu lidí, že budou choditi jako slépí, neboť zhrěšili Hospodinu; krve jejich bude na zemi jako prachu, a jejich těl jako lejna. ¹⁸ Však ani stříbro ani zlato jejich nebude jich moci vysvobodit v den hněvu Hospodinova; ohněm hněvu jeho sežrána bude všechna země, neboť konec učiní chvatně všemu obyvatelstvu země.

HLAVA 2. – ¹ Sejděte se, shromážďte se, národe nehodný lásky, ² prve nežli rozkaz (Boží) vzbudí den jako větrem hnaný prach, prve nežli na vás přijde žár hněvu Hospodinova, prve nežli na vás přijde den Hospodinova roztrpčení. ³ Hleďte Hospodina všichni tiši země, kteří zákon jeho činíte; hleďte spravedlnost, hleďte tichost, snad budete nějak ukryti v den hněvu Hospodinova.

⁴ Neboť Gaza zbořena bude, z Askalona bude poušt, Azotany o polednách vyženou a Akkaron z kořene vyvrácen bude. ⁵ Běda, kteří bydlíte při moři, národe Kreťanů, praví Hospodin vám. Kanaansko, země Filišťanů, vyhubím tebe, že nebude obyvatele (v tobě). ⁶ Z přímoří budou bydliště pastýřů a ohrady pro dobytek; ⁷ bude údělem zbytku z Judova domu; tam budou pásti, v domech askalonských večer odpočívát; neboť je navštíví Hospodin, Bůh jejich a obrátí osud jejich.

⁸ Slyšel jsem hanění Moabovo i posměch Amoňanů, kterak tupili můj národ a vypínali se proti území jeho. ⁹ Protož, jakože živ jsem, – praví Hospodin zástupů, Bůh Israelův – Moab jako Sodoma bude, Amoňané jako Gomorrha: suché trní a hromady soli, poušt až na věky; zbytek národa mého rozchvátí je, ostatky z lidu mého budou jim vlastní. ¹⁰ To se jim stane pro jejich pýchu, že se rouhali a vypínali nad lidem Hospodina zástupů. ¹¹ Hrozný bude Hospodin na ně, zničí všechny bohy země, a klaněti se bude jemu každý s místa svého, všechny ostrovy národů.

¹² Však i vy, Etiopané, mečem mým pobiti budete. ¹³ Vztáhne také (Hospodin) ruku svou na sever, a zahubí Assyřany; učiní z Ninive pustinu, bezcestnou poušt. ¹⁴ Uprostřed něho léhati budou stáda, zvířata všech rodů, pelikán a ježek, na prazích jeho nocovati, v oknech hlas hulákajících ptáků, havrani na věřejích – neboť zničím sílu jeho. ¹⁵ Tot jest město slavné, jež bydlilo bezstarostně, které si říkalo ve svém duchu: „Já jsem, a mimo mne není už jiného!“ Kterak učiněno jest na poušti odpočívadlem lité zvíře! Každý, kdo půjde přes ně, sipěti bude a mávatí svou rukou.

HL. 2. *Zatvrzelým* svědčila zejména předchozí *hlava hrozeb*. *Zbožným* svědčí *sliby* níže 3, 9.–20. *Nerozhodným a vlašným* svědčí 2, 1.–3, 8.; mají se *pokáním* přidružití ke zbožným zbytkům národa. Bude-li Bůh přísně trestati hříchy pohanů (2, 4–15) tím přispějí bude stíhati zločiny Israelitů (3, 1 nn). Z trestů pohanů aE se naučí Judovci báti se Hospodina!

V. ⁴. Tatáž čtyři města vypočítává také Amos 1, 6.–8. Sofoniáš pronesl tento výrok po vpadu Skythů do jižní Palestiny (kolem r. 630), měl tedy na mysli jiného nepřítele, který filišťinská města zničí!

V. ⁵. „*národ Kreťanů*“ jsou Filišťané, kteří podle podání se přistěhovali do Palestiny z Kreta.

V. ⁶. Do liduprázdného území vtáhnou *beduíni* se svými stády, kteří sídlívali na stepích, na pouštích.

V. ¹². Sof zachází na nejzazší *jih*. S Etiopany bývali *Egyptané* nebo naopak s Egypty Etiopané spojování, možno tedy mysliti také na *zemi faraonů*.

V. ¹³. Sof zmíniv se o nepřátelích, kteří do země Hospodinovy vpadali od *západu* (Filišťané), od *východu* (Moabané a Amoňané), od *jihu* (Egyptané), obrací se k nepříteli, který přicházival od *severu* – k Assyřanům. – Proti Ninive prorokoval o málo *později* také Nahum.

HLAVA 3. – ¹ Běda (tobě), popouzející, vysvobozené město, holubice! ² Neposlouchá Božího hlasu, nepřijímá kázně, v Hospodina nedoufá, k Bohu svému se nepřibližuje. ³ Velmoži jeho uprostřed něho jsou jako řvoucí lvi, soudcové jeho – noční vlci, nepřestávají (loupit) až ráno. ⁴ Proroci jeho jsou nesmyslní, muži nespolehliví, kněží jeho poskvřňují svaté věci, znásilňují zákon.

⁵ Hospodin je spravedlivý prostřed něho, nečiní nepravosti, den co den své soudy na světlo vynáší, že nemohou být skryty – přece však bezbožník nechce znáti studu. ⁶ Zahladil jsem národy, rozptýlena jsou cimbuří jejich, pusté učinil jsem ulice jejich, že není, kdo by chodil po nich; zpuštěna jsou města jejich, že (z nich) nezůstalo člověka, že není, kdo by v nich sídlil. ⁷ Rekl jsem: „Však se mne budeš báti, přijmeš kázeň; i nestihne zánik přibýtků tvých pro všechny tresty, kterými navštívil jsem tebe;“ ale od časného rána kazili všecka smýšlení svá.

⁸ Protož čekej mne, praví Hospodin, na den budoucího času, kdy povstanu! Neboť jsem usoudil, že shromáždím národy, že seberu království, že vylijí na mě hněv svůj, všechnek žár své nevěle; neboť ohněm horlivosti mé sežrána bude všecka země.

Část druhá: Hospodinova spása (3, 9.–20.)

⁹ Neboť tehdy dám národům rty čisté, aby vzývali všichni jméno Hospodinovo a sloužili jemu jednomyslně. ¹⁰ Z (krajů) za řekami

země Etiopské, tamodtud ctitelé moji, synové mých rozptýlených budou mně nositi oběti. ¹¹ V den ten nebudeš se hanbiti ze všech podniků tvých, jimiž jsi zhřešilo proti mně, neboť tehdy vzdám ti za prostřed tebe chvástavé hrdopyšky tvé, i nebudeš se již vypínati na mě svaté hoře. ¹² A ostavím prostřed tebe lid chudý a nutný a doufati budou ve jméno Hospodinovo. ¹³ (Tento) zbytek z Israele nebude činiti nepravosti, aniž mluvíti bude lži; nebude nalezén v ústech jejich jazyk lstivý; neboť oni pásti se budou a odpočívati, aniž bude, kdo by (je) přestrašil.

¹⁴ Jásej, Sionská dcero, plesej, Israeli! Raduj a vesel se celým srdcem, dcero Jerusalemská. ¹⁵ Vzdálil Hospodin trest tvůj, odvrátil tvé nepřátele; králem israelským jest Hospodin prostřed tebe, nebude ti již báti se zlého. ¹⁶ V den ten bude řečeno Jerusalemu: „Neboj se, Sione! Neklesejte ruce tvé! ¹⁷ Hospodin, Bůh tvůj, prostřed tebe jest, Silný, ten dovede vysvobodit. Raduje se z tebe jásavě, libuje si ve své lásce (k tobě), veselí se nad tebou s plesáním ¹⁸ jako ve sváteční den. Vzdálil jsem od tebe kvílení, břímě, jež tížilo tě, hanbu. ¹⁹ Aj, já zabiji všechny, kteří trápili tebe v ten čas, spasím to, co kulhalo, a co bylo

Hl. 3. V. ¹ nn oslovují Jerusalem, „popouzející“ Boha ke hněvu svou *zpurmostí*. Jerusalem byl několikrát od Hospodina „vysvobozen“, zachován, měl tedy býti za to *poslušné vděčný*.

V. ⁵. Hospodin svou prozřetelností v přírodě i v životě lidstva ukazuje, že dbá zákonů, že nestrpí beztrestné rušení svého zákona. Judovci však přes to, že denně vidí Hospodinovu spravedlnost, páchají nestydaté své zločiny dál a dále.

V. ⁷. Judovci měli se z trestů, jež stihly národy i je (Judovce) samé, učiti báti se Hospodina a žiti ukázněně podle jeho vůle; oni však vášnivě se oddávali hříchům.

V. ⁹ nn jest ohlas Isajášových proroctví; Sof 3, 8.–14. pak zní ozvěnou Zach 14. – „*Neboť*“ ty soudy ve v. 8. vylíčené budou *cestou k obrodě a obnově* národů „*všech*“, také tedy národa *judského*. Pohané, kteří vyslovovali jména svých bůžků, znečišťovali tím rty své; až dostanou od Hospodina rty čisté, budou vyslovovati uctivě toliko jméno jediného pravého Boha. *Čisté rty* jsou náznakem *čistého srdce*. Sof myslí na dobu *mesiášskou*, na poměry, jež zavládnou v jeho říši, v *katolické* církvi.

V. ¹³. Srv. Os 2, 21.; Joel 3, 18.; Am 9, 13.; 1 Petr 2, 12.; Zjev 14, 5. – „*pásti se budou*“ v klidu a bezpečnosti, ježto *pastýřem* jejich pečlivým bude *sám Hospodin*; srv. Mich 2, 12.; 7, 14.; Ez 34, 23 n. Sof má na zřeteli dobu po návratu z babylonského zajetí; zejména pak časy *mesiášské*.

V. ¹⁵. Sof vymyslel se do časů *mesiášských* tak živě, že mluví o budoucnosti jako o hotových událostech a proto užívá času minulého.

vyvrženo, shromáždím; zjednám jim také čest a slávu v celé zemi, kde byli pohaněni, ²⁰ v čas ten, kdy přivedu vás (domů), v čas, kdy shromáždím vás. Neboť učiním, že vás budou slavit a velebit všichni národové země, až obrátím váš osud před vašim zrakem, praví Hospodin.

KNIHA PROROKA AGGEA

Úvod.

Aggeus (= Sváteční) a *Zacháriáš* působili po návratu Židů ze zajetí babylonského, kdy byl stavěn *druhý chrám jeruzalemský*. Oba vystupují téhož roku: *druhého vlády Daria, krále perského* (521 – 485).

Zdá se, že byl Agg r. 587 s ostatními zajatci odveden do Babylonie, odkud se vrátil; byl tedy snad *pamětníkem chrámu Šalomounova* (Agg 2, 4.). *Knězem* asi nebyl (2, 12.), byl snad členem nějakého prorockého sdružení.

Agg napsal svou knížku podle všeho brzy potom, kdy se mu dostalo Božího vnuknutí (1, 1.; 2, 1. 2. 11. 2 1.), prve ještě, nežli byl jeruzalemský chrám dostavěn.

Agg znal proroky starší. Sloh Aggeův je prostičký, odměřený, ne příliš vzletný, který jde přímo za cílem. Řeč jeví pozdější dobu jazyka hebrejského.

Řeč první z 1. VI. r. 520 př. Kr.:

Výzva k další stavbě chrámu (1, 1. – 2, 1.).

HLAVA 1. – ¹ Léta druhého Daria krále, měsíce šestého, prvního dne (toho) měsíce, dostalo se slova Hospodinova skrze Aggea proroka Zorobabelovi, synu Salatielovu, místodržiteli judskému a Josuovi, synu Josedekovu, veleknězi:

Hl. 1. V. ¹ „*Daria*“ Histaspova (521–485). Druhý rok vlády trval od nisanu 520 do nisanu 519 před Kr. Šestý měsíc slul *elul*. Podle výpočtů Kuglerových bylo to 29. srpna r. 520 před Kr. O Zorobabelovi, synu Salatielovu viz k Esdr 1, 8.; 2, 2. – „*místodržitel krále perského*. – O veleknězi Josuovi viz k Esdr 2, 2.; K rodopisu *Zorobabel-Salatiel* srv. 1 Par 3, 17. – 19, 24. *Zorobabel* přivedl karavanu Židů z Babylonie do Palestiny a byl *politickým správcem* nové obce židovské tamže.

² Toto praví Hospodin, Bůh zástupů: Tento lid praví: „Ještě není tu čas, aby stavěn byl dům Hospodinův!“

³ Promluvil tedy Hospodin skrze Aggea proroka takto: ⁴ „Jest čas pro vás, abyste bydli v domech deskami pokládaných, kdežto dům tento jest pustý?“

⁵ A nyní toto dí Hospodin zástupů: „Pozorujte, co vás potkalo! ⁶ Sili jste mnoho a sklídili málo; jedli jste a nejste nasyceni; pili jste a nejste napojeni; přikryli jste se a nezahřáli jste se; a kdo si chtěl stráždat mzdu, vkládal ji v pytlík děravý.“

⁷ Toto praví Hospodin zástupů: „Pozorujte, co vás potkalo! ⁸ Vstupte na horu, noste dříví a stavějte dům; i dojdu v tom záliby a slávy, praví Hospodin. ⁹ Čekali jste mnoho, a hle, scvrklo se to v málo; a co jste zanesli domů rozfoukal jsem. Proč to? táže se Hospodin zástupů. Proto, že dům můj pustý jest, a vy pospícháte, každý do domu svého. ¹⁰ Proto zavřelo se nad vámi nebe, aby nedalo rosy, proto zavřela se země, aby nedala plodu svého; ¹¹ a povolal jsem sucho na hory i doly, na pšenici, na víno, na olej, na vše, co vydává země, i na lidi i na dobytek, i na všecku práci rukou.“

¹² I slyšel Zorobabel, syn Salatielův a Josue, syn Josedekův, velekněz i všichni ostatní z lidu hlas Hospodina, Boha svého a slova Aggea proroka, jak ho poslal Hospodin, Bůh jejich k nim, a bál se lid Hospodina. ¹³ Tu řekl Aggeus, posel Hospodinův, poslaný od Hospodina, lidu toto: „Ját s vámi jsem, praví Hospodin!“

¹⁴ I vzbudil Hospodin ducha Zorobabela, syna Salatielova, místodržitele judského a ducha Josue, syna Josedekova, velekněze, jakož i ducha ostatních ze všeho lidu, i šli a pracovali o domu Hospodina zástupů, Boha svého.

HLAVA 2. – ¹ Bylo to dvacátého čtvrtého dne měsíce šestého druhého léta Daria krále.

Řeč druhá z 21. VII. r. 520 před Kr.:

Příští sláva Zorobabelova chrámu (2, 2.–10.).

² Sedmého měsíce, dvacátého prvního dne (toho) měsíce, promluvil Hospodin skrze Aggea proroka takto: ³ Mluv k Zorobabelovi, synu Salatielovu, místodržiteli judskému a k Josuovi, synu Josedekovu, veleknězi, jakož i k ostatním z lidu a rci: ⁴ Kdo zbyl mezi vámi, jenž viděl dům tento v první jeho slávě? A jak jej vidíte nyní? Zda není jako by nebylo nic

V. ². Teprve r. 520 nadešla vhodná doba, které použili Agg a Zach pod vlivem Božím k výzvě, aby Židé počaté dílo dokonali. Souvěrci Aggeovi omlouvali svou nečinnost několika předchozích let tím, že není ještě vhodná doba k další stavbě chrámů. Na ty námítky Agg navazuje níže a upozorňuje, že neutěšený hospodářský stav Židů jest následek toho, že nestavějí chrám dále, že je to trest za jejich nedbalost, za jejich nedostatek horlivosti pro čest Hospodinovu!

V. ⁶. líčí nedostatek Božího požehnání, který stíhal Židy. Srv. Lv 26, 19.; Dt 11, 17.; 28, 38.

V. ⁸. Bude-li mít Hospodin zálibu ve stavbě chrámu a bude-li přispívat stavba k jeho cti, bude moci také stavitelům a dělníkům hojně zehnat, a. tím požehnáním svou slávu množit.

Hl. 2. V. ¹. patří ke hlavě předchozí. Bylo to *ve čtvrtek dne 21. září r. 520, 0.*

V. ². 21. den *sedmého měsíce* (tišri) byl *sedmý den svátků stanových*, den veliké slavnosti (Lv 23, 34.–43.; Dt 16, 15.). Také první inspirace dostalo se Aggeovi *na svátek* – nového měsíce (1. 1.). Případl by den 21./VII. druhého roku Dariova *na středu 18. října r. 520* před Kr. (kalendáře juliánského). Od doby (udané ve v. 1.) *početí skutečné stavby*, nevyšel ještě ani měsíc.

V. ⁴. Někteří z vrátivších se zajatců babylonských, pravděpodobně i Agg sám. byli (r. 520) pamětníky chrámu Šalamounova, zničeného před 67 roky (r. 587 před Kr.), *Aggeovi v prorockém průzoru splyvá pojem hmotného chrámu*, který nyní Židé stavějí, s *pojmem církve Mesiášovy v jeden celek*: tento chrám, který stavějí nyní, jest ovšem chudý, ale *za dob mesiášských zanesou jej* (rozuměj církev Mesiášovu) *všemi poklady světa*. Tím bude chrám ten oslaven. *Hospodina nebudou uznávat za krále* toliko Židé, nýbrž *všichni národové*; všichni se pohnou k němu, aby (v církvi Mesiášově) nalezli to, co (tu) bude Král Hospodin poskytovat – *poko*.

před očima vašima? ⁵ Nyní však vzmuz se, Zorobabeli, praví Hospodin; vzmuz se, Josue, synu Josedekův, veleknězi; vzmuz se všecek lide země, praví Hospodin zástupů, a pracujte! – Neboť já s vámi jsem, praví Hospodin zástupů. – ⁶ (Máme) smlouvu, kterou jsem umluvil s vámi, když jste vycházeli z Egyptské země a můj duch jest mezi vámi! Nebojte se! ⁷ Neboť toto praví Hospodin zástupů: Ještě jednou, brzy, otřesu já nebem i zemí, mořem i souší; ⁸ otřesu všemi národy, i přijde Žádoucí všem národům, a naplním dům tento slávou, praví Hospodin zástupů. ⁹ Mé jestití stříbro a mé je zlato, praví Hospodin zástupů. ¹⁰ Větší bude sláva tohoto domu nového nežli (byla) prvního, praví Hospodin zástupů; a na místě tomto dám pokoj, praví Hospodin zástupů.

Řeč třetí z 24. IX. druhého roku Dariova:

Dosavadní kletba obrátí se v požehnání (2, 11.–20.).

¹¹ Dvacátého čtvrtého dne devátého měsíce druhého léta Daria krále oslovil Hospodin Aggea proroaka takto: ¹² Toto praví Hospodin zástupů: Otaž se kněží na zákon řka: ¹³ „Kdyby nesl někdo posvěcené maso ve spodku roucha svého a dotkl by se koncem jeho chleba, vaření, nebo vína, oleje, nebo jakéhokoliv pokrmu, zdali to bude (tím) posvěceno?“ Kněží odpověděli: „Nikoliv!“ ¹⁴ Aggeus řekl dále: „Kdyby se poskvrněný mrtvolou dotkl (něčeho) ze všech těch věcí, zdali to bude (to tím) poskvrněno?“ Kněží odpověděli: „Bude (to) poskvrněno!“

¹⁵ Tu se ujal slova Aggeus a řekl: Takový jest lid tento a takový jest národ tento přede mnou, praví Hospodin, a taková jest každá práce rukou jejich: všechno, co tu obětují, poskvrněno jest. ¹⁶ A nyní pozorujte od tohoto dne dále (zpět), prve než položen byl kámen na kámen ve chrámě Hospodinově. ¹⁷ Když jste přistupovali k hromadě dvacíti měr, bývalo (jich) deset; když jste vcházeli k lisu, abyste vytlačili padesát džbánů, bývalo jich dvacet. ¹⁸ Bil jsem vás větrem žhoucím, snětí (obilní), kroupami, všechny práce rukou vašich, a nebyl mezi vámi, kdo by se byl obrátil ke mně, praví Hospodin. ¹⁹ Pozorujte od tohoto dne dále vpřed, ode dne dvacátého čtvrtého měsíce devátého; ode dne, kdy položeny byly základy k chrámu Hospodinovu, pozorujte! ²⁰ Zdali jest již símě v tom, co vypučelo? Vinice, fík, jablko granátové a strom olivový ještě nekveti! Ode dneška budu žehnat!

V. ¹¹. „devátý měsíc“ byl kisleu; 24./IX. druhého roku vlády Dariovy bylo by 18. prosince r. 520 před Kr. Od posledního oslovení (2, 2.) vypršely dva měsíce, od předposledního (2, 1.) tři.

V. ¹². Agg dostává rozkaz od Boha, by předložil kněžím otázku, týkající se zákona Lv 6, 20 nn. Z toho, že ve v. 13n kněží skutečně odpovídají, možno jest vyvozovati, že Agg skutečně tak učinil, a že na kněžskou odpověď navázal své naučení. Zdá se, že Agg sám. knězem nebyl. Zákon ukládal věřícím, aby se v pochybnostech (nábožensko-mravních) ptali kněží, kteří měli „zákon“ znáti.

V. ¹³. „posvěcené maso“, jsou zbytky ze žertvy, spálené na oltáři, jež případly kněžím nebo obětujícím. Roucho, do něhož bylo takové maso posvěcené vloženo, bylo pokládáno za posvěcené; to posvěcené roucho dotykem jiných věcí (pokrmů) neposvěcovalo. Proti tomu levitská nečistota, vzniklá z dotyku mrtvoly, šířila se dotykem do nekonečna, jak vyplývá z v. 14.

V. ¹⁵. *Obec židovská* podobá se poskvrněnému, který všechno, čeho se dotýká, poskvrňuje. *Poskvrnila se nečistotou ve stavbě chrámu*. Ježto je sama poskvrněna, jsou také *oběti, jež* podávala na oltáři, *nečisté*, nelíbí se proto Hospodinovi, nemohou tedy zjednatí jim Hospodinova požehnání.

V. ¹⁶. Pohled na bídu, kterou zažili v minulosti, naučí Židy lépe si vážití příštího požehnání Božího. Ta minulost jde před 24./VI., kdy se chopili Židé zase práce (2, 1.), kdy počal být „kladěn kámen na kámen“: to byl den obratu: den, kdy zanechali své netečnosti, která je poskvrňovala, den, kdy počal jim svítati čas přízně a požehnaní Božího.

V. ²⁰. Teď bude jinak! Proti neúrodě, vypsané ve vv. předchozích, nastane doba Božího požehnání!

Řeč čtvrtá z 24. IX. téhož roku:

Trůn Davidův přečká zkázu všech říší (2, 21.– 24.).

²¹ Hospodin oslovil po druhé Aggea dvacátého čtvrtého dne (téhož) měsíce takto: ²² Mluv k Zorobabelovi, místodržiteli judskému, a rci: Já otřesu nebem i zemí. ²³ A podvrátím trůn království (mnohých), setru moc království národů, podvrátím vozy i ty, kteří na nich jedou; padnou koně i jezdcí jejich, druh mečem druha svého. ²⁴ V den ten, praví Hospodin zástupů, vezmu tebe, Zorobabeli, synu Salatielův, služebníče můj, praví Hospodin, a učiním z tebe takořka pečetní prsten, nebo tebe jsem vyvolil, praví Hospodin zástupů.

V. ²². Otřes ten bude předcházeti nastolení říše Mesiášovy; srv. výše v. 7 n Dan 2, 44.

V. ²⁴. „V ten den“ mesiášské doby. *Pečetní prsten* nosívali staří na ruce (Jer 22, 24.) nebo zavěšený na hrdle (Přís 8, 6.). Znamená tedy pečeť věc milou, s osobou ji milující nerozlučně spojenou, druhé její „já“. *Požehnání*, jež tu Hospodin pronáší nad Zorobabelem, vztahují se nejen na jeho osobu, nýbrž na dynastii Davidovu, jejíž členem byl, *vztahují se zejména na Mesiáše*, potomka nejslavnějšího, který z této dynastie vzejde. Jemu přísluší název „*Služebníka Hospodinova*“, ten bude takořka *pečetním prstenem Hospodinovým*, jeho vyvolencem a miláčkem. Srv. Zach 3, 8.; 8, 22. Zorobabel, který vystavěl chrám jerusalemský a byl politickým správcem Židů, splývá bezmála v tomto proroctví s Mesiášem, který postaví církev a bude v ní jakožto *krá/vlasti*.

KNIHA PROROKA ZACHARIÁŠE

Úvod.

Prorok *Zachariáš* (= Vzpomněl si Hospodin) byl pravděpodobně *kněz*, jmenovaný Neh 12, 16. Otec jeho slul *Barachiáš*. Patřil do kněžské třídy *Iddovy*. *Nebyl* to Zachariáš, syn Barachiášův, jmenovaný Mt 23, 35. Byl vrstevník proroka *Aggea*. Prvního *vidění* dostalo se Zachariášovi dne 24. měsíce jedenáctého druhého roku krále Daria, t. j. ve čtvrtek (nebo ve středu) dne 15. (nebo již 14.) února r. 519 před Kr. Poslední údaj časový (7, 1 na 4, 8 n) jest čtvrtý den kisleuu *čtvrtého* roku téhož krále, t. j. sobota 7. prosince r. 518 před Kr.

Židovské i křesťanské *podání pokládalo vždy celou knihu Zachariášovu za dílo jednoho a téhož proroka*. Všecky staré bible podávají všech 14 dnešních hlav jako *celek jediný*.

Ježto kniha Zach byla napsána po návratu ze zajetí, není psána hebrejštinou klasicou, ale vykazuje hojnější aramaismy.

Zach četl a také použil *proroků starších*. Nemůže se vyrovnati Isajášovi nádherností, ani Jeremiášovi vřelostí citu; blíží se spíše Ezechielovi. Mnoho myšlenek Zachariášových (o vozech, o koních, o jezdcích, rozích) bylo rozvedeno v pozdějších „*apokalyptických*“. Jest proto Zach mezníkem na cestě, vedoucí od starších proroků k pozdějším spisovatelům apokalyptickým. Oba díly Zach jsou prosyceny *četnými myšlenkami mesiášskými*.

Proroctví Zachariášovo lze rozdělití po krátkém úvodě (1,1.– 6.) na dva díly; 1, 7.– 8, 23.; hll. 9– 14.

V první části dílu prvního (1, 7.– 6, 15.) slibuje prorok spásu osmi vidy a jedním náznacným úkonem: 1. První vid: Hospodinovi jezdci (1, 7.– 17.). 2. Druhý vid: Čtvero rohů a kováři (1, 18.– 21.). 3. Třetí vid: Muž s měřickým provazcem (2, 1.– 13.). 4. Čtvrtý vid: Velekněz očistěn (3, 1.– 10.). 5. Pátý vid: Zlatý svícen mezi dvěma olivami (4, 1.– 14.). 6. Šestý vid: Létaující kniha kleteb (5, 1.– 4.). 7. Sedmý vid: Žena ve džbáně odnesena (5, 5.11.). 8. Osmý vid: Čtyři vozy (6, 1.– 8.). 9. Koronování velekněze (náznacný úkon) (6, 9.– 15.). *Dílu prvního část druhá* (7, 1.– 8, 23.) poučuje, kterak dlužno se připravovati na spásu.

Dílu druhého část první (9– 11) mluví o dobrém pastýři. Příští říše Mesiášova bude zabíratí Syrii, Fencii, Filištínsko (9, 1.– 7.). Hospodin bude chrániti lid svůj a dá mu krále vítězného, který založí světovou říši pokoje (9, 8.– 10.). Ten pokoj nebude bez předchozích vítězných bojů (9, 11.– 17.). Ať se na to štěstí těší a za ně se modlí (10, 1.). Hospodin se chystá potrestati špatné vůdce lidu svého (10, 2.– 3ab), dáti mu štěstí a slávu (10, 3c– 7.). Jakým způsobem Hospodin lid svůj spasí (10, 8.– 12.). Hospodin zlé velmože lidu svého potrestá (11, 1.– 3.). Zach na rozkaz Boží pase jeho stádo jakožto *dobrý pastýř* (ve vidění toliko); ale stádo ho nechce (11, 4.– 7.). Ve hněvu dává Bůh stádo zatvrzelé na pospas nepříteli, ale tím trestem málo jich zmoudří (11, 8.– 11.). Chtěje zkusit znova své stádo žádá, by ocenilo jeho pastýřské práce; odhadlo je směšně nízko, proto potupený pastýř vzdává se svého povolání (11, 12.– 14.). Na rozkaz Boží, Zach hraje roli *špatného pastýře*, který stádo týrá a hubí (11, 15.– 17.).

Dílu druhého část druhá (12– 14) líčí osudy stáda. Stádce Hospodinovo bude pronásledováno (12, 1.– 4.), ale Hospodin nedá, by podleгло (12, 5.– 9.). Stádo bolestně naříká nad zabitým pastýřem (12, 10.– 14.). Hospodin otevře Jerusalemu studnu, jejíž voda spláchne všechny skvrny s lidu, zejména modlářství, lžiprroctví s ním spojené, jakož i vraždu, spáchanou na pastýři Mesiáši (13, 1.– 6.). Většina stádce zahyne, menšina, zbytek vejde s Hospodinem v novou smlouvu (13, 7.– 9.). Nepřátelé napadnou Jerusalem (14, 1 n). Hospodin však v největší bídě zakročí (14, 3.– 5.). Po tmě nastane nehynoucí světlo (14, 6 n). Z Jerusalema bude se rozlévati Boží požehnám na všechny strany, Hospodin bude kralovati a obnovený Jerusalem bydliti bude v bezpečí (14, 8.– 11.). Nepřátelé Jerusalema stížení budou hroznou ranou (14, 12.– 15.). Pohané se obrátí a ti, kteří tak neučiní, budou potrestáni (14, 16.– 19.). Stádo bude svaté (14, 20 n).

ÚVOD (1, 1.– 6.).

HLAVA 1. – ¹ Měsíce osmého, druhého léta Daria krále, Hospodin oslovil Zachariáše, syna Barachiáše, syna Addova, proroka a řekl:

² Hospodin se rozhněval na otce vaše náramně. ³ Rci jim tedy: „Toto praví Hospodin zástupů: Obratťe se ke mně, praví Hospodin zástupů, i obrátím se (také já) k vám, praví Hospodin zástupů. ⁴ Nebudťe jako otcové vaši, k nimžto předešli proroci volali říkajíce: „Toto praví Hospodin zástupů: Obratťe se od svých zlých cest a prašpatných myšlení“ – ale neslyšeli, aniž mne dbali, praví Hospodin.

⁵ Otcové vaši – kde jsou? A proroci – zdali na věky bývají živi? ⁶ Avšak slova má a ustanovení má, jež jsem uložil sluhům svým prorokům, zdali nepostihla otců vašich, že se

Hl. 1. V. ¹ osmý měsíc byl asi náš listopad. Druhý rok krále Daria byl r. 520.

V. ⁵ n. Je pravda, že veta jest *po předcích* Judovců, kterým Hospodin dal sliby, plné útěchy; je pravda, že jest i veta *po prorocích*, jejichž ústy Hospodin ty sliby dával. Avšak dosud *žije všemohoucí Bůh*, jenž jistojistě všecko splní . . . Jak nedávno splnil na Judovcích *své hrozby*, tak splní také to, čím kdysi byl *těšil*. Třeba jen, aby Judovci *dokonale, celým srdcem k němu se obrátili a k němu přilnuli!*

obrátili a řekli: „Jak si umínil Hospodin zástupů, že s námi naloží podle cest našich a podle záměrů našich, tak s námi naložil?“

DÍLU PRVÉHO ČÁST PRVÁ:

Spása slíbena osmi vidy (1, 7.– 6, 8.) a jedním úkonem náznáčným, (6, 9.– 15.).

1. První náznáčné vidění: Hospodinovi jezdcí (1, 7.– 17.).

⁷ Dvacátého čtvrtého dne jedenáctého měsíce sabat, léta druhého Dariova Hospodin oslovil Zachariáše, syna Barachiáše, syna Addova, proroka a řekl:

⁸ Měl jsem vidění v noci: Aj – muž seděl na ryšavém koni, a ten stál mezi myrtovým, jež bylo v dolině, a za ním (byli) koně ryšaví, strakatí a bílí. ⁹ I řekl jsem: „Co znamenají tito, Pane můj?“ I řekl mi anděl, který se mnou mluvil: „Já ukáži tobě, co znamenají tyto věci.“

¹⁰ Tu chopil slovo muž, který stál mezi myrtovým, a řekl: „To jsou ti, které poslal Hospodin, aby zchodili zemi.“

¹¹ A oni oslovili anděla Hospodinova, který stál mezi myrtovým, a řekli: „Zchodili jsme zemi a aj, všechna země pokojně bydlí.“ ¹² Tu . anděl Hospodinův ujal slovo a řekl: „Hospodine zástupů, dlouho-li nebudeš mít slitování s Jerusalemem a s městy judskými, na které se hněváš nyní již sedmdesáté let?“ ¹³ I odpověděl Hospodin andělu, který se mnou mluvil, slova dobrá, slova potěšitelná.

¹⁴ I řekl mi anděl, který mluvil se mnou: Volej a rci: „Toto praví Hospodin zástupů: Horlím pro Jerusalem a pro Sion horlivostí velikou. ¹⁵ A hněvem velikým já se hněvám na národy v blahobytu; neboť já hněval jsem se málo (jen), oni však zveličili neštěstí. ¹⁶ Protož toto praví Hospodin: Obrátím se zase k Jerusalemu milosrdně, dům můj vystavěn bude v něm, praví Hospodin zástupů, a měřidlo roztaženo bude nad Jerusalemem.“

¹⁷ Volej také a rci: „Toto praví Hospodin zástupů: Města má ještě oplývati budou blahobytem, utěší ještě Hospodin Sion, a vyvolí si zase Jerusalem.“

2. Druhé náznáčné vidění: Čtvero rohů a kováři (1, 18.– 21.).

¹⁸ Zdvihl jsem oči a měl jsem vidění: Aj – čtyři rohy. ¹⁹ I tázal jsem se anděla, který mluvil se mnou: „Co to znamená?“ On mi odpověděl: „To jsou ty rohy, jež Judu, Israele a Jerusalem rozmetaly.“

²⁰ Hospodin mi ukázal dále čtyři kováře. ²¹ I tázal jsem se: „Co jdou tito dělati?“ On mi odpověděl: „To jsou ty rohy, jež rozmetaly Judu do posledního muže, že nikdo z nich

V. ⁷. Podle kalendáře juliánského bylo to v *únoru r. 519* před Kr., tedy tři měsíce po prvním oslovení *Zachariášově* (1, 1.) pět měsíců po prvním oslovení proroka a vrstevníka Zachariášova *Aggea* (Agg 1, 1.). – Hospodin „oslovil“ Zachariáše videm náznáčným, spojeným s obvyklým slovem.

V. ⁸. Ježto prorok nečiní nejmenší zmínky o *snu*, třeba mít za, to, že se mu dostalo vidění *an bděl*. V noci mluvívá Bůh k duším, ježto bývají sehranější a vnímavější za nočního ticha nežli za hluku denního.

V. ⁹. *Anděl, který mluvil se Zachariášem*, byl ustavičným jeho průvodcem a tlumočnickem. Srv. níže vv. 13 n, 19.; 2, 3.; 4, 1. 4 n; 5, 5. 10.; 6, 4. Zachariáš ho tu oslovuje: „pane můj“.

V. ¹². „*anděl Hospodinův*“ bývá pokládán za *Michaela* (archanděla), ochránce národa Božího. Máme tu jasné svědectví Písma, že andělé orodují za lidi u Boha.

V. ¹⁷. *Tato zjevení svědčí nejlépe obci židovské r. 519*. R. 519 dostalo se již počátečního trestu Božího hlavnímu původci pohromy židovské, Babylonu, avšak s říši Nabuchodonosorovou ještě daleko nebylo naloženo tak jako s říši Judskou. Pro Žida, jakým byl Zach, byl trest Babylona – dokonala jeho zkáza, poušť, smrt. Tam Babylon ještě nebyl. – Dva náznaky další rozvíjejí toliko dvě části tohoto (prvního) vidění: trest pohanů a vzkříšení Judy.

V. ¹⁸ n. Zde znamenají „rohy“ moci, státy, národy Israelitům nepřátelské. – „*čtyři*“ znamenají čtyři světové strany, na nichž nepřátelé Israelitů sídlili.

nepozdvihl své hlavy; i přišli tito, by je zastrašili, aby srazili rohy národů, kteří zdvihli roh proti Judské zemi, aby ji rozmetali."

3. Třetí náznačné vidění: Muž s měřickým provazcem (2, 1.– 13.).

HLAVA 2. – ¹ Zdvihl jsem oči a měl jsem vidění: Aj, muž a v ruce jeho provazec měřický. ² I tázal jsem se: „Kam jdeš?“ On mi odpověděl: „Abych změřil Jerusalema, a věděl, jak veliká má býti jeho šířka a jak veliká jeho délka."

³ A aj, anděl, který mluvil se mnou, přicházel, a jiný anděl přicházel jemu vstříc. ⁴ I řekl mu: „Běž a mluv k tomuto jinochovi: Beze zdi bude bydleno v Jerusalemě pro množství lidu a dobytka v něm. ⁵ A já budu jemu – dí Hospodin – zdí ohnivou vůkol, a budu slávou uprostřed něho."

⁶ Hoj, hoj, utecte ze severní země, praví Hospodin, neboť ve čtyři větry nebeské rozptýlil jsem vás, praví Hospodin. ⁷ Hoj, Sione, zachraň se ty, jenž přebýváš u dcery Babylonské! ⁸ Neboť toto praví Hospodin zástupů: Po slávě poslal mne k národům, kteří vás oloupili; neboť kdo se vás dotkne, dotkne se zřítelnice oka mého! ⁹ Ano, aj, já mám napřaženou ruku svou proti nim, i budou kořistí těm, kteří jim poddáni byli, a poznáte, že Hospodin zástupů mne poslal.

¹⁰ Jásej a vesel se, dcero Sionská, neboť aj, já přicházím a budu bydlet uprostřed tebe, praví Hospodin. ¹¹ A mnozí národové připojí se ke (mně), Hospodinu toho dne, a budou mi lidem; bydlet budu uprostřed tebe a zviš, že Hospodin zástupů poslal mne k tobě. ¹² Hospodin bude vládnouti Judou, údělem svým v zemi posvěcené, a vyvolí si zase Jerusalema. ¹³ Umlkni všechno, co tělo má před Hospodinem, neboť povstal ze svatého příbytku svého.

4. Čtvrté náznačné vidění: Velekněz očištěn (3, 1.– 10.).

HLAVA 3. – ¹ I ukázal mi Josua, velekněze, stojícího před andělem Hospodinovým; a satan stál po pravici jeho, aby se protivil jemu. ² (Anděl) Hospodinův řekl satanovi: „Potlač tě Hospodin, satane, ano, potlač tě Hospodin, který (si) vyvolil Jerusalema; zdalž on

V. ²⁰ n. Ti kováři neznamenaají toliko anděly, nýbrž i jiné bytosti (lidi, panovníky), jiné síly, kterých Bůh k svému účelu, použije. Jako byly čtyři rohy, tak jsou i čtyřikováři.

Hl. 2. V. ¹ n potvrzuje, co byl Hospodin slíbil o znovuzřízení Jerusalema výše 1, 16. „muž“ anděl jako Ez 40, 3. Hradby Jerusalema tehdy, t. j. r. 519, byly ještě pobořeny. Opravil je teprve ve století následujícím *Nehemiáš*.

V. ⁶–¹³. souvisí jen volně s předchozím videm; *nejsou podstatnou jeho složkou*. Obsah jejich: Hospodin vyzývá rozprchlé Israelity, aby se vrátili domů. Vyslovuje jim svou něžnou lásku, která ho ztotožňuje s národem. Již již potrestá pohany a zvolí si znova Jerusalema za své bydliště. Četní národové se připojí k Hospodinu a Israel bude jeho údělem dědičným. Před Hospodinem ať všechno uctívě mlčí. Úryvek v. 6.– 13. má se k předchozímu vidu podobně, jako výše se měly 1, 14.– 17. k vidu prvému.

V. ⁸. Řeční „*Toto praví Hospodin*“ nebývá vždy úvodem následujícího výroku, ale připomíná toliko božskou závažnost jeho.

V. ¹⁰. Anděl uvádí Hospodinův výrok v přímé řeči. Ten výrok je to, by přiměl zajatce, kteří ještě zůstali v Babylonii, k návratu do vlasti, kde bude Bůh jejich sídliti s nimi *v novém chrámě*, jako s předky jejich kdysi sídlíval. Srv. Jan 1, 14 n.

V. ¹¹. jest *mesiášský*. Již ne jen národ israelský, ale i *pohané*, kteří se k Hospodinu přimknou, budou „*jeho lidem*“!

Hl. 3. V. ¹. Josue = Jehošua (viz Nm 13, 17.) byl syn *Josedekův*, známý z knih Esdr a Agg. Narodil se pravděpodobně v Babylonii. Anděl Hospodinův, zástupce jeho na zemi, předsedá při uvedení Josuově do velekněžského úřadu, nastoluje ho jaksi, když byl odmítl „*satana*“, „*satan*“ byl činitel známý již před Zachariášem, též podstaty jako anděl, jenže anděl zlý.

V. ². Hospodin, smilovav se nad Jerusalemem, smiloval se tím samým také nad kněžstvem, jež ovšem bylo zhřešilo, avšak také velmi mnoho *v ohni* útrap zajetí pykalo; možno je přirovnati k „*polenu*“ hozenému do ohně a z něho *vytaženému*.

není (jako) poleno vychvácené z ohně?"³ Byl pak Josue oblečen v roucha nečistá, když stál před andělem:⁴ Tento tedy ujav slovo řekl těm, kteří stáli před ním: „Odejměte mu roucha nečistá!“ A řekl mu: „Hle, odňal jsem s tebe nepravost ,tvou, a oblékl jsem tě v roucha na převlek.“⁵ A řekl: „Vstavte čepici čistou na hlavu jeho!“ Vstavili tedy čepici čistou na hlavu jeho a oblékli jej v roucha. Anděl Hospodinův stál tu.

⁶ A zapřísahal anděl Hospodinův Josua takto:⁷ Toto praví Hospodin zástupů: „Budeš-li po cestách mých choditi a řádů mých šetřiti, také ty budeš spravovati dům můj, opravovati budeš mé síně a dám ti průvodce z těch, kteří tuto nyní stojí.“⁸ Slyš, Josue, veleknězi, ty i druhové tvoji, kteří mají před tebou svá sedadla; jsouť to muži znamenající, že aj, já přivedu služebníka svého, Výhonek.⁹ Neboť aj, kámen, který jsem položil před Josuem – na jednom kameni sedm očí jest – aj, já otesám jak se sluší a patří, praví Hospodin zástupů, a odejmu nepravost země této jednoho dne.¹⁰ V ten den, praví Hospodin zástupů, bude každý zváti přítele svého pod vinný kmen a pod fik.

5. Páté náznačné vidění: Zlatý svícen mezi dvěma olivami (4, 1.– 14.).

HLAVA 4. –¹ Poté anděl, jenž mluvil se mnou, vrátil se a vzbudil mne jako člověka, jenž vzbuzen bývá ze sna.² A řekl mi: „Co vidíš?“ Odpověděl jsem: „Mám vidění – aj, svícen, celý ze zlata; na vrchu jeho je příslušná bān na olej; a sedm lamp k němu patřících na něm jest; také sedm trubíc (z bāně na olej jde) do lamp, které jsou na vrchu jeho.“³ A dvě olivy jsou nad ním; jedna po pravé straně bāně na olej, a jedna po levé (straně) její.⁴ I ujal jsem slovo a řekl jsem andělu, jenž mluvil se mnou: „Co jsou tyto věci, pane můj?“⁵ Anděl, který mluvil se mnou, mi odpověděl: „Což nevíš, co ty věci jsou?“ I řekl jsem: „Ne, pane můj!“⁶ Tu se ujal slova a řekl mně: „Toto jest slovo Hospodinovo k Zorobabelovi: Ne můj, ani silou, ale duchem mým, praví Hospodin zástupů!“⁷ Co jsi ty, horo vysoká, před Zorobabelem? Rovinou budeš! On vytáhne poslední kámen za volání: Zdař Bůh, zdař Bůh!“

V.³ Roucha „nečistá“ znamenají tu mravní, společenský i hmotný úpadek kněžstva, jež Josue zastupuje a představuje. V tom, že Josue „stál před andělem Hospodinovým“, lze viděti jeho *ochotu sloužiti Hospodinovi*, jak byli činili jeho předkové.

V.⁴ n. „roucho na převlek“ = nově, čisté, sváteční. Srv. Is 3, 22.; 4 Král 5, 5. 22.

V.⁶ n. Hospodinův anděl „zapřísahal“ Josua a v něm veškero kněžstvo, aby věrně konalo svůj úřad, jež mu Milosrdný zase svěřil. Srv. Lv 8, 35.; Nm 1, 53.; 3, 28. Bůh mu za to úřad a práva s ním spojená zachová.

V.⁸ „druhové“ Josuovi jsou „kněží“. „Výhonek“ jest Zorobabel, pak ten, ježž Zorobabel předobrazoval – Mesiáš. Zorobabel sluje „služebník Hospodinův“ a „Výhonek“, ježto byl *dědicem slibů mesiášských*. Srv. Agg 2, 23. – Zorobabel, pocházejce z královské dynastie Davidovců a jsa veledůležitým článkem v jejím rodokmenu, zdědil sliby mesiášské, dané Davidovcům, ne však tak, aby se na něm splnily, nýbrž aby – je odevzdal dále svým potomkům z nichž jeden všechny ty sliby *splněné na sobě soustředí*. Vrstevníci Zorobabelovi byli si této jeho „důstojnosti tak živě vědomi, že sliby dané rodu spojovali s jeho osobou tak úzce, jako by již Zorobabel bezmála sám byl Mesiáš.

V.⁹. Sedm očí Božích na kámen upřených znamená Prozřetelnost Boží, která bdí a pečuje o církev starozákonnou, která ji přivede na vrchol slávy.

V.¹⁰. líčí štěstí národa, až bude postaven chrám, barvami, jimiž bývá kreslena doba mesiášská. Jako výše byl pojem Mesiáše úzce spojen s osobou Zorobabelovou, tak zde blaho mesiášské jest úzce spojeno se šťastnou dobou po dostavění Zorobabelova chrámu.

Hl. 4. V.². Svícen, ježž Zach viděl, podobal se sedmiramennému svícnu, svatyně mojížské. Lišil se od něho toliko tím, že lampy jeho nenapájeli olejem přímo posluhující kněží, ale že měl na svém vrcholu zvláštní *baňatou nádržku na olej*, který stékal z ní sedmi trubicemi do lamp.

V.³. Co znamená *svícen*, není tu řečeno výslovně a proto bývalo vykládáno *velmi pestře*. Nejlépe přiléhá k souvislosti výklad, že *svícen znamená chrám*, který je stavěn. Důsledně *sedmero lamp na svícnu znamená Prozřetelnost, upírající pečlivě zraky na rozestavěný chrám, aby byl co nejdříve dostavěn*.

⁸ A Hospodin mě oslovil řka: ⁹ „Ruce Zorobabelovy založily tento dům, a ruce jeho je dokonají, i zvíte, že Hospodin zástupů poslal mě k vám. ¹⁰ Neboť ti, kteří pohrdali dny malými, veselí se budou, až uvidí vybraný kámen v ruce Zorobabelově. – Sedmero těchto (lamp) jsou oči Hospodinovy, jež krouží po celé zemi.“ ¹¹ Tu jsem chopil slovo a řekl jsem mu: „Co jsou tyto dvě olivy, po pravé straně svícnu a po levé straně jeho?“

¹² A opět jsem chopil slovo a tázal jsem se ho: „Co jsou ty dvě větve oliv, jež jsou vedle dvou zlatých nálevek, v nichž jsou trubice ze zlata?“

¹³ I řekl mi: „Zda (skutečně) nevíš, co tyto věci jsou?“ Odpověděl jsem: „Ne, pane můj!“ ¹⁴ Tu řekl: „To jsou dva (muži) pomazaní olejem, kteří stojí před Panovníkem veškeré země.“

6. Šesté náznačné vidění: Létající kniha kleteb (5, 1.–4.).

HLAVA 5. – ¹ Opět jsem zdvihl oči a měl jsem vidění: Aj, letící závit knižní. ² I tázal se mne: „Co vidíš?“ Odpověděl jsem: „Vidím letěti knižní závit, dvacet loket dlouhý a deset loket široký.“ ³ Tu mi řekl: „Toť jest kletba, která vychází na povrch veškeré země; neboť každý zloděj, jak tam psáno jest, bude trestán, a každý křivopřísežník bude od nynějška taktéž trestán. ⁴ Pošlu ji, praví Hospodin zástupů, i přijde do domu zloděje a do domu toho, jenž přísahá skrze jméno mé křivě, a usadí se v domě jeho, a stráví jej i s dřívím a kamením jeho.“

7. Sedmé náznačné vidění: Žena ve džbáně odnesena (5, 5.–11.).

⁵ Anděl, který mluvil se mnou, ukázal se a řekl mně: „Zdvihni oči a viz, co je to, co se ukazuje?“ ⁶ I tázal jsem se: „Co je to?“ Odpověděl: „Je to džbán, co se ukazuje.“ A dodal: „Toť jest nepravost jejich v celé zemi.“ ⁷ Tu – aj, olovená poklička se zdvihla, a aj – jedna žena seděla ve džbáně. ⁸ I řekl: „To jest bezbožnost.“ A strčil ji do džbánu a spustil olovenou pokličku na otvor jeho. ⁹ Když pak jsem zdvihl oči, viděl jsem: aj, dvě ženy se objevily; vítr byl v křídlech jejich; a měly křídla jako křídla čapí; i zdvihly džbán mezi zemi a nebe. ¹⁰ Tu jsem se tázal anděla, který mluvil se mnou: „Kam tyto nesou ten džbán?“ ¹¹ On mi odpověděl: „(Jdou), aby mu vystaven byl dům v zemi Sennaar, a tam aby pevně postaven byl na svém ložisku.“

V. ⁸–¹⁰. opakují předchozí myšlenku. Mluví tu *anděl*, jak vyplývá z věty: „*zvíte, že Hospodin zástupů poslal mne*“. – Zorobabel položil základy k novému chrámu *druhého roku po příchodu zajatců* (Esdr 3, 8.–13.). Brzy však stavba byla od nepřátel překažena a odpočívala až do *druhého roku krále Daria* (Esdr 4, 1.–5, 24.). Po napomináních Agegových *měsíce šestého a sedmého* téhož roku (Agg 1, 1.–2, 10.) toto vidění Zachariášovo (osmého měsíce téhož roku) dodalo vrátivším se zajatcům nové chuti a síly do další práce.

V. ¹². „*větve*“ plné oliv, jež dodávají, svůj tuk na výrobu oleje. Kde a kdo. ten olej lisuje, není řečeno. Vylisovaný olej zachycují dvě nálevky, jež jej odvádějí dvěma trubicemi zlatými (s každé strany po jedné podle počtu dvou olivovníků) do báně, která tím zlatým mokem živí sedmero lamp.

V. ¹⁴. „*pomazání olejem*“ a tím *zasvěcení Hospodinu*: pomazané hlavy, posvátné osoby, jako bývali *králové a velekněží*. V Zorobabelovi a Josuovi lze viděti *zde zástupce dvojí moci*, které světil Hospodin správou svého lidu: *moc státní a moc církevní*.

Hl. 5. Judska bude vzkříšeno. Jerusalem a nový chrám vstane ze zřícenin. Dvojitá moc, náboženská i politická budou obnoveny. Tak podle *předšlých* vidů. K té obnově patří také *mravní obrod* vrátivších se zajatců; o tom mluví dvě další vidění (5).

V. ³. Smysl vidu: „*Jako se vznáší nad zemí velká kniha*, obsahující množství dlouhých *kleteb*, tak bude se ustavičně nad Palestinou vznášeti *sama kletba*, aby každou chvíli se snesla na *kteréhokoli hříšníka*. Za *příklad* hříšníků uvedeny tu dva druhy: *zloději a křivopřísežníci*.“

V. ⁴. „*křivopřísežník*“ uveden za příklad těch, kdož nedbají povinností *vůči Bohu*, „*zloděj*“ uveden za příklad těch, kdož ruší *řád společenský*.

V. ⁹. Dvě ženy jsou vykonavatelky vůle Boží; mají *křídla*, by snáze přenesly nepravost, mají křídla čapí, aby vykonati mohly tu *dalekou cestu*.

8. Osmé náznačné vidění: Čtyři vozy (6, 1.– 8.).

HLAVA 6. – ¹ Opět jsem zdvihl oči a měl jsem vidění: Aj, čtyři vozy vyjžděly z prostředku dvou hor, a ty hory byly hory měděné.

² V prvním voze byli koně ryšaví, ve druhém voze koně vrání, ³ ve třetím voze koně bílí a ve čtvrtém voze koně strakatí – silní. ⁴ I chopil jsem se slova a řekl jsem andělovi, jenž mluvil se mnou: „Co jsou tyto věci, pane můj?“ ⁵ Anděl odpověděl a řekl mi: „To jsou čtyři větry nebeské, jež přicházejí, aby se postavily před Panovníka veškeré země.“ ⁶ (Vůz), v němž jsou koně vrání, jede do země severní, (koně) bílí jdou po nich, a strakatí jdou do země jižní. ⁷ Ti, velmi silní, vyjeli a snažili se vyraziti, aby zjezdili všecku zemi.“ I řekl (Hospodin): „Jděte a zjezděte zemi!“ I zjezdili zemi. ⁸ I povolal mne a mluvil ke mně řka: „Aj, ti, kteří vyjždějí do země severní, upokojí ducha mého v zemi severní.“

9. Neznačný úkon: Korunování velekněze (6, 9.– 15.).

⁹ Hospodin mne oslovil a řekl: ¹⁰ „Vezmi od zajatců, od Holdaje, Tobíáše a Idajáše – kteří přišli z Babylonie v tento den do domu Josiáše, syna Sofoniášova, do něhož půjdeš a vstoupíš – ¹¹ vezmeš zlato a stříbro, uděláš korunu a vstavíš ji na hlavu Josua, syna Josedechova, velekněze. ¹² A mluvití budeš k němu takto: Toto praví Hospodin zástupů: Aj, muž, Výhonek jméno jeho, pod ním bude to vyháněti, a (on) vystaví chrám Hospodinu. ¹³ On zbuduje chrám Hospodinu, velebně se ponese, a seděti, panovati bude na svém trůně; kněz bude na trůně svém, a rada pokoje bude mezi těmi dvěma. ¹⁴ A bude koruna Helmovi, Tobíášovi, Idajášovi a Hemovi, synu Sofoniášovu, na památku v chrámě Hospodinově. ¹⁵ A ti, kteří daleko jsou, přijdou a pracovati budou na stavbě chrámu Hospodinova. I zvíte, že Hospodin zástupů poslal mne k vám. Bude pak to, jestliže ochotně slyšeti budete hlas Hospodina, Boha svého.“

DÍLU PRVÉHO ČÁST DRUHÁ:

Kterak se připravovati na příští spásu (7, 1.– 8, 23.).

HLAVA 7. – ¹ Léta čtvrtého Daria krále oslovil Hospodin Zachariáše; čtvrtého dne měsíce devátého, to jest kasleuu. ² Poslali totiž do domu Božího Sarasara a Rogommele-

HL. 6. V. ¹. Tento vid podobá se velmi vidu prvému (1, 1 nn.). – „*dvou hor*“ posluchačům Zachariášovým známých, nejspíše *Sionu a Olivové hory*; kov, z něhož ty hory (ve vidu) jsou, znamená *pevnost nového Jerusalema*.

V. ⁵. Čtyři vozy nebo čtyři větry jsou nástroje, kterých Prozřetelnost používá, vykonávajíc své úradky, jako jsou andělé, lidé nebo přírodní živly. Srv. Zjev 6, 4.– 8.

V. ⁸. „*země severní*“ = Babylonie, která sice tehdy byla již ztratila samostatnost, podrobena byla Dariovi Hystasporu.

V. ^{9–16}. podává náznačný úkon, který podle většiny vykladačů prorok *skutečně* (netoliko ve vidění) *vykonal*, třebaže není v znění Písma výslovně řečeno, že se tak stalo.

V. ¹⁰ n Z Babylonie přišla trojčlenná deputace Judovců (kteří tam zůstali) a přinesla s sebou zlato a stříbro, ve prospěch pokladu nového chrámu; ubytovala se v domě *Josiášově*.

V. ¹⁵. „*kněz*“ = korunovaný velekněz Josue. Mezi Zorobabelem a Josuem bude vlásti dokonalá shoda a svornost. Josue však si korunu nenechá na hlavě, ale uloží ji ve chrámě, kde bude (jakožto votivní dar) připomínati své dárce.

V. ¹⁵. Jako přišli právě *tří* zástupci zajatců, „*kterí daleko jsou*“, aby podporovali stavbu chrámu, tak budou i příští zajatci babylonští příspěvky pamatovati na stavbu chrámu jerusalemského. Z toho, že se splní tato slova, budou moci vyvozovati, že anděl mluvil jménem Božím.

V. ². *Sareser* (a *Rogommelech*?) byl posel, snad i velmož obyvatelstva původu israelského, které po r. 587 zůstalo v Palestině a živě se zajímalo o nešťastný osud, který potkal Jerusalem, jeho chrám, říši Judskou a vše, co s ní souviselo: snad byl *Sareser* zástupce náboženské obce *betelské*.

cha s mužstvem jeho, aby usmířili (si) Hospodina, ³ aby se otázali kněžích domu Hospodina zástupů a proroků takto: „Zdali mám pokání činiti pátého měsíce a (postem) se posvěcovati, jako jsem činil již po mnoho let?“

⁴ Hospodin mě tedy oslovil a řekl: ⁵ „Mluv ke všemu lidu země i ke kněžím takto: Když jste se postívali a pokání činili pátého a sedmého (měsíce) po těchto sedmdesát let, zdali jste zachovávali ten půst mně? ⁶ A když jste jedli a pili, zdali jste nejedli sobě a zdali jste nepili sobě samým? ⁷ Zdali nejsou (toto) slova, která mluvil Hospodin skrze předešlé proroky, když ještě Jerusalelem byl obýván, kdy byl v blahobytu on i města vůkol něho, když (ještě) na jihu i na nížinách bydleno bylo?“

⁸ Oslovil tedy Hospodin Zachariáš takto: ⁹ Toto praví Hospodin zástupů: „Sudte spravedlivě a prokazujte druh druhu lásku a milosrdenství. ¹⁰ Vdovy a sirotka, cizince a chudáka neutiskujte, a nic zlého ať druh druhu nemyslí ve svém srdci.“ ¹¹ Ale nechtěli dbáti, odvrátili vzpurnou šíji, a zatvrdili své uši, aby neslyšeli. ¹² Učinili ze srdce svého takorčka křemen, aby neslyšeli zákona a slov, která (jim) poslal Hospodin zástupů svým duchem skrze předešlé proroky, i rozhněval se velmi Hospodin zástupů. ¹³ Proto jako mluvil a neslyšeli, „tak volati budou a nebudu slyšeti“ – praví Hospodin zástupů. – ¹⁴ A rozptýlil jsem je po všech královstvích, kterých neznali, zpustla pak země po nich, že nebylo kdo by tudy šel tam nebo sem; obrátili zemi rozkošnou v poušť.

HLAVA 8. – ¹ Tu promluvil Hospodin zástupů takto: ² Toto praví Hospodin zástupů: „Horlím pro Sion horlením velikým, s roztrpčením velikým horlím pro něj.“ ³ Toto praví Hospodin zástupů: „Vrátil jsem se na Sion, a bydlii budu v Jerusalemě; Jerusalelem bude slouti městem věrnosti a hora Hospodina zástupů horou svatou.“ ⁴ Toto praví Hospodin zástupů: „Ještě sedětí budou starci a stařeny na ulicích jerusalemských, a každý bude míti v ruce hůl pro stáří.“ ⁵ Ulice města plny budou chlapců a děvčat, hrajících si na ulicích jeho.“ ⁶ Toto praví Hospodin zástupů: „Bude-li se to zdáti nesnadné ostatkům tohoto lidu v ony dny, zdali bude se to zdáti nesnadné mně?“ praví Hospodin zástupů. ⁷ „Toto praví Hospodin zástupů: „Aj, já vysvobodím lid svůj ze země východní i ze země na západ slunce.“ ⁸ Přivedu je, a budou bydlii v Jerusalemě; budou mi lidem a já jim budu Bohem v pravdě a spravedlnosti.“

⁹ Toto praví Hospodin zástupů: „Silné buďte ruce vaše, vy, kteří slyšíte těchto dnů řeči tyto z úst proroků, kdy založen je dům Hospodina zástupů, aby chrám vystaven byl.“ ¹⁰ Neboť před oněmi dny nebylo odměny pro lidi, nebylo odměny pro dobytek, vcházejícímu ani vycházejícímu nebylo pokoje pro soužení, a pustil jsem všecky lidi druhu proti druhu. ¹¹ Nyní však nebudu nakládati já s ostatky lidu tohoto jako za těch dnů předešlých, praví Hospodin zástupů. ¹² Ale símě (jeho) v pokoji bude; vinice dá plody své, země dá úrodu svou a nebesa dají rosu svou; učiním, že vlasti budou ostatky lidu tohoto všemi těmito

V. ³. „*proroků*“ Aggea a Zachariáš. – *Kněžši*/byli povolani vykladači zákona (Os 4, 4 nn). – *Lid*, který *po pádu Jerusalema* zůstal *v Palestině*, zavedl pravidelný půst každý pátý měsíc na památku toho, že ten měsíc byl pobořen Jerusalelem i chrám r. 587.

V. ⁴ n. Půst sedmého měsíce byl zachován na památku vraždy Godoliáš. (Jer 41, 4.; Král 25, 25.)

Hl. 8. V. ¹. Desetkráté jest opakováno v této hl.: „Toto praví Hospodin zástupů“; V. 1.–8. podává *výťah slibů starších proroků*.

V. ⁴ n jest obraz města, požívajícího pokoje, bezpečí. Lidé dosahují *vysokého věku* (známka Božího požehnání) a mohou klidně sedětí na ulicích a užívati zbytku svého života; také *mládeže* veselé bude hojně. Srv. Jer 33, 22.; Ez 10, 37.; Os 1, 10.; Mich 2, 12.; obrazy starozákonnými vymalováno Boží požehnání v církvi katolické.

V. ⁶. Srv. Jer 32, 17. 27. – „*v ony dny*“, kdy budou Israelité v zaji, bude se zdáti stav jejich mnohým zoufalý; bude se zdáti, že jim nekyne nic jiného nežli národní smrt, od které žádná moc lidská nebude jich moci vysvoboditi.

věcmi.¹³ Jako jste byli kletbou mezi pohany, dome judský a dome israelský, tak vysvobodím vás a budete požehnáním. Nebojte se! Budte silné ruce vaše!¹⁴ Neboť toto praví Hospodin zástupů: Jako jsem si usmyslil, že vás budu trápit, když mě ke hněvu popudili otcové vaši – praví Hospodin –¹⁵ a neměl jsem smilování: tak naopak usmyslil jsem si v tyto dny, že dobře činiti budu domu judskému a Jerusalemu. Nebojte se!¹⁶ Tyto jsou (však) příkazy, které budete zachovávat: Mluvte pravdu druh druhu, podle pravdy a spravedlnosti k pokoji sudte ve svých branách;¹⁷ nikdo ať nemyslí nic zlého proti druhu ve svém srdci; a přísahy křivé nemilujte! Neboť to všechno mám v nenávisti, praví Hospodin.¹⁸

¹⁸ Hospodin zástupů mě oslovil a řekl: ¹⁹ Toto praví Hospodin zástupů: Půst čtvrtého a půst pátého a půst sedmého a půst desátého (měsíce) obrátí se domu judskému v radost, veselí a svátky slavné! Milujte jen pravdu a pokoj!

²⁰ Toto praví Hospodin zástupů: (To bude,) dokavád nepřijdou národové a obyvatelé mnohých měst,²¹ a dokud nebudou choditi obyvatelé jednoho ke druhému řkouce: „Pojďme, usmířme si Hospodina a hledejme Hospodina zástupů!“ – „Půjdu také já!“ –²² I přijdou národové mnozí a kmenové silní, aby hledali Hospodina zástupů v Jerusalemě, a usmířili si Hospodina.²³ Toto praví Hospodin zástupů: „(Bude to) za dnů, kdy se chytí deset mužů ze všech jazyků (a) národů, ano chytí se spodku roucha muže židovského řkouce: Půjdeme s vámi, nebo jsme slyšeli, že Bůh s vámi jest.“

DÍLU DRUHÉHO ČÁST PRVÁ:

O dobrém pastýři (9, 1.– 11, 17.).

HLAVA 9. – ¹ Zatížení slova Hospodinova. V zemi Hadrach a Damašku bude sídlo jeho; neboť Hospodin patří na každého člověka i na všechny kmeny Israelovy;² Ematsko bude také v území jeho, i Tyrus a Sidon; neboť zjednali si mnoho moudrostí.³ Tyrus vystavěl si násep, nahromadil stříbra jako hlíny a zlata jako bláta na ulicích.⁴ Aj, Pán dobude ho, ranou stihne na moři jeho moc, a on sám ohněm spálen, bude.⁵ Uzří to Askalon a báti se bude, také Gaza, a bédovati bude velmi; i Akkaron, neboť zklamána bude naděje jeho; zmizí král z Gazy a v Askalonu nebude bydleno.⁶ V Azotu se usadí cizinec a pýchu Filištínských zahladím.⁷ A odejmu krev jeho z úst jeho a ohavnost, kterou mezi zuby má; zanechán bude také on Bohu našemu, bude jako rod Judovi patřící, a Akkaron bude dru-

V.¹³ O tom, že národ vyvolený byl za dob zajetí od pohanů proklínán a za kletbou stížený pokládán, a že s ním bylo podle toho také nakládáno, srv. Jer 24, 9.; 25, 18.; 4 Král 22, 19.

V.¹⁶ n Aby se vše splnilo, co tu Hospodin slibuje a co již plniti počal, dlužno Judovcům dbáti příkazů, kterých otcové jejich nedbali (16) a dlužno jim vystříhati se toho (17), proč byli předkové potrestáni.

V.¹⁸ n jest závěrek řeči, která počala již 7, 5. – *Netřeba se dále postit.* Půst měsíce *čtvrtého* byl zachován na památku, že toho měsíce Chaldové *dobyli Jerusalema.* Jer 39, 2.; 52, 6 n. – *Desátý* měsíc postili se na památku toho, že desátého měsíce (devátého roku vlády Sedekiašovy) *počali Chaldové Jerusalema obléhati.* Ostatní posty srv. v. 7, 3, 5.

V.²⁰ Na odpověď, ke které dala podnět otázka 7, 3. Zach navazuje proctví zřejmě mesiášské o slávě Jerusalema, až pohané přijmou náboženství, pokládající Jahve (Hospodina) za jediného pravého Boha. Srv. podobně předpovědi.

V.²³ Pohané s velikou dychtivostí přidají se k náboženství, jež vyznávali Židé, aby byli účastni požehnání mesiášského. Srv. Fil 3, 3.; Řím 2, 25.– 29.; Žjev. 2, 9. a jj.

HI. 9. V.¹ „*Zatížení*“= prorocký výrok. – Následující proctví líčí založení, rozšíření a stav říše mesiášské sluje „*zatížení*“ snad proto, že také předpovídá boje a porážky nepřátel, které předcházeti budou vítězství Mesiášovu.

V.⁶ n. „*cizinec*“ jako Dt 23, 2. Ten cizinec, pohan od modlářství očištěný, bude přivtělen k Judovi a bude míti všechna práva jako Judovci.

hým Jebusanem. ⁸ A obklíčím dům svůj bojovníky svými, kteří chodí sem i tam; nebude po nich již šlapati násilník, neboť nyní mám pro ně oči otevřené. ⁹ Plesej velmi, dcero Sionská, vesel se, dcero Jerusalemská! Aj, tvůj ,král ti přichází, spravedlivý a spasitel; chudý jest on a sedí na oslici, na oslátku, osličím mláděti. ¹⁰ Zkazím vozy (válečné) v Efraimsku a koně v Jerusalemě; zlomeny budou bitevní luky, prohlásí pokoj národům, a panování jeho bude od moře až k moři, od řek až do končin země. ¹¹ Také tobě, pro krev tvé smlouvy, vypustil jsem tvé vězně z bezvodé jámy: ¹² „Vraťte se na hrazené místo, věžňové plní naděje!“ Dnes také zvěstují: „Dvojnásobně nahradím tobě!“ ¹³ Neboť napjal jsem si Judu jako luk, naplnil jsem (jej) Efraimem, a vzbudím syny tvé, Sione, – proti synům tvým, země Řecká, – a učiním z tebe meč junákův. ¹⁴ Hospodin Bůh nad nimi viděn bude, vyletí jako blesk jeho střela, Pán Bůh zatroubí na polnici, a půjde ve víchru poledním. ¹⁵ Hospodin zástupů chráníti jich bude. Kameny z praku je porazí a sežerou, pijíce opijí se jako vínem, naplnění budou jako číše, jako rohy oltářové. ¹⁶ A vysvobodí je Hospodin Bůh jejich v den ten jako stádo lidu svého; neboť kameny svaté budou se zdvíhati na zemi jeho. ¹⁷ Nebo co lepšího může míti a co krásnějšího nežli obilí vyvolených a víno plodící panny!?

HLAVA 10. – ¹ Žádejte od Hospodina deště za doby jarní! Hospodin činí sněhy, hojně deště dává jim a každému zeleň na poli. ² Neboť modly mluví neuzitečně, věštcí vidí lež, vykladači snů mluví nicotně, a marně těší. Proto bloudí jako stádo, trpí, protože nemají pastýře.

³ Na pastýře roznítel se hněv můj, a kozly potrestám. Ano, navštívil Hospodin zástupů své stádo, dům Judův, a učinil z nich takořka slavného koně svého v boji. ⁴ Z něho (vyjde) úhelný kámen, z něho kolík, z něho válečný luk, z něho vyjde každý vůdce. ⁵ Společně šlapati budou junáky jako bláto ulic v boji; bojovati budou, neboť Hospodin bude s nimi; a zahanbeni budou jezdcí. ⁶ Dám sílu Judovu domu a dům Josefův vysvobodím; přivedu je zpět, neboť mám soustrast s nimi, i budou jako byli než jsem je zavrhl, neboť já jsem Hospodin, Bůh jejich, který je vyslýchá. ⁷ Efraimští budou jako junáci, veselí se bude srdce

V. ⁸. „*dám svůj*“ který nyní stavějí a který předobrazuje a připravuje *církev katolickou*. – „*oči otevřené*“ a laskavě bdící. – Nová obec za vedení Hospodinova povede vítězné boje proti nepřátelům stavby chrámové a později proti nepřátelům církve katolické (církev „*bojující*“).

V. ⁹. Mesiáš král, který byl dobyl území (v. 1 nn); slaví vítězný vjezd do svého hlavního a sídelního města. Kterak se to prorocky splnilo, viz Mt 21, 1.; Mk 11, 1.; Lk 19, 29.; Jan 12, 14.

V. ¹¹. Mesiášova říše pokoje bude založena teprve po vítězných bojích s nepřáteli. Hospodin oslovuje Sion.

V. ¹². podává rozkaz Boží, kterým povolal zajatce domů.

V. ¹³. Hospodin počíná líčiti boje své proti nepřátelům Siona. Národ israelský bude mu v tom boji zbraněmi: lukem (Juda), šípy (Efraim– Israel), mečem (Sioňané), kterým bude mávati (= „*vzbudím*“).

V. ¹³. zejména uvádí „*Javana*“, t. j. *Řeky*, Alexandra Velikého a jeho dědice jakožto nepřátele Sionu podle Dan hl. 2.

V. ¹⁶. „*kameny svaté budou se zdvíhati na půdě*“ Hospodinově, až bude postaven *chrám jerusalemský, sídlo Hospodina*, který odtud bude vlasti a jako *králsvé* poddané (pastýř své stádo) *střežiti a chrániti*.

V. ¹⁷. mluví o šťastném stavu *národa* po vítězství; ten stav po způsobu S. z. jest popsán svěžestí a květem mládeže, jakož i hojnou úrodou.

Hl. 10. V. ¹. popisuje požehnání, jež Hospodin chystá svému lidu.

V. ³. Co bylo slíbeno ve v. 13, 9., splnilo se, jak vypisuje 10, 3cd– 12.! Tento úryvek praví, že spravedlnosti Boží již „*stádce Hospodinovo*“ učinilo zadost a že nastala *doba odměny a odpuštění*.

V. ⁴. Řízením Božím bude míti Juda dosti řádných vůdců na výpravě proti nepřátelům, bude míti dosti potřebných prostředků válečných, jako jsou stany.

V. ⁶. líčí ovoce, plynoucí z vítězství národa israelského zase spojeného.

jejich jako z vína; synové jejich uzří to, i budou se veseliti, plesati bude srdce jejich v Hospodinu.

⁸ Pošepci jim a shromáždím je, neboť vykoupil jsem je; a budou se množiti, jako se prve množili. ⁹ Rozseji je mezi národy, a z daleka vzpomínati budou na mne; živi budou se syny svými, a navrátí se. ¹⁰ Přivedu je zase z Egyptské země, z Assyrie shromáždím je; do země Galaadu a Libanu přivedu je, a nebude možno najít jim místa. ¹¹ Přejdou úžinu mořskou, bíti budou mořské vlny, zahanbeny budou všechny tůně vodstva, snížena bude pýcha Assyřanů a žezlo Egypta se vzdálí. ¹² Posilním je v Hospodinu, a ve jménu jeho choditi budou, praví Hospodin.

HLAVA 11. – ¹ Otevři, Libane, své brány, ať zhltná oheň tvé cedry! ² Kvil, jedle, neboť padl cedr, neboť velikáni jsou zpusťošeni. Kvilte, duby basanské, jeť posekán les neprostopupný! ³ Slyšte kvilení pastýřů, jeť pohubena nádhera jejich! Slyšte řev lvů, jeť pohubena pýcha Jordánu!

⁴ Toto praví (mi) Hospodin, Bůh můj. „Pas stádo na zabití, ⁵ jehož kupci je zabíjejí bez milosrdenství, a jehož prodavači říkají: „Požehnan bud Hospodin! Zbohatli jsme!“ Aníž mají pastýři jejich slitování s nimi. ⁶ Neboť já nebudu již slitování míti s obyvateli země, praví Hospodin! Aj, já vydám lidi, každého do rukou druhá jeho, do rukou krále jeho; ti zkaží zemi, a nevytrhnu (ji) z rukou jejich!“ ⁷ Proto tedy pásl jsem stádo na zabití, ó chudí stáda! A vzal jsem si dvě hole, jednu nazval jsem „Zálíba“ a druhou nazval jsem „Svazek“. Pásl jsem tedy stádo. ⁸ A podtál jsem tři pastýře v jednom měsíci. Duše má pojala odpor k nim; však také duši jejich zmrzel jsem se já. ⁹ Řekl jsem: „Nebudu vás (dále) pásti! Co chce umřít, ať umře; co chce zmizeti, ať zmizí; a ostatní ať se navzájem sežerou!“ ¹⁰ I vzal

V. ¹⁰. V Egyptě bylo mnoho Židů již od dob Jeremiášových (Jer 43, 6.); viz o obci židovské v Elefantině k Neh 2, 19. V Assyrii bylo mnoho Israelitů od r. 721 (zajetí assyrské). – „Galaad“ = Zajordání. – „země Libanu“ = severní Palestina.

V. ¹². zakončuje úryvek hl. 9– 11 „ve jménu Hospodina choditi“ = těšiti se z jeho ochrany, což předpokládá, že mu věrně budou sloužiti.

Hl. 11. V. ¹–³. oznamuje básnický účinky Božího trestu, který stihne špatné pastýře. „cedry“, „cypřiše“ (Vulg.: „jedle“) a „duby“ zobrazují israelské velmože, pastýře, „velikáni“ – israelská velmoži. O Basanu srv. Is 2, 13.; Jer 50, 19.; Mich 7, 14.; Ez 27, 6.

V. ³. Lvi mivali svá doupata v houštinách, kterými byly porostlé břehy Jordánu. S pastýři trestanými bude ovšem také mnoho trpěti jejich zatvřelé stádo, lid. *Bez mála všichni vykladači právem uznávají, že tyto vv. prorocky líčí poslední pohromu národa židovského a zkázu státu jeho, který mu zničili Římané r. 70 po Kr. Jaké „pastýře“ měli tehdy Židé! Jací lidé je „pásli“ za dob Kristových, kteří pravého Pastýře přiblížili na kříž!*

V. ⁴. Zach popisuje své prorocké vidění, které dokazuje, že Bůh jednal a jednati bude nejvš *spravedlivé*, když špatné pastýře a s nimi i nehodný jejich lid potrestal a přišťe zase potrestá. V tom vidění Zach dostává od Hospodina rozkaz, aby pásl stádo, t. j. pečoval o ně, jako činívá *dobrý pastýř*. Zach podrobuje se Božímu přání, pečuje o stádo jemu svěřené, ale stádo jim pohrdá. Národ israelský je tu přirovnáván ke stádu, které majitelé *prodávají*, aby zbohatli, které kupci jen *zabíjejí*; pastýři ke všemu tomu mlčí, nemajíce se stádem svým slitování. *Velmoži utáskují národ a pastýři ustanovení od Boha, králové, úředníci* atd. k tomu všemu mlčí! Tak bývalo před zajetím, tak bude před zavržením národa po Kristově smrti!

V. ⁷. „*hůl*“ odznak pastýře. *Prvá hůl* zobrazovala smlouvu nejvyššího pastýře se všemi kmeny (= „*národy*“ v. 10.) Israelovými; ta smlouva byla výrazem „*zálíby*“ Boží v Israelovi, projev jeho blahovůle k jeho národu. Zálíba Boží v národě isr. došla vrcholu, když mu byl připraven a poslán Mesiáš (pastýř). *Druhá hůl* představovala snahu Hospodinovu spojití Judu s Israelem v jeden bratrský celek. *Dvě hole pastýřské* znamenají *dvojnásobnou pečlivost* nejvyššího pastýře o lid, *ale také dvojnásobný trest* lidu za jeho nevděk. Obě hole byly zlomeny, když národ vyvolený ve své většině odštěpil se od menšiny, která se stala jádrem církve katolické.

V. ⁸. „*tři pastýři*“ jsou nejspíše tři představení židovského národa za dob Kristových, jejichž jména nesnadno udati.

V. ¹⁰. Smlouvu svou s lidem zastavil, když s věrným „*zbytkem*“ národa učinil smlouvu *novou*, které většina národa učinila se nehodnou.

jsem hůl svou, jež slula „Záliba“, a zlomil jsem ji, abych zrušil smlouvu svou, kterou jsem byl učinil se všemi národy; ¹¹ zrušena byla v den ten, i poznali chudí stáda, kteří mě pozo- rovali, že to bylo slovo Hospodinovo.

¹² Tu jsem jim řekl: „Uznáváte-li to za dobré, dejte mi mzdu mou; ne-li, nechte toho!“ I odvážili mně za mzdu třicet stříbrných. ¹³ Tu mi Hospodin řekl: „Vrz to hrnčičovi, krás- nou mzdu, kterou jsem ceněn od nich!“ Vzal jsem tedy třicet stříbrných a vrhl jsem je do domu Hospodinova hrnčičovi. ¹⁴ A přelomil jsem druhou svou hůl, která slula „Svazek“, abych rozvázal bratrství mezi Judou a Israelem.

¹⁵ Poté Hospodin mi řekl: „Vezmi si ještě nádoby pastýře bláznivého! ¹⁶ Neboť aj, já vzbudím pastýře v zemi, který opuštěných nenavstíví, rozptýleného nebude hledati, raně- ného nevyhlídá, a toho, co jest silné, nevykrmí, ale maso tučných jísti bude a paznehty jejich roztrhá.

¹⁷ (Běda) pastýři ničemnému, opouštějícímu stádo! Meč na rámě jeho a na pravé oko jeho! Rámě jeho úplně uschne a pravé oko jeho dokonale oslepne!”

DÍLU DRUHÉHO ČÁST DRUHÁ:

Osudy stádce (12, 1.– 14, 21.).

HLAVA 12. – ¹ Zatížení Israele slovem Hospodinovým.

Slovo Hospodina, který roztahuje nebesa, zakládá zemi a tvoří duši člověka v něm: ² Aj, já učiním z Jerusalema číši opojení všem národům vůkol; ano i Judovi bude (jí) při obležení Jerusalema. ³ V den ten udělám z Jerusalema kámen na zdvihání všem národům; všichni, kdož jej zdvíhati budou, hluboko se rozdrásají. Všechna království světa se sebe- rou proti němu. ⁴ V den ten, praví Hospodin, raním všechny koně, že se splaší, a jezdce na nich, že se zblázní; ale pro dům Judův budu míti oči otevřené, kdežto všechny koně národů udeřím slepotou.

⁵ I řeknou si vůdcové judští ve svém duchu: Posilniž mi obyvatele Jerusalema Hospo- din zástupů, Bůh jejich! ⁶ V den ten učiním z vůdců judských jako ohnivou pec v hranici dříví a jako hořící pochodeň v seně; sežerou napravo i nalevo všechny národy vůkol, a bude

V. ¹². *Bůh*, který vykonával pastýřský svůj úřad ve S. z. skrze krále, kněze a proroky, přišel konečně na svět v *lidském těle*, aby jej vykonával *osobně sám* (Mesiáš); potkal se s týmž neúspěchem jako zde ve vidění Zachariáš, představující pastýře nejvyššího. Jako byl Zach. oceněn za 30 stříbrných od těch, kterým sloužil, tak byl později také Mesiáš oceněn za tuto bídnou cenu 30 stříbrných od knížat kněžských, v jejichž prospěch byl pracoval.

V. ¹³. nápadně podobá se Mt. 27, 5.– 10. Viz Sýkorovy poznámky k tomuto místu v B. Č. Díl II. sv. I.

V. ¹⁴. Když jest prorok-pastýř tak málo vážen, vzdává se svého úřadu: proto láme druhou hůl; tím naznačuje, že se Hospodin vzdává aspoň zatím úmyslu spojití kmeny bývalé říše severní s kmeny říše jižní v jeden celek, v jeden stát a církev.

V. ¹⁷. Tento pastýř znamená všechny zvrhle velekněze a knížata, kteří spravovali Židy za dob Zachariášových, kteří se vedrali ve velekněžství nebo v knížetství, kterým vydal Bůh Židy pro jejich hříchy, zejména proto, že zavrhl jej (Boha) a pastýře jeho. Takový byl zejména zločinný *Jason* ... a bratr jeho *Menelaus* (svk. 2 Mach 4, 2 5.; 5, 6.) tací byli také *Herodes*, *Annáš*, *Kaifáš*, *zákoníci* a *fariseové* ... tací byli po Kristu *Theodas* a *Juda Galilej- ský* ... dále *Barkochba* za dob císaře Hadriána ... takový bude konečně *Protikristus* ...”

Hl. 12. V. ³. Neprátelům překážeti bude Jerusalem jako veliký kámen v cestě; budou se pokoušeti jej odvaliti, aby mohli jíti dále za svými panovačnými plány; všechny pokusy jejich selžou; výsledek všeho bude, že se sami o ten kámen poraní.

V. ⁴. „*otevřené oči*“ abych jej vysvobodil a oslavil. – Proroctví, jež tu Zach podává, splnilo se částečně za dob machabejských, dokonale však plnilo a plní se v církvi katolické.

V. ⁵. Vůdcové Israelovi (zejména, duchovního Israele) budou skládati všecku důvěru ve svého Boha, od něho si vyprošovati sílu pro své poddané.

V. ⁶. Jerusalem, střed království Mesiášova, zůstane přes všechny pokusy nepřátel tam, kde jej Bůh bude chtít mít; nepřátelům nepodaří se jím pohnouti.

opět bydleno v Jerusalemě na jeho místě, v Jerusalemě.⁷ A zachová Hospodin stany judské jako na počátku, aby se nemohl chlubit pyšně dům Davidův, a obyvatelstvo jerusalemské aby se nemohlo vypínati proti Judovi.⁸ V den ten chrániti bude Hospodin obyvatelů jerusalemských; klopýtající mezi nimi bude v den ten jako David, a dům Davidův bude jako Bůh, jak anděl Hospodinův před nimi (kráčeji).⁹ V den ten se vynasnažím, abych potřel všechny národy, přicházející na Jerusalema.

¹⁰ A vyleji na dům Davidův a na obyvatelstvo jerusalemské ducha milosti a modliteb, i patřiti budou na mne, kterého zbodali a kvíliti budou nad ním jako se kvílívá nad jedináčkem a zalostit budou nad ním jako se žalostívá nad úmrtím prvorozence.¹¹ V den ten bude veliké kvílení v Jerusalemě jako bývá v Adadremmonu na rovině Mageddské.¹² Kvíliti bude země, každý rod zvláště: rody domu Davidova zvláště a ženy jejich zvláště; rody domu Natanova zvláště a ženy jejich zvláště;¹³ rody domu Leviova zvláště a ženy jejich zvláště; rody Semejovy zvláště a ženy jejich zvláště;¹⁴ všechny rody ostatní, každý rod zvláště a ženy jejich zvláště.

HLAVA 13. – ¹ V den ten bude míti studnu otevřenou dům Davidův a obyvatelé jerusalemské k obmytí hříchu a skvrny.² V den ten – praví Hospodin zástupů – vyhledám jméno model ze země a nebude již vzpomínáno jich; také [fašné] proroky a ducha nečistého vzdálím ze země.³ Bude-li kdo ještě prorokovati, řekne mu otec jeho a matka, kteří ho zplodili: „Nebudeš živ! Neboť jsi mluvil lež ve jménu Hospodina!“ I probodne ho otec jeho a matka jeho, vlastní rodičové, když bude prorokovati.⁴ V den ten budou se hanbiti proroci, každý z vidění svého, že prorokoval; aniž se budou přikrývati pláštěm ze srsti, aby lhali,⁵ ale (každý) řekne: „Nejsem prorok, oráč já jsem; jeť Adam vzorem mým od

V. ⁸. „klopýtající“ = slabý. „David“ junák silný, který dával lvy a zabil Goliáše, „dům Davidův“ = církev panující („církevní knížata“).

V. ¹⁰–¹⁴.¹³ ¹–⁶. líčí duchovní stav království mesiášského, „obyvatelstvo jerusalemské“ = poddané církevním vrchnostem. – „ducha milosti“ (milosrdenství), který je bude puditi, aby nebyli tak zatvrzelí jako bývali. – „ducha modliteb“, který je bude puditi, aby zdvíhali mysl svou k Bohu, aby soustrastně patřili na zbodaného (Boha) – Mesiáše. – O zbodaném srv. výše 11, 12 n; níže 13, 7.; Is 53, 3.– 12., Jan 19, 37. – „patřiti budou“ s úctou a důvěrou. Srv. Nm 21, 9. – Ani za dob Zachariášových nemohlo býti podivno, že si přičítá Mesiáš to, co jindy si Hospodin přičítá: „vynasnažím se, abych potřel“ (v. 9.) „vylíji ducha milosti“, když již Is jmenoval Mesiáše jmény, jež naznačovala jeho božství. – O bolesti nad úmrtím jedináčka srv. Jer 6, 26.; Am 8, 10.

V. ¹¹. Hadadrimmon nebyl Adonis nebo Tammuz, o němž viz Ez 8, 14! Jer píše, že na rovině Mageddské bylo za jeho doby město, zvané Maximianopolis, které slulo dříve Hadadremmon, kde byl král Josiáš smrtelně raněn a kde tedy byl skon tohoto zbožného krále bolestně oplakáván.

V. ¹² n. Natan byl syn Davidův, od něhož pocházel Zorobabel (Lk 3, 27. 31.). Semej byl potomek Leviův (Nm 3, 21.). Měl-li Zach skutečně tohoto Natana (a ne stejnojmenného proroka) a tohoto Semeje (není-li třeba čísti „Simon“) na mysli, chtěl zdůrazniti zvláštní povinnost představených kněží plakati nad utrpením Mesiáše, kterým se mu odměnil nevděčný lid.

V. ¹⁴. Tato slova počala se plniti již pod samým křížem na Kalvarii (Mt 27, 54.; Lk 23, 48.) a od té doby tisíce a tisíce duší pohlíželo a pohlížli na Ukřižovaného. – Slova Zach 12, 10. uvedena jsou Zjev 1, 7.

Hl. 13. V. ¹–⁶. patří k předchozímu úryvku 12, 10.– 14. Za dob příštích, zejména mesiášských nebude již modlářství ani prorockých cechů, jaké bývaly před zajetím v Israeli.

V. ¹. Obraz vzat z očí starozákonných; srv. Nm 8, 7.; Nm 19, 9.; Ž 50, 9. –

V. ². O tom, že nezbude po modlářství ani památky, srv. Os 2, 17. – „ze země“ Judské, která předobrazuje církev N. z.

V. ³. Srv. Dt 13, 6.; 18, 20. a stesky proroků starozákonních, že lid věří příliš prorokům.

V. ⁵. „oráč“, který jako Adam v potu tváře vzdělává půdu dobývá si živobytí a tedy nežije z darů, jež prorokům ctitelů jejich na výživu dávali.

mého mládí." ⁶ A bude-li tázán: „Co jsou rány tyto mezi rukama tvýma?" odpoví: „Těmi byl jsem zbit v domě těch, kteří mě milovali!"

⁷ Ó meči, povstaň na pastýře mého, a na muže, jenž jest mým společníkem; – praví Hospodin zástupů – bij pastýře a rozprchnou se ovce; a obrátím ruku svou k malíčkým. ⁸

A v celé zemi – praví Hospodin – dvě třetiny budou v ní rozptýleny a zhynou, ale jedna třetina v ní zbude. ⁹ Tu třetí část provedu ohněm, a pálení je budu jako bývá páleno stříbro, a vyzkouším je jako bývá zkoušeno zlato. On vzývati bude mé jméno a já uslyším ho. Řeknu: „Lid můj jsi ty," a on řekne: „Hospodin jest Bůh můj."

HLAVA 14. – ¹ Ejhle, přijdou dny Hospodinovy, kdy budou rozděleny kořisti tvé prostřed tebe. ² Shromáždím všechny národy k Jerusalemu do boje, dobudou města, vydrancují domy, przniti budou ženy, a polovice města půjde do zajetí; ale zbytek lidu nebude vyhlazen z města. ³ Vytáhne totiž Hospodin a bojovati bude proti národům těm, jako bojoval v den zápasu. ⁴ Nohy jeho stanou v den ten na hoře Olivové, která jest proti Jerusalemu, na východ; a rozpoltěna bude hora Olivová uprostřed na východ a na západ rozsedlinou velmi velikou, že se oddělí polovice hory na sever a polovice na jih. ⁵ I budete utíkatí do údolí hor mých, neboť sousediti bude rozsedlina hor (těch) s vaším místem; budete utíkatí jako jste utíkali před zemětřesením za dnů Oziáša, krále judského. (Tehdy) přijde Hospodin, Bůh můj, a všichni svatí s ním.

⁶ V den ten nebude světla, ale mráz a zima. ⁷ Bude to den jeden, který jest znám Hospodinovi, nebude dne a noci; v čas večera bude světlo. ⁸ V den ten vycházejí vody živé z Jerusalema: polovice jich do moře východního a polovice jich do moře západního: v létě v zimě budou. ⁹ Hospodin bude králem nad celou zemí; v den ten bude Hospodin

V. ⁶ „*mezi rukama tvýma*"= na prsou (nebo v obličejí); z 3 Král 20, 35 nn možno jest vyvozovati, že příslušníci prorockých cechů si dělali znamení na těle, rány, jizvy a pod. Výrok domnělého proroka kladen byl při bohoslužbě na svátek Pěti ran Kristových na jazyk trpícího Mesiáše. Ve smyslu toliko přízpůsobeném: *Ti, kteří měli Krista milovati, které si k lásce byl zavázal tolikým dobrodiním, zbičovali a zbdali ho tolika ranami!*

V. ⁷⁻⁹ jest úryvek, který nesouvisí ani s 13, 1.-6. ani s hl. 14. Patří obsahem svým za hlavu 11 nebo za 11, 14.?

V. ⁷ „*meč*"bývá brán za *nástroj ran* nebo *smrti vůbec*; tak i zde.

V. ⁸ „*v zemi*" Judské dvě třetiny, tedy většina Židů, až bude pastýř-Mesiáš bit, pohrdne jím, odtrhne se od třetiny, která mu zůstane věrným jádrem jeho církve. Ale i tu třetinu bude třeba protřítí (v. 9.).

V. ⁹ Dvě třetiny Židů a odpadky třetí třetiny byly rozváty do světa, zejména po r. 70. po Kr. Jinými slovy: zbylá třetina byli „*židokřesťané*", ke kterým se přidružili křesťané z pohanstva, aby s nimi utvořili *nového*, duchovního Israele, nový Jerusalema, novou obec, novou církev.

Hl. 14. V. ¹⁻⁵ jest úvod k dalšímu líčení dob mesiášských. – „*dny Hospodinovy*", – kdy bude Hospodinovi zakročiti a ukázati svou věrnost, všemohoucnost, která přispěje na pomoc ohroženému a částečně poníženému Jerusalemu. Až nepřátelé Jerusalema (částečně) dobudou, budou se o to, co v něm najdou, dělití.

V. ⁵ Údolí hory Olivové (rozpoltěné), do kterého se zbožní utekou, až Jerusalema (částečně) padne, sousediti bude s „*vaším místem*", t. j. s Jerusalemem, z něhož prchati budete, tedy s údolím Kidronským, které věnčilo Jerusalema na východě.

V. ⁶ *Světlo* – náznak štěstí a radosti; *mráz a zima*, nedostatek tepla a světla znamená opak toho štěstí.

V. ⁷ Den a noc nebudou se střídati, bude jeden *jediný den bez noci!* Kdy ten věčný den zasvitne, aby zaplašil navždy temno útrap, známo jest pouze Hospodinovi, který stanovil délku bojů a dobu vítězství. Zach má na mysli boje nové obce židovské, dále zápasy obce Mesiášovy až do konečného vítězství na konci světa. Zaslouhu povšimnutí, že Pán na hoře Olivové předpověděl příští, protivensství a pohromy, také pád Jerusalema a poslední soud; srv. Mt 24, 2 n; Mk. 13, 3 n.

V. ⁹ Jediným králem v Judsku bude Hospodin, bude tedy jinak než nyní po návratu ze zajetí, kdy vládne v Paletině *také král perský!*

jeden a jméno jeho bude jedno. ¹⁰ Celá země od Pahorku až k Remmonu na jihu proměněna bude v nížinu; Jerusalelem však povýšen a obýván bude na místě svém od brány Benjaminovy až k místu brány první a až k bráně Rožní; a od věže Hananeel až k lisům královským. ¹¹ Budou bydlet v něm, nebude již v kletbě, ale sedět bude Jerusalelem bezpečně.

¹² A rána, kterou stihne Hospodin všechny národy, kteří bojovali proti Jerusalemu, bude tato: chřadnouti bude tělo každého, ačkoli státi bude na nohách svých, oči jeho zchradnou mu v důlcích a jazyk jejich zchradne jim v ústech. ¹³ V den ten bude veliký zmatek od Hospodina mezi nimi, i uchopí druh ruku druha svého, a vztáhne ruku svou druh proti druhu. ¹⁴ Ale i Juda bojovati bude proti Jerusalemu. A shromážděna budou bohatství všech národů vůkol, zlato, stříbro i roucha v množství velikém. ¹⁵ Taková rána stihne také koně, mezka, velblouda, osla i všecek dobytek, jenž bude v onom táboře; taková jako rána ona.

¹⁶ A všichni, kdož zbudou ze všech národů, kteří přitáhli na Jerusalelem, stoupati budou rok co rok, aby se klaněli Králi, Hospodinu zástupů, a slaviti slavnost stánků. ¹⁷ A na toho, kdo by nepřišel z národů země do Jerusalema, aby se klaněl Králi, Hospodinu zástupů, nebude padati déšť. ¹⁸ Nebude-li stoupati a nepřijde-li i národ egyptský, také na ně padne rána, již bítí bude Hospodin všechny národy, kteří nepůjdou slaviti svátku stanového.

¹⁹ To bude trest Egypta, a to bude trest všech národů, kteří nebudou stoupati, aby slavili slavnost stánků.

²⁰ V den ten bude na uzdě koně (napsáno): „Svaté Hospodinu“ a budou kotly v domě Hospodinově jako číše před oltářem. ²¹ Každý kotel v Jerusalemě a v Judsku bude zasvěcený Hospodinu zástupů. I přijdou všichni obětníci a vezmou si z nich a vařiti budou v nich; a nebude již kupce v domě Hospodina zástupů v den ten.

V. ¹⁰. „Pahorek“ = Geba známá z 4 Král 23, 8.; „Remmon“ známé z Jos 15, 32. – Brána Benjaminova slula snad jinak také brána Efraimova. Kde byla, viz k 4 Král 14, 13. (Neh 8, 16.) Označení „od brány Efraim až ku bráně Rožní“ viz tamže (4 Král 14, 13.). „až k místu brány první“ zdá se býti glosa. – „první“ mohlo by znamenati „starou“.

V. ¹². Za živá budou hnutí nepřátel církve. Srv. Is 66, 24.

V. ¹⁵. Obrazy, vzatými z válčení starozákonného, vyličena tu dokonalá pohroma poraženého nepřitele. Proctví toto splnilo se částečně za dob machabejských, plnilo se a plní se dokonaleji v církvi katolické a splní se zejména na konci doby mesiášské (Zjev 20, 7.).

V. ¹⁶. Nepřátel království Božího, kteří nezahynou, vstoupí sami do něho a budou s radosti slaviti svátky jeho. Srv. Is 66, 23 n.

V. ¹⁸. V Egyptě neprší mnoho tak jako tak, polím dodává vláhy Nil, Může však i Egypt trestán býti suchem mimořádným, že nastane porucha v pravidelném zavodňování polí.

V. ²⁰. n Nápis „Zasvěcený Hospodina měl velekněz na své čelence. Viz Ex 28, 36. V N. z. bude svatost větší, všeobecnější nežli byla ve S. z.

KNIHA PROROKA MALACHIÁŠE

Úvod.

Knížku Malachiášovu po *úvodu* (1, 1.– 5.), ve kterém dovolává se Hospodin lásky své k národu israelskému, lze rozdělit na *dvě části*: *Část první kárá hříchy kněží i lidu* (1, 6.– 2, 16.): Oběti, které podávají kněží, nejsou bezvadné (1, 6.– 9.), proto je Hospodin zamítá a zavede si obět novou, bez úhony, čistou, která mu bude podávána na celém světě (1, 10n). Kněžstvo nemá náležitě úcty k Hospodinově velebnosti (1, 12.– 14.); proto bude trestáno (2, 1.– 4.). Nenasleduje starobylého vzoru kněze, který byl bohoslužebníkem podle Božího srdce, proto budou v opovržení (2, 5.– 9.). Židé jsou národ věrolomný (2, 10.), muži berou si cizinky za manželky (2, 11 n), kdežto manželky, jež byli pojali za svého mládí, propouštějí (2, 13.– 16.).

Část druhá líčí příští obnovu Israelovu (2, 17.– 4, 3.). Na stesk Židů, že bezbožníci se mají dobře (2, 17.) Hospodin odpovídá, že se blíží den jeho soudu: Pán přijde, očistí si kněžstvo a vzdálí z národa všechno zlo (3, 1.– 5.). Jen ať se obrátí národ kajicně k Hospodinu a odvádí povinné desátky! Pak ho nemine hojně požehnání (3, 6.– 12.). Na nový stesk Židů, že spravedliví trpí, kdežto bezbožníkům je dobře (3, 13.– 15.), Hospodin odpovídá, že všechno bude spravedlivcům odměněno v den, kdy Hospodin přijde na soud, aby všechny nesrovnalosti srovnal; kdežto bezbožníci bídně zahynou, spravedlivci budou jásati z donalého vítězství (3, 16.– 4, 3.).

V prvním doslovu (4, 4.) vybízí Mal Židy, aby pečlivě dbali příkazů Mojžíšových.

Ve druhém doslovu (4, 5 n) předpovídá činnost proroka *Eliáše* před posledním soudem.

Mal napsal svou knížku (pravděpodobně) kolem r. 420, když byl obsah její o něco dříve (ne celých sto let po Aggeovi a Zachariášovi) *ústně přednesl*.

Mal svědčí (3, 8.), že vyvolený národ hospodářsky strádá a že ten nedostatek jest Boží kletba; podobný stav bídy našel v Palestině také Neh (5, 1 nn). Ta bída zplodila lichvu, zámožnější utiskovali sociálně slabší své spoluobčany (Neh 5, 1.– 13.); s tím se srovnávají stesk chudiny, které tlumočí Mal 2, 17.; 3, 14 n.

Hebrejščina Malachiášova vykazuje stopy pozdní doby. *Zvláštnost jeho* jsou otázky, jež klade na jazyk svých posluchačů a ke kterým poté delší rozpravou odpovídá.

Mal byl vřelý vlastenec, planoucí láskou k svému lidu, byla to *duše* hluboce náboženská, *kteřá uměla ve své víře a v přímém styku s Boží pravdou nalézt odpověď na palčivé záhady své doby*.

HLAVA 1. – ¹ Zatížení Israele slovem Hospodinovým skrze Malachiáše.

² Miloval jsem vás, praví Hospodin, a říkáte: „V čem jsi miloval nás?“ Zдали nebyl Esau bratr Jakobův? – praví Hospodin. – Miloval jsem však Jakoba, ³ kdežto Esaua měl

HI. 1. V. ¹. „Zatížení“ – prorocství hrozebné, ačkoliv obsahuje také radostné sliby. Srv. Nah 1, 1.; Zach 9, 1.; 12, 1. *Malachiáš* = *Posel Hospodinův*. Je to jméno vlastní, nikoliv obecné nebo náznačné (symbolické), znamenající snad Esdráše nebo jiného vynikajícího muže S. z. Nesprávné bylo mínění stoupenců Origenových, že Malachiáš byl anděl, pouhý duch, který sestoupil s nebes na zemi a vzal na sebe lidské tělo.

V. ²–⁵. Úvodem k následujícím výtkám Hospodin vzpomíná lásky své k Jakobovi, t. j. k národu israelskému; ta vzpomínka ukazuje nevděk Židů, kteří zapominají na četné minulé důkazy lásky Boží a spolu předem již dokazují bezdůvodnost všelijakých námitek Židů proti Hospodinovi.

V. ³. Z lásky Hospodinovy k Jakobovi řinul se odpor a „nenávisť“ k Esauovi, Jakobovu úhlavnímu nepříteli. Hospodin miloval Israelity bez jejich zásluhy, Edomce pro zločiny jejich spravedlivě „měl v nenávisti“ (t. j. trestal a potrestal). Na obou národech ukázal Bůh svou *milostivost a spravedlnost*. O „nenávisti“, t. j. nedostatku lásky, srv. Lk 14, 26.; Ut 10, 37.; Jan 12, 25.

jsem v nenávisti, i obrátil jsem hory jeho v pustinu, dědictví jeho v (sídlo) příšer pouště.⁴ Dí-li Edomsko: „Zničení jsme, ale vystavíme zase zboženiny,“ toto praví Hospodin zástupů: „Oni budou stavět, ale já bořit; a slouti budou „Území bezbožnosti“ a „Lid, na nějž se Hospodin rozhněval na věky.“⁵ Oči vaše to uvidí, i řeknete: „Veliký jest Hospodin za hranicemi Israelska!“

ČÁST PRVÁ:

Hříchy kněží (1, 6.-2, 9.) i lidu israelského (2, 10.– 16.)

⁶ Syn ctí otce svého a sluha pána svého; jsem-li tedy já (vás) otec, kde jest úcta má, a jsem-li já (vás) pán, kde jest bázeň má? praví Hospodin zástupů k vám, ó kněží, kteří pohrdáte jménem mým! Říkáte: „V čem jsme pohrdli tvým jménem?“⁷ Obětujete na oltáři mém chléb poskvrněný a říkáte: „Čím jsme jej poskvrnili?“ Tím, že prohlašujete stůl Hospodinův za opovrhlivý!⁸ Když podáváte slepé (dobyčce) v obět, není to nic zlého? A když obětujete kulhavé a neduživé, není to nic zlého? Podej je svému místopřizivci, bude-li se jemu líbit, nebo prokáže-li ti svou přízeň, praví Hospodin zástupů.⁹ A nyní uprošujte Boha, aby se smiloval nad vámi, – rukama vašimi staň se tak – přijme-li snad na milost vás, praví Hospodin zástupů.

¹⁰ Ó, by někdo z vás zavřel dveře, ó, byste nezapalovali oltářní oheň nadarmo!“ Nemám zalíbení ve vás, – praví Hospodin zástupů – a oběti nepřijmu z ruky vaší.¹¹ Neboť od východu slunce až na západ veliké jest jméno mé mezi národy; na každém místě bude obětováno, a podávána bude jménu mému obět čistá; neboť veliké jest jméno mé mezi národy, praví Hospodin zástupů.

¹² Ale vy je poskvřňujete tím, že říkáte: „Stůl Hospodinův poskvrněn jest, a co naň kladeno bývá, opovrhlivé jest [i s ohněm, který to šíří].“¹³ Říkáte: „Aj, mnoho námahy,“ a prskáte na to, praví Hospodin zástupů, a přinášíte z loupeží kulhavé a neduživé, přinášíte (je v) obět; zdali přijmu to z ruky vaší? praví Hospodin.¹⁴ Zlořečený (bud) podvodník, který má v stádě svém samce, nebo který zaslíbí (něco), obětuje (však dobytce) neduživé Pánu; neboť král veliký jsem já, praví Hospodin zástupů, a jméno mé jest hrozné mezi národy.

V. ⁴. Nebyli to Edomci, ale *Nabatáné*, kteří na území bývalého Edomska (zejména v Petře) si postavili památky svého umění, budící dnes náš obdiv.

V. ⁵. Trest, který Edomce stihne, přesvědčí Israele, že Hospodinova moc není omezena hranicemi Palestiny, ale že se vztahuje na krajiny mimo Palestinu, zkrátka na celý svět.

V. ⁶. Bůh byl *otec Israelův*, ježto mu dal život a o všechny jeho životní potřeby se staral. Srv. Ex 4, 22.; Dt 32, 6.; Is 63, 16.; 64, 8. „*pána svého*“ se bojí (LXX). – „*má*“ = mně příslušná. *Otcem i pánem* byl Hospodin *popředně kněžím*. „*jméno*“ = velebnost, vznešenost Boží, která žádá úctu *nade všecko*.

V. ⁷. „*chléb*“ = oběti vůbec; jsouť *pokrm Hospodinův* (Lv 21, 6.; 22, 25.).

V. ⁸. Nedostatek úcty kněží k Hospodinu, k oltáři jeho i obětem jemu podávaným jevil se zejména tím, že nedbali zákona (Lv 22, 22 nn; Dt 15, 21.), který kázal, že dobytce k oběti má byli bezvadné, že nesmí býti na př. slepé, kulhavé nebo jakkoliv nemocné.

V. ¹⁰. „*oběti*“ jakékoliv, krvavé, nekrvavé, suché i mokré. Takové neusmírují, ale hněvají Boha, proto lépe, aby vůbec přestaly.

V. ¹¹. *Náhradou* za oběti nečisté, podávané *toliko na jednom místě* (ve chrámě jerusalemském), které byl Hospodin (v. 10.) zavrhl, bude za dob mesiášských konána bohoslužba čistá na každém místě světa a v té bude míti Hospodin zálibu dokonalou. Všeobecnost, světovost bývá u proroků známka dob mesiášských. Srv. Mich 4, 1 nn; Sof 3, 9.; Agg 2, 7.; Zach 8, 20 nn; 9, 10. a jj. Středem té bohoslužby jest *obět eucharistická*, obět nejčistší, kterou přináší obětník nejsvětější – *sám Mesiáš*. Je to „*minchá*“, t. j. obět nekrvavá. Bude provázena modlitbou svatých, která nahradí starozákonný oltář kadidlový.

V. ¹³. „*Mnoho námahy*“ vyžaduje od kněží nepřijímatí od věřících vadných žertev a žádati od nich neúspěšně jen žertvy bezvadné, jaké podle zákona mají býti.

HLAVA 2. – ¹ A nyní (svědčí) vám tento příkaz, ó kněží: ² Nebudete-li chtít poslouchati a snažiti se, byste vzdávali slávu jménu mému, praví Hospodin zástupů: pošlu na vás chudobu, zlořečiti budu požehnáním vašim, zlořečiti budu jim, že jste se nesnažili! ³ Aj, já vhodím vám plece, a vkydnu vám ve tvář lejno slavností vašich, a (to) vezme vás s sebou. ⁴ I zvíte, že jsem poslal k vám příkaz tento, aby zachována byla má smlouva s Levim, praví Hospodin zástupů.

⁵ Měl jsem s ním smlouvu života, pokoje – a dal jsem mu je – a bázně, i bál se mne a k mému jménu měl úctu. ⁶ Nauku pravdy měl ve svých ústech, nepravost nebyla nalezena naitech jeho; v pokoji a v přímosti chodil se mnou a mnohé odvrátil od nepravosti. ⁷ Rty kněze totiž mají dbáti vědy, a z úst jeho má býti hledána nauka; – jeť on posel Hospodina zástupů. – ⁸ Vy však sešli jste s cesty a pohoršili jste mnohé v nauce, porušili jste smlouvu (mou) s Levim, praví Hospodin zástupů. ⁹ Protož i já učinil jsem vás opovrženými a nízkými u všeho lidu, jako jste nezachovávali cest mých a nedbali jste nauky. ¹⁰ Zdali není jeden otec všech nás? Zdali Bůh jeden nestvořil nás? Proč tedy zpronevřujeme se druh druhu rušíce smlouvu s otci našimi? ¹¹ Juda se zpronevřuje, ohavnost se děje v Izraeli a v Jerusalemě, neboť poskvrňuje Juda svatou věc Hospodinovu, kterou miluje, v manželství vchází s dcerou boha cizího. ¹² Zahladí Hospodin každého, kdo tak činí, mistra i žáka ve stanech Jakobových, i toho, kdo podává obět Hospodinu zástupů. ¹³ A za druhé činite toto: Příkrýváte slzami oltář Hospodinův, pláčem a rvaním, že již nedbám oběti a že nepřijímám nic přijemného z ruky vaší. ¹⁴ A říkáte: „Pro kterou příčinu?“ Proto, že Hospodin stal se soudcem mezi tebou a ženou mládí tvého, kterou jsi ty pohrdl, ač byla tvou družkou a manželkou tvé smlouvy. ¹⁵ Zdali nestvořil (ji) jeden, a zda není ostatek jeho dechu? A co (ten) jeden hledá nežli potomky Boží? Protož pečujte o svůj život a ženu mládí svého nepohrdejte! ¹⁶ Neboť nenávidím zapuzování – praví Hospodin, Bůh Izraelův – nepravostí příkrývá roucho své (takový), praví Hospodin, Bůh zástupů; (protož) pečujte o svůj život a nepohrdejte!

Hl. 2. V. ¹. „příkaz“ svědčí vlastně vykonavatelům Boží prozřetelnosti, Božích trestů; ten příkaz oznamuje však také Mal kněžím, by věděli, jak se zaříditi, aby se hrozcím trestům vyhnuli.

V. ³. Dt 18, 3. přiděloval kněžím „plece a žaludek“. – Vhazeti plece (kýty) do tváře, znamená trest Boží.

V. ⁵. Tou smlouvou Hospodin sliboval „život a pokoj“, t. j. hojný a bezpečný blahobyt, žádal pak „bázeň“, t. j. úctu k sobě. Teprve nyní nucen jest Hospodin hrozbami puditi Levity k této bázni, aby se udržela smlouva, která ji žádala jakožto nezbytnou podmínku (výše v. 4.).

V. ⁷. Kněz jakožto učitel představuje Boha, jehož poslem, tlumočником jest. srv. Lv 10, 11.; Dt 17, 10 n; Sir 45, 6. – „posel“ = anděl, pokud zvěstuje vůli Boží.

V. ⁸. „sešli s cesty“ proti svým předkům, kteří chodili s Bohem.

V. ¹⁰. Mnozí Židé časů Malachiášových zamilovali si cizinky, vcházeli s nimi ve sňatky a zapuzovali své dosavadní manželky proto, že se jim znechutily, neb i proto, že jich nechtěli živiti. O těchto zlořádech vypravují také Esdr hl. 9 n; Neh hll. 9 n; 13, 23 n. Ti, kteří pojalí cizinky za manželky, odcizují se svému národu, vcházejí v bližší svazky s pohanskou společností, nedbají pak již zájmů židovských, jsou k nim lhotejní, pohrdají svými chudými soukmenovci, atd. „stvořil“ = zplodil.

V. ¹¹. „svatá věc Hospodinova“, jest národ Boží, jemu zasvěčený, který má zůstati odloučený od pohanů, národů všedních, národnostně i nábožensky.

V. ¹². Prorok svolává kletbu na takového Izraelitu: Ať jest vyloučen z národa, ať pozbude práv občanských i náboženských!

V. ¹³. Izraelité nepřibírají si jen cizinky za vedlejší manželky, nýbrž zapuzující dosavadní své ženy, činí si z modlářek své první manželky! – První věc, kterou byl Mal vytykal, byla manželství s cizinkami, druhá věc jest propouštění manželek-Židovek bez zákonitě příčiny.

V. ¹⁴. Odepření Božího požehnání byl trest Hospodina soudce; odsoudilím muže, propustivšího manželku, kterou byl pojal za svých i jejích mladých let, která byla mu po léta věrnou družkou života, se kterou ho poutala manželská smlouva, kdysi nerozlučná (Gen 2, 24.; Mt 19, 5 n).

ČÁST DRUHÁ:

Příští obnova Israelova (2, 17.–4, 3.).

¹⁷ Obtěžujete Hospodina řečmi svými a říkáte: „V čem ho obtěžujeme?“ V tom, že říkáte: „Každý, kdo činí zlé, dobrý jest v očích Hospodinových, a takoví se jemu líbí; nebo kde je přece Bůh, (spravedlivý) soudce?“

HLAVA 3. – ¹ Aj, já posílám posla svého, aby připravil cestu přede mnou. Náhle pak přijde do chrámu svého panovník, po kterém vy toužíte, a posel smlouvy, jež vy chcete; aj, přichází, praví Hospodin zástupů, ² kdo však snese den příchodu jeho, a kdož obstojí, až se objeví? Jeť on jako tavicí oheň, a jako lužidlo, kterým se bílí. ³ Zasedna bude tavit a čistit stříbro; vyčistí syny Leviovy, protřibí je jako zlato a stříbro, by Pánu obětovali v spravedlnosti; ⁴ i bude líbit se Pánu obět Judy a Jerusalema, jako za dnů bývalých věků, za let starobyklých. ⁵ A přistoupím k vám, abych vás soudil, budu žalobcem rychlým kouzelníkům, cizoložníkům, krivopřísežníkům a těm, kteří násilně zadržují mzdu dělníkovi, (utiskují) vdovy a sirotky a potlačují cizince, aniž se mne bojí, praví Hospodin zástupů.

⁶ Neboť já, Hospodin, neměním se, a vy, synové Jakobovi, nejste jiní. ⁷ [Neboť] ode dnů otců vašich jste odpadali od zákonů mých, a nedbali jich. Navraťte se ke mně a navrátím se k vám, praví Hospodin zástupů. A říkáte: „V čem se máme navrátit?“ ⁸ Smí člověk olupovali Boha, že vy otupujete mne? Říkáte: „V čem tě olupujeme?“ V desátcích a prvotinách. ⁹ Nedostatkem jakožto kletbou stížení jste, neboť mě olupujete, vy, národ veškeren. ¹⁰ Noste všechny desátky do skladiště, ať je co jísti v domě mém; a zkuste mě v tom, praví Hospodin, nezotvírám-li vám otvory nebeské a nevyleji-li vám požehnání až na míru! ¹¹ Obořím-li se pro vás na žrouta, i neporuší úrody země vaší; aniž bude neplodná vinice na pozemcích (vašich), praví Hospodin zástupů. ¹² A blahoslaviti vás budou všichni národové, neboť zemí žádoucí budete vy, praví Hospodin zástupů.

¹³ Ztvrdla proti mně slova vaše, praví Hospodin. Říkáte: „Co jsme mluvili proti tobě?“ ¹⁴ Říkáte: „Marno je sloužiti Bohu; jaký užitek z toho máme, že dbáme příkazů jeho a že chodíme smutni před Hospodinem zástupů?“ ¹⁵ Protož nyní blahoslavíme zpupné, neboť

V. ¹⁷. podává otázku *zbožných Israelitu* (níže 3, 16.), kterou v nich vzbudily poměry druhé polovice století patého: Zbožným Židům slavné sliby starších proroků jménem Hospodinovým dané se neplnily, naopak bylo jim mnoho a mnoho strádati, kdežto pohanským sousedům, panujícím nad Židy, dobře bylo; lépe se zdálo býti těm Židům, kteří se s pohany bratřili, nežli těm, kteří se přísně drželi své pravověrnosti.

Hl. 3 V. ¹. počíná odpověď na stížnost Židů, vyslovenou 2, 17. „*posel*“, který bude připravovati Mesiášovi cestu, jest *Jan Křtítel*. Srv. Mt 3, 3.; 11, 10.; Mk 1, 2.; Lk 1, 17.; 3, 4. Cestu bude připravovati *kázáním pokání* (Is 40, 4.). Ten „*posel*“ bude *člověk a ne anděl*.

V. ². *Příchod Mesiášův bude doba soudu, který rozliší duchy dobré od špatných*; dlužno tedy se připraviti na ten soud každému – *pokáním*. Srv. Is 1, 25.; Jer 6, 27.; Ez 22, 20.; Joel 2, 11.; Sof 1, 15.; Mt 3, 10, 12.

V. ³ n. Podle 1, 11. ustoupí oběti starozákonné oběti *nové, čisté*; aby tu čistou obět mohli podávat *kněží čisté*, dlužno je *očistit*. Úryvek Mal 3, 1.–4. dává církev předčítati o Hromnicích.

V. ⁷. Navrátit se k Hospodinu dlužno každému, kdo chce, aby den Hospodinův nebyl mu dnem trestu, ale odměny!

V. ⁸. Židé „*otupují*“ Hospodina, *ošizují ho* o dávky, které jsou povinny na výživu kněžstva, na konání bohoslužby dávati, kterých však nedávají, takže kněžstvo má bídu.

V. ¹⁰. Srv. Neh 10, 38 n; 13, 10.–13. – „*zkuste mě*“ = přesvědčte se, že dám hojnou *vláhu* vašim rolím a tím i úrodu.

V. ¹¹. Vinice *se nezvrhne*, nezklame tak, aby hojně rašila a kvetla, poté však nedala ovoce.

V. ¹². „*žádoucí*“ Hospodinu, který bude mít v ní zálibu. To požehnání přinese *příští den Hospodinova soudu* (2, 17.).

V. ¹⁴ n. „*smutni*“ postice a kajíce se. Srv. Is 58, 3 n; Jer 6, 20.; Am 5, 21. a j.

dobře se mají bezbožníci; pokoušejí Boha a docházejí vysvobození." ¹⁶ (Tak) mluvili tehdy vespolek bohobojní. Hospodin to pozoroval a slyšel; a psána byla před ním pamětná kniha pro ty, kteří se bojí Hospodina a myslí na jeho jméno. ¹⁷ I budou mně, praví Hospodin zástupů, v den, kdy zakročím, majetkem; a šetřiti jich budu jako šetří člověk syna svého, který mu slouží. ¹⁸ I změníte svůj úsudek, až uvidíte rozdíl mezi spravedlivcem a bezbožníkem, mezi tím, kdo slouží Bohu a tím, kdo neslouží.

HLAVA 4. – ¹ Neboť aj, den přijde hořící jako pec, i budou všichni pyšní, všichni, kdož páchají bezbožnost, stéblem, i zapálí je ten přicházející den, praví Hospodin zástupů, a ten nenechá jim kořínku na lístku. ² Ale vám, bojícím se jména mého, vzejde slunce spravedlnosti, a zdraví bude mítí ve svých křídlech, i vyjdete a poskakovati budete jako telata z chléva. ³ A deptati budete bezbožné, ježto budou popelem pod patou nohou vašich v den, kdy já zakročím, praví Hospodin zástupů.

Doslov (4, 4.– 6.).

⁴ Pamatujte na zákon Mojžíše, služebníka mého, který jsem jemu dal na Horebu pro všecky Izraelity, příkazy i ustanovení.

⁵ Aj, já pošlu vám proroka Eliáše, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný, ⁶ i obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům jejich, abych snad nepřišel a neudeřil zemi kletbou.

V. ¹⁶ „myslí na jméno“ Hospodinovo, na jeho spravedlnost, věrnost, velebnost.

V. ¹⁷ „majetkem“ vzácným, kterého nenechá vlastník na pospas, o který se pečlivě stará. Srv. Ex 19, 5 n; Dt 7, 6; 26, 18.

V. ¹⁸ „úsudek“ velmi ostře pronesený výše ve v. 14n.

Hl. 4. V. ¹ „den“, o kterém mluvil 3, 1. 17. – *Soudce* (i soudný den) bývá přirovnán *k ohni*. Srv. Dt 4, 24.; 32, 22.; Ž 17, 9.; 96, 3.; Dan 7, g.; Joel 2, 30. Mich 1, 4.; Sof 1, 18. a jj. Srv. také Mt 25, 24.; 1 Kor 3, 15.; 2 Sol 1, 8.; 2 Petr 3, 12. Prorok má asi na mysli příchod Mesiášův, království jeho, všecku dobu, po kterou potrvá a zejména soud, kterým se skončí. Také pád Jerusalema r. 70. po Kristu byl den, kdy zakročil Hospodin, den tak hrozný, že býval spojován se dnem posledního soudu. (Mt 24, 3 nn; Mk 13, 4 nn; Lk 21, 5.)

V. ⁵ n je druhý dodatek, který připojil rovněž Mal ke svému spisku později. – Nelad a rozpory ve smýšlení Židů, které budou překážkou veliké jejich spásy, budou působením Eliášovým před posledním soudným dnem odstraněny; největší rozpor, který židovstvo dvojlil a dvojlil, byl a je spor o to, *byl-li Ježíš Nazaretský pravý Mesiáš a je-li církev katolická pravé království Mesiášovo*, od proroků předvídané a od národa israelského očekávané. Menšina Židů do něho vstoupila, většina je odmítala; teprve na konci časů je uzná. Srv. Řím 11, 12. 15. 25. Eliáš tu jmenovaný není Jan Křtitel! „Eliáš přijde skutečně, ovšem až před druhým příchodem mým (k soudu poslednímu) a způsobí jakousi všeobecnou nápravu či obnovu mravní, zvláště ve svém národě; v jistém smyslu však (ve smyslu předobrazném) lze říci, že Eliáš již přišel, ne sice v osobě vlastní, nýbrž v osobě Jana Křtitele, pokud totiž Jan jakožto předobraz Eliášův vystoupil v ducha a moci Eliášově a připravoval na můj příchod první,“ (Viz Nový zákon, Mt 17, 11.)

KNIHY
MACHABEJSKÉ

PRVNÍ A DRUHÁ KNIHA MACHABEJSKÁ

Úvod.

Stručný obsah 1 Mach.

1. Antioch IV. zuří proti Židům a tím dává podnět k dlouhým bojům (1–2).
2. *Hrdinné činy Judy Machabejského* (3–9) v letech 167–161:
Vítězí r. 167 před Kr. nad vůdci *Antiochovými*: nad *Apolloniem* (3, 10.–12.), nad *Seronem* u Bethoronu (3, 13.–26.), r. 166 nad *Gorgiášem u Emmausu* (3, 42.–4, 25.), r. 165 (kol. 20./XI.) nad *Lysiášem* (4, 26.–35). – Vycházejí chrám (r. 165 (24.–31./XII.)), poráží *Edomce a Amoňany* r. 164 (4, 36.–61.: 5, 1.–68.). – *Antioch* umírá (6, 1.–16.). Judovy styky s *Antiochem V.* (164–162) a s vojevůdcem jeho *Lysiášem* (6, 17.–63.). – Juda poráží *Nikanora*, vojevůdce *Demetria I.*, Sotera (162–150) ve dvou bitvách *u Kafarsalamy a u Bethoronu* (7, 26.–50.). Juda se smlouvá s *Římany* (8, 1.–32.). Juda v bitvě *u Laisy* proti *Bakchidovi* umírá (9, 1.–22.) roku 161 (v měsíci nisanu 24./III.–22./IV.).
3. *Hrdinné činy Jonatanovy* (161–142). – Jonatan bojuje s *Bakchidem* (9, 23.–73.). – Jonatan drží se Alexandra I. (153 až 145), který mu odevzdal velekněžství (10, 15.–89.) r. 153. – Od Demetria II. (145–141) se odvrací a přichyluje se k Antiochovi VI. (145–142), smlouvá se s Římany r. 143 a se Spartány (12, 1.–23.). Zabil ho *Tryfon*, vůdce *Antiocha VI.* (12, 39.–52.) roku 142.
4. *Hrdinné činy Šimonovy* (142–135) hll. 13–16. – Šimon vystavěl rodinnou hrobku v Modinu (13, 25.–30.), opustiv Tryfona (142–139) přidal se k Demetriovi Nikatorovi, od něhož nabývá svobody pro všechny národ (13, 31.–42.). Šimon opevňuje města (13, 43.–54.), pečuje o veřejné blaho (14, 1.–15.), obnovuje smlouvy se Spartány a s Římany (14, 16.–24.). Také Antioch VII. (139–129) uznává svobodu Židů (15, 1.–14.). Šimon přemáhá jeho vojevůdce Cendebea (15, 25.–16, 10.). Padá r. 135 pod vražednou rukou svého zetě Ptolema (16, 11.–18.). Po něm nastupuje *Jan Hyrkan* (135–104) (16, 18.–24.).

Stručný obsah 2 Mach.

1. *Úvod*: Dva listy palestinských Židů egyptským (1, 1.–2, 19.). *Úvod spisovatele*, který podává výtah většího *díla Jasonova* (2, 20.–33.).
2. *Část první*: Jak byli Židé pronásledováni (3, 1.–7, 42.): Za Seleuka IV. (187–175), který se pokusil skrze *Heliadora* rozchvátit poklady jeruzalemského chrámu (3, 1.–4, 6.). – Za Antiocha, kdy byl znesvěcen chrám, mučen Eleazar (6) a *sedmero bratří* (7).
3. *Část druhá*: Vítězství Judova nad Nikanorem, Timoteem, Bakchidem, vojevůdci Antiocha IV.; očista chrámu (8, 1.–10, 9.). – Juda vítězí nad Antiochem V. (164–162), t. j. nad jeho vojevůdcem *Lysiášem* (10, 10.–13, 26.), nad *Nikanorem*, vojevůdcem *Demetria I.* (14, 1.–15, 37.).
4. *V Doslovu* žádá spisovatel za prominutí (15, 38.–40.).
„*Machabejský*“ (řecky *Makkabaios*) byl čestný přídomek třetího syna Matatiášova, *Judy* (1 Mach 2, 4. 66. a j.). Názve „*Machabejský*“ přešel později na všechny Judovy bratry, t. j. Matatiášovy syny, ano i potomky, kteří proti *syřským králům* neohroženě bojovali, dále na statečně vyznavače israelské víry a mučedníky za ni z těchto (syřských) dob; v tom významu mluvíme o „*sedmi bratrech*“ machabejských, o machabejské „matce“ (2 Mach 6, 18.–7, 42.) a pod. Ježto knihy, které zavírají sbírku kanonických knih biblických, vy-

pravují hrdinné boje „Machabejských“, zejména *Judy* „Machabejského“, slují také „*Knihy Machabejských*“ nebo „*Machabejské*“.

Dvě kanonické knihy Mach jsou *dvě podobná, avšak samostatná díla*, lišící se jazykem, kterým byla původně psána, slohem, úkolem, východiskem letopočtů a rozsahem času, který zabírají, jakož i dobou, kdy, a místem, kde byla napsána.

Kdežto 1 Mach byla původně napsána *hebrejsky*, byla původní řeč 2 Mach *řečtina*.

1 Mach vypravuje příběhy slohem dějepisným, prostým, 2 Mach vypravuje uměleji, slohem řečnickým, který podává některé události, stručněji vypravované již v 1 Mach, *podrobněji*, aby snáze mohla na ně navázati náboženskomravní poučky a pobídky, ve kterých si libuje. V 1 Mach převládá hledisko *dějepisce*, ve 2 Mach vystupuje do popředí více hledisko *řečnickovo*.

Obě knihy udávají sice dějinné údaje podle letopočtu (éry) Seleukovců; 1 Mach však počíná tento letopočet od *1. nisanu* tedy od jara r. 312 před Kr., kdežto 2 Mach počíná jej teprve od *1. tišri*, tedy od podzima téhož roku.

1 Mach zabírá události od nastoupení *Antiocha IV. (Epifana)*, t. j. od roku 175 před Kr. (únor/březen) až *do smrti velekněze Šimona* r. 135 před Kr., tedy okrouhle 40 roků. – Druhá kn. Mach nevypravuje dějin dále; počínajíc o něco dříve, t. j. za *Seleuka IV.* (187–175) končí smrtí *Nikanorovou*, t. j. 13. dnem měsíce adaru (= 8. března) r. 161 před Kr., zabírá tedy události toliko asi 15 roků!

1 Mach zdá se, že byla napsána v Palestině, 2 Mach nejspíše v Egyptě (Alexandrii).

1 Mach byla napsána mezi roky 104–63. 2 Mach byla napsána dříve, t. j. nejspíše již r. 125/4 před Kr. nebo o něco později.

Spisovatel 1 Mach užil pramenů starších, ústních i písemných, jež uvádí slovně neb u výtahu. Spisovatel 2 Mach kromě dvou listů položených v čelo knihy užil toliko většího díla Jasonova u výtahu 2 Mach 2, 20.–33.

Všichni vážní dějepisci uznávají velikou dějinnou cenu 1 Mach. Ačkoliv spisovatel 1 Mach vypravuje vesměs nestranně, jak se na dějepisce sluší, nezapírá nikde lásky k náboženství a národu svému; toho však nelze zazlívati žádnému dějepisci, pišícímu dějiny své vlasti.

Také 2 Mach zasluhuje víry.

Knihy Mach podávají netoliko vzory hrdinných bojovníků a trpitelů za pravé náboženství, ale obsahují důležité pravdy náboženské, zejména *o vzkříšení těl* (2 Mach 6, 26.; 7, 14 nn), *o pomoci, kterou živí mohou prokázati zemřelým* (tamže 12, 42 nn), jakož i *o přimluvě svatých zemřelých za živé* (tamže 15, 14.).

List Žid 11, 35. naráží na 2 Mach 6, 19. 28.; knihy Mach jsou uváděny jakožto knihy posvátné (na Západě) od Tertulliana, Cypriana, Hippolyta, Hilara, Augustina, Jer. (na Východě) od Klementa Alex., Origena, Atanáše, Efrema; bývaly také zařazeny v rukopisných biblích mezi ostatní knihy kanonické.

PRVNÍ KNIHA MACHABEJSKÁ

Vstup: Alexander Veliký a jeho nástupci (1, 1.–10.).

HLAVA 1. – ¹ Když Alexander, (syn) Filipův, Macedoňan, který prve kraloval v Řecku, byl vytáhl ze země Cetim, porazil Daria, krále perského a medského, ² svedl mnoho bitev, dobyl všech pevností a pobil krále země; ³ pronikl až na kraj světa, obral mnoho národů – a země mlčela před ním. ⁴ Sebral moc, vojsko velmi silné – srdce jeho vysoko se pozdvihlo – ⁵ opanoval krajiny národů i knížata, že se stali jemu poplatnými.

⁶ Poté padnuv na lože a znamená, že umře, ⁷ povolal vznešené služebníky své, kteří s ním byli vychováni od mládí a rozdělil jim království své ještě za živa. ⁸ Dvanácte let panoval Alexander prve než umřel.

⁹ I nastoupili služebníci jeho vládu, každý na svém místě, ¹⁰ a vstavili si po smrti jeho všichni koruny, i synové jejich po nich, na mnoho let, a rozmohlo se mnoho zlého po zemi.

ČÁST PRVÁ:

Antioch IV. Epifan a Matatiáš (1, 11.–2, 70.).**1. Anlioch IV. Epifan pronásleduje Židy (1, 11.–67.).**

¹¹ Vzešel z nich také výhonek nešlechtný, Antioch Slavný, syn krále Antiocha, jenž byl v Římě rukojmím; stal se králem léta stého třicátého sedmého vlády řecké.

¹² Tehdy povstali z Israele ničemníci a přemluvili (mnohé) těmito slovy; “Pojďme a smluvme se s národy, kteří jsou vůkol nás, neboť od té doby, co jsme se odloučili od nich, potkalo nás mnoho zlého.” ¹³ Ta řeč zamlouvala se jim. ¹⁴ Někteří z lidu se usnesli a odešli ke králi, i dovolil jim, aby zavedli obyčeje pohanské.

¹⁵ Vystavěli tedy tělocvičnu v Jerusalemě po způsobu pohanském, ¹⁶ učinili si předkožky, odpadli od svatého zákona, spřáhli se s pohany a zaprodali se, aby činili zlé.

¹⁷ Když Antioch viděl, že jest utvrzeno království jeho, zabral se myšlenkou kralovati v Egyptě, aby kraloval nade dvěma říšemi. ¹⁸ I vtrhl do Egypta s vojskem velikým, s vozy a slony, s jezdci i s hojným množstvím lodí, ¹⁹ a vedl válku proti Ptolemeovi, králi egyptskému. Ptolemeus maje strach z něho utekl. Bylo mnoho padlých. ²⁰ Zabral egyptské pevnosti a odnesl kořist z Egypta.

Hl. 1. V. ¹. Alexander spojil pod svým žezlem všechny Řeky, stal se „prvním“ králem řeckým, “Cethim” znamená tu ostrovy a pobřeží moře Středozemního a Egejského. Alexander táhl s vojskem z Řecka přes Hellespont do Asie (r. 334), „porazil“ nejprve u Granika (řeky v Mysii) Spithrobata, místodržitele Jonie, zetě Dariova, v Issu „porazil“ samého Daria, r. 333. Konečně r. 331 (v říjnu) byl Darius na hlavu poražen u Gaugamel; po jeho smrti zaujal trůn jeho Alexander.

V. ⁵. Opanoval krajiny od Egypta až k Indii!

V. ⁸. Alexander zemřel kolem 13. června r. 323 před Kr. došed 32 roků stáří.

V. ¹¹. R. 198 před Kr. porazil Antioch III., příjmím Veliký, u pramenů Jordánských egyptské vojsko, následkem toho vítězství Palestina byla navždy odtržena od Egypta a přivtělena k Syrii. Došlo k válce Antiocha III. s Římany r. 192 před Kr. Válka skončila bitvou u Magnesie r. 190 pro Antiocha nešťastně. Byl přinucen přijmouti podmínky Římanů, mezi nimiž byl také závazek, že dá Římanům 20 rukojmí. Do počtu toho patřil také Antiochův syn Antioch (později toho jména IV.), který v Římě zůstal až do r. 176. „vláda řecká“ znamená tu letopočet Sealeokvců; r. 137 jest rok 175 před Kr.

V. ¹². „Tehdy“ byl v čele obce židovské, omezené toliko na bývalé Judsko, *velekněz* pod nadvládou syrskou. „Tehdy“ na počátku panování Antiocha IV. „ničemníci“, pekelníci, synové Belialovi jako 3 Král 21, 10. 13.

V. ¹⁵. „tělocvična“, t. j. veřejnou budovu, tak zvané *gymnasion*, ve které byla pěstována *gymnastika*, všelijaká tělesná cvičení, jež vábila zejména *mládež*. Tělocvik stal se prostředkem k přijetí mravů pohanských! Tělocvik – byl za této doby (II. století před Kr.) již vysoce vyvinutý. (Zápasy řecko-římské a pod.)

²¹ Poraziv Egypt Antioch obrátil se roku stého čtyřicátého třetího a táhl nahoru na Israele; ²² vstoupiv do Jerusalema s množstvím velikým ²³ a všed zpupně do svatyně, vzal zlatý oltář, svícen s veškerým příslušenstvím, stůl předkladných chlebů, číše, mísy a mísky zlaté, oponu, věnce (záslibné) i ozdoby zlatou, která byla v průčelí chrámu, všecko odloupav; ²⁴ vzal stříbro, zlato a vzácné nářadí; pobral skryté poklady, které našel; pobrav to všechno odešel domů.

²⁵ Pobil mnoho lidí a mluvil s velikou pýchou. ²⁶ I nastal nářek veliký v Izraeli, na každém místě, kde sídlil; ²⁷ úpěli knížata a starší lidu, panny a jinoši chřadli, ženy pozbyly krásy. ²⁸ Každý novomanžel počal nařikati, a ta, jež seděla v manželské ložnici, plakat. ²⁹ Země pohnula se nad těmi, kdož bydlili na ní, a všecek Jakobův dům oblékl se v hanbu.

³⁰ Po dvou letech poslal král nejvyššího berního do měst judských. Přišed do Jerusalema s velikým zástupem ³¹ mluvil k nim na oko blahovolně, i uvěřili mu. ³² Náhle pak město napadl, způsobil mu velikou ránu, zhubil mnoho lidu z Israele, ³³ vzal z města mnoho kořisti, zapálil je, pobořil domy jeho a zdi vůkol; ³⁴ ženy a děti odvedli do zajetí a sebrali dobytek.

³⁵ Město Davidovo obehnali zdi velikou a pevnou, jakož i vězemi pevnými, i bylo jim za hrad; ³⁶ usadili tam plémě hříšné, lidi ničemné, opevnili se v něm, složili tam zbroj a potraviny, snesli kořist z Jerusalema, ³⁷ složili ji tam a stali se velikým osidem.

³⁸ Vznikly tím nástrahy svatyni, (vznikl) nepřítel zlý Izraeli (vždycky). ³⁹ Vylévali krev nevinnou kolem chrámu a poskvrňovali svaté místo. ⁴⁰ Utekli obyvatelé Jerusalema pro ně, i stal se sídlem cizozemců; dětem svým stal se cizinou, synové jeho jej opustili. ⁴¹ Svatyně jeho je zpuštěna jako poušť, sváteční dny jeho obrátily se v pláč, soboty jeho v pohanění, čest jeho vniveč. ⁴² Jak veliká byla kdys jeho sláva, taková je teď jeho hanba, vznešenost jeho obrátila se v pláč.

⁴³ Král Antioch napsal veškerému království svému, aby všichni splynuli v jeden národ, a každý by opustil zákon svůj. ⁴⁴ Všichni národové podrobili se slovu krále Antiocha; ⁴⁵ také mnohým z Israele zalíbila se bohoslužba králova, i obětovali modlám a znesvěcovali sobotu.

V. ²¹. Proč Antioch na zpáteční cestě z Egypta táhl na Jerusalem, dovidáme se z 2 Mach 5, 5.–7, 11. Antioch viděl ve zmatcích, jichž původcem byl Jason, vzpouru proti sobě. R. 143 éry seleukovské byl r. 170/169 před Kr. Svatopísece uvádí nejprve svatokradež spáchanou na chrámu, pak zuřivost jeho proti obyvatelstvu.

V. ²³. Vstoupiti do svatyně byla zpupnost, ježto bylo toliko židovským kněžím dovoleno tak činiti. – „zlatý oltář“ kadidlový, t. j. uloupil s něho zlaté plechy. O příslušenství zlatého svícnu, který byl rovněž ve svatyni, přístupné toliko kněžím, viz Ex 25, 37. Také stůl předkladných chlebů byl obložen zlatými plechy, „číše“, z nichž bývalo víno v úlitbu přinášeno, „zlaté“ byly mísky, mísy i číše. „oponu“, zejména tu, jež dělila svatyni od velesvatyně. „věnce“ dávali zbožní Židé chrámu ze slibu.

V. ²⁷. Ženy, oblečené ve smuteční šat jediné temné barvy, posypané na hlavě a v obličeji popelem, s křtící neupravenou – skýtaly trapný pohled.

V. ²⁹. O národní hanbě mluví také Ž 43, 17.; 78, 4.; 88, 42.; 108, 24.; Jer 14, 21.

V. ³⁰. „Po dvou letech“ počítaných od r. 170/169 bylo to tedy r. 168/7 před Kr. (= 145 éry seleukovské.) Nejvyšší berní (výběrčí) sluje 2 Mach 5, 24.: Apollonius. „veliký zástup“ čítal 22.000 mužů (2 Mach 5, 24.).

V. ³⁵. Kde byl tento hrad zvaný „Akra“, nebylo dosud přesně rozřešeno. Teprve Šimonovi za 20 let později podařilo se syrské vojsko z tvrze vypuditi a ji trvale obsaditi (r. 142 př. Kr.).

V. ³⁶. „plémě hříšné“ = posádku pohanskou, „lidi ničemné“ = židovské odpadlíky.

V. ³⁹. Stříleli na ty, kteří šli do chrámu nedbajíce posvátnosti jeho. Srv. 2 Mach 6, 4.

V. ⁴¹. Soboty jsou v pohanění tím, že pohané o nich pracují, je znesvěcují; posmívají se a tupí ty, kteří jich šetří.

⁴⁶ Král poslal po poslech listy do Jerusalema a do všech měst judských, aby žili podle zákonů cizinců v zemi, ⁴⁷ aby jim bráněno bylo přinášeti celopaly, oběti a úlitby v chrámě Božím, ⁴⁸ aby jim bráněno bylo světiti soboty a svátky; ⁴⁹ kázal poskvrnit svatyni a lid svatý israelský; ⁵⁰ dal nastavěti oltářů, chrámů a model, kázal obětovati vepřové maso i nečistá zvířata, ⁵¹ nechati děti bez obřizky, kázal jim, aby poskvrňovali duše své všelikými věcmi nečistými a ohavnými, aby tak zapomněli na zákon a změnili všechny řády Boží. ⁵² Kdokoli by neučinil podle slova krále Antiocha, měl zemřítí.

⁵³ Co bylo řečeno, psal veškerému království svému a ustanovil dozorce nad lidem, kteří by nutili, aby se to dalo. ⁵⁴ Kázali obětovati po městech judských. – ⁵⁵ I přidali se mnozí z lidu k nim – ti, kteří byli odpadli od zákona Hospodinova – činili zlé věci v zemi ⁵⁶ a zahnali lid israelský do skrýší, kdekoli bylo mu lze naléztí útočiště.

⁵⁷ Dne patnáctého měsíce kasleu roku stého čtyřicátého pátého vystavěl král Antioch ohavnost spuštění, [modlu] na oltáři Božím; taktéž po městech judských nastavěli oltářů; ⁵⁸ i přede dveřmi domů a po ulicích zapalovali kadidlo a obětovali; ⁵⁹ knihy zákona Božího pálili ohněm roztrhavše je; ⁶⁰ u kohokoli nalezeny byly knihy smlouvy Hospodinovy a kdokoli zachovával zákon Hospodinův, každého zabilo podle rozkazu královského.

⁶¹ Mocí svou činili ty věci lidem israelským, cokoli jich přistihli v městech měsíc od měsíce; ⁶² a dvacátého pátého, dne měsíce obětovali na oltáři, který byl na oltáři (Hospodinově).

⁶³ Ženy, které dávaly obřezávati syny své, usmrcovali podle rozkazu krále Antiocha, ⁶⁴ větší jim dítky na krk, (plenili) dům od domu a zabijeli také ty, kteří je byli obřezali.

⁶⁵ Ale mnozí z lidu israelského pevně si umínili, že nebudou jísti věci nečistých a chtěli raději zemřítí, než aby se poskvrnili nečistými pokrmy; ⁶⁶ nechťeli zrušit svatého zákona Božího, i byli usmrcováni.

⁶⁷ Velmi veliký (Boží) hněv stihl lid.

2. Matatíáš kněz horlí pro zákon Boží (2, 1.–70.).

HLAVA 2. – ¹ V těch dnech povstal Matatíáš, syn Jana, syna Simeonova, kněz z rodu jerusalemských Joaribovců; sídlil na [hoře] Modinu ² a měl patero synů:

Jana, který měl příjmí Gaddis, ³ Šimona, který měl příjmí Thasi, ⁴ Judu, který slul Machabejský, ⁵ Eleazara, který měl příjmí Abaron a Jonatana, který měl příjmí Apfus. ⁶ Ti viděli hanebnosti, které se dály v Judsku a v Jerusalemě.

V. ⁴⁶. „listy“= písemné rozkazy (irade). – „v zemi“ Judské a v Palestině bylo tehdy již usazeno mnoho cizinců, kteří byli obdivovateli kultury řecko-římské. Židé, kteří se k nim přidávali, byli „pokrokáři“ tehdejší doby.

V. ⁵⁷. n vypravuje, že vykonáno bylo, od dob Davidových, kdy bylo kněžstvo rozděleno na 24 třídy. Joaribovců pocházeli z Jerusalema, odkud Hasmoneovci často chodili na svůj venkovský statek v Modinu. Nejkratší cesta z Jerusalema vedla přes Bethoron do předhoří, v němž byl Modin; uraziti bylo ji možno za den (30 km).

V. ⁵⁹. n. „knihy zákona Božího“ jest popředně Pentateuch (Mojžišský pětisvazek), pak jsou to posvátné knihy vůbec.

V. ⁶⁷. Všechny ty svíce byly nástroje Prozřetelnosti, která, byvši uražena od Židů, hněvala se na ně. Srv. níže. 2, 49.; 3, 8.; 2 Mach 5, 17.–20.; 6, 12.; 7, 33.; 8, 5.

Hl. 2. V. ¹. „povstal“= veřejně vystoupil. – Matatíáš jest jméno vlastní, jež znamenalo Dar Hospodinův. Joaribovci tvořili první třídu kněžskou od dob Davidových, kdy bylo kněžstvo rozděleno na 24 třídy. Joaribovci pocházeli z Jerusalema, odkud Hasmoneovci často chodili na svůj venkovský statek v Modinu. Nejkratší cesta z Jerusalema vedla přes Bethoron do předhoří, v němž byl Modin; uraziti bylo ji možno za den (30 km).

V. ². Gaddis je snad totéž co Geddiel (Mé štěstí jest Bůh) jmenovaný Nm 13, 11.

V. ³. Thasi= Vřelec, Horlivec.

V. ⁴. „Machabejský“ bývá nejlépe odvozováno od aramského *makkábá*= kladivo. *Makkábaj* znamená tedy muže statečného jako kladivo.

V. ⁶. „hanebnosti“ proti Bohu a zákonu jeho, jež páchali cizinci a odpadlí Židé.

⁷ I řekl Matatiáš: Běda mně, že jsem se narodil, abych viděl zkázu lidu svého, jakož i zkázu svatého města, a tu seděl, ano jest vydáno v ruce nepřátel, ⁸ a svatyně jest v rukou cizinců! Chrám jeho jako bezectný člověk, ⁹ nádherné nářadí jeho odnesli jakožto kořist, zbití jsou starcové jeho po ulicích, a jinoši jeho padli mečem nepřátelským.

¹⁰ Který národ nedělil se o království jeho a nebere si kořist z něho?

¹¹ Všecku jeho krásu mu vzali, svobodné kdysi otrokem se stalo. ¹² Svatyně naše, ejhle, nádhera naše, jakož i lesk náš je zpustošený, pohané to znesvětili. ¹³ K čemu tedy ještě mám žítí?

¹⁴ I roztrhl roucha svá Matatiáš a synové jeho, oblékli se v žínice a kvílili velice.

¹⁵ Tu přišli tam poslové krále Antiocha donutit obyvatele města Modinu, aby obětovali, kouřili kadidlem (modlám) a (tak) odpadli od zákona Božího. ¹⁶ Mnozí z lidu israelského přivlivše přistoupili k nim", ale Matatiáš a synové jeho pevně stáli. ¹⁷ Poslové Antiochovi ujavše slovo řekli Matatiášovi: „Jsi starostou, jsi slavný a veliký v tomto měshtě, jsi ozdoben syny a bratry. ¹⁸ Proto přístup ty nejprve a vykonej rozkaz královský, jako jej vykonali všichni národové, Judovci a ti, kteří zůstali v Jerusalemě; i budeš ty a synové tvoji mezi přáteli královskými a budeš poctěn zlatem, stříbrem a mnohými dary!"

¹⁹ Matatiáš odpovídaje řekl velikým hlasem: „Ať si všichni národové poslouchají krále Antiocha, aby odpadli od bohoslužby podle zákona svých otců a podvolili se příkazům jeho: ²⁰ já, synové a bratři moji poslušní budeme zákona otců našich! ²¹ Chraňte nás Bůh! Není nám užitečno opustiti zákon, ustanovený od Boha! ²² Neposlechneme slov krále Anhtiocha, abychom obětovali, přestoupili příkaz našeho zákona, abychom šli cestou jinou!"

²³ Když domluvil tato slova, přistoupil kterýsi Žid před očima všech, aby obětoval modlám na oltáři v městě Modinu podle příkazu krále. ²⁴ Matatiáš vida to, rozhorlil se, zatřásl se útroby jeho, vzplál v něm hněv, jak zákon kázal, a priskočiv, zabil jej nad oltářem; ²⁵ ano i toho muže, kterého byl poslal král Antioch, který nutil obětovati, tehdy zabil, oltář zbořil ²⁶ a horlil pro zákon jako byl učinil Finees Zamrimu, synu Salomovu.

²⁷ Matatiáš vykřikl v městě velikým hlasem: „Každý, kdo horlí pro zákon a chce býti věrný smlouvě, nechť vyjde za mnou!" ²⁸ I utekl on a synové jeho do hor, opustivše cokoli v městě měli.

²⁹ Tehdy odebrali se mnozí, kteří dbali práva a spravedlnosti, na poušť; ³⁰ usadili se tam oni, děti, ženy jejich i dobytek; rozmohly se totiž proti nim zlé věci.

³¹ Když to bylo oznámeno královým lidem a vojsku, jež bylo v Jerusalemě, v městě Davidově, že totiž odešli muži někteří – kteří porušili králův příkaz – do skryší na poušti, a že mnozí odešli za nimi: ³² hned táhli na ně a chystali se do boje proti nim v den sobotní. ³³ Řekli jim: „Ještě i nyní odpíráte? Vyděte, učíte podle slova krále Antiocha, a budete živi." ³⁴ Ale oni řekli: „Nevydeme a neučiníme podle slova krále, bychom znesvěcovali sobotu!" ³⁵ Počali tedy rychle proti nim bojovati. ³⁶ Ale (Židé) neodpovídali jim, ani kamene nevrhli na ně, aniž také zahradili skryše ³⁷ řkouce: „Zemřeme všichni ve své pocti-

V. ⁷ „seděl“ ve smutku a v nečinnosti.

V. ¹¹. Jerusalelem těšil se ze svobody náboženské za dob perských Achaemenovců, za Alexandra Vel., za egyptských Ptolemeovců, ano i za předků Antiochových (Seleukovců).

V. ²⁴. Co „zákon kázal“, viz Dt 13, 7 n.

V. ²⁵ n. Podle Jos. Flavia (O válce židovské 1) onen úředník královský, jež Matatiáš zabil, slul prý *Bakhides*.

V. ²⁷. Matatiáš poznal, že dlužno zosnovati vojenský odpor, má-li býti vrácena lidu náboženská svoboda.

V. ³⁶. Vykládali si zákon o svěcení soboty v ten rozum, že není ve svatý den dovoleno bojovati ani ve válce obranné. Bylo jim hrdinství jejich zajisté přičteno ke spravedlnosti, ačkoli vykládali zákon *jednostranně, příliš přísně*. Jinak soudil Matatiáš (v. 40.).

vosti a svědky budou nám nebe i země, že nespravedlivě zabijíte nás!"³⁸ Zdvihli tedy boj proti nim v sobotu, i zemřeli oni, ženy a dobytek jejich, asi tisíc lidí.

³⁹ Matatiáš a přátelé jeho zvěděvše o tom kvílili nad nimi velmi,⁴⁰ ale řekli si: „Učiníme-li všichni jako tito naši bratři učinili, a nebudeme-li bojovat proti pohanům o životy a zákony své, vyhladí nás velmi brzy ze země.“⁴¹ I ustanovili se ten den na tomto: „Ať přijde kdokoli, aby bojoval proti nám v sobotu, bojovat budeme proti němu, ať nezemřeme všichni, jako zemřeli bratři naši v skrýších!"

⁴² Tehdy přidal se k nim sbor horlivců, udatní mužové z Israele, kteří všichni byli oddáni zákonu;⁴³ také všichni, kteří chtěli utéci zlým věcem, připojili se k nim a zesílili je.⁴⁴ Sebrali tedy vojsko a porazili hříšníky ve svém hněvu a muže nešlechtné ve svém rozhorlení, kdežto ostatní utekli k pohanům, aby vyvázli.

⁴⁵ Matatiáš a přátelé jeho obcházeli a bořili oltáře,⁴⁶ obřezávali děti neobřezané, kterékoli našli v území israelském, třeba i násilně,⁴⁷ honili zpupníky a dařilo se dílo rukám jejich.⁴⁸ Ujali se zákona proti pohanům, i proti králům, a nedopustili, by hříšníci narostly rohy.

⁴⁹ Když se přiblížily Matatiášovi dny smrti, řekl svým synům: „Nyní rozmohla se zpupnost, týrání, čas rozvratu a veliký hněv.“⁵⁰ Protož nyní, synové, horlete pro zákon a dejte životy své za smlouvu svých otců;⁵¹ pamatujte na skutky otců našich, které činili za své doby, i dojdete slávy veliké a jména věčného!"

⁵² Abraham, zda nebyl shledán věrným v pokušení a zda nebylo mu to přičteno ke spravedlnosti?

⁵³ Josef za doby své tísně šetřil zákona, i stal se pánem Egypta.

⁵⁴ Finees, otec váš, horle horlivostí pro Boha, obdržel přípověď kněžství věčného.

⁵⁵ Josue splnil rozkaz (Boží) stal se vůdcem v Israeli.

⁵⁶ Kaleb, vydav svědectví (pravdě) před shromážděním, obdržel úděl (země).

⁵⁷ David pro svou zbožnost dostal trůn královský na věky.

⁵⁸ Eliáš, když horlil horlivostí pro zákon, vzat byl do nebe.

⁵⁹ Ananiáš, Azariáš a Misael pro víru vysvobozeni byli z plamene.

⁶⁰ Daniel pro svou poctivost vysvobozen byl ze lvích tlam.

⁶¹ Tak projděte v myslí rod od rodu; žádný, kdo doufá v něho, neklesá.⁶² Nebojte se slov člověka hříšného; jeť sláva jeho na kal a pro červy;⁶³ dnes se povyšuje a zítra ho nebude, neboť obrátí se v prach svůj a po jeho úmyslech bude veta.

⁶⁴ Vy tedy, synové, vzmužte se a buďte silní v zákoně, nebo tím budete slavní.

⁶⁵ Hle, Šimon, bratr váš – vím, že jest muž rady; toho vždycky poslouchajte a on bude vám otcem.⁶⁶ Juda Machabejský, silný hrdina od mládí, budiž vašim vojenským vůdcem a on ať vede boj národa!⁶⁷ Vy pak přiveďte k sobě všechny činitele zákona a vykonejte pomstu, jaká přísluší národu vašemu;⁶⁸ oplatte, co jest oplatiti pohanům a dbejte příkazů zákona!"

V.⁴¹ Jos. Flavius (Starož. 12, 6.) odvozuje odtud obyčej Židů v případě nutnosti bojovat i v sobotu.

V.⁴² Tito „horlivci“, byli tehdy *zorganizovaní ve zvláštní společnost, jež* horlila o zachování zákona jako později fariseové. Jak dlouho u Makkabevců vytrvali, viz níže 7, 13. – „*oddání zákonu*“ a ochotni za něj trpět.

V.⁴⁶ „třebas i násilně proti vůli bázlivých rodičů, kteří byli zákonem vázání dáti děti obřezati.

V.⁴⁸ „*hříšníku*“ – Antiochovi. – „*rohy*“ náznak moci jako 1 Sam 2, 10.

V.⁵⁰ „*smlouva otců*“ s Hospodinem učiněná = *zákon*.

K v.⁵⁴ *Finees*, syn Eleazarův a vnuk Aronův, byl vynikajícím členem kněžského rodu, k němuž patřili také Makkabejští. Viz výše v. 1.

⁶⁹ I poželhal jim a přiřazen byl k otcům svým. ⁷⁰ Zemřel roku stého čtyřicátého šestého, pochován byl od svých synů v otcovské hrobce v Modinu a oplakával ho všecek národ israelský pláčem velikým.

ČÁST DRUHÁ: Činy Judy Machabejského (3, 1.–9, 22.).

Za Antiocha IV. (3, 1.–6, 16.).

HLAVA 3. – ¹ I povstal Juda, přijmím Machabejský, syn jeho, místo něho. ² Pomáhali mu všichni bratři jeho a všichni, kteří se byli přidali k otcí jeho; vedli boj Israelův s radostí.

³ I proslavil svůj národ daleko široko, oděhl se v pancíř jako obr, oblékl se v odění své do boje a hájil tábora svého mečem. ⁴ Podobal se lvu svými činy, lvíctví, řvoucímu po kořisti. ⁵ Honil bezbožné, pátraje po nich, a kteří bouřili jeho lid, ty spaloval. ⁶ Strachem z něho zhrozili se bezbožníci, všichni, kdož páchali nešlechtnost, zděsili se, i dařila se spása jeho přičiněním. ⁷ Kyselostí naplňoval mnoho králů, ale obveseloval Jakoba činy svými, i bude památka jeho na věky v požehnání. ⁸ Táhl po městech judských, vybíjel v nich bezbožníky, i odvrátil hněv od Israele. ⁹ Proslavil se až na kraj světa a shromáždil ty, kteří hynuli.

¹⁰ I sebral Apollonius pohany, to jest ze Samařská vojsko velmi četné, aby bojovali proti Israelovi. ¹¹ Avšak Juda, zvěděv to, vytáhl proti němu, porazil ho a zabil. Padlo raněných velmi mnoho, ostatní pak utekli. ¹² I vzal si s nich kořist; také meč Apolloniův Juda ukořistil a bojoval jím všechny dny.

¹³ Seron, velitel vojska syrského, uslyšev, že Juda sebral tlupu, shromáždění věrných, ¹⁴ řekl: „Učiním si jméno a proslavím se v království výpravou proti Judovi a vojsku jeho, kteří tupí slovo královo.“ ¹⁵ Připravil se tedy a táhl s vojskem bezbožníků, silných pomocníků, aby se pomstili na synech Israelových. ¹⁶ Přiblížili se až k Bethoronu. Juda vytáhl proti nim s hrstkou. ¹⁷ Když viděli, že (to) vojsko táhne proti nim, řekli Judovi: „Kterak bude moci hrstka nás bojovati proti tak velikému a silnému množství, kdyžtě (nad to) my zemdleni jsme dnes hladem?“ ¹⁸ Juda řekl: „Snadno jest (Bohu) dáti sevřítí mnohé rukou nemnohých; a není rozdílu u Boha nebes vysvoboditi mnohem nebo málem. ¹⁹ Není totiž ve množství vojska vítězství boje, ale s nebe je síla. ²⁰ Oni táhnou proti nám s množstvím zpučnosti a bezbožnosti, aby pohubili nás, ženy naše, děti naše, a aby zloupili nás; ²¹ ale my bojovati budeme za životy a zákony své. ²² A Pán sám potře je před obličejem našim; vy tedy nebojte se jich!“

²³ Když domluvil, udeřil na ně náhle, i potřen byl Seron i vojsko jeho před obličejem jeho. ²⁴ A hnal ho cestou bethoronskou až na rovinu; padlo z nich osm set mužů, ostatní pak utekli do země Filištínské.

V. ⁷⁰. Rok 146 seleukovského letopočtu byl r. 167/166 před Kr. – O smutku národním srv. Gn 50, 10. Hl. 3. V. ⁷. „mnoho králů“ – Epifana, Eupatora, Demetria I., jak bude níže vypravováno. – „Jakoba“ = Israele.

V. ¹⁰. „Apollonius“ byl podle všeho čtenářům znám, kdyžtě ho spisovatel blíže neurčuje, byl nejspíše velícím generálem v Samařsku, o němž se zmiňuje Jos. Flavius ve Starož. XII 7, 1.

V. ¹¹. „zabil“ Juda sám nebo některý z jeho vojáků.

V. ¹³. Jako Apollonius tak i Seron jednají na svůj vrub bez zvláštního příkazu králova táhnouti do Palestiny. Seron byl „velitel vojska syrského“ toliko v *Céleysrii* a nikoli nejvyšší velitel veškeré syrské branné moci!

V. ²³. Juda se nepochybně na výšinách bethoronských ukryl a nechal nepřátelský předvoj vyléztí po příkré cestě, načež náhle na něj vyrazil shora, zmatek do něho uvedl, obrátil na útěk po srázném svahu do dolního Bethoronu a odtud dále na rovinu, kterou zabírali Filišťané. Srv. Jos 10, 11. Byl-li zabit také Seron, nebo zachránil-li se útekem, není jasno.

²⁵ I padl strach a bázeň z Judy a z bratří jeho na všechny sousední národy. ²⁶ Doneslo se také jméno jeho krále i o bojích Judových vypravovali všichni národové.

²⁷ Když uslyšel král Antioch tyto události, popudil se hněvem, i poslal a sebral vojsko všeho království svého, vojsko velmi silné. ²⁸ Otevřev pokladnu svou, dal žold vojsku na (celý) rok a přikázal jim, aby hotovi byli ke všemu. ²⁹ A vida, že ubylo peněz z pokladů jeho a daně země (že byly) malé pro rozbroje a bídu, kterou způsobil v zemi chtěje odniti práva odvěká – ³⁰ bál se, že leckdy nebude míti na vydání a na dary, jaké byl dával štědrou rukou a hojněji udílel nežli králové, kteří byli před ním. ³¹ Jsa myslí velmi zdrcené, umínil si táhnouti do Persie, vybíratí daně po krajích a nahromaditi mnoho peněz.

³² I zůstavil Lysiáše, muže znamenitého, z rodu královského, aby spravoval věci královské od řeky Eufratu až po Egyptský potok, ³³ a vychovával Antiocha, syna jeho, dokud by se nevrátil. ³⁴ Dal mu polovici vojska se slony a uložil mu (vykonati) vše, co si umínil, zejména v příčině obyvatelstva judského a jerusalemského – ³⁵ aby totiž poslal na ně vojsko, aby potřena a zahlazena byla moc israelská i to, co zbývalo z Jerusalema, aby vykořeněna byla památka jejich z toho místa; ³⁶ (uložil mu), aby osadil za obyvatele cizince ve všech končinách jejich, aby (těm) rozdělil losem zemi jejich.

³⁷ Král pak vzav druhou polovici vojska vytáhl z Antiochie, města království svého, léta stého čtyřicátého sedmého a přepraviv se přes Eufrat, táhl hořejšími krajinami.

³⁸ Lysiáš vybral Ptolema, syna Doryminova, Nikanora a Gorghiáše, muže mocné z přátel králových, ³⁹ a poslal s nimi čtyřicet tisíc mužů, jakož i sedm tisíc jezdců, aby táhli do Judska a pohubili je podle rozkazu králova. ⁴⁰ Ti táhli s veškerou mocí svou a přišedše položili se táborem u Emaus na rovině. ⁴¹ Kupci (těch) krajin, zaslechše, co se o nich vypravovalo, nabrali stříbra a zlata velmi mnoho, jakož i služebníků a přišli do ležení, aby kupovali syny Israelovy za otroky. K nim připojilo se také vojsko syrské a filistiňské.

⁴² Juda a bratří jeho vidouce, že se rozmohlo neštěstí, že vojska se kladou táborem v končinách jejich a zvěděvše o slově králově, kterým přikázal záhubu lidu a dokonalou jeho zkázu, ⁴³ řekli si vespolek; „Vyzdvihněme poníženy lid svůj, bojujeme za svůj národ a svatyni svou.“ ⁴⁴ I sešlo se shromáždění, aby hotovi byli k boji, aby se modlili a vyprosili si mílosrdenství a slitování.

⁴⁵ Jerusalem byl liduprázdný jako poušť, nebyl, kdo by vcházel nebo vycházel z dětí jeho, a svatyně byla pošlapána. Cizozemci byli na hradě, bylo tam sídlo pohanů. Vzata byla radost Jakobovi, umlkla tu píšťala i harfa.

⁴⁶ Shromáždili se tedy, přišli do Masfy proti Jerusalemu – v Masfě totiž bývalo kdysi místo modlitby v Israeli – ⁴⁷ postili se ten den, oblékli se v žínice, popel sypali si na hlavu, roztrhli roucha svá, ⁴⁸ rozvinuli knihy zákona, po kterých slídili pohané, aby je pomalovali

V. ²⁹. Antioch svým pronásledováním židovského náboženství ochromil všecek život v „zemi“, t. j. v Judsku, také život hospodářský; nevidno tedy, že se daně z Judska nescházely.

V. ³³. *Antioch*, kterého měl *Lysiáš* vychovávat, byl potomní *Antioch* V. Eupator (164–162). Antioch V. byl spoluvládařem svého otce již od r. 174.

V. ³⁷. „*hořejší krajiny*“ jsou *hornaté země Persie a Médie*. R. 147 letopočtu Seleukovců bylo devět posledních měsíců r. 166 a první tři měsíce r. 165 před Kristem.

V. ⁴⁰. „*Emmaus*“ prostřed vozové cesty z Jafy do Jerusalema. „*na rovině*“ *Sefelské*, kde přechází v pohoří Judské.

V. ⁴¹. Nikanor byl vyzval obchodníky přímořských měst filistiňských, aby se dostavili do jeho tábora, že jim prodá Židy, které zajme, podle práva válečného za otroky.

V. ⁴⁵. V Jerusalemě, od Židů opuštěném a od pohanů zabraném, nemožno se shromáždit k modlitbě! – O pošlapané svatyni srv. výše 1, 57. 62. „*Jakobovi*“ = Israelovi. – „*píšťala a harfa*“, která tam kdysi radostně zaznívala. Srv. Jer 30, 19.: 31, 4.; Zach 8, 5. a jj.

V. ⁴⁶. *Masfa* severně Jerusalema v území Benjaminově.

modlami svými, ⁴⁹ přinesli ozdoby kněžské, prvotiny a desátky, přivedli nazirejské, kteří vyplnili dny (svých slibů) ⁵⁰ a volali hlasem velikým k nebi: „Co máme činiti s těmito a kam je zavésti, ⁵¹ kdyžťe svatyně tvá jest pošlapána a poskvrněna, kněží tvoji v zármutku a v ponížení, ⁵² a hle, pohané proti nám se sešli, aby nás pohubili; ty víš, co smýšlejí proti nám. ⁵³ Kterak bude možno nám obstáti proti nim, nepomůžeš-li nám ty, Bože?“ ⁵⁴ A zatroubili na polnice zvukem velikým.

⁵⁵ Poté ustanovil Juda vůdce lidu, tisíčníky, setníky, padesátníky a desátníky ⁵⁶ a řekl těm, kteří stavěli domy, právě se ženili nebo štěpovali vinice jakož i bázlivcům, aby se vrátil každý domů podle zákona.

⁵⁷ I hnuli se táborem a položili se k straně polední u Emaus. ⁵⁸ Tu řekl Juda: „Přepaste se, vzmužte se a buďte hotovi k jitru, abyste bojovali proti pohanům těmto, kteří se sešli proti nám, aby zahladili nás i svatyni naši; ⁵⁹ neboť lépe jest nám umřítí v boji nežli patřiti na neštěstí národa našeho a svatyně. ⁶⁰ Avšak, jak bude vůle na nebi, tak se staň!“

HLAVA 4. – ¹ Gorgiáš vzal pět tisíc mužů a tisíc výborných jezdců, vytrhl s nimi z ležení v noci, ² aby přepadli tábor Židů a porazili je náhle; mužstvo hradní posádky je vedlo. ³ Dověděv se o tom Juda vstal, on i junáci (jeho), aby porazili sílu vojska královského, které bylo v Emausu; ⁴ ještě totiž bylo vojsko rozběhlé mimo tábor. ⁵ Když pak Gorgiáš přitáhl do ležení Judova v noci a žádného nenalezl, hledal jich po horách mysl si: „Oni před námi utíkají!“

⁶ Jak se rozednilo, ukázal se Juda na rovině se třemi tisíci mužů [toliko], kteří neměli ani odějí ani mečů (jak si přáli). ⁷ Když uzřeli pohanské vojsko, silně opevněné a vůkol něho jezdcy, kteří byli vycvičeni v boji, ⁸ řekl Juda mužům, kteří byli s ním: „Nebojte se množství jejich a útoku jejich se nestrachujte! ⁹ Pomněte, kterak vysvobozeni byli otcové naši v moři Rudém, když je honil farao s vojskem velikým. ¹⁰ Volejme nyní k nebi a smiluje se nad námi Hospodin, rozpomene se na úmluvu s otcí našimi, potře dnes toto vojsko před naším obličejem; ¹¹ i zvědí všichni národové, že jest, kdo by vysvobodil a zachránil Israele.“

¹² Když cizozemci zdvihli oči a uzřeli je, ani táhnou proti nim:

¹³ vytáhli z ležení k boji. Tu ti, kteří byli s Judou, zatroubili na polnici.

¹⁴ Když pak se utkali, pohané byli poraženi a utekli do roviny; ¹⁵ kteří zůstali pozadu, všichni padli mečem; honili je až ke Gezeronu, až k rovinám idumejským, azotským a jamnijským; padly jich asi tři tisíce.

¹⁶ Když se vrátil Juda a vojsko, jež táhlo za ním, ¹⁷ řekl lidu: „Nebudte dychtiví kořistí, neboť nastává (ještě) boj proti nám – ¹⁸ Gorgiáš a vojsko jeho jest blízko nás na horách, – ale stůjte nyní proti nepřítelům našim a bojujte proti nim; poté bude vám lze bráti kořist bezpečně.“

¹⁹ Když Juda ještě mluvil, hle, ukázal se oddíl nějaký vyhlédající s hory. ²⁰ Gorgiáš viděl, že se dali jeho (lidé) na útěk a že stany hoří; dým totiž, který bylo viděti, ukazoval, co

V. ⁵². Hospodin ví, co smýšlejí proti lidu jeho a tím i proti úradkům, které s lidem svým má. Jest *proti Boží cti a slávě*, aby lid jeho byl vyhlazen.

V. ⁵⁴. srv. s Nm 10, 9.

V. ⁵⁵. srv. s 2 Mach 8, 22. – Ježto hodlal Juda svěsti s nepřítelem pravidelnou bitvu, bylo třeba vojsko zorganizovati jak velek zákon; srv. Nm 31, 14.; Ex 18, 21.; Dt 1, 15.

V. ⁵⁶. Vše podle zákona Dt 20, 5.–8. – Nepřítel se domníval, že Juda se skrývá v horách na sever od Emausu třech dní. Juda však zatím odtáhl do *Masfya* odtud přitrlh k Emausu od jihovýchodu, odkud nebyl očekáván.

H. 4. V. ¹⁵. *Gezeron* = *Gazer*, severozápadně Emausu. „*idumejským*“ lépe snad čísti „*judským*“. *Azot* – známé město filistínské. *Jamnia* – město jižně Joppe.

se stalo.²¹ Vidouce ty věci velmi se ulekli, a vidouce také Judu s vojskem na rovině hoto-
vým k boji,²² utekli všichni do země Filištanů.

²³ Juda pak se vrátil, aby kořistil v tábore; i nabrali mnoho zlata, stříbra, purpuru
modrého i mořského, zkrátka množství zboží.²⁴ Vracejíce se zpívali píseň a dobrořečili
Bohu k nebi, že jest dobrý a že na věky (trvá) milosrdenství jeho.

²⁵ Ten den došel Israel velikého vysvobození.

²⁶ Všichni cizozemci, kteří vyvázli, přišli a oznámili Lysiášovi vše, co se přihodilo.²⁷
Když to uslyšel, zděsil se a malomyslně, že se nestalo v Israeli tak, jak on chtěl a co poru-
čil král.

²⁸ Druhého roku sebral Lysiáš šedesát tisíc vybraných mužů a pět tisíc jezdců, aby bo-
jovali proti nim.²⁹ Když přitáhli do Judska a položili se v Bethoronu, Juda vytáhl proti
nim s desíti tisíci mužů.³⁰ Vida vojsko silné, modlili se takto: „Požehnáň budiž, spasiteli
Israelův, který jsi odrazil útok mocného rukou služebníka svého Davida a vydal jsi tábor
cizozemců do rukou Jonaty, syna Saulova a zbrojnoše jeho.³¹ Sevři vojsko toto rukou lidu
svého israelského, ať se zklamou ve vojsku svém i v jízdě.³² Zastráše je a zeslab smělost
moci jejich, ať se pohnou porážkou svou.³³ Poraz je mečem těch, kteří tě milují, aby tě
chválili písněmi všichni, kteří poznali tvé jméno!“

³⁴ Když pak svedli bitvu, padlo z vojska Lysiášova pět tisíc mužů.

³⁵ Lysiáš vida útěk svých a udatnost Židů, kteří hotovi jsou buď žítí anebo statečně
umřítí, odtáhl do Antiochie a sbíral bojovníky, aby jsouce rozmnožení zase táhli do Jud-
ska.

³⁶ Tehdy řekl Juda a bratři jeho: „Hle, potření jsou nepřátelé naši; pojďme nyní, vy-
čistíme svatyni a znova ji posvěťme.“³⁷ I shromáždilo se všechno vojsko a vystoupili na
horu Sion.³⁸ Viděli svaté místo zpustlé, oltář znesvěcený, brány vypálené, v nádvoří prou-
tí vyrostlé jako v lese nebo na horách a chrámové kobky pobořené.³⁹ Tu roztrhli si rou-
cha, kvílili kvílením velikým, sypali si popel na hlavu,⁴⁰ padli na tvář k zemi, zatroubili na
polnice, kterými dávali obyčejně znamení a volali k nebi.

⁴¹ Tehdy zřídil Juda muže, aby bojovali proti těm, kteří byli na hradě, dokud by nevy-
čistili svatého místa.⁴² Vybral také kněze bez úhony, mající zálibu v zákoně Božím,⁴³ i
vyčistili místo svaté a vynesli kamení poskvrněné na místo nečisté.⁴⁴ Přemýšlejíce, jak
naloziti s oltářem na zápalné oběti, který byl znesvěcen,⁴⁵ připadli na dobrou radu zbořiti
jej, aby snad nebyl jim na potupu, že jej pohané znesvětili. Zbořili jej tedy⁴⁶ a složili ka-
mení na chrámové hoře, na příhodném místě, dokud by nepřišel prorok a nedal poučení o
něm.⁴⁷ Vzavše pak bezvadné kamení podle zákona vystavěli oltář nový, takový, jaký byl
prve;⁴⁸ vybudovali svatyni a místnost chrámového vnitřku a s domem posvětili také ná-
dvoří;⁴⁹ nadělali nových svatých nádob, vnesli do chrámu svícen, oltář kadidlový a stůl;⁵⁰
položili kadidlo na oltář, rozsvítili lampy, které byly na svícně, i bylo světlo v chrámě.⁵¹
Položivše pak na stůl chleby a zavěsivše opony dokonali všechno dílo, o kterém pracovali.

⁵² Dvacátého pátého dne měsíce devátého, to jest měsíce kasleu, roku stého čtyřicáté-
ho osmého vstavše před jitem⁵³ podali obět podle zákona na novém oltáři na zápalné

V.¹⁹ n. Pohled vojska Gorgiášova vracejícího se s hor, pohled na jejich vlastní tábor byl zdrcující: byl opuštěn
od jejich druhů a stál v plamenech! K tomu táhl proti nim Juda v čele udatného vojska!

V.²⁵. Události zde vyličené sběhly se roku 147 seleukovského letopočtu, t. j. za doby od 1. nisanu (21. břez-
na) r. 166 před Kr. do 1. nisanu (7. dubna) r. 165 před Kr.

V.²⁸ „*druhého roku*“, t. j. r. 165. před Kr. Lysiáš, správce západní polovice říše Syrské a zástupce krále, kte-
rý by odtáhl na peníze do Persie.

V.³⁴. *Pět tisíc* v samé bitvě, ne teprve na útěku z bitvy! Toho prvního vítězství nad Lysiášem dobyl Juda *na
podzim kolem 20. listopadu r. 165.*

oběti, který byli udělali. ⁵⁴ Týž čas, týž den, kdy jej poskvrnili pohané, týž den obnoven byl se zpěvy za zvuku citar, harf a cymbálů. ⁵⁵ Veškeren lid padl na tvář, klaněli se a dobrořečili k nebi tomu, který jim dal štěstí.

⁵⁶ Osm dní slavili posvěcení oltáře podávající s veselím oběti zápalné, oběti pokojné a chvály. ⁵⁷ Průčelí chrámu ozdobili zlatými věnci a štítky, obnovili také brány jakož i chrámové kobky a udělali k nim dveře. ⁵⁸ Velmi veliké bylo veselí lidu, že byla odvrácena potupa pohanů.

⁵⁹ Juda, bratří jeho a všechna obec israelská ustanovili, aby slaven byl den posvěcení oltáře každý svými, rok co rok, osm dní ode dne dvacátého pátého měsíce kasleu s veselím a radostí.

⁶⁰ Toho času postavili také kolem hory Sionu vysoké zdi a pevné věže, aby někdy pohané přitáhnouce nepošlapali jí, jako učinili prve ⁶¹ a položili tu posádku, aby ji střežli. K ochraně její ohradili také Betsur, aby měl národ pevnost proti zemi Edomské.

HLAVA 5. – ¹ Když okolní národové uslyšeli, že jest oltář a svatyně zřízena jako prve, rozhněvali se velmi; ² uradili se na tom, že příslušníky rodu Jakobova, kteří byli mezi nimi, vyhladí a počali (také) lid pobijeti a (jej) pronásledovati.

³ Juda pak bojoval proti synům Esauovým v zemi Idumejské, to jest proti těm, kteří byli v Akrobatane – byli totiž znepokojovali lid israelský – a porazil je ranou velikou.

⁴ Vzpomněl si také na zlobu synů Bean, kteří byli lidu osidlem a léčkou úklady mu činíce na cestě. ⁵ Zavřel je tedy ve věžích, oblehl je, vykonal nad nimi klatbu; spálil věže jejich ohněm se všemi, kteří byli v nich.

⁶ (Odtud) táhl proti Amoňanům, i nalezl (tam) silnou moc, mnoho vojska a Timoteje, vůdce jejich; ⁷ svedl s nimi mnoho bitev, i byli tváří tvář potřeni; zvítězil nad nimi. ⁸ A dobyv Gazeru města a osad k němu příslušných vrátil se do Judska.

⁹ Tu sebrali se národové usedlí v Galaadu proti Israelitům, kteří byli v končinách jejich, aby je zahubili; i utekli do pevnosti Dateman ¹⁰ a poslali list Judovi a bratřím jeho tohoto znění: „Sebrali se proti nám vůkolní národové, aby nás zahubili; ¹¹ a stroj se přitáhnouti a dobytí pevnosti, do níž jsme utekli; Timotej jest vůdcem vojska jejich. ¹² Protož nyní přitáhna vytrhni nás z rukou jejich, neboť padlo (již) množství našich; ¹³ všichni bratři naši, kteří byli na místech Tubin pobiti jsou; do zajetí odvedli ženy jejich i děti i

V. ⁵² n. Bylo to 24. prosince r. 165. před Kr. Zasvěcením oltáře byl zasvěcen spolu i chrám. To posvěcování trvalo osm dní, t. j. od 24.–31. prosince. I jiné svátky bývaly slavěny osm dní. S oběťmi pokojnými byly spojeny obětní kvasy (hody).

V. ⁵⁹. Také otcové jejich slavivali výroční dny památných událostí. Jos. Flavius svědčí, že za dob jeho slavěno bylo každoročně posvěcení chrámu; slulo tehdy „Světla“.

V. ⁶⁰ n. „Sion“ slula tehdy chrámová hora. – Betsur byla pevnost, která bránila Jerusalem a tedy také chrám proti nepříteli, přicházejícímu od jihu, jako na př. proti Edomcům.

Hl. 5. V. ¹ n. „lid“, Zidy, kteří žili v menšinách mezi pohanskými národy, sousedícími s Judskem. Juda pokládal se pochopitelně za ochránce těchto židovských menšin, proto vytáhl do boje proti jejich utlačovatelům, Edomcům ke konci února r. 164 před Kr.

V. ³. „synové Esauovi“ = Esauovci = Edomci. „Akrobatane“ jest krajina edomská, zvaná tak od Štírového průšmyku.

V. ⁴ n. „Beanovci“ jsou nejspíše kmen usedlý v Baal-Meónu a okolí.

V. ⁶–⁸. Ještě téhož měsíce – února – roku 164 vypořádal se Juda s Amoňany, kteří rovněž utlačovali menšinu židovskou, usedlou ve svém území. Timotej byl nejspíše syrský důstojník, kterého byl král nebo správce říše (Lysiaš) ustanovil velícím generálem v Amonsku. Místo „Gazeru“ dlužno čísti podle řec. „Jazeru“. Timotej byl poražen a zabit v Gazaře v březnu r. 164 před Kr.

V. ⁹. Jak z dalšího vypravování vysvítá, „Galaad“ znamená tu severní Zajordání, rozkládající se na východ a na jihovýchod jezera Tiberiadského. „Dathema“ bylo nejspíše tam, kde je dnes el-Hosn.

kořist; pobili tu na tisíc mužů." ¹⁴ Ještě ten list byl předčítán, když tu – aj – poslové jiní přišli, z Galileje, s roztrženými rouchy oznamující tytéž věci: ¹⁵ že se sebrali proti nim z Ptolemaidu, z Tyru a ze Sidonu a z celé Galileje cizinci, aby je zahladili.

¹⁶ Když uslyšel Juda a lid tyto věci, šlo se veliké shromáždění, aby se uradili, co by učinili pro své bratry, kteří byli v soužení a proti kterým (pohané) bojovali. ¹⁷ Tu řekl Juda Šimonovi, bratru svému: "Vyber si mužstvo a vytáhna vysvobod bratry své v Galilei; já pak a bratr můj Jonatas potáhneme do země Galaad." ¹⁸ Josefa pak, syna Zachariášova, a Azariáše, vůdce lidu, zůstavil s ostatkem vojska v Judsku na stráž ¹⁹ a přikázal jim: „Budte nad tímto lidem, ale nepouštějte se do boje s pohany, dokud se nevrátíme." ²⁰ Byly pak přiděleny Šimonovi tři tisíce mužů, aby táhl do Galileje a Judovi osm tisíc do země Galaad.

²¹ Táhl tedy Šimon do Galileje, svedl mnoho bitev s pohany, i byli pohané od něho potřeni; hnal je až k bráně ²² Ptolemaidu; padlo z pohanů na tři tisíce mužů; obral je o kořist. ²³ A vzav ty, kteří byli v Galilei a v Arbatech, se ženami, s dětmi, a se vším, cokoli měli, přivedl je do Judska s radostí velikou.

²⁴ Juda Machabejský pak a Jonatas, bratr jeho, přepravivše se přes Jordán, táhli cestou tři dnů po samotě. ²⁵ I vyšli jim vstříc Nabutejští, přijali je pokojně a vypravovali jim všecko, co se stalo bratřím jejich v zemi Galaad, ²⁶ také to, že mnozí z nich zavření jsou v Barase, v Bosoru, v Alimis, v Kasforu, v Magetu a Karnaimu – všechna ta města jsou veliké pevnosti. – ²⁷ Také prý v jiných městech země Galaadské zavření jsou a zítra hodlají oblehnutí ta města, dobýti (jich) a zahubiti je (všecky) jednoho dne. ²⁸ Tu obrátil se náhle Juda se svým vojskem na cestu pouští proti Bosoře; dobyl města, pobil mečem všecky mužského pohlaví a vzav jim všecko za kořist vypálil je ohněm. ²⁹ Odtud vstavše v noci táhli až k pevnosti (Dateman). ³⁰ Na úsvitě, když pozdvihli oči – aj (viděli) mnoho vojska, jemuž nebylo počtu, jež neslo žebříky a nástroje dobývací, aby dobývali té pevnosti a bojovali proti nim. ³¹ Juda tedy vida, že se počal boj a že ryk válečný stoupal k nebi jako zvuk polnice, křik veliký z města: ³² řekl vojsku svému: „Bojujte dnes za své bratry!" ³³ Napadl je třemi oddíly zezadu; a troubili na polnice a volali na modlitbě. ³⁴ Když pak poznala vojska Timotejova, že je to Machabejský, utekla před ním; porazili je ranou velikou; padlo jich ten den na osm tisíc. ³⁵ I zahrnul Juda do Masfy, napadl ji a dobyl jí; pobil v ní všecky pohlaví mužského a vzav si kořist z ní vypálil ji ohněm. ³⁶ Odtud vytáhnuv dobyl Kasbonu, Magetu, Bosoru a jiných měst galaadských.

³⁷ Po těchto událostech sebral Timotej vojsko jiné a položil se s ním před Balonem za potokem. ³⁸ Juda poslal (vyzvědače), aby ohledali to vojsko; ti mu oznámili: „Shromáždili se k němu všichni národové, usedlí kolem nás, vojsko velmi veliké; ³⁹ také Araby si najali na pomoc, a položili se za potokem hotovi jsouce táhnouti proti tobě do boje." Tu vytáhl Juda proti nim. ⁴⁰ Timotej řekl vůdcům vojska svého: „Až se přiblíží Juda se svým vojskem k potoku: přepraví-li se k nám prve, nebudeme moci mu odolati, ježto bude mocnější nežli

V. ²⁴ n. *Jordan*, přešli brody u *Jericha*. „po samotě“ na západním okraji Syrsko-arabské stepi. *Nabutejští* přicházeli nejspíše od severu, kdežto Juda na sever táhl; jestliže přišli od severu, mohli podati Judovi zprávy, co se tam děje.

V. ²⁸. Juda táhl po kraji pouště od jihu k severu, náhle pak zahrnul hlouběji do pouště na východ k Bosoře. Bosaora byla v moci pohanů, kteří byli Židy z města a okolí drželi v žaláři nebo v policejním dozoru; aby je mohl vysvoboditi, bylo Judovi města dobýti. Jinak měla se věc v *Datemě*, kterou naopak drželi Židé sami a kterou pohané obléhali!

V. ³⁵. Juda, který byl táhl z *Bosry* k *Datemě* od východu na západ, „zahybá“ nyní na sever, ježto tím směrem prchal poražený Timotej a na severu ležela města, kde byli Židé v tísní. „*Masfa*“ byla nejspíše tam, kde je dnes *Bét Rás*.

my.⁴¹ Bude-li se však báti přepraviti se a položí-li se s vojskem za potokem, přebrodíme se k nim a zmocníme se ho."⁴² Když se tedy Juda přiblížil k potoku, postavil zapisovatele lidu u potoka a přikázal jim toto: „Žádného člověka nenechte (si odpočinouti), ale necht táhnou všichni do boje!"⁴³ I přebrodil se k nim nejprve on a všecek lid (jeho) za ním a potřeni byli všichni ti národové tváří in tvář; odvrhnuvše zbraň svou utekli do chrámu, který byl v Karnaim.⁴⁴ (Juda) však dobyl toho města a zapálil chrám ohněm se všemi, kteří byli v něm; tak bylo potlačeno Karnaim nemohouc odolati Judovi.

⁴⁵ Poté shromáždil Juda všechny Israelity, kteří byli v zemi Galaad, od nejmenšího až do největšího, i manželky a děti jejich, velmi veliký to zástup, aby táhli do země Judské.⁴⁶ Přišli až k Efronu; bylo to město veliké, v průsmyku postavené, velmi hrazené, jemuž nebylo lze vyhnouti se napravo ani nalevo, ale prostředkem jeho (jen) vedla cesta.⁴⁷ Obyvatelé města se zavřeli a zatarasili brány kamením; i vzkázal jim Juda slovy pokojnými⁴⁸ toto: „Budiž nám dovoleno projíti zemí vaší, abychom mohli (dále) táhnouti do své země; žádný vám nic neuškodí; toliko pěšky přejdeme." Ale nechtěli jim otevřítí.⁴⁹ Tu kázal Juda provolati ve vojsku, aby se položil každý na místě, na kterém (právě) byl.⁵⁰ Položili se tedy muži silní táborem; poté dobýval města toho celý den a celou noc, i dostalo se město v jeho ruce;⁵¹ tu zbili všechny pohlaví mužského ostrím meče, vyvrátil je z kořene, vzal si z něho kořist a táhl celým městem po zbitých.⁵² Poté přepravivše se přes Jordán, vtáhli na velikou rovinu před Betsanem.⁵³ Juda pak shromažďoval zůstalé vzadu a dodával síly lidu po vši cestě, až přišli do země Judské.⁵⁴ I vystoupili na horu Sion s veselím a s radostí a podávali zápalné oběti, protože nepadl z nich žádný, dokud se v pokoji nevrátili.

⁵⁵ Za těch dnů, kdy byl Juda a Jonatas v zemi Galaad a Šimon, bratr jeho, v Galilei před Ptolemaidou,⁵⁶ Josef, syn Zachariášův, a Azariáš, velitel vojska, uslyšev o zdárných podnikcích a o bitvách, jež byly svedeny,⁵⁷ řekl: „Učiňme i my sobě jméno; pojďme bojovati proti pohanům, kteří jsou vůkol nás!"⁵⁸ I přikázal vojsku svému a odtáhl k Jamnii.⁵⁹ Avšak Gorgiáš vytáhl z města se svým mužstvem proti nim do boje.⁶⁰ Josef a Azariáš byli zahrnutí až k pomezí judskému; ten den padlo z lidu israelského asi dva tisíce mužů; lid (israelský) utrpěl velikou porážku,⁶¹ protože neuposlechli Judy a bratří jeho domnívající se, že dokáží rekovných činů.⁶² Ti totiž nebyli z rodu mužů, skrze které dostalo se Israellovi vysvobození.⁶³ Muži Judovi však byli velmi zvelebeni před veškerým lidem Israelským a přede všemi národy, kdo slyšeno bylo jméno jejich.⁶⁴ I sešli se k nim blahopřejíce jim.

⁶⁵ Poté vytáhl Juda a bratří jeho a bojovali s Edomci v jižní zemi; dobyl Hebronu a osad jeho, (zbořil) zdi jeho a věže vypálil vůkol ohněm.⁶⁶ A hnul se s vojskem, aby táhl do země Filištanů a prošel Samaří.⁶⁷ Tehdy padli (také) kněží v boji, kteří chtějíce dokázati rekovnost, vytáhli nesmyslně do boje.⁶⁸ Juda pak uchýlil se do Azotu, do země Filištanů, pobořil oltáře jejich a vyřezané bohy jejich spálil ohněm; a pobrav z měst kořist, vrátil se do země Judské.

HLAVA 6. – ¹ Král Antioch přecházel tedy hořejší krajiny; když uslyšel, že jest město Elymais v Persii, slynoucí velikým bohatstvím stříbra a zlata,² že jest v něm chrám velmi bohatý, a tam že jsou oděni zlatá, pancíře a štíty, které (tam) byl zůstavil Alexander Fili-

V. ⁵³. „zůstalé vzadu", unavené, nemocné, váhavé, kterým bylo zatěžko opustiti nehybný majetek v Galaadu atd. Juda činil tak z pečlivé lásky ke svým soukmenovcům, aby ani jediný z nich nepadl do rukou nepřátelských. Ta snaha se mu také podařila, jak dokazuje v. 54.

V. ⁶². *Hasmoneovci* vyznamenávali se pokorou, poslušností, horlivostí o čest a slávu Boží a proto jich použila Prozřetelnost k vysvobození národa vyvoleného.

Hl. 6. v. ¹ n. *O výpravě Antiochově do Persie* viz výše 3, 29.–31, 37. Pokus vyloupiti chrám v *Elymaidě* stal se v lednu r. 164.

pův, král macedonský, jenž byl nejprve kraloval v Řecku: ³ přitáhl, aby dobyl města a zloupil je; ale nemohl, ježto se o tom dověděli obyvatelé města, ⁴ i povstali k boji a on utekl odtud; odtáhl s velikým zármutkem, aby se vrátil do Babylona.

⁵ I přišel posel oznámiti mu v Perské zemi, že byla na útěk obrácena vojska, která byla v zemi Judské; ⁶ že Lysiáš v čele velikého vojska odtáhl zahrán by od Židů, kteří se zmohli zbrojí, zbožím a množstvím kořisti, nabraným z vojsk poražených; ⁷ že zbořili ohavnost, kterou byl zřídil na oltáři v Jerusalemě, a že svatyni, jak byla prve, obehnali vysokými zdmi, jakož i Betsuru, jeho město.

⁸ Když uslyšel král ty řeči, lekl a pohnul se velice; klesl na lože a upadl zármutkem v nemoc, že se mu nespnilo, co si byl přál. ⁹ A pobyl tu drahně dnů, neb se obnovoval v něm veliký zármutek. Když soudil, že umře, ¹⁰ svolal všechny své přátele a řekl jim: „Odstoupil spánek od mých očí, poklesl, padl jsem na mysli z úzkosti; ¹¹ myslím si v duchu svém: V jak velké soužení jsem přišel a v jaké záplavě zármutku jsem nyní, já, který jsem býval dobrotivý a milovaný, dokud jsem moc měl! ¹² Nyní však se rozpomínám na zlé věci, které jsem učinil v Jerusalemě, z něhož jsem pobral všecko náradí zlaté a stříbrné, které v něm bylo a poslal jsem hubiti obyvatelstvo judské bez příčiny. ¹³ Poznávám tedy, že proto stihly mě tyto zlé věci, a aj, hynu zármutkem velikým v zemi cizí.“

¹⁴ I povolal Filipa, jednoho z přátel svých, a ustanovil ho nad celým královstvím svým; ¹⁵ dal jemu korunu, roucho své a prsten, aby vedl Antiocha, syna jeho, a vychoval za vladaře. ¹⁶ A umřel tam král Antioch léta stého čtyřicátého devátého.

2. Juda za panování Antiocha V. Eupatora (6, 17.–63.).

¹⁷ Lysiáš zvědév, že je král mrtev, ustanovil Antiocha, syna jeho, kterého byl z mládí vychovával, králem, a dal mu jméno Eupator.

¹⁸ Posádka na hradě obtěžovala lid israelský kolem svatého místa, vyhledávajíc vřdycy, jak jim uškoditi a byla pohanům oporou. ¹⁹ Juda pojal úmysl zahubiti je, i svolal všecek lid, aby je oblehli. ²⁰ Shrohmadživše se tedy, oblehli je roku stého padesátého; zřídili berany a (jiné) stroje.

²¹ Někteří z obležených unikli a k těm připojilo se několik bezbožníků z Israele; ²² odšedše ke králi řekli: „Dokavad nevykonáš soudu a nepomstíš bratří našich? ²³ My jsme si umínili sloužiti otci tvému, choditi v příkazech jeho a poslušni býti rozkazů jeho; ²⁴ naši soukmenovci pro tu věc na nás zanevřeli: kteříkoli z nás byli nalezeni, jsou pobiti a majetky naše jsou rozebrány. ²⁵ A netoliko na nás ruku vztáhli, ale i na všechny sousedy naše. ²⁶ A hle, obléhají dnes hrad jerusalemský chtějíce ho dobyti a pevnost Betsuru ohradili; ²⁷ a jestliže rychle nepředejdeš jich, větší věci nežli tyto činiti budou a nebudeš moci jich se zmocniti.“

²⁸ Král se rozhněval, když ,to uslyšel; svolal všechny své přátele, velitele vojska svého i ty, kteří byli v čele jízdy. ²⁹ Ano i z jiných říší a ostrovů mořských přitáhl k němu zástupy žoldněřů. ³⁰ Byl pak počet vojska jeho: sto tisíc pěšich, dvacet tisíc jezdců a dvaatřicet slonů, vycvičených k boji.

³¹ Táhli skrze zemi Idumejskou, položili se u Betsury a bojovali (proti ní) dlouho; na dělali také válečných strojů; (Židé však) vypadše spálili je ohněm a bojovali zmužile. ³²

V. ¹⁴. Tento *Filip* byl snad kdysi *správce* Judska, Antioch vzal jej později s sebou na výpravu do Persie a nyní ho ustanovuje vychovatelem *Antiocha V. a správce celé říše*; tím byl *Lysiáš sesazen se svých dvou, úradů*, vychovatele korunního prince a správce západní polovice říše; byl to *trest za Lysiášovy porážky v Palestině*.

V. ¹⁶. Zemřel mezi 27. březnem a 4. dubnem r. 164 před Kr.

V. ¹⁷. Když zemřel Epifan, bylo jeho synu Antiochovi V. teprve 9 nebo 12 let. „*Eupator*“ pocházející z dobrého otce.

Juda pak odtrhnuv od hradu hnul vojskem k Betzachaře proti ležení královu.³³ Za prvního úsvitu král kázal vojsku hnáti se směrem k Betzachaře; vojska se připravila k boji a polnice zazněly;³⁴ slonům pak ukázali krev z hroznů a z moruší, aby je rozdráždili k boji;³⁵ rozdělili ta zvířata po houfech; při každém slonu stálo tisíc mužů v pancířích ze spojených kroužků a s měděnými přilbami na hlavách; také pět set vybraných jezdců bylo ke každému tomu zvířeti přiřazeno.³⁶ Ti byli (již) před tím tu, kdekoli bylo zvíře; kamkoli šlo, šli a neodcházeli od něho.³⁷ Také pevné dřevěné věže byly na nich, na každém zvířeti kryjící je; a na nich byly přístroje; na každé bylo dvaatřicet silných mužů, kteří bojovali shora a Ind zvíře řídil.³⁸ Ostatek jezdců postavil tu a tam na dvě strany, aby znepokojovali vojska (neprátelská) polnicemi a shluklé v příslušné houfy aby kryli.³⁹ Jak slunce zasvítilo na zlaté a na měděné štíty, svítily se hory od nich a blyštěly se jako ohnivé pochodně.⁴⁰ Díl vojska králova rozprostřel se po vysokých horách a jiní po místech nízkých; táhli důvěřivě a spořádaně.⁴¹ Všichni obyvatelé země chvěli se od hluku množství, od pochodu zástupů a od hřmotu zbroje; byloť to vojsko velmi veliké a silné.

⁴² Když se Juda se svým vojskem přiblížili k bitvě, padlo z vojska králova šest set mužů.⁴³ Tu Eleazar, syn Saurův, vida, že jedno z těch zvířat oděno jest pancířem královskými, že jest větší než ostatní zvířata, domníval se, že jest na něm král;⁴⁴ i vydal se, aby vysvobodil lid svůj a dobyl sobě jména věčného.⁴⁵ Rozběhl se tedy k němu směle doprostřed houfy zabíjeje napravo i nalevo, že padali od něho sem i tam.⁴⁶ A vlezl slonovi pod nohy, lehl si pod něho a zabil ho; slon pak padl na něho na zemi, že tu zemřel.⁴⁷ (Židé) vidouce sílu královskou a tlak vojska jeho, ustoupili před nimi.

⁴⁸ Vojska králova táhla tedy proti nim do Jerusalema; vojska králova položila se táborem proti Judsku a proti hoře Sion.⁴⁹ S těmi, kteří byli v Betsuře, (král) vešel v mír; vytáhli z města, ježto neměli tam potravy, jsouce zavřeni, neboť sobotu měla země.⁵⁰ Vzal tedy král Betsuru a osadil ji posádkou, aby ji střežli.

⁵¹ Svatyni obléhal mnoho dní; postavil tam berany, jakož i (jiné) stroje válečné, vrhače ohně, vrhače kamení, vrhače kopí, štíry k metání šípů a praky.⁵² Pořídili si však také Židé stroje válečné proti strojům jejich a bojovali mnoho dní.⁵³ Ale nebylo špiže v městě, ježto byl sedmý rok a Židé z pohanstva vysvobození byli strávili zbytky zásob.⁵⁴ Zbylo tedy na místech svatých málo mužů; byl se jich totiž zmocnil hlad, i rozprchli se, každý do svého domova.

⁵⁵ Lysiáš, když uslyšel, že Filip, kterého byl ustanovil král Antioch, když ještě živ byl, aby vychoval Antiocha, syna jeho ke království,⁵⁶ vrátil se z Persie a z Medie s vojskem, jež bylo s králem vytáhlo, a že se snaží ujmouti správu říše,⁵⁷ spěchal odtáhnouti i řekl králi a vůdcům vojska: „Hyneme každý den, potravy máme málo, místo, které obléháme

V. ³³ „král“ = Lysiáš jeho jménem.

V. ³⁴ n. Sloni rádi prý pijí červené víno; ukáže-li se jim toliko a nedá, vzniká v nich šílená vášeň. – „Po houfech“, t. j. každému šiku příkázali jednoho slona, který stál v něm jako *pohyblivá věž*.

V. ³⁶ n. Aby si zvyklo mužstvo na slony a sloni na mužstvo a koně, bylo vše již dávno před výpravou do Palestiny sevcíváno. Koně prý nemohou s počátku snést zápachu sloniho. Ty věže byly na každém slonu zvláštními přístroji upevněny. Věže „kryly“ vojáky, s nich bojující. – Všeobecně bývá uznáváno, že číslice 32 jest chybně dochována; podle zpráv jiných bývali totiž na slonu *tří* bojovníci a jeden vůdce; dlužno tedy místo 32 čísti nejspíše *tří* (nebo *dva*). *Ind* byt nejlepším vůdcem slonů, ježto od mládí byl zvyklý s nimi se zabývat.

V. ⁴³. Je to *přídomek Eleazara*, Judova bratra! – Ze zvláštní velikosti slona a z mimořádných ozdob jeho Eleazar vyzvoval (pohříchu mylně), že na něm sedí král (Antioch V.).

V. ⁴⁷. „ustoupili“ rozumě podle zásad vojenských; Juda se uchýlil do známých hor a nikoliv do Jerusalema, t. j. do opevněného chrámoviště, Sionu (v. 48.), aby se tam dal zavířiti do pevnosti. Vojsko královo, pokud nebylo zaměstnáno dobýváním *Betsuru*, rozdělilo se na dva díly, jeden položil se na místě blíže neznámém proti „*Judsku*“, t. j. proti ustoupivšímu vojsku Judovu, druhý pak díl táhl na Jerusalem, aby dobyl hory chrámové.

je dobře hrazeno a dlužno nám postarati se o říši.⁵⁸ Proto nyní podejme pravice těmto lidem a učiníme mír s nimi i se vším národem jejich;⁵⁹ zaručme se jim, že jim bude dovoleno choditi v zákonech svých jako prve. Nebo pro jejich zákonná ustanovení, která jsme potupili, rozhněvali se a učinili toto všecko."⁶⁰ Ta řeč zalíbila se králi i knížatům, i poslal k nim nabídnouti mír a oni jej přijali.⁶¹ Když jim byl král i knížata přísahli, vyšli z pevnosti.

⁶² Král však vystoupiv na horu Sion a spatřiv pevnost místa toho, zrušil rychle přísahu, kterou byl učinil a kázal zbořiti zeď vůkol.

⁶³ A spěšně odtrhnuv vrátil se do Antiochie; našel Filipa, an panuje nad městem; i bojoval proti němu a vzal město.

3. Juda za Demetria I. (7, 1.–9, 22.).

HLAVA 7. – ¹ Léta stého padesátého prvního vyšel Demetrius, syn Seleukův z města Říma, vtáhl s nemnohými muži do města pomořského a prohlásil se tam králem.² Když vešel do královského domu svých otců, zajalo vojsko (jeho) Antiocha a Lysiáše, aby je přivedli k němu.³ Když mu to bylo oznámeno, řekl: „Neukazujte mi tváří jejich!"⁴ Zabilo je tedy vojsko. A Demetrius zasedl na svůj královský trůn.

⁵ I přišli muži nešlechtní a bezbožní z Israele v čele s Alcimem, který chtěl býti (nejvyšším) knězem,⁶ a obžalovali (svůj) národ u krále říkouce: „Pobil Juda a bratří jeho všechny tvé přátele, nás pak vyhnal z naší vlasti."⁷ Proto nyní pošli muže, jemuž důvěřuješ, ať jde, přesvědčí se o veškeré zhoubě, kterou učinil nám a královým krajínám, a nechat ztrsece všechny přátele jeho a pomocníky jejich!"

⁸ Tedy král vybral z přátel svých Bakchida, který panoval za Řekou, velikého v říši, věrného králi, a poslal ho,⁹ aby ohledal zhoubu, kterou udělal Juda – ale i bezbožného Alcima, (jejž) ustanovil veleknězem – a přikázal mu vykonati pomstu nad syny Israellovými.¹⁰ I vstali, přitáhli s vojskem velikým do země Judské a poslali po poslech Judovi a bratřím jeho vzkaz na oko pokojný.¹¹ Ale oni nedbali na řeči jejich, neboť viděli, že přitáhli s vojskem velikým.

¹² I sešlo se k Alcimovi a k Bakchidovi mnoho zákoníků, aby vyšetřovali, co by se srovnávalo s právem;¹³ Assidejští byli první mezi syny Israellovými, kteří hledali u nich pokoj.¹⁴ Neboť pravili: „Kněz z potomstva Aronova přišel, (ten) nás neoklame!"¹⁵ I mluvil s nimi slovy pokojnými a přísahł jim řka: „Neučiníme vám nic zlého, ani přátelům vašim."¹⁶ Když mu uvěřili, jal z nich šedesáte mužů a usmrtil je v jeden den podle slova, které psáno jest:¹⁷ Těla svatých tvých a krev jejich vylil vůkol Jerusalema, a nebyl, kdo by je pochoval.

¹⁸ Tu připadl strach a hrůza na všecken lid, protože (si) řekli: „Není při nich pravdy ani spravedlnosti, neboť porušili smlouvu a přísahu, kterou byli učinili."

¹⁹ Bakchides pak hnul se s vojskem svým od Jerusalema a položil se u Bethzechy; poslav dal zjímati mnohé z těch, kteří byli od něho utekli; také některé z národa zabil a do

HI. 7. V. ¹⁻⁵⁰. *Demetrius, syn Seleuka IV.* (bratra Epifanova) byl poslán do Říma, aby tam byl rukojmím místo Antiocha právě toho roku, kdy otec jeho Seleukus IV. od Heliodora byl zavražděn (r. 175). Poměry přály Antiochovi tak, že se zmocnil za souhlasu římského senátu trůnu syrského, ačkoliv podle práva a spravedlnosti patřil Demetriovi. Když Epifanes umřel, Demetrius dvakrát uplatňoval u senátu svá nástupnická práva, ale marně; proto na radu Polybiovu z Říma prchl a v průvodu osmi svých přívrženců přistál v Tripoli (v Syrii); bylo mu tehdy 23 léta. Odtud se dostal do hlavního města *Antiochie*, Obyvatelstvo jej s nadšením přijalo a vojsko Antiocha V. (Lysiášovo) k němu přešlo. Po dvou letech zásluhou Tiberia Grakcha byl uznán také od Římanů.

V. ⁵. Alcim (Alkimos) jest počtělým jméno z hebrejského „*Eljákim*". Alcim byl již prve veleknězem, ale pro svou náklonnost k řecké vzdělanosti úřadu svého pozbyl (2 Mach 14, 3.–7.).

V. ⁸ n. „*panoval za Řekou*“ jménem královým, t. j. byl správcem části říše za *Eufратem* (Mesopotamie). Byl asi již věrným rádcem a úředníkem (= „*přítelem*“) Seleuka IV., otce Demetriova.

studnice veliké vmetal.²⁰ Poté Bakchides poručil zemi Alcimovi, nechav u něho vojsko, aby ho podporovalo, (sám) pak odešel ke králi.

²¹ Alcim velmi se přičiňoval, aby upevnil své velekněžství. ²² I sešli se k němu všichni, kteří působili zmatek ve svém národě, opanovali zemi Judskou a učinili velikou pohromu v Izraeli.

²³ Juda vida všecko zlo, jež činil Alcim a jeho přívrženci synům Israelovým, – mnohem více nežli pohané – ²⁴ prošel všechny končiny judské vůkol a vykonal pomstu nad muži odpadlími, že již nemohli činiti vpádů do země. ²⁵ Alcim vida, že se zmožil Juda se svými přívrženci a znamená, že nemůže odolati jim, šel opět ke králi a obžaloval je z mnohých zločinů.

²⁶ Tu poslal král Nikanora, jednoho z nejznamenitějších svých vojevůdců, který byl nepřitelem lidu israelského, a přikázal mu vyhladiti ten lid. ²⁷ Přitáhl tedy Nikanor do Jerusalema s vojskem velikým a vzkázal Judovi a bratřím jeho tato slova na oko pokojná: ²⁸ „Nechť není války mezi mnou a vámi; přijdu s muži nemnohými, abych viděl tváře vaše s pokojem.“ ²⁹ Když tedy přišel k Judovi, pozdravili se vespolek pokojně; ale nepřátelé byli připraveni chytiti Judu. ³⁰ Juda zvěděv tu věc, že (totiž) lstivě přišel k němu, strachoval se ho a nechtěl již viděti tváře jeho. ³¹ Nikanor srozuměv, že vyjeven byl záměr jeho, vytáhl proti Judovi k bitvě vedle Kafarsalama. ³² I padlo z Nikanorova vojska na pět tisíc mužů; (ostatní) utekli do města Davidova.

³³ Po těchto událostech vystoupil Nikanor na horu Sion; i vyšli (někteří) z kněží (a ze starších) lidu, aby ho přivítali v pokoji a ukázali mu zápalné oběti, které obětovány bývaly za krále. ³⁴ Ale on s posměchem pohrdl jimi a poskvrnil (je); mluvil pyšně ³⁵ a zapřisáhl se zlostně říka: „Nebude-li vydán Juda i vojsko jeho v ruce mé hned, jak se navrátím v pokoji, vypálím tento dům!“ A vyšel s velikým hněvem. ³⁶ Tu kněží vešli, postavili se před oltářem a chrámem, plakali a řekli: ³⁷ „Ty, Pane, vyvolil jsi dům tento, aby jmenován byl podle jména tvého, a aby domem modlitby a prosby lidu tvého byl.“ ³⁸ Vykonej trest nad tímto člověkem a nad vojskem jeho, ať padnou mečem! Pomni na rouhání jejich a nedej jim obstáti!“

³⁹ I vytáhl Nikanor z Jerusalema a položil se s vojskem svým u Bethoronu; tu se k němu připojilo vojsko syrské. ⁴⁰ Juda pak položil se u Adarsy se třemi tisíci mužů. Juda modlil se takto: ⁴¹ „Pane, když ti, kteří posláni byli od krále Senacheriba, rouhali se tobě, vyšel anděl a pobil z nich sto osmdesát pět tisíc; ⁴² tak potří vojsko toto před námi dnes, ať poznají ostatní, že zle mluvil proti tvému svatému, místu; sud ho podle zloby jeho.“ ⁴³ Když pak vojska svedla bitvu třináctého dne měsíce adaru, poraženo bylo vojsko Nikanorovo; on padl první v bitvě. ⁴⁴ Když uzřelo vojsko jeho, že Nikanor padl, odhodili zbraně a utekli; ⁴⁵ i honili je cestu jednoho dne od Adazeru, až jak se jde do Gazary a troubili za nimi na

V. ²⁶. Nikanor osvědčil své nepřátelství vůči Židům již dříve. Viz 3, 38.; 4, 14. – Podle Josefa Flavia Nikanor utekl prý s Demetriem z Říma.

V. ²⁹ n. Jos. Flavius (XII. 10, 4.) vypravuje, že Nikanor pozdravil Judu a zapřed s ním hovor, dal svým průvodcům umluvené znamení, aby Judu jali; ten však věc zpozorovav uskočil a utekl ke svým. – Juda nechtěl s ním již po druhé vyjednávat i Nikanor vida, že lstí se ho nezmocní, sáhl k násilí.

V. ³³. O zvyku obětovati za krále srv. Jer 29, 7.; Bar 1, 11.; Esdr 6, 10.; později bývala oběť podávána také za římského císaře (Jos. Flav. O válce ž. II. 17, 2.).

V. ⁴³ n. Třináctý den adaru byl *čtvrtek 8. března r. 161* před Kr.

V. ⁴⁵ n. *Adazer = Adarsa* (v. 40.). – *Gazara = Gezer* jako 4, 15. *Od Chirbet Adasa* jest k *Tell-Džezern* asi 35 km. – Polnicemi budili v prchajících hrůzu a spolu dávali jimi obyvatelstvu krajiny, kudy nepřítel utíkal, znamení, aby prchající napadali z boků. Ti tedy obraceli se vpřed a naráželi na své druhy, kteří pádili za nimi; tím vznikl hrozný zmatek, který vnesl do řad utíkajících děsnou zkázu. – K lidovému rčení, které vyslovuje dokonatou porážku nepřítelovu srv. Ex 8, 31. (27.); 10, 19. Jos 8, 22.; 10, 28 n; 11, 8. 22. a j.

polnice dávající návštěví.⁴⁶ I vyšli ze všech městeček judských vůkol a napadli je z boků, že se vraceli zase k oněm; všichni padli mečem a nezůstal z nich ani jeden.

⁴⁷ I obrali je o kořist, o lup, hlavu Nikanorovu stáli, jakož i pravou, jeho ruku, kterou byl pyšně vztáhl; přinesli a pověsili (ji) proti Jerusalemu.⁴⁸ Lid se velmi veselil; slavili ten den s veselím velikým.⁴⁹ A ustanovil (Juda), aby slavili každý rok ten den třináctého dne měsíce adaru.

⁵⁰ Měla pak pokoj země Judská na dlouho.

HLAVA 8. – ¹ Juda uslyšel o slávě Římanů, že jsou mocni a silní, že povolují všem, co kdo od nich žádá, že se všemi, kteříkoli přistoupili k nim, vešli v přátelskou smlouvu, že jsou tedy mocni a silní.² Slyšeli také o jejich válkách a o hrdinských činech, které byli učinili v bojích s Galaty, že se jich zmocnili a učinili si je poplatnými;³ (uslyšeli) dále jak veliké věci učinili ve Španělsku, že se zmocnili dolů na stříbro a na zlato, které tam jsou, že opanovali všechna místa svou moudrostí a vytrvalostí;⁴ – a ta místa, že byla velmi daleko od nich – a že krále, kteří byli přítáhli na ně od končin země, potřeli, že je porazili ranou velikou, ostatní pak že jim dávají poplatek každý rok;⁵ dále Filipa a Persea krále cetejského i jiné, kteří se zbroje proti nim byli chopili, že potřeli bojem a zmocnili se jich;⁶ dále Antiocha Velikého, krále Asie, který byl proti nim válku zdvihl, maje sto dvacet slonů, jezdců, vozy a vojsko velmi velké, že porazili a potřeli,⁷ že ho jali živého a uložili mu, aby dával on i ti, kteří kralovati budou po něm, velikou daň, aby dal rukojmě a aby jim postoupil uložené krajiny,⁸ Indii, Medii, Lydii; z nejlepších krajin jejich vzavše jim, že je dali králi Eumenovi;⁹ dále že ti, kteří byli v Helladě, chtěli táhnouti a zhubiti je; ale když tito zvěděli o té věci,¹⁰ že poslali na ně jednoho vůdce, že bojovali proti nim, že mnozí z nich padli, ženy jejich a děti že odvedli do zajetí, že zloupivše je ovládli zemi jejich, že pobořili zdi jejich a že je porobili až do tohoto dne;¹¹ i jiná království a ostrovy, které se jim byly někdy postavily na odpor, prý vyhledali a sobě porobili.¹² Ale přátelům svým a těm, kteří se byli jim svěřili, zachovali prý přátelství; že . prý se zmocnili království blízkých i dalekých, neboť kteříkoli slyšeli jméno jejich, báli se jich;¹³ kterým chtějí pomáhati, aby kralovali, ti že kralují, kdežto ty, které chtějí, s království svrhují; zkrátka že prý se velmi zmohli.¹⁴ A mezi nimi všemi žádný prý nenosí koruny aniž se obléká v šarlat, aby zveleben byl v něm.¹⁵ A že prý si sestavili poradní sbor, že se radí každý den tři sta dvacet mužů, ustavičně se radíce o obci, aby co jest slušného činili;¹⁶ a že svěřují jednomu člověku vládu svou na každý rok, aby panoval nad veškerou zemí jejich, že všichni poslouchají jednoho a že není závisti ani řevnivosti mezi nimi.

V. ⁴⁷ „proti Jerusalemu“ = proti jerusalemskému chrámu. Srv. 2 Mach 15, 33.

V. ⁴⁹. Den na to, 14. adaru byl den Mardocheův (2 Mach 15, 37.).

Hl. 8. V. ². „Galaty“, t. j. *Gallyči Kelty italskými. Gallim* usedlým v Malé Asii, t. j. v Galacii, Římané poplatku neuložili.

V. ³ n. O *Hispanii* bojovali Římané s přestávkami asi 200 roků. *Za dob machabejských neměli ještě Římané celé Hispanie v moci.*

V. ⁵. *Filip III., syn Demetria II., král macedonský*, válčil s Římany více roků. až konečně r. 197. před Kr. byl od nich poražen. *Perseus, jeho syn a nástupce*, poražen r. 167. před Kr. od *Emilia Paula u Pydny*.

V. ⁶–⁸. mluví o *Antiochovi Velikém* (králi syrském 223–187).

V. ⁹ n se zmiňuje o válkách *Římanů s Řeky*.

V. ¹⁴. klade republikánské zřízení římské proti monarchismu asijskému.

V. ¹⁶. Pověst, že Římané svěřují vládu „jednomu člověku“, mohla vzniknouti z obyčeje, že smlouvy s cizími národy potvrzovány byly usnesením senátu, jež podpisoval *jeho předseda*.

¹⁷ I vyvolil Juda Eupolema, syna Jana, syna Jakobova a Jasona, syna Eleazarova, a poslal je do Říma, aby s nimi vešli v přátelství a společenství, ¹⁸ a aby sňali s nich jho Reků, neboť viděli, že království (ono) si podrobuje Israele. ¹⁹ Vydali se tedy do Puma, na cestu velmi dalekou a všedše do rady řekli; ²⁰ „Juda Machabejský, bratři jeho a národ židovský poslali nás k vám, abychom vešli s vámi ve spolek a v přátelství, abyste zapsali nás za spojence a přátele své.“ ²¹ Ta řeč se jim zalíbila.

²² A takto zněl zápis, který dali napsati na měděné desky a který poslali do Jerusalema, aby tam byl u nich na památku pokoje a spojenectví :

²³ „Dobře budiž Římanům a národu židovskému na moři i na zemi na věky! Meč a nepřítel daleko budiž od nich! ²⁴ Nastane-li válka prve Římanům nebo některému společníku jejich v oboru všeho panství jejich: ²⁵ poskytnete pomoc národ židovský s veškerou ochotou, jak bude kázati doba; ²⁶ a těm, kdo bojujati budou, (Římané) nebudou dávati ani opatřovati potravu, zbroje, peněz, lodí, leda by jinak za dobré uznali Římané; a dbáti budou nařízení jejich nic od nich neberouce. ²⁷ Podobně také kdyby národu židovskému nastala prve válka, pomáhati budou Římané z té duše, jak jim doba dopustí; ²⁸ avšak těm, kdož budou pomáhati, nebude dodáváno potravu, zbroje, peněz, lodí, leda by jinak za dobré uznali Římané; a dbáti budou (těchto) povinností svých beze lsti. ²⁹ V ten rozum učinili smlouvu Římané s národem židovským. ³⁰ Kdyby pak po těchto slovech ti i oni chtěli něco k tomu přidati nebo ubrati, ať to učiní podle svého předsevzetí; a cokoli by přidali neb ubrali, pevně bude. ³¹ Také v příčině škod, kterých nadělal jim Demetrius král, psali jsme mu toto: „Proč jsi zatížil tolik jho své na přátelích a spojencích našich Židech? ³² Proto, budou-li si zase stěžovati u nás na tebe, zastaneme se jejich spravedlivé věci a bojovati budeme proti tobě na moři i na zemi.“

HLAVA 9. – ¹ Zatím když uslyšel Demetrius, že padl Nikanor a vojsko jeho v bitvě, poslal po druhé Bakchida a Alcima do Judska a pravé křídlo (svého vojska) s nimi. ² I táhli cestou vedoucí do Galgary, položili se u Masalotu, které jest v Arbelích, dobyli tohoto místa a pobili mnoho lidí. ³ Měsíce prvního léta stého padesátého druhého položili se s vojskem u Jerusalema. ⁴ Odtud vstavše táhli do Beree, dvacet tisíc mužů (pěších) a dva tisíce jízdných.

⁵ Juda byl se položil s vojskem v Laise; tři tisíce vybraných mužů bylo s ním; ⁶ ale vidouce sílu toho vojska, že jest jich mnoho, báli se velice, i vykradli se mnozí z ležení, že z nich nezůstalo než osm set mužů. ⁷ Juda tedy vida, že se rozběhlo vojsko jeho a že bitvě nelze se vyhnouti, byl zkormoučeného srdce, neb neměl času, aby je shromáždil; byl velmi

V. ¹⁷ n. *Eupolemos* a otec jeho *Jan* jmenování jsou také 2 Mach 4, 11. „*Jason*“ = *Jésus*.

V. ²¹. Římanům bylo jen vítáno míchati se do věcí asijských, podporovati protiváhu Syrské říše pomocí jejich sousedů.

V. ²⁸. Zdá se, že znění smlouvy jest v. 28. ukončeno. Prvopis (originál) její byl vystaven na Kapitulu, opis nebo snad lépe řečeno překlad její do řečtiny na pergameně byl poslán do Jerusalema. Co podává v. 30.–32. byl buď písemný dodatek ke smlouvě (napsané na kovových deskách), nebo bylo vzkázáno do Jerusalema toliko ústně po židovském poselství.

V. ³⁰ . „*podle svého předsevzetí*“, t. j. podle *obapolné dohody*! V. ³¹. Prve nežli Demetrius tu pohrůzku dostal, byl již do Judska poslal svého generála *Bakchida*.

Hl. 9. V. ¹. *Nikanor padl dne 8. března (ve čtvrtek) r. 161*. Brzy po této porážce, ne-li již dříve, bylo vypraveno poselství do Říma. „*Po pravé*“ poslán byl *Bakchides s Alcimem* podle 7, 8 n „pravé křídlo“.

V. ². Místo „*Galgaly*“ bývá se zřetelem na Jos. Flavia opravováno: „*Galileje*“. „*Arbély*“ = dnešní *Chirbet Irbidu* jezera Tiberiadského.

V. ³. *První měsíc, t. j. nisan r. 152* letopočtu seleukovského byla doba od 24. března do 22. dubna roku 161 před Kr.

znepokojen. ⁸ I řekl těm, kteří byli zůstali: „Vstaňme a pojďme na své nepřátele, budeme-li moci bojovati proti nim!“ ⁹ Odvracovali ho však řkouce: „Nebudeme moci, ale zachovejme životy své nyní; poté vrátíme se s bratry svými a tehdy bojovati budeme proti nim; jeť nás málo.“ ¹⁰ Tu řekl Juda: „Odstup (to ode mne), bych učinil tu věc, abychom utekli před nimi; přišel-li čas náš, zemřeme zmužile pro bratry své a neuvodíme skvrny na svou slávu!“

¹¹ Postavili se tedy proti vojsku, když se hnulo z tábora. Jízda byla rozdělena na dvě strany; prakovníci, střelci, přední bojovníci, všichni silní muži táhli před vojskem. ¹² Bakchides byl na pravém křídle. Bitevní šik blížil se se dvou stran; a troubili na polnice. ¹³ Tu troubili také lidé Judovi. Země se třásla od hluku vojsk. Bitva byla vedena od rána až do večera. ¹⁴ Když Juda viděl, že silnější jest díl vojska Bakchidova na pravém křídle, sestoupili se kolem něho všichni lidé udatného srdce, ¹⁵ i porazili pravé křídlo a honil je až k hoře Azotské. ¹⁶ Ti, kteří byli na levém křídle, vidouce, že poraženo jest křídlo pravé, pustili se v patách za Judou a za těmi, kteří s ním byli; ¹⁷ bitva se rozmohla, i padlo mnoho z těchto i z oněch. ¹⁸ Také Juda padl; ostatní utekli.

¹⁹ Jonatas pak a Šimon vzali Judu, bratra svého, a pochovali ho v hrobě otců svých v městě Modin. ²⁰ Všecek lid israelský oplakával ho pláčem velikým; kvílili mnoho dní ²¹ říkajíce: „Jaktě padl junák, zastánce lidu israelského!“

²² Ostatní zprávy o bojích Judových, o udatných skutcích, které činil, jakož i o velikosti jeho nejsou zapsány; byloť jich velmi mnoho.

ČÁST TŘETÍ: Činy Jonatovy (9, 23.–12, 52.).

1. Jonatas za vlády Demetria I. (Sotera) (9, 23.–10, 50.).

²³ Po smrti Judově vynořili se nešlechetníci po všech končinách israelských; pozdvihli se všichni, kteří činili nepravost.

²⁴ Za těch dnů nastal veliký hlad; všecka krajina jejich poddala se Bakchidovi s nimi. ²⁵ Bakchides vybrav muže bezbožné ustanovil je pány nad krajinou; ²⁶ ti slídili dychtivě po přátelích Judových, přiváděli je k Bakchidovi a ten mstil se nad nimi posmívaje se jim. ²⁷ Bylo soužení veliké v Izraeli, jakého nebylo od té doby, což se neukázal prorok v Izraeli.

²⁸ Tu sešli se všichni přátelé Judovi a řekli Jonatovi: ²⁹ „Od smrti bratra tvého Judy není muže podobného jemu, který by táhl proti nepřátelům našim, proti Bakchidovi, zkrátka proti těm, kdož nevráží na náš národ. ³⁰ Nuže tedy dnes vyvolili jsme si tebe místo něho za knížete a vůdce svého, abys bojoval boj náš.“ ³¹ I přijal Jonatas toho času knížetství a nastoupil místo Judy, bratra svého.

³² Bakchides zvěděv to hledal ho zabít. ³³ Ale dověděv se o tom Jonatas a Šimon, bratr jeho a všichni, kteří s ním byli, utekli na poušť Tekue a položili se u vody cisterny Asfar. ³⁴ Bakchides zvěděv to přitáhl v den sobotní, on i všecko vojsko jeho, za Jordán.

³⁵ Jonatas byl totiž poslal bratra svého, vůdce dopravy a prosil Nabuťanů, přátel svých, aby jim uschovali zboží své, kterého měli hojně. ³⁶ Tu vyšli Jambrovci z Madaby,

V. ²⁷ „prorok v Izraeli se neukázal“ od Malachiáše (kolem r. 420). Doba po něm byla pro Židy smutná, ježto neměli, kdo by je těšil; vrchol smutku nastal nyní *po smrti Judově*.

V. ³⁰ „knížetství“ znamená správu národní, „vůdce“ vojenského velitelství. Veleknězem byl tehdy *Alcim*.

V. ³³ *Tekea* jihovýchodně Betlema. Odtud odtáhl Jonatas se svými do Zajordání, kde je Bakchides hledal. Co Židy pohnulo, aby táhli *za Jordán*, vykládá v. 35.–42.

V. ³⁵ Jan, bratr Judův měl na starosti dopravu žen, dětí, zavazadel („*vůdce dopravy*“). Majetek Židů nebyl na poušti Judské dosti bezpečný, proto chtěli jej uložit v Zajordání u svých přátel, u kmene Nabatejských.

V. ³⁶ *Madaba*, město moabské bylo východně severního cípu moře Mrtvého. „*Jambrovci*“ byl nejspíše beduinský kmen, který nám není blíže znám.

vzali Jana a všecko, co s sebou měl a odešli s tím.³⁷ Po těch událostech zvěstováno bylo Jonatovi a Šimonovi, bratru jeho, že Jambrovci slaví velikou svatbu, a že vedou nevěstu z Madaby, dceru jednoho z velikých knížat chanaanských s velikým průvodem.³⁸ Tu rozpomenuvše se na krev Jana, bratra svého vytáhli a skryli se v horském zákoutí.³⁹ Když pak zdvihli oči a pohlédli – aj hluk a veliký průvod; ženich bral se s přáteli a bratry svými vstříc jim s bubínky, s (jinými) hudebními nástroji a se zbrojí mnohou.⁴⁰ I vstali proti nim ze zálohy a pobili je; padlo mnoho raněných a ostatní utekli do hor; všecek majetek jejich pobrali za kořist.⁴¹ Svatba obrátila se v pláč a zvuk hudců jejich v nářek.⁴² Pomstivše takto krev bratra svého vrátili se k břehu jordánskému.

⁴³ Uslyšev o tom Bakchides přitáhl v sobotu až k břehu jordánskému s mocí velikou.⁴⁴ Tu řekl Jonatas svým: „Vstaňme a bojujeme proti svým nepřátelům; není totiž dnes jako včera a před včerejškem.“⁴⁵ Neboť aj – boj nám nastává; vodu Jordánu máme s této: i s oné strany, břehy, bažiny a křoví; není, kudy se vyhnouti.⁴⁶ Protož nyní volejte k nebi, abyste byli vysvobozeni z moci svých nepřátel!“ V nastalé bitvě⁴⁷ napráhl Jonatas ruku, aby udeřil Bakchida, ale ten se mu uhnul nazpět.⁴⁸ Tu vskočil Jonatas a ti, kteří byli s ním do Jordanu a přeplavali [k nim] Jordan.⁴⁹ Ten den padlo na straně Bakchidově tisíc mužů.

I vrátili se do Jerusalema⁵⁰ a opatřili pevnosti v Judsku: tvrz, která byla v Jerichu, Ammaus, Bethoron, Betel, Tamnatu, Faru a Topo zdmi vysokými, branami a závorami;⁵¹ a obsadili je posádkou, aby utiskovali Israele.⁵² Ohradil také město Betsuru, Gazaru i hrad, a položil do nich posádky a zásoby potravin;⁵³ a vzav syny velmožů krajiny v zástavu, uvěznil je na hradě jerusalemském.

⁵⁴ Léta stého padesátého třetího, měsíce druhého, rozkázal Alcim zbořiti zdi vnitřního (nádvoří) svatého domu a (tím) zkaziti díla proroků; počal také (již) bořiti.⁵⁵ Ten čas raněn byl Alcim, i překaženo bylo dílo jeho; zavřena byla ústa jeho, poražen byl mrtvicí, že nemohl již promluvit slova, aniž učiniti poslední pořizení.⁵⁶ Umřel pak Alcim v ten čas za velikých bolestí.

⁵⁷ Bakchides vida, že Alcim je mrtev, navrátil se ke králi, i měla země pokoj dva roky.

⁵⁸ Tehdy uradili se všichni nešlechtní a řekli: „Aj, Jonatas a stoupenci jeho v pokoji bydlí bezpečně; nyní tedy přivedme Bakchida, ať je všechny zjímá jedné noci.“⁵⁹ I šli a dali mu (tu) radu.⁶⁰ Vstal tedy, aby přitáhl s velikým vojskem; a poslal tajně listy stoupencům svým, kteří byli v Judsku, aby jali Jonatu a ty, kteří s ním byli; ale nemohli, neboť oznámen byl jim záměr jejich.

⁶¹ Jonatas zjímal z mužů krajiny, kteří byli původci nešlechtnosti, padesát mužů a zabil je;⁶² poté odešel Jonatas a Šimon se stoupenci svými do Betbessen, které jest na poušti; postavil, co bylo zbořeno v něm; opevnili je.

⁶³ Bakchides, když se o tom dověděl, shromáždil všecko množství své; vzkázal také pro ty, kteří byli v Judsku.⁶⁴ Přitáhnuv položil se s vojskem svým proti Betbessenu a dobýval ho mnoho dní postaviv dobývací stroje.⁶⁵ Tu Jonatas nechav Šimona, bratra svého

V.⁴⁴ n. Dosud nikdy nebyli Židé tak sevření územními poměry, jako tentokráte. Nebylo možno od nepřítelů se odputati, bitvě se vyhnouti.

V.⁵⁴. Rok 153 letopočtu seleukovského jest doba od dubna do prosince r. 160 a od ledna do března r. 159 před Kr., „druhý měsíc“: náš duben až květen roku 160. Chrám Zorobabelův byl stavěn pod dozorem proroků Aggea a Zachariáše, byl stavěn podle plánů od Boha *vniknutých* (Ex 25, 9.; 1 Par 28, 19.), nesmělo tedy býti v něm nic značnějšího bouráno. Alcim dal nejspíše odbourati zeď, která dělila nádvoří vnitřní od vnějšího, aby zjednal i lidu přístup do nádvoří, vyhraněného dosud, toliko levitům.

V.⁵⁷. Bakchides byl poslán, aby chránil práva Alcimových; když tento zemřel, vyplnil svůj úkol a vrátil se domů. Možno, že dostal pokyn z Antiochie od krále, který nemohl nedbatí zákroku římského (výše 8, 31 n.). Dva roky, t. j. 153 a 154 seleukovského letopočtu (t. j. r. 160/159 a 159/158 př. Kr.).

v městě vytáhl do širého pole; táhl s (malým) počtem (lidu),⁶⁶ a porazil Odara a bratry jeho, jakož i Faseronovce v stanech jejich; počal bít a růsti v síle.⁶⁷ Šimon pak a ti, kteří s ním byli, vyrazivše z města zapálili dobývací stroje,⁶⁸ bojovali proti Bakchidovi a porazili ho; soužili jej náramně, že zmařen byl záměr a útok jeho.

⁶⁹ A rozhněvav se na muže nešlechtné, kteří mu byli poradili, aby přitáhl do krajiny jejich, pobil mnohé z nich a myslil s ostatními odejítí do své země.

⁷⁰ Zvěděv to Jonatas poslal k němu posly, aby s ním učinili mír, a aby mu vrátil zajatce.
⁷¹ Přijav to rád učinil podle slov jeho a přísáhl jemu, že mu neučiní nic zlého po všechny dny života jeho.⁷² Zajatce, které byl prve odvedl z Judska, navrátil mu a obrátiv se odtáhl do své země, aniž se již pokusil, aby zase přitáhl do území jeho.

⁷³ Tu přestal meč v Izraeli. Jonatas usadil se v Machmas a tu počav Jonatas spravovati lid, vyplenil bezbožníky z Israele.

HLAVA 10. – ¹ Léta stého šedesátého přitáhl Alexander, syn Antiocha, toho, který měl příjímí Slavný a opanoval Ptolemaidu; i přijali ho a tak stal se tam králem.² Uslyšev to král Demetrius sebral také vojsko velmi veliké a vytáhl proti němu do boje.

³ Demetrius poslal také list Jonatovi (psaný) slovy pokojnými, aby ho zvelebil.⁴ Řekl totiž: „Pospěšme vejítí s ním ve smlouvu pokoje prve nežli by on vešel v ni s Alexandrem proti nám.⁵ Vzpomenetť zajisté na všechno zlo, které jsme učinili jemu, bratru jeho a národu jeho.“

⁶ A dal jemu moc sbíratí vojsko, nadělati zbroje, býti spojencem jeho a ty, kteří byli v zástavě na hradě, rozkázal vydati jemu.

⁷ Tu přišel Jonatas do Jerusalema a četl list zřetelně lidu všemu i těm, kteří byli na hradě.⁸ I báli se bázní velikou, když slyšeli, že mu dal král moc sbíratí vojsko.⁹ Vydání tedy byli Jonatovi ti, kteří byli v zástavě a navrátil je rodičům jejich;¹⁰ Jonatas ubytoval se v Jerusalemě a počal stavěti a obnovovati město.¹¹ Prikázal dělníkům, aby stavěli zdi, a horu Sion vůkol kameny čtverhrannými aby ohradili; i učinili tak.¹² Cizinci, kteří byli v pevnostech, vystavěných od Bakchida, se rozutekli;¹³ každý opustiv své místo ušel do své země;¹⁴ toliko v Betsuře zůstali někteří z těch, kteří byli opustili zákon a prikázání Boží, neboť tam bylo jejich útočiště.

¹⁵ Když uslyšel Alexander král o slibech, které byl dal Demetrius Jonatovi – vypravovali mu také o bojích a hrdinných činech, jež dokázal on i bratři jeho a o útrapách, kterými trápeni byli –¹⁶ řekl: „Zdali najdeme kterého muže takového? Nuže, tedy uděláme ho přítelem a spojencem svým!“¹⁷ A napsav list, poslal mu jej; byl tohoto znění:¹⁸ „Král Alexander bratru Jonatovi pozdrav! –¹⁹ Slyšeli jsme o tobě, že jsi muž vynikající silou a že jsi způsobilý, abys byl přítelem naším;²⁰ nuže tedy, ustanovujeme tebe dnes veleknězem národa tvého, budíž jmenován přítelem královým“ – poslal mu také šarlat a zlatou korunu – „naše zájmy společně s námi na myslí měj a zachovej přátelství k nám!“

²¹ Jonatas oblékl se v roucho posvátné sedmého měsíce léta stého šedesátého v den slavný stáneků; a sebral vojsko a nadělal hojnost zbroje.

²² Demetrius uslyšev o těch věcech zarmoutil se velmi a řekl:²³ „Co jsme to učinili, že předešel nás Alexander, aby si zjednal přátelství Židů k upevnění svému?“²⁴ Napíší jim

V.⁶⁶ *Odara* atd. byli asi beduinští kmenové, kteří patřili k „*spolubojovníkům*“ Bakchidovým. – Jonatas počal nejen „*růsti v síle*“, ale s novými silami, které zatím byl sehnal, dorážeti na obléhající vojsko a tak „*stoupati*“ proti obleženému Bethessenu. Bakchides octl se ve dvou ohních: zvenku na něho dorážel Jonatas, zvnitřku vypadl na něho Šimon!

V.⁷³ *Machmas* severně Jerusalema v území Benjaminové.

H. 10. V.²¹. Dne 2./3. října roku 153 př. Kr. (2./3. října = 15. den tišri, kdy se počínal svátek stáneků).

také já slova důtklivá a (poskytnu) důstojenství a dary, aby mi byli na pomoc.²⁵ I psal jim takto: „Král Demetrius národu židovskému pozdrav!²⁶ Že jste nám zachovali smlouvu, že jste zůstali našimi přáteli a nepřidali jste se k nepřítelům našim, slyšeli jsme a radovali jsme se.²⁷ Také nyní setrvejte dále chovající k nám věrnost, i odplatíme se vám dobrým za to, co jste nám učinili:²⁸ odpustíme vám daně mnohé a dáme vám dary.²⁹ Nyní tedy osvobozuji vás a všechny Židy od daní, odpouštím poplatky ze soli a upouštím od korun, od třetího dílu semene,³⁰ jakož i od polovice ovoce se stromů, která mně patří; odpouštím vám (ji) ode dneška i pro příští časy, aby brána nebyla z Judska ani z tří krajů, které přivtěleny jsou k němu, ze Samařska [a Galileje], ode dneška na všechny časy;³¹ Jerusalelem budiž svatý a svobodný s okolím svým; desátky a poplatky buďte jeho.³² Pouštím také moc nad hradem, který jest v Jerusalemě a dávám jej nejvyššímu knězi, aby jej osadil muži, kterékoli on vybere za stráž jeho.³³ Dále každého příslušníka židovského, který byl odveden do zajetí z Judska kamkoliv do mého království, propouštím svobodného darmo; všichni buďtež osvobozeni od daní, i z dobytka svého.³⁴ A všechny dny slavné, soboty, nové měsíce, dny ustanovené, jakož i tři dny před slavností a tři dny po slavnosti ať mají svobodné a volné všichni Židé, kteří jsou v království mém;³⁵ a žádný ať nemá moci činiti (jim) něco a obtěžovati koho z nich z jakéhokoli důvodu.³⁶ Dále budiž připsáno ze Židů k vojsku královi okolo třiceti tisíců mužů; a budiž jim dáváno, čeho potřebují, jak náleží všem vojskům královským; a z nich ustanoveni budou, kteří by byli v pevnostech velekrále;³⁷ z nich buďtež také někteří usazení v říšských úřadech, které důlžno věrně spravovati; buďtež z nich vzati představení; ať také žijí podle zákonů svých, jak byl (již) přikázal král v Judsku.³⁸ Tři kraje, které přivtěleny jsou k Judsku ze Samařska, ať jsou pokládány s Judskem za jeden celek; ať jsou pod jedním (pánem) a nechať neposlouchají moci jiné nežli jediného velekněze.³⁹ Též Ptolemaidu a území její daruji svatyni jerusalemské na potřebné její náklady.⁴⁰ A já dávám (k tomu) každý rok patnácte tisíc lotů stříbra z důchodů královských, které mně patří;⁴¹ a vše, co zbývá (dodati), co nezapravili úředníci za předešlých let, od nynějška budou dodávati na potřeby chrámu.⁴² A nad to pět tisíc lotů stříbra, které vybírali z důchodů svatyně na každý rok – i to ať přináleží kněžím, kteří konají službu.⁴³ Dále kdokoli se utече do chrámu jeruzalémského nebo do obvodu jeho, proviniv se proti králi v jakékoli věci, ať jest propuštěn a všechny věci, které má v království mém, ať má svobodné.⁴⁴ Také na stavbu neb opravu staveb chrámových náklady placeny budou z důchodu královského.⁴⁵ Konečně i na stavbu zdí jerusalemských a obvodní ohrady, jakož i na stavbu zdí v Judsku vydáván bude náklad z důchodu královského."

⁴⁶ Avšak Jonatas a lid slyšíce řeči tyto nevěřili jim a nepřijali jich; neboť vzpomněli si na veliké zlo, které byl učinil (Demetrius) v Israeli a (kterým) je trápil velice.⁴⁷ Ale oblíbili sobě Alexandra, neboť on jim byl prve mluvil řeči pokoje a jemu pomáhali po všechny dny.

V. ²⁵ Prvým svůj list poslal *Jonatovi*. Tento list posílá národu židovskému. Věděl asi, že Jonatan jest již zadán Alexandrovi, domníval se však, že se mu podaří získati pro sebe *národ*, který přiměje i Jonatu, aby se přidál k Demetriovi, slibujícím národu *více než Alexander*.

V. ³² *Jonatu nejmenuje*, zřejmě proto, že ho nechce uznati za nejvyššího kněze.

V. ³⁶ n. „*všem vojskům královským náleží*“ šat, strava, přístřeší a žold. Král bude také ochráncem zákona židovského!

V. ⁴¹. Již králové perští, pak egyptští Ptolemeovci a Seleukovci po Antiocha Epifana přispívali na potřeby chrámové.

V. ⁴³. Král slibuje chrámu právo útočištné (asylu) mnohem širší než jaké stanovil zákoník mojžíšský.

⁴⁸ Král Alexander sebral veliké vojsko a položil se s ním proti Demetriovi. ⁴⁹ Když pak ti dva králové svedli bitvu, uteklo vojsko Demetrioivo, i honil je Alexander a nabyl vrchu nad nimi. ⁵⁰ Bitva zuřila náramně až do západu slunce; padl také Demetrius v ten den.

2. Činy Jonatovy za panování Alexandra I. (10, 51.–11, 18.).

⁵¹ Tehdy poslal Alexander k Ptolemeovi králi egyptskému posly s tímto vzkazem: ⁵² „Poněvadž jsem se navrátil do své říše a zasedl jsem na trůn svých otců, poněvadž jsem se zmocnil vlády a potřeb Demetria opanoval jsem naši zemi, – ⁵³ svedl jsem bitvu s ním, ve které byl poražen on i vojsko jeho od nás, a dosedli jsme na trůn království jeho – ⁵⁴ proto vejděme nyní spolu v přátelství; dej mi dceru svou za manželku, i budu zetěm tvým a dám dary tobě i jí, hodné tebe.“ ⁵⁵ Král Ptolemeus odpověděl takto: „Šťastný den, v němž jsi navrátil se do země otců svých a dosedl jsi na trůn království jejich. ⁵⁶ Proto nyní učiním tobě, oč jsi psal; ale přijď mi vstříc do Ptolemaidy, abychom se viděli spolu a abych zasnoubil tobě (dceru) jak jsi řekl.“

⁵⁷ I vyšel Ptolemeus z Egypta, on i Kleopatra dcera jeho a přišel do Ptolemaidy léta stého šedesátého druhého. ⁵⁸ Alexander král vyjel mu vstříc, i dal mu Kleopatru dceru svou a vystrojil jí svatbu v Ptolemaidě jak (činivají) králové s velikou okázalostí.

⁵⁹ Tu napsal král Alexander Jonatovi, aby se vypravil na schůzku s ním. ⁶⁰ Jonatas vyjel tedy se slávou do Ptolemaidy, setkal se s dvěma králi a dal jim mnoho stříbra, zlata a (jiných) darů, i našel milost před obličejem jejich. ⁶¹ I shlukli se proti němu muži jedovatí z Israele, muži nepraví, žalující na něho; ale král jich nedbal. ⁶² Ano rozkázal svléci Jonatu z roucha jeho a obléci jej v šarlat. Když se tak stalo, posadil ho král vedle sebe ⁶³ a řekl knížatům svým: „Vyděte s ním doprostřed města a ohlaste, ať žádný nežaluje na něho žádnou věc a nikdo ať ho v ničem neobtěžuje!“ ⁶⁴ Když viděli žalobníci slávu jeho, kterou oni rozhlašovali a jej oděného šarlatem, utekli všichni. ⁶⁵ I zvelebil jej král, zapsal ho mezi první přátele a učinil ho vévodou a místním vladařem. ⁶⁶ Jonatas pak vrátil se do Jerusalema s pokojem a s veselím.

⁶⁷ Léta stého šedesátého pátého přišel Demetrius, syn Demetriův, z Kréty do země svých otců. ⁶⁸ Král Alexander uslyšev to, zarmoutil se velmi a vrátil se do Antiochie.

⁶⁹ Demetrius král ustanovil vůdcem Apollonia, který spravoval Célesyrii; (ten) sebral veliké vojsko přiblížil se k Jamnii a vzkázal Jonatovi, nejvyššímu knězi ⁷⁰ toto: „Ty sám jediný odpíráš nám; a jsem na posměch a na potupu, že ty proti nám moc provozuješ na horách.“ ⁷¹ Nyní tedy, doufáš-li v sílu svou, sestup k nám na rovinu a měrme se tu vespolek; neboť na mé straně jest moc válečná. ⁷² Otaž se a zvěz, kdo jsem já a ostatní, kteří jsou mi na pomoc, kteří také praví, že nemůže obstáti noha vaše před tváří naší, neboť dvakrát-

V. ⁴⁸ n. Justin (35, 1.) vypravuje, že došlo ke dvěma bitvám Alexandra s Demetriem; první zvítězil sice Demetrius, v druhé však šťastně válčící se obrátilo tak, že i sám Demetrius padl (po hrdinném odporu). Padl krátce před nebo po 1. březnu r. 150 př. Kr.

V. ⁵¹. Alexander chce svou moc upevnit *politickým sňatkem* s Kleopatrou, dcerou egyptského krále Ptolema VI.

V. ⁵⁷ n. R. 162 letopočtu seleukovského byl r. 151/0 př. Kr. – Alexander přibyl do Ptolemaidy z Antiochie, svého sídelního města.

V. ⁶⁵. „vévodou“, voj. velitelem („stratégos“) – „místním vladařem“ v Judsku.

V. ⁶⁷. R. 165 letopočtu seleukovského byl r. 148/7 př. Kr., Tři roky po sňatku s Kleopatrou. Syn Demetria I. byl Demetrius II. Nikator.

V. ⁶⁹. K Célesyrii patřila tehdy také *Fenicie a Palestina*. Královský správce této provincie odpadl od Alexandra a přidal se hned k Demetriovi II. Jamnia jmenována již 4, 15. Ježto byla v území Filištanů, možno se domnívati, že také již Filištané přidali se k Demetriovi II.

te byli na útěk obráceni otcově tvoji v zemi své; ⁷³ a nyní kterak budeš moci snést jízdu a vojsko tak veliké na rovině, kde není kamene ani úskalí ani útočiště?"

⁷⁴ Když uslyšel Jonatas řeči Apolloniovy, pohnut byl v mysli; i vybral deset tisíc mužů a vytáhl z Jerusalema; Šimon, bratr jeho, připojil se k němu, aby mu pomáhal; ⁷⁵ položili se s vojskem u Joppe; zabránili mu však vstoupiti do města; byla tam totiž posádka Apolloniova – i dobýval ho. ⁷⁶ Tu měšťané přestrašení jsouce otevřeli mu, i opanoval Jonatas Joppe.

⁷⁷ Uslyšev to Apollonius pojal tři tisíce jezdců a množství pěchoty. ⁷⁸ A táhl k Azotu jako by chtěl projíti (jen), ale současně (také) vytrhl na rovinu, protože měl množství jezdců a v ty skládal naději. I hnal se po něm Jonatas k Azotu a svedli bitvu. ⁷⁹ Apollonius byl zanechal tisíc jezdců v záloze tajně za nimi; – ⁸⁰ ale Jonatas zvěděl, že jsou zálohy za ním – (ti) obešli vojsko jeho a střelili šípy na lid od jitra až do večera. ⁸¹ Lid však stál, jak byl rozkázal Jonatas, kdežto koně jejich umdlávali. ⁸² Tu vyvedl Šimon své vojsko a svedl bitvu s pěchotou – jezdci byli unaveni – i byli od něho poraženi a utekli. ⁸³ A kteří se rozprchli po rovině, utekše do Azotu, vešli do chrámu Dagona, modly jejich, aby se tu zachovali. ⁸⁴ Ale Jonatas zapáliv Azot a okolní osady nabral si z nich kořisti; také chrám Dagonův a všechny, kteří utekli do něho, spálil ohněm. ⁸⁵ Těch, kteří padli mečem s těmi, kteří byli spáleni, bylo okolo osmi tisíců mužů. ⁸⁶ Odtud hnul se Jonatas s vojskem a položil se s ním u Askalonu; i vyšli z města jemu vstříc s velikou slávou. ⁸⁷ Poté vrátil se Jonatas se svými do Jerusalema; kořisti měli množství.

⁸⁸ Když uslyšel Alexander král o těch věcech, oslavil ještě více Jonatu. ⁸⁹ Poslal mu zlatou záponu, jak bývá obyčejem dávati příbuzným královým. A dal jemu Akkaron i všechno území jeho ve vlastnictví.

HLAVA 11. – ¹ Král pak egyptský sebral vojska jako jest písku na břehu mořském; také množství lodí; snažil se totiž, aby lstivě zmocnil se království Alexandrova a připojil je ke království svému.

² Vytáhl tedy do Syrie se slovy pokojnými; i otvírali mu města a vítali ho, byltž král Alexander přikázal, aby ho vítali, protože byl jeho tchán.

³ Ptolemeus pak vcházeje do měst nechával posádku v každém městě.

⁴ Když se přiblížil k Azotu, ukázali mu vypálený chrám Dagonův, Azot i s okolím poboržený, povržená těla a hromady zabitých v boji, kterých byli nadělali vedle cesty. ⁵ Vypravovali, že ty věci učinil Jonatas, aby uvedli jej v nenávisť; král však mlčel.

⁶ Jonatas vypravil se králi vstříc do Joppe se slávou; pozdravili se vespolek a spali tam. ⁷ A doprovodiv Jonatas krále až k řece, která slove Eleuterus, vrátil se do Jerusalema.

⁸ Král Ptolemeus opanoval města až do Seleucie přímořské a zabýval se zlými úmysly proti Alexandrovi. ⁹ Poslal posly k Demetriovi se vzkazem: „Pojď a učiníme spolu smlouvu; dám tobě svou dceru, kterou má Alexander a kralovati budeš v království otce svého.

¹⁰ Jest mi totiž líto, že jsem jemu dal svou dceru, neboť mi ukládal o život.“ ¹¹ Pomlouval ho, protože byl žádostiv království jeho. ¹² I vzav jemu svou dceru dal ji Demetriovi; odtrhl

V. ⁷⁵. Jonatas chtěl míti proti Apolloniovi základnu, na níž by měl proti Filišťanům krytá záda. *V Joppe sídlili Filišťané.*

Hl. 11. V. ¹. „egyptský král“ Ptolemeus VI. Filometor, Alexandrův tchán vytáhl, aby na oko pomáhal Alexandrovi, ve skutečnosti však aby rozmnožil svou moc. Ve městech zanechával posádky zdánlivě proto, aby se mohla chrániti proti Apolloniovi (Demetriovi), ve skutečnosti však činil tak proto, aby zajistil držení jejich *sám sobě!*

se od Alexandra; nepřátelství jeho bylo zřejmo. ¹³ A všed Ptolemeus do Antiochie vstavit si na hlavu dva koruny: egyptskou a asijskou.

¹⁴ Král Alexander byl od těch časů v Cilicii; byliť odpadli od něho obyvatelé těch míst. ¹⁵ Alexander uslyšev to táhl proti němu do boje; tu vyvedl král Ptolemeus vojsko, potkal se s ním s velikou mocí a zahnal ho. ¹⁶ Alexander utekl do Arabie, aby tam došel ochrany, i nabyl král Ptolemeus vrchu. ¹⁷ Zabdiel Arab sfav Alexandrovi hlavu poslal ji Ptolemeovi. ¹⁸ Třetí den (nato) umřel (také) král Ptolemeus, posádky pak v pevnostech (od něho zanechané) byly vyhubeny od obyvatelstva (řečených) pevností.

3. Činy Jonatovy za panování Demetria II. (11, 19.–53.).

¹⁹ I počal kralovati Demetrius léta stého šedesátého sedmého.

²⁰ V ty dny shromáždil Jonatas Judovce, aby dobývali hradu jehrusalemského; nadělali proti němu dobývacích strojů mnoho. ²¹ Tu odešli někteří, kteří měli v nenávisti svůj národ, muži nešlechtní, ke králi Demetriovi a oznámili mu, že Jonatas obléhá hrad. ²² Ten uslyšev o tom, rozhněval se a hned přišel do Ptolemaidy a napsal Jonatovi, aby neobléhal (dále) hradu, ale ať se rychle vypraví k němu na rozhmluvu. ²³ Jonatas uslyšev (to) kázal obléhati (dále) a vybrav průvodce ze starších israelských a z kněží vydal se v nebezpečí. ²⁴ Nabrav zlata, stříbra, rouch a jiných darů mnoho jel ke králi do Ptolemaidy a našel milost před obličejem jeho. ²⁵ Sočili sice na něho někteří nešlechtníci z národa jeho, ²⁶ ale král zachoval se k němu tak, jako předhchůdci jeho, i povýšil ho přede všemi přáteli svými; ²⁷ potvrdiv mu velekněžskou důstojnost a všelijaké jiné hodnosti, jež prve měl, učinil ho prvním z přátel.

²⁸ Jonatas požádal krále, aby svobodné učinil Judsko a tři kraje od území samařského (oddělené) a slíbil mu tři sta hřiven. ²⁹ Král svolil a napsal Jonatovi listinu o všech těch věcech tohoto znění; ³⁰ „Král Demetrius (vzkazuje) Jonatovi bratru i národu židovskému pozdrav. ³¹ Opis listu, který jsme napsali Lastenovi, otci svému, o vás, posíláme vám, abyste (o něm) věděli: ³² Král Demetrius otci Lastenovi pozdrav! ³³ Národu židovskému, přátelům našim, kteří zachovávají povinnosti své k nám, usoudili jsme dobrodiní prokázati za oddanost jejich k nám. ³⁴ Proto přidělujeme jim všechno území Judska jakož i tři kraje, (Aféremu,) Lydu a Ramatu, které přivtěleny jsou k Judsku od Samařska, i všechny končiny jejich. Všem, kteří obětují v Jerusalemě, (promíjíme) ty poplatky, které vybíral od nich prve král každý rok z úrody země i z ovoce. ³⁵ Také ostatní poplatky, které náležely nám jménem desátků a daní, od tohoto času odpouštíme jim: také solné doly a koruny, kteréž nám byly přinášeny, ³⁶ všechno jim odpouštíme; a nic z toho nebude zrušeno od nynějška až na věčné časy. ³⁷ Protož nyní snažte se učiniti opis toho, a (ten) ať jest odevzdán Jonatovi a položen na svaté hoře na význačném místě.“

V. ¹³. Ze Seleucie nebylo do Antiochie, hlavního města Syrie, daleko, „asijskou“ = céleysyrskou. Ptolemeus dohodl se s Demetriem v ten rozum, že si sám podrží Céleysyrii (s Fenicií a s Palestinou), kdežto zbytek říše Sýrské případně Demetriovi.

V. ¹⁴. Ten odpad zosnovalo vojsko Demetriovo, které se tam přeplavilo z Kréty.

V. ¹⁹. Demetrius II. počal panovati r. 145 př. Kr. V Arabii mu vyrůstal sok. – Antioch, syn Alexandrův, kterého byl otec, prchaje do Arabie, vzal s sebou. Ptolemeus utřel si v bitvě více ran, na které zemřel brzy.

V. ²⁰. Jonatas využil vhodné příležitosti: Ptolemeus i Demetrius byli válečně zaměstnáni s Alexandrem.

V. ³⁴. Srv. s 10, 30. – „všem, kteří obětují v Jerusalemě“, ne tedy Samařanům, kteří obětují na hoře Garizim.

V. ³⁵. Srv. 10, 29. – „solné doly“ = poplatky z používání jich. V. ³⁹ n. Diodotus, přijímám Tryfon (Břichopásek), rádce Demetriův, upozoroval, že jeho pán a král jest velmi neoblíben pro své všelijaké nectnosti; i zosnoval si plán, který měl vynést na trůn jej samého.

³⁸ Demetrius král vida, že jest pokojná vůči němu jeho země a že mu nic neodpírá, rozpustil všecko své vojsko, každého do svého, domova, kromě cizího vojska, které byl sebral s ostrovů pohanů; (proto) všecka vojska otců jeho pojala zášť proti němu.

³⁹ Tryfon pak byl jeden z těch, kteří byli prve na straně Alexandrově; ten vida, že všec-ko vojsko reptá proti Demetriovi, odebral se k Emalchuelovi, Arabovi, který vychovával Antiocha, syna Alexandrova, ⁴⁰ a naléhal na něho, aby mu ho vydal, aby se stal králem místo svého otce; oznámil mu také, co učinil Demetrius a že vojska jeho mají jej v nenávisti. Zůstal tam dlouho.

⁴¹ Tu poslal Jonatas ke králi Demetriovi, aby odvolal posádku z jerusalemského hradu a z (ostatních) pevností, neboť ustavičně přepadali Israele. ⁴² Demetrius vzkázal Jonatovi toto: „Nejen to učiním tobě a národu tvému, ale slavně zvelebím tebe i národ tvůj, jak se naskytne příležitost. ⁴³ Protož nyní dobře učiníš, pošleš-li mi muže na pomoc, neboť od-padlo ode mne všecko vojsko mé.“ ⁴⁴ Poslal mu tedy Jonatas tři tisíce udatných mužů do Antiochie; když přišli ke králi, byl potěšen král z příchodu jejich.

⁴⁵ Tu shluklo se z měšťanů sto dvacet tisíc mužů a chtěli krále zabít. ⁴⁶ Král utekl do paláce; obyvatelé města však osadili ulice a počali útok. ⁴⁷ Tu povolal král Židy na pomoc; (ti) shromáždili se všichni u něho; poté rozptýlili se všichni po městě ⁴⁸ a pobili v ten den sto tisíc lidí; zapálili také město a nabrali mnoho kořisti toho dne; tak vysvobodili krále. ⁴⁹ Vidouce pak měšťané, že vládnu Židé ve městě jak chtějí, zemleli ve své odvaze a volali prosebně ke králi: ⁵⁰ „Podej nám pravici, a nechť přestanou Židé bojovati proti nám a proti městu!“ ⁵¹ I odhodili svou zbraň a učinili mír. Tu oslaveni byli Židé před obličejem krále a před obličejem všech obyvatelů království jeho; na slovo vzati byli v říši. Navrátili se pak do Jerusalema majíce kořisti mnoho.

⁵² Když seděl (pevně) Demetrius král na trůně království svého, a když země byla pokojná před ním, ⁵³ zvrátil všecko, cokoliv byl slíbil a zanevřel na Jonatu; neodměnil se jemu podle dobrodiní, která mu byl prokázal, ale sužoval ho náramně.

4. Činy Jonatovy za panování Antiocha VI. (Dionysa) (11, 54.–12, 52.).

⁵⁴ Poté však navrátil se Tryfon a s ním Antioch, mladičský chlapec, a prohlásil se králem vstaviv na sebe korunu. ⁵⁵ Všecka vojska, která byl rozpustil Demetrius, shromáždila se k němu a bojovala proti onomu; Demetrius obrátiv se zády utekl. ⁵⁶ Tryfon pak zmocnil se slonů a opanoval Antiochii.

⁵⁷ Mladistvý Antioch psal Jonatovi toto: „Potvrzují tebe v (nejvyšším) kněžství, ustanovují tebe nad čtyřmi kraji a patřiti budeš k přátelům královským.“ ⁵⁸ Poslal mu také nádoby k službě (stolní), dal mu právo pítí ze zlaté číše, býti v šarlatě a míti zlatou záponu; ⁵⁹ Šimona pak, bratra jeho, ustanovil vévodou od pomezí tyrského až ke hranicím egyptským.

⁶⁰ Jonatas pak vyšed procházel města za řekou, i shromáždilo se k němu všecko vojsko syrské, aby mu pomáhalo. Když přišel k Askalonu, vyšli mu slavně vstříc z města. ⁶¹ Odtud táhl ke Gaze; obyvatelé Gazy se zavřeli; i oblehl je a spáliv okolí města zloupil je. ⁶² Tu prosili obyvatelé Gazy Jonatu, i podal jim pravici; vzav syny jejich v zástavu poslal je do Jerusalema; a prošel zemi až k Damašku.

V. ⁴⁷. Židé, dobře vyzbrojení a ve válečnictví vyškolení, prodrali se zástupem shluklým, špatně a málo vyzbrojeným k paláci, ke hradu královskému; odtud podnikli útok proti shluklému davu a rozprášili jej po městě; pronásledující jej, rozptýlili se ovšem, i sami po ulicích města; celé město tak opanovali.

V. ⁵³. „sužoval ho náramně“ hroze mu válkou, nebudou-li Židé platit všechny daně, které byli dosud jeho předchůdcům platili.

⁶³ Když pak uslyšel Jonatas, že přitáhli vůdcové Demetriovi do Kades, které jest v Galilei, s četným vojskem, chtějíce odstrčit ho od vlivu na řízení říše, ⁶⁴ vytáhl proti nim, Šimona však, bratra svého, zanechal v zemi.

⁶⁵ Simon položil se u Betsury a dobýval jí po mnoho dní obklíčiv ji. ⁶⁶ Když ho žádali, aby přijal (jejich) pravici, podal jim ji, ale vyhnav je odtud zabral město a osadil je posádkou.

⁶⁷ Jonatas a vojsko jeho položili se u vody Genesar a přede dnem vyrazili na rovinu Asor. ⁶⁸ A aj, vojska cizozemců táhla proti nim na rovině; – na horách položili mu zálohy – on táhl proti nim. ⁶⁹ Tu zálohy vyskočivše z míst svých daly se do boje. ⁷⁰ I utekli, kteří byli na straně Jonatově všichni; žádný nezůstal z nich kromě Matatiáše, syna Absalomova, a Judy, syna Kalfova, důstojníka. ⁷¹ Tu roztrhl Jonatas roucha svá, nasypal si země na hlavu a modlil se. ⁷² A počav zase bojovati proti nim obrátil je na útěk, ačkoli odporovali. ⁷³ Vidouce to jeho stoupenci, kteří utíkali, vrátili se k němu a honili s ním všechny až do Kades, do ležení jejich; a položili se táborem až tam. ⁷⁴ V ten den padly z cizozemců tři tisíce mužů. Jonatas pak vrátil se do Jerusalema.

HLAVA 12. – ¹ Jonatas tedy vida, že čas mu přeje, vybral muže a poslal je do Říma, aby utvrdili a obnovili s nimi přátelství; ² také Sparťanům a do jiných míst rozeslal listy téhož obsahu. ³ I odešli do Říma a všedše do rady řekli: „Jonatas, nejvyšší kněz a národ židovský nás poslali, bychom obnovili přátelství a spojenectví podle předešlého (ujednání).“ ⁴ Tehdy jim dali listy, (svědčící) příslušným úřadům míst, aby je doprovodili v pokoji do Judska.

⁵ List, který napsal Jonatas Sparťanům zněl takto:

⁶ Jonatas velekněz, starší lidu, kněží a ostatní národ židovský (posílá) Sparťanům, bratřím svým pozdrav. ⁷ Již prve Ariáš, který panoval u vás, poslal Oniášovi, nejvyššímu knězi list, že jste bratři naši, jak praví níže připojený opis. ⁸ Oniáš přijal posla s poctou, a přijal list, který oznamoval spojenectví a přátelství. ⁹ My, ačkoli nic z toho nepotřebujeme, ježto máme na potěšení svaté knihy, – a ty jsou, v našich rukou – ¹⁰ přece jsme se pokusili poslati k vám (poselství), které by obnovilo bratrství a přátelství, bychom se snad neodcizili vám; neboť drahně času minulo od té doby, co jste k nám poslali. ¹¹ My tedy každého času bez přestání ve dny sváteční i v jiné příslušné (dny) pamatujeme na vás při obětech, které podáváme a při modlitbách, které konáme, jak se sluší a patří pamatovati na bratry. ¹² Tedy radujeme se z vaší slávy. ¹³ Nás však sevřelo se všech stran mnoho soužení jakož i mnoho válek, ježto bojovali proti nám králové, kteří jsou vůkol nás. ¹⁴ Nechtěli jsme však býti na obtíž vám ani jiným spojencům a přátelům našim v těch válkách. ¹⁵ Měli jsme totiž pomoc s nebe, i byli jsme vysvobození, kdežto nepřátelé naši byli pokoreni. ¹⁶ Proto vyvolili jsme Numenia, syna Antiochova a Antipatra, syna Jasonova, a poslali jsme je k Římanům, aby obnovili s nimi předešlé přátelství a spojenectví. ¹⁷ Poručili jsme jim také, aby i k vám se vypravili a pozdravili vás a dodali vám list náš o obnově našeho bratrství. ¹⁸ Nyní tedy dobře učiníte, dáte-li nám odpověď na to.

¹⁹ List, který poslal Oniášovi, zněl takto:

Hl. 12. V. ⁷ n. Řeč tu může býti toliko o *veleknězi Oniášovi I., synu Jadduově*, který zasedal na stolci velekněžském. 323–300 př. Kr.

V. ⁹ n. Židé nepotřebují zjednávat si vojenskou pomoc u jiných národů, ježto, mají Písma svatá, která jim slibují *pomoc Boží!* Viz níže v. 15.

V. ¹⁹ n. Také *Pergamští* tvrdí, že již za dob *Abrahamových* byli jejich předkové přáteli Židů, jak bylo také zapsáno ve veřejných listinách.

²⁰ Ariáš, král Sparťanů Oniášovi veleknězi (posílá) pozdrav! ²¹ Nalezeno bylo v (jednom) spise o Sparťanech a o Židech, že jsou bratři a že jsou z pokolení Abrahamova. ²² Nyní tedy, když o tom víme, dobře učiníte, napíšete-li nám, jak dobře se máte; ²³ i my budeme vám zase psáti. Dobytěk náš a jmění naše jest vaše a vaše, naše. Poroučíme tedy, aby vám to bylo oznámeno.

²⁴ Když uslyšel Jonatas, že se vrátili vůdcové Demetriovi s vojskem mnohem větším nežli prve, aby bojovali proti němu, ²⁵ vytáhl z Jerusalema a táhl jim vstříc do krajiny Ematské; nechtěl jim totiž dáti chvíle, aby mohli vtrhnouti do země jeho. ²⁶ Poslal pak vyzvědače do ležení jejich; ti vrátivše se oznámili, že miní přepadnouti je v noci.

²⁷ Když tedy zapadlo slunce, rozkázal Jonatas svým bdíti a ve zbroji býti pohotově k boji přes celou noc; postavil také hlídky kolem ležení.

²⁸ Proto nepřátelé uslyševše, že hotov jest Jonatas se svými k bitvě, báli se a strachovali se ve své duši, i zapálili ohně v ležení svém.

²⁹ Jonatas však a ti, kteří s ním byli, nezpozorovali toho až ráno: viděli totiž světla hořeti. ³⁰ Tehdy hnal se po nich Jonatas, ale nedostihl jich, ježto se byli přeplavili přes řeku Eleuterus.

³¹ Poté obrátil se Jonatas na Araby, kteří slují Zabadané, porazil je a vzal jim kořist. ³² A sebrav se přitáhl do Damašku a prochodil všecku tu zemi.

³³ Také Šimon vytáhnuv přišel až k Askalonu a k blízkým pevnostem; uchýliv se pak k Joppe dobyl ho; ³⁴ – byltě slyšel, že chtějí hrad vydati stoupencům Demetriovým; – a usadil tam strážné, aby je hlídali.

³⁵ Když pak se Jonatas navrátil, svolal starší lidu a radil se s nimi, (jak) vystavěti pevnosti v Judsku, ³⁶ vystavěti zdi v Jerusalemě a vyhnati velmi vysokou přehradu mezi hradem a městem, aby odloučil jej od města, aby byl sám o sobě, aby (jeho posádka) nemohla ani kupovati ani prodávati. ³⁷ Tedy sešli se, aby opevnili město; část zdí, která byla nad potokem na východ slunce, byla spadla; opravil také tu, která sluje Kafeteta. ³⁸ Šimon pak vystavěl Adiadu v Sefele, ohradil ji a opatřil vraty a závorami.

³⁹ Tryfon toužil po tom, by mohl kralovati v Asii, vstaviti si na hlavu korunu a vztáhnouti ruku na krále Antiocha; ⁴⁰ obával se však, že by snad nedopustil mu toho Jonatas, ale že by bojoval proti němu, i hledal ho jíti a zabítí. Vstav tedy přitáhl do Betsanu.

⁴¹ Také Jonatas vytáhnuv proti němu se čtyřicítí tisíce mužů vybraných k bitvě přitáhl do Betsanu. ⁴² Tryfon tedy vida, že přišel s vojskem velikým, bál se vztáhnouti na něho ruku, ⁴³ a přijal ho s uctivostí, doporučil ho všem přátelům svým, dal mu dary a přikázal svým vojskům, aby ho poslouchali jako jeho samého. ⁴⁴ A řekl Jonatovi: „Proč jsi obtěžoval všecek lid (tento), kdyžtě není války mezi námi? ⁴⁵ Proto nyní odešli je domů; sobě pak vyber málo mužů, kteří by tě provázeli a pojd' se mnou do Ptolemaidu, i dám ti tobě s jinými pevnostmi, s vojskem a se všemi činovníky, pak se obrátím a odtáhnou; vždyť proto jsem přišel.“

⁴⁶ (Jonatas) tedy uvěřiv mu učinil jak (byl) řekl: propustil vojsko a (to) přitáhl do Judska. ⁴⁷ Tři tisíce mužů však nechal při sobě; dva tisíce z nich poslal do Galileje, tisíc

V. ²⁸ n. Nepřítel dal rozdělati v ležení svém oheň, chtěje klamati Židy, kteří, vidouce ohně, budou se domnívati, že jest nepřítel v táboře a nebudou tušiti, že se dal na ústup. Lest se skutečně povedla.

V. ⁴¹. Jonatas asi se domníval, že Tryfon přichází, aby zase národ jeho porobil, jako syrští králové činivali; proti tomu pokusu postavil svých 40.000 mužů.

V. ⁴³. Tryfon chytrácky zastřel záměr, který ho byl do Palestiny přivedl.

V. ⁴⁵. Již Demetrius byl slíbil Židům Ptolemaidu. Tryfon lže, že přišel proto, aby ji osobně Jonatanovi odevzdal! A Jonatas uvěřil!

pak šel s ním.⁴⁸ Ale když vtáhl Jonatas do Ptolemaidy, zavřeli Ptolemaidští brány města, jali ho a všechny, kteří byli vtáhli s ním, pobili mečem.

⁴⁹ I poslal Tryfon vojsko a jízdu do země Galilejské a na velikou rovinu, aby pobili všechny stoupence Jonatovy.⁵⁰ Tu oni zvěděvše, že Jonatas je zajat a že zahynul se všemi, kteří s ním byli, povzbuzovali se vespolek a táhli hotovi jsouce k bitvě.⁵¹ Když však ti, kteří je honili, viděli, že jim o život běží, vrátili se,⁵² oni pak přišli všichni v pokoji do Judska. Oplakávali pak Jonatu a ty, kteří s ním byli, náramně; Israel kvílil pláčem velikým.

ČÁST ČTVRTÁ:

Činy Šimonovy (12, 23.–16, 22.).

1. Činy Šimonovy za vlády Antiocha VI. (Dionysa) (12, 53.–13, 30.).

⁵³ Všichni národové, kteří byli vůkol nich, hledali je potříti, neboť si (v duchu) řekli:⁵⁴ „Nemají vůdce ani pomocníka; proto nyní bojujme proti nim a vyhladíme z lidí památku jejich!“

HLAVA 13. –¹ Šimon uslyšev, že sebral Tryfon veliké vojsko, aby vtrhl do Judska a potřel je,² a vida, že se lid třese a bojí, vypravil se do Jerusalema, shromáždil lid³ a napomínaje jich řekl: „Vy víte, jak veliké věci činili jsme pro zákon a pro svatyni, já, bratři moji a dům otce mého, a jakých svízělů jsme zakusili.⁴ Proto zhylnuli všichni bratři moji, k vůli Israelovi, a zůstal jsem já sám.⁵ Nyní však odstup to ode mne, abych šetřiti měl života svého v kterýkoli čas soužení; nejsemť lepší nežli bratři moji.⁶ Pomstím tedy národ svůj, svatyni, jakož i dítky naše a ženy; neboť sebrali se všichni národové, aby nás ze zášti potřeli.“⁷ Duch všeho lidu, jak uslyšel tyto řeči, rozpálil se⁸ a odpověděl hlasem velikým toto: „Ty jsi vůdcem naším místo Judy a Jonaty, bratra tvého; bojuj boj náš a všechno, cokoli řekneš nám, učiníme!“¹⁰ Tu sebrav všechny muže schopné boje pospíšil si, aby dokonal všechny zdi Jerusalema a ohradil jej vůkol.¹¹ Jonatu pak, syna Absalomova, a s ním dostatečné vojsko poslal do Joppe, a (ten) vyhnav tamní obyvatelstvo, zůstal tam sám.

¹² Tryfon hnul se od Ptolemaidy s vojskem velikým, aby vtrhl do Judska a Jonatu měl s sebou zajatého.¹³ Šimon položil se (táborem) v Addus proti rovině.¹⁴ Tryfon zvědév, že Šimon nastoupil místo Jonaty, bratra svého, a že se chce s ním utkat v boji, vzkázal mu po poslech:¹⁵ „Pro peníze, které dluhuje Jonatas, bratr tvůj, do královské pokladny z úřadů, jež mu byly svěřeny, držíme ho v zajetí.“¹⁶ Nyní tedy pošli sto hřiven stříbra a dva syny jeho do zástavy, aby propuštěn jsa neodpadl od nás – a propustíme ho.¹⁷ Šimon pochopil, že listivě mluví s ním, přece však rozkázal dáti stříbro a chlapce, by neupadl do nepřátelství velikého u lidu israelského, který by řekl:

¹⁸ „Že neposlal jemu stříbra a chlapců, proto zahynul (Jonatas).“

¹⁹ Poslal tedy chlapce a sto hřiven; ale on selhal a nepropustil Jonaty.

V. ⁴⁹. Tryfon poslal vojsko do Galileje, aby rozprášilo ony 2.000 Jonatových mužů.

V. ⁵⁰. Pověst, že i Jonatas byl v Ptolemaidě zabit se svými stoupenci, mohla ovšem snadno vzniknouti, ale nebyla pravdivá. *Jonatas byl v Ptolemaidě toliko vězněn.*

V. ⁵¹. „o život“, o bytí a nebytí šlo Židům, byli odhodláni buď padnouti nebo zvítěziti, tedy bojovati *neohroženě*.

Hl. 13. V. ¹¹. *Jonatas Absalomův* rozmnožil tak posádku, kterou tam byl položil Simon již prve 12, 33. Město mělo pro Židy veliký strategický význam.

V. ¹⁹. „selhal“ tvrzením, že neslibil Jonatu propustit.

²⁰ Poté táhl Tryfon do země, aby ji potřel; točili se cestou, která vede k Adoru; Šimon totiž a vojsko jeho byl jim ustavičně v boku kamkoli táhli. ²¹ Posádka pak hradu poslala Tryfonovi posly, aby rychle přišel po poušti a poslal jim špiže. ²² I vypravil Tryfon všecku jízdu, aby přitáhl (k nim) tu noc; ale napadlo velmi mnoho sněhu; proto nepřišel, (ale odtáhl) do Galaadu. ²³ Když pak se přiblížil k Baskamě, zabil tam Jonatu i syny jeho. ²⁴ Poté Tryfon obrátiv se odtáhl domů.

²⁵ Tu Šimon poslav pro kosti Jonaty bratra svého, vzal a pochoval je v Modinu, městě svých otců. ²⁶ Všichni Israelité oplakávali ho pláčem velikým; kvílili nad ním mnoho dní. ²⁷ Šimon pak dal zříditi nad hrobem otce svého a bratří svých vysokou stavbu, aby ji bylo (z daleka) viděti, z kamene hlazeného napřed i vzadu; ²⁸ a postavil sedm jehlanů, jeden proti druhému, otci a mateři a čtyřem bratřím; ²⁹ okolo nich postavil veliké sloupy a na sloupech zbroj na věčnou památku; a vedle zbroje vytesané lodi, které by viděti bylo ode všech plavících se po moři. ³⁰ Takový jest hrob, který udělal v Modinu, až do tohoto dne.

2. Činy Šimonovy za panování Tryfona a Demetria II. (13, 31.–14, 49.).

³¹ Tryfon lstivě nakládal s králem – chlapcem Antiochem, až ho zabil. ³² I stal se králem místo něho, vstaviv sobě korunu Asie a natropil mnoho zla v zemi.

³³ Šimon pak opravil pevnosti Judské země ohradiv je vysokými věžemi a velikými zdmi, branami a závorami; nakladl také potravín do pevností. ³⁴ A vybrav Šimon muže poslal je ke králi Demetrioovi, aby ulevil zemi, neboť vše, co Tryfon činil, bylo lupičství. ³⁵ Na to poselství odpověděl mu král Demetrius listem tohoto znění:

³⁶ „Král Demetrius (posílá) Šimonovi, nejvyššímu knězi a příteli králů, jakož i starším a národu židovskému, pozdrav!

³⁷ Zlatou korunu a palmovou ratolest, kterou jste poslali, přijali jsme; hotovi jsme vejíti s vámi v dokonalý pokoj a napsati královským úředníkům, aby vám odpustili, co my odpouštíme. ³⁸ Cokoliv totiž ustanovujeme, zůstane vám navždy. Pevnosti, které jste vystavěli, buďtež vaše. ³⁹ Odpouštíme (vám), co jste přehlédli a opomněli až do dneška, i korunu, kterou jste dlužni, a bylo-li co jiného v Jerusalemě zdaněno, již nebude zdaněno. ⁴⁰ A jsou-li kteří z vás způsobilí, aby zapsáni byli mezi naše osobní strážce, nechť jsou zapsáni a budiž mezi námi pokoj!“

⁴¹ (Tak) bylo léta stého sedmdesátého sňato jho pohanů s Israele.

⁴² I počal národ israelský psáti v listinách a ve smlouvách „Léta prvního Šimona, nejvyššího kněze, velikého vojevůdce a vladaře židovského“.

⁴³ V těch dnech Šimon položiv se u Gazy obklíčil ji vojsky, nadělal dobývacích nástrojů, postavil je proti městu a udeřiv na jednu věž dobyl ji. ⁴⁴ Když pak vpadli ti, kteří byli v nástroji, do města, nastalo ve městě veliké pohnutí. ⁴⁵ Obyvatelé města vystoupili se ženami a s dětmi na zeď v roztržených rouchách a volali hlasem velikým žádajíce od Šimona, aby jim podal pravicí. ⁴⁶ Řekli: „Neodplacuj nám podle zlých skutků našich, ale podle milosrdenství svého.“ ⁴⁷ Šimon usmířiv se nebojoval proti nim, ale vyhnal je z města a

V. ²¹ n. Jerusalemská posádka nemohla si potravín opatrovati od té doby, co ji Jonatas odřízl od světa obchodního.

V. ²⁸ „postavil“ na tu vysokou budovu. *Sedmá* pyramida měla býti postavena *pro Šimona*, který tím vyslovil přání, aby pohřben byl také v rodinné hrobce.

V. ²⁹ Zbraně a lodi z kamene vytesané a na sloupech upevněné byly na památku vítězných bojů Machabejských, za kterých se zmocnili zbraní i lodí.

V. ³⁴ „Od Demetria, byl se Jonatas odklonil, protože nedodržel slova. Šimon za *změněných* poměrů *mění* ten politický směr. Mohl se totiž Šimon domnívati, že Demetrius v boji proti Tryfonovi nepohrdne židovskou pomocí a že si ji i vykoupí ústupky, jež budou Židé žádati.

V. ⁴¹ n. Rok 170 letopočtu seleukovského byl r. 143/2 př. Kr.

vyčistil domy, v nichž byly modly a teprve (pak) všel do něho s chválami a dobrořeče Pánu; ⁴⁸ odstraniv z něho všelikou nečistotu usadil v něm muže, kteří by plnili zákon; a ohradiv je vystavěl si (v něm) bydliště.

⁴⁹ Těm, kteří byli v jeruzalemském hradě, zabráněno bylo vycházeti a vcházeti do země, kupovati a prodávati; i lačněli velmi a mnozí z nich zhyнули hladem. ⁵⁰ Tu volali k Šimonovi, aby směli vzíti ho za pravici; i podal jim (ji), ale vyhnav je odtud očistil hrad od poskvrn. ⁵¹ Vešli do něho dvacátého třetího dne druhého měsíce léta stého sedmdesátého prvního s chválou, s palmovými ratolestmi, s harfami, s cimbály, s loutnami, s chválami a s písněmi, neboť vyhlazen byl nepřítel veliký z Israele. ⁵² Ustanovil pak, aby každý rok slaveny byly ty dny s veselím.

⁵³ A ohradiv horu chrámovou vedle hradu bydlil tam sám i družina jeho.

⁵⁴ Vida pak Šimon Jana, syna svého, že jest muž silný k boji, ustanovil ho vůdcem na dě všemi vojsky; a ten bydlil v Gazaře.

HLAVA 14. – ¹ Léta stého sedmdesátého druhého sebral král Demetrius své vojsko a táhl do Medie, aby si opatřil tamodtud posilu do boje proti Tryfonovi. ² Tu Arsaces, král perský a medský uslyšev, že vtrhl Demetrius do jeho končin, poslal jednoho ze svých vojevůdců, aby ho živého jal [a přivedl k němu]. ³ (Ten) tedy vytáhl, porazil vojsko Demetrio, a jav ho přivedl jej k Arsakovi, (který) jej uvěznil.

⁴ Všecko Judsko mělo pokoj po všechny dny Šimona, (který) vyhledával dobro národu svému; líbila se jim moc jeho a sláva jeho po všechny dny. ⁵ Mimo všecku svou slávu dobyl ještě Joppe, aby bylo přístavem; tím učinil průchod ostrovům mořským. ⁶ Rozšířil území národa svého a opanoval zemi. ⁷ Shromáždil ze zajetí mnohé a panoval nad Gazarou, Betsurou a hradem; odstranil z něho nečistoty a nebyl, kdo by se mu opřel. ⁸ Každý vzdělával svou zemi v klidu; země Judská vydávala úrody své a stromy rovin ovoce své. ⁹ Starší sedali všichni na ulicích a rozmlouvali o blahu země; jinoši pak obléčeli se nádherou válečného roucha. ¹⁰ Měštům dodával špiže, činil z nich opevněné bašty, že bylo jmenováno slavné jméno jeho do končin země. ¹¹ Způsobil pokoj v zemi, i veselil se Israel veselím velikým. ¹² Každý sedal pod svým vinným kmenem a fíkem, aniž koho bylo, kdo by je vystrašil. ¹³ Nebylo na zemi, kdo by proti nim válčil; králové byli potřeni v ty dny. ¹⁴ Pozdvíhoval všechny ponížené lidu svého, vyhledával zákona, vyhledal každého odpadlíka a zločince. ¹⁵ Svatyni zvelebil a nářadí svatyně rozmnožil.

¹⁶ Když bylo slyšeti v Římě a až ve Spartě, že jest Jonatas mrtev, zarmoutili se náramně. ¹⁷ Ale když se dověděli, že se stal Šimon, bratr jeho, nejvyšším knězem místo něho a ten že drží všecku tu krajinu i města v ní, ¹⁸ psali mu na měděných deskách, aby obnovili přátelství a spojenectví, ve které byli vešli s Judou a s Jonatou, bratřími jeho. ¹⁹ (Ten list) byl předčítán před shromážděním (lidu) v Jerusalemě.

V. ⁵². Vypuzení nepřítele z jeruzalemského hradu byla *vrcholná událost v dějinách vysvobození Židů od jha syrského*. Přesto mizí výroční slavnost zde jmenovaná v dalších dějinách beze stopy.

V. ⁵⁴. Byl to Jan přijímám "Hyrkanus".

Hl. 14. V. ¹. Rok 172letopočtu seleukovského byl r. 141/0 př. Kr.

V. ². *Arsaces VI.* (král Partů) vlastním jménem *Mitridates I.*

V. ¹⁶ n. Před v. 16. patří v. 24! Šimon oznámil zvláštním poselstvím do Říma (a do Sparty) vypraveným, že Jonatas, dosavadní židovský správce Judska, jest mrtev, že on, *Šimon*, nastoupil na jeho místo a žádal, by smlouvy, ve které byli Římané (a Spartané) vešli s jeho předchůdci Judou a Jonatou, byly obnoveny. Byltě tehdy obyčej, že králové společní s Římem oznamovali své nastoupení a žádali, aby dosavadní smlouvy trvaly dále, t. j., aby byly obnoveny.

V. ¹⁸. "psali mu" Římané a Spartané. – Co psali Římané, podáno jest níže 15, 16.–24. – Co napsali *Spartané*, obsahuje tu v. 20.–28.

List, který poslali Sparťané, zněl takto: ²⁰ „Spartští vladaři a města (posílají) Šimonovi, nejvyššímu knězi, starším, kněžím i ostatnímu lidu židovskému, (svým) bratřím, pozdrav! ²¹ Poslové, poslaní k našemu národu, oznámili nám o vaší cti a slávě i radosti; radovali jsme se z příchodu jejich. ²² To, co pravili, zapsali jsme do usnesení lidu takto: „Numenius Antiochův a Antipater Jasonův, poslové judští, přišli k nám, aby obnovili s námi předešlé přátelství. ²³ Národ se usnesl, že přijme ty muže slavné a že dá vložit přepis řečí jejich do zvláštních státních knih, aby byl (tam) na památku národu Sparťanů. Opis toho byl napsán Šimonovi veleknězi.“

²⁴ Poté poslal Šimon Numenia do Říma s velikým zlatým štítem vážícím tisíc min, aby upevnil s nimi spolek.

Když uslyšel lid [římský] ²⁵ o těchto událostech, řekli: „Jaké poděkování učiníme Šimonovi a synům jeho? ²⁶ Neboť on pozdvihl své bratry, zapudil bojem nepřátele Israely a (s bratřími svými) zajistil mu svobodu.“ I napsali to na měděné desky, které postavili na sloupy na hoře Sion. ²⁷ Ten nápis zněl takto :

„Osmnáctého dne měsíce elul léta stého sedmdesátého druhého, léta třetího panování velekněze Šimona v Asaramel ²⁸ oznámeno bylo ve velikém shromáždění kněží, lidu, činovníků národa jakož i starších země toto:

Protože bývaly často války v zemi naší, ²⁹ Šimon, syn Matatiášův, Jaribovec a bratři jeho vydávající se v nebezpečí odpírali nepřatelům národa svého, aby obstála svatyně jejich a zákon; slávou velikou oslavili svůj národ. ³⁰ Když sjednotil Jonatas národ svůj a stal se jemu nejvyšším knězem, a když přiřazen byl k lidu svému: ³¹ tu chtěli nepřátelé jejich pošlapati a zpusťošiti zemi jejich a vztáhnouti ruce na svatyni jejich. ³² Tehdy opřel se tomu Šimon, bojoval za svůj národ, s velikým nákladem (svých) peněz ozbrojil vojáky národu svého a platil je. ³³ Ohradil judská města, také Betsuru, která byla při hranicích země Judské, kde bývaly prve zbraně nepřátelské a usadil tam judskou posádku. ³⁴ Ohradil také Joppe, které bylo u moře, dále Gazaru, která jest při hranicích Azotska, kde bydlili prve nepřátelé, usadil tam Judovce a uložil tam vše, čeho bylo třeba k udržení jich. ³⁵ Lid vida dílo Šimonovo a slávu, kterou si umínil zjednati národu svému, ustanovil jej svým vůdcem a veleknězem, protože on učinil všechny ty věci a pro spravedlnost a věrnost, kterou zachoval národu svému a že vyhledával každým způsobem povznést svůj lid. ³⁶ Za dnů jeho dařilo se (dílo) rukou jeho, aby vyplnění byli pohané ze země jejich i ti, kteří byli v městě, Davidově v Jerusalemě a na hradě, že kterého vycházeli a poskvřňovali vše, co jest kolem svatyně na veliký úkor svatosti (její); ³⁷ osadil jej Judovci na obranu země i města a zvýšil zdi jerusalemské. ³⁸ Král Demetrius potvrdil mu velekněžství ³⁹ podle toho, učinil jej přítelem svým a oslavil ho slávou velikou. ⁴⁰ Byltě slyšel, že byli Židé od Římanů prohlášeni za přátelé, spojence a bratry a že byli poslové Šimonovi slavně přijati. ⁴¹ Židé tedy a kněží jejich se usnesli, aby byl jejich vladařem a nejvyšším knězem na věky, dokud by nepovstal prorok spolehlivý;

⁴² aby byl jejich vojevůdcem, aby pečoval o svatyni, aby ustanovoval činovníky nad bohoslužbou, nad zemí, nad zbrojí a nad pevnostmi,

V. ²⁰ „vladaři“, kteří sluli *eforové*. Království bylo ve Spartě zrušeno tehdy, a to již od r. 192, kdy poslední král *Pelops* byl zabit.

V. ²¹ n. „Poslové“ Numenius a Antipater zastávali tento úřad již za Jonaty.

V. ³⁰ n. „Sjednotil“ národ tím, že se postavil po smrti Judově jemu v čelo. O jeho velekněžství viz 10, 20. – „přiřazen byl k lidu svému“, když byl zabit; viz 12, 48.; 13, 23. – O snahách nepřátel po smrti Jonatově viz 12, 53.–13, 2.

⁴³ aby pečoval o svatyni, aby ho všichni poslouchali, aby jeho jménem spisovány byly všecky listiny v zemi, aby se obléčel v šarlat a zlato,

⁴⁴ a nikomu z lidu nebo z kněží aby nebylo dovoleno zrušiti něco z těch práv nebo vzpírat se proti tomu, co on praví, aneb svolati shromáždění v zemi bez něho, neb obléčeti se v šarlat a užívati zlaté zápony. ⁴⁵ Kdo by pak proti tomu učinil nebo zrušil něco z těch věcí, bude hoden trestu. ⁴⁶ Zalíbilo se tedy všemu lidu ustanoviti Šimonovi právo, by směl jednati podle toho, co bylo řečeno. ⁴⁷ Šimon to přijal a souhlasil s tím, aby zastával velekněžství, aby vůdcem byl a knížetem národa židovského i kněží, aby vládl nade všemi."

⁴⁸ Tento nápis kázali vrýti do měděných desk a postavit je v ohradě svatyně na význačném místě; ⁴⁹ opis pak toho (nápisu) vložit do pokladnice, aby jej měl Šimon a synové jeho.

3. činy Šimonovy za Tryfona a Antiocha VII. (hl. 15 n).

HLAVA 15. – ¹ Král Antioch, syn Demetriův poslal s ostrovů mořských list Šimonovi knězi a knížeti národa židovského i všemu národu ² tohoto znění:

„Král Antioch (vzkazuje) Šimonovi veleknězi a národu židovskému pozdrav! ³ Poněvadž někteří nešlechtníci zabrali království našich otců a já chci zase dobýti království a obnoviti je jako bývalo prve, sebral jsem množství vojska a dal jsem si nadělati válečných lodí; ⁴ a (že) chci vystoupiti na pevninu, abych pomstil se nad těmi, kteří zkazili naši zemi a kteří obrátili v poušť mnoho měst v království mém: ⁵ proto nyní potvrzuji tobě (odpuštění) všech dávek, které tobě odpustili přede mnou všichni králové, jakož i kterýchkoli jiných darů (které) odpustili tobě, ⁶ a dovoluji tobě, abys raziti směl vlastní mince ve své zemi. ⁷ Jerusalem budiž svatý a svobodný. Všecka pak zbroj, která zkována jest a pevnosti, které jsi vystavěl, které držíš, ať zůstanou tobě. ⁸ A vše, co dlužíš králi nebo co budoucně mu dlužití budeš, od této chvíle na všecky časy budiž ti odpuštěno. ⁹ Až pak dobudeme království svého, oslavíme tebe, národ tvůj i chrám slávou velikou, aby zřejmá byla sláva vaše po vsi zemi."

¹⁰ Léta stého sedmdesátého čtvrtého vtáhl Antioch do země svých otců, i sešla se k němu všecka vojska, takže málo jich zůstalo, s Tryfonem. ¹¹ Král Antioch stíhal ho, i přibyl do Dory na útěku pomořím.

¹² Věděl totiž, že se shrnulo (na něho) neštěstí a že ho vojsko opustilo.

¹³ Tu položil se Antioch u Dory se sto dvaceti tisíci bojovníků a osmi tisíci jezdců. ¹⁴ Obklíčili město, lodi připojily se od moře, takže sevřeli město od země i od moře a nedali nikomu vjíti nebo vyjíti.

¹⁵ Přišel pak Numenius a průvodčí jeho z Říma města majíce listy svědčící králům a zemím tohoto obsahu:

¹⁶ „Lucius konsul římský (vzkazuje) Ptolemeovi králi pozdrav!

¹⁷ Poslové židovští, přátelé naši, poslaní od Šimona, velekněze jakož i od národa židovského přišli k nám, aby obnovili dávné přátelství a společenství. ¹⁸ Přinesli také štít zlatý (za) tisíc min. ¹⁹ I usnesli jsme se, že budeme psáti králům a zemím, by jim nečinili nic zlého, aby neválčili proti nim ani proti městům ani proti zemím jejich; dále by nepodporovali těch, kteří by válčili proti nim. ²⁰ Uznali jsme také za dobré, přijmouti od nich

HI. 15. V. ¹ Antioch VII., syn Demetria I. a mladší bratr Demetria II., který byl v zajetí Mitridatově. Antioch tento byl vychován v Sidě, městě pamfylském, proto sluje „Sidetes“ == Sidan. Antioch potřeboval podpory a proto ji hledal za náhradou také u Židů. Obrátil však hned, jak nabyl názoru, že Šimona již nepotřebuje.

V. ¹⁰ Rok 174 letopočtu seleukovského jest r. 139/8 př. Kr. „do země svých otců“ do Seleucie přímořské, kam ho byla pozvala královna Kleopatra.

šťít.²¹ Jestliže tedy někteří nešlechtníci utekli ze země jejich k vám vydejte je veleknězi Šimonovi, ať je potrestá podle zákona svého."

²² Totéž bylo psáno také králi Demetriovi, Attalovi, Ariaratovi a Arsakovi,²³ dále do všech zemí, do Lampsaku, Spartanům, na Delus, do Myndu, do Sicyonu, do Karie, na Samos, do Pamfilie, do Lycie, do Alikarnasu, na Kos, do Šidy, do Aradu, na Rhodus, do Faselidy, do Gortyny, do Knidu, na Cyprus a do Cyreny.²⁴ Opis toho napsali Šimonovi veleknězi a národu židovskému.

²⁵ Antioch král ležel s vojskem u Dory druhý (den), přiváděl k ní ustavičně (nové) vojsko, dal nastavětí dobývacích nástrojů a zavřel Tryhfona, aby nemohl se hnouti.

²⁶ Šimon poslal mu dva tisíce vybraných mužů na pomoc, stříbro, zlato a mnoho (válečného) náradí;²⁷ ale (Antioch) nechtěl těch věcí přijmouti, zrušil vše, co s ním byl prve smluvil a zanevřel na něho.²⁸ A poslal k němu Atenobia, jednoho ze svých přátel na domluvu s ním; vzkázal: „Vy držíte Joppe, Gazeru a jerusalemský hrad, města království mého;²⁹ okolí jejich jste zpusťovali, pohromu velikou jste způsobili v zemi a zabrali jste mnoho míst v království mém.³⁰ Proto nyní vydejte ta města, která jste opanovali, jakož i daně z míst mimo hranice judské, nad nimiž jste vládli.³¹ Není-li vám líbo, dejte za ně pět set hřiven stříbra; a za zkázu, kterou jste učinili, a za daně z měst, jiných pět set hřiven; ne-li přitáhneme a válčiti budeme proti vám."³² Přišel tedy Atenobius, přítel králův do Jerusalema a vida nádheru Šimonovu, lesk zlata a stříbra, jakož i četné služebnictvo, užasl se; poté oznámil jemu slova králova.³³ Šimon mu odpověděl: „Nezabrali jsme cizí země, aniž držíme cizí majetek, ale (držíme) dědictví po svých otcích, které bylo nespravedlivě od našich nepřátel na čas držáno.³⁴ My tedy majíce (vhodný) čas, vracíme sobě zase dědictví po svých otcích.³⁵ Pokud pak běží o Joppe a Gazaru, kterých žádáš, (právě) ty činívaly v lidů i v zemi naší velikou zkázu; (přes to) dáme za ně sto hřiven." Atenobius neodpověděl mu slova,³⁶ ale navrátiv se s hněvem ke králi podal mu zprávu o té odpovědi, jakož i o nádheře Šimonově a o všem, co byl viděl; tu se král rozhněval hněvem velikým.

³⁷ Tryfon pak utekl po. lodi do Ortosiady.³⁸ Tu král ustanovil Cendebea vladařem v pomorí dav mu pěchotu i jízdu.³⁹ A rozkázal mu král, by se hnul s vojskem proti Judsku; rozkázal mu také, aby vystaven byl Gedor, aby opevněny byly brány města a proti lidu aby válčil. Král sám pak pronásledoval Tryfona.⁴⁰ Přítáhl Cendebeus k Jamnii a počal znepokojovati lid, pošlapávati Judsko, zajímati lidi, zabijeti je a stavěti Gedor.⁴¹ A postavil tam jezdec i pěchotu, aby vycházeli a procházeli cesty Judska, jak mu byl král poručil.

HLAVA 16. – ¹ Tehdy Jan vypraviv se z Gazary oznámil Šimonovi, svému otci, co učinil Cendebeus v lidu jejich.² Šimon povolav dva starší syny, Judu a Jana řekl jim: „Já, bratři moji a dům otce mého bojovali jsme proti nepřítelům Israelovým od mládí až do tohoto dne, a zdařilo se nám rukama našima vysvoboditi Israele několikrát.³ Ale nyní zestárl jsem, vy tedy nastupte na místo mne a bratři můj; vytáhnouce bojujte za náš národ! Pomoc pak s nebe budíš s vámi!"⁴ Poté vybral ze země dvacet tisíc válečníků, také

V. ²⁶ n. Antioch, maje Tryfona v pasti, cítil se dosti silen, aby nepotřeboval pomoci Židů, proto nechce věděti o ničem, co byl Šimonovi slibil.

V. ³⁰. „*místa mimo hranice*" *Judska* jsou tři župy ze Samařska k Judsku přičleněné (11, 34.), jakož i města *Joppe a Gezer*. To znamenalo, že král chce řečené tři kraje od Judska odtrhnouti!

Hl. 16. V. ¹. *Jan byl vojenským velitelem v Gezeru*, 13, 54. V. ². Byli-li Juda a Jan *starší* synové Šimonovi, byl *Matatiáš*, jmenovaný níže ve v. 14. *mladší*.

V. ³. Podle řec. Šimon proti svému stáří zdůrazňuje, že synové jeho jsou „*ve věku způsobilém*“ k boji; té způsobilosti se jim dostalo z „*milosrdenství Božího*“. Místo „*bratři můj*“ řecké znění lépe: „*bratra mého*“ *Jonaty*, se kterým Šimon delší dobu se staral o lid.

jezdců a táhli na Cendebea; nocovali v Modinu.⁵ Ráno vyrazili a táhli na rovinu: tu hle, vojsko veliké táhlo proti nim, pěšáci i jezdcí, a potok byl mezi nimi.⁶ Položil se táborem proti nim on i lid jeho; vida pak, že se lid strachuje potok přejítí, přešel (jej) prve (sám); vidouc jej mužstvo, přešlo (jej) za ním.⁷ Poté rozdělil lid; jízdu (postavil) do středu pěchoty; – jízda nepřátelská byla velmi četná –⁸ když pak zatroubili na posvátné polnice, byl Cendebeus obrácen na útěk i s vojskem; padlo z nich mnoho raněných, ostatní pak utekli do pevnosti. –⁹ Tehdy raněn byl Juda, Janův bratr. – Jan pak je pronásledoval, až přišel do Cedronu, který byl (onen) opevnil.¹⁰ Utekli až na věže, jež byly na polích azotských. Zapálil jej ohněm. Padly z nich dva tisíce mužů. A vrátil se do Judska.¹¹ Ptolemeus, syn Abobův, ustanoven byl velitelem na rovině jerišské; měl mnoho stříbra a zlata,¹² ježto byl zetěm nejvyššího kněze.¹³ I zpyšnělo srdce jeho. Chtěl se zmocniti země, proto zabýval se lstivými úmysly proti Šimonovi a synům jeho, aby je zahladil.

¹⁴ Šimon procházel města, jež byla v Judsku, aby se mohl o ně postarati; tak přišel (také) do Jericha, on a Matatiáš, syn jeho, a Juda léta stého sedmdesátého sedmého, měsíce jedenáctého, to jest měsíce sabath.¹⁵ Tu je přijal syn Abobův na pevnůstce, kterou byl vystavěl a která sluje Doch, Ištivě: učinil jim veliké hody, ale skryl tam mužstvo.¹⁶ Když pak Šimon a synové jeho byli se rozjařili nápojem, vstal Ptolemeus se svými, vzali zbroj svou, vešli do hodovny a zabili jej, dva syny jeho, jakož i několik sluhů jeho.¹⁷ Tím dopustil se velikého. úskoku v Israeli a oplatil se zlým za dobré.

¹⁸ Poté Ptolemeus podal o tom písemnou zprávu králi se žádostí, aby mu poslal vojsko na pomoc a odevzdal mu jejich zemi, města a platy.¹⁹ Jiné poslal do Gazary, aby zahladil Jana. Také tisícíky písemně obeslal k sobě, aby jim mohl dáti stříbro, zlato a (jiné) dary.

²⁰ Jiné konečně poslal, aby se zmocnili Jerusalema a chrámové hory.

²¹ Ale jeden předběhl a oznámil Janovi v Gazaře, že zahynul otec a bratři jeho, a že (Ptolemeus) poslal, „aby zabili také tebe.“²² Když to uslyšel, užasl se náramně; a zjímav ty muže, kteří byli přišli, aby ho zahubili, pobil je; neboť věděl, že usiloval ho zahubiti.

²³ Ostatní zprávy o Janovi, o jeho válkách, o hrdinských činech jeho, které statečně vykonal, o stavbě zdí, jež postavil a o (jiných) skutcích jeho,²⁴ aj, ty zapsány jsou v knize letopisů kněžství jeho, od té doby co se stal veleknězem po svém otci.

V.²³ n. Ptolemeův pokus se nezdařil, místo zabitého Šimona nastoupil Jan, jemuž bylo válčiti s Antiochem VII.; ten totiž vtrhl do Judska a obsadil Jerusalem; v míru, k němuž poté došlo, vymínil si Antioch, aby část opevnění jerusalemských byla rozbořena (Josefus Flavius, Starož. XIII, 8, 2).

DRUHÁ KNIHA MACHABEJSKÁ

Úvod: Prvý a druhý list Židů jeruzalemských
Židům egyptským (1, 1.–2, 19.).

Předmluva spisovatelova (2, 20.–33.).

HLAVA 1. –¹ Bratřím, po Egyptě rozptýleným Židům, vzkazují pozdrav bratři Židé, kteří jsou v Jerusalemě a Judsku. Blaho dokonalé!² Dobře čiň vám Bůh! Kéž pamatuje na svou smlouvu, kterou sjednal s Abrahamem, Isákem a Jakobem, věrnými sluhy svými!³ Dej vám všem ducha, abyste ho ctíli a činili vůli jeho velkomyslně a s ochotou.⁴ Kéž otevře srdce vaše zákonu, příkazům svým a udělí (vám) pokoj!⁵ Vyslyš modlitby vaše, usmíř se na vás a neopouštěj vás za zlých časů!⁶ Proto modlíme se ustavičně zde za vás.⁷ Za kralování Demetria léta stého šedesátého devátého, my Židé psali jsme vám v návalu soužení, který přišel na nás za těch let, od té doby, co odstoupil Jason od svatě země a od království (Božího).⁸ Vypálili bránu a vylili krev nevinnou. Tu modlili jsme se k Pánu a byli jsme vyslyšeni. Podávali jsme oběti krvavé i nekrvavé, rozsvítili jsme světla a předložili jsme chleby.⁹ Nyní tedy slavte dny stánků v měsíci kasleu.¹⁰ (Psáno) léta stého osmdesátého osmého.

(My), lid, který jest v Jerusalemě a Judsku, starší i Juda (přejeme) Aristobulovi, učiteli Ptolema krále, který jest z pokolení pomazaných kněží, i Židům, kteří jsou v Egyptě blaho a zdar!¹¹ Z velikých nebezpečí od Boha vysvobození jsouce velice mu děkujeme za to, že jsme byli s to, bychom proti takovému králi bojovali.¹² On totiž vyhnal [z Persie] ty, kteří bojovali proti nám a proti svatému městu.¹³ Neboť když on, vůdce, přibyl do Persie a s ním nesmírné vojsko, padl v chrámě (bohyně) Nanee oklamán byv chytrostí kněží Nanee.¹⁴ Když totiž na ta místa přitáhl Antioch s přáteli svými, jako by se s ní chtěl zasnoubiti, aby si vzal mnoho pokladů jménem věna,¹⁵ když je byli kněží Naneini předložili a když on s několika vešel do ohrady chrámu, zavřeli chrám,¹⁶ když byl vešel Antioch; poté otevřevše skryté dvěře do chrámu, metali kamení, zabili vůdce a jeho průvodčí, na kusy je rozsekali a setnuvše jim hlavy vyvrhli je ven.¹⁷ Za vše požehnán buď Bůh, který vydal bezbožníky (na záhubu).

¹⁸ Hodlající tedy slaviti očistu chrámu dvacátého pátého dne měsíce kasleu, za věc nutnou jsme psali oznámiti vám (to), byste i vy slavili den stánků a den ohně, který

Hl. 1. List první vybízí egyptské Židy, aby slavili s jeruzalemskými posvěcení chrámu (1, 1.–10.). List druhý vzdává díky Bohu za vysvobození (1, 10.–17.); mluví o posvátném ohni oltářovém (1, 18–36.); o arše a sbírce knih (2, 1.–19.).

V.⁷. Rok 169 letopočtu Seleukovců jest rok 144/3 před Kr. – Tehdy panoval Demetrius II. (Nicator) 145–139. – Jason „a stoupenci jeho“ (řec.) zaprodal zájmy svatě země a království Božího, jak vypravuje 2 Mach 4, 7 nn.

V.⁹. „dny stánkův v měsíci kasleu“ proti dnům stánků v měsíci tišri – jest osmidenní slavnost posvěcení chrámu jeruzalemského.

V.¹⁰. „Juda“ Machabejský. Aristobulus je známý židovský peripatetický mudrc, který žil v Egyptě za panování Ptolema Filometora a podal králi jinotajný výklad Pentateuchu, jak svědčí Euseb. Ježto Aristobul byl rádcem egyptského krále a pocházel z rodu velekněžského, měl značný vliv u dvora egyptského i u Židů egyptských; nedivno tedy, že jest zejména uveden mezi těmi, kterým list (2, 10b–2, 19.) svědčí.

V.¹³ n. „vůdce“ = „Antioch“ IV. Epifanes, král syrský, „padl“ se svou nečetnou družinou, kterou vzal do chrámu s sebou. Zkázka krále a vůdce byla spolu zdrcující porážkou jeho vojska. „Nanea“ byla bohyně plodnosti, tedy Artemis, Diana. Za starších dob slula Nina (Paní vod).

V.¹⁸. „očista chrámu“. Ta slavnost sluje „den stánků“, ježto byla slavena podobně jako slavnost stánků v měsíci tišri; je to slavnost stánková v měsíci kasleu! Palestínští chtějí spolu s výročí očisty chrámu slaviti 1524

dán byl, když Nehemiáš po vystavění chrámu a oltáře obětoval oběti.¹⁹ Když totiž otcové naši vedeni byli do Persie, kněží tehdejší, kteří Boha ctíli, vzavše tajně oheň s oltáře skryli je v údolí, kde byla hluboká a suchá studna; v té jej uschovali tak, že to místo zůstalo všem neznámo.²⁰ Když pak mnoho let minulo a líbilo se Bohu, aby poslán byl Nehemiáš od perského krále, poslal (tento) vnuky oněch kněží, kteří jej byli skryli, aby vyhledali ten oheň; a když nám vypravovali, že nenašli ohně, ale hustou tekutinu,²¹ kázal jim jí navážiti a sobě přiněsti; a když byly oběti (již) položeny, rozkázal kněžím Nehemiáš pokropiti tou tekutinou dřív i to, co bylo na ně vloženo.²² Když se to stalo a přišla chvíle, kdy slunce, které prve bylo za mrakem, zase zasvítilo, zapálil se oheň veliký, takže se všichni divili.²³ Zatím co se oběť dokonávala všichni kněží konali modlitbu: Jonatas začínal, ostatní odpovídali.²⁴ (Ta) Nehemiášova modlitba zněla takto:

„Pane Bože, všech věcí stvořiteli, hrozný a silný, spravedlivý a milosrdný, který jsi sám jediný dobrotivý král,²⁵ jediný dobrodinec, jediný spravedlivý, všemohoucí a věčný, jenž vysvobozuješ Israele ze všeho zlého, který jsi učinil otce (naše) svými vyvolenci, který jsi je posvětil,²⁶ přijmi (tuto) oběť za všecek lid svůj israelský, chraň a posvěcuj majetek svůj!²⁷ Shromazď nás rozptýlené, vysvoboď ty, kteří jsou v porobě národů a popať na ty, kteří jsou v potupě a v ohavnosti; ať zvědí národové, že jsi ty Bůh náš!²⁸ Sevři (trestem) ty, kteří nás utlačují a ty, kteří nás haní zpuště!²⁹ Zasad lid svůj na místě svatém, jak byl slíbil Mojžíš!“

³⁰ Kněží zpívali také písně, až byla oběť dokonána.³¹ A když byla dokonána, rozkázal Nehemiáš zbytkem tekutiny políti větší kameny.³² Když se tak stalo, plamen z nich se zapálil, ale od světla, které se zastkvělo od oltáře byl stráven.³³ Jak se ta věc roznesla a když bylo oznámeno králi perskému, že na místě, kde byli oheň schovali kněží, kteří byli poté odvedeni do zajetí, ukázala se tekutina, kterou pak Nehemiáš a průvodčí jeho posvětili oběti:³⁴ král uváziv tu věc a důkladně ji vyšetřiv, udělal mu posvátnou ohradu, aby potvrdil to, co se bylo stalo.³⁵ A když to potvrdil, dal kněžím mnoho výborných a rozličných darů; vlastní rukou bera dával jim.³⁶ Nehemiáš nazval to [místo] Neftar, to znamená „Očišta“. Od mnohých však nazýváno bývá Nefi.

HLAVA 2. – ¹ Ve spisech Jeremiáše proroka nachází se (netoliko), že rozkázal těm, kteří se měli stěhovati do zajetí, aby vzali něco ohně, jak řečeno bylo výše, ale (také) že přikázal zajatcům,² když jim dal zákon, aby nezapomínali na přikazy Páně a na myslí aby nepobloudili vidouce modly zlaté a stříbrné a ozdoby jejich.³ A jiné takové věci mluvě napomínal jich, aby nevzdalovali zákona od srdce svého.⁴ Bylo také v tom spise, jak rozkázal prorok ze zjevení Božího, jehož se mu dostalo, stánek i archu za sebou nésti, když se vydal na cestu k hoře, na kterou byl vystoupil Mojžíš a (se které) viděl dědictví Boží.⁵ Přišed tam Jeremiáš, nalezl v jeskyni místo, i vnesl tam stánek, archu a kadidlový oltář a zatarasil vchod.⁶ Poté přišli společně někteří z jeho družiny, aby si poznamenali to místo,

památku posvátného ohně, který byl nalezen za Nehemiáše. Běží o oheň, který měl být ustavičně udržován na oltáři ve vnitřním nádvoří chrámovém.

V.²⁰ „mnoho let minulo“ od r. 587 (pád Jerusalema) do 444 (první příchod Nehemiášův do Jerusalema), „hustou tekutinu“ zbylou z oleje, který byli kněží před odchodem do zajetí babylonského spolu s ohněm ukryli.

V.³¹ n. Zjev měl ukázati, že kromě posvátného ohně na oltáři žádný jiný posvátný oheň nebude; spolu měla vysvitnouti *сила ohně oltářního*, kdyžž způsobila totéž, co bylo prve způsobilo světlo *sluneční!* Židé jerusalemská nepochybují o tom, že tu vypravují zázraky.

V.³⁶ „Nefi“ zkomolená zkratka židovská z prvního záhadného slova. Památka na nalezený posvátný oheň byla spojena se svátkem posvěcení chrámu nejspíše proto, že oba ty svátky stejně sluly „Očišta“. Třeba zdůrazniti, že na žádném jiném místě Písma sv. nenalzáme zmínky o tomto nálezu posvátného ohně!

ale nemohli (je) najít. ⁷ Když to zvěděl Jeremiáš káral je řka: „Neznámé bude (to) místo, dokud Bůh neshromáždí zase lidu svého a nesmiluje se. ⁸ Tehdy ukáže (zase) Pán ty věci a zjeví se velebnost Páně v oblaku jako se byl Mojžíšovi také zjevoval a jako se ukázal, když Šalomoun prosil, aby místo posvěceno bylo velikému Bohu. ⁹ Byltě nadmíru moudrostí obdařen a ve své moudrosti obětoval obět při posvěcení a dokonání chrámu. ¹⁰ Jako i Mojžíš modlil se Pánu a oheň s nebe spadlý spálil zápalnou obět, tak i Šalomoun modlil se, i sestoupil oheň s nebe a spálil zápalnou obět. ¹¹ Tu řekl Mojžíš: „Protože nebylo snědno, co bylo z hřích (obětováno), bylo (to) spáleno.“ ¹² Podobně i Šalomoun po osm dní slavil posvěcení.

¹³ Ve spisech, to jest v pamětech Nehemiášových sepsány jsou (nejen) věci tytéž, ale také to, že založiv knihovnu shromáždil [z krajin] knihy, také proroků a Davidovy listy královské a (listy) o darech. ¹⁴ Podobně i Juda všechny ty spisy potracené skrze válku, která nás potkala, shromáždil a jsou u nás. ¹⁵ Proto žádáte-li těch věcí, pošlete si pro ně posly, kteří by je k vám donesli.

¹⁶ Hodlajíce tedy slaviti očistu (chrámu) píšeme vám; protož dobře učiníte, budete-li ty dny slaviti. ¹⁷ Od Boha pak, který vysvobodil svůj lid a dal všem dědictví, království a kněžství jakož i svatost, ¹⁸ jak byl slíbil v zákoně, očekáváme, že se brzy nad námi smiluje a shromáždí nás (ze zemí) pod nebem na místo svaté. ¹⁹ Neboť vytrhl nás (již) z velikých nebezpečí a místo (svaté) vyčistil.

²⁰ (Příběhy) o Judovi Machabejském, o bratřích jeho, o vyčištění velikého chrámu, o posvěcení oltáře, ²¹ dále o bojích proti Antiochovi Slavnému a synu jeho Eupatorovi, ²² o nebeských zjeveních, kterých se dostalo těm, kdož pro Židy statečně se měli, takže veškeré země, ačkoliv jich málo bylo, zase dobyli, množství cizinců zahnali, ²³ nejslavnějšího chrámu na světě zase nabyli, město vysvobodili, zákony, které zrušeny byly, zase obnovili, kdyžtě Pán s veškerou přízní jim milostiv byl, ²⁴ příběhy v pěti knihách Jasona Cyrenského obsažené pokusili jsme se v jednu knihu krátce pojmouti. ²⁵ Neboť vidouce množství knih a obtíž, kterou mají pro množství látky ti, kdož chtějí se ponořiti do příběhů dějinných, ²⁶ snažili jsme se, aby těm, kteří chtějí (pouze) čísti, dostalo se duchovního požitku, těm, kteří usilují věc si zapamatovati ulehčení, všem pak čtenářům užtku.

²⁷ My sami ovšem, kteří jsme se podjali této práce zkracovací, neuvázali jsme se v práci lehkou, ale ve věc plnou bdění a potu ²⁸ jako ti, kdož hody strojí a hledají jiným po vůli býti; pro vděk mnohých rádi práci neseme; ²⁹ podrobné údaje o každé věci spisovatelům ponechávajíce sami krátký výtah, jaký má býti, podati chceme. ³⁰ Jako totiž stavitel nového domu o všechno stavení pečovati má, kdežto ten, kdo malovati má příhodným plochám

Hl. 2. V. ¹³. „*Paměti Nehemiášovy*“ nemohou znamenati kanonickou knihu podle něho nazvanou (2 Esdr), protože v ní není zmínky o tom, že Nehemiáš sebral knihy a založil knihovnu. Paměti zde uvedené byla kniha *nekanonická* (podvržená), která se nás nedochovala. Sběrka těch knih souvisí s Nehemiášovou obnovou bohoslužby, o které byla výše řeč. Knihovna obsahovala kanonické knihy, ustanovené k předčítání při bohoslužbě, jakož i listiny, týkající se chrámu. Knihy „o *králích*“ jsou knihy, jež jmenujeme 3 a 4 Královskou. „*Knihy o prorocích*“ mohou znamenati také *kanonické knihy proroků*. „*Knihy Davidovy*“ nemůže nic jiného znamenati nežli *Žaltář*. „*Listy králův o darech*“ věnovaných jeruzalemskému chrámu jsou listiny, jako na př. 1 Esdr 7, 12 nn. Ty listiny se ztratily, ačkoliv byly chovány v chrámovém archivu.

V. ¹⁷ n. „*Bůh vysvobodil svůj lid*“ z poroby egyptské. – „*dědictví*“ = Palestina. – „*Království a kněžství*“ – kněžské království, jak bylo „*slíbeno v zákoně*“ (Ex 19, 6.)

V. ²⁰. souvisí v řec. slohově užce s předchozími listy. „*Příběhy*“, které podrobně a obsírně popsal Jason (v. 24. níže). – „*veliký a „nejslavnější na světě*“ je; s; t chrám jeruzalemský, jehož účtu chce spisovatel 2 Mach zdůrazniti.

V. ²⁵ n. Čísti zevrubně dějiny Jasonovy neodborníkoví působí obtíž; spisovatel 2 Mach chce svým výtahem, svými výpisky četbu dějin zpříjemniti, ulehčiti paměti a prospěti každému, komu se kniha dostane do rukou.

k ozdobě (toliko) pozornost věnovati musí, tak souzeno má býti i o nás.³¹ Promysleti látku totiž, spořádati ji důvodně, a s největší pečlivostí každou okolnost vyšetřiti přináleží (prvnímu) spisovateli dějin;³² ale tomu, kdo chce výťah podati, dlužno dovoliti stručnost výrazu jakož i vyhýbatí se obšírnosti při vypravování událostí.³³ Odtud tedy počneme vypravovati; pokud se týče předmluvy, dosti buď na tom, co jsme již řekli; byloť by pošetilé před vypravováním rozvláčně mluvití, při vypravování samém pak (příliš) stručným býti.

ČÁST PRVÁ:

Jak byli Židé pronásledováni (3, 1.–7, 42.).

1. Za panování Seleuka IV. (Filopatora) (3, 1.–4, 6.).

HLAVA 3. –¹ Když tedy obyvatelstvo svatého města bylo ve všem pokoji, když také zákonů ještě velmi dobře bylo dbáno, ježto Oniáš velekněz byl muž zbožnosti a ducha, majícího v nenávisti všecko zlé,² stávalo se, že i králové a knížata to místo v největší úctě měli a chrám prevelikými dary oslavovali,³ takže i Seleukus, král asijský, dával ze svých důchodů všechny náklady, kterých obětní bohoslužba žádala.

⁴ Tu Šimon z pokolení Benjaminova, ustanoven byv správcem chrámu, usiloval o nějakou nesprávnost v městě, ve které se mu velekněz protivil.⁵ Nemoha však nad Oniášem nabýti vrchu přišel k Apolloniovi, synu Tarseovu, který tehdy byl vůdcem Célesyrie a Fenicie,⁶ a oznámil mu, že jest pokladna v Jerusalemě plná peněz, nesčíslných, že obecní majetek jest nesmírný, takže není úměrný počtu obětí, a že by možno bylo, aby to všecko v moc královu se dostalo.⁷ Když Apollonius pověděl králi o penězích, o kterých mu oznámeno bylo, král povolav Heliodora, který byl jeho úředníkem, poslal ho s rozkazem, aby řečené peníze přinesl.⁸ Tedy Heliodor hned se vypravil na cestu předstíraje, že chce města Célesyrie a Fenicie projeti, v pravdě však aby vykonal, co mu byl král uložil.⁹ Když však přijel do Jerusalema a ve městě od nejvyššího kněze laskavě přijat byl, vypravoval mu o vyzrazených penězích, vyjevil mu, z jaké příčiny tu jest a vyptával se, má-li se věc skutečně tak.¹⁰ Tu mu velekněz oznámil, že jsou to úschovy na výživu vdov a sirotků,¹³ něco pak z toho, o čem bezbožný Šimon učinil oznámení, že jest Hyrkana, (syna) Tobiášova, muže velmi vznešeného, všeho pak stříbra že jsou čtyři sta hřiven, a zlata dvě stě.¹² Venkoncem že nemůže býti, aby oklamáni byli ti, kteří se svěřili místu a chrámu, který po všem světě ctěn jest pro jeho ctihostnost a svatost.¹³ Ale on pravil, že to podle toho, jak měl poručeno od krále, vším způsobem musí doneseno býti králi.¹⁴ Ustanoveného dne tedy všel Heliodor (do chrámu), aby věc vyřídil.

Proto bylo nemalé zděšení po všem městě.¹⁵ Kněží v kněžském rouše před oltář hodi-vše sebou vzyvali s nebe toho, který o těch úschovách zákon vydal, aby těm, kteří ty věci byli si uschovali, v celosti je zachoval.¹⁶ Každý, kdo viděl tvář nejvyššího kněze, ucítil ránu v srdci; neboť obličej a barva na něm změněná ukazovala vnitřní bolest srdce.¹⁷

HL. 3. Seleukus, který poskytoval kdysi náklad na oběti (3, 1.–3.), byl upozorněn od Simona, že prý jsou v chrámě jerusalemském poklady, kterými bylo by, lze obohatiti pokladnu královskou (3, 4.–6.). Seleukus uložil Heliodorovi, aby poklady vybral (3, 7–14a). Všecek Jerusalema hledal pomoci v nebesích (3, 14b–22.). Heliodor působením vyšších mocí na prahu zkázy byl zachován tím, že se ho zastal velekněz Oniáš (3, 23.–34.). Vděčnost Heliodorova (3, 35.–40.). Oniáš u krále (4, 1–6.).

V. ². „Oniáš“III., nástupce ŠimonaII.

V. ³. Seleukus, který panoval za velekněze Oniáše III., byl Seleukus IV. Filopator (187–175), syn Antiocha III.

V. ¹⁴. „aby věc vyřídil“ = ohledal, jakého druhu jsou ty poklady (peníze), aby mohl dáti příslušné rozkazy, kterak mají býti dovezeny do Antiochie.

Bylať muže toho truchlivost a hrůza těla sevřela, ze které hledícím naň patrná byla bolest srdce jeho.¹⁸ Lidé houfem z domů se sbíhali aby se veřejně modlili, ježto mělo v potupu přijíti to město.¹⁹ Také ženy majíce přepásaná prsa žinicemi po ulicích se sbíhaly; i panny, které (jindy) v ústraní bývaly, vybíhaly k Oniášovi, jiné ke zdem, jiné pak vyhlédaly z oken;²⁰ všechny však spinajíce ruce k nebi modlily se.²¹ K politování bylo očekávání směsice lidu i velekněze v úzkosti postaveného.

²² Ti tedy vzývali všemohoucího Boha, aby svěřené sobě věci těm, kteří (mu je) světili, ve vši celosti byly zachovány.²³ Heliodor pak chystaje se vykonati, co si byl umínil, byl již sám se (svými) drabanty na tom místě pokladů.²⁴ Ale duch všemohoucího Boha velmi zřetelně se ukázal, takže všichni, kteří se opovážili poslechnouti ho, padše mocí Boží strachem omdleli.²⁵ Ukázal se jim totiž jakýsi kůň, hrozného mající jezdce, nejlepším oděním ozdobený, který úprkem předními kopyty dorážel na Heliodora; ten pak, který na něm seděl, zdálo se, že měl oděni zlaté.²⁶ Dále ukázali se také dva udatní jinoši, vynikající silou, výborní krásou a nádherně oblečení, kteří postavivše se u něho s obou stran (ho) mrskali bez přestání mnohými ranami (ho) tepouce.²⁷ Heliodor hned padl na zemi a byl obklíčen velikou mráкотou; uchopili ho tedy, vložili na nosítka a kvapně jej vynesli ven.²⁸ Tak ten, který s mnohými běhouny a drabanty byl všel k pokladně výše jmenované, nesen byl ven, ježto mu nikdo nepomohl, poznáv zjevnou Boží moc;²⁹ a tak on Boží mocí ležel němý zbaven jsa vši naděje, že se pozdraví.³⁰ Židé pak dobrořečili Pánu, že zvelebil své místo; a chrám, který málo před tím plný strachu a hrůzy byl, když se ukázal všemohoucí Pán, radostí a veselostí naplněn byl.

³¹ Tu někteří z Heliodorových přátel ihned prosili Oniáše, by vzýval Nejvyššího, aby život daroval tomu, který ke smrti pracoval.³² Nejvyšší kněz obávaje se, aby snad král se nedomníval, že Židé spáchali na Heliodorovi nějaký zločin, podal obět za uzdravení (toho) muže.³³ Když se nejvyšší kněz modlil, titěž jinoši v těž roucha oblečení postavili se u Heliodora a řekli: „Děkuj Oniášovi knězi, neboť pro něho daroval tobě Pán život.“³⁴ Ty, který jsi bičován byl od Boha, hlasej všem veliké skutky a moc Boží!“ To pověděvše zmizeli.

³⁵ Heliodor podav obět Bohu a sliby veliké učiniv tomu, který mu život vrátil, a poděkovav Oniášovi, pojal vojsko a vrátil se ke králi.³⁶ Svědčil pak všem o těch skutcích velikého Boha, které byl na své oči viděl.³⁷ A když se král otázal Heliodora, kdo by způsobilý byl, aby ještě jednou byl poslán do Jerusalema, řekl:³⁸ „Máš-li nějakého nepřítele nebo člověka, který o tvé království ukládá, pošli ho tam a vrátí se ti zbičováný, jestliže vůbec životem vyvázne, protože na tom místě opravdu jest nějaká moc Boží.“³⁹ Ten totiž, jenž má příbytek na nebi, jest opatrovníkem a ochráncem toho místa, a ty, kteří přicházejí, aby zle činili, tepe a zahlazuje.⁴⁰ Tak tedy má se věc s Heliodorem a se zachováním pokladnice.

HLAVA. 4. –¹ Simon výše jmenovaný, zrádce pokladu i vlasti, mluvil zle o Oniášovi, jako by on byl nabádal Heliodora k tomu a on byl původcem (všeho) zla;² dobrodince města, obránce národa svého a horlitele zákona Božího opovážil se nazvati úkladníkem království.³ Když pak se nepřítelství tak velice rozmohlo, že někteří přátelé Šimonovi dokonce vražd se dopouštěli,⁴ Oniáš znamená nebezpečí (hrozící ze) sváru a že Apol-

V. ²⁴. „*duch Boha*“ – Bůh duchů, andělů (řec). – Kterak se Bůh ukázal, bude níže podrobněji vyloženo (v. 26).

V. ²⁶. O podobných zjevech andělských srv. Mt 28, 3.; Mk 16, 5.; Lk 2, 29.; 24, 4.; Sk 10, 30.; Zjev. 10, 1.

V. ³³. „*Když se modlil*“ – podáváje *obět smírnou* (za hřích Heliodorův).

Hl. 4. V. ⁴. S jakým výsledkem se potkal krok veleknězův, není známo.

Ionius, vůdce Célesyrie a Fenicie svým zuřením zlobu Šimonovu rozmnožuje, vypravil se ke králi,⁵ ne aby žaloval na spoluobčany, ale maje na zřeteli obecné dobro všeho národa.⁶ Neboť viděl, že bez královského opatření není možno pokoj obnoviti a že Šimon nepřestane od svého bláznovství.

2. Pronásledování Židů za Antiocha IV. (Epifana) (4, 7.–7, 42.).

⁷ Ale po smrti Seleukově, když nastoupil vládu královskou Antioch, který slul „Slavný“, stál Jason, bratr Oniášův, o nejvyšší kněžství: ⁸ odebrav se tedy ke králi sliboval mu tři sta šedesát hřiven stříbra a z jiných důchodů osmdesát hřiven. ⁹ Nadto sliboval i jiných sto padesát (hřiven), bude-li (mu) dovoleno, aby sobě ze své moci tělocvičnu a hřiště pro jinochy vystavěl, obyvatelům pak Jerusalema aby se dostalo občanského práva v Antiochii. ¹⁰ Když král k tomu svolil a on nabyl vlády, počal hned ve svém národě zaváděti pohanské mravy.

¹¹ Ruše práva, z dobrotivosti daná Židům od králů zásluhou Jana, otce Eupolema, který byl mezi zákonitými posly k Římanům za účelem přátelství a spojenectví, ruše práva měšťanů zaváděl obyčeje proti zákonu.

¹² Opovážil se totiž pod samým hradem vystavěti tělocvičnu a nejušlechtilejší jinochy na místa necudnosti postaviti. ¹³ Byl to ne počátek, ale rozmach pohanství a cizáctví pro ohavnou a neslýchanou nešlechtnost bezbožníka a nekněze Jasona pokročilo ¹⁴ tak, že již kněží nedbali služeb při oltáři, ale pohrdající chrámem a zanedbávající oběti, pospíchali, aby účastni byli zápasů, protizákonného pořádání jich a cviků v házení diskem; ¹⁵ čestná místa po otcích za nic sobě nepokládající řeckých poct na výsost si vážili; ¹⁶ proto je stihla nebezpečná tíseň; neboť ti, kterých mravů následovali a kterým ve všem podobni býti se snažili, stali se jim nepřáteli a zhoubci. ¹⁷ Proti zákonu Božímu totiž činili nebyváb bez trestu; však to potomní čas ukáže.

¹⁸ Když pak byly v Tyru konány pětileté zápasy, kterých se účastnil i král, ¹⁹ poslal nešlechtný Jason z Jerusalema bezbožníky, aby donesli tři sta dvoudrachem stříbra na oběť ke cti Herkulově; ti, kteří je byli přinesli žádali však (samí), aby nebyly vydány na oběti, protože by to nebylo slušno, ale aby byly obráceny na jiné výdaje. ²⁰ Bylo to tedy ustanoveno od zasilatele na oběti Herkulovi, ale pro přítomné (posly) bylo to dáno na lodí o třech řadách vesel.

²¹ Když pak poslán byl do Egypta Apollonius, syn Mnesteův, protože nastoupil na trůn král Ptolemeus Filometor, Antioch poznav, že nepřeje zájmům jeho království, a staraje se o své vlastní dobro, vydal se na cestu, přišel do Joppe a odtud do Jerusalema. ²² Byl slavně přijat od Jasona a od města; všel tam ve světle pochodní a za radostných výkřiků; odtud pak obrátil se s vojskem do Fenicie.

²³ Po třech letech poslal Jason Menelaa, bratra svrchu jmenovaného Šimona, aby donesl peníze králi a o věcech potřebných odpověď přinesl. ²⁴ Ale on zalíbil se králi, když byl

V. ⁷. Podle Josefa Flavia Jason (který slul původně *Jésúe*) změnil si své jméno v řecké *Jason*, aby již i tím dal najevo snahu nábožensky pořečtiti svůj národ a tak se zalíbil králi.

V. ⁸. *360 hřiven* slíbil králi nejspíše z *pokladu chrámového*. Stříbrná hřivna jakožto *peníz* měla cenu asi 800 našich *předválečných* korun.

V. ¹⁰ n. Srv. 1 Mach 1, 43 n; 3, 29 n. – *“práva měšťanů”* svobodně vykonávati náboženství židovské a pod. – *O Eupolemovi* viz 1 Mach 8, 17.

V. ²¹. Ptolemeus Filometor „*nastoupil na trůn*“ r. 170 před Kristem, když dosáhl 14 let; předtím vládli za něho poručníci *Euleus a Leneus*. – Apollonius byl asi poslán, aby jménem Antiocha IV. Ptolemeovi k samostatné vládě blahopřál.

V. ²³. *“Po třech letech”* od té doby, co se domohl velekněžství, tedy r. 172 před Kr. Pocházel tedy i Menelaus z kmene *Benjamin!*

se vydával za velmože a převedl velekněžství sám na sebe nadsadiv nad Jasona tři sta hřiven stříbra.²⁵ Přijav od krále příkazy přišel (zase do Jerusalema) člověk nic hodného kněžství na sobě nemající, ale plný zuřivosti ukrutného tyрана a vzteku lité šelmy.²⁶ Tak byl Jason, který byl vlastního bratra obelstil, sám také oklamán; byl z něho poběhlík do země Amonů vyhnáný.²⁷ Menelaus pak obdržel sice vladařství, avšak o peníze, králi slíbené, nic se nestaral, ač ho Sostratus, který byl velitelem hradu, upomínal; –²⁸ jemu totiž příslušelo vybírat dávký – proto byli oba povoláni ke králi.²⁹ Menelaus sesazen byl s kněžství a na jeho místo nastoupil Lysimachus, jeho bratr; Sostratus pak stal se vladařem na Cypru.

³⁰ Když se tyto věci dály, přihodilo se, že se Tarsané a Mallané vzbouřili, protože Antiochidě, ženině králově, darem dáni byli.³¹ Proto král spěšně přišel, aby je upokojil; zanechal za svého náměstka Andronika, jednoho ze své družiny.³² Menelaus, domnívaje se, že nabyt příhodné chvíle, ukradl některé zlaté nádoby z chrámu a daroval je Andronikovi; jiné rozprodal do Tyru a po okolních městech.³³ Oniáš, nabyv o tom jistých zpráv, káral ho, sám jsa na bezpečném místě, patřícím Antiochii vedle Dafne.³⁴ Proto Menelaus přistoupiv k Andronikovi žádal ho, aby Oniáše zabil. Ten přišel tedy k Oniášovi, podáním pravice a přísahou – ačkoli byl jemu podezřelý – přemluvil ho, aby z bezpečného místa vyšel a hned ho zabil nestydě se práva.³⁵ Pro tu příčinu netoliko Židé, ale i jiní národové se hněvali těžce nesouce vraždu nespravedlivou na takovém muži spáchanou.³⁶ Když pak se král navrátil z míst cilicijských, přistoupili k němu Židé antiochijská a spolu i Řekové, stěžující sobě na nespravedlivou smrt Oniášovu.³⁷ Tu Antioch zarmoutiv se srdečně pro Oniáše a hnut byv soustrastí ronil slzy, vzpomínaje na sebekázeň a umírněnost mrtvého.³⁸ A rozpáliv se v mysli kázal Andronika svléci ze šarlatu, po všem městě kolem voditi a na témže místě, kde byl nad Oniášem bezbožnost spáchal, toho svatovraha života zbaviti; tak mu Pán hodným trestem odplatil.

³⁹ Když však Lysimachus na radu Menelaovu v chrámě byl mnoho pokradl, a když se ta věc roznesla, srotil se lid proti Lysimachovi; – drahně zlata bylo již tehdy vyneseno –⁴⁰ když se tedy zástupy zdvihly a myslí hněvem naplněny byly, Lysimachus ozbrojiv asi tři tisíce mužů počal nespravedlivě užívati moci, maje vůdcem jakéhos Tyranna sešlého věkem, ale také mravností.⁴¹ Jak tedy pozorovali Lysimachovo násilí, chopili se jedni kamení, jiní silných klacků a někteří metali popel na Lysimacha.⁴² Tak mnozí byli raněni, jiní zabiti (ostatní) pak všichni na útěk zahnáni; také svatokrádce samého zabili u pokladnice.

⁴³ Pro ty věci bylo zavedeno vyšetřování proti Menelaovi.⁴⁴ Když totiž přišel král do Tyru, vznesli naň tu věc tři muži, od starších vyslaní.⁴⁵ Menelaus, jsa již usvědčen, slíbil Ptolemeovi mnoho peněz dáti, aby krále přemluvil.⁴⁶ Proto Ptolemeus zavedl krále do jedné síně, aby se tam prý ochladil, a odrazil ho od předsevzetí;⁴⁷ tak Menela, všeho zla původce, zprostil (obžaloby), kdežto ubožáky, kteří za nevinné byli by soudem uznáni, i kdyby před Scyty při (svou) byli vedli, ty odsoudil na smrt.⁴⁸ Tak rychle nespravedlivě potrestáni byli ti, kteří za město, národ a posvátné náradí při vedli.⁴⁹ Pro tu příčinu i Tyrští. horšice se dali je štědře pohřbiti.

V. ²⁴. *Menelaus* hrál si na velmože, který má veliký vliv u svého národa, chválil krále do očí a tím si ho naklonil.

V. ³⁰. *Tarsus a Mallus*, města v *Cilicii*, "věnná" města královna.

V. ³³. "bezpečné místo" byl veliký *háj*, který poskytoval právo útočištné (asylu), ježto v něm byla *svatyně Apollina a Diany*; *Dafne* bylo podměstí Antiochie, oddělené od města řekou *Orontem*; podle *Strabona* měl onen háj v obvodu *80 honů*. Oniáš použil práva, které místo skýtalo, aniž tím vyznal, že *Apollo* a *Diana* jsou skutečně bytosti božské.

⁵⁰ Menelaus pak pro lakotu mocných zůstal v moci a rostl v zlobě na zkázu měšťanů.

HLAVA 5. – ¹ Téhož času podnikl Antioch druhé tažení do Egypta. ² Tu se přihodilo, že po všem městě Jerusalemě viděli po čtyřicet dní v povětří jezdců v zástupech, ani sem tam jezdí, majíce zlaté roucho a ozbrojeni jsou kopími; ³ (viděli) čtyři jezdce (k bitvě) sešikovane, oboustranné potyčky, mávání štítů, množství v přilbách s tasenými meči, vrhání střel a trpyt zlatých odění i pancířů všelijakých druhů. ⁴ Proto všichni se modlili, aby se to vidění obrátilo k dobrému.

⁵ Tu vyšla lživá pověst, že jest Antioch mrtev. I vzal Jason neméně než tisíc mužů a napadl náhle město; měšťané sběhli se (sice) na zeď, ale město bylo na konec vzato; Menelaus utekl na hrad. ⁶ Jason nešetřě měšťanů svých zabíjel je; nepomyslel, že štěstí proti soukmenovcům jest největší neštěstí; domníval se, že bere znamení vítězství nepřítelům a ne spoluobčanům. ⁷ Přes to vladařství nedosáhl; ale konec úkladů jeho byl, že došel hanby; jako poběhlík vrátil se zase do Amonska. ⁸ Konečně ke své zkáze byl od Arety, krále arabského, zajat; utíkal pak z města do města ode všech jsa v nenávisti jakožto odpadlík od zákona, a proklínán jsa jakožto nepřítel vlasti a měšťanů vyhnán byl do Egypta. ⁹ Tak ten, který mnohé byl vyhnal z vlasti jejich, zahynul sám v zemi cizí, odšed (prve) k Lacedemonským domnívaje se, že tam pro příbuznost najde útočiště; ¹⁰ a ten, který mnoho nepochovaných nechal pohozených, sám neoplakaný a nepohřbený zůstal pohozen, nedošed pohřbu v cizině aniž dostav místo ve hrobce otcovské.

¹¹ Když se ty věci tak dály, domníval se král, že chtějí Židé od něho odpadnouti; proto vytáhnuv z Egypta se zvířecí zuřivostí vzal město útokem. ¹² A rozkázal vojákům zabíjeti, kohokoli napadnou nešetřiti, pobíti i ty, kteří se utekou nahoru do domů. ¹³ Proto dalo se vraždění mladých i starých, vyhlazování žen i dětí, zabíjení panen i nemluvnat. ¹⁴ Za celé tři dny osmdesát tisíc lidí zahynulo: čtyřicet tisíc bylo jich zabito a tolikéž prodáno. ¹⁵ Ale ani na tom neměl dosti; opovážil se také vjíti do chrámu na vsí zemi nejsvětějšího za vůdce maje Menelaa, zrádce zákona a vlasti; ¹⁶ bera nešlechetnými rukama svatá nádobí, věci darovaných od jiných králů a měst k ozdobě a slávě místa, nehodně se dotýkal a špinil je. ¹⁷ Tak omámen jsa Antioch na mysli nepovážil, že pro hříchy obyvatelů města maličko se hněval Bůh a proto že se dostalo tomu místu také pohrzení; ¹⁸ kdyby totiž nebyli padli do množství hříchů, tak jako Heliodor od krále Seleuka poslaný, aby vyloupil pokladnu, byl by i tento hned jak přišel zmrskan a zajisté od (svě) všetečnosti odvrácen býval. ¹⁹ Avšak Bůh nevyvolil si pro místo národ, nýbrž místo pro národ. ²⁰ Protož i to místo, které později mělo býti účastno štěstí, stalo se účastným národního neštěstí; a to, které bylo za hněvu Boha všemohoucího opuštěno, mělo býti zase, až se veliký Pán usmíří, k největší slávě povýšeno.

²¹ Antioch tedy vzav z chrámu tisíc a osm set hřiven rychle se navrátil do Antiochie domnívaje se z pýchy, že učiní zemi splavnou a moře schůdné – pro zpupnost mysli. ²² Zůstavil pak i úředníky, aby trápili národ; a sice v Jerusalemě Filipa, rodem Fryga, mravy

Hl. 5. V. ¹. Viz 1 Mach 1, 17 nn; k Dan 11, 29.; ta výprava byla podniknuta nejspíše r. 169 před Kristem.

V. ² n. „čtyřicet dní“bezmála. Podobné zjevy dály se podle Josefa Flavie (O válce žid. 6, 5, 3) před pádem Jerusalema r. 70 před Kr.

V. ⁴. Všichni vyvozovali z toho zjevu, že se blíží *válka*; prosili, aby byla pro národ vyvolený šťastná.

V. ⁵. Srv. výše 4, 24.

V. ⁷ n. Viz výše 4, 26. – *Aretas*zajal, zatkl ho na *přání Antiochovo* nebo *Menelaova*.

V. ¹⁶ n. Co vzal, vypočítáno jest 1 Mach 1, 23 n. „omámen na mysli“byl pýchou, „maličko“časově: krátce. Antioch byl metlou v rukou Božích, kterou chtěl Bůh *dočasně*lid svůj potrestati za jeho hříchy.

ukrutnějšího nežli byl ten, který ho ustanovil;²³ na Garizimu Andronika a (kromě těch) Menelaa, který tíže nežli jiní na měšťany doléhal.

²⁴ Jsa proti Židům poslal nenáviděného Apollonia s vojskem dvaceti dvou tisíců, poručiv jemu všechny dospělého věku pobítí, ženy pak a mládež prodati.²⁵ Ten když přitáhl do Jerusalema, stavěje se pokojným choval se klidně až do svatého dne sobotního; když pak Židé světili svátek, rozkázal svým lidem, aby se chopili zbraně.²⁶ A pobil všechny, kteří se vyšli dívati; běhaje s oděnci po městě zahubil veliké množství lidu.

²⁷ Juda Machabejský však s jinými devíti uchýlil se na poušť, a tam byl se svými mezi zvířít na horách živ; pokrmem rostlinným se živíce trvali tu, aby nebyli nuceni s jinými se poskvrnit.

HLAVA 6. – ¹ Po nemnohém čase poslal král starce jednoho antiochijského, aby nutil Židy odpadnout od zákonů otcovských a Božích.² Měl také znesvětit chrám jerusalemský a nazvati jej (chrámem) Joviše Olympského, chrám pak garizimský měl nazvati podle povahy tamních obyvatelů (chrámem) Joviše Hostiného.³ Velmi zlý a těžký byl všem sběh zločinů;⁴ bytě chrám plný prostopášnosti, hodování pohanského, smilnicích s nevěstkami; do svatých nádvoří svévolně se vtíraly ženy; vnášeli tam neslušné věci;⁵ také oltář byl plný nepřístojných obětí, jež zákon zapovídal.⁶ Ani dny sobotní nebylo možno zachovávat, ani sváteční dny otcovské slaviti aniž komu vůbec se přiznati, že jest Žid;⁷ ale vláčení byli s hořkým násilím na den králových narozenin k obětem; a když byl svátek Bakchův, bývali nuceni břečtanem se věnciti a ke cti Bakchově v průvodech obcházeti.⁸ Z popudu Ptolema došel rozkaz do blízkých měst pohanských, aby také oni totéž činili proti Židům, aby konali oběti;⁹ ty pak, kteří by nechtěli přestoupiti k obyčejům pohanským, aby usmrtili, bylo proto viděti bédování.¹⁰ Tak (na příklad) byly dvě ženy obžalovány, že své syny obřezaly; ty, zavěsivše jim nemluvnata na prsa, když je byli veřejně po městě obvedli, shodili se zdi.¹¹ Jiní, kteří se do nejbližších jeskyní byli sešli a skrytě den sobotní světili, když se to na ně proneslo Filipovi, byli upáleni, protože se ostýchali pro přísné svěcení (soboty) násilím sobě pomoci.

¹² Prosim těch, kteří čísti budou tuto knihu, aby se nedali zastrašiti těmito odpornými příhodami, ale povážili, že ty události nejsou na záhubu, ale na pokárání národa našeho.¹³ Neboť nedati hříšníkům dlouho vůle své provozovati, ale hned je trestati, jest znamení velikého dobrodiní (Božího).¹⁴ Neboť ne jako na jiné národy čeká Pán shovívavě, aby je trestal, až přijde soudný den proto, že naplněna byla míra hříchů (jejich),¹⁵ neusoudil tak i o nás, aby teprve potom trestal hříchy naše na nás, až by došly vrcholného množství.¹⁶ Proto nikdy milosrdenství svého nám neodnímá; trestaje protivenstvím neopouští lidu svého.¹⁷ To však k napomenutí čtenářů krátce řečeno bud! Ale nyní dlužno nám vrátit se k vypravování.

V. ²³. „na Garizimu“, kde měli Samařané svou svatyni; ustanovil tedy Antioch dozorce v místech svatyní, ke kterým se scházel v houfch lid. – *Filip a Andronik*, ustanovení úředníci od krále, vracejícího se z Jerusalema domů, nejsou ti, o kterých praví 1 Mach 1, 53.

V. ²⁴. *Apollonius* byl podle 1 Mach 1, 31. poslán „po dvou letech“, t. j. roku 168/167 před Kr.

Hl. 6. V. ¹ n. Viz 1 Mach 1, 45 nn.

V. ⁴ n. „hody pohanské“ bývaly provázeny zpěvem, hudbou a tancem, „neslušné věci“, jež byly poté obětovány.

V. ⁷. *Narozeniny královny* podle řec. byly slaveny *každý měsíc*. Také Ptolemeovci slavili každý měsíc den svého narození a den nástupu na trůn.

V. ⁹. *Příklady* zjevů, které budily bédování: Dvě ženy, jež obřezaly své chlapečky (v. 10.), jiní, kteří tajně slavili sobotu (v. 11.), dále *Eleazar* (v. 18 nn) a *sedmero bratří* machabejských *s matkou* (hl. 7).

¹⁸ Tedy Eleazar, jeden z předních zákoníků, muž ač vysokého věku, pěkných lící, byl nucen, aby otevra ústa jedl vepřové maso. ¹⁹ On však vyvolil raději slavnou smrt nežli potupný život, přišel dobrovolně na popravu ²⁰ jsa si vědom toho, že dlužno vydati se (na popravu) a (ji) trpělivě snést tomu, kdo si umínil, že nebude z lásky k životu jísti toho, co jest zakázáno.

²¹ Ti, kteří tu konali službu, nemístnou soustrastí pohnuti jsouce pro staré přátelství s mužem tím pojavše jej soukromí prosili ho, aby si dal přinésti maso, které směl jísti, maso pak z oběti podle rozkazu králova ať jí na oko, ²² aby tím činem ušel smrti; pro staré přátelství s mužem tím tu vřidnost mu prokazovali.

²³ On však počal uvažovati o vznešené důstojnosti stařeckého svého věku, o přirozené jasnosti šedin, o výborném životě od mládí, i odpověděl rychle podle svatého, od Boha daného zákona, že chce, aby ho poslali na onen svět. ²⁴ „Neboť“ – pravil – „nesluší se na náš věk přetvářeti se, aby mnozí z jinochů domnívajíce se, že devadesátiletý Eleazar odpadl k pohanství, ²⁵ aby též oni pro mé pokrytectví a pro trochu vratkého života nedali se svěsti, já pak bych tím nedošel potupné skvrny na svém stáří. ²⁶ Neboť i kdybych nyní ušel mukám lidským, neunikl bych přece ruce Všemohoucího ani živ ani mrtv. ²⁷ Proto zmužile z tohoto života vycházeje ukáži se hodna starého věku, ²⁸ jinochům pak zůstavím hrdinný příklad, podstoupím-li čestnou smrt s ochotnou myslí a statečně pro vzácné a svaté zákony.“

Když to pověděl, hned ho vlekli na popravu. ²⁹ Ti, kteří ho vedli, a nedlouho před tím soustrast s ním měli, rozhněvali se pro jeho řeči majíce za to, že byl z pýchy mluvil. ³⁰ On pak ranami dobíjen jsa vzdechl a řekl: „Hospodine, který máš svatou znalost všeho, ty víš jistě, že já, který jsem mohl smrti ujíti, tuhé bolesti na těle snáším, ale že to v duši z úcty k tobě trpím rád.“ ³¹ Tak dokonal svůj život zůstaviv netoliko mládeži, ale i všemu národu památku své smrti za příklad ctnosti a šlechtnosti.

HLAVA 7. – ¹ Také sedm bratří i s matkou popadených nuceno bylo od krále – biči a žilami mučeni byli – aby maso vepřové proti zákonu jedli. ² Tu řekl jeden z nich jménem ostatních: „Co se tážeš a čeho se chceš od nás dověděti? Hotovi jsme raději zemřítí nežli otcovské zákony [Boží] přestoupiti!“ ³ Král rozhněvav se kázal pánve a hrnce měděné podpáliti. Když byly hned rozpáleny, ⁴ rozkázal tomu, který jménem jich byl mluvil, jazyk vyřezati, kůži s hlavy stáhnouti a osekati konce rukou a nohou, ani se ostatní bratří s matkou jeho na to dívali. ⁵ Když již dokonce k ničemu nebyl, dal rozpálit oheň a ještě dýchajícího na pánvi péci. Zatím co se dlouho na ní mučil, ostatní s matkou se vespolek napomínali, aby zmužile zemřeli ⁶ těmito slovy: „Pán Bůh (to) vidí a jistě smiluje se nad námi, jak prohlásil Mojžíš v písni kárávé: „Smiluje si nad služebníky svými.“

⁷ Když první tím způsobem byl umřel, přivedli na potupné muky druhého. Kůži s vlasy mu s hlavy sedřevše tázali se, bude-li jísti, prve, nežli by po všem těle na každém údě mučen byl. ⁸ On odpověděl jazykem svých otců: „Neučiním toho!“ Protož i ten potom utrpěl muky jako první; ⁹ a již duši vypustit maje řekl: „Ty nešlechtniče, zabíjíš nás sice pro tento život, avšak král světa nás pro zákony jeho mrtvé k životu věčnému vzkřísí!“

V. ²⁸. Podle řeckého sám neohroženě přistoupil k mučidlu. Podle 4 Mach (nekanonické) byl prý Eleazar kněz.

Hl. 7. V. ³. Na „pánvích“ bývali zločinci za živa *pečeni*, v „hrncích“ (kotlech) spíše *vařeni* nebo *pařeni*. Kůži s vlasy s hlavy stahovali zejména Scytové, byl to tedy trest nad jiné *barbarský*. Mimo konce rukou a nohou bývaly osekávány také *nosy a uši*.

V. ⁸. „jazykem svých otců“ = aramsky, nikoli řecky.

V. ⁹. Naději podobnou viz již Is 26, 19.; Ez 37, 1.–6.; Dan 12, 1 n. 13.

¹⁰ Po tomto mučili potupně třetího. Když od něho žádali jazyk, hned jej vyplazil, ruce mužně vztáhl ¹¹ a neohroženě řekl: "S nebe tyto údy mám, ale pro zákon Boží nevážím si jich nyní, neb raději mám, že je od Boha zase dostanu." ¹² I podivil se král a družina jeho zmužilosti mláďencově, že za nic nepokládal muky.

¹³ Když ten tak skončil, čtvrtého týmže způsobem mukami trápili. ¹⁴ Blízek jsa smrti řekl: "Milo je těm, které lidé na smrt vydávají, kojiti se naději, od Boha vzbuzenou, že zase od něho vzkříšení budou; ty však nebudeš mítí vzkříšení k životu!"

¹⁵ Pátý, když ho přivedli a trápili, pohleděl na ně a řekl: ¹⁶ „Moc nad nimi maje, ačkoli jsi smrtelný, činíš, co chceš; avšak nedomnívej se, že jest národ náš od Boha opuštěn! ¹⁷ Jen trpělivě počkej a uziš velikou moc jeho, kterak tebe i potomstvo tvé trápiti bude!"

¹⁸ Po něm přivedli šestého a ten počínaje umírati řekl: „Nemyl se zbytečně! My totiž trpíme pro sebe toto, protože jsme zhrěšili proti svému Bohu a věci budící hrůzu dějí se na nás; ¹⁹ ty však nemni, že ti to bez trestu projde, že ses pokusil proti Bohu bojovati!"

²⁰ Nad obyčej matka podivu a slavné památky hodna jest; ta totiž vidouc, ano sedmero synů (jejích) jednoho dne hyne, dobrou myslí to snášela pro naději, kterou měla v Boha.

²¹ Plna jsouc moudrosti napomínala každého z nich zmužile jazykem otců a mysl ženskou povzbuzujíc myslí mužskou ²² řekla jim: „Nevím, kterak jste se vzali v lůně mém; nedarovala jsem vám také já ducha ni života, aniž jsem já spojila údy každého. ²³ Proto stvořitel světa, který způsobil, že člověk vznikl a který vymyslíl vznik všech věcí, ducha i život vám zase z milosrdenství vrátí, ježto vy nyní sami sebe nevážíte pro jeho zákon!"

²⁴ Antioch maje za to, že je tupen a hlasem domlouvající (ženy) pohrdaje, nejmladšího, který ještě zbýval, napomínaje netoliko slovy, ale i přísahou (mu) potvrzoval, odstoupí-li od zákona otců, že jej obohatí, šťastným učiní, že ho pokládati bude za přítele a že mu dá vše, co si přeje. ²⁵ Ale když se k tomu jinoch nikterak neměl, povolal král matku a přimlouval jí, aby byla jinochovi radou na jeho záchranu. ²⁶ Když ji byl mnohými slovy napomínal, připověděla, že bude synu svému přimlouvati; ²⁷ nachýlivši se tedy k němu a posmívajíc se ukrutnému tyranu, jazykem otců řekla: „Synu můj, smiluj se nade mnou, která jsem tebe devět měsíců v životě nosila, tři roky ti mléko dávala, tebe krmila a k tomuto věku tě přivedla; ²⁸ prosím tě, synu, abys pohleděl na nebe i na zemi a na všechny věci, které na nich jsou a poznal, že z ničeho Bůh učinil je i lidské pokolení; ²⁹ neboj se toho kata, ale hoden jsa svých bratří přidruží se k nim a podstup smrt, abych tě v (den) onoho smilování zase s bratřími tvými přijala."

³⁰ Když ona ještě mluvila, řekl jinoch: „Na koho čekáte? Neposlechnut rozkazu králova, ale příkazu zákona, který dán jest nám skrze Mojžíše. ³¹ A ty, původce veškeré zloby proti Židům, neujdeš rukou Božích. ³² My totiž pro své hříchy tyto věci trpíme. ³³ Ačkoliv Pán Bůh náš kárající a trestající nás maličko se na nás hněvá, však zase udobří se na své sluhy. ³⁴ Ty však, nešlechetníče a ze všech lidí nejhanebnější, nevypínej se zbytečně marnou naději a nerozpaluj se na sluhy jeho!

³⁵ Neboť ještě jsi neušel soudu všemohoucího Boha, který všecko vidí.

³⁶ Moji bratří totiž maličko nyní potpěvše došli slíbeného života věčného; ale ty Božím soudem spravedlivé pokuty za svou zpunnost budeš trpět. ³⁷ Já s bratřími svými duši i tělo vydávám pro zákony otců vyzýváje Boha, by brzy milostiv byl národu našemu, ty abys

V. ²⁷ n. „smiluj se nade mnou“ a nečin mi bolesti odpadem od Boha, jehož dlužno více se báti než lidí. Prostá žena z lidu vyslovuje *pojem prvního stvoření naprosto jasně*. Jako všecko, tak i lidstvo, prvního člověka stvořil Bůh.

V. ³⁶. „životu slíbeného“ smlouvou, kterou učinil Bůh se svým národem a která se vztahovala také na život po smrti.

přinucen byl skrze muky a trest vyznat, že on jediný jest Bůh, ³⁸ a na mně a na mých bratřích aby přestal Všemohoucího hněv, který spravedlivě stihl všecek rod náš."

³⁹ Tedy král rozpálil se hněvem proti tomuto nade všechny ukrutněji zuřil těžce nesa, že se mu posmíval. ⁴⁰ I ten tedy čist jsa umřel doufaje všecek v Boha.

⁴¹ Nejposléze, po synech, konec vzala i matka.

⁴² Tolik budiž řečeno o obětních hostinách a hrozných ukrutnostech.

ČÁST DRUHÁ:

Vítězné boje Židů (8, 1.–15, 37.).

1. Vítězství za Antiocha Epijana (8, 1.–10, 9.).

HLAVA 8. – ¹ Juda Machabejský a jeho druhové chodili tajně po osadách; svolávali soukmenovce, přátele a příbravce si ty, kteří zůstali židovství věrni, přivedli k sobě (asi) šest tisíc mužů. ² A vyzývali Pána, aby shlédl na lid, ode všech šlapavý, aby se slitoval nad chrámem od bezbožníků znesvěcovaným, ³ aby se slitoval také nad hynoucím městem, jež mělo býti co nevidět se zemí srovnáno, aby slyšel hlas krve k němu volající, ⁴ a konečně, aby rozpomena se na hanebné zabíjení nevinných dítek, jakož i na rouhání, jež se dala proti jeho jménu ukázal, že se hněvá pro ty věci. ⁵ Machabejský tedy sebrav množství lidu stával se pohanům nepřemožitelným, ježto hněv Páně obrátil se v milosrdenství. ⁶ Čině totiž nenadálé vpády do měst a osad pátil je a zabíraje výhodná místa nemálo porážek činil mezi nepřátele. ⁷ Nejčastěji v noci takové výpravy podnikal. Pověst o jeho udatnosti byla rozšířena všude.

⁸ Filip vida, že ten muž zakrátko vzrostl a že mívá často štěstí, dopsal Ptolemeovi, vůdci Célesyrie a Fenicie, aby královské věci přispěl na pomoc. ⁹ Ten tedy rychle poslal Nikanora, (syna) Patroklova, z nejpřednějších přátel (králových) dav mu ze všelikých národů ne méně nežli dvacet tisíc ozbrojenců, aby veškeren národ židovský vyhladil; přidělil mu také Gorgiáše, válečníka ve věcech vojenských velmi zkušeného. ¹⁰ Nikanor si umínil, že dávkou, která Římanům odvedena býti měla, dva tisíce hřiven, ze zajatých Židů králi celou částkou zapraví; ¹¹ hned také poslal do pomořských měst vyzýváje ke kupování židovských otroků a slibuje, že devadesát otroků za hřivnu dávati bude; neprohlédal k trestu, který měl od Všemohoucího na něho dojíti.

¹² Juda zvěděv to, oznámil Židům, kteří s ním byli, o Nikanorovu tažení. ¹³ Někteří z nich strachující se a nedůvěřující spravedlnosti Boží dali se na útěk; ¹⁴ jiní však to, co jim (ještě) zbývalo prodávali a spolu k Pánu se modlili, aby je vysvobodil od bezbožného Nikanora, který je byl prodal prve nežli se s nimi srazil; ¹⁵ a ne-li pro ně, tedy pro smlouvu s otci jejich a pro velebné a svaté jméno své, kterým jsou pojmenováni. ¹⁶ Machabejský svolav tedy své lidi, sedm tisíc mužů, prosil, aby se nestrachovali nepřátel, aniž se báli množství těch, kteří nespravedlivě proti nim táhnou, ale aby statečně bojovali ¹⁷ majíce před očima pohanu, která byla nespravedlivě od nich místu svatému způsobena, jakož i krivdu (učiněnou) městu

V. ³⁸. Zaslужuje povšimnutí, kterak řeči machabejských trpělitelů *stupňují a rozvinují víru ve vzkříšení z mrtvých* a stupňují také hrozby, kterými ujišťují Antiocha, že ho stihne Boží trest.

V. ⁴². Událost tato sběhla se pravděpodobně v *Antiochii*. Vyskytují-li se již ve S. z. tací neohrožení mučedníci, kteří nečetli ještě v evangeliích o Králi mučedníků, oč trpělivěji má snášeti všechny bolesti křesťan, který nalézá v Písmě N. z. vzácné vzory Trpělitele ukřižovaného a jeho Matky Bolesné! Podle římské knihy mučedníků (*Martyrologium romanum*) koná se památka na utrpení sedmera svatých bratří Machabejských s matkou v *Antiochii dne 1. srpna*.

Hl. 8. V. ⁵. Hněv Páně, který užíval Syrů za metlu, přestal, musily tedy přestati také ústrky a útrapy se strany Syrů.

V. ⁹. Vojsko sebrané *“ze všelikých národů”* mělo zárodek rozkladu již v sobě. – *O Nikanorovi a Gorgiášovi* srv. 1 Mach 3, 18 n.

v posměch uvedenému, nadto i zrušené řády předků. ¹⁸ „Oni zajisté“ – pravil – „doufají ve zbraně a vedle toho i v odvalu; my však doufáme v Pána všemohoucího, který může jediným pohybem zahladiti i ty, kteří proti nám táhnou i všecek svět.“ ¹⁹ Připomenul jim také Boží pomoci, kterých se dostalo otcům, a že za Senacheriba sto osmdesát pět tisíců zahynulo; ²⁰ (připomenul jim) dále bitvu, kterou svedli proti Galatům v Babylonii, jak jich všech toliko šest tisíců, když došlo k skutku a když macedonští druhové se kolísali, s pomocí jim s nebe danou sto dvacet tisíců porazilo, za což mnoho výhod se jim dostalo.“ ²¹ Těmi slovy učinění byli pevní a hotovi pro zákon a vlast zemřítí.

²² Poté ustanovil bratry své Šimona, Josefa a Jonatu za vůdce každého zástupu podřídil každému tisíc pět set mužů. ²³ Když byl poté Esdráš předčítal jim ze svaté knihy, (Juda) vydal heslo „S pomocí Boží“ a veda první šik napadl Nikanora. ²⁴ Majíce za pomocníka Všemohoucího pobili přes devět tisíc lidí; větší pak díl vojska Nikanorova zeslabivše množstvím raněných přinutili jej k útěku. ²⁵ Těm, kteří přišli je kupovat peníze pobravše, se všech stran je stíhali. ²⁶ Ale časem jsouce tísněni navrátili se; bylot před sobotou; pro tu příčinu nemohli dále jich pronásledovati. ²⁷ Sebravše tedy zbroj jejich a kořisti světli sobotu děkujícíce Pánu, který je vysvobodil ten den počav milosrdenství své jim (zase) prokazovati. ²⁸ Po sobotě dali z kořisti poškozencům, sirotkům a vdovám; o ostatek rozdělili se sami se svými. ²⁹ Po těchto událostech všichni konali společnou modlitbu prosíce milosrdného Pána, aby se dokonale usmířil na své sluhy.

³⁰ Bojující s vojskem vedeným od Timoteje a Bakchida pobili z nich přes dvacet tisíc, opanovali vysoké pevnosti a rozdělili množství kořisti rovným dílem poškozence, sirotky, vdovy ano i starce podělivše. ³¹ Sesbíravše zbraně jejich pečlivě všecky složili na příhodných místech, ostatek pak kořisti přinesli do Jerusalema. ³² Zabili také Filarcha, který byl s Timotejem, muže nešlechtného, který byl mnohými věcmi Židy trápil. ³³ Když slavili v Jerusalemě slavnost vítězství, toho, který svatě dveře byl zapálil, totiž Kallistena, když byl se utekl do jedného domu, spálili, vrátivše mu mzdu přiměřenou jeho bezbožnostem.

³⁴ Prahanebný Nikanor, který byl přivedl tisíc kupců, aby kupovali Židy, ³⁵ ponížen byl s pomocí Boží od těch, kterých sobě za nic nevážil; složiv se sebe roucho slávy, přímou cestou utíkaje sám přibyl do Antiochie, přišed do velikého neštěstí pro zahnutí svého vojska. ³⁶ A který sliboval zapraviti Římanům daň za (prodané) zajatce jerusalemské, ohlašoval nyní, že Židé mají ochránce v Bohu a že tedy nemohou raněni býti, protože se drží zákonů od něho stanovených.

HLAVA 9. – ¹ Téhož (asi) času vracel se Antioch s hanbou z Persie. ² Byltě vtáhl do města, zvaného Persepolis a pokoušel se vyloupiti chrám a město porobiti. Ale když lid ke zbrani se utekl, byl obrácen na útěk; tak se stalo, že Antioch na útěk zahnaný s hanbou se navracoval.

³ Na cestě k Ekbatanám zvěděl, co se stalo s Nikanorem a Timotejem. ⁴ Tedy pohnut jsa

V. ²¹ n. Ve Vulg. chybí věta, že „rozdělil své vojsko na čtyři díly“ po 1500 mužů. – Josef tu jmenovaný jest Jan, uvedený 1 Mach 2, 2.; 9, 36.; 38.

V. ²⁵. Místo „Esdráše“ dlužno podle řec. čísti jméno jiného Judova bratra: Eleazara.

V. ³⁰. Bakchidestu jmenovaný může býti též, který uveden jest 1 Mach 7, 8. za panování Demetria I. (r. 161).

V. ³². Srv. 1 Mach 4, 38.

V. ³⁶. Nikanor na svou omluvu uvádí, že Bůh Israelův bojoval za svůj národ a proto nemohl (Nikanor) proti němu nic poříditi. Timotej a Bakchides byli generálové Lysiášovi, třebaže nejsou v příslušné zprávě 1 Mach 4. 26 nn jmenováni.

Hl. 9. V. ¹. Srv. zprávu o nemoci a smrti Antiochově podanou 1 Mach 6, 1.– 16. – „Téhož asi času“ (okolo toho času), kdy byl chrám jerusalemský znova posvěcen, t. j. 24. prosince 165.

hněvem domníval se, že (vinu za) křivdu, kterou mu učinili ti, kteří ho zahnali, bude moci na Židy svaliti; proto rozkázal hnáti vůz svůj, aby bez přestání cestu konal, zatím co nebeský trest již nad ním se vznášel; neboť takto zpupně mluvil: „Přijeda do Jerusalema udělám z něho židovský hřbitov!“

⁵ Ale ten, který všechny věci vidí, Pán Bůh Izraelův udeřil ho ranou neuzdravitelnou a neviditelnou. Neboť jak tu řeč dokončil, popadlo ho ukrutné bolení střev a hořké muky ve vnitřnostech; ⁶ a to dokonale spravedlivě, ježto sám mnohými a novými mukami jiných střeva mučival. Přes to nikterak nepřestával od své zlosti, ⁷ ale nadto ještě plný jsa zpupnosti, ohněm srše v duši proti Židům rozkázal (větším) chvatem jeti. Tak se stalo, že za prudké jízdy spadl s vozu a těžce tělo obraziv, na (všech) údech se trápil. ⁸ Plný nadlidské zpupnosti, jemuž se zdálo, že i mořským vlnám rozkazovati a nejvyšší hory na váze vážiti může, ten nyní k zemi jsa sražen na nosítkách nesen byl, zjevnou Boží moc sám na sobě osvědčuje. ⁹ Došlo až k tomu, že z těla bezbožníkovy červi se prýstili, že za živa v bolestech maso s něho přišlo a že puchem a zápachem z něho vojsko bylo obtěžováno. ¹⁰ A toho, který málo před tím se domníval, že nebeských hvězd dosáhá, toho žádný nemohl pro nesnesitelný zápach sněsti.

¹¹ Tu tedy počal se vzdávati těžké zpupnosti a k poznání sebe přicházeti Boží ranou jsa napomínán, kdyžtž každou chvíli bolesti jeho se rozmáhaly. ¹² A když již ani sám svého zápachu nemohl sněsti, takto se vyslovil: „Spravedlivý jest býti poddanu Bohu a smrtelnému člověku nedomnívati se, že jest Bohu roven.“ ¹³ I modlil se ten nešlechtník Pánu, od něhož neměl dosíci milosrdenství. ¹⁴ Město, k němuž s chvatem jel, aby je se zemí srovnal a hřbitovem udělal, žádá nyní svobodným učiniti; ¹⁵ Židy, o kterých byl řekl, že mu nemají ani pohřbu hodni býti, ale že je chce dáti ptactvu a šelmám rozchvátit a že je i s dětmi vyhladí – nyní slibuje, že je rovné Atheňanům učiní; ¹⁶ také svatý chrám, který prve vyloupil, že nejlepšími dary ozdobí, posvátné nářadí že rozmnoží a náklady potřebné na oběti ze svých důchodů že dodávati bude; ¹⁷ nadto i Židem že se stane, že zchodí všechna místa země a moc Boží že bude hlásati.

¹⁸ Ale když bolesti nepřestávaly – byltž na něho spravedlivý Boží soud dolehl – zoufaje napsal Židům list, jakýsi odpros tohoto obsahu:

¹⁹ „Nejlepším občanům, Židům, mnoho pozdravů (vzkazuje) a zdraví a šťastni aby byli (přeje) král a velitel Antioch. ²⁰ Dobře-li se máte vy a synové vaši, a ději-li se všechny věci podle přání vašeho, vzdáváme (Bohu) největší díky. ²¹ Já sice nemocen jsem, na vás však dobrotivě pamatuji. Na svém návratu z Persie těžkou nemocí byv zachvácen za potřebné jsem soudil, abych se staral o obecné dobro. ²² Nezoufám o sobě, ale naději velikou mám, že z té nemoci vyjdu. ²³ Maje však na zřeteli, že i otec můj za oněch časů, kdy v hořejších zemích vedl vojsko, ukázal, kdo má býti nástupcem jeho v panování, ²⁴ aby obyvatelstvo této země – kdyby se přihodilo něco proti očekávání, nebo kdyby bylo co těžkého oznámeno – vědouc, komu jest zanechána vláda, nezakusilo zmatku; ²⁵ uvažuje dále, že okolní mocnářové a sousedé (říše mé) číhají na vhodnou chvíli, a čekají, co se sběhne: ustanovil jsem svého syna Antiocha králem; toho jsem častokráté odjížděje do hořejších království mnohým z vás poroučel a jemu jsem psal také příložený list. ²⁶ Proto vás prosím a žádám, abyste pamatovali na dobrodiní všem a každému zvláště prokázaná a každý aby zachoval věrnost mně i synu mému. ²⁷ Doufám totiž, že on mírně a vlídně (s vámi) nakládati bude a že následuje mých

V. ¹³ n. Modlil se a sliby činil, že Jerusalemu dá svobodu . . . Srv. 1 Mach 10, 31.; 15, 7.

V. ¹⁵. Antioch ve své nemoci vzpomínal zajistě na slova mučedníků machabejských (výše hl. 7), která se nyní děsně na něm splnila. – Co tu vypravováno, srovnává se se zákony psychologickými lidí upadších do podobných nesnází jako Antioch. Co prve nenáviděli, nyní milují, co pronásledovali, podporují.

úmyslů i přítelem vám bude."

²⁸ Tak ten vrah a rouhač hrozně trpě, tak jak sám s jinými nakládal, v cizině na horách bídnou smrtí život dokonal. ²⁹ Filip, který byl spolu s ním vychován, pohřbil tělo jeho a obává se Antiochova syna odešel k Ptolemeovi Filometorovi do Egypta.

HLAVA 10. – ¹ Machabejský a stoupenci jeho, an je Pán ochraňoval, dobyli zase chrámu i města; ² oltáře, kterých byli cizinci po ulicích nastavěli, jakož i modlářské chrámy zbořili. ³ Poté vyčistili chrám, udělali oltář jiný a vykřesavše oheň z kamenů, dávajících jiskry obětovovali po dvou letech oběti a položili (zase) kadidlo, lampy a předkladné chleby. ⁴ Ty věci učinivše padli na zemi a prosili Pána, aby již neupadali v takové neštěstí; ale, kdyby i kdy hřešili, aby od něho milostivěji pokáráni byli, avšak nebyli vydáváni cizím a rouhavým lidem. ⁵ Příhodilo se pak, že téhož dne, kdy chrám od cizinců poskrvněn byl, byl vyčištěn – dvacátého pátého dne měsíce kasleu. ⁶ S veselím slavili osm dnů jako slavnost stánků rozpomínající se, že před krátkým časem slavný den stánků na horách a v jeskyních jako zvířata byli slavili. ⁷ Pročež nosili hůlky, břechtanem ovinuté, listnaté ratolesti a palmové haluze ke cti toho, který jim dal šťastně vyčistit místo jeho. ⁸ Uložili pak obecním usnesením a ustanovením všemu národu židovskému, aby každý rok slavil tyto dny. ⁹ Takový byl konec života Antiocha, jenž slul Slavný.

2. Vítězství Židů za panování Antiocha V. (Eupatora) (10, 10.–13, 26.).

¹⁰ Nyní vypravovati budeme o událostech za Eupatora, syna bezbožného Antiocha; neštěstí, která se dala za válek, zkrátka podáme. ¹¹ Ten tedy ujav království ustanovil správcem říše nějakého Lysiáše, velitele vojska ve Fenicii a Syrii. ¹² Ptolemeus totiž, přijmím Macer, umínil si, že bude vůči Židům dbáti spravedlnosti zvláště pro bezprávi, které se stalo proti nim, a že pokojně bude s nimi nakládati. ¹³ Byl však proto obžalován od přátel u Eupatora. Byl také častokrát zrádcem nazýván proto, že Cypr sobě od Filometora svěřený opustil a k Antiochu Slavnému přeběhl, ale i od něho také odešel; proto jedem život dokonal.

¹⁴ Tehdy Gorgiáš, vladař oněch krajin, najav cizí žoldnéře často proti Židům bojoval. ¹⁵ Také Edomci, kteří drželi výhodné pevnosti a vyhnané z Jerusalema přijímali, podnikali boje. ¹⁶ Ale stoupenci Machabejského na modlitbách Pána vzývajíce, aby jim pomocen byl, uderili na edomské pevnosti; ¹⁷ silně se na ně obořivše zmocnili se (těch) míst; kde se kdo naskytl, zabili; úhrnem pobili neméně než dvacet tisíc lidí. ¹⁸ Když pak utekli někteří na dvě velmi pevné a všemi prostředky na obranu opatřené věže, ¹⁹ Machabejský zanechav Šimona, Josefa a Zachea s vojsky jejich dosti četnými, aby jich dobyli, sám odebral se k bojům tam, kam ho větší potřeba volala. ²⁰ Ale vojsko Šimonovo lakotou svedené dalo se od některých z těch, kteří na věžích byli, penězi namluviti; přijavše sedmdesát tisíc drachem dopustili některým utéci. ²¹ Když bylo Machabejskému oznámeno, co se stalo, shromáždív vůdce lidu žaloval, že za peníze prodali (svě) bratry nepřátele jejich propustivše. ²² Tyto zrádce tedy

V. ²⁹. O Filipovi viz 1 Mach 6, 14, 55 n. Kdyby byl tento list králův si smyslil Žid, oddaný víře svých otců, byl by do něho zajiště pojal, co bylo výše vypravováno (v. 12.–17.); nebyl by uvedl v listě, že má král ještě naději, kdyžť ve v. 18. jest řečeno, že naděje nemá (v. 18.).

Hl. 10. V. ⁵ n. Srv. 1 Mach 4, 54. – Slavnost stánků v horách byli nuceni slaviti Židé, kteří nebyli zaměstnáni ve vojsku proti Lysiášovi bojujícím (1 Mach 4, 28–35.).

V. ⁹. je závěrek ke zprávě o Antiochově smrti, může být však také pokládán za závěrek posledních dvou let jeho života, za kterých „skončila“ nezdarem všechna jeho činnost proti národu Božímu. Zahynul bídně nejen král „Slavný“, ale i dílo jeho!

V. ¹⁴–²³. odpovídá 1 Mach 5, 3.–5. Únor. 164. Gorgiáš byl podřízeným vůdcem Lysiášovým. Ten s Edomci udržoval válku proti Židům.

V. ¹⁵. Juda Mach. vyháněl Jerusalema ty, kdož odpadli od Židů k pohanům; srv. 1 Mach 3, 5.–8.

pobiv rychle těch dvou věží dobyl. ²³ Ježto vždycky, kdykoliv vložil ruku na zbraň měl štěstí, na dvou pevnostech zahubil více nežli dvacet tisíc.

²⁴ Ale Timotej, který prve přemožen byl od Židů, sebrav vojsko z množství cizinců a shromáždív asijskou jízdu přitáhl, aby zbraní dobyl země Judské. ²⁵ Když se přibližoval, Machabejský a stoupenci jeho modlili se Pánu prachem hlavy posypavše, bedra žinícemi přepásavše

²⁶ a u kraje oltáře padše, aby jim milostiv byl, nepřátelům pak jejich aby byl nepřitelem a protivníkům jejich aby se protivil, jak zákon dí.

²⁷ Po modlitbě vzavše zbroj vytáhli daleko z města a položili se velmi blízko před nepřitelem. ²⁸ Hned pak jak slunce vyšlo, utkaly se obě strany; tito měli za rukojmí vítězství a štěstí Pána kromě své statečnosti, onino za vůdce boje měli zuřivost. ²⁹ Když bitva nabyla prudkosti, ukázalo se nepřátelům s nebe pět mužů na koních, ozdobených zlatými uzdami; ti postavili se Židům v čelo. ³⁰ Dva z nich Machabejského doprostřed vzavše a zbrojí svou ho zakryvše ve zdraví zachovávali; na nepřátele pak šípy a blesky stříleli, takže slepotou zmámení a venkoncem zmatení jsouce padali. ³¹ Padlo dvacet tisíc pět set pěších a šest set jezdců. ³² Timotej (sám) utekl do silné pevnosti Gazary, které velel Chereáš. ³³ Machabejský se svým vojskem s veselím obléhali tu pevnost čtyři dny. ³⁴ Obležení spoléhající se na pevnost místa, nad míru zlořečili a pronášeli potupné řeči. ³⁶ Když však se rozedníval pátý den, dvacet junáků z vojska Machabejského rozpálivše se hněvem pro rouhání, zmužile přitrhli ke zdi a s lítou myslí postupujice zlézali ji; ³⁶ jiní taktéž vystoupivše počali věže a brány zažehati a ty zlolajce za živa spalovati. ³⁷ Celé dva dny pustošivše pevnost, Timoteje, nalezše ho v jednom místě schovaného, zabili; také bratra jeho Chereáše a Apollofana zavraždili. ³⁸ Když ty věci vykonali, písněmi a chválami dobrořečili Pánu, který veliké věci učinil v Izraeli a dal jim vítězství.

HLAVA 11. – ¹ Brzy potom Lysiáš, poručník a příbuzný králův, správce říše, těžce nesa to, co se bylo stalo, ² sebrav osmdesát tisíc (pěšáků) a všecku jízdu táhl proti Židům maje za to, že dobuda města učiní z něho přibýtek pohanům, ³ z chrámu že bude mít peněžité důchod jako z jiných pohanských chrámů a kněžství na každý rok že bude prodávati. ⁴ Nikterak neměl na paměti moc Boží, ale myslí bezuzdně jsa spoléhal se na množství pěchoty, na tisíce jezdců a na osmdesát slonů. ⁵ Vtrhnuv tedy do Judska a přiblíživ se k Betsuře, která byla na pevném místě, pět honů daleko od Jerusalema, dobýval té pevnosti. ⁶ Když Machabejský a stoupenci jeho zvěděli, že dobývají pevností, spolu s veškerým národem prosili Pána s pláčem a slzami, aby dobrého anděla poslal k vysvobození Israele. ⁷ A sám Machabejský první vzav zbroj napomínal jiné, aby spolu s ním vydali se v nebezpečí a pomoc přinesli bratřím svým. ⁸ Když tedy spolu šli ochotnou myslí, ukázal se u Jerusalema jezdec v bílém rouchu, an před nimi jede zlatým kopím potřásaje. ⁹ Tu všichni společně dobrořečili milosrdnému Pánu a nabyli tolik odvahy, že byli hotoví poraziti ne toliko lidí, ale i nejlítější šelmy a železná zdi.

¹⁰ Táhl tedy spořádaně majíce pomocníka s nebe a milosrdného Pána.

¹¹ Jako lvi obořivše se úprkem na nepřátele porazili z nich jedenácte tisíc pěších a tisíc

V. ²⁴–³⁸. patří do března r. 164 před Kr. Tento úryvek není totožný s 1 Mach 5, 6.–8! Proto také Timotej zde jmenovaný není Timotej úryvku 1 Mach 5, 6.–8! Pevnost *Gazara* ve v. 32. jmenovaná nesmí býti ztotožňována s pevností *Jazer* (1 Mach 5, 8.)! *Gazara*, které Judovci tu dobyli (v. 33 nn) a jejíž hradby byly přirozeně poškozeny, byla později (1 Mach 9, 52.) *opravena* (r. 161 před Kr.). – Časově patří úryvek 2 Mach 10, 24.–38. (březen r. 164 před Kr.) za úryvek 1 Mach 5, 6.–8. (únor r. 164).

Hl. 11. popisuje *druhou porážku Lysiášovu*, po které vešli Židé s králem v mír; stalo se v *březnu-dubnu* r. 164 před Kr.

šest set jezdců; ¹² všechny ostatní obrátili na útek; většina z nich raněna jsouc vyvázla beze zbraně. Ano i sám Lysiáš hanebným útekem unikl.

¹³ Ježto nebyl blázen, sám v sobě rozjímaje, jakou porážku utrpěl a rozuměje, že Židé jsou nepřemožitelní, protože spoléhají na pomoc všemohoucího Boha, poslal k nim ¹⁴ a sliboval, že chce svoliti ke všemu, co je spravedlivého, i krále že. přinutí, aby byl přítelem (jejich). ¹⁵ Machabejský tedy maje na zřeteli to, co jest užitečno, povolil prosbě Lysiášově ve všech věcech; a král připustil všechny podmínky, které Machabejský pro Židy Lysiášovi písemně předložil. ¹⁶ Lysiáš totiž napsal Židům list tohoto znění:

Lysiáš (posílá) národu židovskému pozdrav! ¹⁷ Jan a Absalom, vaši poslanci odevzdávající listinu žádali, abych splnil to, co oznámili. ¹⁸ Proto cokoliv mohlo předneseno býti králi, předložil jsem; a co možného bylo, dovolil. ¹⁹ Zachováte-li tedy v ujednaných věcech věrnost, pokusím se i napotom, abych vám vymohl vše nejlepší. ²⁰ O věcech ostatních dopodrobna jsem ústně poručil vašim i mým poslům, aby s vámi promluvili. ²¹ Mějte se dobře! Dáno léta stého čtyřicátého osmého měsíce Dioskora dne dvacátého čtvrtého. ²² List králův obsahoval toto:

Král Antioch (vzkazuje) bratru Lysiášovi pozdrav! ²³ Ježto otec náš mezi bohy jest přenesen, my chceme, aby příslušníci říše naší klidné mohli se věnovati svým věcem. ²⁴ Ježto jsme slyšeli, že Židé nesvolili otci mému, aby přijali řecké mravy, ale že chtějí držeti se svého zákona a proto že od nás žádají, aby jim připuštěno bylo právo jejich, ²⁵ proto chceme, aby i tento národ v pokoji byl; ustanovujeme tedy a usuzujeme, aby chrám byl jim navrácen, aby žili podle obyčeje svých předků.

²⁶ Dobře tedy učiníš, pošleš-li k nim a podáš-li jim pravici, aby poznajíce naši vůli dobré mysli byli a hleděli si pilně svých věcí.

²⁷ List králův Židům zněl takto:

Král Antioch starším židovským a ostatním Židům (vzkazuje) pozdrav! ²⁸ Máte-li se dobře, plní se naše přání; také my se máme dobře. ²⁹ Přišel k nám Menelaus řka, že chcete odebrati se k svým, kteří jsou u nás. ³⁰ Proto těm, kteří přijdou až do třicátého dne měsíce Xantika, zaručujeme bezpečnost; ³¹ ať si Židé užívají pokrmů a zákonů svých jako prve; a žádný z nich žádným způsobem ať není obtěžován pro to, co se bylo přihodilo z nevědomí. ³² Posíláme také Menelaa, aby vám pověděl (více). – ³³ Mějte se dobře. – Dáno léta stého čtyřicátého osmého měsíce Xantika dne patnáctého.

³⁴ Také Římané poslali list tohoto znění:

³⁵ Kvintus Memmius a Titus Manilius, poslové římské, (posílají) národu židovskému pozdrav! – Co vám přiznal Lysiáš, příbuzný králův, přiznáváme i my. ³⁶ O těch pak věcech, které usoudil vznésti na krále, pilně mezi sebou porokujte a pošlete hned někoho, abychom (o nich) se vyslovili ve váš prospěch; neboť my jedeme do Antiochie. ³⁷ Proto pospěšte odepsati, abychom i my věděli, jaká máte přání. ³⁸ Mějte se dobře! – Dáno léta stého čtyřicátého

V. ¹⁶–³⁸. obsahuje čtyři listiny, vztahující se na mír Židů s Antiochem V. po druhé porážce Lysiášově (ze dne 11./IV. r. 164).

V. ¹⁷. *Jan a Absalom* odevzdali Lysiášovi diplomatickou listinu od židovských starších náležitě podepsanou, ve které byly uvedeny všechny jejich požadavky.

V. ²¹. List Lysiášův jest od něho diplomaticky mistrně složen, "zdá se, že nepíše tu poražený, nýbrž milostivý vítěz! *Dioskoros* jest jméno měsíce dosti málo známé; Žid, který by si chtěl smyslit list Lysiášův, sotva by byl volil toto jméno, kdyžť mohl dobře užítí jiných běžnějších a známějších jmen!

V. ²⁶. Tento list nemá údaje, *kdy* byl napsán; snad proto, že byl napsán téhož dne, kdy byl vydán následující list, t. j. *11. dubna 164* před Kr.

V. ³³. *Xantikus* byl šestý měsíc *makedonského kalendáře*, který se rovnal bezmála *židovskému nisanu*. – Královský dekret mohl býti donesen z Antiochie do Palestiny ve 3 dnech.

osmého patnáctého dne měsíce Xantika.

HLAVA 12. – ¹ Když se ty smlouvy staly, Lysiáš jel ke králi, Židé pak obírali se orbou. ² Avšak ti, kteří (tam) byli zůstali, Timotej a Apollonius, syn Genneův, dále Jeronym a Demofon a kromě těch Nikanor, vladař Cypru, nedali jim v tichosti a v pokoji žítí.

³ Tehdy Joppští spáchali takovou nešlechtnost: prosili Židy, se kterými bydlili, aby se ženami a s dětmi vstoupili na loďky, které byli připravili, jako by nic zlého proti nim nezamýšleli; ⁴ to se stalo všeobecným usnesením města. Když i oni svolili a pro pokoj žádného podezření neměli, když na hlubinu přišli, utopili jich neméně než dvě stě. ⁵ Juda, když zvěděl o tomto ukrutenství na lidu národa svého provedeném, dal příkaz svým stoupencům a vyzýváje Boha, spravedlivého soudce, ⁶ táhl na vrahy (svých) bratří; v noci zažehl přístav, spálil loďky a ty, kteří od ohně utekli, mečem pobil. ⁷ Když to tak udělal, odtrhl chtěje se zase vrátit a všechny Joppany vykořenit.

⁸ Když zvěděl, že i Jamnijští totéž chtějí učiniti Židům, kteří s nimi bydlili, ⁹ napadl v noci i Jamnijské a zažehl přístav s lodmi, takže září od ohně bylo viděti v Jerusalemě dvě stě čtyřicet honů daleko.

¹⁰ Když byli odtud odtrhli devět honů táhnouce proti Timotejovi, napadli ho Arabové, pět tisíc mužů (pěších) a pět set jezdců. ¹¹ Když se (jim) v prudké bitvě s pomocí Boží šťastně vedlo, zbytek přemožených Arabů prosil, aby jim Juda podal pravici slibující, že (jim) poskytnou pastvy a výhody i v jiných věcech. ¹² Juda maje za to, že v pravdě ve mnohých věcech užiteční budou, slíbil pokoj; oni pak přijavše pravici odešli do svých stanů.

¹³ Poté napadl také pevné město, mosty a zdmi hrazené, v němž byly zástupy všelijakých národů, jež slulo Kasfin. ¹⁴ Obyvatelé jeho spoléhající se na pevnost zdi a na zásoby potravy, měli se zarputile, zlořečením popouzeři Judu, rouhali se a mluvili neslušně. ¹⁵ Tu Machabejský, vyzýváje velikého panovníka světa, který bez beranů a bez obléhacích nástrojů za času Josuova zbořil Jericho, lítě hnal se ke zdem; ¹⁶ z vůle Boží dobyl města nadělně nesčíslných vražd, takže se zdálo, jako by jezero, které tu zšíří dvou honů leželo, krví zbitých se vlnilo.

¹⁷ Odtáhše odtud sedm set padesát honů přišli do Charaky k těm Židům, kteří slovou Tubiaňané; ¹⁸ ale Timoteje na těch místech nedopadli, an nic nespraviv navrátil se, zanechal na jednom místě velmi silnou posádku. ¹⁹ Tu Dositeus a Sosipater, vůdcové Machabejského, pobili deset tisíc mužů posádkou od Timoteje zanechaných. ²⁰ Machabejský pak, zřídív okolo sebe šest tisícův a postaviv je po houfech; táhl proti Timotejovi majícímu s sebou sto dvacet tisíc pěších a dva tisíce pět set jezdců. ²¹ Ale Timotej zvědév o příchodu Judově poslal napřed ženy a děti a zbytek zavazadel do pevnosti, která sluje Karnion; byla totiž nedobytná a nesnadno přístupná pro místní soutěsky. ²² Když se ukázal první houf Judův, připadl na nepřátele strach z přítomnosti Boha, který všechno vidí, i byli obráceni na útek jeden sem, druhý tam, takže byli spíše od svých (lidí) poraženi a ranami mečů svých probodáni. ²³ Juda náramně na ně doíral, trestaje bezbožníky a porazil z nich třicet tisíc mužů. ²⁴ Timotej sám upadl do rukou Dositea a Sosipatra; mnohými pak prosbami žádal, aby ho pustili živého, protože má prý v zajetí mnohých z Židů rodiče a bratry, kteří by pro smrt jeho zklamání byli. ²⁵ Když se (kolikrát) zaručil, že je navrátí podle úmluvy, propustili ho bez úrazu, aby zachovali své bratry.

Hl. 12. V. ⁴. „žádného podezření neměli“ a také neprojevíli; kdyby byli pozváni odmítli, byli by porušili „pokoj“, ve kterém chtěli s pohanskými spoluobčany v Joppe býti živi.

V. ¹³⁻⁴⁵. zdají se býti souvztažnými s 1 Mach 5, 16.–68. – Proto i *Kasfin* bývá ztotožňován s *Kas forem* 1 Mach 5, 26. – a tento s dnešním *Muzéribem*.

V. ²². n. 1 Mach 5, 34. 37.–43. ličí dvě bitvy s Timotejem; v prvním boji zahynulo 8000 mužů; kolik jich padlo v bitvě druhé, není tam řečeno.

²⁶ Poté vytáhl Juda ke Kamionu a pobil dvacet pět tisíc lidí. ²⁷ Když uprchlí byvše zbiti, hnul se (Juda) s vojskem k Efronu, městu hrazenému, ve kterém sídlilo množství rozličných národů; silní junáci postavivše se před zdi statečně odpírali; bylo pak v tom městě také mnoho válečných nástrojů a zásoba střel. ²⁸ Ale když vzývali Všemohoucího, který svou mocí sílu nepřátelskou potírá, dobyli města a z obyvatelstva jeho pobili dvacet pět tisíc. ²⁹ Odtud táhli ke Scytopoli, které bylo od Jerusalema šest set honů zdáli. ³⁰ Když však Židé, kteří mezi Scytopolskými bydlili, vydávali svědectví, že dobrotivě s nimi nakládali, že i v čas neštěstí svou laskavost, jim najevo dávali, ³¹ poděkovavše a napomenuvše jich, aby také příště dobrotiví byli k národu jejich, přišli do Jerusalema, když nastával svátek týdnů.

³² Po letnicích vytáhli proti Gorgiášovi, správci Edomska. ³³ Ten vytáhl se třemi tisíci pěších a čtyřmi sty jezdců. ³⁴ Když se srazili, něco málo Židů padlo. ³⁵ Ale nějaký Dositej, jezdec z oddílu Bacenorova, silák, chytil Gorgiáše (a držel ho), protože ho chtěl zajmouti živého; (avšak) jeden jezdec z Tracie obořil se haň a utal mu rámě; a tak Gorgiáš utekl do Maresy. ³⁶ Když pak oddíl Esdrinův dlouho bojuje již ochaboval, vzýval Juda Pána, aby byl pomocníkem a vůdcem boje; ³⁷ i počal řečí otců s písněmi válečný křik a udeřiv na bojovníky Gorgiášovy rozehnal je.

³⁸ Poté Juda sebrav vojsko přitáhl do města Odollam; a ježto přicházel sedmý den, očistivše se podle obyčeje na tom místě světili sobotu. ³⁹ Druhého dne pak přišel Juda se svými, aby sebral těla padlých a položil je k rodičům do otcovských hrobů. ⁴⁰ Tu nalezli pod řízami zabitých z darů modlám, které v Jamnii byly, které zákon Židům zapovídá; i bylo všem zřejmo, že padli pro tu příčinu. ⁴¹ Proto všichni dobrořečili spravedlivý soud Pána, který z tajných věcí učinil zjevné.

⁴² Poté obrátivše se k modlitbě prosili, aby na to provinění, které se stalo, zapomenuto bylo. Šlechtný Juda pak napomínal lid, aby se uchovali hříchu, na své oči vidouce, co se stalo pro hříchy těch, kteří padli.

⁴³ A učiniv sbírku poslal dvanácte tisíc drachem stříbra do Jerusalema, aby podána byla oběť za hříchy mrtvých, dobře a zbožně smýšleje o vzkříšení, ⁴⁴ – kdyby totiž nebyl měl naděje, že padlí vstanou, bylo by se domnívati, že bylo zbytečno a neužitečno modliti se za mrtvé – ⁴⁵ a maje na zřeteli, že ti, kteří zbožně zemřeli, mají výbornou odměnu složenou. ⁴⁶ Proto svatá a spasitelná jest myšlenka za mrtvé se modliti, aby hříchů zproštění byli.

V. ²⁶. Srv. 1 Mach 5, 43 n. – „*ke Kamionu a k Atergateiu*“ (řecké). *Atergateion* byla svatyně zasvěcená fílištínské bohyni *Atergatis* nebo *Derketo* zvané a zobrazované ženou zpola rybou. Ten chrám Juda spálil.

V. ³¹. „*svátek týdnů*“ = *letnice* (Lv 23, 15.; Dt 16, 9.). Letnice připadly r. 164 před Kr. na 31. května, na neděli. Ježto v předchozí sobotu bylo dlužno dbáti sobotního klidu, mohli Židé slaviti vjezd do Jerusalema nejpozději v pátek dne 29. května.

V. ³². *Gorgiáš*, vojenský správce Edomska, porazil *Josefa a Azariáše před Jamnii* a pronásledoval je až na hranice Judska (1 Mach 5, 55.–64.). – Právě když lidé Josefovi a Azariášovi dorazili na útěku do Jerusalema, přišlo do veleměsta také vítězné vojsko Judy, který, uslyšev o porážce Azariášově, nemohl nic moudřejšího učiniti, nežli co nejrychleji vytáhnouti proti Gorgiášovi, stojícímu ještě na hranicích Judska.

V. ³⁵. Dositej byl na koni a chytil pevně Gorgiáše za plášť, protože chtěl toho zloprověštného muže chytit (podle řec.). Gorgiáš utekl do *Marisy*, kam přišel i Juda podle 1 Mach 5, 66.

V. ⁴⁰. „*zabitých*“ – *každého zabitého* (řec.). – „*dary*“, sošky zlaté, stříbrné modlám zasvěcené, kterých z pověřčivosti užívali jakožto ochranných prostředků proti zlým duchům a pod. (amulety). Židům bylo zakázáno dotýkati se takových zasvěcenin; srv. Dt 7, 26. Osvojili si je nejspíše v bitvě proti Gorgiášovi, sebravše je s těl padlých nepřátel (výše, v. 32.–37.).

V. ⁴⁵. n. Juda byl přesvědčen – a svatopisec toto přesvědčení schvaluje – že zbožně zemřeli slavně vstanou z mrtvých; aby se toho slavného vzkříšení dostalo, i těm, kteří nezemřeli dokonale čistí, dává peníze na oběť smírnou, která má sejmuti s nich trest za hříchy. – Církev dává úryvek v. 43.–46. předčítati při zádušní mši svaté na výročí úmrtí nebo pohřbu.

HLAVA 13. – ¹ Léta stého čtyřicátého devátého zvěděl Juda, že Antioch Eupator táhne s množstvím na Judsko ² a s ním Lysiáš, poručník a správce říše, maje s sebou sto deset tisíc pěších, pět tisíc jezdců, dvacet dva slony a tři sta vozů s kosami.

³ Přimísil se mezi ně i Menelaus; s velikou lstí naléhal na Antiocha, ne pro blaho vlasti, ale doufaje, že (zase) nabude svých hodností. ⁴ Ale král králů vzbudil hněv Antiochův proti bezbožníkovi; a když ho Lysiáš přesvědčil, že on jest příčina všeho zlého, rozkázal hned na tom místě ho jmouti a zabít podle místního obyčeje. ⁵ Byla tam totiž věž padesát loket (vysoká), plná všudy nahromaděného popela; s té bylo viděti do hlubiny. ⁶ Odtud rozkázal toho svatokrádce do popela svrhnouti; všichni ho strkali na smrt. ⁷ Podle takového zákona dlužno bylo změřiti Menelaovi, přestupníku zákona, a ani zemi nesměl být odevzdán. ⁸ A to všim právem: poněvadž totiž byl mnoho hříchův proti oltáři spáchal, jehož oheň i popel byl svatý, on (také) k smrti popelem odsouzen byl.

⁹ Ale král s nezkracenou zuřivostí táhl, aby se ukázal Židům horším nežli byl otec jeho. ¹⁰ Když to Juda zvěděl, rozkázal lidu, aby dnem i nocí vzýval Pána, aby jako vždycky tak i nyní pomohl těm, ¹¹ kteří se obávali, by nebyli zbaveni zákona, vlasti a svatého chrámu; dále by nedopouštěl, aby lid, který si nedávno maličko oddechl, opět rouhavým pohanům byl poddán. ¹² Když tedy všichni spolu to činili a prosili od Pána milosrdenství s pláčem a s posty tři dny ležice na zemi, napomenul je Juda, aby se připravili. ¹³ Sám pak se staršími se uradil, že prve nežli král s vojskem vtrhne do Judska a dobude města, vytáhnou a poručí soudu Páně konec té věci. ¹⁴ Poručiv tedy vše v moc Boha, stvořitele světa, a napomenuv své, aby statečně bojovali a stáli až do smrti pro zákon, pro chrám, pro město, pro vlast a pro měšťany, položil se s vojskem u Modinu. ¹⁵ Dav svým válečné heslo „Bohu (patří) vítězství!“ a vybrav nejsilnější junáky v noci napadl královský stan, pobil v ležení čtyři tisíce mužů a největšího ze slonů s těmi, kteří na něm byli. ¹⁶ Největším strachem a zmatkem vojsko nepřátelské naplnivše a vše šťastně vykonavše odtáhli. ¹⁷ To se stalo, když se rozednívalo s pomocí ochrany Páně.

¹⁸ Král okusiv židovské statečnosti pokoušel se (válečným) uměním o nesnadná místa; ¹⁹ i přitáhl s vojskem k Betsuře, židovské pevnosti dobře hrazené, ale byl odehnán; obnoviv útok byl poražen. ²⁰ Obleženým posílal totiž Juda potřeby. ²¹ Jakýsi Rhodok, z vojska židovského, který pronášel tajné věci nepřátelům, byl vyhledán, jat a uvězněn. ²² Král vyjednával opět s obleženými v Betsuře, podal pravici, obdržel ji, odtrhl, napadl Judu, ale byl přemožen. ²³ Zvědév pak, že se vzbouřil Filip v Antiochii, který byl zanechán ke správě říše, náramně se zděsil, uchlácholil Židy, povolil jim, přísahal na všecko, co by se spravedlivého zdálo, smířiv se obětoval oběť, uctil chrám a dal dary. ²⁴ Objev Machabejského ustanovil ho vůdcem a knížetem od Ptolemaidů až ke Gerrenským. ²⁵ Když pak přišel do Ptolemaidů, Ptolemaidští těžce nesli tu přátelskou smlouvu chtějíce ji ve zlosti zrušiti. ²⁶ Tehdy vystoupiv Lysiáš na

HL. 13. V. ¹. Rok 149 letopočtu seleukovského počínal podle spisovatele 2 Mach na podzim měsícem *tišri*; podle juliánského kalendáře ten rok 149 počínal se večer dne 21. září r. 164 a končil se večer dne 10. září r. 163 před Kr. O tomto posledním zápase Judově s Lysiášem a Antiochem V., který se odehrával v *červenci-srpnu r. 163* před Kr., vypravuje také 1 Mach 6, 18.–63.

V. ². Zpráva, kterou dostal Juda a lid jeho (v. 1), udávala veliké číslce vojska, vedeného od Lysiáše proti Judsku (110.000 pěších, 5300 jezdců (řec.) atd.).

V. ⁴. Podle řeckého byl Menelaus odveden do *Beree* (dnešní Aleppo), východně od hlavního města Antiochie, a tam dal ho král popravit *způsobem v Berei obvyklým*, který v. 5 nn popisuje.

V. ¹⁶ n. Co vypravováno v 1 Mach 6, 43 o slonu, není totéž, co vypravuje o (jiném) slonu 2 Mach 13, 15! Jest vysvětlitelné, že Židé ve dvou případech měli na mušce největšího slona. Bitva u Bet-Zacharia (1 Mach) byla svedena s veškerou Judovou mocí, u Modinu bojovali jen vybraní junáci (mládež); tam strhla se bitva za bílého dne, zde přepadl Juda nepřítel v noci.

řečníště vyložil důvody, upokojil lid a vrátil se do Antiochie. Tak se dalo královo tažení a jeho návrat.

3. Vítězství Židů za Demetria I. (Sotera) (14, 1.–15, 37.).

HLAVA 14. – ¹ Po třech letech Juda a jeho stoupenci zvěděli, že Demetrius (syn) Seleukův s četným vojskem a s loděmi přistál v přístavě Tripolském a obsadil příhodná místa; ² dále že se zmocnil krajin proti Antiochovi a vůdci jeho Lysiášovi.

³ Tu nějaký Alcim, bývalý velekněz, který se dobrovolně byl poskrvil za času (nábožen- ského) směřování, rozvažuje, že žádným způsobem nebude mít zniku ani k oltáří přístupu, ⁴ přišel léta stého padesátého ke králi Demetriovi nesa jemu zlatou korunu, ratolest palmo- vou a nadto i haluze (olivové), které se zdály býti z chrámu. V ten den byl (ještě) tiše. ⁵ Ale nabyl příhodného času ke své bezbožnosti, když byl povolán od Demetria do rady tázán byl, jakého smýšlení a jakých záměrů jsou Židé. ⁶ Odpověděl: „Ti z Židů, kteří slují Assideové, které vede Juda Machabejský, udržují války, činí rozbroje aniž dopouštějí, aby říše měla pokoj. ⁷ Proto i já oloupen byl o důstojnost rodičů, to jest o velekněžství, přicházím nyní sem, ⁸ předně z věrné péče o zájmy královny, za druhé pak pro blaho spoluměšťanů (svých); neboť zlobou oněch veškeren národ náš nemálo zbědován jest. ⁹ Prosim, ó králi, přesvědč se o všech těch věcech a učini opatření pro krajinu i sevřený národ podle rozhlášené laskavosti své ke každému. ¹⁰ Neboť dokud jest Juda živ, není pokoj v říši možný.“

¹¹ Když takové řeči pronesl, také jiní přátelé (královi), kteří Judovi nepřáli, poštváli De- metria. ¹² Ten poslal ihned Nikanora, správce slonů, do Judska za velitele ¹³ poručiv mu, aby Judu zajal, jeho stoupence rozehnal a Alcima nejvyšším knězem velechrámu ustanovil. ¹⁴ Tu pohané, kteří před Judou byli se po Judsku rozutekli, přidávali se houfně k Nikanorovi mají- ce za to, že neštěstí a porážky Židů budou jejich štěstím. ¹⁵ Židé tedy uslyševše, že Nikanor (na ně) táhne a že pohané se k němu shromažďují, posypavše se zemí prosili toho, který lid na věky svým učinil, aby ho chránil, toho, který svůj majetek nápadnými úkazy opatruje. ¹⁶ Když pak vůdce rozkázal, ihned se odtud hnuli a srazili se u osady Dessau. ¹⁷ Šimon, bratr Judův, narazil na Nikanora a náhlým příchodem nepřátel byl přestrašen. ¹⁸ Avšak Nikanor, který byl slyšel o zmužilosti Judových druhů a o neohrožené mysli, kterou měli ve válkách pro vlast, obával se učiniti rozsudek krví. ¹⁹ Proto poslal napřed Possidonia, Theodotia a Matiaše, aby mír nabídli a přijali. ²⁰ Když byli dlouho o věci rokovali, a když sám vůdce na množství ji vznesl, všech jeden byl smysl – k míru přivolit. ²¹ Proto ustanovili den, kdy by soukromí mezi sebou jednali; každému přineseno a postaveno bylo křeslo. ²² Jak byl Juda rozkázal, byli na příhodných místech oděni (rozestaveni), aby snad nepřátelé náhle něco zlého nepodnikli; poté slušně rozmouvali.

²³ Nikanor bydlil v Jerusalemě, ale nic nečinil nepravého, ano propustil zástupy vojska, které se byly k němu shromáždily. ²⁴ Na Judu byl vždy laskav z té duše; byl muži tomu nakloněn. ²⁵ A domluvil mu, aby pojal ženu a zplodil syny. Učinil tedy svatbu a pokojně žili. Žili přátelsky spolu.

²⁶ Ale Alcim vida jejich vzájemnou lásku a smlouvy přišel k Demetriovi a pravil, že Ni- kanor svoluje k nepřátelským podnikům a že Judu, úkladníka říše, nástupcem jeho ustano-

Hl. 14. V. ¹. To tříletí nejlépe jest počítati od r. 149; r. 150 jest rok druhý a rok 151 jest rok třetí (semitský způsob počítání, který zahrnuje do výsledku rok, od něhož počíná, i rok, kterým končí).

V. ³. Alcim pokusil se *dvakráte* Judu u krále očermít (1 Mach 7, 5. 25.); oba tyto pokusy splývají tu (2 Mach 14, 3 nn) v pokus jeden; tím bylo možno spisovateli 2 Mach vynechat to, co popisuje 1 Mach 7, 8.–22., aniž porušil souvislost svého vypravování.

V. ⁷. Alcim byl ustanoven veleknězem a vladařem politickým v Judsku, byl však té hodnosti zbaven od Judy; viz 1 Mach 7, 20 n. – O rodu Alcimově viz tamže 7, 41.

vil.²⁷ Tu král rozzlobiv se a nešlechtnými pomluvami toho (člověka) podrážděn byv psal Nikanorovi, že těžce nese přátelskou smlouvu a že poroučí Machabejského svázaného rychle do Antiochie poslati.²⁸ Nikanor zvěděv to zděsil se a těžce to nesl, že má zrušiti smlouvu, ve kterou byli vešli, an jemu ten muž nic zlého neučinil;²⁹ ale že králi odpírati nemohl, vyčkával příležitost", aby rozkaz vykonal.³⁰ Machabejský vida, že Nikanor nemá se k němu (již) tak ochotně (jako prve), ale že při obvyklých stycích strozeji se ukazuje, a rozuměje, že ta neochota není z dobrého úmyslu, sebrav něco málo svých skryl se před Nikanorem.³¹ Ten, když se dověděl, že jej onen muž šlechtně předešel, přišel k přesvatému velechrámu a rozkázal kněžím, kteří (právě) podávali obvyklé oběti, aby mu toho muže vydali.³² Když oni odpřísáhli, že nevědí, kde hledají jest, vztáhl ruku proti chrámu³³ a přisáhl říka: „Jestliže mi Judy svázaného nevydáte, srovnám tento dům Boží se zemí, oltář rozkopám a zde chrám zasvětim Bakchovi.“³⁴ To pověděv odešel. Kněží pak zdvihnuvše ruce k nebi vzývali toho, který vždycky byl obráncem národa jejich, takto:³⁵ „Ty, všech věcí Pane, který ničeho nepotřebuješ, chtěl jsi, aby chrám, tvůj příbytek byl mezi námi.“³⁶ Nuže tedy, nejsvětější Pane, původce vši svatosti, zachovej na věky dům tento neposkvrněný, který jest nedávno vyčištěn.“

³⁷ Tu byl obžalován u Nikanora jakýsi Raziáš, ze starších jerusalemských, muž milovný města a dobré pověsti, který pro tu lásku otcem Židů nazván byl.³⁸ Ten dlouho před tím, kdy bylo třeba zdržovati se (pohanství), pevně se držel židovství, hotov jsa tělo i duši vydati za setrvání (v něm).³⁹ Nikanor chtěje zřejmě dáti najevo nenávisť svou k Židům poslal pět set vojáků, aby ho jali.⁴⁰ Domníval se totiž, že chytí-li ho, velmi velikou škodu učiní Židům.⁴¹ Když však čtyři chtěly na dům jeho se obořiti, dveře vylomiti a oheň přiložiti a když ho již bezmála měli, vrazil do sebe meč;⁴² vyvolil raději velkodušně zemřítí nežli se dostati do moci bezbožníkům a snášeti křivdu, rodu svého nehodnou.⁴³ Ježto však ve spěchu ne dosti jistým úderem tu ránu byl si dal, a čtyři (již) dveřmi se draly, vyběhnuv směle na zeď vrhl sebou zmužile mezi ty čtyři;⁴⁴ ty když rychle před padajícími ustoupily, padl na prostředek šije;⁴⁵ ještě dýchaje s myslí rozničenou vstal, ačkoliv pak krev z něho velikým tokem se lila, a on těžkými ranami byl zraněn, běže prorazil četu⁴⁶ a stoje na jakési příkré skále, ačkoliv krev byla již z něho bezmála vytekla, vzav své vnitřnosti oběma rukama hodil je na čtyři vzyváje panovníka života i ducha, aby mu je zase navrátil. Tak život dokonal.

HLAVA 15. – ¹ Když pak Nikanor zvěděl, že Judá jest v místech samařských, umínil si, že s veškerou mocí v den sobotní svede (s ním) bitvu.² Židé, kteří byli nuceni s ním táhnouti, pravili: „Nečiň tak zuřivě a ukrutně, ale cti den posvěcený a čest vzdej tomu, který všecko vidí!“³ Tu onen nešťastník se otázal: „Jest na nebi *mocný*, který přikázal světiti den sobotní?“⁴ Když oni odpověděli: „Je to sám Pán živý, vládce na nebi, který přikázal světiti den sedmý,“⁵ řekl onen: „A já jsem vládce na zemi, který poroučím vzítí zbroj a královskou službu konati!“ Avšak nedokázal toho, aby tu vůli vykonal.

⁶ Nikanor tedy pozdvihl se s velikou pýchou a zamýšlel veřejný památník (vítězství) nad Judou postavití.⁷ Ale Machabejský vždycky s veškerou nadějí doufal, že mu Bůh přispěje na

V.²⁷ n. Jest vysvětlitelno, že Nikanor přišel s nepřátelskými úmysly do Judska (1 Mach 7, 26.), že však později se s Judou dobře snášel, dokud mu král neprikázal činiti jinak.

V.³⁶ Očista chrámu, provedená roku 165, byla dobrodiní Boha *nejvýše svatého*; kdyby nyní byl chrám zase znečištěn, bylo by to dobrodiní zmařeno.

V.⁴⁵ n. Zbožný, vážený jerusalemský starší se domníval, že za okolností výše vypsanych jest mu nejen dovoleno, ale i záslužno, čestno, vzítí si život. – Svatopisec uvádí tuto mimořádnou událost, svědčící o tom, jak velkodušně stoupence měl tehdy zákon israelský, avšak úsudku o vnitřní, objektivní hodnotě této zvláštní sebevraždy nepodává.

pomoc.⁸ A napomínal svých, aby se nebáli příchodu národů, ale majíce v mysli, kolikrát se jim dostalo již pomoci s nebe, aby i nyní doufali, že Všemohoucí dá jim zvítěziti.⁹ Těše je ze zákona a z proroků, připomínaje jim také bitvy, které byli prve podnikli, dodal jim statečnost. ¹⁰ Pozdvihnuv tak mysli jejich poukázal také na věrolomnost pohanů a na porušení přísah. ¹¹ Tak ozbrojil každého z nich ne bezpečím štítů nebo kopí, ale útěchou výborných řečí; vypravoval (také) nade vše hodnověrný sen, kterým všechny rozradostnil.

¹² Zdálo se mu toto: Viděl Oniáše, bývalého velekněze, muže vzorného, dokonalého, skromného v obcování, ukázněného, vážného v řeči a od dětství v ctnostech cvičeného, an se modlil s rukama pozdvíženými za veškeren národ židovský. ¹³ Poté se mu ukázal i jiný muž, věkem i nádherným vzezřením budící úžas a oblitý velebností veliké krásy. ¹⁴ Oniáš ujav slovo řekl: „Tento jest milovník bratří a národa israelského; je to ten, který se mnoho modlí za národ a za všecko svaté město: Jeremiáš, prorok Boží.“ ¹⁵ Tu Jeremiáš vztáhl pravici a dal Judovi zlatý meč řka: ¹⁶ „Vezmi svatý meč, dar od Boha, kterým porazíš nepřátele lidu mého israelského.“

¹⁷ Napomenuti tedy byvše výbornými řečmi Judovými, které byly s to, aby zvýšily odvahu a posilnily mysli jiných, umínili si, že se dají do boje a že budou statečně bojovati, aby zmužilostí věc ukončili, protože bylo svaté město i chrám v nebezpečí. ¹⁸ Neboť o ženy, o děti, těž i o bratry a příbuzné měli menší starost; ale největší a přední strach byl o svatý chrám. ¹⁹ Ale i ti, kteří byli v městě nemalou starost měli o ty, kteří se měli potýkati. ²⁰ Když již všichni očekávali budoucí rozhodné bitvy, a když nepřátelé byli již tu, když vojsko bylo sešikováno, sloni a jezdcí na příhodných místech spořádání, ²¹ tu Machabejský, vida příchod toho množství, všelijaké druhy zbraně a vzteklost slonů, vztáhnuv ruce k nebi vyzýval Pána, který divy činí, který ne podle moci zbraní, ale jak se jemu líbí, hodným dává vítězství. ²² Vyzýváje ho řekl toto: „Ty, Pane, který jsi za času Ezechiáše, krále judského, poslal anděla svého a pobil jsi z vojska Senacheribova sto osmdesát pět tisíců: ²³ posli i nyní, panovníče nebes, dobrého svého anděla před námi na hrůzu a na postrach velikého ramene svého, ²⁴ aby se báli ti, kteří s rouháním táhnou proti tvému svatému národu.“ Tak tedy se pomodlil. ²⁵ Nikanor a vojsko jeho za zvuku trub a písní postupovalo,

²⁶ kdežto Juda se svými vyzývavše Boha a modlice se vešli v bitvu.

²⁷ Rukama sice bojujíce, ale srdcem k Pánu se modlice, pobili ne méně než třicet pět tisíc přítomnosti Boží velice obveseleni jsouce. ²⁸ Po bitvě s radostí se vracejíce zpozorovali, že Nikanor padl ve svém odění. ²⁹ Protož učinivše křik a povyk jazykem otců dobrořečili Pánu všemohoucímu. ³⁰ Tehdy Juda, který tělem i duší všecek hotov byl umřítí za měšťany, rozkázal Nikanorovu hlavu a ruku s ramenem utatou přinéstí do Jerusalema. ³¹ Když pak tam přišel, svolav spoluměšťany i kněze k oltáří, povolal i ty, kteří byli na hradě. ³² A ukázal hlavu Nikanorovu i nešlechtnou ruku, kterou byl se slovy velmi zpupnými proti svahtému domu všemohoucího Boha vztáhl; ³³ kázal dále vyřezati jazyk bezbožného Nikanora a po kusech předhodit jej ptákům; ruku pak pošetilcovu dal proti chrámu pověsiti. ³⁴ Tu všichni dobrořečili Pánu nebeskému řkouce: „Požehnaný ten, který zachoval místo své nepohskvrněné!“ ³⁵ Hlavu Nikanorovu pověsil vysoko na hradě na patrné a zjevné znamení pomoci Boží. ³⁶ Všichni pak usnesli se v obci na zákoně, aby tento den nebyl pominut bez slavnosti, ³⁷ ale

Hl. 15. V. ¹³ „jiný muž“ s pozdvíženými rukama.

V. ¹⁶ „svatý“, ježto bude ve službách Božích.

V. ²² n. Srv. 1 Mach 7, 41.; 2 Mach 8, 19.; 4 Král 19, 35.; Is 37, 36.

V. ³⁰. Podle řeckého Juda vždy a všude tělem i duší na prvním místě za své spoluobčany bojoval a od mládí svou přízeň k soukmenovcům věrně zachoval.

V. ³⁶ n. Srv. s 1 Mach 7, 49. – Srv. také Est 9, 21. 29. 31.; *třináctý den adaru* připadl r. 151 na čtvrtek 8. března r. 161 před Kr.

aby svěcen byl třináctého dne měsíce, který sluje syrsky adar, ten den před svátkem Mardocheovým.

Doslov (15, 38.–40.).

³⁸ Ježto tedy Nikanorovy dějiny takto skončily a ježto od těch časů Židé již město po-drželi, také já tu vypravování končím. ³⁹ Jestliže dobře jest (podáno) a jak se na vypravování sluší, jest přání mé splněno; pakli méně vhodně, buď mi prominuto; ⁴⁰ Neboť jako vždycky víno nebo vždycky vodu píti protivné jest, ale užívati jednoho po druhém příjemno: tak i čtenáři, je-li vypravování vždy úsečné, nebývá milé. Zde tedy budiž ukončeno.

Dodatečná poznámka.

Velké vydání Bible české obsahuje ještě modlitbu Manasovu (ve sv. I. k 2 Par 33, 18.), pak třetí knihu Esdrášovu (v tomtéž svazku I. na str. 1216–1219) a čtvrtou knihu Esdrášovu (ve svazku III., str. 1153–1179).

Poněvadž však svatý sněm tridentský tyto části neuznal za kanonické knihy Písma svatého a starší české překlady bible jich také neobsahují, byly v tomto lidovém vydání Bible české vynechány.

V. ³⁹. Je-li v knize vypravováno vše pěkně a podáno dovedně, splnilo se přání spisovatelovo; jsou-li však v knize místa slabší, toliko prostřední (co do podání), jo to důkaz spisovatelovy slabosti, která nedosáhla, čeho chtěla; podal jen to, co dovedl.

OBSAH

KNIHY PROROCKÉ.....	1119
KNIHA PROROKA ISAJÁŠE.....	1125
KNIHA PROROKA JEREMIÁŠE.....	1209
THRENI, TO JEST PLÁČ JEREMIÁŠE PROROKA.....	1282
KNIHA PROROKA BARUCHA.....	1290
KNIHA PROROKA EZECHIELA.....	1302
KNIHA PROROKA DANIELA.....	1374
KNIHA PROROKA OSEÁŠE.....	1408
KNIHA PROROKA JOELA.....	1419
KNIHA PROROKA AMOSA.....	1424
KNIHA PROROKA ABDIÁŠE.....	1434
KNIHA PROROKA JONÁŠE.....	1436
KNIHA PROROKA MICHEÁŠE.....	1440
KNIHA PROROKA NAHUMA.....	1447
KNIHA PROROKA HABAKUKA.....	1450
KNIHA PROROKA SOFONIÁŠE.....	1454
KNIHA PROROKA AGGEA.....	1458
KNIHA PROROKA ZACHARIÁŠE.....	1462
KNIHA PROROKA MALACHIÁŠE.....	1479
PRVNÍ KNIHA MACHABEJSKÁ.....	1489
DRUHÁ KNIHA MACHABEJSKÁ.....	1524
Dodatečná poznámka.....	1547
msgre prof. ThDr. Jan Nepomuk Josef Hejčl.....	1549

msgre prof. ThDr. Jan Nepomuk Josef Hejčl

V obrazové galerii někdejší auly Cyrilometodějské teologické fakulty v Olomouci se nacházejí také portréty dvou jejích děkanů. O prof. ThDr. Janu Nevěřilovi bylo psáno v Žurnálu UP č. 27 z 18. 5. 2001. Dnes představíme **msgre prof. ThDr. Jana Nepomuka Josefa Hejčla**, který stál ve vedení teologické fakulty celkem pětkrát. Poprvé byl děka-

nem zvolen v akademickém roce 1912/1913 a opět pro rok 1918/1919. Jeho druhé děkanské období bylo posledním potvrzeným rakouskou vládou a současně prvním v nově vytvořené Československé republice. Byl-li Jan Nevěřil podezříván z malého vlastenectví, pak u Hejčla nic takového nehrozilo. Hejčlovy pročešské postoje byly dostatečně známé na fakultě i mimo ni.

Abychom si v této souvislosti učinili jasnější představu o národnostních poměrech na teologické fakultě před první světovou válkou, uvedeme jednu drobnou příhodu. Vídeňská vláda přísně dbala na německý charakter olomoucké teologické fakulty. Přestože většina studentů i učitelů se hlásila k české národnosti, byla němčina vnitřní jednacím řečí na fakultě i v děkanské kanceláři. Po mnoha problémech se Hejčlovi konečně v roce 1911 podařilo otevřít vědecký seminář pro biblické studium Starého zákona. V tištěném seznamu přednášek oznámil tuto novinku dr. Hejčl českým názvem. Netrvalo dlouho a děkan fakulty dr. E. Dominik obdržel od ministra kultu a vyučování Hussarka důvěrný dopis, v němž upozorňoval, že „toto oznámení jest nápadné a proti dosavadnímu zvyku“. Dr. Hejčl byl však na podobné problémy již zvyklý, a jak se zdá, ani ho tato reakce nepřekvapila.

I přes jeho zřetelný postoj ve věci práv českého jazyka byl bez potíží potvrzen vídeňskou vládou ve funkci děkana v roce 1912. Hlavní Hejčlovou snahou ve funkci děkana teologické fakulty bylo celkové povznesení bohovědného studia v Olomouci, zrovnoprávnění profesorů fakulty s profesory jiných vysokých škol v Československé republice, a konečně systemizace nových stolic (kateder) na fakultě. Jeho oblibu a prestiž nevytvářela však funkce děkana, nýbrž na prvním místě jeho odborná erudice a schopnost široké popularizace.

Jan Hejčl pocházel z východních Čech. Narodil se 15. května 1868 v Žamberku v rodině sekurníka mlynáře V. Hejčla. Středoškolská studia absolvoval v letech 1879–1887 na klasičtém gymnaziu v Hradci Králové. S výborným prospěchem složil „zkoušku dospělosti“ 20. června 1887. Poté vstoupil do diecézního ústavu bohosloveckého, kde opět s vynikajícím prospěchem studoval v letech 1887–1891. Na kněze jej vysvětil královéhradecký biskup J. Hais 12. července 1891. Prvním Hejčlovým působištěm byla farnost Čermná u Lanškrouna, kde jako kaplan pobyl šest a půl roku. V té době se vedle pastorače věnoval dále teologickému studiu. Na bohoslovecké fakultě v Olomouci složil dvě rigorózní zkoušky (1893 a 1895).

V březnu roku 1897 poslal kaplana Hejčla biskup E. Brynych na další studia do c. k. vyššího ústavu pro vzdělávání kněží u sv. Augustina (Frintanea) ve Vídni. Současně Hejčl navštěvoval i přednášky na vídeňské bohoslovecké fakultě. Po složení dalších dvou rigorózních zkoušek byl 17. března 1899 promován na doktora bohovědy. Již na studiích královéhradeckého diecézního ústavu a pak zejména ve Vídni věnoval Hejčl výraznou pozornost biblickému studiu se zaměřením na Starý zákon. Jak to bývalo tehdy v církvi obvyklé, svěřil mu biskup další praktickou funkci, stal se vicerektorem diecézního kněžského semináře, od října 1901 do konce září 1902 byl ještě spirituálem a pak až do odchodu z Hradce Králové v roce 1909 přednášel všeobecnou pedagogiku. U nadaných a pro vědeckou dráhu perspektivních kněží se biskupové snažili, aby tito kněží byli dobře seznámeni s pastorační a vychovatelskou praxí a aby také získali dostatek organizačních zkušeností. Tak tomu bylo i v případě dr. Hejčla.

Po celou tuto dobu se vedle zmíněných povinností věnoval dr. J. Hejčl biblickému studiu. V roce 1904 získal na doporučení vídeňské teologické fakulty od ministerstva kultu a vyučování stipendium ke studijní cestě do Svaté země. Vedle Palestiny navštívil také lokality v Syrii a Egyptě. Při zpáteční cestě projel Itálii (Neapol, Pompeje, Řím ad.)

a skončil v Mnichově, kde v letním semestru na filozofické fakultě studoval klínopisy assyrsko-babylonské (u prof. Hommela), vykopávky v Mezopotamii (prof. Bissing) a náboženství starých Egypťanů (prof. Dyroff). Také v následujícím roce získal stejné stipendium z nadace bratří Lackenbacherů ke studiu v Berlíně, kde v letním semestru roku 1906 poslouchal známé orientalisty. V roce 1909 odjel ještě na čas do Paříže, aby zde prostudoval tamní památky starověkého Východu.

Výsledky svého studia a studijních cest se snažil Hejčl při první příležitosti využít v pedagogické praxi. V akademickém roce 1907/1908 zavedl v Hradci Králové v diecezním ústavu přednášky o assyrskobabylonském písmu, jazyku a literatuře. Díky pochopení ministerstva kultu a vyučování získal značnou částku na zřízení příruční orientalistické knihovny, aby studenti mohli psát kvalitní seminární práce z bibliistiky a orientalistiky. V té době byl již u nás Hejčl dostatečně známým specialistou na biblickou problematiku, a to díky bohaté publikační činnosti. Vedle Časopisu katolického duchovenstva, což bylo naše reprezentativní odborné teologické periodikum, publikoval i v náboženském a denním tisku. Odborně byl Jan Hejčl nepochybně na vysoké úrovni, jak dosvědčují jeho studijní cesty a publikace, ale názorově patřil spíše ke konzervativnějším badatelům. Proto si získal i více sympatií u katolické hierarchie.

Projevilo se to v době (1907), kdy se v Olomouci dostal do potíží prof. A. Musil, evropsky uznávaný biblista a orientalista. V malých moravských poměrech a v mimořádně konzervativním prostředí olomoucké arcidiecéze se stal terčem útoků. Prof. Musil byl kupříkladu obviňován, že popírá zázraky. Když se hodlal veřejně bránit, arcibiskup F. Bauer mu to zakázal. Tehdejší katolický tisk přinášel články s názvy „Musil nevěrec“, „Musil neznaboh“ apod. Prof. A. Musil ještě v roce 1907 podnikl další výzkumnou cestu do Orientu. O rok později o něj projevila zájem pražská teologická fakulta, jenže A. Musil byl jmenován řádným profesorem pomocných věd biblických a arabštiny na teologické fakultě vídeňské univerzity. Zde mu byla poskytnuta veškerá pomoc, aby mohl pokračovat v dalších výzkumech.

Za této situace, kdy z Olomouce odešel A. Musil, bylo třeba získat nového odborníka na Starý zákon. Přes silně prosazovaného německého kandidáta získal profesuru dr. Jan Hejčl, za něhož se velmi zasazoval také arcibiskup Bauer. Hejčlův profesorský dekret k 1. říjnu 1909 podepsal počátkem září císař František Josef I. Dr. Hejčl se stal profesorem biblického studia Starého zákona a semitských jazyků. Nikoli bez potíží a překážek mohl od akademického roku 1911/1912 otevřít seminář pro biblické studium Starého zákona, který na fakultě nebyl dosud zřízen. V té době se stal významným spolupracovníkem důležitého vědeckého projektu, Českého slovníku bohovědného, který zásluhou A. Podlahy začal sešitově vycházet v roce 1912. Do roku 1932 vyšlo pouze pět dílů po heslo „Itálie“ (poslední sešit č. 151, V. dílu seš. 7). Hejčl pro něj vypracoval řadu hesel od „Abela“ až po „Hebron“.

Mimo vzpomenuťého Časopisu katolického duchovenstva publikoval v brněnské Hlídce a Poutníku jeruzalémském, v olomouckém Našinci a dalších. První jeho monografií s biblickou tematikou je práce *Das alttestamentische Zinsverbot im Lichte der ethnologische Jurisprudenz sowie des altorientalischen Zinswesens*, která vyšla jako 4. sešit XII. svazku sborníku „Biblische Studien“ (Freiburg in Breisgau 1907, VIII + 98 s.). Práce byla velmi příznivě přijata odbornou kritikou. Z prací publikovaných v češtině vybíráme např.: *Do města Davidova z města Eliščina* (Hradec Králové 1909, 178 s.), *Ke svatyni Kananejské* (Hradec Králové 1911, 232 s.). Jeho monumentálním dílem je bezpochyby *Bible Česká* (I. sv. Praha 1913–1917, 1344 s., II. sv. Praha 1917–1921, 832 s. a III. sv. Praha 1921–1925, 1252 s.). K III. svazku napsal Arne Novák v Lidových novi-

nách (15.5.1925, ranní č. 247) mimo jiné toto: „Obecné kultuře národní náleží velké životní dílo Hejčlovo, překlad i výklad *Knih Starého Zákona*, vydaný jako část *Bible Českév* Dědictví Svatojánském. Jest to zralé ovoce dvanáctileté práce vynikajícího orientalisty a biblisty českého, již se teprve dostane ocenění. Jako katolický bohoslovec vychází olomoucký profesor biblického studia ovšem od Vulgaty, avšak všude přihlíží k původnímu hebrejskému, aramejskému a řeckému znění i ke starým překladům . . .“

Hejčlovy aktivity se však neomezovaly pouze na půdu akademickou a badatelskou. Zapojoval se do řady aktivit církevních, společenských i kulturních. Stál u kolébky Pedagogické akademie v Olomouci (první její místopředseda), byl členem Jednoty Cyrilské, Společnosti sv. Cyrila a Metoda, Jednoty duchovenstva pro arcidiecézi olomouckou, pracoval v Matici Cyrilometodějské, v Akademii velehradské, v Lidovém spolku pro pouti do Palestiny, v Katolické akci a mnoha dalších.

Vedle vědeckých ocenění se dostalo prof. Janu Hejčlovi i mnohých církevních hodností. Připomeňme z nich především titul papežského komořího (msgre), který obdržel 20. července 1921.

Prof. J. Hejčl zemřel 5. února 1935 ve věku 67 let. Zemřel zcela nečekaně uprostřed badatelské a pedagogické práce. Příčinou smrti bylo selhání srdeční činnosti, k němuž došlo ve sborově teologické fakulty v Olomouci krátce před jeho přednáškou. Pohřeb se konal 8. února. Rekviem sloužil olomoucký světící biskup Jan Stavěl. Pochován je na centrálním hřbitově v Olomouci.

Msgre prof. J. N. Josef Hejčl patřil v první třetině 20. století k vynikajícím českým badatelům biblického studia Starého zákona a orientalistům. Vědeckou, pedagogickou i organizační činností výrazně přispěl k rozvoji olomoucké teologické fakulty.

Prof. M. Pojsl, CMTF UP